ABBYY PDF Transformer 2.0
Click here to buy
www.ABBYY.com

Жованни
Боккаччо

ДЕКАМЕРОН

ABBYY PDF Transformer 2.0
Click here to buy
www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ЖАҲОН АДАБИЕТИНИНГ БУЮК ОБИДАСИ

Муҳтарам китобхон, Ғафур Ғулом нсмидаги Адабиет ва санъат нашриети сиз)ш жаҳон адабиетининг буюк намоендалари ва уларнинг дурдона асарлари билал мунтазам равишда таништириб келмоқда. Бунинг далили. ўлароқ А. Фир-давсийнинг «Шоҳнома»сини, Гетенинг «Фауст»ини, А. Дантенинг «Илоҳий коме-дия»сини, Л. Толстойниид «Уруш ва тинчлик», хАнна Каренина», «Тирилиш» романларини, Шекспир, Достоевский, Пушкин, Лермонтов, Бальзак, Тагор, Драйвер асарларини, ҳинд эпоси «Рамаяиа»ни ва қатор ноеб баднип дурдоналарни тилга олишимиз мумкин.

Эндиликда сиз ана шундай дурдона асарлардан яна бирини уз она тилингиз-да ўқишга киришяпсизки, бу — қўлингиздаги «Декамерон» китобидир. Бу шоҳ асар Уйғониш даври адабиетининг энг бнринчи ва буюк насрнависи — инсонпарвар адиб Ж- Боккаччонинг қаламига мансубдир.

Улкап итальян езувчиси Жованни Боккаччо (1313—1375) ижодининг чўққи-си — «Декамерон» (1350—1353 йилларда езилган) ягоиа ғоя билан бир-бирига узвий боғланган ва бадиий жиҳатдан бир бутун асар шаклига киритилган рел-листик қнссалар мажмуасидир. Бу қиссаларга Флоренция шаҳри ва унинг атро-фида рўй берган ҳаетий ҳодисалар, маҳаллий латифа, нақллар, ривоятлар, шарқ адабиетининг антиқа зарбулмасаллари асос бўлган. Айрим ҳикояларнинг қаҳра-монлари эса ҳаетдаги реал шахелардир. Шунингдек, Боккаччо баъзи нақллар учун воқеа танлашда ўрта аерда лотин тилида чоп қилинган ҳикоялардаги саргузашт-ларга ҳам мурожаат қилган. Аммо муаллиф ўз ҳиссалари учун сюжет танлашда қайси манбага мурожаат" ҳилмаснн, у ҳаетий ҳодисаларнинг оддий баенчисигй-на бўлиб қолмай, балки ҳақиқий сацъаткор сифатида, ўша танлаган образлари ва вокеаларига гуманистик нуқтаи назардан яигича бўек беради, уларни қапта ши-лайди, ғоятда сермазмун, реалистик манзаралаа яратади. Боккаччо ўзга халқ, вднг адабиетига мурожаат қиларкан, -бу адабиетлардаги воҳеаларни Италия му-ҳитига кўчиради, итальянча типларни ва ижтимоий мупосабатларни яратади, уларга миллий рух; сингдириб такомиллаштиради.

Боккаччо ўз китобинн 1348 йилда Флоренцияда тарқалган вабо офатнни ҳақ-қоний тасвирлашдан бошларкан, ўша пайтда шаҳарда вужудга келган мудҳиш манзараларнн ўта реалистик сатрларда ҳаламга олади. Муаллиф вабо офатидан даҳшатга тушган бутун аҳолига қарама-қарши қилиб етти нафар навниҳол хоним билан уч нафар навҳнрон йигитдан иборат кичик бир жамоани тасвирлайдики, бу жамоа аъзолари то офат ўтиб кетгунга қадар жон сақлаб колиш учун шаҳар тмнҳарисидаги муҳташам бир қаерга чиқиб кетадилар. Бу. қувноқ жамоа аъзолари \н кун мобайнида (китобкинг номи — «Декамерон» сўзи — юпон ' тилида нлик» деган маъиони билдиради) қўшиқ айтишиб, рақс тушишпб, бир-бир-ларнга ҳикоялар сузлашиб вақтихушлик қиладилар.

«Декамерои»да баен қилинган воқеаларнинг деярли ҳаммаси ғоятда ажиб ;1ттар боғ қўйнида содир бўладики, бу боғ ҳикояхон жамоада ўта кучли ■таассурот қолдиради, «Улар бир оғиздан, башарти ер юзида жанпат барпо этиш а бўлгацнда, андозасини мана шу боғдан олиш мақбул бўлар эди», дей-дила р.

Воккаччо китобидаги марказий мавзулардан бири — католик черковини тап-;илиш, католик динининкг пешволари—руҳонийлар, роҳиблар, ҳаттоки Рим напаси устидан кулищдан г'оратдир. Кўпгина ҳикояларда дин аҳлининг фисҳу фужури, Биринчи куннинг иккинчи новелласида эса, ҳатто папа қасрида ҳукм сурган разолат ва тамагирлик ҳақида ҳикоя қилинади. Бу ўринда Италиянинг машҳўр адабий танқидчиси Франческо Де Санктиснинг Боккаччо китобига берган баҳдсини эсламай иложимиз йўқ. «Декамерон»ни илк бор варақларкансан,— деб бзади Де Санктйс,— унинг биринчи новелласини ўқиб улгурмасингданоқ, Пет-рарк'ага жўр бўлганча: «Е алҳазар, мен бу даргоҳга қандай қилиб ва к.ачон тушиб қолдим?»—дея ҳайратга келасак. Зеро бу китоб, эндн эволюцкон ўзгариш эмас, балки улкаи ҳалокат, революцнядир...»

Айни пайтда, муаллиф ўз қиссаларида ўрта аср адабиетига хос бўлган зо-ҳидона панд-насиҳатларни рад этиб, одамзоднинг ер юзидаги ҳаетдан, унинг кайфу лаззатларидан баҳраманд бўлиш ҳуқуқини муҳофаза қиладн, инсоннинг та-биий иштиеқи бўлмиш ҳиссиетли муҳаббатни улуғлайди. У ўзининг гуманистик кдеалларига суянган ҳолда, ает кишини ниҳоятда дилбар хилқат деб, муҳаббатни эса, юксак ва олижаноб фазилат деб эътироф этади. Шунинг учуй ҳам одамийлик мавзуи «Декамерон»да биринчи ўринда туради. Ундаги барча ҳаетбахш мулоҳа-заларда инсон марказий ў'рйнни эгаллайди. Боккаччо, одамлардаги саховат ва мурувват уларнинг қайси насабдан эканлигига қараб эмас, балки ҳар бир одам-кинг жамият манфаати йўлида кўрсатган хизматига қараб ўлчанади, деган фикр-ни олдинга суради. Қитоб эркин фикр юритиш ғояси билан суғорилган ва ҳаетий юмордаи сайқал топгандир, «Декамерон» саҳифаларидаги шўх ханда, ўша кун-ларда ҳамма ехда ҳукм сураетган вабо даҳшатига қарамай, жуда кўтаринки кайфиятда янграйди. Дунега янги келаетган Уйғониш даври жамияти, ўлиб бора-етган ўрта аср билан шу йўсинда қаҳ-қаҳ уриб видолашади. «Декамерон»даги реализм ифодаларидан яна бири шуки, унинг қаҳрамонлари ўрта аср муҳитида яшовчи реал одамлардек фикр юрнтишади, иш кўришади:

А. Данте ва Ф. Петрарканинг издоши бўлмиш Боккаччо Италия миллий ада-биетини халқ тилида ривожлантиришни давом эттирди. «Декамерон»да тасвир-ланган жамоанинг ғояси, тили ва услуби бора-бора янги Италия прозасининг ғояси, тили ва уелубига айланди. Қисқаси, Боккаччо ўз «Декамерон»и билан узи яшаб турган даврдап анча олдинлаб кетган эди.

«Декамерон»да тасвирланган ҳает китобхонга теран сабоқ беради, лекпн ўрта аср адабиети талаб қилгандек, ўлимдан эмас, балки яшашдан сабоқ беради. «До-камерон»да баен этилган воқеликни таҳлил қиларканмиз, янги дуне, янги инсон ва янги адабнетнинг шоҳиди бўламиз. Бу жиҳатдан ҳам «Декамерон» маълум даражада тарбиявий романдир. Ижодий камолотга етган Боккаччо ннсОнни тар-биялаш ва қайта

тарбиялаш мумкинлигига худога ишонгандан ҳамкўпроқ ишон-ган эди, десак хато қилмаган бўламиз.

Айнан мана шу ҳол Боккаччо китобини ҳозирги давримиз билан уйғунлаштн-ради ва уни башариятнинг эиг сарбаланд маъиавий бойлнклари қаторига қўяди.

«Декамерон»ни моҳир таржимонларимиздан бири Қоди.р Мирмуҳамедов узбек тилига таржима қилди. У бу ишга улкан меҳнат сарфлади, етук маҳорати ва истеъдодини бағишлаДи. Натижада бнз узбек китобхонига жаҳон адабиетининг яна бир нодир обидасини тақдим эта билдик. Маданиятимиз, адабиегимиз хази-наси мангу боқий китоб билан бойиди.

Қамид ҒУЛОМ

1
5

д

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

декабрь, 1977 йил.
Тошкент

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Етти нафар хоним ва уч навқирон йигит томонадан ўн кун мобайнида айтилган юзта қиссани ўз шага олмига

ДЕКАМЕРОН
(еинки ШАҲЗОДА ГАЛЕОТТО)
китоби бошланмоқда.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

МУҚАДДИМА

Жафокашларга ҳамдард бўлиш чин инсоний фазилатдир, бу фазилат ҳар биримиз учун гарчи фарз ҳисобланса ҳам биринчи навбатда уни ҳамдардликка муштоқ бўлган ва бирон зотнинг ҳамдардлигидан баҳраманд бўлганлардан талаб этмоғимиз лозим. Мен айнан ўша ҳамдардликка муҳтож, уни эъзозловчи, ундан хушнуд бўлувчи одамлар тоифасидандирман. Ешлик чоғимдан то шу кейинги кунларгача мен, юзаки Караганда, аянчли мавқеимга муносиб ҳам бўлмаган гоятда антиқа, ғоятда сарбаланд ва ниҳоят-да пурфазилат муҳаббат алангасида &ниб келдим ва лекин гарчи аҳволимдан бохабар бўлган аҳли дониш мени мақтаб, хулқимни ғоятда мақбул курган бўлса ҳам барибир энг шафқатсиз мусибат-ларга бардош беришимга тўғри келдиким, бунга сабаб маъшуқам-нинг бағритошлиги эмас, балки табиатимдаги қизиққонликнинг зиедалиги туфайли ўз ҳирсимга таскин беришга ожизлигим бўлди, зеро мендаги шаҳват туйғусининг беқаноатлиги вужудимни қаттиқ азобга соларди. Мана шундай ғамга ботиб етган пайтимда ҳолим-дан хабар олгани келган дўстимнинг ҳазил-мутойибалари ва тасалли берувчи сўзлари дардимга шундай пурнаф малҳам бўлди-' ки, фикри ожизимча, менинг ўлмай қолишимга дўстимнинг айнан ўша тасаллилари сабаб бўлган бўлса ажаб эмасдир. Бироқ узи боқий була туриб, жаҳондаги жамики мавжудотнинг омонат экаи-лиги ҳақида амр қилган эгамнинг продаси билан, менинг оташ муҳабОатим,— қайсики, на уни маҳв этишга бўлган интилишим, на дўстларимнинг ўгитлари, на бадномликдан қўрқиш туйгуси, на менга таҳдид қилиб турган хавф-хатарлар сўндира олган, хеч бўлмаса, алангасини пасайтиришга ҳам қурби етмаган оташ муҳаббатим,— вақт ўтиши билан ўз-ўзидан сўниб ғойиб була бош-лади ва эндиликда вужудимда у нарсадан шундай девонаваш ҳиссиет қолдики, одатда бундай ҳиссиет муҳаббат гирдобининг теран ерларига шўнғимайдигаи одамларда вужудга келади, бино-барин, бу муҳаббат жафоси аввалларн қанчалик изтиробли бўлган бўлса, эндиликда унинг фақат аламли асорати қолгандан кейнн, у ҳақда хотирлаш мен учун шунчалик қувончли бўлиб қолди.

Илло, гарчи мен ғуссадан фориғ бўлган бўлсам ҳам чин юрак-дан менга ғамхўрлик қилганларнинг эзгу хоҳишлари хотирамдан ҳануз ўчгани йўқ ва аминманки, бу эзгуликлар ҳақида фақат ўлга* нимдагина ўйлашдан тўхтагайман. Аз баски, менинглушунишимча,

" мпннатдорлик жамики эзгуликлар ичида шоен таҳсинга лойиқ фазилат, кўрнамаклик эса, энг машъум маломатга қолдирувчи иллат экан, мен, ўзимни жамоат олдида кўрнамак бўлиб қолпшим-ни истамадим ва модомики, ишқ иоканжасидан энди озод бўлган эканман, ўз қарзимни узишга ва агар мени суяб қўллаганларни бўлмаса ҳам,— улар ўз ақл-заковатлари бинки тақдир тақозоси билан менинг миннатдорчилигимга муҳтож бўлмасликлари ҳам мумкин,-— йўқ деганда, менинг шу ҳамдардлигимга муҳтож бўлган-ларни қўлимдан келганча юпатишга қарор қилдим. Менинг далда-"І ларим ва тасаллиларим ғоятда ожиз бўлса керак, албатта, лекин шунга қарамай, мен кўпроқ муҳтожларни қўллаб-қувватлаш ва уларга тасалли бериш лозим деб ўйлайман, зеро ҳеч ким уларчалик ' улкан наф кўра олмайди бўндайин мададдан ва айни пайтда, ҳеч ким бу мадад ва тасаллинн уларчалик қадрлай олмайди. '

Бу янглиғ тасаллила'р, қанчалик заиф бўлмасин, унинг эркак-ларга нисбатан латофатли аелларимнзга кўпроқ зарур бўлишини ким инкор эта олади? Аеллар уят ва қўрқувдан муҳаббат алангасини ўзларининг нафис сийналарига яширадилар, кимда-ким бу ҳолни бошидан кечирган бўлса-ю, ўз вужудида синаб курган бўлса, у ботиний аланга зоҳирий алангадан кучлироқ бўлишини эътироф этиши мумкин. Боз устига, оталари, оналари, акалари, эрларини!;г хоҳишлари, хурмача қилиқлари, буйруқлари билан занжирбанд этилган бу аеллар деярли бутун умрларини тўрт девор ичида ўтказадилар, бекорчиликдан юраклари зиқ бўлиб кетади ва оқибат мияларига доим ҳам эзгу бўлавермайдиган ҳар хил фикрлар кела бошлайди. Борди-ю, шу руҳий сиқилиш оқибатида вужудга келган хаеллардан аҳен-аҳенда уларнинг кўнгиллари хиелгина ғашланса, бу ғашлик, то уни бирон нима билан даф қилинмагунча ул шўрпе-шоналарнинг дилини зулукдек сўриб етаверади. Лекин ош!!қ эркакларнинг йўриғи бошқа, улар аелларимизчалик заиф эмаслар; маълумингизки, эркаклар бундай мушкул аҳволга тушмайдилар. Улар ғамдан фориғ бўлиш ва нохуш ўйларни тарк этиш учун турли-туман воситалардан фойдаланадилар: хоҳласалар — сайр қилади-лар, чор атрофни томоша айлаб, одамларнинг гапларига қулоқ соладилар, хоҳласалар—парранда-ю, дарранда овлайдилар, балиқ тутадилар, от миниб, ўзларини кўз-кўз қиладилар, карта ўйнайди-лар, савдогарчилик қиладилар. Бу машғулотларнинг ҳар бирига эркак зоти бутун вужуди билан киришиши еки ҳеч бўлмаганда, қалбининг бир қисмини бағишлаши мумкинки, натижада, у ғамгпн хаеллардан, йўқ деганда, бир муддатга халос бўлиши ва шу йўсин-да кўнгли таскин топиши мумкин, борди-ю, шунда ҳам ташвишн аримаса, ҳар қалай, энди аввалгичалик қаттиқ изтироб чекмагай.

Шунга кўра, айнан ожиза бандаларнй,— биз аеллар тимсолида мушоҳада қилмоқдадирмиз,— унчалик суяб-қўлламаетган тақдир-нинг бедодлигини жилла бўлмаса, қисман юмшатиш мақсадида мен ошиқ аелларга,— қолганлар игна, урчуқ еки чарх эрмак қилиб, ўзларини овутадилар,— далда бериб кўнгилларини олишни истай-ман ва шу мақсадда уларнинг эътиборига юзта қисса еки агар таъбир жоиз бўлса, латифа, масал, ҳикоялар, шунингдек, кўнгил-

Ъ

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

хушликучун айтилган бир неча ишқий қўшиқларни ҳавола қилмоқ-чиманки, улар, ҳали ўзингиз кўрасиз, охирги ўлат пайтида ўн кун мобайнида етти нафар хоним ва учта навқирон йигитнинг тамкин даврасида ҳикоя қилинган ва куйланган эди. Мазкур қиссаларда ҳам қадим замонларда, ҳам бизнинг давримизда рўй берган ҳам мароқли, ҳам шунишдек, аянчли ишқий саргузаштлар ва бошқа хил фалокатли ҳодисалар учрайди. Китобхон хонимлар бу қисса-лардан таскин топгайлар,— бу ерда ҳикоя қилинадиган саргузаштлар ғоят қизиқарлидир,— ва айни пайтда, ўзлари учун фойдали сабоқ олғайлар, зеро улар нималардан ўзни олиб қочиш ва нима-ларга интилиш даркорлигини билиб оладилар. Мен умид қиламан-ки, ушбуни мутолаа қилган китобхон хонимларнинг руҳлари албатта енгиллашгай. Башарти, худонинг хоҳиши билан айтганла-рим рўебга чиқса, муҳтарама китобхон хонимлар, мени ўз домидан озод этиб, шу билан уларни хушнуд этишимга имкон туғдирган муҳаббат тангриси — Амурга шукрона қилсинлар.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ДЕКАМЕРОННИНГ БИРИНЧИ КУНИ БОШЛАНМОҚДА:

Пампинея ҳокималик қилган ушбу кунда му-аллаф бутун асар давомида кўз олдимяздан ўтадиган шшиларни не мақсадда тўпланишга-ни ва ўзаро нималарни гаплашгана ҳақида ба-ен қилиб бўлгач, ҳар ким ўзи учун кўпроқ мақ-бул бўлган нарсалар ҳақида ҳикоя қилади.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Дилрабо хонимлар! Сизларнинг табиатан кўнгилчанлигингизни билганим сабабли, аминманки, ижодимнинг ушбу муқаддимаси сиз учун оғир ботгай ва ғамгин бўлиб туюлгай, зеро бу китобнинг туғилишига сабабчи бўлган хотиралар ўзи шундай ғамгин ва о.ғир-дир,— мсн охирги вабо ўлатини назарда тутмоқдаманки, уни ку-затганлар ва ундан бевосита еки билвосита таъсирланган барча одамлар хотирасида у ғоятда мусибатли ва қайғули из қолдирган эди. Бироқ бутун китоб дод-фаред ва колаю фиғондан иборат экан, деб ўйламанг, — мен китобнинг давомини ўқишга бўлган сизлар-даги иштиеқни асло сўндирмоқчи эмасман... Нариги томонида. хушманзара, оромгоҳ водий ястанган тикка баланд тоғдан ошиб утиш сайеҳ учун қандай мушкул бўлса, ушбу дахшатли муқаддима хам сиз учун шундай бўлади, илло, тоғ чўққисига қаттиқ азоб-уқу-бат чекиб чиққан сайеҳга тоғнинг нариги томонидаги водий ниҳо-ятда мафтункор бўлиб кўринади. Жўшқин шодмонлик қайғу билан алмашганидек, айнан шу йўсинда, оғир синовлар оқибати хурсанд-лик билан тугайди. Бу қисқа вақтли қора кун (у шунинг учун хам қисқаки, мен уни бир неча оғиз сўз билангина тасвирламоқчиман} ўтиб кетиб, ҳаловатли осуда дамлар етиб келади, — буни мен сиз-ларга ваъда қиламан, йўқса бундай муқаддимадан шодиена кай-фнят кутиш амри маҳолдир. Очиғини айтганда, сизларни матлуб манзилга тик еўқмоқлардан кўра қулайроқ йўлдан бошлаб бориш имкони бўлганда эди, мен бажонидил шундай қилган бўлардим, таассуфки, айнан шу усулда — мудҳиш хотиралардан бошлашим лозим китобимни, акс ҳолда, сиз ўқишингиз керак бўлган воқеалар-нинг қандай содир бўлгани мубҳам бўлиб қолади,— хулласи калом, мен бу муқаддимасиз китобга кириша олмайман.

Алқисса, тангри фарзанди Исо алайҳиссаломнинг нажотбахш одамзод қйефасига кирган кунидан минг уч юз қирқ саккиз йил ўтганда бўтун Италияда энг гўзал шаҳар ҳисобланмиш мушарраф Слоренцияга одамзодни қийратувчи вабо ўлати ташриф буюрдй; ^тимол бу самовий мавжудотлар таъсирида вужудга келгандир с бўлмаса, қилган гуноҳларимиз учун барҳақ худо уни бошимизга' с олган ва гуноҳларимйзни ювиш учун айнан шу усулни танлаган-дир ва лекин бу вабо фалокати

Флоренцияга етиб келмасдан бир неча йил муқаддам Шарқ тарқалган, сон-саноқсиз одамларнинг естиғини қуритга. ундан кейин эса, тиним билмай жойдан-жойга

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ўчиб ва ақл ҳайрон қоладиган кўламда ейилиб, ниҳоят Ғарбга м етиб келган эди. Шаҳарни тоғ-тоғ уйилган нажосату золаг-дан тозалаган, касал кишиларни шаҳарга киришига йўл уймаган, тиббиет соҳасида ўқиетган талабаларнинг, бу юқумли касалдан қандай сақланиш ҳақидаги маслаҳатларини халқ ўртасида тар-қатган одамларнинг жами идроку эҳтиеткорликлари ҳам вабони даф қилишда ҳеч наф бермади; шунингдек, хоҳ умумжамоа маро-симларида, хоҳ ибодатнинг ўзга турларида бўлсин, қатнашган мў-мин бандаларнинг уст-устига астойдил қилган тоат-ибодатлари ҳам кор қилмади,— юқорида зикр этилган йилнипг тахминан эрта баҳорида мудҳиш офат ўзининг ғайри оддий хусусиятлари билан одамларни ҳайратга солиб, шаҳар аҳлини тутдай тўка бошлади. Шарқда ўлатнинг муқаррар белгиси бурундан қон оқиш бўлган экан, бу ерда ҳам эркаклар, ҳам аелларда, дарднинг бошланишн қўлтиқ остига ва чотга шиш келиб, унинг ўртамиена олмадек еинки тухумдек, — ҳар кимда ҳар хил, — бўлиб катталашиши билан бошланарди, халқ уни бубон деб атай бошлади. Жуда қисқа муддат ичида" бу бадсифат бубонлар бемор вужудининг бошқа ерларида ҳам пайдо бўлиб катталашиб борарди. Кейин кўпчилик беморларда юқорида зикр этилган дарднинг янги белгилари пайдо була бошлади: уларнинг қўлларида, сонларида, шунингдек, бадан-ларининг қолган бошқа қисмларида ҳам қора еки кўк доғлар пайдо була бошлади — айримларида бу доғлар йирик-йиригу, лекин сийрак, бошқа бир -хилларида бўлса, майда-майда аммо аъзойи баданини қоплаб кетган эди. Бировларда ажалнинг яқинлигидан далолат берувчи энг аниқ аломат — дарднинг бошланишидан то қазо пайтигача — бубонлар бўлса, бошқаларда ажал белгиси — доғлар бўларди. Бу дардга на дори-дармон кор қилар, на табиблар уни даволай оларди. £ бу дарднинг ўзи шунақа бедавоми, е бунга табиблик қилаетганларнинг бефаросатлиги сабабми (бу ерда кдрокли табиблар ҳам бор эди-ю, лекин ҳам эркак, ҳам аел тои-фасидан чиққан ношудлар кўпчиликни ташкил қиларди) ҳар ҳолда, ҳеч ким бу дарднинг келиб чиқиш сабабини аниқлашга ва бинобарин, уни даволаш воситасини топишга муяссар була олмади, шу сабабга кўра, камдан-кам одам шифо топар, аксарият эса, юқорида айтилган аломатлар пайдо бўлганига уч кун деганда ўла бошларди, — фақат бир-икки соатга фарқ қилиши мумкин эди, — шуни ҳам айтиш керакки, бу дард ҳеч қандай иситма чиқармас, беморда ҳеч қандай лоҳаслик ҳам сезилмасди.

Вабо тобора тез ейила бошлади, чунки беморлар соғ одамлар билан мулоқотда бўлиб, уларга ҳам дардни юқтирардилар,— алан-га ҳам яқин ерда етган қуруқ ва мойли буюмларни мисоли шу вабодек қамраб олади. Бутун ваҳшат шунда эдики, соғлом киши-лар наинки беморлар билан суҳбатда, мулоқотда бўлгандан кейин дардга чалиниб нобуд бўлар, — балки бемор фойдаланган еки қўли теккан кийим-бош еинки бошқа бирон буюмга бирон марта қўл учи тегиши билан ҳам ўзларига касални юқтирардилар. Ҳозир сўзламоқчи бўлганларим сизга мисоли чўпчакдек туюлиши мумкин, ҳолбуки бунга шоҳидлар бўлмаганда ва ўзим ул машъум манзара-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ЙИ уз кўзим билан кузатмаганимда, маълумот энг ишончли манба-лардан олинган бўлишига қарамай, унга ҳеч қачон ишонмаган бўлардим, б> тўғрида езишни-ку, хаелимга хам келтирмасдим. Хуллас, вабонинг юқиш кучи шу қадар кучли эдики, бу офат на-фақат одамдан одамга ўтар, балки бундан ҳам ҳайратомуз воқеа-ларнинг шоҳиди бўлкш мумкин эди: агар вабога чалинган еки шу касалдан ўлган одамнинг буюмларига бironта жонивор тегиб кетса, вабони ўзига юқтирибгина қолмай, жуда қисқа вақт ичида ^аром қотарди. Такрор айтаман, ўзим шоҳиди бўлганман бундай Х.ОЛНИНГ, — омади гапни айтсам, мана бундай бўлган эди: бир куни кимдир вабодан ўлган бир мискиннинг жулдур кийимларини кўча-га чиқариб ташлаган экан, иттифоқо бу ерда пайдо бўлган икки кафар чўчқа ўз одати бўйича, увадага тумшуқларини ниқтаб, уни тишлари билан йирта бошладилар, орадан сал вақт ўтар-ўтмас, улар худди кучала егандек тиришиб, ўша касофат увадалар усти« га йиқилдилар-да, ҳаром қотдилар.

Шундай, шу сингари ва бундан ҳам даҳшатли ҳодисалар, вабодан омон қолган ва аксарият ҳолларда ўзларининг ягона ғайри и:;соний мақсадларига, яъни касалга чалинганлардан узоқроқ юриш, улар билан мулоқотда бўлмаслик ва уларнинг буюмларига қўл теккизмасликка интилувчилар ҳар хил ваҳимага тушишар ва фақат шу йўсинда касал бўлишдан сақланиш -мумкин, деган хом хаеллар билан қўйинларини пуч енғоққа тўлдиришарди. Бошқа бир гуруҳ одамлар эса, бу ўлатдан фақат мўътадил ва тийимли ҳает кечириш билангина сақланиб қолиш мумкин, деган фикрда эдилар. Улар ўзларига ҳамфикр бўлганлар билан бирлашиб, бош-калардан алоҳида яшашар, касаллардан холи бўлган ва ўзларига кўпроқ маъқул тушган хонадонларга яширинишиб, эшикларни тамбалаб олишар, энг лазиз .таомлар ва ғоят хушбўй майлардан меъернда истеъмол қилишар, исрофгарчиликка йўл қўйишмас, ўлганлар ва касалга чалинганлар ҳақидаги мишмишлар қулоқла-ригa етиб келмаслиги учун давраларида ет кишилар билан суҳ-батлашишдан ўзларини олиб қочишар, музика тинглашар ва имконлари борича кўнгилхушлик қилишарди. Мухолиф фикрдаги яиа бошқа бир одамлар эса, бунга қарама-қарши ўлароқ, бу дарднинг энг яхши давоси — майхўрлик, ишратбозлик, қўшиқ куй-лаш, ўйнаш, кудиш, иложи борича, ҳой-ҳавасимизнн рўебга чиқа-ришдир, ҳарна бўлгандаям — ҳар қандай гапни истеҳзо ва муто-йиба билан қарши олишимиз керак, деб таъкидлардилар. Шундай дея улар ўз фикрларини амалда исботлаш устида бош қотира бош-лардилар: кечани кеча, кундузни кундуз демай, майхонама-майхо-на санғиб юришар, сурункасига ва беҳисоб ичишар, боз устига, аксарият пайтларда — бировларнинг уйларида маишатбозлих килишарди — ишқилиб, у уйларда ўз дидлари ва табиатларига ўтирадиган ноз-неъматлар муҳайе эканлигининг дарагини эши-тишса бўлди эди. Бундай тарзда ҳает кечириш улар учун осон эди, зерокй улар барибир, буг^ун бўлмаса, эртага ўламиз, деган фикрга бориб, ўз жонларидан ҳам батамом умидларини узгаи эдилар, мана шунинг учун ҳам шаҳардаги барча уйлар «жумлаи мўмин-

ники» бўлиб қолган эди: бегона уйга кирган киши, у ерда худди
ўз уйидагидек иш кўрарди. Аммо айни пайтда, молсифат кун ке-
чираетган бу одамлар, қандай воситалар билан бўлмасин, ўзлари
ни касаллардан узоқроқ олиб юришга уринардилар. Бутун шаҳар
ҳасрат ва надоматнинг теран домида етарди, илоҳий ва инсоий
қонунларни мунаввар этган зие сўнганди, чунки ул қонунЛарнинг
ходи.млари ва ижрочилари бошига ҳам кўп қатори, мусибат туш
ган эди; улар е қазо қилишган, е дардга чалиниб етишарди, улар-
га тобе бўлган одамлардан омон қолганлари эса, тегишли ваколат-
га эга эмас эдилар, шунинг учун ҳам ҳар ким ўз билганича иш
кўрарди. Лекин кўпчилик одамлар ҳар икки еққа ҳам қисман
амал қилган ҳолда кун кечира бошлашди: яъни, биринчи тоифа
кишилари сингари ўзларини овқатдан сиқмадилар ҳам, иккинчч
тоифадагиларга ўхшаб, бадмастлик, исрофгарчиликка ҳам йўл
ма ишда меъер сақладилар; улар зўрма-зўраки овқат
ҳам ■ 1.с, керагидан ортиқ май ҳам ичишмас, уйларига кириб
яшириниб ҳам ўтиришмас, балки қўлларига гуллар, хушбўй
гиеҳ-лар еки яна бирон хил муаттар буюмлар ушлаб, сайр
қилиб юришар ва мияларини тозалаш мақсадида уларни
бот-бот ҳидлар.ш-лар. кегаки, ҳаво мурдалар, беморлар ва
дори-дармонларникг ҳиди билан заҳарланган эди. Яна бошқа
бир хил одамлар бор эдики, улар масалага гарчи бирмунча
дағал бўлса ҳам хийла ҳаққо-ний муқтаи назардан
ендашардилар: яъни бу юқумли офатдак сақланишнинг энг
тўғри амалий йўли — ундан қочиб қутулиш, деб
таъкидлардилар. Кўпчилик эркак ва аеллар айнан мана шу
муло-ҳазага боришиб, фақат ўзларини ўйлай бошладилар ва
қадрдон шаҳар, уй ва маконларини тарк этдилар,
қариндош-уруғлари ва бутун мол-дунеларини ташлаб,
баъзилар, Флоренция атрофидаги қишлоқларга, бошқа
бировлар ўзга шаҳарлар чеккасига равона бўлдилар, — гўе
худонинг қаҳри бирон бошқа ерга беркиниб ол-ган осийларни
жазога мустаҳиқ қилмайди-ю, паққос шаҳар девор-лари ичида
қолганларни жазолайдигандек; еки эҳтимол улар шаҳарнинг
куни битган, унинг аҳолиси битта қолм'ай қирилиб кетади,
деб ўйлагандирлар.

Мана шу турлича мулоҳаза юритувчи одамларнинг ҳаммаси ҳам нобуд бўлавермасди, айни пайтда, ҳаммаси ҳам омон қолаетгани йўқ эди, — билъакс: шаҳарликлар, қандай мулоҳаза юритишлари-дан қатъий назар, ҳамма ерда бирдай ва ғоятда кўп миқдорда ўлардилар, вале токи улар соғ эканлар, тетик руҳ билан ўзга соғ-лом кишиларга ўрнак кўрсатардилар, аммо касалга чалинишган заҳоти, улардан деярли барча юз ўгирар, оқибат, уларнинг бир-биридан ўзини олиб қочиши, қўшниларнинг бир-бирларига кўмаклашмаслиги, қариндош-уруғларнинг аҳен-аҳенда, айримлар-нкпг эса, мутлақо бир-бирлариникига бормай қўйгани, башарти

кўришгудек бўлишса, узоқдан бош ирғатиб кўришишлари ҳақидт-ку, гапириб ўтирмаса ҳам бўлади. Бу фалокат ҳам эркакларнкнг, ҳам аелларнинг юрагини шундай қаттиқ даҳшатга солиб қўйгаа эдики, ака укани, тоға жиянни, опа укани, баъзида эса, ҳатто хотин эрни ташлаб кетар, ҳаттоки ота-она ўз фарзандларини гўе

ай болалардек кўриб, уларга қарамай, парвариш қилмай йган эдики, энди бунта ақл бовар қилиши амри маҳол эди. ундай муносабатлар оқибатида, дардга мубтало бўлган эркак а аел-лар,— бундайларнинг сон-саноғи йўқ эди,— фақат энг қадрдон ер-дўстларнинг, — бундайлар бармоқ билан санарли даражада оз эди, — меҳру оқибатидан еки беҳад катта моянага учган тамагир малайлардан умидвор бўлишлари мумкин эди, айтмоқчи, бундай малайлар ҳам кун сайин камая борарди, борлариям қўпол табиат, беморларни парвариш қилишга одатланмаган, фақат беморга би-рон нима узатишга ва унинг жони чиқар иайтида ғафлатда қол-масликкагина қурби етадиган ва кўпинча шундай хизмат пайтида уз хизмат ҳақи билан бирга ўз жонидан ҳам жудо бўладиган малай ва чўрилар эдилар.. Хуллас, беморлардан қўшнила'р ҳам, қарин-дош уруғлар ҳам, ер-дўстлар ҳам юз ўгиришарди, хизматкорлар етишмасди, — илгари ҳеч қачон кузатилмаган қуйидаги ҳодиса-ларга мана бундай изоҳ бериш мумкин: касалга чалиниб қолган . соҳибжамол, дилбар, аслзода хонимлар ҳаттоки еш йигитларшшг ердамидан фойдаланишдан ҳам истиҳола қилмасдилар, даво топиш учун агар зарур бўлса, шу эркакларнинг кўзи олдида, худди аел киши қаршисида тургандай, ийманмай баданларининг истаган ерини очиб кўрсатишдан ҳам тап тортмайдиган бўлдилар, баайни, шундай ҳол туфайли, улар башарти соғайиб кетгудек бўлсалар,' энди аввалгидек маъсума бўлмасдилар. Шуни айтиб утиш керак-ки, агар ўз вақтида ердам кўрсатишганда, қирилиб кетганларнинг к;.'пчилиги омон қолса ҳам ажаб эмас эди. Шулар оқибатида, шунингдек, парваришнинг емон бўлгани ва касалнинг ўта юқум-л .!лиги туфайли, кечаси ҳам ўлаетганлар еони шу қадар кўп эдики, жамики ўлганларни куриш, ҳаттоки бу ҳақда эшитишнинг ўзи даҳшатли эди. Мавжуд вазият шаҳар аҳолисининг хулқ-атворини тдг-томири билан ўзгартириб юборган эди.

Қадимда бизда шундай бир одат бўларди (ҳозир яна унга амал қиладиган бўлишди): марҳумнинг уйига унинг аел қарин-дошлари ва аел қўшнилари тўпланишиб, оила аъзолари билан Гяргаликда аза тутиб йиғлашарди, марҳумнинг уйи олдида эса, эркак қариндошлари, маҳалла-кўй ва шаҳар аҳли йиғилишарди, агар марҳум аелзодалардан бўлса, яна дин пешволари ҳам, шу-иингдек, марҳумнинг тенгқурлари келишарди-да, зўр дабдаба бил^н дуойи такбирлар ўқишиб, марҳум жасадини уйдан олиб чиқишар ва шамлар еқишиб, марҳум ўз жанозасини қайси чер-ковда ўқишларини васият қилган бўлса, жасадни шу черковга олиб боришарди. Вале вабо тарқалиб одамларнинг естиғини кури-та бошлагандан кейин, бу одат деярли йўқ бўлиб кетиб, янгиси пайдо бўлди. Энди одамлар наинки азакаш аелларсиз, аксарият пайтда, якка-елғиз қазо қилардилар ва фақат баъзи-баъзи шаҳар- ! ликларнинг тобути тепасидагина хешлари тўпланишарди, бир вақтлар бундай пайтларда мунгли йиғилар эшитилар, аччиқ-аччиқ-жўз £шлар тўкишарди, — энди бўлса кулиш, ҳазил-ҳузул гапла-шиш, дилхушлик қили#1 одат бўлган эди, бу одат аеллар зотида айниқса зўр муваффақият қозона бошлаган эди, зеро улар ўз соғ-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ицларини авайлаб, табиатларидаги раҳмдиллик хислатини даф олишга уринардилар. Марҳумни ўн-ўн иккита қўни-қўшни чер-вга кузатиб борган ҳоллар камдан-кам учрарди, шунда ҳам жаиозага бообрў, муҳтарам зотлар қатнашмаеди — марҳум то-бутини авом халқ кўтариб борарди, бу хизматлари эвазига улар ҳақ олишар ва ўзларини дафн этувчилар, деб аташарди: улар қўққисдан тобут тепасида пайдо бўлиб қолишарди-да, унч кўтариб черков томоп ғизиллатиб олиб кетардилар,— шуниси ҳам борки, улар кўпинча марҳумни у тирик пайтида васият қилган. черковга эмас, балки дуч келган энг яқин черковга олиб борардилар,— шу билан бирга, марҳумни кам миқдордаги шам-лар билан, баъзан эса, бironта ҳам шамсиз кўтариб борардилар, тобут олдида беш-олти нафар руҳоний борарди, илло улар нбо-датхонада ўзларини қойитиб узупдан-узоқ ва сердабдаба жаноза ўқиб ўтирмаедилар, жанозадан сўнг эса, дафн этувчилар кўмагн-да марҳум жасадини биринчи дуч келган гўргакўмардилар. Авом халқнинг ва кўпчилик ўрта ҳол кишиларнинг аҳволи яна ҳам аянч-ли эди: улар шояд шифо топсак, деган умидда еки қашшоқлик боисидан ўз кулбаларида, қўни-қўшнилари даврасида яшардилар ва худонинг берган куни улардан минг-минглаб киши касал бўларди, аммо ҳеч ким уларнинг ҳолидан хабар олмагани сабабли, деярли ҳаммалари оламдан ўтардилар. Айримлари, хоҳ. кечас;1 бўлсин, хоҳ кундузи, кўчада кета туриб, таппа йиқилиб ўлиб қо-лардилар, кўпчилик гарчи уйида қазо қилса ҳам қўшнилари уларнинг ўлганини сасий бошлаган мурдаларнингбадбўй ҳидидангина

пайқаб қолардилар. Бутун шаҳар мурдаларга кўмилиб кстга эди. Қўни-қўшнилар мурдаларнинг чириши натижасида ўзлар ҳам >асталашиб қолишдан қўрқишиб, шунингдек, марҳумлар ша4-' қат юзасидан, аксариятлари бир хилда иш тутардилар, яъпи, е ўзлари, еки агар топиб бўлса, ҳаммоллар еллашиб, ўлгзнларнинг жасадларини уйларидаи олиб чиқиб, эшик олдига қўяр эдилар-кн, куча чеккасига қатор териб етқизиб қўйилган бу мурдаларни ҳар бир ўткинчи, айниқса эрталабки пайтда, кўрмай иложи йўқ эди, кўришгач эса, дарҳол замбилларга одам юборишарди, ба-(парти замбил топилмаса, мурдаларни тахтапораларга етқизиб ҳам олиб кетаверардилар. Битта замбилда иккитадан, ҳаттоки' учтадан жасадни олиб ўтишган пайтлар ҳам бўлган, бир зам-билга эр билан хотинни, икки, баъзида уч оға-инини, ота билан болани етқизган ва шу сингари ҳолларни тез-тез куриш мумкин эди. Ҳар қадамда учрайдиган ҳодисалардан яна бири: Исонинг чорчўпга михланган тимсолини кўтариб кетиб бораетгаи иккита руҳоний орқасидан кетаетган тобутга ўликлар солинган яна бир неча замбиллар эргашардики, фақат бир ўликни дафн этмоқчи бўлган руҳонийлар, пировардида, олтита,,,еаккизта, ҳатто ундан ҳам кўп ўликларни дафн этишларига тўғри келарди. Хуллас, марҳумни на кўз еш тўкиб, на шам еқиб, па маърака чақириб изз'атлашарди — қаеқда дейсиз: ўша пайтда қазо қилгаи^ одам-нинг ҳаром қотган эчкичалик ҳам қадри қолмаган эди. Ушанда одамларга шу нарса аен бўлди: кундалик оддий ҳаетда камдан-

юз • берадиган арзимас жудоликлар ҳаттоки пурзаковат, но зотларни хам сабр-қаноат "била;; бардош берпшга ўргата мас экану, плло, беҳад мусибатлар билан тўлган кунларда атто калтафаҳм кишилар ҳам серандиша ва тамкинтабиат бўлиб қолишар экан. Ҳар куни, ҳаттоки, ҳар соатда черковларга олиб келинаетган сон-саноғи йўқ жасадларни таомилга кўра дафи ЭТЙШ учун зарур бўлган муқаддас ер етишмаетган эди, — зеро кўҳна расм-таомил бўйича ҳар бир марҳумнинг жасади учуч алоҳида қабр ковланиши шарт эди, — ва лекин черковлар қоши-даги мозористонлар ўликларга қалашиб кетганлигидан, энди у ерларда ғоят улкан хандақлар қазий бошладилар ва ибодатхо-нага жаноза ўқиш учун турнақатор олиб келинаетган ўлнкларнч мазкур хандақларнинг ҳар бирига юзталаб кума бошладилар. Худди кеманинг тагхонасига тбй-той молларни зич қилиб териш-гандек, мурдаларни ҳам хандаққа қатор етқизишар, кейин уст-ларидан тупроқ тўкишиб, тупроқ устига яна қатор қилиб ўлйк-ларни етқизишар— хуллас, то хандақ тўлиб чиқмагунча, шу алфозда ўликларни қаватма-қават етқизаверишарди.

Шаҳримиз бошига тушган бу бахтсизликнинг тафсилотларига ортиқ берилмай, шуни айтмоқчиманки, шаҳар бошига қирон келтирган бу палла, унинг теварак-атрофидаги жойлар учун ҳам айнан шундай фожиакор бўлган эди. Қалъаларни айтмасам ҳам бўлади, зеро қалъа ҳам бамисоли шаҳар, фақат кичикроқ шаҳар-дир, лекин ҳар ер-ҳар ерда сочилиб етган қўрғонлар ва кентлар-да ҳам дори-дармонсиз, қаровсиз қолдирилган қашшоқ ва юпун деҳқоплар, уларнинг оилалари хоҳ кўча-кўйда бўлсин, хоҳ дала* даштда, хоҳ ўз кулбаларида кечасию кундузи бир хилда қирила-етган эдилар — улар ўлгандаям одамлардек ўлмас, балки худди Дойди итдек хор бўлиб ўлишарди. Бунинг оқибатида қишлоқ аҳли, шунингдек, шаҳар аҳолиси ўртасида ҳам ахлоқий бузуқликавж ола бошлади; улар ўз хўжаликларига, бутун уй-рўзғор ишлари-га қарамай қўйишди, ҳар куни ўз ўлимларини кутиб, навики чорваларидан, ер-сувларидан олишлари мумким бўлган даромад-ни ошириш, пешона тери тўкиб ундирган ҳосилни йиғиб-териб олиш ҳақида ташвиш қилишарди, билъакс, ўз қўл остларидаги мол-давлатни у е бу тарзда совуришга ҳаракат қилардилар. Уз оғилхоналаридан, қўтонларидан, қўндоқларидан, уяларидан қувио чиқарилган ҳўкизлар, эшаклар, қўйлар, эчкилар, чўчқалар, товуқ-лар, ҳаттоки одамзоднинг вафодор дўсти бўлмиш — итлар ҳам ғалласи наинки йиғилмаган, ҳаттоки ўрилмаган," қаровсиз қолга>1 экинзорларда бемалол тентиб юришарди. Айни пайтда бу жонивор-ларнинг аксарияти, бамисоли онгли махлуқлар сингари кун бўйи тўйиб ухлаб, кечаси ўзлари, подачисиз ўз маконларига келардилар. Агар биз теварак-атрофни тарк этсагу, шаҳарга қайтгудек бўлсак, у ердаги аҳволни ушбу рақамлардан кўра маъ-нодорроқ тасвирлай оладиган ҳеч қандай далил топа олмасак керак: самовий қувватлар бизга шунчалик шафқатсиз бўлишган-*ич* е бунга айрим даражада одамзоднинг беандишалиги сабабми, цар қалай, март ойидан июль ойигача бўлган вақт нчида, қисман

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

атнинг юқумли бўлгани сабабли, қисман соғ кишилар, ...кари* га касал юқтйришдан қўрқиб, беморларга қарамай, ...ларни ўэ ҳолларига ташлаб қўйганлари оқибатида, айтишларига қараган* да, Флоренция шаҳрида юз мингдан ортиқ одам нобуд бўлган, ҳолбуки, бу вабодан олдин, мен аниқ биламан, шаҳарнинг шунча аҳолиси борлигини ҳеч ким тасаввур ҳам қила олмаган эди. Бизда яқингинада хизматкорлар, хонимлар ва жаноблар билан гавжум бўлган қанчадан-қанча муҳташам қасрлар, бежирим уйлар, куркам бинолар энди ҳувиллаб қолди; шунча одамнинг бари, энг охирги аравакашгача қирилиб кетди! Қанчадан-қанча аслзодалар авлоди, беҳисоб мерос мулклари, туман-туман мол-давлатлар ўз қонуний ворисларидан маҳрум бўлдилар! Ҳаттоки Гален, Гиппократ ва Эскулаплар ҳам мутлақо соғлом деб эътироф этишлари мумкин бўлган қанчадан-қанча забардаст эркаклар, со-ҳибжамол аеллар, жонон йигитлар эрталаб ўз еила аъзолари, еру Сиродарлари билан нонушта қилган бўлса, кечликни нариги дуне-да ота-боболари билан баҳам кўришди!

Бу мудҳиш манзара тасвирини давом эттириш ниҳоятда мушкул бўлгани сабабли, мен гапирмаса ҳам бўлаДиган тафси-лотларни тушириб қолдириб, шу нарсани сизга маълум қилмоқ-чиманки, юқорида зикр этилган вазиятларга кўра шаҳар деярли мутлақо ҳувиллаб қолган пайтда, кунлардан бир куни (буни менга эътимодли бир зот кейинчалик сўзлаб берган эди) аниқро-ғи — сешанба куни эрталаб, мудҳиш вабо туфайли қавмлари ибодатга келмай қўйган мўътабар Санта Мар... Новелла жоме-сида ўша мотамсаро даврга монанд мот... либоси кийган, дугоналик, қўшничилик, қариндошлик ришта... билан ўзаро боғланган, ўн саккиз билан йигирма саккиз е... ўртасида бў серандиша, олий насабли, соҳибжамол, хушхулқли, ўз хокисор-ликлари туфайли яна ҳам дилрабоқ кўринган етти п; жувон пуркаромат ибодатни тинглаб бўлиб, бир-бирларига я лашдилар. Мен уларнинг асл номларини сизга баен қилишим мумкин эди-ю, бироқ бу ишдан тилимни тийишга асосим бор, хусусан: мен уларнинг ушбу китобдаги ўзлари ҳикоя қилган еинки тинглаган қиссалдри учун хижолат бўлншларини истамай-мам, зеро эндиликда вақтичоғлик қилиш хийла тақиқлангандир, ҳолбуки юқорида зикр этилган сабабларга биноан ўлат пайтида. ҳаттоки еши анча ўтиб қолган одамлар ҳам бу борада беқиес гркинликдан фойдаланган эдилар. Уларнинг номини мен яна шунинг учун ошкор қилмоқчи эмасманки, иззат-икромли одам-дарни бадном қилишга суяги йўқ ҳасадгўйлар бу эъзозли аелларнинг мўътабар номларига доғ туширишга ҳеч бир баҳона топа олмасинлар. Ва лекин бу хонимларни бир-бирлари билан адаштириб юбормаслик учун уларнинг ҳар бирига шундай ном қўяманки, бу номлар уларнинг қалб фазилатларига тўла-тўкис еки йўқ деганда, қисман монанд келгай; улар орасидаги энг катта ешдаги биринчи жувонни биз Пампинея, деб атаймиз, иккинчисиня — Фьяметта, учинчисини — Филомена, тўртинчиси-ни — Эмилия, бешинчисини — Лауретта, олтинчисини — Нейфи-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ҳу[illegible]р-ҳаловат билан ўтказишдан иборат. У ерда қушлар са[illegible]рай-ди, қир-адир ва дала-даштлар ям-яшил либос кийган, [illegible]нзор-ларда буғдой бошоқлари мисли уммондай ўлқинланади, у ерда ке-не дарахтлар ўсмайди, фалак ҳам у ерда бу ердагидан кў$>а чехрасинп кўпроқ очади, гарчи у биздан дарғазаб бўлса ҳам барибир ўзининг илоҳий жамолини яширмайди, — бу манзара-Лар ҳувиллаб қолган шаҳарга нисбатан бениҳоя гўзалроқднр, албатта. Кейин у ерларнинг ҳавоси ҳам мусаффо, шунингдек, ҳозиргп пайтда биз учун дармон бўлувчи зарурий ҳамма нареа-лар айни ўша ерларда мўл-кўл топилади, аммо ғам-ҳасрат у ерда камроқ бўлади. Тўғри, у ерлардаги деҳқонлар ҳам бу ердаги Шаҳар аҳли сингари қирилиб етипти, бироқ у ердаги ўлим ша-ҳардагичалик оғир таассурот уйғотмайди, чунки у ерларда уйлар ва аҳоли шаҳардаги сингари зич эмас. Иккинчи томондан, агар янглишмасам, биз бу ерда биронта ҳам яқин кишимизни ташлаб Кетаетганимиз йўқ; аслини олганда, биз ўзимизни ҳар жиҳатдан ташлаб кетилган, деб ҳисоблашимиз лозим, зеро бизнинг яқмн-ларимиз е қазо қилишган, еки ўлим даҳшатидан қочиб, бизни гўе бегонадек билишиб, бу фалокат қўйнига ташлаб ке-тишган. Хулласи калом, агар биз мен баен қилгандек иш тутсак, бизга ҳеч ким таъна қилмайди. Борди-ю, ўзгача иш тутсак, унда бошимизга мусибат, ғам-андуҳ тушиши, ҳатто, эҳтимолки, қазо-миз етиб ўлиб кетишимиз ҳам мумкин. Қисқаси, агар таклифим ҳаммангизга мақбул тушган бўлса, ўзимиз билан чўриларимизни ва сафарда зарур бўладиган ашею озуқаларни олайлик-да, шаҳардан бош олиб чиқиб кетайлик ва ҳар куни ҳар ерда замо* намизда йўл қўйилган вақтичоғлик ва ўйин-кулги билан маш-ғул бўлайлик, — менимча, шундай қилсак жуда яхши бўлади. Шу йўсинда, тақдири азалнинг пешонамизга: езганини ўз кўзи-миз билан куриш насиб қилмагунча (агар унгача вақт-соатимиз битиб ўлиб қолмасак, албатта) ўша еқларда яшаб турамиз. Яна шу нарсани ҳам идрок қилингки, биз бу ердан иззат-обрў билан чиқиб кетарканмиз, бу ерда қолиб номақбул ишларга қўл ура-етган бадкор кишиларга нисбатан шоен таҳсинга лойиқ иш

курган бўламиз.

Хонимлар Пампинеянинг гапини эшитиб бўлиб, унинг масла-қатини маъқулладилар ва унга амал қилишга қарор қилишиб, гўе ҳозир жомедан чиқишган заҳоти сафарга жўнашадигандек, ўз аҳдларини амалда қанд-ай қўллаш ҳақида ўзаро кенгаша бош-ладилар. Ва лекин камоли оқила аел Филомена шу пайт гая бошлади:

— Хонимлар! Пампинеянинг гапида жон бор, албатта, илло, сизлар бекорга шошиляпсизлар. Ҳаммамиз ҳам аел зотидач эканимизни ўйлаб кўринг, даврimиздаги энг навниҳол қиз ҳам, аел кншининг ўз идроки билан яшаши нақадар мушкуллигнни, унга эркак кишининг маслаҳатлари нечоғлик зарурлигини жуда яхши билади. Бизлар беқарормнз, ҳардамхаелмиз, бадгумонмиз, жасоратсизмиз, қўрқоқмиз, бинобарин мен,

орадан хиел вақт ўтар-ўтмас эркак киши назорат[illegible]а бўлмаган тўдамиз тарқаб

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Масаиди — боз устига, ўзимиз иффатимиздан маҳрум бўлиб шармандаи шармисор бўлмасак эди, деб қўрқаман, дейдиларакки, ўшандай масъулиятнинг ташвишини қилмоғимиз ва ҳаёт шун-< дан кейингина ўз ниятимизни бажаришга киришмоғимиз лозим, Бунга жавобан Элисса шундай деди:

— Ори рост, эркаккиши аел учун султондир. эркаклар_р_азна' молигисиз биз бошлаган ишлар камдан-кам хайрли ту: лекин ундай эркакларни биз қаердан топамиз? Яқин кишилари-мизнинг деярли ҳаммаси ўлиб кетди, омон қолганлари эса, гала* гала булишиб, номаълум томонларга учиб кетмоқдалар, ҳолбуки бизлар нимадан қочиб кетмоқчи бўлаетган бўлсак, улар хам айнан шу нарсадан бош олиб қочмоқдалар. Бегоналарга. юз ту-тайлик десак — уят, — демак, халос бўлмоқ учун бирон ўзга тавфиқли йўл қидирмоғимиз зарур, акс ҳолда, вақтичоғлик ва истироҳат ўрнига бошимиз ғам-алам ва ғалвадан чиқмай кола ди.

Қизлар шу тарзда суҳбат қуриб ўтиришган бу пайтда, черков-
га уч нафар навқирон йигит кириб келди, уларнинг энг ешя тахминан йигирма беш ешларда эди. Бу уч нигитнинг қалбидаги муҳаббат алангасини на машъум замон, на ер-дўст ва қариндош-уруғлардан жудолик, на ўз жонларидан хавотирланиш туйғусн сўндира олган эди. Улардан биринчисннинг исмн Пап: иккинчисиники — Филострато, учинчисИники — Дионео эди. Уча-ла йигит ҳам истараси иссиқ, яхши оилада тарбия курган эди, учовлари ҳам бу бевафо замонда энг юксак тасалли сифатида ўз қалб маҳбубалари билан висол умидида юрган эдиларким, фа-лакнинг гардиши билан учовлари ҳам излаган маҳбубаларивк шу етти нафар қиз ичидан топдилар, қолган тўрт қиз ҳам йнгит-ларнинг қариндошлари эди.

Йигитлар ва қизлар бир-бирларини баравар пайқаб қолишди.

—Фалакки, бизга, — деб табассум-ла гап бошлади Пампй-
г.ся, — ушбу мулоҳазали ва мустаҳиқ йигитларни юборган экан,
демак, у армонларимизнинг ушалишига имкон яратмоқда, зеро
бу йигитлар бизга сарвар ва мулозим бўлиш вазифасини жок-
жон деб ўз зиммаларига олажаклар, башарти биз шу вазифалар-
ни уларга топширишга журъат этсак, албатта.

Бу сўзларни эшитган Нейфиланинг икки юзи уятдан анордек қизариб кетди, чунки келган йигитлардан бири унга ошнқ *эти*

— Рост айтасан, Пампинея! — деди у. — Бу йигитларнинг ҳар
бири тўғрисида яхши гапдан бошқа ҳеч нима айтиш му
эмас, мен буни жуда аниқ биламан, улар сен айтгандан ҳам
мушкулроқ вазифаларни бажара оладилар; бизлардан дилрабо-
роқ, шоистароқ қизлар бу йигитлар билан бўлишни ўзлари у
гоят зўр ҳаловат, улкан бахт деб ҳисобласалар арзийди. Фақ
шуниси борки, улар даврамиздагилардан биронтамизна с
қолишган ва бу ҳеч кимга сир эмас, — башарти бу йигитлгр) н
Гиз ўзимиз билан олиб кетсак, гарчи бу билан на биз ва на улар
х'ч қандай осийлик қилмасак ҳам одамлар орасида емон отли^
(ўлиб маломатга қолмасмикинмиз, деб қўрқаман.

онинг хйзматкори Сириско Парменога ердамчи қплио айинлана-1и, у бизнинг ҳисобчимиз ва ғазначимиз бўлади, Шиндаро эса, Филострато ва ўзга йигитларимизнинг хизматини қилади; ўзга Цизматчилар бошқа ишлар билан банд бўлган чоғда йигитларнинг еФомгоҳларини саришта қилиш вазифаси юкланади унга. Менинг канизагим Мизид бщаи *Фщ^щапщу* к.ри^.аги Личиска ҳамиша Фщвдала бўлдф, Щрмено буюрган таомларнй пищиришлари лознм. Лауреттанинг канизаги Кимера билан Фьяметтанинг кани-заги Стратилиянинг зиммасига аеллар етоқхоналарини ва биз маъракага тўпланадиган хоналарни йиғиштириш вазифаси топшкг-рилади. Алқисса, биз шу нарсани илтимос қиламиз ва ҳатто талаб ^иламизки. мурувватимизни қадрловчи ҳар бир шахс қай томонга йўл тутмасин ва қаердан қайтиб келмасин, ниманики эшитмасин »а кўрмасин, четдан олиб келинган янги хабарни ошкор қилишдан

шни тийсин, лекин хушхабарлар бундан мустасно.

Пампинея, барча самимият билан тинглаган бу фзрмонларни бериб бўлгач, қувноқ чеҳра билан ўрнидан турди ва дедй:

— Атрофда боғ-роғлар, чаманзорлар ва ўзга хушманзара жой-лар мавжуд. Кўнглингизга сиққанча сайр қилинг, аммо эрталаб соат тўққизда, ҳали салқин кўтарилмасдан, ҳаммангиз нонуштага ҳозир бўлишингиз лозим.

Янги қиролича шундай сўзлар билан хушвақт жамоани озод %илди, шундан кейин навжувон йигитлар билан дилбар хонимлар боққа чиқишди ва сайр қилишиб юришаркан, турли-туман нашъали варсалар тўғрисида суҳбат қилишди, гулчамбарлар ясашиб, нафис свозлари билан қўшиқлар куйлашди. Улар қиролича тайин қилган соатга қадар вақтни шу зайлда ўтказдилар, сўнг уйга қайтиб, Парменонинг ишга астойдил гайрат билан кири^ганига шоҳид бўлдилар: пастда, емакхонада столларга қордек оппоқ дастурхон-лар езилган, кумуш қадаҳлар мавжланар, ҳамма еқдан заррин чўл чечаклари муаттар ҳид таратиб турарди. Қироличанинг фармонига кўра, сув келтирилиб, ҳамма қўлини ювгач, ҳар ким Пармено кўр-сатган ерга ўтирди. Дарҳол нозик таомлар тортилди, зариф майлар олиб кирилди, учнафар хизматчи сукут сақлаб хўрандаларга хиз-мат қилиб турди. Нонушта пайтида сақланган ғоят ибратли тартиб жамоанинг кайфиятини кўтариб юборди, еқимли ҳазил-ҳузул гап-лар айтилди, хуллас, нонушта хушҳоллик билан ўтди. Қизлар ва йигитлар рақс тушишни билишар, баъзиларнинг эса, созандалик ва хонандаликдан ҳам хабари бор эди, шунга куба, дастурхонни йиғиштириб олишган заҳоти, қиролича чолғу асбобларини олиб келишни буюрди. Сўнг унинг амрига кўра Дионео — лютняда, Фьяметта зса — виолада оҳиста рақс куйини чала бошладила'р. Қиролича хизматкорларни, бориб овқатлаиинглар, деб чйқариб юборди, сўнг ўзи, бошқа хонимлар ва икки йигит давра қуришиб, хиромон рақс қила бошладилар. Ундан кейин ҳаммалари ажойиб шўх куйларни куйладилар. Ниҳоят, қиролича бир оз ухлаб олиш керак, деган қарорга келди ва ҳамманинг ўз оромгоҳига боришига гжозат берди. Уч навжувон йигит ўз кошоналарига киришди, бу ерда гоят зўр нафосат била езилган тўшаклар уларга мунтазир

Ди, бу хоналарда ҳам худди залдаги снигари гуллар
сроб эдиг. Хонимлар ҳам ўз кошоналарига кириб кетдилар;
ечиниб, дам олга-
Ии етдилар.

Соат учга жом чалинганда, киролича, кундузи кўп ухлаш зиея Деб, биринчи бўлиб. ўрнидан турди ва ўзга хонимларни ҳам, кейин эса, йигитларни ҳам уйғотди. Ҳаммалари ўрмондаги майсазорга боришди, барра ўтлар барқ уриб ўсиб етган бу ерга қуешнинг таигадек ҳам шуъласи тушмасди. Киролича майин шабададан хушнуд бўлиб, ҳаммани тўғри майса устига, давра қуриб ўтиришга таклиф этди.

— Кўриб турибсизлар,— деб гап бошлади у,— қуеш ҳали қием-
да, жазирама иссиқ, фақат зайтун шохларига инган чигирткалар чирилламоқда. Ҳозир бирон еққа бориш нодонлик бўларди, бу ер
эса, салқин, хушҳаво, бизда сатранж, дамкалар бор, ҳар ким кўнгли-
га еққан ўйин -билан машғул бўлмоғи мумкин. Бироқ агар менинг
фикримни билмоқ бўлсангиз, мен куннинг энг иссиқ соатларини
ўйин билан эмас (зеро ўйиндан баъзи ўйинчиларнинг кайфияти муқаррар бузилади, айни пайтда, бошқаларга, шунингдек, томоша-
бинларга ҳам айтарли ҳеч қандай лаззат бахш этмайди), балки ҳикояхонлик билан банд этган бўлардим, чунки бир ҳикояхон ҳамманинг диққатини ўзига жалб этишга қодирдир. То ҳар бирин-
гиз биттадан ҳикоят сўзлаб бергунча қуеш ҳам мағрибга оғиб қолади, ҳарорат ҳам бир оз пасаяди, ана унда, кўнглимиз тортган
еққа сайр қилишимиз мумкин. Агар менинг таклифим сизларга маъқул бўлса,— лекин мен сизларнинг ҳар қандай истакларингизни
бажо келтиришга тайерман,— унда, келинглар, шу мен айтгандай
иш тутайлик; агарда маъқул бўлмаса — унда то кечгача ҳар ким
ўз билгича вақт ўтказаверсин.

Эркаклар ҳам, хонимлар ҳам ҳикояхонлик қилишни маъқул кўрдилар.

— Бас, шундай экан,— деди киролича,— бу ерда турган бирин
чи кунимизда истардимки, *ҳар ким ўзи учун кўпроқ мақбул бўлган
нарсалар ҳақида ҳикоя килса.*

Шундай дея, у ўзидан ўнг қўлда ўтирган Панфилога юзланди ва лафтункор илтифот билан ундан ҳикоя бошлашини сўради. панфило эса, буйруқни эшитган заҳоти, бутун жамоанинг диққатини батамом ўзига тортиб, ўз ҳикоясини шундай бошлади.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

1

Мессер Чеппарелло елғон тавба-тазарру билан авлие отани лақиллатади-да,
бандаликни бажо келтиради; гарчи унинг бутун умри бадкирдорлик билан
утган бўлса ҳам ўлганидан сўнг уни азиз-авлиедар сафига қўйиб, «авлие Шапелето», деб атай бошлайдилар

— Дилиавоз хонимлар, одамзод тахайюл қилган ҳар қандай иш, жамики мавжудотнинг ибтидосини бунед этган парвардигор йўлида бажарилмоғи лозим. Зеро унинг номи пуркаромат ва муқаддасдир. Мана шу боисдан, баски, мусоҳабамизни очиш ме-ннинг зиммамга тушган экан, мен ҳам эгамнинг ғоят ҳайратангйз ишларидан бирини баен этмоқчиманки, сиз уни тинглаб, унинг устуворлигига астоидил ишонинг ва тоабад унинг номини мадҳу сано қилинг.

Маълумки, ҳамма нарса муваққат, ўткинчи ва фонийдир; бино-барин, шу муваққат нарсанинг ўзи ҳам, уни қуршаб олган бошқа мавжудотлар ҳам ғам-андуҳ, дард ва машаққат билан тўл'а ва муттасил хавф-хатарга дуч келадилар, бу хавф-хатарлар, муқаррар найт пойлаб бизни нобуд айлаши мумкин, бинобарин, магар парвардигор ўзининг беадад марҳамати билан бизга куч-қувват юбориб, бизга зийрак заковат ато этмаганида, мазкур фоний дуне хплқатларидан бўлмиш бизлар ўшал фалокатларни даф қилиш, улардан қочиб қутулишга қодир була олмас эдик. Ва лекин ўзи ни бундай марҳаматга мустаҳиқмиз, деб ўйламаслигимиз лозим,— йўқ, парвардигор валинеъмат бўлганлигидан ва шунингдек, бир замонлар худди биз сингари бу фоний дунеда яшаб ўтишган, тирикликларида тангрининг иродасига амал қилишган ва эндйлик-да боқий ва масъуд бўлиб унинг ҳузурида истиқомат қилаетганлар-иинг дуойи фотиҳалари туфайли бизга марҳамат қилмоқда эгам. Биз,— эҳтимолки] энг одил қозимиз барҳақ эгамга сиғинишга ботика олмаганлигимиздаи бўлса керак,— аксарият пайтларда, фоний ҳает тажрибаларини бир замонлар ўз бошларидан кечирган ва эндиликда азиз-авлиеларга айланганларга сиғннамиз. Бинобарин, биз турли-туман овозалардан гумроҳ бўлиб, илоҳий идрок сирла-рини мушоҳада қилишга фикримиз ожизлик қилганидан, ўзимиз учун ўшал азиз-авлиелардан ҳимояткор танлаимизким, одатда улар тангрининг қаҳрига учраб, мангу изтиробга маҳкум этилган бўладилар,— зеро ҳақ таолодан ҳеч нимани сир тутиш бўлмайди,— пхунга қарамай, эгам пайғамбарнинг мангу азоб-а маҳкумлигиии ■-мас ва сиғинаетганнинг гумроҳлигини ҳ эмас, балки унинг рўҳан поклигини инобатга олиб, гўе ўша маҳкум этилган зот мангу фароғатга мушарраф бўлгандек, сиғинувчишшг плтпжосига қулоқ осадиким, парвардигорнинг бизни ўз йаноҳида : раетгани вз

^

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ндан марҳаматини дариғ тутмаетгани ушбу далилдан яққол ога ташланади. Бу гапларнинг бари мен баен қилмоқчи лган қиссада намоеи бўлади («намоен бўлади», деганимда ен тангрл заковатини эмас, одамзод идрокини назарда тутдим).

Дейдиларки, дворянлик унвонига мушарраф бўлган иззат-эъти-борли, ғоятда давлатманд савдогар Мушьятто Францези папа Бонифаций ҳузурига чақиртирилган француз қиролининг укаси Безамин Карл билан биргаликда Тосканага равона бўлганида, аҳли тижоратда тез-тез учраб турадиган бир ҳолнинг шоҳиди бўлган экан: унинг савдо ишлари ўз юртида ҳам, борган ерида ҳам ниҳоятда чалкашиб кетган эканким, уларни оз фурсатда ва осон-ликча тартибга солиш амри маҳол экан, шунга кўра у бу нуқсои-ларни бартараф қилишни бир неча кишига топширипти-ю, шу тариқа ҳамма ишларини батамом сариштапаб олипти. Лекин у: бургундияликлардан қарзимни ундира оладиган одамни қаердан топсам экан, деб боши қотиб қолипти. Унинг безовта бўлишига асос бор эди —• бургундияликлар қайсар, бадахлоқ ва беномус одамлар сифатида танилган эдиларким, Мушьятто уларнинг ҳийла-найрангига бас кела оладиган бironта ҳам доғули, маккор одамни эслай олмапти. Бу тўғрида у узоқ вақт бош қотиргач, ахири мессер Чеппарелло исмли пратолик одамни эслаб қопти, у Парижда Мушьятто ҳузурига тез-тез кириб тураркан. Чеппарелло бўйи пастакки-на, олифтанамо кийинадиган одам экан, франпузлар «Чеппарелло» сўзининг маъносини тушунишмасдан бу сўзни ўз тилларидаги «шапель» сўзига (французларнинг оддий лаҳжасида бу сўз «гул-чамбар» деган маънони билдирарди) ўхшатарканлар; лекин Чеппарелло, мен юқорида эслатиб ўтганимдай, паст бўйли одам эди — шу-нпиг учун ҳам уни Шапело деб эмас, кичрайтириб Шапелето деб чақиришарди. У Шапелето номи билан ҳамма ерда отнинг қашқа-сидай танилган эди ва унинг мессер Шапело эканлигини камдан-кам одам биларди. Ушал Шапелетонинг тасвири бу турар: у нота-риус бўлиб ишлаган чоғларида камдан-кам акт тузар, аммо ўша ўзи тузган актлардан бironтаси тасодифан қалбаки бўлиб чиқмаса, хижолатдан чўғдек қизариб кетарди, унинг акт езиши учун арзгўй-нинг бир оғиз сўзи кифоя эди — шиғиллатиб езиб ташлайверарди, ўзга нотариуслар жуда улкан туҳфалар эвазигагина езадиган актларии у бепул, яна бажону дил езиб берарди. Эҳтиеж бўлса-бўлмаса, жон-жон деб сохта гувоҳлик бераверарди, ҳолбуки у пайтларда Францияда қасамга ниҳоятда катта эътибор бериларди, вале Шапелето учун қасамни бузиш ҳеч гап эмас эди, шу йўсинда у гарчи ҳалол виждон билан гувоҳлик беришга ва фақат соф ҳақиқатни гапиришга ҳар қадамда қасам ичса ҳам аслида ноинсофлик, каз-золлик қилиб ҳар бир ишда ютиб чиқаверар эди. Ер-дўстлар, қариндош-уруғлар ва умуман, одамлар ўртасида низо, адоват уру-ғини сочиш, уларни бир-бирига гижгижлаб қўйиш — унинг учун энг яхшн лаззат, энг хушкайф завқ эди, унинг «шарофати» билан қан-ча кўп бахтсизлик содир бўлса, бу унга шунча хуш еқарди. Агар уни қотилликда еки бирон бошқа жиноятда иштирокэтишга таклиф қйлишгудек бўлса, у ҳеч қачон бош тортмас эди, билъакс, жоц*

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Мессер Шапелетонинг бу сингари майда-чуйда гуноҳлари жуда кўп чиқди, тазарру охирлаб қолган пайтда эса, у чуқур-чуқур хўр-синиб, аччиқ-аччиқ йиғлай бошлади, шуни ҳам айтиш керакки, у кези келганда хўрсинишниям, йиғини ҳам жуда ўрнлатиб намоГшш қиларди.

Авлие ота ундан: «Нима бўлди сенга, бўтам?» — деб сўради. Мессер Шапелето эса, ,унга шундай жавоб қилди: «Эвоҳ, ҳазра-тим! Юрагимни кемириб етган яна бир гуноҳим бор, қаттиқ истиҳо-лага борганимдан уни ҳеч қачон баен қилмаганман. Уни эслашим билан,— ўзингиз шоҳиди бўлиб турибсиз,— кўз ешимни тия олмай-маи, зеро нмоним комилки, тангрим ҳеч қачон бу гуноҳимдан ўтмагай».

Авлие ота унга жавобан шундай деди: «Қўй бу гапларни, бўтам, нималар деяпсан? Башарти одамлар томонидан шу чоққача қилин-ган жам'ики гуноҳларни, шунингдек, то қиемат-қойимгача қилина-диган гуноҳларнинг барини елғиз бир киши қилса-ю, у одам худди сен сингари таассуф қилса ва астойдил қайгурса, тангрим ўзининг беқиес раҳмдиллиги ва одамзодга бўлган меҳрн туфайли унинг гуноҳидан ўтган бўлур эди—-фақат худодан ҳеч нимани яширмай барча қилмншлари ҳақида рўй-рост сўзлаб берса бўлгани. Сен ҳам қўрқма, айтавер.

Аммо мессер Шапелето ҳамон фаред чекишда давом этиб, шундай деди: «Ҳайҳот, муҳтарам падар! Менинг гуноҳим катта, агарда сиз мен учун ибодат қилмасангиз, тангрим мени кечнр-магай».

Роҳиб бунга жавобан: «Айтавер, қўрқма, сен учун ибодат қнд-гум», деди.

Бирок мессер Шапелето ҳеч бир сўз айтмай, ҳамон зор-зор қақ-шаб йиғларди, роҳиб эса, унга таскин берарди. Мессер Шапелето узоқ вақт хўнграб йиғлади ва ниҳоят, роҳибниинг тинка-мадорини қуритгач, чуқур бир хўрсинди-да, деди: «Отам! Модомики, мен учун ибодат қилишга сўз берган экансиз, мен ҳам сизга ҳамм.а гап-ни айтаман. Билингки, мен болалигимда бир кун онамни сўккан эдим». У шундай деди-ю, кўнгли баддарроқ бузилиб яна хўнграб йиғлай бошлади.

Роҳиб ҳам унга: «Бўтам! Ҳали шу сенга гуноҳи азим бўлиб туюляптими? Бошқалар эртадан-кечгача шаккоклик қилишади, лекин яратган эгамнинг карами кенг, агар улар ўз гуноҳларига тавба қилгудек бўлсалар, парвардигор бажону дил уларниинг гуноҳидан кечади. Наҳотки, эгам сени гуноҳингдап кечмаса? И-иғлама, тинчлан! Гапимга ишонавер, агар сен ҳатто Исони чорчўпга михла-ганлардан бири бўлганингда ҳам барибир тангрим сени гуноҳинг-дан ўтган бўларди — сенинг чин юракдан тавба қилаетганиигни кўриб турибман».

Мессер Шапелето эса, унга эътироз билдирди: «Ҳайҳот, отаги-нам! Нималар деяпсиз? Менинг волидайи муҳтарамам мени тўққиз ой сурункасига сийнаси остида олиб юрган, ундан кейин эса, юз карра, минг карра қўлида кўтариб юрган! Шундай муқаддас затни ҳақорат қилишга қандай йўл қўйдийкин виждоним, ахир бу энг

огир гуноҳ-ку! Агар сиз Мени дуо қилмасангиз, тангрим мен асло кечнрмагай».

Роҳиб, мессер Шапелетонинг бошқа айтадиган гап қолмагани-ии бплгач, унинг гуноҳларидан ўтиб, уни дуо қилди,— чунки у мессер Шапелетонинг чин ҳақиқатни сўзлаганига тўла-тўкис ишон-ган ва уни авлие одам, деб эътироф этган эди. Ахир ўлаетган одамиинг тавба-тазаррусига ким ҳам ишонмайди дейсиз?

Алқисса, роҳиб унинг тавбаларини тинглаб бўлиб шундай деди: «Мессер Шапелето! Худо хоҳласа, сиз ҳадемай соғайиб кетасиз. Ва лекин мабодо яратган эгам сизнпнг покиза руҳингизни ўз ҳузурига чақириб олгудек бўлса, жисмингиз бизнинг жомеда дафн этилпши-га эътироз билдирмаемпдингиз?..»

■ Мессер Шапелето унга жавобан бундай деди: «Ҳа, улуғ ҳазрат. Менинг жасадймни дафн этмоқ учун бундан мақбулроқ даргоҳнн орзу қилишим мумкин эмас: сиз менинг руҳимни едлаб ибодат қилишга сўз бердингиз-ку, ундан ташқари, мен ҳамма вақт сизнпнг жамоангизнн алоҳида иззат-ҳурмат қилардим. Бинобарин, сиздан илтимос қиламан: жомега қайтиб борганингиз ҳамоноқ фармон берингким, мен учун ҳар куни бомдодда черков аршида табаррук этилувчн Исо алайҳиссаломнинг покиза жисмини олиб келсинлар, чунки гарчи мен ўзимнинг бундай иззат-икромга нолойиқ эканли-гимии эътироф этсам ҳам, шунга қарамай, сизнинг оқ фотиҳан-гиз билан жанозамда қавмлар табаррук вино ичишади, дуойн такбир ўқишади, деган умиддаман,— мен ҳаетимда кўпгина гу-ноҳ Ишлар қилганман, аммо.чин христиан сифатида ўлишни истай-ман».

Муҳтарам падар бунга бажону дил рози бўлди, беморнинг нпят-ларини маъқуллади ва табаррук вино зудлик билан олиб келинади, деб унга ваъда берди. Бир зумда ваъда ҳам бажо этилди.

Энди гапни уй соҳиблари — ака-укадан эшитинг: улар, мессер Шапелето бизга яна панд бериб қўймасин, деб кўрқиб, бемор етган хона билан ўзларининг хоналарини ажратиб турган тахта девор ортига ўтириб олиб, ҳамма гапга қулоқ сола бошладилар ва мессер Шапелетонинг роҳиб билан нима ҳақда суҳбатлашганини бемалол тинглаб, ҳамма гапга тушундилар. Улар беморнинг кафбратини тингларканлар, кулгидан ўзларини зўрға тутиб ўтирар ва бир-бир-ларига шундай дердилар: «Қалай-а? На қарилик, на хасталик, на эшик қоқиб келаетган ўлим даҳшати, на бир-икки еоатдан сўнг тангри қаршисида сўроқ беришидан қўрқиш,—ҳеч нима бу бадфеъл одамнинг хулқини тузатишга қодир эмас». Лекин уни монастирга дафн этишга ваъда қилишганини эшитиб, ака-уканинг кўнгли жойига тушди.

Бир оз вақтдан сўнг мессер Шапелето имон келтирди, аҳволи оғирлашгандан кейин эса, фотиҳасини ўқишди. У қилган гуноҳларига самимият билан иқрор бўлган ўша куни кечки ибодатдан кейин хиел вақт ўтар-ўтмас, бандаликни бажо келтирди. Мана шу муносабат билан уй соҳиблари олдиндан тантанавор мотам маро-симига — марҳумнинг ҳисобига,

албатта,— ҳозирлнк кўришиб, мар-ҳумга бутун расм-таомилга
мал қилган ҳолда ҳам оқшомда, ҳам

бомдод пайтида дуойи такбир ўқисинлар учун роҳибларга одам юбордилар ва бу маросим учун зарур бўлган барча тайергарликни кўриб қўйдилар. Марҳумни тавба қилдириб гунохини кечган авлие ота, унинг қазо қилганини эшитиб, монастирь пири билан келишиб олди ва^черков қўнғироғини чалдириб, жами монастирь аҳлини кен-гашга йиғди ва мессер Шапслетонинг қилган тавба-тазаррусига Караганда, у авлие одам экан, деб барчага эълон қилди. Бунга ило-ва қилиб яна у, парвардигори олам бу марҳум туфайли бисер мўъ-жизалар кўрсатгай, бинобарин, оға-иниларимиз бу марҳумнинг жа-садини бениҳоя лутф ва иззат-икром билан муқаддас боргоҳимизга қабул этгай, деб умид билдирди. Аббат ва лақма зоҳидлар бунга уз розиликларини билдиришди. Улар шу оқшом' мессер Шапелето-нинг жасади етган уйга равона бўлдилар, у ерда узундан-узоқ пур-шукуҳ такбир ўқидилар, эрталаб зса, ридо ва сербар жуббалар ки-йиб, ҳамда хоч ва инжил кўтаришиб, марҳум шаънига муножот айтишиб, унинг жасади ортидан юра бошладилар ва шаҳарнинг эркагу аел—бутун аҳолиси кузатувида ғоят зўр дабдаба ва тантана билан жасадни черковга олиб бордилар. Хобуг черковга қўйилгач эса, руҳоний ота минбардан туриб, марҳуМ'ҳақида, унинг турмуш тарзи ҳақида, унинг рўза тутгани, бокиралиги, соддадиллиги, соф-диллиги, муқаддас зотлиги ҳақида мўъжизалар гапира бошлади, шу билан бирга, у мессер Шапелетонинг, кўзларидан шашқатор еш оқиб, энг оғир гуноҳн учун тавба қилгани ҳақида ва ўзи, яъни е ота, тангри бу гуноҳиигни кечиради, деб уни зўрға юпатгани ҳақида баен қилди-да, пировардида ваъзига қулоқ осиб турган қавмларга таъна билан шундай деди: «Сиз, бадбахтлар эсангиз, оеғингиз остидан чиққаи қаидайдир арзимас хасга қоқилиб кетиб худони ҳам, Биби 1Чарямни ҳам, жамики малоикаларни ҳам бўра-лаб сўкишга тушасизлар!» У марҳумнинг беқусурлиги ва руҳан поклиги ҳақида яна узоқ гапирди. Унинг бу хутбасинн черков қавм-лари батамом эътнроф этдилар; оқибат, авлие ота қавмлар кўнгли-да марҳумга нисбатан шундай меҳр уйғотдики, хутба ўқилиб бўлиши билан черковда тасаввур қилиб бўлмайдиган тўс-тўполон кўтарилди: ҳамма марҳумнинг илки ва пойидан ўпганп жасад усти-га епирилди, унинг эгнидаги либосни тилка-пора қилиб йиртиб юборишди ва у лпбоедан бир парчаси насиб этган одам ўзини хуш-бахт ҳисоблай бошлади. Черковнинг жами қавмлари келишиб марҳумни му.шоҳада қилсинлар, деган мақсадда тобутни кун бўйи черковда қолдирдилар. Кечаси бўлганда эса, уни мустаҳиқ иззат-икром билан ер остидагп даҳмага: мармар сағанага қўйдилар, эртаси куни эса, сағанага халқ даредай оқиб кела бошлади: зиерат қилувчилар шамлар еқишар, дуо ўқишар, назр-ниез аташар, аҳд-паймон қили-шар ва аҳдларини унутмаслик тимсоли сифатида мум тасвирлар плмшарди. Қазо қилган бу марҳумнинг мўътабарлиги ҳақидаги овоза бир зумда ҳамма еққа тарқалди, оқибат уни шу қадар иззат-ҳурмат кила бошладиларки, бошига бирои кулфат тушган ҳар кимса мессер Шапелетодан бошқа авлиега сиғинмай қўйди. Энди уни «авлие Шапелето» деб атай бошладилар ва ҳанузгача шундай деб юритадилар, яна шу нарсани таъкидлайдиларки, парвардигор

бу авлие орқали ғоят куп мўъжизалар намоен қилибди ва маз-кур авлиега имон келтириб, унга сиғинувчи барча кишиларга таигри ҳамон ҳар куни мўъжиза намоен қилишни тарк этмай ке-ларкан.

Мана, пратолик мессер Чеппарелло шундай умр кечирган, қазо қилган ва оқибат, ўзингиз билдингиз, оқибат, азиз-авлиелар сафига киритилган эди. Уйлайманки, у мангу фароғатга сазовор бўлиб, жагшатга тушган бўлса ажаб эмас, зеро, гарчи у қусурли ва бебош ҳает кечирган бўлса ҳам, бироқ ўлими олдидан ўз гуноҳларп ҳақи^ да шу қадар изтироб чекиб тавба қилдики, оқибат, парвардигор унга раҳм айлаб, унга ўзининг арши аълосидан жой ато этгандир, деб ўйлайман. Лекин бу мубҳам нарса; борди-ю, ўз фикри ожи-зимиздан келиб чиқиб, хулоса қиладиган бўлсак, у беҳиштга эмас, балки шайтоннинг чаигалига тушиб, абадулабад азобга м'аҳкум этилмоғи лозим менимча. Бас, шундай экан, парвардигорнинг бизга раҳм-шафқати беқиесдир, зероки, у бизнинг гумроҳлигимизга эмас, балки имонимизнинг поклигига қараб ҳукм чиқаради, яъни, унинг ганими шайтонни ўзимизга дуст деб ўйлаб, ҳимояткор деб тан олганимизни у гуноҳга йўймайди, балки тоат-ибодатимизни, гўеки энг покиза авлиега қаратилган деб эътироф этиб, биздан ҳамдард-лигини асло дариғ тутмайди. Шунга кўра^модомики биз эгамнинг шафқати билан ҳозирги офат пайтида ушбу даврада соғ-саломат, ўйнаб-кулиб ўтирган эканмиз, бу ерга кимнинг ном.ини тР1лга'олиб тўпланган бўлсак, унга ҳамду сано ўқийлик, уни мадҳ этайлик-да, у илтижомизни эшитгай, деб қатъпй имои келтнрган ҳолда ўзимиз-ни унинг ихтиерига топширайлик.

Шу уринда ҳикоят иихояеига етди.

2

Жуҳуд Абрам Жанноттo ди Чивиньининг маслаҳити билан Рим счройига равона бўлади, кейин эса, у ердаги руҳонийларнинг разилликларини ўз кўзи билан курган, Парижга қайтади-да, христиан динини қабул қилади

Панфило ҳикоясининг айрим ерлари хонимларни кулдирган бўлса ҳам уни ҳамма эътибор билан тинглади ва умуман, у барчага маъқул бўлди; Панфило ўз ҳикоясини тугатган замоиоқ малика навбатни унинг енида ўтирган Нейфилага берди. Гўзалликда қан-чалик камолотга етган бўлса, ахлоқ-одоб бобида ҳам шунчалик баркамол бўлган Нейфила бажону дил бунга рози бўлди-да, ўз ҳикоясини шундай бошлади:

— Панфило айтган қиссадан шу нарса аен бўлдики, парвардигор карами кенг бўлганлигидан, бизларнинг ғафлатда қолиб, гум-роҳлик қилганимизни айбга йўймас экан, мен эсам, ўз қиссамда барча хатти-ҳаракатлари ва гап-сўзларн билан парвардигорга чин қалбдан имон келтириш ўрнига, тамомила тескари иш кўрувчи одамларнинг иллату қусурларига, фақат марҳамати улуғ бўлга-ни. учунгина сабр-бардош қилиб ва айнан шу қилмиши билая

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

■жмэтг»и—ч ■ Шримч

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

билан кузатган сарн, уларнинг тамагирлигнга, очкўзлигига шунча куп ишопч ҳосил қила бошлабди; уларнинг очкўзлигн шу даражала зканки, улар одамзоднинг, ҳаттоки христиан бандасимнг қонини ҳам, шунингдек, турли-туман черков анжомларини,— хоҳ у буюм Сулеми, хоҳ либос бўлсин, — олиб сотишаркан, ниҳоятда эпчиллик билан савдо қилишаркан, уларнинг бу борадаги воситачилари Пармждаги мовутфурушлар еинки ўзга мол сотувчи савдогарлар-дан ҳам кўп экан, диний лавозимларни ошкора сотиб олиш уларнинг тилида илтнмос, очофатлик эса, мадад деб аталаркан,— бул сўзларнпнг асл маъниси худога аен эмаедай, — ахир эгам Оадният бандаларининг ниятларини доимо мушоҳада қилиб тура-ди-ю, бинобарин, бошқача ном қўйиш билан тангрини алдаб бўлар-канми? Шу нарсаларнинг барчаси, шунингдек, биз бу ерда тилга слмасликни афзал билган яна анча-мунча бошқа иллатлар жуҳуд учун жирканч туюляпти, зеро у сабр-қаноатли, хокисор одам экан, ниҳоят у дин пешволарининг турмуш тарзини етарли даражада [r] гаиига ишонч ҳосил қилиб, Парижга қайтишга қарор қилиб-ди ва бу қарорини амалга оширибди. Унинг қайтиб келганини эшитган Жаннотто, гар.чи унинг христиан динига ўтишидан деяр-ли умидини узган бўлса ҳам дарҳол унинг қошига шошилибди ва улар дийдор кўришганларидан беҳад шодланишибди. Жаннотто жуҳуднинг ҳордиқ чиқариши учун бир неча кун имкон бериб, сўнг-ра зоти муқаддас папа, кардиналлар ва ўзга аъенлар сенга мақбул бўлдими, деган мазмунда унга савол бера бошлабди.

Жуҳуд ўйлаб-иетиб ўтирмаедан шартта жавоб қилибди: «Асло мақбул бўлмади, худонинг қаҳрига учрагурлар! Бунинг боиси бу турур: менинг кузатувим бўйича, у ердаги руҳонийлардан бирон-т-аси ҳам на авлиелиги, на художўйлиги билан ажралиб туради, уларнинг биронтаси ҳам хайр-эҳсон қилмайди, ҳеч ким эзгу ибрат кўрсатмайди, хуллас, саховатга ўхшаш ҳеч нима кўр.мадим, бироқ у ерда шаҳватпарастлик, баднафелик, очкўзлик, тамагирлик, ҳа-сад, такаббурлик, шу каби ва улардан ҳам Ъешбаттар иллатлар — агар бундан баттар иллатлар ўзи бўлса, — гуркираб яшнаяпти, шунга кўра, Рим менинг кўзимга савоб ишлар ўчоғи эмас, балки жаҳаннам фитнахонаси бўлиб кўринди. Менинг тушунишимча, сизларнинг бузрук пирингиз, унга эргашиб эса, бошқа ҳамма дин лешволари ҳам христиан диниии йўққа чиқаришга, ундан ер юзида 1»ому нишон қолдирмасликка уринишиб етишипти ва бу ишни улар ьиҳоятда зўр ҳафсала билан, ниҳоятда қувлик билан ва ниҳоятда моҳирлик билан бажармоқдалар, ҳолбуки, улар бу диннинг таянчи ва ҳомийси бўлишлари керак эди. Лекин шунга қарамай, иш улар ўйлаганча бўлмаяпти: сизларнинг динингиз тобора кенгроқ тар-қалмоқда ва тобора кўпроқ зие' таратиб, мафтункор чарақламоқ* да,— мана шу боисдан мен, бу диннинг таянчи ва ҳомийси муқаддас руҳ эканлигига ҳеч шубҳа қилмай қўйдим, зеро бу дин бошқа барча динларга нисбатан ҳаққонийроқ ва муқаддасроқдир. Мен узоқ вақт оеғимни тираб туриб олиб, христиан бўлишдан бош тортган ва сенинг панд-насиҳатларингни рад этиб келган эдим, эиди бўлса, очиқдан-очиқ айтаман: албатта

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Қабул қиламан. Қани, кетдик, черковга, у ерда сен муқаддас ки« нингиз таомилига биноан мени чўқинтирасан».

Жаннотто тамомила бошқача натижа кутган эди; лекин бу сўз-ларни эшитгач, шодлигининг чеки бўлмабди. У жуҳуд билан Па-риждаги Бпби Марям жомесига бориб, у ердаги кашишлардап Абрамни чўқинтиришни илтимос қилибди. Улар бу илтимосни дарҳол бажо келтирибдилар. Жаннотто унга васий бўлибди ва Жований деб исм қўйибди, сўнгра унга динимиздан сабоқ беришни мўътабар кишиларга топширибди ва Жованни оз фурсат ичида барча панд-насиҳатларни мукаммал ўзлаштириб олиб, шундан ке-йин то умрининг охиригача саховатли, мўътабар, авлиесифат одам бўлиб қолган экан.

3

Яҳудий Мвльхисгдек уч узук ҳақидаги ҳикояси билан ўзига қарши Сало-ҳиддин томонидан қўйилган энг хатарли домни бартараф қилади

Нейфиланинг ҳикояси бутун жамоага мақбул бўлди, шундан кейин қироличанинг хоҳиши билан Филомена гай бошлади:

— Нейфила сўзлаб берган ҳикояни тинглаб бир яҳудий билам юз берган ғоят хатарли бир воқеа эсимга тушди. Бу ерда худо ҳа-қида ва динимизнинг энг ҳаққоний динлиги ҳақида айтиб ўтилди, шунга кўра, агар биз энди бандаларнинг ишлари ва қилмишлари ҳақида гап юритсак, бунинг ҳеч қандай ножўя ери бўлмаса керак— бинобарин, мен сизларга айнан шу ҳақда ҳикоя қилмоқ-чиман, уни тинглаганингиздан кейин, ўзингизга берилган саволлар-га ғоят эҳтиеткорлик билан жавоб берадиган бўлгайсиз.

Шу нарса сизларга маълум бўлсинким, пурназокат дугонала-рим, қалтабинлик кўпинча одамларни масъуд ҳолатДан чиқариб, қаҳру ғазаб гирдобига улоқтиради, лекин бунинг акси ўлароқ, идрок донишмандни фалокат домидан қутқариб, унга баркамол ва мустаҳкам ором бағишлайди. Хушбахт ҳает лаззатини тотиб юрган одам ўз тентаклиги оқибатида ҳақирга айланиб қолишига жуда кўп мисоллар далил бўла олади, бироқ ҳозирги суҳбатнмиз-да у далилларни келтиришдан маъни йўқ, аммо идрок инсонга мадад бериши, боя сизга ваъда қилганимдай, менинг қуйидагп қмсқа-гина ҳикоямдан аен бўлгай.

Салоҳиддиннинг шону шавкати ниҳоятда сарбаланд бўлиб кст-ган эди, бир вақтлар ном-нишонсиз фақирона кун кечирган Пул зот Бобил султони бўлди, бундан ташқари: у христиан қириллари ва сарацинлар султони устидан жуда кўп зафар қозонган,.. бироқ тез-тез бўлиб турган урушлар ва ўзи кечираетган сердабдаба ҳает унинг хазинасини шипшийдам қилиб қўйган эди, бу орада яна унга тўсатдан хийлагина пул керак бўлиб қолди ва у ўзи учум ниҳоятда зарур бўлган ақчани қаердан топиш ҳақида узоқ вақт бош қотириб, ниҳоят,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

илан шуғулланувчи Мельхиседек исмли бадавлат бир ҳудийня эслаб қолди. «Мана шу одам, — деб ўйлади у, — агар стаса, мен-га зарур миқдордаги пулни қарз бериши мумкин». Бироқ судхўр хасис одам бўлиб, ўз ихтиери билан Салоҳиддинга қарз бермасл"и-ги аниқ эди, Салоҳиддиннинг эса, унга зуғум қилгиси келмасди, лекин муҳтожлик уни шундай қилишга мажбур этди, султон қай-дай қилиб яҳудийни қарз беришга мажбур этиш ҳақида фикр юрита бошлади ва ниҳоят ўзининг синчков заковати ниқоби ос да унга зўравонлик қилмоқчи бўлди.

Салоҳиддин яҳудийга одам юборди, уни илтифот билан қарши олди ва ўз енига ўтқазиб, шундай деди: «О, диловар зот! Менга сени донишманд, тақводорликда кўпчиликдан ўзиб кетган, деб айтишди, шу боисдан сендан бир нарсани сўрамоқчи эдим: учта диндан қайси бирини сен энг ҳаққоний дин деб ҳисоблайсан — жуҳудлариикинимми, мусулмонларникинимми е христиан дини-иими?»

Яҳудий чиндан ҳам донишманд одам эди, шунга кўра, у Салоҳиддиннинг ниятиии — куткилаш мақсадида уни тилидан илинтир-моқчи бўлганини дарров пайқаб олди-ю, учта диндан бирон таси-ни ҳам афзал кўрмасликка қарор қилди,—шундай қилсам, Салоҳиддин ўз ниятига ета олмайди, деб ўйлади. У ўзини хижо-латга солиб қўймайдиган жавоб ахтариб бутун тафаккурипи ишга солди ва тезда жавоб топиб шундай деди: «Султоним! Сиз берган бу савол ғоятда теран маънога эга. Бу борада ўзимнинг қандай фикрда эканлигимни изоҳлаш учун, сизга бўлиб ўтган бир воқеани баен қилишни зарур деб ҳисоблайман. Агар янглишма-* сам, мен бир номдор, давлатманд одам ҳақида кўп маротаба эшитган эдимки, унинг хазинасида беҳисоб қимматбаҳо буюмлар орасида бир ажиб ва азиз узук сақланаркан. У ана шу узукнинг эзгулиги ва гўзаллигини эътироф этиш ниятида ва ул узукнинг авлоддан-авлодга мерос бўлиб ўтишини истаб, шундай фармойиш берили: узукни қайси ўғлимга васият қилиб қолдирсам, ўша ме-нинг ворисим деб тан олинмоғи лозим ва қолган ҳамма фарзанд-ларим уни авлодимизнинг улуғи деб иззат-ҳурмат қилмоқлари шарт. Уша узукка муяссар бўлган ўғил ҳам кейинчалик ўз фар-зандларига нисбатан айтган отасининг удумини қўядаб иш кўрипти. Қисқа вақт ичида узук кўпгина авлоднинг қўлидан ўтйп* ти ва ниҳоят шундай одамнинг қўлига тушибдики, унинг уч на-фар ўктам, хушахлоқ ўғли бўлиб, учовлари ҳам оталарининг сўзидан чиқмайдиган одобли йигитлар экан, шуңга кўра ота ҳам уларнинг учовига бирдай меҳр қўйган экан. Йигитлар ўз оилала-рида расм бўлган узукни мерос қолдириш одатидан хабардор эканлар, шунинг учун, ҳар бир ўғил ўзини бошқа оға-иниларидан афзалроқ кўрсатишга интилар ва эндиликда қариб-мункайиб қол*. ган отасига ялиниб-елвориб, узукни ўзига васият қилиб қолди-* ришини сўраркан. Ҳамма фарзандини бир хилда яхши кўрувчи бу зот қайси ўғлини ворис қилишии билмай боши қотиб қолипти, у: узукни сенга васият қилиб қолдираман, деб ҳар хил пайтда ҳар бир .уғлига сўз бериб қўйган экан, энди эса, айнан қайси бир ўғлига

олдиришни билмай гаранг була бошлапти, бироқ у ниҳоят ала ўғлини ҳ-ам мамнун қиладиган бир эзгу ишга аҳд олипти, у бир моҳир заргарни топиб, ўшал узукка худди қуйиб ўйгандай ўх-шовчи яна иккита узук ясашни пинҳона буюрибди, узуклар биринчи узукка чунонам ўхшабдики, буюртма топширган отанинг узи ҳам уларни бир-биридан зўрға фарқ қила олипти. У ўлими олдидан ҳар қайси ўғлини алоҳида чақиртириб, пинҳона биттадан узук тутқазипти. Ота оламдан ўтибди, шундан сўнг учала ўғил ҳам унинг мероси ва иззат-обрўсига даъвогар бўлишиб чиқишип-■ти ва ҳар бир ўғил бошқасининг меросхўрлик даъвосини рад этиб, ўз ҳуқуқининг дахлсизлиги исботи сифатида узук кўрсатипти. Узуклар бир-бирига шу қадар ўхшарканки, улардан қайси бири ҳақиқий эканлигини ҳеч ким аниқлай олмабди, бинобарин, отанинг вориси ким бўлади, деган масала очиқ қолипти ва ҳатто ҳанузгача шу алфозда қолиб келармиш. Ижозатингиз билан, султоним, мен учта дин қонуни ҳақида ҳам айнан шундай дейман, зеро сиз мендан сўраганингиз ўшал уч диний қонунни парвардигор— падар уч халққа тортиқ қилгандирким, ҳар бир халқ ўзи учуя ҳақ йўл очиб берувчи ўшал чинакам қонуннинг вориси, эгаси ва ижрочиси, деб ҳисоблайди ўзини, бироқ уларнинг қайсй бири муяссар бўлган ундай қонунга — бу савол, мисоли уч узук масала-си янглиғ, ҳамон жавобсиз қолиб келади».

Салоҳиддин яҳудийнинг ўз оеғй остига қўйилган тузоқдан ғоятда усталик билан қутулиб чиқиб кетганини эътироф этишга мажбур бўлди ва ўзининг эҳтиежи ҳақида дангал гапириб ун-дан ердам сўрашга қарор қилди. У шундай қилди ҳам, агар яҳудий бу қадар айерлик билан жавоб қилмаганида, у, яъни Салоҳиддин унинг бошига не кулфатлар солмоқчи бўлганини яҳудийдан яширмай айтиб берди. Яҳудий у сўраган миқдордаги ақчани бажону дил унга қарз берди, Салоҳиддин эса, кейин у қарзни тўла-тўкис қайтарди, боз устига, яҳудийга шоҳона совға-саломлар инъом этди, у билан дуст тутинди ва унга юксак ва мўътабар лавозим бериб, уни ўзига яқин қилиб олди.

4

Бир роҳиб ғоят қатпщ жазога лойиқ гуноҳ қилиб қўяди, бироқ у ўз абба-
тининг айнан шундай жи'ноят қилганини инкор қилиб бўлмайдиган далил
билан фош айлаб, жазодан қутулиб қолади

Филомена ҳикоясини тугатган заҳоти, унинг енида ўтирган Дионео қироличанинг фармойиш беришини кутиб ўтирмай, ўз ҳикоясини бошлаб юборди, зеро жорий қилинган тартибга биноан навбат унга келган эди; у шундай ҳикоя қила бошлади:

— Муҳтарама хонимлар! Агар барчамизнинг истагимизни тўғри тушунган бўлсам, биз.бу ерга қизиқ ҳикоялар айтиб бир-би-римизни хушнуд этгани йиғилганмиз. Бинобарин,

ўйлайманки, —■

у борада ҳозиргина қироличамиз ҳам айтиб ўтдилар, — йлай-манки, шу шартларга амал қилган ҳар биримиз, биз учун ўпроқ лаззат бағишлаши мумкин деб ҳисоблаган ўз ҳикоясини баен қилаверсин. Биз Жаннотто ди Чивиньининг эзгу маслаҳатларига амал қилиб, ўз руҳини халос этган Абрам ҳақида ва Мельхисе-дскнинг ақл-фаросати унинг бойлигини Салоҳиддин қўйган тузоқ-дан асраб қолгани ҳақида эшитдик, энди мен бир неча оғиз сўз билан бир роҳибнинг ўз тадбиркорлиги туфайли оғир жазодан қутулиб қолгани ҳақида ҳикоя қилмоқчиманки, бу ҳикоям учун *цснк* койимассизлар, деган умнддаман.

Бу ердан сал нарироқда, Лунижанда бир монастирь бор, аввал-лари у ерда зоҳидлик ҳам равнақ топган, зоҳидлар ҳам кўп эди ҳозирги пайтга нисбатаи, хуллас, у ерда бир еш роҳиб бўлиб, унинг соғлом жисмини ва тушовсиз ҳирсини на рўзалар, на тунги бедорликлар совита олганди. Мана, у кунларнинг бирида туш пайтида, ҳамма роҳиблар ухлаб етганида, елғиз узи черков атро-фида сандироқлаб юриб, тасодифан дўндиққина бир қизни учра* тиб қолади, — кўринишидан шу ерлик деҳқоннинг қизи бўлса керак, — қиз ўтлоқда гиеҳ териб юрарди. Уни курган заҳоти роҳиб йигитнинг шаҳвоний нафси уйғониб кетади, У қизга яқин бориб, унга гап қотади, гапдан гап чиқиб, муросага ҳам келиб елишади, натижада роҳиб уни ҳеч кимга сездирмаедан ўз ҳужра-сига олиб кириб кетади.

Ва лекин шаҳват алангасида енаетган бепарво йигит қиз би-лан кўнгилхушлик қилиб етган бир пайтда, уйқудан уйғониб, >нинг ҳужраси енидан товуш чиқармай оҳиста ўтиб кетаетган аббатнинг қулоғига бирдан икковларининг гурпанглашаетгани эшитилиб қолади. Аббат ҳужрадан чиқаетган овозларнинг ким-никилигини аниқлаш учун эшик тагига пусиб бориб, ичкарига қулоқ солади-ю, ҳужрада заифа борлигига муқаррар ишонади,— шу чоқ у, эшикни очинглар, деб қичқиришга огиз жуфтлайди-ю, илло, шайтон васвасасидан ўзини базўр тийиб, бу ниятидан қайта-ди ва ўз ҳужрасига қайтиб кириб, роҳибнинг ҳужрадан чиқишини пойлаб ўтиради. Ва лекин роҳиб, гарчи қизча билан ғамза айлаб, бутун вужуди билан камоли лаззатга ғарқ бўлиб етган бўлса. ҳам мудом сергак эди ва йўлакда шарпа эшитилганида эшик тирқи-шидан қараб, остонада қулоқ солиб турган пирини кўриб қолган ва пирим ҳужрамда аел киши борлигини пайқаган бўлиши муқар-рар, деган қатъий қарорга келган эди. Энди у жазойи душворга мустаҳиқ этилиши ҳақида ўйларкан, ич-ичидан зил кетади-ю, илло, қизга буни сездирмайди, у жазодан қутулиш учун турли-ту-ман воситаларни бирма-бир хаелидан ўтказиб, улар орасидан халоскор воситани ахтара бошлайди; шу чоғ уиинг миясига ниҳо-ятда антиқа бир найранг келадики, айнан мана шу найранг уни тўппа-тўғри муроди мақсадга етказади.

У ўзини, қизнинг висолига тўйгандек қилиб кўрсатиб, унга шундай дейди: «Чиқиб қарай-чи, ҳеч ким йўқмикин — тағин сени [б-нетиб қолишмасин; — лекин сен, то .қайтиб келгунимча жимгина ўтир».

У ҳужрадан чиқиб, эшикни қулфлайди-да, тўппа-тўғри аббат-
нипг олдига боради ва унга ўз ҳужрасининг калитини бериб (зеро, ҳамма роҳиблар ҳам уйдан чиқишганида шундай қилишар-
ди), бақранганча шундай дейди: «Пирим! Бугун эрталаб мен сиз
учун ўтин тайерл'ашларини буюрибману, аммо уни ҳужрангизга
олиб келиш кераклигини айтишга улгурмабман. Шу боисдан, мен-
га фотиҳа берсангиз, ҳозир ўрмонга бориб келсам». «

Пир роҳибнинг не ишлар билан машғул бўлганини ўз кўзи билан кўрмоқчи бўлганлиги сабабли ва роҳибнинг ҳозир ором-бахш ғафлат қучоғида эканлигига имони комил бўлганидан, ушбу вазиятдан мамнун бўлади, унинг қўлидан калитни камоли хоҳиш билан олади-да, худди шундай хоҳиш билан уни ўрмонга жўната-ди. Роҳиб кетганидан кейин, пир: «Қандай қилсам мақбул бўлар экан: барча муридлар шоҳидлигида ҳужрани очиб, роҳибни шарманда қилсаммикин,— гар шундай қилсам, кейин уни жазога мустаҳиқ қилганимда муридларимнинг мендан зорланишларига важ топилмайди, — еинки аввал бўлган воқеанинг тафсилотини қизнинг ўзидан суриштирсаммикин?» — деб ўйлай бошлайди. У шундай фикр юритиб туриб: балки у роҳиблар олдида шарманда қилиниший асло мақсадга мувофиқ бўлмаган аелдир,— бирон куфузли одамнинг рафиқаси е қизи бўлиб чиқар?—деган тарад-дудга тушиб қолади. Шу мулоҳазадан кейин пир аввал аелнинг кимлигини аниқлашга, ана ундан кейин бирон чора куриш-га қарор қилади. У ҳужра эшиги олдига оеқ учида юриб келиб. уни очади, ичкарига киради-ю, дарҳол эшикни ичидан қулфлаб олади. Қиз пирни курган заҳоти данг қотиб қолади, муқаррар шарманда бўлишини ўйлаб, кўзларидан дув-дув еш ^оқа бошлайди.

Зоти муқаддаслари қизга бошдан-оеқ назар ташлаб чиқиб, унинг беннҳоя тароватли ва хушрўй эканлигига имон келтиргач, ўзларининг хийла қартайиб қолган бўлишларига қарамай, ўзла-рида еш роҳиб вужудида пайдо бўлган шаҳвоний иштиеқдан асло қолишмайдиган хирсий иштаҳа очилганини сезадилару шу заҳоти: «Бизда бемаъниликлар ва дилсиеҳликлар ошиб-тошиб етипти, бас, шундай экан ва ихтиер ўзимда экан, нечун лаззат нашъасини татиб кўрмайман? Қиз ғоятда дилбар, боз устига, унинг бу орда эканлигини ҳеч зоғ билмайди, — башарти уни гап-га уната олсам, у билан ишрат қилишимга нима монелик қилади? Ким билиб ўтирипти буни? Ҳеч ким ҳеч қачон билмайди, пин-ҳоний гуноҳ эса ярми кечирнлган гуноҳдир. Бундай тасодиф эҳтимол бошқа ҳеч бўлмас, модомики, яратган эгам ўзи шундай неъматни бизга бахшида қилган экан, бу кароматдан юз ўгириш ўта телбалик бўлу.р эди», деб ўйлайдилар.

Пир шундай ўй билан ўзиникг аввалги ниятини буткул ўзгар-тиради-да, қизга яқинлашади ва унга мулойим оҳангда гап қотиб, уни юпата, унга таскин бера бошлайди ва ахийри ўз

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

...ниятини унга изҳор этади. Қиз на метиндан ва на олмосдан ...унед бўлган эди, шунинг учун бир зумда пириинг сўзларига ...тоат этади. Пир уни қучоғига босиб мириққунча бўса ...олгач, роҳибнинг чорпрясига

M

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

иқиб етади ва ўзининг юксак лавозимига монанд алмоқдорли-гини ва шунннгдек, қизнинг еш ниҳолдек афислигинн инобатга олиб, ҳар эҳтимолга қарши, уз залвари билан уни эзиб юборишдан кўрқиб, қизнинг устига етмайди, балки уни уз устига етқйза-ди-да, узоқ вақт шаҳват оғушида роҳатланиб етади.

Энди гапни роҳиб йигитдан эшитинг, у ўзини ўрмонга кетган қилиб кўрсатган бўлса ҳам аслида йўлакда бир хилват ерга беркиниб олган эди, шунинг учун, у аббатнинг ҳужрага елғиз ўзи кирганини кўриши билан тузган режаси тўғри чиқаетганига ишонч ҳосил қилиб, кўнгли таскин топади; аббат эшикни ичидан қулф-лаб олгани'ни эшитгач эса, режаси тўғрилигига ҳеч шак-шубҳа қолмайди. У яширинган еридан чиқиб, ўз ҳужраси эшиги олдига аста пусиб боради-да, эшик тирқишидан пирнинг қилган ишлари ва айтган сўзларини кўриб, эшитиб туради. Бу орада, пир ўз чанқоғини ҳозирчалик қонганини ҳис қилади ва қизни ҳужрада қолдириб, устидан қулфлайди-да, ўз ҳужрасига равона бўлади. Орадан бир оз вақт ўтар-ўтмас эса, у йўлакда роҳибнинг оеқ товушини эшитади ва уни ўрмондан келди, деб ўйлаб, унипг ҳуж-расидан топилган ўлжага елғиз ўзи эга бўлмоқ-ниятида уни.ко-йиб бермоқчи ва авахтага ташламоқчи бўлади. У роҳибга одам юбориб ўзининг сарбаланд мансабига монанд виқор билан ва кўзларидан даҳшатли ўтлар чақнатиб, унга зуғум қила бошлай-ди, зиндонга тушиб етишни буюради.

Ва лекин роҳиб шу заҳотиеқ унга бундай жавоб қилади: «Пи-рмм! Мен Бенедикт жамоасига яқинда кирганман, бинобарин унинг барча тариқатларини таҳсил қилиб улгурганимча йўқ, сиз бўлсангиз, роҳибнинг наинки ўз соҳиби қўл остида, шунингдек, ает кишининг ҳам остида бўлиши шарт эканлигини ҳанузгача мен-га амалда кўрсатмагандингиз. Мана, бугун сиз буни амалда на-мойиш қилдинтиз ва борди-ю, агар менинг гуноҳимдан ўтсангиз, сизга сўз бериб айтаманки, ҳеч қачон бу қоидани бузмайман ва доим сиз менга кўрсатганингиздек иш кўраман».

Лббат фаросатли одам эди, шунТа кўра у ўзининг роҳибдан м'от бўлганини, бунинг устига, кирдикори аен эканлигини бир гал-нинг ўзидан тушуниб олади. Шундан сўнг пир ўз қилмишидан хижолат бўлиб, ўзи ҳам мустаҳиқ бўлган жазога роҳибни тортмай-ди. У роҳибнинг гуноҳини кечади, кўрганларинг ҳақида ҳеч кимга оғиз очма, деб унга амр қилади, шундан кейин улар қизни ҳеч кимга сездирмасдан чиқариб юборишади, аммо кейинчалик бориб, у қизни яна кўп маротаба ҳужраларига олиб кирган бўлса* лар ҳам ажаб эмас.

5

Монферрат маркизаси товуқ гўштидан тайерланган тушлик, шунингдек, жон олғувчи сўзлар билан француз қиролининг телба ҳирсини сўндиради

Дионеонинг ҳикояси аввалига хонимларни бир оз хижолатга солди, уларнинг юзларига югурган қизиллик бундан

фарди; ва лекин улар бир-бирларига ер остидан қарашиб, хо-лаб юборишдан ўзларини зўрға тийиб, пиқиллаб лишганча, бир амаллаб ҳикоянинг охиригача эшитдилар. Ҳикоя ниҳоясига етган-дан кейин эса, улар, бундай нарсаларни аелларга сўзлаш одобдан эмас, деган мазмунда Дионеога навозиш билан танбеҳ бердилар, қиролича эса, ўз енида, майса устида ўтиргап Фьяметтага юзла-ниб, навбат унга келганини айтди. Фьяметта ҳам мафтункор латофат бирла ўз ҳикоясини шундай бошлади:

— Бу ерда ҳикоя қилинаетган қиссалар, биринчидан, мени шу жиҳати билан хушнуд этяптики, улар оқилона ҳозиржавоблик-нинг нечоғлик улкан аҳамиятга эга эканлигини исботламоқда, иккинчидан эса, мен аминманки, оқил ва фозил эркакнинг энг юксак ҳикмати ўзидан юксакроқ мартабадаги аелнинг илтифоти-га муяссар бўлмоқ учун астойдил ҳаракат қилмоқ бўлса, ает кишининг энг юксак эҳтиеткорлиги ўз тутган мавқеидан марта\а-лироқ эркакнинг муҳаббатидан ўзини эҳтиет қила олишдан ибо-ратдир, — айнан мана шу мулоҳаза, дилрабо хонимлар, мени сизларга бир қисса сўзлаб беришга ундадики, ул қиссадан сиз, бир аслзода хонимнинг қай тарзда, қандай муомала ва не сўзлар билан ўзини нимадандир сақлаб қолганини, ниманидир сўндирга-нини били б оласиз.

Черков ҳарбий кучларининг саркардаси, шавкатли зот Монферрат маркизи салб юришига қатнашиб, ўзга христианлар билан биргаликда ден ги з ортидаги мамлакатларга жанг қилгани жўнаб кетган эди. Кунларнинг бирида салб юришига отланаетган Ғилай Филипп саройида маркизнинг шон-шавкати борасида гап очилиб қолди, шунда рицарлардан бири, маркиз билан унинг хотинидек хушбахт эр-хотин бутун рўйи заминда топилмайди, зеро маркиз жамики рицарлар орасида ўз жасорати билан ажралиб турса, маркиза — жаҳонда энг соҳибжамол, энг шоиста аелдир, деган фикрни айтиб қолди. Бу сўзлар Франция қиролининг кўнглига шу қадар қаттиқ ўтириб қолдики, у маркизани умрида бирон мар-та ҳам кўрмагап бўлишига қарамай, дабдурустдан унга ишқи тушиб, вужуди муҳаббат алангасида ена бошлади, натижада бир да-қиқа ҳам фурсатни ўтказмай сафарга жўнашга қарор қилди; у Генуяга бориб ўша ерда кемага чиқмоқчи, аммо маркизанинг ҳузурига ташриф буюрмоқ учун шоен ўринли важ сифатида Ге-нуягача қуруқликдан бормоқчи бўлди; маркизнинг уйда йўқлиги туфайли муроди ҳосил бўлишига қатъий ишонган қирол, дарҳол ниятини рўебга чиқариш'га киришди, у қўшинларига олға ҳаракат қилишни буюриб, ўзи кичик бир гуруҳ мулозимлари билан йўлга равона бўлди ва маркизнинг ер-мулкига яқин қолганида унинг рафиқасига, эртага тушликка бизни кутсин, деб чопар юборди..

Оқила ва фозила маркиза чопарга бағоят латофатли иборалар билан шундай деди: «Онҳазратларига бориб айтингки, қадамла-рига ҳа.санот, бундай беқиес иззатга мушарраф бўлишдан бошим осмонга етади». Шундай деб айтишга айтди-ю, лекин бу ташриф унга шубҳали бўлиб туюла бошлади: қиролнинг эрим йўқ пайтида

ешямга келишига сабаб нйма бўлди экан? Менинг
сн-жамолим ҳақядаги овоза қиролни бу ерга бошлаб
лаетган бўлмасин яиа, деган фикр маркизанинг хаелига
елди,— бу тахминида янглиш-маган эди у. Шунга қарамай, у
довюрак ает бўлгани учун қирол-яи иззат-икром билан кутиб
олишга ахд қилди'ва урушга бормай қолган диенатли
фуқароларини йиғиб, шуларнинг маслаҳати билан зарур
фармойишлар берди; тушлик таом ва ноз-неъматларга келсак,
буни маркиза ўз зиммасига олди. У теварак-атрофдаги жа-мики
товуқларни тутишни буюрди, ошпазларига эса, қирол
дастур-хонига фақат шу товуқлардан овқат пиширишни
тайинлади. Алқнс-са, тайинланган куни қирол етиб келди,
маркиза уни юксак дабдаба ва иззат-икром билан кутиб олди.
Қирол унинг ҳусн-жамо-лини кўрди-ю, унга маҳлие бўлиб
қолди, зеро бу ает рицарнинг таърифини эшитиб, тасаввур
қилганидан минг чандон ортиқ ва бекиес даражада гўзалроқ,
хушфеълроқ ва хушодоброқ бўлиб туюлдикн, оқибат у
маркизага мафтун бўлиб қолди, уни кўкларга кўтариб мақтади,
маркизанинг ўзи тасаввур қилгандан ҳам афзал-роқ эканлигини
ўз кўзи билан кўргач эса, унга бўлгаи муҳаббат хчсси яна ҳам
кучлироқ аланга ола бошладп. Қирол шундай иззат-ли меҳмон
шарафига безгатилган оромгоҳда ҳордиқ чиқаргач, тушлик
овқатга чиқпб, маркизанинг енига ўтирди, бошқа мулоземлар
хам ўз унвон ва мартабаларига қараб, бошқа столлар атрофига
ўтйряшди.

Турли-туман ноз-неъматлардан, шунингдек, нафис ва
қнммати
ц] завк-шавққа тўлган қирол ўта дилбар маркизага
:ор нпгоҳ ташлаб ўтирарди. Бу орада таомлар бирия-кетин
[лади, лекин зийрак қирол ниҳоят бир хол .чи пайқаб,
,а қолди,— гарчи таомлар ҳар хнл бўлса ҳам ҳаммаси фа-
қ гўштидан ҳозирланган эди. Ваҳоланки, бу атрофларда
й-тум-ан парранда-ю, даррандалар сероб бўлишини қирол ях-
тл биларди; модомики у ўз ташрифи ҳақида маркизани
олдиндан
лнтирган экан, вақт ғаниматида у ўз одамларини овга юбо-
> иумкин эди-ку; гарчи бу ҳол қиролни иечоғлиқ таажжубда
қолдирган бўлса ҳам барибир у нуқул товуқларнннг
ўзидангина
ҳозирланган таомлар хусусида маркиза билан суҳбатлашишга
ахд
қилди. Шунга кўра, у маркизага юзланиб табассум билан
сўради:
«Бегойим! Наҳот, сиз еқларда фақат товуқлар бўлса, нима,
хўроз-.
лар
йўқми?»

Маркиза қиролнинг нимага шама қилаетганини дарҳол тушун-ди ва ҳозир парвардигорнинг ўзи унинг ўз фикрини баен қили-шига нмкон берганини англаб, қирол чеҳрасига дадил тикилганча, асло чўчимай шундай жавоб қилди: «Нега энди, аъло ҳазрат, биз-да хўрозлар бор, шу боисдан ҳам товуқларимиз ўзга хўрозларга муҳтож эмас».

Қнрол бу сўзларни эшитгани ҳамоно, уларнинг пинҳон
маъ-носига тушунди; бундай аелни гапга унатиш — девор
гапирган б«лф баробар эканлигига ва зўрлик билан ҳеч нима
эриша ол-яасЛигйга ишонч ҳосил қилгач эса, қирол, агар авва
маркизага илбаларча шайдо бўлиб, ишқ алангасида енган
бўлсам, энди агар

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

...а девонаваш ишқ алангасини сўндиришга қурбим етса, ...им-нинг ор-номусимни сақлаб қолиш борасида ғоят оқилона ...ш тут-ган бўламан, деган мулоҳазага келди. У барча ниятларидан воз кечиб ва маркизанинг янги жавобларини эшитишдан чўчиб, энди таомлардан ҳазил-мутойибасиз тановул қила бошлади. Тушлик ни-ҳоясига етгач эса, қирол ўзи.нинг бу ғаразли ташрифига тезроқ .хотима ясаб, бу ердан жўнаб кетишга ошиқаркан, маркизага, кўр-сатган илтифоти учун шоша-пиша ташаккур билдирди, маркиза ҳам уни тангрининг ихтиерига топ'ширди ва қирол шундан кейив Генуяга равона бўлди.

6

Бир зот роҳибларнинг жинояткорона риекорлигини ўзининг доно сўзлари ^ билан фош қилади

Маркизанинг бенуқсон ахлоқини ва ғоят латофатли бир тарзда Франция қиролига берган сабоғини ҳамма бир овоздан мақтаган-дай кейин, Фьяметтанинг енида ўтирган Эмилия қироличанинг ишораси билан ўз ҳикоясини осуда ҳолатда шундай бошлаб юборди:

— Энди мен сизларга иззат-зътиборли бир кишинииг ниҳоят-да антиқа ва шу қадар таҳсинга лойиқ сўзлар билан бир тамагвр роҳибни ўсал қилгани ҳақида сўзлаб бераман.

Бундан бирмунча вақт илгари, дилбар қизлар, шаҳримизда фо-сиқ бидъат аҳлини тазйиқ этувчи бир минорит яшарди, гарчи у, ўз тоифасидаги барча роҳиблар сингари ўзини азиз-авлие қилибва христиан динининг толмас ҳомийси қилиб кўрсатишга зўр бериб уринса ҳам, бироқ ҳамени қаппайганларни, шунингдек, динга ун-чалик имон келтирмаганларни жон-жаҳди билан қийноққа солар эди. Кунларнинг бирида ана шу диенат фидойиси бир мўътабар з'отга дуч келиб қолибдиким, унда фаҳм-фаросатдан кўра ҳаменк-да ақчаси кўпроқ эди, мана шу одам бир куни ўз жўралари била» улфатчилик қилиб ўтирганида,— худо безори бўлгани учун эмаг, албатта, балки шунчаки, керагидан ортиқ ичиб юборгани ва кай-фи чоғ бўлгани учун бўлса керак,— оғзидан гуллаб, уйимда шунз-қанги зўр май борки, ҳатто Исо алайҳиссалом ҳам уни татиб к|-ришдан ўзини тия олмайди, деб юборипти. Бу гайни бир зумда бояги золимга етказишган ва у бу бандаи гумроҳиинг бепоен ер-мулклари, беҳисоб давлати борлигидан хабар топиб, *сит ^1айяе /изНЬиз** ва ниҳоятда диошқалоқлик' билан унинг устидан шундай бешафқат иш бошлаб юбордиким, бундан мақсад ул .осий бандавдг ҳақ йўлга солиш эмас, балки ўз ҳаменини флоринларга тўлдириш-дан иборат эди, оқибат шундай бўлиб чиқди ҳам. Роҳиб қавмаи

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ўроққа чақиртириб, ундан, сенинг тўғрингда гувоҳлик бериб ит-ганлари тўғрими, деб сўради. Саховатли зот, тўғри, деб ътироф этди ва бу воқеанинг тафсилотини Сўзлаб берди.

Авлие Иоанн Златоустни ғоятда иззатловчи муқаддас инкви-зитор бунга жавобан шундай деди: «Нима, Исо алайҳиссалом танг-рига май назр қилиш маросимидамиди е бўлмаса, у сизларнинг маишатпараст ва ишратпараст улфатларингданмидики, уни майхўр-га, нафис шароблар ишқибозига айлантирмоқчи бўлибсан? Энди бўлса, гўе ҳеч қандай осийлик қилмагандай, ўзингни мўмин-қобил қилиб кўрсатмоқчисан! Янглишасан: модомики биз сени жазога мустаҳиқ қилишга аҳд қилган эканмиз, демак, сен шунга лойиқ-сан, сени гулханда ендиргаймиз».

Инквизитор гўе ўз қаршисида руҳнинг боқийлигини инкор эт-ган Эпнкур тургандек, юқорида баен этилган ва ўшаларга ўхшаш сўзларни таҳдидона қиефада туриб айта бошлади. У бирпаснинг ичида бечорани шу қадар қўрқитиб қўйдики, у инквизиторнинг кўнглига раҳм солиш мақсадида воситачилар топиб, уларга инквизиторнинг қўлларини авлие Иоанн Златоуст мойи билан яхшилаб мойлашни топширди, зеро бу мой тамагирлик деб аталувчи юқумлн дардга жуда яхши даво бўлиб, аксарият пайтларда унга руҳоний-лар,— пулга қўл уриши қатъиян ман қилинган минорит муридлар эса, инчунин,— мубтало бўлишади. Гарчи Гален ўзининг тиббиет соҳасида езган асарларининг биронтасида ҳам бу дори борасида лом-мим деб оғиз очмаган бўлса ҳам бизнинг қаҳрамонимиз бу мой-ни шифобахш дори сифатида шундай сахийлик билан сарфлай бош-ладики, натижада унга таҳдид қилган олов шафқат юзасидан хоч билан алмаштирилди,— шўрлик, гўе салб юришига. отланаетган-дай,— унинг қора либосига кўзга яққол ташланиб турадиган сариқ хоч тикишга қарор қилиди. Бундан ташқари, инквизитор пул ол-гандан кейин ҳам уни бир неча кунга ўз енида олиб қолди ва охири унинг зиммасига мана бу тарздаги кафорат юкланди: гуноҳкор ҳар куни Санта-Кроче черковида ибодат қилиши, тушлик пайтида эса, инквизиторнинг ҳузурига келйши лозим эди; бундан бошқа пайтларда эса ўз ихтиери билан иш кўриши мумкин эди.

Мўмин банда бу вазифаларнинг ҳаммасини бекаму кўст бажа-ра бошлади, лекин бир куни у эрталабки ибодат пайтида инжил-дан: «Юз ҳисса ортиғига муяссар бўлгай ва боқий ҳаетга ворис этилгай», деган оятни эшитиб қолди. У оятни пухта едлаб олди-да, буйруққа би'ноан тушлик пайтида инквизитор ҳузурига борди ва уни тановул қилаетгани устидаН чиқди. Инквизитор ундан, эрталабки ибодатга бордингми, деб сўради.

Сўроқ қилинаетган дарҳол жавоб айлади: «Бордим, зоти му-қаддаслааи».

Инквизитор унга деди: «Ибодат пайтида сен кўнглинғда шуб-ҳа туғдирадиган бирон гап эшитмадингми ва бу борада менга са-вол бермоқчи эмасмисан?»

«Инсоф билан айтганда, ҳеч бир шубҳали гап эшитганим йўқ,— деб жавоб қилди саховат соҳиби,— аксинча, мен айтилган барча калималарга астойдил имон келтираман. Рост мен бунда шундай

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ир оятни эшитдимки, шундан сўнг сизга'ва барча зоҳид ҳлига беҳад ачиниш туйғуси уйғонди менда ва ҳозир ҳам, изларнинг у дунеда қандай мушкул аҳволга тушиб қолишингизни ўйласам, юрагим баттар ачишади сизларга».

Инквизитор ундан сўради:

«Ул қандай калима эканки, бизга раҳмингни келтирибдур?»

Саховатли зот унга жавобан шундай деди:

«Пирнм, у инжил ояти эрди: «Сен бирни берсанг, худодан юз ҳисса бўлиб қайтгай».

Инквизитор тасдиқлаб деди: «Ори рост, инжилда шундай де-йилган, бироқ бу калима сени нечун ташвишга солди?»

«Ҳозир сизга изоҳлаб бераман, бузрук ҳазратим,-—деб жавоб кила бошлади саховатли зот.— Мен бу даргоҳга, эрталабки ибодатга қатнайдиган бўлганимдан буен■•шундай бир ҳолга эътибор бера бошладим, бакия важи билан сизнинг ва ўзга муридларнинг насибасини тортиб олиб, баъзан бир, баъзида эса икки улкан то-гора аталани сон-саноқсиз фақир-фуқарога олиб чиқи'б беришади. Айтмоқчиманки, башарти у дунеда ҳар бир тогора аталангиз сизга юз ҳисса бўлиб қайтса, унда ҳаммангиз шу аталага ботиб кет-сангиз керак, деб қўрқаман».

Инквизитор билан бир столда ўтирган ҳамтовоқлар бу гапдан қотиб-қотиб кулишди, инквизитор эса бу кесакнинг ўзлариниг боғларига қарата отилаетганини дарҳол пайқаб, ниҳоятда дарға-заб бўлди, ғазаби шу қадар беадад эдики, агар бу одамга қарши қўзғаган биринчи иши учун хижолат бўлмаганида, ўзига ва бошқл барча текинтомоқларга ништар бўлиб ботган бу ўткир киноя учун унинг устидан иккинчи иш қўзғаб, жазога мустаҳиқ қилган бў-ларди.

Лекин у аламини ичига ютди ва гуноҳкор бандани монастирдан ҳайдаб юборди.

7

Бергамино, Лримассо билан Клюни черковининг аббати ўртасида бўлган воқеани ҳикоя қилиб, мессер Кане делла Скалага муносиб бўлмаган хасис-
ликни фош этади

Эмилиянинг мароқли ҳикояси қироличани ҳам, бошқаларни ҳам хушнуд айлаб кулдирди; «салбчи»нинг ҳайратомуз тадбиркор-лиги ҳаммага мақбул бўлди. Энди навбат Филостратога келган эди, шунга кўра, ҳамма мириқиб кулиб бўлиб, тинчланганидан кейин, у ўз ҳикоясини шундай бошлади:

— Шоиста хонимлар, қимирламай турган нишонга тўғри уриш катта омад, илло, тўсатдан ғайри табиий бирон жоиивор намоен бўлса-ю, овчи бир зумда уни шикастласа, буни энди мўъжиза деса бўлади. Черков аҳлининг нокас ва нопок ҳаети аксарият пайтда уларнинг руҳан қабиҳлигини тўла-тўкис ўзида акс эттирадиким,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ндай ҳает ҳақида фиску фасод гаплар, маломату замматлар тарқалиши муқаррардир. Албатта, мухтарам қавм квизиторнинг қалбаки саховатини, яъни чўчқаларга бериш ерак бўлган еинкн бутунлай тўкиб ташлаш лозим бўлган овиндини роҳиблар фақир-фуқарога улашганини фош қилиб жуда тўғри қилган, бироқ мен ҳозиргина тинглаган ҳикоя туфайли хотирамга бир зот тушдиким, уни чексиз мақтовга муносиб, деб ўйлайман ва сизларга шул зот ҳақида сўзлаб бермоқчиман: менинг ушбу қаҳрамоним ҳотам ҳо-ким мессер Кане делла Скала эътиборига нафис бир қисса ҳавола қилади ва шу қйссасида бошқа номлар билан ўзини ва ҳокимни тасвирлаган ҳолда, бу ҳотами тойда тасодифан ва кутилмаганда вужудга келган хасисликни фош айлаб, уни ўсал қилади. Ана шу ҳикоямга мурожаат қиламан.

Еруғ жаҳонга тарқалган овозаларга қараганда, мудом иқболи баланд келган мессер Кане делла Скала император Фридрих Иккнм-чи замонидан то ҳозирги кунларгача Италияда бўлган ҳукмдор-лар орасида энг нуфузли ва энг саховатли ҳукмдорлардан бири эди. Кунларнинг бирида у Веронада, чор атрофда тумонат одам, айниқса— турли-туман қизиқчилар, масхарабозлар, аскиячилар тўпланиши мумкин бўлган сердабдаба, серҳашам сайил у'юшти-ришни ўйлади, ўйлади-ю, бирдан номаълум сабабларга кўра, бу фикридан қайтди, сайилга етиб келганларга туҳфалар улашиб, уларни уй-уйига қайтариб юборди. Елғиз Бергамино исмли тад-биркор.юдам (унинг қай даража сўзамол, нақадар ҳозиржавоблиги ҳақида унинг гапларини ўз қулоғи билан эшитган одамгина аниқ тас'аввурга эга бўлиши мумкин), гарчи ҳукмдордан унга ҳеч қан-дай тортик тегмаган бўлса ҳам менга ҳам бахт кулиб боқар, деган умидда бу ердан жилмади. Ва лекин мессер Кане Бергаминога берадиган туҳфамни ўтга ташласам ташлайман, ҳатто ўлсам-ўла-ман, лекин унга ҳеч нима бермайман, деб ўз сўзида қаттиқ туриб олди, шу боисдан уни ўз ҳузурига чақиртирмадиям, бирон дастер-дан унга ул-бул бериб" юборишни буюрмади ҳам. Шу йўсинда орадан бир неча кун ўтди ва ниҳоят Бергамино, ўзини саройига чақиртиришларидан умидини узиб, унинг касби кори бу ерда асқат-маслигига, шунингдек, ўзининг ва малайларининг бу ерда бекор 1И, отларга сарф бўладиган ем-хашакжуда қимматга тушишига кўзи етиб, қаттиқ қайғурди, лекин шунда ҳам жўнаб кетишни ўзига эп кўрмай, яна кутишга қарор қилди. У сайилда шарманда бўлиб қолмаслик учун ўзга синьорлардан совғага олган учта жуда ғаройиб ва қимматбаҳо сарпо олиб келган эди, лекин мусофирхо-на соҳиби ҳадеб ҳақ талаб қилаверганидан кейин, у аввал битта сарпосини, кейин бориб, яна бир неча вақтга ушланиб қолгани звазига иккинчисини ҳам мусофирхона соҳибига берди ва ниҳоят, учинчи сарпонинг қанчага етишини синаб куриш мақсади-да, унисиниям пулга чақиб сарфлай бошлади — бу сарпони еб'бўлсам, жуфтакни ростлайман, деб кўнглидан ўтказиб қўйган эди у.

Мана, Бергамино учинчи сарпоси ҳисобига кун куриб юрган иайтда, кунларнинг бирида у тушлик овқат тановул қилиб ўтирган

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Тасодифни қарангки, Примассони ке. келиб, аббат чиқиб келадиган эшик рўпарасига ўтқазишиити, Бу

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ессер Кане рўпарасида маъюс қиефада намоен бўлди. ессер Капи кўрди-ю, бironта антиқа мутойибасини эшитиб улиш ния-тида эмас, балки унинг ўзидан кулмоқ мақсадида, шундай савол берди: «Нима бўлди сенга, Бергамино? Нега бу қадар хомуш кў-ринасан? Бизга бирон нима сўзлаб берсанг-чи».

Мана шунда Бергамино ўз аҳволини яхшилаб олиш ниятйда уэоқ ўйлаб ўтирмай, аммо ўзини айтмоқчи бўлган қиссаси устида азалдан кўп бош қотиргандай қилиб кўрсатиб, шундай ҳикоя қила 1ладй: «Ҳукмдорим! Узингизга ҳам аен бўлса керак, Примассо к тилшунос олим ва шунингдек, ажойиб закий шоир эди, мана лйзматлари шарофати "билан у шундай иззат-ҳурматга сазовор бўлган эдики, унинг довруғи ва шону шуҳрати ҳатто ҳеч қачон унн кўзи билан кўрмаган кишилар қулоғига ҳам етиб борган, оқибат ҳаммага яхши танилган эди. Шундай бўлибдики, бир вақт у Па-рижда емон му«ҳтожликка тушиб қолипти,— шуни эътироф этиш керакки, у деярли ҳамма вақт муҳтожликда яшарди, зеро бадавлат кишилар унинг истеъдодини унча қадрламасдилар,— Примассо мана шундай муҳтожликда яшаб юрган пайтида, агар папани ис-тисно қилинса, жами. черковларнинг аббатлари орасида Клюни чер-ковининг аббатичалик мўл даромад. оладиган аббат йўқ, дегая мишмишлар унинг қулоғига етиб қолди. Яна унга, аббатнинг эши-ги ҳамма учун доимо очиқ эканлиги, ҳар қандай одам ҳам у билав бир дастурхон теграсида ўтир'иб/тўйгунича еб-ичиши мумкинлиги ҳақида ҳайратомуз гаплар айтишипти. Акобир ва аслзода одамлар билан улфатчилик қилишни еқтирувчи Примассо бу ганларни эши-тиб, юқорида номи зикр этилган аббатнинг саховатига шахсан ўзи шоҳид бўлишни истабди ва ул зот истиқомат қилиб турган ергача қанча масофа йўл босиш керак, деб суриштира бошлабди. Аббатнинг монастири Париждан олти миляча нарида, деб жавоб қили-шибди унга. Примассо, агар эрталаб саҳар палласида йўлга чиқсам, роса тушликка етиб оларканман, деб тахмин қилибди. У одамлар-дан йўл кўрсатишни илтимос қилибди ва лекин унга эш бўладиган бironта ҳам ҳамроҳ топилмабди, шундан кейин у, худо кўрсатма-син, яна адашиб- нетиб кетсаму овқат йўқ жойга бориб қолсам, очдан сирилиб ўлмай яна, деб ҳар эҳтимолга қарши йўлга уч бурда нон олиб олипти, сувни эса,— гарчи унинг сувга унчалик хуши бўлмаса ҳам,— борди-ю, жуда эҳтиеж туғилиб қолгудек бўлса, сув эгамнинг раҳмати, уни истаган еримдан топаман., деган фикр билан сув олмабди. Мана; у уч бурда нонни қўйнига солиб, йўлга равона бўлибди, омадни қарангки, у аббатникига айни тушлик овқат олдидан етиб борипти. У емакхонага кириб атрофга югуртириб чиқипти, дастурхон тузалган сон-саноқсиз столларнн, ошхонадаги тараддудни ва шу сингари хатти-ҳаракатларни кў-риб: «Аббат яиндан ҳам меҳмондўст одам кўринади», деб ўйла Алқисса, у тановул пайти етгунча ва девонбеги қўл ювиш учун келтиркшни буюргунгача олазарак бўлиб атрофни кузатиб туриб-ди. Сув келтирилиб, қўл'лар ювилгач, девонбеги одамларни хон атрофига ўтқазибди.

да шундай одат расм бўлган экан: то аббат дастурхонга ирма-гунча, столга нон ҳам, шаробҳам, бошқа хил таому киликлар хам — ҳеч нима қўйилмас экан. Девонбеги ўрандаларни жойлаш-тириб бўлгач, тушлик тайер, амрингизга мунтазирмиз, деган маз-мунда аббатга одам юборипти. Аббат тановулхона эшигини очиш-нн буюрипти ва тўппа-тўғрига қараганча кириб келипти, буни қарангки, у эшикдан чиқиб келганида, унинг кўзига биринчи бўлиб ташланган одам бегона бир шахс, яъни жулдур кийимли Примассо бўлипти. Аббат уни кўрипти-ю, кўнглида, шу чоққача ҳеч қачон бўлмаган шум бир ният уйғонибди: «Менинг саховатимдан кимлар баҳраманд бўлмайди-я!» — деб ўйлапти у ва ўз ҳужрасига қайтиб кириб кетипти-да, эшикни епишни буюриб, муридларидан, эшигим рўпарасида ўтирган муттаҳамни битта-яримтангиз танийсизми, деб сўрапти. Ҳаммалари, танимаймиз, деб жавоб қилишипти. Бу орада Примассо узоқ йўл босиб келгани ва рўза тутишга одатлан-магани туфайли очиқиб қолипти, ҳадеганда аббат овқатга чиқа-вермаганидан кеййн, у кута-кута, ахийри қўйнидан бир бурда нон одибди-да, пок-покизасиға тушира бошлабди. Аббат бир оз кутгач, муридларидан бирини, чиқиб қара-чи, кетмадимикин, деб Примас-содан хабар олгаии юборипти. Мурид эшикдан мўралабди-ю: «Йўқ, ҳазратим, кетишни ўйламаяптиям, нон еб ўтирибди,— яъни айт-моқчиманкм, узи билан олиб келган нонни еяпти», депти. Аббаг бунга жавобан: «Узи билан олиб келган бўлса, еяверсин, аммо бизники унга насиб бўлмагай», депти. Аббат Примассони чиқариб юбориш айб бўлади, деб ҳисоблаб, унинг ўз ихтиери билан кети-шнни истапти. Примассо бир бурда нонни еб бўлибдням, аммо ҳануз аббатдан дарак бўлмабди,— шунда у иккинчи бурдани е&ишга киришиптики, меҳмон кетмадимикин, деб хабар олгани чиққан мурид шу заҳоти бу ҳақда аббатга хабар қилипти. Примассо иккинчи бурдани ҳам еб бўлибди-ю, аммо аббатдан ҳамон дарак йўқмиш,— ниҳоят у учинчи бурдага киришипти. Бу ҳақда ҳам аббатга хабар қилишган экан, у ўйлаб туриб, ўзича шундай депти: «Нима балолар киряпти бугун миямга? Нечун нокаслик қиляп-ман? Иега нафратланяпман? Кимдан ҳазар қиляпман? Щунча йил-дан буен ҳаммани — аслзодами, е зоти паст одамми, қашшоқми е бойми, савдогарми е фирибгарми — фарқ қилмай бир хилда боқ-қан эдим, сон-саноқсиз муттаҳамлар тузимни ичишган эди, илло, уларнинг биронтасидан ҳам мен нафратланмагандим, нечун энди худонинг мана бу бандасидан нафратланмоқдамен? Назаримда, мен овқат қизғанган бу одам жайдари одам бўлмаса керак: кўнг-лимки уни эъзозлашимга қаршилик кўрсатганэкан, демак, кўзимга муттаҳам бўлиб кўринган бу одам аслида ғайри оддий инсон-дир». Аббат шундай хаелга келиб, унинг кимлигини билмоқ истапти. Унга, бу одам — унинг меҳмондўстлигига шахсан ўзи шоҳид бўлиш учун келгац Примассо эканлигини айтищганида, аббат уни^г тўғрисида кўп эзгу гаплар эшитганини, уни кўп замонлар-дан бери мустаҳиқ одам сифатида танишини эслабди-ю, ўз қилми-шидан хижолат бўлипти ва ўз айбиНи ювйш Ииятида унинг ҳар жиҳатдан кўнглини овлашга киришипти. Тушликдан

римассони унинг рутбасига лойиқ тарзда кийинтиришни
юрип
ва унга акча, акчага қўпшб от ҳам тортиқ қилибди-да,
етсанг
ҳам, қолсанг ҳам ихтиер ўзингда,— деб ихтиерини ўзига ҳавола қилипти. Примассо бундан шу даража мамнун бўлибдики, аббатга қандай миннатдорчилик билдиришни ҳам билмай қо^ липти; у Париждан пиеда келган эди, энди Парижга от миниб жў-
напти».

Бергамино ўзининг бу ҳикояси билан нима демоқчи бўлганини мессер Канедек идрокли одамга изоҳлаб ўтиришнинг ҳеч ҳожати йўқ эди,— у шундоқ ҳам ҳамма гапга жуда яхши тушунган эди, шупинг учун ҳам у мийиғида кулиб туриб деди: «Сен, Бергамино, ўз ранжингни ғоятда зўр моҳирлик билан изҳор этдинг, ўзингнинг нақадар саховатли ва менинг нечоғлик қизғанчиқ эканлигимни исботладинг ва мендан нима исташингни ҳам учини чиқариб қўй-дпнг. Ори рост: бугун мен умримда илк бор сенга нисбатан қиз-ғанчиқлик қилдим, аммо мен бу ҳарислик иллатини бугун сен менинг қўлимга тутқазган таеқ билан бу даргоҳдан даф этгумдир». Мессер Кане шундай деб, мусофирхона соҳиби билан ҳисоб-китоб қнлишни, Бергаминонинг учала сарпосини қайта сотиб олиб бе-ришни буюрди, сўнгра унга акча, акчага қўшиб от тортиқ этди-да, бу ерда яна қолиш еинки йўлга равона бўлишни унинг ўз ихтиери-га ҳавола қилди.

Гвильельмо Борсьере ғоят нафис иЬоралар билан мессер Эрмино де Гри- . мальдининг хасислигини қоралайди.

Филостратонинг енида Лауретта ўтирарди; у ўзининг ҳам ҳали бирон нима ҳикоя қилиб беришига тўғри келишини биларди, шунга кўра, Бергаминонинг ўткир зеҳни ҳақидаги мақтовларни эшитиб бўлгач, қироличанинг фармонини кутиб ўтирмасдан, мафтункор латофат билан ўз ҳикоясини бошлаб юборди:

— Азиз дугоналарим, мен бу ерда эшитган қиссалар, бир муҳ-тарам зотнинг давлатманд бир савдогар табиатидаги хасислик иллатини айнан ҳозир эшитганимиз- қисса тарзида қоралаб, уни енгтани ҳақида сўзлаб беришга даъват этади мени. Гарчи ҳикоям мазмун жиҳатидан бундан ол-динги ҳикояга ўхшаб кетса ҳам унинг эзгулик билан тугашини инобатга оладиган бўлсангиз, у ҳам худди аввалги ҳикоядай сизни кўп хушнуд этгай.

Алқисса, қадим замонларда Генуяда мессер Эрмино де Гри-мальди деган номдор одам яшаган экан, оғиздан-оғизга кўчиб юр-ган гапларга қараганда, бутун Италияда энг поенсиз ер-мулклар, ҳадди-ҳисобсиз пулл'ар шу одамда экан. Бироқ Италияда энг ба-давлат одам ҳисобланмиш бул зот, айни пайтда ер юзидаги жами-ки мумсик ва қурумсоқлардан ҳам мумсикроқ ва қурумсоқроқ экан, зеро, у ўзгаларга кўмаклашиш, хайр-садақа бериш у екда

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

рсин, ўзини кўз-кўз қилиб, мақтанишни яхши кўрадиган ўзга нуяликлардан фарқли ўлароқ, ўзига ҳам ҳеч НиМайи раво рмас ва ҳаттоки овқатдан ҳам сиқнб қўйган экан ўзини. Тунимг учун ҳам унинг — де Гримальди фамилиясй ҳақли равишда унут бўлиб кетиб, ҳамма уни мессер Эрмино Қурумсоқо, деб атайдиган бўлган экан. „

Мана, у муттасил сариқ чақа ҳам харж қилмай, давлат жамға-риш билан машғул бўлган бир пайтда Генуяда Гвильельмо Бор-сьере исмли ширинкор аскиябоз, назокатли, сўзамол одам пайдо бўлиб қолипти, у ҳозирги сўзамол қизиқчиларга сира ҳам ўхша-мас экан, зеро ҳозиргилар саройда эмас, балки энг қабиҳ, энг ра-зил авбош шахслар орасида ўсган эшаклардирким, мўътабар ва олижаноб одам деб иомланиш учун жонларшш жабборга бериб уринаетган манфур фосиқлар ҳам уларнинг қилмишидан хижолат бўлгайлар. Илгари пайтларда бундай ширинкорларнинг бевосита иши ва вазифаси аслзодалар орасида вужудга келган гина-кудў-ратни, нифоқу адоватки тинч йўл билан бартараф қилиш, келин-куевларни унаштириш, қариндош-уруғ, ер-биродарлар ўртасида хайрли алоқа тиклаш, толиққанларга ширинсуханлик ва мулойим сўзлар билан далда бериш, саройларда эса, кўнгил очиш, оталар-дек жиддий танбеҳ билан юз берган иллатларни бартараф этиш-дан иборат эдиким, буларнинг ҳаммасини улар арзимаган ҳақ эва-зига бажарардилар. Энди бўлса, улар уйма-уй юришиб иллат уруғини сочишдан, ҳар турли разил ва қабиҳ гаплар тарқатишдан бошқа иш қилишмайди, энг емон томони шундаки, улар ўзлари тарқатаетган сўзларнинг ростми еки туҳматми эканлигини фарқ килиб ўтирмай, дуч келган ерда гапираверишади, бир-бирларини ҳар хил ярамас, адабсиз ва мурдор ишларда айблашади, пок қалб-ли одамларнинг пинжига хушомад билан кириб олиб, кейин улар ҳақида турлича разил, ифлос гапларни вайсашади,— хуллас, улар мана шу йўсинда вақтларини ўтказишади. Бинобарин, кимда-ким ҳам гапда, ҳам ишда ҳаммадап малъунроқ бўлса, ўша бебош, бадахлоқ зодагонлар даврасида энг зўр иззат-икромга сазовордир, шундай аблаҳни улар беҳисоб инъом-эҳеонларга кўмиб ташлаша-ди. Давримизнинг бу қабиҳона иллати бизлардан ипсоф ва дие-клтнинг узоқлашганидан, бахти қаро одамзодни фосиқлик ботқо-ғига ботишига йўл очганидан яққол далолат беради.

Энди мен ўз бошлаган ҳикоямга қайтиб (одилона ғазабим ме-ш! беихтиер бошқа гапга чалғитиб қўйди), шуларни баен қилиш-ни лойиқ топдимки, Генуянинг барча аъенлари Гвильельмони иззат-икром билан самимий кутиб олишипти. Гвильельмо эса, Генуяда бир неча кун туриб, мессер Эрминонинг хасислиги ва қурумсоқ-лиги ҳақида кўп гаплар эшитипти-да, у билан учрашишга аҳд қи-липти. Мессер Эрмино Гвильельмо Борсьерени мўътабар одам деб биларди, бинобарин ўзинилг зиқна бўлишига қарамай, унда ру-ҳий саховат учқунлари ҳали милтиллаб тургаилигидан у Гвильельмони шодиена сўзлар ва очиқ чеҳра билан қарши олипти, у билан узоқ вақт турли мавзуларда суҳбат қилипти, сўнг суҳбатни давом эттирган ҳолда уни ва у билан бирга, суҳбатда ҳозир бўлган генуя-

лик аслзодаларни ҳам бошлаб, уларга ўзи қурга"н янги ҳашаматли уйни намойиш қилибди.

У меҳмонни янги уйнинг барча хоналаридан бир-бир олиб ўтар-кан, унга шундай савол билан мурожаат қилипти: «Менга қаранг, мессер Гвильельмо, сиз ҳаетингизда кўп нарсаларни курган, кўи эшитган одамсиз,— шу боисдан менга биронта ғаройиб нарсанк айтиб беролмайсизмики, унинг тасвирини уйимнинг деворларига чиздирсам?»

Гвильельмо куракда турмайдиган бу гапни эшитиб, бундай депти: «Сизга, тақсир, бирон ғаройиб нарсани тасвирлашни масла-ҳат беришга ожизлик'қилсам керак, агар акса уриш еинки шунга ўхшаш бирон ҳолатии айтмасак. Вале, агар истасангиз, мен сизга бир нарсани айтишим. мумкинки, у, аминманки, сизга мутлақо нотанишдир».

мессер Эрмино қандай жавоб эшитишидан мутлақо беха-бар бўлганидан депти: «Оҳ, марҳамат қилиб айтинг, у нима экан?»

нльельмо унга дарҳол жавоб қайтарипти: «Сиз меҳмондўст-лик нстиорасинн тасвирлашни буюринг».

Мессер Эрмино бу гапни эшитипти-ю, қаттиқ хижолат бўлиптя ва шу дақиқанинг ўзидаеқ деярли буткул ўзгариб кетипти-да, депти: «Мессер Гвильельмо! Мен бу истиорани шундай чиздираманки, бундан буен на сизда ва на бошқа биронта одамда, у истиоранинг менга нотаниш ва мени ундан бехабар деб айтишларига ҳеч бир (асос қолмаган».

Гвильельмонинг гаплари мессер Эрминога шундай кучли таъсир қилиптики, у ўша пайтдан то умрининг охиригача генуялик аслзодалар орасида ўз ҳамшаҳарларпга ҳам, шунингдек, мусофирларга ҳам бир хилда саховат ва илтифот кўрсатувчи энг қўли очиқ одам бўлиб қолипти.

9

Ьир гасконлик аелдан қаттиқ дакки еган Кипр қироли ўз табиатидага ланжликни тарк этиб, собитфеъл бўлади

Малика охирги фармонини Элиссага бериши керак эди,лекин
Элисса уни кутиб ўтирмай, бурро-бурро гапириб ҳикоя қила
бошлади. *

— Шоиста жувонлар, кўпинча шундай бўладики, муттасил ко-йишлар ва турли-туман жазолар билан ҳам одамни хеч эпақага келтириб бўлмайди-ю, нлло, биронта сўз (аксари вақтларда, олдин-дан ўйлаб қўйилган сўз эмас, балки тасодифан оғиздан чиқиб кет-ган биронта сўз) одамзоднинг феълини тамомила ўзгартирнб юборишга қодир бўлади. Лауретта баен қилган ҳикоя айнан шу нарсадан далолат беради, мен эсам, ўзимнинг қисқагипа *школ:* билан шу фикрни яна бир бор тасдиқламоқчиман. Яхш ҳикоя

мма вақт наф келтиради, бинобарнн, ҳикояхон ким
йш! қатъий назар, унинг ҳикоясинп зўр эътибор билан
нглаш фарз-Дир.

Алқисса, сизларга маълум бўлсинким, Кипрнинг биринчи қиро-ли замонида, Готфрид Бульоний томонидан Қуддус забт этилгандан кейин, гасконлик аслзода бир хоним у ерга тангри қабрини зиерат қилгани борипти ва қайтишда Қипрга тушипти, лекин бу ерда қан-дайдир нобакорлар уни қаби'ҳона таҳқир қнлишипти. Ает қасд олиш имконига эга бўлм. ганидан қаттиқ пзтироб чекиб, қиролга арз қилмоқчи бўлипти ва лекин кимдир унга, бу ҳаракатингиз зое кетади, чунки қирол шу даража иродасиз ва қўрқоқ одамки, у бироита бошқа рдамни ҳақорат қилган одамни адлия қонунига амал қилган ҳолда жазога мустаҳиқ қилиш у еқда турсин, ўлгудек қўрқоқ бўлгани сабабли, ўзига қаратилган беҳисоб ҳақоратларга ҳам мутеопа бардош бериб келади ва шу боисдан ит ҳам, бит ҳам ўз аламини шу қиролдан олиб, бутун гуноҳи ва иснодларини. унга ағдарадилар, деб айтипти.

Бу гапни эшитгаи хонимнинг интиқом олиш нияти пучга чиқибди ва ҳеч бўлмаса: «Қандай нотавон одамсиз ўзн?» — деб қиролни ма-ломатга қўйиб бир хумордан чиқиш мақсадида унинг қошига бо-рибди-ю, жиққа еш кўзлари билан шундай депти: «Аъло ҳазрат! Юртингизда менинг дилимга озор беришди ва лекин ул дилозорлар-дан интиқом олиш'га ожизлйк қилганим сабабли истиқболингизга бир илтимос билан келдим: мишмишларга қарагаида, сиз таҳқиру маломатларга тишингизни-тишингизга қўйиб бардош беришга ни-ҳоятда устаси фаранг одам экансиз, бинобарнн, менга ҳам қасд олиш ўрнига таҳқирларга бардош бериш йўлини ўргатсангиз, шояд, мен ҳам сиздан олган сабоққа амал қилиб, таҳқиру маломатларга мутелик билан бардош бера оладиган бўлсам,— илло, худо шоҳид, мен ўшал таҳқирларни бажону дил сизга тортиқ қилган бўлур эдим: ахир сиз ҳайратомуз бардошли одам экансиз!»

Одатда ланж ва шалвираган қирол, бу сўзларни эшитиб, гўе гафлатдан уйгонгандек бўлипти ва ишни аелга қилинган таҳқирдан бошлаб, дилозорларни қаттиқ жазолапти ва шундан бошлаб, ўз тож-тахти шаънига қасд қилганларнинг барини шафқатсизлик билан таъқиб остига оладиган бўлипти.

10

Болоньялик магистр Альберто, «менга ошиқ бўлиб қолибсиз», деб уни изза қилмоқчи бўлган аелнинг ўзини гоят назокатли иборалар билан ўсал
• қилади

Злисса жим қолди, охирги навбатда қироличанинг ўзи ҳикоя қилиши керак эди, шунга кўра у ўз қиссасини аелларга хос ғоят зўр латофат билан сўзлай бошлади:

— Шоиста хоиимлар! Мусаффо тунларда само гумбазининг гийнати юлдузлар бўлганидек ва баҳор палласида эк
ям-яшил

лоқларни чечаклар безаганидек, худди шунга ўхшаш, эзгу ақлоқ ва дилкаш суҳбатни доно сўзлар безайди. Бундай сўзлар ...нинг латиф табиати билан эркаклардан кўра, аеллар ...ифасига кўпроқ мосдир, зеро ўридсиз бўлган ерда кўп ва узоқ гапириш аелларга нисбатан эркак зотига кўпроқ муносибдир, ҳолбуки, бизларни ва жаҳонда яшовчп барча аел зотини шундай ҳол хижолатга солмоқ-даднрким, нозик иборали сўзларга тушунишга қодир, еинки тушу-ниб, жавоб қайтара оладиган аеллар эндиликда жуда кам қолган ва эҳтимолки, бутунлай қолмаган бўлса ҳам ажаб эмасдир. Гап шундаки, илгарилари аел заковатини безаб турган истеъдодни ҳозирги аеллар ўз бадапларини безашга ишлатмоқдаларким, оқи-батда, эгнидагн либоси ўзгаларниқига нисбатан олачипорроқ бўлган сатанг ва танноз аеллар ўзларини кўпроқ иззат-эътиборга ло-йиқ деб ҳисоблайдилар, ваҳоланки, уларнинг барча безаклари, тақинчоқларини агар эшакка ортилса, эшак энг ашаддий, знг уччига чиққан сатангу таннозлардан бир эмас, юзтасининг тақин-чоқларини бемалол кўтара олса ҳам барибир унинг номи ўша-ўша эшаклигича қола.верпши уларнинг хаелларига ҳам келмайди. Бу нарсаларни мен хижрлат бўлганимдан айтяпман, зеро бу гаплар-нинг бари ўзимга ҳам тааллуқлидир. Ясанган-тусанган, пардоз-ан-доз қилган, ноз-ишва.ли аеллар одатда мармар ҳайкал сингари беэҳтирос, гунг бўладилар, борди-ю, уларга бирон савол билан мурожаат қилғшса, улар шундай жавоб қиладиларки, гапирганла-ридан гапирмаганлари минг карра афзал бўлиб туюлади. Ваҳоланки, улар ўзларининг хоиимлар ва аслзода эркаклар билан суҳбат қура олмасликларига рухай покликларини важ қилиб кўрсатмоқчи бўладилар, ўз. овсарлпкларини эса, камтардик. деб таърифлайди-лар, гўеки аел кищининг камтарлиги фақат ўз оқсочи ҳамда кир ювувчи ва нонвой хотин билангина суҳбат қуришдан иборат бўлган-дан. Лекин борди-ю, ул аелларнинг ўзларига-ўзлари уқтирмоқчи бўлган иарсаларлабиат ихтиерида бўлганда эди, уларнинг жавра-қилигига бошқа. бирон усул билан барҳам берган бўлур эди. Дарҳа-қиқат, ҳаетнинг ҳар қандай жабҳасида юз берганидек, бу ўринда ҳам киши маврпднп, жойни, шунингдек, ким билан суҳбат қилает-ганини эътиборга олмоги лозим, зеро баъзан шундай ҳам бўладики, ает еки эркак киши ўткир сўз билан бирон одамни изза қилмоқчи бўлади-ю, ўз кучини аниқ ҳисобга олмаганидан, бошқа одамни хижолатга қўйиш ўрнига, ўзи панд еб қолади. Шу муносабат билан сизларни ўзингизга эҳтиет бўлишга ундаб ва «аел кишини доим лақиллатса бўлади», деган мақол ўз исботини сизларда топмасин учун мен ўзим баен қилмоқчи бўлган бугунги охирги ҳикоям билан сизларга шунп ўгит қилмоқчиманки, сизлар покиза қал^ингиз билан бошқалардан қандай фарқ қилиб турган бўлсангиз, олимақом муо-малангиз билан ҳам шундай ажралиб туринг.

Яқинда Болоньяда деярли бутун жаҳонга донғи кетган машҳур табиб магистр Альберто, деган одам яшарди,— ҳозир ҳам тирик бўлса ажаб эмас. Бу етмиш ешга бориб қолган чол қалбан ҳали шу қадар навқирон эдики, гарчи унинг томирларидаги табиий ҳарорат энди деярли сўнган бўлса ҳам шунга қарамай, у ишқ алангасида

ишни ҳамон тарк этмасди. Бир гал у байрам пайтида бағоят д-бар бир бева аелни — исми Мальгерида де Гизольери эди кил-лн,— учратиб қолди-ю, бир кўрганнинг ўзида унга шиқи беқарор бўлиб, кекса қалбида навқирон йигитларга хос шижоат билан ишқ учқунини алангалатди ва ўшал ондан бошлаб, магар ул соҳибжа-молнинг латиф ва зебо чеҳрасини кундуз кўрмаса, ҳаловати йўқо-либ, кечани бедор ўтказадиган бўлиб қолди. Шу боисдан у худонинг берган куни ул аелнинг деразаси остидан гоҳ пиеда, гоҳ от миниб ўтадиган бўлди. Ниҳоят, вақт ўтиши билан бева хонимнинг ўзи ҳам, унинг қўни-қўшнилари бўлмиш ўзга хонимлар ҳам бу ташрифлар-нинг боисига тушунгандай бўлдилар ва ўзаро гурғиглашиб, шундай катта^ешдаги закий одам бўла туриб, худди йигитлардек ошиқ бўлиб қолти-я!— деган мазмунда ҳазил қила бошладиларким, бу ҳазилдан гўё муҳаббатнинг лаззатбахш эҳҳироси фақат бефаросат ўсмирлар қалбидагина маскан қуриши мумкин эди! Бу аснода магистр Альберто ўз маҳбубасининг уйи олдида пайдо бўлишини канда қилмади, мана шундай кунларнинг бирида, қайсиям бир байрам пайтида ўшал хоним бошқа қўшии хонимлар билан ўз уйи олдида чақчақлашиб ўтиришганида, шу томонга келаетган ма.гистр Дльбертони узоқдан кўриб қолдилар, кўрдйлару ҳозир уни ўз олди-ларига чорлаб, иззат-икром билан қабул қилишга, ана ундан кейин бу қариянинг муҳаббати устидан кулишга аҳд қилдилар ва шу заҳоти ўз ниятларини амалга оширишга киришдилар: хонимлар магистрнн ўринларидан туриб, қарши олдилар, уни уйга таклиф қилиб, соя-салқин ҳовлига бошлаб кирдилар, хушбўй шароблар ва ширинликлар билан меҳмон қилдилар ва ниҳоят ғоят нафосатли ва зарофатли иборалар билан: бу соҳибжамолга шайдо бўлган навқи-рон, ўктам, мафтункор ва хушбичим маҳбублар сон-саноқсйз экан-лигиии кўра-била туриб, сиз ошиқ бўлишга қандай журъат этдин-гиз, деган мазмунда унга савол берднлар.

Магистр ҳам назокат билан қилинган бу киноянинг мағзини чақиб, табассум бирла жавоб айлади: «Бону! Менинг ошиқлигим, боз устига, сиздек зебога ошиқ бўлишим биронта ҳам мулоҳазали одамни ажаблантирмаслиги керак, зеро сиз бунга, тўла-тўкис мушаррафдирсиз. Табиий ҳолки, еши улғайган одамларда ишқий машғулотлар учун куч-қувват етпшмайди албатта ва лекин улар *;а севиш эҳтиежидан, на севикли бўлищ лаззатини англашдан асло жудо бўлмаганлар, бундай туйғуларни улар ешлардан кўра яхши-роқ идрок қилишлари табиий ҳолдир, чунки уларнинг идрок ва заковати баландроқдир. Бинобарин, гарчи мен кексайиб қолган, сизнинг эса, еш шайдоларингиз беҳисоб бўлса ҳам барибир, бир-биримнзни севиб қолишимиздан умидимни узмайман, бунга асос мана бу; мен аелларнинг тушлик овқат пайтида кўк пиез еганлари-ни жуда кўп кўрганман. Гарчи пиез аслида бемаза'нарса бўлса ҳам ҳар ҳолда унинг бош томонини тановул қилса бўлади, иштаҳа оча-ди, бироқ сиз аелларнинг дидингиз шу қадар айниганки, пиезни бошидан ушлаб, унинг мутлақо истеъмолга яроқсиз, ғоятда бемаза япроқларини ейишга одатлангансиз. Ким билсин, хоним? Сиз балки ошиқларни ҳам

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

экан, унда сиз, муқаррар, бошқаларни рад этиб, мени санлагай-

Магистр Альбертонинг сўзлари аслзода хонимни, шунингдек, унинг дугоналарини ҳам анча хижолатга қўйди ва у магистрга шундай жавоб қайтарди-: «Сиз, магистр, густохона қилмишимиз учун бизларга ғоятда жозибали ва назокатли танбеҳ бердингиз. Ҳарна бўлгандаям, сизнинг ҳиссиетингиз фаросатли ва эъзозли зотнннг муҳаббати сингари менга азиз ва мўътабардир. Мен бутун инон-их-тиеримни сизга ҳавола қилдим, фақат шартим шуки, номусимга доғ тушмаса бўлгани».

Шу гапдан кейин магистр,— унга эргашиб барча ҳамроҳлари — ўринларидан туришди, магистр хонимга миннатдорлик изҳор қилди, у билан видолашди ва қувноқ табассум билан бу ердан узоқлашди.

Шундай қилиб, хоним ўзинииг нимадан кулаетгани устида мулоҳа за қилмаганлиги бқибатида, мағлубиятга учраб, ўзи кулги бўлиб қолди, хол буки, у бу баҳсда ютиб чиқишига қатъий ишонгам эди. Илло, сизларнинг бошингизга у хонимнинг куни тушмаслигн мумкин, бунинг учун мулоҳаза билан иш кўрмоғингиз лозим,, хо-лос. "^

Ҳамма қизлар ва уч йигит ҳикояларини айтиб бўлишганида қуеш оғиб ҳ&рорат хийла пасайган эди. Шунга кўра малика фусункор лутф ила деди: — Дилбар дугоналар! Мен ҳокималик қилган ушбу кунда, пп-лар учун янги малика тайинлашдан ўзга вазифам қолмади,янги ҳ(> «кима эртага ўз ихтиери билан иш кўриб, бизларга шундай ҳукмроч-лик қилсинким, биз вақтимизни шоен кўнгилхушлик оилан ўтказай-лик. Рост, тунга ҳали анча бор, лекин агар ҳар бир ишга олдиндан ҳозирлик кўрилмаса, кейинчалик тартиб ўрнатиш мушкул бўлади, бинобарин, янги қиролича эртанги субҳидамга буюртирадиган жз-ми нарсаларнн ҳозирлаб қўйишга одамлар улгурсинлар, деган мақсадда, мен эртанги кунни ҳозирданбошланди, деб фармон бера-ман. Хуллас, яратган эгамнинг хоҳиши бирла ва барчамизнинг кўнгилхушлигимиз учун, эртанги кунда салтанатимизга навқирон ва доно Филомена ҳокима бўлсин.

Малика шу сўзлар билан ўрнидан туриб, бошидаги дафна чам-барини ечди ва эҳтиром билан уни Филоменанинг бошига қўндир-ди-да, ўзи уни -қиролича, деб эътироф этиб, унга биринчи бўлиб таъзим қилди, қолган қиз ва йигитлар ҳам Филоменани ўзларининг маликалари, деб ихтиерий эътироф этган ҳолда, Пампинея кети-дан... бир-бир унга таъзим қилдилар.

Филоменага тож кийдйришаетган пайтда у лоладек қизарн' кетди, бироқ боя Пампинея айтган сўзларни эслаб, ўзини қўлгз олди ва шармаида бўлиб қолмаслик учун биринчи навбатда, Пампинея тайинлаган лавозимдаги одамларни қайта тасдиқлади, эртага шу ерда тановул қилиш учун қандай таомлар ҳозирлаш ҳақида фармойиш берди сўнгра шундай деб нутқ бошлади:

— Дилрабо дугоналар1 Гарчи Пампинея мени сизларга қиролн-ча қилиб тайинлаган бўлса ҳам,— илло, менинг фазилатларим учуй эмас, балки кўпроқ, ҳиммат юзасидан қилди у бу ишни,— шунга

қарамай, мен бўлғуси турмушимиз режасиии тузишда наинки ўзпмнинг, шунингдек, ҳаммамизнинг умумий ақл-заковатимизга амал қилмоқчиман. Шунга кўра, нималарнп рўебга чиқармоқчи бўлганлигимни сизларнинг эътиборингизга ҳавола қилиш мақсади-да ва сизларга ўз эзгу ихтиерингизга кўра бирон нима илова қилиш еинки аксинча, бирон нимани олиб ташлаш имкони бўлсии учун сизларга икки оғиз сўз билан ўз мулоҳазаларимии баен қилмоқчи-**ман.** Агар янглишмасам, бугун Пампинея амалга оширишга муяс-сар бўлган ишларнинг бари ҳам қизиқарли, хам кўнгилли бўлди,— мана шунга кўра, унинг фармойишлари хоҳ бот-бот такрорланавер-гани туфайли, хоҳ бошқа бирон сабаб билан кўнгйлга тегмагунча, мен уларни рад этмоқчи эмасман. Демак, аввалдан ўйлаб қўйилган режаларимизга амал қилиш мақеадида, келннглар, ҳозир ўрнимиз-дав турайлик-да, бир оз ўйнаб-кулайлик, куп ботгач, кечки салқин-да овқатланайлик, овқатдан сўнг куйлаб вақтичоғлик қилайлик — сўнг етиб ухлайлик! Эртага эрталаб салқин пайтда туриб яна ,\ар ким ўз кўнгли хушлаганча вақтичоғлик қилсин ва бугунги кунга ўхшаб, ҳаммамиз тушлик пайтида бу ерда жам бўлайлик, кейин рақс тушайлик, ундан кейин ҳордиқ чиқар-айлнк. Уйқудан тургач эса, худди бурунгидек, яна шу ерга йиғилайлик-да, ҳикояхонлик қилайлик, чунки менинг фикри ожизимча, ҳеч бир нарса биз баен қилаетган ҳикояларчалик кишига бисер лаззат бағншламайдн ва айни пайтда, бунчалик улкан н'аф келтирмайди. Мен фақат биттаги-на янгилик таклиф киритмоқчиман — Пампинея були тахтга кеч ўгқазилгани учунгина бажаришга улгурмаган эди: мен ҳикоя ай-тувчиларни бир мавзу билан чекламоқчиман ва у мавзуйан сизлар-»и огоҳ қилиб қўймоқчиманки, мазкур м а взута мос қизиқарли ҳикоя ўйлаб қўйишингиз учун ҳар бирингизда етарли имкон бўлсин. Хуллас, агар фикримга қўшилишсангиз, мавзуимиз шундай бўладн: дуне яратилгандан буен одамзод тақдирнинг бевафолигидан изтй-роб чекади ва то қиемат-қойимгача бу изтиробдан фориғ була олмайди, бас, шундай экан, ҳар ким *турли-туман мусибатларга еирифтор бўлган одамларнинг чеккан азоб-уқубатлари мутлақо кутилмаганда эзгу лик билан тугагани ҳақида* бирон нима сўзлаб берсин.

Эркаклар ҳам, хонимлар ҳам бу низомни бир овоздан маъқулла-дилар ва унга амал қилишга ваъда бердилар. Лекин ҳамма гапириб бўлгач, кутилмаганда Дионео гап бошлади:

— Малинам! Мен жамоа фикрига қўшилишаман: сиз киритган янгилик шоен таҳсинга лойиқ ва беҳад ажойибдир. Бироқ алоҳида ҳиммат юзасидан, мен учун бир имтиез туғдириб беришингизни илтимос қиламанким, то ушбу жамоамиз жам экан, менинг ул имти-ездан мудом фойдаланишимга имкон берилиб турилса, яъни,— сиз жорий қилган тартиб менга алоқадор бўлмаса: агар менда берилган мавзу юзасидан ҳикоя қилиш иштиеқи бўлмаса, мени ул мавзуда сўзлашга мажбур қилинмаса, нимани хоҳласам, шуни ҳикоя қил-**сам.** Дилида ўйлаб қўйган ҳикоялари йўқлигидан шундай илтифот-ни сўраяпти, деб ўйлашмасин учун мен доим ҳаммадан кейин ҳиқоя қилишга розиман.

Қиролича Дионеонинг марғуб ва қувноқтабиат одам эканлигини биларди, шунинг учун унинг бу илтимос билан мурожаат қилишига бирдан-бир сабаб, башарти жамоа ақлий ҳикояларни эшитиб то-лиқса, шунда бирон ҳангома айтиб, ҳамманинг кўнглини кўтармоқ-чи бўлса керак, деб тушунди ва ошкора мамнуният ва барчанинг розилиги билан унга сўраган имтиезни берди. Шундан сўнг ҳамма ўрнидан туриб, шишадек тиниқ чашма бўйига бамайлихотир йўл олди — чашма соя-салқин воҳага тоғ бошидан оқиб тушар ва қуюқ ўсган дарахтлар, қоя парчалари ва ям-яшил ўтлоқлар орасидан ўтарди. Хонимлар пойабзалларини ечишди, енгларини шимаришди ва сувга тушишиб, бир-бирЛарига сув сепиб ўйнаша бошлашди. Кечки овқат пайти келганда эса, ҳамма қасрга қайтди ва зўр ишта-ҳа билан овқатланди. Кечликдан кейин чолғу асбоблар олиб келинди ва қиролича рақсни бошлашга фармон берди, дарвоқе, раққосларга бош бўлиш Лауреттага, Дионео чалган уд жўрлигида қўшиқ айтиш эса, Эмилияга буюрилди. Лауретта қироличанинг фармонини бажаришга ошиқиб, шу заҳоти рақсга тушиб, бошқа-ларни ўз орқасидан эргаштирди, Эмилия эса эҳтиросли навозиш тўла овози билан қўшиқ куйлай бошлади:

Уз ҳуснимга ўзим маҳлие, ' Бошқаларни нима қиламан, Керак эмас менга ер асло.

Мен кўзгуда кўриб жамолим, Тикиламан

яна ҳайратда.

На хотира ва на хаелим Таъсир этар бу кайфиятда.

Бошқа эрмак эмас муддао, Ҳусним билан яшай роҳатда, Керак эмас менга ер асло, Қидирмайман кайфу сафони.

У келажак истаганим он.

Унутарман бутун дунени Ишқ олови қамраган замон.

У ўт мени қилажак адо, Буни сира тушунмас нодон, У ўтга жон бўлади фидо.

Эиди бўлса, тикиламан жим, Лаҳза сайин сен яқин, азиз —

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Пешонлмга битган гавҳарим, Умидларим ардоқли, лазиз.

Тзқдир менга бахт этмиш ато, Мевдан бошқа ҳеч кимса, эсиз, Бунчалик кайф сурмаган асло.

Гарчи айрим кишилар бу қўшиқиинг сўзларидан ўйга толган бўлса ҳам ҳамма жўр бўлди унга, қўшиқ ниҳоясига етгандан кейин эса, яна бир неча шўх ўйинлар ижро этилди, шундоқ ҳам қисқа бўлган туннинг бир қисми шу йўсинда ўтиб кетганини сезмай қо-лишди, бу хол қироличани биринчи кунга хотима беришга мажбур этди. У машъалалар еқиш ҳақида фармон берди, эркаклар ва хо-нимларга эса, эрталабгача дам олишни буюрди, шундан сўнг ҳамма ўз оромгоҳига тарқалди.

ДЕКАМЕРОННИНГ БИРИНЧИ КУНИ ТУГАБ, ИККИНЧИ КУНИ БОШЛАНМОҚДА.

Филомена хокималик килган ушбу кунда китобхон эътиборига турли-туман мусибатларга гирифтор бўлган одамларнинг чеккан азоб-ущубатлари, мут-лақр кутилмаганда, эзгулик билан тугагани ҳақида-ги ҳикоятлар ҳавола қилинади.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Хонимлар ва уч йигит ўринларидан турганида қуеш аллақачон ҳамма еқни чароғон қилган, ям-яшил шохларда қушлар бутун кои-нотни бошларига кўтариб, бу ҳақда шўх-шўх сайраетган эди; йигит-қизлар боққа чиқишиб, у ерда шабнам инган кўкатлар устида узоқ вақт сайр қилишди, чиройли гулчамбарлар тўқишди. Сўнг ҳамма иш кеча таъсис этилган режа бўйича юришиб кетди: ҳали кун қизи-масдан нонушта қилишди, ўйнашди, дам олишди, соат учларга яқин маликанинг фармонига биноаи ям-яшил майсазорга боришди-да, давра қуриб ўтиришди.-Дафна чамбаридан бршига тож кийган латофатли, мафтункор малика бир оз ўйга толиб туриб қолди, сўнгра йиғилгандарга бир-бир кўз югуртириб чиқиб, биринчи бўлиб ҳикоя бошлашни Нейфилага буюрди, у ҳам ялинтириб ўтирмай, қувноқ чеҳра билан шу заҳоти ҳикоя қила бошлади.

Сохта шол бўлиб олган Мартеллино, авлие Арригонинг жасадига қўл теккизиб шифо топгандай кўрсатади ўзини, бу найранг фош бўлади. Уни тутиб, калтаклайдилар, дорга осмоқчи бўладилар, лекин унинг бошига тушган бу мусибатларнинг охири бахайр тугайди

— Дилкаш хонимлар! Узгалар устидан, айниқса, муқаддас буюмлар устидан кулмоқчи бўлганлар аксар вақт ўз зиенига кулади ва ўзи шарманда бўлиб қолади. Мен шу фикрга амал қилиб — қиро-личамизнинг фармойишини бажариш мақсадида, берилган мавзу бўйича бирон нима ҳикоя қилиб бериш учун сизларга бир ҳамшаҳа-римизнинг бошига қандай мусибат тушгани ва кейин, мутлақо кутилмаганда, ҳамма кечмишларининг ниҳояси эзгулик билан туга-гани ҳақида сўзлаб бермоқчиман.

Бундан бир оз вақт муқаддам Тревизода Арриго исмли бир қашшоқ немис яшарди, касби ҳаммолчилик эди; айни пайтда, ҳамма уни ғоятда ҳалол, авлиесифат одам деб биларди. Ростми, елғон-ми, аниқ айтолмайману, лекин Тревизо аҳли ўртасида тарқалган овозага қараганда, шул зот оламдан ўтган пайт Тревизо жомесида-ги ҳамма қўнғироқлар ўз-ўзидан чалиниб кетганмишу бу билан унинг авлиелиги барчага аен бўлганмиш. Халқ бу ҳолни мўъжизага йўйиб, уни авлие деб эътироф этди ва шаҳарнинг чор атрофидан унинг жасади етган ерга оқиб келаверди, сўнгра жасад авлие одамнинг жасадига монанд иззат-икром билан ибодатхонага олиб ўтилди, шундан кейин, бул муқаддас жасадга қўл учини теккизган ҳар қандай бемор албатта шифо топгай, деб овоза қилишиб, жомега майиб, мажруҳ, кўр, шолларни, дардга чалинган жамики беморлар-ни етаклаб кела бошладилар.

Хулласи калом, Тревизода бўлаетган ана шу тўс-тўполон ва ал-ғов-далғов пайтда у ерга ҳамшаҳарларимиздан уч киши бориб қолади, улардан бирининг исми Стекки, иккинчисиники — Мартеллино, учинчисининг оти эса — Маркезе эди; учовларининг ҳам асо-сий машғулоти — акобир жанобларнинг қасрларига кириб, ҳар турли одамларга тақлид қилишдек ғайри оддий санъатларини намойиш қилиш ва шу билан томошабинларнинг димоғларини чоғ айлаш эди. Илло, улар бу шаҳарда илгари ҳеч бўлмаганликлари-дан, бу тўполонни кўриб, ҳанг-манг бўлиб қоладилар ва бунинг боисини билишгач, ўзлари ҳам жомега бориб, ўша. манзарани ўз кўзлари билан кўришга аҳд қиладилар.

^Улар бир мусофирхонага жойлашишади, шунда Маркезе бундай дейди: «Юринглар, ўша авлиени бориб кўрамиз. Лекин қандай қилиб ўта оларканмиз, ҳайронман,— бутун майдонни

немислар билан аскарлар ўраб олган, дейишяпти, аскарларни бебошликни

олдиш олиш мақсадида шаҳар ҳокнми юборганмиш, ундан кейин, черковнинг ичиям, айтишларича, одамга тиқилиб кетганмиш, у еққа кириш амри маҳол».

Мартеллино бу маросимни жудаям кўргиси кслган эди, у шундай деди: «Бе, бунинг нимаси қийин экан! Мен бўламану авлие жасади олдига кира олмайманми? Бундай бўлиши мумкин эмас». «Қандай қилиб кирасан?» — деб суриштирди Маркезе. Мартеллино ҳам унга шундай жавоб қилди: «Ҳозир айтаман. Мен ўзимни мажруҳ одам қилиб кўрсатаман, сен билан Стекки нкковинг, гўё мен ўзим юра олмайдигандай, йкки қўлтиғимдан суяб оласанлару мени ўша авлиенинг муборак жасади олдига шифо топ-тиргани етаклаб кетаетгандай кўрсатасанлар ўзларингни, ана унда ҳар қандай одам ҳам бизни кўриб, йўл бўшатади, олдпнга ўтказиб юборади».

Маркезе билан Стеккига бу эрмак маъқул тушди. Учовлари ҳам куп ўйлаб ўтирмай, мусофирхонадан чиқдилару йўлда бир хилват-гоҳда тўхтадилар, бу ерда Мартеллино билакларини, кафтларини, бармоқларини, оекларйни шундай қайириб, майиштириб юборди, кўзларини ғилай қилди, оғзини ва бутун башарасини шунақаям қийшайтириб, бадбашара бўлиб кетдики, унга қарагани кўрқарди киши. Уни бу қиефада курган ҳар қаидай одам ҳам ногирон банда зканлигига асло шубҳа қилмасди. Маркезе билан Стекки уни гоу ҳолича, икки қўлтиғидан ушлаб ва ўзларини ғоятда художўй қилиб кўрсатиб, Исо алайҳиссаломнинг номини тилга олганча, одамлар-дан йўл бўшатишларини тавозе билан сўраб, уни жоме сари етаклаб кетдилар, уларни кўрганлар дарҳол йўл бўшата бошладилар. Улар ^амманинг кўнглида раҳм-шафқат туйғусини уйготиб ва ҳамманинг «Пўшт! Пўшт!» — деб қичқириши остида хиел вақт ўтмай авлие Арригонинг жасади етган жомега етиб олдилар. Сағана теграсида унмалашиб турган зодагонлар Мартеллинони кўтариб, шояд шифо топса, деган мақсадда, авлие жасади устига етқиздилар. Ҳамманинг кўзи Мартеллинода эди, у эса бир оз чидаб етгандан кейин, ўзига хос маҳорат билан гўё майишиб кетган бармоғини езаетган-дан ҳаракат қилди, кейин кафтини ейди, ундан кейин бутун қўли шифо топиб тузалгандай бўлди ва ниҳоят, қаддини ростлаб ўр-нидан турди. Буни курган халойиқ бутун жомени бошига кўтариб, авлие Арриго шаънига шундай ҳамду санолар ўқидики, агар шу пакт момақалдироқ гумбурласа, у ҳам эшитилмаган бў-ларди.

Тасодифни қарангки, худди шу маҳал бу ерда Мартеллинони жуда яхшн танийдиган флоренциялик бир зот пайдо бўлган эди, у аввалига мажруҳ қиефадаги Мартеллинони танимади. Лекин Мартеллино қаддини тиклаб, расмана одам қиефасига киргандан кейин, уни дарҳол таниди ва кулги аралаш: «Оббо, касофат-е! Бу важоҳа-тини курган қайси киши унинг мажруҳ эмаслигига ишонади?»—деб, чинқирди.

Унинг бу гапини эшитганлар: «Ие! Ҳали у шол эмасми?» — деб г.жабланиб сўрашди.

Флоренциялик уларга жавобаи бундай деди: «Йўқ, асло, азба-

ройи шифо! У ухмрбод сизу биздек хушқомат бўлган,— лекин у, ҳозир ўзларингиз шоҳид бўлганингиздек, ўзини ҳар қандай қиефага солиб кўрсата оладиган ғоятда бекиес маҳоратга эга одам».

•Бу гапни эшитган оломон, ортиқ суриштириб ўтирмай: «Ушланг-лар анави бадкирдорни! У парвардигорни ҳам, азиз-авлиеларни ҳам мазах қилди! У ҳеч қандай шол эмас — фақат бизнинг авлие устидан ва бизлардан кулиш мақсадида ўзини шол қилиб кўрса-типти!» — деб қичқирганча олдинга епирилди. Шундай деб, уни ушлаб олиб, турбатдан тортиб туширдилар, эгнидаги кийим-бошини дабдала қилиб йиртдилар, сочидан чангаллаб — роса беланги қилиб тепиб, дўппослашдики, бу нарсага иштирок этмаган кимса ўзини эркак ўрнида ҳисобламайдиган бўлди. Мартеллино: «Худо ҳаққи, раҳмингиз келсин!» — деб фаред қилди, баҳоли қудрат ту-шаетган зарбларни қайтаришга уринди-ю, лекин қўлидан ҳеч иш келмади: оломон унинг бошига тобора кўпроқ тўпланаетган эди. Бу ҳолни кўриб туришган Стекки билан Маркезе, аҳвол чатоқ-ку, деб пичирлашиб олишди, лекин жон ширинлик қилганидан, ўртоқ-ларинингенини олишга журъат эта олмадилар, билъакс: бошқалар-га қўшилиб, ўлдириш керак бунақа одамни, деб бақира бошлади-лар, айни пайтда, уни оломон қўлидан қандай қилиб қутқариб олса бўларкин, деб пинҳона бош қотира бошладилар; шу пайт Маркезе-нинг миясига «лоп» этиб бир фикр келмаганида, оломон Мартелли-нонинг суробини тўғрилаб қўйиши турган гап эди. Маркезе жон-жаҳди билан ҳаракат қилиб, жомени ўраб турган соқчилар томонга отилди ва шаҳар ҳокимининг ўрнига қолган кишига муро-жаат қилиб: «Войдод! Бир фирибгар ҳаменимни қирқиб кетди, ичнда юздан кўпроқ олтин флориним бор эди — буюринг, уни тутио, пулимни қайтариб беришсин!» — деб қичқирди.

Ун икки нафар соқчи бу гапни эшитган заҳоти, бахти қаро Мартеллинони совунсиз ишқалаетган оломон орасига отилди ва ғайри инсоний куч ишлатиб, ериб кириб борди-да, пўстаги қоқилавериб тоза ийиғи чиққан Мартеллинони ситамгарлар панжасидан юлиб олиб, шаҳар ҳокими қасрига олиб борди. Оломон орасидан кўпчи-лик ўзини гел бўлган ҳисоблаб, бизни 'майна қилиб кетди-ку, бу хумпар, деб Мартеллино орқасидан ҳоким қасригача эргашиб борди, лекин Мартеллинонинг кисавур сифатида ҳибсга олинганинн эшитиб, унинг додини бериш, роса тузлаш учун дурустроқ важ топа олишмагач, бизнинг ҳам ҳаменимизни кесиб кетгаи бу кисавур, деб улар ҳам гувоҳлик бера бошладилар. Тошбағир судья гувоҳлар баениии эшитиб бўлиб, Мартеллинони бир чеккага бош-лаб борди-да, уни сўроқ қила бошлади. Ва лекин Мартеллино, гўе судья мен билан майнабозчилик қиляпти, деб ўйлаб, ҳазпл-ҳузул гап билан жавоб қила бошлади. Судьянинг ғазаби қайнаб кетиб, уни исканжага солишни ва то айбини бўйнига олмагунча шафқатсиз савалашни, ундан кейин эса, дорга осишни буюрди.

Мартеллинони исканжадан бўшатгач, судья:

Ғабрланганлар-ннинг сенга қарши берган гувоҳликлари т рими?» — деб яна сўроқ қила бошлади. Шунда Мартеллино т ишдан ҳеч қандай наф чиқ-маслигига тушуниб, шундай жавоб лди: «Тақсирим! Мен айбим-,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

га икрор булишга тайерман, бироқ аввал ҳар бир гувоҳ, қачон ва қаерда уиинг ҳамениии ўмариб кетганимни айтиб берсин, ана унда мен қайси гап росту қайсиси елғон эканлигини айтиб бераман».

«Майли, сенингча бўлсин»,— деди судья ва келган гувоҳлардан бир нечтасини чақиришни буюрди, ана шунда гувоҳлардан бири, ҳаменини Мартеллино бир ҳафта бурун кесгани, иккинчиси — олти кун олдин, учинчиси — тўрт кун илгари, бошқалари эса — худди шу бугун ўғирлагани ҳақида гувоҳлик беришди.

Мартеллино бу гапларни эшитиб, шундай жавоб қилди: «Тақси-рим! Буларнинг ҳаммаси ғирт елғон гапиришяпти, аммо менинг ҳақ гапираетганимга исботим бор: агар мен шу бугунги кундан олдин бирон марта бўлсин, бу шаҳарда бўлган б)'лсам, бу шаҳар бетини бошқа ҳеч маҳал кўрмай. Мен шаҳрингизга кириб келган заҳотим, ўз бошимга бало орттириб, авлие жасадини зиерат қилга-ни жомега йўл олдим, у ерда бўлса, мана, ўзингиз кўриб турибсиз, роса патимни тўзитишди. Гапимнинг ростлигини шаҳар маҳкамаси-даги амалдор (зеро, шаҳарга кириб келган ҳар бир мусофир биринчи навбатда ўша ерга бормоғи шарт), унинг рўйхат китоби ва нмҳоят, мен жойлашган мусофирхона соҳиби исботлаши мумкин. Айтмоқчиманки, башарти айтганларимниig ҳаммасн тасдиқланса, менга лутф айлаб, бу азобдан халос этинг ва мана бу нобакорлар-нинг талаби билан жонимни олманг».

Энди гапии Маркезе билан Стеккидан эшитинг, улар судьянинг Мартеллинони жон-жаҳди билан сўроқ қилаетганини эшитиб қолиб, юраклари орқаларига тортиб кетди ва: «Э, аттанг, қош қўяман, деб кўз чиқариб қўйибмизу: ошнамизни қозондан олиб, ўчоққа тиқиб-?,шз-да», дедилар. Сўнг шу мулоҳаза билан ғизиллаганча мусофирхона хўжайинини қидириб кетдилар, уни топиб, бўлган воқеани батафсил сўзлаб бердилар. Хўжайин кулиб юборди ва уларни шаҳар ҳокимининг иззатди кишиси ҳисобланмиш тревизолик Сан-дро Аголанти деган бир зот қошига бошлаб борди. У Аголантига бутун бўлган воқеани бир бошдан сўзлаб берди, сўнг ўз ҳамроҳлари билан биргаликда Саидрога мурожаат қилиб, Мартеллинонинг енини олишни илтимос қилди. Сандро қотиб-қотиб роса кулгач, ҳаммалари шаҳар ҳокиминикига равона бўлишди ва ундан Мартеллинони олиб келгани одам юборишни илтимос қилишди, илтимос шу заҳоти бажо келтирилди. Мартеллинони олиб кетгани борган ҳоким одамлари унинг судья рўпарасида битта ички кўйлакда эси оғиб, даҳшатга тушиб турганини кўришди, зеро судья унинг далил-ларини эшитишни ҳам истамаяпган эди: билъакс айбдорнинг пешо-наси шўр экан денг,— судья, умуман, флоренцияликларни ектирмас эди,— шунга кўра у айбловчи далил қандай бўлишидан қатъий назар, барибир Мартеллинони дорга осишга қатъий аҳд қилган эди, уни шаҳар ҳокими ҳузурига юборишни-ку, хаелига ҳам келтирма-ган эди ва лекин ночор, ўлганининг кунидан юборишга мажбур бўлди. Мартеллино шаҳар ҳокими ҳузурига келиб, бўлган ҳамма гайни бир бошдан гапириб берди, сўнг ундан улкан шафқат кўрса-тишии ва ўзининг бу шаҳардан жўнаб кетишига ижозат беришини илтимос қилди, зеро,— деб изоҳлади у,— то ўз қадрдон Флоренци-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ига етиб олмагунимча, бўйнимда сиртмоқ борлигини муттасил ис қилазераман. Шаҳар ҳокими бу саргузаштдан роса кулиб, уча-ла ўртоққа либос тортиқ қилди, шундан сўнг, бизнинг флоренция-ликлар мутлақо кутилмаганда ғоят катта хавф-хатардан қутулиб, соғ-саломат юртларига қайтиб келдилар.

2

Ринальдо д'Эсти исмли бир одам қароқчилар қўлига тушиб, бутун буд-
шудидан айрилади, Сўнг Қастель Гвильелмо шаҳрига етиб бориб, бир бева
аелникидан паноҳ топади; курган ^талофотлари эвазига катта бойликка
муяссар бўлиб, соғ-саломат уйига қайтади

Хонимлар Нейфила сўзлаб берган Мартеллино можаросинн тинглаб, кула-кула ичаклари узилди; йигитларга келсак, бу ҳикоя ҳаммадан ҳам кўпроқ Нейфиланинг енида ўтирган Филостратонинг кулгисини келтирдиким, малика ҳам ҳикояхонлик навбатини айнан шу йигитга берган эди. У ҳам ҳозиржавоблик билан ҳикоясини шундай сўзлар билан бошлаб юборди:

— Дилором хонимлар! Тилимнинг учида бахтсизликни ҳам, ишқий саргузаштларни ҳам ўзига қамраб олган муқаддас нарсалар ҳақидаги бир қисса турипти, ўйлайманки, уни тинглаган одамга зарари етмас, айниқса муҳаббатнинг тўфонли уммонид сузаетган-ларга кўпроқ нафи тегса ажаб эмас, лекин бунд уммонда сузает-ганлар, агар авлие Юлианни тилга олиб, ун сиғинмасалар, ҳаттоки юмшоқ тўшакда ҳам уларнин уйқуларида ҳаловат бўлма-гай.

Алқисса, маркиз Аццо Феррарий замонида Ринальдо д,Эсти исмли бир савдогар ўз иши юзасидан Болоньяга боради. Ва лекин, у ҳамма ишларини тугатиб уйига қайтаетганида, йўлда — Феррара билан Верона ўртасида қиефаларидан савдогарларга ўхшаб кетув-чи бир неча йўловчиларни учратади (аслида эса, улар қароқчилар бўлиб, бадкирдор, қонхўр одамлар эди) учратади-ю, эҳтиетсизлик . қилиб, уларга ҳамроҳ бўлади, улар билан суҳбат қуради. Шумният кишилар, ўз ҳамроҳларининг савдогар эканлигига ва унинг енида мўмайгина ақчаси борлигига ишонч ҳосил қилишгач, қулай фурсат келган заҳоти уни тўнашни мўлжаллаб қўядилар, лекин савдогар кўнглида ўзларига нисбатан ҳеч қандай шубҳа туғилмасин учун камтарона, одоб сақлаб борадилар, нуқул муқаддас нарсалар, юксак фазилатлар ҳақида баҳс юритадилар ва қўлларидан келган-ча савдогар олдида ўзларини сертакаллуф, оққўнгил одамлар қилиб кўрсатишга уринадиларки, Ринальдо бу учрашувни ўзи учун катта омад деб билади, зеро шу пайтгача у сафарга чиққанида доим унга ягона отлиқ хизматкори ҳамроҳ бўлар эди. Улар шу тарзда йўл юриб боришаркан, кўпинча сафар вақтида бўлганидек, гапдан гап «иқиб, суҳбат одамларнинг худога қай йўсинда сиғинишига бориб тақалади.

Гап шу ерга келганда, қароқчилардан бири,— улар жами уч

киши эди,— Ринальдога шундай савол билан юзлаиади: «Хўш, *сой,* мухтарам зот, сафар пайтида қайсн дуояи ўқийсан?»

Ринальдо унга жавобан шундай дейди: «Гапнинг сирасини айт-ганда, мен оми, нодон одамман, дуоларни кам биламан, эскича таомил билан жайдари ҳает кечираман, юлдузни бенарвон уради-ганлардан ҳам эмасман, шунга қарамай, ўзимга шу нарсани одат қилганман; эрталаб, карвонсаройдан жўнаб кетаетганимда, албат-та мусофирпаноҳ авлие Юлианнинг арвоҳи ер бўлсин, ота-онасининг руҳи қўлласин, деб «Э бор худое» билан «Е Биби Марям»ни ўқий-ман, кейин тангридан ва авлие Юлиандан илтижо қилиб бугун кеч-қурун ҳам менга яхши бошпана ато этишларини сўрайман. Сафарда бўлган пайтларимда бошимга не-не фалокатлар тушмаган,— лекин ҳар гал ҳам: кечқурун бўлганда менга шинамгина бошпана, осо-йишта тунайдиган жой насиб этган. Мана шунинг учун ҳам мен авлие Юлианга сиғинаман — имоним комилки, худойи таолодан мен учун шу авлие шафқат сўрайди. Узи иримим шу: башарти эрталаб унга сйғиниб дуо ўқимай қолсам, ўша куни сафарда бирон фалокатга йўлиқамап, дурустроқ бошпана ҳам топилмайди».

Бояги қароқчи унга яна бир савол беради: «Хўш, бугун эрталаб ибодат қилганмидинг?»

«Бўлмасам-чи!» — деб жавоб қилади Ринальдо. Шунда, воқеанинг ҳали қандай кўчишини олдиндан фаҳмлаган қароқчи ўзича: «Бошқатдан ибодат қилсанг бўларди, негаки, агар биз ғафлатда қолмасак, бугунги тунаш жойинг, назаримда, унчалик оромли бўлмайдиев», деб ўйлаб қўйди. Лекин Ринальдога бундай сўзлар билан юзланди: «Мен ҳам кўп жаҳонгашталик қилганман, бироқ сен айтган дуони ҳеч ўқимаганман, ҳолбуки, унинг яхши ердам қилишини кўпчиликдан мен ҳам эшитгандим; шунга қара-май, ҳанузгача мени беором бошпанадан худонинг ўзи асраб келяп-ти. Мана бугун кечқурун ўзинг кўрасан, қайси биримиз ҳаловатда тунарканмиз: ибодат қилган сейми е ибодат қилмаган менми.

Бадкирдор қароқчилар мана шундай ва шу сингари гаплар билан йўлда давом этишаркан айни пайтда ўз евуз ниятларини рўебга чиқариш учун қулай жой ва фурсат кута бошладилар ва ниҳоят, қош қорайган чоғда улар Кастель Гвильельмога олиб борувчи йўлни кесиб ўтган даре кечувига етишганида, вақтнинг алламаҳал бўлиб қолганини, бу ернинг ҳувиллаган хилватгоҳ экан-лигини эътиборга олишиб, савдогарга ташланадилар, унинг молини талон қиладилар, отини тортиб -олиб, ўзини елғиз ички кўйлакда қолдирадилар-да, ҳайе-ҳайт, деб бу ердан узоқлашарканлар: «Мана энди кўрасан, ўша авлие Юлианинг сенга қандай бошпана ато этаркин, лекин'бизнинг авлие Юлианимиз бизни бадастир бошпана-да қарши олади!» — дейдилар. Кейин улар даредан кечиб ўтиб, кўздан ғойиб бўладилар.

Рннальдонинг хизматкори, хўжайинини тўнашаетганини кўриб, ўтакаси ерилиб кетди ва унга ердамлашиш ўрнига, отининг бошини буриб, то Кастель Гвильельмога етгунча елдек учиб кетди-да, қош қорайгамда шаҳарга кириб борди ва дунедаги ҳамма нарсани мия-сидан чиқариб ташлаб шу ерда тунади. Бу пайт Ринальдо нима

қиларин*и б'йлмай гаранг эди: зим-зие тун, аез, нзшрин, у эса аланг оеқ, эгнида кўйлакдан бошқа ҳеч вақоси йўқ, совуқдан тишлари такилларди, мана у, совуқдан тўнгиб қолишдан қўрқиб, тунаш учун бирон бошпана топилмасмикин деб, теварак-атрофга жавдираб қарай бошлади. Илло, қанча тикилса ҳам кўзи ҳеч нима илғамади, зеро яқинда бўлиб ўтган уруш пайтида бу ерлардаги ҳамма нарса-ларга ўт қўйилиб, кули кўкка совурилган эди. Шундан кейин, Ринальдо совуқдан дийдираганча, Кастель Гвильельмо шаҳри то-мон югуриб кетди: лекин у ўз хизматкорини шу шаҳардан топишни ўйлаетгани йўқ эди, чунки унинг қаеққа ғойиб бўлганини билмасди ҳам,— унинг бутун умиди елғиз худонинг иноятидан эди.

Унинг Кастель Гвильелмога етишига ҳали яна бир миля масофа қолганда қоронғи тушиб, ҳамма ек зулмат пардасига бурканди. Бундай бемаҳалда албатта шаҳар дарвозалари епилган, кўприклар кўтарилган ва шаҳарга киришнинг ҳеч қандай иложи бўлиши мум-кин эмас эди. Саранг бўлган ва умидсизликка тушган Ринальдо, гупиллатиб еғаетган қордан пана бўлиш учун бирон ер йўқмикин, деб жиққа еш кўзлари билан олазарак бўлиб, чор атрофга тикилди. Хушбахт тасодифни қарангки, худди шу пайт, у шаҳар деворидан хиелгина туртиб чиқиб турган олди айвонча бир уйни кўриб қолди; Ринальдо мана шу айвончада жон сақлаб, шу ерда тонг орттириш-га аҳд қилди. Айвончада у пайпаслаб ичидан тамбаланган эшик борлигини сезди, шу атрофда сочилиб етган бир тутам похолни остонага йиғиб, маъюс ва маҳзун ҳолда шу похол устига ғужанак бўлиб етди ва авлие Юлианга қилган сажда-ю, ибодатларим эвази-га насибам бу қадар ғарибона бошпана бўлмаслиги керак эди-ку, деб зор-зор қақшаб, нолий бошлади. Бу орада авлие Юлиан унинг ташвишини қилиб етган эдики, сал фурсат ўтмай бу бандаси учун шинамгина бошпана ҳозирлади.

Мазкур шаҳар чеккасида гўзалликда беқиес бир бева жувон истиқомат қилардики, у маркиз Аццонинг юрагидан урган ва шу боисдан маркиз уни ўз эҳтиежи учун шу ерда сақларди. Ушал зикр этилган бева жувон айнан мана шу Ринальдо айвончасига чиқиб етган уйда тураради. Буни қарангки, фалакнинг гардиши билан худди шу куни кечки пайт маркизнинг ўзи бу ерга келиб бева жувон билан тонг отгунча ишратбозлик қилмоқчи бўлганини айтиб, ҳам-мом еқиш ва хушхўр кечлик таом ҳозирлаш ҳақида пинҳоний фар-мон бериб кетган эди. Лекий ҳамма нарса муҳайе қилиниб, бева жувo^н, ҳали замон маркиз келиб қолади деб, унинг йўлига терми-либ ўтиргаНида, чопар келиб, маркизнинг ғоят муҳим сабабларга кўра тўсатдан жўнаб кетишга мажбур бўлганини айтди. «Шу бо^исдан князни кутмао экансиз, ул жаноб зудлик билан сафарга жўнаб кетдилар», деди чопар бева жувонга. Бева бу хабардан бир оз ранжиди, кейин маркиз учун еқилган ҳаммомга ўзи тушмоқчи, ундан кейин кечликни тановул қилиб, уйқуга етмоқчи бўлди. Шу қарорга келди-ю, кириб ваннага тушди.

Ваннахона бахти қаро Ринальдо-етган ерга девор-дармиен бўл-ганлигидан бева жувон ваннада ўтир.ган еридан Рннальдонинг оҳу ноласини, тишларининг худди лайлак тумшуқлари"сингари такил-

лашини эшитди. Ниҳоят бека оқсоч қизни чақириб, унга деди: «Чиқиб қара-чи, эшик тагида биров борга ўхшайди, бўлса нимч қилиб ўтирганикин?» Оқсоч остонага чиққанида ҳаводаги булутлар тарқалиб юлдузлар чарақлай бошлаган эди, шунинг учун унинг кўзига, аввал айтганимдек, битта ички кўйлакда, совуқдан дийди-раб ўтирган яланг оеқ Рипальдо яққол ташланди. Оқсоч ундан «Қимсиз?» — деб сўради. Ринальдо ўзини дийдирашдан тўхтата олмай ва шу сабабдан дудуқланиб, чала-чулпа қилиб гапира бош-лади, лекин шунда ҳам нима ҳол юз берганини, қандай бўлганини ва нега бундай бўлганини бир амаллаб изоҳлаб берди, ундан кейин, аяичли овоз билан, бошпана беришларини сўради, акс ҳолда, бу ерда тўнғиб қолажагини айтди. Беканинг ҳам унга юраги ачиди ва баъзи-баъзида маркиз пинҳона кириб келадиган ўша эшикнинг калити ўзида ҳам, борлигини эслаб, шундай деди: «Бориб, унга секингина эшикни оч. Қечлик овқат шундайлигича турипти, ундан кейин, жой ҳам топилади етишига».

Оқсоч бекасининг одампарварлигига тасанно ўқиб, эшикни очга-ни чиқиб кетди. У Ринальдони уйга бошлаб кирган заҳоти бева жувон унинг совуқдан шамдай қотиб қолганини кўриб, деди: «Ван-нага туша қол, азизим — суви ҳали совуганича йўқ». Ринальдо гапни икки қилиб ўтирмай ваннага тушди, танига иссиқ югуриб, жон кираетганини ҳис қилди. Бева жувон яқингинада қазо қилган эрининг кийим-бошини Ринальдо учун тайерлашни буюрди, Ринальдо кийинди, кийимлар худди унга ўлчаб тикилгандай, чиппа епиш-ди-тушди, шундан кейин, у уй бекасининг навбатдаги фармойишини кутаркан, мудҳиштун офатидан халос этгани ва билишимча, бсо-йишта гўша ҳисобланган бу даргоҳга йўл очгани учун худога ва авлие Юлианга шукрона ўқиди. Бека ваннадан сўнг бир оз дам олгач, меҳмонхонани яхшилаб иситишни буюрди, сўнг буерга' кириб, мусофирнинг аҳволини суриштирди.

Оқсоч унга шундай жавоб қилди: «сБегойим! У қийиниб бўлди, қадди-басти келишган хушрўй йигит экан, афтидан, -андишали ва илтифотли одам кўринади».

«Бориб чақириб кел,— деди жувон,— ўчоқ олдида исиниб, овқат-лансин, қорни очдир ахир».

Ринальдо меҳмонхонага кирди-ю, кўзи хонимга тушди, уни асл-зода хоним'деб ўйлаб, унга икки букилиб таъзим қилди ва қилган лутфан меҳмондўстлиги учун унга астойдил ташаккур билдирди. Бева жувон мусофир йигитни ўз кўзи билан кўриб, гапларини ўз қулоғи билан эшитиб, оқсочининг гапига ишонди-да, уни хушвақт-лик билан қутлади ва истиҳолага бориб ўтирмай, ўчоқ яқинига, ўз енига ўтқазиб, унинг бу еқларга қандай қилиб келиб қолганини сўрай бошлади, Ринальдо бунга жавобан ҳамма бўлган воқеани бир бошдан сўзлаб берди. Қечқурун шаҳарда Ринальдонинг хизмат-кори пайдо бўлганидаеқ, Ринальдо айтган бу гапларнинг айримлари беванинг қулоғига етган эди, шунга кўра у Ринальдонинг ҳамма гапларига батамом ишониб, ўз навбатида, Ринальдога унинг хиз-маткори ҳақида эшитганларини сўзлаб берди ва тонг отиши билан хизматкорингизни бир зумда топишади, деб қўшиб қўйди. Дастур-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

кон езилиб, Ринальдо қўлини ювди ва уй бекасининг истаги билан унинг енига ўтирди. У ўрта ешлардаги норғул, хушрўй, кушбичим, келишган бир одам эди. Бека унга бир неча маротаба кўз қирини ташлади-ю, қарабсизки, жигаридан уриб турибди-да, зеро, олдин-дан режа қилинган ва лекин зое кетган маҳбубнинг васлига етиш орзуси бева қалбида шундай шаҳвоний ҳирсни уйғотиб юборган эдиким, улар овқатланиб бўлиб, дастурхондаи туришган чоғ, бева жувон оқсочида~н, маркиз ниятларимни пучга чиқариб мени лақил-латди, шу боисдан агар тақдири азал менга бул йигитни насиб этгани рост бўлса-ю, мен бу тасодифдан фойдаланиб қолсам, мендан ранжимайсанми, деб сўради.

Оқсоч бекасининг истагини шу заҳотиеқ тушунди ва унга ўз билганича гай уқтириб, шу ниятидан асло қайтмасликка ундай бошлади. Шундан сўнг, бека Ринальдо елғиз ўтирган меҳмонхонага қайтиб кирди ва унга ғамза билан тикилиб, шундай гапларни айта бошлади: «Менга қара, Ринальдо: нимани ўйлаб қолдинг? Кийим-кечакларингу отингдан буткул жудо бўлганинга эмасми? Бўлди, кўп ғам чекаверма, ҳаммасини унутиб юбор, ўз уйингдек, бемалол езилиб ўтир. Сенга айтадиган менинг бошқа гапларим бор: сени раҳматли эримнинг кийимида курган заҳотим, кўз олдимда эрим тургандай бўлди, шундай буен бутун оқшом сени бағримга босиб ўпгим келади, шундай қилган ҳам бўлардиму сени аччиғингни чиқариб қўяманми, деб қўрқиб, ўзимни зўрға тийиб турибман».

Ринальдо ҳам аҳмоқлардан эмас эди, у бу гапларни эшитиб ва беканинг хумор кўзларига кўзи тушиб, қучоғини очди ва хонимга яқинлашиб шундай деди: «Бегойим! Менинг халоскорим эканлигин-гизни, елғиз сизнинг шарофатингиз билан тирик қолганимни ўла-ўлгунимча унутмайман, бинобарин, агарда, бирон нимада сизнинг кўнглингизни топмасам, ўтакетгаи даражада кўрнамақлик қилган бўлур эдим. Истагингиз шу экан, келинг, мени тезроқ бағрингизга босиб, ўпинг, менга келсак,— бу ишни зўр мамнуният билан жон-жон деб бажарурман».

Шу заҳоти икковлари гапни йиғиштириб, амалий ишга ўтдилар. Эҳтирос ўтида енаетган бева жувон ўзини Ринальдонинг қучоғига отди. Улар бир-бирларига чиппа епишишиб ва бир-бирларидан тўйиб-тўйиб бўс.а олишгач, бу ердан етоқхонага ўтдилар, ўтдилару шу заҳоти тўшакка етдилар ва то тонг отгунча бир эмас, бир неча маротаба кўнгил хушлаб хумордан чиқдилар. Кун ериша бошлагач эса, беканинг истаги билан икковлари ўринларидан турдилар ва бу ҳол тағин битта-яримтанинг қулоғига етиб-нетиб ўтирмасин учун бека Ринальдони баъзи бир лаш-лушлар билан таъминлаб, ҳамени-ни пулга тўлдирди-да, ҳеч кимга чурқ этиб оғиз очмаслик ҳақида Ринальдодан сўз олиб ва хизматкорини қидириб топиш учун Кас-тель Гвильельмога қандай боришликни тушунтириб, уни яна ўша хуфия эшикдан чиқариб юборди.

Тонг отиб, кун еришиб кетгач, Ринальдо ўзини гўе узоқдан кел-ган мусофирдай кўрсатиб, энди ланг очилган дарвозадан шаҳарга кириб борди ва у ерда ўз хизматкорини топди. У хизматкорининг хуржунида етган ўз кийим-бошларини олиб кийиб, эндигина хиз-

маткорининг отига минмоқчи бўлиб турганида, кеча унн тўнаган уч қароқчини қандайдир бир мўъжиза билан айнан шу шаҳарга олиб келишди, улар Ринальдони талагандан кейин яна бир жиноят қилиб қўлга тушган эканлар. Улар ҳамма айбларига пқрор бўлдилар, шунда Ринальдога ҳам унинг отини, кийим-бошиии, пулиии қайта-риб бердилар, хуллас, у пайпоқ боғичларидан бўлак ҳамма нарса-сини қайтариб олди, чунки қароқчилар боғичларни қаеққа қўйиш-ганини ҳеч эслай олмадилар. Ринальдо парвардигорга ва авлис Юлианга шукрона ўқиб, сакраб отига минди ва эсон-омон, соғ-сало-мат уйига қайтиб келди. Уч қароқчи бўлса, эртаси купи дорга тор-тилдилар.

3

Учта оға-ини бутун мол-дав латина совуриб, кашшок бўлиб қолади; улар-нинг жияни умидсизликка тушиб, юртига қайтаетганида, йўл-йўлакай бир аббат билан танишади, кейин маълум бўлишича, у аббат эмас, Англия қиролининг кизи бўлиб чиқади; қиз унга турмушга чиқади, йигит эса, тоға-лари совурган ақчал'арнинг ўрнини қоплайди, шу ҳиммат туфайли улар яна бой-бадавлат бўлиб кетадилар

Хонимлар ва йигитлар Рииальдо д'Эстининг саргузаштларидан таажжубга тушдилар, унинг художўйлигини мақташиб, Ринальдони ўлимдан халос этгани учун парвардигорга ва авлие Юлианга х.амду сано ўқидилар. Шунингдек, улар аел кишининг уддабурои-лигига ҳамтасанно ўқидилар,— қарангки, бефаросат деб ном чи-қарган бўлса ҳам худо берган имкониятдан фаҳм-фаросат билан фойдаланиб қолипти, деган маънода уни мақтадилар, лекин бу ҳақ-да пичирлашнб гаплашдилар. Ҳамма бева жувоннинг тунни қандан лаззатлй ўтказгани ҳақида гаплашиб, кулишиб ўтирганида, Фило-стратонйнг енида ўтирган Пампинея ҳикояхонлик навбати ўзига келганини англаб, чуқур хаелга толди, маликанинг фармон бери-шини кутиб турди-да, бурро-бурро ҳикоя қила бошлади:

— Шоиста хонимлар! Агар толе измини диққат билан кузат-сак, бизга шу нарса аен бўладики, унинг бевафолиги ҳақида қанча кўп суҳбатлашсак, у ҳақда гапиришимиз учун шунча кўп важ туғи-лаверади. Дарҳақиқат, агарда биз, ўз хусусий мулкимиз деб ҳи-соблаб юрган жамики нарсаларнинг хўжаси аслида, шу толедир, демакки, у, бизнинг идрокимиз англашга ожиз бўлган аллақандай тартибга биноан, ўзининг пинҳоний марҳамати билан то қиемат-қойимгача мудом ўз марҳаматидан гоҳ у, гоҳ бу бандасини баҳ-раманд қилади, бунисидан олиб унисига ато этади, деб фикр юрит-гудек бўлсак, юқорида айтган фикримизнинг ҳеч ажабланадиган ери қолмайди. Гарчи бу ҳол барчага аен бўлса ҳам, гарчи бу худо-Н'ииг берган куни исботланиб турган бўлса-да, ва гарчи биз бу ер-да тинглаган ўзга қиссаларда ҳам бу ҳол баен этилган бўлса ҳам, шунга қарамай, баски, маликамиз ушбу мавзуда фикр юритишнн давом эттиришимизга истак билдирган эканлар, мен ҳам шояд

П

тингловчи.ларга бирон нафи тегиб қолса, доган ниятда, аввалги айтилган қиссаларга ўзимникини илова қилмоқчиманким, у сиз-ларнинг кўнглингизга еқади, деган умиддаман.

Бир вақтлар шаҳримизда мессер Тебальдо деган бир зодагон яшаган экан, баъзи кишиларнинг таъкидлашига қараганда,— у Ламберти уруғидан эмиш, аммо бошқалар уни Аголанти уруғидан деб қаттиқ туриб олганлар, улар бундай хулосага келиш учун аф-тидан, Аголантйларнинг касб-корини жамики Аголантилар авлоди-нинг илгари замондан то ҳозирги пайтгача нима билан машғул бўлганини назарда тутишган бўлишса ҳам ажаб эмас — бундан бўлак ҳеч қандай далил-асосларга суянишган эмас. Бироқ, ке-линглар, мессер Тебальдо шу икки уруғдан қайси бирининг наса-бидан экан, деган масалани бир чеккага қўйиб қўяйлик; маълумин-гиз бўлсинки, ниҳоятда бадавлат ҳисобланган Тебальдонинг уч ўғли бўлган: каттасининг исми Ламберто, ўртанчаси — Тебальдо, кенжаси эса — Аголанте, учала ўғил ҳам бўйи басти келишган, ўк-там йигитлар бўлган, давлатманд мессер Тебальдо ўзиниг қону-ий ворислари — ўғилларига жамики мол-давлати, ер-сувини ва-сият қилиб қолдириб, бандаликни бажо келтирганида, катта ўғли ҳали ўн саккизга ҳам тўлмаган эди. Фарзандлар беҳисоб хазинага ва беҳад кўп ер-мулкка эга бўлишиб, ўзлари учун ҳеч нимани ая-май, ўнгу сўлга жарақ-жарақ пул харжлаб, ялло қилиб яшай бошладилар: беҳисоб хизматкорлар елладилар, сон-саноқсиз зот-дор отлар, итлар, қушлар асрадилар, ошкора дабдаба билан яшай бошладилар, одамларга катта-катта совғалар инъом қилдилар, пойгалар уюштирдилар, ўзларини асилзода кишилардек эмас, балки ақли норасо йигитлардек тутдилар. Хуллас, бу тахлит яшаш узоққа бормади, ртадан қолган ақчаларининг чўғи камая бошлади, даромаддан кўра буромад кўпайиб кетди, шунинг учун ҳам улар ўз ер-мулкларини бирин-кетин сота ва гаровга қўя бошладилар. Бугун бир мулкни сотишса, эртага — яна бошқасини пулла-дилар, қарабсизки, сал вақт ўтар-ўтмас, деярли ҳеч вақолари қол-мади, ниҳоят қашшоқлик эшик қоқиб келиб, бойлик ғафлатидан уларнинг кўзлари мошдай очилди.

Мана шундай шум аҳволга тушишгандан кейин, бир куни Ламберто укаларини ўз енига чорла'б, оталарининг қандай иззат-ҳур-матда яшагани, ўзларининг эса, қандай аҳволга тушгани ҳақида, отасннинг нақадар бадавлат .бўлгани-ю, ўзларининг бемулоҳаза нсрофгарчиликлари оқибатида қандай бенаво бўлиб қолганлари ҳақида гап очди. Шундай гаплар билан у, қашшоқлашганимиз жа-моага аен бўлмасдан бисотдаги қолган-қутган молларни сотайлик-да, дам ғанимат, бу ердан бош олиб кетайлик, деб укаларини гап-га кўндира бошлади. Укалари бунга рози бўлди: улар ҳеч ким билан хайрмаъзур қилмасдан Флоренциячи пинҳона тарк'этдилар ва йўлда ҳеч қаерда манзил қурмай, Англияга етиб олдилар. Лсн-донда улар бир кулбани ижарага олиб, ҳамма нарсадан ўзларини сиқиб, жон-жаҳдлари билан судхўрлик қила бошладилар. Оқибат, омадлари юришнб, қисқа вақт ичида анча-мунча сармоя орттирди-лар. Шунннг

илар ва наинки, сотилиб кетган мулкларннинг аксар қисмини, унингдек, яна янги ерларни ҳам сотиб олишга муяссар ўлдилар, учовлари ҳам уйландилар. Улар Англиядаги дўконларини епишни истамай, уни Алессандро исмли ўз жиянлари қўлига топширдилар, ўзлари эса, Флоренцияда қолдилар ва фосиқона ҳает кечириш оқи-батида бир марта қандай ночор аҳволга тушганларини унутишиб, ўзларининг энди оила бошлиқлари эканликлари ҳақида бош ҳам қотириб ўтирмай, беҳуда исрофгарчиликка аввалгидан ҳам беш-баттар берилдилар, яхшиямки, аҳли. тижорат энди улар истаган миқдорда пул қарз бераверарди. Алессандро бир неча йил даво-мида муттасил амакиларининг сарф-харажатларини қоплаб кел-ди, чунки у инглиз баронларига уларнинг қасрлари, шунингдек, ўзга даромад манбалари эвазига процент билан пул қарз бериб, жуда катта фойда оларди. Алқисса, уч оға-ини харала-тарала қи-либ яшайвердилар ва пул етмай қолган тақдирда Англияга ишо-ниб, қарз олавердилар, лекин шу пайт бирдан Англияда қирол билан унинг ўғли ўртасида уруш бошланиб кетди, барча учун ку-тилмаган бу уруш оқибатида бутун орол аҳолиси ўзаро низолашиб, тарафма-тараф бўлиб кетди: бировлар қирол тарафида, бошқа бировлар унинг ўғли тарафида эди, баронларнинг гаровга қўйил-ган барча қасрлари Алессандро қўлидан тортиб олинди, оқибатда, унинг кун кечириши учун ҳеч вақоси қолмади. Алессандро, бугун-эрта ота-бола муросага келса ажаб эмас, шунда шояд барча сар-моямни проценти билан қайтариб беришса, деган умид билан орол-ни тарк этмай яшайверди, аммо бу орада, унинг амакиларп Флоренцияда ўз айш-ишратлари учун жарақ-жарақ пулларни орқа-ўнгига қарамай харжлашдан тўхтаншаганидан, уларнинг қарзлари кун сайин ошиб бораверди. Англияда юз берган воқеа-лар уларнинг умидини пучга чиқарди, натижада учала оға-ини наинки қарзга олинган пулларни сарфлаб бўлдилар, балки тўсат-дан ҳибсга ҳам олиндилар, зеро қарз берганлар ҳақларини талаб қилиб уларни судга берган эдилар. Уларнинг ер-мулклари қарз-ларни тўлашга етмади, шунинг учун оға-инилар қарзини тўлашга ожиз қарздорлар сифатида, қамоқда етавердилар, уларнинг хо-тин, бола-чақалари эса, бу мусибатдан силлалари қуриб, муҳтож-лик балосидан халос бўлишга кўзлари етмай, чор атрофдаги қиш-лоқларга тентиб кетдилар.

Алессандро бир неча йилгача Англияда сулҳ тузилишини кутиб ўтирди, бироқ ҳали-бери сулҳ тузилишига кўзи етмагач ва бундан буен у ерда қолишни ҳам хатарлп, ҳам бефойда деб билиб, Ита-лияга қайтмоққа қарор қилди ва елғиз ўзи бироита ҳам ҳамроҳсиз йўлга тушди. Фалакнннг гардишини қарангки, у Брюггедан чиқа-етганида кўзи бенедикт мазҳабига молик бўлган бир аббатга ту-шиб қолди, у ҳам шу Брюггедан йўлга чиққан эди, аммо уни жуда куп роҳиблар, сон-саноқсиз хизматкорлар кузатиб борар, олдинда эса, узундан-узун карвон кетиб борарди. Аббат орқасидан икки нафар қартайган рииарь кузатиб борарди, кейин маълум бўлиши-ча, улар қиролнинг қариндошлари экан; Алессандро шу рицарлар билан сўрашиб, танишди, натижада улар Алессандрони ўзларига .ҳамроҳ бўлишга лутфан таклиф этдилар. Йўл-йўлакай Алессандро улардан, шунча хизматкор кузатувида олдинда кетишаетган роҳиблар ким ва улар қаеққа кетмоқдалар, деган мазмуида эҳтиром билан савол берди. Унинг бу саволига рицарлардан бири шундай жавоб қилди: «Анави энг олдида кетаетган еш йигит қарин-дошимиз бўлади, яқинда уни Англиядаги энг йирик монастирлар-дан бирига аббат қилиб тайинлашди. Илло, низом бўйича унинг аббат бўлишга еши етмаяпти, шул боисдан биз, хешимиз еш бўлса ҳам уни монастирга аббат қилиб тайинланг, деб илтижо қилгэни Римга, пири бузрукворлари қошига кетмоқдамиз».

Янги тайинланган аббат, акобир кишилар одати бўйича (бун-дай ҳолни биз ҳар доим кузатишимиз мумкин), ўз мулозимлари-дан гоҳ олдинга ўтиб юрар, гоҳ орқада борарди, шундай бир пайт-да тўсатдан унинг кўзи навқирон, хушбичим, хушсурат, ниҳоят даражада истараси иссиқ, ҳусни жамоли беқиес, дилбар Алессанд-рога тушиб қолди. У бир нигоҳ ташлашининг ўзида аббатни ўзига шундай мафтун ва маҳлие қилиб қўйгандики, жаҳонда ҳали ҳеч ким бундай қудратга мушарраф бўлолган эмас. Аббат уни енига чақириб, у билан лутфан суҳбатлашди, унинг кимлигини, қаекдан келаетганини ва қай томонга йўл олганини суриштирди. Алессандро ўзи ҳақида ҳеч нимани яширмай батафсил сўзлаб, аббатнинг илтимосини қондирди ва баҳоли қудрат унга хизмат қилишга тай-ер эканлигини баен қилди. Аббат йигитнинг ғоятда назокатли ва оқилона гапларини эшитиб, унинг хушмуомалалигига ишонч ҳо-сил қилди ва ўзича, гарчи бу йигит иснодли касб билан шуғуллан-са ҳам ўзи олижаноб одам экан, деган хулосага келиб, унга яна ҳам меҳри ортиб кетди. Аббат унга ҳамдардлик қилиб, қадрдон дуст сифатида унинг кўнглига таскин бера бошлади ва ноумид бўл-манг, зеро сиз тангрининг мустаҳиқ бандасидирсиз, бинобарин, шум қисмат туфайли жудо бўлган мартабангизни эгам яна ҳам зиеда қилиб қайтариб бергай, деб уни юпата бошлади. Аббат Алес-сандронинг Тосканага кетаетганини эшитиб, ундан ўзига ҳамроҳ бўлишии илтимос қилди, зеро у ҳам ўша еққа кетаетган эди. Алессандро унинг таважжуҳига миннатдорчилик билдириб, хизматин-гизга ҳозирман, деб розилик билдирди.

Аббат яна йўлида давом этди, илло, унинг Алессандрога қўй-ган меҳрп тобора кучлироқ товлана бошлади, бир неча кундан кейин улар бир чекка қишлоққа етиб келдиларким, бу ерда тунаш учун жой танқис эди. Шунга қарамай, аббат шу қишлоқда манзил қу'ришга аҳд қилди; Алессандро уни бир оғайнисининг уйига жой-лаштирди ва ундан аббат учун энг яхши ҳужрангни жиҳозлайсан, деб илтимос қилди. У ўз зиммасига аббатнинг девонбегиси вази-фасини олди ва бировни оға, бировни ини деб, таниш-билиш ортти-риб, аббатнинг мулозимларини уйма-уй жойлаштириб чиқди, аббат кечликни тановул қилгач, бошқалар ҳам вақт алламаҳал бўлгани учун ухлагани жой-жойларига тарқалдилар, шунда Алессандро уй соҳибидан: «Мен қаерда етаман?»—деб сўради.

Соҳиб унга бундай жавоб қилди: «Бошим қотиб қолди. Узинг кўриб турибсан: ҳамма хоналаримиз одамлар билан

ўлди, ўзим

30

6
Декамерон

81

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ган хотнн, бола-чақаларим қоқ ерда тунаймнз бугун. Эрвоқе, аббат етган ҳужрада дон -солинадиган сандиқ қолдирипти — сени ўша ерга олиб кириб етқизаман, тагингга тўшаш учун ҳам бирон нима топарман, айбга буюрмайсан, ошна, бир кеча минг кеча бўларми-ди, бир амаллаб тонг орттирарсан».

Алессандро унинг бу гапига эътироз билдирди: «Ахир қандай қилиб шундай улуғ зот етган хонага кирамап? Узинг биласан, хо-иа торгина—шунинг учун роҳиблардан биронтасини ҳам у ерга жойлаштиролмадик. Агар буни боя одамларни жойлаштираетга-иимда билганимда, роҳиблардан биронтасини ўша сандиқ устига ©тқизиб, ўзим унинг ўрнига бориб етган бўларди.м».

Соҳиб унга жавобан деди: «Иложини топамиз. Фақат сен хўп десанг бўлгани, ўша айтган еримга жуда яхши жойлашишинг мум-кин. Аббат ухлаб қолди, чодир туширилган, мен у ерга оҳиста кираману тўшак солиб чиқаман — баҳузур ухлайверасан».

Буларнинг ҳаммасини аббатни асло безовта қилмай бажариш мумкинлигига ишонч ҳосил қилган Алессандро ахири рози бўлди ва оҳиста кириб, ўрнига етди. Ва лекин бу пайт аббат бедор эди — тусатдан бутун вужудини қамраб олган шаҳвоний эҳтирос унга ором бермаетган эди, шунга кўра, у уй соҳиби билан Алессандро ўртасида бўлган ҳамма гапни эшитиб етган ва шу сухбатдан Алес-сандронинг қаерга жойлашганини билиб олган эди. У руҳан тетик-лашиб, ўзига-ўзи деди: «Ниятларимни амалга ошириш учун тангри* нинг ўзи менга имкон яратиб беряпти. Агар ҳозир шу имкониятни бой бериб қўйсам, бошқа бундай қулай шароит бўлмаслиги ҳам мумкин». Аббат, қандай бўлмасин, ушбу тасодифдан фойдаланиб қолишга аҳд қилиб, ташқарига қулоқ солди, бутун уйда теран су-кунат ҳукм сураетганига ишонч ҳосил қилгач, пичирлаб Алессанд-рони енига чақирди ва уни ўзи билан бир тўшакда етишга таклиф этди. У бўлса, анчагача унамай, ахири ечиниб, аббатнинг енига етди. Шунда аббат худди ошиқ йигитлар ўз маҳбубаларининг сий-иасини силаганидай қўлини Алессандронинг кўксига қўйиб, оҳиста снйпалай бошлади, бундан Алессандронинг ғазаби қайнаб, бул одам фосиқ бўлса керакки, бадкорлик қиляпти, деб аббатдан шуб-ҳаланди. Аббатнинг ўзи зийраклик қилиб сездики е Алессандро бирон ҳаракати билан ўзини фош қилиб қўйдими, ҳар ҳолда, Алес-сандронинг шубҳаси аббатга аен бўлди — шунинг учун, у мийиғида кулиб қўйди-да, бир зумда кўйлагини ечиб ташлади ва Алессандронинг қўлини олиб, уни ўз сийнасига қўйганча шундай деди: «Алессандро, кўнглингдан чиқариб ташла бемаъни хаелларни, мана бу еримни ушлаб кўргин — либосим остига нима яширганимни биласан-қўясан». Алессандро қўлини аббатнинг кўксига қўйган эди, қўли тирсиллаб турган, нақ хнтойи чиннидек сип-силлиқ икки-та олмадек нарсага тегди. Қўли аббатнинг сийнасига теккан заҳо-ти Алессандро унинг аел киши эканлигини тушунди-ю, ортиқ гап-сўзни кутиб ўтирмай, уни қучоғига босди ва энди бўса олмоқчи бўлган эди, аел унга шундай сўзлар билан мурожаат қилди: «Ме[illegible] яқинлашишдан олдии, гапларимни эшитиб ол. Кўр[illegible]б турибсан-ки, мен эркак эмас, аелман. Мен уйимдан [illegible]з чиққанман, папа қо-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

га турмушга чиқишим учун ижозат сўраб кетяпман. Илло, с нинг бахтингга еки менинг шўримга, висолингни кўрдимуо га шундай мафтун бўлиб қолдимки, дунеда ҳали бирон та как аел кишини бу даража ўзига ром қила олган эмас. Айни айтда, мен ҳеч бир одамга сенга эрга тегишимчалик иштиеқмандлик билан тсг-маган бўлардим. Ва лскин агар менга уйланишни ихтиер қилмает-ган бўлсанг, унда дарҳол тўшагимни тарк этиб, ўз ўрнингга бориа ет». Алессандро бу қизнинг кимлигини аниқ билмасди, бироқ уни кузатиб келаетган беҳисоб мулозимларга қараганда, ҳам бадав-лат, ҳам аслзода одамнинг фарзанди бўлиши керак, деб ўйлар, унинг соҳибжамол қиз эканлигини ўз кўзи билан кўриб, ишонч ҳосил қилган эди. Мана шунинг учун ҳам, у ортиқ мулоҳазага бориб ўтирмай, қизга жавоб айладики, агар унга шу нарса шоен мақбул экан, бундан зиед саодатни у орзу қилмаган бўлур эди. Қиз бул гапни эшитиб,' ўз тўшагига ўтириб олди-да, Алессандронинг бар-моғига узук тақди, хочга қараб чўқиниб, парвардигор қаршисида, менинг маҳбубим бўлишга қасам ич, деб буюрди. Шундан кейин улар бир-бирларини ачомлашиб, туннинг қолган қисмини ишқий ҳа-ловатда, суруикасига бир-бирларидаи лаззатланиш билан ўтказ-дилар.Тонг отиши олдидан эса, Алессандро нима қилиши, бундан буен ўзини қандай тутиши ҳақида қиз билан келишиб олиб, тўшак-дан турди ва бу хонага қандай пинҳона кирган бўлса худди шундай пинҳона чиқиб кетдики, унинг бу кеча қаерда тунагани бар-чагасир бўлиб қолаверди, бир бз фурсатдан кейин эса, шодликдан мисоли қушдай енгил тортиб кетган йигит аббат ва унинг муло-зимлари билан яна йўлга тушиб, бир неча кундан кейин Рим шаҳ-рига етиб бордилар.

Аббат узоқ сафардан кейин ҳордиқ чиқарди, сўнг енига икки риц-арь билан Алессандрони олиб, тўғри папанинг истиқболига борди-да, унга ўз эъзозу эҳтиромини баен қилгач, шундай гап бошлади: «Табаррук ҳазрат! Узгаларга нисбатан сизга кўпроқ аен бўлса ксракким, ўз умрини адолат ва диенат билан ўт-казмоқчи бўлган ҳар бир одамзод кишини ҳақ йўлдан оздирувчи заррача бўлсин, важҳдан имкони борича ўзини олиб қочмоғи ло-зим. Мана шунинг учун ҳам мен, бу еруғ жаҳонда ҳалол яшашга аҳд қилиб, ўз ахлоқий бурчимни тўла-тўкис адо этиш ниятида ҳозир сиз кўриб турган ушбу либосда уйимдан қочиб кетдим,— қоч-гандаям, падарим бўлмиш Англия қироли хазинасидан хийла сал-моқли улушни ўзим билан Олиб кетдим, зеро отам, ўзингиз кўриб турибсиз, мендек навниҳол қизни қариб, мунқиллаб қолган Шотландця қиролига зўрлаб эрга бермоқчи бўлган эди; шундай қилди-му шояд сиз, валинеъматим, мени мустаҳиқ эрга берсангиз, деган умид билан истиқболингиз сари йўл олдим. Отамнинг саройидан бош олиб чиқиб кетишимга Шотландця қиролининг мунқиллаб қолгани бир сабаб бўлса, ундан ҳам муҳимроқ иккинчи сабаб шул-ки, борди-ю, тақдир бўлиб, ўшал чолга турмушга чиққудек бўлса-му ешлик қилиб шариатга хилоф иш қилиб қўйсам, отамнинг қи-роллик шаънига доғ туширхмасмикинман, деб қўрқдим. Модомики, ҳар бир бандасига не зарурлигини елғиз эгам аниқ билар экан, ай-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

н шу фикр билан сизнинг истиқболингиз сарн келаетганимда, ўз карамини мендан дариғ тутмай кўз олдимда шундай бир гит-нң намоен қилдиким, эгам менга умр йўлдоши этиб раво урган Йигит шу, деган фикр ўтди кўнглимдан. Мазкур йигит ҳозир еним-да турипти.— Шундай дея у Алессандрога ишора қилди.— Бу йигитнинг қалб фазилати ва дил саховати шу қадарки, бнлишим-ча, гарчи унинг томирида оқаетган қон қирол зотига мансуб бўл-маса ҳам энг олинасаб хонимга ҳам муносиб рафиқ була олади. Мен шу йигитни танладим, шунинг менга эр бўлишини истайман ва бошқа ҳеч кимга эрга тегмайман — гарчи бу отамнинг ва бош-қаларнинг хоҳишларига зид бўлса ҳам. Шундай қилиб, сафарга чиқишимнинг асосий сабаби ўз-ўзидан бартараф бўлди, лекин шунта қарамай, мен ушбу даргоҳда беҳисоб бўлгаи муқаддас ва мўъта-бар жойларни зиерат қилмоқ учун пири бузрукворлари, шунингдек, елғиз худонинг шоҳидлигида пайванд этилган Алессандро иккови-мизнинг никоҳ риштамиз сизнинг ҳам. шоҳидлигингизда, биноба-рин, ўзга гувоҳларнинг ҳам шоҳидлигида яна қўшимча тарзда мустаҳкамроқ боғлансин деган мақсадда кўзлаган саеҳатимнинг сўнгги нуқтасигача келишга аҳд қилдим. Мана шу боисдан, эгамга ва менинг ўзимга мақбул бўлган ушбу никоҳ риштасига сизнинг мурувват бирла қарашингизни ва бизга оқ фотиҳа беришингизни пойингизга бош уриб илтижо қиламанким, токи, икковимиз, сиз ер-даги вакили ҳисобланмиш эгамнинг бизга кўрсатган ўшал камоли лутф-карами ишораси бирла, тангрим шаънига ва сизга ҳамду сано ўқийлик ва бизга ато этилган умрни биргаликда кечирайлик».

Алессандро ўз рафиқаси — қирол қизи эканлигини билиб ҳан-гу манг бўлиб қолди ва севинчидан боши кўкка етди; бироқ икки рицарнинг таажжуби бундан ҳам зиед бўлиб, шу қадар дарғазаб бўлишдики, агар папа ҳузурида бўлишмаганида Алессандрони, эҳтимолки, ҳатто маликани ҳам қаттиқ бадном қилган бўлармиди-лар. Шуни эътироф этиш керакки[1], папа ҳам арзгўй аелнинг эгни-даги либосдан ва унинг танлаган умр йўлдошидан таажжубга туш-ган эДи, бироқ синган чиннини чегалаган билан бутун қилиб бўлмаслигини тушуниб, қизнинг илтимосини бажо келтиришга рози бўлди. Биринчи навбатда, у дарғазаб рицарларга таскин беришга ва уларни хоним билан ва Алессандро билан яраштиришга кириш-ди, ундан кейин никоҳ борасида тегишли фармойиш берди. Тайин қилинган кунда, унинг таклифи билан катта маросимга кардинал-лар ва кўпгина киборлар тўпланишганди, у келин билан куевни таклиф қилишни буюрди — хоним шоҳона либосда шундай соҳиб-жамол, шундай дилбар бўлиб кириб келдики, ҳамма уни мақтаб тасанно айтди, Алессандро ҳам энди шундай ораста кийинган, ҳо-з.ирги қиефаси ва муомаласи судхўрлик қилувчи қиррик йигитга эмас, балки кўпроқ шаҳзодага ўхшаб кетарди, боз устига, икки ри-царь уни иззат-икром қилиб, атрофида парвона бўлишарди. Кейин папа тантанавор никоҳ ўқитиш маросимини бошлашни буюрди, йуршукуҳ никоҳ тўйи бўлиб ўтгандан кейин эса, келин-куевга оқ фотиҳа бериб, уларни бехатар сафарга йўллади.

Алессандронинг. шунингдек, унинг умр йўлдошини исгаги

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

...лан, улар Римдан тўғри Флоренцияга равоиа бўлдилар, улар ...ғ-рисидаги мишмишлар бу ерга аллақачон етиб келган эди. Флорен-ция аҳолиси уларни зўр иззат-ҳурмат билан кутиб олди. Алессандронинг хотини уч оға-ининг қарзларини тўлади, уларни қамоқдан озод қилишни, бутун ер-мулкларини ўзларига ва хотин, бола-чақаларига қайтариб беришни буюрди. Алессандро билан унинг рафиқаси бундай ҳиммат ва саховат кўрсатиб, бутун жамоанинг таҳсинига мушарраф бўлдилар, с$'нгра Аголантени ўзлари билан олиб, Парижга жўнадилар, у ерда Франция қироли уларни ҳур-мат-эҳтиром билан кутиб олди. Рицарлар эса, Англияга қайтиб боришиб, қиролга ўз сўзларини шундай уқтиришга муваффақ бўл-диларки, оқибатда, қирол қизининг гуноҳидан ўтди ва куеви билан қизининг Англияга етиб бориши шарафига зўр тўй-томоша қилиб, юртга зиефат берди, яна озгина вақт ўтиши билан эса, шо-ен антиқа тантана билан куевини рицарликка тавсия этди ва бу билан бирга Корнуэлл графлигини унга тортиқ қилди. Куеви шун-чдлик валломат ва шунчалик ишбилармон одам эдики, шунча йилдан буен адоватда бўлган қирол билан шаҳзодани яраштиришга муваффақ бўлди, шундан кейин оролда яна фаровон ҳает тик-ланди, Алессандро эса, аҳолининг меҳр ва илтифотини қозонди; Агола'нте масаласига келсак, ундан тортиб олинган нарсаларнинг ҳаммаси қайтариб берилди ва ниҳоят, граф Алессандро унга ри-царлик унвони олиб бергандан кейин, у Флоренцияга аввалгидек бой-бадавлат бўлиб қайтди. Граф ўз хотини билан роҳат ва фаро-ғатда ҳает кечириб узоқ яшадилар ва айтишларига қараганда, граф, қисман ўзининг донолиги ва жасурлиги туфайли, қисман қайнатасининг кўмаги билан Шотландияни забт этган ва унинг тахтига ўтириб қироллик қилганмиш.

4 .

Ландольфо Руфало бутун мол-давлатидан айрилиб, қароқчилик қила бош-лайди: кейин генуяликлар қўлига асир тушиб, денгизда ҳалокатга ўчрайди, қимматбаҳо тошлар солинган сандиққа епишиб, ўлимдан қутулиб қолади, Корфада бир аелникида паноҳ топади, сўнг ўз юртига бой-бадавлат бўлиб қайтади

Пампннеянинг енида Лауретта ўтирарди. Пампинея ўз қисса-сининг хайрли ниҳоясига етиши билан у таклиф этишларини ортиқ кутиб ўтирмасдан ўз ҳикоясини шу тарзда бошлаб юборди:

— Латофатли хонимлар! Фикри ожизимча, толенинг марҳама-ти энг'ғарибона, энг фақирона аҳволдаги одам дабдурустдан энг сарбаланд подшолик мартабасига мушарраф бўлишида жудаям яққол намоен бўладики, Пампинея ҳика... қилиб берган Алессандро қисмати ушбу фикрим... тасдиқлайди. Бугунги ҳикояхонларнинг бари белгилан... мавзуга қатъий риоя қилмоқлари лозим, албат-та, шунга кўр... мен сизларга бир қиссани ҳикоя қилишдан уял-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

иман, гарчи унда яна ҳам мудҳишроқ мусибатлар баен ллннса ҳам унинг охири эзгулик билан тугайди. Биламан, икоям мазму-нидан огоҳ бўлганингиздан кейин, уни унчалик эътибор билан тингламайсиз, лекин начора, сизга шундан бўлак қисса тавсия қи-ла олмайман, демак, айбга буюрмагайсиз.

Режодан то Гаэтагача бўлган денгиз соҳили Италиянинг энг хушманзара ерларидан бири деб таърифланади. Салернодан бош-ланувчи Амальфитан соҳили деб номланган бу ердаги шаҳарчалар боғ-роғларга бурканган, ҳамма ерда жилғалар оқиб туради; бу шаҳарчаларда бадавлат одамлар яшайди, уларнинг савдо ишлари ҳамма ердагидан ҳам яхшироқ гуркираб кетган. Шу шаҳарчалар-дан бирининг оти Равелло бўлиб, у ерда давлатманд одамлар ҳа-нузгача топилади, бир замонларда эса, бу шаҳарчада Ландольфо Руфало исмли ўтакетган даражада очкўз бир бой яшаган эди, унинг мол-давлати беҳисоб бўлса ҳам ҳеч кўзи тўймасди, шунинг-чун, бор давлатига қониқмай йирик ўлжа кетидан қува бошлади, оқибатда, наинки, хонавайрон бўлди, ҳаттоки ҳаети ҳам қил усти-да қолиб, зўрға жон сақлаб қолди. Хулласи калом, у аҳли тижорат одати бўйича, ҳамма даромад ва буромадни олдиндан ҳисоблаб чиҳиб, жуда катта бир кема сотиб олди, нақд пулга турли-туман мол олиб, кемага ортди-да, Қипр ороли сари йўл олди. Борса, у ерда турган кемалар ҳам айнан у олиб келган моллардан ортиб кел-ган экан, шунга кўра, унинг савдоси касод бўлиб, олиб келган мол-ларини наинки арзон-гаровга, ҳаттоки сувтекин бериб юбордики, бунинг натижасида тамомила хонавайрон бўлиш даражасига бо-рнб қолди. Ҳаш-паш дегунча бу энг бадавдат одам энг мискин, энг қашшоқ одамга айланди, бу ҳолдан саранг бўлиб, эсанкираб қолди, сўнг, е нобуд бўламан, е босқинчилик қилиб бўлса ҳам курган зиенимни қоплайману, лекин барибир бадавлат киши бўлиб чиқ-қан шаҳримга қашшоқ бўлиб кириб бормайман, деб аҳд қилди. У улкан кемасига харидор топиб, уни пуллади, кеманинг пулига ва шунингдек, сотган молларидан тушган пулга мўъжазгина қароқ-чилар кемаси сотиб олди, уни беҳисоб қурол-аслаҳа билан шунингдек, бундай машғулот учун зарур бўлган бошқа ҳамма ашег лар билан жиҳозлади-да, ўзгалар бойлигини, асосан — турк кемаларини талаб, бойлик орттира бошлади.

Хуллас савдогарликдан кўра қароқчиликда унинг омади чопди. Бир йил ичида у шу қадар кўп турк кемаларини ғорат қилдики, савдо ишида курган зарарларини анча ошириб қоплаб олди. Би-рннчи талафотдан кўзи очилган, боз устига, ҳаддан зиед бойиб кетгани учун энди жонини ортиқ таҳликага қўйгиси келмаган Ландольфо (ўзини тия олмай шу алфозда кетаверса, яна иккинчи марта фалокатга учраши муқаррар эди: энди бас, бундан ортиқ менга ҳеч нима керак эмас, деган қарорга келди-да, қароқчилик қилиб орттирган моллари билан уйига қайтадиган бўлди. Бироқ у шунча мол билан йўлга чиқишни хатарли деб билиб, шоша-пиша ҳамма молни еотиб, ўрнига қимматбаҳо буюмлар олди ва ўша ўзининг молтопар кемачасида ўз элига равона бўлди. Кечқурун у тизма ороларга етай деб қолганида, бирдан сирокко шамоли

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

рди, бу еқимсиз гармсел шу қадар кучли эдики, денгизда фрон кўтарила бошлади, бинобарин Ландольфо ўзининг алоғи чиққаи кемачасида бу офатга узоқ бардош беролмасди, унинг учун у то боди мурод эсгунича сабр қилиб туриш ниятида, оролдан ҳосил бўлган қўлтиққа сузиб кириб, бўрондан пана бўлишни маъқул курди. Орадан хиел вақт ўтар-ўтмас, Ландольфо паноҳ топган бу қўлтиққа Генуянинг иккита улкан баркаси ҳам шамол қаршилп-гини енгиб, сузиб кириб келди; Константинополдан келаелтан бу баркаларни ҳам ўша тўфон қувиб кирган эди бу ерга. Генуялик-лар бу ерда турган кичкина кемани кўриб, унинг соҳибини суриш-тириб билишгач — зеро Ландольфонинг беқиес бойлиги ҳақидаги овоза ҳамма еққа тарқалган эди — бу бешафқат ва пулга ўч одамлар Ландольфо кемасининг денгизга чиқиш йўлини тўсиб, унн қўлга киритишни мўлжалладилар. Шу ниятда улар ўз одамлари-дан бир қисмини камонлар ва қалқонлар билан қуроллантириб, соҳилга туширдилар ва уларни соҳил бўйлаб шундай жойлаштир-диларки, Ландольфо кемасидан биронта ҳам одам камон ўқига дуч келмай соҳилга қадам қўя олмайдиган бўлди. Қолганлар қа-йиқларга ўтиришиб, Ландольфонинг кемаси томон сузиб бора бош-ладилар ва хиел вақт ўтар-ўтмас осонгина ва беталофот кемани эгалладилару эшкакчиларнинг жамини битта қўймай қириб таш-ладилар; Ландольфони эса, баркалардан биттасига жўнатдилар, кемани шипшийдам қилиб талаб, сўнг чўктириб юбордилар, шундай қилиб, Ландольфонинг эгнидаги жулдур чакмончадан бўлак ҳеч вақоси қолмади.

Эртаси куни гармсел тиниб, боди мурод эса бошлади, баркалар елканларини ейиб, мағрибга йўл олдилар, ўша куни кечгача са-фарлари ҳаловатда ўтди. Бироқ кечга бориб, шиддатли бўрон кў-тарилди; денгизни тўлқинлантириб, баркаларни ҳар еққа ота бошлади. Оқибат, шундай ҳол юз бердики, бахти қаро ва нотавон Ландольфо тушган барка Кефалония оролидан сал юқорироқда дабдурустдан саезликка келиб урилди ва мисоли тошга урилган шишадек чил-чил синиб, тилка-пора бўлиб кетди. Бу фалокат оқи-батида, одатда бўлганидек, денгиз сатҳида турли-туман буюмлар, яшиклар, тахтапоралар суза бошлади ва гарчи тун зим-зие, денгиз эса, кутуриб, довул кўтарилаетган бўлса ҳам фалокатга учраган шўрпешоналарнинг сузишни билганлари сузиб бориб, тўлқинлар юзида чайқалиб турган буюмларга епиша бошладилар. Бахти қаро Ландольфо ҳам шу одамлар орасида эди; у ҳалокат юз бермас-дан хиел олдин, бу кунимдан ўлганим яхши, деб зорланган эди, зеро ватанига қашшоқ бўлиб қайтгандан ўлимни афзал курган эди ва лекин, мана, ажал билан юзма-юз тўқнашган эди ҳамки, жон ширинлик қилиб, қўрқиб кетди ва агар ҳозир чўкиб кетмасам. парвардигор мени ўз паноҳида асраса ҳам ажаб эмас, деган умид билан у ҳам биринчидуч келган тахтапорага маҳкам епишиб олди. У тахтапорага миниб олиб, ўркач-ўркач тўлқинлару шиддатли ша-молга ўйинчоқ бўлиб, бир амаллаб тонг отгунча чидади. Токг еришда эса, у чор атрофга кўз югуртириб, булутлару денгиздан яна тўлқинлар устида чайқалиб сузиб юрган бир сандиқдан бош-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

а ҳеч нима кўрмади, сандиқ борган сари Ландольфога қинлашиб келар ва бу билан уни қаттиқ даҳшатга соларди, чунки у ҳали замок етиб келиши ва тахтапорага урилиб, Ландольфони чўктириб юбориши мумкин эди,— мана шунинг учун ҳар гал тўлқин сандиқ-ни Ландольфога яқинлаштирганда, у сандиқни мажолсиз қўллари билан иложи борича ўзидан нарироққа итариб юборишга ҳаракат қиларди. Ландольфо ғайри инсоний куч билан уриниб етган мана шу пайтда бирдан ҳавода довул кўтарилиб, денгизга ҳамла қилди ва сандиққа шундай куч билан урилдики, сандиқ ўз навбатида келиб, Ландольфо миниб олган тахтапорага тегиб, уни тўнтариб юборди, натижада Ландольфо беихтиер тахтапорани қўлидан чи-қариб юбориб, сув қаърига кириб кетди, бироқ у ўзининг серғай-ратлиги туфайли эмас, балки қўрқиб кетганидан, дарҳол сув бети-га сузиб чиқди, қараса, тахтапора жуда узоққа кетиб қолибди; шунда тахтапорага сузиб етиб ололмаслигига кўзи етиб, ўзига яқинроқ ерда чайқалиб турган сандиқ сари сузиб бориб унинг қопқоғи устига юзтубан етиб олди, энди унинг бутун хатти-ҳара» кати икки қўли билан бир амаллаб сандиқнинг мувозанатини сақ-лашдан иборат бўлиб қолди. Мана шундай вазиятда, у тўлқинлар-га ўйинчоқ бўлиб, оч (зеро егулик ҳеч нимаси йўқ эди), аммо ҳар дақиқа сайин оғзига денгиз суви кириб, ўзининг қаерда эканлиги-ни билолмаган ва денгиздан бошқа ҳеч нимани кўрмаган ҳолда шу кунни ва ундан кейинги тунни ҳам ўтказди.

Эртаси куни тангрининг марҳамати биланми, е шамолнинг их-тиери биланми, ҳар қалай, икки қўли билан сандиқнинг икки чек-касидан маҳкам ушлаб олган (зеро барчамизга аенки, чўкаетган ҳар қандай одам ҳам дуч келган нарсага маҳкам епишиб олади), Шалаббо бўлиб, ўлар ҳолатга бориб қолган Ландольфо, ниҳоят Корфа ороли яқинига бориб қолди, хайрли тасодифни қарангки, айни шу пайт соҳилда бир ғариба аел идиш-товоқларини денгиз сувида ювиб, қум билан, ишқалаб ўтирган эди. У Ландольфони узоқдан кўриб қолди, аммо уни баҳайбат махлуқ деб ўйлаб, жон ҳолатда чинқириб юборди.ва орқасига қоча бошлади. Тинка-ма-дори қуриган Ландольфонинг аелни ердамга чақиришга ҳоли йўқ эди, унинг кўзлари ҳам хиралашиб қолган эди, шу боисдан, ўлик-дек чурқ этмай етаверди. Лекин тўлқин уни соҳилга яқин оқизиб келганида, аелнинг кўзи сандиққа, ундан кейин эса, сандиқ устида икки еққа қанотдек ейилган иккита қўлга; кейин одам калласига тушди ва шундагина, соҳилга яқинлашаетган нарсанинг нималиги-га тушунди. Аелнинг раҳми келиб, энди анча тинчиб қолган денгизга тушди-ю, Ландольфонинг сочидан тортиб, уни сандиқ билан бирга соҳилга судраб чиқди, кейин Ландольфонинг чангак бўлиб қолган қўлларини сандиқ четидан зўр-базўр ажратиб, сандиқни шу ерда, узи билан идиш-товоқ ювaетган қизининг бошига қўйди, Ландольфони эса, ўзи худди бир гўдакни кўтаргандай қўлига олиб, ўз уйи-га олиб кетди, уни уйига олиб бориб, дарҳол тоғорага ўтқазди-да баданиии ишқалаб, иссиқ сув билан ювa бошлади, натижада бир оздан кейин Ландольфонинг бадани қизиб, унга жон кирди. Аел унинг ҳушига келганини кўриб, тоғорадан турғазди, кийинтирди,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ўткир май ва қовурилган гўшт билан меҳмон қилди, шундан кейин ҳам, то Ландольфо дармонга кириб, ҳушини йиғиб олгупича, аел уни ўз уйида сақлаб, яхшилаб боқди. Ана шундан кейингина оққўнгил аел, унинг сандиғини жо-бажо ҳолда қўлига топ-шириб, бундан бу еғига нима қилсанг, ихтиер ўзингда, деб айтди.

Сандиқ Ландольфонинг эсида ҳам йўқ эди, лекин саховатли аел уни олиб келиб унинг олдига қўйгач, Ландольфо, шояд беш-олти кун кунимга ярайдиган бironта қимматли буюм чиқиб қолса, деган умидда уни салмоқлаб курди, бироқ сандиқ қушдай енгил эди, бундан Ландольфонинг ҳафсаласи пир бўлди. Шунга қара-май, бека уйда йўқ паитида у, сандиқда нима бор экан, деб уни очди, қараса, у ерда жилоланган ва жилоланмаган олам-жаҳон қимматбаҳо тошлар етипти,— Ландольфо бошқа нарсани фарқига бормаса ҳам қимматбаҳо тошларни жуда яхши тушунарди. Алқис-са, Ландольфо тошларни бирма-бир кўздан кечириб, уларнинг ниҳоятда катта қийматга эга эканлигини аниқлади ва ўзини қаш-шоқликдан халос этган тангрига шукрона ўқиб, кўнгли тоғдай кўтарилиб кетди. Бироқ қисқа вақт ичида қисматнинг оғир зарбасига кетма-кет икки марта учраган Ландольфо энди, учинчи зарбага дуч келишдан қўрқиб, бу қиммат буюмларни хотиржам уйига олиб бо-риш мақсадида, барча эҳтиет чораларини қўлламоқчи бўлди. Шунга кўра у ғоят саранжомлик билан тошларни увада латталар-га урай бошлади, халоскор аелга эса: «Сандиқ менга керак эмас,— истасангиз ўзингизга олингу ўрнига урин менга

бир қопчиқ бе-ринг»,— деди.

Саховатли аел дарҳол унинг хоҳишини бажо айлади. Ландольфо эса, қопчиқни елкасига ортмоқлаб, денгиз бўйин борди, кема-га ўтириб, Бриндизига, ундан соҳил еқалаб Транигача борди, у ерда мовутфуруш ҳамшаҳарларини учратиб, уларга ўз бошидап кечирган мусибатларни бутун тафсилоти билан сўзлаб берди, илло, сандиқ ҳақида чурқ этиб оғиз очмади, савдогарлар худо йў-лига уни кийинтиришди, боз устига, унга от бериб, то Равеллога-ча кузатиб қўйиш учун йўл кўрсатувчи ҳам тайинлашди, Ландольфонинг ҳам нияти тезроқ шу шаҳарга етиб олиш эди.

Ландольфо бу ерда ўзини мутлақо бехавотир ҳис қилиб ва эсон-омон қадрдон шаҳрига етиб олгани учун худога шукрона ўқиб, уйига киргач, қопчиғнни ечди ва бойлигини яна бошқатдан зўр эътибор билан кўздан кечира бошлади, кейин у, тошларим шу қадар кўп ва шу даража қимматлики, агар уларни ҳақиқий баҳо-сига; ҳаттоки арзонроққа сотганим тақдирдаям, у ердан жўнаб кетаетганимдагига нисбатан икки ҳисса бадавлатроқ бўламан, деган хулосага келди. У хиел вақт ичида қимматбаҳо тошларини пуллаб ҳам олди, ана шунда у Қорфадаги ўша меҳрибон аелга, уни ўлимдан асраб қолгани учун миннатдорчилик билдириб, хий-лагина ақча юборди, Транида унга кийим-бош берганларни ҳам унутмай, уларни ҳам худди шундай тақдирлади ва энди тижорат ишидан буткул воз кечиб, умрининг охиригача тавфиқли ва диенат-ли ҳает кечирди.

Перужалик Андреуччо Неаполга от харид қилгани бориб, бир кечанинл узида учта фаликатга дуч келади ва учовидан ҳам омон қолиб, уйига цим-матбахо еқут билан қайтади

— Ландольфо топиб олган тошлар,— дея гап бошлади Фьямет-та, зеро ҳикоя қилиш навбати унга етган эди,— хотирамга бир қис-сани келтирдики, унинғ таркибидаги хавф-хатарлар Лауретта сўз-лаб берган қиссадаги хавф-хатардан кўп бўлса кўпдиру, лекин асло кам эмас, фақат фарқи шундаки, унинг қиссасида баен қилин-ган воқеа бир неча йил давомида содир бўлганга ўхшайди, менинг қиссамда эса, бор-йўғи бир кеча давомида юз берган воқеалар баен қилинадиким, буни ҳозир ўзингиз эшитиб иқрор бўласиз.

Менга маълум бўлишича, Перужада Андреуччо ди Пьетро исм-ли бир йигит бўлиб, унинг касб-кори — асбжаллоб эди. У Неаполда от арзон, деб эшитиб, гарчи илгари ҳеч қачон бирон ерга борма-ган бўлса ҳам беш юз олтин флоринга тўлдирилган ҳаменини чўн-тагига солиб, бошқа савдогарлар билан бирга Неополга равона бўлди. У манзилга якшанба куни кечга томон етиб борди, ҳамма гайни меҳмонхона соҳибидан суриштириб билиб олиб, эртаси куни эрталаб бозорбошига йўл олди, у ерда жуда кўп ажойиб от-ларни кўриб, кўзлари ўйнаб кетди, гоҳ у отни, гоҳ бу отни нархи-нн сўраб савдолашди, аммо нархида ҳеч келиша олмади ва лекин бу и"шда кўзи пишмаган тажрибасиз Андреуччо, чиндан ҳам от сотиб олиш ниятида эканлигини билдириш учун эҳтиетсизлик қи-либ, ҳар бир от устида савдолашганида чўнтагидан флорин тўлдирилган ҳаменини чиқариб, уни атрофида изғиб юрган одамлар кўзи олдида ўйната бошлади. Тасодифни қарангки, у савдолаша туриб, ҳаммага ҳаменини кўз-кўз қилаеттан пайтда бу ердан си-цилиялик еш 'бир жувон ўтиб қолди, у гарчи ғоятда соҳибжамол бўлса ҳам, бироқ арзимаган ақчага ҳам дуч келган одамнинг кўнг-лини хушлашдан қайтмайдиганлардан эди. Андреуччо уни пайқа-мади-ю, аммо жувон унинг қўлидаги ҳаменни кўриб қолди ва ўзи-га-ўзи шундай деди: «Агар шунча пул менга насиб қилганидами, кўнглим нимани истаса, шуни қилган бўлардим!» Шундай деб ўй-лади-ю, йўлида кетаверди. Жувон билан бирга бир кампир ҳам ўтиб бораетган эди, у ҳам сицилиялик эди, кампир Андреуччонн кўрди-ю, шу заҳоти ҳамроҳидан айрилиб келиб, Андреуччони маҳ-кам қучоқлаб олди. Қиз индамай бир чеккага чиқиб, кампирни ку-тиб турди. Андреуччо орқасига ўгирилиб, кампирни таниди, дий-дор кўришганидан бениҳоя хурсанд бўлди, кампир эса гапнн калта қилди, узи Андреуччонинг олдига меҳмонхонага боражагиин айтиб, ўз йўлида кетаверди, Андреуччо яна от савдосига киришиб кетди, бироқ шу куни эрталаб, савдоси юришмай бironта ҳа!М от харид қила олмади. < Энди гапни гўзал жувондан эшитинг; унинг диққатини аввалига Андреуччонинг ҳамени, ундан сўнг эса, унинг кампир билан танишлиги тортган эди, у Андреуччонинг ҳаменини қандай қилиб бўлса ҳам қоқлашга, йўқ деганда, пулининг бир қис-мини қўлга киритишга аҳд қилди, шунга кўра, у кампирдан' йигит-

кинг кимлиги, қаерданлиги, бу ерда ннма қилаетгани ва уни қаекдаи билиши ҳақида ўсмоқчилаб суриштира бошлади. Кампир бу савол-ларга шу қадар мукаммал жавоб қилдики, агар шу саволлар Андреуччонинг ўзига берилганида, у ҳам бундан муфассалроқ жавоб қилмаган бўларди, чунки кампир Андреуччонинг отаси қўлида аввал Сицилияда, кейинчалик эса, Перужада ҳам узоқ вақт чўри-лик қилган эди; бундан ташқари, у Андреуччонинг қаерга жойлаш-гани ва Неаполга нима мақсадда келганини ҳам қизга айтиб берди.

Қиз йигитнинг барча қавм-қариндошлари ҳақида ишончли маъ-лумотлар олди, уларнинг исм-шарифларини ҳам билиб олди-да, айнан шу маълумот замирида маккорлик билан ўзининг тамагир-лик режасини тузди. У уйига қайтиб келгач, Андреуччо олдига бора олмасин деб, атайлаб кампирни ишга кўмиб ташлади ва буна-қа қувликда суяги йўқ канизагини чақириб, уни кечга яқин Андреуччо жойлашган меҳмонхонага юборди. Канизак меҳмонхонага бориб, бир ўзи эшикка чиқиб келаетган Андреуччо билан остона-да юзма-юз тўқнаш келди; канизак, Андреуччо исмли йигит ким бўлади, деб унинг ўзидан сўради. Андреуччо: «Сўраган одамингиз мен бўламан», деб л<авоб қилди; шуяда канизак уни бир чеккага олиб бориб шундай деди: «Мессер! Агар эътироз билдирмасангиз, шу ерлик бир нажиба хоним сиз билан суҳбат қуришни ихтиер қиляпти». Андреуччо бу гапни эшитиб ўйланиб қолди: ўзининг хушс)фатлиги ҳақида юксак фикрда бўлгани учун у ўша хонимни ўзига ошиқ бўлиб қолган, деб тасаввур қилди гўе ундан бошқа одам қуриб қолгандай; Андреуччо дарҳол жавоб қилди: «Ул хоним билан жон-жон деб танишган бўлардим, аммо қаерда ва қачон?»

Канизак унга шундай деди: «Бўлмаса, мессер, марҳамат қилиб менинг орқамдан юрсангиз. Хоним сизни ўз оромгоҳида кутмоқда».

Андреуччо меҳмонхонадаги дўстларига ҳеч нима демасдан, шу заҳоти оқсочга деди: «Боравер, орқангдан бораман».

Мана, ниҳоят, оқсоч уни ўз бекасининг уйига бошлаб келди, бекаси Чаманзор деб юритилувчи кўчада тураркан, аслида бу кўчани Чаманзор эмас, Чолдевор деса, исми жисмига кўпроқ мос тушар-ди — чунки бу ер ўғри, каззоблар макони эди. Бироқ Андреуччо бундан мутлақо бехабар ва ҳеч нимадан шубҳаланмаган ҳолда, энг бадавлат хоиадонлар жойлашган кўчадан энг дилрабо хоним ҳузурига кетаетганига қатъий ишонган ҳолда борарди, мана, у оқ-сочни олдинга ўтказиб юбориб, ўзи меров одамдай уйга кириб борди, зинадан чиқа бошлади, оқсоч ўз бекасини чақириб: «Мана, Андреуччо келди!»—деганида, Андреуччо ўз истиқболига чиқиб, зина бошида туриб қолган хонимни курди.

У хушқомат, хушрўй, башанг кийинган ва безанган ниҳолдек еш бир қиз эди. Андреуччо у томон чиқа бошлади, қиз эса, қучоқ-ларини езиб, зинадан уч погона пастга тушди ва Андреуччонинг бўйнидан маҳкам қучоқлаб олиб, гўе жудаям таъсирланиб кет-гандек, бир неча муҳлат қимир этмай туриб қолди; кейин кўзлари жиққа ешга тўлиб, унинг пешонасидан ўпди ва ҳаяжонланганидан энтика-энтика гапира бошлади: «Хуш келибсан, менинг Андреуч-чом!»

Бундай назокатли меҳрибонликдан ҳанг-манг бўлиб қолган Андреуччо қаттиқ саросимага тушиб деди: «Сизни кўришдан бе-ҳад хурсандман, ойимтилла».

Шундан кейин, қиз уни қўлидан ушлаб, юқорига, меҳмонхона-га бошлади, меҳмонхонадан эса, бир оғиз ҳам сўз демай, атиргул-лар, апельсин мевалари-нинг муаттар ҳидлари ва бошқа ҳар турли хушбўй ҳидлар анқиб турган ўз оромгоҳига бошлаб кирди, Андреуччо шу пайт бу ерда чодир ортида сершукуҳ партўшакни бу ер-нинг таомили бўйича қатор тизиб осиб қўйилган беҳисоб либослар-ни ҳамда хонанинг қимматбаҳо зийнатлар билан чиройли қилиб безатилганини курди,— буларнинг ҳаммаси ҳали ҳает лаззатини тотиб кўрмаган Андреуччонинг кўнглида: «Рўпарамда турган аел, жуда йўқ деганда, иззат-эътиборли аслзода хоним бўлса ке-рак», деган фикрни уйғотди. Улар каравот енидаги курсига енма-ен ўтиришди ва қиз шу заҳоти Андреуччога юзланиб бундай дея гап бошлади:

«Имоним комилки, Андреуччо, сени бу янглиғ эркалашларим-дан, кўз еши тўкишларимдан жуда ҳайрон қолмоқдасан,— чунки сен мени билмайсан-да, бирон марта бўлсин, менинг тўғримда эшитган бўлишинг ҳам амри маҳол. Лекин ҳозир эшитадиган гапларинг сени яна ҳам кучлироқ ҳайратга солиб қўяди: билгин-ким, мен сенинг опанг бўламан. Ишон: тангрим менга таърифга сиғмайдиган зўр марҳамат қилди, зеро мен кўзим очиғида туғиш-ган иниларимдан бири билан дийдор кўришдим (кошкийди қолган иниларим билан ҳам шундай дийдор кўришсам), энди, агар Аз-роил ҳозир жонимни олса ҳам армоним йўқ — тангрим менга шундай тасалли бахш этди. Агар сенинг ҳеч нимадан хабаринг бўлма-са, ҳозир сенга ҳамма гайни бир бошдан сўзлаб бераман. Узингга маълум бўлса керак, сен билан икковимизнинг отамиз Пьетро Пелермода узоқ вақт яшаган эди, у ерда ўша даврда яшаган ва ҳанузгача яшаб турганларнинг аксарияти отамизнинг саховати ва илтифоти ҳақида мудом эслайдилар. Лекин отамизни ҳеч бир зот менинг онам севганчалик қаттиқ севган эмас эди; яхши хонадон фарзанди онам отамизни шу қадар қайноқ қалб билан севган экан-ки, ўз отаси ва оғалари таҳдидидан қўрқишни ҳам унутиб, ўз шаъ-нига доғ туширишдан ҳам ҳайиқмай, отамиз билан шу қадар яқин алоқада бўлибдики, бунинг оқибатида сен кўриб турган шахс, яъни мен еруғ дунега келибман. Кейинчалик дадамиз Пьетро баъ-зи бир вазиятлар тақозоси билан Палермони тарк этиб, Перужага қайтган экан ва лекин онам шўрликни қўлида чақалоғи билан ташлаб кетган бўлишига қарамай, билишимча, кейинчалик ҳам на онамни ва на мени бирон марта бўлсин, эсига олмаган экан. Агар-да у падарим бўлмаганда, онамга қилган бевафолиги учун уни худога солиб қарғаган бўлардим, унинг менга, яъни ўз пуштикама-ридан бўлган қизига ҳеч қандай меҳр қўймаганини-ку, қанчалик таажжуб бўлмасин, айтаетганим йўқ,— лекин алам қиладигани шундаки, мени туққан аел чўри ҳам, фоҳиша ҳам эмас, эди, ахир онам бечора унинг ҳатто қандай одамлигини ҳам билмай ту-риб, ундан ҳеч нимасини аямаган ва бутун жон-танини унга бағиш-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ҳаган эди — бунга ягона сабаб, уни покиза вафодорлик билан ҳе-виши эди. Э, нимасини айтай! Булар ҳаммаси эски гаплар, боз устига, номақбул ишни мазаммат қилиш осон, аммо туз а ти б бўл-майди. Бўлар иш бўлган. Отам мен чақалоқлигимда онам иккови-мизни Палермога ташлаб кетган экан, кейин мен ўсиб-улғайдим, бўйим етгач, бадавлат онамнинг хоҳиши билан агрижентолик аслзода "оиланинг яхши бир фарзандига турмушга чиқдим, эрим онамнинг илтимосига кўра ва мени деб Палермога кўчиб ўтиб, бу ерда доимий маскан қурди. У ашаддий гвельф бўлгани учун қиролимиз Карл билан махфий муносабатда бўлди. Бу муносабатлар бирон натижа бериб улгурмасдан, бундан қирол Федериго хабар топиб қолди ва оқибат, эндигйна бутун оролда энг маълума ва машҳура аел бўламан, деб орзу қилиб турганимда Сицилиядан қочишимизга тўғри келди. Биз бор мол-давлатимиздан озгина қисминигина олиб, ер-мулк ва қасрларимиздан воз кечиб келиб, мана шу ша-ҳарда паноҳ топдик, ана шунда қирол Карл, у туфайли курган зарарларимизни қисман бўлса ҳам қоплади, бизга ер-мулк ва уй-лар тортиқ қилди ва у энди эримни, яъни сенинг поччангни йирик сармоя билан доимий равишда таъминлаб турадиким, ҳадемай бунга ўзинг шоҳид бўлғайсан. Мана шунақа қилиб, мен бу ерга келиб қолдим ва сенинг эмас, балки тангрининг хоҳиши билан сен билан дийдор кўришдик, қимматли укажоним!»

Шундай дея у яна Андреуччони бағрига босди ва шодликдан юм-юм йиғлаб, унинг пешанасидан ўпди.

Андреуччо уй бекасининг бирон та сўзда тутилмай, бирон гапда адашмай роса келиштириб, ўринлатиб • айтган бу уйдирмасини тинглаб, отасининг бир вақтлар чиндан ҳам Палермода яшагани-ни эслади ва еш-ялангларнинг балоғатга етишганда, одатда, иш-қий саргузаштларга интилиб, нечоғлиқ ҳавойи бўлишларини ўзи-дан қиес қилиб, боз устига, бу қизнинг шодлик кўз ешларини, шунингдек беғараз ўпичлари ва қучоқлашларини кўриб, унинг ҳамма гапларига лаққа ишонди-қўйди ва беканинг гапи ниҳоясига етган заҳоти у билан шундай суҳбат қура бошлади: «Хоним афан-ди! Гапларингиз мени хижолатга солиб қўйди, бошқача бўлиши ҳам мумкин эмас эди, чунки менинг отам қандайдир сабабларга кўра, на сизнинг онангиз ҳақида ва на сиз -тўғрингизда чинданам ҳеч қачон чурқ этиб оғиз очмаган эди, башарти гапирган бўлса ҳам ҳар ҳолда, менга бу тўғрида ҳеч нима аен эмас, бинобарин, мен сиздек опам борлигини ҳеч қачон ҳатто тасаввур ҳам қи.лмаган-ман. Уз туғишган опамни бегоНа шаҳарда учратиш, мен учун шоен кўнгилли тасодифдир. Мендек бир хашаки савдогар у еқда турсин, энг юксак мартабали ҳар қандай зот ҳам сиз билан танишиб, ил-тифотингизга мушарраф бўлганидан боши кўкка етган бўлур эди. Бироқ марҳамат қилиб менга шу нарсани тушунтириб беринг-чи, менинг бу шаҳарга келганимни сиз қаеқдан билдингиз?»

Қиз унга шундай жавоб қилди: «Мен бу ҳақда бугун эрталаб бир ғариб аелдан эшитдим, у меникига тез-тез келиб туради — га-пига қараганда,— Палермода ҳам, Перужада ҳам отамиз уйида узоқ вақт чўрилик қилган экан. Мен бу гапни эшитган

олдингга югуриб борган бўлардиму, аммо сен турган бегона меҳмонхонага аел киши була туриб мен борганимдан, сенинг меники-га келишинг маъқулроқ бўлади, деб ўйладим».

Кейин у Андреуччодан унинг барча хешларини бир чеккадан ном-баном сўрай бошлади, Андреуччо ҳам унга ҳамма хешлари тўғрисида батафсил сўзлаб бердики, бу савол-жавоблар натижа-сида Андреуччо беканинг гапларига тамомила лаққа ишонди-қўй-ди, ҳолбуки, асло ишонмаслиги керак эди.

Суҳбат чўзилиб кетди, бу пайт улар суҳбатлашиб ўтирган етоқ-хона жудаям исиб, бека эса, бу пайт май, май билан бирга турли ноз-неъматлар олиб келишни ва Андреуччони яхшилаб меҳмон қи-лишни буюрди. Кечки овқат пайти келди, шунда Андреуччо кетиш-га отланди, бирок бека уни қўйиб юбормади; ўзини ранжиганга солиб, Андреуччони қучоқлаб олди-да, шундай деди-: «Қандай даҳ-шат! Кўриниб турипти — сен мени зиғирчаям яхши кўрмас экан-сан. Ахир опангникига умрингда биринчи марта келишинг, туғиш-ган опангнинг уйидасан, аслида сендан лозим эди, шаҳримизга келган заҳотинг тўғри меникига тушишинг, сен бўлсанг, кечлик қилгани меҳмонхонага кетмоқчи бўляпсан,— йўқ, бу кўз кўриб, қулоқ эшитмаган ҳол! Сўзимга кир: кечликни мен билан қил! Эсиз, поччанг ҳозир уйда йўқ-да, ҳа, майли, ҳечқиси йўқ, ўзим аеллик маҳоратимни ишга солиб, сени шундай меҳмон қилиб бир кўнг-лингни олайки».

Андреуччо нима деб важ қилишни билолмай, шундай деди: «Сени мен ўз туғишган опамдек яхши кўриб қолдим, илло, агар меҳ-монхонага қайтиб бормасам, ҳамроҳларим бутун оқшом йўлймға кўз тикиб, хавотир олиб ўтиришади, бу, албатта, уларни менси-маганим бўлади».

Қиз эса, унга эътироз билдириб, шундай деди: «Вой, худое тавба! Хизматкоримга айтаман, ғир этиб меҳмонхонага бориб, дўстлариигга, хавотир олманглар, деб айтиб келади. Дарвоқе, сен яхшиси ўша дўстларингни ҳам кечки овқатга меникига таклиф қил, бу билан менга илтифот кўрсатган бўласан — ўзи асли шундай қилишинг шарт эди; овқатдан кейин ҳаммanглар бирга қайтиб кетардинглар».

Андреуччо унга шундай жавоб қилди: «Мен дўстларимсиз ҳам оқшомни сеникида жон-жон деб ўтказаман, ўзимни сенинг ихти-ерингга топшираман, нимани маъқул кўрсанг шуни қил». Шунда қиз, Андреуччонинг кўзига, гўе кечликка Андреуччони кутмас-мишсизлар, деб айтгани меҳмонхонага одам юборгандек бўлди. Кейин улар у еқдан-бу еқдан гаплашиб ўтириб, хилма-хил неъмат-лардан тузилган кечки овқатни тановул қилгани ўтирдилар, қиз турли хил найранг билан кечки овқатни алламаҳалгача чўзди. Иихоят, улар дастурхондян туришди, шунда Андреуччо кетмоқчи бўлди, лекнн бека, бунга асло йўл қўймаслигини айтиб, қаттиқ туриб олди, чунки унинг айтишича, Неаполь кўчаларида тунда юриш айниқса — мусофирлар учун хавфли эмиш, ундан кейин, меҳмонхонага кетган одамдан Андреуччони наинки кечки овқатга, уйуман, бугун кутманглар,— чунки у ўша меҳмонга борган ерида £тиб қолади, деб айттнриб юборганмиш. Андреуччо қизш-жг гапларига ишонди ва унинг кимлигини билмай тамомила бошқача та-саввур қилгани учун у билан ҳамсуҳбат бўлишдан ўзини мамнун |йс қилди ва шу ерда етиб қолишга рози бўлди. Кечки овқатдан кейин қиз ўзининг хуфия ниятини кўзлаб, турли-туман нарса-лар ҳақида яна узундан-узоқ суҳбат қуриб ўтирди. Бу суҳбат тун ярим кечадан оғиб кетгунча давом этди, мана, ниҳоят, у Андреуч-«ога ўз хонасида етишни тавсия қилди ва меҳмонда бирон нима-га эҳтиеж туғилса, кўрсатасан, деб унинг ихтиерига дастер болани қолдирди-да, ўзи оқсочлари билан бошқа хонага чиқиб кетди.

Хока мисоли ҳаммомдек исиб кетган эди, Андреуччо шу заҳоти эгнидаги калта чакмонини, шимини, пайпоғини ечиб, фақат ички кўйлакда қолди. Лекин бу пайт, ошқозонидаги ортиқча нарсалар-дан фориғ бўлишдек табиий эҳтиеж уйғонди унда ва у дастер бо-ладан, бу ишни қаерда балсарса бўлади, деб сўради,— бола хона бурчагидаги эшикчани кўрсатиб: «Анави ерда», деди. Андреуччо ҳеч бир шубҳа қилмай, ўша ерга кирди, кирди-ю, бехосдан бир тах-танинг учига оеқ қўйди, лекин тахтанинг иккинчи учи тўсипдан ғ<ў-чириб қўйилган экан денг, ҳам тахта, ҳам Андреуччонинг ўзи хан-даққа гумбурлаб тушиб кетди ва лекин хандақ гарчи хпйлагина чуқур бўлса ҳам худо уни бир асради, унинг ҳеч ери лат емади, фақат бошдан-оеқ нажасга беланди. Юз берган вазиятни ва ундан кейин бўладиган воқеани аниқроқ тасаввур қилишингиз учун ҳо-жатхонанинг қандай қурнлганини Сизларга изоҳлаб бермоқчиман. Сиз билан биз кўп ерда кузатганимиздек, бу ерда ҳам икки уй ўр-тасидаги торгина йўлакка иккита тўсин ўрнатилиб, устига тахта қоқилган эди, тахта устига эса, ўтирғич қўндирилган эди; мана шу тахталардан бири Андреуччо билан нажасли ўрага тушпб кетди.

Юз берган фалокатдан гангиб қолган Андреуччо, нажас нчпда туриб дастер болани чақира бошлади, бироқ бола, бир шшанинг гумбурлаб чуқурга тушиб кетганини эшитгани заҳоти, буни бека-сига хабар қилгани ғизиллаб чиқиб кетди,— бека эса, Андреуччо етган хонага отилиб кирди-ю, ҳамма еққа кўз югуртириб, унинг ки-йим-бошини қидирди; Андреуччонинг кийим-боши ҳам, еру кўкка пшонмай, аҳмоқлик қилиб, доим ўзи билан олиб юрган пуллари ҳам шу ерда эди, бека дарҳол пулни олди, Андреуччо ҳожатхонага чиққан эшикни тамбалаб ташлади-да, шу заҳоти дунеда ундай одам бўлганини буткул унутиб' юборди, зеро бу палермолик қиз айнан мана шу ақчага тузоқ қўйиш мақсадида перужалнк йигит-нинг опасига айланган эди.

Бола ҳамон овоз бермасди, Андреуччо янаям қаттиқроқ бақира бошлади — лекин барибир ҳеч бир садо эшитилмади. Мана шундан кейин, ниҳоят, Андреуччо кўнглида шубҳа уйғонди ва у гарчи кеч бўлса ҳам ўзини гел қилинганлигини пайқаб, йўлакни кўчадан тў-сиб турган деворга тармашиб чиқди, кейин кўчага туш[1б, ўша ўзи яхши билган уйнинг эшиги олдига бориб, анча вақтгача бақириб «опа»сини чақирди, эшикни тақиллатди, жон-жаҳди билан силкиди, тепиб ҳам курди, аммо барча уринишлари зое кетди. Кейин, ўзи-

ABBYY PDF Transformer 2.0
Click here to buy
www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0
Click here to buy
www.ABBYY.com

нинг мудҳиш аҳволга тушиб қолганини англаган одам қандай фар-ед чекса, у ҳам шундай оҳ уриб, аччиқ-аччиқ кўз еш тўкди, фаред солди: «Қаидай бахти қаро одам эканман! Кўз очиб-юмгунча ҳам беш юз флоринимдан, ҳам туғишган опамдан жудо бўлсам-а!»

У узоқ вақт оҳ-воҳ қилиб зорланди, кейин кучининг борича эшикни тапиллатиб уриб шунақа қаттиқ бақира бошладики, шу ат-рофдаги кўни-қўшниларнинг кўпчилиги қулоқни қоматга келтирув-чи фареддан уйғониб, ўринларидан туриб кетишди, шу пайг уй бекасининг оқсочларидан бири ҳам деразага келиб, худди маст уйқудан уйғониб кетгандек овоз билан ранжиган оҳангда: «Ким у?» — деб сўради.

«Нима, танимаяпсанми? — деди Андреуччо.— Мен Фьордализо хонимнинг укаси Андреуччоман».

Оқсоч эса унга: «Сен тасаддуқ, хийла кўпроқ отволганга ўхшай-сан. Уйингга бориб ухла, эрталаб келасан. Мен ҳеч қанақа Андре-уччо-пандреуччони танимайман, нима деб валдираетганингга ҳам ҳеч тушунмаяпман. Эсинг борида туғингни шиқиллатиб қол бу ердан, одамларнинг тинчини бузма», деб насиҳат қилди.

«Ие, нима ҳақда гапираетганимни тушунмаяпсанми ҳали? — деди Андреуччо.— Йўқ, балонинг ўқидай тушуниб турибсан! Баски, сицияликлар ўз қариндошларини шунақа тез унутадиган одамлар экан, унда ҳеч бўлмаса кийим-бошларимни қайтариб бер, шуниси-гаям шукур қилиб, бу ердан кетай».

Оқсоч кулиб юборишдан ўзини зўрға тийиб: «Эсингни еб қўйган-га ўхшайсан, ўргилай!» — деди-да, деразани «қарс» этиб епиб, кўз-дан ғойиб бўлди.

Ана шундагина Андреуччо ўзининг хонавайрон бўлганига тамо-мила ишонди, унинг ҳадсиз ғазаби бу жудолик аламидан қутуриш даражасига етди ва яхшиликча қўлга кирита олмаган нарсасини энди зўрлик билан олмоқчи бўлди; шу боисдан у қўлига катта бир тошни олиб, яна эшикни аввалгидан ҳам қаттиқроқ куч билан гурсиллатиб ура бошлади. Бу тўполондан уйғониб кетган ва алла-қандай безори номусли бир аелни бадном қилиш учун ҳар хил туҳматларни ўйлаб чиқаряпти, деб ўйлаб, ўринларидан туришган қўшнилар Андреуччо кўтарган ғавғодан ғазаблари қайнаб, бошла-рини деразаларидан чиқаришди-да, худди адашиб келиб қолган бегона итга аккиллаган маҳалланинг итлари сингари Андреуччога жаврай кетдилар: «Ҳой, беодоб, нега бунақа бемаҳалда бутун кўча-ни бошиигга кўтариб бақириб, бўҳтон гапларинг билан номусли аелларимизнинг ҳаловатини бузяпсан? Қани, гиргиттон, йўлингдан қолма, уйқумизни ҳаром қилма! Агар бу аелга бирон хусуматинг бўлса, ярим кечада ғалва кўтармай, эртага кундузи кел».

Худди шу сўзлар диенатли уй бекасининг уйидаги қўшмачи йигитга халачўп бўлди шекилли (Андреуччо бу эркакни биринчи марта кўриб туриши эди), ҳар ҳолда, у дераза олдига яқинлашиб, даҳшатли ва таҳдидона овози билан бўкирди: «Ким у?»

Андреуччо бошини кўтариб, зим-зие қоронғида қора соқоли па-так бўлиб кетган барзанги бир йигитни зўрға кўзи илғади, бу одам ўзини гўе ҳозир маст уйқуда етгану энди уйғониб кетиб, уйқули

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

кўзларини ишқалаетгандай, эснаетгандай кўрсатди; Андреуччо унинг важоҳатини кўриб, қўрқа-писа жавоб қилди: «Мен уй бекасининг укаси бўламан».

Бироқ барзанги йигит, шу заҳоти Андреуччонинг гапини бўлиб, яна ҳам дағдағалироқ қилиб деди: «Мана ҳозир тушаман-да, шуна-қанги пўстагингни қоқаманки, еруғ дунега келганингга ҳам пушай-мон бўласан. Қайсар эшак, бадбахт аракхўр, тун бўйи одамларнинг тинчини бузиб етибсан!» Шундай деб у деразани беркитди-ю, ғойиб бўлди. »

Бу одамнинг феълини яхши билган қўшнилар энди Андреуччога безовталаниб юзландилар: «Барака топкур, худо хайрингни берсин, йўлингдан қолма, йўқса, булар сени гумдон қилишдан ҳам тойиш-майди. Жонингдан умидинг бўлса, қочиб қол».

Андреуччо бояги барзангининг дағдағаси ва важоҳатидан қўр-қиб, шунингдек, қўшниларнинг гўе чин юракдан ачинаетгандек туюлган гапларига ишониб, пулларини қайтариб олишдан тамомила умидини узган ҳолда, оқсоч қиз бошлаб келган ўша йўлдан қайтиб, меҳмонхона томон йўл олди. Ҳамма ғидан келаетган бадбўй ҳид ўзининг ҳам кўнглини айнитаетган эди, шунинг учун у денгиз бўйига тушиб ювиниб олмоқчи бўлди ва шу важдан чап томонга бурилиб, Каталония кўчаси бўйлаб гориб кетди. Мана шу йўсинда у денгиз томон кетаетганида бирдан, қаршисидан фонус кўтариб келаетган икки кишини кўриб қолди ва булар е айғоқчилар, еки бирон бад-ният кишилар бўлишса керак, деб ўйлаб, уларнинг кўЗига кўрин-маслик ниятида, оҳиста пусиб шу ерда, йўл еқасида турган ташлағь диқ биркулбага кириб олди. Аммо бояги икки одам ҳам гўе худди шу кулбадан бошқа жой қуриб қолгандек, бу ерга кириб келдилар, келганлардан бири елкасига ортмоқлаган аллақандай темир асбоб-ларни ерга тарақлатиб ташлади, шундан кейин улар иккови бу асбобларни бирма-бир кўздан кечириб, уларнинг нимага яраши ҳақида фикр юрита бошладилар.

Ниҳоят келганлардан бири ортиқ чидай олмай, шундай деди: «Нима бало ўзи? Шунақаям сассиқ ҳид келяптики — ортиқ чидай олмайман!» У шундай дея фонусни кўтарган эди, икковининг кўзи шўрлик Андреуччога тушди ва ҳанг-манг бўлишиб, ундан: «Нима қилиб турибсан, бу ерда?» — деб сўрашди.

Андреуччо чурқ этмай ўтираверди, келганлар шунда фонус билан унинг олдига боришди ва қаерда бунчалик булғанганини, бу ерда нима қилаетганини суриштиришди. Андреуччо ўз бошига туш-ган мушкул савдо ҳақида бир бошдан сўзлаб берди. Улар бу воқеа-нинг қаерда бўлганини дарҳол англашиб, бир-бирларига: «Товла-мачи Буттафуоконикида бўлганга ўхшайди»— дейишди.

Шу чоғ икки келгиндидан бири Андреуччога юзланиб, шундай деди: «Гарчи, азизим, йўлингдан айрилган бўлсанг ҳам сен, нажас-га ботганинг, кейин қайтиб у уйга кира олмаганинг учун кечаю кундуз худога шукрона ўқишинг керак. Ишончинг комил бўлсин: агарда чуқурга тушиб кетмаганингда эди, кўзинг уйқуга кетиши билан сени гумдон қилишган бўларди, ана унда, ҳам пулингдан, ҳам жонингдан батамом айрилган бўлардинг.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

пулинг қайтиб келмайди. Бптта сариқ чақа ундиришдан кўра ос-мондаги юлдузни олиб тушиш осон. Тағпп битта-яримтага бу ҳақда оғзингдан гуллаб юрма, йўқса, ўша барзанги суробингни тўғрилаб қўяди-я».

Шундан кейин икковлари ўзаро маслаҳатлашиб олишди ва Ан-дреуччога шундай деб гай қотишди: «Биласанми, сенга раҳмимиз келяпти. Гап бундай, агар сен бизга бир ишда кўмаклашиб юбор-санг — бошнмиз билан жавоб берамизки, ўғирланган акчангдан ҳам кўпрок дулга эга бўласан».

Андреуччо учун энди нима бўлсаям барибир эди, шунга кўра, уларнинг шартига сўзсиз розй бўлди.

Уша куни Неаполь архиепископи пири бузрук Филиппо Минуто-лоиинг дафн маросими бўлиб ўтган эди; унинг эгнига бебаҳо жубба, бармоғига беш юз флориндан ҳам қимматроқ турадиган екут кўзли узук тақиб дафн этишган эди,— бу икки одам мана шу мурдани шилмоқчи экан, энди улар Андреуччони ўзларига шерик қилиб олдилар, Андреуччо кўнглида очкўзлик устуи чиқиб, мулоҳаза ҳам қилиб ўтирмай ўғриларга эргашди.

Андреуччодан келаетган сассиқ ҳидга ҳамои димоғлар торс ери-лай дерди, шунинг учун архиерей жомесига'кета туриб, ҳамроҳлар-дан бири шундай деди: «Қаерда ювиниб олса бўларкин? Бўлмаса, жуда кўнгилни беҳузур қиляпти-ку».

Иккинчиси эса унга: «Шу ўртада ғалтакли қудуқ, қудуқ бошида каттакон еғоч пақир бор — юр, уни чумилтириб қўямиз, савоб Сул ар».

Қудуқ бошига боришса, арқони бору, лекин еғоч пақирини ким-дир олиб кетипти; шу боисдан улар Андреуччонинг белидан арқон боғлаб ўзини қудуққа туширмоқчи бўлишди: ювиниб олганидан кейин арқонни силкитса, дарров тортиб оламиз, дейишди. Улар шу қарорга келишиб, Андреуччони қудуққа туширишди.

Бироқ келиб-келиб, худди шу пайтда шаҳар айланиб юрган мир-шаблар ҳавоинг иссиқлигидан еинки бironта одамнинг изига тушиб, чарчаганлариданми чўллаб кетишиб, сув ичгани қудуқ бошига кела бошлашди. Икки ўғри уларни узоқдан кўришлари билан ура қочиб қолишди, шу боисдан сув ичгани келган миршаблар уларни пайқашмади. Бу орада Андреуччо ювиниб бўлиб, арқоннинг учидан тортди. Сувсаб тиллари осилиб қолган соқчилар, пастда сувга тўла лим-лим пақир турипти деб ўйлашиб, қалқону қурол-яроғу плашларини бир чеккага қўйиб, азза-базза арқонни торта бошладилар. Андреуччо қудуқ бошига чиқиб олганини кўриб, арқон-ии қўйиб юборди ва икки қўли билан қудуқ четидан ушлаб олди. Миршаблар қудуқдан чиқиб келаетган Андреуччони кўриб, кўр-кувдан ўтлари ерилиб, тиллари айланмай қолди, арқонни отиб юбо-ришди-ю, ҳар томонга тиракайлаб қочиб кетишди. Андреуччо ҳам бу ҳолдан жуда ҳайратга келган эди, бинобарин, қудуқ четидан маҳкам ушлаб турмаганида, турган гапки, ҳанг-манғ бўлганидан яна қудуққа тушиб кетиб майиб бўлган еки тил тортмай ўлган бўларди. У сакраб ерга тушди, тушди-ю, атрофга олазарак бўлиб, уйилиб турган қурол-аслаҳаларни кўриб қолди ва уларнинг ўз ҳам-

роҳларига тегишли эмаслигини яхши билиб, таажжуби янада ортди. Унинг боши қотиб, эсанкираб қолди ва ўзининг шўрпешоналигидан нола қилиб, бу ердан бош олиб кетишга ахд қилди-да, ҳеч нимага қўл урмай, боши оққан томонга кетди. Йўлда у яна ўша икки шери-гига дуч келди, улар уни қудуқдан тортиб олгани шошилиб келиша-етган экан. Лекин Андреуччога тўқнаш келиб, ҳангу манг бўлиб қолишди ва уни ким қутқарганини сўрашди. Андреуччо, ўзим ҳам ҳайронман, деб айтди ва ҳамма гапни бир бошдан гапираркан, қудуқ бошида етган аслаҳаларни ҳам тилга олишни унутмади. Воқеани тушунган икки ҳамроҳ, ўзларининг нима сабабдан қочиб кетишгани ва Андреуччони ки-м қудуқдан тортиб олгани ҳақида кула-кула гапириб беришди. Кейин ғанимат вақтни бекор ўтказмай (чунки вақт ярим кечадан оғган эди), улар жомега йўл олишди, ичкарига осонгина киришди ва ҳайбатли мармар сағана олдига яқин бориб, унинг устидаги зилдек мармар қопқани лом билан бир одам сиғарли қилиб кўтаришди-да, тиргак қўйиб қўйишди.

Шундан кейин икки ўғридан бири: «Ким киради?» — деб сўради.

Иккинчиси: «Фақат мен эмас», деди.

«Мен ҳам кирмайман,— деб гапни илиб кетди биринчиси,— Андреуччо кира қолсин».

«Мен кирмайман», деди Андреуччо.

Шунда икковлари Андреуччога зуғум қила бошлашди: «Ие, нега кирмас экансан? Қани, кирмай кўр-чи — азбаройи шифо, мана шу лом билан миянгни торс ериб ташлайликки, тил тортмай ўлгин».

Зуғум Андреуччога кор қилди, лекин у дахмага туша туриб, узи шундай фикрга келиб қўйди: «Улар меии лақиллатишмоқчи: мен уларга ҳамма нарсани узатаман, лекин ўзим чиққунимча, жуфтакни ростлаб қолишади-ю, мен икки кўлимни бурнимга тиқиб қолавера-ман». Шунда унинг миясига «ўз тегишимни олдиндан олиб оламан», деган фикр келди. У ўғриларнинг бебаҳо узук ҳақидаги гапини эшитган эди, гўрга тушган заҳоти, архиепископнинг бармоғидаги ўша узукни олиб ўз бармоғига тақиб олди. Шундан кейин юқорига асо, каллапўш, қўлқопларни узатди, мурдани ечинтирди ва тепада-гиларга унинг кўйлагигача ҳамма либосини узатиб, бошқа ҳеч нима қолмади, деб айтди. Улар, яна узук ҳам бўлиши керак, яхши-лаб қидириб кўр, деб талаб қила бошладилар, лекин Андреуччо, узук йўқ, деб ишонтира бошлади ўғриларни ва гўе яна қидиришга кирншгандек, юқоридагиларни бир оз вақт куттириб қўйди. Лекин улар ҳам аҳмоқ эмас эдилар: Андреуччога ҳамма екни сннчиклаб тимирскилаб чиқишни буюрдилар-да, ўзлари пайт пойлаб, мармар тош тахтани ушлаб турган тиргакни тортиб олдилару Андреуччони тириклайин дафн этиб, ўзлари жуфтакни ростлаб қолдилар. Мармар қопқоқни қарс этиб епилганини эшитган Андреуччонинг кўнг-лидан нима ўтганини ўзингиз тасаввур қилаетгандирсиз.

У мармар тош тахтани гоҳ боши, гоҳ елкалари билан кўтаришга бир неча бор уриниб курди, аммо уринишлари буткул самарасиз бўлди. Ниҳоят бундай даҳшатдан ҳушини йўқотиб, архиепископ жасади устига етиб қолди, мабодо шу дақиқа бирон киши уларга назар ташласа, ҳақиқий мурда қай

ABBYY PDF Transformer 2.0
Click here to buy
www.ABBYY.com

бири: архиепископми е Аидре-

ABBYY PDF Transformer 2.0
Click here to buy
www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

уччоми — фарқига боришга ожизлик қилган бўларди. Бир оздан кейин Андреуччо яна ҳущига келди ва икки даҳшатдан бирига муб-тало бўлажаги муқаррар эканлигига ҳеч шубҳа йўқлигини ўйлаб, ҳўнграб йиғлаб юборди; яъни: е, агар бу ерга ҳеч ким келмаса-ю, қабр тошини кўтармаса, сағана ичида очликдан ва сасий бошлаган мурданинг бадбўй ҳидидан ўлиши, е бўлмаса, борди-ю, одамлар келиб уни топиб олишса, ўғрилик қилгани учун дорга осилажаги кундай равшан эди. Мана у шундай нохуш ўйларга толиб ўтирган пайтида, бирдан одамларнинг ғўнғир-ғўнғир овози ва оеқ товушла-рини эшитиб қолди, эшитди-ю, дарҳол идрок қилдиким, жомега ўзи ва икки шериги қандай мақсадда келишган бўлса, бу келган одам-ларнинг нияти ҳам айнан шундайдур, бироқ бу фикрдан Андреуччо бешбаттар даҳшатга келди. Келганлар мармар тоштахтани кўта-ришиб, тиргак қўйишди ва ким тушади, деб можаро қила бошлаш-ди — ташаббускор йўқ эди. Ахири, анчагача можаро талашишган-дан кейин бир руҳоний: «Буни нимасидан қўрқасизлар? Еб қўймайди-ку ахир! Уликлар тирикларни емайди. Келинглар, мен тушаман», деди. Шундай дея у бошини орқага ташлаб, кўкрагини сағана четига қўйди-да, оеғини тушира бошлади. Андреуччо ўрни-дан қўзғалиб, руҳонийнинг оеғига маҳкам епишиб олди ва уни ичкарига тортмоқчи бўлгандай силкий бошлади. Руҳоний биров оеғидан тортаетганини сезиб, жонҳолатда додлаб юборди ва қабр-дан дик этиб сакраб чиқди-ю, шаталоқ отиб қочиб қолди. Унинг шериклари ҳам шу қадар қўрқиб кетишган эдики, сағанани очиқли-гича қолдириб жомедан чиқиб, гўё орқаларидан юз минг нафар жин қувлагандай, оеқлари ерга тегмай қуен бўлиб қолишди.

Андреуччо бундай кутилмаган нажотдан боши осмонга етиб, бир зумда дахмадан чиқди ва жомедан ҳам унга қандай кирган бўлса, худди шу йўл билан чиқиб олди. Мана у кун ериша бошлаган пайтда бармоғида узук билан тусмоллаб юриб, денгиз бўйига чиқ-ди ва ниҳоят ўзи тўхтаган меҳмонхонага етиб олди,— маълум бўлишича, унинг ўртоқлари ва меҳмонхона соҳиби кечаси билан мижжа қоқмай, ундан хавотир олиб чиқишган экан. У ўз бошидан кечган ҳодисаларни сўзлаб берган эди, меҳмонхона соҳиби ўяга зўдлик билан Неаполни тарк этиб чиқиб кетишни маслаҳат берди, Андреуччо ҳам дарҳол унинг маслаҳатига кирди. Перужага қайтиб келгандан кейин эса, узукни сотиб, унинг пулига отлар харид қил-гани жўнаб кетган экан.

6

Икки ўғлидан жудо бўлган Беритоланинг оролда икяи оҳу билан яшаб турганини кўришади; Беритола Лунижанага равона бўлади, бу пайтда, унинг ўғилларидан бири шу вилоятнинг ҳокимига ишга елланиб, унинг қўлида хизмат қила бошлайди ва унинг қизи билан ошиқ-маъшуқ бўлиб, виндонга ташланади; Сицилия халқи қирол Карлга қарши исен кўтарадщ она ниҳоят ўз ўғлини танийди, ўғил ўз ҳукмдоришнг қизига уйланади} унинг укаси ҳам топилади ва икковлари дастлабки олимақом мартабала-рига муяссар бўладилар

Хонимлар ҳам, йигитлар ҳам Фьяметта ҳикоя қилиб берган Андреуччонинг саргузаштларидан роса кулишди; ул қисса ниҳоя-сига етгач, қироличанинг амри билан Эмилия ҳикоя қилишга киришди:

— Тақдирнинг мухталиф бевафолигига бардош бериш оғир ва машаққатлидир, модомики у борадаги гаплар руҳимизни тетик қилиш қобилиятига эга, тақдирнинг шўхликлари эса, уни ғафлатга солишга уринар экан, менимча, унинг зарбалари ҳақида тинглаш ҳеч кимга — бахтиер кишиларга ҳам, бахти қаро кишиларга ҳам зарар қилмагай: зеро у бахтиерларни огоҳлантиради, бахти қаро-ларга эса, тасалли беради. Мана шунинг учун гарчи бу мавзуда ҳикоя қилинган бўлса ҳам мен айнан шу борада ниҳоятда ҳаққоний ва таъсирли бир қисса сўзлаб бермоқчиман. Қиссамнинг ечими эзгулик билан тугайди, бироқ ундаги ғам-андуҳ шу қадар аевсиз ва шу қадар ниҳоясизки, оқибатда унинг ўрнини эгаллагаи шодлик туйғуси ҳам уни қаҳрамонларим хотирасидан батамом ўчириб юбо-ришига ишонмоқ маҳолдир.

Сизга маълум бўлсинким, эъзозли хонимлар, император Фрид-рих Иккинчининг ўлимидан кейин Сицилия қироли Манфред бўлган эди, Манфред замонида Арригетто Капаче исмли неаполлик бир зодагоннинг мартабаси жуда сарбаланд бўлиб кетган эди; у Беритола Караччола исмли бир соҳибжамол аслзода аелга уйланган бўлиб, у аел ҳам неаполлик эди. Орол ҳукмдори Арригетто, қирол Манфреднинг қирол Карл Биринчи томонидан Беневенте остонаси-да мағлубиятга учратилгани ва қатл этилганини, бинобарин, бутун қирол салтанати Карл Биринчига тобе бўлгани ҳақидаги хабарни эшитиши билан сицилияликларнинг матонатига кўзи етмай ва ўз ҳукмдорининг душманига фуқаро бўлишдан бош тортиб, бу ердан бош олиб кетишни фикр қилди. Бироқ сицияликлар бундан хабар топиб, уни тутиб олишди, қирол Манфреднинг кўпгина дўстлари ва содиқ кишиларини ҳам қўлга туширишиб, ҳаммаларини қирол Карл қўлига топширдилар, шундан кейин орол ҳам Карлнинг та-сарруфига ўтиб кетди. Мана шу алғов-далғов пайтларда Беритола эри Арригеттога нима бўлганини била олмай, аммо кўнгли фалокат юз берганини сезиб (филҳақиқат, кўнгли тўғри сезган экан), ўзи-нинг бадном бўлиб қолишидан қўрқади-да, бутун мол-давлатидан воз кечиб, қашшоқлашган ҳолда, боз устига, қоринда ҳомиласи, енида Жусфреди исмли саккиз ешлардаги тўнғич ўғли билан қайиққа ўтириб, Липарига равона бўлади ва ўша ерда. иккинчи ўғлини туғиб, унга Скачатто деб от қўяди. Шу ерда у бир эна еллаб, икки ўғли билан бирга мўъжазгина бир кемага чиқадиким, бу кема уларни Неаполга, Беритоланинг хешлари олдига элтиши лозим эди.

Бироқ унинг шўрпешонасига бошқа нарсалар езилган экан; Неаполга йўл олган кемани шамол Понцо ороли томон суриб кетди, бу ерда кема хизматчилари уни бир амаллаб бир қўлтиққа олиб кириив га муваффақ бўлди, улар то ҳаво жўнашиб кетгунга қадар шу ерда кутиб турадиган бўлишди. Беритола ҳамма қатори соҳилга тушиб, бу ерда кўздан йироқ ва овлоқ бир гўша топди ва шу ерда, узлатда

ўз ери Арригеттони эслаб, тўйиб-тўйиб йиғлади. Кейин у ҳар куни бу ҳолни такрорлаб турди; бироқ кунларнинг бирида, у ўз хилват-гоҳида ғусса чекиб ўтирганида, бу орол бандаргоҳига қароқчилар кемаси келиб, қирғоқдаги ҳамма одамларни бамайлихотир кемага босиб, яна жўнаб кетдиким, ул кеманинг яқинлашганини на дарға ва на бошқа биров пайқаган эди. Беритола бўзлаб-бўзлаб йиғлаб хумордан чиққач, ҳар сафаргидек болаларидан хабар олгани соҳил-га,яқинлашди, қараса, у ерда ҳеч зоғ қолмаган. Беритола бундан ҳайрон бўлд'й, лекин шу заҳотиеқ кўнглида бир шубҳа уйғонди, у денгиз томонга қараб, хиел на'рироқда ўзи сузиб келган кемачани шатакка олиб кетаетган қароқчилар кемасини курди. Ана шунда, Беритола наинки эридан, балки энди фарзандларидан ҳам жудо бўлганини тушунди. Тушунди-ю, энди дунеда ҳеч ними йўқ, ғарибу бенаво бўлиб, дилбандларидан биронтаси билан қачонлардир дий-дор кўришиш насиб бўладими, йўқми—билмай, узоқвақт эрининг ва болаларининг номини атаб бўзлаб йиғлади ва ниҳоят ҳушидан кетиб, етиб қолди. Унинг юзига муздек сув сепиб еинки бошқа восита билан ҳушига келтирадиган бирон кимса йўқ эди,— шу боисдан, унинг руҳи ўзи ихтиер этган ерларда тентиб юраверди. Беритоланинг мажолсиз жисми ахири хийла кучга киргач, у юм-юм йиғлаб, нола чекиб болаларининг отини айтиб чақириб, ҳар бир ғор ичига кириб чиқа бошлади. У бу елиб-югуришлари беҳуда эканли-гини энди англаган бўлса ҳам умидворликни тарк этмади ва қорон-ғи тушгач, беихтиер, ўз ғамини ҳам ейиш кераклигини ўйлади-да, соҳилдан нари кетиб, ҳар куни андуҳ чекиб, бўзлаб йиғлашни одат қилган ўшал ғамхона ғорга қайтди.

Беритола бутун тунни вужуди мудҳиш қўрқувдан қалтираб, руҳи қаттиқ изтироб чекиб бедор ўтказди; тонг отгач эса, кеча кеч-курун туз тотмагани боисидан соат тўққизларда, очликдан ўт-ўлан-ларни юлиб ея бошлади, кўнгли тортганча ўтлаб олиб, яна бўзлаб-бўзлаб йиғлади, сўнг энди куним нима кечади, деб ўйлай бошлади. У шу қабилда теран ўйга толиб ўтирганида, ўзидан сал нарироқда-ги ғорга бир оҳу кириб кетганини, бир оз фурсат ўтгач эса, қайтиб чиқиб ўрмон томон йўл олганини курди. Шунда Беритола ўрнидан туриб, ўша оҳу чиққан ғорга кирди, қараса, эндигина онадан туғил-ган, иккита оҳу боласи етипти, Беритоланинг кўзига улар жуда еқимтой, дилбар бўлиб кўринишди. Узининг яқингинада кўзи ери-гани важидан ҳали кўкрагидан сути . аримаган эди, шунга кўра, у оҳу болаларига эҳтиетлик билан ўз сийнасини тутди. Мурғак жони-ворлар ҳам аелнинг меҳридан бош тортмай, уни худди ўзи туққан онасини эмгандай эма бошладилар ва шу кундан бошлаб, улар ўз оналари билан бу аелни фарқ қилмай қўйдилар. Мўътабар аел бу биебонда ўзига қандай бўлмасин, эш топганидан кўнгли еришиб, ўт еб, сув ичиб кун кечира бошлади, ҳар гал эрини, болаларини, ўтган кунларини эслаганда, юм-юм йиғлаб, кўнглини бўшатарди, шундай қилиб у ахири оҳу болаларига худди ўз болаларидек ўрганиб қолди ва умрининг охиригача шу даргоҳда кун кечиришга аҳд қилди.

Шоиста аел шу йўсинда бир неча ой муттасил ночорликдан

ҳай-вонсифат кун кечирди, бироқ кунларнинг бирида, денгизда тўфон

тарилиб, бир вақтлар Беритола тушган кема кириб келган ўша лтиққа Пиза шаҳрининг бир кемаси кириб келди-да, бу ерда нгар ташлаб, бир неча кун туриб қолди. Бу кемада маркиз Ма-леспиналар қавмидан бўлган Куррадо исмли бир аслзода ўз рафи-қаси — иззат-обрўли ва диенатли аел билан келаетган эди; улар Апулия салтанатидаги ломики муқаддас жойларни зиерат қилиб, энди уйларига қайтаетган эдилар. Бир куни Куррадо билан хотиия юракнинг чигилини езиш мақсадида, хизматкррлари ва итларини олишиб, оролнинг ичкарисига қараб юришди ва Беритола истиқо-мат қилиб турган ғор яқинига бориб қолишди, шунда Куррадолар-нинг йти оҳу болаларини кўриб (улар энди анча улғайиб, елғиз ўзлари ўтлайдиган бўлиб қолган эдилар), уларни қувиб кетди. Оҳулар итлардан қочиб, тўппа-тўғри Беритола яшаб турган ўша ғорга кириб кетишди. Беритола қўлига таеқ олиб итларни даф қила бошлади, лекин худди шу маҳал итлар кетидан изма-из келаетган Куррадо билан хотини ҳам бу ерга кириб келишди; тўсдай қорайиб, чўпдай озиб кетган, сочлари пахмоқ бу аелнинг қиефаси бир қарашда уларни нақадар ҳайратга солган бўлса, улар ўз ташриф-лари билан бу аелни яна ҳам қаттиқроқ таажжубга солган эдилар. Аелнинг илтимоси билан Куррадо итларни ҳайдаб чиқарди, шундай кейин маркиз билан унинг рафиқаси аелдан унинг кимлиги, бу еқ-ларда нима қилиб юргани ҳақида сўрай бошлашди. Беритола ахири уларнинг гап'ига зўр-базўр унаб, ўзининг кўрган-кечирган мушку-лотлари, бошига тушган аччиқ кўргиликлари ҳақида муфассал ҳикоя қилиб бериб, ҳикояси охирида ўзининг мудҳиш қарорини баен қилди. Куррадо Арригетто Капечени яхш танирди, биноба-рин, унинг шум қисмати ҳақида эшитиб хўрлиги келиб йиғлаб юборди, сўнг қайта-қайта Беритолани мудҳиш қароридан воз кечишга ундаб, унга шундай сўзла билан юзланди: «Сизни ўз уйи-мизга олиб кетайлик, ўз туғишган синглимиздек ардоқлаб, боши-мизга қўйиб юрамиз, то парвардигор сизга раҳм-шафқатини кўрсат-гунга қадар бемалол яшайверинг». Куррадо шундай сўзлар билан қанча елворса ҳам Беритола ҳеч кўнмади — шундан кейин маркиз бу аел олдида хотинини қолдириб, ўзи ғордан чиқиб кетди, кета туриб, бу аелга овқат олиб келишни, ўз либосларидан бирини бе-ришни (зеро, Беритоланинг эгнидаги либоси увада бўлиб кетган эди) ва унинг ўжарлигини бартараф этиб, уни гапга унатишни хотинига буюрди. Саховатли маркиза Беритолага қўшилиб$_1$ унинг шўрпешона қисматидан юм-юм йиғлади, унга кийим-бош ва таом олиб келишларини буюрди, илло, Беритолани кийимини алмашти-ришга ва овқат тановул қилишга унатиш жуда машаққат бўлди. Кейин эса, Беритола, ўзини танийдиган одамлар даврасига бориш-дан қатъиян бош тортди, фақат қайта-қайта қилинган ўгиту наси-ҳатлардан кейин маркиз оиласи билан Лунижанага жўнашга рози-лик билдирди, лекин шундаям у оҳу билан унинг икки боласини ўзи билан олиб кетишни шарт қилиб қўйди; дарвоқе, бу орада оҳу қай-тиб келган ва муҳтарам хонимни ҳанг-манг қолдириб, Беритолага бўлган жўшқин меҳрини ошкора намойиш қила бошлаган эди. Ниҳоят, ҳаво юрншиб кетиши билан Беритола, Куррадо ва **удинс**

хотини узлари билан оҳу ва унинг икки боласини олиб кемага ди-қишди, Беритоланинг ҳақиқий исмини аксар одамлар билмагани. учун уни «Ланиола», деб атай бошлашди. Боди мурод эса бошлага-ни учун улар тез фурсатда ' Магра даресининг қуйилиш жойига етиб, соҳилга тушдилар ва қалъа томон равона бўлдилар. Шу кун-дан эътиборан маъсума, беозор ва муте Беритола тул хотин либо-сини кийиб, донна Куррадонинг дугонаси сифатида бу қалъада истиқомат қила бошлади ва оҳу болаларига аввалгидек меҳр қўйиб, ҳамон уларга ғамхўрлик қилиб турди.

Энди гапни қароқчилардан эшитинг: улар Понцо ороли яқинида Беритола келган кемани олиб қочишганда, Беритолани кўрмай қол-ганликлари туфайлигина уни оролда қолдириб кетган эдилар, қолган ҳамма бандиларни эса, улар Генуяга олиб боришиб, жамики ўлжани кема соҳиблари ўртасида бўлашиб олишди, шунда тасо-дифни қарангки, Беритоланинг икки ўғли билан уларнинг энагаси бошқалар қатори мессер Гаспаррино д'Ориа деган одамнинг чекига тушдилар; Гаспаррино энага билан болаларни, чўрилик ва дастер-лик қилишади, деб ўз уйига жўнатди. Уз соҳибасидан айрилгандан ва икки норасида гўдак билан бирга ғоятда мушкул аҳволга тушга-нидан андуҳга ботган энага эртаю кеч муттасил кўз еши қиларди. Ва лекин у, кўз еш дардга малҳам бўлолмаслигини, энди ўзининг ҳам, гўдакларнинг ҳам банди эканликларини ахири англаб, мискин аел бўлишига қарамай, фаросатли ва зийрак бўлгани туфайли биринчи навбатда, баҳоли қудрат, ўзига таскин берди, ундан кейин нақадар ночор аҳволга тушганини идрок қилиб, башарти бирон тасодиф билан болаларнинг зоти паст авом халқдан эмаслиги ош-кор бўлиб қолса, боеқишларнинг қисмати бешбаттар мушкуллаша-жагини тушунди: шунда ҳам у, шояд машъум кунларнинг охири бахайр бўлса, шояд бир кун келиб бу гўдаклар ўзларининг аввалги кжсак рутбаларига мушарраф бўлсалар, деб, эзгуликдан умидини узмади, шунинг учун ҳам у, гўдакларнинг кимлиги ҳақида вақт-соати етгунча ҳеч кимга айтмайман, деб ўзига-ўзи сўз берди ва шу пайтдан эътиборан ҳаммага бир хилда: «Узимнинг болаларим», деб жавоб қилаверди. Қатта ўғилни у Жусфреди, деб эмас, балки про-чидалик Жаннотто деб атай бошлади, лекин кичигининг отини ўзгартирмади. Жусфреди масаласига келсак, унинг исмини ўзгар-тиришга нима мажбур қилганини ва борди-ю, бу сир фош бўлиб қолгудек бўлса — қандай емон аҳволга тушишлари мумкинлигини тушунтиргунча энаганинг она сути оғзидан келди — бунинг сабаби-ни болага уқтиришдан у ҳеч чарчамадиям, тўхтамадиям. Жусфреди эсли-ҳушли бола эди, шу боисдан фаросатли энаганинг ўгитларига мутеона амал қила бошлади. Шундай қилиб, оч, юпун болалар, улар билан бирга энага мессер Гаспарринонинг уйида энг оғир ишларни бажаришиб, жуда кўп йил ночор ва ноиложликдан кун кечиришди.

Ҳолбуки, эндиликда ўн еттига қадам қўйган Жанноттонинг феъли эрксеварликка мойил эди: у ўзининг разилона бандилик қисматидан ҳазар қилиб, галерада Искандарияга жўнади ва мессер қўл остидан қочиб, турли-туман ишларга қўл уриб курди, илло,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ч бир ишда омади юришмади. Унинг мессер Гаспаррино ерати-дан қочиб кетганига тўрт йилча бўлганида,— бу орада у ади хуш-қомат, ўктам йигитга айланган эди,— аллақачон ўлдига ниқариб қўйган отасининг тирик, аммо қирол Карлнинг зиндонида ҳибсда етгани дарагини эшитиб қолди,— бу пайтда, оворайи жаҳон бўлиб юриш жонига тегиб, ҳаетдан деярли буткул умидини узган Жаннотто фалакнинг гардиши билан Лунижанага бориб қолади-ю, у ерда Куррадонинг хизматига киради ва унга сидқидилдан хизмат қилиб, маркизнинг дидига ўтириб қолади. У донна Куррадо қошида яшовчи ўз онасини ҳам аҳен-аҳенда кўриб турар, лекин уни тани-мас эди, онаси ҳам уни танимаган эди,— зеро улар охирги марта кўришгандан буен жудаям ўзгариб кетишган эди.

Алқисса, Жаннотто Куррадо хизматида юрган пайтида унинг Спина исмли қизи эри Никколо да Гриньянонинг ўлимидан кейин тул қолиб, ота уйига қайтиб келади. У ниҳоятда сулув, зебо, еш, эндигина ўн олти баҳорни курган навниҳол қиз эди; хуллас, кунларнинг бирида бул қизнинг кўзи Жаннотгога, Жаннотгонинг кўзи эса унга тушиб қолади-ю, икковларида бир-бирларига нисбатан пурҳа-рорат муҳаббат аланга олади. Гарчи улардаги ҳирсий ташналик хиел вақт ўтмай қондирилган бўлса ҳам одамлар бундан узоқ вақт-гача бехабар қоладилар. Натижада, ошиқ-маъшуқлар ҳеч кимнинг ҳеч нарса билмаслигига қатъий ишонишиб, бундай ишқий вазият-ларда зарур бўлган эҳтиеткорликни унутиб қўядилар. Оқибат, кунларнинг бирида еш жувон билан Жаннотто хушманзара қуюқ ўрмон ичида сайр қилиб юришиб, улфатларидан ажралиб, олдин-лаб кетадилар; кейин улар, кўпчиликдан анча олислаб кетдик, деб ўйлашиб, ажиб бир хилватгоҳда азим туп дарахтлар паноҳида, майса ўтлар ва чечаклар гуркираб ўсиб етган ерда тотли муҳаббат нашъасидан баҳраманд бўладилар. Гарчи, улар бу ерда узоқ вақт қолиб кетган бўлсалар-да, ушбу ҳамнафаслик улар учун шу қадар дилнавоз эдики, уларнинг бу ерда ўтказган вақти бир зумда ўтиб кетгандай туюлади,— мана шу боисдан ҳам улар ғафлатда қолиб, ишрат қилиб етганларида, еш жувоннинг отаси билан онаси қўққисдан устларидан чиқиб қолади. Юз берган ҳодисадан фиғони фалакка чиққан Куррадо ҳеч нимани суриштириб-нетиб ўтирмай, хизматчиларидан уч кишига бу икки гуноҳкорни тутиб, ўз қасрла-ридан бирига қамаб қўйишни буюради' у қаттиқ жаҳолат устида бутун вужуди титраб, икковини шармандаларча қатл этмоқчи бўл-ди. Жувоннинг онаси, гарчанд-қаттиқ ғазабланган бўлса ҳам ва қизйнинг жиноятини энг оғир жазога лойиқ деб ҳисобласа ҳам, бироқ эрининг айбдорларни қандай жазога мустаҳиқ қилмоқчи бўлганини англаб, ўзини йўқотиб қўйди-да, баджаҳл эри ҳузурига оти/Лди ва унга деди: «Бу ғайри инсоний ниятингдан — қариган чоғингда ўз қизингнинг қотили бўлиш ва қўлингни ўз хизматко-рингнинг қонига бўяшдан воз кеч, уларга танбеҳ бериб хумордан чиқиш учун бошқа бирон чора қўлла, чунончи, маълум бир вақтгача уларни зиндонбанд қилгинки, токи, улар у ерда шу гуноҳлари азо-бини тортиб, қилмишларига пушаймон бўлсинлар». Диенатли аел шундай ва шунга монанд гапларни бетўхтов айтаверганидан, ахири

эри ўзининг аввалгп қарорини ўзгартириб, ошиқ-маъшуқларни бошқа-бошқа жойга ҳибс этиш ва то ўзи махсус фармойиш берма-гунча уларни сергаклик билан назорат қилиш, маҳбусларга нон билан сувдан бўлак таом бермаслик, ҳуллас, уларга ҳеч қандай мурувват қилмаслик ҳақида буйруқ бердиким, бу буйруқни сўзсиз бажаришга киришдилар.

Уларнинг ҳибсда қандай изтироб чекканларини тасаввур қилиш қийин эмас: кун, уззукун андуҳли кўз ешлару тамаддилари нон билан сув бўлган — Спина билан Жаннотто бундай мусибатли ҳаетга ортиқ бардош беришга ожиз эдилар. Улар роса бир йил шундай қийинчиликда ҳает кечиришди, лекин Куррадо уларни ҳатто бирон марта бўлсин, эсига олмади, шу пайт бирдан қирол Педро Арагоний мессер'Жан ди Прочида билан иттифоқ тузиб, Сицилия оролида исен кўтарди ва уни қирол Қарлдан тортиб олди-ким, Куррадо гибеллинлар^ан бўлгани учун бу воқеадан беҳад мамнун бўлди.

Бу хабарни Жаннотто ўзини қўриқлаб турган соқчидан эшитди, эшитди-ю, аччиқ алам билан оҳ тортиб юбориб, шундай деди: «Қандай бахти қаро одам эканман! Унтўрт йил еруғ жаҳонда шундай кунга етиш армонида сарсон-саргардон бўлиб юрдим, мана ўшал армон қилганим воқеа ниҳоят юз берибди, илло, гўе менинг порлоқ истиқбол ҳақидаги умидим учқунларини ўчирмоқчи бўлгандай, менсиз содир бўлибди, чунки у хол мен зиндонда етганимда рўй беribдиким, бу ғамхонадан мен фақат ўлганимдан кейингина қуту-либ чиқишим мумкин!»

«Нима дединг? — деб бақирди зиндонбон.— Аслзода одамлар қилаетган иш билан сенинг неча пуллик ишинг бор? £ сен ҳам сиця-лияликмисан?»

Бу саволга Жаннотто шундай жавоб айлади: «У ерда отамнинг қандай юксак мартабада бўлганини эсласам, юрагим садпо-ра бўлиб кетай дейди. Тўғри, у ердан бош олиб кетишга мажбур бўлган пайтимда, мен ҳали еш бола эдим, лекин отамнинг қирол Манфред ҳузурида энг катта сардор бўлгани жуда яхши эсимда».

«Отангнинг исми нима эди?» — деб яна савол берди унга зиндонбон.

«Энди мен отамнинг исмини қўрқмай ошкор қилишим мумкин,— деб жавоб айлади Жаннотто,— унинг исмини айтганим тақдирда ҳам бошимга бундан ортиқ мусибат тушмасди, баски, шундай экан, энди ҳеч нимадан қўрқмайман. Отамнинг исми — Арригетто |Капече эди — агар у тирик бўлса, ҳануз шу номда бўлиши керак, менинг отим эса, Жаннотто эмас, балки Жусфреди. Башарти мен зиндондан озод бўлиб, Сицилияга қайтгудек бўлсам, ҳеч шубҳа қилмайманки, у ерда ғоят юксак рутбага мушарраф бўлгайман».

Зиндонбон ортиқ суриштириб ўтирмай, қулай фурсат келиши билан маҳбусдан эшитган гапларини оқизмай-томизмай ҳаммаси-

пяП.1 ГибеЛ|ННЛар_Х11_ХУ ас Р РДа Италияда империя партияси-ГУ партия асрсаи феодал зодагонларидан ташкил топган булиб,

боГ?^Т^Т ТЛаР В3 „ ПарТИ:,СИ_Гвел -ьф-рга

кар^лГ^раГГГб

Курradoга айтиб берди. Бу хабар Курradони қизиқтириб ...л-ган бўлса ҳам бу ҳолни у зиндонбонга сездирмади ва ...ритоланинг олдига бориб, ғоятда назокатли иборалар билан ...ндан, Арригет-тодан Жусфреди исмли фарзанд кўрганмидингиз, деб сўради. Аел-йинг хўрлиги келиб, беному нишон йўқолган икки ўғлимдан катта-сининг исми айнан шундай эди, агар тирик бўлса, ҳозир йигирма иккига кирган бўларди, деб айтди.

Курrado муштипар онанинг гапларини эшитиб, Жанноттонинг, дарҳақиқат, унинг ўғли эканлигига ишонди ва модомики аҳвол шундай экан, мен беҳад улкан шафқат кўрсатишим ва айни пайтда қизимни навжувон йигитга бериб ҳам ўзимнинг, ҳам қизимнинг шаънига тушган доғни ювишим мумкин, деган мулоҳаза келди унинг миясига. Шунга кўра, у Жанноттони махфий равишда ўз ҳу-зурига олиб келтирди-да, унинг ўтмиш ҳаети тафсилотини ипидан-игнасигача суриштириб билиб олди. Ниҳоят, у айрим бешак да-лилларга суянган ҳолда, ўз қаршисида ўтирган одам дарҳақиқат Арригетто Капеченинг ўғли >Кусфреди эканлигига ишонч ҳосил қилиб, унга деди: «Узингга аенки, Жаннотто, сен қизим тимсолида мени ниҳоятда оғир таҳқирга қўйдинг, ваҳоланки, мен соҳиб ўз хизматкори билан қандай мулойим ва дўстона муносабатда бўлса, сен билан ҳам шундай муносабатда бўлиб эрдимки, бунинг эвазига сен менинг обрўйимни, шунингдек, оила аъзоларимнинг ҳам иззат-обрўсини ҳимоя ва муҳофаза қилмоғинг лозим эрди. Менинг ўр-нимда бошқалар бўлганида ва уларга худди менга кўрсатган кўр-намаклигингни қилганингда, улар сени албатта сазойи қилиб, қатл эттирган бўлардилар; бироқ одамгарчилик юзасидан мен бунга кўл урмаяпман. Сенинг аслзода кишилар фарзанди эканлигингни билганимдан кейии эса, мен энди, агар сен ҳам бунга майл бил-дирсанг, мусибат ва изтиробларингга чек қўймоқчи, сени зиндондан халос этмоқчи, шу билан бирга, сенинг ҳам, менинг ҳам хайрлн номимизни инобатли далиллар билан поклаб олмоқчиман. Қизим Спинани, гарчи сен самимий эҳтирос даъвати билан деб ҳисоб-ласанг ҳам, лекин аслида, ўзингни ҳам, қизимни ҳам бадном қи-лувчи шаҳвоний ҳирс билан йўлдан урдинг, ўзингга аенки, ана шу қизим — бева, унинг сеплари беҳисоб ва асл моллардан иборат, унинг қалб фазилати эса, ўзингга аен, ота-онасининг ҳам кимлиги-ни биласан; сенинг ҳақиқий аҳволинг ҳақида эса, оғиз очмайман. Гап шу, агар сен истасанг, шу беорлик билан орттирган ўйнашинг, менинг рози-ризолигим билан сенинг жуфти ҳалолинг бўлади, ана унда сен ўз ўғлим сифатида, бу ерда кўнглинг тилаганча хотининг билан бирга менинг қанотим остида яшайверишинг мумкин».

Гарчи зиндон Жанноттонинг силласини қуритиб чўп-устихон қилган бўлса ҳам, лекин унинг сут билан кирган дил саховатига ҳам, ўз қалбининг соҳибасига бўлган ҳиссиетининг барқарорлигига ҳам асло таъсирини ўтказа олмаган эди. Курradонинг мазкур так-лифини мудом орзиқиб кутган бўлса ҳам, ҳали у ҳамон Курradонинг бандиси ҳисобланса ҳам, унга қилган жавобида ўзининг улуғ-вор руҳи кўрсатган чизиқдан бир энлик ҳам четга чиқмади: «Кур-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ғдо! На мансабпарастлик, на манфаатпарастлик, на биронта ш-қа сабаб сенинг жонингга хиенаткорона қасд қилишга даган эди мени. Мен сенинг қизингни севиб қолдим, севаман а уни ўла-ўлгу-нимча севажакман, зеро уни муҳаббатимга муносиб деб биламан, Айрим калтафаҳм кишиларнинг фикрича, мен қизингга виждон-сизлик қилдим, лекин ахир бу ешликка монанд бўлган гуноҳ-ку: агарда бу сингари гуноҳлар содир бўлмаганида, унда ешликнинг узи ҳам бўлмас эди; агар қарияларимиз ақлни йиғиб, ўзларининг ҳам бир вақтлар еш бўлишганини ўйлаб кўришса-ю, ўзгаларнинг қилмишини ўз андозалари билан ўлчаб, ўз қилмишларини ўзгалар андозаси билан ўлчасалар, унда менинг гуноҳим, сен ва яна бошқа кўпчилик кишилар ўйлаганчалик оғир бўлиб туюлмасди, боз усти-га, мен у гуноҳни ғаним сифатида эмас, балки дуст сифатида қил-ган эдим. Сен ҳозир менга азалий армонимни тавсия қиляпсан, агарда сўзим ерда қолмаслигига имоним комил бўлганида, ўзим буни сендан аллақачон сўраган бўлур эдим, бинобарин, энди бу иарса мен учун юз карра қимматлироқ бўла'ди, зеро шу чоққача ҳеч қандай умид учқуни йўқ эди менда. Аммо борди-ю, буларнинг ҳаммаси қуруқ гай бўлса-ю, кўнглингда ҳеч қандай бунақа ния-тинг бўлмаса, унда мени сохта умид домига тортма, буюр, мени қайта зиндонга кузатиб қўйишсин, кейин кўнглинг сиққанча мени ўша ерда қийноққа сол, ва лекин сен мен билан қандай муноса-батда бўлма, барибир ўла-ўлгунимча Спинани севаман, бинобарин, у туфайли сени ҳам севиб, ҳурмат қиламан».

Куррадо йигитнинг гапларидан таажжубга тушди, зеро унинг нутқида, йигитнинг руҳан улуғворлиги ҳам, шунингдек, кучли ҳис-сиети ҳам яққол намоен бўлган эдиким, бунинг оқибатида Жан-нотто унга яна ҳам азиз бўлиб қолди. Куррадо ўрнидан туриб, уни бағрига босиб ўпди, кейин шу заҳотиеқ бу ерга Спинани ҳам махфий равишда олиб келишни буюрди. Спина ҳам Жаннотто сингари бандликда озиб-тўзиб, ранги сомон бўлиб, дармонсизланиб қолган эди. Улар шу ернинг ўзида Куррадо шоҳидлигида эр-хотин бўлишга розилик билдириб, бизда мавжуд бўлган расм-таомил бў-йича никоҳ аҳди тузишди.

Шундан кейин Куррадо Спина билан Жанноттонинг барча ис-таклари сўзсиз бажарилсин, деб буйруқ берди, бироқ яна бир неча кун давомида уларнинг бир-бирига фотиҳа қилингани ҳаммадан сир сақланди, ниҳоят, Куррадо, ешларнинг оналарини хурсанд қи-лиш пайти етди, деб ҳисоблади, шунга кўра, у ўз хотини ва Бери-толани чақиртириб, Беритолага шундай сўзлар билан юзланди: «Хоним афанди, баШарти мен сизнинг катта ўғлингизни топсаму уни қизларимдан бирига уйлантириб, кўлингизга топширсам, нима дердиигиз?»

Ланиола унга жавобан: «Сизга ҳозиргидан ҳам зиедроқ мин-натдорлик билдиришга қодир бўлганимда эди, агар жонимдан азиз жигарпорамни топиб бергудек бўлсангиз, сизга миннатдорчи-лик билдиришим учун яна ҳам кўпроқ сабаб бўлган бўларди,— деб айтишдан бошқа нима ҳам дея олар эдим?» — деди-ю, ўпкаси тўлиб гапини тугата олмади.

Шунда Куррадо ўз рафиқасига юзланди: «Шундай куевга с нима дердинг, хотин?»

Хотини унга бундай жавоб қилди: «Куевимиз нафақат ўз дав-рамиздан бўлиши, шунингдек паст табақадан бўлса ҳам менга маъқулдир, ишқилиб, сизнинг табиатингизга ўтирса бўлгани».

Шунда Куррадо деди: «Яна бир неча кундан кейин икковла-рингни хурсанд қиламан, деган умиддаман».

У ешларнинг юзига ранг кириб, анча дармонга киришгунича кутди, сўнг икковларини ҳам ўз рутбаларига монанд кийинтириш-ни буюрди ва Жусфредидан сўради: «Мабодо сенинг бу шодли-гингга яна бир шодлик қўшилса — ушбу ерда ўз онанг билан дий-дор кўришсанг, кўнглинг хушнуд бўлармиди?»

Бунга Жусфреди шундай деб жавоб қилди: «Шундай оғир қис-матга мубтало бўлган онажонимнинг омон қолишга мадори етга-нига ишона олмайман ва лекин агар онам чинданам тирик бўлса, бошим осмонга етарди. Уйлайманки, унинг маслаҳатлари менинг Сициялиядаги ҳуқуқларимни деярли батамом тиклашимга мадад

берган бўлур эди».

Шунда Куррадо иккала хонимга одам юборди. Икки аел шо-диена таажжуб билан келин-куевни табриклашди, шунингдек, Кур-радони бундай валинеъмат бўлишга — ўз қизини Жанноттога қў-шишга ундаган кучдан ҳайратга келишди. Куррадонинг сўзлари-дан руҳланган Беритола Жанноттонинг юзига тикилиб қарай бош-лади ва елғиз оналаргагина хос бўлган қандайдир ғойибона куч ердамида, у ўғлининг гўдакликдаги чеҳрасини хотирасида тик-лади ва энди ўзга исботларга ҳожат қолмай, ўғлини бўйнидан маҳкам қучоқлаб олди. Жўш урган оналик меҳридан ва бу улкан шодиенадан у бир оғиз ҳам сўз айта олмади — аксинча, у бирон нимани ҳис қилиш лаекатини ҳам йўқотиб, ўғлининг қўлига хуш-сиз йиқилди. Жаннотто эса, уни ушбу қалъада жуда кўп марота-ба курган бўлса ҳам ҳеч танимаганини эслаб, ҳайрон бўлиб қолди, бироқ у бу аелни ўз онаси эканлигини фарзандлик қалби билан ҳис қилди ва у ўзининг бепарволигидан койиниб, онасини бағрига бос-ди ва кўзлари жиққа ешга тўлиб, уни зўр ме'ҳр билан ўпди. Донна Куррадо билан Спина Беритоланинг ҳолига ачинишиб, совуқ сув ва бошқа воситалар билан уни ҳушига келтиришди, шунда у яна ўғлини бағрига босиб, юм-юм йиғлай, меҳр тўла сўзлар билан эрка-лай бошлади. Унинг бутун вужуди оналик меҳрига тўлган, у ўғлини тўхтовсиз ўпарди, ўғил эса, онасининг чеҳрасига қараб тўй-масди.

Бу ерда ҳозир бўлганлар зўр шодиеналик ва улкан мамнуният билан «бир эмас, бир неча марталаб табрик сўзларини самимий изҳор этишга» улгурганларидан кейин, она билан ўғил ўз бошла* ридан кечирганларини бир-бирларига баен қилганларидан кейин,. Куррадо эса, барчанинг кўнглини хушнуд этиб, ер-дўстларига янги қариндош орттиргани ҳақида овоза қилиб, дабдабали тўй-томоша уюштиришга фармойиш бергач, Жусфреди уг шундай сўзлар билан юзланди: «Куррадо! Сиз мени к жиҳатдан хушнуд этдингиз, узоқ вақт онамни эъзоз меҳмон қилдингиз. Энди илтимосим

шуки, ушбу ҳимматингизни ниҳоясига етказсангиз: онамга, никоҳ тўйимизга, шунингдек, менинг ўзимга ҳам саодат бахш этинг — яъни мессер Гаспаррино д'Ориа қўли остида асоратда хизматкор-лик қилаетган инимни халос этинг, сизга аввал ҳам айтган эдим, ,у одам бизнинг кемага ҳужум қилганида, мени ҳам тутиб олиб кет-ган эди. Ундан кейин бирон та кишини Сицилияга юборинг: токим у одам оролдаги вазиятни ва муҳитни қандай аҳволда эканлиги-ни муфассал билсин ва менинг отам Арригеттога нима бўлганини, у ҳаетми е оламдан ўтганми — суриштириб билсин, борди-ю, ҳает бўлса, аҳволи нима кечаетгани ҳақида аниқ маълумотлар олиб, қайтиб келсин».

Жусфредининг илтимоси Курradога маъқул тушди ва у фурсатни ўтказмай, Генуя ва Сицилияга уз ишончли кишиларини юборди. Генуяга йўл олган одам мессер Гаспарринони ахтариб то-пиб, Курradонинг Жусфредига ва унинг онасига қанчалик мурув-ват кўрсатгани ҳақида муфассал сўзлаб берди, кейин, Скаччато .билан унинг энагасини қайтиб беришни Курradо номидан қатъий илтимос қилди.

Мессер Гаспаррино бу хабарни эшитиб, ғоят ҳайратга келди ва деди: «Бажону дил, Курradо учун қўлимдан келганча яхшилик қилишдан, унинг жамики хоҳишини бажаришдан ўзимни бахтиер ҳисоблайман. Дарҳақиқат, уйимда ўша сен сўраеттан ўн тўрт еш-лар чамасидаги бола билан унинг онаси яшайди, мен уларни жо-ним билан Курradога бериб юбораман. Бироқ сен унга айтиб қўй, энди ўзини Жусфреди, деб кўрсатаетган ўша Жанноттонинг гапла-рига лаққа тушиб, купам ишонавермасин, сабабки у Курradо ўй-ла-гандан минг карра айерроқдир».

Шундай дея у ўз хизматкорларига азиз меҳмонни иззат-икром билан кутишни буюрди, ўзи энагани пинҳона чақиртириб, ундан эҳтиеткорлик билан гап ола бошлади. Знага Сицилияда исен кўта-рилганидан ва Арригеттонинг тириклигидан хабар топиб, ниҳоят қўрқувни тарк этди ва бўлган барча воқеани муфассал сўзлаб бериб, ўзининг шу тарзда иш тутишига нима мажбур қилганини изоҳлаб берди. Мессер Гаспаррино, энаганинг айтганлари элчи-ғинг гаплари билан мос тушаетганига ишонч ҳосил қилди-ю, унинг гапларига ишонди. У ниҳоятда доғули одам бўлгани туфайли ҳар турли йўл билан яна бир неча бор энаганинг айтганларини текши-риб курди, илло, ҳар сафар унинг рост гапирганини исботловчи янги-янги далилларга дуч кела бошлади; ахири йигитча билан бунчалик емон муомала қилганидан, ўзининг йигитга нисбатан қат-тиққўл бўлганлигидан жуда хижолат тортди ва Скаччатонинг кўнг-лини овлаш мақсадида, уни ўзининг ўн бир ешли сулув қизига уй-лантирди, шу билан бирга, беҳисоб молу давлатини қизига сеп қилиб берди, чунки у Арригеттонинг кимлигини, қандай рутбадаги зот эканлигини жуда яхши биларди. У никоҳ маросимини бутун расм-русми билан ўтказгач, енига куеви ва қизини, Курradонинг элчисини ҳамда энагани олиб, ҳаммалари ниҳоятда яхши жиҳоз-ланган кемага чиқишди ва эсон-омон Леричига етиб келишди, у ерда меҳмонларни Курradо иззат-икром билан қарши олди ва ҳам-

аларини шу яқин ўртадаги қасрларидан бирига олиб кетди, у да катта тўй-томоша учун ҳамма нарса тахт қилиб қўйилган ди.

Онанинг ўз ўғли билан дийдор кўришганидан нақадар шодлан-гани, ака-уканнинг самимий хурсандлиги, учовларининг энага садо-қатини тақдирлаб айтган тасаннолари, бир томондан мессер Гаспаррино билан қизи, иккинчи томондан қолган ҳамманинг бир-бирларига қилган илтифотлари, шунингдек, Курradони, унинг ра-фиқаси ва фарзандларини, еру дўстларини қандай дабдаба билан қутлашгани — буларни ҳеч қандай сўз билан таърифлаб бўлмай-ди; буларнинг ҳаммасини, дугоналар сизларнинг тасаввурингизга ҳавола қиламан. Парвардигор эгам, бу хушбахт кишиларнинг иқ-боли мукаммал бўлсин деб, яна Арригетто Капеченинг соғ-сало-мат эканлиги ҳақида хушхабар юбордиким, эгам бир шафқат қи-ла бошласа, саховатининг ниҳояси бўлмайди.

Воқеа бундай бўлган эди. Улкан тўй тантанаси эндигина бош-ланиб, эркак ва аел меҳмонлар дастурхон теграсига ўтириб, эндигина тановул қилишга киришган пайтларида Сицилияга юборил-ган чопар етиб келди ва хусусан, қуйидагиларни баен қилди: қирол Карл Арригеттони Катання қамоқхонасига ташлаган экан; мамла-катда қиролга қарши исен кўтарилганда, ғазабга тўлган халқ қа-моқхонага ҳужум қилиб, зиндонбонларни ўлдириб, Арригеттони озод қилипти ва қирол Карлнинг ашаддий душмани сифатида уни ўзига саркарда қилиб тайинлаб, французларни қириш ва ваган-дан қувишга киришипти. Шу боисдан Арригетто қирол Педронинг зўр марҳаматига мушарраф бўлибди-ю, қирол унинг барча рутба-лари ва мол-давлатини ўзига қайтариб берипти, бинобарин у ҳозир иззат-эҳтиромда, фароғатда яшамоқда экан; элчини эса,— унинг ўзи айтишича,— зўр ҳурмат билан қарши олибди, хотини ва ўғли ҳақидаги хушхабардан беҳад хурсанд бўлибди, сабабки, уни зин-донбанд қилишган кундан буен улар ҳақида ҳеч бир хабар эшит-маган экан, эшитибди-ю, дарҳол бир енгил кемани сафарга жиҳозлаб, бир неча аъенни хотин, бола-чақасини олиб келишга юборибди, улар орқама-орқа ҳали замон келиб қолишлари мумкин экан. Чопарни мамнуният билан қарши олган меҳмонлар гаплари-ни юраклари шодликка тўлиб тинглашди сўнг Куррадо ва унинг ер-дўстлари, фурсатни ўтказмай, Беритола билан Жусфредини олиб кетгани келаетган аслзода меҳмонларни кутиб олиш учун со-ҳилга йўл олдилар ва уларни қучоқ очиб қарши олдилар-да, энди қизиб келаетган базми жамшидга таклиф этдилар. Беритола, Жусфреди ва қолган ҳаммаларининг қувончдан бошлари кўкка етди-ки, дунеда ҳали ҳеч ким бу даража шодланган эмас эди; Сицилия-дан келган меҳмонлар эса, дастурхонга ўтиришдан олдин, Куррадо билан унинг рафиқасини Арригетто номидан табриклаб, уларга Курradонинг хотини ва ўғлига кўрсатган меҳмондўстлиги учун астойдил миннатдорчилик изҳор қилдилар ва айтдиларки, Арригеттонинг ўзи ва унинг ихтиеридаги барча нарсалар уларнинг хиз-матида бўлади. Кейин мессер Гаспарринонинг бу қадар саховатли киши эканлигини кутмаган меҳмонлар унга юзланиб, комил ишонч

илан айтдиларким, Арригетто унинг Скаччато учун қилган ши-лнкларидан бохабар бўлган заҳоти, унга айнан шундай, тимол-ки, бундан ҳам зиед миннатдорлик изҳор этгай. Шундан сўнг тўй-томоша авжига чиқди— ўйин кулги бошланиб кетди.

Куррадо ўз куеви ва ўзга хеш-акраболари, ер-дўстлари билан бир эмас, бир неча кун сурункасига тўй ишратини сурди. Тўй ни-ҳоясига етиб, Беритола, Жусфреди ва бошқалар, сафарга отланиш пайти етди, деб айтишгач, Куррадо, унинг хотини ва мессер Гас-паррино улар билан кўз еш қилиб хайрлашишди, меҳмонлар ва улар билан бирга Спина ҳам кемага ўтириб йўлга равона бўлищ-ди. Мурод шамоли эсаетган эди. Шу боисдан улар тез фурсатда Сицилияга етиб келишди. Палермода эса Арригетто ўз фарзандла-ри ва хонимларни шундай шодиеналик билан қарши олибдики, унинг бу шодлиги ҳеч қандай таърифга сиғмайди. Айтишларича, улар, кўрсатган марҳамати учун худойи таолога ҳамду сано ўқи-шиб, узоқ йиллар саодатли умр кечиришибди.

7

Бобил султони қизини Алгарви қиролига эрга бериб, уни қирол ҳузурига юборади; вазият тақозоси билан қиз тўрт йил мобайнида турли ерларда тўққиз эркакнинг қўлида бўлади, лекин қисса ниҳоясида ўз отаси ҳузурига бокира қиз бўлиб қайтади ва дастлабки ниятини рўебга чиқариш мақсадида Алгарви қиролига хотин бўлиш учун унинг ҳузурига равона бўлади

Эмилиянинг ҳикояси яна хиел чўзилганда борми, донна Берито-ланинг бошидан кечирган надоматларни эшитиб, унга раҳми келиб ўтирган еш хонимлар йиғлаб юборган бўлармидилар. Эмилия ҳикоя қилиб бўлгач, малика ҳикояхонлик навбатини Панфилога беришни ихтиер қилди, у ҳам пайсалга солиб ўтирмай, ҳикоясини шундай бошлади:

— Латифа хонимлар! Нимага интилишимиз зарурлигини билиш бизга насиб этмаган, бу ҳақ гап: биз бундай ҳодисаларнинг жуда купини биламизки, одамлар, агар бойисам — беташвиш, беармон кун кечираман, деб ўйлаб, наинки бу борада худога илтижо қилиш-ган, шунингдек, бойлик орттириш мақсадида ҳеч нимадан тап торт-май, энг хатарли ишларга ҳам қўл урганлар, оқибат, гарчи улар ўз ниятларига етган тақдирда ҳам йўлларига тўғоноқ бўлувчи тнахс-лар пайдо бўлишганки, улар бой меросга муяссар бўлишдек бад-ниятлик билан ўшал армони ушалганларнинг жонига қасд қилган-лар, ваҳоланки бу кишилар айнан ўша одамларни бойимасларидан олдин жонларидан азиз кўриб, ҳимоя қилганлар. Бошқа бировлар кўп жангу жадалларда ўз жонларини таҳликага қўйиб, оға-иниила-ри, ер-биродарлари тўккан қон эвазига, бахтиқароликдан ўзлари энг олий саодат деб ҳисоблаган салтанат чўққисигача кўтарилиш-ган, кейин эса, мазкур юксак лавозим замирида ҳаяжону даҳшат-лар қалашиб етганини шоҳиди бўлиш билан бирга, айни пайтда, шоҳлик дастурхони оғу тўлдирилган косалар қўйилишини ўз

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

конларини қурбон қилиш билан тушунганлар. Кўплар удратли ва гўзал бўлишни астоидил истаганлар, бошқалар ебу зийнат ва та-қинчоқларни орзу қилганлар ва лекин улар ўз истакларининг беса-мара эканлигини ўз армонларини рўебга чиқараман деб умрлари ўтиб кетганини пайқагандан кейин е айнан шу армонлари ўзлари бошига бало бўлгандан кейингина тушунганлар. Мен одамзоднинг ҳар битта армони ҳақида алоҳида гапириб ўтирмоқчи эмасман — мен фақат бир нарсани таъкидламоқчиман: бу еруғ жаҳонда бирон-та ҳам толе йўққи, одамзод, айнан мана шу толе мудом фалакнинг бевафолигидан холи бўлиб қолади, деб қатъий ишонган ҳолда, уни ўз қисмати деб танлай олсин, бинобарин, агар биз ақл-идрок билан иш кўрганимизда эди, фақат яратган эгамнинг бизга ато этган насибасидан баҳраманд бўлиб, фақат ўшал насибасидан баҳ-раманд бўлиб, фақат ўшал насибага қаноат қилмоғимиз лозим эди, зеро елғиз эгамнинг ўзи бизнинг нимага муҳтожлигимизнн билади ва фақат у бизнинг истакларимизни бажо этишга қодирдир. Ва лекин одамларнинг қусур ишлари турлича бўлгани сабабли, сизларнинг эса, дилрабо хонимлар, гуноҳларингиз, гўзал бўлишга интилганингиз сабабли, яна ҳам зиедроқ бўлганлиги учун —сизлар гўзал бўлишни шу қадар орзу қиласизки, табиатнинг ўзи бахш этган латофатга қаноатланмай бутун маҳоратингизни ишга солган ҳолда, уни янада оширишга беҳуда уринасиз,— шунинг учун мен сизларга бир сарацин[1] қизи ҳақида ҳикоя қилиб бермоқчиманки,. у қандайдир тўрт йил мобайнида ўзининг машъум гўзаллиги касо-фатига қолиб, тўққиз марта эрга тегади.

Қадим замонларда Бобил вилоятида Беминадаб исмл саодатли султон ўтган эди. Унинг ўғил ва қизлари сероб эл шулар қатори, Алатиэль исмли қизи ҳам бор эдики, унин ҳусн-жамолини кўрган-лар, бу еруғ жаҳонда унга тен келадиган соҳибжамол йўқ деб ай-тардилар. Султон, ўз салтанатига бостириб келган араб лашкарла-рини Алгарви қиролининг мўъжизакор мадади туфайли тор-мор келтирганини эътироф этиб, унга ўз қизини хотинликка беришга ваъда қилди, чунки қирол султондан айнан шуни лутфан илтимос қилган эди. Султон қизини қийматбаҳо ва серҳашам совға-салом-лар билан таъминлаб, унга ҳурматли мулозимлар, канизакларни қўшиб берди ва ҳаммаларини мукаммал қуролланган ва жиҳозлан-•ган кемага ўтқазиб, қизини худонинг паноҳига топширди-да, қирол ҳузурига юборди. Баҳрийлар об-ҳавонинг матлуб келганидан фой-даланиб, елканларни кўтардилар. Искандария лиманидан чиқдилар, сўнг бир неча кун давомида денгизда хотиржам сузиб борди-лар. Улар Сардиния енидан ўтиб, энди манзилга ҳам етай деб қол-ганларида, бирдан шиддатли шамол туриб султон қизи ва баҳрийлар сузиб кетаетган кемани ўйинчоқ қилиб шу қадар аевсиз ўйнай бошладики, ундаги одамларнинг ҳаети бир неча бор хавф остида қолди. Шунга қарамай, довюрак баҳрийлар астоидил ҳаракат қи-

[1] С а р а ц и н — ўрта аср бошларидан бошлаб христиан адиблари ўз асарлл-рида ҳамма арабларни шу ном билан аташган. *(Тарж.)*

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

иб, қутурган денгиз билан олишдилар, бутун маҳоратларини ишга солиб, иккй кеча-кундузга бардош бердилар. Тўфоннинг биринчи тупи бошланганда эса,— у ҳануз босилмас, аксинча, обора қаттиқ-роқ ғазабга минарди,— адашиб қолган. денгизчилар ўзларининг қаерда эканликларини на денгиз асбоблари ердами билан, тун ос-монини.қора булутлар қоплагани туфайли, на кўз билан тахминлаб била оладилар, илло, улар Майоркага етмасдан кеманинг дарз кетганини пайқаб қолдилар. Улар қутулишнинг бошқа иложини топа слмай, боз устига, ҳаммалари ҳам ўз жонларини сақлаб қолиш пайида бўлишиб, дарҳол эшкакли қайиқни сувга туширдилар, шун-да кема соҳиби,- ўз ҳаетини дарз кетган кемадан кўра шу қайиққа ишонишни маъқул кўрди-да, биринчи бўлиб унга сакраб тушди; уининг кетидан бошқалар ҳам таппа-таппа сакраб туша бошладилар, қзйиққа олдин тушганлар кейинги тушаетганларга пичоқ ўқтал-салар ҳам бўлмади, оқибат шундай бўлдики, ҳалокатдан қутул-моқчи бўлган бу одамлар тўппа-тўғри унинг дамига равона бўлди-лар: сабаб, мўъжаз қайиқ тўфон пайтида бунча кўп одамни кўтара слмай, унга тушган ҳамма одамлар билан денгиз қаърига йўл ол-ганди. Бу орада, ғазабнок бўрон таъқибидаги ичига сув тўла бош-лаган кема елдек тезлик'билан бориб, Майорка оролининг саез зкойига. урилди; бу кемада султон қизи ва унинг канизакларидан бўлак ҳеч ким қолмаган эди — улар ҳам саросимадан ва кема чай-калишидан ҳушларини йўқотиб, чалажон бўлиб чўзилиб етардилар. Кема яшин тезлигида учиб келганлигидан деярли батамом қумга кириб кетди — бу ердан соҳил тош отса етадиган даражада яқин эди. Энди шамол кемани ўрнидан қўзғатишга ожиз эди, фақат .долғалар тун бўйи кемага урилиб парчаланарди.

Кун еришиб, бўрон бир оз тинганда карахт бўлиб етган султон қизи зўр-базўр бошини кута риб заиф овоз билан гоҳ, у, гоҳ бу маҳрамининг отини атаб чақира бошлади; леки-н бу уринишлари бе-ҳуда эди — зеро у ердамга чақираетгаи одамларнинг ҳаммаси ҳам бу ердан олисда қолиб кетган эдилар. Ҳеч кимдан садо чиқмагач ва кемада ҳеч зоғ кўринмагач, қиз ҳайратга келиб ҳанг-манг бўлиб қолди ва жуда қўрқиб кетди. У базўр ўрнидан турди ва канизак-ларининг, улар қаторида, ўзга аелларнинг ҳам чўзилиб етишганини кўриб, уларни туртиб, номларини атаб чақира бошлади ва лекин бу аелларнинг айримларидагина ҳаетдан нишона бор эди, бошқалари эса — биров оғир ошқозон касалидан, бошқа биров қўрқувдан — бандаликни бажо келтирган эдилар; бу мудҳиш манзара қизни яна ҳам мудҳишроқ даҳшатга солди. Шундай. бўлишига қарамай, султон қизи ўзининг қаерда эканлигини билмаса, тушунмаса ҳам би-рои чора куриш зарурлигини эътироф этган ҳолда (зеро, қиз ердам қўлини чўзадиган ҳеч ким йўқлигини тушунган эди), тирик қолган-ларга шундай далда бера олдики, улар ўринларидан туришга ўзла-рида куч топа олдилар. Қиз эркакларнинг қаеққа ғойиб булганидан бошқаларнинг ҳам бехабар эканлигини билгач, кеманинг саез-лпкка ботиб кириб кетганини ва унинг ҳамма еғи ғилқ-ғилқ сув бўлиб кетганини кўриб, а,.ламидан йиғлаб юборди, унга қўшилиб бошқа аеллар ҳам йиғлай бошладила
Соат саккиздан ошган эди,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

имо шафқат тилаб, ердамга чақириш учун на соҳилда ва на бошқа ерда биронта тирик жон кўринар эди.

Кун қиемдан оғиб, вақт соат учларга яқинлашганда, Перикон да Висальго исмли бир аслзода бир неча нафар сувори хизматкор-лари қуршовида ўз амлокидан қайтаетиб, шу соҳилдан ўта бошлади. У кемани курган заҳоти қандай кор-ҳол юз берганини тушунди ва хизматкорларидан бирига пириллаб бориб кемага чиқишни ва у ерда кўрган-билганларини хабар қилишни буюрди. Хизматкор бир зумда кемага чиқди, у ерда қўрққанидан тагхонага биқиниб олган бир хоним билан унинг ҳамсафарларини курди. Улар хизматкорни кўришлари билан кўз еш қилиб, шафқат тилай бошладилар, кейин, гапларига хизматкор тушунмаетганини, ўзлари эса — хизматкор-нинг гапига тушунпшмаетганини фаҳмлашиб, бошларига қандай фалокат тушганини имо-ишоралар билан тушунтира бошладилар. Хизматкор кириб куриш мумкин бўлган ҳамма жойни кўздан кечи-риб бўлиб, кемадаги воқеани Периконга хабар қилди. Перикон дарҳол кемадан аелларни туширишни ва у ердаги энг қимматли мол-ларнинг барини олиб кетишни буюрди-да, бисер ўлжа билан ўз қасрига равона бўлди. Қаерда аеллар овқатланиб дам олдилар, "лекин Перикон қизнинг асл зийнатларига бир қарашдаеқ унинг юксак мартабали оила фарзанди эканлигини тушунди, ўзга аеллар уни қанчалик эъзозлаетганини кўргандан кейин эса, ўз фикрининг тўғ-рилигига батамом ишонди. Гарчи қиз денгиз дардидан кейин ранги ўчиб, қути қочган бўлса ҳам, шунга қарамай, Перикон кўзига соҳибжамол бўлиб туюлди ва у шу заҳотиеқ, агарда бу қиз турмуш қурмаган бўлса, унга уйланаман, борди-ю, уйланишнинг иложч бўлмаса, барибир, унинг ишқига ноил бўлишга уринаман, деб аҳд қилди.

Перикон қадди-қомати келишган, зуваласи пишиқ одам эди. У қизни яхшироқ парвариш қилишни буюрди, натижада, орадан бир неча кун ўтар-ўтмас, қиз хасталикдан буткул фориғ бўлиб, яна ав-валги қиефасига кирди-ю, Перикон бу қизнинг таърифга сиғмайди-ган даражада гўзал эканлигига шоҳид бўлди, шунда у қизнинг ти-лини тушунмаетганидан, қиз эса, унинг тилига тушунмаетганидан, бунинг оқибатида у қизнинг насл-насабини аниқлай олмаганидан қаттиқ ранжиди, бироқ у қизнинг ҳусн-жамолига шайдо бўлиб қол-ди ва шул боисдан унга навозиш, мулозамат қилиб, уни ўз истакла-рини сўзсиз вожиб қилишга ундай бошлади. Лекин унинг барча уринишлари зое кетди: у роса шилқимлик қилиб курди, лекин қиз, барибир, унинг талабини узил-кесил рад этди, бунга сари Перикон-нинг ишқий ҳирси бешбаттар хуруж қила бошлади. Қиз бу аҳвол-дан воқиф бўлгач, яна бир неча кундан кейин маҳаллий фуқарэ-нинг расм-таомилини кузатиб юриб, унинг христианлар орасига тушиб қолганини, борди-ю, ўзининг кимлигини буларга тушунтира олган тақдирда ҳам бундан унга ҳеч қандай наф бўлмаслигини тушунди; у эртами-кечми, Периконнинг зўрлигига бардош берол-май еинки ўз ихтиери билан — қандай тарзда бўлмасин,—унинг ис-тагини бажаришга мажбур бўлажагини англади, англади-ю, қалбн пок аел бўлганлиги учун

кдирга тан бермасликка қарор қилди. Шу боисдан у бор-йўғи ита қолган канизакларига шундай деб тайинлади: «Менинг кимли-гимми ҳеч кимга айтманглар, фақат, бошқа бирон мамлакатга бориб қолиб, у ерда зркинликка чиқишга муяссар бўлган тақдирин-гиздагина метисно тариқасида айтишингиз мумкин»; яна у ўз канизакларига юзланиб, уларни иффатли бўлишга даъват этди ва улар-га ўзининг қатъий қарорини баен қилдиким, бу қарорга кўра, уни қонуний эридан бўлак ҳеч ким фатҳ эта олмаслиги керак эди. Аел-лар соҳибаларининг гапини маъқуллаб хўп мақтадилар ва унинг фармонини баҳоли қудрат бажо келтиришга сўз бердилар .

Перикон армонининг сарҳади тобора яқинлаша ва айни пайтда, уни забт этиш мушкуллаша бошлаган сари, унинг шаҳвоний ҳирси янада кучлироқ аланга ола бошлади, ниҳоят, у хушомад билан ҳеч нимага эриша олмаслигига кўзи етиб, найранг ишлатишга аҳд қилди, зўравонлик қилишни эса, сўнгги чора сифатида кўнглига тугиб қўйди. Урф-одат йўл қўймаганлиги сабабли, умрида ' бир қултум ҳам май ичмаган қизларнинг секин-аста ичкиликка ружу қўйган-ларини аввалари ҳам бир неча маротаба ўз кўзи билан курган .эди, мана шу боисдан, у муҳаббат маъбудаси Венера масканида энг олий коҳин май эканлигини эслаб, қизни ўз тузоғига май билан илинтиришни мақбул курди. Натижада, у қизнинг унга адоват билан қарашини пайқамаетган бўлиб, бир куни кечқурун худди байрамлардагидек ғоятда серфайз дастурхон тузаб, зиефат уюш-тирди ва унга қизни ҳам таклиф этди. Мана, барча меҳмонлар турли-туман ноз-неъматлар уйиб ташланган дастурхон теграсига >тиришди-ю, зиефат бошланиб кетди, шунда Перикон қизга муло-замат қилаетган хизматкорнинг қулоғига, қизга ҳар турли майлар-ни омихта қилиб сун, деб буюрди. Хизматкор ҳам соҳибининг амри-ни бажо айлади: қиз майдан тотиб кўриб, унинг мазасига тушуниб қолди ва сергакликни йўқотиб, қизлик иффатига зиен етмайдиган миқдордан зиедроқ ичиб қўйди, бунинг натижасида у бошига тушган барча ғам-аламларини унутиб юбориб, кўнгли еришиб кетди ва майоркача рақс тушаетган меҳмон аелларни кўриб, ўзи ҳам пекан-дарияликлар қабилида рақс туша кетди. Ана шунда Перикон ўз ниятига етиш пайти яқинлашганини пайқади ва зиефатни атайлаб чўзиб, яна устма-уст турли таом ва ичкиликлар олиб келишни бу* юрдики, бу базми жамшид то тун яримдан оггунгача давом этди. Ниҳоят, меҳмонлар тарқалишди ва Перикон қиз билан бирга унинг етоқхонаси сари йўл олди. Қизнинг кайфи ошиб қолган эди, у одоб сақлашни ҳам унутиб, гўе қаршисида канизаги тургандай, ҳеч уя-либ-нетиб ўтирмай, Перикон кўз олдида ечинди-да, тўшагига етди. Перикон вақтни ўтказмай шу заҳотиеқ у билан қовушишга бел боғ-л'ади; у чироқларни ўчириб, бир зумда қизнинг енига етди, унга чирмовиқдек епишиб, маҳкам бағрига боеди ва қиз томонидан ҳеч қандай монелик бўлмагач, у билан ошиқ-маъшуқ ўйинини бошлаб юборди. Эркак мўгизининг қандай сузишини ушбу дамгача ҳеч тасаввур қилмаган қиз энди унинг сузонғичлигини ўзида синаб кўр-гач, шунча вақтдан буен

Периконнинг гапига унамай келганидан таассуф қилгандай ҳа
бўлди ва шу дақиқадан эътиборан у тунни

ундай тотли ўтказиш ҳақида Периконнинг таклифини кутиб ирмай, энди аксарият пайтларда ўзи уни бунга таклиф қила ошлади, лекин у ўз ниятини сўз билан эмас,— чунки улар ир-бирлари-нинг гапига тушунмаедилар,— балки имо-ишора билан баен қи-ларди.

Чамаси, фалак қизнинг қиролга естиқдош бўлиш ўрнига ри-царга ўйнаш бўлганидан норизо бўлган бўлса керакки, Перикон билан икковлари сураетган роҳатижон лаззатнинг узоқроқ давом этишига яна ҳам ғаддорроқ бўлган бошқа эҳтирос халал берди. Периконнинг Марато исмли йигирма бешларга кирган ниҳоятда ўк-там ва гулдек тароватли укаси бор эди. Мана шу йигит қизни бир кўришдаеқ севиб қолади, қизнинг ўзи билан қилган хуш рафторини кўриб, мен ҳам унинг юрагидан урганга ўхшайман, деган қарорга келади-ю, қиз билан мулоқотда бўлишига тўсқинлик қилувчи бир-дан-бир ғов — қизни акасининг одамлари томонидан ҳушерлик билан назорат қилиниши, деган хулосага келиб, миясида хиенатко-рона фикр пайдо бўлади, нагажада у шу фикрини ўша заҳоти ғад-дорлик билан рўебга чиқаришга бел боғлайди. Тасодифни қаранг-ки, худди шу кунларда Романиянинг Кьяренца шаҳрига йўл олган юк кемаси бандаргоҳда лангар ташлайди: кема соҳиби генуялик икки йигит эди, улар мурод шамоли эсишини кутиб, энди елканлар-ни кўтаришмоқчи бўлйб турганларида, Марато келиб улар билан музокара юрита бошлади ва эртаси куни тунда бир аел билан уларнинг кемасига чиқажагини келишиб олди. У соҳибларни гапга унатгач, ўз режасини энг майда икир-чикиригача пухта ўйлаб чиқ-ди-да,

қоронғи тушишини кутди, сўнг ўзи еллаган ишончли дўст-лар билан биргаликда, ғафлатда қолган Периконнинг уйи яқин-лашди, Марато ўртоқлари билан олдиндан келишиб олган бўйича ҳеч кимга сездирмаедан уйга кириб у ерга яширинди. Кейин сокин # ва зим-зие тун қўйнида у шерикларини ҳам уйга киритди; улар Перикон билан маҳбубаси етган хона олдига яқинлашиб, эшикни очишди ва маст уйқуда етган Периконга ташланиб, уни ўлдиришди, сўнг, уйғониб кетиб, юм-юм йиғлаетган аелга, агар дод солсанг сени ҳам ўлдирамиз, деб пўписа қилишиб, уни қўлга олишди. Улар Периконнинг ҳамма қимматбаҳо буюмларини ҳам йиғиштириб олиб, ҳеч кимга сездирмай бандаргоҳга йўл олдилар ва у ерда Марато билан унинг асираси шу ондаеқ кемага чиқдилар, шериклари эса, уй-уйларига тарқалдилар. Баҳрийлар боди мурод эса бошлага-нидан фойдаланиб, елканларни кўтардилару йўлга равона бўлди-лар.

Қиз, бирин-кетин бошига тушган икки бахтсизликдан узоқ вақт-гача аччиқ-аччиқ йиғлади. Бироқ Марато, парвардигорнинг ўзи бизга паноҳ этиб тайинлаган авлие Стояттининг кўмагида қизга шундай ширинсуханлик билан таскин бера бошладики, қиз бора-бора Маратога кўникиб қолди, Периконни эса, буткул унутиб юборди. Лекин у, шўр пешонамга битилган қора кунларга ғоят шу билан барҳам берилган бўлса, деб фараз қила бошлаган бир пайтда, чархи кажрафтор чамаси, қиз бошига тушган бадбахтликлар-дан ҳамон қаноат қилмаган бўлса керакки, унинг бошига яна янги

фатлар ерғдира бошлади. Воқеа мана бундай бўлган эди: оиз из-пинг гўзалликда беқиес, боз устига, жозибали экани ҳақида итиб ўтган эдик, шу боисдан, кеманинг иккала еш соҳиби, унга шундай шайдо бўлиб қолишдики, натижада, ҳамма нарсани унутиб юбо ришди ва фақат қандай қилиб бу дилбар қизнинг кўнглини олсак, унга илтифот кўрсатсак экан, деб ўйлай бошлашди; айни пайтда улар, бундай илтифотнинг боисини Маратога сездириб қўймаслик учун ҳушерлик билан иш тута бошладилар. Улар бир-бирлари би-лан дардлашиб, икковларининг ҳам қизга ошиқ эканлиги ошкор бўлгач, ўзаро хуфия кенгаш тузиб, қизнинг муҳаббатидан икков-лари баҳраманд бўлишга аҳд қилдилар,— тавба, муҳаббат — бўла-шиб бўладиган бирон мол е маблағмидики, уни биргаликда баҳам кўришса?.. Улар Маратонинг ўз маҳбубасига ниҳоятда кўз-қулоқ бўлиб турганини кўришиб, ўз ниятларини рўебга чиқарип! осон бўлмаслигини билишди ва кунларнинг бирида кема ҳамма елканла-рини шиширib шамолдек учиб бораетган, Марато эса, кеманинг қуйруқ томонида туриб, бепарволик билан денгиз манзарасини ку-затиб турган бир пайтда, икки соҳиб ўзаро келишиб олиб, орқа томондан келиб, унга ҳамла қилишди ва уни денгизга улоқтириш-ди. Маратонинг ғойиб бўлгани кема бир милядан кўпроқ йўл босиб қўйгандан кейингина маълум бўлди. Жувон Маратонинг ҳалок бўлганини эшитиб, уни қайта кўришдан умидини узгач, яна оҳ-нола чекиб, кемани бошига кўтара бошлади. Икки ошиқ қиз тушуна ол-майдиган мулойим сўзлар билан қуруқ ваъдалар беришиб, уни юпата бошладилар, ва лекин қиз Маратонинг ҳалокатидан ҳам кў-ра кўпроқ ўзининг бахти қаролигига кўз еши қилаетган эди. Ошиқ йигитлар анча вақтгача куйиб-пишиб қизни юпатишга уриндилар, ниҳоят энди овунгандай бўлганида, қиз билан ким олдин ҳамтўшак бўлади, деб можаро талашиб қолдилар. Иккови ҳам биринчи бў-лишни хоҳларди, шу боисдан улар бирон қарорга кела олмадилар: билъакс, бир-бирларини ҳақоратлаб, даҳанаки жанг қила бошладилар,—бунинг оқибатида улар бешбаттар қутуриб кетдилар; шунда пичоқ ялонғочлашиб, жаҳолатни тия олмай бир-бирларига ташлан-дилар. Уларни ажратиб қўйишга денгизчиларнинг ҳадлари сиғма-ди, қанча уринсалар ҳам ҳеч бўлмади, оқибат, ошиқлардан бири, олган жароҳатидан'шу заҳотиеқ жон берди, иккинчиси, гарчи ўл-май қолган бўлса ҳам, лекин у ҳам оғир жароҳатланган эди. Бу ҳо-дисадан аел қаттиқ ғамга ботди: чунки у энди мутлақо елғиз қолган эди-да, маслаҳат ва мадад сўраб юзланай деса, бironта яқин одами йўқ эди, боз устига у, ҳали кема соҳибларииинг хешлари-ю, ер-дўстлари ғазабига учрамасам гўрга эди, деб жони ҳалак эди; лекин ярадор соҳиб унинг кўнглига таскин бера.бошлади; бу ўрта-да улар Кьяреица шаҳрига етиб олдилар, мана шундагина қиз ен-гил тин олиб, энди қўрқмасам ҳам бўлади, деб кўнгли таскин топди. У ҳали ярадор соҳиб билан мусофирхонага тушиб улгурмасидан, унинг таърифга сиғмас гўзаллиги ҳақидаги гаплар бутун шаҳарга овоза бўлди, демакки, ўша пайтда Кьяренцада истиқомат қилиб турган Морея шаҳзодасининг қулоғига ҳам етиб борди. У қизниig жамолига бир казар ташлашни ихтиер қилди, назар ташлагач эса,

нинг ҳуснини таърифлаш учун ҳар қандай мақтов-ҳам ожиз е'1 топди ва уни шундай зўр эҳтирос билан севиб қолдики, ўшал дақи-қадан бошлаб, миясига қиздан бошқа ҳеч нима кирмай қўйди. У қизнинг бу ерга қандай келиб қолганини суриштириб билиб, уни ҳаш-паш дегунча ўзимга оғдириб оламан, деган қарорга келди. Шундай қарорга келди-ю, уни рўебга чиқариш учун йўл ахтара бошлади, бундан хабар топган ярадор соҳибнинг қариндошлари, қизни ўзлари икки қўллаб шаҳзодага олиб келиб бердилар. Шаҳзо-данинг кўнгли бундан ғоятда хушнуд бўлди, ает ҳам хурсанд бўлди: зеро у энди хавф-хатардан буткул фориғ бўлган эди.

Қизнинг насл-насабини билиш имконидан маҳрум бўлган шаҳ-зода, унда ҳам гўзаллик, ҳам шоҳона улуғворлик фазилати му-жассамланганига иқрор бўлиб, уни аслзода аеллар тоифасидан бўлса керак, деган хулосага келди ва унга бўлган ишқи юз чандон ошиб кетди. У қизни иззатини ўрнига қўйиб, уни ўйнаш деб эмас, балки ўз танмаҳрамидек билиб муомала қила бошлади. Қиз, ўз бо-шидан кечирган азоб-уқубатлар энди такрорланмаслигига ва ахи-ри хушбахт кунларга етиб келганига ишонч ҳосил қилиб, руҳланиб, шод-хуррам бўлиб кетди ва ҳусни шунақаям очилиб кетдики, бутун Романия аҳлининг оғзида фақат унинг соҳибжамоллиги ҳақидаги гап борарди. Бу овоза Афина герцогининг қулоғига 'ҳам етиб бориб, унинг дилида соҳибжамол аелни куриш истаги уйғон-ди. Бу довюрак, навжувон ўктам йигит, шаҳзоданинг дўсти ва хе-ши бўлиб, қизнинг дарагини эшитгач, гарчи Кьяренцада илгари кўп маротаба бўлган бўлса ҳам уни яна бир бор зиерат қилиш баҳо-насида асъасаю дабдаба билан аслзода мулозимлар қуршовида бир кун шаҳарга кириб келди, уни бу ерда зў тантана ва иззат-икром билан кутиб олишди. Орадан бир неча кун ўтиб, герцог ҳузурида ўшал аелнинг ҳусни борасида гап очилганда, у ўртага шундай савол ташлади: «Ул жувон чинданам кўз қамаштиргудек даражада хушрўймн?»

«Юз чандон ортиқроқ,—деб жавоб қилди шаҳзода,—лекин ис-тардимки, сен менинг сўзларимга эмас, ўзингнинг кўзларингга ишоксаиг».

Герцог бу гапни эшитиб, шаҳзодани шошира бошлади. Шунда улар қизнинг истиқболи сари йўл олдилар, қиз уларнинг ташриф буюришини олдиндан билган эди, бинобарин зўр илтифот ва қув-ноқ чеҳра билан қарши олди. Улар қизни ўтқазишиб, ўзлари унинг икки енига ўтирдилар, бироқ унинг шакаргуфтор суҳбатидан баҳраманд була олмадилар, зеро, қиз уларнинг гапини емон тушунар, аниқроқ қилиб айтганда — мутлақо тушунмасди. Икковлари ҳам унга худди мўъжизага тикилгандек маҳлие бўлиб ўтирардилар, гер-цог-ку—инчунун, у, наҳот шу хилқатҳам худонингбир бандаси бўлса, деб ҳеч кўзларнга ишонгиси келмасди; оқибат, қизга маҳлие бўлиб тикилиб, кўзлари билан муҳаббат оғусини сипқара бошлага-шши ўзи ҳам пайқамай қолди; гарчи у ўзича, шунчаки нигоҳимга лаззат бахш зтяпмап, деб ўйлаетган бўлса ҳам, лекин аслида у тел-баларча ошиқ бўлиб қолган, муҳаббат тўрига ҳеч қутулиб бўлман-дган даражада ўралиб қолган эди. Герцог қиз олдндан шаҳзода

билан бирга чиқиб кетди, сўнг елғиз ўзи қолиб, мадомики шаҳзода шундай хилқатга муяссар бўлибди экан у — жамики одамзод ичида энг бахтиеридир, деган хулосага келди. Алламахалгача миясига турли-туман хаеллар кириб турди, ниҳоят, қалбида аланга олган оташ эҳтирос унинг виждонидан устун чиқди ва у қандай йўл билан бўлмасин, шаҳзоданинг дил хушини тортиб олиб, ундан ўзи баҳраманд бўлишни кўнглига тугиб қўйди. У идрок ва номус даъ-ватига қулоқ осмай, шу ондан эътиборан фақат, қандай қилиб ўз ниятини тезроқ рўебга чиқариш, қандай қилса ўзи тузган евуз ре-жа барбод бўлмаслиги ҳақида ўйлади. Мана у кунларнинг бирида шаҳзоданинг ниҳоятда чексиз ишончини қозонган Чуриачи исмли хизматкорини авраб, уни жиноятга жалб қилди, сўнг ўз мулозим-ларига отларни эгарлаб сафар жабдуқларини ҳозирлашни, илло, бу фармойишидан ҳеч ким воқиф бўлмаслиги кераклигини тайин-лади. Тунда герцог ва унинг бир дўсти қўлларида қурол билан шаҳзоданинг уйига яқинлашдилар, бу ерда Чуриачи уларни қарши олиб, оеқ учида юриб, шаҳзоданинг оромгоҳига бошлаб кирди, шаҳзода туннинг ниҳоятда дим бўлгани туфайли қип-яланғоч ҳол-да денгизга очилган дераза олдида ҳаво олиб турарди, маҳбубаси зса тўшакда ухлаб етарди. Герцог шеригига қандай иш тутишни олдиидан ўргатиб, ўзи шаҳзоданинг орқасидан пусиб келди-да, унинг биқинига пичоқ санчиб, жасадини деразадан отиб юборди. Қаср денгиз бўйига баланд қилиб қурилган эди, шаҳзода ҳаво олиб турган дераза остида эса, денгиз тўлқиидан вайронага айланган ғарибона кулбалар бор эди,— хуллас, овлоқ ерлар эдиким, герцог тахмин қилганидек жасаднинг пастга тушганини ҳеч ким кўрмади ва кўриши ҳам мумкин эмас эди. Герцогнинг ошнаси иш бажарил-[анига ишонч ҳосил қилгач, атайлаб ўзи билан олиб келган арқонни қўлига олди-да, гўе Чуриачининг елкасига қоқмоқчи бўлаетган-дай бўлиб туриб, бирдан бўйнига сиртмоқ солди ва шундай тортди-ки, Чуриачи чурқ этиб ҳам товуш чиқара олмади. Шунда герцог унга ердамга келди, улар биргалашиб Чуриачини бўғиб ўлдириш-ди ва унинг жасадини ҳам деразадан отиб юборишди. Герцог ўз ниятини амалға ошириб бўлиб, на аел ва на бошқа биронта зот ҳеч нима эшитмаганига кўнгли тўлгач, қўлига шам олиб, чорпоя ол-дига борди ва иккинчи қўли билан маст уйқуда етган аелнинг ус-тидаги чойшабни оҳиста кўтарди. Аелнинг бошидан-оеғигача кўз-дан кечираркан, лол бўлиб қолди: у яланғочлигида либосдалик пайтидан минг карра гўзалроқ эди. Шунда герцогнинг шаҳвоний ҳирси қўзиб кетиб, ҳозиргина жиноят қилганидан ҳам хижолат бўл-май, қонга бўялган қўлларини ҳам ювиб ўтирмай тўшакка етди ва аелни уйқусида тасарруф қилди, зеро, аел ўз устида етган одамни шаҳзода деб ўйлаган эди.

Герцог ўз ҳирсини қондириб лаззатлангандан кейин шериклари-ни чақирди-да, аелни бу ердан товуш чиқармай олиб чиқиб кетиш-ни буюрди. Герцог кириб келган хуфия эшикдан аелни кўчага олиб чиқишди, герцог уни отга миндирди ва товушсиз йўлга тушиб, Афинага қайтиб борди. Унинг хотини бор эди, шу боисдан ғамга ботган аелни Афинага олиб кирмай шаҳардан ташқарида, • ден-

изнинг бўйгинасига қурилган ажойиб бир қасрига пинҳона ой-лаштирди ва хизматкорларига уни яхши парвариш илишни тайин-лади.

Энди гайни шаҳзода қасридагилардан эшитинг; эртаси куни аъенлар то соат учгача шаҳзоданинг уйғонишини кутиб турдилар. Унинг оромгоҳидан «тиқ» этган товуш эшитилмасди; шунда улар ичидан занжирланмаган, аммо юзига берк эшикни очдилар ва хо-нанинг бўм-бўш эканлигини кўриб, шаҳзода соҳибжамол маҳбубаси билан вақтичоғлик қилгани ҳеч кимга сездирмай бирон еққа бир неча кунга жўнаб кетган бўлса керак, деган қарорга келдилар ва шу билан ўзларини юпатдилар. Бироқ яна бир кундан кейин қан-дайдир бир девона Чуриачи билан шаҳзоданинг жасади етган вай-ронада тентираб юриб, Чуриачининг жасади устидан чиқиб қолди ва унинг бўйнига солинган сиртмоқ учидан ушлаб, судраб кетди. Кўпчилик мурдани таниб, ҳанг-манг бўлиб қолди, сўнг девонани авраб-савраб, мурдани қаердан топганини билиб олишди-да, у ерга тушиб, шаҳзоданинг жасадига дуч келишди, бу ҳол бутун шаҳар аҳлини қаттиқ қайғуга солди, кейин уни шоҳона рутбасига муносиб иззат-ҳурмат билан дафн этдилар. Одамлар, бундай бадкирдор-ликка ким қўл уриши мумкин, деб суриштира бошлашган эди, Афи-на герцогининг ҳеч ерда йўқлиги, унинг яширинча жўнаб кетгани аниқланди, шу заҳоти ҳамма: жиноятга қўл урган ҳам, аелни олиб кетган ҳам ўша, деб ҳамма қилғиликни герцогдан кўра бошлади-ким, аслида ҳам айнан шундай бўлган эди. Улдирилган шаҳзода урнига шаҳар аҳлининг хоҳиши билан тахтга дарҳол унинг иниси ўтирди, шу

пайтдан эътиборан халқ уни қандай қилиб бўлмасин, герцогда интиқом олишга ундай бошлади. Марҳумнинг укаси юз берга ҳодиса айнан шаҳарликлар гумон~қилгандек содир бўлга-нин исботловчи жуда кўп далилларга эга бўлгач, ер-дўстларига, хешларига ва турли вилоятлардаги фуқароларига мурожаат қи-либ, улардан мадад куч сўради, оз фурсат ичида кўп сонли абжир, қудратли аскарлардан қўшин тўплади ва Афина герцогига қарши уруш очиб, сафарга чиқди.

Герцог бунинг дарагини эшитган заҳоти, мудофаага ҳозирлик кўра бошлади, жуда кўп аслзодалар, шулар жумласидан, Константинополь императори томонидан юборилган унинг ўғли Қонстантин билан жияни Мануил беҳисоб шавкатлн лашкарлари билан ердамга етиб келишди, герцог уларни иззат-икром билан қа'рши олди, герцогиня эса — инчунин, зеро у Константиннинг опаси эрди. Уруш кун сайин яқинлашиб келарди, мана шундай кунларнинг бирида герцогиня пайт пойлаб туриб, икки амакиваччани ўз хонасига олиб кирди ва шу ерда зор-зор йиғлаб, бутун воқеани муфассал сўзлаб берди; нима важдан уруш бошланаетганини тушунтирди, герцогнинг ўшал аел билан мулоқотда бўлиши унинг учун таҳқири азим эканлигини баен этди — герцог ушбу мулоқотни барчадан пинҳон гутган эди.

Герцогиня ўзининг шум қисматидан қаттиқ ўксиб бу жигарла-ридан, герцог шаънига тушган доғни ювишга ва шу билан унинг— герцогинянинг кўнглига таскин беришга, имконлари борича уриниб

ў̈ришии' илтимос қилди. Йигитлар шундоқ ҳам барча гапдан ҳо-қиф эдилар, бинобарин, ортиқ суриштириб ўтирмай, баҳоли қуд-рат, герцогиняни юпатдилар, охири бахайр бўлади деб уни умид-вор қилдилар ва ўшал хонимнинг қаерда туришини аниқлаб, бу ердан чиқиб кетдилар. Улар аввал ҳам аелнинг ғайри табиий ҳуснп борасида эшитган эдилар, шу сабабли уни албатта кўришга аҳд қилдилар ва ул хонимни кўрсатишни илтимос қилиб, герцогга юз-ландилар — герцог эса, ўз маҳбубасини кўрсатган шаҳзоданинг не кўйга тушганини унутиб, йигитлар илхимосини қондиришга ваъда берди. Эртаси куни у ўз маҳбубаси турган қаср олдидаги ғаройиб боғчада сердабдаба зиефат учун стол тузашни буюриб, у ерга ўз қариндошлари билан яна икки-уч кишини бошлаб борди. Хонимнинг енида ўтирган Константан унга ҳайрат билан тикиларкан, қал-бининг теран бир ерида, бундай соҳибжамолни кўриш унга ҳали шу чоққача ҳеч насиб қилмаганини ва бундай гўзални деб хиенат-га қўл урган герцогнинг еинки бошқ-а бironта ғаддорлик қилган ҳар қандай одамнинг ҳам гуноҳидан бемалол ўтса бўлади, деб эътироф эта бошлади. У аелнинг гулгун чеҳрасига дам ўтмай ни-гоҳ ташлайвергани оқибатида, унинг бошига ҳам герцогнинг куни тушди. У ишқ дардидан эс-ҳушини йўқотган ҳолда аел ҳузуридан жўнаб кетди, энди унинг кўнглига ҳеч қанақа уруш сиғмасди,— унинг бутун фикри зикри герцогнинг кўнглида шубҳа уйғотмай туриб, унинг маҳбубасини ўғирлашга қаратилган эди.

, Алқисса, унинг шаҳвоний ҳирси борган сари кучлироқ жўш ура бошлади, бу орада, герцог салтанатига яқин келиб қолган шаҳзода-ни даф қилиш пайти ҳам етди, шунда герцог, унинг укаси Қонстан-тин ва бошқа ҳамма жанговар саф тортганча Афинадан чиқиб. шаҳзоданинг герцог юртига кириб келишига йўл қўймаслик учун сарҳад сари равона бўлди. Улар чегарага етиб бориб, у ерда бир неча кун туришгач, бутун фикру хаели ўшал хонимда бўлган Константан герцог йўқлигида ўз ниятини амалга ошириш анча енгил кўчишини ўйлаб, тўсатдан қаттиқ бетоб були б қолгандай кўрсат-ди ўзини ва шу важ билан Афинага қайтиб кетмоқчи бўлди. У герцогнинг ижозати билан ўз қўмондонлигидаги қўшинни амакивачча-си Мануил ихтиерига топширди-да, ўзи Афинага, опаси ҳузурига қайтиб кетди, у ерда уч-тўрт кун яшагач, бир маҳал гапдан ган чиқиб поччасининг ўйнаш тутиб, бу билан опасини таҳқирлагани ҳақида яна гап очилиб кетди-ю, шу баҳопа билан Константан бундай деди: «Мабодо, хўп десанг, сенга яхшилик қилишим мумкин, яъни герцогнинг маҳбубасини ўғирлаб, бу ердан олиб кетишга ҳам тайерман». Герцогиня бу таклиф замирида укасининг ўшал аелга бўлган муҳаббати етганини тушунмай, укам азбаройи мени яхшн кўрганидаи шундай қилаетибди, деб ўйлади ва кошкийди, ғоятда хурсанд бўлардим, фақат шартим шуки, бу иш менинг рухсатим ва розилигим билан бўлганини герцог билмаслиги керак, деб жавоб қилди, Константан ҳам унга, айтганингдек бўлади, деб қатъий ваъда берди шундан кейин герцогиня укасига бутун ихтиерни бериб қўйди. Қонстантин ўз одамларига эшкакли қайиқ ҳозирлаб, шай бў-либ туриш ҳақида яширинча фармойиш бериб, бир кун кечқурун

ўша боққа яқин ерда соҳилга чиқди ва бир гуруҳ шерикларига қандай иш тутиш лозимлигини ўргатиб, яна бир гуруҳ одамлари билан қаср сари йўл олди. Аелнинг ўзи ҳам, хизматкорлари ҳам Констан-тинни хушвақт кутиб олишди, кейин аел Константиннинг илтимо-сига кўра, ўз хизматкорлари ва Константиннинг шериклари билан биргаликда боққа чиқди.

Константан, герцогнинг омонат гапини айтиш баҳонаси билан жувонни тўппа-тўғри денгизга олиб чиқадиган эшикча сари бошлади. Константиннинг шерикларидан бири бу пайтда эшикчани очиб турган эди; денгиз бўйига чиқишгач, Константан қайиқдагиларга яқинроқ сузиб келишни ва хонимни ушлаб, кемага ўтқазишни бу-юрди, ўзи эса, хонимнинг хизматидаги одамларга қараб шундан деди: «Қимирламанглар жонингиздан умидингиз бўлса, ғинг де-майсизлар! Мен герцогнинг маҳбубасини тортиб олаетганим йўқ — 'балки бу аелнинг касофати билан опам бошига тушган бадномлик-ни даф этмоқчиман».

Ҳеч ким унга монелик қила олмади. Константан ўз одамлари билан кемага сакраб тушди-да, юм-юм йиғлаетган хоним енига ўтирди ва шерикларига эшкак эшиб, соҳилдан узоқлашишни буюр-ди. Кема ҳам гўё қанот боғлагандек ғизиллаб учиб кетди, шу тах-лит улар эртаси куни тонг палласида Эгинага етиб олдилар. Соҳилга тушиб, ҳордиқ чиқардилар, сўнг Константан, ўзининг шум толе ҳуснига лаънатлар ўқиетган хонимнинг қўйнига кириб, ундан лаз-затланди, кейин улар яна қайиққа ўтирдилар-да, бир неча кундаи кейин Хиосга етиб бордилар-у шу ерда манзил қуришга қарор қилдилар: зеро Константан

отасининг ғазабидан ва айни пайтда, ўзи ўғирлаб келган аелни ундан тортиб олишларидан қўрқарди, бу ерда эса, у ўзини бехавотир сезарди. Хоним ўз бошига тушган бу кори баддан бир неча кун кўз еши қилди; аммо Константан ши-ринсуханлик билан уни юпатишга муяссар бўлдиким, натижада, бу гал ҳам аел ўз қисматига езилган чархи фалакнинг эзгу хосият-ларини кўришга муяссар бўлди.

Император билан ўша пайтда бетўхтов уруш ҳолатида бўлган турк султони Осбек бир куни Смирнага[1] келади ва шаҳзода Константиннинг Хиосда тараллабедод қилиб, ўзи олиб қочиб келган аел билан бемалол зиногарлик қилиб етганидан хабар топади-ю, бир куни кечаси ўз одамлари билан енгил кемаларда ўша еққа йўл олади ва шаҳарга шарпа чиқармай бостириб кириб, одамларнинг кўпчилигини ғафлатда қолдириб, ухлаб етган ерларида қўлга олади, уйғониб, қўлига қурол олишга улгурганларни эса, қиличдаи ўтказади, бутун оролга ўт қўяди, сўнг кемаларига асирлару ўлжа-ларни ортиб, Смирнага қайтиб келади. Смирнада Осбек,— дарво-ке, у навқирон йигит эди,— қўлга киритган ўлжаларини бир-бир кўздан кечира туриб, соҳибжамол аелни кўриб қолади; одамлари уни тўшакда етган еридан олиб чиқишганини эшитиб ва Констан-

[1] С м и р н а (Измир) — Кичик Осиенинг ғарбидаги порт. Туркиянинг Ойдиа вилоятига қарашли энг йирик шаҳар. *(Тарж.)*

ининг маъшуқаси шу эканлигидан хабар топиб, жуда суюниб стади ва тараддудланиб ўтирмасдан, тўй-томоша қилиб, унга ланади ва бир неча ой мобайнида бу дилбар аел билан айшу шратда яшайди.

Император бундан анча олдин Капподокия қироли Базан билан Осбекка қарши биргаликда ҳужум қилиш ҳақида музокара юрита бошлаган эди, яъни қирол ўз қўшинини Осбекка қарши бир томон-дан ташласа-ю, императорнинг ўзи иккинчи томондан Осбекка қарши ҳужумга ўтса. Бироқ император билан Базан ҳозирча қатъий бир қарорга келиб улгуришганича йўқ эди, чунки Базан-нинг қўйган шартларини бажариш аввалига император учун ниҳоятда амри маҳол бўлиб туюлган эди: лекин у ўғли Константин-нинг не кўйга тушганидан хабар топгач, ғамга ботди ва Каппадо-кия қиролининг шартларини сўзсиз қабул этди, уни Осбекка ҳужум бошлашга рози қилди-да, ўзи Осбек устига иккинчи томондан бо-сиб боришга ҳозирлик кўра бошлади. Бундан огоҳ бўлган Осбек, қўшинини тўплаб, икки қудратли ҳукмдорнинг қуршовига тушиб қолмаслик учун дарҳол ўзи Каппадокия қиролига қарши ҳужумга ташланди, гўзал хотинини эса, ўз содиқ қули ва дўсти ҳимояти остида Смирнада қолдирди. Бир оз вақтдан кейин Осбек қўшини қирол қўшини билан тўқнашди, Осбек қирол билан жанг қила бошлади, бу жангда Осбекнинг ўзи ҳалок бўлди, қўшини тор-мор қи-линди, омон қолганлари тумтарақай бўлиб тўзғиб кетди. Базан бу жангда зафар қозониб, энди ҳеч қандай қаршиликсиз Смирнага кириб борди, барча уни ғолиб деб эътироф этиб, унга тобе бўлди.

Соҳибжамол аелни қўриқлаб қолган Осбекнинг хизматкори Антиох, анча ешга бориб қолган одам эди, лекин шунга қарамай, у ўзининг қадрдон дўсти ва содиқ хизматкорлик бурчини бир четга йиғиштириб қўйиб, аелнинг ҳуснига беш кетган ва уни астойдил севиб қолган эди; аел Антиохнинг тилига тушунганлигидан (бу ҳолдан гўзал жувон ниҳоятда севинган эди — зеро у мана, бир неча йилдирки, бамисоли карсоқовдек яшар; ўзи ҳеч кимнинг гапига тушунмас, унинг ҳам гапига ҳеч ким тушунмасди), Антиохнинг эҳтирос алангаси жўш уриб, бир неча кун ичида аел билан шу қа-дар апоқ-чапоқ бўлиб кетдики, қўлига қурол олиб урушга равона бўлган ўз ҳукмдорини ҳам унутиб, икковлари сал вақт ичида ер-дўстлардан ошиқ-маъшуқларга айланишди ва чодир ортида бир-бирларидан мириқиб-мириқиб лаззатланишди. Осбекнинг мағлу-биятга учраб, ҳалок бўлгани, Базаннинг йўл-йўлакай ҳамма еқни ғорат қилиб, Смирнага келаетгани ҳақидаги хабар ошиқ-маъшуқ-лар қулоғига етиб боргач, улар гапни бир ерга қўйиб, Базан кел-гунча кутиб ўтирмасликка қарор қилдилар ва ўзлари билан Осбекнинг барча қимматбаҳо буюмларини олиб, ҳайе-ҳайт деб Родосга қочиб кетдилар, мана шу Родосда бир оз вақтдан кейин Антиох хатарли бир дардга чалиниб етиб қолди. Бу ерда киприлик бир савдогар уни кургани кириб қолди; у Антиохнинг вафодор дўсти бўлиб, Антиох уни жуда яхши кўрарди, шунда Антиох қазоси етганини сезиб, ўзининг бутун боилигини ва маъшуқасини шу дўстига қолдиришга қарор қилди.

У ўзининг куни битиб қолганига кўзи етиб, дўсти билан аҳбу-басини енига чақирди ва уларга шундай деб юзланди: «Қазоим етиб қолганини сезяпман, мен учун ҳозир ҳаетдан кўз юмиш ниҳоятда аламли, чунки шунча умр кечириб, ҳеч қачон ҳозиргидек хушбахт бўлмагандим. Илло, фақат бир нарса менга тасалли бе-ряпти: модомики, куним битиб, ажалим етган экан, мен учун дуне-да энг азиз одамлар қўлида ўлаетганимдан хурсандман, сенинг қўлингда, азиз дўстим ва мана шу аел қўлида ўлмоқдаманки, мен у билан қовушиб, уни жонимдан ортиқ севиб қолдим. Бироқ мени бир нарса қаттиқ хижолатга соляпти: ўлимимдан кейин бу шўрлик мусофир аел елғиз қолиб, ҳоли нима кечаркин, ердам ва масла-ҳат сўраб кимга юзланаркин; яхшиям худо менга сени етказди, садоқатли дўстим, агар сен ҳам бўлмаганингда, мен учун бу еруғ дунедан кўз юмиш яна ҳам бешбаттар оғир бўлган бўларди,— энди имоним комилки, менга бўлган ҳурматинг туфайли, бу аелга ҳам йўқ деганда, худди менга ғамхўрлик қилганингдек ғамхўрлик қиласан. Шу боисдан кўз еш тўкиб елвераман сендан: ўлсам ме-нинг бутун бойлигим билан бу аелни ўз ҳимоятингга олиб, гард юқтирмай асрагинки, кўриб арвоҳим хурсанд бўлсин. Сен бўлсанг, жонгинам, ўлганимдан кейин мени унутма, токи у дунеда, табиат-пинг энг ноеб хилқати бўлмиш энг гўзал аел мени севади, деб мақтаниб юрай. Агар истакларимни бажаришга сўз берсангизлар, кўнглим тамомила таскин топиб, дунедан хотиржам кўз юмгай-ман».

Антиохнинг бу гапларини эшитиб, унинг савдогар дўсти билан маъшуқаси кўп йиғладилар. У васиятини қилиб бўлга эса, уни юпатиб, таскин бера бошладилар ва ўз номуслар ҳаққи, қасам ичдиларким, башарти у ўлиб-нетиб қолгуде бўлса, васиятини ал-батта вожиб этгайлар. Орадан сал вақ ўтар-ўтмас Антиох чиндап ҳам бандаликии бажо келтирди ва улар уии иззатини келтириб дафн этдилар.

Яна бир неча кундан кейин кипрлик савдогар Родосдаги ҳамма ишларини тугаллаб, бир мачтали Каталонця кемасида юртига қай-тишга шайланди ва соҳибжамол аелга: «Юртимга жўнаб кетиш пайтим етди, хўш, сен энди нима қилмоқчисан?»—деди. Аел унга жавобан айтдики: «Агар йўқ демасангиз, жон-жон деб сиз билан кетган бўлардим, зеро Антиохга бўлган ҳурмат юзасидан, мен билан ўз синглингиздек муносабатда бўлишингизга ишонаман». Савдогар айтди: «Сенинг ҳамма йстакларингии бажо келтиришга тайерман, илло, сени тасодифий кўнгилсизликдан иҳота қилиш мақсадида, то Кипрга етиб олгунимизча, сени одамлар орасида ўз хотиним деб айтишимга тўғри келади». Улар кемага чиқишганида икковлари учун кеманинг тумшуқ томонидан бир бўлма беришди ва савдогар, кема ҳайъатига айтган гапи елғон чиқиб қолмаслиги учун аел билан бир тўшакка етди. Бунинг оқибатида, улар Родосни тарк этиб чиққанларида на савдогарнинг ва на аелнинг хаелида бўлган ҳол содир бўлди: зулмат тун, ҳаловат ва иссиқ тўшак,— иссиқ тўшак-ку, бундай пайтларда ғоят улкан аҳамият касб эта-ди,— хуллас, бу лаззатбахш вазият икковларининг ҳам ҳирсини

йғотиб юборди ва ула'р ўзларининг марҳум Антиохга бўлган меҳр-муҳаббатлари ва дўстона муносабатларини унутиб, эҳтирос аланга-сида деярли бир хилда лов-лов ениб ва бир-бирларини ўт олдириб, савдогарнинг юрти Баффага етиб келмасданоқ, қовушиб қолишди. Улар Баффага етиб келишгандан кейин ҳам аел савдогар билан бир қанча вақт бирга турди.

Бироқ кунлардан бирида шундай ҳол содир бўлди: Баффага иш юзасидан Антигон исмли бир аслзода келди, у анча-мунча ешга бориб қолган, ақл-заковати яна ҳам зиеда одам эди-ю, аммо фоний дуне лаззатларидан баҳраманд бўлиш унга насиб этмаган эди,— гарчи у Кипр қиролининг аъенларидан бўлса ҳам ҳеч омади юриш-маган эди. Кунларнинг бирида кипрлик савдогар тижорат ишлари билан Арманистонга жўнаб кетганида, ҳалиги одам унинг уйи еии-дан ўтиб кета туриб, дераза олдида турган унинг гўзал хотинини кўриб қолди, аел чиндан ҳам беқиес даражада кўҳлик бўлгани са-бабли Антигон унга тикилиброқ қаради ва уни қаердадир курганний эслай бошлади, лекин айнан қаердалигини ҳеч эслай олмади. Ҳолбуки, узоқ муддат бевафо қисматга ўйинчоқ бўлиб яшаган, не-не мусибатларни бошидан кечирган ва бошига тушган фалокатлар-нинг аришига ниҳоят энди кўзи-ета бошлаган бу нозанин аел Анти-гонга кўзи тушиши билан уни Искандарияда кўрганини ва у отасининг саройида хийла юксак лавозимда хизмат қилганини эс-лади, эслади-ю, кўнглида, бу одам менга оқилона маслаҳат бериши мумкин, унинг маслаҳатй туфайли шояд, шоҳ қизига монанд мав-қега мушарраф бўлсам, деган умид пайдо бўлди ва савдогарнинг шаҳарда йўқлигидан фойдаланиб, дарҳол Антигонни чақириб ки-ришларини буюрди. Антигон ҳузурига кирганида аел қимтинибги-на, сиз фамагосталик Антигон эмасмисиз — кўзимга иссиқ кўринял-сиз, деб ўсмоқчилаб сўради.

Антигон тасдиқ маъносида бош ирғатди ва деди: «Сиз ҳам кўзимга иссиқ кўриняпсиз, бону, илло, сизий қаерда кўрганимни ҳеч эслай олмаяпман,— агар малол келмаса, ўзингиз эсимга солсан-гиз».

Аел ўз гумонини тасдиқловчи жавоб олиб, ҳўнграб йиғлаб юборди, Антигонни беҳад ҳайратда қолдириб, унинг бўйнига осилди ва мени Искандарияда кўрганмидингиз, деб сўради. Антигон бу са-волни эшитгани замоноқ, кема ҳалокати пайтида нобуд бўлганга чи~ қарилган султон қизи Алатиэлни таниди ва дарҳол унинг рутбасига яраша иззатини бажо келтиришга шайланган эди, лекин аел бунга йўл қўймай, яна бир оз ўзи билан қолишни илтимос қилди. Антигон бажону дил рози бўлиб, унга лутфан мурожаат этиб, унинг қандай қилиб бу еқларга келиб қолгани, қачон ва қаердан келгани ҳақида савол берди — зеро бутун Миср уни бундан бир неча йил муқад-дам сувга ғарқ бўлганга чиқариб қўйган эди.

Аел бунга жавобан шундай деди: «Бу кунимдан ғарқ бўлганим яхши эди, агар бир кун келиб отам дарагимни эшитса. аминманки, у ҳам менинг бу кўйда яшаганимдан ўлиб кетганимни мақбул курган бўларди». Шундай деди-ю, кўзларидан шашқатор еш оқа бошлади.

Шунда Антигон унга айтди: «Малика! Элдан бурун руҳингизни сўндирманг- Мурувват айлаб, менга ўз ҳаққингизда, бошингизга тушган бадбахтликлар ҳақида сўзлаб беринг,— худо хоҳласа, дар-дингизга даво топгумиздур».

«Антигон,— деб гай бошлади нозанин жувон,— сени кўрдиму кўнглимда, бамисоли ўз падаримни кўргандай бўлдим: ахир мен сенга ҳеч нима айтмаслигим мумкин эди, бироқ вужудимда тов-лана бошлаган фарзандлик меҳри, юрагимни очиб гапиришимга даъват этмоқда. Мени ҳаммадан ҳам кўпроқ хурсанд қилган нар-са шу бўлдики, бошқа биронта танишни эмас, айнан сени учратиб таниб қолдим, бинобарин, энди мен, шу чоққача барчадан сир ту-тиб келган шум толеимни худди ўз падаримдек билиб сенга баея қилгайман. Башарти, ҳикоямни тинглаб бўлгач, мени дастлабки мавқеимга қайтариш имконини топа олсанг,— ўтинаман сендан, шунга уриниб кўр; борди-ю, топа олмасанг, унда ҳам,— ўтинаман сендан,— мени кўрганинг ҳақида ҳеч кимга оғиз оча кўрма,— ҳаттоки, менинг дарагимни бошқалардан эшитдим, деб ҳам гапи-ра кўрма».

Шундай сўнг у еноқларини кўз еши билан ювиб, ўзи тушган ке-манинг Майорка соҳилида ҳалокатга учраганидан тортиб, то шу кунгача бошидан кечирган жамики саргузаштларини бирма-бир сўзлаб берди. Антигоннинг юраги эзилиб йиғлаб юборди, кейин мулоҳаза қилиб кўриб шундай деди: «Малика бону! Сиз учуй ғо-ятда машъум бўлган шу давр ичида, кимлигингизни ҳеч ким бил-мабди, бинобарин, мен сизий султон аъло ҳазратлари истиқболига олиб борсам, сиз у киши учун янада эъзозлироқ бўлурсиз, ундан кейин эса, сизни ўзим

Алгарви қироли ҳузурига элтиб қўйгаймен».

Аел, буни қандай бажарурсан, деб сўради. Антигон ў режаси-ни унга муфассал сўзлаб берди. Сўнг у султо қизининг бошига яна. бирон фалокат тушиб-нетиб ўтирмасин, деб уни ҳар қандай хавф-хатардан сақлаш мақсадида, фурсатни ўтказмай, Фамегоста-га равона бўлди, қирол ҳузурига кириб унга деди: «Аъло ҳазрат! Агар хоҳиш билдирсангиз, ғоятда осонлик билан ўзингиз ҳам- донг чиқаришингиз, айни пайтда, хизматингизда қашшоқлашган ками-нани ҳам бахтиер қилишингиз мумкин».

Қирол, қандай қилиб, деб сўради. Антигон эса, унга жавоб ай-лади: «Баффага соҳибжамол бир қиз келган, у султоннинг қизи, аммо унинг ҳақида кўпдан бери, денгизга ғарқ бўлган, деган овоза юрибди. У ўзининг қизлик иффатини сақлаш ниятида кўп машақ-қатлар чеккан ва ҳанузгача муҳтожликда кун кечирмоқда, унинг ягона орзуси отаси ҳузурига қайтиш. Мабодо сиз уни менинг на-зоратимда ўз отаси ҳузурига юборишни ихтиер этсангиз, бу сиз-"кинг шону шавкатингизни сарбаланд этгай, мен эсам, шу туфайли мол-давлатли бўлиб олардим. Аминманким, султон бу яхшилингиз-ни ўла-ўлгунча унутмайди».

Қирол ўз рутбасига монанд саховат билан дарҳол розилик бил-дирди. У қизга фахрий мулозимлар юбориб, уни Фамагостага олиб келишни буюрди, Фамагостада эса, қирол билан қиролича қизни зўр дабдаба билан кутиб олиб, иззат-икром билан қабул

қилдилар. Қирол ва қиролича қизнинг бошидан кечирган саргу-заштлар ҳақида сўрай бошладилар, қиз эса, уларга Антигон ўр-гатган гапларни бир бошдан гапириб берди. Орадан бир неча кун ўтгач, қиррл азиз меҳмоннинг илтимосига кўра уни Антигон бош-чилигидаги акобир эркак ва аеллардан ташкил топган.шукуҳли ва фахрий мулозимлар кузатувида султон ҳузурига юборди. Қиз ҳам, шунингдек, Антигон ҳам, яна жами мулозимлар ҳам султон элида нақадар зўр эҳтирос билан кутиб олинганини айтмаса ҳам бўлади. Алатиэль сафардан сўнг ҳордиқ чиқарди, ҳордиқдан кейин эса, султон ўз қизининг қандай мўъжиза шарофати билан омон қолганини ва ўзи ҳақида ҳеч бир хабар бермай шунча узоқ вақт қаерларда юрганини билишни ихтиер қилди.

Қиз Антигон ўргатган гапларни пухта ўзлаштириб олган эди, шунга кўра, у отасининг саволига бундай деб жавоб қилди: «О па-дари бузрукворим! Сафаримнинг, янглишмасам, йигирманчи куни-да, даҳшатли бўрондан шалоғи чиқиб кетган кемамиз Аквамopта-даи мағриброқ ерда соҳилга бориб урилди. Қемадаги одамларга нима бўлгани менга ҳануз аен эмас. Фақат шу нарса эсимдаки, кун еришганда, мен гўе қайта тирилгандек кўзимни очдим, қара-сам, шикастланган кемамизни пайқаб қолган ерли аҳоли, уни торож этиш мақсадида ҳар томондан епирилиб келяпти, мени ва яна икки канизагимки соҳилга олиб чиқишди, шу чоғ, канизак-ларни икки йигит кўтариб олиб, икки еққа олиб қочди, Уларга нима бўлганини билмайман. Менга ҳам иккита навжувон йигит таш-ланди ва сочларимдан ушлаб, йўл бўйлаб қалин ўрмон сари суд-рай бошлади. Мен.фаред чекиб йиғлаб, типирчилаб, улар қўлидан қутулишга ҳаракат қилардим, лекин айни шу пайт бахтимга бу йўлдан тўрт нафар отлиқ ўтиб қолди, мени судраб кетаетган йигит-лар суворилари кўришган заҳоти мени ташлаб тирақайлаб қочиб қолдилар. Қўзимга ҳукумат кишилари бўлиб туюлган отлиқлар истиқболимга шошилишди ва мендан узоқ вақт гап сўрашди, мен ҳам уларга узоқ вақт ўзим ҳақимда сўзлаб бердим, лекин улар менинг бирonта ҳам гапимга тушунмадилар, мен ҳам уларнинг га-пига тушунмадим. Улар ўзаро кенгашиб олиб, ахири мени отга мингаштирдилар-да, ўшал ер динига тегишли аеллар монастирига олиб кетдилар. Улар роҳибаларга нима деб тушунтиришди, билмайман, лекин роҳибалар мени очиқ чеҳра билан қабул қилишди, кейин мудом мени иззат-ҳурмат қилишди, мен ҳам роҳибалардан ибрат олиб, бу ерлик авлие Стояттига сиғиндим. Улар билан бир қанча вақт яшаб, уларнинг тилига чала-чулпа тушунадиган бўл-ганимдан кейин, аеллар менинг кимлигимни, қаерлик эканимни суриштира бошладилар, шунда мен, агар ҳақиқатни айтсам, мени ғайридин сифатида ҳайдаб юборишади, деб қўрқиб, уларга, кипр-лик бир тўранинг қизи эдим, отам мени Крит оролига эрга берган-■ди, ўша еққа кетаетганимда, денгиз тўфони кемамизни бу томонга олиб келиб, мажақлаб ташлади, деб айтдим. Мен икки гуноҳдан кичикроғини мақбул кўрдим: уларнинг таомилларига мудом ва қатъиян риоя қилдим. Уларнинг бошлиғи ҳисобланган аел (роҳибалар уни бегойим, деб аташарди) мендан, Қипрга қайтишии ис-

тайсанми, деб сўраганида, мен доим, бирдан-бир армоним шу, деб жавоб қилардим. Илло, Кипрга йўли тушган одам топилганида, ҳар гал бегойим мени ундай йўловчининг .ихтиерига топширишдан қўрқарди, чунки у менинг қизлик иффатимга доғ тушишидан хаво-тирланарди; мана, ниҳоят, бундан икки ойча муқаддам монасти-римизга Франциядан аслзода кишилар ўз хотинлари билан бориб қолдилар, улардан бири бегойимнинг қариндоши экан, бегойим уларнинг Қуддусга, жуҳудлар томонидан қатл этилган худолари-нинг тобути қўйилган турбатга сиғингани кетишаетганини билиши билан мени шу французлар паноҳига топшириб, улардан мени Кипрга, отам ҳузурига элтиб қўйишни илтимос қилди. Бу мўъта-бар одамларнинг менга қандай илтифот кўрсатгани, уларнинг аел-лари мени қандай самимият билан ўз давраларига олганлари ҳақида гапирсам гапим адо бўлмайди. Хуллас, биз кемага чиқдигу бир неча кун деганда Баффага етиб келдик. Баффада мен ҳеч ким-ни танимасдим, шу боисдан муҳтарам ҳамроҳларимга нима деб важ қилишни билмай, бошим қотган эди, зеро улар мўътабар бегойимнинг топшириғини тўла-тўкис бажо келтириш мақсадида, мени отаМнинг ҳузурига элтиб қўймоқчи ҳам эдилар, ва лекин *ру* пайт тангрим менга раҳм қилди шекилли: айни соҳилга туша^тган пайтимизда Антигонни юборди. Мен уни чақириб олиб, ҳўрматли ҳамроҳларим тушунмасин учун ўз тилимизда ундан, мени ўз қн-зингдек қарши ол, деб сўрадим. У дарҳол гапимга тушунди, мени қучоқ очиб қарши олди, эъзозли ҳамроҳларимни баҳоли қудрат зўр эҳтиром билан қутлади, сўнг мени Кипр қироли ҳузурига бош-лаб борди, қирол мени таърифга сиғмайдиган иззат-икром билан кутиб олиб, зиефат қилди, сўнгра сизнинг ҳузурингизга юборди. Борди-ю, бирон гапни унутиб қолдирган бўлсам, у ёғини Антигон тўлдирар,— зеро кўрган-кечирган мусибатларим ҳақида унга қай-та-қайта сўзлаб берганман».

Шунда Антигон султонга юзланиб деди: «Аъло ҳазрат! Қизингиз менга нималарни қайта-қайта сўзлаб берган бўлса, унинг эҳтиром-ли ҳамроҳлари нималарни айтган бўлсалар, ҳозир сизга ҳам мали-ка бону шуларни баен айладилар. Ул зот фақат бир нарсани ташлаб ўтдилар—ўйлайманки, у тўғрида сўзлашни эп кўрмаганлар.1 учунгина шундай қилган бўлсалар керак: малика бонунинг муҳтарам ҳамроҳлари баен қилган гапларга қараганда, ул зот монастир-да зоҳидона ҳает кечирган, эзгу фазилатли бўлган хулқларининг беғуборлиги билан барча роҳибалардан ажралиб турган эканлар; яна малика бону, ўз ҳамроҳларининг у билан видолаша туриб, зор-зор йиғлашгани ҳақида гапирмадилар. Агар мен уларнинг малика бону ҳақида айтган гапларини ҳаммасини бу ерда такрорлайдиган бўлсам, эртадан-кечгача, яна тун бўйи ҳикоя қилганимда ҳам ту-тамайди. Фақат бир нарсани айтаман; малика бонунинг ҳамроҳлари айтган гаплардан ва ўзимнинг мушоҳадаларимдан шундай хулосага келдимки, сиз қизингиздан ғурурланишга тўла ҳақлисиз: бундай соҳибжамол, бундай пурсаховат ва бундайин диловар қиз дунедаги бironта ҳам тождорга насиб этмаган».

Султон бу гапларни эшитиб, ҳайратга келди ва худога

қилдиким: э, таигрим, қизимни бало-офатлардан халос этишда ҳйС*
са қўшганларнинг жамиии муносиб тақдирлашим учуй, айниқса,
қизимни беҳад иззат-икром билан кузатиб қўйган Қнпр қиролига
минна'тдорчилик билдиришим учун ўзинг мадад бер менга. Бир
неча кундан кейин, султон Антигонни ҳотамтойлик билан тақдир-
лаб, Кипрга жўнаб кетишига ижозат берди, қиролга эса, қизига
кўрсатган яхшиликлари учун ҳам унга езган мактубида, ҳам мах-
сус элчилар орқали бениҳоят зўр миннатдорчилик изҳор қилди.
Сўнг бошланган ишни ниҳоясига етказиш, яъни қизини ахири Ал-
гарви қиролига узатиш мақсадида, унга мактуб езди: мактубда
барча гайни баен қилиб,. иловасига: башарти уйланиш ниятидан
воз кечмаган бўлсангиз, келинни олиб кетгани одам юборишингиз
мумкин, деган мазмунда гап қўшиб қўйди. Алгарви

8

*Граф Антверпенийга туҳмат қиладилар ва **у** икки фарзандини Англиякинг **турли** шаҳрида қолдириб, узи қочиб қутулади; кейинчалик **у** Англияга поганиш қиефада кайткб, болаларининг яхши жойлашганига ишонч ҳосил щла-ди ва Франция қироли лашкарлари сафига отбоқар бўлиб киради; графнинг бегуноҳлиги исботлангандан кейин, унинг барча ҳақ-ҳуқуқлари қайта тикла-*
нади

Хонимлар гўзал аелиинг турли-туман саргузаштлари ҳақидаги ҳикояни эшитиб, оғир-оғир хўрсинишди, лекин бу хўрсинишлар саб-абини ким ҳам топа оларди? Эҳтимолки, уларни айримлари на-фақат ул аелга ачинганларидан, балки ўЗлари ҳам ўшандай бот-бот эрга тегишга орзуманд бўлганларидан хўрсинишгандир. Аммо биз бу борада гап очмаймиз, фақат шуни қайд қиламизки, Панфи-лонинг охирги сўзлари хонимларни кулдириб юборди, қиролича эса, шу жумла билан унинг ҳикояси ниҳоясига етганини тушуниб, Элиссага ўгирилди-да, муайян низомга риоя қилган ҳолда ўз ҳи-коясини бошлашни таклиф этди. Элисса унга бажону дил итоат зтиб, ҳикоясини шундай бошлади:

— Ҳозир биз кетиб бораетган замин бемиҳоя поенсиз. Мана шу замин бўйлаб, бир эмас, ўнлаб манзилдан осонликча югуриб ўтишга қодир бўлмаган биронта ҳам одам йўқ — бу заминда қиролининг кўнгли тоғдек кўтарилиб кетиб, қизни олиб кетгани фаҳрий муло-
зимлар юборди ва уни шод-хуррамлик билан қарши олди. Қиз эса,
саккиз эркакка ўзини, эҳтимолки, ўн минг маротаба топширган
бўлишига қарамай, худди номуси кетмаган бокира .қиздай қирол
билан бир естиққа бош қўйди ва ўзининг шундай бокира эканли-
гини қиролга уқтнра олди ҳам, алқисса, у узоқ йиллар давомида
эри билан бирга салтанат бошида саодатли ҳает кечирди. Бекор
айтмаган эканлар-да: «Бўса берган билан лаб қаримайди, балки
янги ойдек ешаради»,—
деб.

Рим императорииинг тож-тахти французлар қўлидан немисларга ўтганда, бу икки халқ ўртасида шафқатсиз адоват ўти аланга олиб, у охири кўринмайдиган қонли урушга айланиб кетган эди, бунинг натижасида, Франция қироли билан унинг ўғли бутун салтанат бўйлаб жар солдириб, хешлари, ер-дўстларининг мададидан фойдаланган ҳолда лак-лак лашкар тўпладилар ва уни ғанимлар устига йўлладилар. Улар салтанатни ҳукмронсиз қолдиришдан қўрқиб, сафарга чиқишдан олдин, граф Гвальтьери Антверпенийни Франция салтанатида бутун ҳокимият устидан ноиб қилиб тайин-ладилар, зеро қирол ҳам, унинг ўғли ҳам бу одамни аслзода, тад-биркор, ўзларининг содиқ дуети ва фуқароси деб билардилар, айни пайтда, у гарчи аскарий санъатда кўп тажриба орттирган бўлса ҳам ҳарбий хизматга ноқобил, ўта тантиқ одам эди. Гвальтьери барча давлат қонунларига амал қилган ва ҳар бир ишда қиролича ва унинг келинига маслаҳат солган ҳолда давлатни оқилона бош-қара бошлади; иккала аел ҳам унинг ҳимоятида ва ихтиерида эди, лекин у подшо хонадонига мансуб зотларни ва ўзидан юксак мар-табадаги одамларни қандай эъзозласа, буларни ҳам шундай ҳур-матларди. Гвальтьери қирқ ешлар чамасидаги ғоятда ўктам, ако-бйр кишиларга монанд ■— муомалада ниҳоятда дилбар одам эди, бу фазилатларидан қатъий назар, яна ўзига замондош зодагонлар орасида энг латофатли, энг назокатли киши бўлиб, боз устига, ўзига оро беришда ҳеч ким унга тенг кела олмас эди.

Хуллас, француз қироли ва унинг ўғли ҳануз жанг қилишар, хотини қазо қилиб, гўдак бир ўғил ва бир қизи билан бева қолган Гвальтьери эса, давлат ишлари юзасидан маслаҳатлашиши учун қиролича билан унинг келини ҳузурига тез-тез келиб турарди, шундай ташрифлар пайтида бир кун қиролиинг келини Гвальтьерига назар ташлаб, унга пинҳона ошиқ бўлиб қолди-ю, мафтункор ни-гоҳларини ундан узмади ва унинг ҳар бир ҳаракатини кузата бошлади. Қелин ўзининг ешлиги ва тароватини, шунингдек, Гвальтьери-нинг бевалигини эътиборга олиб, ўз истагига осонгина муяссар бўлишига ишонганди—бунинг учун ягона тўсиқни, яъни ҳае парда-сини олиб ташласа кифоя эди, шундай қилиб, у Гвальтьерига ўз юрагини очмоқчи бўлди. Мана, у пайт пойлаб юриб, бир кун ўз ҳу-зурида ҳеч ким йўқлигида гўе ўзга буюмлар борасида суҳбатла-шиш мақсадида, унга одам юборди. Графнинг фикри хаели бу аелнинг ниятларидан тамомила олис еқда эди, шу боисдаи у дарҳол жувоннинг истиқболига етиб келди. Шаҳзоданинг хотини графни ўз енига, диванга ўтқазди; кўшкда икковларидан бўлак ҳеч ким йўқ эди, граф унга юзланиб, не боисдан чақиртирган эдингиз, деб икки марта сўради,— илло, аел жавоб бермади; ниҳоят у севги даъва-тидан куч эмиб, уялганидан чўғдек қизариб, аъзойи баданига тит-роқ туриб ва йиғламоқдан бери бўлиб, ҳаяжондан тутила-тутила гапира бошлади:

«Азизим, қимматли дўстим ва ҳукмдорим! Донишманд одам булганикгиз учун сизга яхши аендирким, эркаклар ҳам, аеллар ҳам ўз мойилликларини турли сабаблар туфайли ва турлича меъ-ерда намоен қиладилар — мана шунга кўра пурмурувват ҳаками-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

киз — пгфвардигор бир хилда қилинган осиилик учун уни ким ил-ганига қараб, адолат юзасидан қандай жазога мустаҳиқ илишни ўйлаб, гуноҳкорларни турлича жазога тортади. Дарҳақиқат, ўз пешойа терн билан бир бурда нон топиб зўрға кун кечирувчи қаш-шоқ эркак ва аел, мабодо ишқ даъватига қулоқ осиб, унинг амрини вожиб айласа, бундай аелнинг айнан шундай гуноҳга юз тутган, аммо ўзи бадавлат, бекорчи аелга нисбатан бир неча карра йўп-роқ маломатга қолишини ким инкор эта оладй? АминманКИ, *ҲЄч* ким. Бас, шундай экан, ўшал кибрие аел агар бирон кимсага мойил-лик билдиргудек бўлса, унйнг гуноҳини юмшатувчи асосий далил, менинг фикримча, унинг турмуш тарзй, қолаверса, гар толеи баланд бўлса, ўз рутбасига монанд доно маҳбуб бўлмоғи лозим.Меи-даги мавжуд сабаб, тасаввуримча, айнан шундайдир, боз устига, менинг ешлигимни, эрим билан ҳижронда яшаетганимни инобатга олиш керакким, бундай вазиятда, ноиложликдан ҳам севиб қола-сан,— айтмоқчиманки, мазкур сабабларнинг ҳаммаси, менинг оташ эҳтиросимни маъзур куриш учун сизга далил бўлсин: агар сиз шу фикрга бамаъни одам кўзи билан қарайдиган бўлсангиз, мендан маслаҳат ва ердамингизни аяманг. Гап мана бундай: эрим йўқли-гида мен сеҳрли фазилатга эга бўлган шаҳват даъватига ва муҳаб-бат майлига қарши курашда ожизлик қилдим, зероки, шу даъвату майллар ўзининг айнан ўша сеҳрли фазилати билан наинки заифа аелларни, шунингдек, юз чандон саботлироқ эркак зотини .ҳам фатҳ этганлар ва худонинг берган куни фатҳ этишда давом этмоқ-далар, баски, мен ўзингиз билгандек, фаровон ва беташвиш ҳа&т кечирарканман, бу ҳол ишқий, шавқимни янада жўшқинлатиб, ошиқ бўлиб қолишимга янада кўпроқ имкон яратди. Албатта, агар бу кайфиятим барчага аен бўлганида, хатти-ҳаракатим қабиҳ бўлиб кўринган бўларди, лекин ҳамонки, ул ниятим сирлигича қо-ларкан, буни ҳеч ҳам Гуноҳ деб атаб бўлмайди, боз устига, муҳаб-бат маъбуди — Амур Менга бу жиҳатдан шундай улкан марҳамат қилдики, ўзимга маҳбуб танлаетганимда, ақлимдан оздирмади, ак-синча, менга бебаҳо кўмак бериб, рутбамга муносиб маҳбуб айнан сиз эканлигингизни уқтирди, зеро, сиз,— агар сизни танлаб янг-лишмаган бўлсам,— сиз бутун Францйя салтанатида энг дилбар, энг лутфкор, энг мафтункор ва энг закий аслзодасиз; бунинг усти-. ға, мен ўз тўғримда, эрсиз яшаяпман, деб айтишга ҳақим бор, сиз-нинг эса, хотинингиз йўқ. Хуллас, сиздан илтимос қиламан: сизга бўлган муҳаббатим туфайли, сиз ҳам мендан меҳрингизни дариғ тутманг, ўт яқинида турган муз синг'арй эриб адойи тамом бўлайт-ган ешлигимга раҳмингиз келсин».

Келиннинг ўпкаси тўлиб кетиб, гапини тугаллай олмади ва бе-ҳол бўлиб, юм-юм йиғлаганча бошини графнинг кўксига қўйди. Граф ҳақиқий рицарь эди, шу боис андишасиз эҳтиросга эрк бер» гани учун аелни қаттиқ қоралади ва бўйнидан қучоқлашга шай-ланган унинг қўлларини олиб ташлаб, онт ичдиким: «Узимни тўрт пора қилиб ўлдиришларига рози бўлсам бўламан, аммо на ўзим-иинг ва на бирон та бошқа одамнинг ҳукмдорим шаънига доғ ту-ширишига йўл қўймайман»,

Қирол келини бу гапни эшитган заҳоти, қалбидаги графга бўлган муҳаббат ўрнини кучли нафрат эгаллади. «Ҳаесиз!—деб ғин-кирди У-— Ҳали менинг эҳтиросимни поймол қиладиган сизмисиз? Мени нобуд қилмоқчимисиз? Эҳтиет бўлинг, тағин мен сизни хо-навайрон қилиб, жонингизни суғуриб олмай». Шундай дея у ўз сочларига чангал солиб, тўзитиб, алвастиларникидек ейиб ташла-ди, эгнидаги либосини пора-пора йиртиб, овозининг борича чийил-ла'й бошлади: «Войдрд! Ердам беринглар! Граф Антверпепий мени зўрлаяпти!»

Граф виждони пок одам бўлса ҳам сарой аъенларининг ҳасади-дан қўрқарди» шунга кўра: «Турган гапки, аъенлар менинг бегу-ноҳлигимдан кўра, бу аелнинг маккорлигига кўпроқ ишонишади», деган хулосага келди-да, сапчиб ўрнидан турди ва бу хонадан, сўнг саройдан ўқдай отилиб чиқди, ўйлаб-нетиб ўтирмай, болаларини отга миндирди, ўзи ҳам отга минди-ю, ҳайе-ҳайт деб Калега[1] от

қўйиб кетди.

Аелнинг айюҳанносини эшитган сарой аъенлари бу ерга югу-риб келишди, аелнинг қиефасига қараб, унинг не боисдан бундай чинқирганини билиб, ҳамма гапларига ишонишди, наинки, ишо-нишди, яна граф кейинги пайтларда айнан шу ният билан ўзига оро бериб, бутун сеҳру жодусини ишга солаетган экан-да, деб ху-лоса чиқаришди. Дарғазаб оломон графнинг уйига епирилди; лекин уй соҳибини топа олмай, аввал бутун мол-давлатини талон-торож қилди, кейин уйни вайронага айлантириб, ер билан яксон қилди. Ушбу разилона туҳмат қирол билан валиаҳднинг қулоғига бориб етди ва улар ғазабга келиб, граф билан унинг фарзандлари-ни умрбод бадарға қилишга маҳкум этдилар, шунингдек, графни хоҳ тириги хоҳ ўлигини топиб келган одамга жуда катта туҳфа ваъда қилдилар.

Ҳеч қандай гуноҳ иш қилмаган бўлса ҳам, қасрдан қочиши билан одамларда шубҳа.уйғотиб ночор аҳволга тушган граф бола-лари билан Калега етиб келди, илло, ўзини ҳеч кимга танитмади, келганини ҳеч кимга билдирмади, шоша-пиша кемага ўтириб, Англия^қирғоғи томон сузиб кетди ва ғарибона либосда Лондонга қараб йўл олди, бироқ шаҳарга киришдан олдин у ўзининг гўдак болаларига юзланиб ,уларга асосан икки нарса хусусида батафсил насиҳат қилди: у болалари миясига шу нарсаларни қуйишга ҳара-кат қилди: биринчидан, гарчи улар ҳам, ўзи ҳам бегуноҳ изтироб чекаетган бўлсалар-да, бошларига бевафо фалак солган оғир сав-дога ҳеч зорланмай бардош бермоқлари лозим, иккинчидан, агар жонларидан умидлари бўлса, ўзларининг қаерлик экашшкларини, кимнинг фарзанди эканларини ҳеч бир кимсага асло айта кўрма-синлар. Графнинг ўғли Луижи тўққиз ешларда, қизи Виоланта — еттига кириб қолган эди, аммо улар ҳали гўдак бўлсалар ҳам ота-ларининг ўгитини жуда яхщи тушундилар ва кейинчалик буни амалда исботладилар. Бехавотирроқ бўлсин учун ота фарзандла-

[1] Кале— Франциянинг шимолида, Дувр бўғози бўйндаги

шаҳар *(Тарою.)*

рига бошқа исм қўйишни мақбул курди ва шундай қилди ҳам: бо-лага Перотто деб, қизга — Жаннетта деб от қўйди. Улар чувринди кийимда шаҳарга кириб бордилар ва худди ҳозир француз гадо-лар бизнинг кўз олдимизда қандай тиламчилик қилишса, шу тарз-да садақа сўраб кун кўра бошладилар.

Бир куни эрталаб улар черков олдида қўл чўзиб гадойчилик қилиб туришган эди, тасодифан қирол маршалларидан бирининг рафиқаси, кибор хоним, ибодатдан чиқиб кела туриб, хайр-садақа сўраб турган граф билан унинг болаларига назар ташлади. Сўнг у яқин келиб графдан, қаерлик бўласиз, булар сизнинг болаларин-гизми, деб сўради; граф ҳам унга жавобан деди: «Узим пикардия-лик[1] бўламан, аммо бадкирдор тўнғич ўғлимнинг дастидан икки мурғак боламни олиб, қадрдон элимдан бош олиб чиқиб кетишга мажбур бўлдим». Графнинг қизи жуда истараси иссиқ[ч] еқимтой, сернавозиш қизалоқ эдиким, у меҳри даре хонимнинг ^кўнглига хуш еқиб қолди. «Марҳаматли зот! — деди хоним.— Қизчангнн менга бер, мен уни бажону дил ўзимга қиз қилиб оламан—қизчанг жудаям еқимтой экан. Тамизли қиз бўлиб ўсса, бўйи етганда би-рон олижаноб одамга узатгум».

Кибор хонимнинг илтимоси графга маъқул тушди; у шу заҳоти-ек бунга розилик билдирди ва кўз еш қилиб, қизини хонимнинг их-тиерига топширди. У шу тарзда қизини жойлаштириб, уни оққўнгил одамлар қўлига топширгач, бундан буен бу ерда қолмасликка қа-рор қилди. Граф тиланчилик билан кун кечириб, бутун орол[2] бўй-лаб узоқ вақт тентираб юрди; у пиеда юришга одатланмагани учун кўп машаққатлар чекиб, ахири, Перотто билан биргаликда Уэллс шаҳрига етиб борди. Бу ерда ҳам бир маршал яшарди; у со-ҳиби карам одам бўлиб, эшиги ҳаммага бирдак очиқ эди, шу боис-дан граф ҳам ўғли билан уникига тез-тез қорин тўйғазгани кириб турди. Маршалкинг ўғли ва бошқа кибор оилаларнинг болалари қаср саҳнида шўхлик қилиб ўйнашарди: югуришар, сакрашарди, Перотто ҳам улар билан бирга ўйнар ва айрим машқларда худди кибор болаларидек, бошқа бир хилларида эса, у болалардан ҳам яхшироқ маҳорат кўрсатар эди. Маршал уни эътибор билан кузата бошлади. Перотто хулқ-одоби, ўзини тута билиши билан маршал-шшг эътиборини тортган эди, оқибат маршал қизиқсиниб, унинг кимлигини суриштирди. Унга айтдиларки: «Бу аҳен-аҳенда садақа с ў р а б келадиган бир ғарибнинг ўғли»- Маршал болани ўз тарбия-сига олишни ихтиер қилди, графнинг ҳам бирдан-бир орзуси шу эди: ўз фарзандидан айрилиш нақадар оғир бўлса ҳам, у ҳеч икки-ланмай ўғлини маршалкинг ихтиерига топширди. Граф шу тариқа қизининг ҳам, ўғлининг ҳам тақдирини ҳал қилиб, энди Англиядан бош олиб чиқиб кетмоқчи бўлди, у елғон-яшиқ важ-баҳоналар г^илан бир амаллаб Ирландияга ўтди, Стренгфордга борди,— у ерда бир графнинг вассалига хизматкор бўлиб елланди ва узоқ

[1] Пккардия — Франциянинг ғарбидаги вилоят, *(Тарж.)*

[2] О р о л — Англия *(тарж.)*

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

'уддат ўзини ҳеч кнмга танитмаган ҳолда, муттасил укубат ва ух-<' тожликда яшаб, малайлик ва отбоқарлик вазифасини гади.

Энди гапни Виолантадан эшитинг, у, яъни Жаннетта Лондонда кибор хоним уйида яшади, бўйи етиб, ҳусни жамоли тобора камол топди, шуниси таажжубки: ҳамма — хоним ҳам, хонимнинг эри ҳам, оила аъзолари ҳам, уларнинг барча таниш-билишлари ҳам қизни яхши кўришарди; бу даргоҳда бironта ҳам одам йўқ эдики, қизнинг феъли атворини, хатти-ҳаракатини кузатиб, бу қиз ҳамма жиҳатдан осуда, иззат-ҳурматда яшашга лойиқ, деб ўйламаган бўлсин. Хоним бу қиз ҳақида унинг отаси айтган гапдан бўлак ҳеч нима билмас эди, шунга қарамай, у қизга муносиб қайлиқ топмоқ-чи, яъни қизнинг хонимга маълум бўлган рутбасига монанд қилиб паст табақали бирон йигитни топмоқчи бўлди. Вале, одамзоднинг жами фазилатларини мур'увват билан баҳоловчи олло таолло, қизнинг яхши оила фарзанди эканлигидан, унинг ҳеч қандай гуно-ҳи йўқлигидан ваўзгалар каернга қолиб шу аҳволга тушганидан огоҳ бўлиб, ўзгача ҳукм чиқарди ва афтидан, аелзода қиз яна би* ронта тўпори одамга насиб қилмасин учун бўлса керак, тангри-нинг марҳамати билан ушбу ҳол содир бўлди.

Кибор хоним билан эрининг биттаю битта ўғли бўлиб, улар уни наинки ўз фарзандлари бўлгани учун, шунингдек, унда мав-жуд бўлган фазилатлар ва ақлий баркамоллик учун ҳам жуда-жуда яхши кўрардилар: у хушодоб, жасур ва ўктам йигит эди. У Жаннеттадан олти ешча катта, Жаннета эса, ниҳоятда ҳуендор ва дилрабо қиз эди, йигитча унга ошиқу шайдо бўлиб қолдиким, унинг фикрича, Жаннеттадан гўзалроқ қиз дунеда-бўлмаганмиш. Вале, у қизнинг аелзодалар насабидан эмаслигига ту-шунгани учун унга уйланишга отаси билан онасидан ижозат сўрашга наинки юраги дов берди," балки шундай иаст табақадан ўзига хотин топибди, доган таъна-маломатлардан қўрқиб, ўзининг ишқий ҳиссиетларини қурби етганча пинҳона сақлади. Лекин бора-бора бу ишқ дарди уни оғир бетоб қилиб қўйди. Беморни табиблар келиб кўришди, бироқ улар хасталик аломатларини синчиклаб ўрганиб чиққандан кейин ҳам беморнинг дардини аниқлай олмадилар ва йигитнинг соғайиб кетишига ҳеч қандай умид йўқ, деб хулоса чиқардилар. Буни эшит-ган ота билан онанинг юраклари эзилиб, қаттиқ изтироб чека бошладилар. Улар бемор ўғиллари тепасида юм-юм йиғлаб, қайта ва қайта ундан хасталик сирини айтишни елвориб сўрадилар, аммо бемор ўғил жавоб бериш ўрнига е хўрсинар, е нари борса, куним битганини сезяпман, дерди, холос.

Лекин кунлардан бир кун беморнинг тўшаги енида, гарчи еш бўлса ҳам анча тажрибали бир табиб унинг томирини ушлаб ўтир-ган эди, шу чоғ хонага Жаннетта кириб келди, у ўз бекасининг кўнглини кўтариш мақсадида касални фидойилик билан парвариш қиларди. Йигит уни кўрганида бир оғиз ҳам сўз демади, қилт этма-ди ҳам ва лекин юрагидаги муҳаббат оташи кучлироқ аланга олди-ким, бунинг оқибатида, томир уриши тезлашди. Бу ҳол табибнн таажжублантирди ва у бу ҳолатнинг

қачонгача давом этишини кузатишга қарор қилди. Жаннетт
хонадан чиқиб кетган эди, бе-,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

морнинг томир тепиши сустлашди, ана шунда табиб, ҳадемай қум-боқни ечилишига кўзи етди. У бир оз фурсат ўтказиб, илло, касал-нйнг томирини ҳамон қўйиб юбормай, Жаннеттадан сўрайдиган гапим бор, деган баҳона билан уни яна енига чақиртирди. Жаннет-та ҳам зум ўтмай кириб келди. Қиз остонадан кириб улгурмасдан беморнинг томири яна гупиллаб ура бошлади, қиз хонадан чиқ-қан эди — яна томир тепиши сусайиб қолди.

Энди табибга ҳамма нарса ойдинлашган эди; у ўрнидан турди ва ота билан онани бир чеккага бошлаб бориб, шундай деди: «Уғ-лингизнинг дардига шифо бериш учун табиблар ожиздирлар, унинг саломатлиги Жаннеттанинг қўлида: баъзи бир аниқ нишоналарга Караганда, ўғлингиз у қизни ниҳоятда кучли эҳтирос билан севар-кан ва лекин қиз, менинг шахсий мушоҳадамга Караганда, бу ҳол-дан тамомила бехабар. Энди агар ўғлингиз сиз учун азиз бўлса, уни дардидан фориғ қилиш учун қандай йўл тутишни ўзингиз бир ўйлаб кўринг».

Акобир зот билан унинг хотини ўғилларининг дардига малҳам топилганидан ғоятда масрур бўлдилар, лекин айни пайтда, бу малҳам ўзлари хавотир олиб юрган восита,— яъии Жаннеттага уйла-ниш бўлиб чиққанидан жуда маҳзун бўлдилар.

Табиб жўнаб кетиши билан улар беморнинг тепасига келдилар ва она унга шундай гаплар билан юзланди: «Уғлим! Уз армонинг-ни мендан пинҳона тутасан, деб асло ўйламаган эдим, айниқса, ҳозир, саломатлигинг ўшал армонингнинг ушалишига боғлиқ экан-лигини ўзинг ҳам билиб турган пайтда мендан ҳеч нимани*яшир-маслигинг керак эди — ўзинг бир эмас, бир неча маротаба иқрор бўлган эдинг, ниманики орзу қилсанг, ҳаммасини, ҳаттоки кўнг-лимга хуш еқмаган истакларингни ҳам худди ўзим учун қилает-гандай муҳайе қилган эдим. Гарчи сени ўзингга раҳминг келмаса ҳам, гарчи менинг олдимда гуноҳкор бўлсанг ҳам, парвардигор сендан ўз шафқатини дариғ тутмади: дарднинг сени гўрга олиб кет-масин учун хасталигинг сабабини менга аен этдиким, унинг зами-рида бор-йўғи сенинг қандайдир бир қизни ғайри табиий муҳаббат билан севиб қолганинг етар экан. Сен бу ниятиигни бизга ошкор қилмасдан бекорга ийманибсан — ахир ҳозир сенинг авжи бало-ғатга етган, уйланадиган пайтинг-ку, агар шу чоққача биронта ҳам қизга ошиқ бўлмаганингда эди, мен сени ҳурмат қилмай қўй-ган бўлардим. Демакки, ўғлим, мендан асло тап тортма, юрагинг-даги армонингни дадил гапиравер. Ғам-ғуссани тарк эт, саломатли-гингга зарар етказувчи ҳар қандай хаелларни бошингдан чиқариб ташла, руҳингни тетик тут ва ишонгинким, илтимосингни, у қандай бўлишига қарамай, бажо келтиргайман,— сени мен жонимдан ортиқ яхши кўраман, ахир! Андиша ва кўрқувни даф қилиб, менга айт, ишқий орзуйингни ушатишда бироп жиҳатдан кўмагим тегмасмикин сенга. Агар: борди-ю, менинг ҳеч нимага урин-маетганимни ва берган ваъдамнинг устидан чиқмаетганимни кўрсанг, мени дунеда энг тошбағир она деб ҳисоблашинг мум-кин».

Йигит онасининг гапларииэшитиб. аввалига уялиб кетди,

ле-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ин шу оннинг ўзида ҳеч ким унинг дардига онасичалик даво опа олмаслигини тушуниб, уятни енгди. «Онажон!»—деб гап ошлади у.— Ишқимга иқрор бўлишдан мени шу нарса тийиб гурган эди: мен жуда кўп марта пайқаганманким, еши улуғ одамлар, ўзлари-нинг ҳам бир замонлар еш бўлганликларини эслашни емон кўра-дилар. Ва лекин, сизнинг оқилона мулоҳаза қилаетганингизнн кўриб, меп, гапингизга қараганда, ўзингиз ҳам воқиф бўлган нар-[1] садан тонмоқчи эмасман,— билъакс: сизга ҳамма сиримни очиқ баен қиламан, лекин бир шартим бор: агар сиз имкони борича тез-роқ сўзингизнинг устидан чиқсангиз,— шундагина шифо топишим мумкин».

Онанинг миясида шу зумдаеқ бир режа тузилди, у ўзининг му-ваффақият қозонишига олдиндан қатъий ишоиib,— ваҳоланки ул режанинг рўебга чиқмаслиги аниқ эди,— ўғлига, мендан ҳеч қандай сирни яширма, зеро сенга яхшилик қилиш учун ҳеч нарсадан қайтмайман, деб рўй-рост гапирди.

«Онажон!—деб яна гапира бошлади йигит.— Бир еқдан Жан-неттамизнинг таърифга сиғмас гўзаллиги ва комил хулқи одоби, иккинчи еқдан эса — наинки у қизда менинг ишқимга жавоб ҳисси уйғотиш, ҳеч бўлмаганда, унинг ҳамдардлигига мушарраф -бўлиш-нинг ҳам асло имкони бўлмаганлиги, шунингдек, юрак сиримни биронта одамга ошкор қилишдан қўрқиш — буларнинг ҳаммаси мени шу аҳволга солиб қўйди. Энди борди-ю, сиз қандай қилиб бўл-масин, ўз ваъдангизнинг устидан чиқмасангиз, амин бўлингки, бу

менинг куним битганидир».

Она ҳозир таъна-маломатнинг мавриди. эмаслигини ўғлининг кўнглини кўтариш зарурлигини тушуниб, унга табассум билан юзланди: «Оҳ, жигаргўшам! Ҳали сен шуни деб ўзингни шундоқ кўй-га солиб ўтирибсанми? Руҳингни тетик қил, тезроқ соғай, қолгани-ни эса, менга қўйиб қўй».

Умидвор қилинган хаста йигит тез тузала бошлади, буни кўриб беҳад хурсанд бўлган она, энди берган ваъдасини қандай қилиб тезроқ амалга ошириш ҳақида ўйлай бошлади. Кунларнинг бирида у Жаннеттани енига чақиртириб, мулойим ва мутойиба оҳангда ундан, севган йигитинг борми, деб сўради.

Жаннетта чўғдек қизариб кетди. «Бегойим!—деди у.— Ота па-ноҳидан жудо бўлган, бировлар эшигида хизматкорлик қилиб кун ўтказаетган йўқсил қизнинг миясини ишқий хаеллар банд этиши мумкин эмас ва у асло бундай қилмаслиги керак».

«Агар севган йигитинг бўлмаса, унда ўзимиз топамиз,— деди хоним,— у билан сен хуррам яшайсан, бўлмаса, бу ҳусни жамолинг бекорга сўлиб қолади: шундай гўзал қизнинг маҳбуби бўлмаслиги яхши эмас».

Жаннетта унинг бу гапига эътироз билдирди: «Бегойим! Сиз мени қашшоқ отамдан олиб, ўз қизингиздек тарбиялаб ўстирдин-гиз, бинобарин, мен сизнинг ҳар қандай истакларингизни ҳамба-жаришим шарт, илло, бу хоҳишингизни эмас, ўйлайманки, шундач қилсам виждонан иш тутган бўламан. Агар сиз мени эрга беришни ихтиер қилган бўлсангиз, унда эримни севаман, лекин фақат эрим-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

қилган бешта-'ўнта шаҳарлик киборларнинг фатвоси ва маслаҳати билан Перот-тога турмушга чиқадиган бўлди, зеро у йигитнинг шижоат ва сахо-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

қилган, мен бу номусимни ўла-ўлгунимча сақлаб, ҳимоя қиламан».

Хоним ўғлига берган ваъдасининг устидан чиқишга интилгани-да, қиздан мутлақо бошқача жавоб кутган эди, бироқ, у оқила аел бўлгани учун, қизнинг жавобини юракдан маъқулламай иложи йўқ эди. «Нима деяпсан, Жаннетта! — деди у. —Борди-ю, навқи-рон маҳбуб, яъни қирол аъло ҳазратлари сендек дилбар қизнинг муҳаббатидан баҳраманд бўлишни ихтиер қилсалар, наҳот сен уни рад этардинг?»

«Қиролнинг мени мажбур қилишга ҳақи бор, — деб дарҳол жавоб қилди Жаннетта, — лекин менинг розилигимсиз номусимга зиен етказадиган ҳеч қандай ишга қиролнинг ҳам қурби етмасди»,

Хоним Жаннеттанинг кайфиятини тушуниб олиб, суҳбатни тўх-татдй-ю, лекин уни бир синаб кўришни кўнглидан ўтказиб қўйди. У .ўғлига, соғайганингдан кейин, Жаннетта билан икковингни бир хонага жойлаштираман, кўнглинг нимани тусаса, ўз кучинг билан Э|5И"шаверасан, илло мен қўшмачи хотинга ўхшаб, ораларингда воситачилик қилолмайман, деди. Уғил бунга кўнмади ва яна сало-матлиги емонлашиб қолди. Шунда она ўз ниятларини Жаннеттага очиқ баен қилиб, у билан дардлашди. Аммо Жаннетта яна ҳам қаттиқроқ оеқ тираб туриб олди, ана шундан кейин, она ҳамма гап-ни эрига айтиб берди, оқибат улар гапни бир ерга қўйиб, ўлганла-•рининг кунидан ўғилларииии уйлантиришга қарор қилдилар, зеро улар унинг уйланмасдан ўлиб кетганидан кўра, ўз тенгига бўлма-!саям уйланиб, тирик қолишини афзал кўрардилар; ота билан она руни ҳар еқлама муҳокама қилишгач, ахири шундай қилишди ҳам. &Қаннетта саодатнинг энг сарбаланд чўққисида эди ва гарчи у шаф-рқатини дариғ тутмагани учун парвардигорга чин юракдан минг қатла шукур қилаетган бўлса ҳам ҳамон пикардияликман, деб ай-■'тарди ўзини. Йигит шифо топди, 1ўй-томоша қилиб, хотини билан саодатда кун кечира бошлади.

Булар фароғотда яшаб юраверишсину энди гапни Уэллсда, Англия қиролининг маршали ихтиерида қолган Пероттодан эши-тннг: у ҳам ўсиб-улғайди, ўз соҳибининг эътимодига мушарраф бўлди ва оролда энг биринчи ўктам ва диловар йигит бўлиб қол-дики, энди на куч синашда, на от пойгасида, на кўнгилочар кураш-ларда у билан беллашишга юраги дов берадиган мард топиларди; пикардиялик Перотто номи билан бутун мамлакатга довруғи кет-ган эди унинг. Синглисидан марҳаматини дариғ тутмаган парвар-дигор уни ҳам карамидан бенасиб қилмади: мамлакатга тарқалган ўлат аҳолининг қарийб ярмини қийратиб кетди, омон қолганлар--нипг аксарият қисми эса, бу мудҳиш офатдан ўзга юртларга бош олиб кетдиким, оқибатда бу ўлка буткул ҳувиллаб қолди. Вабо •пайтида маршал, унинг хотини, оға-инилари, жиянлари ва бошқа •яеш-ақраболари нобуд бўлишди — фақат маршалнинг бўйи етган қизи, Перотто ва яна баъзи бир хизматкорлар омон қолцандилар. *Шана,* ўлат офати ўтиб кетгандан кейин, қиз омон

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ат соҳиби эканлигини биларди, шунга кўра, қиз ўзига мерос ўлиб қолган жамики мол-давлатга Пероттони соҳиб қилди. на бир оз вақтдан кейин эса, Англия қироли маршалнинг вафот этганидан ва пикардиялик Пероттонинг жасоратидан хабар топйб, уни марҳум маршал ўрнига тайинлади. Хуллас, граф Антверпенийнинг бегуноҳ икки фарзанди ҳаетида қисқа бир вақт ичида мана шундай ўзга* ришлар содир бўлди, ваҳоланки, граф ўз фарзандлари билан видо-лашганида уларни бошқа кўришдан умидини узган эди.

Энди гапни граф Антверпенийдан эшитинг; у Париждан бош олиб чиқиб кетгандан, буен ўн саккиз йил вақт ўтди, мана, эндиликда, Ирландияда ғам-ташвишда кун кечириб, қариб қолган пайтида, қандай қилиб бўлмасин болалари ҳолидак хабар олиш истаги кўнглига маҳкам жо бўлиб қолди. Графнинг ташқи қиефаси жуда ҳам ўзгариб кетган эди, лекин шунга қарамай, тинимсиз жисмоний меҳнат билан шуғулланган туфайли, ўзини бир вақт-лардаги беармон, ҳаловатли ешлиги пайтидагидан ҳам бардамроқ ҳис қиларди, мана у ахири, бу ўлкага қандай қашшоқ бўлиб келган бўлса шу қашшоқлигича жулдур кийимда, узоқ йиллик хўжайини ихтиеридан бош олиб жўнаб кетди ва Англияга етиб бориб, Перотто билан видолашган шаҳарга йўл олди. Унинг кўз" олдида паҳлавон, ўктам, зодагон йигит—маршал намоен бўлди, Буни кўриб, графнинг кўнгли тоғдек кўтарилди, лекин у то Жан" неттанинг ҳолидан хабар олмагунча ўзини танитмасликка аҳд қилди. Шу боисдан у яна йўлга тушиб, то Лондонга етиб олгунча ҳеч қаерда манзил қурмади. Граф қизи Жаннеттани олиб қолган ўшал хонимга нима бўлганини ғойибона суриштириб, қизининг унга келин бўлганидан хабар топди; шунда у фарзандларининг соғ-саломат ва фароғатда яшаетганидан ўзида йўқ хурсакд бўлиб кетдики, ўтмишда бошига тушган оғир савдолар бу шодмонлик' олдида йўқдай бўлиб кетди. У Жаннеттани ўз кўзи билан кўрмоқ ниятида, тиланчилик қилаетган одамдай, қўшни уйларнинг дераза-лари остида тентираб юрди. Шундай пайтлардан бирида Жаннеттанинг эри Жаккетто Ламиенс графни кўриб қолди ва қашшоқ чолга раҳми келиб, ўз хизматкорларидан бирига, уни уйга бошлаб кириш-ни ва худо йўлига қорнини тўйғазишни буюрди, хизматкор ҳам

дарҳол буйруқни бажарди.

Жаннетта Жакеттодан бир неча ўғил курган бўлиб, тўнғичи энди саккизга кирган эди — бундай дилбар, бундай дўндиқ бола-лар бутун дунеда ҳам топилмасди. Болалар стол ортида ўтирган графни кўришган заҳоти, унинг атрофини ўраб олдилар ва гўе го-йибдан'келган товуш улариинг қулоғига, бу сизларнинг боболарин-гиз бўлади, деб шипшигандай, чеҳралари очилиб хурсанд була бошладилар. Граф эса, буларнинг ўз набиралари эканини жуда яхши билганидан, уларни зркалаб, ардоқлай бошлади, улар ҳам мураббийларининг «ҳой-ҳой»лашига қулоқ солмай, чол олдидан нари кетмасдилар. Шу чоғ ўз хонасидан Жаннетта чиқиб келди ва болаларг'а, агар мураббийнинг сўзига кирмасанглар, калтак ейсиз-лар, деб пўписа қилди. Болалар йиғлаб юборишди ва бу меҳрибон одам билан ўйнашишни ектиришларини, чунки у уларни мураббий-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

тая ҳам кўпроқ яхши куришини айтишди. Жаннетта билан граф улиб юборишди. Граф ўрнидан турди ва ота ўз қизига эмас, алки мискин бир киши бойвучча хотинга эҳтиром қилгандай унга ўз миннатдорчилигини изҳор қилди, сўнг унга бошдан-оеқ разм со-либ руҳи енгил тортди. Вале, Жаннетта ўз отасини ўшанда ҳам, ундан кейин ҳам ҳеч танимади, чунки улар видолашгандан буен, граф жудаям ўзгариб кетган, соқоли ўсган, озган ва қорайган эди,— хуллас тамомила бошқа одам бўлиб қолган эди, Болалар ҳа-мон чол' атрофида гирдикапалак бўлишар ва «кетманг», деб йиғла< шарди, шунга кўра, Жаннетта мураббийдан, болаларни бир оз чол олдида бўлишига ижозат беришини сўради.

Болалар қария атрофида эркаланишиб, гурпанглашиб ўйнаша-етганда Жаккеттонинг отаси уйга кириб келди ва ҳамма гайни мураббийдан эшитди; у келини Жаниеттани емон кўрарди, шунинг учун бундай деди: «Э, бахтлари қора бўлгурлар! Зотига тортишган-да, оналарининг отаси саеқ одам эди, шу боисдан буларнинг ҳам саеққа суйкалишига ҳеч ажабланмаса бўлади». Бу гай графнинг қулоғига кириб қолиб, кўнглига қаттиқ ботди, лекин шу заҳотиеқ, гўе' бу таҳқирни ҳам бу янглиғ жуда кўп дашномлар сингари кўнглидан чиқариб юбормоқчи бўлгандай, елкасини бир силкитиб қўйди. Болаларининг бу оққўнгил чолни, яъни графни яхши кўриб қолишгани Жаккеттога ҳам еқмади, бироқ у болаларини шу қадар яхши кўрардики, фақат уларни ранжитмаслик учунгина бу одамни, агар хўп деса, хизматга олиш ҳақида фармон беражагини айтди. Чол розилик билдирди, вале умрбод отбоқарлик қилганини, қўли-< дан бешқа ҳеч қандай иш келмаслигини айтди. Унга парвариш қилгани битта от беришди, бўш вақтларида эса, у болаларни ўйна-тиб юрди.

Тақдир граф Антверпений билан унинг болалари бошига юқо-рида зикр этилгапдек савдолар солган бир пайтда, Франция қироли немислар билан бир неча сулҳ шартномаси тузиб, оламдан ўтган ва энди тахтга унинг ўғли ўтирган эди, маълумингизки, граф шу шаҳзоданинг хотини касофатига қолиб, юртидан қувғин қилинган эди. Немислар билан тузилган охирги сулҳ шартномасининг муҳла-ти тугагандан кейин, янги қирол яна хунрезлик урушини бошлаб юборди, у билан яқинда қариндош тутинган Англия қироли эса, унга мадад сифатида маршал Перотто ва иккинчи маршалнинг ўғли — Жаккетто Ламиенс қўмондонлигида беҳисоб лашкар юборди. Мўътабар қария, яъни граф ҳам ўз хўжаси билан майдони ҳарбга равона бўлди; у ўзини танитмаган ҳолда узоқ вақт отбоқарлик ва-зифасини ўтади, лекин у ишбилармон одам бўлгани учун ердамига озми-кўпми муҳтож бўлганларнинг ҳаммасига ҳам маслаҳат билан, ҳам амалий иш билан кўмпклашарди.

Шу уруш пайтида Франция қироличаси қаттиқ бетоб бўлиб етиб қолди. У куни битиб қолганини сезиб, самимий христиан аели сифатида, бир вақтлар қилган гуноҳидан ташвишга тушди, тавба-тазарру вақтида, ўзининг авлиесифат ва зоҳидона кун кечириши билан барчага маълум ва машҳур бўлган архиепископ Руанийга ҳамма гапни очиқ айтиб бериб, қилган гуноҳларига тавба қилди ва

қандай қилиб графнинг бегуноҳ жабр чекканини баен қилди. Б билан қироличанинг кўнгли таскин топмади: тавба-тазарруда сўнг у ҳамма бўлган воқеани кўпгина мўътабар зотларга ҳам батафсил сўзлаб берди ва уларга юзланиб, қиролга ўз гапларини ўтказишни илтижо қилдиким, токи қирол, агар граф тирик бўлса, унинг ҳуқуқ* ларини қайта тикласин, борди-ю, ўлган бўлса, унинг тирик қолган бironта боласига графлик унвонини берсин. Шундан кейин хиел вақт ўтгач, қиролича бандаликни бажо келтирди, уни мартабасига яраша иззат-икром билан дафн этдилар. Қиролга унинг эътирофи-ни етказганларида, қирол шундай яхши одамни бекордан-бекор қаттиқ жазога мустаҳиқ қилинганидан ранжиб, қўшинлар ичида, шунингдек, бошқа кўпгина ерларда ҳам ўзининг ушбу фармонини жар солиб овоза қилишни буюрди; яъни, кимда-ким граф Антвер-пенийнинг еинки унинг фарзандларидан бironтасининг қаердали-гидан уни, демакки, қиролни огоҳ қилса, у ҳар қайси топган одами учун беҳисоб миқдорда тухфа олгусидир, зеро қироличанинг ўлими олдидан қилган тавба-тазаррусидан сўнг унга, яъни қиролга шу нарса аен бўлдиким, граф ноҳақ бадарға қилинган экан, шунга кўра, қирол графга наинки аввалги ҳуқуқларини инъом этмоқчи, балки уни аввалгисидан ҳам зиедроқ ру.тба ва унвонлар билан тақдирламоқ ниятидадур. Ҳамон отбоқарлик қилиб юрган граф қирол фармонини эшитиб ва унда чин ҳақиқат баен этилганига ишонч ҳосил қилиб, дарҳол Жаккетто ҳузурига борди, қирол ахта-» раетган одамларнинг қаердалиги менга маълум, деган важ билан .уни Перотто олдига бошлади.

Улар учовлари учрашишди, шунда граф, ўзини қиролга танитга* ни отланаетган Пероттога шундай гаплар билан юзланди: «Перот* то! Мана шу Жаккетто сенинг синглингга уйланган, лекин у синг-лингни ҳеч қандай сепсиз хотинликка олди, мана шу сабабга кўра, синглинг сепсиз келин бўлмаслиги учун, қирол томонидан сен учун — зеро сен граф Антверпенийнинг ўғли бўласан, — сенинг синглинг, яъни унинг рафиқаси бўлмиш Виоланта учун ҳамда сизларнинг оталарингиз граф Антверпений, яъни мен учун ваъда қилинган чўнг мукофотни ҳеч ким эмас, айнан мана шу куевнинг олишини истайман».

Перотто графга тикилиб уни дарров таниди, кўз еши қилиб тиз чўкди, унинг тиззаларини қучди ва: «Салом, дадажон!» — деди.

Жаккетто графнинг гапларини эшитиб ва Пероттонинг чол қаршисида тиз чўкканини кўриб, шодиена ҳайратдан гангиб қолди, шундай бўлса ҳам унинг айтганларига ишонди ва ўзининг отбоқар —графга қилган доимий таҳқирларидан хижолат бўлиб, кўзлари жиққа еш ҳолда унинг оеғига йиқилди-ю, ҳақирона илтижо билан унга юзланиб, илгарилари берган озорлари учун узр сўради, —» граф уни ўрнидан турғазиб олиҳимматлилик билан — мардона ке-чирди. Учовлари бир-бирларига ўз бошларидан кечирган турлича саргузаштларни баен қилишиб, йиғлашиб, шодланишиб олишганч Дан кейин, Перотто билан Жаккетто графнинг кийимини алмаштир-моқчи бўлган эдилар, бироқ граф бундан

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

катъиян бош тортди, сўнг У Жаккеттодан талаб қилди: «Қирол

ваъда қилган мукофотни оли-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ингга ншонч ҳосил қилганингдаи кейин, мени унга шу отбоқар кийимида кўрсатгинки, у аҳволимни кўриб яна ҳам ишбаттар хи-жолат тортсин».

Алқисса, Жаккетто, унинг орқасидан эса, граф ва Перотто қирол истиқболида пайдо бўлдилар, шунда Жаккстто, агар қирол уни ўз фармонида айтганидек мукофотласа, унинг ҳузурига граф билан болаларини бошлаб келишини айтди. Қирол дарҳол ўша тайинланган туҳфани олиб келишни буюрди, туҳфанинг ниҳоятда соҳиби карамлик билан тайинланганини курган Жакетто ҳайратга келди, қирол эса, унга, агар сўзингнинг устидан чиқиб, менга граф билан унинг болаларини кўрсатсанг, шу мукофот сеники бўлажак, деб айтди. Шунда Жаккетто орқасига ўгирилиб, отбоқар — граф билан Пероттони олдига чиқарди-да, деди: «Аъло ҳазрат! Мана, ота билан ўғил. Қиз, яъии менинг рафиқам 6-у ерда йўқ, вале, худо хоҳласа, ҳадемай уни ҳам кўрурсиз». Қирол тиз чўкиб таъзим қи-либ турган графга тикилиб қарадй, гарчи жуда ўзгариб кетган бўл-са ҳам қирол разм солиб туриб, ахири таниди, кўзи ешланиб, уни ўрнидан турғазди, қучоқлади, ўпди, сўнг самимият билан Пероттони қутлади ва шу бугундан эътиборан графнинг ҳамма нарсаси — либоси ҳам, хизматкорлари ҳам, отлари ҳам, қурол-аслаҳалари ҳам унинг рутбасига муносиб бўлсин, деган фармон берди ва бу фармон зудлик билан бажо келтирилди. У Жаккеттога илтифот кўрсатиб, унинг ҳаетини ҳам билишни ихтиер қилди. Жаккетто, қирол ҳузурига граф билан унинг ўғлини бошлаб келгани учун тайинланган улкан мукофотга муяссар бўлди, шунда граф унга бундай деди: «Қирол аъло ҳазратларининг ушбу сахий туҳфасини қабул қилиб ол, илло, ўз отангга шуни айтиб қўйишни унутмаки, сенинг ўғил-ларинг ва менинг набираларимнинг она томонидан бобоси — саек эмас».

Жаккетто мукофотни олиб, хотинини ва ўз отасини Парижга чақиртирди, Пероттонинг ҳам рафиқаси бу ерга етиб келди, шундан бошлаб ҳаммалари, бинобарин, граф ҳам саодатли турмуш кечира бошладилар, қирол графнинг аввалги жами ҳуқуқларини тиклаш билан бирга, боз устига, мартабасини ундан ҳам ошириб юборди. Ана шундан кейин, қиролнинг розилиги билан унинг меҳмонлари ўз юртларига қайтдилар, қиролнинг ўзи эса, то умрииинг охиригача Парижда яшади, дейдиларки, у ҳеч қачон бундайин довруққа му-шарраф бўлмаган экан.

9

Гену ялик Бернабо исмли бир одам Амброжолонинг елғон гапларига учиб, бутун мол-давлатидан айриладн ва мутлақо бегуноҳ хотинини ўлимга мах-кум этади; бироқ хотини ўлимдан қутулиб қолишга муваффақ бўлиб, эркак либосида султан хизматига елланади; у Искандарияда алдоқчи Амброжо-лони учратиб, Бернабони хам ўша ерга чақиртиради, фирибгар жазоланади, хотин эса, яна аеллик либосини кияди-да, кўп давлат орттириб, эри билан бирга Генуяга қайтади

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Элисса ғоят таъсирли қиссасини сўзлаб бўлиб, ўз бурчини а этгач, малоҳатлилиги, хушмуомалалиги билан ажралиб рувчи зебо, сарвқомат қиролича Филомена бир оз ўйланиб туриб, шундай деди:

— Дионео билан тузган аҳдимиз ўз кучида қолмоғи лозим, де-
макки, у билан мендан бошқа ҳикояхон қолмаганлиги сабабли, ҳо-
зир мен ҳикоямни бошлайман; Дионео эса, ўз илтимосига кўра, мендан кейин сўзлайди.

Кейин у шундай ҳикоя қила бошлади:

— «Алдоқчи ўзи алдаган одамидан қочиб қутула олмайди», деган халқ мақолини ҳамма яхши билади. Бу мақолнинг ҳаққоний
эканлигини ақлий тасаввур билан исботлаш мушкул — уни ҳаетда
содир бўлган ҳодисаларгина тасдиқлай олади. Шундай қилиб, дил-
рабо хонимлар, берилган мавзудан четга чиқмаган ҳолда ўшал мақолнинг ҳаққонийлигини исботлаш нияти хаелимга келиб қолди.
Уйлайманки, сизлар ҳикоямни зўр қизиқиш билан тинглайсиз, зеро
у сизларни фирибгарлардан эҳтиет бўлишга ўргатгусидир.

Кунлардан бир кун Париждаги меҳмонхоналарнинг бирига ита-лиялик энг давлатманд-савдогарлардан бир гуруҳи келиб тушди, одатда, улар бу ерга ўз тижорат ишлари юзасидан келардилар. Мана улар бир куни маишат билан ўтган кечлик овқатдан кейин ўзаро турли-туман мавзуда фикр юрита бошладилар: гап айланиб бориб, ниҳоят уйда қолган ўз

хотинларига бориб тақалди.

Шунда улардан биттаси ҳазил қилиб қолса бўладим «Ҳозир менинг хотинчам нима билан шуғулланаетганин билмайману, —• деди у. — Фақат бир нарсага аминман башарти бу ерда биронта дўндиқ қиз жинимга ўтириб қолса, хотинга бўлган вафодорликни бир чеккага йиғиштириб қўярдиму ўша қиз билан маза қилиб ай-шимни сурган бўлардим».

Савдогарлардан яна бири бундай деди: «Мен ҳам ҳозир естиқ-дошимнинг қандай вақтичоғлик қилаетганини тасаввур этаяпман! Борди-ю, тасаввур қилмаган тақдиримда ҳам у барибир кўнгил-хушлигини қилаверади. Келинглар, биз ҳам кўнгилхушлик қилай-лик: ахир, чиллаки чиллакини кўриб чумак уради, деган гап бор-ку.

Учинчи савдогар ҳам деярли шундай хулосага келди. Хулласи калом, уйда қолган хотинларининг вақтни бекор ўтказмаяпкани ҳақида ҳамма улфатларнинг гапи бир ердан чиқди.

Улардан фақат бир киши, Бернабо Ломеллин деган генуялик савдогар тамомила зид фикр айтди — унинг таъкидлашича, жуфти ҳалолида, худойи таоланинг иноятн билан аел зотига мансуб бўлган жамики эзгу фазилатлар мавжуд экан, — мавжуд бўлганда ҳам қаекдаги қаланғи-қасанғи итальян аелларидаги фазилатдан юз «ишдон ортиқ экан, ҳаттоки, рицарлар еки яроқбардорлар ҳам бу борада унинг хотини олдида ип эша олмас эканлар: хотини хуш-сурат, навниҳол, оеқ-қўли чаққон, матонатли ва ҳар қандай қўл ҳунарига, чунончи, ипак кашта тикиш ва шу сингариларга моҳир аел экан. Яна у айтдики, дастурхон тепасида ўз соҳибига яхши ва чаққон хизмат қилишда биронта ҳам малай е хизматкор унинг хотинига тенг кела олмас экан, зеро у яхши тарбия курган, фаро-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ҳам шундай

ватли ва тадбиркор аел экан. Кейин Бернабо хотинининг жуда яхши чавандоз эканлигини, овчи қушларни яхши парвариш қила олишини таъкидлаб, ўқиш, езиш ва ҳисоблашга келганда, ҳар қан-дай савдогардан ҳам қолишмаслигини айтди. У шу йўсинда хотинининг мақтовини келтириб, суҳбат мавзуига ўтди ва менинг хотиним-дек диенатли, шарм-ҳаели аел бутун дунеда ҳам топилмайди, деб қасам ичди, сўнг у гапининг.охирида, агар мен ҳатто ўн йилга еки умрбод кетиб қолган тақдиримда ҳам барибир у бошқа эркакка қайрилиб қарамаган бўларди, деб комил ишонч билдирдй. Унинг бу охирги сўзларинк эшитган ҳамсуҳбатлардан Амброжоло деган пьяченцалик еш бир савдогар хахолаб кулиб юборди, сўнг Берна-бодан истеҳзо билан сўради: бундай имтиезли хотинни сенга ким .тортиқ қилди ўзи? Император аъло ҳазратлари эмасми яна? Гарячи бу савол Бернабога хийла оғир ботган бўлса ҳам у, хотииини менга император тортиқ қилгани йўқ, балки императордан минг чандон қудратли бўлган парвардигорнинг менга кўрсатган иноятн-дир у, деб жавоб қилди,

Амброжоло унга жавобан бундай деди: «Сен ўзингнинг ҳақли-гингга астойдил ишонасан, Бернабо, бунга мен ҳеч қандай шубҳа дилмайман, илло, билишимча, кундалик ҳает мағзини чақиб кўр-маганга ўхшайсан, ахир сен фаросатли одамсан, башарти чақиб кўрганингдами, унинг ичида сен шундай аломат ҳолларни курган бўлар эдингки, улар сени бу борада орқа-олдингга қараб гапириш-та ўргатган бўларди. Биз ўз хотинларимизнинг бошқа тоифадан бўлгани ва сенинг хотинингга ўхшаб яратилмагани учун эмас балки ҳает тақозоси ўзи шуни уқтираетгани учун ҳам хотинлар ҳақид-а шунчалик ошкора гаплашаетибмизки, буни сенга тушунтирмоқ учун бу мавзуда сен билан алоҳида мусоҳаба қилмоқчиман. Мен, зркак зоти—парвардигор яратган хилқатлар ичида энг мўътаба-ри, деб азалдан эшитганман; эркаклардан кейин, кетма-кет аел туради, бир.оқ эркак зоти афкор омманинг таъбирича — ҳаетнинг ўзи ҳам шундай деб ўргатади,— ғоятда баркамол хилқатдир, модо-мики, у энг юксак такомилга эришган экан, ҳеч шак-шубҳасиз ғоятда сабр-бардошли бўлиши лозим ва ҳақиқатда ҳам айнан шундай, зеро аеллар умуман олганда эркакка нисбатан беқарорроқ-дирлар, нега бундай — бунинг учун беҳисоб табиий сабаблар мавжуд, бироқ мен ҳозир бу борада эмас, бошқа мавзуда гапир-моқчиман. Айтмоқчиманки, бас, эркак зоти аелга нисбатан саботли-роқ экан, у аелнинг илтимосини лутфаи бажо айламай туролмайдп, юрагидан урган ўшал жонона учун ундан. ҳам ортиқроқ хизмат-ни яъни уни тасарруф қилмоқ учун қўлидан келган ҳамма ишни қилмай туролмайди, шуни ҳам эътироф этиш лозимки, бу ҳол унинг ҳаетида ойда бир маротаба эмас, балки кунига минг карра содир бўладирки, доно эркак зоти ишқ даъвати билан ишга солиши мумкин бўлган шилқимликлар, хушомадлар, совға-саломлар ва сон минг хил воситалар олдида ўша табиатан беқарор бўлган хотин зоти ҳеч маҳалда лоқайд тура олармиди сенингча? Иаҳотки сен уни шундай нарсаларга учмайди, деб ўйласанг? Сен шу фик-рингда қаттиқ туриб олганинг билан барибир ўзинг

улишига ишонмайсан, азбаройи худо. Ахир ўзинг айтаяпсан-ку, тинингни аел киши деб, бинобарин, у ҳам барча аеллар нгари жон бирла тандан тажассум топгандир. Модомики, шундай экан, худди бошқа аелларда'мавжуд бўлган истак-армонлар одамзод-нинг табиий мойилликларига монелик қилувчи куч сенинг хотининг-да ҳам бўлиши муқаррардир. Мана шунинг учун ҳам хотининг юз чандон ор-номусли бўлса ҳам барибир, кези келганда, бошқа аеллар қандай иш кўрсалар, унинг ҳам худди шундай иш кўриши-Га тамомила ишонаман, демакки, сен бекорга бунчалик қизишиб баҳслашяпсан ва аксини исботлашга уриниб бекорга овора бўляп-сан».

Бернабо унинг бу гапига эътироз билдириб деди: «Мен файла-суф эмас, савдогарман ва сенга ҳам савдогарчасига жавоб қила-ман. Мен ўз фикримдан қайтмайман: сен назарда тутаетган ишни фақат бефаросат ва беҳае аеллар қилади, Билъакс, шарм-ҳаели аеллар ўз номусларига гард юқтирмай, уни қатъий муҳофа-за қиладиларки, бунинг оқибатида улар, ўз ор-номуслари ҳақида қайғурмайдиган эркаклардан ҳам юксакроққа кўтари-ладилар. Менинг хотиним айнан мана шундай аеллар тоифасидан-" дир».

Амброжоло ҳамон ўз гапидан қолмасди: «Шубҳасиз ҳар бир кўнгилхушликдан кейин, хонимларнинг пешоналарида уларнинг нима билан машғул бўлганларини билдирувчи шох ўсиб чиқиб турганида борми, албатта, бундай кўнгилхушликка иштиеқманд аеллар камдан-кам топилган бўларди. Лекин улар шу қадар тад-биркордирларки, шохларини кўрсатиш у еқда турсин, ҳамма ишни ими-жимида қиладилар, лекин бадномлик ва беорлик сиртга чиқ-май қолмайдиган матоҳдир, агарки, ҳамма ишни «туя кўрдингми — йўқ» қабилида қилиш уларнинг қўлидан келаркан, ҳар бир дамни ғанимат билиб, фурсатдан фойдаланиб қолишлари турган гап, борди-ю, фойдаланмасалар, бу уларнинг аҳмоқлиги. Гапимга ишонавер: ҳеч қачон ҳеч кимнинг хушомадини эшитмаган еинки илтижосини ҳеч ким эшитмаган аелгина беқусурдир. Тушунаман, буларнинг ҳаммаси мутлақо табиий ҳол ва шундай бўлиши ҳам керак, илло, мен ўзим бундай ҳолни анча-мунча аеллар билан ўтказмаганимда, бу борада бу қадар ишонч билан га-пирмаган бўлардим. Ижозатинг билан шу нарсани айтай: сен билан гаров боғлашим мумкин, мени ўша маъсума хотининг би< лан қисқа муддатга елғиз қолдиргин, кўрасан: бошқа аелларни не кўйга солган бўлсам, уни ҳам худди шундай кўйга соламан, албатта».

Қаҳри қайнаб кетган Бернабо унга шундай жавоб қилди: «Бу-нақада мубоҳасамизнинг ниҳояси бўлмайди: мен ўзимникини маъқуллайвераман, сен ўзингникини — хуллас, ҳеч қачон бирок хулосага келолмаймиз. Мана, сен, ҳамма аелларнинг ҳам кўнгли бўш бўлади, деб бизни ишонтирмоқчи бўляпсан, боз устига, ўзингнинг ром этувчи хислатинг билан кериляпсан, бас, шундай экан, хотинимнинг номусли аел эканлигига ишонч ҳосил қилишинг учун бундай қиламиз: башарти сен, эркак тариқасида, хотинимни йўл-

дай оздиришга қурбинг етса, мен бошимни кундага қўйншгаям розиман; борди-ю, эплай олмасанг, унда сен менга бор-йўғи минг тилла берасан».

Амброжоло баҳсга берилиб кетди. «Бернабо, — деди у, —борди-ю, бу баҳсда ютиб чиқадиган бўлсам, унда каллангни нима қиламан? Яхшиси бундай шартлашайлик: агар сен ҳақ эканлигим-га амалда иқрор бўлмоқчи бўлсанг, менинг минг тилламга қарши, беш минг тилл-а тик, зеро сен учун калланг беш минг тилладан азизроқ бўлса керак, албатта. Сўнг муҳлат тайинла, йўқса, ўзим зудлик билан Генуяга жў'наб кетиб, шу кетган кунимдан бошлаб уч ой мобайнида, хотининг билан кўнглимга еққан ишни қилишга ва бунинг исботи сифатида хотининг учун энг қадрли буюмл'ардан олиб келишга ҳамда унинг айрим белгиларини баен қилишга сўз бераманки, улар қилган ишларимни эътироф этишга сени мажбур этгай,— фақат, бу вақт ичида бирон маротаба ҳам Генуяга бор-масликка ва хотинингга бизнинг гаровимиз ҳақнда ҳеч нима езмас-яикка виждонан онт ичишинг керак бўлади».

Бернабо шу заҳотиеқ шартга рози бўлди. Гаров тепасида бўлган бошқа савдогарлар бунга йўл қўймасликка уриниб кўрдилар, чунки бундан хайр кутиб бўлмаслигини сезаетган эдилар, вале икки баҳс'бойловчи уларнинг насиҳатига қулоқ солмадилар ва "кажбаҳслик қилиб, езма тарзда шартнома тузди-лар.

Шартнома имзолангандан кейин, Бернабо Парижда қолди, Амброжоло эса, имконият туғилган заҳотиеқ Генуяга равона бўлди. У бир неча кун мобайнида ниҳоятда эҳтиеткорлик билан суришти-риб, ўшал хонимнинг қайси кўчада туриши, феъли атвори ҳақида мукаммал маълумот тўплади, бироқ бу олган маълумотлари ҳам Бернабонинг айтганларидан бешбаттар бетаскин эди, шунда унинг кўнглида, бу баҳсни бошлаб бемулоҳазалик қилиб қўймадиммикин, деган шубҳа туғилди. Вале у ўз ниятидан қайтмади ва кунларнинг бирида, ўшал хонимникига тез-тез кириб турадиган ва унинг му-рувватига муяссар бўлган бир мискин аел билан танишди, сўнг пора восита'си билан амал-тақал қилиб ўша аелнинг кўнглини топ-ди-ю, фақат биттагина илтимосини бажаришга, яъни: уни махсус ясалган сандиққа солиб, хонимнинг уйига олиб киришга, олиб кирганда ҳам ўшал мўътабар хонимнинг оромгоҳларидан бирига слиб кириб қўйишга кўпдирди. Эъзозли аел Амброжоло ўргатгани-дек иш тутиб, хонимга, ўзининг бир еққа кетаетганини айтиб, ундаи сандигини бир неча кунга шу ерда қолдиришга ижозат сўради, сакдиқни унинг уйида қолдирди-да, ўзи жўнаб кетди. Алқисса, сандиқ хонада қолди,«тунда, Амброжоло энди бека ухлаб қолган бўлса керак, деган қарорга келиб, махсус ускуналар ердамида сандиқни очди, сўнг чироқ ениб турган хонага оеқ учида оҳиста кириб борди. У хонанинг қандай тузилганини, уни безаб турган гуратларни ва ундаги барча диққатга лойиқ буюмларни синчнклаб кузатиб, уларни хотирасида сақлаб қолишга ҳаракат қилди. Ни-ҳоят у каравот бошига яқинлашди, хоним билан жажжи қизчаси-иинг маст уйқуда етишганига ишонч ҳосил қилгач, хонимнинг усти-ни оҳиста очди-, уникг яланғоч ҳолда ҳам худди либос билан безан-ганидагидек ниҳоятда латофатли эканлигига иқрор бўлди, илло унинг баданида исбот тариқасида эслаб қоладиган бironта ҳа нишона топаолмади—агар унинг чап сийнаси остидаги холи ва хол атрофидаги бир нечтагина заррин толаларни ҳисобга олмаган-да. Шу чоғ, хонимнинг латофатидан унинг ҳирсий иштаҳаси қўзиб, таваккал, бўлганича бўлди, деб хонимга ҳамсоя бўлгиси қистаб кет-ди-ю, лекин нафсини тийди-да, яна боягидек эҳтиеткорлик билан унинг устини епиб қўйди. Чунки хонимнинг чатоқ феълли, баджаҳл аел эканлиги, унинг шўхликни хуш кўрмаслиги ҳақидаги овозалар эсига тушган эди. Уша кеча у туннинг ярмидан кupини шу хонада анжомларни кўздан кечириш билан ўтказди, жовондан аелнинг ҳамени ва плашини, бир неча белбоғ ва узукларини олиб, санди-ғига солди-да, ўзи ҳам уйга кириб етиб, ичидан беркитиб олди. Шундай қилиб, у кетма-кет икки кеча шу қабилда уйни тинтув қилди, аммо уй бекаси ҳеч нимани сезмай ғафлатда қолган эди. Учинчи кун келганида, мискин аел, Амброжоло билан келишган шарти бўйича, ўз сандиғини олиб кетгани одам олиб келди-да, тайинлаган ерига элтиб қўйишни буюрди. Амброжоло сандиқдан чиқиб, берган ваъдасига биноан аелнинг ҳақини тўлади, ўғирлаган буюмларини олиб, айтган муддатидан анча олдин Парижга етиб борди.

У баҳс пайтида ва шартнома тузилганда шоҳидлик қилган сав-догарларни йиғиб, гаровда ютганини, чунки қилмоқчи бўлган иши-ни қилганини Бернабога изҳор этди. Кейин ўз фикрини исботи ўлароқ биринчи навбатда, унинг хотини етган хонанинг тузилиши-ни тасвирлаб, ундаги жиҳозларни бир бошдан айтиб берди, ксйчи ўзи билан олиб келган буюмларни кўрсатиб, буларнинг ҳаммасини Бернабонинг хотинидан олганлигини қўшиб қўйди. Бернабо хонанинг тузилишини айнан Амброжоло тасвирлагандай эканлигини, буюмлар ҳам хотининики эканлигини эътироф этди-ю, бироқ Амброжоло хонанинг тузилишини бironта хизматкордан суриштириб би-либ олиши, айнан ўша хизматкор кўмаги билан буюмларни ҳам қўлга киритган бўлиши мумкинлигини айтиб, бу далилларнинг ки-фоя қилмаслиги, шунга кўра, агар Амброжоло яна бирон асосли далил кўрсата олмаса, уни гаровда ютган, • деб тан олмаслигини айтди.

Амброжоло бунга эътироз билдирди: «Аслида, шу далилларнинг ўзиям етиб ортарди-ю, сен менинг яна бирон далил кўрсатишимни хоҳлаяпсан,— ҳай, айтсам-айта қолай. Эшит бўлмаса: хотининг, Жиневра хонимнинг чап сийнаси остида каттагина хол, хол тегра-сида олтита олтин тола бор».

Бернабонинг юрагига ништар санчилгандай бўлиб кетди — тўсатдан дили зирқираб оғриб, шу оннинг ўзида ранги бўздек оқа-риб кетди — ранги шу қадар ўзгариб кетган эдики, ҳеч нима деб жавоб қилмаган тақдирда ҳам Амброжолонинг ҳақ гап айтганини унинг шу қиефасидан билса бўларди, лекин Бернабо бир оз сукутдан кейин Амброжолонинг гапини тасдиқлаб шундай деди: «Жаноблар! Амброжоло тўғри гапирди. Бинобарин у ют-ди,— хоҳлаган пайтида ҳузуримга кирсин, ютуқни қўлига топши-

ABBYY PDF Transformer 2.0
Click here to buy
www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0
Click here to buy
www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

аман». Шундай қилиб, у эртаси А-мброжолога ютуқни каму ст топширди.

Яна бир кундан кейин эса, Бернабо Париждан бош олиб иқиб кетиб, хотинидан дарғазаб ҳолда Генуяга йўл олди. У шаҳарга ки-риб боришни истамай, ундан йигирма миляча масофадаги ўз мулки-га бориб тушди. Хотинига мактуб езди, мактубни, ўз эътимодидан баҳраманд бўлган хизматкорларидан бирига берди в.а уни иккита от билан Генуяга жўнатди, мактубда ўзининг қайтиб келганини баен қилиб, хотинига, мактубни олиб борган хизматкор билан бир-га етиб келишни тайинлаган эди, аммо хизматкорига, йўлда кела-етганингда, бирон овлоқ ерни топгин-да, бекангни раҳм-шафқат қилмай ўлдиру кейин ўзинг бу ерга қайтиб келгин, деб махфий фармон берди. Хизматкор Генуяга етиб борди, мактубни топширди, буйруқни бажарди,— соҳибаси у олиб келган хабардан ғоят хур-санд бўлди- Эртасига эрталаб икковлари отларга минишиб, амлок томон йўл олдилар.

Улар бутун йўл давомида у екдан-бу екдан гаплашиб гурунг-лашиб бордилар, ниҳоят улар нигоҳига қоялар билан дарахтлар орасида етган чуқур ва кимсасиз жарлик ташланди. Хизматкор ўз хўжасининг буйруғини айнан мана шу ерда осонгина амалга оши-ришига кўзи етиб, пичоғини суғурди, аелни билагидан ушлади-да, деди: «Имонсиз кетмай десангиз, дуо ўқинг, бегойим: бундан нарига бормайсиз, — шу ерда жонингизни оламан».

Соҳиба аел яланғоч пичоқни кўриб ва бундай даҳшатли гаплар-ни эшитиб, жон ҳолатда қичқириб юборди: «Худо ҳаққи, раҳм қил! Улдирмасдан олдин менга жавоб бер: сенга нима емонлик қил-ган эдимки, мени ўлдирмоқчи бўляпсан?»

«Менга, бегойим, ҳеч қандай емонлик қилганингиз йўқ, — деб жавоб қилди хизматкор, — аммо эринғизга қандай зиндалик қил-гансиз — буни фақат, сизни йўл-йўлакай беаев гумдон қилиш ҳақи-да берган буйруғидангина биламан; борди-ю, буйруғини бажарма-сам, эриигиз мени дорга осади. Узингиз биласиз, мен бировга муте одамман,— қандай бўйин товлай оламан? Худо шоҳид сизга раҳ* мим келяпти, вале, ўзга иложим йўқ».

Шунда бека зор-зор йиғлай бошлади. «Худо ҳаққи, шафқат қил! — деб елворди у. — Сенга ҳеч қандай емонликни раво кўрма-* ган одамни бировнинг кўнгли учун ўлдирма. Худо шоҳид, мен эрим олдида мутлақо бегуноҳман, бинобарин, бундай мудҳиш интиқомга асло сазовор эмасман. Лекин ҳозирча бу гапни қўйиб турайлик. Агар хоҳласанг, бир вақтнинг ўзида ҳам худога, ҳам соҳибингга, ҳам менга екадиган иш қилишинг мумкин, бунинг йўли мана бундай: сен менинг кийим-бошимни ол, эвазига ўзингнинг калта кафтанинг билан плашингни бер, кейин соҳибинг олдига бо* риб, мени ўлдирганингни айт. Сенга мен, ўзинг бахшида қилает-ган шу ҳаетим ҳаққи, қасам ичаман: бу ерлардан шундай - олис ўлкаларга бош олиб кетайки, тириклигим ҳақидаги хабар бу ерларга етиб колмайди, на хўжанг ва на сен эшитасан менинг ово-замни»$_{v}$

Хизматкор хўжасининг буйруғини ноиложликдан ижро

этает-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

н эди, шунинг учун унинг кўнглига раҳм солиш осон бўлди. бекасиининг либосини олди, ўрнига ўзининг плаши билан лта кафтанини берди, аелнинг енида бўлган пулларни ўзига олдирди, сўнг унинг бу ерлардан бош олиб кетишини илтимос қилиб, жар-ликда елғиз ўзини отсиз қолдирди-да, ўзи соҳиби олдига бориб, унинг буйруғини бажарилганини, беканинг жасадини бўриларга ем бўлсин учун ташлаб келганини айтди. Бернабо яна бир неча кунни шу ерда ўтказиб, кейин Генуяга кириб борди, унинг бу иши-дан хабар топган одамлар уни қаттиқ қораладилар,

Ғам-андуҳга ботган хотиннинг энди дунеда бирон та ҳам яқин кимсаси қолмаган эди; у коронғи тушгунча шу ерда кутиб, ўзининг ташқи қиефасини қўлидан келганча ўзгартирди, сўнг шу яқин ора-даги қишлоқ томон йўл олди; қишлоқда бир кампир уни сафарда асқотадиган нарсалар билан таъминлади, аел эса, калта кафтанни сўкиб, ўзига лойиқ қилиб бошқатдан тикди, қисқартирди, кўйлакни бузиб чолвор тикди, сочини калта қилиб қирқди ва ўзини денгизчи қиефасига киритиб, денгиз бўйига борди, мана шу ерда хайрли та-содиф уни сеньор Энкарарх исмли каталониялик бир аслзода билан учраштирди,— Энкарарх шу. ерга яқин, Альбенгада[1] лангар ташла-ган ва ўз кемасидан тушиб, чашма бошида салқинлаб турган экан. Аел гаплашиб, унинг хизматига елланди ва финалелик[2] Секурано йсми билан Энкарарх кемасига чиқди. Бу саховатли одам унга ки-йим-бош берди, аел эса, унга садоқат ва ғайрат билан хизмат қилди ва шу боисдан хўжасининг алоҳида эътимодига сазовор бўлди. Бир қанча вақтдан кейин каталониялик савдогар Искандарияга мол олиб

борганида, султонга овчи лочинлар тортиқ қилди. Султон ун бир неча бор зиефатга таклиф этди ваҳар сафар ўзсоҳиби хизмат қилгани пайдо бўлган Секуранонинг хатти-ҳаракати назар ташлаб, бу хизматкорга меҳри товланиб қолди ва ахири каталониялик савдогардан Секуранони ўзига сўради, савдогар ғижиниб бўлса ҳам султоннинг илтимосини бажарди.

Секурано султонга садоқатли хизмат қилиб, қисқа вақт ичида шундай иззат-обрўга муяссар бўлдики, католониялик савдогар унга илгари қанчалик ишонган ва қанчалик меҳр қўйган бўлса, султоннинг ишончи ва меҳри ҳам ўша даражага етди. Ҳар йили муайян пайтларда султон қўл остида бўлган Акра шаҳрида тижорат бозори очилиб, унга сон-саноқсиз христиан ва сарацин савдогарлари оқиб келардилар; одатда султон савдогарлар ва уларнинг молларини муҳофаза қилиш мақсадида бу бозорга амалдорлардан бошқа яна# ўзининг яқин кишиларидан бирон тасини бир гуруҳ ишончли одам-лари билан юборардиким, бутун бозорни муҳофаза қилиш вазифаси айнан шулар зиммасига юкланарди. Хуллас, тижорат бозорининг навбатдаги очилишига султон Секуранони сардор этиб тайинлашга қарор қилди ва уни Акрага юборди. Бу пайтга келиб, Секурано уларнинг тилини билиб олган эди. Қисқа қилиб айтганда, Секурано Акрага савдогарларни ва уларнинг молларини қўриқловчи

[1] А л ь б е н г а — Генуя қўлтиғидаги порт *(тарж.)*.

[2] Ф и н а л е — Альбенгадан хиел шимолроқдаги порт шаҳар. *(Тарж)*.

соқчилар бошлиғи ва сардори сифатида бориб, ҳалоллик ва ариш-қоқлик билан ишга киришди, у растани назорат қилиб ланиб юраркан, бу ерда Сицилиядан, Пизадан, Генуядан, Венециядан ва Италиянинг яна бошқа шаҳарларидан келган савдогарлар билан учрашди, ватандошлари билан дўстона мулоқотда бўлди. Кунлар-нинг бирида у ўз одати бўйича бозор айланиб юриб, тасодифан Венециядан келган савдогарларнинг дўкони олдида тўхтаб қолди, чунки бу дўконда сотилаетган қимматбаҳо буюмлар орасида у ўзи-нинг ҳамени билан белбоғини кўриб қолиб ҳайратга келган эди. Вале у сир бой бермади ва хушмуомалалик билан: «Булар кимнинг моли, сотиладими?» — деб сўради.

Пьяченцалик Амброжоло ўша пайтда шу ерда эди — у Венеция кемасида оламжаҳон мол олиб келган эди. У соқчилар бошлиғи» нкнг, мол эгаси кимлигини суриштираетганини эшитиб, олдинга чиқди ва мийиғида кулиб туриб деди: «Булар менинг молларим, мессер, сотилад-иган моллар, агар еқиб қолган бўлса, бажону дил тортиқ қилишим мумкин сизга».

Савдогарнинг тиржаяетганини курган Секурано, бирон хатти ҳаракатимдан кимлигимни пайқаб қолмадимикан, деб ўзидан шуб-ҳалана бошлади, аммо шубҳага тушганини асло сездирмади. «Сен, мени ҳарбий одам була туриб, аеллар зеб-зийнатига қизиқиб қолганимдан кулаетган бўлсанг керак-а, назаримда?» — деб сўради у.

Амброжоло унга жавобан деди: «Иўқ, мессер, мен бу зийнат-ларни қандай қўлга туширганимдан куляпман».

«Илтимос қиламан, - деди Секурано,— қандай қўлга туширга-нингни бизга ҳам сўзлаб бер, агар ҳикоянгда ножўя жиҳатлар бўл-маса албатта».

«Бу буюмларниям, мессер,— деб гап бошлади Амброжоло,—• яка бошқа баъзи нарсаларниям менга эсдалик учун генуялик бир хон.им, Бериабо Ломеллиннинг хотини Жиневра хоним, у билан бир кеча тўшакда етганимдан кейин тортиқ қилган эди. Лекин мен бошқа нарсадан куляпман: хопимнинг эри лақма Бернабо эсимга тушиб кетди — у шунчалик фаросатсиз эканки, хотинимии йўлдан уриш кўлингдан келмайди, деб гаров ўйнаб, менинг минг тилламга қарши довга беш минг тилла тикиб ўтирибди-я; мен нима қнлдим, денг, хотинини васвасага солиб, зино ишга оғдирдиму тикилган довий ютиб олдим, у бўлса, бу аҳмоқлиги учун ўз-ўзига танбеҳ бериш ўрнига, Париждан жўнаб кетди, Генуяга етиб борган заҳоти у хотинини ўлимга буюрганмиш, ваҳоланки, хотини ҳамма хотинлар сингари иш курган эди».

Секурано эрининг не боисдан унга бундай дарғазаб бўлганини энди тушунган эди, у ўз бошига тушган барча оғир савдоларнинг сабабчиси шу одам эканлигига ишонгач, буни шу аҳволда қолдир-масликка қарор қилди. У ўзини А!мброжолонинг ҳикоясидан анча кўнгли еришгандай қилиб кўрсатиб, ҳаш-паш дегунча, у, билан шундай иноқлашиб кетдики, тижорат бозори епилиб, ҳамма савдогарлар юрт-юртига жўнаб кетишганида, Амброжоло Секурано-нинг таклифига биноан, бутуи мол-давлатини олиб, у билан бирга

Искандарияга равона бўлди, бу ерда эса, Секурано унинг савдо ишлишм учун дўкон очиб берди, ўз енидан унга мўмайгина пул ажратиб берди, мана шу «яхшиликлар»га учган Амброжоло жон-жон деб Искандарияда туриб қолди. Секурано ўзининг бегуноҳлигини эри Бернабога исботлаш пайтини сабрсизлик билан кутарди, ниҳоят, у Искандарияга келган генуялик бой савдогарлар орқали, турли важ-баҳоналар айттириб, Бернабони бу ерга чақиртириб олиб келди-ю, шундан кейин кўнгли бир оз таскин топди. Бернабо қашшоқлашиб қолган эди, шунинг учун Секурано ўз оғайниларидан бирига пин-ҳона илтимос қилиб, вақтинча — то у, яъни Секурано ўз тузган режасини амалга ошириш учун қулай.фурсат етгунча — эрига бош-пана бериб туришни сўради.

Бу орада Амброжоло Секуранонинг илтимосига кўра, султон-нинг кўнглини очиш учун унга ўз сар'гузаштларини сўзлаб бериб юрди. Бернабо Искандарияга етиб келгандан кейин эса, Секурано энди пайсалга солишнинг ҳожати йўқ, деган қарорга келди-да, қу-лай пайт келиши билан султонга юзланнб, ундан Амброжоло билан Бернабони чақиртиришни ва Бернабо олдида, Амброжолодан бор ҳақиқатни, яъни Бернабонинг хотинини тасарруф қилганман, деб керилишлари аслида қандай бўлганлигини сўзлаб беришни талаб қилишни, яхшиликча айтмаса, таҳдид билан гапиртиришни илтимос қилди. Мана, султон чақириғи билан келган Амброжоло билан Бернабо унинг ҳузурида пайдо бўлишди, шунда султон кўпчилик аъенлар шоҳидлигида, кўзларидан ўқ чақнатиб Амброжолога тах-дидона тикилди ва унга Бернабодан беш минптилла ақчани қандай қилиб ютиб олгани ҳақида ошкора сўзлаб беришни бугорди. Амброжоло шу ерда ҳозир бўлган Секуранонинг ҳимоятидан умид қилган эди, бироқ Секурано султондан ҳам ғазабнок бўлиб, агарда ростини сўзлаб бермасанг, энг мудҳиш қийноқларга солинасан, деб пўписа қилди. Амброжоло икки ўт орасида қолган эди, бииобарин, бошқа иложи қолмаганини кўриб ва берадиган жазолари, жуда нари борса, беш минг тилла билан ўғирланган буюмларни қайтариб беришга мажбур қилишдан иборат бўлар-да, деган фикр билан ҳамма гапни рўй-рост сўзлаб берди.

Амброжоло гапириб бўлгач, Секурано, султон номидан гапира-етгандай, энди Бернабога юзданди: «Мана шу уйдирмаларга лаққ.ч тушиб, сен хотинингни не кўйга солдинг?»

Бернабо бунга жавобан шундай деди: «Мен мол-дунемдан жудо бўлиб, боз устига, ўша пайтдаги фикримча, хотинимиинг касофатига шармандайи шармисор бўлиб, жаҳолат устида, ўз хизматкоримга уни гумдон қилишни буюрган эдим, кейич хизматкоримнинг айтишича, хотинимиинг ўлигини бўрилар еб ке-тибди».

Султон бу гапларнинг ҳаммасини диққат билан тинглаб, идрох қилган бўлса ҳам можарони ўзи уюштириб, ўзи сўроқ қила бошла-ган Секуранонинг асл ниятидан ҳамон ғофил эдиким, Секурано қуйидаги сўзлар билан мурожаат қилгандан кейингина, унинг мақ-сади султонга ойдинлашди: «Аъло ҳазрат! Ушал маъсума аелнинг ўйнашдан ҳа«, эрдан ҳам

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

дрок қилаетгандирсиз: ўйнаши уни иснодга қўйибди, бўҳтон ўз-лар билан беобрў қилибди ва айни пайтда эрини ҳам онавайрон этибди, эри эса, жиддий мулоҳаза юритиб, сўраб-суриштириб, ҳа-қиқатнинг тагига етиш ўрнига, бегона одам айтган уйдирма гап-ларга ишониб, хотинини ўлдиришни, жасадини эса, бўриларга ташлашни буюрибди. Бу ҳам етмагандек, ўшал аелнинг ўйиаши билан эрининг унга бўлган муруввати ва муҳаббати шу қадар кучлн эканки, у ает билан узоқ муддат ҳамтўшак бўлишганига қарамай, уни на униси ва на бунисн таний олди. Энди, султоним, буларнинг ҳар бири Қандай жазога лойиқлиги тамомила ойдин бўлган бўлса керак сизга, бинобарин, агар ижозат этсангиз, алдоқчини жазога мустаҳиқ қилаю, алданганнинг гуноҳидан ўтай, шўрлик аелга эса, сизнинг истиқболингизда ва уларнинг қаршисида намоен бўлишни буюрай».

Султон Секуранонинг таклифини бажону дил маъқуллади ва унинг ўшал аелни олиб келишига истак билдирди. Бернабо қаттиқ ҳайратга келганди — чунки шу чоққача у хотинининг оламдан ўт-ганига мутлақо ишониб келарди, лекин ҳозир бирон фалокат содир бўлишини кўнгли сезган Амброжоло эса, энди фақат пул тўлаш билан жон сақлаб қолиб бўлмаслигидан хавфсираб, нимага умид боғлашини ва ўша аелнинг кириб келиши энг нари борса уни қан-дай таҳликага солишини билолмай, Бернабодан бешбаттар саранг бўлиб турарди.

Султон ижозат беришга улгурмай, Секурано еш тўла кўзлари билан унинг қаршисига тиз чўкди, шу заҳоти унинг эркакча овози ҳам, эркакка ўхшашлиги ҳам бараварига ғойиб бўлди. «Аъло ҳазрат!—деди у,— Бадкор Амброжолонинг туҳматига қолган, унинг жиноий мақсадлари йўлида бадном қилинган, тошбағир ва инсофсиз эри томонидан унинг хизматкори қўли билан ўлдири-либ, жасади бўриларга ем қилинган: вале олти йил муттасил эркак қиефасида муҳтожликда оворайи жаҳон бўлиб яшаган ўша бенаво ва бахти қаро Жиневра мен бўламан». Шундай деди-ю, эгнидаги либоси еқасини чок қилиб, сийнасини очди ва ўзининг ает эканли-гини султонга ва ўзга аъенларга кўрсатди, ундан кейин, Амброжо-лога қараб, ғазабдан ўзини боса олмай, қачон мен билан етган эдинг, деб савол берган эди, у аелни шу заҳотиеқ таниб хижолатдан лол бўлиб қолди.

Секуранони шу топгача эркак деб юрган султон, бу воқеалардан шу қадар ҳайратга келдики, ҳозир бу ерда ўз кўзи билан кўриб, ўз қулоғи билан эшитган нарсаларнинг ҳаммаси унга кўпроқ тушга ўхшаб кетди. Бундай ҳайратангиз воқеадан у ниҳоят ўзига келиб ва буларнинг ҳаммаси чин ҳақиқат эканлигига ишонч ҳосил қилиб, шу чоққача Секурано исми билан юрган Жиневрани хулқ-одоби ва турмуш тарзини, вафодорлиги ва ҳимматини мақтаб, унга тасан-но ўқиди. У Жиневрага сершукуҳ аеллик либоси тортиқ этишйи ва уни ўз илтимосига кўра, хонимлар даврасига қўшишни буюрди. Бернабога мўлжаллан'ган ўлим жазосини бекор қилди, Бернабо, эса, ахири хотинини таниб, ҳўнг-ҳўнг йиғлаганча узр сўраб, унинг пойига йиқилди, гарчи у кечириб бўлмайдиган гуноҳ қилган бўлса

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ам хотини ҳиммат кўрсатиб, гуноҳидан ўтди ва уни ўрнидан ў-ришга ундаб, худди ўз эрини қучгандек, меҳрибонлик билан ағри-га босди.

Кейин султон Амброжолони дарҳол бирон дўнгликка, офтобрўй жойга қозиққа боғлаб қўйиб, баданига асал суришни ва то йиқи-либ қолмагунча уни ечмасликни буюрдики, буйруқ шу заҳоти бажо келтирилди. Кейин Амброжолога тегишли бутун мол-давлатни Жиневрага бериш ҳақида фармон чиқарди, унинг давлати бениҳоя катта қимматга эга эди: у ўн минг дублондан ортиқроқ турарди. Бундан ташқари, султон Бернабо шаънига ва Бернабонинг рафиқа-си бўлмиш шоиста аел — Жиневра хоним шаънига катта тўй-томо-ша уюштиришни буюрди ва унга шунча кўп қимматбаҳо буюмлар, олтин ва кумуш идишлар, шунча ақча инъом этдиким, буларнинг ўзи ҳам агар жамланса, ўн минг дублондан ошиб кетарди. Тўй-томоша ўтгандан кейин, султон сафарга бир кема ҳозирлашни буюрди ва эр-хотинга, агар улар ихтиер билдирсалар, Генуяга қай-тишлари мумкин, деб ижозат берди, Бернабо билан Жиневра ҳам беқиес даражада руҳлари кўтарилиб, Генуяга бой-бадавлат бўлиб қайтдилар, Генуя аҳли уларни, айниқса, тирик кўришдан ҳамма умидини узган Жиневра хонимни шоен иззат-икром билан қарши олди (зеро, аксарият одамлар уни азалдан хушодоб аел сифатида эъзозлар эдилар). Амброжолога келсак, уни қозиққа боғлаб, баданига асал суришган куннинг ўзидаеқ тепасида ғужғон ўйнаган пашша, ари ва сўналарга ем бўлиб, кўп азоб-уқубат билан жон берди, илло унинг фақат пайлар билан пайванд этилган оппоқ суяк-ларига кўп вақтгача ҳеч ким қўл урмади, бу суяклар, унга нигоҳ ташлаган ҳар бир одамга унинг евуз қилмишларидан далолат бериб турди. Шундай қилиб, алдоқчи ўзи алдаган одамидан қочиб қутула олмаган экан„;

10

Мессер Риччардо да Қиндзиканинг хотинини монаколик Пагенино угирлаб кетади; Риччардо хотинининг қаердалигидан хабар топиб, ўша шаҳарга боради ва Паганино билан бўстлашиб, ундан-хотинини қайтариб беришини сўрайди; Паганино, агар хотин ўз ихтиери билан кетмоқчи бўлса, майлн, деб розилик билдиради; хотин ари билан кетишни истамайди, мессер Риччардо оламдан ўтгандан кейин эса, Паганинога турмушга чиқади

■ Қиролича сўзлаб берган ажойиб қисса бутун аҳли нажибга ғоят манзур бўлди; ҳаммадан ҳам Дионеога кўпроқ мақбул бўлдиким, бугунги охирги қиссани у айтмоғи лозим эди. У қироличага тасанно айтиб, қиссасини шундай бошлади:

— Малоҳатли хонимлар! Қироличамиз сўзлагаи қиссанинг

бир жойи мени аввалги ниятимдан қайтишга ва бошқа нарс тўғрисида ҳикоя қилишга ундади: мен Бернабонинг шунингдек, ҳикояда баен

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

қилинишича, Бернабо ишонган уйдирмага/хусусан — ўзлари ёка« ҳонгашталик қилиб юриб, гоҳ у, гоҳ бу аел билан вақтичоғлик қи-лувчи, айни пайтда, ўз хотинларининг уйда эрлари йўлига кўз тикиб, қўл қовуштириб ўтиришига астойдил ишонувчи бошқа эркак-ларнинг лақмалигини (бу лақмалик Бернабонинг бошига етмагани-га ҳайронман) назарда тутяпман, ахир ҳаммамиз ҳам аеллар ора-сида яшаб катта бўлганмиз, наҳот уларнинг майл ва 'истакларини билмасак?Менўз қиссамда, бундай одамларнинг қанчалик аҳмоқ эканлиги тўғрисида, яна ўзларини табиат қуввасидан ҳам кучлироқ деб фараз қилиб, сохта далилларни пеш қилган ҳолда, кучлари етмаган нарсаларга ўзларини қодир деб ишонтиришга уринувчи ва айнан шундай хислатларни ундай хислатдан мутлақо бегона бўл-ган одамларга ҳам нисбат қилувчиларни юқорида зикр этилган-лардан ҳам юз чандон аҳмоқроқ эканлиги ҳақида сўз юритмоқчи-ман.

Алқисса, Пиза шаҳрида мессер Риччардо да Киндзика исмли бир судья яшардиким, у ўзининг куч-қудратидан кўра кўпроқ ақл-идрокининг ўткирлиги билан довруқ қозонган эди. У бадавлат одам бўлгани учун, шунингдек бўлғуси умр йўлдошим мудом иш билан банд бўлган мендек эрдан ҳеч нима унмаслигиниям, куймаслиги-ниям тушуниб, борига қаноат қилиб ўтираверади, деган умидда ўзига гўзал ва навниҳол қайлиқ ахтара бошлади, ҳолбуки, агар у ўзгаларга бериб юрган маслаҳатини ўзига қилганидами, гўзал ва еш қизларга суқланиб қарамасликни мақбул курган бўларди. У орзу-армонига етди: мессер Лотто Гваланди исмли бир зот унга ўз қизи Бартоломеяни хотинликка бердиким, бу қиз оеқ-қўли чақ-қон, бутун Пиза шаҳрида энг соҳибжамол, энг жозибали қизлардан бири эди. Мессер Риччардо у қизни ўз уйига зўр дабдаба билан бошлаб кирди, сершукуҳ, серҳашам тўй-томоша қилди ва никоҳнинг биринчи куниеқ юрак ютиб қайлиғи қўйнига киришга журъат этди, журъат этишга этди-ю, лекин шу кечанинг ўзидаеқ жони узилишига сал қолди. Натижадз, бу шарти кетиб, парти қолган, чўп-устухон, қилтириқ одам эртасига эрталаб хушбўй шароб, дармонбахш конфетлар ва бошқа шу сингари шифо бўладиган таомлар истеъмол қилиб, зўрға жон сақлаб қолди. Ана шу воқеадан кейин, жаноб судья ўз куч-қудратини қатъий ҳисобга олган ҳолда, хотинига сол-номадан сабоқ бера бошладиким, чамаси бул солнома Равеннада чоп қилинган ва эҳтимолки, ўша ерлик мактаб болалари учунгина эрмак була оладиган китоб эрди. Мазкур солнома бўйича, йил—ўн икки ойдан бironта ҳам кун йўқ эдиким, унга наинки биттадан — бир нечтадан байрам тўғри келмаган бўлсин, бинобарин, ушбу улуғ айемларни эъзозлаган эр бирла хотин унга амал қилмоғи, демакки, шу кунларда турли баҳоналар топиб, зиногарликдан ўзларини тий-моқлари лозим эди. Бу ҳам етмагандек, жаноб судья ушбу байрам кунларига яна рўза кунларини, кичик рўзаларни, ҳаворийларни ва яна бир талай азиз-авлиеларни едлайдиган айем арафаларини, жу-ма ва шанба кунларини, пасха байрамини, катта рўзанинг ҳамма кунини, ой ҳолатларини ҳам илова қилди, бундан ташқари яна олам'-жаҳон истиснолар қилдики, чамаси, бу билан'у, тўшакда бўладиган

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ғлар учун ҳам, худди суд маҳкамасида баъзи-баъзида бўлиб ур-ганидек дам олиш кунлари керак бўлади, деган фикрни уқтирмоқчи бўлган бўлса керак. Хуллас, у анча вақтгача муайян тарзда хотини-ни жуда нари борса ойда бир марта суғориб, суғоргандаям қониқ-тириб суғоролмай, баъзида эса, сув бўйига олиб бориб суғоролмай олиб келиб юриб, шу зайлда унга байрам кунларининг ҳисобини қилишни ўргатди, илло, айни пайтда у, пўстинбага чиқиб кетган бегим кунлар ҳисобини қилишни биронта одам хотинимга ўргатиб қўймасин яна деб қўрқиб, кечасию кундузи мижжа қоқмай хотинига кўз-қулоқ бўлиб юрди.

Езнинг жазирама кунларидан бирида мессер Риччардо вақти-хушлик қилиш мақсадида Монте Неро яқинидаги ўзининг хушман-зара амлокига бориб, у ерда тоза ҳаводан баҳраманд бўлишни ихтиер қилди ва ўзи билан соҳибжамол хотинини ҳам олиб кет-ди. Кунларнинг бирида у хотинининг кўнглини хушлаш мақсадида, у билан бирға балиқ овига чиқди; бир қайиқда у билан балиқчилар, иккинчи қайиқда — хотини ва яна бир неча ает бор эди. Улар балиқ овига берилиб кетиб, қандай қилиб очиқ денгизга чиқиб, соҳилдан бир неча миля узоқлашиб кетганларини пайқамай қолган эдилар. Уларнинг бутун диққат-эътиборини балиқ ови қамраб олган эди, шу маҳал узоқда ҳамма еққа довруғи кетган денгиз қароқчиси Паганино да Маренинг галераси пайдо бўлди, Паганино қайиқлар-ни кўриши билан кемасини шу томонга йўналтирди. Аеллар тушган қайиқ бирмунча орқада қолган эди, Паганино у қайиқда ўтирган гўзал аелни кўриб қолди, унга шу керак эди, холос: мессер Риччардо эса, бу пайтда соҳилга чиқиб олган эди; Паганино мессер Рич-чардонинг кузини бақрайтириб, унинг хотинини ўз галерасига чиқа-риб олди-да, ҳайе-ҳайт деб бир зумда кўздан ғойиб бўлди. Вафодор хотинини ҳатто шамолга ҳам рашк к.илувчи жаноб судьянинг бу аҳволдан қанчалик кўнгли вайрон бўлгани ҳақида гапирмаса ҳам бўлади. У хотинини ким ўғирлаб кетгани, қаеқларга олиб кетгани-дан мутлақо бехабар қолиб, Пизада ҳам, бошқа шаҳарларда ҳам бадкор қароқчилар устидан шикоят еғдириб ташлади, аммо бунинг ҳеч нафи бўлмади.

Бу ўртада, Паганино асиранинг ғоят дилбар эканлигига ишонч ҳосил қилиб, кўнгли жуда шодланиб кетди, хотини бўлмагани учун уни ўз енида олиб қолишга аҳд қилди ва аелнинг фаред чекиб йиғ-лаетганини кўриб, мулойим сўзлар билан юпата бошлади. Кеч ки-риб, қоронғи тушганда эса, Паганинонинг қўйнидаги солнома тушиб кетди-ю, байрам кунларини, шунингдек, ҳордиқ кунларини ҳам мутлақо хаелидан фаромуш айлаб, гўзал аелни энди амалда юпата бошлади, зеро, кундуз куни айтган таскинларининг ўзи, билишича, бу аелга асло кифоя қилмаган эди. Паганино уни шундай яхши овутдики, улар Монакога етиб боришмасданоқ: судья ҳам, унинг жами қонун-қоидалари ҳам аелнинг хотирасидан кўтарилкб кетди ва у Паганино билан шод-хуррам кун кечира бошлади. Монакога боришгач эса, Паганино унинг кўнглини наинки кечаю кундуз су-рункасига овлади, шунингдек, ўз қонуний хотинидек иззат-ҳурмат ҳам қилди.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Орадан бир қанча вақт ўтгач, мессер Риччардо, ахири, афиқа-сиининг қаерда эканлигидан хабар топди ва ҳирси ланга олиб, ҳар қанча товон тўлашга ҳам олдиндан рози бўлиб, уни олиб келгани ўзи бормоқчи бўлди, чунки хотинимни қайтариб олиб келишни ўзим-дан бўлак ҳеч ким эплай олмайди, деб ҳисобларди у. Жаноб судья Монакога денгиз орқали борди ва у ерда тасодифан хотини би-лан учрашиб қолди, ўша куни кечқурунок хотини бу учрашув ҳақи-да Паганинога сўзлаб бериб, ўз ниятини унга баен қилди. Эртаси куни эрталаб мессер Риччардо Паганино билан танишди, қисқа вақт ичида у билан апоқ-чапоқ бўлиб, қалин дуст бўлиб олди. Паганинога келсак, у мессер Риччардони танимагандай қилиб кўрсатар-ди ўзини ва пайт пойларди. Мессер Риччардо гапни очадиган пайт етганини англаганидан кейин, ғоятда илтифот билан ва мулойим ибораларда ўзининг нима мақсадда бу шаҳарга келганини Паганинога баен қилди ва ундан, кўнглига сиққанча товон олса ҳам, хо-тинини қайтариб беришни илтимос қилди. Паганино ҳам унга хуш-муомалалик билан деди: «Қадамларига ҳасанот, мессер! Сизнинг бу илтимосингизга бир неча оғиз сўз билан жавоб бераман: дарҳа-қиқат, уйимда бир жувон яшайди, илло, у сизнинг хотинингизми е бошқа бировнинг хотиними, бу менга аен эмас,— шахсан сизни мен танимайман, ундан кейин, у билан танишганимгаям ҳали ҳеч вақт бўлгани йўқ. Агар сиз, чинданам унинг эри бўлсангиз, майли, сизни унинг олдига бошлаб кирай, инчунун, менинг пайқашимча, сиз илтифотли ва тамизли одамга ўхшайсиз, аминманки, у сизни бир кўришда танийди. Агар у ҳамма гапингизни тасдиқлаб, сиз билан кетишга ихтиер билдирса, унда, майли, сизга бўлган ҳурматим юзасидан, ўзингиз ҳиммат қилиб қанча товон тўласангиз шуни олгум. Борди-ю, елғон гапирган бўлсангиз, уни мендан тортиб олиб ўзингиз гуноҳга ботасиз: чунки мен еш йигитман, бошқалардан ҳеч кам ерим йўқ,— нега энди мен ўйнаш тутишим мумкин эмас экан, боз устига, шу ешга кириб бундай гўзал аелни биринчи марта кўриб турган бўлсам?»

Мессер Риччардо унга шундай жавоб қилди: «Ори рост, у менинг хотиним,— мени у билан юзлаштирган заҳотинг, ўзинг шоҳид бўласан бунга: фа'қат ваъдангни бажарсанг бўлгани, у мени кўри-ши билан бўйнимга осилиб олади».

— «Ҳай, юринг»,— деди Паганино.

Шундай қилиб, улар Паганинониқига йўл олдилар, уйга кириш-гач, Паганино хотинни чақиртирди, хотин ҳам улар, олдига ясаниб, безаниб чиқди ва лекин Паганино ўз уйига бошлаб келган ҳар қан-дай бегона одам билан қандай сўрашса, мессер Риччардо билан ҳам шундай кўришди. Хотинининг шодликдан боши осмонга ети-шини кутган судья бундай ҳолдан жуда таажжубда қолдк-. «Ким билсин, хотинимнинг ҳажрида шунча муҳлат ғам-андуҳ ва изтироб чекканимдан, беҳад ўзгариб кетгандирманки, у мени таниймаяп-ти?»— дебди у ўзига-ўзи таскин берди ва аелга шундай сўзлар билан юзланди: «Хотинжон! Сени олиб борганим балиқ ови менга қимматга тушди. Фироқингда шунчалик ғам чекдимки, дунеда ҳеч ким ўз ери ҳажрида бунчалик .қайғурган эмас, сен бўлсанг мендан

тсираяпсан,— танимаяпсан шекилли. Менга тикилиброқ қара — мен сенинг Риччардонгман, мана бу саховатли одамнинг уйига ке-лишимдан мақсад, Сен учун унга кўнглига сиққанча товон тўлаб, сени ўз. уйимга олиб кетишдан иборат. Бул зотшу қадар мурувват-ли эканки, тўланадиган товон миқдорини ўзимга ҳавола қиляпти».

Бону жилмайиб қўйди. «Мессер!—деди у судьяга юзланиб.— Сиз менга гапиряпсизми? Назаримда, мени бировга ўхшатяпсиз шекилли — илло, мен сизни ақалли бирон ерда бўлсин, кўрганли-гимни ҳеч эСлай олмаяпман».

«Сенга нима бўлди ўзи!— деб чинқириб юборди шунда мессер Риччардо.—Менга тузукроқ қара, эсингни йиғ — шунда сенинг Риччардо да Киндзиканг эканлигимга ишонч ҳосил қила-сан».

«Афв этасиз, мессер,— деди хоним,— балким сизга бу қадар кўп тикилганим учун мени ҳатто ҳаеси йўқ хотин экан деб ҳам ўйлагандирсиз,— ҳарна бўлгандаям, сиздан кўзимни узмадиму ба-ри-бир сизни умримда биринчи маротаба кўраетганимга ишонч ҳосил қилдим».

Мессер Риччардо, хотинини Паганинодан чўчияпган бўлса ке-рак, шу бОисдан маҳбуби қошида мени таниганини эътироф этишга юраги дов бермаяпган бўлса керак, деган тахминга борди ва бир оздан кейин Паганинодан хотини билан бошқа хонада юзма-юз гап-лашиб олишга ижозат беришини сўраДи. Паганино рози бўлди, лекин мессер Риччардо уни зўрлаб ўпмаслиги шарти билан рози бўлди, хонимга эса, судья билан нариги хонага киришни, унинг айтган-ларини эшитиб, худо кўнглига не гапларни солган бўлса, шундай жавоб қилишни буюрди.

Мана, хоним билан мессер Риччардо нариги хонага ўтишди, ўти-ришди, шундан сўнг мессер Риччардо яна хотинига гапира бошла-ди: «Жонгинам, азизам, қувончим! Наҳот, сени ўз жонидан ортиқ севувчи Риччардонгни танимаетган бўлсанг? Нега ахир? Наҳот мен цгу қадар ўзгариб кетган бўлсам? Менга яхшироқ тикилиб қара-гин, о, кўзимнинг нури!»

Хоним хандон ташлаб кулиб юборди ва судьянинг гапини бўлиб, ўзи гапира кетди: «Сизни ўз эрим мессер Риччардо да Киндзика эканлигингизни танимайдиган даражада овсар хотин эмаслигимни ўзингиз ҳам тушунасиз, албатта. Илло, бирга яшаган чоғларимиз-,да, сиз мени яхши билмаслигингизни исбот қилдингиз: агар сиз ўзингизни донишманд қилиб кўрсатганингиздек, идрокли бўлга-нингизда эди, менинг навниҳол, тароватли, бақувват аел эканли-гимни ҳам тушунган бўлардингиз, бинобарин, еш жувонларга таом ва кийим-кечакдан бўлак, улар номини айтишга уяладиган яна бир нарса керак бўлиши сизга аен бўлмоғи лозим эди. Ана шу эҳтиежни қай тарзда қондирганлигингизни ўзингиз яхши бидасиз. Модомики, хотийлнгиз билан машғул бўлишдан кўра адлия қонунларини тад-қиқ қшшоқ сиз учун мақбулроқ экан, унда уйланиб нима қилар-дингиз? Дарвоқе, мен сизни судья деб-эмас, балки байрамлар ва ҳордиқ кунларининг, шунингдек, рўза айемлари ва арафаларнинг тарғиботчиси /Деб тан олган эдим — зеро, уларни сиз жуда яхши

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ўслаб қолган экансиз. Энди менинг гапимни эшитинг: агар сиз ғу-мордаккина еримга ишлов берувчи омочингизга берганчалик бисер дамни, ер-мулкингизда ишлаетган қорандаларга берганингиздами, экинзорлар.нгиздан биронта ҳам дон ундиролмаган бўлардиягиз. Лекин менинг навқирон ешимга худонинг раҳми келди, унинг инояти билан мана шу одамни учратдим ва энди у билан худди шу хонада ■ "нрга яшаб турибманки, бу ерда биз байрам-пайрам де-ган нарсан; ган олмаймиз (мен, аеллардан кўра худои таолога фидоййлик билан хизмат қилувчи сизни ва сиз йзчиллик билан амал қилган байрамларни назарда тутяпман, албатта). Ҳали шу пайтгача бирон марта ҳам бу кулбамизга на шанба, на жума деган кунлар, на арафалар, на кичик рўза-ю, на узундан-узоқ катта рўза айемлари эшик қоқиб кириб келди,— аксинча, бу ерда кечаю кун-дуз бирдай иш қизиганки, тинимсиз савағич билан жун савашади. Энг дастлабки кунданоқ ишимиз яхши юришиб кетди. Мана шу важдан мен шу ерда қолишни ихтиер қилдим ва ҳали еш эканман, шу одам билан меҳнат қиламан, байрамлар, тавба-тазаррулар ва рўза айемларига эса — буларнинг ҳаммасига қариган чоғимда амал қиларман. Сиз бу ерда бекор вақтингизни ўтказиб юрмай, уиингизга жўнанг-да, менсиз ўзингиз, кўнглингизга сиққанча байрам қилиб айшингизни суриб яшайверинг».

Мессер Риччардо бундай гапларни эшитиб, руҳан жуда қаттиқ изтироб чека бошлади; хотини гапдан тўхтагандан кейин эса, унга шундай деб юзланди: «Оҳ, жонгинам, нима деяпганингни ўйлаб га-пир! Наҳотки ота-онанг обрўсини, ўз номусингни қадрламасанг? Наҳотки сен Пизада менинг умр йўлдошим бўлишдан, бу одамнинг ўйнаши бўлиб, гуноҳи азимга ботишни афзал кўрсанг? Ҳали меъ-дасига текканингдан кейин у сени ҳайдаб юборади ва бу билан бутун оламга шарманда қилади, лекин мен учун сен ҳамма вақт ҳам энг азиз хотин бўлиб қолаверасан, ҳатто ўлганимдан кейин ҳам уйимнинг бекаси бўлиб ўзинг қоласан. Наҳот сен беҳае ва бадахлоқ нафсингни қондириш учун эзгу хосиятларингданвасенижондап ор-тиқ севувчи эрингдан воз кечсанг? О, менинг бебаҳо қувончим! Мен-га бошқа ҳеч нима дема, яхшиси, юр, уйимизга кетайлик. Сенга нима кераклигини энди тушуниб олдим, ана энди мен ҳам астойдил жон куйдириб ҳаракат қиламан! О, маҳбубам! Бу ниятингдан воз кеч ва менинг уйимга қайт— сени мендан жудо қилганларидан бери ўзимни кўярга жой тополмай қолдим!»

Ает унга жавобан шундай деди: «Менинг номусим ҳақида ҳеч ким қайғурмай кўя қолсин,— энди барибир кеч, *ўзщл* ташвишини қиламан номусимни. Бу ҳақда ота-онам, мени сизга эрга беришает-ганда бош қотиришлари лозим эди! Баски, ташвишимни қилишма-ган экан, нега энди мен уларнинг обрўсини ўйлашим керак? Эҳти-мол мен гуноҳи азимга ботган бандадирман, вале мен кели даста учун чарчашни билмай хизмат қилувчи ҳовончаман, бас, ,*цундай экан, менинг ташвишимни қилмай қўяқолинг. Сизга яна,днуни ҳам айтмоқчиман: бу ерда мен ўзимни Паганинонинг хотинидек ҳис қиляпман, Пизада қандай одам эдим? Сиз билан бир тўшакда ет-гапимдан бошқа қандай наф кўрдим: ойнинг маълум бир ҳолатда

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

урган пайтидагина ва ҳандаса чизиқлари бир-биркни кесиб тган чоғдагина юлдузларимиз бир-бирига тўқнаш келиб олардн, ҳолбу-қи, Паганино бутун тун бўйи мени қучоғидан бўшатмайди, белла-римни қисирлатиб, тишлаб-тишлаб ўпгани ўпган, экинзоримга қандай ишлов беришини-ку, айтмасам ҳам бўлади! Сиз астойдил жон куйдириб кўнглимни овлашга сўз беряпсиз. Ахир қандай овлайсиз? Яна дуранг ўйин қиласизми, беҳуда қармоқ ташлашингизни айтяп-сизми? Эшитишимча, машҳур балиқчи бўлганмишсиз. Шундай экан, яхшиси, уиингизга жўнанг-да, яна оз-моз еруғ жаҳонда яшашнинг ташвишини қилинг, йўқса, шартингиз кетиб партингиз қолибди: жудаям нимжон ва ўлимтик бўлиб қолибсиз .Ниҳоят, яна айтадиган гапим шу: борди-ю, бу одам мендан воз кечган тақдирда ҳам,— лекин, пайқашимча, у мендан юз ўгиришни хаелига ҳам келтир-маяпти, ишқилиб мен ундан воз кечмасам бўлгани унга,—ҳатто шундай тақдирда ҳам сизнинг уиингизга қайтишни ўйламайман: сизни қанча эзғилаган билан бир пиела ҳам шарбат чиқмайди, сиз билан бирга яшаган умрим зое кетди, роса зиен-заҳмат чекдим, яхшиси энди ўзимга бошқа жойдан хўрак қидираман. Такрор айта-,ман: бизда бу ерда на байрамлар, на арафалар бор,— мана шу бсисдаи мен бу ерда қолишни ихтиер қилдим, сиз булсангиз, йў-лингиздан қолманг, тезроқ даф бўлинг, йўқса, мени зўрлаяпти, деб ҳозир дод соламан».

Мессер Риччардо аҳвол чатоқлигини кўриб ва камқувват бўли-шига қарамай, еш қизга уйланиб аҳмоқона иш қилганига энди тушуниб, хонадан маҳзун ва маъюс қиефада чиқди, кейин Паганино билан яна узоқ гаплашди, лекин охири барибир икки қўлини бур-нига тиққанча у ердан жўнаб кетди. У ҳеч нимага муяссар була олмай, аввалги ниятидан қайтиб, Пизага йўл олди ва аламидая телба бўлиб қолди: энди у шаҳар кўчаларида тентиб юрганида у билан саломлашган синки ундан бирон нима ҳақида сўраган ҳар қандай одамга муайян: «Касофат қулф бекалит яшашни хоҳлама-япти», деган гапни таъкидларди. Тез фурсатда у оламдан ўтди. Паганино бундан хабар топиши билан уйидаги аелнинг оташин севгисини инобатга олиб, уни расм-таомил бўйича ўзига никоҳлаб олди, шундан буен улар энди байрамларга, арафаларга ҳам амал қилмай, рўза ҳам тутмай ҳар куни то ҳолдан тойиб, сулайиб қолиш-гунча меҳнат қидншар ва хушвақт ҳает кечиришарди. Мана шуна-1^а, азиз хонимлар, Амброжоло билан баҳслашган Бернабошшг панд еб қолиши.ҳеч гап эмас эди.

У-ш5у қиссадан жамоа шу қадар қотиб-қотиб кулдики, кулгидан ҳамманинг чакагй оғриб кетди, хонимлар эса, бир оғиздан Дионео-нинг ҳ^ақ гапирганини, Бернабонинг эса аҳмоқ эканлигини эътироф
этдилар[1].

Қисса'ниҳоясига етиб, кулги тингач, қиролича, вақт алламаҳал бўлиб қолганини, бундан ташқари, бугунга мўлжалланган қисса-лаонинг ҳаммаси айтилиб бўлганини назарда тутиб, ўзининг ҳам

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

маъқул-*

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ҳукмронлик муҳлати тугаганини эътироф этди ва таъсис этилган низомга биноан бошидаги гултожни олиб, Нейфиланинг бошига қўндирди ва қувноқ чеҳра билан: «Азиз дугонам, эндиги дақиқадан бошлаб, мазкур кичик халққа сен ҳокималик қилғайсан»,— деди-да, ўз ўрнига бориб ўтирди. Бу ҳурмат-эҳтиромдан Нейфила хиел қи-зарди, унинг икки юзи худди апрель е май ойида тонг палласида очиладиган тароватли атиргулга ўхшаб кетди, салгина пастга боқ-қан ажиб кўзлари тонгги юлдузлар янглиғ чақнаб кетди. Унинг тегарасидаги жамоанинг янги қиролича шаънига зўр шавқ-завқ ва меҳр-муҳаббат билан айтган ҳамду санолари тингач, Кейфила руҳан тетиклашиб, қаддини ростлади-да, шундай га.ч бошлади:

— Демак, мен сизларнинг қироличангизман, бинобарин, мендан аввалги ҳокималар амал қилган ва сизлар мақбул кўриб итоат зтган ҳукмдорлик усулидан четга чиқмаган ҳолда бир неча оғиз сўз билан ўз хоҳишимни баен қилмоқчиманки, мақбул кўрсангиз унга амал қилғумиздир, Маълумингизки, эртага — жума, индинга эса — шанба, яъни ущбу кунларда тановул қилиш мумкин бўлган таом-ларга қараганда, кўпчилик одамлар учун хийла нохуш кунлардир. Ундан ташқари, жума кунини айниқса эъзозлаш лозим, зеро биз-ларнинг ҳаетимиз учун жон фидо қилган зот бу куни ғоят мудҳиш даҳшатларни бошидан кечирган, шунга кўра биз ҳикояхонлик эмас, балки тангрига топиниб ибодат қилмоғимиз тўғрироқ ва одоб-дан бўлур эди. Кейин: шанба кунлари одатда аеллар бош ювадилар ва умуман, ўтган бир ҳафта меҳнат чоғида баданларига ўтириб қолган чанг ва кирни ювиб покланадилар. Яна бизда Биби Марьям шарафига рўза тутиш одати ва кун охирида эса, кириб келаетган якшанбани мадҳ этиб, барча ишлардан ўзига ором бериш одати кенг тарқалган. Вале, биз бу тарздаги ҳаетга тўла-тўкис амал қила олмайдиган бўлганимиздан кейин, мен, шанба куни ҳам, ҳикояхон-ликдан ўзимизни тийганимиз мақбул деб ҳисоблайман. Ундан кейин: биз, мана тўрт кундирки, шу ердамиз, бинобарин, агар кутил-маган меҳмонлардан қутулмоқчи бўлсак, ҳозир бу ердан бош олиб кетиб, бошқа ерни маскан қилишимизнинг айни мавриди келди, деб ҳисоблайман, қаерни маскан қилишни эса — мен ўйлаб қўйдим ва бу борада тегишли фармойишлар берганман. Шундай қилиб, муло-ҳаза қилишимиз учун бизда вақт етарли бўлади ва биз якшанба куни тушки уйқудан сўнг қайта жам бўлганимизда, бугунги куннинг акси ўлароқ, ҳикояларимиз мавзуи доирасини бир қадар торайтир-сак ва бирон-бир ҳолат билан чеклансак яхши бўлдоасмикин деб ўйлаб, мен, *Қишларнинг ҳийла-найранг билан қандай қилиб ўз ҳарисона ниятларига эришганлари ешки йўқотган нарсалари-га щита муяссар бўлганлари* ҳақида ҳикоя қилишии .таклиф қилардим. Жамоамизнинг ҳар бир аъзоси мазкур мавзуда ҳикоя ўйлаб топсинким, ул ҳикоянинг жамоамизга нафи тсзгадиган бўлсин еки йўқ деганда кўнглимизни хушнуд этсин, чДионеога берилган имтиез масаласига келсак, уни биз ҳам эътироф этгумиз-дир.

Ҳамма қироличаниig нутқи ва таклифини бир оғиздан

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

лаб, унга розилик билдирди! Киролича эса, эшик оғасини чақириб, кечқурун қаерда дастурхон тузаши ва ўз ҳукмронлиги даврида унинг вазифаси нималардан иборат бўлиши ҳақида батафсил ту-шунтирди. Шундан кейин киролича — унга эргашиб бутун жамоа — ўрнидан турдй ва ҳар ким ўз ихтиери-ла иш кўрсин, деб эълон қилди.

Хонимлар ва йигитлар боғчага чиқишди, бир оз сайр қилишди, ундан кейин, зўр мамнуният билан кечки овқатга ўтиришдиким, у ҳушвақтлик билан ўтди. Улар дастурхондан туришгач, киролича-нинг амри билан Эмилия давра қуриб рақсга тушди. Пампинея қўшиқ айта бошлади, қолганлар эса, унга жўр бўлишди:

Нечун куйламайин, орзум
ушалди, Севгим қуши
баланд-баланд учолди!

Кел, ишқим, роҳатим, бахтим
гарови, Эрка умидларим, ширин
тушларим, Аввало бўлмади
унинг аеви, Кейин парвоз
этди шодлик — қушларим,
Гарчанд муҳаббатда севинч
ҳам азоб, Унинг оташида
куяди вужуд, Барибир,
фариштам, куйлайлик озод,
Севгининг ўтида ениб
беҳудуд.

Севги! Гўзал йигит бўлиб
кўриндинг, Утингда енаман
ўшандан буен.

Куч, мардлик тимсоли, жўшқин
навқирон, Мен энди асиранг, сен
буткул еигдинг.

Тенг кела олмайди сенга ҳеч
бир зот, Куйим бўлиб
қолдинг,
сарбаст таронам.

Эҳтирос ўтиигда,
и эй, ҳур паризод,
Епади вужудим,
қалбим,
решонам,
Иш, саховатингга минг бор
ташаккур, Сен менга армуғон
этган гўзал ер, Д\сми сендан
ортиқ севади масрур.

Шунинг учун бўлдим чексиз бахтиер.

Мен у дунеда ҳам тонгумдир
иқбол, Сабабки, еримга
содиқман жондан.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Бундай муҳаббатга нақддир истиқбол, Бахтини топгайдир икки жаҳондан.

Бундан кейин ҳам улар яна узоқ вақтгача қўшиқхонлик қилди* лар, ўйинга тушдилар, турли чолғу асбобларда куй ижро этдилар, Қиролича, уйқу пайти етганини айтгач эса, ҳамма қўлларига машъала ушлаб олган хизматкор ва чўрилари орқасидан ўз ором-' юҳларига тарқалди. Бундан кейинги икки кун мобайнида улар қиролича топширган мавзу устида фикр юритдилар ва якшанба ку* иини сабрсизлик билан кута бошладилар.

, ^

ДЕКАМЕРОННИНГ
ИККИНЧИ КУНИ ТУГАБ,
УЧИНЧИ КУНИ БОШЛАНМОҚДА.

Нейфила ҳокималик қилган ушбу кунда китобхоч эътиборига, кишиларнинг ҳийла-найранг билан қан-дай қилиб, ўз ҳарисона ниятларига эришганлари еинки йўқотган нарсаларига қайта муяссар бўлган-лари ҳақидаги ҳикоялар ҳавола қилинади.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

X.

Якшанба куни қуеш энди бош кўтарай деб турган, қирмизи ранг-даги шафақ эса, заррин ранг касб эта бошлаган бир пайтда, қиро-лича тўшакдан турди, бутун жамоани ҳам оеққа турғазди, эшик оғаси бўлса, бундан анча олдин ҳамма нарсани ўз вақтида муҳайе қилиб туришлари учун хизматкорларни қиролича тайинлаган ерга беҳисоб зарурий буюмлар билан юборган эди; у қироличанинг йўл-га чиққанини кўргач, қолган анжомларни ҳам имкон борича арава-ларга ортишни буюрди ва тарк этилган қароргоҳни ҳувиллатиб, кўч-кўрон билан, шунингдек, жаноблар ва хонимлар хизматидаги одамлар билан бирга йўлга равона бўлди. Шундай қилиб, қиролича хонимлар билан учта йигитча даврасида ва кузатувида булбуллару ўзга қушчаларнинг хайр-хўшлашуви сайроғи остида, офтоб чиқиши билан ўз чиройини оча бошлаган, чечакларга бурканган сўқмоқдан хиромон юриб мағриб томонга ўз ҳамроҳлари билан гурунглашиб, ҳазил-мутойиба қилиб, кулишиб, кетиб бораверди; сайеҳлар ҳали икки минг қадам ҳам йўл босиб ўтмасдан, соат еттидан эндигина ўтган паллада, уларнинг кўзи олдида, бир водий ўртасига жойлаш-ган тепалик устида ғоятда ҳашаматли, серзийнат қаср намоен бўлди. Сайеҳлар қасрга кириб, уни бир бошдан айланиб чиқдилар, унинг кенг-кенг залларини, рўзғор тутиш учун зарур бўлган барча ашелар билан жиҳозланган саранжом ва саришта хоналарини кўздан кечирдилар ва бу ердаги ҳамма нарса, шу билан бирга қаср соҳибининг ҳашамга бўлган иштиеқи ҳам уларга бениҳоя мақбул бўлди. Улар пастга тушишиб, кенг ва оромижон ҳовлини, аъло нав-ли майларга тўла ертўлаларни, қайнар булоқни кўришгач, ҳайрат ва таажжублари яна ҳам зиеда бўлди. Кейин улар ҳордиқ чиқариш учун йилнинг бу фаслида жуда сероб бўладиган новдалар ва гул-лар билан безатилган ҳовли ўртасидаги сарбаланд пешайвонга чиқиб ўтирдилар; шу заҳоти фаросатли эшик оғаси пайдо бўлиб, уларни ^бебаҳо ширинликлар билан меҳмон қилди, олий нав хушбўй майлар билан сархуш этди.

Шундан кейин, ҳаммалари қаср қошидаги атрофи девор билан ўралган боғ эшигини очдириб, ўша еққа ўтдилар. Улар остона ҳат-лаб ўтган замоноқ, боғнинг сўлим манзарасидан ҳайратга келган эдилар, кейин уни бир бошдан батафсил томоша қила бошладилар. Чекка-чеккадаги ўқдек тик кетган кенг йўлкалар боғни турли йўна-лишда кесиб ўтган, узум

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ушком остидан асосий хиебон чўзилиб кетган эди. Токлар ўғдаги сон-саноқсиз хушбўй ўсимликлар ҳиди билан омихта ўлиб шундан муаттар ҳид таратардики, бу ерга кирган одам, ўзини гўё Шарқ ўлкасининг жамики муаттар ҳидларидан баҳраманд бўлаетгандек ҳис қиларди. Йўлкаларининг икки ёғига оқ ва қизил гуллар, ясмин ўтқазилган эди,— мана шу боисдан ҳам, наинки эрталаб, балки қуеш найзага келган чоғларда ҳам, офтоб шуъласидан кўрқмай хушором, хушбўй соя-салқинда сайр қилиб юриш мумкин эди. Бу ерда қанча ва қандай наботот борлиги ва уларнинг қай тартибда экилгани ҳақида гапирадиган бўлсак, ҳали-бери гапимиз тугамай-ди; фақат шуни айтиш кифояки, бизнинг иқлимимизда ўса оладиган жаҳондаги энг ноеб ўсимликларнинг жами. бу ерда ғоятда кўп миқдорда мавжуд эди. Боғ ўртасида, тўқ яшил майса билан қоп-лангани учун узоқдан қорайиб кўринаетган, анвои чечакларга бурканган, бунинг устига, мевалари ғарқ пишган е ғўр меваларининг шиғиллигидан шохларини ерга эккан ва айни пайтда киши кузини қувонтирадиган соя солиб, димоқни қитиқловчи еқимли ҳид тара-таетган гулларга бурканган апельсин ва лимон дарахтлари билан қуршалган майсазор бор эдиким, бу ерни боғнинг энг хушманзара жойи деса хато бўлмасди. Майсазорнинг қоқўртасида ғаройибҳай-каллар билан безатилган оқ мармар фаввора бор эди. Фаввора ҳо-вузчаси ўртасидан тош устун кўтарилган бўлиб, устуннинг учига ҳайкал ўрнатилган ва ундан тикка самога сув куч билан тизиллаб отилардики, буни табиат қувваси бажаряптими еки инсон қудрати-ми, аниқ айтиб бўлмасди; осмонга отилган сув фавворанинг фируза косасига хушоҳанг шилдираб тушиб, уни шу қадар лиммо-лим қилиб тўлдирган эдики, бу сув бир тегирмонни бемалол юргизиб, яна ортиб ҳам қоларди. Бу сув,— мен коса четидан тошиб тушаетган сувни назарда тутяпман,—ер остига оқиб кетар, кейин, майсазордан ташқарида яна ер сатҳига отилиб чиқиб, ғоят моҳирона ва мурак-каб усулда қурилган новлардан майсазор теграсини айланиб оқиб ўтарди. Кейин айнан мана шундай новлар бўйлаб сўлим боғнинг чор атрофига оқиб кетар ва ниҳоят, барча новлардаги сув боғнинг бир бурчига бориб қуйилиб, у ердан зилол сув оқими водий томоя ўйноқлаб кетар ва йўл-йўлакай бир эмас, икки тегирмон паррагини ғоятда зўр қувват билан айлантириб, соҳибга катта наф келтирарди. Боғ манзараси; унинг ғоятда батартиблик билан барпо этилганидан кўзларнинг қувонгани; бу ерда ўсаетган наботот; фаввора ва ундан ҳар томонга жилдираб оқаетган жилғалар,— буларнинг ҳаммаси хонимлар билан навжувон йигитларни ҳайратга келтирди ва улар бир оғиздан, башарти ер юзида жаннат барпо этиш мумкин бўлга-нида, андозасини мана шу боғдан олиш маъқул бўларди, деб айт-дилар, зеро улар бу боғдан гўзалроқ бирон жойни ҳатто тасаввур ҳам қила олмасликларига иқрор бўлдилар. Улар боғ ичра лаззатла-ниб сайр қилиб, ўта мухталиф дарахтларнинг новдаларидан ғоят ажиб гулчамбарлар тўқишиб, худди бир-бири билан баҳс бойлаш-гандай салкам йигирма хил оҳангда сайрашаетган қушлар наъма-сини тинглашиб, ахири бир ҳайратангиз нарсанинг шоҳиди бўлди-ларки, бошқа ажойиботларга маҳлие бўлиб қолганлари учун уни

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Аввал пайқамагаи эканлар. Маълум бўлишича, боғда ҳайвонот оламининг ажойиб намояндаларидан жуда кўп хил махлуқлар мавжуд экан, сайр этувчиларнинг бунга кўзи тушиб қолиб, уларни бир-бирларига кўрсата бошладилар: ана қуенлар дикирлаб ўтлоққа чиқди, ҳув ана, ўрмон қуенлари чопиб кетяпти, бу еқда еввойи эчки-лар естаниб етибди, анави ерда бўлса, кийик болалари ўтлаб юриб-ди, булардан ташқари яна жуда кўп хил безиен махлуқлар худди қўлга ўргатилгандек, эркин ва озод ўйнаб сайр қилиб юрарди,— уларни томоша қилиш бу ердаги ўзга ажойиботлардан ҳам мароқ-лироқ эди.

Келганлар тўйгунларича сайр-томоша қилишгач, гўзал фаввора яқинига стол тузашни буюрдилар, қироличанинг таклифи билан бирин-кетин олтита қўшиқ куйладилар, бир неча рақс ижро этдилар, ундан кейин тановул қилгани дастурхонга ўтирдилар, ана шунда ўта зариф, зўр фаросат билан ва муайян тартибга амал қилинган ҳолда ғоятда хуштаъм, нафис таомлар тортилди, улар тановул қилиб бўлганларидан кейин эса, янада қувноқ кайфиятда ўринлари-дан турдилар ва то қиролича кун қизиб кетганлигини, бинобарин, хоҳлаган одам — етиб ухлаши мумкинлигини айтмагунча яна ўйин-кулги қилишиб, қўшиқ айтиш, рақс тушиш билан машғул бўлдилар. Кейин айримлар мизғиб олгани кетдилар, бошқалар эса, уйқудан воз кечишиб, мана шу гўзал манзара қўйнида бўлишни афзал кўр-дилар ва то ўзгалар уйқудан уйғонгунча, рицарлик ва ишқий роман-лар ўқидилар еинки шатранж ва мўҳра ўйнадилар.

Соат учда ҳамма ўрнидан турди, муздек сув билан юзларини ювди, қироличанинг истагига биноан улар фаввора томон йўл олишди ва шу ерда одатдаги тартиб бўйича давра қуриб ўтиришиб, қиролича тайинлаган мавзудаги ҳикояни тинглашга шайланишди. Ҳикоя айтиш вазифасини қиролича биринчи бўлиб Филострато зиммасига юклади ва у шундай ҳикоя қила бошлади.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

1

Лампорекьолик Мазетто деган йигит ўзини гунг қилиб кўрсатиб, аеллар монастирига боғбон бўлиб елланади, кейин ҳамма роҳибалар бирин-кетин унинг қўлидан ўтадилар,

— Соҳибжамол хонимлар! Бўйи етган қизнинг бошига оқ рўмол ўраб, эгнига қора ридо кийдирилса, шу заҳотиеқ у аел жинсидан чиқади ва ундаги аеллик ҳирслари ўлади, деб даъво қилувчи аҳмоқ эркаклар ва овсар хотинлар дунеда жуда кўп топилади, уларнинг таъбирича, роҳибаликни қабул қилиб, сочини олдирган жувон, мисоли бир кесакка айланармиш. Бундай одамлар ўз мулоҳазала-рига зид бўлган бирон нарсани сезиб қолсалар, гўе рўйи заминда табиат қонунига қарши жуда улкан, ғоятда қабиҳона жиноят содир бўлганидек, қаттиқ ғазабланадилар,—гарчи улар кўнгилларига ни-ма маъқул тушса, шу билан машғул бўлсалар ҳам (шундакм ношукурлик қиладилар) на ўзларининг турмуш тарзларидан ибрат олиб ва на бекорчилик ва елғизликнинг қудратли кучини инобатга олиб мулоҳаза юритадилар. Бел, белкурак, евғон овқат, муҳтожлик буларниг ҳаммаси бир томондан кўнглимиздаги шаҳвоний ҳирсни бартараф қилса, иккинчи еқдан, ақл ва идрокимизни ўтмаслашти-ради, деб астойдил ишонувчи одамлар дунеда сон мингта. Қироли-чамизнинг фармонига биноан, таклиф этилган мавзу доирасидан четга чиқмай ҳикоя қилмоқчи бўлганим кичкина қиссадан, сизга ўша одамларнинг ҳақиқатдан нақадар йироқ эканлиги аен бўлгай.

Бизнинг еқларда, ўзининг табаррўклиги билан донг таратган бир аеллар монастири бор эди — у ҳозир ҳам мавжуд,— лекин унинг шаънига доғ туширмаслик мақсадида атайлаб номини ата-маяпман. Мазкур монастирда бундан бир неча йил бурун, атиш саккизта роҳиба (сарроҳибадан бўлак) бўлиб, ҳаммалари еш-еш қизлар эди, монастирнинг куркам боғида эса, бир давангир йигит боғбонлик қиларди, бирок у олаетган моянасидан рози бўлмай, ахири рўзғор соҳиби билан ҳисоблашиб, ишдан бўшади, ўзининг қадрдонЛампорекьосига қайтиб борди. Уни шод-хуррамлик билан кутиб олган ҳамқишлоқлари орасида Мазетто исмли азамат, за-бардаст йигит ҳам бўлиб, у қишлоқи йигит учун хийла хушбичим ва ҳатто ўктам ҳам эди, мана шу Мазетто монастирдан қайтган ҳамқишлоғи Нуто исмли давангир йигитдан, шунча вақтдан бери қаеқларда юрган эдинг, деб сўради. Давангир йигит унга ҳамма гапни тушунтириб берди. Кейин Мазетто ундан, монастирда қан-дай ишларни бажардинг, деб сўради.

Нуто унга жавобан шундай деди: «Мен уларнинг каттакон, жойиб боғларига қарардим, аҳен-аҳенда ўтин олиб келтани ўрмонга.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ўрардим, сув таширдим, яна бошқа ишларни ҳам буюришарди, лекин шунақаям оз ҳақ тўлашардики, олган моянам эски ориққаям стмасди. Бунинг устига роҳибаларнинг ҳаммаси еш, шайтонга ўх-«1 аш бирам шўх эдики, ҳеч кўнгилларини топиб бўлмасди. Чуснчи, нолизда ишлаб турганингда, биттаси келиб: «Мана буни эк», дейди, иккинчиси бўлса: «Йўқ мана буни экасан», дейди, учинчиси, қўлим-дан белкуракни тортиб олиб: «Бунақа эмас!» — дейди. Улар шун-чалик жиғимга тегишардики, ишни ташлаб, аразлаб кетиб қолар-дим, мана шу сабабдан, яна моянанинг озлигидан, улардан воз кечиб, қишлоғимга қайтиб келдим. Ишдан бўшаетганимда рўзғор еоҳиби, агар ўзинг билган бironта дурустроқ одам бўлса, бизга юбор, деб айтган эди, мен унга ваъда беришга бердиму, илло, нима қнламан бошимни қотириб унинг учун, ҳеч кимни қидирмайманам, юбормайманам!»

Мазеттонинг бутун фикру зикри қандай қилиб. монастирга ишга елланиш'бўлиб қолди, бунинг устига, Нутонинг гапидан маълум бўлишича, армони ҳам ушалиши муқаррардай эди. Шундай бўлса ҳам у ўз ниятини ошкор қилмаслик мақсадида, Нутога шундай сўз-лар билан юзланди: «Улардан кетиб ажаб қипсан! Хотин-халаж орасида яшаш эркак кишининг иши эмас. Ундан кўра, шайтонлар билан улфат бўлган осонроқ: нега десанг, хотинлар етти ҳолатдан олтитасида ўзларининг нима исташларини билишмайди».

Мазетто Нуто билан хайр-хўшлашди-ю, шу заҳоти қандай қилиб хотинлар орасига кирсам бўларкин, деб бош қотира бошлади. Нуто еанаб берган вазифаларни эплаштиришга-ку, ишончи комил эди,— уни ташвишга солаетган нарса бошқа эди: у ўктам ва қирчиллама йигит бўлганлиги учун монастирга олмасликларидан қўрқарди. Ниҳоят у ақлини пешлаб, шундай хулосага келди: «Монастирь бу ердан жуда олисда, у еқларда мени ҳеч ким танимайди. Яхшиси ўзимни гунг қилиб кўрсатаман,— ана унда мени албатта ишга олишади».

У шу фикрида қаттиқ туриб олиб, ҳеч кимга ҳеч нима демай, жулдур кийимлар кийиб, елкасига болтасини ташлаганча, қайда-сан, монастирь, деб йўлга чиқди. У монастирь ҳовлисига кириб, рўзғор соҳибига дуч келди ва соқовларга тақлид қилиб, имо-ишора билан худо йўлига қорнини тўйғазишларини сўради ва бунинг эва-зига ўтин ериб беражагини тушунтирди. Рўзғор соҳиби бажону дил унинг қорнини тўйғазди, кейин уни Нуто ериб эплай олмаган тўн-калар олдига бошлаб борди, лекин Мазетто Нутога нисбатан бақувватроқ эди, шу боисдан бирпасда ҳамма тўнкаларни ериб саржин қилиб берди. Қейин рўзғор соҳиби ўрмонга кета туриб, уни ҳам ўзи билан олиб борди, унга ўтин тайерлатди, сўнг уни эшакнинг олдига қўйиб, имо-ишора билан ўтинни монастирга олиб бор, деб тушунтирди. Мазетто ҳамма айтилган ишни пухта бажарди, шунда рўзғор соҳиби яна баъзи ишларда ердами тегсин, деб уни бир неча кунга монастирда олиб қолди. Мана, ниҳоят, бир куни уни сарроҳи-ба кўриб қолиб, рўзғор соҳибидан, у қанақа одам, деб сўради. Рўзғор соҳиби унга шундай жавоб қилди: «Бир мискин кар-соқов э'кан бегойим, садақа сўраб кирган эди, қорнини тўйғаздим, бунинг эвазига у анча-мунча ишимизни қилиб берди. Агард боғбонлик қилиш қўлидан келиб, бу ерда қолишга ро бўлганида эди, бино-йидай хизматкорлик бўлиб қоларди бизга айнан шунақаси керак: ўзиям азамат йигит экан, ҳа қандай ишни ҳам эплайди. Агар роҳиба қизларингиз билан шўхлик қилади, деб шубҳа қилаеттан бўлсангиз,— ўйлайманки, шубҳангиз ўринсиз».

«Гапинг рост, азбаройи худо! — деди сарроҳиба.— Бил-чи, илга-ри ҳеч боғбонлик қилганмикин, қилган бўлса, шу ерда қолишга кўлдир. Унга бошмоқ, эски плаш бер, хушомад қил, силаб-сийпала, обдан тўйгунича овқат бер».

Рўзғор соҳиби айнан шундай иш кўражагини айтди. Бу маҳал шу ўртада ҳовли супуриб юрган Мазетто, ўзини тиришиб ишлает-гандай қилиб кўрсатса ҳам аслида суҳбатга қулоқ осиб, хурсанд бўлганидан ўзига-ўзи дерди: «Сизлар аввал мени ишга олинглар —■ кейин боғингизни қанақа яшнатиб юборишимни кўринглар».

Рўзғор соҳиби соқовнинг жуда яхши боғбон эканлигига ишонч ҳосил қилгач, имо-ишоралар билан ундан, шу ерда қолишни иста-майсанми, деб сўради. Мазетто ҳам имо-ишоралар билан унга, ҳеч қандай ишдан бўйин товламайман, дегандек жавоб қилди,—шундан кейин рўзғор соҳиби уни монастирь қошида олиб қолди, уни боғда ишлашга ундади, сўнг унга йўл-йўриқ кўрсатиб, ўзи монастирь хўжалигига оид ишлар билан машғул бўлди. Мазетто кун бўйи ти-ним билмай ишларди, роҳиба қизлар эса, унга тегажаклик қили-шар, одатда соқовларни қандай майна қилишса, уни ҳам шундай довдиратишар, қулоғи том битган деб ўйлаб, энг уят сўзлар билан сўкишарди, сарроҳиба бўлса, бу хизматкорнинг наинки тили, шу-нингдек, думи ҳам бўлмаса керак, деб фараз қилиб, бу ҳолга деярли ҳеч, аниқроқ қилиб айтганда, мутлақо парво қилмай қўйган эди.

Аммо бир куни шундай воқеа содир бўлди: Мазетто роса тер тўкиб ишлаб, дам олгани чўзилиб етган эди, иккита еш роҳиба боғда сайр қилиб юриб тасодифан унинг тепасига келиб қолдилар ва уни ҳар томонлама кўздан кечира бошладилар, у эса ўзини ухла-ганга солиб етаверди. Щунда роҳибалардан шаддодроғи дугонаси-га деди: «Агар сир сақлай олишингга кўзим етганида, кўпдан бери миямга келган бир ниятимни сенга очган бўлардим, балки сен ҳам ундан баҳраманд бўлармидинг».

Дугонаси бўлса унга: «Гапиравер, қўрқма, мен ҳеч кимга айт-майман»,— деди.

Шундан кейин шаддод роҳиба бундай гай бошлади: «Сен ақал-ли бирон марта бўлсин, бизни қандай қаттиққўллик билан кузатиш-ларини ўйлаб кўрганмисан? Ахир даргоҳимизга бironта ҳам эркак зоти киришга журъат қила олмайди, анави рўзғорбоши чол билан мана бу соқовни ҳисобга олмасанг. Ҳолбуки, монастиримизга келган хотинлардан кўп маротаба эшитганман: «Бу дунеиинг жамики лаззати-ю, сафоси — ает кишининг ўзини эркак ихтиерига топшир-ганидаги нашъу намо олдида ҳеч гай эмас экан. Шу боисдан, менинг хаелимга бир фикр келди: модомики, бу нашъу намога мушарраф бўлмоқ учун бironта ҳам эркак зотига яқинлашишимиз мумкин эмас

ан, ҳарна йўқдан кўра, манави соқов билан ўйнашиб кўр-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

аймизми? Ахир бундай иш учун айни муддао шу-ку: чунки у ятто бизни чақмоқчи бўлганда ҳам барибир ҳеч кимга айта олмайди, тили йўқ. Кўриниб турибди, ғирт тўнкага ўхшайди. Худо унга бўй беришга берибди-ю, ақлдан сиқиб қўйибди. Хўш? Нима дейсан шунга?»

«Вой, нима деяпсан! — деди иккинчи роҳиба.— Унутдингми, худойи таолога сиғиниб дунедан бокира ўтишни ният қилган-< мизку?»

«Э, ҳар куни худога сиғиниб не-не ниятлар қилишади, аммо би-ронтасиниям бажаришмайди! — деб эътироз билдирди биринчи қиз.— Уша ниятимизни бошқалар бажара қолсин».

Дугонаси бунга жавобан деди: «Борди-ю, ҳомилали бўлиб қол-санг-чи, унда нима қиласан?»

Униси деди: «Подадан олдин чанг чиқариш на ҳожат! Олдин бўлсин — ўшанда ўйлаб кўрармиз. Агар ўзимиз тилимиздан илин-масак, ҳеч қачон, ҳеч ким, ҳеч нима билмайди».

Иккинчи роҳиба бундай сўзларни эшитиб, бу эркак зоти ўзи қаядай махлуқ экан, деб уни синаб кўришга сабри чидамай қолди. «Хўш, нима қиламиз бўлмаса?» — деб сўради у.

Биринчи роҳиба унга деди: «Ҳозир соат уч бўлиб қолди — эга-чиларимиз ухлаб қолишган бўлса керак. Қарайлик-чи, боғда ҳеч ким йўқмикин, агар ҳеч ким бўлмаса, анави тўнкани қўлидан уш-каймизу емғирда кириб етадиган ҳув анави-чайласига етаклаб кирамиз,— биримиз у билан бўлсак биримиз ташқарида қоровул бўлиб турамиз. У шунақа овсарки, ҳамма айттанимизни қилади».

Мазетто бу гапларнинг ҳаммасини қулоғи динг бўлиб эшитиб, хизматга тайер бўлиб ета.р ва роҳибаларнинг биттаси келиб қўли-дан етаклашига мунтазир эди. Роҳибалар теварак-атрофга олаза-рак бўлиб қарашиб, ҳеч ким ула.рни кузатмаетганига ишонч ҳосил қилишгач, бояги бу борада гап очгани Мазетто бошига келиб уни уйғотди, у дарҳол дик этиб ўрнидан туриб кетди, Қиз унга навозиш билан қаради — Мазетто телбанамо иршайди, қиз уни қўлидан ушлаб, чайлага етаклади ва Мазетто чайлада, қизни ялинтириб .ўтирмасдан, эҳтиежини қондирди. Кейин у, армони ушалгач, ваъда-сига вафо қилиб, ўрнини кўриқчилик қилиб турган дугонасига бў-шатиб берди, Мазетто эса, ўзини овсарликка солиб, ҳеч монелик қилмай, бунисини ҳам хурсанд қилди. Шу муносабат билан иккала роҳиба ҳам соқовнинг қандай чавандозлик қилишини яна бир мар-тадан синаб кўргилари қистаб қолди. Кейинчалик, улар бир-бирла-' ри билан суҳбатлашишгаиида, кўпинча, бу нарса бошқа хотинлар-нинг гапларидан олган таассуротдан ҳам лаззатлироқ эканлигинн эътироф этадиган бўлдилар ва қулай пайт пойлашиб шўхлик қилгани соқовнинг олдига бориб турдилар.

Бироқ шундай ҳол юз бердики, эгачилардан биттаси ўз ҳужра-сида ўтнриб, деразадан икки роҳибанинг хатти-ҳаракатини кўриб қолиб, бошқа яна иккита эгачига кўрсатди. Улар аввалига ҳамма гапни'шу заҳоти бориб сарроҳибага айтамиз, деган қарорга келиш-ди, аммо кейин чуқурроқ мулоҳаза қилиб кўриб, бу фикрларидан қайтдилар,

икки роҳиба билан келишишиб, улар ҳам Мазеттонинг

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

тонатини ўз устларида синаб кўра бошладилар. Қолган учта р кба ҳам турли пайтда турли сабаблар билан уларнинг ошига рик бўлишди. Ниҳоят, ҳеч нимадан хабари йўқ сарроҳиба, н-ларнинг бирида елғиз ўзи боғни сайр қилиб юрганида, Мазеттога кўзи тушиб қолди, гарчи кундузги ишлар унчалик бўлмаса ҳам, лекин тунги чавандозликлар уни қаттиқ толиқтириб қўяетган эди, шунинг учун у бодом дарахти остида узала тушиб ухлаб етарди-ю, шамол этагини очиб юборгани сабабли, унинг ҳамма еғи кўриниб қолган эди. Сарроҳибанинг бунга кўзи тушди-ю, олазарак бўлиб боғда ўзидан бошқа ҳеч ким йўқлигига ишонч ҳосил қилгач, ўзининг, ҳам вужудида худди роҳиба қизларда бўлгани сингари шаҳват ўти аланга олганини сезди. У Мазеттони уйғотиб, ўз ҳужрасига бошлаб кириб кетди ва роҳибаларнинг, боғбон боғимизга қарамай қўйди, деб нолишларига ҳам парво қилмай, илгари узи қоралагаи ўшал жоннинг ҳузури бўлмиш лаззатдан қайта-қайта' баҳраманд бўлиб, соқовни ўз ҳужрасида бир неча кунгача олиб ўтирди.

Ниҳоят бир кун у Мазеттони ўз кулбасидан чиқариб юборди, лекин шундан кейин ҳам уни бот-бот енига чақириб турди, илло, энди сарроҳибанинг эҳтиежи соқовнинг имкониятидан ошиб борает-ган эди, шунда Мазетто, энди бу аелнинг нафсини тўла қондира олмаслигига кўзи етиб, бундан буен ҳам ўзимни соқов қилиб кўр-сатадиган бўлсам, ҳолим хароб бўлади, деган хулосага келди. Мана, ниҳоят, бир- кун тунда, у сарроҳиба билан етганида соқов-ликка барҳам бериб, шундай сўзлар билан унга юзланди: «Бегойим! Эшитишимга Караганда, битта хўроз ўнта товуқни бемалол таъ-минлай оларкану, аммо ўнта эркак бир аелни зўр-базўр еинки ққйинчилик билан. қониқтираркан,

мен бўлсам тўққизта хотиннинг хизматидаман. Энди бу ортиқ бардош бера олмайман, ҳали буям бир баҳарна ортиқча тиришқоқлик қилганим оқибатида энди ҳеч иш қурбим етмай қолди. Шунинг учун, менинг бу ердап е тинчги бош олиб кетишимга ижозат беринг, е бир илож қилиб мени бу балодан халос этинг».

Соқовнинг тилга кирганини кўриб, сарроҳиба эсанкираб қолди. «Бу қанақаси? — деди у.— Мен сени соқов деб ўйлаган эдим-ку».

«Мен, бегойим, дарҳақиқат соқов эдим,— деб эътироз билдирди Мазетто,— лекин туғма эмас эдим, мен бир касал бўлганимда тилсиз бўлиб қолгандим, бугун кечаси бирдан тилим ишлай бошла-ганини пайқаб қолдим, бунинг учун парвардигорга астойдил сиғиниб шукрона ўқийман».

Унинг гапларига лаққа ишонган сарроҳиба сўради: «Тўққизта хотиннинг хизматидаман, деган гапингни қандай тушунмоқ керак?» Мазетто бўлган воқеанинг ҳаммасини унга тушунтирди. Сарроҳиба унинг ҳикоясини эшитиб бўлиб, монастирдаги ҳамма роҳибалар мендан анча ақллироқ экан, деган хулосага келди. У мулоҳазали аел эди, шунинг учун, Мазеттони бўшатиб юбормади, балки Мазетто монастирни бадном қилмаслиги учун, ҳаммалари бир еқадан бош чиқариб, бу кўнгилсиз ҳолни бартараф этишга қарор қилдилар. Худди шу пайт рўзғор соҳиби қазо қилиб қолди. Роҳибалар ҳар бир гапда бир-бирлари билан баҳамжиҳат иш кўришга одатланган

Ш

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ўлганлари учун уларнинг розилиги ва Мазеттонинг ижозати билан теварак-атрофдаги қавмларга: роҳибаларимизнинг ғайрат-ибодати-ю, монастиримизнинг пушти паноҳи бўлмиш Азиз-авлиенинг иноят билан узоқ вақтдан бери гунг бўлиб қолган Мазетто қайта тилга кирди, деб ишонтиришди ва уни ўзларига рўзғорбоши қилиб тайин-лашиб, вазифасини шундай белгилаб беришдики, энди у ҳамма ишни ўзи эплай бошлади. Гарчи у бундай вазифани бажариш мобайнида анча-мунча роҳибваччаларни дунега келтирган бўлса ■ҳам епиқлик қозон епиқлигича қолаверди ва бу ҳол фақат сар-роҳиба бандаликни бажо келтиргандан кейингина ошкор бўлди, лекин бу пайт Мазетто хийла қариб қолган ва бой-бадавлат бўлиб, (уйига қайтиш иштиеқида юрган эди. Бу сирлар ошкор бўлгандан кейин эса, уни жўнатиб юборишга мажбур бўлдилар.

Шундай қилиб, уйидан битта болта билан чиқиб кетган Мазетто табиатан фаросатли бўлгани туфайли, ешлик даврини самарали .ўтказиб, қариган чоғида, сердавлат, болаларини едириб-ичиришдан, «уларга нафақа тўлашдан озод бўлган серфарзанд ота сифатида қишлоғига қайтиб келди, қайтиб келгач, мудом: «Сабр қилсанг ғўрадан ҳалво битар», деб такрорлаб юрган экан.

2

Бир отбоқар қирол Агилульфнинг хотинига ҳамтушак бўлади} қирол буни пайқаб қолиб, отбоқарни топади ва унинг сочидан бир тутамини қирқиб олади; отбоқар бошқа отбоқарларнинг сочларидан бир тутамдан қирқиб олади ва фақат шу туфайли мушкули осон бўлади.

Филастрато хонимларни гоҳ уялтириб, гоҳ кулдириб, ахири ўз ҳикоясини тугатганида қиролича навбатдаги ҳикояхон Пампинея бўлишини ихтиер қилди, Пампинея ҳам шўх жилва билан шундай ҳикоя қила бошлади:

—I Дунеда шундай бемулоҳаза одамлар бўладики, улар билма-ган нарсаларини биламан, деб керилишни яхши кўрадилар; улар фақат ўзларигина пайқаган ўзгаларнинг гуноҳларини фош қилиш билан ўз иллатларини ювиб юбораман, деб ўйлайдилар, аммо асли-да эса, айнан шу хатти-ҳаракатлари билан бешбаттар шарманда бўладилар. Ушбу фикримнинг ҳаққонийлигини, фусункор хонимлар, мен сизларга муқобил воқеа мисолида — бир доғули одам (уни Мазетточалик омади юришмаган экан деб айтишингиз ҳам мумкин) билан яна бир шавкатли қирол мисолида исботламоқчиман,

Лангобардлар[1] қироли Агилульф тахтга ўтиргач, ўз салафлари изидан бориб, Ломбардия шаҳри Павиняни салтанатининг пойтах-ти этиб танлади, ўзига хотин қилиб эса, лангобардларнинг собиқ қиролининг беваси, соҳибжамол, ақлда баркамол, ғоятда диенатли

[1] Л а н г о б а р д л а р — Шимолий Италияда яшаган герман қабилалари; Ломбардия вилоятининг номи шундан олинган *(тарж.)*.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ле ишқий масалаларда уқуви йўқ Аутарини олди. Шу номи з...р этилган қирол Агилульфнинг жасорати ва ҳушерлиги ...рофати билан лангобард аҳли тинч ва хотиржам кун кечира бошлади, буни қарангки, қироличанйнг отбоқари, яъни гарчи зоти паст бўлса ҳам ўзидаги бошқа хислатларга кўра, ҳозирги манфур касбидан анча дуруст мансабга лойиқ бўлган, худди қиролдек хушқомат ва хуш-чеҳра одам қироличага девоналарча ошиқ бўлиб қолди. Отбоқар гарчи ғоятда паст мансабда бўлса ҳам ўзининг ушбу ишқий талпи-нишлари одоб доирасидан чиқаетганини аниқ сезаетган эди, шунга кўра, у закий одам бўлгани туфайли, ўз туйғусини ҳеч кимга изҳор этмас ва ҳеч бир хатти-ҳаракати, ҳаттоки нигоҳ т-ашлаши билан ҳам қироличага уни севишини сездирмасди. Қироличанинг лутфига ноил бўлмоқ учун унда асло умид йўқ эди, шундай бўлса ҳам хае-лини шундай сарбаланд хилқатга йўналтирганидан зимдан ғурур-ланиб юрар ва муҳаббат алангасида қовурилган аксарият ошиқлар каби, қироличага еқмоқ учун ҳамкасбларига нисбатан зўр тириш-қоқлик билан ҳар қандай ишни бажону дил бажарарди. Мана шу боисдан ҳам қиролича сайрга чиқаетганида, бошқа отбоқарлар боққан отга эмас, балки айнан шу отбоқар парвариш қилган отга минишни кўпроқ ихтиер қиларди, шундай ҳолларда, отбоқар буни энг юксак марҳамат деб билиб, от узангисидан нари кетмас ва ҳар сафар қироличанинг либосига тегиб кетганда, ўзини дунеда энг бахтиер киши деб ҳисобларди.

Бироқ ҳает тақозоси бизга шуни уқтирардики, умид қанчалик кам бўлса, муҳаббат шунча кучаявераркан, бахти қаро отбоқар ҳам айнан шундай аҳволга тушган эди. Самарасиз муҳаббат дарди-ни қалбида сир сақлаш унинг учун жуда мушкул эди, ниҳоят у бу ҳиссиетни даф этишга ожизлик қилиб, тез-тез ўз жонига қасд қи-лишни ўйлайдиган бўлди. Уз жонига қасд қилиш усулларидан у шундайини сайламоқчи бўлдики, агар ўлса ҳам одамлар, шўрлик, қироличага бўлган чексио муҳаббати туфайли ўз жонига қасд қи-либди, дейдиган бўлишсин. Бундан ташқари, у, ўзим учунтанлает-ган ўлим,ўз бахтимни Синаб кўришда менга кўмаклашиши ва ҳир-сий нафсимни батамом еки йўқ деганда, қисман қондирмоғи лозим, деб ўйлар эди. Отбоқар ўз муҳаббатини қироличага сўз билан изҳор этишга журъат эта олмасди, бу борада унга м актү б езишга ҳам юраги дов бермасди — бу иккала усулнинг ҳам бефойда эканлиги-ни у яхши тушунарди,— бинобарин, у бирон ҳийла ишлатиб, қи'ро-лича билан бир тўшакда етишнинг иложи йўқмикин, деб бош қотира бошлади. Уйлаб-ўйлаб у фақат қироличанинг оромгоҳига қирол қиефасида кириб боришдан ўзга йўл ва восита йўқ, деган фикрга келди, зеро, унга маълум бўлишича, қирол ҳамма вақт ҳам қиролича билан бир хонада етмасди. У қиролнинг қиролича олдига қай йўсинда ва қандай либосда кириб боришини аниқлаш учун кечалари қасрга кириб, қирол билан қироличанинг оромгоҳлари ўртасидаги катта залга яшириниб ўтирди. Мана шундай тунларнинг бирида у қиролнинг кенг плашга ўраниб, бир қўлида шабчироқ, иккинчи қўлида асо билан ўз етоқхонасидан чиққанини, қиролича оромгоҳига яқин келиб, товуш чиқармай икки марта асоси

эшикии таққиллатганини, шу заҳоти эшик очилиб, унинг ўлидан шабчироқни олишганини кўрди.

Отбоқар қиролнинг қиролича ҳузурига қандай кирганини, кейин у ердан қандай чиқиб кетганини синчиклаб ўрганиб, ўзи ҳам айнан шундай иш кўришга аҳд қилди. У қирол плашига ўхшаган плаш, шабчироқ ва асо топди, кейин гўнг ҳиди қироличанинг димоғига кириб щубҳа уйғотмасин учун ваннада яхшилаб чўмилди-да, яна ўша катта залга кириб яширинди. У саройда ҳамманинг ухлаганига қаноат ҳосил қилгач, ўз орзусини рўебга чиқариш еки ўзи истаган ўлим билан юзма-юз дадил учрашиш пайти етганини англади-да, ўзи билан олиб келган чақмоқтош билан чақмоқ пўлатдан ўт чиқар-ди, шабчироқни екди, плашга ўраниб-чирманиб, қиролича оромгоҳига яқинлашди ва эшикни икки марта қоқди. Қанизак уйқули кўзи билан эшикни очди, шабчироқни олиб ўз ўрнига қўйди, отбоқар эса, чурқ этмасдан пардани кўтарди-ю, плашини ечиб, қироличанинг енига етди. У қироличани маҳкам қучоқлади, лекин ўзини бир нимадан ранжигандек кўрсатди,— қирол кўнгли ғаш пайтида ҳеч бир сўз эшитишни ектирмаслигини отбоқар биларди ва ўзи ҳам бир оғиз сўз айтмай, қироличанинг ҳам гапиришига йўл қўймай кетма-кетига бир неча бор у билан тандош бўлди. Унинг бу ердан сира кетгиси йўқ эди, лекин пайсалга солиш — лаззатни азобга айлантириб юбориши мумкинлиғидан қўрқиб, тўшакдан турди, плашини епинди, шабчироқни олди-да, бир оғиз ҳам сўз демай хонадан чиқиб кетди ва югура бориб, дарров ўз ўрнига етиб олди.

У ўрнига бориб етиб улгургани ҳам йўқ эдики, бу екда қирол ўрнидан туриб, қчроличанинг оромгоҳига кирди ва бу билан қироличани ғоятда таажжубда қолдирди, шунинг учун қирол тўшаккз етиб, хотини билан мулойим саломлашганда, қиролича эрининг ширинсуханлигидан руҳланиб кетиб, унга шундай сўзлар билан юзланди: «О, бу янгилик-ку, аъло ҳазрат! Ҳозиргина меъеридан ортиқ лаззат топиб чиқиб кетган эдингиз, дарров яна қайтиб келибсизми? Саломатлигингизни ўйласангиз бўларди!»

Қирол бундай гапни эшитиб дарҳол тушундики, кимдир юриш-туриши, ташқи қиефаси билан қиролга ўхшашлигидан фойдала-* ниб, қироличани лақиллатган, бироқ қирол бу ҳолдан қироличанинг ҳам, бошқа биронта одамнинг ҳам ҳабари йўқлигига ишонч ҳосил қилиб, донишманд одам бўлгани туфайли, қироличани шу ғафлатда қолганича қолдириб, иш кўрмоқчи бўлди. Аксар тентак одамлар унинг ўрнида бўлишганда бундай қилишмасди — улар: «Йўқ, мен келганим йўқ. Ким келувди бу ерга? Нима иш қилди-ларинг? Ким эди у?» — деб суриштирган бўларди. Бунинг оқиба-тида ҳар хил совуқчиликлар тушиб қироличани бекорга ранжит-ган бўларди, айни пайтда, қироличада бўлиб ўтган лаззатли онларни яна такрорлаш истаги уйғонарди, овоза қилса, қирол ўзи бадном бўларди, лекин индамай кетса, епиқлик қозон епиқли-гича қоларди.

Алқисса, қирол ғазабини кўнглига тугди ва хатти-ҳаракати билан ҳам, гай билан ҳам асло сир бой бермади. «Хотин!—деди

— Наҳот мени такрорлашга қодир эркаклар қаторига шма-санг?»

Хотини бунга жавобан шундай деди: «Албатта қўшамаи, ъло ҳазрат, шундай бўлса ҳам соғлиғингизни ўйласангиз бўларди-да*.

Қирол хотинига деди: «Бу сафар маслаҳатингга кирганим бўлсин — майли, сени безор қилмай, чиқиб кетаман».

Қирол, ўзининг бадном бўлганига асло шубҳа қилмай, ғазаб ва жаҳолат билан қўлига плашини олди-да," хонадан чиқди, — у айбдорни ҳеч қандай шов-шув кўтармай қидириб топмоқчи бўлди, унинг фикрича, бу ишни қилган одам албатта сарой хизматкорла-ридан бўлиши керак эди, бинобарин, бундай бемаҳалда у қаср-дан ҳам чиқиб кета олмасди. Хулласи калом, у фонусни еқиб, узуидан-узун хизматкорхона томон йўл олди, отхона ҳам шу том остига жойлашган эди — бу ерда турлича сўриларда қиролнинг деярли барча хизматкорлари донг қотиб ухлаб етишарди. Қирол ҳозиргина қиролича билан мулоқотда бўлган одамнинг томир тепиши ҳам, юрак .уриши ҳам жонни жабборга бериб қилинган ўша меҳнатдан кейин ҳали-бери босилмаслиги керак, деган фикр-га бориб, бир сўридан иккинчисига ўтиб, бир чеккадан ҳамма хизматкорларнинг юрагига қўлини қўйиб кўра бошлади. Ҳамма донг қотиб ухларди, фақат қиролича қўйнида бўлган отбоқаргина ҳалн ухламаган эди. У қиролни узоқдан кўриши билан кимни қидираетганини англади-ю, кайфи учиб кетди, ҳали-замон чаван-дозлик қилганидан шундоқ ҳам қаттиқ тепаетган юраги, энди қўрққанидан нақ қинидан чиқиб кетгудек питирлай бошлади, чун-ки агар қирол бундан огоҳ бўлиб қолса, уни ҳеч шафқат қилмай ўлимга маҳкум этишига мутлақо имоии комил эди. Отбоқар қиролнинг қўлида яроқ йўқлигини кўриб, турли хил нажот йўллари-ни бирма-бир хаелидан ўтказа бошлади ва ахири ўзини ухлаганга солиб, қиролнинг нима чора кўришини кутишга қарор қилди. Қирол эса, бу пайт бир бошдан ухлаб етган хизматкорларнинг юрагини пайпаслаб, ҳозирча шубҳали ҳеч нима сезмай, энди унинг тепасига келган эди, мана у, отбоқарнинг юраги гурс-гурс тепает-танини пайқаб, ўзича: «Бу ўша!» — деди. Ва лекин, вақт-соати етмагунча ниятини ошкор қилишни истамай, енида олиб келган қайчи билан унинг чеккасидан бир тутам сочини қирқиб олди,— у замонда одамлар жуда узуй соч қўярдилар, — бунинг сабаби, қирол мана шу нишона бўйича эрталаб уни таниб олмоқчи эди,— шундан сўнг қирол хизматкорхонадан чиқиб, ўз оромгоҳига йўл олди, Қиролнинг ҳар битта ҳаракатини кузатиб етган отбоқар, идрокли йигит эмасми, қиролнинг не мақсадда бундай нишона қолдириб^ кетганини дарров фаҳмлади. У шитоб билан ўрнидан турди, қайчи топди—бахтига отхонада бир нечта қайчи бор эди, — чунки улар отларнинг елини кузаш учун керак бўларди, — ухлаб етганлар тепасига пусиб бориб, хизматкорхонада қанча эркак бўлса, ҳаммасининг қулоғи теппасидан худди ўзиникига ўхшатиб бир тутамдан сочини қирқиб олди, кейин бу қилмишиии ҳеч кимга сездирмай, ўз ўрнига етиб ухлаб кетди.

Қирол эрталаб туриб, барча хизматкорларини йиғишни ва са*

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ий дарвозасинй ҳозирча очмасликни буюрди, буйруқ дарҳол ажарилди. Барча хизматкорлар бош яланг ҳолда унинг аршиси-да саф тортиб туришгандан кейин, у кимнинг бир тутам сочини қирқиб олганимии ҳозир топиб оламан, деган умидда, ҳаммани бир-бир кўздан кечира бошлади. Бироқ аксарият хизматкорлар-нинг бир тутамдан сочи қирқилган бўлиб чиқди-ю, бу ҳол'қиролни ҳанг-манг қилиб қўйди. «Мен ахтараетган одам гарчи зоти паст бўлса'ҳам, ақли расо экан»,—деб ўйлади у. Қирол, овоза қилмай туриб, жиноятчини топиб бўлмаслигига ақли етди ва арзимаган интиқом деб, ўзини бадном қилиб қўйиш мумкинлигини идрок қилиб, икки оғиз сўз билан жиноятчини уялтиришни ва унга, яъни қиролга ҳамма нарса аен эканлигини эслатиб қўйишни эп курди. Шу муносабат билан у барчага мурожаат қилиб деди: «Бу шшш ким қилган бўлса ҳам энди ҳеч қачон қилмасин. Боринглар, худо ер бўлсин!»

Унинг ўрнида бошқа одам бўлганида одамларни қийноққа солишни, азоблашни буюрарди, жиноятчини қидиртириб, ҳаммани бирма-бир сўроқ қилган ва бунинг ниҳоясида одамзод сир тутиши лозим бўлган нарсани ошкор қилиб юборган бўларди. Қирол жиноятчини топиб уни қаттиқ жазога мустаҳиқ қилиш мумкин эди, вале айни пайтда ўзини ҳам шармандайи шармсор қилган ва ■хотинининг номусига дог туширган бўлур эди. Қиролнинг гапини эшитганлар ҳайрон бўлишди ва кейин кўп вақтгача, қирол нима-га шама қилди экан, деб бош қотириб юришди-ю, барибир, ҳеч ким, ҳеч нима тушунмади; ҳолбуки фақат бир кишига қаратилган ўшал гап эгасини топган эди. У эсли-ҳушли одам эди, шу боисдан қиролнинг кўзи очиқ пайтида бирон марта бўлсин оғзидан гулла-мабди ва бошқа ҳеч қачон бундай ишга юрак ютиб журъат этмабди.

3

£ир хоним бир кишини севиб қолиб, тавба-тазарру пайтида ўзини қилган.
■еуноҳларига астойдил иқрор бўлаетгандек қилиб кўрсатиб, шундай нарсага
муяссар бўладиким, ҳеч нимадан хабари йўқ порсо роҳиб, хоним тузган
режани тўла амалга оширишда ҳамкорлик қилади

Пампинея сўзлаб бўлгач, аксари жамоа отбоқарнинг довюрак< лиги, фаросатига, шунингдек, қиролнинг донишмандлигига тасан-нолар айтйшди, шундан кейин, қиролича, Филоменага юзланиб, навбат уники эканлигини эълон қилди. Филомена ҳам жозибакор нафосат билан шундай ҳикоя қила бошлади:

— Мен сизларга ҳақиқатан бўлиб ўтган бир ҳазил воқеа ҳақи-да *Щ* бир дилбар хонимнинг диенатли бир роҳибга қилган ҳазили $У_г$акида ҳикоя қилмоқчиманким, бу ҳазил мардумларга янада кўп-рок еқиб тушиши мумкин, зеро аксарият роҳиблар ниҳоятда аломат табиатли ва антиқа хулқли, ғирт овса бўладилар, ўзларини бош-қалардан баланд ва заковатлироқ д фараз қиладилару аслида

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ошқалардан минг чандон тубанроқ бўладилар, улар разолат ли бўлганликлари сабабли бошқа барча одамлар сингари еҳнат билан ўз эҳтиежларини қондиришга қодир эмаслар, алки бирон ўлжа ундириш мақсадида мисоли тўнғизлардек муттасил излана-дилар. Гулчеҳра хонимлар, бу ҳазилни сизларга наинки қироли-чанинг амрини бажо айлаш учун, шунингдек, тавба-тазарру пайтида бутун сирру асрорларимиздан ўзимизнинг енгилтаклиги-* миз туфайли огоҳ бўлган роҳибларнинг ҳам эркаклар томонидан, ҳам ўз тоифамизнинг айрим намояндалари томонидан ғоятда уста-лик билан алданиши мумкинлигини ва алданиб келаетганини сиз-ларга исботлаш учун ҳам сўзлаб бермоқчиман.

Меҳру вафо эмас, балки фирибу найранг маскан қурган бизнинг шаҳримизда бундан хиел илгари ўзининг нодир ҳусн-жамоли, хуш-рафторлиги, олижаноб қалби ва нозик фаросати билан танилган иззат-эътиборли бир хоним яшаган эди, вале унинг ҳам, ҳикоямда иштирок этувчи ўзга шахсларнинг ҳам исмини, гарчи улар менга аен бўлса ҳам, — сизларга очмайман, зеро, уларнинг кўпчилиги. ҳали ҳает ва ҳикоям уларнинг аччиғини чиқариши мумкин, ваҳо-ланки, шундай ҳолича ҳикоям сизларни хушнуд этиши мумкин, холос. Шундай қилиб, бу хоним, зодагонлар насабидан бўлишига қарамай, ўзини ниҳоятда бадавлат бўлса ҳам, лекин халқдан чиқ-қан оддий бўзчи,— косибга эрга беришганига ҳеч чидай олмай жиғибийрон бўлиб юрарди,—унинг фикрича, зоти паст эркак, қанчалик бой-бадавлат бўлмасин, олинасаб аелга лойиқ эмас эди; бунинг устига, у эрининг шунча бойликка эга бўлгани

билан матоларни бир-биридан фарқ қилиш, ип йигириш уч дуг тайер-лаш еки калаванинг сифати ҳақида ип йигирувчи а билан баҳслашишдан бўлак нарсага уқуви йўқлигики билг эса, ҳар қандай ҳолда ҳам эрининг эркалашларини,— ра этишнинг ҳеч иложи бўлмаган ҳоллардан бошқа ҳамма вақт, — ҳеч қабул қил-масликка, ўз кўнгилхушлиги учун бу бўзчидан кўра муносиброқ бирон та одамни излаб топишга қарор қилди. Шундай қилиб, у ўрта ешлардаги ғоят даражада диенатли бир кишига ошиқ бўлиб қолди, уни шунчалик қаттиқ севиб қолдики, агар бир кун кўрма-са, кечаси билан мижжа қоқмай уни қўмсаб чиқадиган бўлди. Бироқ у эркак ҳеч нимани пайқамас ва бундай фикр унинг хаели-га ҳам келмас эди, хоним эса, эҳтиеткорлик юзасидан, фалокат юз беришидан қўрқиб, ўз армонини унга на воситачи аел орқали ва на мактуб орқали изҳор қилишга журъат этарди.

.Аслзода хоним у одамнинг бир роҳиб қошига тез-тез бориб туришини пайқаб қолди, роҳиб, гарчи нодон ва ношуд одам бўлса ҳам ўзининг зоҳидона ҳает кечириши билан деярли барча қавмлар олдида риезат чекувчи деб довруқ қозонган эди, хоним, ўзи билан маҳбуби ўртасида энг яхши воситачи мана шу роҳиб бўлиши мумкин, деб кўнглига тугиб қўйди. У қандай тарзда иш кўришни ол-диндан пухта ўйлаб олиб, энг қулай фурсатни пойлаб, ўшал роҳиб истиқомат қиладиган черковга борди ва уни чақиртириб, ўзингиз учун қулай бўлган пайтда менинг тавбамни қабул айла-сангиз, деб илтимос қилди* Роҳиб, аелни кўринишидан аслзода

анлигини тушуниб, бажону дил рози бўлди, аел зса, ъба-та-заррудан сўнг, укга шундай деди: «Пирим! Менга бир ш юзаси-дан сизнинг кўмагингиз ва маслаҳатингиз керак. Менга аенки,— ўзим ҳам ҳозир айтиб бердим буни, — сиз'менинг ота-онамни Ҳам, мени жонидан ортиқ севувчи умр йўлдошимни ҳам танийсиз: агар кўнглим бирон нима тусаб қолеа, эрим ўта бадавлат ва қўлини нимага чўзса етадиган одам эмасми, ўша заҳоти тантиқлигимни кўтариб, айтганимни бажо келтиради, мана шу фазилати учун ҳам мен эримни жонимдан ҳам ортиқ севаман, бинобарин, агар мен унинг-бекусур номига доғ туширадиган еки уни ранжитадигам бирон хатти-ҳаракат қилиш у екда турсин, ҳаттоки шу ҳақда ўй-ласам ҳам, унда мен энг бадкор аелдан ҳам бешбаттар шарман-даликка лойиқ бўлур эдим. Кейинги пайтларда қандайдир бир эркак, — очиғини айтсам, унинг исмини ҳам билмайман, вале янглишмасам сизнинг ҳузурингизга у бот-бот келиб туради,— ана шу эркак, қиефасидан яхши оила фарзандига ўхшаб кетадн, хушрўй, хушқомат, доимо бежирим қора либос кийиб юради, — ана шу одам, афтидан, менинг турмуш тарзимдан бехабар бўлса керак, менга мутлақо кун бермай қўйдн: остонага чиқсам еки де-раза олдига борсам, уйимдан кўчага чиққудек бўлсам, доим рўпа-рамда пайдо бўлади; ҳозир уни бу ерда кўрмаетганимга тааҗжуб* ланяпман. Буларнинг ҳаммаси мени қаттиқ безовта қиляпти; унинг бу қилмишлари бегуноҳ, номусли аелларни бадном қилади. Аввалига мен буни акаларим орқали унга айтмоқчи бўлдиму кейин бу фикримдан қайтдим: эркаклар топшириқни бажариш пай-тида, баъзан одамнинг аччиғини чиқариб қўйишлари, натижада, гапдан гап чиқиб, муштни ишга солишлари ҳам ҳеч гапмас. Мен жанжал чиқишидан, миш-миш гаплар тарқалишидан қўрқдим, шу боисдан тишимни-тишимга қўйиб чидаб келдиму ҳеч бўлмагандан кейин, ахири, бу гапларни, энг яхшиси, сизга изҳор этган маъқул, деган қарорга келдим: биринчидан, у сизнинг дўстингиз, иккинчи-дан эса, бундай ишлар учун наинки дўстларни, бегона одамларни ҳам тергашга ҳақингиз бор. Мана шунинг учун сиздан елвориб сў-райман: худо ҳаққи, уни койиб қўйинг, айтинг, бошқа бундай қил-масин. Эҳтимол эркакларнинг кўз ташлашини, хушторлик қили-шини ектирадиган, бундай нарсаларга ўч аеллар ҳам бордир, лекин мени бу билан ром қилиб бўлмайди, бу нарса мени нафра-тимни қўзғайди, холос». Шундай деди-ю, худди кўз ешлари гапир-гани қўймаетгандек бошини хам қилди.

Авлие* ота гап ким ҳақида бораетганини дарҳол тушунди ва аелнинг гапларига батамом ишонган ҳолда, унинг хушахлоқлигини мақтаб, ул зот энди сизга хиралик қилмайди, деб ваъда берди. Кейин бу аелнинг ғоят бадавлат зканлигини билиб, хайр-зҳсон қилиш қандай савоб иш эканлиги ҳақида фикр юрита бошлади-да, гап охирида ўз зҳтиежини изҳор этди.

Ает унга деди: «Худо ҳаққи, илтимосимни ерда қолдирманг! Агар у бот товлайдиган бўлса, ҳамма гапни мендан эшитга-иингизни, сизга ўзим шикоят қилганимни унга рўйи-рост айтаве-ринг».

Хоним тавба-тазарру қилиб бўлиб, роҳибнинг хайр-эҳсон ҳақи-даги панд-насиҳатини эслади ва қўлига пул тутқазиб, қазо қил-ган қариндошларининг номини ибодат пайтида тилга олиб, руҳларини шод этишни илтимос қилди, сўнг тиз чўккан еридан туриб, уйига кетди.

Бир оздан кейин, хоним айтган ўша одам, ҳар сафаргидек авлие ота ҳузурига кириб келди. Роҳиб у билан у ёқдан-бу ёқдан гаплашиб ўтирди-да, сўнг уни бир чеккага олиб бориб: «Бир хо-нимнинг менга айтган гапидан аен бўлишича, гўё сен ўшал аелнинг кўнглини овлаш учун пайига тушганмишсан, ҳеч ундан кўз узмасмишсан», деб ниҳоятда мулойим иборалар билан унга тан-беҳ берди. Лекин у одам бу гапдан гангиб қолди, зеро у ҳеч қачон ўша аелга қие ҳам боқмаган, унинг уйи олдидан ҳам деярли ўтма-1ан эди, шунинг учун ўзини оқлашга ўтди. Бироқ роҳиб унинг гапи-ни бўлди: «Ўзингни гўлликка солма, рад этишга ҳам уринма — барибир қўлингдан келмайди. Мен буни қўни-қўшнилардан эшитганим йўқ — у аелнинг ўзи келиб зор-зор йиғлаб, гапириб берди. Бунақа шўхлик қилиш энди сенга ярашмайди, энг муҳими, сенинг бу шилқимликларинг у аелга ёқмаяпти. Қўй, ўзингни шарманда қилма, унинг ҳам ғашига тегма — пашшахўрдаликка барҳам беру уни тинч қўй»,

Бу одам роҳибга нисбатан анча фаросатли эди денг, хоним-нинг устомонлигини дарҳол фаҳмлади-ю, ўзини хижолат бўлгандек қилиб кўрсатди, бундан буен у аелга хиралик қилмасликка сўз берди, лекин роҳиб билан хайрлашиб чиққач, тўппа-тўғри ўша хонимнинг уйи томон йўл олди, хоним ҳар сафаргидек дераза олдида унинг йўлига кўз тутиб ўтирарди. Маҳбубини кўриши билан шундай кўнгли еришиб, хурсанд бўлиб кетдики, эркак роҳибнйнг гапларими қанчалик тўғри талқин қилганини дарҳол фаҳмлади. Шу воқеадан кейин, у ниҳоятда эҳтиеткорлик билан ўз дилини хушнуд айлаб, хонимнинг кўнглига таскин бериб ва уни хурсанд қилиб, гўё иш билан қаеққадир кетаетган одамдай, ҳар куни танда қўйиб айнан аелнинг уйи олдидан ўтадиган бўлди.-

Орадан бир оз вақт ўтиб, аел ўзаро муҳаббат ришгаси боғлан-ганига ишонч ҳосил қилгач, у кишини яна кўпроқ ўзига ром қи-лишни ва ўз ҳиссиетининг самимийлигига уни ишонтиришни ихтиер қилиб қолди-ю, шу мақсадда яна пайт пойлаб, черковга, авлие ота олдига борди ва унинг пойига тиз чўкиб йиғлаб юборди. Роҳиб, хайрихоҳ кайфият билан. ундан қандай янгилик айтмоқчи-сан, бўтам, деб сўради.

«Авлие ота! — деди хоним. — Айтадиган янгилигим ҳануз ўша уч кун бурун сизга шикоят қилганим баттол дўстингиз борасида-дир: унинг ерўғ дунега келишидан ягона мақсад ҳам менинг бо-шимга битган бало бўлиш ва ўла-ўлгунимча ғамга ботиб, бошқа ҳеч вақт сизнинг муборак пойингизга тиз чўкишимга имкон туғ-дирмаслик бўлса керак».

«Ие!—деб юборди роҳиб.— Наҳот у сени жиғингга тегишни тарк этмаган бўлса?»

«Вой, қаекда дейсиз!—деб жавоб қилди хоним. —

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

йляпти: ^назаримда, сизга шикоят қилганим учун мендан чиқ-ланган бўлса керак, энди худди қасдма-қасдликка қилаетгандай, уйим олдидан кунига бир эмас, ўн марталаб ўтадиган бўлди. Эшигим тагидан ўтганида менга кўз ташлаш билан кифояланса-ку, шукур қилардим-а, у шунчалик безбет бўлиб, ҳеч нимадан тап тортмай кетдики, купи кеча уйимга совға-салому ҳар хил латта-путта билан-бир аелни киритибди, мени ўша матоҳига зор деб ўйлаганми, ҳамек билан белбоғ бериб юборибди. Менга бу қили-ғи қаттиқ ҳақоратдек ботди, ҳали ҳам шундай туюляптики, гуноҳ-дан қўрқмаганимда ва сизни иззат қилмаганимда, шунақанги шовқин кўтарардимки! Илло мен бир амаллаб ўзимга таскин бердим-да, сизнинг фотиҳангизсиз ҳеч нима қилмасликка ва ҳеч кимга ҳеч гап айтмасликка аҳд қилдим. Бундан ташқари: мен ўша хотинга ҳаменни ҳам, белбоғни ҳам қайтариб олиб бориб беришни буюрдим, уни уйдан деярли чиқариб юборган ҳам эдим, шунда, тў-сатдан, бу хотин буюмларни ўзига олиб, у кишига бориб, хоним совғани қабул қилиб олди, деб айтса нима бўлади, деб қўрқиб,— унақа хотинлар қ5'лидан Ҳар нима келади, деб айтишади,— шундай маломатдан қўрқиб, жаҳл билан буюмларни олиб қолдим-да, энди уларни сизга олиб келдим: ўзига қайтиб беринг ва айтингки, — мен унинг совға-саломига зор эмасман, — худога шукур ва эримга мйнг раҳматки, уйимда бунақа ҳамену белбоғлар қалашиб етибди, истасам ўша дўстингизни бунақа матоҳларга кўмиб ташлайман. Агар у эндиям менга хушомад қилишни панда қилмаса, пирим сифатида сиздан фатво сўрайман-да, ҳамма гапни эрим билан акаларимга айтиб бераман, у еғи нима бўлса, бўлаверсин. У одамнинг касофатига қолиб бадном бўлганимдан кўра, пешонасига езилганн шу бўлса, ўзи шармандайи шармисор бўла қолсин. Тўғри ўйлабманми, авлие" ота?»

Гап шу ерга келганда, аел кўз ешларини дув-дув тўкиб, қўй-нидан ғоятда нафис инжулар билан безатилган ҳамен, кейин қимматбаҳо чиройли белбоғ олиб, роҳибнинг тиззасига ташлади, —у эса, аелнинг барча айтганларини чин ҳақиқат деб ишониб, қат-тиқ саросимага тушганча буюмларни олди ва аелга деди: «Бў-там! Бу ҳол сени ранжитаетганидан асло таажжуб қилмайман ва сени наинки айблаиман, билъакс панд-насиҳатларимга амал қилаетганинг учун ушбу хатти-ҳаракатингни буткул маъқуллай* ман. Мен уни ўтган куни койиб берган эдим, вале, чамаси, сўзи-нинг устидан чиқмаганга ўхшайди, энди мен уни ҳам аввалги, ҳам мана бу янги найранглари учун шундай адабини бериб қўяй-ки, сенга иккинчи асло хиралик қилмайдиган бўлсин. Сен бўлсанг худонинг мадади бирла ўз ғазабингни бос ва хешларингга ҳам ҳеч гап айтма, йўқса, у одамнинг аҳволи танг бўлғусидир. Сен бадном бўлишдаи қўрқма,— худойи таоло олдида ҳам, мардум олдида ҳам сенинг покиза хулқингга ўзим беғараз шоҳиддир* ман».

Хоним, ўзини бир оз кўнгли таскин топгандек қилиб кўрсатиб суҳбат мавзуини ўзгартирди ва роҳибларнинг, хусусан, мазкур роҳибнинг нақадар тамагир эканлигини билганидан, у билан

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ундай суҳбат қурди: «Пирим! Шу кунларда ҳар кеча тушимга та-онам кириб чиқяпти. Назаримда, улар қаттиқ азоб екишает-ганга ўхшайди, шунинг учун уларнинг руҳларини длаб ибодат қилишга пулни аямаслигимни сўрашди, айниқса — онам раҳматли кўп илтижо қилди; онамнинг қиефаси шу қадар ғамгин, аянчли эдики, унга қараб; хўрлигим келиб кетди. Билишимча, у менинг ташвишимни еб — анави худо бехабарнинг касофатига қолиб қанча қийналганимдан ташвишланиб изтироб чекаетганга ўхшай-* дилар, шунинг-чун, истардимки, сиз бомдод намози пайтида онамнинг руҳига қирқ маротаба такбир ўқисангизу қариндошларимни жаҳаннам азобидан халос этишини парвардигордан илтижо қил-сангиз». Шундай дея, ает роҳибнинг кафтига бир флорин қўйди.

Авлие ота пулни жон-жон деб олиб, эзгу сўзлар билан ва бе-ҳисоб ибратли мисоллар билан аелнинг имонини баркамол қилишга уринди-да, оқ фотиҳа бериб, уйига жўнатди. У ўзининг роса гел бўлганини тушунмай, тавба қилган аел чиқиб кетиши билан дарҳол дўстига одам юборди,—у роҳибнинг дарғазаб қие-фасини кўрди-ю, шу заҳоти хоним тўғрисида бирон янги гап эшит-сам керак, деб ўйлади ва бутун вужуди билан роҳибнинг гапла-рига қулоқ сола бошлади. Роҳиб аввалги танбеҳларини яна такрорлаб, сўнгра, хонимнинг гапига кўра, унга қилган номаъқул-чиликлари учун дўстини яна ҳам таҳқиромуз, янада таънали иборалар билан қойий бошлади. Дўсти, унинг нимага шама қила-етганини ҳали яхши тушуниб етмай ва роҳибнинг танбеҳидаги қатъий ишончни (бу ишончни унга эҳтимолки, ўшал хоним уқти-риб кетгандир) инкор этишга журъат қила олмай, ҳамен билан белбоғ юборганидан қимтинибгина бош тортди-қўйди.

Роҳибнинг фиғони чиқиб, бақириб берди: «Эътироз билдиришга қандай тилинг борди, касофат? Мана улар — ўша аел юм-юм йиғ-лаб, ўз қўли билан олиб келиб берди. Хўш, сенинг буюмларингми булар?»

Эркак' хижолатдан ўзини қўярга жой топа олмаетгандай бўлиб, деди: «Меиики, албатта. Тан оламан, номаъқулчилик қилдим. У аелнинг менга майли йўқлигига энди тушундим, сизга онт ичиб айтаманки, ул аелдан мен тўғримда бошқа ҳеч қандай шикоят эшитмайсиз».

Улар бу ҳақда яна анчагача суҳбатлашиб ўтирдилар; ниҳо-ят бефаросат роҳиб, дўстига ҳамен билан белбоғни тутқазди-да, қайта-қайта насиҳат ва илтимос қилиб, бошқа бундай ишлар билан шуғулланмасликка ундан сўз олиб, кетишга рухсат берди. Аелнинг ўзмуҳаббати ҳақида берган дарагидан, шу билан бирга унинг ажойиб совғасидан қувончи еру кўкка сиғмаган ошиқ, роҳибнинг олдидан чиқиб, тўппа-тўғри аелнинг уйи томон равона бўлди ва.иккала букш ҳам ўзида эканлиги ҳақида хонимни оҳис-та^огоҳлантириб қўйди, аелнинг бундан, айниқса кўзлаган иши жўнашиб кетганидан «ўнгли тоғдек кўтарилди. Энди у ўз ташаб-бусини тўла муваффақият қозониши учун фақат эрининг бирон еққа жўнаб* кетишини орзиқиб кута бошлади, буни қарангки, бир

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ўз вақт ўтар-ўтмас, эри қандайдир бир иш юзасидан Генуяга жўнайдиган бўлиб қолди.

У отга миниб сафарга жўиаб кетиши билан аел авлие ота ҳузурига бориб зор-зор йиғлаб шундай деди: «Пирим! Сизга виждонан айтаман: сабр косам тўлди, вале ўтган куни, сиздан бемаслаҳат ҳеч бир иш қилмайман, деб сўз бериб эдим,— шу боисдан ҳамма гапни ўзингизга сўзлаб бергани келдим. Менинг не боисдан кўз еш қилаетганимга, нимадан зорланаетганимга ўзин-гиз иқрор бўлишингиз учун дўстингизнинг, ўша шайтони азимнинг бугун бомдод ибодати олдидан қандай найранг кўрсатганини сизга бирма-бир сўзлаб бермоқчиман. У эримнинг кеча эрталаб Генуяга жўнаб кетганини аллақайси гўрдан билиб олибди, шунинг учун боя айтганимдай— бугун тонг палласида, боғимга кириб, етоқхонам деразаси олдидаги дарахтга чиқибди, энди деразамни очиб, хонамга кирмоқчи бўлиб турган экан, мен уйғониб кетдиму сапчиб ўрнимдан туриб, овозимнинг борича дод сола бошладим, у бўлса, ҳали хонамга ўтишга улгурмасдан, ўзининг кимлигини тушунтирди-да, худо ҳаққи ва сизнинг ҳурматингизни қилиб, шафқат қилишимии илтимос қила бошлади. Мен ҳам сизнинг ҳурматингизни қилиб, жим бўлдим ва онада-и қандай туғилган бўлса м, шу алфозда дераза олдига бор диму дўстингизнинг тумшу-. ғи олдида деразани епиб олдим, кейин у кўздан ғойиб бўлди — уни бошқа кўрмадим. Ахир ўзингиз ўйлаб кўринг, шу қилиғи яхшими, бунга чндаб туриб бўладими, — мен, ҳарна бўлгандаям, энди уни кечирмоқчи эмасман: шундоқ ҳам сизнинг ҳурматингизни қилиб, шу кунгача кечириб келдим».

Роҳиб шундай ғазабнок бўлиб кетдики, аввалига гапиришга гап тополмай қолди, — кейин, дўстимни бошқа биров билан адаштираетганингиз йўқми яна, деб аелдан такрор-такрор сўради.

«Худо сақласин! Наҳот мен уни бошқадан фарқ қила олмасам? Айтдим-ку сизга, ўшанинг ўзи эди, деб. Агар тонадиган бўлса гапига ишонманг».

«Бўтам! — деб яна гап бошлади роҳиб. — Бу борада фақат шундай дейиш мумкин: бу унинг томонидан қилинган мислсиз густохлик, у қабиҳона иш тутибди, вале сен уни қувиб юбориб тўғ~ ри қилгансан. Шунга қарамай, илтимос қиламан сендан: баски, шарманда бўлишдан сени худонинг ўзи асрабди, илғари икки мар-та маслаҳатимга кирганингдек, бу сафар ҳам айтганимни қил, яъни — хешларингдан ҳеч кимга арз қилма ва бу ишни менга ҳавола қил: шу пайтгача аелие деб юрганим ўшал шайтони ноқобилни шояд бу гал танобини тортиш менга насиб этса. Агар уни ҳайво-ний ҳолатдан халос эта олсам — нур устига аъло нур бўлур эрди; борди*ю, қурбим етмаса—сенга фатво бериб, уни ўз билганингча жазолашингга ижозат бергум».

«Хўп, яхши, — деб рози бўлди хоним, — бу сафар ҳам сизга гап қайтармайман, айтганингизни қиламан^ лекин уни яхшилаб уришиб қўйингки, бошқа менга хиралик қилмайдиган бўлсин, йўқса, унинг устидан арз қилиб, қошингизга бошқа келиб юрмай-

ган». Хоним охирги сўзларини худди аччиғи чиққандай гапириб, роҳиб олдидан чиқиб кетди.

У энди кўчага чиққан ҳам эдики, черковга ўша киши кириб келди, — роҳиб уни бир чеккага олиб бориб, астар-пахтасини чиқариб роса койиб берди, елғончи, хоин ва бадкирдор, деб ата-ди. У киши роҳибнинг не боисдан уни бундай койишини бир эмас, икки марта эшитгани учун гапларини диққат билан тинглар ва унинг саволига тўғри жавоб беришдан қочиб, роҳибдан кўпроқ гап билиб олишга ҳаракат қиларди.

^ «Нега бунча дарғазабсиз, пирим? Гапингизнинг оҳангидан гўе Исо алайҳиссаломни чорчўпга мен михлагандайман-а»,—деб гап бошлади у.,

«Ае бешарм!— деди роҳиб.— Бу касофатнинг топган гапини қаранглар-а! Гапининг оҳангидан, гўе орадан бир е икки йил ўт-гану шу боисдан қилган қабоҳат ва жиноятларини унутиб юбор-гандай гапиради-я! Ахир сен у аелни шу бугун эрталабки ибодат олдидан таҳқирлабсан-ку — наҳот бирпасда хаелингдан фаромуш бўлган бўлса? Бугун тонг олдида қаерда эдинг?»

«Билмайман, — деб жавоб қилди у киши. — Буни қаранг-а, бир зумда қулоғингизга етиб келибди-да!»

«Ори рост — тез етиб келди,— деб тасдиқлади роҳиб.— Эри уйда бўлмагани учун муҳтарама хоним мени қучоқ очиб кутиб олади, деб ўйлаган бўлсанг керак-да. Хў, доғули! Яна диенатли одаммиш! Тунги қароқчиларга тақлид қилиб бировларнинг боғи-га кирсанг, дарахтга чиқсанг! Нега тунда дераза рўпарасидаги дарахтга чиқдинг? Еки у аелнинг иффати сенинг беҳаелигингга дош бера олмайди, деб ўйлаганмидинг? Ахир у сендан ўлгудек жирканади, сен бўлсанг ҳамон шум ниятингдан қайтмаяпсан. Буни у аел сенга неча маротаба исботлаб кўрсатди, неча маротаба мен сени койиб бердим — лекин гапларим деворга гапирган билан баравар бўлди! Мана энди эшитиб ол бўлмаса: у аел то шу кунгача, сени ҳурмат қилганидан эмас, балки менинг илтимосимни инобатга олиб, қилғиликларинг ҳақида ҳеч кимга оғиз очмай келган эди, лекин бундан буёқ жим ўтирмоқчи эмас; мен ижозат бердим, яна унинг ғашига тегадиган бўлсанг, сени нима қилса ихтиер ўзида бўлади. Ахир акаларига айтиб берса, нима қила-сан?»

Роҳибнинг ошнаси керакли гапнинг ҳаммасини суриштириб билиб олгач, қўлидан келганича уни юпатди, минг хил ваъдалар қилди-да, кейин тонг палласида, аелнинг боғига кириб, дарахтга чиқди ва ланг очиб қўйилган деразадан хонага кирди-ю, ниҳо-ятда чаққонлик билан дилбар хонимнинг қучоғига отилди. Хоним ўз маҳбубини интизорлик билан кутаетгани учун уни шодликдан боши кўкка етиб қарши олди. «Вой, раҳмат-е пиримга!— деди а«л. — Сенга йўлни жуда аниқ кўрсатиб берибди!» Кейин улар ўзоқ вақт бир-бирларининг хизматида бўлишди, роса чақчақла-шишди, мияси йўқ роҳибнинг гўллигини мазах қилишди, савағич-лар, тароқлар ва титгичларнинг кимга кераги борлигидан таажжуб қилишди, яна бир-бирларидан лаззатланиб, дилхушлик қилишди.

ўнг ўзаро келишиб олишиб, авлие отага бошқа мурожаат илмайдиган бўлдилар ва яна кўпгина тунларни айнан шу йилда вақти чоғлик билан ўтказибдиларким, худойи таолонинг шундайин ғайри таъриф марҳаматини мен ўзим учун ҳам, уни ихтиер қилган ҳар қандай христиан бандаси учун ҳам раво кўришини эгамдан илтижо қилган бўлур эдим.

4

Дон Феличе, махсус диний жазога мустаҳиқ бўлиш билан қандай қилиб
масъуд зотга айланиш йўлини оғаий Пуччога ўргатади; Пуччо диний жазо-
ни ўташ билан машғул бўлади, дон Феличе бўлса, фурсатдан фойдаланиб,
унинг хотини билан кўнгилхушлик цилади

Филомена ҳикоясини сўзлаб бўлиб жим қолгач, Дионео эса, хо« нимнинг фаросатини, шу билан бирга Филоменанинг сўнг'ги мунси жотини ҳам нафис ибораларда мақтагач, қиролича Панфилога табассум билан қаради:

— Энди сен, Панфило, бизни андак хушнуд эТ, бирон қувноқ
ҳикоя сўзлаб бер,— деди у. Панфило дарҳол, бош устига, деб жа-
воб қилди ва шундай гап бошлади:

—Маликам, дунеда жаннатга тушиш орзусида юрган одамлар
кўп, вале улар ўзлари ўрнига у еққа ўзгаларни юборганларини пайқамай қоладиларким, бундан бир оз вақт бурун қўшниларич миздан бир аел бошидан айнан шундай ҳол кечган эди, бунинг тафсилотини сизлар ҳам ҳозир билиб олгайсизлар.

Авлие Панкратий монастирига яқин ерда, билишимча, Пуччо ди Риньери исмли давлатманд бир одам турарди, у шунчалик динга берилган эдики, ахийри бориб францискчилар жамоасининг мўмин қавмига айланди ва шундан буен ҳамма уни «оғаий Пуччо» деб чақирадиган бўлди. У ишлаб пул топишга муҳтож эмас эди, чун-ки қарамоғида хотини билан чўрисидан бошқа ҳеч кими йўқ эди, кўпроқ у руҳий озуқа олмоқ ниятида черковга қатнарди. Бу тўпос, лаванд одамга дуо ўқиш, хутба тинглаш, ибодатга қатнаш бўлса кифоя эди, у қавмларнинг муножотини ҳеч канда қилмай тинглар, рўза тутар, ўз жисмини қийноққа солар,— ҳатто халқ ўртасида, оғаий Пуччо ўзини савалайдиганлар мазҳабидан бўлса керак, деган мишмишлар ҳам тарқалган эди. Унинг хотини ■— ҳали ўн гулидан бир гули очилмаган, йигирма саккиз — ўттиз ешлардаги тароватли, кўҳликкина, дўмбоққина, икки юзи нақш олмадек жу-вон Изабетта эрининг қарилиги касрига, аксари пайт, ночор пар-' ҳезда ўтирарди: шўрликни уйқу элита бошлар еинки эри билан ўйнашгиси келар, аммо чол Исо алайҳиссаломнинг ҳаети, биро-дар Настажоннинг панд-насиҳатлари, Магдалинанинг йиғиси ва шу сингарилар ҳақида ҳикоя қилавериб хотинининг тинкасини қурити юборарди.

Бу орада авлие Панкратий монастирида истиқомат қулувч дон Феличе исмли роҳиб Париждан қайтиб келди, у ҳали еш, ўктам,

кли ўткир, билими теран йигит эди, оғаий Пуччо у билан алии дуст бўлиб олди. Дон Феличе унинг барча гумонларини уда оқилона изоҳлар билан бартараф қилар, ўзини айни унинг кўнг-'лидаги одам қилиб, шунингдек, зоҳидликни қаттиқ ушлаган роҳиб қилиб кўрсатарди,— мана шунинг учунам оғаий Пуччо уни ўз уйи-га гоҳ тушликка, гоҳ кечлик овқатга самимият билан таклиф қи-ларди, оғаий Пуччонинг хотини ҳам эрининг ҳурматини қилиб, роҳиб билан иноқлашиб олди ва уни ҳар келганда очиқ чеҳра билан кутиб оладиган бўлди. Шундай қилиб, роҳиб оғаий Пуччонинг «кунда-шунда» меҳмонига айланди ва уй бекасининг миққидакки-на, шакардаккина эканлигига эътибор бериб, бу кўзга яқин жувонга кўпроқ нима етишмабтганини фаҳмлади-ю, оғаий Пуччо бажариши лозим бўлган ишни ўз зиммасига олишга'қарор қилди. У вақт-вақти билан жувонга маккорона жилва қилиб, ахири унинг кўнглида ҳам ўзида олдинроқ уйғонган иштиеқни уйғотди. Бунга ишонч ҳосил қилгач, биринчи қулай келган фурсатдан фойдаланиб, унга ўз армони ҳақида гап очди. Гарчи аел ҳам бу армоннинг ушалишига тилакдош бўлса ҳам уни амалга ошириш учун ҳеч қандай имконият йўқ эди унда: у ўз уйидан ташқарида ўзини роҳиб ихтиерига топширишга жўръат эта олмасди, аммо уйида бу ишни ҳатто хаелга ҳам келтириб бўлмасди, чунки оғаий Пуччо ҳеч қачон шаҳардан четга чиқмас эдиким, роҳиб учун бу ғоятда кўнгилсиз ҳол эди. Фақат орадан анча-мунча вақт ўтгандан кейин-гина, роҳиб оғаий Пуччонинг уйда бўлишига қарамай, унинг кўнглида ҳеч қандай шубҳа уйғотмай, шу даргоҳда унинг хотини билан ошиқ-маъшуқ бўлиш йўлини

ўйлаб топди.

Кунларнинг бирида у ўз қошига келган оғаий Пуччо бил суҳ* батлашиб ўтириб, мана бундай мавзуда гап очди: «Кўпда бери пайқаб юрибман, оғаий Пуччо, сенинг ягона орзу-армонинг — масъудликка мушарраф бўлмоқ, бироқ менинг тасаввуримча, сен бу мақсадинг сари ғоятда олис йўлдан кетмоқдадирсаи, ҳолбуки ўзга, энг қисқа йўл ҳам мавжуддирки, уни фақат папа-ю, черковнинг ўзга пири бузрукворлари билишиб, ундан фойдаланишади-ю, илло, .асосан ҳайр-эҳсон билан кун кечирувчи руҳонийлар қашшоқлашиб қолишмасин, деган мақсадда бу йўлни ошкор қилишни исташмай-ди, зеро қавмлар гар ўшал йўлдан огоҳ бўлсалар, дин пешволарига ҳайр-эҳсон ҳам, ўзга садақалар ҳам бермай қўйган бўлур эдилар. Лекин сен менинг дўстимсан ва менга жуда кўп яхшиликлар қил< дингки, агарда ўшал йўл ҳақида ҳеч кимга оғиз очмаслигингга ва ул йўлдан елғиз ўзинг боришингга имоним комил бўлганда эди, сенга ўшал йўлни кўрсатган бўлур эдим».

Оғаий Пуччонинг сабри чидамасдан дон Феличега, ўша йўлни менга кўрсатинг, пирим, дея елвора бошлади ва дон Феличенинг ижозатисиз бу ҳақда ҳеч кимга чурқ этиб оғиз очмасликка қасам ичди-да, башарти ўшал йўлдан боришга ўзини лойиқ деб билса, зудлик билан унга киришажагини баен қилди.

«Баски, сўз бердингми, демак, сенга ўшал йўлни ўргатгум, — деди роҳиб.— Авлие оталарнинг ўгитлари ўзингга ^ аен бўлса керак: кимда-ким масъуд бўлишни ихтиер қилса, ўзини диний

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

...зога мустаҳиқ айласин, деганлар, бунинг маънисини ҳозир ...н-га изоҳлаб бераман. Фақат гапларимни яхшилаб уқиб ол: ...ний жазони ўтаб бўлгач, осийликдан фориғ бўласан, деб ...йтмоқчи эмасман, бироқ шу жазони олишга киришгунча қилган жамики гуноҳларинг ювилиб, шунинг шарофати билан ҳамма гуноҳларинг кечирилгай, ундан кейин қиладиган гуноҳларинг эса, айб сифати-да бўйнингга қўйилмагай, балки ҳозир тавба-тазарру қилган бан-даларнинг гуноҳлари қандай-ювилса, худди шу йўсинда муқаддас сув билан ювилгай. Демак, диний жазони қабул этишинг қилган гуноҳлариигга жидду жаҳд билан тавба қилишдан бошланади, ундан кейин, — қирқ кун муҳлат билан рўза тутасан ва ўзингни зиногирликдан тамомила тиясан, шуниси ҳам борки, сен наинки бironта бегона аелга, ҳатто ўз хотинингга ҳам яқинлашмаслигинг лозим бўлади. Ундан сўнг, уйингда тунда осмон кўринадиган би-рон гўша бўлиши керак. Сен ҳар куни тунги ибодат пайтида шу ерда бўлмоғинг лозим, ниҳоятда катта бир стол топиб, уни ўшал хонага шундай енлатиб қўйишинг керакки, икки оеғингни ерга қўйиб, елкангни ўшал стол сатҳига тирай оладиган, икки қўлингни эса, худди чорчўпга чормих қилингандай кериб турадиган бўлгин. Башарти сен бундай пайтда қўлларингни столга михчалар билан қоқиб қўйишларини ихтиер қилсанг, бу ман қилинмайди. Шу ал-фозда кўзларингни самога тикиб, эрталабки ибодатга қадар қи-мир этмай туришинг шарт. Агарда саводинг бўлга*нида эди, бу пайтда баъзи бир дуоларни ўқиб турган бўлардинг, баски, савод-сиз экансан, уч юз маротаба—«Э, бор худое»ни, уч юз марта — «£ Биби Марям»ни, яна Пурмуқаддас Троица дуосини ўқишинг керак бўлади. Сен кўкка кўз тиккан чоғингда еру кўкни яратган парвардигори олам ҳақида ўйлашинг керак; худди чорчўпга мих-ланган Исо алайҳиссаломдай турганингда унинг чеккан азоб-уқу-батлари ҳақида ўйлашинг керак. Эрталабки ибодатга қўнғироқ чалганларидан кейин эса, у хонани тарк этишинг мумкин, сен ўз тўшагингга бориб ечинмасдан етиб ухлайсан, кейин черковга бо-расан, кам деганда уч вақт ибодатга қатнаш, эллик марта «Э, бор худое»ни ва шунча «Е Биби Марям»ни ўқи, кейин ишинг бўлса, бемалол ишингни қил, тушлик қил, ундан кейин черковга кечки ибодатга бориб, айрим дуоларни ўқи, — мен уларни сенга езиб бераман, уларсиз муродга етишнинг ҳеч иложи йўқ, — ундан кейин сал .вақт ўтгач, яна ўша гўшада тунги ибодату яна ҳаммаси бошқатдан бошланади. Узим ҳам шу синовдан ўтганман, имоним комилки, агар ҳамма ўгитларимни астойдил ихлос билан адо эт-санг, ушбу диний жазо ниҳоясига етмасданоқ мангу саодатнинг не-чоғлиқ ҳайратангизлигига шоҳид бўлгайсан».

Оғаий Пуччо унга шундай деди: «Бу иш айтарли қийин ҳам эмас экап, унчалик узоққа ҳам чўзилмас экан, демак, бемалол эпласа бўлади, бўпти, келяпкан якшаибаданоқ худога шукрона ўқиб, бошлаб юбора қоламан».

У уйига қайтиб келиб, роҳибнинг розилиги билан хотинига ҳамма гапни бир бошдан сўзлаб берди. Фаросатли хотин эрига тонг отгунча қимир этмай туриб ибодат қилишни буюришдан роҳибнинг мақсади нима эканлигига дарҳол тушунди-ю, бу ...як-ши ўйлаб топибди, деган фикрга келиб, зрига айтдики: «... руҳинг» ни гуноҳдан поклаш йўлида қилган ҳар битта хайр ишинг сингари, бу ташаббусингни ҳам маъқуллайман, агар парвардигор сенинг тавбангни қабул қилиб мурод-мақсадингга тезроқ етказн-шини билсам, мен ҳам сенга қўшилиб рўза тутишга рози бўлардим, аммо қолган таомилларга келганда — уларига сўз беролмайман».

Оғаий Пуччо келишиб олиб, маъсуд бўлиш иштиеқида, келает-ган якшанбаданоқ тонготар ибодатни бошлаб юборди, роҳиб эса, Изабетта билан гапни бир ерга қўйиб, деярли ҳар куни, одамлар-нинг кўзи тушмайдиган пайтни пойлаб, уникига зиефатга келар, келганидаям, ҳар сафар лаззатли таомлар ва анвойи ичкиликлар олиб келарди, кейин Изабетта билан чорпояга етар, шу етганча, эрталабки ибодат пайти етгандагина ўрнидан туриб чиқиб кетар-ди, кейин шу чорпояга оғаий Пуччо ухлагани келарди. У узи учун товбагоҳ қилиб танлаган гўша хотинининг етоқхонаси енида бў-либ, бу икки хона пардевор билан ажратилган эди, Шундай кеча-ларнинг бирида роҳиб билан оғаий Пуччонинг хотини ҳеч ўзла-рини тия олмай шўхлик қилишаетганида, оғаий Пуччонинг назарида, оеғи остидаги пол тахталари қимирлаетгандай бўлиб туюлди ва у «Э, бор худое»ни энди юз карра ўқиган пайтида, бир-дан тутилиб қолди-ю, қандай алфозда турган бўлса, ўшандай ҳолда қимир этмасдан, хотинининг отини айтиб чақириб, ундан нима қилаетганини сўради. Ҳазилкашликка суяги йўқ бўлган хотини эса, худди шу пайт авлие Бенедиктнинг, балки авлие Иоани Гвальбертнингдир жийронига салт миниб олиб улоқ чопаетган эди. «Мен, эржон, илондек тўлғаниб етибман, ўлай агар!» —деб қич-қирди у эрига жавобан.

Оғаий Пуччо эса унга деди: «Нега энди илондек тўлғанасан? У қанақа тўлғаниш яна?»

Хотини шўхтабиат, гапга чечан аел эди е эҳтимол унинг бир нимадан кулгиси қистаетган бўлгандир. «Наҳот тушунмасангиз?— деб чинқирди у.— Ахир оч қорин билан ухлагани етма, бўлма-сам кечаси билан илондек тўлғаниб чиқасан, деб ўзингиз менга қайта-қайта айтардингиз-ку».

Оғаий Пуччо хотинининг киноясини ўзича талқин қилиб, шўр-ликиинг бедорлигига сабаб — рўза тутгани, шунинг учунам ўрни-да беором етибди, деб ўйлади-да, соддадиллик билан унга шундай деди: «Айтувдим-а, сенга, хотин, рўза тутмагин деб! Баски, сўзинг-да қаттиқ туриб олган экансан, энди овқат ҳақида ўйлама, бир амаллаб ухлашга уриниб кўр, йўқса, тўшагингда шунақанги ирғишлаяпсанки, бутунуй ларзага келяпти».

«Безовта бўлманг,— деди хотини,— менга нима кераклигиии ўзим биламан. Сиз ўз ишингизни қилаверинг, мен бўлсам ҳоли қудратим етгунча, ўз ишим билан машғул бўламан».

Шундан кейин оғаий Пуччо жим қолиб, яна дуо ўқишга кириш-ди, хотини бўлса, бу оқшомии ҳам, кейин — оғаий Пуччо канда қилмай диний жазони ўтаб юрган пайтларни ҳам

шу ишратда ўтказди, фақат етар жойларини уйнинг нариги

чеккасидаги хонага

ўчиришди; ҳар куни тонгда роҳиб чиқиб кетиши билан забетта ўз чорпоясига келиб етар, бир оздан кейин худди шу чорпояга тун бўйи оекда туриб ибодат қилиб чиққан оғаий Пуччо ҳам келиб етарди. Хуллас, оғаий Пуччо тавба-тазарру билан овора эди, хотини эса, роҳиб билан роҳатда яшарди, шу боисдан у бир неча марта роҳибга ҳазил қилиб бундай деган эди: «Жаннати бўла-ман деб жамики диний азобларга бардош бераетган оғаий Пуччо-ку, илло, унинг шарофати билан жаннат роҳатига мушар-раф бўляпкан — бизлармиз». Эрининг қўлида узоқ вақт қантариқ-лик турган хотинга бундай лаззатли ҳает мойдай еқиб қолган ва роҳибнинг хўрагига шу қадар одатланиб қолган эдики, ҳатто биродар Пуччонинг тунги ибодатлари тугагандан кейин ҳам у роҳиб билан бошқа ерда тановул қилишнинг иложини топди ва ҳар еқлама огоҳ бўлиб, яна узоқ вақт унинг хўрагидан баҳраманд бўлиб юрди.

Шундай қилиб ҳикоямизнинг ниҳояси унинг муқаддимасидаги фикримизга мос келди: оғаий Пуччо жаннатга тушиш иштиеқида тавба-тазарру билан шуғулланди-ю, аслида эса, унга йўл-йўриқ кўрсатган пири билан ўз хотини ўшал жаннат роҳатидан баҳраманд бўлишдиким, хотини эри билан яшаган пайтларда нимага ташна бўлган бўлса, энди роҳиб унинг чанқоғини зўр ҳиммат билан ва керагидан зиед қилиб таъминлаган экан.

5

«Олифта» ўзининг салт отини мессер Франческо Вержеллезига совға қилади ва эвазига унинг розилигини олиб, хотини билан гаплашади; хотин инда-майди, шунда «Олифта» унинг учун узи окавоб қайтаради, кейинчалик улар ўртасидаги гап «Олифта» айтган жавобга тўла-тўкис мос тушади

Панфило хонимларни қиқир-қиқир кулдириб, оғаий Пуччо ҳақидаги ҳикоясини тугатганида, қиролича мафтункор табассум билан навбатни Элиссага берди. Хиел тажангтабиат, аммо беға-раз Элисса шундай ҳикоя қила бошлади:

— Кўп нарсани билган аксарият одамлар, бошқаларни оми деб фараз қиладилар, бунинг оқибатида, гарчи бошқаларни ўз тузоқ-ларига илинтиришни ўйласалар ҳам аслида ўзларининг тузоққа илиниб қолганликларини, бўлар иш бўлиб ўтгандан кейингина пайқаб қоладилар. Мана шунинг учун ҳам бўлар-бўлмасга, биров-ларнинг фаросатини синовдан ўтказиш ўтакетган даражада тентак-лик бўлиб кўринади менга. Лекин ҳамма ҳам менинг фикримга қўшилмаслиги мумкин, шунинг учун мен жорий этилган қоидага амал қилиб, пистойялик[1] бир аслзоданинг бошидан кечирганларини сизларга ҳикоя қилиб бермоқчиман.

Пистойяда мессер Франческо деган бир одам ўтган эди, у Вер-желлезилар авлодидан бўлиб, ниҳоятда давлатманд, донишманд, сермулоҳаза, аммо ўлгудек хасис эди, мана шу одам Миланга ша-

П и с т о й я — Флоренцияга яқин шаҳарчанинг нами. *(Тарж.)*

р ҳокими этиб тайинланди-ю, ўзини Милан аҳлига дурустроқ рсатиш учун ҳокимга хос бўлган барча мол-анжомларни лди, ҳамма нарсани топди-ю, лекин миниш учун муносиб от топа олма-ди: у от ахтариб, жуда кўп отларни кўздан ўтказди, аммо биронта-си ҳам дидига ўтирмади, бу ҳол уни қаттиқ хижолатга сола бошлади. Уша пайтда Пистойяда Риччардо исмли бир йигит яшарди, гарчи унинг нажоди паст бўлса ҳам мол-давлати бисер, доимо башанг бўлиб, серпардоз юрардиким, уни одатда ҳамма «Олифта» деб атарди. Риччардо мессер Франческонинг хотинига кўпдан хуш-тор бўлиб қолган эди, вале гўзал ва камтарин аел унинг ишқига бепарво эди. Риччардонинг ғоятда хушсурат бир оти бўлиб, бунақа от бутун Тосканада ҳам камдан-кам учрарди, «Олифта» ҳам бу антиқа отини еру кўкка ишонмасди, «Олифта»нинг мессер Франческо хотинига шайдо бўлиб қолгани ҳеч кимга сир бўлмаганлиги туфайли, кимдир мессерга: «Агар сиз «Олифта»нинг отини сўрасан-гиз, хотинингизга бўлган ҳурмати юзасидан ўша отини сизга сотиш-га рози бўлиши мумкин»,— деб айтиб қолди. Шунда мессер Франческо «Олифта»ни чақириб келишларини буюрди-да, ундан: «Отингни менга сот»,— деб илтимос қилди, лекин хасис эмасми, сотиб ўлибдими, тортиқ қилса ҳам ажаб эмас, деб кўнглидан ўтказди.

«Олифта» хурсанд бўлиб кетди. «Мессер! — деди у.—Агарда бутун мол-давлатингизни берганингиздаям отимни сотмасдим, лекин фақат битта шарт билан уни сизга тортиқ қилишим мумкин: отни олишдан олдин, хотинингизга бир неча оғиз сўз айтишимга ижозат берасиз — айтгандаям, сизнинг кўз олдингизда, бироқ гапи-мизни ҳеч ким эшитмайдиган масофада айтаман». ■

Мессер Франческонинг хасислиги қўзиб кетди, бунинг устига, у «Олифта»ни бир гел қиладиган бўлдим, деб ўйлади — шунинг учунам, кўнглингга сиққанча гапиравер, дегандек, унинг шартига рози бўлди. Кейин «Олифта»ни қасридаги кошоналардан бирида қолдириб, ўзи хотинининг олдига йўл олди ва унга, от текинга ту-шадиган бўлганини айтиб, унга «Олифта»нинг гапларини тинглаш-ни, аммо унинг саволларига «ҳа», деб ҳам, «йўқ», деб ҳам жавоб қилмасликни буюрди. Бу ҳол мутлақо хотинининг кўнглига утир« мади, лекин иложи қанча: эрининг сузини рад этиш мумкин бўлма-г'ани сабабли, хўп бўлади, деб «Олифта»нинг гапини тинглагани эрининг орқасидан эргашиб залга чиқди.

«Олифта» боя аслзодага айтган шартига биноан, унинг хотини билан залнинг хилват бир гўшасига бориб ўтирди-да, шундай дея гап бошлади: |Марҳаматли маликам! Сиз фаҳм-фаросатли аелсиз, шунинг учун хўсн-латофатингиздан сархуш бўлиб юрганимни алла-қачон фаҳмлаб олганлигингизга асло шубҳа қилмайман,— зеро мен ҳали шу чоққача бундайин латофат соҳибаси бўлган аелни кўрма-ганман. Мен энди сизнинг шоиста рафторингиз ва камолалигингиз ҳақида гапириб ўтирмайман — бу фазилатларингиз энг матонатли одамни ҳам' ўзига шайдо қилишга қодирдир. Демакки, ҳали шу чоққача биронта ҳам эркак зоти бирон аелни худди мен сизни сев-ганчалик оташин муҳаббат билан севмаганини сўз била исботлаб

гиришимга эҳтиеж йўқ. Хуллас, ҳеч шак-шубҳа йўққи, мен ним-да жоним бор экан, сизни севажакман, инчунун: агарда у унеда ҳам худди бу еруғ жаҳондаги сингари севиш одати бўлса, унда мен сизни абадулабад севгумдир. Гапимга ишонинг, хоним, сиз учун ким бўлишимдан қатъий назар, сиз мени, шунингдек, менга тегишли бўл'ган жамики мол-давлатимни батамом ўзингизники деб ҳисобла-шингиз ва ҳар қандай вазиятда ҳам менга ва менинг бутун бойли-гимга комил ишонч билан орқа қилишингиз мумкиндир. Гапимнинг ишончлироқ бўлиши учун яна шуни илова қилмоқчиманки, агарда мен бутун жаҳон султони бўлсаму бутун олам фармонимни сўзсиз бажо келтирадиган бўлса, тақдирнинг ушбу ғоят сарбаланд марҳа-матини ҳам сизнинг буйруғингизни бажариб, сизни хушнуд эта олувчи бирон иш қилганимда топган саодатчалик кўрмаган бўлур эдим. Демакки, ҳозир ўз қулоғингиз билан эшитганингиздек, мен бутун вужудим билан сизники эканман, сиз зоти олияларига илти-жо.қилиб густохона юзланишга менда асос мавжуддир, зеро менинг тинчим, саодатим, менинг нажотим, бу еруғ жаҳонда фақат сизнинг измингиздадир. Шу боисдан, мен фақирул ҳақир қулингиз сифатида сизга тавалло қиламан: о, жавоҳирим, муҳаббат алангасида қову-рилаетган ва елғиз сиздангина умидвор бўлган қалбимнинг яккаю ягона армони, менга мурувват кўрсатинг, бутун вужудим билан сизнинг қулингиз бўлишимга қарамай, шу пайтгача менга кўрсатиб келаетган нафратингизни шафқатга айлантиринг, токи мен сизнинг ' ўшал шафқатингиздан руҳланиб, ҳусну жамолингиз мени асир этиб, қайта ҳаетга қайтарди, деб айта оладиган бўлай, билъакс, агар такаббур руҳингиз таваллomга қулоқ осмаса, ҳаетим инқирозга уч-раб, оламдан кўз юмишим муқаррарким, унда сизни менинг қоти-лим деб атай бошлагайлар. Менинг ўлимим сизни емонотлиқ қилиши мумкинлиги ҳақида гапирмоқчи эмасман; бироқ ўйлайман-ки, унда, виждонингиз қийналиб, мен билан бундай муносабатда бўлганингиздан таассуф қиласиз, натижада менинг шум тақдирим-дан мутаассир бўлиб: «Оҳ, нечун мен «Олифта»гинамга шафқат қилмадим!»— деб ўйлай бошлайсиз. Лекин бу кейинги пушаймон юрак-бағрингизни яна қаттиқроқ азоблай бошлайди. Бинобарин, бундай фалокат содир бўлмаслиги учун ва менинг ташвишимни аритиш учун ҳали имкон бор экан, ҳали тирик эканман, менга шафқат қилинг, марҳаматингизни мендан дариғ тутманг,— зеро мени бутун дунеда энг хушбахт одам қилиш ҳам, энг бадбахт одам қи-лиш ҳам елғиз сизнинг қўлингиздадир. Аминманки, менга мурувват қиласиз, сизни улкан ва чексиз муҳаббат билан севганим эвазига мени ўлимга маҳкум этмайсиз,— сизнинг илҳомбахш ва шафқат-бахш жавобингиз, сизнинг ҳар бир нигоҳингиздан даҳшатга келиб қалт-қалт ТИтровчи аянчли руҳимга таскин беради, деб умид қиламан». Шу ерга келгадда у жим қолди, бу пурҳиммат хонимнинг нима деб жавоб қилишини кутиб, чуқур хўрсинди ва обидийда қила бошлади.

Хонимга на кўпдан давом этиб келаетган хушомадлар, на унинг шарафига уюштирилган пойгалар, на субҳидамда унинг шаънига айтилгаи қўшиқлар таъсир қилган эди — хуллас,

нинг кўйида қилган барча хатти-ҳаракатлари мутлақо зое тган зди, лекин бу оташқалб ошиқнинг ҳозир айтган эҳтиросли узлари аелга таъсир этди ва у умрида.биринчи маротаба, илгари ҳеч қачон ҳис қилмаган ажиб бир туйғуни ҳис қилди: у муҳаббат иимзлигики англади. Гарчи у эрининг хоҳишини бажариб, чурқ этмай ўтирган бўлса ҳам бехосдан чуқур тин олишлари, унинг энди «Олифта»га жон-жон деб айтиши мумкин бўлган гапларини ошкор қилиб қўяет-ган эди.

«Олифта» бир оз вақт жавоб кутиб ўтириб ва ниҳоят, бу аелдан ҳеч қандай садо чиқмаслигига ишонч ҳосил қилиб, аввалига ҳайрон бўлди, кейинроқ эса, мессер Франческонинг қандай найранг қўлла-ганини фаҳмлай бошлади. У хонимнинг жамолига нигоҳ ташлага-нида, унинг кўзлари ҳар гал «Олифта»нинг кўзига тушиши билан чақнаб кетаетганини пайқади, бундан ташқари, у хонимнинг ўзини хўрсинишдан зўрға тийиб турганини сеза бошлади; бу ҳол «Олиф-та»га далда берди ва хонимнинг бу кайфиятидан руҳланиб, янги чорани қўллай бошлади, яъни ўзига-ўзи аелнинг номидан жавоб бера бошлади: «Албатта, «Олифта»м, мени ғайри оддий ва беқиес муҳаббат билан севишингни аллақачон пайқаганман, энди бўлса, ҳозирги гапларингни эшитиб, бунга қатъий ишонч ҳосил қилдим, турган гапки, бу ҳолдан бениҳоя шодман. Шу чоққача сенинг кў-зингга бадқовоқ ва бераҳм бўлиб кўринган эдим ва лекин сен менинг ташқи қиефамга қараб, бу аелнинг қалби тош экан, деб фикр юритишингни истамайман. Йўқ, мен сени ҳамма вақт ҳам севардим, сен мен учун ҳаммадан азиз эдинг, лекин мен ўзимнн бошқача тута олмас эдим: биринчидан, мен бошқа бир одамнинг ҳасми бўлганлигимдан, иккинчидан, ўз шаънимга доғ тушишидан қўрқардим. Мана, ниҳоят, сени қанчалик севишимни исботлай оладиган, менга бўлган собит муҳаббатингга ўз муҳаббатим билан жавоб бера оладиган пайтим етди. Қайғурма, ноумид ҳам бўлма, зеро яна бир неча кундан кейин мессер Франческо Миланга жўнаб кетади, у ерга у шаҳар ҳокими қилиб тайинланган,— дарвоқе, буни менсиз ҳам ўзинг яхши биласан: ахир ўзинг менга бўлган муҳабба-тинг туфайли энг чиройли отингни ҳам баҳридан кечиб, унга тортиқ қилиб юбординг-ку. Уз номусим ҳаққи ва сенга бўлган садоқатли севгим ҳаққи, онт ичиб айтаманки, яна бир неча кундан кейин, эрим жўнаб кетиши билан биз қовушамиз ва бизнинг икки тарафлама оташ севгимиз тўла-тўкис амалга ошиб, саодатли ниҳоясига етади. Кейин яна эслатиб юрмаслик учун ҳозирдан айтиб қўя қолай, бор томонга очиладиган деразамда иккита сочиқ осилганини кўрсанг, қорокғи тушиши билан куча эшикдан боққа киргину менинг хонам-га чиқавер,— илло, эҳтиет бўл, тағин битта-яримта кўриб қолма-син,— бу пайт мен сени интизор бўлиб кутиб ўтирган бўламан, кейин бутун тунни сен ихтиер қилган тарзда — шод-хуррамлик билан, бир-биримиздан лаззатланиб ўтказгаймиз».

«Олифта» бу гапларни хоним тилидан гапириб бўлиб, энди ўз номидан гапира бошлади: «Азизам! Сизнинг бу ғоятда мақбул жавобингиз мени шу қадар хушнуд этдики, севинганимдан сизга миннатдорчилик изҳор этиш учун бирон нима дейишга ҳам ожиз-

ман. Лекин борди-ю, муносиб ибора топган чоғимдаям, ўзим ихтиер қилганимдек ва ўз тутган мавқеимга монанд ҳолда миннатдорчи-лик билдиришим учун вақтим етмаган бўлур эди, шу боисдан мен батамом сизнинг заковатингизга таянаман: мен қанчалик уринга-нимда хам, ҳозирги дамда сўз билан баен қила олмайдиган гапла-римни ўзингиз албатта идрок этгайсиз, деган умиддаман. Елғиз бир гапни айтишим мумкин: сиз қандай тушунтирган бўлсангиз, мен ҳам айнан шундай иш тутажакман, ана ўшанда менга ваъда қилган қимматли армуғонингиздан илҳомланган ҳолда, имконим борича сизга ўз ташаккуримни намойиш қилажакман. Ҳозирча айтадиган гапларим мана шулардан иборат. Парвардигор сизга, азизам, ўзингиз орзу қилгандек шодлик ва саодат ато этсин! Сизни худога топшираман».

Хоним унинг ҳамма айтган гапларига бир оғиз ҳам сўз билан жавоб қилмади. «Олифта» ўрнидан туриб, аслзода томон йўналди— у эса «Олифта»нинг истиқболи сари юриб келаркан, кулиб тури1 сўради: «Хўш? Сўзимнинг устидан чиқдимми?»

«Йўқ, мессер,— деб жавоб қилди «Олифта»,— сиз менга хоти-нингиз билан суҳбатлашишим учун имкон бермоқчи бўлиб эдингиз, бироқ мен мармар ҳайкал билан гаплашдим».

Зодагон мамнун бўлди — у аввал ҳам ўз хотини ҳақида жуда яхши фикрда эди, энди бўлса, хотини кўзига яна ҳам вафодорроқ бўлиб кўриниб кетди. «Демак, энди от меникими?» — деб сўради у.

«Ҳа, мессер,— деб тасдиқлади «Олифта»,— аммо сизнинг илти-фотингиздан ҳозиргачалик манфаат кўришимни олдиндан билга-нимда, отимни сизга шундоқ тортиқ қилган бўлур эдим. Шундай қилсам ғоятда соз бўлур эди, лекин бундай бўлади, деб ким ўйлаб-ди дейсиз? Гарчи мен от сотмаган бўлсам ҳам сиз уни сотиб олдин* гиз».

Аслзода кулиб қўйди ва текинга отлик бўлиб олиб, бир неч.а кун-дан кейин, шаҳар ҳокими лавозимини қабул қилиш учун Миланга жўнаб кетди. Хотини эса, бекорчиликда «Олифта»нинг айтган гап-лари ҳақида, унинг бу аелга бўлган муҳаббати ҳақида, айнан мана шу муҳаббати туфайли от совға қилганлиги ҳақида фикр юрита бошлади ва уйи олдидан дамо-дам у ек-бу еққа танда қўйиб ўтиб юрган «Олифта»ни кўриб, ўзига-ўзи деди: «Нима қиляпман ўзи? Нега еш умримни хазон қиляпман? Эрим бўлса, Миланга жўнаб кетди, ярим йилгача қорасини кўрсатмайди энди. Шу пархезда ўтган ярим йиллик умрим эвазига мени у қачон ҳам ардоқларди? Қариган чоғимдами? Ундан кейин, «Олифта»дек маҳбубии қаердан топа оламан? Узим якка-елғиз яшаяпган бўлсам, кўрқадиган ҳеч кимим бўлмаса, нега энди шундай қулай имксщиятдан фрйдаланиб вақтичоғлик қилиб қолмайман? Бунақанги эрк менга яна қачон насиб бўлади-ю! Ҳеч ким ҳеч нарса билмайди, башарти сир ошкор бўлган чоғдаям, бегуноҳ яшаб, кейин ўксиб юргандан, гуноҳ қилиб кейин тавба қилган яхшироқ». Шу тариқа гаплар билан у ахири ўзини-ўзи ишонтирди ва «Олифта» берган маслаҳатга кўра, бир ку-ни боққа очиладиган дердзасига иккита сочиқ илиб қўйди. «Олифта» буни кўриб, боши осмонга етди ва тун қоронғисида унинг куча эшиги олдига п'исиб келди,—-қараса, эшик занжирланмаган,— у уйга кирди, бу ерда уни бека орзиқиб кутаетган эди. Ў «Олифта»ни курган ҳамоноқ ўзи'да йўқ хурсанд бўлиб кетди ва дарҳол ўрнидан туриб, унинг истиқболи сари юрди, «Олифта»га келсак, у бекани кучоғига босиб, тўйиб-тўйиб бўса олди, унга эргашиб, зинадан юқо-ри қаватга чиқди ва ўша ердаги беканинг оромгоҳида фурсат ўтказ-май тўшакка етдилар-да, ишқ эҳтиросининг энг сўнгги босқичидай баҳраманд бўлдилар. Ҳали бу фақат илк лаззат эди, лекин у кўп вақтларгача такрорланиб турди, зеро, аслзода Миланда турган пайтида шунингдек, у қайтиб келгандан кейин ҳам, «Олифта» жуда кўп маротаба унинг хотини ҳузурида бўлди, оқибат икки томон ҳам бу яқинликдан беҳад даражада мамнун ва масрур бўлган экан.

6

*Филиппелло Сигинольфонинг хотинини Риччардо Минутоло*яҳши кўради; у хотиннинг рашкчилигини б илиб, унга: «Эринг эртага ҳаммомда менинг хотиним билан учрашмоқчи», деб шипшийди; буни эшитган рашкчи хотин ҳаммомга боради; у, ўз эрим билан етибман, деб ўйлайди, лекин аслида вақтини эри билан эмас, Минутоло билан ўтказган бўлиб чикади*

Элисса ўз • ҳикоясини ниҳоясига етказиши билан қиролича «Олифта»нинг тадбиркорлиги ҳақида мақтов сўзлар айтди ва нав-батни Фьяметтага берди.

— Бош устига, маликам,— деди кулгй аралаш Фьяметта ва бундай деб гап бошлади: — Биз, умуман олганда, ҳеч нимадан ками йўқ ва хусусан — ҳаетдан олинган ибратли мисолларга бой ушбу шаҳримизни вақтинча тарк этсак,— мен ҳам Элиссага ўхшаб, ўзга шаҳарда юз берган бир воқеани сўзлаб бермоқчиман. Эътиборин-гизни Неаполь шаҳрига жалб қиламан ва муҳаббат туйрусига наф-рат билан қаровчи бир тақводор аелнинг қандай қилиб ўз ошиғи найрангига учиб, муҳаббат ғунчаси очилмасдан бурун унинг мева-сини тотиб кургани ҳақида сўзлаб бермоқчиман. Бу қиссам сизлар-ни келгусида огоҳ бўлишга ўргатади, қиссада баен қилинадиган воқеа эса, кўнглингизни хушнуд этади.

Италиянинг бошқа шаҳарлари сингари, балки улардан ҳам хуш-чақчақроқ ҳисобланган ғоятда кўҳна Неаполь шаҳрида бир вақтлар Риччардо Минутоло исмли бир йигит яшаган бўлиб, у ўз давлати-нинг зиедалиги билан донг таратган ниҳоятда машҳур оила фарзанди эди, мана шу Риччардо, ўз хотинининг навниҳол.дилбар, дилрабо бўлишига қарамай бошқа бир аелни, мишмишларга қара-• ганда — гўзалликда бутун Неаполда тенг# йўқ аелни севиб қолди-ким, ўшал аелнинг исми Қателла бўлиб, аслзодаликда Минутолодай Филиппелло Сигинольфо исмли йигитнинг хотини эди ва у ўз эрини чин вафодор хотин сифатида севиб ардоқларди. Шундай қилиб, Риччардо Минутоло

Қателлани севар, жамики мавжуд воси-талардан фойдаланиб, унинг илтифотига ва муҳаббатига мушарраф бўлишга

уринарди-ю, лекин бу борада ҳеч қандай муваффақиятга

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

эриша олмай, умидсизликка туша бошлаган эди. Аммо у КатсллагЗ бўлган муҳаббат туйғусини, барибир кўнглидан чиқариб ташлай олмади, эҳтимол бу унинг ихтиеридаги иш эмас эди, бироқ у ўлиб ўлмади, ҳаетда худди зиндонда яшагандек яшади. Унинг мана шундай изтиробда кун кечираетганини курган аел қариндошлари, Кателлаки кўнглингдан чиқариб юбор, деб унга ўгит бера бошла* дилар, бу уринишларингдан барибир наф чиқмайди, чунки Кател-лага Филиппеллодан бўлак ҳеч ким керак эмас, у эрини ҳатто унинг боши устидан учйб ўтган қушларга ҳам рашк қилади, дедилар. Риччардо Кателланинг рашкчи эканлигини эшитиб, ўз ниятига қандай етиш йўлини дарров фаҳмлади-ю, лекин ўзини гўе Кателланинг севгисига сазовор бўлишдан тамомила умидини узгандай ва энди бошқа бир зодагон хонимта эътиборини қаратгандай қилиб кўрсата бошлади. ШунДан сўнг, у энди ўшал ўзга хоним шаънига деб мусобақалар, от пойгалари — хуллас, илгари Кателла шарафи-га нималар қилгаи булса, ҳаммасини яна такрорлай бошлади. Ора-дан хиел вақт ўтгач, деярли бутy-н Неаполь аҳли, шу жумладан, Кателланинг ўзи .ҳам, Минутолонинг ишқи энди бошқа бир хонимга тушиб қолибди, деган қарорга келишди. Шу йўсинда Минутоло узоқ вақт артистлик қилиб юрди ва оқибат унинг тўғрисида ҳамма шундай қатъий қарорга келдики, Кателла ҳам энди Минутолодан, у бир вақтлар муҳаббат изҳор этиб, кетидан юрган пайтидагидек г^ини олиб қочмай," бошқа ҳамма билан қандай таъзим қилиб еаломлашса, у билан учрашганида ҳам, хайрлашганида ҳам шундай иноқлик билан таъзим қиладиган бўлди.

Саратон кунларининг бирида бир гуруҳ зркак ва аеллар, неа-лолликлар одатига кўра, улфат-бўлишиб, денгиз бўйига жўнадилар ва тушликни, маъқул келиб қолса, кечлик овқатни • ҳам ўша ерда 1 нлиб қайтмоқчи бўлдилар. Денгиз бўйига жўнагак улфатлар ора-<зда Кателла ҳам борлигини-эшитган Риччардо ўз жўраларини олиб, ўша еққа ошиқди, у ерда унга Кателла даврасига қўшилишни таклиф қилдилар, бироқ Риччардо бу таклифни қабул қилишдан < лдин, анчагача таранг қилиб, уларни кўп ялинтирди, хонимлар, улар қаторида Кателла ҳам Риччардонинг янги маҳбубаси устидан ҳазил қила бошладил.ар, йигит эса, ўзини янги ишқ гирдобига боши лан шўнғиб кетгандай қилиб кўрсатиб, ўзикинг сохта муҳаббати ::ақидаги миш-мишларга яна кўпроқ пишанг бера бошлади. Орадан шми-кўпми вақт ўтгач, одатда сайил вақтида бўлганидек, Кателланинг дугоналари ҳар томонга бўлиниб-бўлиниб кетишди, Кателла эса, уч-тўртта-дугонаси билан Риччардо ҳузурида қолди, ана шунда Риччардо Кателлага пичинг қилиб, эри Филиипеллонинг гўе беғона хотинлар билан вақтихушлик қилиб юргани ҳақида шама қилди* Кателланинг рашкдан бирданига фиғони чиқиб кетиб, Риччардонинг нимани назарда тутаетганини билиш истаги билан ена бошлади. Кателла бир оз вақт чйдаб ўтирди-ю, лекин барибир ўзини тия слмади ва Риччардога елвориб, ўз маҳбубасига бўлган севгиси яаққи-ҳурмати, унга илтифот кўрсатишини ва Филиппелло ҳақида гштганларини изоҳлаб беришни илтимос қилди.

Риччардо унга жавобан шундай деди: «Баски, сйз мен учун энг азиз ва лазиз бўлган зот ҳурмати илтимос қиларкансиз, илтимосин-гизни рад эта олмайман. Мен илтимосингизни бажо айлашга ҳозир-ман, илло, бир шартим бор: то айтганларимнинг ҳақлигига ўзингиз амалда иқрор бўлмагунингизча бу борада на эрингизга, на бошқа бирон шахсга чурқ этиб оғиз очмайсиз, қандай қилиб иқрор бўлиш йўлини эса агар хоҳласангиз ўргатиб қўяман».

Хоним Риччардонинг гапларига лаққа тушиб, қўйган шартига рози бўлди ва ҳеч кимга чурқ этиб оғиз очмасликка онт ичди. Шунда Риччардо, ҳеч ким гапларини эшитмасин учун уни бир чекка: а бошлаб борди-да, шундай гай бошлади: «Бону! Агарда сизни ҳал;-ям илгаригидек севганимда, сизга бironта ҳам кўнгилсиз гал айтишга асло журъат эта олмаган бўлур эдим, вале муҳаббатим ўтиб кетди, бинобарин ҳақиқатни ошкор айтиш энди мен учун ун-чалик мушкул ЭхМас. Филиппелло менинг сизга бўлган муҳаббатим-дан огоҳмиди ва сизни ҳам менга майлингиз бор, деб ўйлармиди — ҳар ҳолда бу менга маълум ҳам эмас, бундай муносабатни у менга сездиргани ҳам йўқ. Назаримда, у ўзига нисбатаи менда ҳеч қап-дай шубҳа уйғонмайдиган пайтни пойлаб юриб, менга шундай хиенат қилишни ўйлаб қўйган шекилли, фикримча, у ўзи айнан шундай хиенатни меи томондан кутган бўлса' керак, айтмоқчимап-ки—эрингиз менинг хотинимни ўзига оғдирмоқчи. Менга аен бўлишича, у бир қанча вақтдан буен хотинимга пинҳона мактуб кетидан мактуб юбориб етибди — буни мен хотинимнинг ўзидан эшитдим, кейин хотиним унга мен айтган сўзлар билан жавс5 езиб юборди. Лекин худди шу бугун эрталаб, бу еққа кела туриб, хотиним олдига кирсам, бир бегона аел у билан бир нималарни пичирлашиб гаплашиб ўтирибди; унинг қандай махлуқ эканлигини бир қарашдаеқ пайқадиму хотинимни бир чеккага чақириб, нима керак бу аелга, деб сўрадим. Хотиним менга шундай деди: «Фи-липпеллонинг мактубига жавоб езиб, уни умидвор қилишни ўзинг буюрган эдинг, энди ўшанинг жатига мен қоляпман. У ўз ниятимни очиқ-ойдин баен қилишимни талаб қилиб хат юборибди, хатида мени ҳаммомда пинҳона учрашишга ундаяпти. Мана шунақа шум ният билан шилқимлик қиляпти уятсиз, агарда сен мени у билан бундай муроса қилишга мажбур этмаганингда эди (Ҳайронмап, нега бундай қилдинг?), мен уни чунонам суробини тўғрилаб қўяр-димки, мен томонга қие боқишга ҳам юраги дов бермайдиган бў-либ қоларди». Шундан кейин менга эрингизнинг жудаям ҳаддидан ошиб кетгани, буни энди эътиборсиз. қолдириб бўлмаслиги кундай равшан бўлди ва мени сал бўлмаса нобуд қилаезган собит садо-қатингизнинг қадр-қиммати қанчалик топталганини ўзингиз фаҳмлаб олинг, деган мақсадда бу гапларнинг ҳаммасини сизга баен қилишни лозим кўрдим. Вале сиз буларни ғирт уйдирма деГ> ўйла^маслигингиз учун ва агар хоҳиш билдирсангиз, ҳаммасини ўз кўзипгиз билан кўра олишингиз учун хотинимга, унинг жавоби-ни кутаетган хотин орқали, туш пайтида, соат иккиларда, ҳамма Ҳордиқ чиқариб етган пайтда ҳаммомга боришга розилик билди-ришни буюрдим, қўшмачи хотин ҳам бундай жавобдан қаноаг ҳосил қилиб, чиқиб кетди. Умид қиламанки, хотинимни ўша ерга

ABBYY PDF Transformer 2.0
Click here to buy
www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0
Click here to buy
www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

юбориш ниятим мутлақо йўқлигига сиз ишонсангиз керак, албат-та. Аммо сизнинг ўрнингизда бўлганимда, мен шундай иш тутар-димки, у мени ўша орзиқиб кутаетган маҳбубаси деб ўйлаган бўларди, у билан бир оз вақт бирга бўлганимдан кейин эса, ким-лигимни унга очардим-да, қилмишига яраша роса додини берган бўлардим. Уйлайманки, агар сиз шу қабилда иш тутсангиз, уни шундай шарманда қиласизки, оқибатда сиз билан мени емонот-лиқ қилмоқчи бўлгани учун ўзи бадном бўлиб қолади».

Кателла ўтакетган рашкчи бўлгани учун бу гапларни ким гапираетганини унутиб қўйиб, унинг замирида бадкорлик етгани-ни пайқамади, — шу заҳотиеқ ҳамма гапга лаққа ишонди, ав-валлари юз берган айрим воқеаларни бу гапга қиес қилиб кўриб, фиғони чиқиб кетди ва худди Риччардо айтганидек иш тутажаги-ни, бу нарса унга унча малол келмаслигини ва агар эрй чинданам учрашувга ўша ҳаммомга борадиган бўлса, ҳар гал бегона аелга кўз қирини ташлаганида эсига тушиб турадиган қилиб шарман-дасини чиқаражагини айтди. Риччардо мамнун эди; у ғоятда маккорона найранг ўйлаб топганига ва бу найрангни хамирдан қил суғургандек осон кўчганига ишонч ҳосил қилгач, Кателлага яка олам-жаҳон гап гапириб, унинг "ниятини пухталаркан, айни пайтда, бу гапни мен айтганлигимии ҳеч бир кимса билмаслиги керак, деб яна бир марта эслатиб қўйишни ҳам унутмади, аел эса ўз номуси ҳаққи, айтмасликка онт ичди.

Эртаси куни эрталаб Риччардо ҳаммом тутувчи бир эъзрзли аелникига борди (Кателлага ҳам у шуҳаммомнингдарагини айтган эди) ва унга ўз ниятини айтиб, қўлидан келганча ердам қилишини сўради. Бу аелга Риччардо яхшилик қилиб- ўтказиб қўйган эди, шунинг учун аел бажону дил унга кўмаклашмоқчи бўлди ва нима деб г'апиришни, қандай иш тутишни йигит билан келишиб олди. Ҳаммом жойлашган уйда биронта ҳам дарчаси йўқ қоп-қоронғи бир бўлма бор эди, ҳаммомчи аел худди мана шу бўлмани Риччар-донинг кўрсатмаси бўйича йиғиштириб, энг яхши чорпояни шу ерга олиб келиб қўйдирди, Риччардо ҳам тамадди қилиб олиб, шу чорпояга етди-да, Кателлани кута бошлади.

Энди Кателладан эшитинг: у, Риччардонинг гапларига кўр-кўрона ишониб, кечқурун уйга фиғони чиқиб қайтиб келди, худди шу маҳал уйга Филиппелло ҳам қайтиб келган эди, бироқ у ўз хаеллари билан банд бўлгани туфайли, уйга кириб келган чоғида хотинияинг чеҳрасидаги доимий шоду хуррамлик-аломати бу сафар йўқлигини тасодифан пайқамай қолган бўлса керак. Бу ҳол хотинига яна ҳам шубҳалироқ бўлиб туюлди. «Бутун фик-ру зикри эр-тага ўзи билан сафо суриб, ишрат қилмоқчи бўлган аелда бўлса керак, — деди аел ўзига-ўзи. — Чучварани хом са-набсан!» Кейин Кателла тун бўйи, эртага эри билан қовушгандан кейин унга нималар деб айтиши тўгрисида ўйлаб чиқди. Хўш, кейин нима бўлди? Кателла. берган ваъдасига амал ■қилиб, туш-дан кейин соат иккиларга яқин, ўзи билан оқсоч қизни олиб, Риччардо айтган ҳаммом томон йўл олди, остонада ҳаммомчи аелни кўриб, ундан, Филиппелло шу ердами, деб сўради.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Хурматли аел Риччардо ўргатгандай жавоб қилди: «У билан гапл'ашмоқчи бўлган хоним сиз бўласизми?» «Ҳа, менман», — деб жавоб қилди Кателла. «Ҳа! Юра қолинг бўлмаса!» — деди ҳурматли аел. Кателла учун ҳозир у одамнинг бу ерда бўлганидан бўлмага-ни яхши эди, лекин унинг шу ерда эканлигини эшитиб, ўзини ўша хонага олиб киришларини буюрди ва елкасидаги чодрага ўраниб, бўлмага кирди-ю, эшикни занжирлаб олди. Риччардо Кателлани кургани ҳамоноқ, севинганидан ўрнидан туриб кетди, аелни бағ-рига босди, пичирлаб: «Қадамларига ҳасанот, жонгинам!» —. деди. Кателла ўз «бурчи»ни бажаришга киришиб, уни қучоқлади, ўпди, бу висол онларидан ўзини ғоятда хушнуддек қилиб кўрсат-ди, — лекин буларниинг ҳаммасини товуш чиқармай қилди, чунки ўзини танитиб қўйишдан қўрқарди. Бўлма зим-зие эди ва бу ҳол уларнинг икковларига ҳам кўл келган эди. Ҳатто у ерда узоқ вақт бўлгандан кейин ҳам кўз қоронғига ўрганолмасди. Риччардо хонимни чорпоя олдига етаклаб борди ва улар ўзларини танитиб қўймаслик учун овоз чиқармай чорпояда узоқ вақт бирга бўлди-ларким, бу биргаликдан бир тбмон иккинчи томонга нисбатан беқиес даражада улкан ҳаловат ва лаззат олди.

Кателла юрагига тугиб қўйган пинҳоний қаҳр-ғазабини тўкиб солиш пайти энди етганини идрок этгач, жаҳолат билан шундай ' гапира бошлади: «О, мунча шўрпешона бўлмаса аел зоти, нечун шунчалик телбаларча севамиз биз эркакларни! Мен бахти қаро, саккиз йилдан буен сени жонимдан ортиқ севиб келардим, лекин ' нималарни кўряпман? Сен бошқасининг ишқида ениб • аланга олиб юрган экансану, бевафо, бадкирдор! Хўш, нима дейсан: ҳо-зир ким билан вақтичоғлик қилдинг? Саккиз йилдан бери сен билан бир естиққа бош қўйиб келаетган жуфти ҳалолинг билан етибсан — ваҳоланки сен бошқани севаркансан-ку, мени эса риекорона эркалаб, шунча вақтдан бери алдаб келаркансан, Мен Риччардонинг хотини эмас, Кателламан, беҳае ва бевафо банда! Гапимни эшит! Овозимни танияпсанми? Бу менман! Қачон еруққа чиқиб, сени бу бадкорлигингга яраша шармандайи шарми-сор қиларкинман, деб кутиб етибман-ку, лекин унгача минг йил борга ўхшаб, сабрим чидамаяпти, мурдор, кўтир ит! Шўрим қур* син! Шунча йилдан бери қандай махлуққа меҳр қўйиб келибман денг. Мана шу рамақижон кўппакка! Бу бўлса, қўйнида етган аелни бошқа деб ўйлаб шу қисқа вақт ичида, бутун лаеқатини ишга солиб мени шу қадар эркалаб-суйдики, у билан шунча йил бирга умр кечириб, бу меҳрибонликларнинг урвоғиниям кўрма-ган здим. Бугун сен астойдил бел боғлаб ишга киришдинг, қир-чанғи, бугун жуда азаматлик қилдинг, лекин уйда бундай пайтларда доим силланг қуриб, дармонинг кетиб, ожизлик қилиб қолардинг. < Лекин тангрига шукурки, ниятингга етмадиг — кўчатингни ўз жўягингга экдинг. Бугун кечаси менга яқин йўла-маганингнинг боисига энди тушундим. Сен йиққан бутун куч-қув* ватингни бошқа ерда сарфламоқчи бўлган экансан, жанг маидонига янги куч билан от чоптириб кириб бормоқчи бўлган

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

экансан. Вале, парвардигорнинг марҳамати-ю, ўзимнинг фаҳм-оаросатим туфайли, сув ўз ўзанига оқди. Нега индамайсан, касо-оат? Нега гапимга жавоб қайтармаяпсан? Нима, гунг бўлиб колганмисан? Азбаройи худо, ҳайронман; нега шу чоққача юз-кўз-зингни юмдалаб олмадим экан? Бу хиенатингни ҳеч ким пайқамай-ди, деб ўйлагансан, лекин бир киши билган гапни иккинчи одам ҳам албатта билади — бу энди кундай равшан! Шум-ниятингга етол-мадинг! Изингга энг зўр исковуч итларни солишимни билмаган-сан-да».

Риччардо ич-ичидаи қувониб етарди; у чурқ этмасдан, мудом г.елни қучоқлар, упар ва ҳеч кстини узмай яна ҳам қизғин ҳаро-рат билаи эркаларди. Кателла эса унга дерди: «Ҳа, энди ясама эркалашларинг билан менга хушомад қилмоқчимисан, манфур ит, менга тасалли беришга, кўпглимни кўтаришга уриняпсанми, — хомтама бўласан! То қариидош-уруғларимнинг ҳаммаси олдида сени шармандайи шармисор қилмагуиимча кўнглим жойига тушмайди. Нима, мен Риччардо Минутолонинг хотиничалик гўзал эмасманми? Ушанчалик аслзода эмасмидим? Нега индамайсан ахир, қўтир ит? Уша хотиннинг мендан нимаси ортиқ экан? Нари тур, қўлингни теккизма менга, шундоқ ҳам бугун .жангни жуда қизитиб юбординг! Биламан: кимлигимни билиб қолганинг учун энди ўлганингнинг кунидан. бўлса ҳам ўзингни кўрсатишга ҳара-кат қиласан, лекин ҳали шошмай тур, худо хоҳласа сени бир оч қолдириб, сирайки, Риччардога одам юборсам бўлмас эканми-я! У мени жонидан ортиқ севарди, мен бўлсам унга бирон марта қие ҳам боқмабман-а. боксам нимаси емон экан? Бу ерда қўйниигда етган Риччардонинг хотиичаси деб ишонган эдинг сен, борди-ю, Су ерга чиндаиам ўша аел келганида, сен ҳозирги тиришқоқли-п-шгни унииг учун қилган бўлар эдинг-да. Бундан чиқди, агар Риччардо менга ўйнаш бўлганида мени айбситишга сенинг ҳеч' қандай ҳақи-нг бўлмас экан-да».

У яна анчагача гаииириб роса таъна қилди, ниҳоят Риччардо, агар бу хонимни ғафлатда қолдирсам, кейин кўл кўнгилсизликлар бўлиши мумкин, деб ўйлаб, ўзини фош қилишга ва аелни хато йўлдан қайтаришга аҳд қилди. У Кателлани қўлидан чиқиб кета олмайдиган қилиб қучоқлаб, бағрига маҳкам босганча, унга шундай сўзлар билан юзланди: «Лччиқланманг, жонгинам! Мен оддий йўл билан эришолмаган нарсага муҳаббат маъбудаси — Амурниig мадади билан найранг ишлатиб муяссар бўлд'им, Ками-на — сизнинг Риччардонгиздирман».

Кателла бу гапни эшитиб, уни таниди ва тўшакдан ирғиб тур-моқчи бўлган эди, туролмади, чинқирмоқчи эди, Риччардо унинг оғзини кафти билан епди. «Хоним! —деб яна гапира бошлади Риччардо.— Сиз умрбод айюҳаннос солганингизда ҳам орамизда бўлиб ўтган нарсани энди тузатиб бўлмайди. Борди-ю, чинқир-сангиз еки бошқа бирон йўл билан бу сирни ошкор қилсангиз, унинг оқибати қуйидагича бўлади: биринчидан,—сиз учун бунинг аҳамияти жуда катта,— номусингиз ва пок номингиз булғанади, зеро, мени авраб олиб келди, деб айтган тақдирингизда ҳам мен:

«Елғон гапиряпти, пул билан совға ваъда қилган эдим, шунга учиб ўзи келди, лекин кўзлаган нарсасини ололмаганидан кейин,
дод солиб, бақира бошлади», деб айтаман, ўзингиз яхши биласиз,
одамлар яхши гапдан кўра емон гапларга кўпроқ мойил бўладилар, демакки, улар сизнинг гапингиздан кўра, кўпроқ менинг айтганларимга ишонишади. Бу ҳали ҳаммаси эмас: эрингиз билан менинг ўртамда адоват вужудга келади ва бунинг оқибатида
е мен уни ўлдиришим, еки у мени ўлдириши мумкин, — бундан сиз на манфаат топасиз ва на қувонасиз. Шундай қилиб, менинг маҳбубам, тақдирга тан беринг, акс ҳолда, ўзингизни шарманда қиласиз, эрингиз билан менинг ўртамга низо соласиз ва иккови-мизни улкан хавф-хата'рга рўбарў қиласиз. Мен учун сиз на би< ринчи ва на охирги маҳбубасиз, вале, мен сизни, бирон бебаҳо нарсангиздан маҳрум этмоқ мақсадида алдаганим йўқ,— мен а бундай жасоратга ундаган нарса сизга бўлган ва бундан кейин ҳам тоабад бўладиган бедиес муҳаббатимдирким, сизни севар-канман, айни пайтда мудом энг содиқ қулингиз бўлиб қоламан. Менинг ўзим, менга тегишли бўлган жами нарсаларим, мен қодир
бўлган барча ишлар ва шаън-шавкатим, — буларнинг ҳаммаси кўпдан буен сизнинг ихтиерингиздадир ва бугундан эътиборан уларнинг янада кўпроқ даражада сизга тегишли бўлишини истайман. Сиз ҳамма вақт фаросатли аел бўлгансиз ва умид қила-манким, ҳозирги вазиятда ҳам албатта чуқур мулоҳаза билан иш
кўргайсиз».

Кателланинг кўзларидан дув-дув еш оқарди, лекин у гарчи жуда аччиқланган ва Риччардога тинмай маломат еғдираетган бўлса ҳам аслида Риччардонинг ҳақ эканлигини тушунаетган эди: чунки ҳаммаси худди Риччардо баен қилгандек бўлиши тургаи гап эди. «Риччардо!—деди Кателла. — Сенинг бу фирибгарли-гингга-ю, таҳқирларингга бардош бериш учун худо менга сабр-қаноат берармикин, билолмадим. Мен бу ерга ўзимнинг лақмали-гим. ва телбаларча бадрашклигим касофатига келиб қолган бўлсам ҳам бу ерда фаред қилмайман, илло, ишончинг комил бўлсинки, менга қилган бадкирдорлигинг -учун қандай қилиб бўлмасин, сендан интиқом олмагунимча кўнглим таскин топмай--ди. Энди қўйиб юбор мени, торт қўлингни[Сен ниятингга етдинг, мендан тўйиб-тўйиб лаззатландинг, энди бас, ўз ҳолимга қўй!»

Риччардо Кателланинг ҳали жаҳлдан тушмаганини кўриб, то у билан ярашиб олма'гунича уми қўйиб юбормасликка аҳд қилди. Шу сабабдан у Кателлани ҳар қандай йўл билан авраб-савраб, силаб-сийпаб кўнглини топа бошлади ва шундай ялиниб-елворди, шундай илтижо, шундай тавалло қилдики, Кателла ахири шаш-тидан қайтиб, у билан ярашди, натижада, улар бир-бирларидан рози бўлишди ва бир-бирларидан беқиес даражада баҳраманд були-шиб, яна анча вақтгача бу ерда қолиб кетишди. Кателла ўйнаши-нинг бўсалари эрининг бўсасидан қанчалик тотли эканлигини билгач, Риччардога нисбатан бўлган жаҳолати ўрнини назокатлн муҳаббат эгаллади. Уша кундан бошлаб Кателла уни астойдил севиб қолибди ва улар ғоятда ҳушерлик билан иш тутиб, иш^

ABBYY PDF Transformer 2.0
Click here to buy
www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0
Click here to buy
www.ABBYY.com

нашъасидан тез-тсз баҳраманд бўлиб турибдилар. Худо бизга
Ҳам шундаи нашъу намо ато этсин!

7

Тедальдо ўз маҳбубаси билан аразлашиб қолиб, Флоренциядан бош олиб кетади, лекин бир неча йилдан сўнг барвиш, қиефасида яна қайтиб келади, маҳбубаси билан суҳбатлашиб, унинг ноҳақ эканлигини исботлайди, уни ўлдирганликда айбланган эрини ўлим жазосидан қутқаради, уни ўз ака-укалари билан яраштиради, сўнг унинг хотини билан ими-жимида яна вақтичоғлик қилаверади

Фьяметта қиссасини тугатиб барчанинг таҳсинига сазовор бўлди ва жим қолди, шунда қиролича фурсатни ўтказмаслик учун шу заҳоти ҳикояхонлик навбатини Эмилияга берди, Эмилия ҳам шундай ҳикоя қила бошлади:

— Мендан олдин ҳикоя қилган икки дугонам шаҳримизни тарк этишни ихтиер қилган эдилар, мен эса, яна унга қайтмоқчиман ва сизларга бир ҳамшаҳаримизнинг қандай қилиб ўз маъшуқаси-нинг илтифотига қайта муяссар бўлганини баен қилмоқчиман.

Алқисса, Флоренцияда Тедальдо дельи Элизеи исмли бир нав-қирон йигит ўтган эди, у Эрмеллина исмли бир хонимга, яъни Альдобрандино Палермини деган кишининг хотинига девоналар* дек ошиқ бўлиб қолган ва ўзининг бенуқсон садоқати туфайли армонининг ушалишига ноил бўлган эди. Вале хушбахт кишилар-га адоват қилувчи шум толе унинг бу саодатли ҳаетига ҳасад қилди: шу чоққача унга лутф қилиб келган маъшуқаси, бирдан ҳеч бир сабабсиз ундан юз ўгирди ва наинки унинг мактубларини ўқимай қайтарди, ҳаттоки у билан дийдор кўришишни ҳам иста--мадики, бунинг оқибатида Тедальдо дилтанг бўлиб, мудҳиш ғуссага тушди ва лекин у ўз ҳиссиетини ниҳоятда пухталик билан яширганлигидан, унинг бу дилгирлигига сабаб айнан шу рад этилган муҳаббат эканлиги ҳеч кимнинг хаелига келмади. У ўз маҳбубасининг илтифотига сазовор бўлмоқ учун ўзини не кўйлар-га солиб кўрмади, зеро у маъшуқасининг илтифотидан асоссиз маҳрум бўлган деб ҳисобларди ўзини; ниҳоят у ҳамма уринишла-ри зое кетаетганини тушуниб, бу даргоҳдан бош олиб кетишга қарор қилди: чунки у ўшал маҳбубасининг кўзига ишқ азобида изтироб чекаетган бўлиб кўринишни ва бу билан уни хушнуд этишни истамасди. Натижада, у қўлида бор ақчасининг жамини енига солиб, ўзининг энг садоқатли, энг ишончли ягона ошнаси-дан бўлак ҳеч кимга,— на хешларига ва на еру-дўстларига,— ҳеч нима айтмай, махфий тарзда Анконаца[1] жўнаб кетди; у ерда ўзини Филиппо ди Сан-Лодеччо деб атаб, бир бадавлат савдогар билан танишди, унинг хизматига елланди ва кемасида Кипрга равона бўлди. Унинг хулқ-атвори в хушмуомалалиги савдога

[1] А н к о н а — Италиянинг Адриатик денгизидаги порт шаҳри. *(Тарэ/с.)*

унглига шу қадар еқиб қолдики, савдогар унга наинки яхши хош тайинлади, яна уни ўзига тенг шерик қилиб олди, бундан ташқари, деярли барча ишларини бошқаришни унга топшириб қўйди, Тедальдо эса топширилган ишларни шу қадар моҳирлик ва тиришқоқлик билан а'до этдики, бир неча йил мобайнида ўзи ҳам эъзозли, бадавлат, нуфузли савдогарга айланди. Муҳаббат тиғидан қалби оғир жароҳатланган бу одамнинг бутун фаолияти унинг ўшал бағритош маъшуқасини бот-бот эслаб туришига ва унинг кўйида интизор бўлиб яшашига асло халал бермасди, у ғайри табиий матонат кўрсатиб, етти йил муттасил ўз еғига ўзи қовурилиб яшади. Аммо кунларнинг бирида у Кипрда, ўзи бир вақтлар тўқига-н қўшиқни тасодифан эшитиб қолдиким, у қўшиқ-да ўзининг ўшал жононга, ул жононнинг унга бўлган муҳаббати ҳақида, ўшал маҳбубанинг истиқболига мушарраф бўлиш уни қанчалик хушбахт қилиши ҳақида куйланарди; Тедальдо шу қўшиқни қайта эшитди-ю, маъшуқам мени унутган бўлиши мум-кин эмас, деган қатъий қарорга келди ва уни кўришни шунчалик хоҳладики, ахири ўзини тийиб тура олмай, Флоренцияга қайтиб боришга аҳд қилди.

У ўз ишларини саранжомлаб, хизматкори билан биргаликда Анконага жўнади, у ерга етиб борган замоноқ, Флоренцияга, анконалик ошнасининг дўсти номига ҳамма юкларини юборди, ўзи эса, хизматкорини енига олиб, Исо турбатига сиғинмоқ учун Қуд-дусга зиерат'қилгани борган' ҳожи қиефасида, салт ҳолда ўша еққа жўнади. У Флоренцияга етиб келиб, икки ака-ука соҳиблик қилаетган бир ғарибона мусофирхонада тўхтади, мусофирхона маҳбубасининг уйи билан енма-ен эди; Тедальдо ул хонимнинг уйига боришдан олдин, қулай фурсат топиб, унинг ўзини кўришга аҳд қилди. Шу ният билан у маъшуқасининг уйига яқин борди, қараса, уйнинг ҳамма эшик ва деразалари тақатақ берк, буни кури б у қаттиқ безовта була бошлади: ўлиб қолмаганмикин,— деб ҳам ўйлади, — е бошқа бирон ерга кўчиб кетдимикин? У ни* ҳоятда қаттиқ ташвишга тушиб, ўз ака-укаларининикига йўл олди ва ўз уйи эшигида тўрттала ака-укасини қора кийимда кўриб, ҳанг-манг бўлиб қолди. Узини таниш осон эмаслигини эътиборга олиб, — у шунча йил мусофирчиликда юриб жудаям ўзгариб кет-ган эди, боз устига эгнидаги кийими ҳам ғайри табиий эди,— шу ўртадаги кавушдўз қошига дадил юриб борди-да, нечун бу одам-лар қора кийишган, деб сўради. Кавушдўз унинг бу саволига шундай жавоб қилди: «Шунинг учун қора кийишганки, бундан анча бурун бу ердан жўнаб кетган Тедальдо исмли уларнинг бир иниларини бундан икки ҳафтача илгари ўлдириб кетишди, айтиш-ларига қараганда бу ака-укалар судда, Альдобрандино Палер-минини қотил деб гувоҳлик беришибди, ҳозир у одам ҳибсда ўтирибди,— у одам Тедальдони шунинг учун ўлдирганки, хотини-ни ўша ўлган Тедальдо яхши кўраркан, шу хотин деб у Флоренцияга яширинча келган экан».

^Тедальдо бу дунеда ўзининг ҳамқиефаси ҳам борлигини эшитиб, ҳайрон қолди ва бахти қаро Альдобрандинонинг ҳолига ачинди.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Севикли мягбубасйнинг соғ-саломат эканлигини билиб, ҳар турля ўй-хаеллардан боши қотиб мусофирхонага қайтганида қош қора-йиб қолган эди, у хйзматкори билак бирга кечлик овқат тановул қилди, сўнг унга нақ томнинг таггинасидан жой беришди. Мияси-га турли хил хаеллар кираетганиданми е юпқа тўшаги биқинига ботганиданми, балки евғон овқатга қорни тўймаганлиги сабаб-дир, ҳар ҳолда, тун яримдан оғибди хамки, у ҳануз мижжа қоқ-Май етарди. Шу йўсинда бедор етган пайтида тўсатдан, кимдир томдан тушкб келаетгандай бўлиб туюлди, яка бир оздан кейин эшик зийдан чироқ шуъласи тушди,' шуъла зинадан юқорига кўтарилаетган эди. Тедальдо бунинг нима эканлигига қизиқсиниб, оҳиста ўрнидан турди, эшик тирқишидан мўралади ва қўлига шабчироқ ушлаган кўҳликкина бир қизни ва томдан тушиб, шу қиз томон келаетган уч нафар эркакни кўрдиким, ҳаммалари қиз билан салом-алик қилишгандан сўнг, йигитлардан бири, қизга шундай сўзлар билан юзланди: «Худога шукур, энди хоти'ржам бўлишимиз мумкин: биз эшитган энг аниқ маълумот шуки, Тедальдо Элизеининг оға-инилари қотил Альдобрандино Палерминя деб гувоҳлик беришибди, у ҳам айбига иқрор бўлган, унинг усти-дан ҳукм ҳам чиқарилиб бўпти. Шундай бўлса ҳам эҳтиет бўлмо-ғимиз лозим: чунки қотил биз эканлигимизни бир кун эмас-бир кун билиб қолгудек бўлсалар, бошимизга Альдобрандинонинг куни тушиши турган гай». Қиз бундан суюниб яетди, сўнг ҳаммалари ухлагани тарқалишди,.

Тедальдо бу гапларни эшитиб, одамзод идроки маҳв этишга қодир бўлган саҳв-хатонинг нақадар улканлиги ва уларнинг мо-ҳияти ҳақида чуқур мулоҳаза юрита бошларкан, биринчи навбат-да б.егона одамни ўз оғалари деб билган ва мазкур бегона одам-нинг жасадини дафн этган ака-укалари ҳақида, янглиш гумон ва нотўғри гувоҳлик туфайли ўлимга маҳкум этилган бегуноҳ одам ҳақида, шунингдек, деярли ҳамма вақт ўзларини ғоятда тиришқоқлик билан суриштириб ҳақиқат қилаетгандек кўрсатиб; аслида эса,' жазолаш йўли билан қалбаки гувоҳликлар олувчи ва айни пайтда бедодлик қуроли ва шайтоннинг малайи була туриб, ўзини одил суд ходими ва парвардигорнинг ноиби қилиб кўрса-тувчи давлат намояндаларинииг ва улар томонидан жорий этилган қонунлар мажмуасининг кўркўрона қаттиққўллиги ҳақида ўйлай бошлади. Кейин у Альдобрандинони қандай қилиб қутқа--риш ҳақида бош қотира бошлади ва ахири иложннм топди.

Эрталаб у уйқудан турди, хизматкорини мусофирхонада қол-дирди, узи, ишга киришиш пайти етди, деб маҳбубаси ҳузурига йўл олди. Эшик очиқ эди, у пастки қаватдаги мўъжазгина залга кирди ва у ерда зор-зор йиғлаб ўтирган маҳбубасини кўриб, ачин-ганидам ўзининг ҳам хўрлиги келиб, сал бўлмаса йиғлаб юборам деди, сўнг у аел олдига яқинлашиб шундай деди: «Кўп куюнавер-* лгапг, хоним афанди,— ҳадемай тасалли топгайсиз».

Хоним бощин'и кўтариб, унг.а қаради ва йиғи аралаш гапира бошлади: «Э, саховатли зот! Сен, назаримда, мусофир, дарвиш

булсанг керак, — нимага куюнаетганимни ва нимадан тасалли топишимни сен қаеқдан биласан^»

Дарвиш унга жавобан шундай деди: «Хоним афанди! Мен ҳозир-гина Константинополдан келиб турибман, мени парвардигорнинг узи, сизнинг андуҳингизии• қувончга айлантириш ва эрингизни ўлимдан сақлаб қолиш учун бу ерга йўллади».

«Агар константинополлик бўлсанг ва бу ерга эндигина келган бўлсанг, эрим билан менинг кимлигимизни қаеқдан билдинг?»— деб сўради ael.

Дарвиш гапни бир бошдан бошлаб, Альдобрандинонинг ббши-га тушган мусибатни бутун тафсилоти билан сўзлаб берди, аелнинг кимлигини ва турмушга чиққанига қанча вақт бўлганини айтиб, унинг ҳаетидаги ўзига аен бўлган ҳодисалардан бир қан-часини нутқига илова қилди. Хоним ҳайратда эди; у дарвишни авлие деб эътироф этиб, қаршисида тиз чўкди ва гар Альдобрандинони халос этгани келган бўлсанг, шошил, зеро фурсат жуда оз қолди, деган мазмунда унга худонинг зорини қилиб елвора бошлади.

Дарвиш ўзини бузрук порсо одам қилиб кўрсатиб, деди: «Урнингиздан туринг, хоним афанди, йиғини тарк этинг, гапла-римга зўр эътибор бирла қулоқ осинг ва уни бironта о'дамга айтиб қўйишдан тилингизни тийинг. Парвардигор менга шуни 'аен қилдиким, бу бадбахтликни у сизнинг бир вақтлардаги қилган гуноҳингиз учун бошикгизга солибди. Тангрим руҳингизни ҳеч бўлмаганда ўшал Туноҳдан фориғ айлашни ихтиер этдиким, уни сиз изтироб чекиб ювмоғингиз лозим эркан, акс ҳолда бундан ҳам оғир фалокатларга дучор бўлғайсиз».

Хоним унга бундай деди: «Менинг гуноҳларим кўп, мессер, бинобарин, улардан айнан қайси бирин'и парвардигорнинг иноияти билан ювмоғим керак — била олмаяпман».

«Ул гуноҳингиз, хоним афанди, менга мукаммал даражада аендир, — деди дарвиш. Вале, мен гуноҳингизни яна ҳам пухта-роқ билиш учун эмас, балки ўзингиз у ҳақда баен қилаетиб, янада қаттиқроқ виждои азобига тушишингиз учун бу ҳақда сўрайман. Қани, бошладик. Бир эслаб кўринг-чи, илгарилари сизнинг бironта бўлсин, маҳбубингиз бўлганми?»

Хоним бу гапларни эшитиб, чуқур хўрсинди-ю, ҳайратга келди: бунинг дараги қандай қилиб бошқалар қулоғига бориб етганига ҳайрон эди Ч — ҳа, дарвоқе, Тедальдо деб танилган одамнинг жасадини дафн этишган пайтда бу ҳақда пичир-пичир гаплар юрганди, Тедальдонимг ҳамма гапдан воқиф бўлган бир дуети оғзидан беихтиер чиқиб кетган уч-тўрт оғиз.сўз сабаб бўлган эди бу мишмишларга. «Назаримда, парвардигор жамики бандаларининг сир-аеорларини сизга аен қилибди, бинобарин, сиздан ҳеч нимани сир тутиб ўтирмайман,— деди хоним.—Ҳа, ори рост, ешлигимда мен бир бахти қаро йигитни севганман, менинг эрим, гўе ўша йигитни .ўлдирганмиш. Мен унга аза тутдим ва ҳануз унинг кўйида йиғлайман, зеро гарчи у билан бир вақт-лар бераҳм ва совуқ муносабатда бўлган бўлсам ҳам шунга

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

рамай, на унинг жўнаб кетиши, на узоқ йиллар давом этган жрон, на унинг мудҳиш ўлими юлқиб ола олди уни менинг лбимдан».

Дарвиш аелга шундай деди: «Сиз мақбул бўлга.н ўщал шўр-пешона йигитни ҳеч қачон севмагансиз — сиз Тедальдо Элизеини севгансиз. Айтинг-чи: ундан ғазабланишингизнинг боиси нима эди? У сизни бирон хатти-ҳаракати билан таҳқирлаганмиди?»

Хоним унинг бу гапига жавобан шундай деди: «Йўқ, у мени ҳеч қачон таҳқирлаган эмас эди. У билан муомаламни ўзгарти-ришимга бир малъун роҳиб сабабчи* бўлган эди. Кунларнинг бирида мен тавба-тазарру пайтида унга ўша йигитни севишимни, у билан яқин эканлигимни очган эдим, у менга ўшанда шунақа ўшқириб, таҳдид қила бошладики, эсласам ҳалиям аъз'ойи бада-нимни совуқ тер босиб кетади, ахир роҳибнинг измидан чиқиш ҳазилакам гаими: «Магар Тедальдо билан мулоқотда бўлишга барҳам бермасанг, бу густохлигинг жатига иблиснинг комига равона бўлғайсан, сени жаҳаннам қаърига ташлагайлар ва ул ерда сен мангу гулханда абадулабад енгайсан», деб уқтирганди роҳиб. Ўшанда мен дўзах азобидан қўрқиб кетиб, Тедальдо билан алоқамни тамомила узишга аҳд қилдим ва шу боисдан унинг мактублари-ю, номаларидан юз ўгира бошладим, ҳолбуки, агарда у, ўшанда, умидсизликка тушганидан бўлса' керак, бу ердан бош олиб кетмай, бунинг ўрнига сал талабчанроқ бўлганида ва кўз олдимда худди офтоб тафтидан эриган муздай эрий бошлаганида борми, худди у менсиз яшай шмагандек, мен ҳам усиз яшай олмаганим сабабли, ўшал аҳдимдан қайтган бўлардим».

Дарвиш эса, унинг бу гапига шундай деб жавоб қилди: «Ай-нан мана шу гуноҳингиз, хоним афанди, сизни изтиробга солмоқ-да. Мен аниқ биламан, Тедальдо сизни ўйнаш бўлишга мажбур этмаган — сиз унга ошиқ бўлиб, у билан ихтиерий равишда қо-вушгансиз, чунки у сизнинг кўнглингизга еққан, илтифотингизга сазовор бўлган ва сиз бу лутфингизни бағоят жонбозлик кўрса-тиб, сўз билан ҳам, иш билан ҳам исбот қилгансизки, йигитнинг сизга бўлган оташин муҳаббати яна минг карра кучлироқ аланга олган. Бас, шундай экан, унга бунчалик шафқатсиз бўлишингиз-нинг боиси нимада? Сизни бунга нима мажбур қилди? Сиз бун-дай иш тутишдан олдин жуда пухта ўйлаб кўришингиз керак эди, мабодо' ушбу мулоқотнинг нечоғлиқ номанзур иш эканлигига ва бу ишдан кейин бориб пушаймон бўлишингизга кўзингиз етса, ана унда алоқани узаверишингиз мумкин эди. У сизники эди, сиз эса, уники эдингиз. Сиз сарбаст аел эдингиз, демакки, уни ўз қу-лингиздек билиб устидан ҳукмронлик қилардиигиз, бинобарин, унга бўлган -ўз ҳуқуқингиздан воз кечишингиз ва айни пайтда ундан ўзингизни — уники ҳисобланмиш ўзингизни ўғирлашингиз, <5у қароқчилик қилиш, жиноий ишга қўл уриш демакдир. Кўриб турибсиз, мен роҳибман, роҳиблар таомилини ҳам жуда мукаммал биламан, борди-ю, сизнинг ҳаетингизни кўзлаб, роҳиблар бораси-да бир қадар эркинроқ мулоҳаза юритсам, бу бошқалардан кўра мен учун узрлироқдир.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

...злари ҳақида сўзлаб бермоқчиманки, гапимни эшитгач, у... тўғрисидаги ҳозирги таассуротингиз бирмунча м... аммаллашса ажаб эрмас. Илгарй замонда тақводор, ...иесифат роҳиблар ўтган, аммо бизнинг 1замонда ўзини роҳиб деб юритувчи ва тақводор, порсо деб шуҳрат қозонишга интилувчи роҳибларда эгниларида-ги ридодан бўлак роҳибларга мансуб ҳеч вақо йўқ, ҳатто ридо-ларни ҳам роҳибона эмас, зеро роҳибликни таъсис этганлар ридо-ни жайдари дағал матодан тор қилиб тикишни амр этганлар — улар ўз руҳларининг бу фоний дуне сафоларидан ҳазар қилишини изҳор этиш мақсадида ўз жисмларини ўта ғарибона жганда билан епганлар, ваҳоланки, ҳозирги роҳиблар ўзларига кенг қилиб, яна астарли, астарли бўлгандаям қимматбаҳо ялтироқ шоҳи астарли жуббалар тиктиряптиларки, бу уларни сервиқор ва улугвор қилиб кўрсатади, барча аҳли дуне сингари, шу либосда кўзбўямачилик қилишади, уят-андишани унутиб, кўча-кўйда, ибодат пайтида шу кийимда савлат тўкиб юришади. Уз тўрларига имкони борича кўпроқ балиқ илинтиришга уринган балиқчилар сингари улар ҳам ҳалпиллаган жуббаларининг кенг ₂ этаги остига кўпроқ рие аҳлини, кўпроқ бева хотинларни, кўпроқ лақма эркагу аелларни тўплашга уринадилар, — кўпроқ шундай ишлар устида жон куйдирадила.р. Хуллас, агар ҳақиқатга яқинроқ еп-дашадиган бўлсак, уларнинг ридолари эмас, балки ридоларинипг рангигина роҳибларга хосдир. Қадимги роҳиблар одамзоднинг ҳаловати ҳақида бош қотиришган, ҳозирги роҳибларнинг фикру зикри эса, аеллару бойлик орттиришдир, улар бор кучларини таҳдиду тур'ли-туман даҳшатлар тасвири билан овсарларни қўр-қитишга, жамики гуноҳлар хайр-эҳсон, ош-худойилар қилиш билан ювилади, деб ваъз қилишга сарфлайдилар: шундай қчлиб улар, яъни тарки дуне қилиш мақсадида эмас, балки қалбан ол-чоқ бўлганлари учун ишламай кун кечириш ниятида роҳибликни танлаган одамлар шунга эришадиларки, биров уларга нон олиб келади, бошқаси шароб юборади, учинчиси эса, марҳумлар арвоҳини едлаб дуо қилиши учун акча ташлаб кетади. Ори рост, эҳсону ибодат чиндан ҳам гуиоҳларни ювади, вале садйқа берув-чилар, уни қабул этиб олаетганларнинг ҳақиқий башарасини кўришганда, еки ҳеч бўлмаса, билишганда эди, садақаларини ўзларига олиб қолган, йўқ деганда чўчқа олдига ташлаган. бўлар-дилар. Садақа олувчилар қанча оз бўлса, қора ридо кийганлар учун шунча яхши, — буни улар тушуниб олишган, — мана шу боисдан ҳар битта роҳиб айюҳаннос солиб бақириб-чақириб, дағдаға қилиб бошқасини йирик ўлжа тепасидан нари қувишга уринади. Улар зино қилғувчи эркакларни фош қиладилар, чунки зино қилувчилар шаҳватни тарк этсалар, барча аеллар шу фош этганларга қолади. Улар ришвахўрликни ва ғайри қону-ний^ўлпонларни қоралайдилар — шу мақсаддаки, ўшал ўлпонлар-ни ўзлари йиғиб олишни истайдилар, агар шундай бўлса, уларнинг ўз таъбирича, у дунеда бандаларни дўзах азобига солувчи ўшал мол-давлатлар эвазига. ўзлари учун яна ҳам кенгроқ жуббалар тикишлари, бирон епископликни еинки яна бошқа бирон

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

яаъзҳонни сотиб олишлари мумкин экан. Борди-ю, мана шунақа ва шу сингари яна беҳисоб разилликлари учун уларга дашном берадиган бўлишса, улар: «Биз айтганни қилинг, вале биз қилган ишни қилманг», деб жавоб қиладиларки, фақат шу тарзда гуноҳи азимдан фориғ бўлиш мумкин эмиш, бундан чиқди, саботли, иро-дали бўлиш чўпонлардан кўра қўйлар учун осонроқ экан. Бироқ бундай масл'аҳатни тинглаганларнинг аксарияти уни тамомила ўзгача талқин этишини деярли ҳамма роҳиблар жуда яхши тушу-нишади. Ҳозирги роҳиблар, ўзларининг айтганини сўзсиз бажс .айлашингизни истайдилар, айнан уларнинг ҳаменини қалпайти-ришингизни, уларга ўз сирларингизни баен қилиб туришингизни; маъсума-, сабр-қаноатли бўлишингизни, сизга озор берганларни кечиришингизни, ғийбат қилмаслигингизни истайдилар. Булзр-нинг ҳаммаси ғоят даражада мақтовга сазовор, савоб ишлардир, .лекин не боисдан улар сизга буни такрор-такрор ўгит қилмоқда-.лар? Шунинг учунким, аҳли мардум уларнинг сабоғига амал қилса, шу мардум қилиши керак бўлган ишларга ўзлари қўл ур'ган бў-лардилар. Ҳамма ҳам яхши тушунади, агар уларнинг ақчалари бўлмаса, ишлашга мажбур бўладилар. Модомики сен ақчангни ўз ҳузур-ҳаловатинг учун сарфларкансан, унда роҳиб бекор ўтира олмайди; агар сен аелларга муҳаббат изҳор этсанг, унда роҳиб лкки қўлини бурнига тиқиб қолади; борди-ю, сен бесабр бўлсангу озор берувчини кечирмасанг, унда роҳибнинг уйингга келиб, ■оилангда жанжал кўтаришга урин қолмайди. Э, нимасини айтай? Башарти улар аҳли тафаккур олдида ўзларини оқламоқчи бўлса-лар, ҳар сафар, албатта, ўзларини-ўзлари емоиотлиқ қилиб қўяди-лар. Баски, улар сабр-қаноат билан зоҳидона кун кечиришга қодир змас эканлар, уйларида хап ўтирсалар бўларди. Модомики улар зоҳидликни бўйинларига олган эканлар, нечун инжилга. амал қилиб яшамайдилар? Ахир Исо алайҳиссалом ҳам ишлаган, ҳам сабоқ берган эдй-ку. Булар ҳам олдин ишласин, кейин ўзгаларга насиҳат қилишсин-да. Мен ўз умримда саеқларнинг, фосиқла'рнинг наинки аслзода ҳонимларга, шунингдек, роҳибаларга ҳам илакиш-ган хотинбозларнинг жуда купини кўрганманки, уларнинг барчаси ҳам келиб-келиб черков минбаридан воизлик .қилувчилар эди! Ахир наҳотки биз шундай бадрафторларга эргашсак? Тўғри, қан-дай рафтор қилиш—бу уларнинг шахсий иши, аммо шундай қилишлари яхшими, йўқми — энди бунга худонинг ўзи қози. Фараз қилайлик, сизга заҳрини сочган ўшал роҳибнинг эр-хотин ўртасидаги вафодорликка хиенат энг оғир ' гуноҳдир, деб айтган гапи тўғри ҳамдир, вале инсоннинг бебаҳо нарсасини ўғирлаш — ундан ҳам оғирроқ гуиоҳ эмасми? Уни ўлдириш еинки оворайи жаҳон бўлиб дарб'адарликда юришга мажбур этиш — яна ҳам оғирроқ гуноҳ эмасми? Ким бунга эътироз билдира олади? Эркак билан аелнинг ўзаро алоқа қилиши — бу табиий гуноҳ, вале эркак кишининг нарсасини ўғирлаш, уни қатл этиш ва еки бадарға қилиш, бу энди жиноятдир. Сиз Тедальдодан ўзингизни олиб қочиб, унга жабр қилгансиз, ваҳоланки ундан анча олдин ўзингизни унга ихтиерий равишда топширган эдингизки, буни ҳали юқорида исбот* >

лаб берган эдим. Мен яна шуни ҳам таъкидлаб айтмоқчимаи, сиз . гни, очиғи, қатл этдикгиз, аммо унга шунчалик бешафқат бўлга-нингизга қарамай, у ўз жонига қасд қилмасликка журъат этган экан, бунда сизнинг ҳеч қандай ҳиссангиз йўқ; ҳолбуки, адлия қонунлари мажмуасида айтилишича, юз берган жиноятга сабабчи бўлган шахс ҳам ҳақиқий жиноятчига бериладиган жазога торти-лиши керак экан. У фақат сизнинг касрингизга қолиб, бу ердан бош олиб кетди ва умрининг етти йилини дарбадарликда ўтказди-ким, бунга ҳеч қандай шак-шубҳа йўқ. Бинобарин, мана шу учта қилмишингизнинг ҳар бири Тедальдо билан яқин мулоқотда бўл-* ганлигингизга нисбатан беҳад оғирроқ гуноҳдир. Хўш, ўзимизга-ўзимиз: балки Тедальдо қилмишига яраша жазосини тортгандир? —деб савол бериб кўрайлик. Ҳалол гапни айтганда, — йўқ. Би-ринчидан, буни ўзингиз эътироф этдингиз, иккинчидан эса, бошим ни тикиб айтаманки, у сизни жонидан ҳам ортиқ севади. У дилкаш улфатлари орасида бўлган чоғларда ва шубҳа уйғотмасдан гапи-риш имкониятига эга бўлганида, ҳаммадан ҳам сиз тўғрингизда кўпроқ эҳтиром билан гапирар, ҳеч кимни сизчалик юксак таъ-рифламас ва мадҳ этмасди. У сизни деб ўзининг бутун давлатидан, номусидан, эркидан — ҳамм'а-ҳаммасидан воз кечишга ҳам тайер эди. Е унинг насаби пастмиди? Е ҳамшаҳарлари сингари ҳушсурат эмасмиди? Е йигитларга хос жасоратли эмасмиди? Е уни бу ерда эъзозлашмасмиди, у билан улфатчилик қилишни еқтиришмасмиди, ҳамма қўярда-қўймай, уни меҳмонга чақирмасмиди? Буларни сиз асло инкор эта олмайсиз. Бас, шундай экан, қандай қилиб сиз жоҳил, ҳасадгўй, овсар бир роҳибнинг маломатларига ишониб, Тедальдога бунчалик бераҳмлик .қилдингиз? Мен эркак зотини назарга илмаган ва унинг қадрига етмаган аелни тушуна олмай-ман; бу янглиғ гумроҳлик қилган ает, ўзининг қандай одамлиги ва худойи таолонинг иродаси билан бошқа ҳар қандай жониворлар-дан фарқ қилиб турувчи эркакнинг нақадар улуғвор ва нақадар қалби пок эканлиги ҳақида ўзига-ўзи ҳисоб бермоғи лозим эди, —■ бинобарин, ает ўзининг севикли маҳбуба эканлигидан ғурурлани-ши, азиз маҳбубини қадрлаши ва қалбидаги ишқ алангаси ҳеч қачон сўнмаслиги учун ҳамма жиҳатдан унинг кўнглини овлаши лозим эди. Узингиз биласиз, сиз мечкай, очофат роҳибнинг васва-сасига учганингиздан шундай қилгансиз. Ажаб эмаски, Тедаль; нинг ўрнини ўзи эгаллаш ниятида уни қалбингиздан ситиб чиқар-ган бўлиши ҳам мумкин. Уз хатти-ҳаракатининг оқ'ибатипи закиена идрок этишга қодир бўлган илоҳий адолат худди мана шу гуноҳингиз учун сизни бежазо қолдирмасликни мақбул курди ва Тедальдони'ўзингиздан айиришингизда унинг ҳеч қандай айби бўлмагани каби, эрингиз ҳам Тедальдо туфайли бегуноҳ жазога тортилди, эрингиз кўйида эса энди ўзингиз изтироб чекмоқдасиз. Агар сиз шул кулфатингиздан халос бўлишни истасангиз, шу парсани ваъда қилмоғингиз, наинки ваъда қилмоғингиз, энг му-ҳими ўшал ваъдангизга вафо айламоғингиз лозим: мабодо кун-лардан бир кун ўшал Тедальдо узоқ жудоликдан ксйин яна-қайтиб келиб-нетиб қолгудек бўлса, унга сиз қайтадан илти^Ьот

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

кўрсатмоғингиз, ўз муҳаббатингиз, мурувватингизни я на у билая баҳам кўрмоғингиз, бинобарин, яна у билан қовушмоғингиз — хуллас, ўша жинни-санғи роҳибнинг гапларига кўр-кўрона ишон-масингиздан олдин Тедальдо сизнинг истиқболингизда қандай ҳуқуқларга эга бўлган бўлса, шу ҳуқуқларнинг ҳаммасини му-каммал тикламоғингиз лозим бўлади».

Дарвиш шу ерга келганда, гапига нуқта чекди, шунда унииг гапларини диққат билан тинглаб ўтирган аел у келтирган далил-ларни етарли даражада ишончли эканлигини ва дарвиш таъкидла-ган фикрни эътироф этиб, айнан шул гуноҳим учун жазога лойиқ эканман, деб айбига иқрор бўлди-да, бундай деб гап бошлади: «О, порсо зот! Эътироф этишим лозимки, мутлақ ҳақ гапни баен қилдиигиз. Сизнинг шарофатингиз билан, мен ниҳоят роҳиблар-нинг қанақа одам эканлигини идрок қилдим, зеро сиз билан суҳ-бат қилгунимча мен уларни авлие деб билардим. Энди қўлимни кўксимга қўя туриб, шу нарсага иқрор бўлиб айтаманки, мен .Тедальдо билан бу йўсинда муомала қилиб, чиндан ҳам гуноҳи азимга йўл қўйибман, борди-ю, гуноҳимни ювиш чораси топилгаи-да эди, айнан шу сиз лозим топган усулда жон-жон, деб айбимни ювган бўлардим, аммо иложим қанча? Афсус ва надоматлар бўлсинки, энди Тедальдо ҳеч қачон бизнинг еқларга қайтиб келол-майди — у оламдан ўтган. Модомики, буни бажо айлаб бўлмас экан, ваъда беришнинг ҳам ҳожати йўқ».

Дарвиш унинг гапига шундай деб эътироз билдирди: «Хоним афанди! Парвардигор менга аен қилдиким, Тедальдо ўлмаган, — у соғ-саломат ва борди-ю, сиз унга яна лутф ва карам кўрсатсан-гиз, у яна жаннат роҳатига мушарраф бўлгай».

«Эсингизни йиғинг! Нима деяпсиз ўзи? — деб чинқириб юбор-ди хоним. — Мен куча эшигимиз олдида етган унинг жонсиз жаса-дини ўз кўзим билан кўрганман ахир, унинг баданидаги жароҳат изларини ҳам кўрдим, уни бағримга босиб, жонсиз юзини кўз ешларим билан ювдимки, худди мана шу хатти-ҳаракатим ғаламис одамларнинг миш-миш гап тарқатишига баҳона бўлган бўлса керак».

Дарвиш уига деди: «Сиз нима десангиз денг, хоним афанди, аммо ишонтириб айтаманки, Тедальдо тирик ва агарда сўз бер-сангизу сўзингизнинг устидан чиқсангиз, ҳадемай уни ўз кўзингиз билан кўрурсиз».

«Мен шартингизга кўнаман, жон-жон деб рози бўламан, — деди хоним. — Эримнинг озодликка' чиққанига ва ҳеч қандай қийин-қистоққа солинмаетганига, Тедальдонинг эса, тирик эканли-гига ишонч ҳосил қилиш — ахир бундай сарбаланд саодат бўлиши мумкин эмас мен учун».

Шунда Тедальдо ўзини'танитиш ва аел кўнглида унинг эрини халос этиш борасида қатъийроқ ишонч туйғусини уйғотиш пайти етганини тушунди. «Хоним афанди! — деди у. — Эрингиз қисмати-дан ортиқ хавотирланмаслигингиз учун сизга катта бир сирий очаман, аммо умрингизнинг охиригача уни ҳеч кимга айтмаслик шарти билан».

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Хоним^бу дарвишнинг авлие одам эканлигига ҳеч шубҳа қил-масди, шунинг учун ҳам у билан елғиз қолишдан, яна хилват оромгоҳда бирга бўлишдан асло қўрқмаган эди. Тедальдо ана шу вазиятни мулоҳаза қилиб кўриб, охирги марта бирга бўлишган тунда хоним совға ^илган узукни енидан чиқарди-да (буни у мудом кўз қорачиғидек асраб келар эди), уни аелга кўрсатиб сўради: «Танияпсизми, хоним афанди?»

Хоним бир кўз ташлашдаеқ узукни таниди. «Ҳа, мессер, бир вақтлар буни Тедальдога тортиқ қилиб эдим», деди у.

Шунда дарвиш дик этиб ўрнидан туриб кетди, эгнидаги дар-вишлик жандасини отиб ташлади, қулоҳини ечди ва Флоренция шевасида сўради: «Мени-чи, танияпсизми?»

Хоним Тедальдони таниб, эсанкираб қолди; гўе қаршисида Тедальдонинг арвоҳи тургандай қўрқиб кетди, у Кипр оролидан қайтиб келган маҳбуби Тедальдонинг қучоғига ўзини отган б.ўлар-ди, аммо унга ташланмади, — йўқ, у даҳшатга келиб, сал бўлмаса хонадан қочиб чиқиб кетай деди, зеро, унинг назарида бу — гўри-дан туриб келган Тедальдо бўлиб кўринган эди.

Бироқ шу пайт Тедальдо ўзи гап бошлади: «Қўрқманг, хоним. Мен—сизнинг Тедальдонгизман, мен соппа-соғман, ўлган ҳам эмасман, сиз ва менинг оға-иниларим ўйлагандек ўлдирилган ҳам эмасман».

Хоним унинг овозини таниб бир оз кўнгли жойига тушди; унинг юзига тикилиб қараб, рўпарасида турган зот чинданам Тедальдо эканлигига ишонч ҳосил қилди-да, сўнг йиғлаб юбориб, унинг бўй-нига осилиб ўпа бошлади. «Азизим Тедальдо!—деди у.— Сениям кўрадиган кун бор экану!»

Тедальдо уни маҳкам қучиб ўпди. «Хоним афанди!— деди у.— Ҳозир назокатли эркалашларнинг мавриди эмас. Мен эрингиз-нинг соғ-саломат ҳузурингизга қайтиб келиши учун қўлимдан келган ҳамма ҳаракатни қилмоқчиман, эртага оқшомдан қолмай,сиз-ни хурсанд қилсам керак, деган умиддаман, борди-ю, уни халос бўлишига менда бугун умид пайдо бўлса, унда шу бугун кечасиеқ қаршингизга келиб, хийла қулайроқ шароитда ҳамма гапни сўзлаб берурман».

У яна дарвишлик жандасини, қулоҳини кийиб, маҳбубасини яна ўпиб ва умидвор қилиб, унинг ҳузуридан чиқиб кетди ва бўла-жак қатлдан даҳшатга келиб, қутулиб қолишдан деярли мутлақо умидини узган, Альдобрандинонинг ҳибсда изтироб чекиб етган ерига йўл олди. Тедальдо қамоқхона нозирларининг ижозати билан, гўеки ўлим олдида маҳбуснинг руҳини кўтармоқли бўлгандай, унинг олдига кирди, енига ўтириб шундай гап бошлади: «Альдоб-рандино! Мен сенинг дўстингман, беайб эканлигингдан огоҳ бўлган парвардигор сенга шафқат қилди ва ҳибсдан озод этмоқ учун мени Ҳожатбарор этиб юборди. Агар сен, худо ҳаққи, арзимаган бир Ҳожатимни чиқарсанг, ҳеч шак-шубҳасиз, эртага ўзинг кутиб етган ўлим ҳукми ўрнига, оқлансин, деган ҳукмни эшитгайсан».

Альдобрандино унга шундай жавоб қилди: «О саховатли одам! Гарчи сени танимаяпган ва қаерда кўрганлигимни эслолмаяпган

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

бўлсам ҳам, баски, мени халос этмоқ учуй жон куйдираетган э-кансан, ўйлайманки, ҳақиқатан ҳам дўстим бўлсанг керак. Гап-нинг ҳалолини айтганда, бўйнимга қўйишаетган жиноятни мен қилмаганман, — эшитишимга қараганда, ўшал жиноят учун мени қатл этишмоқчимиш,— лекин ҳаетимда кўпгиина бошқа жиноятлар-га қўл урганман, эҳтимол, ўша гуиоҳларим учун азоб чекаетган-дирман. Шундай- бўлса ҳам худонинг шоҳидлигида айтаман: парвардигор чинданам шафқатини мендан дариғ тутмаган экан, сенинг наипки кичик, энг йирик ҳожатингни чиқаришга сўз бера-мап ва чиқараман ҳам.. Кўнглингда нима гапинг бўлса сўрайвер, — озодликка чиқсам, ҳамма истакларингни зўр жидду жаҳд билан астойдил бажаргум».

Шунда дарвиш унга деди: «Истагим битта: сени Тедальдонинг • қотили деб ўйлаб устингдан шикоят қилган унинг тўртта ака-ука-сини кечир, агар улар сендан кечирим сўрашса, улар билан дуст ва оға-ини тутин».

Альдобрандино ҳам унинг гапига бундай жавоб қилди: «Инти-қомнинг нақадар тотли ҳиссиет эканини фақат таққирланган одам билади ва у ўч олишни жон-жаҳди билан истайди. Шунга қарамай — мен бажону дил уларни кечираман, аллақачон кечи-риб бўлдим ҳам, ишқилиб тангрим мени ўлимдан халос этса бўл--гани. Айтмоқчиманки, агар ҳаетим сақланиб, менга эрк берилса, илтимосингни албатта бажо келтиргайман».

Дарвиш унинг жавобидан қаноат ҳосил қилди ва ҳамма гапни тафсилоти билан изоҳлаб. ўтирмай, фақат сен ноумид бўлма, зеро эртага оқшомдан қолмай, албатта ҳамма ишинг хайрли якунлан-ганидан хабар топасан, деб айтди.

Тедальдо қамоқхонадан шаҳар ҳокимининг қасрига йўл олди ва у ерда ҳокимга шундай сўзлар билан юзланди: «Ҳукмдор! дар ’ бир одам, алалхусус, сиздек мансабдор зотлар, ҳақиқатни рўебга чиқармоқ борасинда бутун кучларини сарфлашлари лозим, бундан. мақсад шулким, бегуноҳларни жазодан қутқариб, айбдорларни жазога мустаҳиқ этмоқдир. Сизпинг шаън-ша'вкатингизни янада сарбаланд қиладиган иш тутиш ва гуноҳкорларни жазога тортиш мақсадида мен ҳузурингизга келдим. Альдобрандино Палерминига жуда оғир айб қўйганингиз ҳаммадан ҳ'ам ўзингизга яхшироқ аендир — сиз уни Тедальдо Элизеииинг қотили деб қатъий ишо-насиз ва унинг устидан ҳукм чиқариш ниятидасиз. Вале, сиз хато йўлдан бормоқдасиз, — мен буни сизга вақт ярим кечага бормасда-поқ исботлаб бераман: ўшал йигитнинг ҳақиқнй қотилларини ҳузурингизга бошлаб келаман».

Ву диловар зот Альдобрандинога ачинаетгаи эди; у дарвиш-нинг тафсилотли ҳикоясини тинглаб, унинг қистовига қулоқ осди-да, бу маҳалда бир уйқуни олган мусофирхона соҳибларини, шунингдек, уларнинг хизматкорини ҳам. ҳибсга олиш ҳақида фармон берди, ҳибсга олиш пайтида айбдорнинг биронтаси ҳам қаршилик кўрсатмади. Шаҳар ҳокими бор ҳақиқатни билиш мақсадида уларни қийноққа солишни буюрган эди, улар қийноқдан қутулиш мақсадида ҳам бараварига, ҳам якка-якка олиб борилган

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

сўроқ пайтида холисанилло, айбларига иқрор бўлдилар, аммо ўлган одамнинг Тедальдо эканлигидан бехабар эканликларини айтдилар. «Хўш, уни не боисдан ўлдирдингиз?» — деб берилган сўроққа улар шу важни сабаб қилиб кўрсатдиларки, ўзлари мусо- . фирхопада йўқликларида, марҳум соҳиблардан бирининг хотиниг^ шилқимлик қилиб уни зўрламоқчи бўлган экан.

Сўроқ тугагач, дарвиш шаҳар ҳокимидан кетишга ижозат сўраб, донна Эрмеллинанинг уйига пинҳона кириб борди ва бутун хона-донда елғиз ўзи бедор ўтирган хонимни курди: у эри ҳақида хушха* бар эшитиш ва ўз севикли маҳбуби билан батамом ярашиш нияти-да Тедальдонинг йўлига кўз тикиб ўтирган эди. Тедальдо қувноқ чеҳра билан кириб бориб, шундай деди: «Хушвақт бўл, эй қалбим соҳибаси! Эртага эринг, ҳеч қандай шак-шубҳасиз, эсон-омон уйга қайтиб келади». Шундан кейин у ўз гапининг янада ишончлироқ бўлиши учун ҳамма бўлган воқеани муфассал сўз-лаб берди. Бу кутилмаган ва ғайри табиий икки ҳодиса, яъни: ўлимига аза тутган Тедальдонинг тирик қайтиб келиши ва эрининг қисматидаги хайрли ўзгариш (у эрининг оқланишига энди қатъий ишона бошлаган эди) хонимни фавқулодда завқлантириб юборди, — у Тедальдони маҳкам қучоқлаб ўпди, шундан сўнг улар икки томоннинг хоҳиши билан тўшакка етдилар, пурнеъмат ва фараҳ-бахш сулҳ тузишиб, узоқ вақт сафо сурдилар, бир-бирларини лаззатлантирдилар. Субҳидамда эса, Тедальдо Эрмеллинага ўз ниятларини айтиб, ўрнидан турди ва унга ҳамма гапни қаттиқ сир тутишни яна бир бор тайинлаб, яна дарвишлик жандасини кийди-да, Альдобрандинонинг ишини тўғирлаш учун чиқиб кетди.

Тонг отиб, кун еришгач, шаҳар ҳокими масала равшан, деган қарорга келди-да, дарҳол Альдобрандинони бўшатиб юборди, яна бир неча кундан кейин эса, айни қотиллик содир бўлган ерда қон-хўрларнинг боши олинди. Альдобрандино беқиес даражада шод-мон бўлиб, шунингдек, хотинининг хешлари ва ер-дўстларини ҳам хушнуд этиб, озодликка чиққач, бундай саодатга фақат дарвиш-нинг қотишуви туфайли муяссар бўлганини эътироф этди-да, ундан ўз хонадонининг азиз меҳмони бўлишни .илтимос қилди ва унга шаҳардалик пайтида мудом унинг уйида яшашии таклиф қилди. Эр ҳам, хотин ҳам ҳар бир нарсада дарвишнинг кўнглини овлашга, уни эъзозлашга уринишди, қандай одам учун жон куйди-раетганини яхши билган хотин-ку, инчупин. Орадан бир оз вақт ўтгач, Тедальдо Альдобрандинони ўз. ака-укалари билан яраштн-ришга бел боғлади ва Альдобрандинога унинг ваъдасини эслатди. Бу. пайтда Тедальдонинг ака-укалари, айтишларича, ҳокимнинг Альдобрандинони оқлаб чиқарган ҳукмидан норози бўлишиб, би-рон фалокат юз бермасин, деб қуролларини қўлларидан қўймай юришарди. Альдобрандино ўзининг узр сўрашга тайер эканлигиия изҳор қилди. Шунда дарвиш унга, эртаси купи катта зиефат бе-ришни таклиф қилди, мана шу зиефат пайтида Альдобрандино ҳам, унинг қавм-қариндошлари ҳам, қариндошларининг хотинлари ҳам Тедальдонинг тўрт ака-укасини, уларнинг хотинларини очиқ чеҳра билан кутиб олишсин, деб илтимос қилди, ўзи эса, ҳозир

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

бориб ака-укаларини базмга ва иноқлашишга таклиф этиб келажа-гини айтди. Дарвиш Альдобрандинонинг розилигини олиб, ўз оға-инилари ҳузурига йўл олди ва анчага чўзилган зарурий музокара-дан сўнг, инкор этиб бўлмайдиган далиллар ердамида, Альдобрандинодан узр сўраш ва у билан дўстлашиш лозимлигини уларга осонгина уқтирди. Кейин ҳаммаларини хотинлари билан биргаликда эртага Альдобрандино бераетган зиефатга таклиф этди, улар ҳам дарвишнинг чин сўзига ишониб, боришга ваъда бердилар.

Алқисса, эртаси куни тушлик пайтида меҳмонларни кутаетган Альдобрандино уйига биринчи бўлиб мотам либоси кийган тўрт оға-ини ва уларнинг айрим ер-дўстлари келишди, улар Альдобрандинонинг меҳмонлари қошида яроқларини ерга отишди ва ўз қил-мишлари учун узр сўраб, ўзларини унинг ихтиерига топширишди. Альдобрандинонинг хўрлиги келди, уларни қучоқ очиб қарши олди, ҳаммаси билан оғиз-бурун ўпишди, икки-уч илиқ сўз билан уларнинг таҳқирларини кечирганини айтди. Кейин ака-укаларнинг опа-сингиллари ва хотинлари ҳам қора кийимда келишди, донна Эрмеллина билан ўзга хонимлар уларни 'ҳам зўр илтифот билан қарши олдилар.

Эркакларни ҳам, хонимларни ҳам жуда яхши меҳмон қилишди, ушбу базмда тортилган ҳар бир таом энг зўр таҳсинга лойиқ эди, вале Тедальдонинг хешлари камгап ва хомуш эдилар: бошларига тушган мусибат ҳали жуда янги эдики, уларнинг бу ғамгинликлари сиртдан либосларининг мотамона рангида акс этиб турарди, шун-га кўра, бу ҳол уларнинг айримларида, дарвиш уюштирган базми жамшиддан норизолик уйғотди, илло, бу кайфият дарвиш эътибо-ридан четда қолмади; ахири, у шировар пайтида, сукутни тарк этиш лозим, деган қарорга келиб, — уҳамма ишни олдиндан режа-лаб қўйган эди, — ўрнидан турди ва жамоага юзланиб деди: «Зие-фатимиз ширин ўтиши учун Тедальдонинг иштироки зарур бўлиб қолди, баски сизлар уни мудом ораларингизда бўлганига қарамай, танимаган экансиз, энди уни сизларга ўзим кўрсатаман».

Шундай дея, у эгнидаги ридони барча дарвишона рўдаполар-ни ечиб ташлаб, ям-яшил ипак камзулда қолди, шунда одамлар беқиес даражада ҳайратга келиб, унга бақрайиб қараб қолишди, унинг юз тузилишига қанча тикилишмасин, Тедальдо эканлигига ҳеч ишонгилари келмасди. Щунда Тедальдо ўзининг қавм-қарин-дошлари ҳақида гап очди, уларнинг ҳаетида содир бўлган ҳар хил воқеаларни эслади, шунингдек, ўз бошидан кечирганларини ҳам айтиб берди. Бундай далилларни эшитган ака-укалари ва бошқа эркаклар севинчдан йиғлаб юборишиб, унга ташланиб, ўпа бош-лашди, кейин хонимлар — қариндошлариям, бегона хонимлар ҳам уни қутлаб ўпа ,бошлашди, елғиз донна Эрмеллина бундан истисно эди.

Альдобрандино' эса хотинига деди: «Бу қанақаси, Эрмеллина?
Нечун сен бошқа хонимлар сингари Тедальдони табриклама-япсан?» -

Эрмеллина ҳаммага эшиттириб эрига шундай жавоб қилди:

«Бу

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ерда ҳозир бўлганлардан биронтаси ҳам уни менчалик астойдил қутламаган ва қутлай олмаган ҳам бўларди, — ахир ҳаммадан кўпроқ унга мен миннатдорчилик изҳор этишим лозим: чунки у менга сени қайтариб берди, лекин биз Тедальдо деб ўйлаган анави марҳумга аза тутган кунларимизда шаҳарга ҳар хил елғон-яшиқ гаплар тарқалган эди, мен ўша ғийбатлардан истиҳолага бориб уни қутлашдан ўзимни ушлаб турибман».

«Бе, қўйсанг-чи, бу гапни! — деди Альдобрандино. — Ғийбатчи-ларнинг гапига ишонмайман! Бу гапларни мен илгариям бўҳтон деб ҳисоблаганман, энди мени ўлимдан қутқариб қолишучун шунча эзгуликлар қилганидан кейин эса, инчунин. Дарҳол ўрнингдан тур ва бориб уни қучоқла».

Эрмеллинаям худди шу гапни кутиб турган эди—у эрининг амрини бажо айлашга ошиқиб, ўрнидан турди ва бошқалардан ибрат олиб, Тедальдони ўпиб, очиқ чеҳра билан қутлади. Альдобрандинонинг ҳиммати Тедальдонинг оға-иниларидаям, шунингдек, ўзга ҳамма эркак ва аелларда ҳам шодиена таассурот қолдирди, зеро бу ҳиммат шаҳардаюрган м-ишмишлар туфайли айрим киши-ларнинг кўнглида пайдо бўлган шубҳаларни батамом йўқ қилиб ташлаган эди. Тедальдонинг қайтиб келиши муносабати билан ҳамма ўз хурсандчилигини изҳор қилгач, йигит ўз қўли билан акалари ва иниларининг мотам либосларини йиртиб ташлади, сингиллари ва қайнсингилларининг бошларидаги қора рўмолларини ҳам юлқиб олди, сўнг уларга бошқа либос, бошқа рўмол олиб келишни буюр-* ди. Меҳмонлар кийимларини алмаштириб олишгач, қўшиқ куйлаб, рақс туша ва вақтичоғлик қила бошладиларким, бу мотамсаро маърака бора-бора сершовқин базми жамшидга айланиб кетди. Кечқурун эса, зиефатда бўлган одамларнинг ҳаммаси Тедальдони-* кига меҳмондорчиликка бордилар, шу алфозда улар бир неча кун бетиним маишат қилдилар.

Флоренцияликлар яна анча вақтгача Тедальдога худди мўъжи-зага, .қайта тирилган мурдага тикилгандай шубҳа билан қараб юрдилар. Кўпчиликни, ҳаттоки, ўз ака-укаларини ҳам: Тедальдо-микин е бошқа биронта одаммикин?— деган шубҳа ҳамон тарк I этмасди. Улар унинг Тедальдо эканлигига гоҳ ишонишар, гоҳ ишо-нишмасди, агар бу ерд!а юз берган бир ҳодиса, ўлган одамнинг ким-лигини ойдинлаштириб бермаганда, эҳтимолки, улар яна узоқвақт Тедальдодан шубҳаланиб юрган бўлармидилар, — у воқеа мана бундай бўлган эди.

Кунларнинг бирида Тедальдонинг уйи олдида Лунижана аскар-лари ўтиб кета туриб уни кўриб қолишди ва: «Яхшимисан, Фацуо-л©!» — деб қичқиришди.

«Мени биронта одамга ўхшатдинглар шекилли»,— деди Тедальдо ака-укаларининг кўз олдида.

Аскарлар унинг овозини эшитиб, хижолат бўлишди ва узр сўра-шиб дейишди: «Сиз чинданам бизнинг бир ўртоғимизга — понтре-молялик Фацуолога жудаям ўхшаркансиз,—у бундан икки ҳафтача бурун шу шаҳарга келган эди, шундан бери дом-дарак-сиз бўлиб кетди. Дарвоқе, биринчи қарашдаек кийимингиз бизни

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

сал шубҳага солган эди, — негаки у ҳам худди бизга ўхшаган аскар эди-да».

Тедальдонинг энг катта акаси бу гапларни эшитиб, аскарлар олдига яқин борди ва ўша Фацуоло қандай кийимда эди, — деб сўради. Улар Жавоб қилишди, — маълум бўлишича, марҳум худди аскарлар айтганидек кийимда экан. Шундай қилиб, мана шу ва яна турли хил аломатларга суяниб, ўлдирилган Тедальдо эмас, балки Фацуоло эканлигини аниқлашди, бинобарин, Тедальдонинг оға-инилари ва бошқалар кўнглида қолган Тедальдо борасидаги сўнгги гумонлар тамомила барбод бўлди. Тедальдо эса, Флорен-цияга бадавлат бўлиб қайтиб, ўз ишқига содиқ қолди ва маъшуқа-си у билан энди бошқа аразлашмай қўйгани туфайли, икковлари ғоятда эҳтиеткорлик билан баҳамжиҳат иш тутиб, яна узоқ йиллар ишқ лаззатидан баҳраманд бўлиб яшаган экан. Худои таоло бизларга ҳам шундай лаззатли ҳает ато этсин!

8

Ферондо ухлатадиган хаб дори ичади ва уни тириклайин дафн этишади; айни пайтда унинг хотини билан ишрат қилиб /орган аббат уни дахмадан зиндонга олиб ўтади, шунда Ферондони, сен аърофдасан, деб ишонтиришга-ди; кейин Ферондо қайта тирилгач, йўқлигида хотини аббатдан орттирган ўғилчасини тарбиялайди

Эмилия, жуда узун бўлишига қарамаи, наинки тинглЬвчиларни чарчатган, балки (агар ҳикоядаги ҳодисаларнинг беҳисоблиг'и ва турлилигини эътиборга олинадиган бўлса) аксинча, ҳаммага ниҳоятда қисқа бўлиб туюлган ўз ҳикоясини тугатгандан сўнг, қиролича Лауреттага имо қилди ва у қироличанинг муддаосини т.ушуниб, ўз қиссасини шундай бошлади:

— Дилбар хонимлар! Эсимга ҳақиқатда бўлиб ўтган бир воқеа тушди, ваҳоланки у сизларга мутлақо уйдирма бўлиб туюлиши ҳам мумкин — чунки унда баен қилинадиган воқеа чинданам ҳақиқат-дан жуда йироқдир; боя бир одамни бошқа одам деб ўйлаб унга аза тутганлари, дафн этганларини эшитдиму бирдан шу воқеа эсимга тушиб кетди. Хуллас, мен сизларга бир одамнинг қандай қилиб тириклайин дафн этилгани, кейинчалик куп одамлар уни тирик инсон деб эмас, балки тирилиб тобутдан турган одам деб тан олишгани (бунга унинг ўзи ҳам ишонган эди) ҳамда жазога мустаҳиқ бўлган айбдорни азиз-авлие деб эътироф этишгани борасида сўзлаб бераман.

Алқйсса, Тосканада бкр монастирь бўлган эди, у ҳозир ҳам бор; илло, у аксарият монастирлар сингари ғоятда овлоқ бир ерга жой-лашган эди, ушбу, ибодатгоҳнинг пири бўлмиш роҳиб, ҳар жиҳат-дан ўта художўй киши эди, — агар унинг ает зотига мойиллигини ҳисобга олинмаса, албатта. У шу қадар эҳтиеткорлик билан иш тутардики, деярли ҳеч ким унинг бу одатипи наинки билар, ҳатто

шундай одам деб ундан гумонсирамасди ҳам, зеро унинг жиддият билан кечираетган зоҳидона ҳаети ҳеч кимда шубҳа уйғотмасдн. Мана шу аббат Ферондо исмли мол-давлатли, аммо ғирт овсар би о деҳқон билан дуст тутинди; гарчи аббат аҳен-аҳенда деҳқоннинг гўллигидан кулиб вақтичоғлик қилиш ниятидау билан танишган бўлса ҳам кейинроқ хотинининг соҳибжамол эканлигига кўзи тушиб қолиб, ул аелга шунчалик шайдо бўлиб қолдики, кечаю кундуз бутун фикру зикри ўшанда бўлиб қолди. У Ферондонинг ғирт аҳ-моқ эканлигини, вале, ўз хотинчасига муҳаббати ва унга кўз-қулоқ бўлиш борасида ўта донишманд эканлигини аниқлаб, буткул умид-сизликка тушди. Шунга қарамай, у ниҳоятда доғули одам бўлгани сабабли, барибир Ферондо билан хотинининг аҳен-аҳенда унинг боғчасига сайр-томоша қилгани. бориб туришига муваффақ бўлди, ана шу боғда аббат дорилбақодаги фаровон ҳает ҳақида ва қадим замонларда яшаган эр-хотинларнинг хайрия ишлари ҳақида тас-киибахш суҳбатлар қилиб турди'ки, ахири Ферондонинг хотини аббатга тавба-тазарру қилишни ихтиер қилиб қолди ва бунинг учун эридан ижозат олди.

Алқисса, аел тавба қилгани аббат қошига келиб, унинг пойига тиз чўкди ва бу билан аббатнинг кўнглини тоғдек кўтариб, тавба-сини шундай сўзлар билан изҳор эта бошлади: «Пирим! Агарда парвардигор менга ҳақиқий эр ато этган бўлганида е бўлмаса, ҳеч қандай эр насиб этмаганида эди, эҳтимолки, сизнинг ваъз-насиҳат-лариигизга амал қилиб, бизга баен қилганингиз ўшал барҳаетлик йўлига қадам қўйишим осонроқ бўлармиди. Ва лекин Ферондонинг қандай одамлигини, унинг ғирт овсарлигини ўйлайдиган бўлсак, гарчи мени эрлик хотин деб айтишса ҳам-ўзимни бева деб ҳисоб-лайман, зеро у тирик экан, менинг бошқа эрим бўлиши мумкин эмас, у галварс бўлса, ҳеч қандай важсиз мени итгаям-битгаям рашк қилаверадики, у билан кечираетган кунларим нақ азоб-уқу-батнинг ўзгинасидир. Шу сабабли, тавба қилишга киришдан ол-дин сиздан лутфан сўрайманки, менга бирон йўл-йўриқ кўрсатпб маслаҳат берсангиз, негаки, агар ҳозир мени қўлламасангиз, на қилган тавба-тазарруларим ва на савоб ишларим менга мадад була олади».

Аббат бу гапларни эшитиб, руҳи шодланди: энг аел армоним-нинг ушалишига толе ер бўляпти, деб ўйлади. «Бўтам! —деди у. — Фикри ожизимча, енздек латофатли ва назокатли аел учун телба эр — қип-қизил даҳмазанинг ўзи, алалхусус, бунинг устига яна рашкчи ҳам экан, баски, у ҳам овсар, ҳам ращкчи экан, у билан кун кечириш нечоғлик машаққат эканлигини кўз^ олдимга яққол келтириб турибман. Гапнинг мухтасари шуки/сизга ягона бир маслаҳат беришим ва ягона йўриқ кўрсатишим мумкин: Ферондони рашк дардидан даволаш лозим. Бунинг адвнясини мен яхши била-ман, фақат сиз, ҳозир баен қиладиган гапларимнинг барини сир тута олсангиз кифоя».

«Асло шубҳа қилманг,— пирим,— деди аел,— модомики, сиз сио тутишни буюраркансиз, ўлсам уламай, илло, ҳеч кимга огнз очманман. Фақат унинг усули қандай?»

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

«Агар эрингизнинг рашк дардидан фориғ бўлишини истасангиз, уни аърофга рихлат эттирмоқ лозим», — деб жавоб қилди аббат.

«Тирик одам қандай қилиб жўнайди у еққа?» — деб сўради аел.

«У қазо қилмоғи лозим, шу тақдирдагина аърофга тушади, —

деб жавоб қилди аббат. — Эрингиз у ерда мавжуд азобларнинг ҳаммасини тотиб кўриб рашк дардидан халос бўлгач, сиз махсус

дуоларни ўқиб, худодан унга жон ато этишини илтижо қиласиз, шунда у яна тирилади».

«Демак, унгача беваликда кун кечирарканман-да?» — деб сўради аел.

«Илож қанча, — деб жавоб қилди аббат, — яна мазкур фур-сат ичида бошқага турмушга чиқишни зинҳор-базинҳор ўйламай-сиз, — худо хоҳламайди буни; зеро Феронда тирилгандан кейин сиз яна унинг бағрига қайтмоғингиз лозим бўлади, ана унда эрингиз сизни бешбаттар рашк қила бошлайди».

«Мен розиман, — деди аел, — ишқилиб эрим шайтон васвасаси* дан шифо топса-ю, мени тў'рт девор орасида сақламаса бўлгани, Нимани мақбул кўрсангиз, шуни қилинг».

«Қилишга-ку, қилаверамиз, — деди шунда аббат, — аммо улкан хизматимиз учун каминани нима билан хушнуд этасиз?»

«Қўлимдан келганча хурсанд қиламан, — деб жавоб берди аел.— Бироқ мендек бир одми аел, сиздек юксак мартабали зотни муносиб тарзда хушнуд этишга қурби етармикин?»

Аббат ҳам унга шундай жавоб қилди: «Хоним афанди! Менинг сизга қилмоқчи бўлган хизматимдан ҳам ортиқ жасоратга қодир-

сиз, зероки, мен сизни хушнуд этгувчи ва таскин берувчи ишга қўл

•ураркаиман, сиз ҳам шундай иш қила оласизки, ул ишингиз жис-

мимга қуввату руҳимга — нажот

бағишлагай».

«Ундай бўлса, мен рози», — деди аел.

«Рози экансиз, — деди аббат, — унда мени севингу ишқингиз-дан лаззатланишимга имкон беринг, — зеро мен сизнинг мафту* нингизман ва ишқингизда ениб. кул бўлаездим!»

Аел бу гапни эшитиб, жуда эсанкираб қолди.

«Раҳм айланг, пирим, нимани сўраяпсиз мендан?—деди у.— Мен бўлсам, сизни авлие' одам деб ўйлаб юрардим! Ахир авлиелар ҳам нажот истаб келган аелларни йўлдан уришарканми?»

Аббат ҳам унга шундай жавоб қилди: «Жоним тасаддуқ! Бунинг ҳеч таажжуб қиладиган ери йўқ: қудсиятга бундан асло зиен-заҳмат етмагай, зеро у одамзоднинг руҳида бўлади, камина эсам, сизни жисмоний гуноҳга даъват этаетибман. Зеро мени бунга Амур даъ-ват этди — сизнинг ажиб малоҳатингиз мана шундай тилсимли қувватга эга экан. Гапимга ишонинг, жаҳондаги бирон та ҳам соҳибжамол аел ўз ҳусн-жамолида мағрурланиши учун сизчалик теран асосга эга эмас: шуни ҳа идрок этингким, сиз самовий гузалликни мушоҳада қилиш одатланган порсоларга мақбул бўлмоқдасиз. Бундан ташқари, мен гарчи аббат бўлсам-да, бошқа-ларга ўхшаган худонинг бир бандасиман ва кўриб турибсизки, ҳали қариган ҳам эмасман. Бинобарин, армонимнинг ушалишига ҳисса қўшиш сиз учун асло қийин эмас, билъакс: сиз ўзингиз шу нарсага

нтилмоғингиз лозим, зеро Ферондо аърофдалик пайтида мен илан елғиз қолиб шундай хушҳоллик нашъасини сурингким, амисли у фақат ўз эрингиз билан бўлгандагина сурадиган инакам нашъу намо бўлсин. Буни биронта ҳам зот пайқамайди — чунки сиз мени шу сўнгги дақиқагача ким деб ўйлаб келган бўлсангиз, бошқалар ҳам худди ўшандай деб ўйлашади. Қелинг, худои таолонинг ўзи ато этаетган марҳаматдан юз ўғирманг, — сиз муяссар бўлишингиз мумкин бўлган ва башарти оқилона иш тутсангйз-у менинг масла-ҳатимга кўнсангиз, мушарраф бўлишингиз муқаррар ^бўлган бундай ҳаловатга орзумандлар сон мингта. Булардан қатъий назар, менда ғоятда нафис ва бебаҳо буюмлар борки — уларни сизга ата-ганман. Хуллас, қувончим, гапимга кириб, хўп- деяверинг, ана унда. мен жон-жон деб сиз учун хизмат қилгайман».

Аел ер чизиб қолди— нима қиларини билмай боши қотган эди: рад этишга кўнгли бормас, хўп дейишга уяларди. Аббат эса^унинг тараддудланиб қолганини кўриб, ишни хийла пишириб қўйгани-ни кўнглидан ўтказди, сўнг яна мубоҳасага тушиб кетди, у ҳали бошлаган гапини тугатиб ҳам улгурмаган эдики, аел унинг келтир-ган далил-исботларини кўнглига тугиб олди ва энди ҳеч уялиб-не-тиб ўтирмай, барча айтганларини бажаришга, вале, Ферондо аърофга тушгандан кейингина бажаришга тайер эканлигини изҳор қилди. Аббат ҳам бундан шодланиб кетиб деди: «Биз уни у еққа шу яқин кунлардаеқ рихлат эттиргумиздир, фақат сиз уни эрта е индинга менинг ҳузуримга юборинг». Шундан сўнг аббат аелнинг қўлига жуда бежирим бир узукни қистириб, кетишига ижозат берди. Ает бу

совғадан кўнгли гул^гул яшнаб ва бўлғуси лаззатбахш он-ларни армон қилиб, ўз дугоналари олдига қайтди, уларгааббат-нинг валинеъмат авлие эканлиги ҳақида жуда кўп нарсаларни тўқиб гапириб, улар билан уйига равона бўлди..

Яна бир неча кундан кейин Ферондо монастирга борди. Пири бузрук уни кўрди-ю, аърофга жўнатиш масаласини пайсалга сол-масликка қарор қилди. У бир вақтлар Шарқ ўлкасида бўлганида нуфузли бир зот унга мўъжизакор хусусиятга эга бўлган хаб дори тортиқ қилган эди, у ана шу дорини ахтариб топди; ўша зодагон-нинг таъкидлашича, Муҳаммад пайғамбар ўз бандаларидан бирон-тасини жаннатга жўнатмоқчи еинки аксинча, у ердан чиқариб олмоқчи бўлса, одатда шу хаб дорини қўллар экан ва у қанча истеъмол қилинишидан қатъий назар, кишига ҳеч бир зиен-заҳмат етказмас, балки шундай қаттиқ ухлатиб қўярканки, то таъсир кучи тугамагунча, уни ичгақ одамнинг тириклигига ҳеч ким ишонмас экан; аббат тинмаган май қуйилган стаканга ўша хаб доридан уч кеча-кундузга етадиган миқдордасолиб, уни ўз ҳужрасига кириб келган ҳамма нарсадан ғофил Ферондога ичирди, сўнг уни ўзга роҳиблар олдига бошлаб чиқиб, ҳамманинг олдида калака қила бошлади. Орадан хиел вақт ўтар-ўтмас хаб дори кучга кирди ва Қўққисдан Ферондони шу қадар қаттиқ уйқу элитдики, у турган ерида ухлаб қолди ва йиқилиб тушди. Аббат, бу аҳволдан қўрқиб кетгандек бўлиб, Ферондони ечинтиришни, совуқ сув олиб келиб, унинг баданига пуркашни буюрди, бу билан гўе уни ҳушига келти-

риб, тирилтирмоқчи эди; бундан ташқари, ошқозонда содир була-диган зарарли буғлардан фориғ этувчи, шунингдек, бошқа хатарли касалликлардан асровчи яна кўп турли ўзи билган воситаларнн қўллай бошлади, бироқ бу воситалар ҳеч кор қилмаганини, бино-барин, Ферондонинг ҳушига келмаетганини кўришгач, томирлари-ни ушлаб кўришди ва унДа ҳаетдан асар қолмаганига имон келти-ришиб, Ферондонинг оламдан ўтганига қатъий ишонч ҳосил қилишди. Хотинига ва қариндошларига одам юборишди — улар ҳам дарҳол етиб келишди, хотин ва қариндошлари марҳумга аза тутиб, йиғлашгач эса, аббат жасадни кийинтириб дахмага қўйиш-ни буюрди.

Хотини уйга қайтиб бориб, Ферондодан бўлган боласини ўзидан ўла қолса ҳам ажратмаслигини айтиб, уни ўзи тар-биялай бошлади, эридан қолган хўжаликни ҳам ўзи бошқара бошлади.

Тунда аббат билан болоньялик бир роҳиб (у аббатнинг энг ишончли кишиси бўлиб, эндигина Болоньядан қайтиб келган эди) ,оҳиста туришиб, Ферондони дахмадан олиб чиқиб, зиндонга етқи-зишди —бу ерга ҳеч қандай зие тушмас ва одатда гуноҳ қилгап роҳибларни шу ерга банд этишарди. Улар Ферондонинг эгнидаги кийимларини ечиб олиб, унга роҳиблар либосини кийдиришди ва похолга етқизишиб, то ҳушига келгунича шу алфозда қолдиришди. Болоньялик роҳиб эса, пирининг тайинлаганларини бажо айламоқ учун шу ерда қолиб, Ферондонинг уйғонишини пойлаб ўтирди, вале айни пайтда, монастирь аҳлидан ҳеч кимнинг бу воқеалардан асло хабари йўқ эди. Эртаси куни аббат ўзи билан бир неча роҳибнм олиб, гўе марҳумнинг бевосита таъзия билдирмоқчи бўлгандай, Ферондонинг хотини олдига йўл олди ва уни мотам либосида, маҳзун қиефада кўриб, таскин берувчи бир неча ширин сўз айтди, кейин пичирлаб, аелнинг берган ваъдасини эслатди. Ает энди ўз ихтиери ўзида эканлигини, на Ферондо ва на бошқа бironта одам унга халал бера олиши мумкинлигини ўйлаб, бунинг устига, аббатнинг қўлидаги яна битта чиройли узукка кўзи тушиб, розилик бил-дирди ва у билан гайни бир ерга қўйиб, бу кеча азиз меҳмоним бўласиз, деб айтди. Мана, қоронғи тушиши билан аббат Ферондонинг кийимини кийиб, бир роҳиб ҳамроҳлигида аелникига борди ва у билан бомдодгача дилхушлик қилиб, лаззатланди, кейин яна монастирга қайтиб келди, шу кундан эътиборан у айнан шу мақ-садда бу йўлдан тез-тез қатнаб турдиким, унинг шу йўлдан кетаетганини еки келаетганини баъзан кўриб қолган иримчи қиш-лоқилар уни Ферондонинг жонсарак арвоҳи деб ўйлаб, бу муноса-бат билан талай-талай уйдирмалар тўқиб чиқардилар ва уларни Ферондонинг хотинига сўзлаб бердилар, лекин хотин гап ним а тўғрисида бораетганини жуда яхши тушунарди.

Ферондо ниҳоят ҳушига келди ва ўзининг қаердалигини билол-май, ҳайрон етганида бирдан даҳшатли наъра тортиб болоньялик роҳиб югуриб кириб келди-да, уни хипчин билан савалай кетди.

Ферондо йиғлар, дод солар ва нуқул: «Қаердаман ўзи!» — деб сўрарди.

Роҳиб ҳам ҳар гал унга: «Аърофдасан»,—деб жавоб қпларди.

«Қандай қилиб? — дерди Ферондо. — Бундан чиқди, мен ўлиб-ман-да?»

«Ҳа, ўлгансан», — деб таъкидларди роҳиб.

Буни эшитган Ферондо ўзига мотам тутиб, хотинига, ўғлига ачиниб зор қақшаб йиғлай бошлади, кейин ақл^вар қилмайдиган тутуриқсиз гапларни алжий кетди.

Роҳиб унга егулик ва ичкилик олиб келди. «Уликлар ҳам овқат ейдими?» — деб сўради Ферондо.

«Ейди,— деб жавоб қилди роҳиб,— собиқ хотининг бугун эрталаб монастиримизга сенинг руҳингни едлаш учун ошхудойи қилиб келган эди, шуни олиб келдим, худога шукрока ўқиб, еявер».

«Худо хотинимнинг тўрт мучасини соғ қилсин! — деди шунда Ферондо.—Мен тириклигимда уни жудаям яхши кўрардим, кеча-си била'н сурункасига уни қучоғимдан қўймай, устма-устига ўпиб етардим, кўнглим тусаган пайтларида бўлса, яна баъзи ишлар билан шуғулланардим». Бу пайт унинг иштаҳаси қўзиб, овқат билан майга ташланди, бироқ май унга еқмади ва деди: «Пиримиз-га девор тагида турган* бочкадаги майдан олиб келмагани учун худонинг ғазабига учрайди хотиним».

У овқатланиб бўлиши билан роҳиб ишга киришиб, яна уни савалай кетди.

Ферондо роса дод солиб бўлганидан кейин сўради: «Нечун мени бундай савалаяпсан?»

«Тангрим сени ҳар куни икки маротаба савалашни амр қилган».

«Қайси гуноҳим учун?» — деб сўради Ферондо.

«Бутун вилоятда'энг хушахлоқ аел ҳисобланган ўз жуфти ҳ'ало-лингни рашк қилганинг учун».

«Вой! Гапинг тўғри, — деди Ферондо, — хотиним энг хушахлоқ, энг сафобахш аел. У попукдан ҳам ширин хотин, лекин мен бил-мовдимда, рашк қилишнинг худога хуш еқмаслигипи, билсам, си« раям рашк қилмаган бўлардим».

«Сен буни еруғ жаҳондалик пайтингда идрок қилиб, хатонгни тузатиб олишинг лозим эрди, — деб унга танбеҳ берди роҳиб.— Борди-ю, бирон шарофат ' туфайли, яна рўйи заминга қайтгудек бўлсанг, сенга маслаҳатим шу: бу даргоҳда қандай таъзирингни еяетганингни унутма ва бошқа ҳеч қачон хотинингни рашк қилма».

«Ҳеч замонда ўлганлар яна ер юзига қагйтарканми?» —деб сўради Ферондо.

«Агар тангри шуни ихтиер қилса — қайтишади», — деб жавоб қилди роҳиб.

«Оҳ, ер юзига қайтиш менга насиб этгудек бўлса,—деди Ферондо, — дунеда энг меҳрибон эр бўлардим,. хотинимни ҳатто чертмасдим ҳам, қойиб уришмасдим ҳам, фақат бугун бизга бема-за шароб юборгани, яна бironта ҳам шам олиб келмагани учун салгина қойиб қўйган бўлардим, холос, — ўзинг кўрдинг-ку, ахир, қоронғида овқатланишимга тўғри келди».

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

«Хотининг-ку, шам юборувди, — деб эътироз билдирди [illegible] қиб, — лекин ибодат пайтида ениб адо бўлди-да».

«Бўлса бордир,—деди Ферондо. — Агар тирилиб еруғ оламга қайтсам, хотинимнинг бутун эркини ўзига бериб қўяман-албатта. Лекин менга айт-чи, о, ситамкорим, ўзинг ким бўласан?»

Роҳиб ҳам унга шундай жавоб қилди: «Мен ҳам ўлган банда-* ман, истиқомат қилган ерим Сардиния эди, умримнинг аксар қис-мини ўз хожамни рашк қилишга ундаш билан ўтказганман, мана шу гуноҳим учун парвардигор мени ҳам ўз ғазабига олди: энди зиммамга сени едириб-ичиришу айни пайтда, то тангрим сен билан икковимизнинг тақдиримизни бир еқлик қилиб ҳал қилмагунча сени савалаб туриш вазифаси юкланган».

«Бу ерда икковимиздан бўлак ҳеч ким йўқми?» — деб суриш-тирди Ферондо.

«Бу ерда тумонат одам,— деб жавоб қилди роҳиб, — вале, сен уларни кўролмайсан ҳам, эшита олмайсан ҳам, шунингдек улар ҳам сени на кўришади ва на эшитишади».

«Она юртимиздан қанчалик .олисдамиз?» — деб суриштирди Ферондо.

«Оҳ-ҳо, жуда-жуда олисдамиз!—деди. роҳиб. — Бу ердан кў« ринмайди ҳам».

«Эҳҳе! Бундан чиқди, ростданам олис экан, — деди Ферондо.— Қара-я, шунчалик узоқлаб кетибмиз,— чинданам нариги дунедага ўхшаймиз».

Алқисса, мана днундай ва шу янглиғ суҳбатлар орасида Ферон-дони гоҳ боқиб, гоҳ қалтаклаб, зим-зие зиндонда салкам ўн ой унь лаб турдилар, бу орада ҳазрат соҳибжамол аелни дамо-дам йўқ-лаб, бу йўқловларнинг ҳар биридан беқиес даражада лаззат топиб, вақтини бағоят зўр ҳаловатда ўтказиб юрди. Илло, шундай сафоли дамларда бирдан ишкал чиқиб қолса бўладими: аел ҳоми-ладор бўлиб қолди, ва бу ҳолни пайқаган заҳоти ҳамма гайни ҳазратга ошкор қилди; шу сабаб бўлди-ю, икковлари Ферондони зудлик билан аърофдан чиқариб олиш зарур, деган қарорга кел-дилар:'шундай қилиб уни хотини ҳузурига қайтарадиган, хотини эса, унга, ҳомила сендан, деб айтадиган бўлди.

Мана, болоньялик роҳиб овозини ўзгартириб ҳибсда азоб чекиб етган Ферондога садо берди: «Руҳингни тетик қил, Ферондо! Худойи таоло сенинг рўйи заминга қайтишингни ихтиер қилди. Қайтганиигдан кейин, хотининг сенга ўғил туғиб беради, сен унга Бенедикт деб исм қўй, зеро парвардигор, тақводор пирингнинг тоат-ибодатлари, хотинингнинг таваллоларига қулоқ осиб ҳамда авлие' Бенедиктга бўлган меҳри туфайли бу марҳаматидан баҳра* манд этмоқда сени».

Ферондо бу гапларни эшитиб, шодликдан кўнгли еришиб кетди. «Оҳ, қандай яхши! — деб шодланди у. — Парвардигор бу хайр^ саховати учун ўзини ҳам, пиримни ҳам, авлие Бенедиктин ҳам, ме-нинг севикли, латофатли, малоҳатли, назокатли хотинимни ҳам ерлақасин!

Ҳазрат, Ферондога юбораетган шаробга яна ўшал хаб доридан солишни, лекин фақат тўрт соаугина ухлашига етадиг[illegible] миқдорда солиШни, Ферондо ухлаб кетгач, унга ўз кийими[illegible] кийинтиришш буюрди, кейин роҳиб билан бирга Ферондо[illegible] ҳеч кимга сездир-масдан яна дахмага олиб кириб етқиздилар. Тонг пайтида Ферондо-уйғонди ва тирқишдан тушиб турган еруғликни кўриб, — зеро у ўн ойча вақтдан бери зие деган нарсани кўрмаганди, —ўзининг тирил-ганига ишонди ва овозининг борича: «Очинглар, очинглар!» — деб бақира бошлади; бақира туриб, боши билан сағана қопқоғига шундай қаттиқ урилдики, қопқоқ сурилиб кетди,—қопқоқни суриш унчалик қийин бўлмагани сабабли, қўли билан уни бир чеккага сура бошлади. Эрталабки ибодатни эндигина ўқиб бўлган роҳиблар-Ферондонинг овозини эшитиб, дахма томон югурдилар ва унинг тобутдан тураетганини кўришиб, шу заҳоти бу фавқулодда ҳоди-садан даҳшатга келишди ва жуфтакни ростлаб қолишди-ю тўғрн аббат қошига боришди.

Аббат ўзини гўе ибодат қилаетгандек кўрсатиб, деди: «Чўчи-манглар, бўталарим! Хоч олинглар, оби қудсдан олинглар-да, ме-нинг орқамдан юринглар — қодир худонинг кашфини мушоҳада қиламиз». Ҳазратнинг амри дарҳол вожиб этилди.

Узоқ фурсат очиқ ҳавода бўлмаганидан ранги докадек оқариб кетган Ферондо бу пайт энди дахмадан чиқиб олган эди. У аббатни куриш билан ўзини унинг пойига ташлади. «Пирим! — деди у. — Менга аен бўлдиким, сизнинг, шунингдек, авлие Бенедиктнинг ҳамда жуфти ҳалолимнинг тоат-ибодатлари мени аъроф азобидан халос этибди ва менга рўйи заминни яна бошқатдан кўришни на-сиб этибдиким, бундан буеқ мен сизнинг дуойи жонингизни қилиб, йил бўйи саодатда ва абадул-абад фароғатда яшашингизни худон таолодан илтижо қиламан».

«Парвардигорнинг беиь!Тиҳо қудратига ҳамду сано ўқийлик! — деди аббат. — Модомики парвардигор сенга рўйи заминни қайта кўришни насиб этган экан, бор, бўтам, у дунега рихлат этгаиингдан буен муттасил кўз еши тўкиб, аза тутиб ўтирган бечора естиқдо-шингнинг кўнглини хушнуд эт ва бундан буен садоқатли ва жонку-яр христиан бўлгил».

«О, пири бузрук, бу тўғрида менга у еқда ҳам танбеҳ беришган эди, — деди Ферондо. — Мен хотинимни ўлгудек яхши кўраман,— фақат уйимга етиб олсам бўлгани, уни шунақанги ўпиб-ўпиб ардоқ-лайки».

Ферондо кетгандан кейин, аббат роҳибларга бу содир бўлган ҳодисадан ўзининг ниҳоятда ҳайратга келганини баен қилди ва: «Тангрим,-шафқатингни дариғ тутма...» дуосини ихлос билан ўқиш-ни буюрди. Ферондо ўз қишлоғи томон кетиб бораркан, уни курган ҳар бир одам ундан худди ажинадан қочгандай тирақайлаб қочар-ди, у бўлса уларни чақирар, қайтадан тирилдим, деб ишонтирмоқчи бўларди. У ўз хотинини ҳам жуда кўрқитиб юборди.

Ҳамқишлоқлар унинг чинданам Ферондо эканлигига ва тирик эканлигига ишонч ҳосил қилишгач, ҳар тўғрида суриштира бошла-дилар, Ферондо бўлса, гўе шу ўтган вақт

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ида эс-ҳушли бўлиб қолгандай туюла бошлади уларга: қазо

қилган ҳамқишлоқларининг

руҳлари у еқда не ишлар билан машғул эканини сўзлаб берди, аърофнинг қандай тузилгани ҳақида елғонни сувдай ичиб, роса опқочди ва бутун жамоат даврасида ўзининг тирилиши олдидан Жаброил алайҳиссаломнинг оғизларидан қандай гаплар эшитга-нини сўзлаб берди..Уйда у яна ўз мол-давлатига соҳиблик қила бошлади ва ўзининг эътирофича, хотинининг қорнини қаппайтирди ва фақат. аҳмоқларгина ч"Ин кўнгилдан ишонадиган муайян-вақтўт-гач, яъни хотини ўз ҳомиласини қоринда роппа-роса тўққиз ой олиб юргач, бахтли тасодиф туфайли, бир кун қўчқордек ўғил туғиб берди, чақалоққа Бенедикт Феропдо деб исм қўйдилар. Ферондо нарити дунедан қайтиб келиб, олди-қочди гаплар билан ҳаммани лақил-лата бошлагач, пирнинг табарруклик шавкати яна юз карра ошиб кетди, зеро Ферондонинг қайта тирилганига деярли ҳамма ишон-ган эди. Уз рашкчилиги учун кўп маротаба саваланган Ферондо энди бу дарддан фориғ бўлди ва ҳазрат унинг хотинига ваъда қилганидек, ҳеч рашк қилмай қўйди. Бу узгаришдан хотинининг ҳам кўнгли таскин топди, яна эрига вафодор хотин бўлиб қолди; Шуниси ҳам борки, ими-жимида иш куриш имкони бўлган пайтлар-да тақводор ҳазрат билан ҳам учрашар, шунда ҳазрат куч-қувва-тини асло аямай, енг шимариб, аелнинг хизматида бўларди.

9

Нарбоннлик Жилетта исмли қиз француз қиролини чипқондан даволайди ва бунинг эвазига ўзини Бельтран Руссильонийга эрга беришини илтимос қилади,— куев унга мажбуран уйланади ва аламидан Флоренцияга кетиб қолади; бу ерда у бир қизга шайдо булави, лекин у билан бир тўшакда ўша қиз эмас, балки Жилетта етади; Жилетта Бельтрандан икки ўғил кў-ради, мана шу сабабли, орадан бир қанча вақт ўтиши билан Бельтран қалбида Жилеттага ҳурмат уйғонади ва у билан ўз хотинидек муомала қила бошлайди

Дионео учун яратилган имтиезни ундан ҳеч ким тортиб олиш-ни истамади, Лауретта ҳам ўз ҳикоясини тамомлади, демакки, навбат қироличанинг ўзига келган эди, бинобарин у жамоанинг илтимос қилишини кутиб ўтирмай, тасаввур қилиб бўлмайдиган латофат билан шундай ҳикоя қила бошлади:

— Лауреттадан кейин ҳикоя қилиш мушкул. Яхшиямки, у би« ринчи бўлиб ҳикоя қилмади, акс ҳолда, камдан-кам одамнинг ҳикояси манзур бўларди сизларга; ўйлайманки, ундан кейин ҳеч ким зўр мақтовга сазовор була олмаса керак. Ҳай, таваккал: мен ҳам сизларга бир ҳикоя сўзлаб бермоқчиманки, у, берилган мавзу-га тўғри келади, менимча.

Францияда Иснардо исмли одам яшаган бўлиб, у Руссильон вилоятининг графи эди, лекин у хаста бўлганлиги сабабли нарбоннлик магистр Жерардо исмли бир табибни доим ўз қошида сақлаб турарди. Графнинг Бельтран исмли яккаю ягона ўта хушфеъл, ўта хушчеҳра ўғли бўлиб, унинг тенгқурлари, хусусаи ?шал т-абибнинг Жилетта исмли қизи ҳам у билан бирга тарбия курарди, қизда Бельтранга чексиз муҳаббат ҳисси уйғонган эдиким, бу ҳиссиетнинг ўта жўшқинлиги қизнинг латиф ешига монанд эмас эрди. Бельтранга келсак, отаси оламдан ўтгандан кейин, Парижга кўчиб ўтишга мажбур бўлган, зеро қиролнинг ўзи унга васийлик қила бошлаган эди, шу боисдан, йигитнинг жўнаб кетиши қизни қаттиқ ўкситиб қўйган эди. Орадан хиел вақт ўтар-ўтмас қизнинг отаси ҳам бан-даликни бажо келтирди, шундан кейин, энди қиз агар бироп узрли ьаж топгудек бўлса, Бельтран билан дийдор кўришгани жоп-жон деб Парижга қанот боғлаб учган бўларди-ю, аммо у бадавлат, ота-онаси йўқ етим қиз бўлганлиги учун шаҳар аҳли унинг ҳар бир босган қадамидан хабардор эди, узрли важ эса, ҳамон тўғри кел-маетган эди. Унинг бўйи етиб қолган эди, бироқ ҳануз кўнгли Бельтранда эди, шу боисдан, қариндош-уруғлари унаштирмоқ-чи бўлиб топган куевларининг барини сабабини айтмай, рад этарди. '

Тасодифни қарангки, Бельтран жудаям ҳушсурат йигит бўлиб кетибд-и, деган мишмишларни эшитиб', унинг кўйида ишқ алангаси-да ениб юрган Жилетта айнан шу пайтла'рда, Француз қироликинг оғир дардга чалиниб қолганлиги, хусусан, баданига чиққан емон ярани даволашган найтда, фасоди батамом ситиб чиқарилмаганли-ги туфайли ўрнида чипқон пайдо бўлиб, уни,қаттиқ безовта қила-етганлкги, бунинг оқибатида қиррлнинг оғриққа бардош^бера олмаетганлиги, уни даволашга кўпгина табиблар уриниб курган бўлса ҳам ҳеч ким даволай олмагани, балки дардни аввалгидак ҳам бешбаттар зўрайтириб юборишгани, — шу боисдан қирол, умидсизликка тушиб, энди ҳеч кимнинг маслаҳатига кирмаетгани, ҳеч қандай табибни енига яқин йўлатмаетгани ҳақидаги гапларни эшитди. Бундан хабар топган қиз жуда хурсанд бўлиб кетди ва бу ҳолнинг, биринчидан, Парижга б.ориш учун қонуний важ була оли-шики, иккинчидан, башарти қиролнинг дарди айнан у Тасаввур қилгандек бўлса, уни осонгина даволай олиши мумкинлигини ва ўз хизмати эвазига, қирол амри билан Бельтранни ўзига уйлантириши мумкинлигини ўйлаб қўйди. У табиб отасидан кўп нарсаларни ўрганган бўлгани учун гиеҳлардан туркона дори ҳозйрлаш унга қийин бўлмади, унинг тасаввурича, айнан шу дори қиролнинг дардига шифо бўлмоғи лозим эди, қиз дорини тайерлади-ю, отга миниб, Парижга равона бўлди. Парижда у Бельтран билан учра-шнш учун уриниб ҳам кўрмади, унга фақат узоқдан бир кўз ташла-ди-ю, қирол истиқболига йўл олди ва ундан мурувват сўраб келгаи-дай оҳангда ярасини кўрсатишни илтимос ' қилди. Қирол. бу хушрўй, хушмуомала қизнинг сўзини икки қила олмай, чипқон чиққан ерини кўрсатди. Қиз чипқонни курган заҳоти, уни даволай олишига қатъий ишонди. «Аъло ҳазрат! — деди у. — Агар ижозат берсангиз, умид қиламанки, тангрининг мадади билан сизни ҳеч бсзовта қилмай ва мутлақо қийнамай бир ҳафта ичида дардингиз-ни аритурман».

Қизнинг ҳаддан зиед ўзбилармонлигидан қирол ичида кулиб

ABBYY PDF Transformer 2.0
Click here to buy
www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0
Click here to buy
www.ABBYY.com

ўйди. «Энг ўткир табиблар ҳам дардимни аниқлай олмай, ифо бера олмадилар-ку,— деди у ўзига-ўзи,— тиббиетдан абари йўқ бу қизнинг қўлидан нима ҳам келарди?» Сўнг у қизга эзгу нияти учун миннатдорлик билдириб, энди табибларга ўзини кўрсатмас-ликка аҳд қилғанини айтди.

Қиз ҳам унга жавобан шундай деди: «Аъло ҳазрат! Менинг қиз бола бўлганим учун, аел киши бўлганим учун, табиблик касбимйи писанд қилмаяпсиз, вале, ижозатингиз билан сизга шуни эслатиб қўймоқчиманки, мен ўз хусусйй билимим туфайли эмас, балки нарвардигорнинг иноятй билан ва падаримнинг, яъни ҳает пайтида кўп машҳур бўлган нарбоннлик магистр Жерардонинг берган са-боқлари туфайли табиб бўлгандирман».

Қирол бу гапдан ўйланиб қолди: «Агар бу қизни менга парвар-дигорнинг ўзи йўллаган бўлса-чи? Нима қипти синаб курсам? Ахир жуда қисқа муддат ичида, боз устига, ҳеч безовта қилмай даво-лашга ваъда беряпти-ку». Хуллас, қирол бу синовга кўнадиган бўлди ва қизга шундай савол б^лан юзланди: «Борди-ю, ойимқиз, мени даволай олмасангиз ва бу билан аҳдингизни бажара олмасан-гиз, унда нима бўлади?»—«Аъло ҳазрат! — деб жавоб қилди қиз. — Устимдан соқчи қўйинг, башарти бир ҳафта ичида сизни тузата олмасам, майли, буюринг, мени гулханда ендирсинлар. Лекин борди-ю, шифо топсангиз-чи, унда менга қандай туҳфа инъом этур-сиз?»

Қирол ҳам унинг гапига бундай жавоб қилди: «Сиз, назаримда, -.ҳали эрга тегмаган кўринасиз; дардимга шифо топсангиз, унда сизни олий табақадан бирон та яхши одамга эрга бергумиздир».

Қиз ҳам унга ўз истагини баен қилди: «Холисанилло айтганда, аъло ҳазрат, мен чинданам эрга тегишни истайман, лекин мен ўзим еқтирган одамгагина турмушга чиқмоқчиман ва фақат ўшан-га тегаман,— ўғилларингиздан бирон таси ҳам, қирол хонадони-даги бирон та аслзода ҳам менга даркор эмас».

Қирол қизнинг хоҳишини бажаришга бажону дил сўз берди. Қиз уни даволашга киришди ва айтган муҳлатидан ҳам олдин-роқ қиролни отдек қилиб тузатиб юборди. Қирол ўзининг шифо топганини сезиб, қизга шундай сўзлар билан юзланди: «Яхши қиз! Сиз кўнглингиз тилаган эрга сазовор бўлдингиз».

Қиз ҳам унга жавобан шундай деди: «Ундай бўлса, аъло ҳаз-рат, мен Бельтран Руссильонийга сазовор бўлдим,— уни мен гўдаклик чоғимдан яхши кўриб қолганман ва ҳанузгача жону дилимдан сев^аман».

Гарчи бу қиз, қирол тасаввурида, сарбаланд рутбали. Бель-транга асло муносиб эмасдек туюлган бўлса ҳам олдиндан сўз бериб қўйганлиги учун энди сўзидан қайтишни эп кўрмади, шунинг учун Бельтранга одам юбориб, унга шундай сўзлар билан юзланди: «Бельтран! Энди катта йигит бўлдинг, олаетган таълим-тарбиянг ҳам ниҳоясига етди. Уз вилоятингни бошқариш учун юртингга қайт, шу билан бирга мен сенга хотинликка тавсия қил-ган қизни ўзинг билан олиб кет».

«Ким экан ўша қиз, аъло ҳазрат?» — деб сўради Бельтран,

«Мени ўз дори-дармонлари билан даволаган қиз»,— деб жа-
б қилди қирол.

Бельтран қизни Парижга келган куниеқ кўриб, уни таяиган ди ва гарчи унинг бағоят мафтункор ҳусн соҳибаси эканлигини эътироф этган бўлса ҳам, бироқ уни ўз тенги э"маслигини ўйлаб, аччиғи чиқиб деди: «Аъло ҳазрат! Наҳот менга табиб қизни муносиб курган бўлсангиз! Худо шоҳид, мен унга ҳеч қачон уйланмай-Ман». '

«Бундан чиқди, мен бу қизга берган қироллик сўзимдан қайти-шим керак экан-да? У мени даволай бошлаганида, шу хизмати эвазига, сенга турмушга чиқишни ихтиер қилган эди, мен ҳам унга сўз бериб эдим», — деди қирол.

«Аъло ҳазрат!—жавоб қилди Бельтран. — Сиз мени бутун борлиғимдан маҳрум қилиб; истаган одамингизга тортиқ қили-шингиз мумкин, зероки мен сизнинг садоқатли талабангиздурман, вале, сизни ишонтириб айтаманки, бу никоҳ мен учун бебахт бўлади».

«Йўқ, бахтли бўлади, — деб эътироз билдирди қирол, — қиз чиройли, идрокли, сени жон-дилдан севади, — мана шу боисдан умид қиламанки, сен бул қиз билан турмуш қурганингда мушар-раф бўладиган бахт-саодатга бошқа бирон та ҳам олинасаб хо-ним билан эриша олмагайсан».

Бельтран чурқ этмай қолди, қирол эса, сердабдаба тўй-томоша тараддудини куриш ҳақида фармон берди. Мана, никоҳ ўқитади-ган кун ҳам етиб келди-ю, Бельтран уни ўз жонидан ҳам ортиқ севувчи қиз билан ўлганининг кунидан қирол ҳузурида никоҳдан ўтди. Вале, гарчи у никоҳ ўқитишга ўқитган бўлса ҳам бундан буен нима иш қилиши кераклигини олдиндан режалаб қўйган эди, бино-барин, никоҳ тўйини ўз вилоятида ўтказишни баҳона қилиб, юртига жўнаб кетиш учун қиролдан ижозат сўради ва отга миниб, ўз вилоятига эмас, балки Тоскanага равона бўлди. У флоренциялик-ларнинг сиеналиклар[1] билан уруш қилаетганидан хабар топиб, флоренцияликлар енини олишга аҳд қилди. Флоренцияликлар уни мамнуният ва иззат-икром билан кутиб олдилар. Бельтран эса, уларнинг отрядларидан бирига саркардалик қилишни ихтиер этди ва улкан туҳфалар олиб, узоқ фурсат уларнинг хизматида

бўлди.

Уз қисматидан норизо бўлган келинчак умидсизликка тушма-ди, балки шояд Бельтранни авраб бўлса ҳам Руссильон графли-гига чорлай олсам деган умид билан Руссильонга равона бўлди; бу ерда уни ҳамма қоиуний бекадек самимият билан қарши олди« Граф ўз мулкида кўпдан бери бўлмаган эди, шу боисдан бу ерда ҳамма нарса издан чиқиб кетган ва таназзулга юз тутган эди, қайлиқ, фаросатли аел эмасми, зўр ғайрат,, ва ҳафсала билан мулкда тартиб ўрната бошладики, фуқаро ҳам бундан кўп мамнун бўлди; одамлар уни зўр эҳтиром билан эъзозлади ва яхши кўриб колишди, графдан эса, аксинча, хотини билан ихтилофда бўлгани

С и е н а — Флоренциядан жануброқдаги шаҳар. *(Тарою.)*

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ун нафратлана бошлашди. Графиня вилоят ишларида зарурий тотиб ўрнатгандансўнг/бўҳақдаикки аслзода орқали графга ҳар қилдирди ва улардан, граф ўз вилоятига фақат мен туфайли келишни истамаяпган бўлса, майли, унинг кўнгли учун бу ердан кўнаб кетгумдир, деб айтишни тайинлаб юборди. Ам-мо*графнинг юборган жавоби ўта шафқатсизлик билан езилган эди: «Нима қилса, ихтиер ўзида, лекин мен у ерга фақат мана бу узугим хо-нимнкнг бармоғига тақилган ва кўлига эса, мендан бўлган бола-сини кўтарган та.кдирдагина қайтиб боражакман». Дарвоқе, Бсльтраннинг қимматбаҳо бир узуги бўлиб, уни ҳеч қачон бармо* ғидан ечмасди, чунки таъкидлашлариГа қараганда, ул узукнинг сеҳрли кучи бор экан. Холисанилло айтганда, унинг асло бажа-риб бўлмайдиган иккита шартини эшитган аслзода элчилар граф-кинг ўжарлигига бас келиб бўлмаелигини тушуниб, графиня ҳузу-рига қайтиб келдилар ва эрининг жавобини унга. баен қилдилар, Аввалига келин қаттиқ ғамга толди, лекин кейин, бирон най-ранг ишлатиб бўлса ҳам ўша иккита шартни бир амаллаб бажа-риш ва шу йўл билан эрини уйга қайтариш мумкин "эмасмикин, деб кўп вақтгача бош қотириб юрди. У ҳамма томонларни пухта мулоҳаза қилиб бўлиб, ниҳоят вилоятдаги барча оқсоқоллару та-баррук кишиларни ҳузурига чақиртирди ва уларга, графликда непе ишлар қилган бўлса, ҳаммасини графга бўлган муҳаббати туфайли қилганини бутун тафсилоти билан баен қилиб, бунинг эва-знга графнинг қандай нонкўрлик қилганини йиглаб-сиқтаб гапи-риб берди. Уз гапининг ниҳоясида графиня, графнинг у де0 умрбод мусофир юртларда юришини асло истамаслигини, — аксинча, са-воб орттириш мақсадида умрининг қолганини муқаддас ерларни зиерат қилишга ва хайрия ишлари билан машғул бўлишга сарф-ламоқчи эканлигини изҳор этди. Шу боисдан у оқсоқолларга мурожаат қилиб, бутун мулк муҳофазасини ва шу билан бирга уни бошқариш . вазифасини ҳам .ўз зиммаларига олишларини илтимос қилди, графга эса, унинг мулкидан бош олиб чиқиб кет-ганимни, Руссильонни тарк этганимни хабар қилинглар, деб илтимос қилди. Графиня гапираетган пайтда саховатли кишилар юм-юм йиғлашди; гапириб бўлгандан кейин эса, улар бу ниятин* гиздан қайтинг, деб унга ялиниб-елвора бошлаган бўлишса ҳам барибир ҳеч гапга уната олишмади.

У одамларни худога топшириб, ўзи зиератчи аел либосини кий* ди, енига кўпроқ акча ва қимматбаҳо буюмларини олиб, амакиси-. нинг ўғли билан ўз оқсочи кузатувида сафарга равона бўлдиким, унинг аниқ қай томонга йўл олганини бутун вилоятда бironта ҳам одам билмай қолди, у бўлса Флоренцияга йўл тутган ва бирон ерда ҳам манзил қурмай шитоб билан кетиб борар эди. Флорен-цияда у биринчи тўғри келган мўъжазгина меҳмоихонада тўхта-дики, бу. меҳмонхонанинг бекаси мўътабар бир бева аел эди: графиня ўз эри тўғрисида бирон гап эшитишни сабрсизлик- билан кутиб, фақир мусофир аел сифатида диенатли ҳает кечира бошла-ди. Тасодифни қарангки, у келган куннинг эртасига, меҳмонхона енидан навкарлар бошида от миниб Бельтран ўтиб қолди, гарчи хотин бир қарашдаеқ уни таниган бўлса ҳам, муҳтарама бекадан. бу қандай одам, деб сўради.

Бека унга шундай жавоб қилди: «Бу аслзода, шаҳримизда мусофир, оти граф Бельтран, ғоят илтифотли, назокатли одам, бу ерда уни ҳамма ҳурмат қилади. У ҳозир қашшоқлашиб қолган зодагонлар насабидан бўлган бир қўшнимизнинг қизи ишқида девона бўлиб юрибди. Қиз иффатли, номусли, камбағаллиги туфайли ҳали эрга тегмаган, у ўзининг серфаросат, хушфазилат онаси билан яшайди, -айтмоқчиманки, агар онаси бўлмаганда, ким билсин, балки қиз билан граф ўртасида бирон муносабат тик-ланармиди».

Графиня бу гапларни дилига жо қилиб олди-ю, ҳамма гапна биттама-битта суриштириб, қандай иш куриш режасини тузди. Графиня граф ошиқ бўлган қиз билан онасининг қаерда туриши-ни, уларнинг исмларини суриштириб билиб олди ва зиератчи аел либосида, ҳеч кимга билдирмасдан ўшаларникига борди,^ бир . қарашдаеқ ул.арнипг ғарибона ҳает кечиришларига иқрор бўлиб, улар билан кўришди ва қизнинг онасига, агарда хоним эъти-роз билдирмаса, у билан юзма-юз гаплашиш нияти борлигинн айтди.

Муҳтарама хоним ўрнидан ту риб-, унинг гапини тинглашга ҳозир эканлигини айтди. Улар ўрта хонага киришиб, ўтиришгам-дан кейин, графиня шундай гап бошлади: «Назаримда, хоним, сиз ҳам худди менга ўхшаш шўрпешонага ўхшайсиз ва лекин сиз ўзинтизни ҳам, мени ҳа'м хушнуд этишингиз мумкин».

Аел унга жавобан: «Менинг энг эзгу армоним виждонан иш кўриб, иқболга муяссар бўлиш»,— деди.

«Лекин орамиздаги гапни бировга айтмасликка сўз берасиз,— деб гапида давом этди графиня.— Зеро, мен, сизга ишонсаму сиз менга панд бериб қўйсангиз, унда сизга ҳам, менга ҳам емол бўлади».

«Хотирингиз жам бўлсин, — деди ҳурматли аел. — Қўнглин-гизда нима гапингиз бўлса, айтаверинг, — мен сизга панд бермай-ман».

Шунда графиня гапни ешликдаги ишқий армонларидан бош-лаб, ўзининг кимлигини ва шу кунга қадар бошидан нималар кечганини шундоғам батафсил баен қилдики, муҳтарама хоним, ўзи ҳам бу борада айрим гапларни эшитган бўлганидан, графиня* нинг гапларига астойдил ишониб, унга ачинди. Графиня эса, ўз бо-шигадушган кулфатли савдоларни баен қилиб бўлиб, гапини шундай давом эттирди: «Хуллас, мана, ўзингиз эшитдингиз, бошимга тушган шунча мусибат етмагандай, менга яна икки шарт қўйилгаи-ким, эримнинг енимга қайтиб бормоғи учун мен у шартларни бажармоғим лозим, бинобарин, агар менинг эрим бўлмиш граф-ни қизингизга ошиқи шайдо бўлган деб қулоғимга етиб борган мишмишлар чинданам тўғри бўлса, менга бу борада сиздан бў-лак ҳеч ким ердам беришга қодир эмас».

Унга жавобан муҳтарама хоним шундай деди: «Хоним афан-ди! Граф қизимни чин юракдан севадими, йўқми —

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

итолмаиман, лекин у қизимга очиқдан-очиқ муҳаббат изҳор этяпти. Хўш, сизга қандай ердам кўрсатишим мумкин?»

«Ҳозир сизга ҳаммасини тушунтираман, Хоним,— деб жавоб қилди графиня, — вале, кўрсатадиган хизматингиз эвазига қан-дай армуғонга сазовор бўлишингизни олдиндан билиб қўйишин-гизни истайман. Қизингизнинг ҳусни ойдеккина, боз устига, бўйи ҳам етиб қолган экан, аммо турмушга чиқмаетганига бирдан-бир сабаб, менга аен бўлишича ва идрок қилишимча, унинг сепсизлиги экан. Шунга кўра, менга қиладиган яхшилигингиз эвазига, мен шу дақиқанинг ўзида, қизингизга ўз хусусий сармоямдан уни сепи учун сизга зарур бўлган миқдорда ақча беришга розиманки, токи сиз ўшал сеп билан қизингизни бирон нуфузли кишига турмушга ч.иқаришга муяссар бўлинг».

Бу таклиф ҳожатманд аелни хушнуд этган бўлса ҳам, лекин диенатли бўлгани учун, бегона аелга шундай деб савол беришни ўзига эп курди: «Синглим, сиз учун мен аниқ нима иш қилишим керак, — аввал шуни айтсангиз менга, агарда ўшал иш номусим-га доғ туширмайдиган бўлса, унда хизматингизга ҳозирман ва ўзимни сизнинг ихтиерингизга топшираман».

Графиня ҳам унга шундай деди: «Сиздан илтимос қиладиган • нарсам шу: сиз ўзингизга ишонгандай ишонган бирон яқин ода-мингиз орқали менинг эримга, яъни графга хабар қилингким, гўё қизингиз унинг ҳар қандай истагини бажаришга тайер, илло, бунинг учун графнинг фақат сўзда эмас, амалда ҳам астойдил севишига қизим ишонч ҳосил қилса кифоя, бунинг исботи учун граф ўз бармоғига тақиб юрган ва овозаларга қараганда, у ниҳо-ятда қадрлайдиган узугини қизимга юборсин, фақат шундагина қизим графнинг чинданам севишига ишонади, деб тайинлайсиз. Агар граф узукни юборса, уни менга берасиз ва шу заҳоти одам юбориб, қизим графнинг истагини бажаришга рози, деган мазмун-да унга хабар қиласизу уйимга келаетганини ҳеч ким кўриб қолма-син, деб тайинлайсиз, ана ундан кейин, тўшакка қизингиз ўрнига сездирмасдан мени етқизиб қўясиз. Шояд худонинг хоҳиши билан ҳомиладор бўлсам; кейин, бармоғимда ўша узуту қўлимда унинг пуштикамаридан бўлган чақалоқ бўлгач, граф меники бўлади ва биз эр-хотин бўлиб яшай бошлаймиз, буларнинг ҳаммаси, албатта, сизнинг шарофатингиз билан бўлади».

Муҳтарама хоним учун бу жуда мушкул вазифа бўлиб туюл-ди, — у қизининг бадном бўлиб қолишидан қўрқарди, — ва лекин, бу саховатли аелнинг бағрига эрини қайтаришга кўмаклашиш — савоб бўлишини, графинянинг эса, эзгу мақсадни кўзлаганинч ўйлаб ва унинг ўзига самимият билан илтифот кўрсатаетганига ишонч ҳосил қилиб, унинг барча айтганларини бажо айлашга сўз берди ва орадан бир неча кун ўтгач, графинянинг ўгитларига амал қилиб, ўз хатти-ҳаракатини ҳаммадан сир сақлаган ҳолда, эҳтиеткорлик билан графнинг узугини бир амаллаб қўлга кирит-ди — бу узукдан жудо бўлиш графга нечоғлиқ қийин бўлса ҳам у рози бўлган эди,— ундан кейин, аел ҳийла ишлатиб, қизи ўрнига граф билан графиняни етқизди. Граф интизорлик билан кутган

илк қовушишдаек тангрининг иноятн билан графинянинг
б/и-да бўлиб қолди, бунинг устига, кейинчалик, кўзи ериганда
а бўлдики, у бнрваракайига икки ўғилни ҳомила қилиб олган
ан. Муҳтарама аел графинянинг ўз эри билан ишрат қилишига
бир эмас, бир неча маротаба имкон яратиб берди, вале, бу
машғулотни у пинҳоналик пардасига шу қадар моҳирлик билан
ўрадиким, аслида нималар содир бўлаетгани бнронта ҳам
одамнинг хаелига келмаган эди, граф эса, ўз хотини билан эмас,
балки маҳбубаси билан қовушаетганига буткул ишонган эди. У
тонг палласида, чиқиб кета туриб, графиняга беҳисоб ноеб ва
қимматли буюм-лар ҳадя этар, графиня эса, уларни кўз
қорачиғидай асраб
қўярди.

Ниҳоят, графиня ўзининг энди ҳавол эмаслигига қатъий ишон-гач, муҳтарама хонимни ортиқ безовта қилмасликка қарор қилди. «Хоним!—деди у. — Худонинг иноятн ва сизнинг кўмагингиз туфайли, мен ўз мақсадимга эришдим — энди сизни хушнуд этмо* ғим керак, ундан кейин, бу ердан жўнаб кетсам ҳам бўлади».

Муҳтарама хоним айтдики: «Агар графинямнинг орзуси ушал-ган бўлса, хурсандман, вале, мен сизга бирон манфаатни кўзлаб эмас, балки, киши-ларга яхшилик қилишни ўзимнинг бурчим деб билганим учун холисанилло кўмаклашдим».

Графиня ҳам унга бундай деди: «Сиздан бундай гапни эшитга-' нимдан ғоятда хурдакдман, хоним, мен ҳам сиз сўраган нарсани хизмат ҳақи сифатида эмас, балки савоб иш қилишга эҳтиеж си-фатида топширмоқчиман сизга».

Шунда муҳтарама хоним ниҳоятда муҳтож бўлганлиги туфай-лигина, хижолатдан ўзини қўярга жой топа олмай, қизининг сепи учун графинядан юз лира сўради. Аелнинг пул сўрашга уялаетга-нини тушуниб турган графиня, унинг тортинчоқлик билан қилган илтимосини эшитди-ю, унга беш юз лира берДи ва ундан ташқари яна шу қадар беҳисоб сержозиба қимматли буюмлар тортиқ қил-дики, буларнинг ўзи ҳам беш юз лирадан кам турмас эди. Муҳтарама хонимнинг бундан кўнгли сурурга тўлди ва графиняни миннатдорлик сўзларига кўмиб ташл^ади, графиня эса шундай сўнг меҳмонхонага қайтди. Муҳтарама хоним ҳам яна Бельтран келиб юрмасин е хизматкорни юбориб ўтирмасин деб, қизини енига олди-ю, шоша-пиша қишлоққа ўз қариндошлариникига жўнаб кетди. Бельтран эса,"орадан бир оз вақт ўтгач графинянинг вилоятдан бош олиб чиқиб кетганини эшитиб, ўз фуқароларининг даъвати билан она юртига қайтиб борди.

Графиня графнинг Флоренциядан ўз юртига жўнаб кетганини эшитиб, бу вазиятдан беҳад мамнун бўлди, ой-куни етиб, Фло-ренцияда кўзи ериб, худди қуйиб қўйгандай графга ўхшаб кетувчи қўш ўғил туғди ва энага еллаб уларни ғоятда авайлаб парвариш қила бошлади. Ниҳоят, ўзи кўзлаган вақт етгач, у флоренцияни тарк этди ва ҳеч кимга ўзини танитмай Монпельега[1] етиб борди. Бу ерда у бир неча кун дам олди, графнинг қаердалигини аниқлади

М о н п е л ь е — Франциянинг жанубидаги шаҳар. *(Тарою.)*

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ва азиз-авлиелар куни у Руссильонда хонимлар ва рицарлар учун сердабдаба сайил-томоша уюштираетганини эшитиб, аввалгидек гиератчи аел либосида, ўша ерга равона бўлди.

Хоним ва рицарларнинг граф қасрида энди зиефатга ўтириш-га шайланаетганини билиб, графиня ҳамон ўша кийимида, қўли-га икки чақалоқни кўтарган ҳолда меҳмонхонага кўтарилди ва адамлар орасини ериб ўтиб, граф қаршисига тиз чўкди-ю, бўзлаб йиғлаб шундай гап бошлади: «О, ҳукмдорим! Мен" сенинг бахти қаро рафиқангдурман, сенинг ўз уйингга қайтиб, шу ерда яша-шинг учун узоқ муҳлат жаҳонгашталик қилдим. Энди эса, икки аслзодадан менга айтиб юборган шартингга амал қилишингни худони ўртага қўйиб илтижо қиламан. Мана, қўлимда сендан бўлган битта эмас, ҳаттоки икки чақалоқ, бу эса, сенинг узугинг. Бинобарин, ўз ваъдангга вафо қилиб, мен билан эр-хотин бўлиб яшайдиган пайтинг келди.

Бу гапларни эшитган граф жудаям эсанкираб қолди, узукни таниди, чақалоқларни ўз фарзандлари деб эътироф этди — зеро улар унга худди қуйиб. қўйга.ндек ўхшардилар ва лекин шунга қарамай, графиняга савол билан юзланди: «Бу ҳол қа'ндай юз бериши мумкин эди?»

Графиня графни вл бу ерда ҳозир бўлган барча меҳмонларни ҳайратда қолдириб, бўлган воқеани бир бошдан сўзлаб берди. Граф, унинг тўғри гапираетгани'га қаноат ҳосил қилиб, графиня-кинг садоқати ва фаросатига қойил қолди ва икки нафар дўндиқ болаларини кўриб, ийиб кетиб, боз устига, ўз ваъдасига вафо қилишни ўз бурчи деб билиб, шу билан бирга, ўз кўл ос'тидаги эркагу аел фуқаронинг графиняни ўз қонуний хотинингиздек иззат-икром билан қарши олинг ва қабул қилинг, деган илтижо-ларига риоя қилиб, ниҳоят қайсарона бераҳмлик феълини тарк этди, — графиняни ўрнидан турғазди, уни бағрига босиб ўпди ва ўзининг қонуний хотини, деб гўдакларни эса ўз фарзандлари деб эълон қилди. У бу ерда ҳозир бўлган барчанинг, шунингдек, бу ҳақда эшитган бошқа ҳамма одамларининг кўнглини шод айлаб, графиняга унинг рутбасига яраша либос кийинтиришлари-ни буюрди ва ўзи уюштирган байрамни тўй-томошага айланти-риб, бир эмас, бир неча кун сурункасига бутун вилоятга зиефат берди. Шу кундан эътиборан граф графиняни ўз хотини ва ра-фиқаси деб эъзозлаб, чексиз меҳр-муҳаббат билан се*виб, бирга ящай бошлагаи экан.

10

Олиябека саҳрода паноҳ топади; роҳиб Рустико унга шайтонни дўзахга цувиб киритишни ўргатади; сунг Олиябека саҳрони тарк этиб, Неербалга турмушга чиқади

Дионео қироличанинг ҳикоясини диққат билан тинглади; қиро-лича сўзлаб бўлгандан кейин, ўзидан бошқа ҳикоя қилувчи қол-

маганлиги туфайли, Дионео фармонни кутиб ўтирмасдан шундай гап бошлади:

— Мафтункор хонимлар! Сизлар шайтонни дўзахга қандай қувиб киритишлари ҳақида эшитмаган бўлсангиз керак, — мана шу боисдан мен бугун кун бўйи муҳокама қилинган мавзудан имкони борича четга чиқмасликка ҳаракат қилиб, айнан шу тўғ-рида сўзлаб бермоқчиман, билишимча, бу нарса руҳингизни пок-лашга хизмат қилади ва айни пайтда гарчи муҳаббат маъбуда-си — Амур меҳмоннавоз кошоналар билан пуршукуҳ қасрларнп афзал кўрса ҳам бундан ташқари, ўз кучини қалин ўрмонзорлар қўйнида мудҳиш қоялар орасида ва хилват ғорлар қаърида ҳам синаб кўришдан қайтмаслигига ишонч ҳосил қилишингизга кўмак-лашадиким, — бундан, жаҳондаги жамики мавжудот унинг изми-да, деган хулосага келиш мумкин.

Мақсадга ўтайлик. Билингки, бир вақтлар Берберия вилояти-нинг[1] Капса шаҳрида ғоятда сердавлат ва серфарзанд бир бон яшаган бўлиб, унинг фарзандлари орасида Олиябека исмли хуш-рўй ва хушфъел қизи ҳам бор эди. Қиз христиан динида эмас эдн'-ю, лекин шаҳарда истиқомат қилувчи кўпчилик христианлар-дан христиан динининг ва ул диндаги ҳайрия ишларининг имтиез-лари ҳақида кўп эшитган эди, шунинг учун қиз, шу христианлардаи бирига, ҳеч қандай қаршиликка дуч келмай худо йўлига савоб иш қилиш мумкинми, деган савол билан юзланди. Христиан бандаси унга, тарки дуне қилганлар, чунончи, Фива[2] биебонида зоҳидона кун кечирувчилар кўпроқ худога еқадилар, деб жавоб қилди. Эр-таси купиеқ ўша гул қиз,—унинг еши ҳам жуда борган бўлса, ўн тўртда эдиев,— динга мойиллиги туфайли эмас, балки болалик ин-жиқлиги туфайли, ҳеч кимга ҳеч нима демай, яширинча, бироита ҳам ҳамроҳсиз Фива саҳросига йўл олди, аммо бу инжиқлик йўл-йўлакай ҳам ўтиб кетмади,"натижада, бир неча кундан кейин у бир амаллаб ўшал овлоқ жойларга етиб олди-ю, у ерда бир кулбани кўриб, ўша томонга равона бўлди, етиб келиб кулба остонасида тарки дуне қилган бир зоҳидни курди, — зоҳид қизни кўриб, ^қайратдан тонг қотиб қолди-ю, ундан, бу ерда сенга не керак, деб сўради. Қиз жавоб қилди: «Худо йўлига савоб иш қилишим ва савоб иш қилишдан ўгит беру вчи зоҳидни топишим учун парварди-горнинг ўзи кўнглимга бу еққа келишни солди».-

Зоҳид қизчанипг ҳали жуда навниҳол ва ниҳоятда хушчеҳра-лигига эътибор қилди-ю, агар уни ўз кулбамда қолдирсам, шап-тоннинг васвасасига учиб, гуноҳи азимга дучор бўлишим мумкин, деб капалаги учиб кетдй ва қизнинг хайрли ниятини маъқуллаб, уни ўт-ўлан томирлари, хурмо, еввойи олма билан боқди, чанқови-

[1] Берберия — Африка қитъасининг Урта ер денгизи билан Саҳрои Кабир оралиғнга жойлашган қисми бўлиб, таркибида Жазоир, Марокаш, Тунис ва Три-полислар бўлган. Берберия ўрта асрларда Варваристон деб ҳам аталган, чунки денгиз қароқчилари ва қулдорлар шу ердан чиққан. *(Тарж.)*

[2] Фива — қадимги Мисрнинг пойтахти бўлиб, у Нилнинг ўрта оқимида қад кўтарган эди. Демак, бу ерда шу атрофдаги саҳро назарда тутилмоқда. *(Тарж)*

ABBYY PDF Transformer 2.0
Click here to buy
www.ABBYY.com

/

ABBYY PDF Transformer 2.0
Click here to buy
www.ABBYY.com

ни сув билан қондирди-да, сўнг шундай деди: «Бўтам! Бу ердан хиел нарироқда бир авлие истиқомат қилади, сени савоб ишга мендан ҳам кўра ўша яхшироқ йўллайди, — сен ўшанинг олдига бор». Зоҳид шундай деб, қизни йўлга солиб юборди.

Қиз ўшал зоҳид ҳузурига етиб борди ва ундан ҳам биринчи зоҳиддан эшитган ўгитини эшитиб, ниҳоят Рустико исмли ғоятда худо тарс ва тақводор бир зоҳид йигитнинг ҳужрасига етиб олди-да, унга ҳам бошқа зоҳидларга айтган саволи билан юзланди. Рустико ўз иродасининг нечоғлиқ собитлигини синовдан ўтказиш мақсадида, бошқа зоҳидлар сингари, қизни бу ердан кетишга ундамади, билъакс, уни ўз ҳужрасида қолдирди, қоронғи тушганда эса, унга пальма шохларидан тўшак солиб берди-да, мана шу ерда ухлашинг мумкин, деб айтди.

Илло, шу гапни айтиб улгургани ҳам йўқ эдики, руҳининг пойдорлиги бирдан васвасага тушди. У иродасининг собитлигига ортиқча ишониб юборганини тушуниб, ўзини мағлуб деб тан ол-ди-ю, жангсиз таслим бўлди. Шундан сўнг у диенатли бўлиш ниятларини, дуою таваллоларни ва бул биебонга ўз жисмини изти-робга солиб яшаш мақсадида келганини бутқул хаелидан фаро-муш айлаб, кўз олдига қизнивг навниҳоллигини ва гўзал вужуди-ни келтирди-да, яна қиз кўнглига фосиқ йигит экан, деган фикр келмасин учун у билан қандай муносабатда бўлиш, қандай иш кўриш лозимлигини ўйлай бошлади ва қатъий бир фикрга кел« гандан кейингина уни тасарруф айлашни ният қилди. У қизга бир неча савол бериб, унинг ҳали афифа .эканлигига, ўзини гўлликка солмаетганига, балки аслида ўзи шунақа онаси ўпмаган қиз эканлигига ишонч ҳосил қилгач, кўнглида уни худо йўлига савоб иш қилдириш баҳоиаси билан тасарруф қилиш нияти вужудга келди. Аввалига у шайтоннинг худога нечоғлиқ манфур махлуқ эканлиги ҳақида узоқ вақт гапирди, сўнг ўшал шайтонни дўзахга •қувиб киритишдан ортиқроқ савоб иш.йўқлиги, зеро, парвардигор-нинг ўзи у ерни шайтонга макон этиб тайинлаганлиги ҳақида тушунтирди.

Қиз, қандай қилиб шайтонни қувиб киритса бўлади, деб сўра-ди. Рустико унга шундай жавоб қилди: «Ҳадемай буни ўзинг би-либ олурсан, ҳозир эса, менга тақлид қил». Шундай дея, у эгнида-ги жулдур либосини ечиб ташлаб, қип-яланғоч бўлди, қиз ҳам унга тақлид қилди. Кейин Рустико, гўе ибодат қилмоқчи бўл-гандай, тиз чўкди, қизчага эса, ўз рўпарасига келиб туришни буюрди.

Алқисса, у шу алфозда қизнинг жозибасидан кўз узмай чўкка-лаб тураверди, бувинг оқибатида, унинг шаҳвати борган сари тутақиб, олати ғафлатни тарк этди; Олиябека эса бундай ҳолни кўриб, ҳайрон бўлиб сўради: «Анави чиқиб турган нарсанг нима, Рустико? Менда унақа нарса йўқ-ку».

«Оҳ, бўтам! — деб жавоб айлади Рустико. — Сенга боя тушун-тирганим шайтон мана шу-да. Мен севга айтсам, ишонасанми? — айни ҳозир мени қаттиқ изтиробга солмоқда касофат».

Қиз бўлса унга шундай деди: «Вой, худога шукур-е, менда уна-

ка шайтон йўқ,— шунинг учун ҳам ўзимни яхши ҳис қилмоқда-
ман». ,,

«Ори рост,— деб қўшилишди Рустико,— илло, сенда бошқа нарса борки, у менда йўқ».

«Қандай нарса у?» — деб сўради Олиябека.

Рустико ҳам унга шундай жавоб қилди: «Сенда дўзах бор, наза-римда, парвардигор руҳимни азобдан халос этмоқ учун юборган бўлса керак сени, зеро, агар шайтон нуқул хуруж қилиб, жонимга тегаверса-ю, сен менга раҳм қилиб, уни қайтадан дўзахга қувиб киритишимга имкон берсанг, бу ҳимматинг билан кўнглимни бениҳоя хушнуд айлаган, айни пайтда, парвардигорга ҳам ғоятда мақбул хизмат қилган бўласанки, худо йўлига қилинган савоб иш бундан ортиқ бўлмагай, ахир гапларингдан маълум бўлишича, бу еқларга сен ўзи шу мақсадда келгансан-ку».

Соддадил қиз ҳам унга шундай. деди: «Пирим! Модомики, дўзах менда экан, кўнглингиз тусаган пайтда шайтонни унга қувиб кири-таверинг».

«Икки дуненг обод бўлсин, бўтам!— деб юборди Рустико.— рас, шундай экан; юр, шайтонни дўзахга қувлайликки, у мени тинч қўй*
син».

Шундай сўзлар билан у қизни тўшакка етқизди ва бадкор иблис-ни ҳибс этмоқ учун қандай ҳолатда етмоқ лозимлигини қизга ўргатди.

Қиз, шайтонни умрида биринчи маротаба дўзахга киритиши эди, шунинг учун хийла азият чекди. «Дарҳақиқат, пирим,— деди у,— бу мурдор шайтон, парвардигорнинг ашаддий душмани экан, зеро, одамлар у еқда турсин — ҳаттоки дўзахни ҳам оғритиб юборди».

«Бу оғриқ доим бўлавермайди, бўтам»,— деб эътироз билдирди Рустико.

Бундан буен эвди қиз учун енгил бўлишини исботлаш мақсадида, у тўшакдан туришдан олдин беш-олти маротаба шайтонни дўзахга қувиб киритиб, унинг попугинй пасайтириб қўйишди-ю, шундан сўнг у муайян пайтгача ювош бўлиб қолди.

Бироқ кейин ҳам шайтон жуда кўп маротаба кеккаядиган бўлди, қиз эса, унинг попугинй пасайтиришдай савоб ишдан асло бош тортмади, чунки бу ўйин унга еқиб қолган эди. «Саховатли Капса аҳли худо йўлига савоб иш қилиш дилни хушнуд этади, деб рост айтган экан,—дерди у Рустикога.— Дарҳақиқат: ҳеч бир савоб иш шайтонни дўзахга қувиб киритишчалик менга ҳаловат ва лаззат. бағишламайди. Менимча, худо йўлига бирон бошқача тарзда савоб иш қилиш ўтакетган тентаклик». Қиз тез-тез Рустико билан бирга бўлар ва ҳар гал унга дерди: «Ҳазратим! Мен бекорчилик учун эмас, худо йўлига савоб иш қилиш ниятида бул биебонга келган-ман. Юринг, шайтонни дўзахга қувамиз».

Хизматдан кейин эса, қиз баъзида Рустикога шундай сўзлар билан юзланарди: «Ҳеч ақлим бовар қилмайди, нега ахир шайтон дўзахдан қочиб чиқяпти. Ахир, дўзах уни хурсанд бўлиб қабул қил-япти-ку, менимча — унинг ўрнида бошқа бўлганида, сираям қайтиб чиқмасди».

ABBYY PDF Transformer 2.0
Click here to buy
www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0
Click here to buy
www.ABBYY.com

/

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Хулласи калом, қиз Рустикодан худо йўлига савоб иш қилишни шу қадар кўп талаб қилардики, бора-бора, зоҳиднинг устухони билан терисидан бўлак ҳеч вақоси қолмади ва жазирама офтобда ҳам совуқ қотиб дийдирайдиган бўлиб қолди. Мана шу муносабат билан, у қизга уқтира бошладики, шайтонни фақат кеккайиб бош кўтарган пайтидагина дўзахга қувиб киритмоқ лозим: «Илло, сен билан биз, парвардигорнинг марҳамати билан унинг попугини па-сайтириб қўйдик, энди у худога, мени тинч қўйишсин деб илтижо қилмоқда». Қиз шундан сўнг-вақтинча тинчиди.

Энди Рустико шайтонни дўзахга қувиб киритишни ортиқ илти-мос қилмай қўйди, бундан ҳайрон бўлган Олиябека кунларняиг бирида унга шундай деди: «Рустико! Сенинг шайтонинг жазосинн тортди, сени ортиқ безовта қилмаяпти, аммо менинг дўзахим ҳеч тинчлик бермаяпти мснга. Утинаман сендан, ўз дўзахим билан сенинг шайтонингнинг попугини пасайтиришга қандай кўмаклашган бўлсам, энди сен ҳам шайтонинг билан' менинг қутурган дўзахимни ҳовуридан тушириб бер».

Ут-ўлан томирини истеъмол қилиб, сув ичиб кун кечирувчи Рустико бутун бойлигини совуриб бўлган қиморбоздек ҳис қилаетган эди ўзини; у, дўзахни тинчитиш учун жуда кўп иблис керак бўлади, лекин қўлимдан келганча уриниб кўраман, деб айтди. Дарҳақиқат: вақт-вақти билан Рустико қизнинг кўнглини овлаб турарди-ю, аммо бу кўнгил овлашлар камдан-'кам бўлар'ва шер оғзига ташланган луқма унга қанчалик наф келтирса, қиз ҳам Рустикодан шунчалик наф оларди, шунга кўра қиз, ўзининг худо йўлига астойдил хизмат кила олмаетганига ишоич ҳосил қилиб, ахири, қисматидан нолий бошлади.

Рустиконинг шайтони билан Олиябеканинг дўзахи ўртасида, бир томоннинг ўта эҳтиролиги ва иккинчи томоннинг камқувватлиги туфайли, келишмовчилик бораетган бир пайтда, Капса шаҳрида ен-гин бўлиб, бу енғин пайтида Олиябеканинг отдси, унинг бутун оила аъзолари ва хизматкорлари ўз уйида ениб кетди, демакки, Олиябека энди отасининг мол-давлатига ягона меросхўр бўлиб қолган эди. Бу пайтда ақчаларини орқа-ўнгига қарамай харжлаб совуриб бўлган Неербал исмли бир йигит Олиябеканинг тирик эканлигидаи дарак топиб, уни қидириб топгани йўлга чиқади, уни топгач эса, Рустиконинг кўнглини тоғдек кўтариб, вале, қизнинг норозилигига қарамай, уни Капсага олиб келади-да, қизнинг отасидан қолган мол-дуне меросхўрнинг йўқлиги ва'жи билан давлат ихтиерига ўтиб кетмасдан Олиябекага уйланади-ю, унинг беҳисоб мол-дуйесига эга бўлади. Бироқ Олиябеканинг никоҳи бўлмасдан олдиноқ хотин-халаж ундан қандай қилиб сахрода худо йўлига савоб иш қилдинг, деб суриштиришганди; бунга жавобан қиз, шайтонни дўзахга қувиб киритиш билан машғул бўлганини ва Неербал унинг худо йўлига савоб иш қилишига халал бериб — гуноҳи азимга ботгани ҳақида гапирган эди.

Аеллар бу гапга қизиқсиниб, ундан: «Қандай қилиб шайтонни дўзахга қувиб киритдинг?» — деб сўрашганди. Шунда қиз буни гап билан изоҳлаб берган ва тушунарли бўлсин учун яна кўрсатиб ҳам

йрпган эди- Шунда аеллар роса қотиб-қотиб кулишибди, шу кула Епшлашганча ҳанузгача кулгидан тўхтамаганмишлар. «лафа бул-«я кизалоқ,— деб уни юпатишибди аеллар,— бу ерда ҳам у ишни жуда дўндиришади. Неербял ҳам сенга уйлангандан кеиин худо й/лига астойдил хизмат қилади ҳали».

Аеллар бу гапни бутун шаҳарга ейиб юборишди, кимда-ким шайтонни дўзахга қувиб киритса, у худони рози қилади, деган ма-кол'шу ердан келиб чиққан, дейдилар. Мамлакатимизга денгиз ортидан келган бу мақол халқ орасида ҳануз ишлатилиб келади. Бипобарии, сизлар ҳам, навниҳол қизлар, парвардигорни тилга олиб шайтонни дўзахга қувиб киритишни ўрганинг: бу ҳам худога мақбул бўлади, ҳам икки томон учун лаззат бахш этади ва бундан жуда кўп эзгуликлар келиб чиқади ва вужудга келади.

Дионеонинг ҳикояси бошдан-оеқ қаҳқаҳа билан бўлиниб тур-ди — ҳикоя муҳтарама хонимлар кўнглини шунчалик шодлантириб юборган эди. Дионео сўзлаб бўлиши билан қиролича ўзининг ҳукм-ронлик муддати ниҳрясига етганини билдириб, бошидан дафна гултожини олди ва зўр назокат билан уни Филострато бошига кий-. дираркан, деди:

— Кўрамиз ким-кимни яхши кўрицларкии: бури қўйларними
еки қўйлар бўриларними?

Бу гапга Филострато кулиб туриб, шундай л<авоб қилди:

— Агар бўрилар менинг гапимга киришса, улар ҳам шайтонни
дўзахга қувиб киритишни Рустико Олиябекага ўргатгандан дуруст-
роқ қилиб қўйларга ургатган бўлурдилар. Айтмоқчиманки, бизни^
бури деб атаманг — зеро, сиз ҳам қўй эмассизлар. Қандай бўлма-
син, менга ишониб топширилган салтанатни мен бутун ақл-фароса-
тимни ишга солиб бошқаргайман.

Нейфила эса унга шундай деди:

— Менга қара, Филострато: сен бизг.а ақл ўргатишга ошиқяп-
сан, вале, худди лампореккьолик Мазетто роҳиблардан ўргангани-
дек аввал ўзинг эсингни йиғиб олсангу гўрда чиримасингдан олдин
одамлардек гапиришни ўргансанг бўларди.

Филострато хонимларнинг гапга чечанлигига шоҳид бўлиб, ҳазилни бас қилди ва салтанат жиловини қўлга олди: эшик оғасини чақирди, ишлар қандай кетаетганини суриштирди, сўнгра унинг ҳукмронлиги даврида бутун жамоа фароғатда яшаши учун зарурйй, доно фармойишлар берди. Ундан кейин эса хонимларга шундай сўзлар билан юзланди:

— Муҳтарама хонимлар! Мен эзгуликни евузликдан фарқ қи лишни ўрганган пайтимдан буеп, ишқ илоҳасининг амри билан ва
ўзимпи изтиробга солиб, мудом биронтангизга ошиқ бўлиб келдим
вале на хоксорлик, на мутелик, на ул илоҳанинг жамики

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

аҳкомла-
рига амал қилишга интилиш — ҳеч биттаси менга ердам қилмади:
чунки ҳар гал мендан юз ўгириб бошқани афзал кўравердилар, бу-

нинг оқибатида аҳволим тобора мушкуллашиб бормоқдаким, наза-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

римда, энди ўла-ўлгунимча пешонамнинг шўри аримаса керак, деб ўнлайман. Мана шу боисдан, эртага айтиладиган ҳикоялар менинг ишқий кечинмаларимга мувофиқлаштирилишини, яъни *Бенаво ва бедаво муҳаббат* ҳақида боришини истардим, зеро агар шу алфоз-да давом этаверадиган бўлса, муҳаббатимнинг хотимаси ғоятда бахти қаролик билан якунланажак, дарвоқе, шунисиям борки, менга от қўйган одам, отимни жуда топиб қўйган экан.

Шу сўзлардан кейин қирол ўрнидан турди ва бутун жамоани кечки овқатга довур озод қилди.

Боғ шу қадар хушманзара ва оромижон эдики, бундан яхшироқ зкойни ахтариш ҳеч кимнинг хаелигд ҳам келмади. Қуеш энди қиз-днрмасди, шунинг учун ҳам бир-бирларининг устидан ирғишлашиб, сакрашиб, қувалашиб юрган оҳулар, қуенлар ва ўзга жониворлар кетидан жамоа ҳам қувлай бошлади. Дионео билан Фьяметта мес-сер Гвильельмо ва дель Вержў хоним тўғрисида қўшиқ айта бош-ладилар, Филомена билан Панфило сатранж ўйнашди, шу тақлид, ҳамма вақтнинг қандай ўтганини пайқамади, ҳаш-паш дегунча кеч-лик овқат пайти бўлди. Столлар жозибали фаввора теварагига қўйилган эди, кечлик овқат ҳам ғоятда хушчақчақлик билан ўтди.

Дастурхонлар йиғиштирилиши билан Филострато қироличалар жорий этган тартибни бузмаслик учун Лауреттага рақс тушиб, қў-шиқ айтишни буюрди. Лауретта унга шундай деди:

— Аъло ҳазрат! Мен ўзгалар қўшиғини билмайман, ўзимнинг қўшиқларимдан бўлса, биронтаси ҳам хушвақт жамоага маъқул тушмайди. Ва лекин шунга қарамай, агар сиз эътироз билдир-масангиз, ўзимнинг қўшиқларимдан биронтасини куйлаб бера-ман,

Қирол унга шундай жавоб қилди:

■— Сенинг тилинг билан айтиладиган ҳар қандай нарса латиф ва лазиз бўлмай иложи йўқ, бас, шундай экан, хоҳлаган қўшиғинг-ни куйла.

Шунда Лауретта нафис овози билан бир қадар мунгли қўшиқ куйлади, бошқалар унга жўр бўлишди:

Оҳ, дунеда мен каби
забун, Мендаи мафтун
афкор
бормикан, Мендай
бахтсиз,
беер бормикан!

Коипотни яратган
меъмор Мсни ижод
қилган соатда Ҳусн
берди тенгсиз,
мафтункор, Тепгсиз
бўлдим мен латофатда,
Токи ақл ҳайронлар
бўлса,' Лол қолдирса
самовий чирой.
Таажжубки, инсонлар
бўлса, Фаҳм этмасдан
буни, хойнаҳой, Азоб
берар менга, алқисса.

Бир кун менга муносиб бир мард Дуст тутинди ва бўлди ҳамдард, Кейин севги изҳор айлади, Мен ҳам унга еқимтой бокдим, Вужудига бир олов екдим, У кўнглини менга бойлади. Лекин бахтнинг умри кўп қиска,

Қор еғди у' оташин ҳисга.

Бир кун яна йўлимда бир еш Пайдо бўлди, кўп маҳмадона, Кўп савлатли, бироқ кўп бебош, Фазл беришда, йўқ, одилона Бўлмас экан табиат гоҳо. Мен учратган ўша еш ўғлон Аҳди, сўзи бетаъсир, арзон, Хуллас, менга қилмади вафо. Лекин ширин сўзига учдим, Уни чиндан ерим деб қучдим, Кўринмади кўзимга хато.

Янги ер деб эски ери дай Айрилганнинг аҳволига вой. Энди дилим оҳу зоридан Фойда бўлмас менга ҳойиаҳой! Бу ҳам ҳолва экан. Синовнннг
Энг оғири мени кутаркан. Маккорлиги оғир бу евнинг,
Улимдан ҳам бешбаттар экан.

I

Асл ерим, бнринчи ерим, Худо сени кўп курди, эсиз, Жонгинангни олди, шунқорим, Бу жудолик азоби чексиз.

Мен тангридан сўрайман фақат: Жонимни ол, мен шўрликнинг ҳам. Эшигини очсин у жаннат, Ергинамга бўлайин ҳамдам. Мени чақир, жонгинам, тезроқ, Ажратмасин бизларни тақдир. Муҳаббатдан чекиниб фирок, Унинг ғолиб чиқмоғи ҳаҳдир.

ф

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Шу ерга келганда, Лауретта қўшиғини тугатди, қўшиқ ҳамма-нинг диққатини ўзига жалб қилиб, ҳамма уни ҳар хил талқин қилди. Уни миланликларга хос талқин қилувчилар, яъни гўзал қиздан бўрдоқи чўчқа афзал қабилида талқин қилувчилар ҳам то-пилди,— бошқалар эса, уни хийла тумтароқ мақомда таъбирлади-лар, уни яхшироқ ва аниқроқ тушундилар, вале, ҳозир бу борада гапни чўзиб ўтирадиган пайт эмас. Қирол иложи борича кўпроқ машъала еқишни буюрди, шундан кейин, яшнаган майсазорда яна узоқ вақт — то юлдузлар самода сўна бошлагунга қадар қўшиқлар янграб турди. Ана шунда қирол, уйқуга етиш пайти етди, деган қа-рорга келиб; ҳаммага яхши туш кўришни тилаб, ўз кўшкларига тарқалишни буюрди.

ДЕКАМЕРОННИНГ
УЧИНЧИ -КУНИ ТУГАБ,
• ТУРТИНЧИ КУНИ БОШЛАНМОҚДА.

Филострато ҳокимлик. қилган бу кунда китобхон
эътиборига бенаво ва бедаво муҳаббат ҳақидаги
ҳикоятлар ҳавола қилинади.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Дилнавоз хонимлар! Бамаъни одамлардан эшитган гапларимга • суяниб, шунингдек, ўзим мушоҳада ва мутолаа қйлган нарсаларга ҳам таяниб, мен ҳасаднинг шиддаткор, ма-ҳв этувчи қуюни фақат сарбаланд миноралари ва азим туп дарахтлар учинигина ер билан яксон қилади, деган хулосага келиб юрган эрдим, ҳолбуки, бир'кун келиб, мен бул тасаввуримнинг янглиш эканлигини англадим. Асли-да мен ул дарғазаб қуюннинг шиддатли ҳамласидан ўзимни олиб қочиб юрганман ва мудом шунга амал қилиб келганманки, шу са-.- баб дала-даштдан, баъзан ҳаттоки, теран жарликлардан товушсиз, пусиб ўтганман. Флорепция лаҳжасида имконим борича оддий ва жайдари услубда насрий йўл билан езилган менинг ушбу бесарлав-ҳа қиссаларнмшг ўқиган ҳар қандай одам юқрридаги фикримнинг тўғрилигига амин бўлади. Лекин шундай бўлншига қарамай, ўшаД қуюн мени шафқатсиз тарзда савалади, сал бўлмаса томирим билан суғуриб ташлаезди, ҳасад аъзойи баданимки чақиб ташладиким, энди доноларнинг: бу еруғ жаҳонда фақат ҳақир • кишиларгина ҳасад қилмайдилар, деган ҳикматли сўзлариға тўла тушундим.

О, менинг оқила хонимларим, гап шундаки, мени сизларга ҳад-дан зиед шайдо бўлган деб, кўнглингизни хушлашга, кўтаришга уринишларимни одобсизлик деб таъкидловчи китобхонлар ҳам то-пилиб қолди, ў.зга китобхонлар эса, сизларни мадҳ этганим учун менга яна бадтарроқ дашном қила бошладилар. Яна баъзи биров-лар, агар етиғи билан айтиладиған бўлса, менинг ешимда бундай мавзу билан яъни—аеллар ҳақида мулоҳаза юритиш ва уларнинг кўнглиии овлашга уриниш билан машғул бўлиш одобдан эмас, деб танбеҳ бердилар. Аксарият китобхонларнинг фикрича эса, агар мен уз нақлларим билан сизларни бошингизни қотириш ўрнига Муза-лар билан Парнасда[1] истиқомат қилсам, кўп оқилона иш тутган бўлар эканман — буни қарангки, улар менинг обрўйим ташвишини қилиб шундай фикр юритишганмиш. Яна шундай «донишмандлар» ҳам топилдики, .улар бирон оқилона фикр баен қилиш ўрнига мен тўғримда такаббурлик билан: «Бошини бўлар-бўлмас сафсаталар билан ғовлатиб, ҳаво ютиб кун кечиргандан кўра, нон-насиба таш-

[1] П а р н а с — Юнонистондаги тоғнинг номи; ривоятларга қараганда, шеь-рият ва мусиқа илоҳалари — музалар мана шу тоғда маскан қуришар экан. Бу ерда Боккаччо ўз фикрини

шини қилса яхши бўларди», деб таъкидлашади. Ниҳоят, яна ндайлар ҳам борки, улар менинг ижодимни қоралаш ксадида жамики езганларимни, аслида тамомила бошқача ўлган, деб ис-ботлашга уринмоқчи бўладилар.

Камина сизларнинг хизматингизда бўлганим учун, муҳтарама хонимлар, мана шундай бўрон авж олмоқда менинг бошим узра, мана шундай қонсираган ўткир тишлар баданимга ботиб, менга азоб бермоқда. Худо шоҳид: мен барча таъна-маломатларни хотиржам тинглаб қабул қилмоқдаман. Аслида-ку, мени сизлар ўз ҳимоятин-гизга олишингиз лозим эди-ю, лекин ўз-ўзимни муҳофаза қилишга қарор қилдим. Мен ғийбатчиларимга муносиб тарзда жавоб қилиш-ни лозим топмай, фақатгина қулоқларимни маломатдан иҳота қилиш учун қисқагина раддия билан чекланмоқчиман ва буни пай-салга солмай, ҳозироқ бажармоқчиман. Ахир, ижодимнинг ҳали учдан бирини ўтмасимданки, мени мазаммат қилувчилар шу қадар кўпайиб, шу қадар бешарм бўлиб кетишган экан, бунақада кито-бимга хотима ясаб улгурмасимдан олдин улар шунчалик болалаб, беҳисоб даражада кўпайиб кетадилар ва қарши зарбага дуч кел-май, мени осонгина яксон қилиб ташлайдиларки, унда сизлар ҳам қанчалик қудратли бўлманг, уларнинг таънаю маломаткашларига қаршилик кўрсатишга ожизлик қилиб қоласизлар. Вале, мен айрим ғанимларимга жавоб беришдан олдин, ўзимни оқлаш мақсадида бир қиссадан ҳисса сўзлаб бермоққа қарор қилдимким, илло, сиз, ўзининг хусусий қиссасини китобидаги муҳтарам жамоа айтаетган ҳикоялар билан қориштириб юбормоқчи, деб ўйламанг яна,— қис-самнинг китобимдаги ҳикояхонларнинг ҳикояларига алоқадор эмас-лиги унинг мана шу қиссадан бир ҳиссалигидан сезилиб турсин. Шундай қилиб, мен ўз ғийбатчиларимга мурожаат қиламан:

Қадим замонларда шаҳримизда, Филиппо Бальдуччи исмли бир одам ўтган бўлиб, у аслзодалар насабидан бўлмаса ҳам давлат-манд, диенатли ва ўз ҳунарини пухта ўрганган одам эди. У ўз хоти-нини жонидан ортиқ севар эди, хотини ҳам уни жуда яхши кўрарди, хуллас, улар тинч-тотув яшашар ва фақат бир-бирларининг кўнгли-ни топишни ўйлардилар. Бироқ ҳамманинг бошига эртами-кечми тушадиган савдо кунлардан бир кун уларнинг ҳам бошига тушди: саховатли аел ўша пайтларда эндигина икки ешга кирган ўғилчаси-ни Филиппога қолдириб, дорилбақога рихлат этди. Филиппо хоти-нининг ўлимидан кейин, ўзининг энг суюкли кишисини йўқотган ҳар қандай одам сингари қайғуга ботди. У жаҳондаги жами хазиналар-дан ҳам азизроқ ва лазизроқ бўлган умр йўлдошидан жудо бўлиб, бутун оламда елғиз ўзи сўппайиб қолди ва бу жамият даврасидан бош олиб чиқиб кетишга, умрининг қолганини, шунингдек, гўдак ўғлини ҳам худо йўлига хизмат қилишга бағишлашга қарор қилди. У бутун мол-давлатини мискинларга улашиб, ўзи Эшактоққа раво-на бўлди, у ерда ўғли билан бир ҳужрага жойлашди ва хайр-садақа билан кунини ўтказиб, сурункасига рўза тутиб, тоат-ибодат қилиб кун кечира бошладиким, у ҳаммадан ҳам ўғли билан бирон беҳуда нарса тўғрисида гап очишдан еки унинг эътиборини худога сиғи-нишдан четга тортадиган бирон нарсага қаратишдан ниҳоятда

ўрқарди; у ўғли билан муттасил боқий дуненинг имтиезлари ақида, парвардигор" ва унинг азиз-авлиелари ҳақида аплашар, унга турли дуоларни ўргатарди. У ўғлини ҳужрадан ҳеч қаеққа чи-қармай ва ҳеч ким билан гаплашишга йўл қўймай, жуда кўп йиллар давомида уни шу йўсинда ҳает кечиришга мажбур этди.

Бу саховатли зот вақт-вақти билан Флоренцияга жўнарди — у ерда художўй кишилар унга тирикчилик учун зарур бўлган нарса-ларни эҳсон қилишар, сўнг у яна уз ҳужрасига қайтиб келар эди. • Мана, ниҳоят йигитча ўн саккизга кириб, Филиппо эса, хийла қариб қолган пайтда, кунларнинг бирида ўғил отасидан унинг қаеққа отлангани ҳақида сўради. Филиппо унга жавоб қилди. Шунда йигит деди: «О, падарим! Ешингиз энди бир ерга бориб қолди, буи-дай олисга бориб келишга мадорингиз етмайди, бирон марта мени ҳам Флоренцияга олиб борсангизу тангримни ҳам, сизни ҳам эъзоз-ловчи мўъминлар билан таништирсангиз бўлмасмикин? Мен ешман, куч-қувватим ҳам сизга нисбатан кўпроқ, кейин эҳтиеж туғилган чоғларда, иш юзасидан ўзим Флоренцияга бориб келаверардим, сиз бўлсангиз, уйда дам олиб ўтирардингиз».

Саховатли зот ўғлининг энди улғайиб қолганини ва ниҳоятда художўй бўлганини инобатга олиб, унинг дуневий ҳает мўъжязала-рига учмаслигига кўзи етди-да, ичида «Тўғри гапиряпти!» — деб ўйлади. Шундан кейин Флоренцияга борадиган бўлганида ўғлини ҳам ўзи билан бирга олиб кетди.

Йигит шаҳардаги сон-саноқсиз қасрлар, уйлар, жомелар ва бошқа нарсаларни кўриши билан ҳанг-манг бўлиб қолди-ю, бундай манзараларни илгари қачон кўрганман, деб^қанча бош қотирса ҳам ҳеч эслай олмади ва кўзига нимаики кўринса, отасига епишиб олиб,. бу нима, оти нима, деб сўрайвериб безор қилди. Отаси унинг ҳар бир саволига жавоб қайтарар,— шунда ўғли жавобдан қаноат ҳо-сил қилиб, яна бошқа нарса тўғрисида сўрарди. Шундай қилиб,, ўғил ҳамон. савол бериб, ота унга жавоб қайтариб кетишаетганида қаршиларидан бир тўда гўзал ва ясанган аеллар чиқиб қолишди,— улар тўйдан қайтишаетган бўлишса керак,— ўғил уларни курган заҳоти отасига: «Мана булар нимади?» — деган савол билан юз-ланди.

Отаси эса, унга деди: «Бўтам, кўзларингни ерга тик, у еққа қарама,улар макруҳдирлар».

«Уларнинг оти нима?» — деб сўради ўғил.

Ота ўғлида шаҳвоний нафсни уйғотмаслик ва унинг кўнглида гуноҳга ундовчи фикр пайдо қилмаслик учун аелларни ўз оти билан атамасликка қарор қилди ва шу сабабли: «Булар мода ғозлар»,—-деб жавоб қилди.

Во ажаб! Бу ердаги қасрларга ҳам, буқага ҳам, отга ҳам, эшак-ка ҳам, ақчаларга ҳам, хуллас, ўша куни кўзига учраган ҳамма нарсага ҳам эътиборини қаратмаган ўғил, умрида ҳеч қачон аел зотини кўрмаган бўлса ҳамки, шу чоғ бирдан отасига илтижо билан юзланди: «О падар! Менга битта мода ғоз олиб беринг».

«Бас қил, ўғлим! —деди ота.— Буни ҳатто хаелингга ҳам кел-тирма. Улар макруҳдирлар!»

Шунда йигит: «Наҳот макруҳ нарса шунақа бўлса?» — деди.
«Шунақа бўлади»,— деб жавоб қилди отаси.

Уғли эса унга жавобан деди: «Ҳеч ақлим бовар қилмаяпти. Не-чун уларни макруҳ деб айтяпсиз? Менимча, ҳеч қачон мен бундайин латофатли ва жозибали нарсани кўрмаганман. Булар ўзингиз кўр-сатган суратлардаги фаришталардан ҳам чиройлироқ-ку. Елво-раман, ота! Агар мени яхши кўрсангиз, шумода ғозлардан бит-тасини ўзим билан олиб кетишимга ижозат берасиз — мен уни бо-қаман».

«Йўқ, ижозат бермайман,— деб жавоб қилди ота.— Сен ҳали билмайсан ҳам уларни нима билан боқишни!» Шундай деди-ю, инсон табиати онгдан ҳам қудратлироқ эканига имон келтирди ва ўғлини Флоренцияга олиб келганидан пушаймон бўлди.

Қиссамни шу ерда тўхтатиб, энди яна бояги ғийбатимни қилган одамларга мурожаат қилмоқчиман. Шундай қилиб, менга ғаразгўй-лик қилувчилардан айримларининг фикрига қараганда, мен, о, нав-ниҳол хонимлар, сизларни ўзимга батамом мафтун этиб қўяпган-мишман, ўзим эсам, сизларга ҳаддан ортиқ шайдо бўлиб қолганмишман. Лекин мен ҳам буни инкор этаетганим йўқ-ку. Дарҳақиқат, сизларга мафтун бўлганман ва ўз навбатида, сизларни ўзимга жазб этишга уринмоқдаман. Хўш, нима экан уларни таажжубга солаетган нарса? Ахир уларнинг ўзлари болдек тотли бўсалар, лаззатбахш қучишлар ҳузурини суришган ва кўпинча сизнинг, бебаҳо хонимлар, ижбзатингиз билан ўша энг роҳатбахш яқинлик сафосини сурганлар-ку. Бу одамлар сизларнинг хушраф-торлик маҳоратингизни, фусункор малоҳатингизни, дилрабо лато-фатингизни ва илова ўлароқ, пурҳиммат камтарлигингизни ҳамиша мушоҳада қилишадики, ҳеч бўлмаса, шул далолатнинг ўзини назарга олганда ҳам,— тақир тоғ чўққисида торгина ҳужрада тарбия кўриб ўсган, ўз отасидан бўлак ҳеч бир кимсани кўрмаган одам, сизларнинг биронтангизга майл қўйса, иккинчингизга ошиқ Єўлса, учинчингизга шайдо бўлса не ажаб? Модомики, менинг жис-мим самонинг иноятн билан муҳаббат учун яратилган экан, оташ нигоҳларингизнинг сеҳрли қуввасидан, ширин-ширин сўзларингиз латофатидан, ҳамдардона хўрсинишларингизнинг жўшқин аланга-сидан довдираб қолган руҳим, ешлик чоғимдан сизларга талпинар-кан, модомики, мен сизларга шайдо эканману сизларни ҳам ўзимга мафтун этишга уринарканман ва ниҳоят, она сути оғзидан кетма-ган саҳройи гўл — зоҳид йигитиики, бошқа ҳамма нарсадан кўра, сизлар ўзингизга ром қилолган экансиз, қандай қилиб мени тах-қирлаш, бадном этиш, босиб-янчиш мумғин? Сирасини айтгаида, сизларни севмайдиган, ўзларининг аел зоти томонидан севилишини истамайдиган, бинрбарин, аел таашшуқнинг нақадар қудратли ва нечоғлиқ оромбахш бўлишини синаб кўрмаган ва бошларидан кечирмаганларгина мени емонотлиқ қилишлари мумкин, аммо бу садқайи саримга.

Менинг қиссаларимдан кулганлар, не сабабдан пиезнинг боши аллақачон оппоқ бўлгани билан барраси ҳануз ям-яшил эканлигини билишмаса керак. Ҳазилни йиғиштирайлик. Б одамларга мен шуни

ғмоқчиман: модомики ешлари анча қайтиб қолган Гвидо Гвиваль-канти билан Данте Алигьери ҳам, мункиллаб қолган Чино Пис-тойя ҳам аелларга хушомад қилишдан лаззатланган эканлар, улар-нинг кўнглини топишни ўзлари учун саодат деб билган эканлар, . мен ҳам то умримнинг охиригача уларга хушомад қилишдан асло уялмагайман. Мен ўзимнинг баен қилиш усулимга содиқ қолишни истайман, йўқса, қадим замонларда шавкатли эрлар анча ешга кириб қолган пайтларида ҳам жидду жаҳд билан аеллар кўнглини олишга уринганларидан далолат берувчи мисоллар тарихда беҳи-соб эканлигини исботлаган бўлур эдим. Агар баъзи бировлар бу мисоллардан бехабар бўлсалар, китоб ўқишсин.

Мени Парнас тоғида Музалар билан бўлишга ундовчи гапга келсак — мана бу, назаримда, яхши маслаҳат, лекин шуниси ҳам борки, на биз муттасил Музалар билан була оламиз ва на улар биз билан. Бинобарин, агар бирон зот улар билан видолашишга мажбур бўлса-ю, ўрнига-ўрин, шу музаларга ўхшовчи хилқатларга шайдо бўлса, буни ҳеч қандай айбга йўядиган беадаблик деб бўлмайди. Музалар — аеллардир ва гарчи аеллар Музаларга тенг кела олма-салар ҳам ҳар ҳолда, улар ўртасида зоҳирий ўхшашлик мавжуддир, шунга кўра, гарчи уларнинг ўзга бирон жиҳатлари менга мақбул бўлмаган тақдирда ҳам мазкур ўхшашликнинг менга ёқмаслиги мумкин эмас. Бунга илова ўлароқ, аеллар менинг кўпгина шеърла-римга мавзу берганлар, ваҳоланки, Музалар бирон та шеърга ҳам мавзу бўлолмадилар. Рост, улар ҳам катта ердам кўрсатганлар — менга шеър езишни ўргатганлар. Дарвоқе, ушбу жайдари қиссача-ларимни яратаетган пайтларимда улар,— е аелларнинг кўнглини топиш учун, е ўзлари билан улар ўртасидаги ўхшашлик туфайли бўлса керак,— куп маротаба к;ошимга келиб, менга илҳом берган бўлсалар ҳам ажаб эмаским, ўз ҳикояларимни сизларга баен этар-канман, кўпчилик одамлар тасаввур этгандек, Парнас тоғидан ҳам тушмайман, Музалардан ҳам узоқлашмайман.

Менинг довруғимга ҳасад қилиб, менга нон-насиба ташвишини қилишни маслаҳат берганлар ҳақида нима десам экан? Нима дейишга ҳам ҳайронман. Мабодо қашшоқлашиб, улар олдига бир бурда нон тилаб борсам, менга қандай жавоб қилишларини жуда аниқ тасаввур қила оламан,— улар менга шундай дейишган бўлар-ди: «Жўна, масалларинг боқсин сени». Кези келганда, шуни айтиш керакки, шоирлар ўз масаллари билан кўпчилик боенлардан ҳам кўпроқ нон топганлар,— улар масаллари билан ўз замонасннинг довруғини оламга таратганлар, ваҳоланки еб адо қилиб бўлмайди-ган даражада кўп ғалласи бўлган аксарият одамлар расво — радди бало бўлиб қирилиб кетишган. Э, нимасини гапирай! Уша насиҳат-гўйлар, агар мен улардан нон сўрасам, майли, мени қувиб солиш-син, вале, худога шукур, ҳали мен нонга зор бўлганимча йўқ$_г$ борди-ю, зор бўлган тақдиримда ҳам ҳаворий айтганидек, йўқсил-ликда ҳам,тўқчиликда ҳам кун кечира оламан, демакки, бир амаллаб ўз ташвишимни ўзим қиламан.

Мен ҳикоя қилаетган нарсаларни, аслида бошқача бўлган, деб таъкидловчиларга келсак, агар улар менга асл воқеани ҳавола қила

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

салар, ғоятда дўстона хизмат қилган бўлардилар, ана ўшанда а р ўртада фарқ сезилгудек бўлса, уларнинг таъналарини з тироф этган ва хатомни тузатишга уринган бўлур эдим. Лекин озирча булар фақат қуруқ гап, холос, бас, шундай экан, улар ўз фикрлари-да қолаверсинлар, мен бўлсам, ўз фикримга амал қиламан ва улар мен тўғримда нима деб гапирсалар, мен ҳам улар тўғрисида шундай фикр юритавераман.

Хўп, бу галча шунинг ўзи кифоя бўлса керак. Мен парвардигор« дан мадад тилаб, сизларнинг кўмагингизда, о, кибрие хонимлар,— зеро бутун умидим сизлардан,— сабр-қаноат билан, орқамни ша-молга тутиб, олға қараб юраман,— шамол қанча эсса, эсаверсин! Уйлайманки, жуда нари борса, бошимга чанг-тўзоннинг куни тушар, жўшқин шамол, одатда, уни е* мутлақ ерга епиштириб таш-лайди, е бўлмаса, осмони фалакка учириб, авом халқ тепасидан, подшолар ва қиролларнинг тож-тахти устидан учириб ўтаркан, онда-сонда сарбаланд қаср ва миноралларнинг томларига индиради, боринг, ана< тўзон у ердан тушиб ҳам кетди, дейлик, аммо у қуюн кўтарган ердан пастроққа тушмайди-ку. Бинобарин, агар мен илга-ри нима қилиб бўлса ҳам сизларнинг кўнглингизни олишга интил-ган эканман, эндиликда ҳам сизлар учун яна ҳам кўпроқ хизмат қилишга тайерман, зеро сизларнинг камина янглиғ^мухлисларингиз фақат шундай дейишлари мумкин: сизларга сажда қилмоқ, бу таби-ий ҳолдир. Табиат қонунларига қаршилик кўрсатиш учун эса ғоятда улкан куч зарурдир, мана шу боисдан қаршилик қилувчиларнинг уринишлари аксарият ҳолларда наинки бесамар бўлади,

шунинг-дек, уларнинг ўзига ҳам катта зиен-заҳмат етказад Ори рост, менда ундайин куч-қудрат йўқ, бўлгандаям ҳожатс чунки ундай мақсаднинг ўзи йўқ менда, борди-ю, ўшанд кучим бўлганида ҳам унитезроқ ўзгалар билан ўртоқлашга бўлур эдим. Демакки, менга дашном қилувчилар унларини ўчирсинлар, агар алангаланишга қурблари етмас экан, майли, муз бўлиб тўнгисинлар ва ўзларининг фосиқона майлларига эрк бериш билан ўз кўнгилларини кўтарсин-лару менинг бу бир зумлик ўткинчи ҳаетимда ўз билганимча кўн-гилхушлик қилишимга халал бермасинлар.

Қаранг-а, сизлар билан хийла узоқ фурсат сайр қилдик, дилку-шо хонимлар,— энди дастлабки манзилимизга қайтайлик-да, азал-дан жорий этилган тартибимизга амал қилайлик.

Филострато ўз тўшагидан туриб, айни пайтда бутун жамоага ҳам турадиган пайт етди, деб хабар қилганида қуеш аллақачон самодан юлдузлар чаманини қувиб юборган, шабнам-тушган рўйи заминдан тун кўланкасини ҳайдаган эди, ҳамма вақтичоғлйк қил-гани ажиб гулшанга чиқди; тушлик қиладиган пайт келганда эса, улар кеча кечқурун овқатланган ерларида тановул қилдилар. Қуеш қиемга келган пайтда улар дам олдилар, сўнг ҳар сафаргидай, жозибали фаввора атрофига давра қуриб ўтирдилар, шунда Филострато ҳикоя бошлашни Фьяметтага буюрди, Фьяметта ҳам ортиқ эслатишларини кутиб ўтирмай, ғоят зўр малоҳат билан шундай сўзлай бошлади.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

қалъа. *(Тарж.)*

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

I

Салерно ҳокими Танкред ўз қизининг ўйнашини ўлдиради ва унинг юраги'
ни олтин қадаҳга солив қизига киритади; қизи у юракка оғу қуяди ва
ўшал оғуни ичиб ўлади

— Бугун биз учун қирол ғамгин мавзу тайинлади. Нимасини айтасиз: биз бу ерга вақтихушлик қилгани тўпланган эдик, вале, ғам-андуҳ ҳақида ҳикоя. қилишимизга тўғри келади: гап андуҳ устида борганида ҳикояхонлар ҳам, тингловчилар ҳам азият чек-канларга ҳамдард бўлмай қололмайдилар. Очиғини айтганда, сўнгги пайтларда биз меъеридан ортиқ кўигилхушлик қилиб юборган эдик, — эҳтимолки, қирол шул кайфиятимизни бир оз чеклаш мақсадида бизга шундай топшириқ бергандир. Ҳарна бўл-гандаям,-қирол ниманики ихтиер қилган бўлмасин унинг хоҳишига 2ид иш тутишим одобдан бўлмайди, шунга кўра, мен сизларга Ғоят-да кўнгилсиз бир мусибат ҳақида ҳикоя қилиб бермоқчиманки, уни эшитиб, кўз еш тўксак арзийди.

Салерно шаҳзодаси Танкред агар қариган чоғида қўлини ошиқ-маъшуқлар қонига бўяганини ҳисобга олинмаса, жуда одамохун ва оққўнгил зот эди, унинг кўз очиб курган биттаю бит* та қизи бор эди (аммо оламдан бефарзанд ўтса, яхшироқ бўлар-ди). Дунеда бирон та падар ўз фарзандини Танкред ўз қизини севганчалик меҳрибонлик билан ардоқламаган эди, — мана шу сабабга кўра, аллақачон қизининг бўйи етган бўлса ҳам ота ҳа-мон уни эрга бермай уйда олиб ўтирарди, зеро қизидан айрилиш-ни сира истамасди. Мана, ҳеч иложи қолмагандан кейин, у қизини Капуа[1] герцогининг ўғлига эрга берди, лекин қизининг пешона-си шўр экан — эри билан узоқ яшаш насиб этмади, барвақт бева қолиб, яна отаси бағрига қайтиб келди. Бу қиз жаҳонда энг сарви-қомат, энг соҳибжамол, навниҳол, довюрак ва аелларга хос бўл-маган ақл соҳибаси эди. У меҳрибон отаси бағрида ҳаловатда ва фароғатда яшар, ота эса, уни шу қадар яхши кўрардики, иккинчи марта эрга беришга ҳеч ошиқмасди, қиз ҳам бу борада отасига оғиз очишга истиҳола қиларди, шунга кўра, у агар имконият туғилса, ўзига мукосиб бирон маҳбуб топишни ва у билан ими-жимида мулоқотда бўлишни ўйлай бошлади. Шу ният билан у отасининг қасрида хизмат қилувчи аслзода аъенларга, шунингдек, паст табақали эркакларга ҳам разм сола бошлади,— бундайлар ҳамма саройда бўлгани каби бу ерда ҳам топиларди; қиз уларнинг

[1] К а п у а — Италиянинг Козерта вилоятидаги шаҳар ва

рафтории, хулқ-атворини кузатиб юриб, ниҳоят, отаси қўлида ишловчи Гвискардо исмли еш хизматкор йигитга эътиборини қа-ратди: гарчи бу йигит бенаво бўлиб туғилган бўлса ҳам қалб фа-зилати ва рафтори жиҳатидан ҳар қандай аслзодадан олижаноб-роқ одам эди, қиз мана шу одам билан бот-бот учрашиб, ҳар кун сайин унинг хулқ-атворида кўпроқ назокат аломатларни учратиб, ахири унинг кўйида пинҳоний ҳирс алангасида ена бошлади. Кези келганда айтиш керакки, йигит ҳам ғоятда тийрак ақл соҳиби эди, мана шунинг учун у аелнинг эҳтиросини пайқамай,қола олмади ва оқибат у ҳам аелга шу қадар шайдо бўлиб қолдики, дунедаги ҳамма нарсани унутиб юборди.

Хуллас, улар бир-бирларини яширинча севиб қолдилару еш жувоннинг ягона орзуси қандай қилиб йигит билан овлоқда учра-шишдан иборат бўлиб қолди, бироқ у ўзининг юрак сирини бирон кимсага очишдан қўрқиб, йигит билан қандай учрашиш ва ўз ниятини унга изҳор қилиш учун антиқа бир ҳийлани ищга солди. У йигитга нома езиб, номада унинг эртаси куни қанд'ай иш кўри-ши лозимлигини тушунтирди. Сўнг, номани найча қилиб ўраб, қамиш ичига тиқди-да, Гвискардога тутқазаркан, нозли қиефа билан деди: «Буни кечқурун оқсоч хотинга бер — ўт еқаетганда шу билан дам берсин».

Гвискардо қамишни олди-ю, буни жувон унинг ўзига берга-нини ва бекорга бундай сўзлар 0илан юзланмаганини тушуниб, ўз хОнасига борди, у ерда қамишни кўздан кечириб, . ковагидан хат топиб олди, очиб ўқиди ва ўзининг қандай иш тутишини анг-лаб, жуда хурсанд бўлиб кетди-да, қиз

белгилаган жойда у билан учрашишга ҳозирлана бошлади. Ҳукмдорнинг қасрига яқин ердаги тоғда бир вақтлар ғор қазилган бўлиб, бу ғорга унинг оғзидаги туйнукдан ғира-шира еруғ тушиб турарди, ғор кўпдан бери ташландиқ бўлиб қолгани ва унга борадиган йўлни чақир-тиканак ва ўт-ўланлар босиб кетгани учун унга фақат ҳукмдорнинг қизи турадиган пастки қаватдаги хонадан махфий нарвон билан тушиш мумкин эдиким, нарвон турган ерга очиладиган эши* ҳам михлаб ташланган эди. Бу ерда нарвон борлигини ҳамма аллақачон унутиб юборган, кўп замонлардан бери бу йўлдан ҳеч ким фойдаланмас, эндиликда эса ўша нарвоннинг қаердалигини эслай оладиган деярли ҳеч ким қолмаган ҳам эди. Бироқ нигоҳи-га ҳар қандай сир ҳам аен бўлиб кўринувчи севги худоси — Амур ушбу нажот йўлини ошиқ аел кўнглига солди. У ўз ниятини ўзгага ошкор қилмаслик учун ўзи бир неча кун давомида эшик билан овора бўлиб, ахири турли-туман ускуналар ердамида уни очишга муваффақ бўлди. Эшикни очгач эса, ғорга тушди, у ерда туйнук курди, сўнг у Гвискардога хабар қилиб, унга шу туйнукдан ки-ришга уриниб кўришни айтаркан, туйнукнинг қандай баланд-ликда жойлашганини ҳам айтди. Гвискардо пайсалга солиб ўтирмай, арқон ҳозирлади, осилиб чиқиш ва тушиш қулай бўлсин учун арқоннинг ҳар ер-ҳар еридан тугун тугди ва эртаси куни тун-да, баданини тикан тилиб юбормаслик учун эгнига теридан ти-килган кийим кийиб ва бу ҳақда ҳеч кимга чурқ этиб оғиз оч-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

май, ғор томон йўл олди, арқоннинг бир учини ғор оғзида ўсган азим туп дарахтининг танасига сириб боғлаб, шу арқонга осилиб ғорга тушди-да, ўз маҳбубасини ўша ерда кута бошлади. Бу орада қиз, ўзини уйқу элитаетгандай қилиб кўрсатиб, канизаклариня хонадан чиқариб юборди, хонаси эшигини ичидан беркитиб, нарвон турган ерга чиқадиган эшикни очди-да, ғорга тушиб, Гвис-кардони курди, икковлари бир-бирларининг висолига етишгани-дан шодланиб кетишди ва қизнинг хонасига кўтарилиб, бу ерда деярли бутун кунни ғоятда зўр лаззату сафода ўтказишди. Кейин Гвискардо муҳаббатлари сиридан биров огоҳ бўлиб қолма-син учун ғоятда эҳтиеткорлик билан яна ғорга тушди, қиз эса унинг орқасидан эшикни епиб, канизаклари олдига чиқди, Гвискардо қоронғи тушгунча пойлаб ўтириб, кейин ўша арқонга тир-машиб, туйнук орқали ғордан чиқди-да, ўз"ҳужрасига қайтди. Шу йўсинда у яна бир неча маротаба маҳбубаси билан учрашгани борди.

Бироқ'уларнинг давомли ва ғайри тавсиф камоли саодатлари-га фалак ҳасад қилди ва бир кўнгилсиз воқеа оқибатида, ошиқ-маъшуқларнинг саодатини мунгли надоматга айлантирди. Танкред қизининг олдига тез-тез кириб турарди, — одатда у елғиз ўзи келар ва қизи билан бир оз суҳбатлашиб ўтириб, яна чиқиб кетарди. Кунларнинг бирида у тушлик бвқатдан кейин қизининг хонасига кирди; қизи — унинг исми Гисмонда эди, — бу пайтда канизаклари билан сайр қилиб юрган здиким, Танкреднинг бу ерга кирганини ҳеч ким кўрмадиям, эшитмадиям; у киришга кирди-ю, аммо қизинйнг вақтичоғлиқ қилишига халақит қилишни истамади; хонанинг деразалари берк, чорпоя устидаги парда тушириғлиқ эди; Танкред бурчакда турган курсига бориб ўтириб, чорпояга суянди-ю, гўе атайлаб бировдан беркинаетгандай, парда билан ўзини яширди ва шу алфозда мудраб кетди. У ухлаб ўтирган пайтда, бахтга қарши, айни шу бугун Гвискардо билан учрашишга шартлашган Гисмонда канизакларини боғда қолди-риб, оҳиста ўз хонасига кирди, эшикни занжирлади ва отасининг шу ерда эканлигидан бехабар, зина эшигини очиб, у ерда турган Гвискардони хонага киритди; кейин икковлари, ҳар сафаргидай, чорпояга етишди-ю, от-отакам , ўйнаб, шўхлик қила бошлашди, шунда бирдаи Танкред уйғониб кетиб, Гвискардо билан қизининг қилаетган найрангбозлигини ўз кўз#и билан курди. Бундай ҳолдан тепа сочи тикка бўлган ота уларни" бақириб койиб бермоқчи бўл-ди-ю, лекин яна бу фикридан қайтди ва чурқ этиб товуш чиқармас-ликка, ўзи ўтирган хуфия гўшадан чиқмасликка аҳд қилди-да, ўзини ҳаминқадар камроқ шарманда қилувчи усулни қўллаган ҳолдз, ҳалитдан кўнглига тугиб қўйган режасини ими-жимида амалга ошнрмоқчи бўлди. Ошиқ-маъшуқлар тўшакда узоқ вақт ишраг қилиб етишди, кейин хайрлашиш пайти етгач, ўринларидан туриш-ди, Гвискардо ғорга тушди, қиз эса, хонасидан чиқиб кетди. Танкред, анча кексайиб қолган бўлишига қарамай, деразадан боққа сакраб тушди ва ҳеч кимнинг кўзига кўринмай, ғамга бо-тиб ўз кўшкига қайтди.

Эртаси куни тунда, яхши одамлар бир уйқуни олишган пайтда, икки хизматкор ҳокимнинг фармонига биноан Гвискардони ғор оғзида пойлаб туришди ва чарм либосда бўлганлигидан унчалик қовуша олмаган йигитни қўлга туширдилар-да, Танкред ҳузури-га олиб бордилар. Танкред Гвискардони кўриши билан йиғламоқ-дан бери бўлиб унга деди: «Гвискардо! Сенга кўрсатган ҳимматим эвазига бутун авлодимни иснодга қўйдинг, бадном, қгглдингки, бунга ўзим шоҳид бўлдим».

Бунга жавобан Гвискардо фақат шундай деди: «Муҳаббат сизу биздан кучлироқдир».

Танкред уни барчадан махфий тарзда, шу яқин ўртадаги хона-лардан бирига қамаб, зийраклик билан қўриқлашни буюрди, буйруқ дарҳол бажо қилинди.

Эртаси кун Танкред хаелидан сон-саноқсиз режаю чораларни ўтказиб, тушликдан кейин, одати бўйича, ҳали ҳеч гапдан хабари йўқ қизининг хонасига кирди, унга одам юборди ва эшикни ичидан беркитиб, кўз еш тўкиб гапира бошлади: «Гисмонда! Мен' сенинг маъсума ва номусли аел эканлигингга шунчалик ишонган эдимки, ўз эрингдан бўлак бирон-бир эркакнинг.қўйнига киришга наинки аҳд қилганинг, ҳаттоки бу тўғрида ўйлаганинг ҳақида битта-яримтадан эшитсаму, аммо ўз кўзим билан кўрмасам, бундай гапга икки дунеда ҳам ишонмаган бўлардим, — мана шу боисдан, агар қилган найрангларингни эсласам, кексайган чоғим-да, бу еруғ жаҳонда менга насиб этган уч-тўрт йиллик умри-м муттасил ғам-андуҳда ўтса керак, деб ўйлайман. Баски, пешо-нангга шундай шармандалик езилган экан, ҳеч бўлмаганда, ўзинг-га тенгингнй топсанг бўлмасмиди, саройимдаги шунча одам орасп-дан келиб-келиб Гвискардони — насл-насаби мутлақо мавҳум, гўдаклигидан то шу вақтга қадар фақат ҳиммат юзасидан ўз саройимда асраб келаетганим йигитчани танладингми? Ахир бу қилмишинг билан юрагимни исканжага солиб эзиб ташладинг-ку, мен сени нима қилишимни ҳам билолмай қолдим. Гвискардони тунда ғордан чиқиб келаетган пайтида тутиб олишни буюрган эдим, — унинг тақдирини ҳал қилиб қўйганман, аммо сени нима қилишим лозимлигини елғиз худонинг ўзи билади. Бир томондан сенга бўлган оталик меҳрим, — ахир ҳеч бир ота ўз қизини мен сени севганимчалик севмас эди,— иккинчи екдан сенинг ўта фаро-сатсизлигинг туфайли қалбимда уйғонган ҳаққоний ғазаб тилга киряпти: меҳрим сени афв этишимниталабқиляпти, Ғазабим эса, ўз феълимга зид ўлароқ, сенга қарши шафқатсиз бўлишга ундаяпти мени. Лекин бирор қарорга келишимдан олдин содир бўлган воқеа тўғрисида сенинг фикрингни билишни истардим». Ҳоким шундай дея бошини хам қилиб, худди калтак еган гўдакдек йиғлаб юборди.

Гисмонда отасининг гапидан наинки ғойибона мулоқотлари фош бўлганини, балки Гвискардонинг ҳам ҳибсга олинганини англаб, ниҳоятда мушкул аҳволга тушди ва бунақа аҳволга туша-диган аелларга тақлид қилиб, бир эмас, бир неча маротаба айюҳаннос солмоқчи, оҳ-воҳ қилиб юрагини бўшатмоқчи ҳам бўл-

ли-ю, бироқ унинг заифлигидан ғурури устун келди ва бутун кучини йиғиб, бутун дарду аламини ичига ютишга уринди ва қалбининг теран ерида, отасидан илтижо қилмасдаи, энди ҳает билан видодашаверишга аҳд қилди, зеро у Гвискардони аллақа-чон оламдан ўтганлигига тамоман ишонган эди.

Мана шу сабабли, у отаси билан гаплашганида, ўзини азият чеккан еки гуноҳи ошкор бўлган аелдек тутмади, — бу дақиқада унинг қиефаси осуда ва мардонавор эди, асло саросимага тушма-ган кўзлари дадил боқар эди. «Ота! — деди у. — Мен айбимдан тонмоқчи ҳам, ўзимни ерга отиб елвормоқчи ҳам эмасман, — бари-бир бундан менга Наф тегмасди, очиғини айтсам, наф тегишинп истамайман ҳам. Аммо бу билан менга мурувват қил, деб елвормоқчи ҳам, оталик меҳрингдан ф'ойдаланмоқчи ҳам эмасман,— мен фақат барча қилмишларимга иқрор бўлмоқчи ва ўз номусимни му-ҳофаза қилмоқ учун асосли далиллар келтирмоқчиман, ундан кейин иродамнинг собитлигини амалда исботламоқчиман. Ҳа, тўғри: мен Гвискардони севганман, ҳозир ҳам севаман, бундан кейин ҳам, то ўла-ўлгунимча севажакман, — ўлимим эса яқин қолган, — ва ле-кин бунга ўзимнинг аеллик заифлигимдан кўра кўпроқ, биринчи-дан, мсни эрга беришга ошиқмаганинг, иккинчидан эса Гвискар-донинг фазилатлари сабабчидир. Ўзинг жуда яхши биласан-ку, ота, баски сен жонзот экансан, пуштикамарингдан бўлган қизинг ҳам тошдан еки темирдан ясалган эмас, у ҳам жонзотдир, бино-барин, сен, гарчи қариб қолган бўлсанг ҳам ешлик одатлари қан-дай бўлишини, унинг моҳиятини ва қандай куч билан ўзини намоеп қилишини билмоғинг лозим эди. Сен ҳаетингнинг энг лазиз йилларини эркак зотига монанд бўлган ҳарбий машғулотларга бағишладинг, шунга қарамай, фароғатли ва ҳаловатли ҳаетнинг кексайган одамларга — ешларга-ку инчунин,— қандай таъсир этиши сенга аен бўлмоғи лозим. Хуллас, менки, сенинг фарзан-динг эканман, демак жонзотман, бунинг устига ҳали жаҳонда шу қадар кам яшаганман, бинобарин, ўзимни еш деб ҳисоблай оламанки, айнан мана шу вазият вужудимда эҳтиросимни жўш урдирмоқда ва айниқса, эрлик хотин бўлиб, ҳирс эҳтиежини қоидириш нақадар нашъали бўлишини ўзим синаб кўрганимдан кейин, ўшал эҳтиросим яна юз чандон кучлироқ алангалана бошлади. Мен ўз тамайюлимни сиришга ожизлик қилиб қолдим ва ҳамма навниҳол жувонларда бўлганидек, тамайюлимга тас-лим бўлдиму севиб қолдим. Холисанлилло гапирсам, табиатнипг ўзи менга рўпара қилаетган гуноҳ иш сени ҳам, ўзимни ҳам баяном қилмаслиги учун иложи бўлган ҳамма чораларни қўлладим. Раҳмдил Амур ва марҳаматли фалак мен учун хуфиена йўл топиб кўрсатдиларким, шу йўл туфайли мен ўз ниятимга пинҳо-на ета бошладим. Лекин у йўлни сенга бирон кимса кўрсатдими е ўз ақлинг билан топдингми — билмадиму, ҳар ҳолда, топга-нингни инкор этмайман. Мен бошқа аелларга ўхшаш иш кўрга-ним йўқ: Гвискардони танлаганим — тасодиф эмас — фақат теран мулоҳаза оқибатидагина уни ўзгалардан афзал эканлиги-га иқрор бўлдим, ҳар томонлама ўйлаб, мулоҳаза қилганимдан

кейингина енимга йўлатдим, натижада, пурандиша вафо билан, ўз эҳтиросим лаззатидан узоқ вақт баҳраманд бўлдим; Гвискар-до ҳам менга айнан шундай садоқат кўрсатди. Илло, сен менинг ахлоқан инқирозга юз тутганимга эмас, балки кўпроқ нолойиқ одамни танлаганлигим учун заҳрингни сочиб маломат қиляпсан, зеро сен, менинг тушунишимча, зодагонлар бидъати остидасан: менинг зоти паст одам билан қовушганлигимни пеш қиляпсан, гўё унинг ўрнига биронта аслзода фарзандини танлаганимда, бу қилмишимни бу қадар шафқатсизлик билан таҳқирламаган бў-лардинг. Аммо бу менинг гуноҳим эмас, балки иззат-икромга сазовор бўлмаган шахсларни кўпинча кўкларга кўтариб, ҳамду санога сазовор бўлган кишиларнинг бошига эса, бадбахтлик ато этувчи фортунанинг[1] гуноҳи эканлигини сен тушунишни истама-япсан. Бироқ ҳозирча бу гапни қўя турайлик. Сен жисмлар тузу-мига эътибор бер — шунда жамики одамзод пайкари бир хилда таркиб топганининг, яратувчи ягона эгам ҳаммамизнинг руҳи-мизга бир хилдаги хислатлар, қобилиятлар хусусиятлар ато этганининг шоҳиди бўласан. Биз илгарилари ҳам, бир хилдаги хилқатлар бўлиб дунега келганмиз, ҳозир ҳам шундай—илк бор орамизга фарқ солган нарса саховат бўлади, кимда-ким пурса-ховат бўлса ва саховатини амалда намоеп қилишга астойдил уринган бўлса, ўшани аслзода деб, қолганларни эса — зоти паст, деб юрита бошлаганлар. Гарчи ушбу Низом, оқибатда муқобил қоида томонид^н сиқиб чиқарилган бўлса ҳам шунга қарамай, одамзод хусусияти ҳам, шуниндек, жамият атвори ҳам ҳали ундан там.омила фориғ

бўлганича йўқ. Мана шу боисдан саховат кўрсатган одам, ўзини аслзода эканлигини намоен қилади; бор-ди-ю, уни бошқача ном билан атагудек бўлсалар, унда бунинг гуноҳи аталганга эмас, балки атаганга тушади. Сен ўз аъенла-рингга назар ташла, уларнинг турмуш тарзларини кузат, уларнинг хулқ-атвори ва рдатларига синчи^лаб қара-ю, нигоҳингни Гвискар-дога қарат, агар сен шундан кейин холисанлилло ҳукм чиқаради-ган бўлсанг, Гвискардони энг аслзода инсон, деб аслзода сифа-тида эъзозланиб келаетганларни эса,— қора халқ, деб атайсан Гвискардонинг фазилати ва камолатига келсак, бу борада мен фақат сенинг сўзларингга-ю, ўз кўзларимга ишонган эдим. Унинг ч-инданам таҳсинга лойиқ бўлган ишларини оғиз кўпиртириб мақтаган сен эмасмидинг? Фақат мақтовга сазовор одам ҳақида яхши гаплар айтишади-да... Холисона гапирганда, сен унинг фаросатига қойил қолган эдинг: агар кўзларим мени алдамаган бўлса, сен уни бирон марта ҳам бекордан-бекорга мақтамаган эдинг^ —боз устига: у ҳар доим ҳар қандай мақтовдан ортиқроқ иш кўрсатарди. Агар мен уни танлаб янглишган бўлсам, фақат сенинг касрингга қолиб шундай алданганман. Шу гаплардан

[1]. Фортуна — қадимги Рим мифологиясида — тақдир илоҳаси. Одатда кўзи боғлиқ, қўлига мўл-кўллик рамзи бўлган шохни ушлаган ҳолда е шар, ейнки ғилдирак устида тасвирланадики, бу бахт-толенинг беқарорлигидан дарак бера-ди. *(Тарж.)*

кейин ҳам зоти паст одам билан қовушибсан, деб менга таъна қилишга тилинг борадими? Агар тилинг борганида ҳам. бу сенинг елғон бўлади. Борди-ю, уни камбагал деб атайдиган бўлсанг, бу фикрингга кўшилса бўлади, вале, бу — ўзингнинг обрўйингга путур етказадиган ҳол, — демак, сен таҳсинга лойиқ одамни, ўз хизматкорингни ўзинг муносиб тақдирлай олмагансан, ҳолбуки, камбағаллик нажобатнинг эмас, балки фақат мол-давлатнинг йўқлигини билдиради. Кўпгина қироллар, бир қанча князлар қашшоқ бўлганлар, аммо ер ҳайдаетган деҳқонлару мол боқаег-ган подачиларнинг кўпчилиги бадавлат бўлишган ва ҳозир ҳам шундайдирлар. Қани, була қол, энди буни нима қилсам экан, деб кўп бошингни қотириб ўтирма. Агарки, сен шунча умр кўриб ҳеч қачон қилмаган ишга, қариб қолган чоғингда қўл урмоқчи, яъни шафқатсизлик қилмоқчи экансан, ўз ғазабингни менинг бошимга еғдир, боз устига, сендан шафқат сўрамоқчи ҳам эмас-ман: негаки, агар айб ҳақида гапириладиган бўлса, ҳамма бўлган ишга елғиз мен айбдорман. Гапимга ишонавер: сен Гвш> кардони не кўйга солган еки солмоқчи бўлсанг, менга ҳам ўшан-доқ жазони раво кўр, ўз жонимга ўзим қасд қилгайман. Бор, хотинларга жўр бўлиб ув тортиб аза оч, ундан кейин, қаҳру ғазабга тўлиб, бир зарб билан маҳбубимни ҳам, мени ҳам ўлдир, агар бизни шундай жазога лойиқлигимизга имонинг комил бўлса».

Қизининг маҳобатли қалби ҳокимга аен бўлган бўлса ҳам унинг ўз ниятини рўебга чиқаришига ишчалик ишонмади. Шундай хаеллар билан у қизининг олдидан чиқиб кетди-ю, фарзандидан интиқом олиш ниятини тарк этди, — бутун қаҳру ғазабини қизининг маҳбуби бошига еғдирмоқчи ва шу билан унинг сийна-сидаги муҳаббат алангасини сўндирмоқчи бўлди; шу қарорга келди-ю, икки навкарини чақириб, тунда, ҳеч қандай товуш чиқармай, Гвискардони бўғиб ўлдиришни ва унинг кўксидан юрагини суғуриб олиб, унга олиб келишни буюрди, буйруқ у айтгандай бажарилди.

Эртаси куни Танкред каттакон чиройли олтин қадаҳ олиб келишларини буюрди ва қадаҳга Гвискардонинг юрагини солиб, садоқатлй-хизматкори орқали қадаҳни Гисмондага юбораркан, унга шундай деб айтишни буюрди: «Отанг учун дунеда энг азиз бўлган нарсани сен қандай асраган бўлсанг, у ҳам сен учун ўта ардоқли бўлган нарсани сенга тасалли сифатида юборди».

Бу орада Гисмонда, ўзининг мушкул аҳволда эканлигини инкор этмай, заҳарли гиеҳлар ва томирлар олиб келишни буюр-ган ва башарти гумоним. тўғри чиқиб қолгудек бўлса, қўл остим-да тайер оғу бўлсин, деган мақсадда отасининг йўқлигидан фой-даланиб, ўзига шундай оғу тайерлаб қўйган эди. Хизматкор совға олиб келиб, ҳокимнинг гапини баен этганида, қиз асло чўчи-май, қўлига қадаҳни олди, унинг ичига қаради, ундагй юракни кўриб, отасининг нима демоқчи бўлганига тушунди, тушунди-ю, юрак Гвискардоники эканлигига батамом ишонди. У хизматкорнинг кўзларига тик қараб туриб: «Бундай қалбга олтин дахма муно-

сиб -— отам доно иш тутипти» — деди. Шундай дея, Гисмонда юракни оғзига яқин олиб бориб ўпди. «Отам умримнинг мана шу сўнгги кунига қадар ҳамма вақт ва ҳар соҳада менга энг самимий меҳр қўйиб келди, — деб давом этди у, — илло, бугун у меҳрибонликни ҳар доимгидан ҳам ўтказиб юборипти, — бориб отамга унинг бу бебаҳо тортиғи учун менинг сўнгги миннатдор-чилигимни изҳор эт».

Кейин у ўз қўлида маҳкам ушлаб турган қадаҳга юзланиб, ундагй юракдан кузини узмаган ҳолда яна гапира бошлади: «О, нашъу намоларимнинг пурлаззат маъбади"! Бугун сени жисмий кўзларим билан кўришга мажбур этганнинг шафқатсизлигига лаънат ёғсин! Сени мудом қалб кўзларим билан мушоҳида қилиб турганимнинг ўзи кифоя эди-ку, менга. *Сен ҳаетнинг нщоясига нуқта қўйдинг,* қисматингга битилган ҳамма ишни бажо айла-динг. Сен ҳар бир инсоннинг армони ҳисобланмиш маррага етдинг, сен бу бевафо дунени унинг ғам-андуҳлари билан бирга тарк айладинг, ғаниминг эрса, сенга, жасоратингга монанд дахма армуғон этди. Сени дафн этиш учун ҳаетлик чоғингда жон-дан ортиқ севганинг маҳбубангнинг кўз ешларигина етишмаетган эди. Парвардигор сени мана шу кўз ешлардан маҳрум этмаслик-ни ихтиер қилди ва золим отамнинг кўнглига, сени менга юбо-риш фикрини солдиким, гарчи мен кўз еши тўкмай, мардона .жон беришга қарор қилган бўлсам ҳам кўз ешимни сен учун армуғон этгум. Сўнгра мен ҳеч иккиланмай сенинг ердамингда ўз жонимни, о юрак, сен ғоятда авайлаб-асраган жон билан қо-вуштиргум. Ахир сенинг жонингдан бўлак яна ким билан мавҳум еқларга бундай хотиржам ва хуррам кайфиятда равоиа бўлишим мумкин? Аминманки, руҳинг ҳали шу ерда, у иккови-мизнинг ушбу оромгоҳимизни мушоҳада қилмоқда, у мени севган ҳолда (бунга асло шубҳам йўқ), руҳимни кутмоқда, руҳим эса, уни-дунеда ҳамма нарсадан ортиқроқ севади».

Бундай мусибатга учраган жамики аел зотига тамомила зид ўлароқ, Гисмонда бирон марта ҳам зорланмади,— жимгина. қадаҳ устига бошини эгди-ю, гўе бошида кўз еши ча'шмаси бор-дек, жонсиз юрак устига кўз ешларйни дув-дув тўкиб, ундан қайта-қайта бўса ола бошлади. Атрофида турган канизаклар юракнинг кимники эканлигини билишмас, қизнинг гаплари мазмунига тушунишмас эди, шунга қарамай, ҳаммалари унга ачинишиб йиғисига жўр бўлдилар, унга ҳамдардлик билдирди-лар, йиғисининг боисини суриштирдилар ва қўлларидан келган-ча, унга тасалли беришга ҳаракат қилдилар.

Гисмонда тўйиб-тўйиб йиғлаб олиб, бошини кўтарди ва кўз-ларини артиб деди: «О, ардоқли юрак! Сенинг олдингдаги бур-чимни адо этдим — энди фақат ўз руҳимни сенинг руҳинг билан туташтиришим қолди». Шундай дея у токчадаги кўзани олиб беришларини сўради, — кеча ўзи тайерлаган оғуни у шу кўзага қуйиб қўйган эди,— ва ул оғуни ўз кўз ешлари билан ювган жонсиз юрак устига қуйди. Сўнг дадиллик билан қадаҳни кўта-риб, ундагй с'уюқликнинг барини ичди, қадаҳни қўлидан қўймай,

тўшагига етди, ўлган маҳбубининг юрагини ўз юрагига зўр ҳаяжон билан босиб, жимгина ўлимини кута бошлади.

Буларнинг ҳаммасини курган ва эшитган канизаклар, гарчи Гисмонланинг айнан нима ичгаиидан ғофил бўлсалар ҳам Танкредга одам юбордилар, у, энди содир бўлиб бўлган нарса-нинг юз беришидан қўрқиб, қизининг кошонасига олшқди; у ки-риб келганида қиз энди тўшакка етган эди. Ота қизининг аҳво-лини кўриб, энди ширин сўзлар билан тасалли беришдан унга наф йўқлигини тушуниб, аччиқ-аччиқ йиғлай бошлади.

Қизи эса унга шундай деди: «Ота! Кўз ешларингии номатлуб қайгу учун асраб қўй, уларни менинг тепамда тўкма — мен учун керак эмас кўз ешларинг. Бу юрак орзу қилган кимсага сендан бўлак яна ким кўз еш тўкди? Вале менга бўлган оталик меҳринг ҳали буткул сўнмаган бўл"са, сўнгги марҳаматингни аяма: менинг Гвискардо билан гойибона ва пинҳоний мулоқатда бўлга-ним сенга қанчзлик манфур бўлган бўлса ҳам унинг жасадини қаерга кўмишингдан қатъий назар, ҳамманинг кўзи олдида менинг ҳам жасадимни у билан енма-ен дафн этишларига ижо-зат бер». Ҳокимнинг ўпкаси тўлиб кетганидан қизига жавобан ҳеч нима дея олмади. Шунда жувон, ажали яқин қолганини ҳис қилиб, жоисиз юракни кўксига яна маҳкамроқ босди-ю: «Сизлар-ни худо ўз паноҳида асрасин, мен ўляпман»,— дея олди. Кўзлари хиралашди, ҳеч нима сезмай қолди ва бу ғамгин дуне-йи бевафони тарк айлади.

Шундай қилиб, Гвискардо билан Гисмонда муҳаббатининг машъум ниҳояси сизга аен бўлди. Танкред эса, кўп кўз еш тўкди ва ўзининг бешафқатлигидан кеч пушаймон еб, бутун Салерно аҳлининг оҳ-зорлари, фаред чекиб аза тутиши остида ошиқ-маъшуқларни иззат-икром билан бир дахмага дафн этган экан,

2

Роҳиб Альберт, сизга сармалак Жаброил ошиқ бўлиб қолган, деб бир жу-вонни ишонтиради ва узи Жаброил қиефасига кириб, ул аелникида бир неча маротаба тунайди, аммо бир кун кечаси аелнинг қариндошларидан қўрқиб, ўзини деразадан ташлаб қочади ва бир фақирнинг кулбасида паноҳ топади; эртаси куни фақир уни еввойи одам қиефасига киритиб ша-ҳар майдонига етаклаб борадики, шунда ҳамма уни танийди, роҳиблар эса уни ушлаб зиндюнга ташлайдилар

Фьяметтанинг қиссаси бир неча маротаба дугоналари кузини ғилт-ғилт ешга тўлдирди. Фьяметта қиссасини айтиб бўлгач, қирол маъюс қиефада деди:

— Гвискардо билан Гисмонда сурган ўшал сафонинг ярмини куриш менга насиб этганда, ўлсам ҳам армоним қолмасдй, ҳа, бунинг ҳеч ажабланадиган ери йўқ: тўғри, мен я.шамоқдаман, аммо ҳар соатда минг дапқир ўлиб-тириляпман, шунга қара-май, ҳает нашидасининг учқуни ҳам насиб этмаяпти менга. Ҳай, вақт-соати етгунча, менинг аҳволимни ўз ҳолича қолдирайлик,

>— мен ҳозир Пампинеядан қисман бўлса ҳам менинг ушбу ҳво-» лимни эслатувчи бironта ғамгин қисса сўзлаб беришни ўрай-ман. Агар у Фьяметтанинг изидан борса, ҳеч шак-шубҳа йўкки, бунинг ҳам қиссаси вужудим алангасини совитувчи шудринг янглиғ бўлгай.

Пампинея бу фармонни тинглаб, қиролнинг нима демоқчиг бўлаетганига унча яхши тушунмади, илло, ўз дугоналарининг кайфиятини аеллик туйғуси билан ҳис қилди, бинобарин, у қиролнинг кўнглини топишдан ҳам кўра,— кўнглини топадиган бўлса ҳам, фақат унинг фармонини бажариш билан топиб, — кўпроқ дугоналарининг руҳини кўтариш ниятида, берилган мав-зу чегарасидан чиқмаган ҳолда, бир кулгили қисса сўзлаб беришга аҳд қилди ва қиссасини шундай бошлади:

— Халқда шундай нақл бор: «Аҳли диенатнинг касби —■* хиенат». Бу нақл берилган мавзу бўйича мусоҳаба олиб бори-шимга имкон бериши билан бирга, айни пайтда, жудаям кенг ва этаги узун ридо кийган, чеҳралари нақ кесакдек гезарган роҳиб-ларнинг қандай рие ишлар билан шуғулланиши ва бу риекор-ликлари қай даражада кучли эканлигини сизларга намойиш қилишимга ҳам имкон беради; хусусан, улар хайр-эҳсок сўраган пайтларда, хушомадона ва маккорона овоз билан, ўз шахсиети-нинг қусурларини ўзгаларда кўриб қолишган тақдирда эса, таҳдидона айюҳаннос солиб қавмларни шу нарсага .ишонтир-моқчи бўладиларки, гўе улар садақа олиш билан, қолган банда-ларнинг ҳаммаси эса, хайр-садақа қилиш билан савоб иш қили-шармиш, гўе улар арши аълога мушарраф

бўлмоқ учун биз осий бандалардан фарқли ўлароқ, фидойилик қилишлари шарт эмасмиш, зеро, арши аъло—уларнинг маҳри отамерос мулк эмиш-ки, у дунега рихлат этганлар ўлими олдидан монастирлар учун нималарни васият қилиб қолдирганига қараб, уларга, ўшал: мулкдан тузукроқ е бундайроқ жой ажратиш уларнинг ихтиери-да эмиш; ва лекин бу билан улар, агар ўз ваъзларига ишонса-лар, ўзларини ҳам, шунингдек, уларнинг ваъзини тинглаган қавмларни ҳам лақиллатадилар. Агар улар тўғрисида ҳамма' гапни ошкор айтишимга ижозат берилганидами, шу оннинг >'зидаек мен одамларга, роҳибларнинг кенг ридолари қатларига нималар яширилганини батафсил очиб ташлаган бўлардим. Илое,, шу тўқиган бўҳтонлари учун ҳаммаларининг бошнга Венецияда энг иззат-этиборли бўлган, еши ҳам анчага бориб қолган авлие Франциск мазҳабидаги тақводор роҳибнинг куни тушсин. Мен айнан мана шу роҳиб ҳаққинда батафсилроқ сўзлаб беришни жуда хоҳлаяпман, — шояд, шу ҳикоям билан Гисмонданинг ўли-мидан қаттиқ қайғурган сиз дугоналаримнинг кўнглингизни езиб, қисман бўлса ҳам тасалли бера олсам.

Алқисса, шоиста хонимлар, Имолада Берто делла Масса исмли осий ва бадкирдор одам яшар эди, у ўзининг гуноҳ ишлари билан ҳаммага отнинг қашқасидек танилган эдики, ҳатто рост гапирган иайтларида ҳам гапига ишонмайдиган бўлиб қолишган эди. Ахи* ри, у бу ерда нон еярлмаслигига, энди бошқа ҳеч кимни лақиллата

олмаслигига кўзи етгач, жамики разолатнинг уяси бўлган Венеция-га кўчиб ўтди-ю, дбу ерда тамомила бошқача усулда қароқчилик қилмоқчи бўлди. У ўтмишдаги барча бадкирДорликларидан ўзини виждон азобида қийналаетгандек қилиб кўрсатиб, ўта хоксор ва ғаройиб обид қиефасига кириб, миноритлар даврасига кирди ва имолалик оғаий Альберт номи билан яшай бошлади. Роҳибликда яшаркан, ўзини ғарибона кун кечираетгандек кўрсатди, қавмлар-ни товба қилишга, нафсларини тийишга даъват эта бошлади, гўшт емай, май ичмай қўйди — егиси ва ичгиси келмаган пайтларда, албатта. Шундай қилиб, у, кўз очиб-юмгунча қароқчи, қўшмачи, фирибгар ва каллакесардан маълум ва машҳур тақводорга айла-ниб қолдиким, бу ҳол унинг юқорида санаб ўтилган фосиқликлар билан машғул бўлишига, лекин пинҳона машғул бўлишига асло халал бермасди. У чин роҳиб бўлгач, ибодат пайтида, минбар яқинида ҳамманинг кўзи тушадиган ерда туриб олиб, Исо алай-ҳиссаломнинг чеккан азоблари ҳақида сўзлаб, юм-юм йиғларди, зеро кўз еши тўкиш унинг учун карнайчидан «пуф» кетгандек гап эди. У ўзи ўқигаи хутбалар ва тўккан кўз ешлари билан қисқа фур-сат ичида венецияликларни шу қадар ўзига ром қилиб олдики, оқибатда қавмлар уни ўзларининг васий оталари деб эътироф эта бошладилар ва васият қилиб қолдирмоқчи бўлган акчаларини сақ-лаб қўйиш учун унга берадиган бўлдилар, эркаклар ҳам, аеллар ҳам уни ўзларининг пири ва маслаҳатгўйи қилиб танладилар. Шундай қилиб у оғзи қон бўридан бузрук пирга айланиб, шундай обрў-эътиборга сазовор бўлдиким, ўнинг авлиелиги ҳақида Ве-нецияда айтилган гапларнинг ярмини ҳам Ассизида авлие Фран-циск ҳақида гапирмаган эдилар.

Кунлардан бир кун шундай воқеа юз бердиким. Фландрияга бир неча кемада мол олиб Кетган тагли-зотли савдогарнинг хоти-ни — квиринолар уруғидан бўлган Лизетта исмли овсарнамо, ен-гилтак бир жувон бир неча аеллар билан биргаликда тавба-тазарру қилгани ўшал диенатли пир ҳузурига борди. Сўнг тиз чўқиб, ўзи қилган майда-чуйда гуноҳларига иқрор була бошлади, — маълу-мингизки, Венеция аелларининг ҳаммаси ҳам енгилтак бўлиша-ди,— оғаий Альберт эса, ундан, хушторинг йўқми, бўтам, деб сў-ради.

«Вой, кўзингиз кўрмаяптими, пирим?—деб жаҳл аралаш сў-ради Лизетта.— Е, менинг ҳусни жамолим билан анави тавбага келган аелларнинг ҳусни орасида ҳеч қандай тафовут йўқми сиз-нингча? Агар хоҳласам, хушторлар орқамдан гала-гала бўлиб юришади, лекин мен жудаям кўҳликман, ҳар кимниям менга ошиқ бўлишига^ йўл қўя олмайман. Менга ўхшаган соҳибжамолни яна қаерда кўргансиз? Ҳаттоки жаннатдаги ҳурлиқолар ҳам менга маҳлие бўлиб қолишса керак». У ўз латофати тўғрисида чунонам лаби. лабига тегмай сайраб кетдики, ҳатто юракни зиқ қилиб юборди.

Оғаий Альберт бу жувоннинг ҳийла телбанамолигини бир қарашдаеқ фаҳмлади-ю, айни шунақа дўндиқни кўзлаб юрганини эътироф этиб, дарҳол унга девоналардек ошиқ бўлиб қолди. Вале,

унга севги изҳор этишни бошқа сафарга қолдириб, бу жувонга ўзини ҳозирчалик тақводор қилиб кўрсатишга уринди ва мақтан-чоқлиги учун унга танбеҳ бериб койий бошлади, жувон эса, роҳиб* га: тентак экансиз, гўзалликдан гўзалликни фарқи борлигини ту-шунмас экансиз, деди. Оғаий Альберт, жувоннинг яна бешбаттар аччиғи чиқиб кетишидан қўрқиб, шоша-пиша уни товбасини қабул қилди-ю, бошқа аеллар билан бирга уйга кетишига рухсат этди.

Сўнг орадан бир неча кун ўтказиб, у енига бир содиқ дўстини олди-да, Лизеттаникига равона бўлди, бориб, Лизетта билан икко-ви кўздан йироқ бир хонага киришди, роҳиб бу ерда жувонни овлоқ бурчакка бошлаб бориб, рўпарасида «гурс» этиб чўккалаб олди ва шундай деди: «Бўтам! Азбаройи худо, якшанба куни мен-Га ўз ҳусн-жамолингиз ҳақида гапирганингизда сизга айтган гап-ларим учун мени кечиринг. Уша куни кечасиеқ мени шунақа боп-лаб дўппослашдики, ўшандан бүен шу бугун биринчи маротаба оеққа турганим».

«Ким сизни дўппослади ўзи?» — деб сўради овсар жувон.

«Ҳозир сизга ҳаммасини айтиб бераман, — деб жавоб қилди оғаий Альберт. — Тунда доимий одатим бўйича ибодат қилиб тур*
ганимда, бирданига ҳужрам кўзни қамаштиргудек чарақлаб еришиб кетди, бошимни шундай кўтариб қарадиму қаршимда тур*
ган, қўлига йўғон таеқ ушлаган ҳусн-жамоли антиқа бир йигитни
кўрдим, — у менинг жуббам еқасидан ушлаб, ерга юзтубан йиқит*
ди-да, дўппослай кетди. Мен ундан, нечун уряпсан, деб сўраган эдим, у шундай жавоб қилди: «Шунинг учунким, сен бугун _Лизет-
та хонимнинг самовий жамоли ҳақида таҳқиромуз сўзлар айтдинг,
ахир мен учун парвардигор эгамдан сўнг, дунеда энг азиз ва лазиз
зот ўшал хоним бўлади-ку». Шунда мен ундан сўрадим: «Узингиз
кимсиз, ахир?» У менга, «малак Жаброилман»,—деб жавоб қил
ди. «О, бузрукхожам!—дедим мен.—Елвораман: мени афз
этинг!» — «Афв этгум,— деб жавоб қилди у.— Лекин шартим бор,
мумкин қадар тезроқ у хонйм билан дийдор кўришиб, ундан узр
сўрамоғинг лозим. Башарти у сени гуноҳингдан ўтмаса, мен яна ҳужрангга ташриф буюриб, сени ўла-ўлгунингча унутмайдиган қилиб пўстагингни қоқаман». Кейин у бу гапига яна бир гапни илова қилди, илло, уни сизга фақат мени афв этганингиздан кейин-
гина айтишга журъат этгум».

Лизетта мияси суюқ ает - эди, — у оғаий Альберт тўқиетган ҳамма уйдирмага лаққа ишониб, ҳар бир гапидан эриб кетаетган
эди. «Менинг ҳусним самовий ҳусн деб айтмовдимми сизга, оғаий
Альберт, — деб таъна қилди жувон бир оздан кейин, — шундай бўлса ҳам азбаройи худо, сизга раҳмим келяпти, шунинг учун яна
баттар жазоламасликлари учун, сизни кечираман, аммо ул малак
яна нималарни сизга баен этганини менга сўзлаб беришингиз шарт».

Оғаий Альберт бу гапга жавобан шундай деди: «Бўтам! Сизки, мени кечирдингиз, мен ҳам бажону дил ҳамма эшитганларимни сизга баен қилгум, лекин бир нарсани унутмаслигингизни сўрай* ман: агарда сиз, о жаҳонда энг саодатли аел, бу ишнинг бузилмас-

лигини истасангиз, мендан ҳозир эшитадиган гапларингизни бирон-та кишига айтиб қўйишдан қўрқинг. Малак Жаброил сизга шуни айтиб қўйишимни буюрди, сиз унга жудаям еқар экансиз, фақат бир нарсадан, яъни сизни чўчитиб юборишдан қўрққани учун ўз ҳирсини тийиб турганмиш, йўқса, аллақачок бир эмас, бир неча маротаба тунда қошингизга келган бўларкан. Мана шунинг учун сизни огоҳлантириб айтиб қўйишимни буюрдики, ул зот бир ило-жини топиб, тунда ҳузурингизга келмоқ ва узоқ вақт сиз билан ҳамнафас бўлмоқ ниятида эмишлар. Ул зот малак бўлганлари учун агар қошингизга малак сиймосида келсалар, сиз унга яқин йўлай олмаслигингизни ўйладилар ва сизнинг ҳаловатингизни кўзлаб, қаршингизда одамзод қиефасида намоен бўлмоқни ихти-ер қилдилар.-Хуллас, ул сармалак қачон ва қандай қиефада қо~шчнгизга келса сизга мақбул бўлишини билмоқчи, сиз нима .деб айтсаигиз ҳаммасини сўзсиз бажо айлагайки, ҳозир ер юзида ҳает бўлган аеллар ичида сиз ўзингизни энг муқаддас аел деб ҳисоб-лашингиз мумкин».

Бефаросат жувон унга жавобан дедики: «Малакнинг ишқи менга тушгандан ғоятда мамнуиман, ўзим ҳам Жабрсилга ихлос қўйган эдИхМ, шу боисдан унинг тасвири олдига доим энг катта шам еқиб қўярдим- Бинобарин, у қачонки қошимга келишни ихти-ер қилса, доимо азиз меҳмоним бўлгай, у келганда хонамда ўзим-дан бўлак ҳеч ким бўлмагай. Фақат илтимосим шуки, агар у мени чинданам севса, елвориб сўрайман ундан, биби Марям ҳаққи, мендан юз ўгирмасин, ўзим-ку, унинг менга бўлган муҳаббатидан бехабар бўлган пайтларимдаям, мудом унинг тасвирини қаерда курсам, ўша ерда қаршисида тиз чўкардим. Энди унинг қошимга қандай қиЄфада келишига келсак, — бу ўзининг иши, ишқилиб мен чўчимайдиган бўлсам бўлгани».

Оғаий Альберт унга жавобан шундай деди: «Бўтам! Сиз оқи* лона мулоҳаза қилдингиз, ўзим ҳаммасини тўғрилайман. Илло, сиз айни пайтда менга ҳам катта марҳамат қилишингиз мумкин, буни сизга ҳеч оғирлиги тушмайди. Марҳаматингиз ушбудан иборат: Ж.аброилнинг қошингизда менинг жисмимда намоен бўлишини ихтиер қилсангиз. Бу билан менга беҳад улкан мурув-ват кўрсатган бўлаеиз: у менинг руҳимни жисмимдан тортиб олиб жаннатга йўллайди-ю, ўзи менинг жисмимга киради, оқибат у сиз билан бўлган пайтда, менинг ру'ҳим жаннатда фароғатда бўлади». Овсар хотин бўлса, бунга жавобан шундай деди: «Розиман. Менинг касримга қолиб тортган азобларингизнинг босириғи була қолсин бу».

Оғаий Альберт аелга деди: «Ундай бўлса, кўз-қулоқ бўлиб туринг, уйингизнинг эшиги кечасига очиқ қолсин: баски, у одам-зод қиефасида келаркан, эшикдаи киришдаи ўзга иложи қол-майди».

Лизетта рози эканлигини айтди. Альберт қайтиб кетди, жувон эса, суюнганкдан ўзини қўярга жой топа олмай; малакнинг намоен бўладиган пайтини орзиқиб кута бошлади. Оғаий Альберт бутун тун малак эмас, чавандоз бўлишини ўйлаб, эга-рдан учиб

кетмаслик учун, лаззатли таомлар билан куч тўплай бошлади. У монастирдан чиқишга ижозат олиб, қош қорая бошлаганда дўсти билан бир таниш аелникига йўл олди, илгарилари ҳам у байтал-ларни миниб совитиш учун шу аелникидан кўп маротаба йўлга чиққан эди, мана вақт ҳам бўлди, шунда роҳиб кийимини алмаш-тирди-ю, ғизиллаганича Лизеттаникига жўнади; унинг уйига к«-риб ҳамма еғига ҳар турли тақинчоқларни осиб, малак қиефасига кирди ва зинадан чиқиб, Лизеттанинг хонасига кирди.

Лизетта ўз қаршисида қордек оппоқ қандайдир хилқатни кў-риши билан дарҳол тиз чўкди, малак уни дуо қилди, қўлтиғидан олиб, ўрнидан турғазди ва тўшакка етишни имо қилди, жувон'ҳам малакнинг бу хоҳишини ўша заҳоти бажону дил бажо айлади, шундан кейин, малак ҳам пайсалга солиб^ўтирмай, унга талпинув-чи, уни эъзозловчи бу тақводор жувонга ҳамсоя бўлди. Оғаий Альберт барваста, бақувват, жуссаси пишиқ, соғлом эркаклардан эди, шунинг учун у диркиллаган ва лўппигина .донна Лизетта билан ҳамтўшак бўлгач, шундай ҳунарлар кўрсата бошладики — унинг олдида-жувоннинг эри ип эша олмасди!—тонг отгунча у кўп маротаба қанотсиз парвоз қилдики, бундан жувоннинг кўнгли тоғ-дек кўтарилиб кетди, парвоз орасидаги танаффус пайтларда эса, малак арши аълодаги ҳает тавсифида кўп ғаройиб нарсаларни сўзлаб берди. Тонг ериша бошлаганда у жувон билан кейинги сафар учрашиш борасида шартлашиб, ўз совутларини олди-да, ўртоғи етган хонага кирди, зеро хушчақчақ оқсоч қиз, малакнинг ўртоғи елғиз қўрқиб-нетиб ўтирмасин деб, тун бўйи у билан ҳам-хона бўлишга лутфан рози бўлган эди.

Лизетта тушликдан кейин дугоналари билан оғаий Альберт ҳузурига борди, унга малак ҳақида, шунингдек, ундан эшитган дорилбақо ҳаети тавсифи ҳақида, малакнинг қиефаси ҳақида гапириб, яна анча-мунча гапларни қўшиб-чатди.

Оғаий Альберт жувонга шундай деди: «Жаброил билан вақтин-гиз қанчалик хушнуд ўтганини билмайман, бўтам,— менга фақат шу нарса аенки: бугун тунда у малак ҳужрамга ташриф буюрди. шунда сизнинг топшириғингизни бажо айлаганимни биламан, шу чоғ у менинг руҳимни шундай бир чаманзор бўстон қўйнига олиб бориб қўйдики, у ердаги анвойи чечакларни бу рўйи заминда ҳеч ким ҳеч қачон кўрм-аган, мен то бомдод намозигача ана шу роҳат-бахш макондаҳаловатда яшадим, бу пайтда жисмимнинг ҳоли не кечганидан менинг мутлақо хабарим йўқ».

«Айтмадимми ҳозир сизга? — деди Лизетта. — Жисмингиз, сармалак Жаброил билан бирга, тун бўйи менинг қўйнимда бўлди. Ишонмаетган бўлсангиз, чап сийнангизнинг остига қаранг—• ўша ерингиздан шундай тишлаб олдимки, кўкаргани ҳали яна бир неча кунгача кетмайди».

Бунга жавобан оғаий Альберт шундай деди: «Майли, кўп за-монлардан буен қилмаган ишимни қилиб, бугун бир ечиниб тек-ширнб кўраман».

Лизетта оғаий Альберт билан яна анчагача гурунглашди, оғаий Альберт эса, бундан кейин ҳам ҳеч қандай монеликка

учра-

май, яна куп маротаба малак қиефасида Лизетта ҳузурига бориб турди.

Бироқ кунларнинг бирида Лизетта қўшни хотин билан гўзал-лик ҳа қида тортишиб қолди-ю, жаҳонда ўзидан гўзалроқ биронта ҳам аел йўқлигини исботлаш мақсадида, овсарлик қилиб, оғзи-дан гуллаб қўйса бўладими: «Менга ошиқ бўлган зотнинг қим-лигини билганингизда, мени бошқаларга тенг қилмаган бўлардин-гиз».

Қўшни хотин Лизетта ғирт лақма жувон эканлигини жуда яхши биларди, шунинг учун синчковлиги қистаб, шундай деди: «Балки гапингиз тўғридир, илло, ошиғингиз кимлигини билмасдан туриб, фикримни ўзгартиришим мушкул».

Лизеттани тилидан илинтириш оппа-осон эди, шунинг учун у шу заҳотиеқ ҳамма гапни оқизмай-томизмай айтди-қўйди: «Бу тўғрида гапиргани истиҳола қилсам ҳам, айланай қўшни, барибир айтаман — менинг маҳбубим— сармалак Жаброил, у мени ўз жонидан ҳам ортиқ яхши кўради, унинг таърифича, мен бутун еруғ жаҳонда, ҳаттоки, бутун даҳамизда энг чиройли аел экан-ман».

Қўшни хотин «пиқ» этиб кулиб юборай деди-ю, лекин гапни белига тепмаслик учун ўзини босди. «Жаброил алайҳиссаломнинг ўзики, сизга муҳаббат изҳор этган экан, хоним, унда гапингизга ишонса бўлади, — деди у, худо ҳаққи, малоикаларнинг бундай ишлар билан машғул бўлишлари хаелимга ҳам келмаган эди».

«Вой, билмас зкансиз, қўшнижон,— деб эътироз билдирди Лизетта. — Тепамда худо турибди, у эримдан яхшироқ ҳаракат қиларкан. Унинг айтишича, арши аълода ҳам шундай иш билан шуғулланаркан-у, лекин мен ҳамма ҳурлиқолардан ҳам дилбар* роқ бўлганим учун менга ошиқ бўлиб қолибди, шунинг учун ҳозир тез-тез қошимга келиб турадиган бўлди. Хўш? Бунга нима дей-сиз?»

Бу гапларни одамларга тезроқ овоза қилиш учун қўшни хотин-нинг сабри чидамасди. Ниҳоят байрам куни у бир тўда хотин-халаж даврасига тушиб қолди-ю, Лизеттадан эшитган гапларини икир-чикиригача бутун тафсилоти билан сўзлаб берди- Аеллар эса, бу эшитганларини, ўз навбатида, эрл'арига, яна бошқа хотин-ха-лажга гапириб беришди, улар ҳам ўз эгачи-ю, овсин-ажинлари-нинг қулоғига етказишди; хуллас, икки куидан кейин бу воқеа бутун Венеция аҳлининг оғзида гап бўлди. Буни, кўп қатори Ли-зеттанинг қайнилари ҳам эшитган эди, шунинг учун улар, Лизет-тага ҳеч нима демай, ўша малакни пойлашга ва унинг учиш, учмаслигини ўз кўзлари билан кўришга аҳд -қилдилар. Улар бир неча тун сурункасига янгаларининг уйи тагида пойлоқчилик қилдилар.

Бу гап оғаий Альбертнинг қулоғига ҳам етиб борди ва у тунларнинг бирида, ўз маҳбубасини оғзи бўшликда айблаб, ко« йиб қўйиш учун унинг қошига борди, вале у Лизеттанинг хонаси-га кириб эндигина ечинган ҳам эдики, бу ҳолни кузатиб турган қайнилар, шу заҳоти келинойиларининг хонаси эшиги остида

пайдо бўлишди. Оғаий Альберт дўпир-дўпир оеқ товушларини эшитиб, бунин'г маъносига дарҳол тушунди-ю, сапчиб ўрнидан оиб к'етиб, бу фалокатдан қутулиш йўлини ахтариб, оеғи куй-ган товуқдай уй ичида зир югура бошлади, кейин Катта анҳор томондаги деразани очди-ю, ўзини «шалоп» этиб сувга ташлади. Бу ерда сув чуқур эди, аммо роҳиб сузишни биларди, шунинг учун иши ўнгидан келди. У нариги соҳилга сузиб чиқиб, шу ерда-ги эшиги танбаланмаган бир уйга югуриб кирди, бу ерда бир дие* натли одамни учратиб, худонинг зорини қилиб, мени қутқаринг, деб унга елворди, лекин бундай бемаҳалда яна шир яланғоч ҳол-да бу ерга қандай келиб қолгани тўғрисида бир қоп елғонни тўқиб ташлади. Диенатли зот шафқат қилиб, уни ўз ўрнига етқизди,— ўзи за рур иш юзасидан бир ерга кетаетган эди,— мен келгунимча кутинг, деб айтиб эшикни қулфлаб, ишига кетди.

Энди гапни Лизеттанинг қайниларидан эшитинг, улар янгаси-* нинг етоқхонасига бостириб киришди, қарашса, Жаброил қанот-ларини қолдириб, ўзи учиб кетибди. Гел бўлган қайинларнинг фиғонлари чиқиб, Лизеттани койиб беришди ва уни йиғламоқдан бери қилиШди, сўнг малак қолдириб кетган совуту аслаҳаларнинг[1]. жамини олишиб, уйларига кетишди. Бу орада тонг отиб кун еришиб кетди ва илтифотли уй хўжаси Риальтода[1], Лизеттаники-га тўнагани сармалак Жаброил борган экан, лекин жувоннинг қайнилари пайига тушганини сезиб қўрқиб кетганмишу, ўзиня анҳорга ташлаганмиш, у еғи нима бўлганини ҳеч ким билмасмиш,

, деган миш-мишларни эшитди, эшитди-ю, кўнглига, уйимда етган анови одам шу бўлса керак, деган фикр келди. У уйига қайтиб келиб, ўз фикрининг тўғрилигига тамомила ишонди ва у билан узоқ можароталашгандан кейин, ундан эллик дукат пул талаб қилди, акс ҳолда, Лизеттанинг қайнилари қўлига тутқазаман, деб айтган эди, оғаий Альбертнинг бу шартга кўнишдан ўзга иложи қолмади.

Алқисса, оғаий Альберт бу ердан чиқиб кетишни ихтиер қилга-нида саховатли зот унга шундай деди: «Сиз бу ердан фақат мана бундай тарзда чиқиб кетишингиз мумкин: бугун бизда байрам, одамлар байрам қилишиб, биров — одамни айиққа ўхшатиб, би-ров уни еввойи одам қиефасида, бировни — ундоқ, бировни бундоқ

- қиефада авлие Марк майдонига етаклаб боришади, кейин у ерда шикор бошланади, шикор тугагач, байрам ҳам ниҳоясига етади, шундан кейин, ким кимни етаклаб келган бўлса, ўша билан иста-ган томонига кетаверади. Хулласи калом, агар эътироз билдирма-сангиз, бу ердалигингизни ҳали ҳеч ким пайқаб қолмасдан, сизни бирон қиефага киритардим-да, майдонга етаклаб чиқардим, ана ундан кейин, хоҳлаган ерингизга олиб бориб қўярдим, бу ердан ҳеч кимга сездирмай чиқиб кетиш учун бирдан-бир илож шу— Лизеттанинг қайнилари сизнинг шу атрофда яшириниб юрганин-гйздан хабар топишибди, улар ҳамма еққа соқчилар қўйишган»,

[1] Р и а л ь т о — Венециядаги энг йирик куприк. *(Тарж.)*

Шаҳар бўйлаб масхарали қиефада юриш оғаий Альберт учун ўлим билан тенг шармандалик бўлса ҳам Лизеттаникг қариндош-ларидан қўрққанидан уй соҳибининг шартига кўниб, унга шундай деди: «Мени истаган томонингизга, истаган қиефага солиб олиб бораверинг — ҳаммасига розиман». Шунда саховатли зот унинг баданига асал суриб, устидан пат сочди, бўйнига занжир боғлаб, бошига ниқоб кийдирди, бир қўлига кушхонадан олиб келган иккита хирсдай-хирсдай қўппак боғланган тасмани ушлатди-да, ўзи: кимда-ким малак Жаброилни кўрмоқчи бўлса Авлие Марк майдонига борсин, деб халойиққа жар солгани Риальтога бир одамни юборди, — мана сизга венецияликнинг «садоқати!»— Бир оз вақт ўтказиб у оғаий Альбертни кўчага етаклаб чиқди, унга олдинга тушиб,.майдон томон юришни буюрди, ўзи эса роҳибнинг бўйнидан боғланган занжирнинг бир учидан ушлаб, унинг орқаси-дан юриб бораверди, шунда йўл-йўлакай учраган одамлар: «Бу қанақа махлуқ ўзи? Бу қанақа махлуқ ўзи?» — деб бақиришиб, уларга эргашишди. Риальтодаги одамларнинг аксарияти ҳам жарчининг овозини эшитган заҳоти майдон еққа отилишган, хул-лас, майдонга тумонат одам тўплаиган эди. Саховатли зот май-донга етиб келгач, гўе шикор бошланишинй кутмоқчи бўлгандай, ўзи етаклаб келган махлуқни, ҳамманинг кўзига ташланиб тура-диган баланд ердаги устунга боғлаб қўйди, еввойи махлуқнинг баданига асал сурилган эмасми, шу боисдап уни пашшаю сўналар шафқатсиз чақа бошладилар.-

Ниҳоят майдоннинг одамга ғуж-ғужтўлганини курган бояги зот еввойи махлуқни занжирдан бўшатиб юбормоқчидай бўлиб, унинг бошидан ниқобини юлқиб олди-да, деди: «Афандилар! Баски, шикорга қобон келмаган экан, қобонсиз ов бўлмагани учун бекорга келиб-кетманглар, деган мақсадда, мен сизларга венеция-лик аелларимизнинг кўнглйни овлагайи кечалари арши аълодан тушадиган Жаброилни намойиш қилмоқчиман». Ниқоб олинган заҳоти, ҳамма оғаий-Альбертни таниди, чуғур-чуғур қилишиб, уни энг таҳқиромуз сўзлар билан қарғаб, сука бошлашди, қўлларига тушган ҳар балоларни унга ота бошлашдики, ҳеч қандай бадкир-дор одам ҳам ҳеч қачон бу даража ҳақоратланмаган эди! Бунинг овозаси то монастирга етиб бормагунча, бу машмашанинг кети узилмади,— ниҳоят, оғаий Альбертнинг бахтига, олти чоғли роҳиб бундан хабар топиб, майдонга етиб келишди ва оғаий Альбертнинг елкасига ридо ташлашиб, уни занжирдан ечиб олишди-да, оломоннинг масхараловчи қийқириқлари остида монастирга олиб кетишди, айтишларига қараганда, кейиичалик, у ўша ерда ҳи-бс-да азоб чекиб, оламдан ўтганмиш.

Ҳамма тақводор деб иззатлаган, бадкорликдан бегона деб ҳисобланган бу одам, мана шу йўсинда ўзини Жаброил қилиб кўрсатишга журъат этган, аммо оқибатда малакдан еввойи мах-луққа айланган, қилмишига яраша шармандаи шармисор бўл-ган, ундан кейин, курган роҳатлари бурнидан булоқ бўлиб чиққан эди. Илоҳо, у қабилдаги ҳамма одамларнинг бошига шундай сав-до солгин!

у[нафар йигит уч епа-сингилни^яхши кўришади ва улар билан Крит ороли-га қочишади; қизларнинг каттаси рашк туфайли уз маҳбубини ўлдиради; йртанчаси Крит герцогининг қўйнига кириб, шу туфайли опасини ўлим жазосидан халос қилади, лекин уни ўз маҳбуби ўлдириб, опаси билан қочиб • кетади; ўртанча қизнинг ўлимида кичик сингил билан унинг маҳбубини айблашади; улар ҳибс қилиниб, айбни ўз бўйниларига оладилйр, лекин кейин катл этилишдан қўрқиб, соқчиларни пора билан сотиб оладилар-да, бутун мол-давлатларидан воз кечиб, Родосга қочадилар ва ўша ерда қашшоқлик~ да ўлиб кетадилар

' Филострато Пампинеянинг қиссасидан ўйланиб қолди, сўнг унга шундай мурожаат қилди:

— Менга қиссангизнинг ниҳояси кўпроқ ёқди, аммо қиссада кулгили ерлари жуда кўп, мен айнан шундай бўлмаслигини истар-
дим. Шундан кейин у Лауреттага мурожаат қилди: Марҳамат, хоним, сиз бирОнта тузукроқ нарса сўзлаб беринг.

Лауретта кулиб туриб унга шундай деди:

— Сиз севги аҳлига ҳаддан зиед бешафқат экансиз, зеро улар муҳаббатининг ниҳояси авдуҳли бўлишини ихтиер қиляпсиз. Шун-
га қарамай, мен фармонингизга итоат этаман ва ўз муҳаббатла-
ри лаззатидан баҳраманд бўлишга улгурмай, бир хилда мушкул аҳволга тушган уч жуфт ошиқ-маъшуқлар ҳақида ҳикоя қилиб бераман.

Сўнг у қиссасини шундай бошлади:

— Навниҳол хонимлар! Узингизга аен, ҳар қандай иллат ҳам, наинки унга .кўл урган одамларга, балки аксарият пайтларда, қозонга яқин юрсанг, қораси юқар қабилида, ўша иллат аҳли ат-
рофидагиларга ҳам беҳад улкан зиен-заҳматлар етказгай. Меи, энг "зарарли иллатлардан бири деб ғазабни биламан, зеро ғазаб, теран ғам-андуҳ оқибатида вужудга келадиган, ақл садосини ўчи-
риб, тафаккур зиесини сўндирадиган ва қалбларимизда қаҳру ғазаб оташини осмони фалакка етгудек алангалатадиган ҳиссиет-
нинг бирваракайига бемулоҳаза ҳаракатга келишидан бўлак нар
са эмас. Аксарият пайтларда бу ҳол эркак зотида, бировида жўш-
қинроқ, бошқа бировида заифроқ юз беради, вале бу ҳол аеллар тоифасида ҳам учраб турад-и, боз' устига, у яна ҳам беадад савдолар солиши мумкин аел зоти бошига, чунки ғазаб алангаси улар^ вужудида тезроқ алангаланади, ерқинроқ енади, бинобарин, уни ўчириш ҳам бениҳоя мушкулдир. Илло, бу ҳол бизни таажжуб-
га солмаслиги лозим — ўт, ўз моҳияти билан одатда қаттиқ ва пи-
шиқ жисмлардан кўра, енгил ва нафис жисмларни тезроқ забтига олади; эркаклар биздан ўпкаланмасинлару, ҳар тугул, биз аеллар, чинданам уларга нисбатан назокатлироқ ва хийлагина мутаассир шахслармиз. Шунга кўра, мен ўзимизнинг неларга мойиллигимизни

билган ҳолда, меҳримизни қозонган эркаклар учун бизнинг мурув-
ват ва шафқатимиз истироҳат ва ҳаловат манбаи эканлигини, ва
ле, ғазаб ва нафратимиз улар бошига фалокат ва офат келтиришн

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

мумкинлигини эслаб.ва бундай ҳол узликузимизга. маҳкам бўли-шимизда бизга ибрат бўлсин учун сизларга мен уч йигит билан уч қиз ўртасидаги саодатли севги ҳақида ҳамда ул қизлардан бири-нинг ғазаби туфайли ҳаммаларининг бадбахтлик сари юз тутган-лари борасида ҳикоя қилиб бермоқчиман.

Маълумингизки, Марсель, Прованс вилоятида, шундоққина ден-гиз соҳилига жойлашган, илло, бу қадимий, шавкатли шаҳарда бадавлат кишилар, нуфузли савдогарлар ҳозиргига қараганда илгарилари кўпроқ бўларди. Мессер Арнольд Чивада шундай зотлар тоифасидан эди; гарчи у рутбаси нигунлардан бўлса ҳам, аммо диенатли, инсофли савдогар эди, унинг ер-суви ҳам, хазина-сида ақчалари ҳам беҳисоб эди; ўғил-қизлари ҳам сероб эди, ле-кин унинг учала қизи ҳам ўғилларидан катта эди. Икки тўнғич қизи эгизак бўлиб, ўн беш ешга тўлган, кичиги эса—ўн тўртда эди, қариндош-уруғларининг кўзи Испанияга мол олиб кетган миссер Арнольднинг йўлида эди, чунки у қайтиб келиши билан қизларни турмушга чиқариш тараддудини кўришмоқчи эди. Эгизакларниig исми Нинетта ва Маддалена, кичик қизнинг исми эса — Бертол-ла эди. Нинеттага Рестаньоне исмли аслзода ва лекин қашшоқ бир йигит ошиқи шайдо эди, қиз ҳам уни севарди. Улар анчадан бери йўлини қилиб, ими-жимида севишиб юришарди, лекин кун-ларнинг бирида, ота-оналарининг ўлимидан сўнг катта меросга эга бўлишган Фолько ва Угетто исмли икки навжувон дуст, Нинетта-нинг сингилларига: Фолько — Маддаленага, Угетта — Бертоллага хуштор бўлиб қолишди.

Нинетта ҳам бу хабарни дарҳол ўз маҳбуби Рестаньоненинг қулоғига етказди; Рестаньоне ўз аҳволини яхшилаш ниятида бу икки йигитнинг ишқий тамайюлидан фойдаланишга аҳд қилди-да, ахири улар билан дўстлашди, шундан кейин улар учовлари уч опа-сингил билан учрашгани борадиган бўлишди. Рестаньоне Фолько ва Угетто билан ораларидан қил ҳам ўтмайдиган дуст бўлиб олганидан кейин, бир куни уларга шундай маслаҳат солди: «Навжувон дўстларим! Мана, шунча вақтдан буен бирга улфатчи-лик қиляпмиз; ўйлайманки, энди мен учун бағоят азиз кишилар бўлиб қолганингизга, сизларни ўзимдан ортиқ қадрлашимга, би-нобарин сизлар учун ҳар қандай ишга тайер эканлигимга ишонч ҳосил қилган бўлсангиз керак. Сизларни баайни жон-дшшм билан севганлигим сабабли кўнглимга келган бир фикрни ўртоқлашиш-га аҳд қилдим, фикримни эшитгач, ҳамжиҳатлик бирла, ҳаммамиз учун мақбул бўлган йўлни топишга уриниб кўрайлик. Агар мекга баен қилган гапларингиз рост бўлса-ю, хатти-ҳаракатларингизга қараб фикр юритадиган бўлсам, сизлар кечани кеча, кундузни кундуз демай, икки маҳбуба ишқида алангаи оташ бўлиб ениб етибсиз, мен эсам, ўша қизларнинг опасига ошиқман, Шу боисдан мен, агар сизларда ҳеч қандай эътироз бўлмаса, албатта, эҳтиро-симиз чанқовини босадиган хушкайфият ва пурлаззат бир восита ўйлаб топдим; у қандай восита эканлигини ҳозир сизларга изҳор этгум. Сизлар бойвачча йигитларсиз, мен камбағалман. Башарти ,ўз сармояларингизни жамлаб, унга мени ҳам тенг шерик қилишга

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

зи бўлсангиз ва ўз маъшуқаларимиз билан дориламон ҳает ечириш учун жаҳоннинг қай гўшасига равона бўлиш ҳақида ли-рон қарорга келсангиз, унда мен, уч опа-сингилни оталарининг мол-давлатидан еғлиқроқ улуш олиб, биз ихтиер қилган томонга бизлар билан бирга кетишга кўндирурман, деб кафолат берур эдим, кейин бизлар, мисоли уч оға-инидек, ҳар биримиз ўз маъшуқамиз билан ҳузур-ҳаловатда кун кечирардик. Хўш, ҳает лаззатидан .баҳраманд бўлишни истайсизми еки менинг таклифим-ни рад этишни афзал кўрасизми — бу еғини ўзингиз ўйлаб кўринг энди».

Ишқий интизорликдан кўзларини шира босган икки йигитча, қизлар висолига етишларини тасаввур қилиб, ўйлаб-нетиб ҳам ўтирмай, дарҳол рози була қолдилар. Рестаньоне уларнинг рози-лигини олгач, бир неча. кундан кейин, Нинетта ҳузурига, ҳар са-фаргидай юрагини ҳовучлаб пинҳона кириб борди. У қиз билан бирмунча- вақт бирга бўлгач, ўзининг икки йигит билан бўлган суҳбатини унга баен қилди ва ўз режаларини фойдали жиҳатлари-ни анча-мунча мисоллар билан исботлади. Қизни ота уйини тарк этишга кўндириш хамирдан қил суғургандай оппа-осон кўчди — унинг ўзи ҳам Рестаньоне билан эркин қуш бўлиб яшашни кўпдан орзу қиларди, мана шунинг учун ҳам қиз ҳеч иккиланиб ўтирмай, маҳбубининг таклифини ўзига маъқул тушганини, сингиллари, эса, ҳар ишда, — бу борада эса, инчунин,—унга қулоқ солишла-рини айтиб, қочишни имкони борича тезроқ уюштиришни буюрди. Сўнг Рестаньоне уни сабрсизлик билан кутаетган ака-ука олдига келиб, уларнинг маъшуқалари билан иш пишириб қўйилганини айтди. Навжувон йигитлар Крит оролига қочишга аҳд қилишиб, дастмоя қилиш мақсадида ўз ер-мулкларини сотдилар, .барча буюм-анжомларини ҳам битта қўймай пулладилар, тезсузар кема сотиб олдилар, бутун шаҳар аҳлидан пинҳона тутиб, кемани имкони борича яхшироқ жиҳозладилар-да, тайинланган муддатни кута бошладилар. Бу орада Нинетта ҳам ўз юрак туйғуларини опаси-дан асло яширмайдиган сингилларини ширинсуханлик билан шу, қадар қизиқтириб қўйдики, улар шаҳардан бош олиб кетиш пайтини бетоқатлик билан кута бошладилар.

Мана ниҳоят кўпдан армон қилинган тун ҳам етиб келди, —> уч опа-сингил оталарининг улкан пўлат сандиғини очишиб, ундан талай акча-ю, қиммат буюмларни олишди-да, ўғринча уйдая чиқишди, шартлашган ерда ўз маҳбублари билан учрашиб, қим-матбаҳо вақтларини ғанимат билиб кемага чиқишди, эшкакчилар эшкакларни қўлга олишди ва кема соҳилдан узоқлашди, улар йўлда ҳеч ерда манзил қурмай, эртаси куни кечқурун Генуяга етиб боришди, шу ерда, энди тухумдан чиққан ошиқ-маъшуқлар илк бор муҳаббат нашъаси ва лаззатидан тотиб кўрдилар. Улар Генуяда сафар тадоригини қилиб, яна йўлга равона бўлдилар ва ҳар бандаргоҳда бир-бир тўхтаб, ниҳоят бир ҳафта деганда эсон-омон Крит оролига етиб олдилар, бу ерда ўзларига бағри кенг, хушманзара мулклар сотиб олдилар, Кандияга яқин бир ерда эса, ажиб, муҳташам қасрлар қурдилар. Улар аста-аста сон-саноқсиз

изматкор, чўрилар еллай бошладилар, итлар; қушлар, о-влар омини кўпайтирдилар, вақтларини базмлар, ўйин-кулги ва йш-ишратда ўтказа бошладилар, ўз маъшуқалари билан худди подшо-лардек фароғатда яшай бошладилар, хулласи калом, дунеда улардан хушбахтроқ одам йўқ эди.

Вале, кунларнинг бирида биз ҳар куни шоҳиди бўладиган бир ҳол содир бўлди: одамзодниг табиати ўзи шунақа — унинг бирон кўнгил хуши бўлади ва шу билан ўзини овутиб юради, илло, бора-бора ундан ҳафсаласи пир бўлиши муқаррар; Рестаньоне учун ҳам Нинетта худди шундай кўнгил хуши эди, уни эҳтирос билан севарди, лекин ўз маҳбубасидан ҳеч қандай монеликсиз лаззатлана бошлаганидан буен қиз унинг меъдасига тегди ва Рестаньоненинг ундан кўнгли қолди. Қайсиям бир сайил пайтида " шу ерлик кибор бир оиланинг соҳибжамол қизи унинг кўнглига ўтириб қолиб, Рестаньоне ул қизга мулозамат қила бошлади, тур-ли йўл билан унга инобат ва. илтифот кўрсатди. Бундан огоҳ бўл-ган Нинетта эрини ул қизга рашк қила бошлади, изига одам қўй-ди, унга таъна тошини еғдирди, жиғибийрони чиқиб, хуноб була бошлади, аммо бу хатти-ҳаракати билан эрини ўзидан баттарроқ бездирар, ўз қалбини эса баттар жароҳатларди. Модомики бирон нима'ни ҳаддан зиед мўллиги кишида ҳазар туйғусини уйғотса, бунинг акси ўлароқ, бирон нарсага бўлган тақиқ, унга бўлган майлни зўрайтиради, мана шу боисдан Нинеттанинг жаҳолати Рестаньоне қалбида янги маъшуқага бўлган ҳирсни алаигалатди. Бунинг оқибатида нима билан якунланишидан, яъни Рестаньоне янги маъшуқаси билан қовушишга мушарраф бўлармиди е балки бундай бахт насиб этмасмиди,— бундан қатъий назар, бу борада ким нима деб гапирмасин, Нинетта, эрини ўшал қиз билан муло-қатда бўляпти, деб ўзига-ўзи уқтирадиган бўлиб қолди. Бу ҳол уни умидсизликка туширди, бу умидсизликдан нафрат униб чиқ-ди,*нафрат албатта жаҳолатга айланди, жаҳолат эса, унинг Рес-таньеонега бўлган муҳаббатини мудҳиш адоватга айлантирдики, Нинетта жаҳолат туфайли ақлини йўқотиб, эрини ўлдиришга ва шу йўл билан уз, тушунчаси бўйича, бадном бўлгани учун Рестань-онедан интиқом олишга жазм қилди. У оғу тайерлашда тенги йўқ бир моҳир юнон кампирига одам юбориб, унга талай ваъда-лар, совға-тортиқлар берди ва уни одам ўлдирадиган оғу тайер-лаб беришга кўндирди, кейин бир куни оқшом пайтида, Нинетта ўз сирини барчадан пинҳон сақлаган ҳолда, оғуни янги маҳбубаси кўйида девона бўлиб, эҳтнеткорликни мутлақо унутган Рестаньо-иега ичирди. Оғу шу қадар кучли эдики, Рестаньоне ўша куни кечасиеқ оламдан ўтди. Рестаньоненинг заҳарланиб ўлгани на Фольконинг, на Угеттонинг, на Маддаленанинг ва на Бертолла-нинг хаелига келди: улар Нинетта билан биргаликда марҳумга чинакам аза тутишди ва иззат-икром билан уни дафн этишди. Бироқ орадан бир неча кун ўтгач, Нинеттага оғу тайерлаб берган ўшал кампир янги бир бадкорлиги билан қўлга тушди-ю, қийноқ пайтида ўзининг қилган бошқа кирдикорлари қатори, Нинеттага оғу тайерлаб берганини ҳам бўйнига олиб, унинг оқибатида қан«

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

й фалокат юз берганини ҳам эслаб ўтди. Крит герцоги бу шум
барни атайлаб овоза қилмай, тунда Фолько қасрини жимгина
ршовга олди ва қасрда тўс-тўполон кўтармай, ҳеч қандай
ар-шиликка дуч делмай, Нинеттани қўлга тушириб олиб кетди
ва бу аелга ҳеч қандай жазо чорасини кўрмасданоқ ўша заҳоти
ундан Рестаньоненинг ўлими тафсилотини мукаммал билиб олди.

Кейин герцог Нинеттанинг не боисдан ҳибсга олинганини Фолько билан Угеттога шипшитди, Фолько билан Угетто эса, буни Маддалена билан Бертоллага айтишди, оқибат, тўртовлари ҳам қаттиқ қайғура бошладилар. Гарчи улар Нинеттани гулханда енишдан қутқариб қолиш учун ҳеч нимани аямай роса уриниб курган бўлсалар ҳам (зеро, уларнинг идрок қилишича, Нинетта ўз қилмиши учун айнан шундай жазога лойиқ эрди), вале, ўз хат-ти-ҳаракатларининг самарасига кшонмадилар, чункн герцог ўз фикридан қайтмайдиган одам эди. Ахири, ҳеч иложи қолмаган-дан кейин, навниҳол гўзал Маддалена ўз каиизагини герцог ҳузу-рига пинҳона юбориб, унга, агарда иккита шартимга рози бўлсан-гиз, яъни опам соғ-саломат уйга қайтиб келса'ва орамизда бўладиган иш барчага сир бўлиб қолса, сиз билан ҳамтўшак бўлишга розиман, деб айтишни буюрди; у герцогнинг кўнглини овлаш билан опасини ўлимдан сақлаб қолмоқчи эди; гап шундаки, герцог Маддаленага анчадан бери шайдо бўлиб қолган-у лекин қиз деч унга қайрилиб боқмасди; энди бўлса, қушчанинг ўзи қафасга тал-пиняпган эди. Герцог канизакнинг гапларини ҳузур қилиб тингла-ди, чора қидириб аввалига хўп ўйлади ва ахири, бу ишга бел боғ-лаб, қўйилган шартга рози эканлигини изҳор этди. Бир куни тунда у олдиндан Маддаленани огоҳлантириб қўйиб, Нинеттанинг иши юзасидан сўроқ қилгани Фолько билан Угеттони уйдан олиб чиқиб кетишни буюрди, ўзи эса, бу фурсатдан фойдаланиб, Маддалена-" нинг ҳузурига пинҳона кириб борди. Ва лекин бундан сал олдин-роқ у гўе герцог Нинеттани қопга солиб, тунда денгизга чўктириб юбориш ҳақида фармон берганмиш, деб ҳамма еққа овоза қилиш-ни буюрди, аслида эса, Маддаленанинг ҳусни таважжуҳига ноил бўлгани эвазига опасини тортиқ тариқасида ўзи билан қасрга олиб келган эди, сўнг у саҳар палласида Маддалена ҳузуридан чиқиб кета туриб, «муҳаббатимизнинг ушбу илк туни шу билан бар-ҳам топмаслигини истайман», деб изҳор этди қизга. Герцог бу гапига илова қилиб, жиноятчи опасини бирон еққа жўнатишни таклиф қилди, акс ҳолда, халқ пайқаб қолса, ғалаен кўтариши мумкинлиги; ана унда у, яъни герцог, истаса-истамаса, суднинг бутун шафқатсиз қонунларига амал қилишга мажбур бўлажагини айтди.

Эрталаб Фолько билан Угетто озод қилинди, Нинетта денгизга чўктириб юборилибди, деган миш-мишлар уларнинг қулоғига ҳам етиб борган ва булар унга ишонган эдилар. Улар уйга қайтиб ке-лишиб, опа-сингилга таскин бера бошладилар, лекин хиел вақт ўтар-ўтмас, Фолько Нинеттанинг шу ерда, қасрда эканлигини пайқаб қолди, ваҳоланки, Маддалена бу сирни яширишга астой-дил уринардики, бу ҳол Фолькоки қаттиқ таажжубга солиб қўйди

а оқибатда у Маддаленадан шубҳала-на бошлади, зеро, унга ер« цогнинг ишқи тушганидан у ҳам хабардор эди, гунинг-чун, қан-дай қилиб, Нинетта уйга келиб қолди, деб сўради. Маддалена бир талай важларни тўкиб солди, лекин Фолько эсли-ҳушли йигит бўлгани учун хотинининг гапларига ишонқирамай, қайта-қайта суриштираверди, Маддалена ҳам ниҳоят, бошқа иложи қол-магач, қилган айбига иқрор бўлди. Бу аламдан • эсини йўқотиб қўйган Фолько қаҳри қайнаб, шамширини қинидан суғурди-ю, шафқат сўраб худонинг зорини қилган Маддаленанинг елвориши-га қулоқ солмай шамшир тиғини унинг сийнасига санчди. Кейин, у герцогнинг қаҳридан ва унинг судидан қўрқиб, хотинининг жа-садини ерда етганича қолдириб, ўзи Нинетта ҳузурига йўл олди ва гўе ҳеч бир ҳол юз бермагандай, унга ' деди: «Ҳозироқ жўнай-миз — синглинг менга сени кузатиб қўйишни буюрди, — герцог сени бошқатдан ҳибсга олмасин яна». Нинетта унинг гапига ишон-ди ва ҳаттоки хайрлашгани синглиси олдига ҳам кирмай — у шу қадар қўрқиб қолган ва бу ердан бош олиб кетишга ҳеч сабри чидамаетган эди—тунда Фолько билан икковлари ўзлари билан бир оз акча олиб, қасрдан чиқиб кетишди; улар денгиз бўйигача югуриб боришиб, қайиққа ўтиришди, лекин ўша қайиқнинг қай соҳилга бориб тўхтаганини ҳануз ҳеч ким билмайди.

Эртаси куни Маддаленанинг жасади топилди, шунда Угеттога ҳасад қилган ва уни кўролмаган одамлар, буни оқизмай-томизмай дарҳол герцогнинг қулоғига етказдилар, Маддаленани девоналар-ча севувчи герцог, дарҳол қасрга етиб келиб, Фолько билан Нинеттани қочиб кетганидан ҳали бехабар бўлган Угетто билан Бертоллани жаҳл устида ҳибсга олишни буюрди ва уларни Фолько билан ҳамжиҳат бўлиб Маддаленани ўлдирганларига иқрор бў-лишга мажбур қилди. Угетто билан Бертолла ўзларининг иқрор бўлишлари оқибатида муқаррар ўлим жазосига маҳкум этила-жакларини англаб, ниҳоятда эҳтиеткорлик билан соқчиларнинг кўнглини топишди ва бирон кор-ҳолга яраб қолар, деб қасрга яшириб қўйган акчаларини уларга тутқазишди-да, ўзлари билан бирон нима олишга ҳам фурсатлари бўлмай, тунда, соқчилар билан бирга қайиққа ўтиришиб, Родос оролига равона бўлишди, у ерда бир оз вақтдан сўнг, қашшоқлик ва муҳтожликда оламдан ўтишди. Мана, Рестаньоненинг бемулоҳаза муҳаббати ва Нинет-танинг жаҳолати ўзларининг ҳам, хешларининг ҳам бошига шун-дай қора кунлар солган экан.

4

Жербино буваси қирол Вильгельмнинг шоҳона ваъдасини бузиб, Тунис қиролининг қизи кетаетган кемага ҳужум қилади ва қизни ўғирламоқчи б улад и; денгизчилар қирол қизини ўлдиришади, Жербино денгизчиларни қириб ташлайди, оқибатда эса, Жербинонинг боши танасидан жудо қили-

нади

Лауретта ўз қиссасини айтиб бўлиб жим қолгандан кейин, тинг-ловчиларнинг баъзилари бир-бирлари билан ғўнғир-ғўнғир гапла-шиб, бахти қаре ошиқ-маъшуқларга

ачина бошладилар, кимдир

инеттанинг баджаҳллигини қоралай кетди, биров у деб, ҳров бу деб гап уқтира бошлади; ниҳоят қирол, худди теран аеллар доми-дан халос бўлгандек, бошини бир силкиди-да, гап бошлаш учун Элиссага ишора қилди, шунда Элисса ўзига хос камсуқумлик билан шундай ҳикоя қила бошлади:

— Латофатли хонимлар! Аксарият одамлар, Амур фақат бирон кишига шайдо бўлганларгагина ўз камонидан муҳаббат ўқини ота-ди, деб ўйлашади, лекин баъзида маъшуқанинг висолини кўрмай, довруғини эшитиб ҳам ошиқ бўлиш мумкин, деб ишонтирмоқчи бўлган одамларнинг гапидан кулишади. Уларнинг бундай фикр юритиб хатО'Қилаетганлари мен ҳикоя қилмоқчи бўлган қиссадан маълум бўлади, шу билан бирга, бир-бирларини сира кўрмасдан, фақат ор-қаворотдан таърифини эшитиб, севишиб қолганларнинг муҳаббати мудҳиш ўлимга сабабчи бўлгани аен бўлади.

Сицияликларнинг айтишича, уларнинг қироли Вильгельм Ик-кинчининг иккита фарзанди бўлган экан: ўғли Ружери билан қизи Костанца. Ружери отасидан олдин қазо қилиб кетиб, ундан Жербино исмли бир ўғил қолган эди, бобоси унга жуда яхши тарбия бериб ўстирди; у ўзининг довюраклиги, одоблилиги билан ҳамма сққа. овоза бўлган, ўктамликда тенги йўқ йигит эди. Унинг довруғи иаинки бутун Сицилияга, балки дуненинг турли қитъаларига, ай-никса, ўша вақтда Сицилия қиролига бож тўлаб турувчи Берберия мамлакатйга кўпроқ овоза бўлган эди. Жербинонинг фазилатлари ва назокатли ахлоқи ҳақидаги овозани эшитганлар орасида Тунис қиролининг қизи ҳам бор эдики, унинг - ҳусн-жамолини

кўрганлар-нинг жами бир овоздан уни, барча эзгз^фазилатларн ўзида мужас-сам қилган ва ғайри оддий руҳий нажобат эгас табиатнинг энг баркамол маҳсули, деб айтардилар. У.^и шавкатли жувонмардлар ҳақида ҳикоя эшитишни яхш кўр*йрди; айниқса Жербинонинг жасоратлари ҳақидаги қиссаларни у завқ билан тинглар эди; бу қиссалар уни шу қадар ўзига ром қилиб олган эдики, у ўз тасавву-рида Жербинонинг сиймосини намоен қилиб, охири, унга телбалар-ча ошиқ бўлиб қолди ва шундан бошлаб ўзи унинг тўғрисида зўр иштиеқ билан ҳикоя қиладиган ва бошқалар сўзлаганда эса, бутун вужуди билан берилиб тинглайдиган бўлди.. Бу ораДа, қирол қизи-нинг ҳусни жамоли, унинг қалб фазилатлари ҳақидаги зўр довруқ ҳамма томонга тарқалганидек, Сицилияга ҳам етиб келди ва Жербино у соҳибжамол ҳақидаги ҳикояларни қалбан ҳаяжонланиб тинглай бошлади, кейин маълум бўлишйча, бекорга ҳаяжонланма-ган экан: қиз уни ғойибона қандай севиб қолган бўлса, Жербино ҳам шундай улкан муҳаббат алангасида ениб унга мафтун бўлиб қолди. Вале, у ўзининг Тунисга бориб келишига бобосидан ижозат сўраш учун бирон-бир узрли важ топа олмас эди, аммо бутун фикру зикри қизнинг висолига етиш эди, шу боисдан у Тунисга кетаетган барча ер-биродарларига, қандай қилиб бўлмасин, қирол қизига ўзининг ғойибона чексиз муҳаббати ҳақида хабар қилишни ва у қиз ҳақида бирон хабар олиб келишни буюрарди. Шу дўстларидан бирн унинг айтганларини ғоятда зўр маҳорат билан бажо айлади: аҳли тижорат одати бўйича у маликага аелларнинг зеб-зийнатларидан

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ниб борди ва унга Жербинонинг муҳаббати ҳақида сўзлаб ериб, яна, Жербино ҳам, унга тсгишли бўлган жамики мол-давлат ҳам сизнинг нхтиерингизда, кўнглингиз нимани тиласа, шундай қили-щингиз мумкин, деб илова қилди. Қиз элчини шод-хуррамлик билан қабул қилиб, гапларини астойдил тинглади, ўзининг ҳам Жербино-ни оташ муҳаббат билан севи.6 қолганини изҳор этди ва ўз муҳабба-тининг далили сифатида энг қимматли зийнатларидан бирини бериб юборди. Жербино бу тортиқни гўё энг муқаддас туҳфадек билиб, боши осмонга етди, шундан кейин, яна ўша дўсти орқали жуда кўп маротаба мактублар ва қимматли совға-саломлар юбориб турди ва шу йўсинда қирол қизи билан алоқа боғлаб, тангрининг инояти билан бир-бирларининг висолига етиш ва топишиш борасида ғойи-бона музокара олиб бориб турди.

Иш шу тариқа давом зтаверди, бу орада қиз ҳам, Жербино ҳам муҳаббат оташида ена бошлаган эдилар, лекин Тунис қироли шу чоғ тўсатдан ўз қизини Гранада қиролига унаштириб қўйди-ю, бу билан қизининг бутун орзу-армонларини барбод айлади; фақат бир фикр: ўз маҳбубидан жуда олисда бўлиш, эҳтимолки, унинг висолига энди ҳеч қачон ета олмаслик фикри қизни қаттиқ изтиробга соларди. Агар у иложини топа олса эди, эрга тегмаслик учун ота уйидан жон-жон деб Жербино ҳузурига қочиб кетган бўларди. Жербинога келсак, бу унашувнинг дарагини эшитиб, унинг ҳам бут-кул руҳи тушиб кетган ва нуқул, агар қизни қайлиғиникига денГиз орқали олиб боргудек бўлишса, уни ўзига тортиб олиш усуллари устида бош қотира бошлаган эди. Тунис қироли ўз қизи билан Жербино ўртасида вужудга келган ишқий муносабат тўғрисида, шунингдек, Жербинонинг нияти ҳақида баъзи гапларни эшитганди, бинобарин, унинг ҳеч нарсадан тап тортмайдиган ва ғайри оддий паҳлавон экаилигини билганй сабабли ўз қизини қайлиғи қошига юборишдан олдин, қирол Вильгельмга чопар юбориб, уни ўз нияти-дан огоҳ қилди-да, агар на Жербино, на бошқа бирон зот бунга тўсқинлик қилмаслигига қирол Вильгельм кафолат берса, шу ния-тини рўебга чиқармоқчи эканлигини хабар қилди. Қирол Вильгельм бу пайтда жуда қариб қолган эди; у Жербинонинг муҳаббати ҳақида ҳеч гап эшитмагаи ва айнан шу муҳаббат туфайли ундан кафолат сўралаетганини-англамаган эди, шунинг учун ҳам бунга бажону дил рози бўлди ва ўз кафиллиги аломати ўлароқ, Тунис қиролига қўлқопини юборди. Тунис қироли қўлқопни олиб, Карфаген бандаргоҳига юбориш учун муҳташам улкан кема шайлашни, уни сафар пайтида қизи учун зарур бўладиган жамики нарсалар билан таъминлашни, яхшилаб жиҳозлаш ва безатишни буюрди-да, энди қизини Гранадага юбориш учун фақат об-ҳавонинг юришиб кетишини кута бошлади. Бу тараддудларни кўриб, кузатиб турган қиз ўз хизматкорини пинҳона Палермога юборди, довюрак Жербинога дуойи салом айтиб, саломдан сўнг, яна бир неча кундан кейин ўзини кемада Гранадага олиб кетажакларини, бинобарин, мана энди унинг мард ўғлон эканлиги ҳақидаги овозаларнинг тўғрими-йўқлигига шоҳид бўлиш, севаман^ деб ичган онтининг тўғрилигини амалда синаб кўриш пайти етганини айтишни буюрди. Чопар ўз

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

азифасини аъло бажариб, яна Тунисга қайтиб келди. Жербино бундай хаба.рни зшитиб, бобоси қирол Вильгельм Тунис қиролига кафолат берганидан огоҳ бўлиб, бутунлай ҳеанкираб қолди. Вале, муҳаббат унга мадад бағишлади ва у ўз маҳбубасидан мазкур да-ракни олгач, наинки юраксизлик қилди, балки аксинча, М'ессинага равона бўлди, у ерда зудлик билан иккита тезсузар галерани қурол-аслаҳа билан жиҳозлатди, энг шоввоз йигитлардан кема ҳайъати еллади ва улар билан Сардинця соҳиллари сари йўл олди, зеро, у ўз маҳбубаси тушган кемани шу Сардиния енидаи сузиб ўтади, деб ҳисоблаган эди.

У янглишмаган экан: Жербинонинг бу ерга етиб келганига бир неча кун бўлганида, у пойлаб турган ердан сал нарироқда еигил шамол қувиб келаетган бир кема кўринди. Жербино бу кемани курган заҳоти ўз ҳамроҳларига шундай нутқ билан юзланди: «Биро-дарлар! Агар^сизлар, мен ўйлагандек, чинакам мустаҳиқ кишилар бўлсангиз, аминманки, ораларингизда хоҳ илгари бўлсин, хоҳ ҳозир бўлсин, ишқ дардига мубтало бўлмаганлар йўқ бўлиши керак, зеро, менинг тушунишимча, ишқ нималигини билмаган одам эзгу фазилатлардан маҳрум бўлиб, ҳеч вақт саодат лаззатини тотмай-дир. Агарда сизлар бир вақтлар севган бўлсангиз еинки ҳозир шу . севги оғушида бўлсангиз, менинг дардимни осонгина тушунасиз. Мен севаман, бинобарин, шул севгим даъвати билан сизларни бу ишга чорладим, менинг севгилим эса, ҳув, анави кемада сузиб келмоқда, бу кемада нафақат менинг қалбим маликаси, шунингдек, беҳисоб хазиналар ҳам бордирки, агар биз довюрак азаматлар, мардона жанг қилсак, ул бойликларни осонликча қўлга киритиши-миз мумкин. Шуни ҳам айтиб қўяйки, агар зафар қучсак, муҳабба-» тим ҳокимаси бўлмиш ўшал қизнигина ўзимга ўлжа қилиб ола« ман,— зеро, мени қўлимга қурол олишга ундаган ҳам шу санам» дир,— қолган жамики бойликни сизларга ҳавола қиламан. Шундай қилиб, дам ғанимат, кемага ҳужум бошлайлик — олға! Бу ишда худонинг ўзи бизга кўмакл'ашмоқда: шамол тинди, кема қи-< мир эгмай туриб қолди».

Шоввоз Жербинонинг узундан-узоқ нутқ сўзлаши шарт эмас эди, чунки ўлжага ўч мессиналиклар, Жербино даъват этган нарса-ни шундоқ ҳам аллақачон кўнгидларидан ўтказиб қўйган эдилар. Шунга кўра жанговар наъра тортиб, унинг охирги сўзларини босиб юбордилар, карнайлар чалдилар, қуролларини қўлларига олиб, эшкак эшиб, бир зумда кемага яқинлаб бордилар. Денгизчилар бу галераларни узоқдан кўришган чоғдаеқ улардан қочиб қутула олмасликларини тушунишиб, мудофаага ҳозирлик кўришган эди. Шоввоз Жербино уларга, агар жанг қилишни истамасанглар, со-ҳибларингни галерага олиб келинглар, деб талаб қўйди. Сарацин денгизчилар эса, буларни таниб ва талабини эшитиб, эътироз бил-дириб. «Қиролингизнинг ваъдасига хилоф ўлароқ, бизга ҳужум қиляпсиз»,— деб айтдилар, сўнг бу сўзнинг исботи учун қўлқопни курсатдилар-да, фақат жанг ниҳоясида ютқизсаларгина таслим бўлажакларини айтдилар ва кемадаги бирон нарса е бирон шахсни уларга топширишдан қатъиян бош тортдилар. Жербино шу чоғ ке-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

анинг дум томонида турган қирол қизини кўриб, унинг ўзи асав-вур қилгандан ҳам гўзалроқ эканлигига инонди ва унга улган муҳаббати яна ҳам кучлироқ аланга ола бошлади, шунинг учун бобосининг қўлқопини кўрсатишганда у: бу ерда лочинлар йўқ, демак қўлқопнинг ҳам ҳожати йўқ, аммо агар қизни бермасангиз, унда жангга ҳозирланинглар, деди. Шундан сўнг жанг бошланиб кетди.'икки томондан камон ўқлари, палахмон тошлари отила бошлади, жанг узоқ давом этди, шунга кўра, икки томон ҳам жуда кўп талафот курди. Ниҳоят Жербино, бунақада ҳеч нарса қилиб бўл-маслигига ишониб, ўзи билан Сардиниядан олиб келган брандерни[1] .ендиришни ва икки галера ердамида уни кемага яқин олиб боришни буюрди. Шунда сарацинлар, таслим бўлиш е* ҳалок бўлишдан ўзга иложлари қолмаганини тушунишиб, пастда юм-юм йиғлаб турган қирол қизини палубага олиб чиқишни буюрдилар. Улар қизни кема тумшуғига олиб келиб қўйдилар, Жербинони чақирдилар ва қиз худонинг зорини қилиб шафқат сўраб елворса ҳам, қанчалик фаред чекиб ердамга чақирса ҳам, уни Жербинонинг кўзи олдида ўлдир-дилар ва жасадини сувга отиб, Жсрбинога дедилар: «Ана, ола қол уни! Бундан ўзга тарзда бера олмас эдик уни — сен шу қадар дие-натли одамсанки, бундан ортиқ ҳеч нимага лойиқ эмассан».

Жербино уларнинг бу бадкирдорлигини кўриб, худди жонидан тўйган одамдай дўлдек еғаетган камон ўқлари ва палахмон тошла-рига парво қилмай, ўзини ўша кемага яқин олиб боришларини буюрди. Кейин у сарацинларнинг қаршилигини енгиб, кемага сак-раб ўтди ва бамисоли таначалар подасига ҳамла қилиб, ҳаммасини бирма-бир бўғизлай бошлаган ва дастлабки пайтда тирноқ ва тиш-ларини ишга солиб очлигидан ҳам кўра кўпроқ ўз ғазабини қондир-моқчи бўлган оч шердек жуда кўп сарацинларнинг калласини бирма-бир узиб, даҳшатли ўлимга маҳкум эта бошлади. Брандерда аланга кўтарилгандан кейин эса, у ўз шерикларининг хизматини тақдирлаш мақсадида, кемани торож қилишга рухсат берди, сўнг-ра, ғаним устидан нохуш зафар қозониб, галерага сакраб ўтди. У соҳибжамол қизнинг жасадини сувдан олиб чиқишни буюрди ва унинг тепасида узоқ вақт аза тутиб йиғлади, Сицилияга қайтает-ганда эса, йўл-йўдакай уни Трапанининг нақ рўпарасига жойлаш-ган Устика[2] оролчасига иззат-эҳтиром билан дафн этди ва қайғуга ботиб, ўз юртйга қайтди.

Бу шумхабар Тунис қиролининг қулоғига етиб боргач, у қирол Вильгельм ҳузурига, сўзингизнинг устидан чиқмадингиз-ку, деган шикоят билан мотам либоси кийган элчиларни юборди, элчилар қирол Вильгельмга юз берган воқеани батафсил сўзлаб бердилар. Қирол Вильгельмнинг бундан қаҳри қайнаб кетди; у элчиларнинг одилона талабларини рад эта олмай ва беномус ҳукмдор деган ном олишдан кўра ўз набирасидаи жудо бўлишни афзал кўриб, Жербинони тутиб келишларини буюрди, гарчи сарой аъенларининг бари

[1] Ь р а н д е р — портловчи моддалар ортилган кема. Елканли флот замони-да душман кемаларини портлатиш учун хиз.мат қилган. *(Тарж.)*

[2] У с т и к а — Сицилиянинг шимолидаги кичик орол. *(Тарж.)*

ирдай Жербинонинг'енини о'лишса ҳам набирасини ўлимга ҳкм қилди, натижада қиролнинг кўзи олдида Жербинонинг ошини танасидан жудо этдилар.

Мана, ошиқ-маъшуқларнинг қандай шум толе бўлганлари ҳақи-да ҳикоя қилиб бердим сизларга: йигит билан қиз ўз муҳаббатла-ри мевасидан тотиб ҳам кўрмай, бирин-кетин шафқатсиз ўлим топ-, ган эканлар.

5

Лизабеттанинг акалари унинг маҳбубини ўлдирадилар; маҳбуб қизнинг тушига кириб, ўзининг қаерга кўмилганини хабар қилади} Лизабетта пин-ҳона унинг жасадини ковлаб, бошини уйига олиб келади ва уни райҳон ўстирилган гултувакка солиб, унинг тепасида ҳар куни кўз еш тўкадч; акалари ундан маҳбубининг калласи солинган гултувакни тортиб оладилар, шунда хиел вақтдан сўнг қиз ҳам андуҳдан ўлади

Элисса қиссасини сўзлаб бўлиб, жим қолгач, қирол унинг қисса-сидан қисқагина хулоса чиқариб, навбатни Филоменага берди, бахти қаро Жербино билан унинг маҳбубасига ачиниб ўтирган Филомена оғир хўрсиниб қўйиб, ҳикоясини шундай бошлади:

— Жозибадор хонимлар! Мен ҳикоя қилмоқчи бўлган одамлар Элиссанинг қаҳрамонларичалик улуғ зотлар эмас, илло, ҳикоям таъсирчанликда ундан қолишмаса керак, деб

ўйлайман. Элисса ўз қиссасида Мессина шаҳрини тилга олди, айнан шу ҳол ҳозир айт-моқчи бўлган ҳикоямни едимга солди; зеро, мен ҳикоя қилмоқчи бўлган воқеа шу Мессинада юз берган эди.

Алқисса, Мессинада уч оға-ини савдогар йигитлар бўлиб, улар асли таги сан-жиминъянолик бўлган оталарининг ўлимидан кейин жуда бойиб кетган эдилар, уларнинг Лизабетта исмли хушсурат ва хушфеъл сингиллари бор эдики, уни негадир ҳали эрга беришга улгурмаган эдилар. Йигитларнинг дўконларидан бирида Лоренцо исмли пизалик б*гр йигитча гумашталик қилар,— оға-ини савдогар-ларнинг ҳамма ишларини шу Лоренцо бажарар ва олиб борарди. У хушмуомала, хушбичим йигит бўлганидан Лизабетта ундан ҳеч кўз уза олмасди, оқибат у қизга астойдил еқиб қолди. Лоренцо .ҳам қизнинг бу мойилликларини пайқаб юрарди, ахири у ҳам юрагидан ав-валги эҳтиросларини чиқариб ташлаб, бутун фикру хаелини Лиза-беттага қаратди. Улар бир-бирларига бўлган майлни ҳис қилишиб, хиел вақт ичида ўзаро мулоқот риштасини боғладилар ва истакла-рининг сарҳадиГа етдилар.

Улар шу йўсинда ишрат ва лаззатда вақтичоғлик қилиб юри-шаркан, ҳушерликни унутиб қўйишди, натижада, бир кун кечаси, Лизабетта Лоренцо олдига кетаетганида уни катта акаси кўриб қолиб, изига тушди, аммо қиз буни сезмади. Акаси унинг бу қилми-шидан қаттиқ хижолат бўлди-ю, лекин мулоҳазали йигит бўлгани учун ҳозирча ҳеч қандай чора кўрмасликка, бу шармандаликдан хабардор эканлигини ҳеч кимга сездирмасликка ва эрталабгача

тишга қарор қилди-да, тун бўйи паққос шу тўғрида ўйлаб қди, Тонг отиб, кун чиққа^ндан кейин эса, у укаларига тунда рганлари-ни, Лизабеттанинг Лоренцо.олдига қандаи органини сўзлаб берди; оға-инилар узоқ вақт маслаҳатлашишди ва ахири, ўзларини ҳам, сингилларини ҳам уятга қолдирмаслик учун бу воқеани босди-бос-ди қилишга ва вақт-соати етгунча ўзларини ҳеч нима кўрмаган, ҳеч нарса билмаган қилиб кўрсатишга, кейин ўз ниятларини амалга ошириш учун қулай пайт келганда, бу бадномликни ҳали маддалаб хавф туғдирмасидан томири билан суғуриб ташлашга аҳд қилди-лар.

Улар шу қарорга келиб қўйдилар-да, аввалгидек Лоренцо билан ҳазиллашиб, чақчақлашиб юравердилар, кейин кунларнинг бирида шаҳар ташқарисига сайр-томошага хетаетгандай бўлишиб, Лорен-цони ҳам ўзлари билан олибрсетдилар. Улар ҳувиллаган, овлоқ бир ерга боришгач, қулай вазиятдан фойдаланиб, ҳеч нимадан хабари йўқ Лоренцони ўлдирдилар-да, жасадини бир пасткам ерга кўмиб ташладилар. Мессинага қайтиб келишгач эса, Лоренцони иш билан фалон ерга юбордик, деб айтишди, бу гапга ҳамма ишонди, чунки ака-укалар уни иш юзасидан ҳар еққа тез-тез юбориб туришарди. Ва лекин Лоренцо ҳадеганда қайтиб келавермади, унинг бунчалик узоқ вақт ҳаяллаб кетганидан қаттиқ ташвишга тушган Лизабетта, Лоренцо қаерда, деб тобора кўпроқ, тобора қатъият билан суриш-тира бошлади; ниҳоят, кунларнинг бирида у суриштираверіб акала-рани ҳол-жонига қўймаган эди, акаларидан бири унга шундай деди; «Буни қандай тушунмоқ керак? Лоренцо билан сенинг нима ишинг бор, нега уни бунчалик суриштириб қолдинг? Агар яна бир марта унинг комини тилга оладиган бўлсанг, ўз қилмишингга муносиб жавоб оласан биздан». Қиз шу гапни эшитди-ю, жуда маъюс ва маҳзун бўлиб қолди, ҳеч нима кўнглига таскин бермай, аллақандай мявхум "а>'шат к"ч"пснття ашай бошла"и V Лорен'ю тўғочсида бот-қа ҳеч сўрамади, лекин муттасил кузини унинг йўлига тикиб ўтирар ва фақат тунлари ҳазин нидо билан унга илтижо қилар, кел қошим-га, деб елворарди, узоққа чўзилган бу ҳижрон аламидан юм-юм йиғларди.

Бир куни тунда у тўйиб-тўйиб йиғлаб, ниҳоят, шу аснода ухлаб қолганида, тушига Лоренцо кирди; унинг ранг-рўйи синиққаНмиш, сочлари тикандек диккайган, кийим-боши йиртилиб, чириб кетгай-миш, бу чоғ қиз унинг.овозини эшитди: «О, Лизабетта! Сен мудом мени чақирасан, ҳижрон азобида яшайсан, кўзларингдан еш ари-май, муттасил йиғлайсан ва алам чекиб, мендан ўпкаланасан. Би-либ ол, энди мен сенинг қошингта келишга ожизман,— сен мени охирги марта курган ўшал куни акаларинг мени ўлдиришган». Сўнг у ўзининг қаерга кўмилганини айтганмиш-да, энди мени бошқа чақирмаям, кутмаям, деб ғойиб бўлганмиш.

Қиз уйғониб кетиб, буни хобидаги хаелот эмаслигига ишонди ва яна аччиқ-аччиқ йиғлай бошлади. Эрталаб у ўрнидан туриб, хобида кургани рўе ҳақида акаларига оғиз очишга журъат эта олмай, ту-шида эшитганлари тўғри эканлигига ишокч ҳосил қилмоқ ниятида, ўшал айтилган ер ўзи бориб кўрмоқчи бўлди. У шаҳар ташқари-

да бир оз сайр қилишга ижозат олиб, илгари ўзкнинг сочи ва барча ишларида сирдоши бўлган қиз билан бирга шал ерга жадал равона бўлди, етиб боргач эса, хазонлар агини очди ва тупроғи юмшоқ бўлган жойни ковлади. У салгина ковлаши балан кўзи бах-ти қаро маҳбубининг жасадига тушди,— жасад ҳали айнимаган; сасимаган ҳам эди,— шунда хобида кўрган рўенинг хаелот эмасли-ги унга аен бўлди. Бу ҳол уни ҳушидан кеткизаезди, шунга қарамай, ҳозир кўз еши қилиш мавриди эмас, деб ўзига-ўзи тасалли берди; агар куч-қуввати етганда маҳ-бубининг жасадини кўтариб олиб кетиб, иззатини ўрнига қўйиб дафн этган бўларди, лекин қиз бундай қилиб бўлмаслигини тушунарди,— шунинг учун у пичоқ билан жа-саднинг калласини кесиб олди, жасадни эса яхшилаб кўмди-да, кал-лани сочиққа ўраб, оқсочнинг этагига солди ва ҳеч кимга сездир-май, уйига қайтиб келди.

У ўз хонасига кириб ичидан беркитиб олди ва узоқ вақт маҳбубининг боши узра зор-зор йиғлаб, ул бошнинг ҳамма еғини кўз еши билан ювди, ўпичлар билан қоплади. Кейин у, одатда хушбўй марза гули ва райҳон ўстириладиган каттакон чиройли гултувaклардан бирини олди-да, каллани чиройли бир сочиққа ўраб ўша гултувакка солди, устидан эса тупроқ тўкиб, унга Салернода ўсадиган антиқа райҳондан бир неча новда ўтқазди, кейин уни муттасил гулоб билан, норинж суви билан е ўз кўз ешлари билан суғориб турди. У райҳон кўчатидан бир қадам ҳам нари кетмас, ундан меҳр кўзлари-ни узмас эди, зеро, шу кўчат тубида Лоренцонинг боши етарди. У райҳонга тикилиб-тикилиб, туриб, устига энгашар ва дув-дув кўз еши тўкиб уни суғорарди.

Райҳон, ҳам меҳр билан муттасил парвариш қилинганидан, ҳам калланинг ичидан ирий бошлаб тупроқни ўғитлай бошлаганидан, тобора хушсурат ва хушбўй була бошлади. Гул парвариши қизда одат тусига кирганидан кўни-қўшнилари бу ҳолни пайқамай илож-лари йўқ эди, шунга кўра, қизнинг акалари, нечун синглимизиинг ҳусни сўлиб бораетганикин, нечун кўзлари бунчалик чўкиб кетает-ганикин, деб ажабланишганида қўшнилари айтишдики: «Синглинг-гиз уззукун фалон-писмадон иш билан машғул». Қизнинг акалари бу гапни эшитиб, кейин бунга ўзлари ҳам шоҳид бўлиб, уни бир неча марта пича койигандай ҳам бўлдилар, лекин бу койишлар кор қилмагач, гултувакни қизга билдирмаедан олиб чиқиб кетишни буюрдилар. Райҳон тувагининг ғойиб б.ўлганини курган қиз астой-дил елвориб, гултувагимни қайтиб беринглар, деб тўхтовсиз илтижо қилаверди, аммо акалари барибир беришмади; қиз қон-қон йиғлаб, ахири беҳол етиб қолди, вале хаста бўлиб етган чоғида ҳам фақат райҳон ўтқазилган гултувакни сўрайверди. Сингилнинг бунчалик қатъий талаби акаларини таажжубга солди ва улар тувак ичида нима борлигини текшириб кўрмоқчи бўлдилар. Улар тувак-дан тупроқни тўкиб ташлаб, тупроқ остида сочиққа ўралган каллани кўрдилар, калла ҳали буткул ириб кетмаганлигидан ва сочининг рангидан, ака-укалар бу бошни Лоренцоники, деб аниқладилар. Улар бу ҳолдан жуда қаттиқ ҳайратга келдилар; бу сирнинг ошкор бўлишидан қўрқишиб, каллани яширинча кўмиб ташладилар, кейин

са, ўз ишларини тинчитиб, пинҳона Мессинадан Неаполга учиб ке.тдилар.

Қиз эса, тинимсиз йиғлаб, райҳонини қайтиб беришларини илти-жо қилганча, кўзларида еш билан ниҳоят оламдан ўтди — ул шўр-ликнинг бенаво муҳаббати хотимаси шундай бўлди. Орадан бир қанча вақт ўтгач, бу ҳодиса ҳамма еққа овоза бўлди ва кимдир бу тўғрида қўшиқ тўқидики, у ҳанузгача халқ оғзида куйланиб нелади:

Тортиб олди шум
дажжол Менинг
хушбўй чечагим
ва ҳоказо.

6

Андреола Габриоттони сезади; қиз унга ўзи курган тушни, йигит эса, қизга ўз тушини сўзлаб беради, сўзлаб бўлади-ю, тўсатдан қиз қучоғида жон беради; Андреола ўз оқсочи билан бирга Габриоттонинг жасадини унинг уйига кўтариб олиб кетишаетганида, миршаблар уларни тутиб олади, сўнг Андреолани сўроқ қиладилар; шаҳар ҳокими Андреолани зўрламоқчи бўла-ди, лекин қиз унга қаршилик кўрсатади; қизнинг бегуноҳлиги анйқланади, шунда бу гаплардан бохабар бўлган Андреоланинг отаси ҳаракат қилиб қизини озод қилади; бироқ Андреола мардумлар орасйда яшашни ортиқ истамай, монастирга бош олиб кетади

Филоменанинг қиссаси хонимларда ғоятда теран таассурот қол-дирди; улар бу қўшиқни кўп маротаба эшитгандилар, вале, унинг ниманинг шаънига тўқилганидан бехабар эдилар. Қирол Филоменанинг ҳикоясини эшитиб бўлгач, жорий этилган т'артибга кўра, ҳикоя қилиш навбатини Панфилога берди. Панфило мана бу йў-синда ҳикоясини бошлади:

— Филоменанинг қиссасида баен этилган туш, менинг хотирам-га бошқа бир қиссаии туширди, вале, энди бу қиссада бир эмас, икки туш борасида сўз борадиким, уларнинг оқибати қиссада ай-тилгандек содир бўлган эди, яъни туш кўрганлар, ўз тушларини бир-бирларига сўзлаб берадйлару дам ўтмай икковларининг туши ҳам ўнгидан келади. Албатта, ўзингизга аенки, зебо хонимлар, ҳам-мамиз ҳам туш кўрамиз, бунинг устига, ухлаб етган киши учун у кўраетган тушларнинг айримлари бутунлай ўнгида бўлаетгандек туюлади; уйғонганида эса, баъзи курган тушлари унга худди башо-ратли тушдек, баъзилари чиппа-чиндек бўлиб туюлади, яна баъзи-лари — тамомила ақл бовар қилмайдиган бўлади-ю, шунга қара-май аксарият тушлар кейин бориб, барибир ўнг келади. Мана шу боисдан кўпгина кишилар, ўнгларида курган нарсаларга қандай ишонсалар, тушга ҳам худди шундай ишонадилар; курган тушлари уларнинг кўнглига даҳшат солса, кўнгиллари ғаш бўлиб уйғонади-лар, умид бағишласа, руҳлари тетик бўлиб уйғонадилар. Илло, шундай кишилар ҳам борки, улар то тушларида башорат қилишган

алокат ўнгларида содир бўлмагунча тушга ишонмайдиляр. ен бўлсам — бетарафман, зеро, тушларнинг ҳаммаси ҳам йибдан хабар беравермаганидек, ҳаммаси ҳам елғон бўлиб иқавермайди. Башоратли бўлмаган тушлар ҳам бўлишини ҳар бир одамзод бир эмас, бир неча бор амалда ўзи синаб курган бўлиши керак, баъзи тушларнинг ўнг келишини эса, Филомена ўз қиссасида исботлаб берди, мен бўлсам, юқорида огоҳлантирганимдек, буни ўз қиссамда ҳам исботламоқчиман. Менинг тушунишимча, диенат билан яшаб, виждонан иш кўрувчи киши кўнгилни ғаш қилувчи аллақандай тушлардан чўчимаслиги еинки шу туш туфайли ўзининг эзгу ният-ларидан воз кечмаслиги керак. Ва лекин бадниятликлар ва бадкор-ликларга келсак, башарти туш сизни шу шумликларга ундаган чоғда ҳам, агар улар қайта-қайта тушга кириб, туш кўрувчини шундай номақбул ишга даъват этганда ҳам, худди эзгу тушларга батамом ишониб бўлмагандай, бундай тушларга ҳам ишонмаслик керак. Яхшиси, ҳикоямизга мурожаат қилайлик.

Бир вақтлар Брешиада[1] мессер-Негрода Понте Қаррaро исмли бир серфарзанд аслзода яшарди, унинг Андреола исмли соҳибжа-мол қизи бўлиб, у ногаҳон Габриотто деган қўшни йигитга ошиқ бўлиб қолди: Габриотто гарчи паст, табақадан бўлса ҳам ўзи фо-зил, хушқомат ва хушчеҳра йигит эди. Қиз ўз оқсочини Габриоттонинг олдига юбориб, унга муҳаббат изҳор қилди, кейин ўша оқсоч-нинг ўзи, йигитни бир эмас, кўп маротаба Андреролаларнинг хушманзара боғига бошлаб келиб, икковини бисер ва бисер хуш-нуд этди. Улар бу эришган саодатларига ўлимдан бўлак ҳеч нима рахна сола олмасин учун пинҳона эр-хотин бўлишди.

Улар шу тарзда яширинча учрашиб юрдилар, кунлардан бир кун кечаси қиз туш курди, тушида, у ўз боғида эмиш, икковла'ри бирдай бениҳоя дилхуш кайфиятда эмиш, қиз Габриоттони ўз бағ-рига босиб ўтирганмиш. Кейин Габриоттонинг вужудидан аллақандай қоп-қора, мудҳиш бир нарса чиққанмишу қиз унинг нималигини аниқ кўра олмаганмиш, ўша махлуқ Габриоттога чангал солиб, ғайри табиий куч билан уни қизнинг қучоғидан тортиб олганмиш-да йигит билан бирга ер қаърига кириб, кўздан ғойиб бўлганмиш, шундан кейин йигит қайта кўзига кўринмаганмиш. Бу ҳол қизнинг юрагини жудаям эзиб юборганидан, у уйғониб кетди, гарчи кузини очиб, кўрганлари фақат туш эканлигига суюнган бўлса ҳам барибир юрагига ваҳима-тушди. Шу боисдан у Габриотто билан тунда учра-шишни таркэтмоқчи бўлди, бироқ йигит қўярда-қўймай учрашишни талаб қилавергач, унинг кўнглида шубҳа уйғотишни истамай, яна тунда у билан боғда учрашди. Гуллар айни чаман бўлиб очилган пайт эди, шу боисдан Андреола оқ ва қизил атиргуллардан бир қучоқ қилиб узиб, Габриотто билан зилол сувини тизиллатиб отает-ган ғаройиб фаввора енида ўтиргани йўл олди. Улар бир-бирлари-нинг жамолига ҳеч тўя олмай узоқ ўтиришди, кейин тўсатдан Габ-

[1] Б р е ш и а — Шимолий Италияда, Милан билан Верона ўртасидаги шаҳар. *(Тарою.)*

риотто қиздан нима учун учрашишни истамагани сабабини сўраб қолди. Қиз унга ўзи кўрган тушини сўзлаб бериб, кўнгли хавотирда эканлигини баен қилди — хуллас, ундан ҳеч нимани яширмади.

Габриотто қизнинг гапидан кулди ва тушга ишониш ўтакетган бемаънилик, деб айтди: одам, деди у, е меъеридан ортиқ овқат еса, е оч етиб ухласа туш кўради; туш беҳуда' нарса, беҳудалигига деярли ҳар куни ишонч ҳосил қилиш мумкин. У яна шукдай деди: «Агар тушга ишонадиган бўлганимда, сен курган туш туфайли эмас, балки бугун кечаси ўзим курган туш туфайли ҳам қошингга келмаган бўлардим; мана, эшит: тушимда гўе хушманзара, ором-бахш бир ўрмонда ов қилиб юриб, жуда чиройли, беқиес даражада еқимтой бир оҳуни тутиб олганмишман. У оҳу қордай оппоқмиш, уни бир зумда қўлга ўргатиб олганмишманки, у мендан бир қадам ҳам нари кетмасмиш, шунга қарамай, ўзим учун ниҳоятда азиз бўлиб қолган бу оҳунинг кетиб қолишидан қўрққаиимдаи, бўйнига тклла бўйинбоғ тақиб, тилла занжирда етаклаб юрганмишман. Қейин, бир маҳал оҳу бошини менинг тиз'замга қўйганмиш; шу пайт қаекдандир бир този ит пайдо бўлиб қолганмиш, унинг қиефаси нақ баҳайбат махлуққа ўхшармиш, мисоли зулматдек қоп-қорамиш, бунинг устига, ўлгудек очмиш, у югуриб келиб, тўғри менга таш-ланганмиш, менинг бўлса қимир этишга ҳолим йўқмиш. Ит кўксим-га тишларини ботириб, узоқ вақт юрагим .устияя ғажиб-ғажиб, ахири юрагимни очганмиш-да, кейин уни юлқиб олиб қочиб кетган-миш. Мен даҳшатли оғриқдан уйғониб кетдиму дарров қўлимни кўксимга қўйдим. Кўксимда ҳеч қандай жароҳат йўқ эди, шундан кейин ўзимдан-ўзим кулиб юбордим. Хўш, бундан қанақа хулоса чиқади? Мен шунақа, ҳатто бундан ҳам қўрқинчлироқ тушларни жуда кўп кўрганман, илло, менга ҳеч нима бўлгани йўқ. Кел, яхши-си буларни хотирамиздан фаромуш айлайлик-да, вақтимизни хур-сандчилик билан ўтказайлик».

Узи курган тушдан шундоқ ҳам чўчиб қолган қиз, Габрйоттонинг бу ҳикоясини эшитиб, капалаги учиб кетди, лекин йигитнинг кўнг-лини ранжитмаслик учун ўзини қўлга олди. Вале,, у ўзини хушвақт қилиб кўрсатиб йигит билан қучоқлашса, ўпишса ҳам барибир, беҳосдан келган қўрқув унга ором бермасди, шу боисдан у маҳбу-бининг чеҳрасига ҳ'ар сафаргидан кўпроқ тикилар, бирокта қора шарпа писиб келмаяптимикин, деб аҳен-аҳенда боққа олазарак бўлиб қараради.

Шу пайт тўсатдан Габриотто чуқур хўрсиниб, қизни қучоқлади-
да: «Оҳ! Ердам қил менга, фариштам, мен ўляпман!» — дея майса
устига йиқилди.

Қиз унинг бошини ўз сийнасига босиб, йиғлаб юборишдан зўрға ўзини тийганча сўради: «Ҳаетим сурури, жоним ҳузури! Нима бўл-ди сенга?»

Габриотто ҳеч нима деб жавоб! қилмади; у оғир-оғир нафас олар, қора терга ботиб кетган эди, бир зумдан сўнг у шу алфозда оламдан ўтди.

Бу йигитни жонидан ортиқ севган қиз қалбини ўшакда. қандай мусибат, қандай умидсизлик қамраб олганини ҳар бирингиз осонги-

а тасаввур қилишингиз мумкин. У юм-юм кўз еш тўкиб, бўзлаб йиғлади, кўзингни оч, деб унга нлтижо қилди, аммо барча ҳаракатп зое кетди, у маҳбубиниг энди совиб қолган жасадини ушлаб кўриб, оламдан ўтганига буткул ишонгач, ниҳоятда дили вайрон бўлиб кетди, икки юзи кўз ешидан ҳўл бўлиб, андуҳдан қадди дол бўлди, сўнг ўзининг сирдош оқ^сочи олдига борди-да, бошига тушган мусибат ҳақида, ўзининг б'ахти қаролиги ҳақида унга сўзлаб берди.

Икковлари ўлиб етган Габрйоттонинг юзини ғам-андуҳ ешлари билан ювганларидан кейин, қиз оқсочига шундай деди: «Парварди-гор еримни мендантюртиб олган экан, мен ҳам энди бу еруғ жаҳон-да яшашни ортиқ истамайман. Илло, ўз жонимга *қа"сд қилишдан олдин, сенинг кўмагинг билан қўлимдан -келган ҳамма шини қил-моқчиманким, токи менинг номим иснодга қолмасин, яъни менга дилдош бўлган жон тарк этган бу жасадни ва у билан бирга ўз сев-гимиз сирини ҳам дафн этмоқчиман».

Оқсоч аел ҳам унга жавобан шундай деди: «Уз жонингга қасд қилишни хаелингга ҳам келтирма, қизим,— ҳозирча сен Габриотто-дан бу дунеда жудо бўлдинг, аммо башарти, ўзингни-ўзинг ўлдира-диган бўлсанг, у дунеда-ҳам маҳбубингнинг жамолини кўришдан маҳрум бўласан: зеро, сен дўзахга тушасан, унинг руҳи эса,—амин-манки,— дўзахга тушмайди, негаки у ориятли йигит эди. Сен кўнглингга таскин бер, ундан кўра, агар раҳматликнинг руҳи бирон гуноҳ қилиб қўйган ' бўлса-ю, ердамга муҳтож бўлса, тоат-ибодат қилиб ва савоб ишлар билан бир амаллаб унга кўмаклашиш тўғрисида ўйла. Энди Габриоттони дафн этишга келсак, энг қўл келадиган хотиржам ер шу боғнинг ўзи,— шунда сир фош бўлмай-ди: ахир унинг бу ерга кирганини ҳеч ким кўрмаган-ку. Е бўлмаса, жасадни ташқарига олиб чиқиб, девор тагига қўямиз,— эртага одамлар кўриб, уйига олиб кетишади, кейин хешлари дафн қили-шади».

Қиз қаттиқ қайғураетган, кўз ешини тия олмай йиғлаетган бўлса ҳам оқсочнинг гапини диққат билан тинглади, вале, унинг иккала маслаҳатини ҳам рад этиб, шундай деди: «Худо сақласин! Наҳот, ўз севгилимни, менинг эрим бўлган маҳбубимни мисоли итдек кўмиб ташлашга еки жасадини кўчага олиб чиқиб ташлашга кўнг-лим борса? Мен унга аза тутиб йиғладим, энди шундай қиламанки, хешлари ҳам унга аза тутажаклар, ҳаммасини ўйлаб қўйганман».

У ўз сандиғида етган шоҳи матони олиб келишни оқсоч хотинга буюрди, оқсоч матони олиб келгач эса, уни ерга ездилар-да, Габрйоттонинг жасадини шунга етқиздилар,. боши тагига естиқ қўйдилар, кўз ешларини тия олмай йиғлаганларича, марҳумнинг кўзларини, жағини юмдилар, унинг бошига атиргуллардан тўқилган гулчам-бар қўйдилар, бошдан-оеқ ҳамма еғини боғдан узилган атиргуллар билан кўмиб ташладилар. «Унинг уйи бу ерга яқин,— деди қиз,— мана, бечорани гулларга буркадик, энди, кел, уии кўтариб олиб бориб, уйининг олдига қўяйлик. Ҳадемай тонг отади-ю, уни кўриб қолишади. У менинг қўлимда жон берди, гарчи унинг ўлими хешлари учун мудҳиш қайғу бў*са ҳам, ҳар ҳолда, жасадни уларга топ-ширганимдан кўнглим енгил тортади».

Шундан кейин, у яна кўз еши булоғини очиб, мурданинг епаси-га энгашганча узоқ муддат йиғлади. Оқсоч хотин уни ошираради, чунки тонг ғира-шира ериша бошлаган эди; ниҳоят қиз қаддини ростлади ва бир вақтлар Габриотто тортиқ қилган никоҳ узугини ўз бармоғидан ечиб, уни марҳумнинг бармоғига тақиб қўйди. «Қим-матли султоним! — деди у бўзлаб йиғлаб.— Агар руҳинг кўз ешла-римни кўраетган бўлса, агар шу жонсиз жисмингда ҳиссиет ва ту-шунчага ўхшаш бирон нимадан ҳануз асар қолган бўлса, ўзинг тириклик чоғингда жон-дилдан севган маҳбубангдан ушбу сўнгги тортиқни лутфан -қабул айла». Шундай дея у ҳушидан кетиб ўлнк устига йиқилди.

Андреола ниҳоят ҳушига келиб, ўрнидан турди ва оқсоч хотин билан биргаликда жасад етган матонинг четларидан ушлаб кўтар-дилар-да, боғдан чиқиб, Габриоттонинг уйи томон йўл олдилар. Айни шу маҳал шаҳар соқчилари — миршаблар кўчадан ўтиб қолишса бўладимй; соқчилар Андреола билан оқсоч хотинни учра-тиб тўхтатишди, сўнг ўликни ҳам, иккала аелни ҳам ўзлари билан олиб кетишди. Андреола ўлимдан қўрқмасди, шу боисдан, миршаб-ларга рўйи*рост шундай деди: «Сизларнинг кимлигингиз менга аен; шунингдек, агар қочсам, бундан ҳеч қандай наф бўлмаслигини ҳам биламан. Мен қочмайман, сизлар билан шаҳар ҳокими қошига бо-раман ва ҳамма гапни батафсил сўзлаб бераман, лекин менга қўл теккиза кўрманг, шунингдек, мурданинг нарсаларига ҳам тегманг, акс ҳолда, устингиздан арз қиламан». Ҳеч ким унга тегмади, қиз Габриоттонинг жасадини шаҳар ҳокими ҳовлисига олиб кирди. Юз берган воқеа ҳақида шаҳар ҳокимига ахборот беришган эди, у курсидан турди ва Андреола билан елғиз қолиб, уни сўроқ қила бошлади. Табибларга эса, мазкур саховатли зот оғу ичиб ўлмаган-микин еинки бошқа бирон восита билан ўлдирилмаганмикин, аниқ-ланглар, деб буюрди, аммо табиблар унинг ўз ажали билан ўлганлигини, яъни юраги яқинида бир яра ерилиб, фасодидан юраги тўхтаб қолганини айтдилар. Ҳоким табиблар ахборотини тинглаб қизда деярли ҳеч қандай айб йўқлигига ишонгач, қизга қочириқ гап билан юзланиб, ақчага сотишга ҳақи бўлмаган нарсани унга тортиқ қилмоқчи эканини ва агар қиз унинг истагини бажо айласа, уни бўшатиб юборажагини айтди. Вале, ҳокимнинг жамики панд-ўгит-лари зое кетди,— шунда ҳоким одоб доирасидан чиқиб, зўрлик • қилмоқчи ҳам бўлиб курди, лекин нафрат туйғуси иффатли қиз Андреолага куч бағишлади: у ўзини мардона ҳимоя қилди, оқи-батда ҳоким қизни бўралаб сўкиб, мазах қилди-да ноилож чеки-нишга • мажбур бўлди.

Тонг отиб, кун еришганда миссер Негро юз берган воқеадан хабар топди ва ғам чекиб, бирмунча ер-биродарлари билан саройга йўл олди, у ерда ҳокимдан ҳамма гапни суриштирди ва бу савдодан гаранг бўлиб, қизини қайтиб беришларини талаб қилди. Шаҳар ҳокими, ўз қилмишлари ҳақида ўзи сўзлаб беришни афзал кўриб, қиздан ҳайратга келгани, унинг устуворлигига қойил қолгани ҳақида гап бошлади ва ўз гапининг исботи ўлароқ, қизни зўрлашга уриншэ кўрганини ҳам сўзлаб берди. Шу гапдан келиб чиқиб, у қиз-

инг собит иродали эканига шоҳид бўлганини, уни чин қалбдан виб қолганини, агарда қизнинг отаси ва унинг ўзи қарши лиш-маса, зоти паст одамнинг хотини бўлганлигига қарамай, ўр мам-нуният билан унга уйланажагини айтди.

Улар шу йўсинда мусоҳаба қилиб туришган пайтда бу ерга бир-дан Андреола югуриб кирди ва бўзлаб йиғлаб отасининг оеғига йиқилди. «Отажон!—деб юзланди у.— Қандай бахтсизликка муб-тало бўлганим ҳақидаги ва нимага аҳд қилганим тўғрисидаги бу қиссани сўзлаб ўтиришнинг ҳожати бўлмаса керак,— зеро, амин-манки, ҳамма гапни ўзингиз ҳам эшитгансиз, бўлган воқеадан огоҳ-сиз. Ягона илтимосим шуки, ҳокисорлик билан бутун қалбдан илтижо қиламан сиздан, гуноҳимдан ўтинг, яъни сизга билдирмай, оташ муҳаббат даъвати билан эрга текканим учун мени кечиринг. Илло, мен гуноҳимни ювиб, еруғ жаҳонда хотиржам яшаш учун афв сўраетганим йўқ, балки сизнинг оқпадар қизингиз сифатида эмас, суюкли фарзандингиз сифатида жон бериш учун мени кечиришин-гизни илтижо қиляпман». -

Мункиллаб қолган, бунинг устига табиатан оққўнгил, мўмин бўлган чол мессер Негро қизининг бу ноласини эшитиб, йиғлаб юборди ва Андреолани авайлаб оеққа турғазиб шундай гап бошлади: «Қизим! Мен мустаҳиқ деб топган одам сенинг умр йўлдошинг бўлганида кўнглим кўпроқ шодланган бўларди, баски, сен муҳаббат даъвати билан эрга теккан экансан, мен ҳам эрингни эъзозла-ган бўлардим. Аммо эрга текканингни мендан пинҳон тутганинг — мана шу ишинг мени ранжитди: демак сен мен билан очиқ масла-ҳатлашишни истамагансан, мени янаям кўпроқ ранжитган нарса шуки, эрга текканинг ҳақида ҳеч нима билмасимдан, сен эрингдан жудо бўлиб ўтирибсан. Бас, пешонага езилгани шу экан, эринг агар тирик бўлганида, сен туфайли уни қанчалик ҳурматлайдиган бўл-сам, ҳозир, ўлганида ҳам шундай қиламан, яъни у зотни ўз куевимга монанд иззат-икром билан дафн этаман». Шундан кейин у ўғилла-рига ва хешларига юзланиб, Габриоттони зўр дабдаба билан дафн этишга фармон берди.

Бу орада, юз берган воқеадан хабар топган йигитнинг эркак-аел қавм-қариндошлари, шунингдек, қарийб бутун шаҳар аҳли сарой саҳнига тўпланишди ва Андреоланинг шоҳи матоси устида ҳамон гулларга бурканиб етган Габриоттонинг жасади устида энди наин-ки Андреола билан унга қариндош аеллар, балки шаҳарда истиқо-мат қилувчи хотин-халажнинг деярли ҳаммаси ва кўпчилик эркаклар бўзлаб аза тутдилар, сўнг марҳумни саройдан бир авом сифатида эмас, балки бир аслзодадек иззат-икром билан олиб чиқ-дилар: тобутни қабристонга шаҳарнинг энг юксак мартабали киши-лари зўр эҳтиром билан елкаларида кўтариб бордилар. Орадан бир неча кун ўтгач, шаҳар ҳокими иккинчи марта Андреолага оғиз со-либ курди, лекин мессер Негро бу ҳақда қизига гап очганида, қиз бу ҳақда ҳатто зшитишни ҳам истамади. Кейин у отасининг оқ фотиҳасини олиб, ўз оқсочи билан бирга диенат маскани бўлмиш монастирга чекинди, у ерда тоат-ибодат билан яна узоқ йиллар кун кечирга^н, дейдилар.

Симона билан Пасквино бир-бирларини севишади; икковлари боща кира-шади; Пасквино тишини мармарак барги билан ишқалаб, ўлади; Симонани ҳибсга оладилар; судьяга Пасквинонинг қандай улганлигини намойиш щ-лиш мақсадида қиз, ўша мармарак баргини ўз тишларига ишкайди-да, у

ҳам ўлади.

Шундай қилиб, Панфило ўз хнзматини ўтаб бўлди, шунда қи-рол, Андреола қисматига хиелгина ҳам ачинмай, кўзи билан Эми-лияга ишора қилиб, агар у бирон нима сўзлаб берса хурсанд бў-лишини изҳор этди. Эмилия кўп ўйлаб ўтирмай, шундай гап бонг лади:

— Дилрабо дугоналар! Менда, Панфилонинг ҳикоясига ўхшаб ~ кетадиган бошқа бир қиссани сизларга сўзлаб бериш истаги уйғон-ди; ҳикоям қаҳрамони бўлган қиз ҳам худди Андреолага ўхшаб ўз маҳбубидан боғда жудо бўлади.'Кейин худди Андреолага ўхшаб қўлга тушгач эса, суд бўлишдан ўз матонати ва ақл-заковати ту-файли қутулмайди — балки уни суддан ногаҳоний ўлим халос эта-ди. Биз сизлар билан аллақачон, муҳаббат маъбуди — Амур бадав-лат кошоналарда жон-жон деб маскан қуриш билан бирга, фақирона кулбалардан ҳам ҳазар қилмайди, ҳаттоки у баъзан, айнан ана шундай кулбайи вайроналарда одамлар устидан шундай ҳукмини ўтказа бошлайдики, бундан огоҳ бўлган боенлар ҳам худди қодир ҳукмдор қаршисида тургандай дағ-дағ титрайдилар, деган хулосага келган эдик. Агар сизлар ҳикоямни охиригача эшитсангиз, бу фикрим гарчи тўла^тўкис бўлмаса ҳам, ҳар ҳолда, сизларга етарли даражада ойдинлашади, ундан ташқари, менинг ҳикоям бизларни яна ўзимизнинг қадрдо« шаҳримизга олиб ўтади, зеро бугун турли нарсалар тўғрисида фикр юритиб ва жаҳоннинг биз турли бурчакларида жаҳонгашталик қилиб, шаҳримиздан жу-даям олислаб кетдик.

Хулласи калом, яқин ўтмишда Флоренцияда Симона исмли со-^ҳибжамол, бўйи басти келишган бир қиз яшаганди; у камбағал оиланинг қизи бўлгани сабабли, муҳтожлик уни ўз пешона тери билан кун кечиришга мажбур этган эдиким, шунга қарамай, у ўз қалбини ишқ маъбуди Амурга очишдан қўрқадиган даражада журъатлн эмас эди, зеро, Амурнинг ўзи ҳам кўпдан бери қизнинг қалбига бир камбағал йигитнинг мулозаматлари ва ширинсухан-ликлари орқали киришни орзу қиларди; ул йигит бир тўқувчи соҳибникида югурдаклик қилар ва жун йигирувчи аелларга жун ташиш билан шуғулланарди. Алқисса, қиз ўз кўз олдида Пасквино исмли ошиқ йигит қиефасида намоен бўлган Амурга ўз қалбидан жой бериб, унинг висолига етиш иштиеқида изтироб чекарди-ю, аМхМО журъат қилиб, ўзига эрк беришдан қўрқарди ва фақат ҳар бир коптокни дукка ураган пайтида оташона хўрсиниб қўярди, зеро, ҳар сафар жун йигиришра киришганида, уни ким олиб келгани эси-га тушиб кетарди-да, Пасквино ҳам ўз томонидан, йигирувчи аел-лар тепасида парвоня бўлиб, хўжайини бериб

арга яхшироқ йигиртириш учун куйиб-пишиб ҳсракат қилар в гўе фақат Симонанинггина йигирган жуни газла.ма тў'қишга ай-дигандек, дам ўтмай унинг қошига бориб турарди. Қиз ҳам игитнинг бу ташрифларини лутфан қабул қиларди, мана, ахири бир кун келиб, йигит юрагини очишга ботинди, қиз ҳам қўрқув ва андишани тарк этди, бунинг оқибатида, икковлари ҳаловатли ҳамнафасликка мушарраф бўлдила'р. Оқибат улар бир-бирларини шундай севиб қолишдики, қиз ҳам, йигит ҳам бир-бирининг таклифини кутиб ўтирмайднган бўлишиб, висол онларини тайинлашди, мудом фикр-лари бир ердаи чиқадиган бўлди.

Қисқа қилиб аитганда, уларнинг кун сайин муҳаббатлари ба-ландроқ аланга олиб, ҳар куни ишқ лаззатидан баҳраманд бўли-шарди, шунда, бир кун тўсатдан Пасквино Симонага ўзи билан бир боққа бориШни таклиф қилиб қолса бўладими,— у ер ҳам қулай, ҳам бехавотир, деб айтди у. Симона рози бўлди ва якшанба куила-ридан бирида, тушликдан кейин отасига Сан-Галло черковига тав-ба-тазарру қилгани кетяпман, деб айтиб, ўз дугонаси Лажина билан Пасквино тайинлаган боғ томонга йўл олди, боришса, у срда Пасквино ўзининг «Бетайин» лақабли-Пуччино деган ўртоғи билан кутиб турган зкан. Бетайин билан Лажина ҳаш-паш дегунча бир-бирлари-нинг пинжига кириб кетишди, шунинг учун ҳам Пасквино билан Симона, ўзаро кўнгилхушлик қилиш ма^садида боғнинг бошқа бир чеккасига боришни маъқул кўрдилар-да, бу ерни Лажина билан Бетайиьта қолдирдилар.

Боғнинг Пасквино билан Симона кетган қисмида баланд ўсган чиройли мармарак бутаси бор эди. Улар шу бута яқикига ўтири-шиб, узоқ вақт бир-бирларини эркалашди, яхшилаб ҳордиқ чиқар-ганимиздан кейин, шу ерда тамадди қилиб оламиз, деб гаплашиб ўтиришди, сўнг Пасквино мармарак баргидан биттасини узиб ол[п]и-[п]а озғатдак кейин оғзини ш[г] бзрг билан тозаласа ж^дз яхши бўлади, деб баргни тишлари ва тиш милкларига ишқа.пай бошлади. Кейин Пасквино яна тамадди ҳақида гапира бошлаган эди, лекин шу пайт бирдан ранги ўзгариб кетди, бир зумдан кейин эса, кўзи кўр, тили гунг бўлиб қолиб, салдан кейин оламдаи ўтди. Симона зор қақшаб йиғлаб, Бетайин билан Лужинани чақира бошлади. Улар шу заҳоти югуриб келишди, лекин Бетайин Пасквинонинг наинки оламдан ўтганини, боз устига, бошдан-оеқ шишиб кетганини ва бутун юз-кўзи ва аъзойи баданида қора доғлар пай-до бўлганини кўриб: «Ҳу, жодугар! Сен унга оғу бергансан!»—дея Симонага ўшқира бошлади. Кейин, у бутун боғни бошига кўтариб шундай шовқин солдики, шу атрофда яшовчи одамлар унинг ово-зини эшитишди. Эшитишди-ю, дарҳол бу шовқинга югуриб кели-шиб, Пасквинонинг шишиб ўлиб етганини кўришди, кўришди-ю, Пасквинони атайлаб заҳарлаган деб бутун айбни Симонага қўяег-ган Бетаиинниинг гапини эшитишиб, бундан ташқари ўз ерининг тўсатдан ўлиб қолганидан қаттиқ изтироб чекиб, эс-ҳушини йўқо-тиб қўйган қизнинг бегуноҳлигини исботлаш учун ҳеч нима деелмаетганини кўришиб, Бетаиинниинг гапига батамом ишо-нишди.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Улар мана шу далилларга асосланган ҳолда, фаред чекиб, т-юм йиғлаетган қизни тутдилар-да, шаҳар ҳокимининг сригa олиб кетдилар. Бетайин ҳам, шунингдек, Пасквинонинг у ерга етиб кел-ган «Барзанги» ва «Дилозор» лақабли оғайнилари ҳам шу заҳотиеқ суд қилишни талаб эта бошладилар, натижада судья шу ернинг ўзида қизни сўроқ қилишга киришди. Лекин ўз маҳбубини қасддан заҳарлаган деб Симонани айблаш учун судья далил топа олмади, шунинг учун у қизнинг кўзи олдида марҳумнинг жасадини ва фало-кат юз берган ерни кўришни ва шахсан ўзи бутун вазият билан мукаммал танишиб чиқишни ихтиер қилди, зеро, у қизнинг баеноти-дан содир бўлган воқеани етарли даражада тасаввур қйла олмает-ган эди. Шу боисдан у ҳеч қандай шов-шув кўтармасдан Симонани боққа Пасквинонинг нақ бочкадек шишиб кетган жасади олдига олиб боришни буюрди, сўнг унинг орқасидан ўзи ҳам ўша ерга ра-вона бўлди, борди-ю, мурдани кўриб, ҳайратга келди ва қиздан воқеанинг тафсилотини сўрай бошлади. Шунда Симона бута олдига борди, судьяга Пасквинонинг ўлими олдидан бўлган воқеаларни батафсил сўзлаб берди ва ҳамма воқеа тушунарли бўлсин учун ўз маҳбубасига тақлид қилиб, ўшал мармарак баргидан узди-да, у билан тишини ишқала-ди. Барзанги, Бетайин ва Пасквинонинг бош-қа ер-бирodарлари судьяга бу гапларнинг ҳаммаси уйдирма ва сафсата деб уқтира бошладилар, қизни мазах қилиб, уни жон-жаҳд-лари билан қотилликда айблай бошладилар ва унга, йўқ деганда, гулханда ендириш жазосини қўллашни талаб-қилдилар- Бироқ шу чоғ тўсатдан, суюкли еридан жудолик қайғуси ва Бетайин талаб қилган жазо чора'си таҳликасида изтиробга тушган боеқиш қиз тишларини мармарак барги билан ишқаб, худди Пасквино янглиғ дабдурустдан йиқилиб тўшди-ва бу билан бу ерда ҳозир бўлганлар-нинг ҳаммасини ўта ҳайратга солиб қўйди.

О, масъуд қалблар! Оташ муҳаббатингизга ва мазкур бебақо ҳаетга бир кунда чек қўйиш езилган экан икковингизнинг қисма-тингизга! О, сизлар, хушмасъуд зотлардирсиз, магар у дунеда жудолик бетини кўрмасангиз! О, башарти охиратда ҳам муҳаббат бўлса-ю, сизлар бир-бирингизни бу дунеда севгаидек севсангиз, унда энг пурмасъуд хилқатлар сизлар бўласизлар! Вале биз, ти-рикларга мансуб, бўлган хислат билан ишнинг моҳиятига назар ташлайлик, гар шундай қилсак, энг хушбахт руҳ Симонанинг руҳц эканлигини эътироф этишга мажбур бўламиз, зеро унинг бегуноҳ-лиги ҳақида Барзанги, Дилозор ва яна қаекдаги юнг титувчилар ва ҳар хил қаланғи-қасанғиларнинг мубоҳаса' юритишидан худо-нинг ўзи асради,— тақдир қизни уларнинг бадном этувчи бемаъни иғволаридан муҳофаза қилиб, унга саодатли ўлим насиб этдики, у маҳбубининг ўлими билан ўлишдек, ўзига жондош бўлган Пасквино руҳига эришишдек шарафга муяссар бўлди.

Бу ҳодисадан ҳамма қатори ҳайратга келган судья, бир оғиз ҳам сўз айтишга қурби етмай, узоқ вақт ўйланиб қолди, сўнг ўзича мулоҳаза қилиб, қуйидаги хулосага келди: «Гарчи одатда мармарак заҳарли бўлмаса ҳам, назаримда, айнан мана шу бута заҳар-ланган бўлиши керак. Яна бошқа бирон кимсага бундан

зиен-заҳ-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

т етмасин учун уни илдиз-пилдизи билан суғуриб олиб еқиб ормоқ лозимдир». Бог қоровули шу заҳоти, судьянинг кўзи дида бутани илдизидан чопа бошлади, хиел вақтдан сўнг аланд бўй-ли бута қулади-ю, бахти қаро ошиқ-машуқларнинг ўлими сабаби ҳаммага аен бўлди. Мармарак илдизи остида жуда ҳам баҳайбат бир бақа биқиниб етган экан, шунда бу ерда ҳозир бўлганларнинг ҳаммаси, айнан шу бақа ўзининг оғули нафаси билан мармаракни заҳарлаган, деган ягона хулосага келишди. У бақага яқинлашишга ҳеч кимнинг юраги дов бермади, шу боисдан унинг устига шох-шаб-балар уйиб, мармарак бутаси билан биргаликда еқиб юборишди ва судья бахти қаро Пасквинонинг жасади юзасидан қўзғаган ишга шу билан барҳам берди. Бетайин, Барзанги, Гуччо «Иркит» ва Дилозорлар Пасквино билан Симонанинг заҳардан шишиб кетган жасадларини СанТалло черковига дафн этишди,— тасодиф-ни қарангки, марҳум ҳам, марҳума ҳам шу черковнинг қавмлари экан.

8

Жироламо деган йигит Сальвестрани севади; лекин йигит онасининг илти-мосини рад этолмай Парижга жўнайди, кейинчалик қайтиб келиб, Сальвес-транинг бошқа, кишига турмушга чиққанидан хабар топади, сўнг қизнинг уйига пинҳона кириб бориб, унинг енида жон берадщ марҳумнинг окассада-ни черковга олиб бориб қўйишганда, Сальвестра ҳам унинг енига бориб

жон берали ~-

Эмилия ўз ҳикоясини тугатиши билан қиролнинг фармонига. кўра Нейфила ҳикоя қила бошлади:

— Шоиста хояимлар! Шундай одамлар бўладики, ўзларини бошқаларга нисбатан билимдонроқ қилиб кўрсатишади, аслида эса улар, менинг тушунишймча, жуда оз билишади,— мана шу боисдан улар наинки бошқаларнинг фикрларини, ҳаттоки табиий нарсалар-ни ҳам эътироф этишни хоҳламайдилар, оқибат уларнинг ана шу мутакаббирли^'ларидан, шу чоққача беҳисоб фалокатлар рўй бер-ган^, аммо биронта бўлсин, эзгулик содир бўлганини кўрмаганмиз. А\уҳаббат, барча табиий ҳолларга зид ўлароқ, ўзгаларнинг ўгит-на-сиҳати билан ҳам иш кўрмайди, йўлига ғов бўлувчиларни ҳам на-зар-писанд қилмайди: у шундай яратилганки, ўз-ўзидан йўқ бўлиб кетиши мумкин, аммо ҳеч қандай доно маслаҳатга асло қулоқ осма-гай, шу муносабат билан мен сизларга, ўзини аслидан ҳам ақлли-роқ, фаросатлироқ қилиб кўрсатишга жон-жаҳди билан урвнган бир аел ҳақида ҳикоя қилиб бермоқчиман, сирасина айтганда, бу шундай иш эдиким, унга ҳеч қандай ақл-фаросатнинг зиғирча ҳам нафи тегмасди, оқибатда шундай бўлиб ҳам чиқди -т- гарчи у аел ўз ўғлининг қалбида,— эҳтимолки, самовий мавжудотлар таъсири-да,— ниш урган ишқ ниҳоли суғуриб ташламоқчи бўлди-ю, лекин

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

аслида, ўғлининг вужудидаи муҳаббат билан бирга пинжига шундай кириб жонини ҳам суғуриб олди.

Қарияларнинг айтишича, бизнинг шаҳримизда Леонардо Сигь-ери исмли иззат-ҳурматли, бадавлат бир савдогар яшаган экан, лекин у Жироламо исмли ўғил кўрганидан кейин хиел вақт ўтар-ўтмас, ўз савдо ишларини ғоятда саришта аҳволда қолдириб, еруғ жаҳондан кўз юмибди. Гўдакнинг васийл*ари ва онаси биргаликда ўз бурчларини ҳалол ва виждонан бажариб, унга тарбия бера бош-лаганлар. Бола қўшни болалар билан бирга ўйнаб катта бўлган, лекин у ҳаммадан ҳам шу ерлик бир тикувчининг ўзига тенгқур қизи билан қалин дуст бўлган. Вақт ўтиши билан бу дўстлик шундай оташ ва пурэҳтирос муҳаббатга айланганки ,Жироламо ўз дугона-сини кўрмаса бир он ҳам яшолмайдиган бўлиб қолган, қиз ҳам унга баайни шундай кўнгил қўйган экан.

Бу ҳол онанинг назаридан четда қолмади ва у боласини тез-тез койиб, уришиб турди, аммо гаплари ўғлига асло кор қилмаяпганини кўриб, васийларга ўғлидан шикоят қилди ва шунча мол-давлатим билан ўғлимга осмондаги ойни олиб беришга ҳам қурбим етади, деб ўйлаб, уларга шундай сўзлар билан юзланди: «Уғилчамиз ҳали ўн тўртга ҳам тўлгани йўғу ҳалитдан қўшнимиз тикувчининг қизи Сальвестрага ошиқи шайдо бўлиб қолибди, агар уларни бир-бирла-ридан жудо қилмасак, худо кўреатмасин, ўғлим сўраб-нетиб ҳам ўтирмай шу қизга уйланиб қўйиши мумкин, унда умрбод боши ғам-дан чиқмайди; борди-ю, қиз бошқага турмушга чиқса, унда ўғлим унинг ҳажрида хаста бўлиб қолади. Шунга кўра, фалокатни даф этиш мақсадида, ўғлимни бирон узоқроқ ерга иш билан юборсанг-лар яхши бўларди: шояд айриликда юриб, уни хаелидан чиқариб юборса, биз бўлсак, бу аснода ўғлимизга аслзодалар насабидан бирон қиз топиб қўярдик».

Васийлар онанинг фикрини маъқуллашди вақўлларидан келгач ҳамма ишни қилишга сўз беришди. Мана, улардан бири болани дў-конга чақириб олиб, у билан мулойим оҳангда гаплаша бошлади: «Бўтам! —деди у,— энди сен катта йигит бўлиб қолдинг, ўзинг иш билан машғул бўлсанг емон бўлмасди. Биз сени Парижда яшаб келишингни жудаям истардик, зеро, сармоянгнинг асосий қисми айнан ўша ерда муомалада бўлмоқдаки, бунга ўзинг иқрор бўлғай-сан, ундан кейин, Парижда аслзодалар, тўралар, зодагонлар беҳи-соб, уларни кўриб, ўзинг ҳам одоблироқ, назокатлироқ бўласан, улардан хушмуомалаликни ўрганганингдан кейин эса, яна уйга қайтишинг мумкин бўлади».

Бола унинг гапларини диққат билан тинглади, вале, ахир одам-лар Флоренцияда ҳам яшаб турибди-ку, деган важ билан-қисқагина қилиб рад жавобини берди. Муҳтарам васийлар уни койиб ҳам кўр-дилар, аммо ҳеч нимага эришолмадилар, кейин ҳамма гапни онаси-га бориб айтдилар. Онани жиғибийрон қилаетган нарса ўғлининг Парижга боришдан бош тортгани эмас, балки унинг тикувчи қизига шайдолиги эдн, шунинг учун уни роса койиди, кейин ширин сўзлар билан, васийларнинг айтганига қулоқ сол, деб ялиниб-елвора бошлади. У ширинсуханлик билан ўғлининг

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

етдики, ахири Жироламо Парижда бир йил туриб кг'.тншга, екин бир йилдан бир кун ҳам ортиқ яшамасликка рози бўлди, амма бу фикрга қўшилишди.

Муҳаббатдан эсини йўқотиб қўйган Жироламо Парижга равона бўлди, васийлари эса, «ана, эртага, мана, эртага», деб пайсалга со-лавериб, уни бир эмас, икки йил у ерда слиб туришди. Бироқ йигит-нинг Сальвестраға бўлган муҳаббати энди жўнаб кетаетган чоғидан ҳам кучлироқ аланга ола бошлаган эди, бинобарин у уйига қайтиб келганида, Сальвестранинг чодирчилик билан шуғулланувчи бир ўктам йигитга турмушга чиққанини билди-ю, қаттиқ ғамга ботди. Бироқ йўқолган нарсани қайтариб бўлмаслигини тушунганлиги учун тақдирга тан бериб, кўникишга ҳаракат қилди. У Сальвестранинг қаерда туришини суриштириб билиб, ошиқ йигитлар одати бўйича, унинг уйи олдида у еқдан-бу еққа танда қўя бошлади — Жироламо ўзи маъшуқасини унутмаганидек, маъшуқасининг ҳам уни .унутмагаиига қатъий ишонган эди. Ваҳоланки, у янглишган эди, қиз, гўе уни биринчи марта кўраетгандай тутди ўзини; уни таниетган бўлса ҳам буки асло сездирмади. Жуда тез орада йигит ўзининг унутилганига қаттиқ ракж билан иқрор бўлди; шунга қара-май, у қизнинг қалбидан жой олиш учун жон-жаҳди билан ҳаракат қилаверди, вале, уринишлари зое кетаетганини кўриб, гарчи жони-дан кечишга тўғри келса ҳам Сальвестра билан гаплашишга аҳд қилди.

Жироламо Сальвестранинг қўшниларидан бири билан гапла-шиб, унинг уйидаги хоналарнинг жойлашиш тартибини суриштириб билиб олди-да, бир куни кечқурун, Сальвестра билан эри қўшнини-кига меҳмонга чиқиб кетишган пайтдан фойдаланиб, ҳеч кимга сездирмай уларнинг уйпга кирди ва Сальвестранинг етоқхонасидаги қават-қават осилган чодирлар орқасига яшириниб олди. Эр-хотин уйга қайтиб келиб ўрикларига етишди, Жироламо. Сальвестранинг эри ухлаб кетгунча кутиб ўтириб, кейин қизнинг бошига борди ва қўлини унинг сийнасига қўйиб пичирлади: «Саодатим менинг! Уй-ғоқмисан?»

Сальвестра ҳали ухламаган эди; у чинқнрмоқчи бўлган эди, лекин Жироламо унга елвора бошлади: «Худо ҳаққи, қичқирма! Мен — сенинг Жироламонгман».

Шунда қиз бутун вужуди дағ-дағ титраб гап бошлади:~«Утина-ман сендан, кет, Жироламо! Сен билан биз энди бола эмасмиз — ошиқ-маъшуқ ўйини энди бизга ярашмайди. Кўриб турибсан, мен эрга текканман, эиди фақат эримни ССЕИШИМ керак, бошқаҳеч кимга меҳр қўя олмайман. Яратган эгам ҳаққи, кет,— агар эрим эши-тиб қолгудек бўлса, сенга-ку, ҳеч қандай зиен етказмайди, аммо мен шундан кейин эрим билан ортиқ тинч-тотув яшай олмайман, ҳозир бўлса эрим мени севади, икковимиз апоқ-чапоқ я"Шаяп-миз».

Бу сўзларни эшитган Жироламонинг бутун қалбини шафқатсиз ғусса қамраб олди. У аввалги ишқий муносабатларни қизнинг эсига туширишга уриниб курди, бизни бир-биримиздан айирган олис ма-софа қалбимдаги муҳаббат туйғусини асло совитмади, деб эътироф

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

қилди, елворди, у учун ҳамма нарсага тайер эканлигини айтди,—■ лекин қиз қатъий туриб олган эди-. Шунда йигит ўзини-ўзи ўлди-ришга қасд қилди ва қиздан шу муҳаббати эвазига, унинг енига етиб исиниб олиш учун ижозат сўради, сени кутиб ўтириб совуқ қо-тиб кетдим, деди: боз устига, у Сальвестра билан гаплашмасликка, унга қўл учини хам теккизмасликка ва сал исиниб олиши билан туриб кетишга ваъда берди. Сальвестранинг йигитга раҳми келди ва унга сўзининг устидан чиқишни шарт қилиб қўйиб, ўз енига ети-шига рози бўлди. Жироламо қизга тегиб кетмайдиган ҳолда тўшак-ка етди. Узининг собит садоқати, қизнинг тошбағирл'иги, барбод бўлган армонлар.— буларнинг ҳаммаси бир зум ичида унинг хаели-дан ғув этиб ўтди, шунда у ўзининг бу дунеда яшашидан наф йўқ-лигини тушунди. У қизга бир оғиз ҳам гапирмай нафасини дам қилди-да-, жон талвасасида муштларини тугиб, шу етганича жон берди.

Сальвестра бир оз кутиб етди, кейин йигитнинг сабр-қаноатидан таажжуб қилиб ва эрининг уйғониб қолишидан қўрқиб: «Ҳой, Жироламо! Бўлдй энди, кета қол!»—деб пичирлади. Аммо йигитдан садо чиқмагач, ухлаб қолганга ўхшайди, деб ўйлади-да, уни туртиб уйғотиш мақсадида қўлини чўзиб, уни пайпаслаб кўрганди, бадани муз бўлиб қолганини сезиб, ҳайратдан тонг қотиб қолди. Қиз қўли билан уни босиб курди — у қимир этмади, яна бир марта босиб курди, фақат шўндан кейин у Жироламонинг ўлиб қолганини тушунди; қиз даҳшатдан гаранг бўлиб, анча вақтгача бирон қарорга келолмай етди. Иихоят, эрига маслаҳат солиб кўрмоқчи бўлди, лекин аввалига буни гўе бегона одамларга алоқадордай қилиб тас-вирламоқчи бўлди. Шундан кейин, эрини уйғотди-да, унга ҳозир бу ерда юз берган фалокатни гўе бошқа бировнинг уйида бўлгандек қилиб ҳикоя қилиб берди, кейин унга: «Борди-ю, шунга ўхшаш сав-до менинг бошимга тушганда, сен қандай маслаҳат берган бўлар-динг?» — деб савол берди. Эри тамизли одам эди, шунинг учун: «Менинг фикримча, марҳумнинг жасадини сездирмасдан унинг уйи остонасига олиб бориб етқизиб қўйиш керак, хотиндан эса, асло ранжиш керак эмас, зеро, унда ҳеч қандай гуноҳ йўқ»,— деб жавоб қилди.

Шунда Сальвестра деди: «Демак, биз худди шундай иш тутиши-миз керак экан». Шундай дея у эрининг қўлидан ушлаб, уни мурда-нинг баданига теккизди. Эри жудаям саросимага тушиб қолди, чироқ екди ва ҳеч қанақа гап суриштириб ўтирмай, мурдага унинг либосини кийдирди, сўнг уни опичлаб кўтарди (хотинининг бегу-ноҳлигига бўлган ишонч унга куч бағишлаганди) ва олиб бориб, Жироламонинг куча эшиги олдига етқизиб келди.

Тонг отганда, Жироламонинг оила аъзолари унинг уй остонасида ўлиб етганини кўришиб, ҳовлини бошларига кўтариб дод солишди; ҳаммадан кўпроқ унинг онаси фаред чекарди. Табиблар жасаднинг ҳамма еғини пайпаслаб кўришди ва лекин на бир жароҳат ва на бирон лат еган ерини топишди, бир овоздан, уни ғам-андуҳ ўлдир-ган, деган хулосага келищдиким, бу ори рост эди. Жасадни черковга олиб бориб қўйишди, унинг мотамсаро онаси, у билан бирга бир га-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ла хотин-халаж — қавм-қариндош, қўни-қўшнилар ҳам черковга боришди ва ҳаммалари ўз таомилимизга кўра, аза тутиб, саннаб, ув тортиб йиғлай бошлашди.

Ибодатхонада оҳ-воҳлар, дод-фаредлар авжга чиққан шу асно-да, Жироламо жон берган уйнинг саховатли соҳиби бундай деди: «Рўмолингни епиниб олиб, Жироламонинг жасади қўйилган черковга бор, хотин-халаж орасига аралашиб, уларнинг гапига қулоқ сол, мен эркакларнинг гапини эшитиб кўраман—бизга бирон айб тўнкашмаяпганмикин». Энди, вақт ўтгандан кейин Жироламо-га раҳми келган Сальвестра, черковга боришга рози бўлди.— у Жироламо тириклигида биттагина бўса билан унинг кўнглини шод этишни истамаган бўлса ҳам энди ўшал маҳбубининг жа-садига бир нигоҳ ташлагиси келди. Шундай қилиб, у черковга йўл

олди.

Бо ажаб, ишқ-муҳаббат рафторини идрок қилмоқ нақадар муш-

кул! Жироламо хушбахт. бўлган пайтда унинг илтижолар-ига парво қилмаган ўшал қалбнинг ўзи, энди хушбахтлик ўрнини бадбахтлик ишғол қилганда бирдан тараҳҳум айлади ва айнан шу бадбахтлик бирдан ает дилидаги сўниб кулга айланиб қолаезган муҳаббат уч-қунини қайта аланга олдириб юборди, муҳаббатдан эса, шундай теран шафқат униб чиқдики, шол рўмолига ўраниб олган Сальвестранинг кўзи узоқдан марҳумнинг юзига тушиши билан у аеллар оломони орасини ериб, ўша Томон шитоб билан бораверди *вк*

ни-ҳоят тобут олдига бориб тўхтади. Сўнг у ғоятда маҳзун бир фаред чекиб, ўзини тобут устига ташлади, ташлади-ю, марҳум йигитнинг юзларини кўз ешлари билан ювмади, бунинг бирдан-бир сабаби, вужуди мурдага тегиб кетиши билан шу* ондаеқ йигитнинг умрини ўғирлаган руҳий азоб бу жувонни-ҳам умридан маҳрум этган эди. Унинг кимлигини билмаган аеллар унга тасалли бера бошла-дилар, уни ўрнидан туришга ундадилар— илло, у қаддини кўтар-масди; шундан кейин аелларнинг ўзи уни кўтармоқчи бўлдилар — лекин у қимир ҳам этмади; улар ниҳоят бу аелни мурда устидан кўтаришга муваффақ бўлишди, шунда унинг Сальвестра эканлигини ва.ўлиб қолганини кўришди. Хотин-халажнинг унга раҳми келиб, яна барала уввос солиб йиғлай бошладилар.

Жомедан ташқарига чиққан бу шумхабарни шу ердаги эркак-лар, демакки, шу даврада турган Сальвестранинг эри ҳам эшитди ва ўкраб йиғлай бошлади, йиғлагандаям ҳеч кимнинг тасалли ва юпатишларига қулоқ осмай узоқ йиғлади, кейин у, атрофини ўраб олган кишиларга ўз хотини билан марҳум йигит ўртасида кечаси нималар бўлганини рўйирост сўзлаб берди, шундан кейингина ҳамма икки марҳум нимадан ўлганини тушунишиб, бошларини эгдилар. Таомил бўйича, марҳумларнинг жасадини қандай ювиб-тарашса, Сальвестранинг жасадини ҳам шундай ювиб-тараб Жироламонинг енига қўйдилар, кейин . икковларини бир даҳ-мага дафн этдилар. Хулласи калом, муҳаббат, уларнинг тириклик-ларида бир-бирлари билан қовуштиришга ожизлик қилгаи эди, аммо ўлим уларни мангу узилмас ришта билан чамбарчас боғладн.

19 Дскамероя ,

2ог)

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Мессер Гвильельмо Россильоне ўз хотинининг маҳбуби мессер Гвильельмо
Гвардастаньони ўлдириб, унинг ковурилган юраги билан хотинини меҳмон
қилади; хотини буни билиб қолади ва узини баланд деразадан ташлаб
ўладц, сўнг уни маҳбуби билан енма-ен дафн этадилар

-Нейфила дугоналарининг юракларини эзиб, ўз ҳикоясини тугат-гач, қирол, ўзи билан Диоиеодан бўлак ҳикояхон қолмагани ва Дионеога берилган имтиездан уни маҳрум қилиш пияти йўқлиги сабабли, ўзи шундай ҳикоя бошлади:

— Пуршафқат хонимлар! Сизлар бебахт муҳаббат тўғрисидаги ҳикояларни қаттиқ аянч билан тинглаяпсизки, менинг хаелимг-а келган қисса ҳам сизларни бундан олдинги қиссачадек қаттиқ ҳая-жонга солмоғи керак, зеро, мен ўз қиссамда бирмунча юксакроқ мартабали кишилар ҳақида ҳикоя қиламан, айни пайтда алар бо-шидан кечган воқеа ҳам хийла мудҳишроқдир.

Узингиз ҳам провансликлардан эшитган бўлсангиз керак, бир вақтлар Провансда бир нечталаб қасрлари ва вассаллари бўлган иккита аслзода рицарь яшаган бўлиб, улардан бирининг исми мессер Гвильельмо Россильоне, иккйнчисиники эса — мессер Гвильельмо Гвардастаньо эди. Бу икки паҳлавон соҳибқурол бир-бирларини яхши кўришар ва доим турнирлар, улоқлар ва ўзга жанговар мусо-бақаларга бир хил совут кийиб, бир хил яроғ-аслаҳа тақиб чиқар-дилар. Ва лекин уларнинг қасрлари бир-биридан ўн милядан кўпроқ масофага жойлашган бўлса ҳам, гарчи улар дўстлик ва меҳрибоклик риштаси билан чамбарчас боғланган бўдсалар ҳам, шунга қарамай, мессер Гвильельмо Гвардастаньо мессер Гвильельмо Россильоненинг соҳибжамол, фусункор хотинини оташ муҳаббат билан севиб қолди ва гоҳ ундай, гоҳ бундай йўл билан ўз ҳиссиети-ни у аелга изҳор этишг'а урина бошладикйм, бу хатти-ҳаракатларни аел пайқамай иложи йўқ эди. Иигит ҳам аелнинг дидига ўтириб қолган эди, зеро, уни шавкатли рицарь деб биларди, натижада, у аел қалбида шундай кучли эҳтирос уйғотган эдиким, энди у йигитни севиб қолган ва елғиз уни ихтиер қиларкан, унинг истагини ўз оғзи-дан рўйирост эшитишни орзиқиб кутарди, йигит ҳам унга муҳаббат изҳор этишни галга солиб ўтирмади, натижада улар ўз ҳирслари-нинг жўшқин иштиеқига таслим бўлиб, бир неча бор ўз ишқий эҳтиежларини қондирдилар.

Ва лекин улар эҳтиеткорликни унутиб қўйдилар, оқибатда, эр уларнинг хатти-ҳаракатини пайҳаб қолиб, шу қадар дарғазаб бўлиб кетдики, Гвардастаньога бўлган аввалги самимий садоқати ўрнини шафқатсиз адоват туйғуси эгаллади. Илло, у ўз адоватини шундай пухталик билан яширдики, ҳаттоки, ошиқ-маъшуқлар ҳам ўз ишқий муносабатларини бунчалик сир тутишга қодир эмас эдилар, айни пайтда у, қандай қилиб бўлмасин,.Гвардастаньони ўлдиришга қасд қилиб қўйди. Мана, Россильоне шундай қарорга келиб қўйган бир

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

лайтда, Францияда катта спорт мусобақасига ҳозирлик кўрилает-гани маълум бўлди, буни хабар қилгани Россильоне дарҳол Гвардастаньога одам юборди ва олдиндан келишиб олиш учун уни уйига таклиф қилди. Гвардастаньо бундан ниҳоятда хурсанд бўлиб, эрта-си куни кечки овқатга албатта етиб боражагини чопарлардан айтиб

юборди.

Россильоне бунинг дарагини эшитиб, ҳозир Гвардастаньодан айни қасос оладиган пайт, деган қарорга келди. Эртаси куни у қу-ролланди ва ўзи билан бир неча хизматкорини олди, отга минди ва ўз қалъасидан тахминан бир миляча нарида, ўрмон ичида, Гвардастаньога пистирма қўйди. У узоқ кутди, кейин бирдан қараса, олдиида Гвардастаньо, унинг орқасидан икки хизматкори отда келишяпти, лекин' ҳаммалари ҳам қурол-яроқсиз, чунки Гвардастаньо йўлда бирон фалокат юз беришини хаелига ҳам келтирмаган эди-да. У Россильоне пистирма қўйган ерга етиб борганида, маккор ва дарғазаб Россильоне дарахтлар орасидан: «Кунинг битди, бад-кирдор!» —деб бақириб отилиб чиқди-да, шу дамдаеқ найзасинн дўстининг кўксига санчди. Гвардастаньо ўзини муҳофаза қилиш у еқда турсин, ҳатто бир оғиз сўз ҳам айтишга улгуро'лмади,— найза зарбидан отдан қулаб тушди-ю, шу за'ҳоти жон берди. Унинг хиз-.маткорлари эса, қотилни танимадилар ва отларини орқага бурди-лару ўз соҳиблари қасрига нақ ев қувгандек елиб кетдилар. Россильоне отдан тушди, пичоғи билан Гвардастаньонинг кўксини тилиб, ўз қўли билан унинг юрагини суғуриб олди, сўнг хизматко-рига бу юракни найза учига қадалган алвонга ўраб, қалъага олиб боришни буюрди. Яна у хизматкорларига, ҳеч кимга чурқ этиб оғиз очмайсанлар, деб қаттиқ тайинлаб, отига минди-да, кечқурун алла-маҳалда уйга қайтиб келди.

Хотини Гвардастаньонинг кечки овқатга етиб келиши ҳақи-да эшитган эди, шунга кўра уни ғоят сабрсизлик билан кутает-ган эди; аммо унинг келмаганини кўриб, жуда ҳайрон бўлди ва эридан: «Нега Гвардастаньо ҳаяллаб қолдийкин-а?»—деб сў-

ради.

«Менга хабар қилишди, у эртага келаркан»,— деб жавоб қилди эри, бу жавоб аелнинг кўнглини бир оз хижил қилди.

Россильоне отдан тушиб, ошпазни чақиртирди ва унга деди: «Мана — қобон юраги,— бундан иштаҳа очадиган хуштаъм таом тайерла. Мен дастурхонга ўтирганимда уни кумуш лаганда кирит». Ошпаз юракни ошхонага олиб кириб, майда-майда жаз қилиб тўғ-ради, тотли бўлсин учун унга турли хил зираворлар солди, хуллас, у лаззатли таом тайерлаш учун бисотидаги бутун ҳунарини ишга солди. •

Мессер Гвильельмо билан хотини белгиланган пайтда дастур-. хонга ўтирдилар. Столга овқаттортилди, аммо бугунги қилган евуз-лигидан Гвильельмонинг кўнгли нотинч эди, шунингучуну деярлн ҳеч нима емади. Мана, ошпаз Гвильельмо буюрган таомни киритиб юборди. Гвильельмо иштаҳаси йўқлигини важ қилиб, таомни хотини олдига қўйишни буюрди ва ул таомни роса мақтади. Эрининг акси ўлароқ, хотипнинг иштаҳаси бугун яхши эди, у овқатдан то-

тиб курган эди, мазаси оғзига екди ва уни охиригача бир ўзи еб куйди.

Рицарь хотинининг таомни еб битирганини кўриб, унга шундай савол билан юзланди:

«Калай, таом маъкул бўлдими сизга?»

«Бағоят лаззатли, азбаройи худо»,— деб жавоб қилди хо-тини.

«Ундай бўлса, яхши,— деди рицарь.— Дарвоқе, бунинг ҳеч ажабланадиган ери йўк: тириклик пайтида сиз учун дунеда энг азиз бўлган нарса, ўликлигида ҳам шундай лазиз бўлмоғ'и керак, ал-батта».

Хотини бу сўзларни эшитиб ўйга толди.

«Нима, нима дедингиз? Менга нима едирдингиз?» — деб сў-ради у.

Рицарь унга жавобан бундай деди: «Сиз ҳозир, о, хиенаткор аел, мессер Гвильельмо Гвардастаньонинг юрагини истеъмол қил-дингизким, уни сиз оташ муҳаббат билан севиб қолгандингиз Ишонаверинг, ҳозир еган таомингиз унинг юраги эди, чунки уйга қайтишим олдидан, мен ўз қўлим билан уни Гвардастаньонинг кўк-сидан суғуриб олдим».

Дунеда энг азиз ва мўътабар бўлган маҳбубининг не фалокатга дучор бўлганини билган Россильоненинг хоткни қандай аянчлн аҳволга тушиб қолганини тасаввур қилиш қий'ин эмас. «Сиз хиенаткор ва бадкирдор одамдек иш тутибсиз,— деди бир оз сукутдан сўнг хотини.— Мен ўз ихтиерим билан уни қалбимга султон қилиб тайинлаган эдим — бунга у мени мажбур этмаган эди,—агарки, бу хатти-ҳаракатим билан сизни таҳқирлаган эканман, сиз уни эмас, мени жазоламоғингиз лозим эрди. Вале, аминманки, парвардигори оламнинг карами кенг,— мессер Гвильельмо Гвардастаньодек ди-ловар ва пурҳиммат рицарнинг юрагидан пиширилган энг шоҳона таомдан сўнг бошқа бирон нима истеъмол қилишимга асло йўл қўймагай!»

Шундай дея у дик этиб ўрнидан турди ва бир лаҳза ҳам тарад-дудланмай шу ердаги деразага орқа ўгириб ўтирди-да, ўзини паст-га отди. Дер аза ердан анча баландда бўлгани учун аел шу заҳоти **тил** тортмай ўлди, унинг жасади таниб бўлмайдиган даражада аб-жақ бўлиб кетган эди. Мессер Гвильельмо эсанкираб қолди. Ана шундагина ўзининг қай даражада бадкирдорлик қилганини аниқ тасаввур қилди-да, халқ интиқомидан ва Прованс графи ғазабидан қўрқиб, отларни эгарлашни буюрди ва бу юртдан бош олиб қочиб кетди.

Эртаси куни эрталаб юз берган ҳодиса бутун вилоятга овоза бўлди. Мессер Гвильельмо Гвардастаньо қалъасининг аҳолиси, марҳума аел яшаган қалъа аҳолиси билан биргаликда иккала мур-дани ювиб-тарашди, аччиқ-аччиқ йиғлаб, аза тутишиб, икковлариви Россильоненинг хотини истиқомат қилган қалъа черковидаги бир дахмага дафн этишди, дахма тошига эса, марсия езилган бўлиб, у марсияда бу ерга кй^лар дафн этилгани ва мазкур қабр тоши остида етганларнинг ўлими сабаби мухтасар езилган эди.

Табибнинг хотини, гиеҳлардан тайерланган- дорини ичиб, карахт бўлиб ■ кодган ўйнашини ўлик деб ўйлаб, уни сандища солади, икки судхўр бу сандиқнинг ичидаги одам билан бирга уйига олиб кетади; ўйнаш' ҳуши-га келади, лекин уни шу заҳотиеқ, ўгри деб тутиб олишади; табиб хотинининг оқсочи шаҳар ҳокимининг ҳузурига бориб, у менинг ўйнашим, уни сандщка мен солган эдим, кейин судхўрлар у сандиқни ўгирлаб кетишибди, деб гу-воҳлик беради, оқибат унинг бу берган гувоҳлиги ўйнашни сиртмоқдан халос этади, судхўрларга эса, сандиқни ўгирлашгани учун жарима соли-

шади

Энди қиролдан сўнг фақат Дионео қолган эди; қирол буни эслат-маган тақдирда ҳам унинг ўзи биларди, шунинг учун у ҳикоясини шундай бошлади:

— Бу ерда бенаво муҳаббатнинг надоматлари ҳақида ҳикоялар айтишди, у ҳикоялар нафақат хонимларнинг, шунингдек, менинг ҳам қалбим ва нигоҳларимни ғам-андуҳ билан қопладики, мен уларнинг тугашини сабрсизлик билан кутиб ўтирдим.Энди, ярат-ганга шукур, андуҳли ҳикоялар айтиб бўлинди (мабодо менда ҳам бу нокерак мавзуга ҳисса қўшиш иштиеқи вужудга келмаеа, албат-та, лекин бу иштиекдан худонинг ўзи сақласин мени!) ва мен бу руссали мавзуни энди четда қолдириб, биронта еқимлироқ, хушчак-чаҳроқ ҳикоя сўзлаб бермоқчиманки,— у бизнинг эртага айтилади-ган ҳикояларимиз учун шояд ибратли муқаддима бўлса.

Алқисса, соҳибжамол қизлар, бундан бир оз вақт муқаддам Са-лернода Маццео делла Монтанья исмли маълум ва машҳур табиб жарроҳ яшаганди, мана шу зот кексайиб ҳолган пайтида бирдан ўз ҳамшаҳари тагли-тахтли, гўзал бир қизга уйланиб олса бўладими, кейин у, шаҳардаги жамики аелларнинг кузини ўйнатиб, хотинини энг бежирим, энг қимматли либослар билан ясантирди, унга энг цимматбаҳо жавоҳирларни, аел.кишининг кўнглини олувчи Жамики ноеб бўюмларни ҳадя қила бошлади, вале, унинг битта иши чатоқ эди: аел деярли ҳар кеча совуқ қотарди, чунки табиб тўшакда унинг устини яхши еполмасди. Биз илгари номини зикр'этганимиз мессер Риччардо да Киндзика ўз естиқдошини байрам кунлари зино иш қилмасликка ўргатгани сингари, табиб ҳам ўз вафодорига, хотин билан етгандан сўнг, қанчаям кун куч йиғиш керак бўлади, деган ва шу сингари бемаъни гапларни уқтирардиким, унинг бу ўгитлари бора-бора хотинининг жонига тегиб кетди. У идрокли, довюрак аел бўлгани учун ахири ўз мулкини эҳтиетлаб қўйишга ва кўчага чи-' қиб, ўзганинг мулкидан фойдаланишга аҳд қилди. Унинг кўз олдидан сон-саяоқсиз йигитлар бирма-бир ўтишди, вале, улардан фақат биттаси жувоннинг дидига ўтирди, шунда у бутун фикру хаелини мана шу йигитга қаратди, бутун орзу-умидим, бахт-саодатим елғиз шу йигитда, деган хулосага

келди. Йигит ҳам бу ҳолни пайқаб қо-либ, жувон уни ўзига мафтун-қилиб қўйганлигидан, ўзи ҳам жувон-ни аст :Пдил севиб

қолди. Ружери д'Айероли исмли бу навжувон йигит аслзода кишилар насабидан эди-ю, лекин емон одатларга

мойиллиги ва бебош хулқи билан ҳаммага отнинг қашқасидай танилгаи эдиким, бора-бора унга ҳамдард бўладиган, у билан дўс-тона муносабатда бўлишни истайдиган биронта хеши ҳам, бирон тз ер-биродари ҳам қолмаган эди. Унинг ўғирликлари-ю, бошқа хил бадкирдорликлар'и бутун Салернога овоза бўлган эди, бироқ табибнинг хотини бу овозаларга парво қилмади: йигит унга бошқа мақ-садда керак эди, мана, кунлардан бир кун аел ўз оқсочларидан бирининг воситачилигида йигит билан висол жойини тайинлади. Аввалига улар'бир оз шўхлик қилишди, кейин жувон йигитнинг шу чоққача амал қилиб келаетган турмуш тарзини қоралаб, унга так-беҳ берди ва агар мени десанг, ўзингни тутиб ол, деб илтимос қилди. Унинг диенат йўлига ўтиши мушкул бўлмасин учун эса, аел уни кейинчалик гоҳ-гоҳида пул билан таъминлаб турди.

Лекин шундай ҳол юз бердики, улар ниҳоятда эҳтиеткорлик билан ищ тутиб юришган бир пайтда, кунлардан бир кун табибни оеги оғриқ бир беморни даволашга чақириб қолдилар. Табиб беморнинг оеғини кўриб бўлиб, унинг қариндошларига шундай деди: «Оеқнииг суяги чириган, агар шу чирик суякни зудлик билан олиб ташланма-еа кейинчалик бутун оеқни кесиб ташлашга тўғри келади, кесиб ташланмаса, бемор ўлади; борди-ю, суяк олиб ташланса, каеал тузалиб кстиши ҳам мумкин, бироқ бундай ҳолда ҳам даволашнинг муваффақиятли чиқишига кафолат бера . олмайман». Беморнинг тирик қолишидан умидларини узган унинг қариндошлари табибнинг айтганларига рози бўлишди. Табиб, беморнинг операцияга ухлата-диган дорисиз бардош беролмаслигини, бунга йўл ҳам қўймаслигини иазарда тутиб, суякни кечқурун кесиб олиб ташлашга аҳд қилди-да, беморга ичириш учун эрталабдан суюқ дори буюртириб қўйдиким, унинг мўлжали бўйича бу дори беморни бутун операция мобайнида ухлатиб қўйишга қодир эди. Дорини тайерлаб олиб келишди, табиб уни олиб, ўз хонасидаги дераза токчасига қў-йиб қўйди-ю, унинг ним а эканлигини уй ичидагилардан ҳеч кимга айтмади. Лекин оқ-шомда табиб, энди ўшал беморникига жўнашга отланиб турган эди, аксига юриб/Амальфидан бир одам келиб қолса бўладими — уни табибнинг амальфилик ер-дўстлари юборишибди; бу одамнинг айтишича, Амальфида қирғин жанг бўлиб, кўп одам жароҳат.ланиб-ди, шунинг учун табибнинг дўстлари, ҳар қандай зарур иши бўлса ҳам ташлаб, тезда Амальфига етиб келсин, деб тайинлаб юборишибди. Табиб операциянн эрталабга қолдирди, қайиққа тушиб, фалокат юз берган ерга равона бўлди. Эрининг тунда қайтиб кел-маслигига мутлақо ишонган хотини, кундаги одати бўйича, Ружери-га пинҳона одам юборди, кейин уни, то уйдагилар етиб пинакка кетишгунча ўз хонасига киритиб, устидан беркитиб қўйди. ■

Севгилисини интизорлик билан кутиб ўтирган Ружери е толиқ-қанлигидан, е шўр таом тановул қилганлигидан, еинки шунчаки, тарки одат — амри маҳол, дегандек, жуда ҳам чўллаб кетди, шунда унинг кўзи деразадаги бемор учун ҳозирлаб қўйилган бир шиша суюқ дорига тушди-ю, уни ичадиган сув деб ўйлаб, бир томчи ҳам қолдирмай симириб юборди. Бир оз фурсатдан кейин унинг кўзлари юмила бошлади-да, оқибат тўп отсаям уйғонмайдиган маст уйқуга

ғарқ бўлди. Маҳбубаси имконият туғилиши билан хонага кириб келди, йигитнинг ухлаб етганини кўрди-ю, уни турткилай ва пичир-1лаб отини айтиб уйғота бошлади — аммо бу чора асло кор қилмади: ундан садо ҳам чиқмади, қилт этмади ҳам. «Кўзингни оч, уйқучи! Нима, ухлагани келганмисан бу ерга?» — деди хоним ва жаҳл билан уни итариб юборди. Ружери сандиқ устидан худди ўликдек қулаб тушди. Бир оз ваҳимага тушган хоним уни кўтариб турғизмоқчи бўлди-да, силкита бошлади, бурнидан, соқолидан тортиб курди — аммо бу уринишлари кор.қилмади: ҳозир йигитнинг орқасини кесиб кетишса ҳам билмасди. Шунда аелнинг хаелига: агар ўлиб қолган бўлса-я? —деган мудҳиш фикр келди. Чунки у Ружерини чимчилади ҳам, шам билан куйдирди ҳам,— ҳеч наф бермади. Эри табиб бўлгани билан хонимнинг ўзи тиббиет соҳасида алифни калтак деелмасди, шунинг учун ҳам у Ружерининг ўлганига чиппачин ишонди. Ружерини дунеда ҳаммадан ортиқ севган бу аелнинг қандай мушкул аҳволга тушиб қолганини тасаввур қилиш қийин змас. У шовқин кўтаришга журъат эта олмай, еринінг боши узра унсиз йиғлар ва ўзининг шўрпешоналигидан нола чекарди.

Хиел фурсатдан кейин у, жудолик — жудолигу лекин бунинг ус-тига яна шарманда бўлиб қолишим ҳам мумкин-ку, деб ўйлади ва диққатини бир ерга жамлаб, қандай қилиб жасадни уйдан олиб чиқиб кетиш ҳақида бош қотира бошлади. Бош қотириб ўтйриб-ўти-риб, ахири оқсоч қизни оҳиста енига чақирди, бошига қандай кул-фат тушганини тушунтириб, ундан бирон маслаҳат беришини илтимос қилди. Оқсоч ҳайрон бўлиб қолди: у ҳам Ружерини - силкитиб, чимчилаб кўрди-да, қаршисида чўзилиб етган одам — жонсиз жасад эканлигига ишонч ҳосил қилиб, у ҳам айнан бекаси келган хулосага, яъни Ружери шак-шубҳасиз оламдан ўтган, деган хуло-сага келиб тўхтади ва уни уйдан тезроқ олиб чиқиб кетишни маслаҳат берди.

«Дай ерга олиб бориб қўйсак, эртага уни кўриб қолишганида, бизнинг уйимиздан олиб чиқилганига ҳеч кимда шубҳа уйғонмас-кин?» — деб сўради бека.

Оқсоч унга шундай жавоб айлади: «Бекам! Кечқурун мен дурад-гор қўшнимизнинг устахонаси олдида мўъжазгина бир сандиқ тур-ганини кўрувдим. Агар эгаси олиб кетмаган бўлса, ўша сандиқ жуда асқотарди-да бизга: мурдани ўша сандиққа солардик-^да,^икки-уч марта баданига пичоқ санчиб, ўша ерда қолдирардик. Жейин уни топиб олишгандаям бизнинг уйдан олиб чиқилган, деб ҳеч ким ўйламасди. Аксарият, ўзи шум ният билан кўчага чиққану унда қасди бўлган битта-яримта душмани гум қилиб сандиққа ти-қиб кетган бўлса керак, деб ўйлаши мумкин,— ахир унинг ярамас одамлиги ҳаммага маълум-ку».

Оқсочнинг маслаҳати бекасига бамаъни бўлиб кўринди,—-фақат уни яралашга юраги бетламаслигини айтди,— шундан кейин, чиқиб қара-чи, сандиқ кўчада турганмикин, деб оқсочни кўчага чиқариб юборди. Оқсоч ғириллаб бориб, сандиқ жойида турибди, деб келди. Мана шундан кейин еш, бақувват оқсоч қиз бекаси кўмагида Руже-

рини опичлаб олди, бекаси олдинда назоратчи бўлиб борди, улар сандиқ турган ерга етиб боришлари билан Ружерининг жасадини унга солдилар-да, қопқоғини епиб, уни шу алфозда қолдириб, уйга қайтдилар.

Дурадгор уйининг орқасидаги уйга яқинда икки йигит кўчиб келган бўлиб, улар судхўрлик билан шуғулланишарди; уларнинг иккови ҳам ўлгудек юлғич ва қурумсоқ одамлар эди, янги уйда уларга анж'ому жиҳозлар зарур бўлгани учун кўчада турган ўшал сандиқни кўриб қолишиб, агар шу сандиқ- кечаси ҳам шу.ерда қолса, уйимизга олиб кириб кетамиз, деб аҳд қилиб қўйишганди. Мана, улар ярим кечада уйларидан чиқиб, сандиқиинг ҳамон ўша ерда турганини кўришди ва дамни ғанимат билишиб, гарчи сандиқ хийла залварли кўринган бўлса ҳам, иҳраб-сиҳраб уни уйларига олиб кириб кетдилар ва бир амаллаб хотинлари етган хона яқиьш-га қўйдилар-да, ўзлари ўринларига кириб етиб, тарракдек қотиб ухладилар.

Ружери узоқ фурсат ўликдек ухлади, лекин ниҳоят туркона до-ри унинг ошқозонида ҳазм бўлиб, ўз кучини йўқотди-ю, у бомдод намози олдидан ҳушига келди, уйғокишга уйғонди-ю, лекин ғаф-латии тарк этиб, ўзига келган бўлса ҳам боши шундай ғовлаган эдиким, бу ҳол тун бўйи ва яна бир неча кун давом этди. У кузини очди — зим-зие; қўлини чўзиб, пайпаслаб, ўзини сандиқ ичида етганини тушунди-да, миясини ишлатиб, ўзича мулоҳаза юрита бошлади: «Бу еғи қандоқ бўлди? Қаердаман? Туш кўряпманми е бедорманми? Ахир жудаям яхши эсимда, кечқурун жононимнинг хонасида эдим, энди бўлса, сандиқ ичида етибман шекилли. Нега бундай бўлди? Е табиб бемаврид қайтиб келдими, е яна бирон кор ҳол юз бердимики, маҳбубам мени ухлаб етган ҳолимча сан-диққа яширишга мажбур бўлибди? Ҳа, худди шундай бўлган бўлса керак».

Шундай хаел билан у писиб етиб, қулоқ сола бошлади. У узоқ вақт қулоғини динг қилиб етди. Сандиқ хийла тор ва етиш учун бирмунча ўнғайсиз бўлганидан,— бунинг усткга Ружерининг ен-боши увушиб қолган ҳам эди,— нариги енбошига ағдарилиб ет-моқчи бўлди, лекин ағдарилаетиб, эпчилликниям роса ўрнига қўй-ди: сандиқ нотекис ерда лапанглаб турган эди денг, Ружери"* ағдариламан деб, орқаси билан сандиқнинг ен деворига урилди, натижада сандиқ бир томонга оғиб, енбошига йиқилди. Йиқил-ганда ҳам шунақанги гумбурлаб йиқилдики, нариги хонада ухлаб етган аеллар чўчиб уйғониб кетишди ва қўрққанларидан жим бўлиб қолишди. Сандиқнинг ағдарилиши Ружерини ҳам ваҳимага солиб қўйган эди, у сандиқнинг қопқоғи очилиб кетганини кўриб вақт ғаниматда сандиқдан чиқиб олишни маъқул курди. Ахир Ружери ўзининг қаерда эканлигидан мутлақо бехабар эди-да, шу боисдан у бўлганича бўлди деб, тусмоллаганча зина еки эшикни қидириб юриб кетди. Бедор аеллар уй ичида юрган аллакимнинг шарпасини эшитишиб: «Ким у?»—деб қичқиришди. Овозлар но-<таниш эди, шунинг учун Ружери товуш бермасликни афзал курди? шундан кейин аеллар эрларини чақиришди, лекин улар жуда кеч

етишган бўлгани учун донг қотиб ухлашар ва мутлақо ҳеч нима эшитишмасди. Шунда аеллар дағ-дағ титрашиб юракларини ҳо-вучлаганча дераза олдига бориб: «Войдод! Уғри тушди!»—дея айюҳаннос сола бошладилар. Буни эшитган қўшнилар талвасага тушишиб, биров чордоқ тўйнугидан, биров куча эшикдан, биров орқа эшикдан ердамга шошилиб келаверди, бу орада шов-шувдан уй соҳиблари ҳам уйғониб кетишган эди.

Қаеққа қочишини билмай (қочиш керакмиди ўзи) серрайиб қолган Ружерини тутиб олишди-да, бу шовқин-суронни эшитиб етиб келган миршабларга тутқазишди. Ружерини судьянинг ҳузу-рига олиб боришганда, уни қўлидан ҳар қандай жиноят келадиган одам сифатида, дарҳол қийноққа солдилар ва у қийноққа бардош беролмай, судхўрлар уйига ўғирликка тушганини бўйнига олди, шаҳар ҳокими эса, ушбу қийноқ остида берилган гувоҳликка асос-ланиб, уни зудлик билан осишга қарор қилди.

Ружерининг судхўрлар уйида жиноят устйда қўлга тушгани 'Эрталаб бутун Салернога овоза бўлди. Бу овоза табибнинг хотини билан унинг оқсочи қулоғига ҳам етиб борганида, икковлари шундай гангиб қолишдики, тунги саргузаштлари гўе тущларига кир-гандек бўлиб туюла бошлади. Бунинг устига-устак Ружерининг бошига тушган фалокат маҳбубасини қаттиқ таШвишга солган эди. Эрталаб барвақт Амальфидан табиб қайтиб келди ва бемор-ни операция қилгани боришга отланиб, туркона дори солинган шишани сўради. Лекин у шишанинг бўм-бўш турганини кўриб, фи-ғони чиқиб кетди ва ҳеч тартиб бўлмади-бўлмади бу уйда, деб ба-қира бошлади.

Хотини ҳам ўз еғига ўзи қовурилиб ўтирган эди, шунинг учун эрини жеркиб ташлади: «Ҳой табиб, бошингизга чинакам кулфат тушса нима қилардингиз? Шу бир шиша сувни тўкиб ташлашган-гаям ота гўри қозихонами? Нима бало, сув отига дунеда қирон келганми, намунча дод-вой қилмасангиз?»

Табиб эса унга жавобан деди: «Сен, хотин, ўша шишадаги нар-еани оддий сув деб ўйлаяпсан шекилли, илло, сен янглишасан: у ухлатадиган дори эди». Табиб шундай дея, ул дорини нима мақ-садда тайерлаганини айтиб берди.

Хотини бу гапни эшитди-ю, Ружерининг ўша сувни ичганига, оқибатда оқсочи билан иккови уни ўлдига чиқаришганига иқрор бўлди. «Биз билмабмиз, табиб,— деди хотини,— энди дорини бош-қатдан буюртирасиз-да». Илож қанча — табиб янги туркона дори буюртиришга мажбур бўлди.

Орадан хиел вақт ўтгач, оқсоч қиз уйга кириб келди; у бекаси-#нинг гапи билан Ружери тўғрисида қандай мишмишлар юрганини эшитгани кўчага чиқиб кетган эди; у келди-ю, кўчада эшитган-гап-ларини баен қила кетди: «Бекам! Ружери тўғрисида бир оғиз ҳам яхши сўз эшитмадим. Билишимча, унинг енини олиш учун бирОнга қариндоши ҳам, бironта ер-дўсти ҳам бормаптиям, боришни хае-лига келтирмапти ҳам, ҳамманинг оғзида дув-дув гап: жиноий иш-лар судьяси уни эртага дорга осишга ҳукм этармиш. Энди бу еғини эшитинг, мен сизга Ружерининг қандай қилиб судхўрларнинг уйига

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

киб қолганини айтиб берай. Дурадгорни ўзингиз таниисиз — унинг устахонаси рўпарасида турган сандиққа биз Ружерини олиб бориб жойлаган эдик. Бу ёғини эшитинг, ҳозир ёга дурадгор ал-лақандаи бир киши билан жанжаллашди — чамаси, у ўша сандиқ-нинг згаси бўлса керак: у киши сандиқ учун ҳақ талаб қилди, дурадгор бўлса, сандиғингни сотганим йўқ, кечаси ўғирлаб кети-шнбди, деб уқтира бошлади. У киши бўлса, унга: «Гапинг елғон! Сен сандиғимни икки еш судхўрга сотгансан — Ружерини тутган лайтимизда, сандиғимни ўз кўзим билан кўрдим уларнинг уйида —• ўзлари айтишди сотиб олишганини»,—деди. Дурадгор бўлса унга: «Гаплари елғон, сандиқни сотиш хаелимгаям келгани йўқ эди; чамаси, тунда ўзлари ўғирлаб олиб кириб кетишган бўлишса керак. Кани, юр, уларникига кирамиз!»—деди. Шундан кейин и'к-ковлари судхўрникига бошлашиб кетишди, мен уйга қараб югур-днм. Мана, Ружери судхўрларникига шу йўсинда кириб қолган экан, илло, унга қандай қилиб жон киргани — мен учун жумбоқ».

Ана шунда табибнинг хотинига ҳамма нарса ойдинлашди ва у оҳсочига ўзининг эри билан қилган суҳбатини сўзлаб бериб, унга, Ружерини қ'утқар, деган илтимос билан юзланди: агар хоҳласанг бўлди — Ружерини қутқарасан, бу билан соҳибангни емонотлиқ бўлишдан асраб қоласан, деди.

«Сиз менга йўлини кўрсатсангиз бўлди, бегойим,— деди оқсоч қиз,— у ёғини ўзим амаллайман»-

Бека буни пайсалга солиб бўлмаслигини тушуниб, шу топдаеқ қандай иш кўриш кераклигинй ўйлаб топди ва ўз режасини оқсо-чига муфассал баен қилди.

Оқсоч биринчи навбатда табибнинг олдига кирди ва кўз еш қилиб гал бошлади; «Мессер! Мен сиздан кечиримсўрагани келдим, негаки, сизнинг олдингизда қаттиқ гуноҳкорман».

«Гуноҳинг нима экан?»— деб сўради табиб.

Оқсоч қиз бетаскин йиғлаб, гапида давом этди: «Мессер! Сиз, албатта, Ружери д'Айеролини танисангиз керак, мана шу одам мели кўз остиг.а олиб юрган экан денг, шу бу йил мен, қисман кўрқ-қанимдан, қисман у йигит кунглимга ўтирганидан, унга ўйнаш бўлгандим. Кеча, у сизни кечқурун жўнаб кетаетганингизни эшк-тиб қолиб, бугун кечаси сен билан хонангда тунайман, деб хира-лик қилиб туриб олди, мен йўқ дея олмадим; лекин унинг келиб-келиб, шу пайтда чўллаб қолганини айтмайсизми, мен бўлсам, яқин ўртада қаерда сув е шароб борлигини билмадим, ундан кейин, шу бемаҳалда хотинингизнинг кўзига кўринишни ўзимам истамас-дим — бундоқ қарасам, хотинингиз залда экан,— бирдан сизнинг хонангизда сув тўлдирилган шиша тургани хаелимга келиб қолди,*' ғириллаб бориб, ўша сувни олиб келиб Ружерига ичирдим-да, идишни ўша заҳоти яна жойига олиб бориб қўйдим,— кейин сиз ўша сув деб уйни бошингизга кўтардингиз. Биламан, мен номаъқул иш тутганман,— илло, ким гуноҳ қилмаган бу дунеда,— айбсиз парвардигор. Мен жуда пушаймонман, бу ҳам етмагандай, шу қилган гуноҳим ва унянг оқибати туфайли Ружерининг умри хазоя бўладиганга ўхшаб турибди, мана шу боисдан сизга елвориб илти-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

қиламан: кечира қолинг энди мени, кейин Ружерини ўлдирдая қутқариб қолишим учун қўлимдан келганча уриниб кўришимга ижозат беринг».

Табибнинг таъби тирриқ бўлиб турган бўлса ҳам оқсочни қазах қилиб юрагини езиш истагидан воз кеча олмади. «Сен ўзингга-ўзинг азоб орттирибсан,— деди у,— кечаси билан мени роса тер-латади, деб бошлаб келган азамат йигитинг-мудроқ танбал бўлиб чиқипти. Бор, ўша ўйнашингни қутқарсанг қутқара қол, лекин шартим бор: иккинчи уни уйимга бошлаб келмайсан, акс ҳолда, ўша заҳоти ҳамма қилмишларинг учун бирваракайига адабингни бериб, жийдахалтангни қўлингга тутқазаман!»

Ҳар бир ишниям бошланиши қийин; оқсоч ғизиллаганча Ружери етган авахтага борди ва қамоқхона нозиридан маҳбус билан-гаплашишга розилик беришини илтимос қилди. У Ружерига, агар (жонидан умиди бўлса, судьянинг сўроқларига қандай жавоб қи-лиши кераклигинй ўргатиб, шу заҳотиеқ судьянинг қабулига ки-ришга муяссар бўлди.

Судья оқсоч қизнинг сутдек оппоқ ва биққидаккина эканига эътибор бериб, ҳозирча ҳеч қандай арзга қулоқ солмади, билъакс, худонинг бу бандаи ожизасини қармоққа илинтирмоқчи бўлди,. шунда оқсоч ҳам ишннг осон кўчишига монелик қилмади; судья оқсочга дам бериб бўлгач, ўрнидан турди ва шундан кейингина оқ-сочнинг арзини тинглай бошлади: «Мессер!—деди оқсоч.— Авах-тангизда ўғирликда айбланган Ружери д'Айероли ўтирибди, лекин унинг ҳеч қандай гуноҳи йўқ». Шундан кейин у судьяга, ўз ўйнаши Ружерини табибникига қандай бошлаб боргани, ўзи ҳам билмас-дан унга туркока дори ичириб қўйгани ва уни ўлиб қолди, деб ўйлаб, олиб чиқиб сандиққа жойлагаки—ҳамма-ҳаммасини бир бош-дан сўзлаб берди-да, кейин Ружерининг қандай қилиб судхўрлар уйида пайдо бўлиб қолганини изоҳлаш учун ўзи беихтиер гувоҳи бўлган дурадгор билан сандиқ эгаси ўртасидаги жанжални ҳам айтиб берди.

Судья буларнинг ҳаммасини осонгина текшириб куриш мум-кинлигини тушуниб, биринчи навбатда табибни чақиртирди ва ундан, шишада қандай ичимлик бўлган эди, деб сўради ва табибнинг жавобидан, оқсоч қизнинг ҳақ гапирганига ишонч ҳосил қилди. Ундан кейин дурадгорни, сандиқ эгасини ва судхўр йигитларни чақиртириб, уларни узоқ вақт сўроқ қилиб шуни аниқладики, судхўрлар ҳақиқатан ҳам кечаси сандиқни уйларига олиб кириб кет-ган эканлар. Шундан кейин у Ружерини олиб келишларини буюр-ди ва унга кеча кечқурун қаерда эдинг, деб савол берди; Ружери, билмайман,— фақат, кечқурун доктор. Мадцеонйнг оқсочиникига борганимни, жуда ташна бўлганимда, қизнинг хонасида сув ич-ганимни биламан, ундан у еғини эслолмайман, ҳушимга келиб қарасам, судхўрларнинг уйида сандиқда етибман, деб айтди. Бу саргузашт судьяга ғоятда қизиқарли бўлиб туюлди ва у оқсочни, Ружерини, дурадгорни ва судхўрларни бир неча марталаб бош-Қатдан ҳикоя қилишга мажбур этди.

Ва ннҳоят судья сандиқ ўғирлаган судху-рларга ўн унциядан

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ирима солди, Ружерини эса, гуноҳи йўқ, деб топиб, қамоқдаи од этди. Ружерининг қанчалик хушбахт бўлганини, унинг ах-бубасининг қувончи ичига сиғмаетганини тасаввур қилиш ийин эмас. Кейинчалик у, Ружери ва уларнинг халоскори оқсоч учов* лари, Ружерига пичоқ санчмоқчи бўлишганкни эслашиб, қотиб-қотиб кулиб юриш'ди; Ружери билан табибнинг хотинига келсак, улар тобора бир-бирларига кўпроқ мафтун бўлишиб, ҳамжиҳат, ҳаммеҳр бўлиб яшашди. Мен ҳам жон-жон деб рози бўлардим шунақа ҳаетга, фақат сандиққа тиқишмаса бўлгани.

Бугун айтилган дастлабки қиссалар дилбар хонимларни ғусса-га солган эди, вале, Дионео ҳикоя қилган сўнгги қиоса, айниқса судьянинг қармоқ ташлаган ери, тингловчиларни тўхтовсиз кул-дирдиким, бу кулгилар хонимларнинг бугунги руҳий изтироблари-ни батамом ювиб юборди. Бироқ бу пайт Филострато офтоб шуъ-ласининг хиралаша бошлаганини кўриб,— бу унинг ҳукмдорлик даври ниҳоясига етганидан дарак эди,— бенаво ва бедаво муҳаб-батдек ғамгии мавзу танлагани учун латофатли хонимлардан минг хил назокат билан узр сўради. Узр сўраб бўлгандан кейин эса, ўрнидан туриб, бошидаги дафна гултожини олди-да, хонимлар ўзларига-ўзлари, кимга кийдираркин, деб савол бериб улгуриш-масдан, Филострато ғоят нафис ҳаракат билан уии Фьяметтанннг зулфизар бошига қўндирди.

— Ушбу ғултожни мен сенга кийдиряпман,— деди у,— зероки,
эртага сен дугоналарингни бугунги серандуҳ кун изтиробидан фо-
риғ қилишда ўзга хонимлардан фаолроқ иш кўрсатгайсан.

Узун, заррин, қўНғироқ сочи оппоқ нафис елкаларига тушиб турган, кулча юзи гоҳ оқ нилуфардек, гоҳ қирмизи атиргулдек тов-ланиб турган, кўзлари шаҳло, дудоқлари — бир жуфт ақиқни эслатувчи Фьяметта табассум билан унга шундай жавоб қилди:

— Мен бу гултожни жон-дилим билан қабул қиламан сендан,
Филострато. Бугунги кунимизни расво қилганйнг ўзингга яна ҳам
ойдин бўлсин учуй мен ҳозирнинг ўзидаек ўз амримни баен қила
ман ва ҳаммангизга эртага. *Куп машаққатлар ва сарсон-саргар-*
донликларни бошларидан кечирган ошиқ-маъшуқларга ахирй вахт
кулиб бо'ққани ҳакидаги ҳикояларни сўзлашга шай бўлиб тури^
шингларни буюраман.

Фьяметтанннг таклифи ҳаммага мақбул бўлди. Шундан кейин у эшик оғасини чақиртириб, у билан ҳамма соҳада маслаҳатлашиб олди, кейин хонимлар ва йигитлар ўринларидан туришди ва Фьяметта уларни то кечлик овқатгача баҳузур ҳордиқ чиқариш учун озод этди.

Биров боққа кирди,— боғ шу -қадар куркам эдики, ундан кўз узиб бўлмасди,— биров боғ ортидаги тегирмонга, биров у еққа, биров — бу еққа тарқалиб, то кечки таом пайтигача х ким ўз майлига кўра вақтичоғлик қилди. Мана, ниҳоят, овк найти етиб келди, ҳамма доимий одат бўйича, пуржозиб фаввора олдига тўпланди ва бағоят зўр мамнуният ҳамда бениҳоя латиф дид билан тузалган дастурхон атрофига ўтирди. Улар тановул қилиб

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

либ, ўринларидан туришганда, таомил бўйича, рақс ва шиқ бошла'нмоғи лозим эди, шунга кўра, Филомена дигина рақсни бошлаган эди, қиролича бундай деди:

— Филострато,! Мен ўзимдан олдинги ҳукмдорлар жории^қил-ган одатни тарк этмоқчи эмасман. Шунга кўра, мен ҳам ўтган ҳукмдорлар сингари қўшиқ тинглашни ихтиер қилдим, модомики, қўшиқларингнинг қиссаларингдан мазмунан фарқ ^қилмаслигига имоним комил экан, ҳеч бўлмаса, бошқа кунлари ўшал машъум қўшиқларинг билан кўнглимизни ғаш қилмаслигинг учун сенга шу бугун қўшиқ айтишни буюраман — майли, ўз севган қўшиғингни куйла!

Филострато бажону дил рози бўлди ва шу дақиқа уз қушиғиня

ил<ро этишга киришди:

Шунча азоб чекиб,
дунега Исбот этдим
афсус емоғин Ким
дил берса
бевафоларга.

Севги! Сен ўт еққач
қалбимда, Унга чизгач,
дилбар суратин,
-Уйлагандим мен ўз
олдимда Курдим дея
поклик хилқатин.
Кулфат менга туюлди
роҳат, Чунки уни севгидан

кўрдим., Англаб етдим мен
энди фақат: Хато қилдим,
аввал кўр эдим.

Англаб етдим қора бир
кунда, Ташлаб кетгач^
мени севганим,
Юрагимнй .қолдириб унда
Жоним, борим, ерим
деганим. Пайқамаган
эканман асло Вой бўлншин
ишқимга якун. Унутишин
мени, бевафо Бошқа бир
ер ишрати учун.

Ақлим буни идрок этган
он, Мен зарбага
берсам-да, бардош,
Нафрат тошиб мисоли
тўфон, Этдим ернинг
сохталигин фош.
Юзидаги тиниқлик сўнди,
Кўзлари ҳам юлдуз эмас,
туй. Хаел унинг ҳуснинй
кўмди, Уз-ўзимни койидим
бутун.

Яширмайман дардим, аламим,
Мен қулингман, ҳукмдорим — ишқ!
Яна сенга йўллаб каломим,

Топшираман
ихтиернм, Токи,
ишқ!
меннng қисматимга. сен
Бўлмассаи деб лоқайд,
бепарво.' Тайердирман
хизматингга мен, . Улимдан
хам қаттиқдир дупе. Майли,
келсин, ажал
• тиғини
Вужудимга чуқурроқ
санчсин. У тугатсин
кулфат доғипи,
Азоблардан жоним
тинчисин. Ишон, севги,
қайғу-аламдан •
Қутулмоқда ягона йўл шу.
Олиб кетса ажал
оламдагГ, Мен миннатдор
бўламан мангу.
Кулфатларим
сабабкорига, Ғамгин
дилим маккор ерига Сен
бу билан хизмат этасан.
Эрк берасан ихтиерига,
Янги ерга уни тутасан.

Мен кутмайман сендан,
таронам, Бахш этмоқни
жонларга шодлик. Шундай
бўлса хамки, жононам, Севги
томон.учиб, озодлик Ва
фарогат бағишла, майли.
Мен бўлсам, у ҳижрон
туфайли Қанотидан айрилган
қушман. Агар севги бўлмаса
душман, Мени Йўқлик сари
бошласин. Унда ором,
сукунат сайли, Мени ўша
ерга ташласин.

Шунча азоб чекиб,
«дунега Исбот этдим
афсус .емоғин Ким дил
берса бевафоларга...

Қўшиқ баенидан Филостратонинг қандай кайфиятда эканлиги ва не боисдан бундай бўлгани аен бўлди; вале, агар рақс тушает-ган қизлардан бирининг чеҳраси бирдан чўғдек қизариб кетгани-ни тун зулмати яширмаганида, Филостратонинг не боисдан бундай кайфиятда бўлгани яна ҳам яққолроқ аен бўлган бўларди. Филос-тратодан сўнг бошқалар ҳам қўшиқ айтишди, ундан кейин етиб ором олиш пайти келди ва қироличанинг амри билан ҳамма *уз* оромгоҳига тарқалди.

ДЕКАМЕРОННИНГ
ТУРТИНЧИ КУНИ ТУГАБ,
БҒШИНЧИ КУНИ БОШЛАНМОҚДА.

Фьяметта ҳокималик қилган ушбу кунда
китобхон
Тътиборига куп машащатлар ва
*сарсон-саргардон^*
ликларни бошларидан кечирган
ошиқ-маъшуқлар-
гсгахирибахт кулиббоккани ҳақцдаги хшоятлар
ҳавола этилаои.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Шарқ томонда уфқ ериша бошлади ва бош кўтариб чиқаетган қуешнинг шуълалари бизнинг ярим куррани чароғон айлади, худди *шу чоғ, тонгги соат олтида буталар орасида шўх-шўх чуғурлаша' бошлаган қушларнинг хушовоз хонишларидан уйғониб кетган Фья-метта ўрнидан турди ва ҳамма қизлар би'лан уч йигитни чақириб келишни буюрди. Сўнг у дуст ва дугоналари билан ҳар тўғрида ширин суҳбат қурганча бир-бир босиб водийга тушди-да, кенг майса-зордаги шабнам инган ўтлар орасидан юра бошлади, офтоб баландга кўтарилиб улгурмагунча улар шу зайлда сайр қилиб юришди. Қуеш шуъласи баданни куйдира бошлагандан кейин эса, Фьяметта уйга қайтди. Уйга келгач, у ҳаммага сайр-томошадан сўнг хушбўй шароб ва ноз-неъматлар билан тамадди қилиб олишни буюрди, сўнгра то тушликка қадар бутун жамоат оромгоҳ боғда вақтичоғлик қилди. Тушлик пайти етиб келиб, тадбиркор эшик оға-си ҳамма нарсани муҳайе қилиб қўйг.андан кейин, қизлар. билан йигитлар бир неча қўшиқ ижро этдилар, сўнгра қироличанинг фар-монига биноан, очиқ чирой билан дастурхон атрофига ўтирдилар. Тушлик овқатни чақчақлашиб, рутбага риоя қилган ҳолда ўтказди-лар; тушликдан сўнг бўладиган рақсга тушиш одати ҳам канда қилинмади! чолғу асбоблари жўрлигида қўшиқ айтиб, бир неча рақс ҳам ижро этдилар. Сўнг қиролича ҳаммани ҳордиқ чиқаргани тарқатиб юборди. Айримлар мизғиб олгани кўшкларига кириб ке-тишди, -бошқа бировлар эса, ғаройиб бўстонда қолишни мақбул кўрдилар. Ва Лекин соат тўртга яқинлашганда ҳаммалари қироли-чанинг истагини бажо келтириб, аввалдан жорий этилган. тартиб-қоидага биноан фаввора қошига тўпландилар. Қиролича тахтга ўтириб Панфилога табассум-ла қаради ва -бугунги қиссахонликда бирйнчи бўлиб сўзлашни сенга амр этаманкйм, айтадиган қиссанг хайрли тугасин, деб буюрди.

Муҳаббат тўфайли ақли камолга етган Чимоне денгизда уз маҳбуба'си Ифигенияни ўгирлайди; Родосда уни зиндонбанд қиладилар; лекин Лизи-мах уни қутқаради ва икковларй бир бўлиб, Ифигения билан Кассандрани, уларнинг никох тўйи пайтида олиб цочиб кетадилар; ҳаммалари Крит оролига борадилар, у ерда йигитлар қизларга уйланадилар, кейинчалик эса, ҳаммалари уйларига қайтиш учун таклифнома оладилар

■— Шодиена ўтишига кўзимиз етган ушбу куннинг бошланиши-да мен сизларга, дилбар хонимлар, анча-мунча қиссалар сўзлаб беришим мумкин эди, лекин улардан биттаси, бугунги мавзуимизга жудаям мосдек туюляпти менга, зеро, бу нафақат охири бахайр тугайдиган қисса (ахир бугун ҳаммамиз ҳам бу ерга айнан шундай қиссаларни ҳикоя қилгани тўпланганмиз-ку), шунингдек, бу қис-еамдан сизларга ишқ маъбудаси — Амурнинг қувваси нечоғлиқ муқаддас, нақадар қудратли ва шарофатли эканлиги аен бўлади-ким, кўп.чилик одамлар, ўзлари ҳам сабабини билмай, ул муборак қуввани адолатсизлик билан таҳқирлайдилар ва қоралайдилар. Баски, ҳаммаларингиз ҳам ишқ дардига йўлиққан экансиз, ўйлай-манки, бу сингари қисса дардингизга фақат малҳам бўлиши мумкин.

Алқисса, Кипрнинг сол.номаларида езишларича, у ерда бир вақт-лар Аристапп исмли бир аслзода яшаган ва ўз ҳамшаҳарлари орасида энг саодатли зот бўлганким, агар пешонаси бошқа нарсадан шўр бўлмаганда, у ўзини ер ю'зида энг бахтиер одам деб ҳисоблаши ҳам мумкин эди. Гап шундаки, унинг Кипрда энг барваста, энг хуш-қомат йигит ҳисобланган ўғилларидан бири — ғирт овсар эди; муаллими у билан қанча шуғулланмасин, отаси уни ҳам эркалаб, ҳам калтаклаб тарбиялашга қанча уринмасин,— бошқалар ҳам қандай найранглар ишлатиб кўришмасин — барибир унинг'миясига ҳеч илм кирмади, нодонлигича қолаверди, овози ҳам эшитган қу-лоқни қоматга келтирувчи. ўша-ўша дағаллигича қолаверди;" хул-ласи, бу инсон эмас, мисоли бир ҳайвон эди,— шу боисдан, гарчи унинг ҳақиқий исми Галезо бўлса ҳам ҳамма мазах қилиб «Чимоне», деб чақирардиким, бу уларнинг тилида «мол» деган маънони билдирарди. Бу фарзанди ноқобил отанинг бошига кўп ташвишлар сола бошлади, оқибат ота ундан буткул умидини узди ва бошга битган бу балони кўрмаям-куймаям, деди-да, авом деҳқонлар орасида яшаб юраверсин, деб уни қишлоққа жўнатди, Чимоне ҳам бундан хурсанд эди, чунки авом халқнинг урф-одати унга шаҳар-ликлар расм-таомилидан минг карра афзал эди.

Шундай қилиб, Чимоне қишлоққа кўчиб келиб, деҳқончилик қилиб юраверди, шунда кунлардан бир кун туш маҳалида, у елка-сида асо билан бир амлокдан иккинчисига

ета туриб, май ойи бўл-гани сабабли қуюқ япроқларга бурканган бир дарахтзорга кирди-

30

5

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ким,.бу — яқин атрофдаги энг хушманзара ўрмон эди. Мана, у кета туриб, азим тўп дарахтлар билан қуршалган бир сайҳонликка чиқиб қолди, сайҳоннинг бир чеккасида бир ажиб, муздек чашма қайнаб турар, чашма бўйида, ям-яшил майса устида эса, соҳибжа-мол.бир қиз маст уйқуда етарди, эгнидаги ҳарир кўйлаги унинг оп-поқ баданини деярли яшира олмаган эди; қизнинг белидан то оеғн учигача қордек олпоқ нафис чойшаб епилган эди; ўнинг пойида икки оқсочи билан бир хизматкори ухлаб етишарди. Чимоне бу манзара-ни кўриб қолди-ю, гўе умрида биринчи маротаба аел кишини кўра-етгандай, таърифлаб бўлмайдиган шавқу завқ билан сукутга толганча, асосига таяниб, қиздан кузини узмай тикилиб қолди. Ана шунда, муаллимларнинг фозилликка ундовчи беҲисоб таълим-тар-биялари оқибатида ҳам ҳеч қандай назокат ва нафосат.туйғулари «қилт» этиб уйғонмаган унинг тўпори қалбида бирдан шундай бир ҳиссиет пайдо бўлдиким, бу ҳиссиет унинг нотавон ва ношуд хом калласига, кўзингни оч, кўз олдингда одамзод шу чоққача шоҳиди бўлмаган ғоятда гўзал бир хилқат етибди, деб уқтира бошлади. Чимоне қизнинг қадди-қоматини кўздан кечираркан, ўзи" олтинга ўх-шатган унинг сочларидан, унинг манглайи, бурпи, оғзи, бўйни, кўл-ларидан, айниқса ҳали унча дўппаймаган кўкракларидан ҳайратта келди ва бу^деҳқон йигит дабдурустдан нафосатнинг қадрига етувчи шахсга айланиб, энди қизнинг маст уйқуга кетган кўзларини куриш иштиеқида ена бошлади,— йигит у кўзларни куриш учун бир неча бор қизни уйғотишга ҳам чоғланиб курди. Бирок бу қиз Чимоне шу чоққача кўрган-билган ҳамма аеллардан беқиес даражада гўзал-роқ бўлиб туюлганлиги сабабли, ушшг мкяспга: тағин бу илоҳа бўлса-я, дегаи хаел келди. Ва лекин шунга қарамай, илоҳаларни рўйи замин хилқатларидан кўра ортиқроқ иззатлаш лозимлигига ақли етди-ю, шу боисдан ўзини тийиб, бу хилқатнинг то ўзи уйғон-гунича кутиб туришга аҳд қилди, гарчи кутиш анчага чўзилаетган Сўлса ҳам Чимоненинг ҳеч кетгиси келмасди— унинг қалбига қут-қу солган бу илк нашида кучи шунчалик кучли эди.

Мана, ахири қиз,—унинг исми Ифигенйя эди,—ўз хизматкорла-ридан олдин уйғонди, у кузини очиб, бошини кўтарди-ю, рўпарасида асога таяниб турган Чимонени курди. «Ие, сенмисан, Чимоне? — ўта таажжуб билан сўради қиз.— Бу ўрмонда нима қилиб юриб-саи?»

Шуни ҳам айтиш керакки, Чимоне ҳам ўзининг хулқ-одоби, ҳам телбалиги билан бутун вилоятга танилган эди; айни пайтда, ҳамма унинг отасини ғоятда хирадманд ва давлатманд одам деб биларди. Чимоне Ифигенията ҳеч нима деб жавоб қилмади,—кўзи қизнинг шаҳло кўзига тушди-ю, нигоҳини у кўзлардан уза олмай ром бўлиб қолди, шунда қиз кўзларидаги ғамза унинг қалбини, шу чоққача маълум бўлмаган қандайдир фарахбахш туйғу билан суғораетган-дск бўлиб туюлди унга.

Қиз бу ҳолни пайқади-ю, бу тўпори одамнинг меига бундай тикилиб қараши, шаънимга доғ туширишдан дарак эмасмикин, деган хаелга борди, шунинг учуй у оқсочларини уйғотиб, ўзи ҳам дик этиб ўрнидан турди-да, деди: «Бор, Чимоне, худе ер бўлсин!»

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Чимоне эса бунга жавобан: «Мен сен билан кетаман», деди. Қиз, Чимоненинг бирон хурмача қилиқ қилишидан ҳамон шуб-ҳаланиб, қанчалик уни ўзидан узоқлатишга уринмасин, барибирун-дан қутула олмади, шундай қилиб, Чимоне қизни то уйининг эшиги-гача кузатиб қўйиб, кейин отаси ҳузурига равона бўлди-да, унга, ортиқ қишлоқда яшашни истамайман, деб айтди. Бу хабар Чимоненинг отасига ҳам, бошқа хешларига ҳам маъқул тушмади, лекин шунда ҳам: қани, кўрайлик-чи, турмуш тарзини дабдурустдан бу янглиғ ўзгартиришга сабаб нима бўлдийкин, деб ўйлашиб Чимонени уйдан ҳайдашмади.

Бу орада, ҳар қандай илм-ҳикмат ҳам сингиб киришга ожизлик қилган Чимоненинг қалбига, энди Ифигения ҳусн-жамолининг ша-рофати билан ишқ маъбуди отган камон ўқи ериб кйрганди, шунда, Чимоне отасини, шунингдек, барча қариндош-уруғлари ва ер-биро-дарларини ҳайратда қолдириб, миясида туғилган беҳисоб орзу-ният-Ларини ғоятда қисқа фурсатда рўебга чиқарди. Биринчи навбатда у отасига юзланиб, уни ҳам худди ўз ака-укаларидек кийилтиришни .илтимос қилди, бу илтимосни отаси бажону дил бажо айлади. Сўнг-ра у мустаҳиқ йигитлар билан улфат бўлди ва аелзода йигитлар-нинг, боз устига, ошиқ бўлган аелзода йигитларнинг қандай талаб-ларга жавоб беришларй лозимлигини билиб олди-да, барчани ҳайрон қолдириб ва фавқулодда ҳайратга солиб, қисқа вақт ичида наинки саводини чиқариб олди, шунингдек, энг буюк файласуфлар-дан бирига айланди. Ундан кейин,-^ булар ҳаммаси Ифигения деб бўлаетган эди,— у ўз овозини ўзгартиришга ҳам муваффақ бўлди: авваллари у худди

қишлоқиларга ўхшаб дағал гапирар эди, энди бўлса, зодагон зотларга ўхшаб хушовоз бўлиб қолди; бу ҳали ҳаммаси эмас. Чимоне қўшиқ ва мусиқа ҳақида яхши фикр юрита ола-диган бўлди, моҳир ва мард чавандозга айланди, жангу жадалда ҳам — хоҳ денгизда бўлсин, хоҳ қуруқликда — кўп маҳорат кўрсат-ди. Унинг жасоратлари ҳақида қисқароқ гапириш учун мен фақат шуни айтмоқчиманки, Чимоне, ошиқ бўлганига тўрт йил ўтар-ўтмас у бутун Кипрда энг жозибали, энг хушбатиат ва энг мустаҳиқ йи-гитга айланди.

Қани, хўШг мафтункор хонимлар, нима ҳол юз берган эди ўзи Чимонеда? Мана, эшитинглар: само унинг олижаноб руҳига барка-молликни ато этган эди-ю, илло, ҳасадгўй шум тақдир бу олижаноб хислатни Чимоне юрагининг теран бир гўшасига қамаб, чайир ар-ғамчи билан сириббоғлаб ташлаган эди, ва лекин ишқ маъбуди —-Амур шум тақдирдан беқиес даражада қудратлироқ экан, шунга кўра, у ўшал арғамчининг чигалини ечиб, бўлак-бўлак қилиб узиб ташлади. Зеро, ғафлатда етган идрокларни уйғотиш хислатига эга бўлган Амур бутун куч-қудратини ишга солиб, ўшал идрокларни евуз зулмат қаъридан чароғон зие сари олиб чиқдики, бу билан у ўз ихтиеридаги руҳни қандай мушкулотлардан озод қилиб, ўз шуъ-ласи билан унинг йўлини еритган ҳолда, уни қандай юксакликка кўтара слишини амалда намойиш қилди.

Қисқаси, гарчи Ифигенияга ошиқ бўлган Чимоне аҳен-аҳенда ўзгалар билан ишрат қилиб турса ҳам (одатда бундай ҳол аксарият

ошиқ йигитларда учраб туради), шунга қарамай, Аристипп, ўз ўғлининг ишқ маъбуди — Амурнинг шарофати билан ҳайвонсифат махлуқдан инсонга айланганини инобатга олиб, унинг ишратбозлик қилишига монелик қилиш у ёқда турсин, яна, ҳеч нимадан ўзингни сиқма; деб ўғлига уқтира бошлади ҳам. Ва лекин Чимоне,— дарво-ке, у ўзини Галезо деб чақирмасликларини илтимос қиларди, чунки Ифигениянинг уни Чимоне, деб чақиргани ҳануз едида эди,— қиз тўғрисида энг холис ниятда эди ва бир эмас, бир неча маротаба, Ифигениянинг отаси Чипсео қизини менга беришга рози бўларми-кин, деган ниятда унга оғиз солиб курди ҳам, лекин Чипсео, қизим-ни Пазимунд исмли родослик аслзода йигитга унаштириб қўйган-ман, берган сўзимдан ҳеч қачон' қайтмайман, деб доим бир хилда рад жавобини берарди.

. Мана, Ифигениянинг никоҳ куни яқин қолиб, келинни олиб кетиш учун куев ўз'жўраларини юборди, шунда Чимоне ўзига-ўзи: «Ана энди, Ифигения, сени қанчалик севишимни амалда исботла-шим керак. Елғиз сен туфайли одам бўлдим ва имоним комилки, ҳали меники бўлганингдан кейин, мен жамики худолардан ҳам сао-датлироқ бўламан. Иккидан бирн: е сен меники бўласан, е бўлмаса, мен нобуд бўламан», деди-да, дарҳол ўзининг ер-дўстлари, аслзода йигитлар билан тил бириктириб, бир кемани денгиз жанги учун за-рур бўлган барча анжом-аслаҳа билан жиҳозлаш ҳақида яширинча фармон берди, сўнг шу кемада денгизга чиқди ва у ерда Ифигения-ни Родосга, қайлиғи олдига олиб кетаетган кемани пойлаб турди. Ифигениянинг отаси куев жўраларни кўп иззат-икром билан кутиб олиб, зиефат қилгач, улар денгиз сафарига чиқдилар-да, Родос томон сузиб кетдилар. Чимоне сергак бўлиб турарди: у эртаси кунй-ек келин кетаетган кемани қувиб етди ва ўз кемасининг тумшуғида турганча барала наъра тортиб деди: «Елканларни туширинглар, акс ҳолда сизларни мағлуб айдаб, ҳаммангизни денгизга ғарқ қила-миз!» Ғанимлар қўлларига қурол олиб, ўзларини муҳофаза қилиш-га шайландилар. Шунда Чимоне қўлига сопи узун темир илгак олиб, уни ғизиллаб сузиб кетаетг'ан Родос кемасининг қуйруқ томонига моҳирлик билан илди-да, уни тортиб ўз кемасига ендаштира бошлади, сўнг ўйлаб-нетиб ўтирмай, ўз ғанимларини писанд ҳам қилмай, шерга хос жасорат билан улар кемасига сакраб ўтди- У Амур даъ-ватидан руҳланиб, қўлида ханжар билан душманларнинг энг ғуж ерига ўзини отди ва ҳаммаларини биттама-битта худди қўйдай бўғизлай бошлади. Родосликлар буни кўриб, дарҳол қуролларини ташлашди ва деярли ҳаммалари таслим бўлишди. .

Чимоне уларга шундай деди: «Гапларимга қулоқ солинглар, йи-гитлар: мени Қипрки тарк этиб очиқ денгизда сизларга қарши қурол ишлатишга ундаган нарса тамагирлик ҳам, адоват ҳам эмас. Мени бундай ишга қўл уришга даъват этган нарса, мен учун дунеда энг қимматли ўлжадирки, сизлар уни менга яхшиликча берсакгиз, ҳеч қандай зиен кўрмайсиз: мен Ифигенияни назарда тутмоқда-ман,— мен уни дунеда ҳамма нарсадан ортиқ севаман, аммо отаси уни менга яхшиликча, рози-ризолик билан беришни хоҳламади,— ана шундан кейин Амур мени адоват қилишга ва маъшуқамни ҳу-

рол ишлатиб сизлардан тортиб олишга ундади. Хуллас, мен Пазимунд ўрнини эгалламоқчиман. Ифигенияни менга беринглару сизларни мен худонинг паноҳига топширай!»

Куевжўралар, юм-юм йиғлаетган Ифигенияни ҳиммат юзаси-дан эмас, балки кўпроқ даҳшат даъвати билан Чимоне қўлига топ-ширдилар. Қизнинг йиғлаетганини курган Чимоне унга шундай сўзлар билан юзланди: «Тинчлан, о, шарифа қиз! Мен — сенинг Чимоненгман, сени жуда кўпдан буен севаман, бинобарин, сенинг умр йўлдошинг бўлишга Пазимунддан кўра мен кўпроқ мустаҳиқ-ман, зеро, Пазимунднинг сенга қайлиқ бўлишига ҳеч қандай ҳақи йўқ,— агар отангни унга берган ваъдасини ҳисобга олмасак».

Шундан кейин, Чимоне Ифигенияни ўз кемасига олиб ўтишни буюрди ва родосликлардан бошқа ҳеч нима олмай, уларни тинч-омон қўйиб юборди-да, ўзи ер-дўстлари қошига қайтди. Энг қимматли ўлжага муяссар бўлганидан боши кўкка етган Чимоне ҳамон зор-зор йиғлаетган Ифигенияни юпатишга киришди, сўнгра ўртоқ-лари билан маслаҳат қурди, бу кенгашда улар, ҳозирча Кипрга қайтмаганмаъқул, деган қарорга келишди; Чимоне ҳа,м, унинг ўртоқлари ҳам бир овоздан Крит оролини танладилар, чунки у ерда кўпчилик йигитларнинг эски ва янги қариндошлари, шунингдек, беҳисоб ер-биродарлари бор эдиким, ҳаммалари, айниқса, Чимоне билан Ифигения ўзларини у ерда бехавотир ҳис қилишлари муқар-рар эди,— шунга кўра улар кемани шу орол томон йўналтирдилар.

Бироқ Чимонега ўз маҳбубасини 'деярли ҳеч бир монеликсиз ўлжа қилиб тутқазган бевафо қисмат, энди бу ошиқ йигитнинг тав-сифга сиғмайдиган шодлигига ҳасад қилиб, уни мудҳиш ва аччиқ мусибатга айлантирди. Чимоне родосликлардан ажралгандан кейин орадан тўрт соатча вақт ўтар-ўтмас кеч кириб қоронғи тушди, Чимоне шу ешга етиб, умрида бironта ҳам тунни бугунгичалик интизор бўлиб кутмаган эди, чунки бу тун унинг умрида энг лаззат-бахШ тун бўлиши керак эди, лекин қоронғи тушиши билан бирдан даҳшатли тўфон кўтарилди, осмон булут билан бурканди, денгиз сатҳида асов шамол ўйнай бошлади, ҳамма саросимага ту'шиб, қай томонга қараб сузишни билмай қолди, кемани тўлқин шундай ўй-натардики, денгизчилар оекда тура олмасдилар, ўз бурчларини бажариш ҳақида-ку, гап ҳам бўлиши мумкин эмас эди. Чимоненинг қандай умидсизликка тушганини тасаввур қилиш қийин эмас. «Худолар, мени яна ҳам мудҳишроқ ўлимга рўбарў қилмоқ уяун армонимни рўебга чиқаришган экан-да, деган фикр келди Чимоненинг хаелига, зеро, енида Ифигения бўлмаганда, ўлим билан юзла-шиш унга осонроқ бўларди. Чимоненинг ўртоқлари ҳам у"мидсизлик-ка тушдилар, Ифигенияни-ку, мутлақо руҳи тушиб кетган эди: у фаред солиб йиғлар ва кема биқинига келиб урилган ҳар бир дол-ғадан юраги орқасига тортиб кетарди. У зор-зор йиғларкан, Чимонени, унинг муҳаббатини энг емон сўзлар билан қарғарди, унинг шоввозлигидан жиғибийрон бўлар ва бу ғазабнок бўронни бошимизга худолар соляпти, деб ишонтирарди: эмиш, Чимоне худо-ларнинг қаршилигига қарамай, Ифигенияни ўзига хотин қилиб олишга журъат этганлиги учун бу офатни йўллаетганмишларки,

энди улар аввал қизнинг қандай ҳалок булишини Чимоненинг кўзи-га кўрсатиб", ундан кейин ўзини шармандаларча нобуд бўлишга маҳкум этармишлар. Денгизчилар тобора қаттикроқ нола чекишиб, шамолнинг тобора зўрайиши оқибатида нима қилишларини била олмай, ҳеч нимани кўрмай қолдилар ва қаеққа кетаетганларини тасаввур ҳам қила олмай, ниҳоят Родос оролига яқин бориб қолди-лар. Улар бу қуруқликнинг Родос эканлигини билмай, шу соҳилга тушиб жон сақлаб қолиш учун ғайри инсоний ғайрат билан ҳаракат қила бошладилар. Толе уларга ер бўлиб, мўъжазгина бир кўрфазга сузиб кирдилар, вале,.бундан хиел вақт олдин Чимоне қўйиб юбор-ган родосликлар ҳам ўз кемаларида шу кўрфазга кириб келган эдилар. Чимоненинг одамлари, бу соҳилнинг Родос ороли эканлигини англаб улгуришмасдан, тонг отиб, осмон чиннидай мусаффо бўлди, шунда улар куни кеча ўзлари қўйиб юборган кемани кўриб қолдилар,— кема камондан ўқ отса етадиган масофада турарди. Бу ҳолдан саранг бўлиб қолган ва мудҳиш фалокатга дучор бўлишига кўзи етган (кейин айнан шундай бўлди ҳам) Чимоне, ҳолимиз нима кечса ҳам майли, барибир бугун тунда бошимизга тушган укубат-дан баттар бўлмайди-ку, деб, қандай қилиб бўлмасин, зудлик билан бу ердан бош олиб чиқиб кетиш керак, деган мазмунда фармон берди. Ва лекин денгизчиларнинг барча уринишлари зое кетди: қаршидан эсаетган пуршиддат шамол, наинки уларнинг кўрфаздан чиқиб кетишига йўл қўйди, балки уларнинг жон ҳолатда уринишла-ркга қарамай, кемани қайтадан соҳилга суриб олиб бориб қўйди. Улар бандаргоҳга яқин келишлари билан ўз кемаларидан тушган родосликлар уларни дарҳол танишди. Шу пайт улардан бири шу яқин ўртадаги қишлоққа югурди ва ўша ерга дам олгани кетган родослик бойвачча йигитлар олдига бориб, тақдир Чимоне билан Ифигенияни ҳам шу ерга олиб келиб ташлади, деб хабар қилди. Ғайратлари жўш урган бойваччалар ўзлари билан бир талай қиш-лоқликларни олганча денгиз бўйига ошиқдилар, шу чоғ ўз ҳамроҳ-лари билан соҳилга тушган ва шу яқин орадаги ўрмонга кириб паноҳ топиш ниятида бўлган Чимоне ҳам, унинг ўртоқлари ҳам, Ифигения ҳам — ҳаммалари қўлга олиниб, қишлоққа олиб борилди. Уша пайтда Родос ҳокими бўлган Лизимах бу ерга бир отряд қурод-ли кишилар билан етиб келиб, Чимоне билан унинг ўртоқларини қамоқхонага олиб кетдиким, денгизда содир бўлган воқеадан воқиф бўлган ва Родос сенатига бу ҳақда арзнома езган куев Пазимунд ' ҳам айнан шуни талаб қилган эди.

Шундай қилиб, эндигина Ифигениясининг висолига етган ва унинг дудоқларидан бир мартагина бўса олишга улгурган бахти қаро ошиқ Чимоне ўз маҳбубасидан яна жудо бўлди. Родослик бой-вучча хонимлар Ифигенияни ўз паноҳларига олиб, унинг кўнглини кўтара бошладилар,зеро, қиз ўзининг ўғирланганидан буен ва тўфон пайтида кўрган-кечирганларидан кейин ҳамон ўзига кела олмасди; хонимлар Ифигенияга то никоҳ куннгача улар билан бўлишни таклиф қилдилар. Чимоне билан унинг шериклари, родослик йигитларки безарар қўйиб юборишгани учун ўлим жазосидан қутулиб қолдилар ва умрбод қамоққа маҳкум зтилдилар, ҳолбуки'

Пазимунд уларга ўлим жазоси берилишини талаб қилаетган эди. Доаҳбусларнинг руҳлари қанчалик тушиб кетганини тасаввур қилиш қийин эмас; вале, Пазимундга келсак, у тўй кунини мумкин қадар тезлаштириш тараддудида эди.

Илло, воқеа айни шу ерга келганда, фалак, Чимонега бениҳоя раҳмсизлик ва адолатсизл-ик қилганидан пушаймон бўлди шекилли, унга қутулиш йўлини топиб берди. Пазимуннднинг Ормизд исмли бир укаси бўлиб, у ҳар жиҳатдан ҳам акасидан қолишмасди, мана шу Ормизд кўпдан бери шу ерлик Кассандра исмли насл-насабли, соҳибжамол бир қизнинг ишқида шайдо бўлиб юрарди, лекин нега-дир тўйлари бир эмас, бир неча бор ҳар турли сабабларга кўра қолдирилган эди. Шуниси ҳам борки, Родос ҳокими Лизимах ҳам Кассандрани бутун вужуди билан севар ва уни кўз остига олиб қўйган эди. Мана, ниҳоят Пазимунд ўзининг сердабдаба никоҳ тўйи арафасида, икки марта сарф-харажат қилмаслик мақсадида, бира-тўла Ормизднинг ҳам тўйини ўз тўйига қўшиб ўтказиб қўя қолишни мақбул кўрди. Шу сабабли у яна Қассандранингота-оналари била* музо'кара олиб бориб,, ахири, уларнинг рози-ризолигини олди, ана шундан кейин, ака-ука Кассандранинг ота-онаси билан биргалик-да: Пазимунд билан Ифигениянинг ва Ормизд билан Кассандранинг никоҳ тўйлари бир кунда бўлиб ўтади, деган қарорга келишди. Бу хабарни эшитган Лизимах жуда қаттиқ ранжиди, зеро, у шояд Ормизд билан Кассандра муросага келиша олмаса, унда Кассандра албатта менга насиб этади, деб мудом қиздан умидини узмай юрарди. Лекин у тадбирли одам бўлгани- учун ўз юрак дардини ошкор қилм'ади ва қандай -қилкб никоҳ тўйини бузиш ҳақида фикр юритиб, ниҳоят, энг тўғри йўл — қизни ўғирлаб кетиш, деган қарорга келди. Унинг ҳукмдор лавозимида бўлганлиги бу ниятини амалга ошириш учун енгиллик туғдирарди ва лекин у, агар ҳокимият тепасида бўл-маганимда, номусимга камроқ путур етган бўларди, деган фикрга келди. Шундай бўлса ҳам барибир узоқ мулоҳазадан кейин муҳаб-бат номус ҳиссиетидан устун чиқди ва нима бўлсаям, Кассандрани ўғирлашга аҳд қилди. Кейин у ўзига кимларни шерик қилиб олиш ҳақида ва режасини қандай қилиб осонликча амалга ошириш ҳақида ўйлаб ўтириб, бирдан ўзи ҳибсга олган Чимоне билан унинг дўст-ларини эслаб қолди ва бундай ишда Чимонедан мақбулроқ ва ишончлироқ шерик топа олмайман, деган фикрга келди.

Шунга кўра, у тунда ўз ҳузурига яширинча Чимонени олиб ке-лишни буюрди ва унга шундай сўзлар билан юзланди: «Чимоне! ' Худолар — севган бандалари учун саховат бирла саодат бахш этгайлар, зеро, улар одамзод шижоатини ва бошларига қанчалик оғир савдолар тушганда ҳам сабот ва матонат билан бардош бер-ганларни ўта донолик билан синаб кўрарканлар, шул бандалари ичидан энг мустаҳиқларини энг сарбаланд армуғон бирла тақдир-лагайлар. Айтмоқчиманки, худолар сенинг ўз-отанг паноҳида яша-ган пайтингдагидан ҳам (отангни эса мен ниҳоятда бадавлат одам сифатида биламан) мустаҳиқроқ тутишингни ихтиер этдилар. Мен Ҳаммасини эшитдим, худолар аввалига муҳаббатнинг аччиқ изтн-роби кўмагида сени нодон бир махлуқдан одамзодга айлантири-

ипти, кейин эса, мана, бошингга оғир мусибатлар солиб, им-зие авахтага ҳибс этдилар-да, бу билан сени, ўша ўлжангга ғуяссар бўлган чоғингдаги бир зумлик хушбахтликдан кейин, аввалги жа-соратинг ва шижоатингнинг пасайган е па'саймаганлигини синамоқ-чи бўлдилар. Агарки, жасоратинг ҳарорати ҳали ҳам пасаймаган экан, унда худоларнинг марҳамати ҳеч қачон, ҳозир сенга бахшида қилишаетганчалик маҳобатли ва саховатли бўлмаган. Уларнинг-марҳамати нимадан иборат эканлигини мен ҳозир сенга баен этгум-ки, сен уни эшитиб, жонлангайсан, руҳан тетиклашгайсан. Пази-мунд сенинг бу бахти қаролигингдан хурсанд, у сенинг ўлимингни иетаяпти ва Ифигения билан никоҳ ўқитиш кунини тезлатиб, сенинг маҳбубангдан ўзи баҳраманд бўлиш учун жон-жаҳди билан тири-шиб етиптики, уни, яъни Ифигенияни фалак аввалига сенга тортиқ қилиб, дилингни хушнуд айлаган, кейин эса, тўсатдан қаҳри қайнаб, уни яна сендан тортиб олган эди. Сенинг қанчалик изтироб чекает-ганингни,— агар чинданам Ифигенияни севсанг, албатта,— мен ўзимдан қиес қилиб биляпман: ўша никоҳ куни Пазимуннинг ука-си Ормизд менинг ҳам қалбимни худди сеники сингари жароҳат-лайди,— чунки Ормизд мен учун жаҳонда энг севимли хилқат бўлган Кассандрага уйланмоқчи. Ушбу офатни, мана шу тақдир-нинг бевафолигини бартараф қилмоқ учун сен билан биз яна ўшал тақдирнинг иродасига суянган ҳолда ягона бир воситадан фойдала-нишимиз'мумкинки, у ҳам бўлса, руҳан тетик бўлишимиз, забардаст билакларимиз эса шамшир тутган бўлмоғи лозимдир, бунинг оқи-батида сен маҳбубангни иккинчи маротаба ўғирлашинг учун ўзинг-. га йўл очишинг лозим бўлади, мен эсам, ўз дилбаримни биринчи маротаба ўғирлашга журъат этгум. Хулласи калом, агар сенинг орзу-армонинг озодликка чиқиш тўғрисида бўлмаса-ю,— билишимЧа, маҳбубангсиз озодликнинг сен учун ҳеч бир қадр-қиммати бўлмаса керак,— ўз севгилинг билан қовушиш бўлса, унда меникг ташаббу-симга ҳамдам бўл, шунда худолар ерингни қайтариб беришгай».

Бу сўзлар Чимоненинг маҳзун руҳини кўтариб юборди ва шу заҳотиеқ ҳукмдорга бундай деб жавоб айлади: «Лизимах! Модоми-ки, мен в.аъда қилинган туҳфага мушарраф бўлар эканман, бундай ишда мендан саботлироқ, садоқатлироқ дуст топа олмайсаи ўзингга, бинобарин, сен ўша ишингни дадил топширавер, ўшанда менинг қандай мўъжизакор жасорат соҳиби эканлигимга шоҳид бўласан.».

Лизимах ҳам унга бундай деди: «Индинга иккала келинчак биринчи марта ўз эрларининг уйига қадам қўядилар; *кечга* томон ўша ерга биз ҳам: сен — ўзингнинг қуролланган ўртоқларинг би- лан, мен — ўзимнинг ишончли одамларим билан кириб борамиз, тўйнинг авжи қизиган пайтида биз иккала келинчакни олиб қоча-миз-да, уларни менинг махфий фармонимга биноан сафарга жўнаш-га шай бўлиб турган кемага олиб чиқамиз; бизга монелик қилган-ларни эса, битта қўймай кириб ташлаймиз».

Бу режа Чимонега маъқул тушди ва у белгиланган вақтни авах-тада хотиржам кута бошлади.

Никоҳ тўйи муносабати билан ғоятда зўр ва дабдабали маърака уюштирилди; ака-ука куевлар уйининг ҳар бир гўшасида шодиена,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

йин-кулги авжга минган эди. Белгиланган соатда қизларни иб қочувчилар шай бўлиб туришди, шунда Лизимах ерикларини бундай ишга даъват этиш мақсадида уларга катта нутқ сўзлади, сўнгра Чимоненинг ҳам, ўзининг ҳам ўртоқларини — ҳаммалари кийимла-ри ичига яроқ яширган эдилар,— учта гуруҳга бўлди ва б'ирон кор-ҳол бўлгудек бўлса, ўзларининг кемага чиқиб олишларига ҳеч ким халал бермасин учун гуруҳлардан бирини бандаргоҳга йўналтирди, иккинчи гуруҳни, тўйхонанинг эшигини ҳеч ким ичидан беркитиб олмасин еинки уларнинг бу ердан чиқиб кетишларига бирон восита билан тўсқинлик қилмасин, деган маҳсадда, Пазимунд уйининг куча эшиги олдига қўйди, учинчи гуруҳга эса ўзи бллан Чимоне бош-чилик қилга.н" ҳолда зинадан кўтарила бошлади. Улар залга киришиб, икки келинчакни ва яна кўпгина бошқа аелларни тўкин дастурхон теграсида -ўзларига муносиб ерларда ўтиришганини кўришди-ю, Лизимах билан Чимоне столларни ағдариб, устидаги ноз-неъматларни сочиб, ўз маъшуқаларига ташландилар, сўнг уларни шерикларига қўлма-қўл узатдилар-да, уларни елканларини шиширнб, сафарга шай бўлиб турган кемага зудлик билан олкб боришни буюрдилар. Келинчаклар юм-юм йиғлаб, фаред чека бош-ладилар, меҳмонга келган аеллар, чўрию хизматкорлар дод солиб йиғлаб, бутун уйни бошларига кўтардилар. Бу орада Чимоне билан Лизимах, шунингдек, уларнинг шериклари ҳам шамширларини яланғочлаганча ҳеч қандай қаршиликка дуч келмай, зина бошига етиб бордилар,.зеро, ҳамма улардан қўрқиб, йўл бўшатарди. Улар зинадан тушаетганда эса, Пазимундни кўриб қолдилар, у

хотинлар-нинг қий-чувини эшитган ва шу боисдан каттако таеқ ушлаб зинадан чиқиб келаетган эди, лекин Чимон шамшири билан унинг бошини чопиб, икки паллага ажрати юборди, Пазимунд тил торт-май ўлди. Чимоне акасига ердамга югуриб келган бахти қаро Ормиздни ҳам даф қилди, бу қутилмаган меҳмонларга ҳамла қил-моқчи бўлганларни эса, Лизимах билан Чимоненинг шериклари е жароҳатладилар, е улоқтириб ташладилар. Лизимах билан Чимоне қон ва кўз ешга ғарқ бўлган, нолаю фаредга тўлган бу хонадонни тарк этиб, эришилган зафар лаззатидан сархуш бўлиб, ҳеч қандай монеликка учрамай бандаргоҳга етиб олдилар, маҳбубалари олдин-роқ олиб келинган кемага барча шериклари билаи чиқдилар ва то одамлар келинчакларни халос этмоқ учун қўлларига қурол олиб соҳилга етиб келишгунча, улар шод-хуррамлик билан сузиб кетиб бўлган эдилар.

Улар Крит оролига етиб бориб, қариндош-уруғлар.и, ер-биро-дарларини хушнуд этдилар ва тўй-томоша қилиб, ўз маҳбубаларига уйландилар-да, ўша ерда ўз бебаҳо муздлари билан лаззатлакиб яшай бошладилар. Шу воқеадан кейин анча вақтгача Кипр билан Родос ўз ҳаловатини йўқотиб қўйди. Ниҳоят, у томондан ҳам, бу томондан ҳам хешу ер-дўстлар ўртага тушишиб, ахири бир неча муддат қувғинда яшаган Чимоне билан Ифигениянинг Кипрга, Лизимах билан Кассандранинг эса, Родосга қайтишига муваффақ бўлдилар; бундан кейин яна узоқ йиллар давомида тўртовлари ўз ватанларида роҳату фароғатда умр кечирган эканлар.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Костанца исмли қиз Мартуччо Гомитони севади; маҳбубининг ҳалок бўл-ганини эшитиб, ғамга ботади ва елғиз ўзи қайиққа тушиб, ўзини денгиз тўлқини ихтиерига топширади, шамол унинг қайиғини Сўза соҳилига олиб бориб қўяди; орадан бир қанча вақт ўтгач, қиз Тунисда Мартўччони соғ-саломат ҳолда кўради, Мартуччо ўз севгилисини танийди; бу ҳижрон даз-рида Мартуччо қиролга воно маслаҳат бериб, унинг муқарраби бўлиб олган экан: энди у Костанца билан никоҳдан ўтади ва беҳисоб мол-давлат орт-тириб Липарига қайтади

Панфило ўз қиссасини ниҳоясига етказди, қиролича қиссани жуда маъқуллади-да, ҳикоя қилиш навбатини Эмилияга берди, Эмилия шундай ҳикоя бошлади:

— Чинакам ҳиссиет муносиб туҳфага мушарраф бўлса, биз қу-вонмоғимиз лозим, модомики муҳаббат — нохуш эмас, балки акса-рият пайтда хушбахт ҳиссиет экан, мен кечаги қиролимизнинг фар-монига итоат этгандан кўра, бугунги қироличамизнинг амрларини жон-жон деб.бажо айлагум, зеро, қироличамиз тавсия этган мавзу устида фикр юритиш мен учун кўпроқ нашъалидир.

Алқисса, хушфеъл хонимлар, маълумингизки, Сицилия ороли яқинйда Липари номли жажжи оролча бор, мана шу оролчада яқин-гинада шу ерлик олиҳиммат кишилардан бирининг фарзанди Костанца исмли соҳибжамол қиз яшарди, шу оролнинг фуқароси бўл-миш Мартуччо Гомито исмли ўз касбининг устаси, хушсурат, диенатли йигитча эса, у қизни чин юракдан севиб қолган эди. Костанца ҳам унга кўнгил қўйган эдиким, бутун фикру хаели-шу йигит-да эди. Мартуччо Костанцага уйланишни ният қилиб, қизга, отанг-дан оқ фотиҳа ол, деб айтди, бироқ қизнинг отаси, Мартуччонипг камб.ағал тоифадан эканлигини пеш қилиб, бунга рози бўлмади. Фақат камбағаллиги туфайли илтимоси рад этилган Мартуччо ўз хешлари ва ер-дўстлари билан келишйб, мўъжазгина бир кеманм жиҳозлади-да, агар бойимасам ҳеч қачон Липарига қадам қўйман-ман, деб онт ичиб, денгизда қароқчилик қила бошлади ва Берберин соҳиллари бўйлаб сузиб, ўзидан заифроқ бўлган жамшш кемалар-га ҳужум қила бошлади. Бу ишда унинг қўли баланд келиб, босар-тусарини билмай қолдики, цисқа муддат ичида у шериклари билан бирга беқиес даражада бойиб кетди: энди қароқчиликка барҳам бериб, ўзини тийса, айни муддао бўлурэди-ю, лекиночкўзликҳамон унга тиним бермасди; ахири воқеа шу билан тугадики, бир кун уларга сарацинлар ҳужум қилдилар ва уларнинг қаршиликларини бартараф қилиб, ҳаммаларини ҳибсга олдилар, мол-давлатларини торож қ«лдилар, деярли жами қароқчиларни денгизга улоқтирди-лар, кемани чўктирдилар, Мартўччони эса, Тунисга олиб кетиб зин-донга ташладилар, натижада у бу ерда узоқ муддат бандилик азобини чекиб етди.

Липарига эса, бир эмас, икки эмас, жуда кўп ва ҳар хил одам-лар, Мартуччо ҳам, унинг кемасидаги ҳамма одамлар ҳам кема-пс-маси билан чўктирилиб юборипти, деган шумхабар олиб кела

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ғладилар. Мартуччо Липаридан бош олиб чиқиб кетганидан б[illegible]н Костанца ҳижрон азобида қаттиқ қийналиб юрган эди; м[illegible]бубининг кўп қатори нобуд бўлганини эшитгач эса, узоқ кт кўз еши тўкиб, сўнг бу еруғ дунедан бош олиб кетишга ахд қилди, илло, ўз жонига қасд қилишга юраги дов бермаганлиги туфайли, оқибати муқаррар ўлимга олиб борадиган бирон йўл тутмоқчи бўлди. Шундай қилиб, ҳеч кимга сездирмасдан, тунда ота уйидан бош олиб чиқиб кетиб, бандаргоҳга борди, бу ерда у кемалардан хиел нари-роқда турган елканли бир қайиқни тасодифан кўриб қрлди,— афти-дан, бу балиқчилар қайиғи бўлиб, эгалари эндигина денгиздан сузиб келишган ва қайиқни шу ерда қолдиришган эди. Костанца, барча оролликлар сингари денгизчилик ҳунаридан хабардор эди, шу боисдан у қайиққа сакраб тушди-да, эшкак эшиб, соҳилдан олислаб кета бошлади, сўнг у елканни кўтарди, эшкакларга ҳам, рулга ҳам қўл теккизмай,*узини шамол ихтиерига топширди, зеро^у ҳеч ким бошқармаетган бу бўш қайиқни шамол е ағдариб юбораДи, е бўлмаса, бирон қояга олиб бориб уриб чилпарчин қилади, деган умидда эдиким, Костанца на у ва на бў*тақдирда, истаса-истамаса, барибир, денгиз қаърига чўкиб кетиши муқаррар эди. Шу ўй билан у қайиқ тубига етиб, епинғичига боши билан бурканганча юм-юм йиғлай бошлади.

Ҳолбуки тақдир унинг пешонасига бошқа нарсаларни битган экан: енгил трамонтака[1] эсар, денгиз сокин, қайиқ чайқалмасди, оқибат шамол эртаси куни кечгача қайиқни Тунисдан юз миляча юқорироқдаги Суза шаҳри жойлашган ерга олиб бориб қўйган эди. Костанца учун бошини қайиқдан кўтариб қарашнинг ҳеч ҳожати йўқ эди, у ўрнидан кўтарилмасликка ўзига-ўзи сўз бериб қўйган эди, мана шунинг учун ҳам у ўзининг денгизда эмас, балки-кўпроқ қуруқликда эканлигини англамади ҳам. Қайиқ келиб соҳилга тумшуғи билан урилган чоғда, шу атрофда тасодифан бир ғариба аел ғивирсиб, офтсбга ейилган балиқчилар тўрини йиғаетган эди. Елкани туширилмаган қайиқни соҳилга келиб урилишига йўл қў-ниб қўйишгани аелга ғалати туюлди ва у балиқчилар ухлаб қолиш-ган чоғи, деб ўйлаб, қайиқ тепасига келди, аммо қайиқда қотиб ухлаб етган бир қиздан бўлак ҳеч кимни кўрмади; аел уни бир неча бор ҳойҳойлаб чақириб, ахири уйғотди ва унинг либосидан хрис-тиан эканлигини тушуниб, итальян тилида, елғиз ўзинг бундай сафарга чиққани қандай юрагинг дов берди, деб сўради. Костанца итальянча гапни эшитгач, тескари эсган шамол мени яна Липарига қайтариб Олиб бориб қўйибди-да, деб ўйлади ва сапчиб ўрнидан туриб, теварак-атрофга кўз югуртирди, вале, гарчи шундоққина денгиз бўйида турган бўлса ҳам бу ернинг бегона жой эканлигини тушунди ва аелдан ўзини қаерга келиб қолганини сўради.

«Сен, қизим, Бербериядасан, Сузага яқин ердасан»,— деб жавоб қилди аел.

Костанца, худо унга ўлимни раво кўрмаганидан қаттиқ ранжи'б, ўз иффатининг поймол бўлишидан қўрқиб, тамомила саранг бўлиб

[1] Т р а м о н т а н а — шимолдан эсган шамол. *(Тарж.)*

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

(Тарж.)

лди ва қайиқ четига ўтириб олиб, юм-юм йиғлай бошлади. Саҳо-ватли аелнинг унга раҳми келиб, ўзкулбасига таклиф қилди, боши-нисилади, шунда Костанца унга юрагини ериб, ўзининг не сабаб-ларга кўра бу еқларга келиб қолганини айтиб берди. Меҳрибон аел қизнинг икки кундан буен туз тотмаганини эшитиб, ялиниб-ел-вориб уни бир бурдагина суви қочган нон билан балик/ ейишга ва сув ичишга ундади. Костанца ундан: ўзингиз кимсиз, нега итальян-ча гапиряпсиз, деб сўради. Аел ўзини трапанилик[1] экани, исми Карапреза бўлиб,. христиан балиқчиларига чўрилик қилишини сўзлаб берди. Костанца аелнинг исми Карапреза эканлигини билиб, кўнгли ғаш бўлишига қарамай, ўзи ҳам сабабини билмай, бу исм-нинг хосияти яхши бўлади, деб ўйлади ва вужудида ўзи учун ҳам ҳали мубҳам бўлган бир умид учқуни чақнади-ю, энди унчалик ўлгиси келмай қолди. Костанца" ўзининг кимлиги ва қаерданлигини айтмай, бу саховатли аелдан, еш умрига раҳм қилишини ва қандай қилса, номусини сақлаб қОлиш йўлини ўргатишини худонинг зорини қилиб сўради.

Карапреза Костанцанинг дардини эшитгач, унга раҳми келиб, ўз кулбасида қолдирди-да, ўзи ғизиллаганча тўрларини йиғиштир-гани кетди, кейин қайтиб. келиб, қизнинг елкасига ўз епинчиғини ташлади-да, уни Суза шаҳрига бошлаб кетди, улар шаҳарга кириб боришганида эса, аел шундай деди: «Костанца! Мен бу ерга тез-тез келиб, бир оққўнгил мусулмон аелнинг уй-рўзғор ишларига қара-шиб тураман, сени шу аелнинг қощига олиб бормоқчиман: у — жуда кўнгилчан кампир, ундан яхшилаб илтимос қиламан, сен ишонавер: у сени албатта уйига киритади, кейин у сени ўз қизидай меҳр билан парвариш қилади, фақат сен ҳам унинг кўнглига еқишга, унинг м.еҳ-рини уйғотишга ҳаракат қилгин, шунда худо марҳаматини сендан дариғ тутмайди».' Шундай деди-ю, қизни кампирникйга бошлаб борди.

Кексайиб қолган мусулмон аел Карапрезанинг гапларини тннг-лаб бўлиб, Костанцага тикилиб қарадй-да, йиғлаб юборди, сўнг уни бағрига босиб, пешонасидан ўпди ва ўз уйига бошлаб кирди, бу уйда унинг ўзидан бошқа яна бир неча нафар аел истиқомат қилар-ди-ю, илло, бironта»ҳам эркак зоти йўқ эди; аеллар чеварлик қили-шар, шоҳидан, хурмо дарахтидан ва теридан турли-туман буюмлар тикишар-ясашарди. ОраДан бир неча кун ўтар-ўтмас Костанца баъ-зи ҳунарларни ўрганиб олди, ҳамма билан бирга ишлай бошлади ва саховатли бека билан чевар аелларнинг меҳр ва илтифотига мушар-раф бўлдиким, бунга тааҗжуб қилмай туриб бўлмасди. Қисқа вақт' ичида аеллар унга ўз тилларини ҳам ўргатиб қўйишди.

Шундай қилиб, Костанца Сузада яшаб тураверсину гапни унинг оила аъзоларидан эшитайлик; улар қиздан ҳеч қандай хабар топи-ша олмагач, уни . ўлдига чиқаришиб, аза очдилар, бу ўртада эса, гранадалик бир иқтидорли акобир йигит, Тунис давлати менин'г салтанатим, деб овоза тарқатиб, бу давлатни маҳв этиш мақсадида Тунис султони Маликулабдул устига лак-лак лашкар йўллади.

'. Т р а п а н и — Сицилиянинг ғарбий соҳилидаги шаҳарча.

Бу ҳақдаги овоза ҳатто зиндон қаърига ҳам сингиб кириб б[illegible]ди, Мартуччо Гомито берберияликлар тилини жуда м[illegible]ҳаммал билганлиги учун бу ерда эшитган гапларидан Тунис [illegible]лтонининг мудофаага фаол тайергарлик кўраетганини тушундй-да, зиндонбон-лардан бкрига шундай деди: «Агар султон билан гаплашиш имко-ним бўлганида, унга шундай бир маслаҳат берардимки, оқибатда у албатта бу урушда зафар қучган бўлур эди».

Зиндонбон бу сўзларни нозирга айтди, нозир эса, дарҳол султон-га етказди. Султон Мартуччони олиб келишни буюрди, шунда, менга қандай маслаҳат бермоқчи эдинг, деб сўраган султонга Мартуччо шундай жавоб қилди: «Онҳазрат! Мен сизнинг мамлакатингизда бўлганман, қай усулда жанг қилишингизни ҳам кузатганман,—агар янглишмасам, қўшнингизда энг асосий куч ейандозлардир; гай бундай, агар ғанимингизда камон ўқлари тахчил бўлса-ю, сизда мўл-кўл бўлса, сиз албатта жангда ғолиб чиққан бўлардингиз».

«Агар вазият шундай бўлганида эДи, зафар қозонишимга асло шубҳа қилмаган бўлур эдим»,— деди султон.

«Сиз фақат ихтиер этсангиз кифоя, шаҳриер, бунинг йўли оппа-осон: мана, эшитинг,— деб гапни илиб кетди Мартуччо,— фармон қилингким, камонларга одатдагидан акча ингичкароқ ип ҳозирлаш-син, ўқларнинг думини эса, айнан шу ингичка ипга муносиб қилиб кертишсин, аммо буни ниҳоятда сир тутишсинким, акс ҳолда,.ға-нимлар бундан огоҳ бўлиб, бу тадбирга қарши бирон нима кашф этишлари мумкин. Сизга бундай маслаҳат беришимнинг боисига келсак, у бундай:

ғанимларнинг ейандозлари ўз ўқларини, сизни[illegible] ейандозларингиз эса, ўз ўқларини отиб бўлишгач, ўзингиз яҳ[illegible] тушунасиз, ғаним ейандозлари сизнинг ейандозларингиз от[illegible] ўқларни ва айни пайтда сизнинг камонкашларингиз ғанимл[illegible] отган ўқларни жанг пайтида териб олишга мажбур бўладилар, илло, ғанимлар сизнинг лашкарларингиз отган ўқлардан фойдалана' олмайдилар, чунки уларкинг камонларидаги йўғон из сизнинг ўқла-рингиздаги тор кертикка тушмайди ва'лекин ғаним ўқлари сизнинг навкарларингизга жуда асқотади: зеро, душман ўқларининг думи-даги кертик кекг бўлгаки учун ингичка ип бемалол у кертикка туша қолади. Оқибатда сизнинг лашқарларинғизда камон ўқи кўн-гилга сиққанча бўлади-ю, айни пайтда ғаним ейандозларининг аҳволи танг бўлади».

Султон фаросатли одам эди, шунинг учун у Мартуччонинг ба-маъни маслаҳат бераетганини дарҳол тушунди. У Мартуччо берган маслаҳатга тўла-тўкис амал қилиб, ғаним устидан зафар қучди, Мартуччо эса шу баҳона билан қиролнинг марҳаматига мушарраф бўлиб, сернуфуз ва бадавлат одамга айланди.

Унинг довруғи бутун мамлакатга тарқалди, ана шунда Костанца кўпдан кўнглида ўлдига чиқариб қўйган маҳбуби Мартуччо Гомито--нинг тирик эканлигидан дарак топди, натижада аллақачон сўниб, устини кул босган муҳаббат чўғи бу хушхабардан яна алангаланди, .ушалмай қолган армонига куч ва жон бағишлади. Щунда у саховатли бекасига ўз бошидан кечган жамики воқеаларни батафсил сўзлаб берди-да, қулоғи эшитган хушхабарни ўз кўзлари билан

ўриб ерининг висолига тўйиш ниятида, Тунисга боришни ихтиер этганини айтди. Кампир унинг бу ниятини тўла-тўкис маъқуллади ва худди унинг туққан онасидек иш кўриб, у билан бирга қайиққа ўтириб, икковлари Тунисга равона бўлдилар, Тунисда эса, кампир-нинг бир қариндошиникига тушдилар. Карапреза ҳам уларни куза-тиб борган эди, кампирнинг қариндоши уни Мартуччо ҳақида хабар топиб келишга юборди,—Карапреза одамлардан суриштириб, Мар-туччонинг соғ-саломатлиги, юксак мартабага эришганини билиб келди. Шундан кейин саховатли аел Мартуччога унинг маҳбубаси Костанца шу ерда эканлигини шахсан ўзи хабар қилишни ихтиер этди.

У Мартуччо қошига бориб шундай деди:, «Мартуччо! Липаридан хизматкоринг келган, у меникида турибди,— у сен билан овлоқ ерда гаплашиб олмоқчи. Орага бошқа одамни аралаштиришдан қўрқиб, сенинг олдингга келишни мендан илтимос қилди». Мартуччо аелга миннатдорчилик билдириб, унинг уйига йўл олди.-• Костанца маҳбубини кўриб, севинчдан ҳуш-ини йўқотгудек бўл-ди; у ўзини тия олмай Мартуччога отилди, унинг бўйнидан маҳкам қучиб, бошидан кечирган ўтмишдаги қора кунлар эсига тушиб ва бундай ҳаловатли кунга етишганидан хурсанд бўлиб, товушсиз йиғ-лаб юборди. Мартуччо аввалига турган ерида қотиб қолди — у шу қадар ҳайратда қолган эди, кейин енгил тйн олиб, шундай деди: «О, менинг Костанцам, сен тирикмидинг? Сени дом-дараксиз кетган, деб эшитгандим.ватанимизда сен ҳақингда кўпдан ҳеч ким ҳеч ни-ма билмайди». Шундан кейин у ўпкаси тўлиб, кўз еш қилди, қизни бағрига босиб, ўпди. Костанца ўз бошидан кечирган жамики бахт-снзликларни, шунингдек, муҳтарама кампирнинг уйида қандай ҳаловатда яшаганини бирма-бир сўзлаб берди.

Мартуччо ўз севгилиси билан узоқ вақт суҳбат қилди, ниҳоят у онҳазрат қошига бориб, ҳам ўзининг, ҳам Костанцанинг бошига не савдолар тушганини ҳикоя қилиб берди, сўнгра Костанца билан христиан таомили бўйича никоҳ ўқитишга ижозат сўради. Қирол таажжубланиб, Костанцага одам юборди, унинг гапларини тинглаб, Мартуччонинг гапи чин эканлигига иқрор бўлди. «Сен, дарҳақиқат, бундай эрга мустаҳиқдирсан»;— деди. Сўнг қизга ҳам, Мартуччога ҳам беҳисоб ва бебаҳо тортиқлар инъом этиб, ўз бахтларини ўзлари ихтиер этганча қуришларига ижозат берди. Мартуччо Костанцани ўз қаноти остига олган муҳтарама кампир билан хайр-хўшлашар-кан, Костанцага қилган ҳамма яхшиликлари учун унга чин кўнгил-дан минпатдорчилигини баен қилди, сахийлик билан унга совға-са-лом инъом этди ва: «Сизни худонинг паноҳига тбпширдим»,— деб, йиғидан ҳеч ўзини тия олмаетган Костанца билан унинг хонадонинн тарк этди. Кейин қиролнинг розилиги билан Мартуччо, Костанца ва ўз хизматларига олишган Карапреза тезсузар кемага чиқдилар, боди мурод эсаетган бўлгани сабабли улар тез орада Липаркга етиб келдилар, бу ерда уларни таърифга сигмайдиган зўр тантана билан кутиб олишди. Кейин Мартуччо Костанцага уйланди, бутун элга зиефат бериб тўй-томоша қилди; алқисса, улар яна узоқ йиллар ўз иқболларидан лаззатланиб, фароғатд кун кечирган эканлар.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

3

Пьетро Боккамсщца билан Аньолелла ўэаро тил бириктириб, уйларидан қочишади; уларга қароқчилар ҳужум қилишади; Аньолелла, ўрмонга қочиб яширинади, кейин уни қалъага олиб боришади; Пьетро гарчи қароқчилар қуршовида қолган бўлса ҳам улардан қутулишга муваффақ булави; сў.гг бошидан бир қптор синовларни ўтказиб, ахири у ҳам қалъага келади ва бу ерда Аньолелла билан учрашади, унга уйланади, кейин бирго/шкда Римга

қайтадилар

Эмилиянинг қиссасини ҳамма бир овоздан маъқуллади. Қиро-лича қиссанинг тугаганига ишонч ҳосил қилгач, ҳикояхонлик нав-батини Элиссага берди, Элисса шундай гап бошлади:

— Эъзозли хонимлар! Кунларникг бирида икки ошиқ-маъшуқ ўзларининг бемулоҳазаликлари туфайли мудҳиш бир тунни бошла-ридан кечирган эдилар,— ҳозир шу воқеа эсимга тушиб. кетди,— илло, бу тун кетидан келган беҳисоб кунларнинг ҳаммаси саодатли кунлар бўлгани учуй ҳикоям бугунги мавзуимизга мос тушади, демакки, уни ҳикоя қилиб берсам бўлади, деган фикрдаман.

Бир замонлар бутун жаҳоннинг боши бўлган, аммо эндиликда бор-йўғи унинг думига айланган Рим шаҳрида бундан хиел олдин-роқ Пьетро Боккамацца исмли бир йигит яшаган эди, у бутун шаҳарга таниқли ғоятда мўътабар бир оиланинг фарзанди бўлиб, рутбаси паст бўлса ҳам Рим

аҳлининг ҳурматига сазовор бўлган Жильоццо Сауллo дега бир зотнинг Аньолелла исмли соҳибжамол фусункор қизи ошиқ бўлиб қолган эди. Пьетро у қизга ўзи шайдо бўлиш била бирга, қизнинг ҳам уни шундай эҳтирос билан севиши-га муяссар бўлди. Натижада, бу ишқ алангасида лов-лов енган йи-гит ўз маҳбубаси висолига эришиш иштиёқида чекаетган оғир азоб-1а ортиқ бардош беролмай, қизникига совчи юборди. Бундан хабар топган Пьетронинг барча қариндошлари унинг олдига келишиб, бу хатти-ҳаракати учун йигитни юмматалашиб, қаттиқ койиб беришди, бундан ташқари, улар Жильоццо Сауллога ҳам одам юбориб, Пьет-рога розилик бера кўрма, барибир сени дуст деб ҳам, хеш деб ҳам тан олмаймиз, деб айтиб қўйишни буюришди. Уз орзуси сарҳадига олиб борадиган бу ягона йўлга гов тушганини курган Пьетро ғам-андуҳдан ҳушини йўқотиб қўйгудай бўлди. Агарда Жильоццо оқ фотиҳа берганидаям, у ўз қариндошларининг гапига ҳам қулоқ солиб ўтирмай, қизга уйланган бўларди. Шундан кейин, Пьетро ҳар қандай тўсқинликларга қарамай, қиз билан қовушишга .қатъий аҳд қилди, энди бунинг учун ягОна йўл: қизнинг розилиги'ни олиш эди. У ўртада турган одам орқали қизнинг ота уйидан бош олиб кетишга рози эканлигини билди-да, у билан гапни бир ерга қўйиб, Римдан қочиб чиқнб кетадиган бўлишди. Пьетро сафар тараддудини кўриб қўйиб, бир куни тонг палласида йўлга отланди ва икковлари иккита отга минишиб, Аланьи томон равона бўлишди, у ерда Пьетронинг содиқ дўстлари бор эди. Йўлда уларнинг бир-бирлари билан яқин-лашишга имконлари бўлмади — улар таъқибдан қўрқишарди, шунинг учун ҳозирча бир-бирларига муҳаббат изҳор зтиш ва аҳен-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

аҳенда ўпишиш билан чекланиб, шитоб билан кетиб борарди-лар.

Аксига юриб, Пьетро йўлни яхши билмасди, шунинг учун улар Римдан саккиз миляча узоқлашишганида, ўнгга кетган йўлдан юриш ўрнига чапга бурилишди. Улар ҳали икки миля ҳам йўл босиб улгуришгани йўқ эди, қаршиларида бир қаср кўрииди,— қаср аҳли буларни кўриб қолди ва у ердан ўн икки нафарча қуролланган одам отилиб чиқди. Улар жуДа яқин келиб қолишгандагина 'қиз уларни кўриб қолди ва: «Қоч, Пьетро! Бизга ҳужум қилишмоқчи!»— деб қичқирди-да, ўзи эгарнинг қошидан маҳкам ушлаганча отини ниқ-таб, нарироқдаги қуюқ ўрмон сари ҳайдади, от ҳам фалокатни сезиб, елдай учиб кетди.

Пьетро йўлни кузатиш ўрнига ўз маҳбубасидан кузини узмай борарди,— шунинг учунам қуролланган кишиларни ундан олдин қиз кўриб қолган эди, Пьетро олазарак бўлиб, қиз айтган одамлар-ни қидиргўнча улар етиб келиб, уни ўраб олдилар, отдан тортиб туширдилар ва: «Кимсан?» — деб сўрадилар, Пьетро ўзининг ким-лигини уларга баен қилгач, улар ўзаро кенгашиб, шундай хулосага келдилар: «Демак, бу — душманларимизнинг. дўсти экан. Нимасига бош қотирамиз? Кийимини ечдириб, отини тортиб оламизу ҳамма Орсиниларнинг зиддига, ўзини мана бу эман дарахтларидан бири-нинг шохига осамиз». Улар шундай ҳукм чиқариб, Пьетрога ечи-нишни буюришди. Ва лекин Пьетро энди қочиб қутула олмаслигига кўзи етиб, либосларини еча бошлаганда, ҳеч кутилмаганда бирдан йигирма беш нафарча келадиган одам: «Улим йўлтўсарларга! Улим!» — деб қичқириб, пистирмадан отилиб чиқди-да, Пьетрони жабрлаетганларга ҳамла қилди. Ғафлатда қолган босқинчилар Пьетрони қолдириб, ўзларини ҳимоя қилишга ўтган эдилар, бироқ рақибнинг кучли эканлигини кўриб, тирақайлаганча қоча бошлади-лар, ҳужум қилганлар ҳам уларнинг орқасидан қува кетдилар. Шунда Пьетро шоша-пиша буюмларини йиғиб, отига сакраб минди-да, боя Аньолелла от чоптириб кетган томонга ўзи ҳам отини шамолдек елдириб кетди. Ниҳоят, у бояги босқинчилар қўлига еинки босқинчиларга пистирма қурганлар чангалига иккинчи марта тушиш хавфи энди йўқлигига ишонч ҳосил қилгандан кейингина теварак-атрофига кўз югуртириб, на бирон йўл, на бир сўқмоқ, на от туеқларининг изини курди,— унинг севикли ери ғойиб бўлган эди, шунда у дили вайрон бўлиб, ғамга ботиб ўрмонда зир югурди, еринииг етини атаб чақириб, ҳўнг-ҳўнг йиғлай бошлади. Лекин унинг бу нолаларига фақат сукунат жавоб бўлди, шунда унинг бо-ши қотиб нима қиларини билмай қолди: орқага қайтай деса, хавфли; олдинга юрай деса — қаердан бориб чиқишини билмайди.: Булардан ташқари у яна, ваҳший ҳайвонлар ҳужумидан қўрқиб, ҳам ўзидан, ҳам Аньолелладан хавотирланарди, ҳаттоки, ҳалитдан қизни айиқ топтагандек е бури ғажиб кетгандек туюла бошлади ун-га. Вечора Пьетро шу аҳволда кун бўйи ўрмон кезиб, овозининг бо-рича бақириб, Аньолелланинг отини атаб чақириб юраверди ,ўзини жудаям ичкарилаб кетгандай ҳис қилганда, яна орқага қайтди;»ниҳоят, тинмай бақириб-чақиришдан, кўз еш тўкишдан, қўрқув ва

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

очликдан унииг шу қадар мажоли қуридики, ортиқ йўл босишга қо-ди қолмади. Бу орада қоронғи ҳам тушди, Пьетро ҳайвонлар ҳужумидан эҳтиет бўлиш мақсадида, энг азим туп бир эман дарахтини топиб, вақт ғаниматда отдан тушишни, отини шу дарахтга боглаб, ўзи дарахт устига чиқиб олишни маъқул курди. Бир оз фурсатдая кейин ой чиқди, ўрмон сал еришди ва лекин Пьетро дарахтдан йи-қилиб тушишдан қўрқиб, мутлақо мижжа қоқмади; шуниси ҳам б'орки, у ухлашдан қўрқмаган тақдирда ҳам Аньолелла ҳақидаги машъум хаеллар унинг уйқусини қочириб юборган бўларди, шу б.оисдан у бутун тўнни йиғлаб, нола чекиб, шум толсга лаънат ўқиб, бедор ўтказди.

Энди гапни қиздан эшитинглар; боя сизларга айтганимдек, у бутун ихтиерини отига ҳавола қилиб, қуюқ ўрмонга шу қадар ичкарилаб кириб кетган эдики, кейин унга қай томондан кириб боргани-ни ўзи хам ҳеч аниқлай олмай қолди. Шунинг учун у ҳам худди Пьетрога ўхшаб, кун бўйи хилват ўрмон ичида адашиб, гоҳ олдинга юриб, гоҳ орқага қайтиб, тентираб юраркан, нола чекиб, фаред со-либ пеиюнаси шўрлигидан зор-зор йиғларди. Пьетродан эса ҳамоя дарак йўқ эди; ахири, кечга томон оти бир сўқмоқ йўлга чиқиб, шу сўқмоқдан юриб кетди, икки милядан ортиқроқ йўл босгандан кейин, олдинда бир кулба кўринди, Аньолелла буни кўриши билан шу кўлба томон от қўйди, яқин бориб, кулба олдида турган кекса бир чол билан унинг қартайган хотинига кўзи тушди.

Чол билан кампир қизнинг елғиз эканлигини кўриб, ундан сўрадилар: «Елғиз ўзинг бемаҳалда бундай овлоқ ерга қандай келиб қолдинг, қизим?»

Қиз юм-юм йиғлаб, ўрмонда. ҳамроҳларидан қолиб кетганини аитди ва Аланьигача бу ердан олисми, деб сўради. Марҳаматли қ'ария унга жавобан бундай деди: «Қизим, бу йўл Аланьига олиб бормайди, Аланьи бу ердан ўн икки миля нарида».

«Шу яқин ўртада бирон қишлоқ-пишлоқ йўқмикин, мен у ерда тунаб қолСам?»— деб сўради қиз.

«Биздан энг яқин қишлоққа кун бўйи отда юриб ҳам етолмай-сан»,— деб жавоб қилди оққўнгил чол.

«Модомики қишлоққа етиб бора олмас эканман, худо йўлига, уйингизда тунаб қолишимга ижозат берсангиз!»—деб ■ елворди Аньолелла.

«Гап бундай, қизим,— деди оққўнгил чол.— Сени жон-жон деб уйимизга қўямиз, илло, огоҳлантириб қўйишимиз керак: ўрмонда кечаю кундуз бадният кишилар галаси санқиб юрибди — гоҳ итти-фоқчиларимиз, гоҳ ғанимларимиз бўлиб чиқишади улар, лекин ҳам-малари ҳам бошга битган бало ва зараркунандалардир. Айтмоқчи-манки, башарти, фалокат юз бериб, ўша шум одамлар бостириб келиб қолишса-ю, сени кўриб қолишса,— ўзинг ниҳолдаккина, яна кўҳликкина қиз экансан,— унда номусингни поймол қилишади, биз бўлсак, сенга ҳеч қандай кўмак бера олмаймиз. Бу гапларнн айтишимиздан мақсад, кейин биздан ўпкалаб юрма, демоқчимиз».

Чолнинг'сўзлари Аньолеллани чўчитиб қўйган бўлса ҳам вақт алламаҳал бўлиб қолганлигидан, у чолга шундай сўзлар билан юз-

ланди: «Худо хоҳласа, сизларни ҳам, мени ҳам фалокатдаи уз па-
чоҳида асрагай, лекин башарти Ш} юз бергаи тақ-
дирда ҳам ўрмонда ваҳший ҳайвонларга ем бўлганимдан кўра, одамлар қўлида азоб чекиб ўлганим афзал».

Шундай дея у отдан тушиб, фақир чолнинг кулбасига кирди, уй эгалари ўзларининг евғон таомларини қиз билан баҳам кўрди-лар, кейин у эгнидаги кийими билан чол-кампир енига, уларнинг .ғарибоиа тўшакларига етди ва бутун тун бўйи оғир-огир хўрсиниб, ўзининг шумтоле эканлигидан, шунингдек, Пьетронинг ҳам бе-бахтлигидан юм-юм йиғлади, зеро, у Пьетрони нобуд бўлган деб ўйларди. Тонг отишига озгина қолганида бирдан от туекларининг қаттиқ дўпир-дўпири эшитилди; Аньолелла дик этиб туриб, кулба орқасидаг-и кенг ҳовлига отилиб. чиқди, у ерда тур'ган пичан ғара-мини кўрди-ю, келаетган одамлар кўзидан ўзини олиб қочиш учун ту ғарам ичига яширинишга ошиқди. У ғарам ичига киришга эн-дигина улгурган эди ҳамки, бу ерга етиб келган одамлар — булар қароқчилар галаси эди — кулба бўсағасида тўхтадилар ва эшикни очинглар, деб қичқира бошладилар, кейин кулбага кириб, ҳовли-даги эгарлоғлиқ от кимники, деб сўрадилар.

Қизнинг яширинишга улгурганини пайқаган нуроний чол бун-
дай жавоб қилди: «Уйимизда биздан бўлак ҳеч зоғ йўқ. Бу от, чамаси, эгасини йўқотиб қўйган бўлса керак, кеча кечқурун узи югуриб келиб қолди, биз уни бўриларга ем бўлмасин деб ҳовлига
олиб кириб қўйгандик». •

«Эгасиз от экан, демак уни ўзимизга оламиз»,— деди уларнинг бошлиғи.

Шундан кейин, қароқчилар уйнинг ҳар томонига ейилишиб, ҳамма еқни тинтий бошладилар, айримлари ҳовлига чиқишиб, қалқону найзаларини бир ерга ғуж қилиб тираб қўйишди, улардан битта қўли қичигани эса, пичан ғарамига найза отиб, сал бўлмаса, у ерда яшириниб етган Аньолеллани ўлдириб қўяезди, қиз дод деб юборишига сал қолди: найза унинг кўйлагини йиртиб, чап сийнаси енидан шундай сийпалаб ўтиб кетди ва наздида, гўе кўксига санчилгандек туюлдики, шунда чинқириб юборай деди, аммо ўзининг қаерда етганини эслаб, тишини-тишига қўйди- Қароқчилар ҳар ср-ҳар ерга даврa қуриб ўтиришиб тановул қилишга кириш-дилар, улар эчки гўшти ва ҳоказоларни еб, шароб ича бошладилар, кейин улар йўлга отланиб, Аньолелланинг отини ҳам ўзлари билан олиб жўнаб кетдилар.

Уларнинг қораси ўчиши биланоқ саховатли мўйсафид ўз хоти-нига юзланди: «Кечаги меҳмон қпзимиз қани? Мен турганимда ўрнида йўқ эди».

Хотини ҳам уни кўрмаганини айтди, шундан сўнг пкковлари қизни қидиришга тушишди.

Қароқчиларнинг жўнаб кетганпни эшитиб, қиз ғаром орасидан чнқди, оққўнгил чол уни қароқчилар қўлига тушмай омон қолга-нини кўриб, жуда хурсанд бўлиб кетди; бу пайт энди тонг отиб, кун еришган эди, шунинг учун у қизга бундай таклиф қилди: «Ма-на, тонг ҳам отди. Агар хўп десанг, сени бу ердан беш миляча

наридаги қалъага кузатиб қўямиз, у ерда хавф-хатардан холи бўласан, нлло, пиеда юриб боришингга тўғри келади: отингни қароқчилар олиб кетишди». Аньолелла бунга рози бўлди ва уй со-ҳибларига: худо хайрингизни берсин, мени ўша қалъага олиб боринг, доган мазмунда юзланди. Учовлари қалъага равона бўл-дилар ва эрталаб соат етти ярим деганда манзилга етиб борди-

лар.

Қалъа Орсинилар уруғидан бирига қарашли бўлиб, унинг исми Льелло ди Кампо ди Фьоре эди ва Аньолелланинг бахтига, ўша пайтда қалъа соҳибининг рафиқаси — энг саховатли, покиза қалб эгаси — шу ерда истиқомат қилиб турган экан. Қалъа соҳи-баси бир кўришдаеқ Аньолеллани таниди, хурсанд бўлиб кетди ва ундан қандай қилиб бу ерга келиб қолгани сабабини бутун тафск-лоти билан сўзлаб беришни илтимос қилди. Аньолелла ҳсч нимани яширмасдан ҳамма юз берган воқеани хонимга баен қилди. Пьетро қалъа соҳибасининг эри билан қалин дуст эди, шу сабабдан у Пьетрони ҳам яхши танирди, энди унинг бошига тушган мушкул савдони эшитиб, ғоятда қаттиқ хафа бўлди. Модомики, Пьетро қароқчилар қўлига тушган экан, ҳозир энди соғ қолмаган бўлиши керак, деб ишонарди хоним-Шундан кейин у Аньолеллага бундай деди: «Баски, сен Пьетро тўғрисида ҳеч нима билмас экансан, токи сени Римга бехавотир етказишга кафолат бермагунимча, ме-нинг қасримда яшаб туравер».

Энди гапни Пьетродан эшитинг, бу орада у эман дарахти усти-да тамомила умидсизликка тушиб ўтираркан, олди одамлар бир уйқуни олган бир пайтда, тўсатдан, бир гала бўрилар унинг отини қуршаб олди. От бўриларни сезиши билан бошини қаттиқ силтаб, тизгинни узди-да, қочиб кетди, лекин бўрилар қувиб етиб олиб уни чор атрофдан ўраб олдилар-да, гарчи от.бўриларни қанча тишламасин, тепмасин, барибир, уни ерга қулатдилар ва кекирда-ги, қорнига тишларини ботиришиб, бир зумда хомталаш қилиб, еб юбордилар, кейин унинг суякларинигина чиқитга чиқариб, яна изғиб кетдилар. Пьетро ўзининг энг вафодор дўстн, бошига кул-фат тушганда суянчиғи бўлган отидан айрилгач, бутунлай рухи тушиб кетди-ю, энди ҳеч қачон бу ўрмондан омон чиқпб кетолмай-ман, деб ғамга ботди. Бу пайт тонг ғира-шира ериша бошлаган эди, у эса, ҳамон эман устида совуқдан дийдираб, чор атрофга олазарак бўлиб ўтирарди — шунда кўзига бирдан ўзп турган ердан бир миляча нарида шуъла кўринди. Кун батамом еришгандаи кейин у ахири қўрқа-писа ерга тушди ва тўғри ўша шуълани мўл-жалга олиб кетаверди, бир оздан кейин у ланғиллаб енаетган гул-хан қаршнсидан чиқди, гулхан теварагида подачилар ҳангомалч-шиб, овқат еб ўтиришарди — улар Пьетронинг ҳолига ачинишиб, уни ўз давраларига олдилар. Пьетро аввалига тўйиб овқатланди, исиниб олди, ундан кейин подачиларга ўз бошидан кечирган му-сибатларни, қандай қилиб елғиз узи бу еқларга келиб қолганини сўзлаб бердн-да, бу який ўртада, манз'ил қуриш мумкин бўлгая бирон қишлоқ е бир қалъа йўқмн, деб сўрадп. Подачилар, бу ердан уч миляча нарида Льелло ди Кампо ди Фьореннг қалъаси борли-

гини, ҳозир у ерда унинг хотини яшаб турганини айтишди. Пьетро бу хабардан ўзида йўқ хурсанд бўлиб кетди ва подачилардан уни ўша қасрга кузатиб қўйишни илтимос қилди — икки подачи бажо-ну дил бунга рози бўлишди. Қалъада Пьетро ўзининг баъзи таниш-ларини учратди. Лекин у ўзини бехавотир сеза бошлаши билан биринчи навбатда, қандай қилиб бўлса хам тезроқ ўрмонга бориб, Аньолеллани қидиришим керак, деб фикр юрита бошлаган эди, шу чоғ уни қалъа соҳибаси қошига чақириб қолишди, Пьетро дарҳол ўша ерга кирди, кирди-ю, кўзи Аньолеллага тушиб, суюнгани-дан терисига сиғмай кетди. У сал бўлмаса қизни бағрига ҳам бо-сарди-ю, аммо қалъа соҳибасидан ийманди. Пьетро ғоятда бахтиер эди. Аньолелланинг ҳам бахти уникидан қолишмасди.

Муҳтарама хоним Пьетро билан саломлашиб, уни хуш курди, лекин йигит ўзи тўғрисида ҳамма гапни бир бошдан сўзлаб бер-гандан кейин, хоним, ўз хешлари сўзи'га қулоқ солмагани учун ун-дан қаттиқ ранжиди. Ва лекин Пьетрони ниятидан қайтариб бўл-маслигини, қиз ҳам уни астойдил севишини кўргач, хоним бундай хулосага келди: «Э, менга нима-я? Икковлари бир-бирини севиш-са, бир-бирларини яхши билишса, икковлари ҳам эрйм билан яхши мулоқотда бўлишса, ниятлари ҳам хайрли бўлса, ундан кейин, худонинг ўзи шуни хоҳлаган бўлса керакки, йигитни сиртмоқ-дан, қизни найза зарбидан, икковларини эса — ваҳший ҳайвонлар ҳамласидан асрабди. Демак, тақдири азал ўзи шу бўлса керак». Шундан сўнг, у ошиқ-маъшуққа юзланди: «Турмуш қуринглар, мен сизларни ҳимоямга оламан, бўлар иш бўпти. Никоҳ тўйини эрим Льелло ҳисобига ўтказамиз, сизларни хешларингиз билан яраштиришни бўлса ўз зиммамга оламан».

Хурсандликдан терисига сиғмаетган Пьетро билан севинчдан боши осмонга етган Аньолелла дарҳол никоҳ ўқитдилар. Муҳтарама хоним уларга бундай овлоқ ўрмонга монанд энг дабдабали тўй-томоша қилиб берди ва келин-куев шу ерда илк бор ўз севги-ларининг ғоятда лаззатли мевасидан тотиб кўрдилар. Яна бир нсча кундан кейин эса, қалъа соҳибаси, Пьетро ва Аньолелла от-ларга минишиб, ищоичли соқчилар ҳимоясида Римга қайтдилар. Пьетронинг қариндошлари ундан қаттиқ хафа эдилар, вале, қалъа соҳибаси уларнинг ҳаммасини яраштириб қўйди; шундай қилиб, Пьетро билан Аньолелла то қариб мункиллаб қолгунларича хуш-бахт ва хушҳаловат кун кечирган эканлар-

4

Мессер Лицио да Вальбона ўз қизининг Риччардо Манарди билан етганини кўриб қолади; Риччардо мессер Лицио билан ярашиб, унинг қизига уйла-
нади

Элисса сукутга толди, қиролича эса, дугоналарнинг Элисса ҳикоя қилган қисса ҳақида айтган мақтов сўзларини тинглаб бўлиб, ҳикоя бошлашни Филостратога буюрди, шунда у мийиғида кулиб қўйиб, шундай ҳикоя қила бошлади:

Кеча мен одамнн йиғлатувчи ва кўнгилда мунгли фикрлар уйғотувчи мавзу танлаганим учун кўпчилигинги мн ранжи-
ган эдингиз, шунга кўра, кечаги ҳикоялардан вужудга келган ғус-са учун қисман бўлса ҳам кўнглингизни кўтаришни, бинобарин, бир оз кулдириб хурсанд қилишнн ўз бурчим деб биламан. Шу муно-сабат билан муҳаббат ҳақида қисқагина бир қисса сўзлаб бер-моқчиманки, ушбу қиссада қайғули ҳодисалар бўлмайди, балки фақат хўрсинишлару қисқа муддатли қўрқув ва уят бўлади — хуллас, у хушбахтлик билан тугайдиган қисса.

Алқисса, шоиста хонимлар, яқин ўтмишда Романьяда Лицио да Вальбона исмли бир диенатли аслзода ўзининг Жакомина исмли рафиқаси билан умр кечирарди, улар ошларини ошаб, ешларини яшаган бир пайтда тўсатдан бир қиз кўрдиларки, у ўсиб бўйи етган чогда ўз гўзаллиги ва латофати билан ўшадаҳадага жамики қизлардан устун турарди, у ота-онасининг биттаю битта фарзанди бўлганп учун улар уни ерга ҳам, кўкка ҳам ишонишмас, кўз қорачиғидай асраб, папалаб ўстиришар ва унга ўта муносиб қайлиқ топишни орзу қилиб юрардилар. Манарди ва Бреттиноро авлодидан бўлган Риччардо исмли.бир азамат, хушсурат йигит мессер Лицноникига тез-тез келиб турар ва унинг уйида ўз кишиси бўлиб қолган эди; мессер Лицио билан унинг хотини худди Риччардо уларнинг ўз фарзандлари бўлгандек қизларини ундан деяр-ли ҳеч эҳтиет қилмасдилар, аммо Риччардо уларнинг хулқ-одобли, хушмуомала, хушрафтор, боз устиға, бўйи ҳам етиб қолган қизига бир қарашдаеқ телбаларча ошиқ бўлиб қолган эди-ю, аммо севги-сини қаттиқ сир тутиб келарди. Қиз ҳам йигитнинг унга ошиқ эканлигига ишонч ҳосил қилиб, муҳаббат найзаларидан ўзини эҳ-тйет қилишни ўйламади ҳам — аксинча, ўзи ҳам Риччардони севиб қолди, бу ҳолни сезган Риччардонинг севинчдан боши осмонга етган эди.

У бир неча маротаба қизга муҳаббат изҳор этишга жазм қилиб курди, лекин ҳар гал ҳам бунга юраги дов бермасди, ниҳоят у бир куни қулай пайт топди-ю, юрак ютиб, қизга бундай деди: «Катерина! Меннг муҳаббатдан ўлиб қолишимга йўл қўйма!»

Қиз ҳам унга жавобан деди: «Ишқилиб, худо мени сенинг кў-йингда ўлгулик қилмаспн!»

Қизнинг бу жавобидан Риччардо суюннб, руҳланиб кетди ва қизга бундай деди: «Сен учун мен ҳамма нарсага тайерман, икко-вимнзнинг тирик қолишимиз фақат сенга боғлиқ». Қиз унга бундай деб жавоб айлади: «Мени қандай кўз-қулоқ бўлиб кузатишларини ўзинг биласан, Риччардо, шунинг учун, қандай қилиб енимга кира оларкинсан — ҳеч ақлим бовар қилмаяпти. Лекин агар менинг номусимга доғ туширмайдиган бирон илож топсанг, дарак бер, сенга панд бермайман».

Риччардо ҳамма нарсани олдиндан пухта ўйлаб қўйганлиги учун дарҳод бундай жавоб қилди: «Жоним Катерина! Мен фақат бйттагина йўлни биламан: мабодо, сен боғингиз томондаги балкон-га чиқиб ухласанг қандай бўларкин? Агар сенинг шу балконда етганиигни аниқ билсам, унда мен, балконнинг қанчалик баланд

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

б-ўлишига қарамай, барибир бир амаллаб кечаси еникгга чиққан бўлардим».

Катерина бўлса, унга: «Ишқилиб, қўрқмасанг бўлгани, мен-ку, бир иложини қилиб, балконда етишга ҳаракат қиламаи»,— деди.

Риччардо қизга сўз берди, шундан кейин улар хуфиена ўпишиб хайрлашишди.

Эртаси кун қиз, ҳавонинг димлигидан мижжа қоқмай чиққани •ҳақида онасига шикоят қилди— шуни ҳам айтиш керакки, бу воқеа май ойпнинг охпрларида бўлаетган эди.

«Вой, нега дим бўларкап, қизим?—деб эътироз билдирди она.— Ахир кечаен салқин бўлди-ку».

Катерина бўлса, онасига: «Ойижон, сизга шунақа салқнн бўлиб туюлган. Чунки сиз кексайиб қолгансиз, мен бўлсам ешман. Еш қизларнинг кони кекса аелларнйкига қараганда қанчалик қайноқ бўлишини ўзингиз бир тасаввур қилиб кўринг».

«Шундай бўлса бордир,— деб эътироз билдирди она,— илло, Мен сенинг кўнглингга қараб, кунни гоҳ иссиқ, гоҳ совуқ кила ол-майман-ку. Иссиқ ҳам, совуқ ҳам йилнинг фаслига қараб бўлади, Шояд бу кеча салқннроқ бўлса-ю, сен баҳузур ухласанг».

«Айтганингиз келсин,— деди Катерина,— лекин ез яқинлаша-йтганда кечасининг салқинлашиши мумкин эмас-да».

«Бўлмаса, нима истайсан?»—деб сўради она.

«Агар отам билан сиз ижозат берсангиз,— деб жавоб қилди Катерина,— мен кечасига каравотимни дадажонимнинг хонаси енидаги, боққа қараган балконга қўярдим: ҳам булбуллар хониши-ни эшитиб етардим, ҳам иссиқдан димиқмасдим,— у ерда ўзимни сизнинг етоқхонангиздагидан кўра яхшироқ ҳис қилган бўлардии >.

«Ҳа, яхши, қизим,— деди она,— отанг билан гаплашиб кўра-ман: у нима деса шу».

Лекин мессер Лицио оеғини тираб туриб олди,— афтидан, қар-тайган сари унинг қайсарлигиям орта бораетган эди. «Булбул допиши остида ухлаш қаеқдан чиқди?—деб тўнғиллади у.— Мен унга шунақа булбулни кўрсатиб қўяманки, у ҳатто жазирама туш пайтида чигирткаларнинг чириллаши остида ҳам ўликдек ухлай-диган бўлади!»

Катерина отасининг нима деганини эшитиб, димиққанидан ҳам кўра кўпроқ аламдан кечаси билан ўзиям мижжа қоқмай ижир-ғаниб чиқди, нафасим қайтиб кетяпти, деб онасиниям ухлатмади, эртасига эрталаб она мессер Лицио қошига бориб шундай деди: «Қизингизни, отаси, шунақа яхши кўраркансиз-да! Балконда ухла-гиси келаетган экан—ухлай қолсин сизга нима? Кечаси билан бое-қиш> иссиққа чидолмай ўзини қўярга жой тополмай чиқди. Ундан - кейин, булбулнинг хониши унга еққанидан сиз нега ажаблаияп-сиз? Қизимиз ҳали жуда еш! Еш қизлар, ешликни эслатувчи ҳамма нарсани хуш кўришади, ахир».

«Ҳа, майли,— деб рози бўлди мессер Лицио,— унга балконга сигадиган каравот танлаб бер, чодир осиб қўй, майли, булбул на-восини кўнглига снққанча эшитиб ухлай қолсин».

Қиз бу суҳбатнинг дарағини эшитган заҳоти ўзи учуй

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

жой қилиб боришларини буюрди, кейин Риччардонн кутди-да, қан-лай иш тутиш лозимлиги ҳақида унга шартли ишора қилди, кеч-қурун бўлгач, балконга чиқди. Мессер Лицио, қизини балконга ухлагани'чиқиб кетганини эшитиб, уз хонасининг балконга очила-диган эшигини ичидан беркитди-ю, ухлагани етди. Бутун уй сукут-га чўмгандан кейин, Риччардо нарвон қўйиб деворга чиқди, кейин деворнинг дўнг ерларига тармашиб, бошқа деворга ўтди ва ниҳоят, қийнала-қийнала, балконга чиқиб олдики, агар оеги тойиб, йиқи-либ тушганда жонини хавф остига қўйган бўларди; мана, уни қиз лаззатбахш, аммо товушсиз қувонч билан қарши олди. Улар роса мириқиб ўпишишгандан кейин тўшакка етдилар ва деярли бутуи тун бўйи бир-бирларини кўнгилларини овлаб, бир-бирларини ла?-затлантирдилар, уларнинг булбули ҳам бетўхтов хониш қилиб турди. Икковлари ҳам камоли роҳатга мушарраф бўлдилару аммо май ойининг тунлари қисқа бўлишини унутиб қўйдилар; тонг ери-ша бошлаган эди, улар эса ҳам иссиқдан, ҳам ишқий ўйинлардан чарчаб, устларига ҳеч нима епмай пинакка кетдилар, бунинг усти-га, Катерина ўнг қўли билан Риччардонинг бўйнидан қучиб, чап қўли билан эса, унинг ортигини чангаллаб етардиким, бу ортиқ-нинг номини, сиз, хонимлар, айниқса эркаклар ҳузурида тилга олишга истиҳола қиласизлар.

Улар тонг отгунча мана шундай ҳаловатли маст уйқуда етди--лар, тонг палласида эса мессер Лицио уйқудан турди ва шу заҳоти қизининг балконда ухлаб етгани эсига тушиб: «Қани, бир қарай-чи, бугун кечаси Катерина булбул хонишини эшитиб қандай ухла-ганийкин»,— дея оҳиста балкон эшигини очди. У балконга чиқиб, секингина пардани кўтарди, кўтарди-ю, Риччардо билан ўз қизининг устларига ҳеч нима епмай, қип-яланғоч тарзда, яъни ме« юқорида баен этган вазиятда қучоқлашиб ухлаб етишганини кўрди. Мессер Лицио бир қарашдаеқ Риччардони таниди ва хотиии қошига кириб, уни турткилаб уйғота бошлади: «Тур, тур дейман, ҳей, хотин! Чиқиб қара: булбул қизингнинг кўнглига.ўтприб копти шекилли, уни тутиб олиб, қўлида ушлаб етибди».

«Вой, топган гапингизни қаранг-а»,— деди хотини.

«Агар пайсалга солмаедан тезроқ чиқсанг, ўз кўзинг билан кўрасан ўша булбулни»,— деди мессер Лицио.

Хотини апил-тапил кийинди ва эрининг орқасидан эргашнб, оеқ учида балконга чиқди. Икковлари каравот бошига бориб чодирни кўтаришган эди, донна Жакомина, қизининг ўша ўзи орзу қилган сайроқи булбулни тутиб олиб қўлидан қўймай етганинн ўз кўзи билан куриш имконига муяссар бўлди-

Она бутун уйни бошига кўтариб, Риччардони ўтакетган қал-лобликда айбламоқчи ва уни қарғамоқчи бўлиб оғиз жуфтлаган эди, бирок шу пайт мессер Лицио унинг қулоғига бундай деб пи-чирлади: «Хотин! Агар икковимиз можаролашиб колмайлик де-санг, тилингга эрк берма — баски, қизинг булбулни тутиб олган экан, энди яхшиси уни ҳеч қачон қўйиб юбормасин. Риччардо ну-фузли, бадавлат йигит, бундан муносиброқ қайлиқ топа олмайсан қизингга. Агар Риччардо биз билан ҳамжиҳат бўлншни афзал кур-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

са, унда дарров қизимиз билан фотиҳа ўқита қолсин, ана унда, айни муддао бўлиб, Риччардо булбулни бировнинг қафасига змас, уз қафасига киритиб олган бўлади». Она эрининг жаҳли чиқмает-ганини кўриб, қизнинг эса, бу кечани қойилмақом ўтказганини ва яхши дам олганини, бунинг устига, булбулни ҳам тутиб олганини ўйлаб, кўнгли таскин топди ва оғзига сўк солиб олгандай чурқ этмай қолди.

Бир оз фурсатдан кейин Риччардо уйғонди. У кун еришиб кет-ганини кўр.чб, кайфи учиб кетди ва Катеринани уйғотиб бундай деди: «Оҳ, менинг қувончим! Энди нима, қилдик? Кун ерищиб ке-тилти-ю, энди ҳолим нима кечади?»

Шу чоғ мессер Лицио яқин келиб чодирни кўтарди ва «Ҳаммаси яхши бўлади»,— деди.

Риччардо мессер Лициони кўрди-ю, қўрққанидан юраги орқа-сига тортиб кетди. У ўрнидан туриб каравот четига ўтирди-да, қизнинг отасига шундай сўзлар билан юзланди: «Муҳтарам афан-дим! Худо ҳаққи, меига шафқат қилинг! Эътироф этаман, мен мут-таҳам, қаллоб одамман, бу гуноҳим билан мен ўлимга мустаҳиқ-дирман, шундай бўлса ҳам илтижо қиламан сиздан; мени нима қилсангиз, ихтиер ўзингизда, фақат елвораман— жонимни омои сақланг, ўлднрманг мени!»

Мессер Лицио бунга жавобан шундай деди: «Риччардо! Мен сени яхши кўрардим, ўзимга ишонгандек ишонардим, лекин сен яхшилигимни билмадинг! Ҳамонки, бўлар иш бўлган экан, баски, ешлик туфайли эсингни йўқотиб қўйган экансан, энди ўзингни ҳам нобуд қилма, мени ҳам юзимни ерга қаратма-да, иссиғида Катерина билан қонуниЙ никоҳ ўқитиб бир естиққа бош қўй: бу кеча у сенинг тасарруфингда бўлди — истайманки, энди ўла-ўлгунча се-ники бўлсин. Фақат шундай тақдирдагина сени кечираману жо-нинг омон қолаДи, акс ҳолда, жанозангни ўқийвер».

Ушбу суҳбат пайтида Катерина булбулни қўлидан чиқариб юбориб, чойшаб епиниб олди, кейин зор-зор йиғлаб, отасидан Рич-чардонинг гуноҳидан ўтишни илтижо қила бошлади. Риччардога эса, отамнинг хоҳишини бажо келтир, деб елвора бошлади, ана ўшанда сен билан бизга бундан кейин ҳам беҳисоб ҳаловатли тун-лар насиб этгай, деб шама қилди. Ваҳоланки, Риччардога елво-ришнинг ҳеч ҳожати йўқ эди: биринчидан, у қилган ишидан хижолатда эди ва ўз гуноҳинн жон-жон деб ювишни петарди; иккинчидан, ўлдирнб қўйишади, деб қўрқарди, лекин у яшашни истарди; ниҳоят, у Катеринани бутун вужуди билан севар ва унга молик бўлиш иштиеқида юрарди — шу сабабларнинг ҳаммаси му-жассам бўлиб, Риччардони ўз ихтиери билан ва асло иккиланмай, мессер Лиционинг ҳамма шартларнни сўзсиз бажаришга тайермаи, деб айтишга даъват этди. Шунда мессер Лицио донка Жакомина-нинг узукларидан бирйни омонатга олиб турди ва Риччардо шу ернинг ўзидаеқ, балконда, ота-онанинг шоҳидлигида Катеринанинг бармоғига узук тақди. Мессер Лицио билан хотини уйга киришдан олдин келин-куевга шундай дедилар: «Энди етинглар. Муқаррар,

ўрнингиздан туришдан кўра етишга иштиеқ зўрроқ бўлса керак

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

хозир сизларда». Келиннинг ота-онаси уйга кириб кетишган. заҳо-тти, тун бўйи тиним билмай олти чақирим йўл босиб қўйган Риччардо билан Катерина, чамбарчас бўлишиб яна икки чақиримии боедилар ва фақат шундан кейингина биринчи кун сафарини қари-тиб, ўринларидан турдилар. Риччардо каравотни тарк этиб, кийи-^иб, ювиниб, энди мессер Лицио билан иш юзасидан тамомила жиддий суҳбатлашди, яна бир неча кундан кейин эса, расм-таомил бўйича, хешлар ва ер-биродарлар иштирокида Катерина билан никоҳдан ўтди-да, зўр дабдаба билан уни ўз уйига олиб борди ва юртга зиефат бериб, серҳашам, серфайз тўй-томоша қилди, тўйдан кейин эса, яна узоқ вақтгача ўз умр йўлдоши билан баҳамжиҳат бўлиб, ўз кўнглини хушнуд айлаб, ҳам кечаси, ҳам кундузи зў£ бериб булбул овлаш билан машғул бўлган экан.

5

Кремоналик Гвидотто ўзининг асранди қизини павиялик Жакоминонинг ихтиерига қолдириб, оламдан ўтади; Фаэнца шаҳрида Жанноле ди Севери-но ва Мингино ди Минголе исмли икки йигит қизга ошиқ бўлиб қолиб, унинг кўйида бир-бирлари билан жанг қиладилар, аммо пировардида қиэ— Жанноленинг синглиси бўлиб чиқади ва уни Мингинога турмушга бера-дилар

Хонимлар булбул ҳақидаги ҳикояни тинглаб, ичаклари узилгу* дек қотиб-қотиб кулишди, Филострато ўз ҳикоясини аллақачон тугатган бўлса ҳам улар ҳамон ўзларини кулгидан тия олмаеди-лар. Ниҳоят, хонимлар тўйиб-тўйиб хахолаб олишгач, қиролича Филостратога бундай деди:

″■— Кеча сен бизни жуда юрагимизни эзиб юборган эдинг, илло, бутун кечагининг ҳиссасини чиқариб, роса кулдирдингки, шундан кейин сендан хафа бўлишга ҳеч кимнинг ҳақи қолмади.

Кейин қиролича Нейфилага юзланиб, энди навбат уники экан-* лигиии эслатди; Нейфила таманно билан ҳикоясини шундай бошлади:

— Филостратонинг ҳикояси бизни Романьяга олиб борган экан, мен ҳам ўз қиссамда ушбу ўлка бўйлаб сайр айлашни ихтиер эт-дим.

Алқисса, маълумингиз бўлсинким, Фано[1] шаҳрида икки суд-хўр яшарди: бири кремоналик Гвидотто, иккинчиси павиялик[2] Жакомино; икковлари ҳам ошини ошаб, ешини яшаган одамлар бўлиб, икковлари ҳам бутун ешлик даврларини жангу жадалда ўтказган эдилар. Гвидоттонинг на биран фарзанди, па Жакомино-дан яқинроқ бирон қариндоши еки ери биродари бор эди, шунинг учун у бу дунедан кўз юмаркан, ўзининг ўн ешлар чамасидаги

[1] Фано — Адриатик денгизн бўйидаги ша.ҳарча. *(Тарж.)*

[2] Крем он а ва П а в и я — Италиянинг шимолидаги шаҳарлар. *(Тарж:)*

асранди қнзипи ва бутун мол-давлатини шу дўстишшг ихтиерига топширди ла бутуч чҳволни мукаммал тушунтириб, бандаликин бажо келтирди. Айни шу маҳал, узоқ муддат жанг майдони бўлиб келг-ан ва шу боиодан ғоятда қийин аҳволда қолган Фаэица шаҳрининг энди мушкули осон бўлиб, ўзини ўнглаб олди ва очиқ ш-аҳап деб эълон қилиниб, хоҳлаган одамнинг у шаҳарга қайтиб боришига ижоза г берилди, бизнинг Жакомино эса, бир вақтлар бу шаҳарда нстпқомат қилган ва бу шаҳардан ғоятда кўнгилли хо-тиралар қолган эди унда, айнан мана шу важга кўра у ўзинипг бутун мол-давлатини ҳамда ўз фарзандидек эркалаб, парвариш-лаб боқаетган Гвидоттонинг қизини олиб, шу шаҳарга кўчиб ўт-ди. Қизникг бу пайтда бўйи етиб, бутун шаҳарнинг энг -олди 'гўзалига айланганди, унинг камтарлиги ва одоблилиги бир ҳусни-1а ўн ҳусн қўщиб турарди. Шу фазилатлари туфайли унга ошиқ бўлганларнипг сон-саноғи йўқ эди, аммо қадди-қомати келишган ва хулқ-атворда мутлақо бенуқсон икки навжувон йигит ҳамма-дан кўпроқ кўнгил қўйишган эди унга ва рашк қилишиб, бир-бир-лари билан довлашиб қолганднлар, йигитлардан бирининг исми — Жанноле ди Северино, пккинчисиники — Мингино ди Минголс эди. Иккала йгйгит хам бу қизга уйланишни ўзи учун бахт деб ҳи-собларди, боз устига, қпз ҳозир ўн беш ешга тўлган эди, биноба-рин фақат отаси рози бўлса кифоя эди, аммо улариинг икковига ҳам узрли баҳона билан рад жавоб беришди, мана шу вазият туфайли йигитларнинг униси хам, буниси ҳам қизни ўғирлаб ке-тиш тўғрисида режа туза бошлади ва бунинг учун ҳар қайсиси ўзига ишончлн ҳисобланган воеитани танлади.

Жакоминонинг уГшда кекса бир чўри хотин билан Кривелло исмли ҳазилкаш ва ҳозиржавоб бир хизматкор яшарди. Жанноле айнан мана шу Кривелло билан яқиндан танишиб олди ва қулай фурсатни поплаб туриб, ўз юрак -сирими унга очди-да, ундан, ния-тимга етиш учун мени қўллаб юбор, деб илтимос қидди ва бунинг эвазига улкан мукофот ваъда қилди. Кривелло унга бундай деди: «Биласизми, сизнинг бу режангизга мен фақат мана бу тарзда кўмаклашишим мумкиидир балки: хўжам бирон ерга зиефатга кетган пайтида мен сизни қиз билан дийдор кўришишингизга йўл очиб берамап; агар қизга сиз тўғрингизда ўзим оғиз очадиган бўлсам, аминманки, у гапимнн эшитишни истамайди. Мана шу гап, агар хўп десангиз шундай иш тутишга ваъда бераман ва ваъ-дамнинг устидан албатта чнқаман, у еғига ўзингиз билганча иш қўраверинг».

Жанноле, шуннг ўзи менга кифоя, деди-да, икковлари бир қарорга келишиб қўйишди.

Бу орада, Мингино чўри хотин билан танишиб, унинг кўнглини шу қадар овлаб, ўзига моннл қилиб олдики, чўри бир эмас, бир неча маротаба йигит билан қиз ўртасида воситачилик қилди ва бунинг оқибатида қиз қалбида йигитга бўлган муҳаббат чўғини ўт олдириб юборишга муваффақ бўлди. Чўри хотин ҳатто, агар кечқурунлари хўжам бирон важ билан уйдан чиқиб кетгудек бўлса, сени қизнинг олдигаям олиб кираман, деб сўз берди.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ллас, мана шу музокаралардан кейин бир оз вакт ўтар-ўт-
хизматкор Кривелло шундай бир ҳийла ишлатдики, хўжаси
Дакомино кечқурун бир ошнасиникига меҳмонга кетди.
Кривел
ло буни Жанноленинг қулоғига етказиб, менинг ишорам бўйича
етиб келасиз, эшик занжирланмаган бўладм, деб огоҳ-
қўйди. Айни пайтда, бу гаплардан мутлақо бехабар
бўлган чўри хотин Мингинога, бугун кечқурун Жакоминонинг
меҳ
монга бориши ҳақида дарак берди ва унга шу яқин ўртада
шай
бўлиб туряшни тайинладиким, унинг ишора қилнши билан тез
ке-
либ, V лумкин бўлсий. Шундай қилиб,
бир-бирининг
аган рез глақо бехабар, аммо ҳар бир ишда
бир-
дан гумонсировчк и-ққи ошиқ, кеч^уруч қуролланган шерик-НЯ
ўад&рй била;- олиб қизни қўлга киритгани равона бўлди-. ри
билан Жакоминонинг қўшниси бўлмиш ўз оғайнисиникига
яширинди, Жанноле ўз одамлари билан ундан хиел нарироқда
биқиниб турди.

Жакомино уйдан. чиқиб кетган ҳамоноқ хизматкор Кривелло билан чўри хотин бир амаллаб бир-бирларини уйдан жўнатиш пайига тушишди.

Кривелло чўри хотинга: «Бориб ухласанг-чи, ним а қнласан бу ерда ивирсиб?» — деди. Чўри хотин бўлса, унжа: «Узннг қега со-ҳиб билан бирга кетмадинг? Қорнингни бўлса тўйгизиб олдипг— уйдан чиқиб кетавер-да энди»,— деди. Шундай қилпб, улар бир-бирлаоини уйдан чиқариб юбора олмадилар.

Жаннолега ишора қилиш найти етганда эса, — Кривелло: «З, қолса қолавермайдими! Хап ўтирмаса — ўзига емон», — деган гапни кўнглидан ўтказди-да, ишора қилиб, эедшгиаа ушпкни очган эди хамки, ҳовлига Жанноле икки нафар ўртоги билан бостириб кирди ва қизни залдан топиб, уни маҳкам ушлагапча, эшик то-мон судрай бошлашди. Қиз типирчилаб, чннқира бошлади, чўри хотин ҳам уйни бошига кўтариб дод солди: Бу шовқиннн эшитиб, Мингино билан ўртоқлари югуриб келншдп ва қизки ҳали-замон остонадан кўчага олиб чиқиб кетишларинн кўриб, дарҳол қилич-ларини яланғЬчлашди. «Бадкирдорларга ўлим! — деб қичқириш-ди улар.— Қўйворннглар қизни! Зўравонлпк қнлпшингизга йўл қўймаймиз!» Удар шундай сўзлар билан ганнмларпга хамла қил-дилар. Бу тўс-тўполонни эшитган кўни-қўшнилар қўлларпга шаб-чироқ ва яроқ ушлашиб ҳовлига кирпб келпшди ва Жанноленинг қилмишндан нафратланиб, ҳаммаларп Мингино енини ола бошлашди, шунинг шарофати билан кескин олишувлардан кейин, Мингино қизни Жанноле қўлидан тортиб олишга муяссар бўлди* да, уни ичкарига олиб кириб кетди. Аммо тўқнашув то соқчилар етиб келмагунча яна давом этди — соқчилар анча-мунча одамни, хусусан, Мингино, Жанноле ва Кривеллоларни ҳам ушлаб, авах-тага олиб кетишди. Жакомино зиефатдан қайтиб келганида тўе-туполон босилган эди, у юз берган ҳодисадан дарак топиб, аввалига қаттиқ ранжиди, плло, тафсилотни суриштириб, қизи-нинг ҳеч бир гуноҳи йўқлигига ишонч ҳоснл қнлгач, кўнгли таскин топди ва лекин бундай ҳоллар бошқа такрорланмаслпги учун уни

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

имкони борича тезроқ эрга бериш керак, дс[г]л:[г] қарорга келиб қўйди.

Ҳибсга олинган йигитларнинг қариндошлари тунги можаро ҳақидаги ҳамма гапни эшитгач, агар Жакомино қоиунан шикоят қилса, икки йигитнинг бошига'не фалокатлар тушишини тасаввур қилишиб, эрталаб Жакоминонинг қошига келишди ва ниҳоятда таъсирли иборалар билан ундан бефаросат 'ьирранчаларнинг қйл-ган зиндалигини назарда тутиб эмас, балки шу илтижо қклиб кел-ган кишиларга бўлган меҳру илтифот юзасидан иш кўришини илтимос қилишди-да, ҳам ўзлари, ҳам йигитлар жжидан кафолат бериб, ҳаммамиз ҳам сиз қўйган ҳар қандай шартларни бажариш-га тайермиз, деб айтишди.

Жакомино кўпни курган, оққўнгил одам эди, шу боисдан кел-ганларга қисқа қилиб шундай жавоб қилди: «Сеньорлар! Башар-ти мен сизларнинг бу қадрдон шаҳрингизда эмас, балки ўз она юртимда истиқомат қилиб тургам бўлганимда ҳам илтимосингизни бажо келтирган бўлур эдим, зеро, мен сизларни ўзим учун эиг қадрдон одамлар деб биламан. Боз устига, қуйида зикр этилмиш вазиятнинг ўзи ҳам илтимосингизни бажо айлашга даъват этади мени: ахир суриштириб келганда сизлар ўзларингизни-ўзларингиз таҳқирладингиз — қизимизнинг таваллуд топган ери кўпчилик фараз қилганидек, Кремона ҳам, Павия ҳам эмас, у фаэнцалик, ва лекин сизга шуни айтишим керакки, у қизнинг кимнинг фарзанди эканлигини на мен ва на уни менипг тарбиямга қолдирган зот биларди. Хуллас, сизларнинг барча илтимосингизни бажо ай* лагум».

Мўътабар шаҳарликлар қизнинг ватани Фаэнца эканлигини эшитиб, ҳайрон қолдилар ва кўрсатган муруввати учун Жакоми-нога миннатдорчилик билдиришиб, ундан қизнинг қандай қилиб унинг қўлига тушиб қолганини ва унинг фаэнцалик эканини қаеқ-дан билганини лутфан сўзлаб беришни илтимос қилишди. Жако* мино уларга шундай ҳикоя қила бошлади: «Менинг Гвидотто исмли бир полкдош дўстим бор эди, у кремоналик эди,— мана шу дўстим ўлими олдидан юрагига тугиб юрган бир сирни менга баен қилди? император Фридрих Фаэнца шаҳрини забт этган чоғда, шаҳар еппасига ғорат қилинган экан, шунда аскар Гвидотто ўз ўртоқлари билан бир уйга кирган, қарашса, уйда ҳар турли моллар қалашиб етибди-ю, лекин уй соҳиблари йўқмиш, фақат икки ешлар чамаси-даги бир қизалоқ зинада унга дуч келибди-ю, уни «дада», деб ча-қирибди. Дўетимнинг қизчага раҳми келиб, уни ўзи билан Фанога олиб-кетибди, шунингдек, ўша уйдаги бутун бойликни ҳам олиб кетибди; кейин у купи битиб, дунедан кўз юмар чоғида, қизчани менинг-ҳимоятимга топширди, шу билан бирга бутун мол-давла* тини ҳам менга қолдирдиким, токи мен қизни эрга берадиган бўлганимда бу давлатларнинг бари унинг сепи бўлиши керак. Мана энди унинг бўйи етиб қолди, аммо унга муносиб қайлиқ топга-нимча йўқ ҳали. Сирасини айтганда, мен кечаги ҳодисанинг яна такрорланмаслиги учун, агар жойи чиқса, жон-жон деб узатиб юборган бўлардим уни».

Илтимо н келганлар" орасида Гвильельмино да бундан Жакоминонинг боши осмонга етди.
Медичина
смли бир зот ҳам бўлиб, у ўша ғорат пайтида Гвидотто билан бирга бўлган ва унинг қайси хонадонни торож қилганини жуда яхши биларди. У Жакомино қошига келганлар орасида ўша уй-нйнт соҳиби ҳам турганини кўриб, унинг олдига борди ва ундан сўради: «Бернабуччо! Жакоминонинг гапларини эшитдингми?»
«Эшитдим, — деб жавоб қилди Бернабуччо. — Ҳозир худди шу ҳақда ўйлаетган эдим, — эсимга тушди, ўша тўс-тўполон пайтида мен қизалоғимни йўқотиб қўйган эдим, қизим ўшанда ҳозир Жа-ино ҳикоя қилган қизчанинг ешида эди».

«Турган гайки, бу сенинг қизинг,— деди Гвильельмино. — Гвидотто. бир куни шунча молни қаердан ўмарганини менинг олдимда ҳикоя қилиб берган эди, мана энди тушундим, у сенинг уйингни торож қилган экан. Қани, бир эслаб кўр-чи, қизингнинг бironта таниқли белгиси йўқмиди, агар бўлса-ю, уни шу қизда топсанг, ун-да, бу қиз ҳақиқатан ҳам сенинг қизинг бўлиб чиқади».

Бернабуччо ўйлаб-ўйлаб, ахири, қизчанинг чап қулоғи устида қўшув аломатига ўхшаган яра урни бўлиши керак, деб эслади, ўша фалокат юз бермасдан хиел олдин қизчанинг шу ерига чиққан ярани отаси жарроҳга кестирган экан. Шу воқеани эслади-ю, дар-ҳол Жакомино олдига яқин бориб, ундан қизни курсатишни илтимос қилди. Жакомино унинг илтимосини бажону дил бажариб, қизни чақириб чиқди. Бернабуччо қизни кўрди-ю, кўз олдида ҳали ўз ҳусн-тароватини йўқотмаган навниҳол ҳотини намоен бўлган-дек туюлди унга. Ва лекин у бу далилнннг ўзига қаноат қилмай, қизнинг сул қулоғи устидаги соч толасини кўтариб кўришга Жако-минодан ижозат сўради — Жакомино бунга қаршилнк билдирма-ди. Бернабуччо хижолат бўлаетган қиз қошига келиб, ўнг қўли билан унинг сочини кўтарга.н эди, кўзи унинг қулоғи устидаги қў-шув аломатига ўхшаган чақа ўрнига тушди. Шундан кейин у бу қизнинг ўз фарзанди эканлигига тамомнла -ишонди, қувончдан йиглаб юборди ва қизнинг қаршилик кўрсатишига қарамай уни бағрига босди.

Кейин у Жакоминога юзланди: «Биродари азиз! Бу менинг қизим, Гвидотто менинг уйимни торож айлаган, менинг хотиним, яъни қизнинг онаси қўрққанидан уни унутиб қолдирган. Уша куни уйимиз ениб кетган эди, биз қизимиз ҳам ениб кетди, деб ўйлаган эднк».

Бу гапларнинг ҳаммасини .эшитган қиз қаршисида турган одамнинг чол эканлигини эътиборга олиб, унинг гапларига ишонди; у ўзи маънисига тушуиа олмаган қандайдир бир ҳиссиетга итоат этиб, энди чолнинг қучоқлашларига қаршилик кўрсатмас ва унинг чеҳрасига тикилнб туриб, ўзи ҳам севинганидан йиғлаб юборган эди. Бернабуччо дарҳол қизининг онасига, опа-сингил-ларига ва ака-укаларига, шунингдек, ўзга хешларига одам юбор-Ди, уларнинг ҳаммасига қизни кўрсатди, бўлган воқеани муфассал сўзлаб берди, сўнгра, ҳамма қариндош-уруғлар бирма-бир қизнн ўпиб чиқишгандан кейин, у қизни ўз уйига зўр тантана билан олиб кетдиким,

Уша шаҳарнинг ҳокими яхши одам эди; у узи ҳибсга алган Жанноле—Бернаб\ччонинг ўғли, бинобарин, қизнинг туғишган оғаси эканлигини билиб, бу йигитга мурувват қилмоқчи бўлди; у Бериабуччо билан Жакоминонинг воситачилигида Мингинони Жанноле билан яраштириб қўйди ва Мингинонинг барча қарин-дош-уруғларини хушнуд этиб, исми Агнеса бўлган бу қизни Мин-гинога турмушга берди; энди бу можарода қўли бўлган хизмат-кор Кривелло билан бошқа одамларга келсак, ҳоким уларнинг барини бандиликдан озод қилди. Мингино эса, қувончдан териси-га оиғмай ғоятда сердабдаба тўй-томоша қилиб, Агнесани ўз уйи-га бошлаб кирибди-да, у билан саодатда ва тотувликда яна узоқ умр кечирган экан.

6

Қирол Федеригога туҳфа этилган қизни Прочида оролининг фуқароси Жанни қўйнида етганини кўриб қоладилар; уларнинг икковини устунгл боглаб гулханда еқмоқни бўладилар; бирок Ружери де Лориа Жаннини танаб қолиб, уни қатлдан халос этади, Жанни қизга уйланади

Нейфила барча хонимларга ниҳоятда мақбул бўлмиш ўз қиссасинп ннҳоясига етказгани замоноқ қиролича Памщшеяга ҳозирланишнп буюрди ва Пампинея тингловчиларга бир-бир пор-лоқ пигоҳ ташлаб чпқиб, шундай ҳикоя бошлади:

— Фусункор хопимлар! хЭДуҳаббатнинг қудрати беададдир: муҳаббат ошиқларни энг мардона жасоратларга даъват этади ва ғайри оддий, ғайри тасаввур синовларга бардош беришларида уларга мададкор бўладикн, бпзнинг бундай хулосага келишимиз-га даврамизда айтилган бугунги ҳикоялар хам, бундан олдинги кунларда баен этилган жуда кўп қиссалар ҳам далил була олади. Ва лекин шунга қарамай, мен фикримни бир ошиқ йигит тимсоли-да исботлашдек ҳаловатдан ўзимни маҳрум эта олмайман.

Неаполь яқинидаги Иския оролида истиқомат қилувчи Марино Болгаро деган иззат-икромли бир зотнинг Рсститута исмли соҳиб^ жамол ва жуда шўх бир қизи бор эдиким, қўшни Прочида оролининг фуқароси Жанни исмли йигит ул қизни жонидан ҳам ортиқ яхши кўрарди, қиз ҳам у йигитни севарди. Жанни кундуз кунлари Прочидадаи Искияга ўз ерининг висолига етишиш учун кемада келиб турса ҳам бу унга кифоя қилмасди, шу боисдан у кечалари, қайиғи йўқлигида шу икки орол оралиғидаги масофани сузиб ўтар-дики, бундан мақсад — ҳе.ч бўлмаса маҳбубаси истиқомат қила-етган уйнинг деворларига нигоҳ ташлашдан иборат эди. Уларнинг бир-бирларига бўлган ишқин эҳтиролари мана шундай жўш-қин аланга олган ез кунларининг бирида, қиз елғиз ўзи денгиз соҳилида қоялар орасида айланиб юрпб, пичоқ билан тошлардан чиғаноқларни кўчириш билан овора бўлиб, бир хилват дарага ки-риб қолдн; бу ер соя-салқин эди, дара тубидан мўздек булоқ суви шарқираб оқиб турарди; афтидан, айнан шу манзара Неаполдан

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ҳеляс'тган к-емадаги навжувон ; *Ьу* ерда м' ҳуриб, ҳордиқ чққаришга ундаган бў. ; !м:', уз \;.слоти ўғушида бўлиб, соҳилга тушган бегона рв-и пайқамаган эди, йигитлар эса, қизни кўришган ҳа\ пининг фикри бир ердан чиқиб, уни ғоятда дилбар қпз экан, деб эътпроф этдилар ва унинг кузатувчисиз, елғиз узи юрганига ишонч ҳоеил қилишиб, уни ўғирлаб олиб қочмоқчн бўлдилару, шу зумнинг ўзнда аҳдларини амалга оширишга кпришдилар. Қиз қанча бақириб-чақирмасин, ҳеч наф бўлмади, уни тутиб, кемага олиб чнқдилар-да, дарҳол бу соҳилдан узоқлаб кстдилар. Ғлацэ К.алабрияга[1] стишгавида, қиз кимникп бўладп, лсб баҳслашиб қолншдм, чункп уларнинг ҳар биттаси қизни ўз кўзи остнга олиб қўйған эди. Шундай қилиб, улар муқим бир қарорга ксла олмадплар-да, нихоят,—- зеро, шайтоннинг васвасасига учпб, бир-бпрлари билан урпшиб қолишлари ҳам мумкин эдн-да,— нихоят, бир қарорга кслишиб, қизни Сицилия қироли Федеригога туҳфа қиладиган бўлдилар, зеро, у пайтларда қирол ҳали еш йигит бўлиб, пшқий саргузаштларга ғоятда ишқибоз эди. Йигитлар Палсрмога етиб кслишиб, аГшан шундай иш тутдилар. Қирол қизни нпҳоятда гўзал дсб топиб, унга ошиқ бўлиб қолди, аммо шу пайтда сирқовланиб юрганидан, то дармонга киргупча қизии Куба дсб номланувчи боғпинг ичкарисида, қад кўтарган муҳташам қасрга жойлаштнрмб, жуда яхши парнариш қилишни буюрднкпм, буйрути дарҳол бажо келтирплди.

Қизнинг ўғирланиши Искияда жуда канта шов-шувга сабаб бўлди; ҳаммадан ҳам ўғриларииинг кимлиги а;; .-.агами одамларни кўпроқ ташвишга солаетгаи эди. Жаннининг бўлса-ку, бу фалокатдан юрак-бағрн эзилпб кетгаи эди; шунга кўра, у то дан бирон дарак топплгунча Искияда ўтпришга сабри чидамай, ўшал кеманинг қай томонга сузиб кетганнни сўраб билдн-да, ўз кемасида имкопи борича зудлпк билан Калабрия соҳпли Оўг.лаб Минервадан то Скалсягача сузиб, ҳамма е'рда қизнинг дарагинп сўрай бошлади ва ниҳоят, Скалеяга етгаппда, қнзпн сицнлпялих денгизчилар Палермога олиб кетишгани ҳақида апиқ хабар топ-ди. Жанни' кеманинг барча елканлариии шишириб. Палермо томон к учди ва узоқ қидирувлардан кейин, ахири, қпзнпнг қиролга туҳфа қилппганини ва ҳозир уни Куба қаерида сақлашаетганинй эшитди; бу шумхабардан буткул умидензликка тушган Жаннининг қизни халос этиш у екда турсин, ҳатто жамолини кўришга ҳам кўзи стмай қолган эди. Ва лекин муҳаббат қувваси унга ма-дад берди; у кемасини қайтариб юбориб, ўзи шу ерда, Палермода қолишга аҳд қилдикп, уни бу ерда ҳеч ким танимаеди. Бу ерда у Куба боғига тез-тез .бориб турди ва кунларнинг бирида тасодифан дераза олдпда турган қиз-ни кўриб қолди, қиз ҳам уни курди, ик-ковлари ҳам бу ҳолдан бениҳоя хурсанд бўлиб кетдилар. Жанни, Ҳеч'ким йўқмикин, дегандек атрофига бир кўз югуртнриб чиққач^, Қиз томонга яқинроқ борди, у билан гаплашди, кейин эса, қандай

К а л а б р и я — Италиятшг жанубидаги вилоят. *(Тарж.)*

қилиб холи учрашиш мумкинлиги ҳақида қизнинг маслаҳатини ошитиб, қасрнинг қандай жойлашганини диққат билан ўрганиб чиқди-да, бу ердан жўнаб кетди. У ярим кечада яна шу боққа кел-ди ва ҳаттоки, қизилиштонлар ҳам тойиб кетадиган силлиқ шох-ларга тирмашиб чиқиб, боққа тушди, сўнг узун бир хода топиб, уни кундузи қиз кўрсатган деразага тираб қўйди-да, унга тарма-шиб, бир зумда деразага чиқиб "олди. Илгарилари қиз, номусини иҳота қилиб, ўзини йигитдан олиб қочиб юрарди, лекин эиди иффати барибир топталажагини билиб, бу ишда энг муносиб одам—Жаннидир, деб ўйлади-да, ўзини шу йигит ихтиерига топширишга қарор қилди, натижада, шояд бу қилмишим билан мени бу ердан опқочиб кетишга унатсам, деган умид билан йигит-нинг хонага бемалол кириши учун дераза илгагини солмади, Шундай қилиб, деразанинг очиқлигини сезган Жанни оҳиста хо* нага кирди ва бедор етган қизнинг енига етди. Қиз, ишга кири-шишдан олдин йигитга ўз режасини баен қилди, мени бу ердан халос. этиб олиб кет, деб унга ялиниб-елворди. Жанни бўлса, ўзининг ҳам бирдан-бир орзуси шу экаилигини, бугуи бу ердан кетиши билан дарҳол шунга ҳаракат қилишини ва кейинги сафар тўғридан-тўғри уни олиб кетгани келажагини айтди. Шундан сўнг улар ғайри тавсиф лаззат билан бир-бирларини маҳкам қучоқ-лашди, кейин эса, муҳаббат сафосининг энг юксак сарчўққнсига мушарраф бўлишди, бу роҳатбахш ҳаловатни яна бир неча бор такрорлаб, ниҳоят, бир-бирларини маҳкам қучоқлаганча пинак-ка кетганларини ўзлари ҳам сезмай қолдилар,

Тас'одифни қарангки, қизни био кўришдаеқ ектириб қолган қирол, келиб-келиб шу пайтда ўзини бирмунча яхши ҳис қила бош-лади ва тонг отишига оз-вақт қолган бўлса ҳам қизнинг олдига бориб у билан ишрат қилмоқчи бўлди.

У ўз маҳрамлари билан Куба боғига пинҳона келиб, қасрга кирди, у қизнинг қай хонада ухлаб етганини биларди, шунга кўра, ўша хонанинг эшигини оҳиста очишни буюрди ва каттакон шаб* чирок ушлаган хизматкорини ўзидан олдин киритди, сўнг ўзи остонадан ҳатлаб кираркан, чорпояга кўз ташлаб, у ерда қип-яланғоч бўлиб, маҳкам қучоқлашиб ухлаб етган қиз билан Жан-нини кўриб қолди. Гарчи қирол ҳеч нима демаган бўлса ҳам бу ҳол уни шундай нафратлантирган ва дилида шундай шиддаткоро-на ғазаб ўтини аланга олдирган эдики, шу чоғ у иккала ошиқ-маъ-шуқнинг кўксига ханжар санчишдан зўрға ўзини тутиб қолди. Фақат," ғафлатда етганларни ўлдириш — наинки қироллар, шу-нингдек, оддий фуқаро учун ҳам номуносиб иш эканлигини ўйлаб, шундан кейингина ўзини қўлга олди ва буларнинг икковини хало-йиқ кўзи олдида гулханда ендиришга қарор қилди. Сўнг у ўзининг ягона ҳамроҳи — маҳрамига ўгирилиб, ундан сўради. «Биз кўз остимизга олиб қўйган ушбу манфур хотин ҳақида сен қандай фикрдасан?» Шундан кейин у, бизнинг қасримизга кириб келинг га ва кимсан қиролдек улуғ зотни бундай таҳқирлаб, бу қадар ранжитишга юраги дов берган бу безбет болани сен танийсанми, деб савол берди.

Хизматкор унга жавобан, бу йигитни бирон марта ҳам кўрма-ганлигини айтди.

Қирол қаҳри қайнаб хонадан чиқди ва бу ошиқ-маъшуқларни тутиб боғлашни ва кун еришиши билан уларни яланғоч ҳолда Палермога олиб боришни, у ерда эса майдоннинг ўртасида бир^ бирига орқасини қилиб устунга боғлашни ва шу аҳволда то ҳамма ўтган-кетган кўришга улгуриши учун уларни эрталабки соат тўққизгача ушлаб туриб, кейин қилган гуноҳларига яраша, гулханда ендириб юборишни фармон қилди. Қирол фармонни бериб, дарғазаб ҳолда Палермодаги ўз қасрига қайтди.

Қирол чиқиб кетиши билан хизматкорлар ошиқ-маъшуқларга ташланншди, уларни бир-биридан ажратиб, банд айлашди. Бу икки ешнинг қанчалик қўрқиб кетганини, нақадар бенажот аҳвол-га тушишганини ва қандай оҳ-фаред чекиб, қичқирганини тасав-вур қилиш қийин эмас. Сўнг қиролнинг фармонига кўра уларни Палермога олиб боришди, у ерда майдон ўртасидаги устунга боғ-лашиб, қирол белгилаган вақтда еқиш мумкин бўлсин учуй ўлимга маҳкум этилганларнинг кўзи олдида гулханга ҳозирлик кўра бошлашди. Палермонинг эркагу аел бутун аҳолиси ошиқ-маъшуқларни томоша қилгани майдонга тўпланди: эркаклар қизнинг қоматини томоша қилишга қизиқардилар, шунинг учун улар унинг беқусур ҳусн-жамолидан, мафтункор баданидан кўз узолмай қолдилар, аеллар эса, йигитни томоша қилгани тўпла-нишган ва унинг хушқадлигига ва хушсуратлигига маҳлие бўлиб қолишган эди. Бахти қаро ошиқ-маъшуқлар эса, уятдан ўзларини қўярга л<ой топа олмай, бошларини хам қилиб, шафқатсиз гулхап алангасида ениш дамларини кутишар ва ўз бошларига тушган бу машъум савдодан қон йиғлардилар. Алқисса, бир еқда, 'майдонда бахти қаролар учун гулхан қаланяпти-ю, бир еқда жарчилар ҳамон уларнинг жинояти ҳақида бутун шаҳар аҳлига жар солиб'юрибди-лар денг, ниҳоят, бу овоза шавкатли мард генерал-адмирал Руже-ри де Лорианнинг қулоғига ҳам етиб борди ва у жиноятчнларни ўз кўзи билан куриш мақсадида майдонга йўл олди. Аввало у қизга кўз ташлаб, унинг гўзаллигидан ҳайратга келди, сўнг йигитга назар ташлади ва бир қарашда уни таниб, яқинроқ борди-да: «Сен прочидалик Жанни эмасмисан?» — деб сўради.

Жанни ҳам адмирални таниб, унга жавоб айлади: «Шундай, бегим, ўша Жанни мен бўламан, аммо ҳадемай йўқ бўламан».

Адмирал, сени бу мушкул аҳволга солган нарса нима, деб савол берди унга. «Биринчидан, муҳаббат, иккинчидан эса қиролнинг қаҳри», — деб жавоб қилди Жанни.

Шунда адмирал бўлган воқеанинг икир-чикирларигача муфас-сал сўзлаб беришни буюрди Жаннига ва унинг ҳикоясини зўр эътибор билан тинглаб бўлиб, бу ердан кетмоқчи бўлган эди, Жанни уни тўхтатди. «Бегим! — деди у. — Агар мумкин бўлса, мени бу ерга боғлаб қўйишни буюрган зотдан мен учун кичик бир мурувват қилишни сўраб берсангиз».

Ружери, у қандай мурувват экан, деб сўради, Жанни унга

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

жавоб айлади: «Мен ўзимнинг ўлишимни, ўлгандаям тез орада

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ишимни бвдаман. Лекин мен бу қизни жонимдаи ортиқ ѳвамаи, у хам мсни шундай севади, биз бир-биримизга орқа гириб туриб-миз, менинг илтимосим шуки, ул зот бизга марҳамат қилсалару икковимизни юзма-юз қилиб қўйишса, — шунда маҳбубамнинг жамолига қараб туриб жон беришч мен учун осон бўларди».

Ружерм кулиб юбориб шундай деди: «Э, ҳали мен шундай қила-манки, маҳбубангга қарайвериш жоништа хам тсгиб кетадп!»

Сўнг у бу ердан узоқлашаркан, қиролнинг фармснинп бажариш-га шай бўлнб турган одамларга, то қиролнппг анги фармони келгунча ҳеч қандай чора кўрманглар, деб буюрди-да, ўзи фурсат-ни ғанимат билиб, қирол ҳузурига равона булли, бориб қиролнинг дарғазаб кайфиятда ўтирганини курди, лекпн барибир, унга шундай савол билан юзлавдр: «Лъло ҳазрат! Сиз бир йигит билан қизни майдон ўртасига боғлаб, гулханда еқишга буюрпбсиз, улар ИЄ қнлмишлари билан сизнинг қаҳрингизни кслтирдилар?»

Қирол унга изоҳлаб берди. Шунда Ружери деди: «Уларни жа-золамаслпгингиз керак эди. Жиноят жазога, саховат эҳсонга лойиқдир,— мурувват ва раҳм-шафқатга-кў, инчунин. Гулханда сқмоқчи бўлгйнингиз ўшал одамнинг кимлиги сизга аенми?»

Қирол, йўқ, деб жавоб қилди. Шунда Ружери деди: «Мен ҳам ҳузурингизга айнан шу нарсани билдириб қўйиш учун келдимки, гапимни эшитиб, ғазаб даъватига қулоҚ осиш донишмандлик ало-мати. бўлолмаслигини тушуниб олишингизни истардим. Бу йигит— Прочида оролининг фуқароси Ландольфопинг ўгли бўлади, сиз, онҳазрат, а на шу Ландольфопинг туғишган акаси мессер Жанни* нинг шарофати билан бу оролнинг қироли ва ҳокими бўлгансиз, энди қизга келсак, у — Марино Болгаронинг қизиким, Иския оролининг ҳануз сизга тобе эканлиги мана шу зотнинг қудрати туфайлидпр. Бу йигит билан қиз кўпдан бир-бирларини севишади, бнпобарин, сиз аъло ҳазратлариии таҳқирлаш встали эмас, балки шу муҳаббат туйғуси уларни шундай гуноҳ ишга даъват этган („гар муҳаббатнинг ешларни рағбатлантирувчи кучини гуноҳ деб аташ мумкин бўлса). Сиз бу ҳолдан бениҳоя мамнун бўлиб, улар-га ҳиммат ва мурувват қилмопшгпз лозпм эди, лекпн сиз нима қиляпсиз? Уларни ўлимга маҳкум қилдпппгпзми?»

Қирол Ружерининг ҳақ гапираетганини тушундп, шунта кўра, у уз ҳукмини бекор қнлиш билан чекланиб қолмай, яна қилмиши-га пушаймон ҳам бўлди. Сўнг шу заҳоти йигит билан қнзни бўша-тиб, ўз ҳузурига бошлаб келишларини буюрди, буйруқ бир зумда адо этилди. Қирол йигит билан қизнппг ҳпкояспни бутун тафси-лотлари билан тинглаб бўлиб, уларга кўрсатган ранжи эвазига энди ҳ\-рматларини келтпрнб, совға-салом билан' тақдирлашга аҳд қилди. Қиролнинг фармонпча кўра, йигит билан қизга қимматбаҳо либослар кийднрилдн, сўнгра уларнинғ бир-бирларпга майл қўй-ганлнкларидан огоҳ бўлган қирол қизни Жаннига никоҳлаб берди ва беҳисоб совга-саломлар тақдпм этиб, бахтнер келнн-куевни юртларига жўнатди, юртларида ас уларни шоду хуррамлпк билан кутиб олдилар, тўй-томошад ксйнн улар яна узоқ йиллар роҳат ва фароғатда умр кечирга эканлар.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Теодоро ўз соҳиби мессер Америгонинг қизи Виолантани севади;, Виоланта Теодородан ҳомила орттиради; оқибат Теодорони дорга осмоқчи бўладилар- да, қамчи билан савалаб дор таеига хайдаб кетаетганларида, уни отаси кўриб, таниб қолади; Теодорони озод этадилар, у Виолантага уйланади.

Ошиқ-маъшуқларнинг гулханда енишини юрак ҳовучлаб кутиб ўтирган хонимлар, уларнинг халос этилганини эшитиб, кўнгилла-ри жойига тушди ва худога шукрона ўқидилар, қиролича зса, қис-санинг ниҳоясига етганини билиб, навбатни Лауреттага берди в:1 у шўх оҳангда шундай ҳикоя бошлади:

— Соҳибжамол хонимлар! Сицилияда саховатли қирол Виль-гельм хукмронлик қилган замонда бу оролда мессер Америго Аббате да Трапани деган бир зодагон яшарди; у сердавлат ва серфарзанд одам эди. Шу боисдан унда хизматкору малайларга эҳтиеж туғилган эдиким, айни пайтда, Шарқ мамлакатларидан қайтиб келган генуялик қароқчиларнинг Арманистон соҳиллари бўйлаб сузиб, жуда кўп ўғ'ил болаларни ўғирлаб келишганини эшитиб қолди ва ўшал болаларни турк деб ўйлаб, айримларини ўзига сотиб олди, кейин билса, бу болаларнинг ҳаммаси чўпон болалар экан, лекин уларнинг орасида Теодоро исмли бир бола ўзининг олижаноб хислатлари ва хушсуратлиги билан бошқалар-да ажралиб турарди. Гарчи бу бо лани" ҳамма қул деб ҳисобла ҳам у мессер Америгонинг хонадонида унинг болалари бил бир-га ўсди, у ғоятда бенуқсон хулқ ва одоб соҳиби бўлиб бундай фазилатларга,- асосан, ўзининг серфаросатлиги туфайли мушар-раф бўлган эмас, балки ўзи аслида шундай туғилган эдиким, бора-бора мессер Америгонинг меҳри ортиб, уни қулликдан озод қилди ва чўқинтириб, Пьетро деб от қўйишни буюрди,— зеро, у болани турк деб ўйлаган эди,— ва унга тўла ишонч билдириб, ўзига иш бошқарувчи қилиб тайинлади.

Мессер Америгонинг болалари ўсиб улғая бошлашди, биноба-рин, упинг Виоланта исмли сарвқомат қизининг ҳам бўйи етиб қолди, аммо отаси уни эрга беришга ошиқмасди, шу аснода қиз Пьетрога ошиқ бўлиб қолди, ва лекин у йигитни нечоғлиқ қайноқ меҳр билан севмасин, унинг хулқи ва одобини қанчалик эъзозла-маснн, биринчи бўлиб ўз туйғусини пзҳор этишга қизлик шарм-ҳаеси йўл қўймасди. Лекин севги маъбуди — Амур 'уни бундай ташвишдан халос айлади: қизга ўғринча кўз қирини ташлаб юрган Пьетро ҳам уни телбаларча севиб қолган эди, демак, уникг бутун фикр-хаели ҳозир шу қизга қаратилган эди. Пьетро бир нарсадан: ушбу юрак сирнни битта-яримта сезиб қолишидан қўрқарди, зеро, Қалбининг теран бир срида бу қилмиши учун ўз-ўзини койирди. Қиз уни кўрганида допм қувониб кетарди, энди йигитнинг қалбида не ҳол содир бўлганнни пайқагандан кейин эса, унга далда бериш мақсадида ўзининг бу ҳолдан б'ениҳоя мамнун эканлигини билдир-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ғики, аслида ҳам аҳвол айнан шундай эди. Улар ўртасидаги ғун-дай мубҳамлик узоқ взқт давом этди, узоқ муддат улар бир-бир-ларига юрак еза олмай юрдилар, ҳолбуки, икковлари ҳам бир-бирларига жидду жаҳд билан талпинардилар.

Алқисса, уларнинг қалблари бир хилда алангаланиб, мудом енавердиким, бу ҳол то тақдир илоҳаси — Фортуна орага тушиб, уларни ўзларидаги журъатсиз тортинчоқликни тарк этишга даъват этгунгача давом этди. Воқеа бундай бўлган эди: Трапанидан тах-минан бир миляча нарида м^ссер Америгонинг ғоятда хушмадзара бир амлоки бўлиб, хотини билан'қизи уз дугоналари ва оқсочлари билан вақтичоғлик қилгани у ерга тез-тез бориб турардилар- Мана, жазирама саратон кунларидан бирида улар Пьетрони ҳам ўзлари билан олиб, ўша амлокка равона бўлдилар, у ерда хўп сайр қил-дилар, аммо шу пайт тўсатдан, осмонни қора булут буркаб олди-ки, ез фаслида бундай ҳол тез-тез учраб туради; хоним билан унинг ҳамроҳлари момақалдироқда қолиб кетншдан қўрқишиб, жадал Трапанига қайта бошлашди. Пьетро билан қиз, навқирон ва серғайрат эмасмилар, бошқалардан анча олдинлаб кетиб қол-дилар, илло, уларни бунга ундаган нарса ҳавонинг авзойи бузил-гани эмас, балки кўпроқ муҳаббат қистови эди. Улар орқада кела-етганларга кўринмайдиган даражада узоқлашиб кетишганида, бир неча бор пайдар-пай чақмоқ чақиб, момақалдироқ гулдуради ва кетидан йирик-йирик дўл еғиб юборди, шунинг учун она ўз ҳамроҳлари билан бир қишлоқининг кулбасига кириб, дўлдан пана бўлди. Пьетро билан қиз эса, дурустроқ бир бошпана йўқлигидан, бир ташланднқ хароба уйга кириб, унинг томи тагида туришди, томнинг деярли ҳамма еғиўпирилиб, бир парчагина ери қолгалидан улар беихтиер бир-бирларининг пинжига кириб туришга мажбур бўлдилар. Иккн таннинг бундай ҳамсоялиги уларга далда берди ва бир-бирларига ўз қалб армонларини изҳор этиш учун йўл оч ди.

Биринчи бўлиб Пьетро тилга кнрди. «Э худо, ишқилиб дўл тин-масин-да!»— деди у.

«Вой, қандай яхши бўларди!»— деб юборди қиз.

Улар гапдан амалга ўтдилар: бир-бирларининг қўлларини маҳ-кам сиқдилар, кейин қучрқлашдилар, ундан кейин ўпишдилар, дўл ҳамон еғиб етарди. Хулласи калом, улар то муҳаббат лаззатининг энг тотли онларидан баҳраманд бўлпшмагунча ва бундан кейин ҳам қандай қилиб бир-бирларининг днлини хуфиена хущлаш ҳа-қида келишиб олишмагунча ҳаво юрншиб кетмади. Мана, ахири, момақалдироқ ҳам тиниб, улар яна йўлга тушдилар ва салдан кейин шаҳар чеккасига етнб келиб, шу ерда қизнинг онасини ку-тиб турдилар, кейин у билан бирга.уйга қайтиб келдилар. Шу воқеадан кейин улар яна жуда кўп маротаба ими-жимида учрашиб турдилар, лекин ҳар гал учрашишганда эҳтиеткорликнинг барча чораларини кўриб учрашишди, шу боисдан ҳам бу учращувлар-нинг ҳар бири беқиес шодмонлик бахш этарди уларга. Йигит билан қиз ўртасидаги яқинлик шу даражага етиб бордики, қиз ҳомиладор бўлиб қолди ва бу ҳол уларни қаттиқ ташвишга солиб қўйди- Улар

абиат қонунига қ?.рши ўлароқ ҳомиладан қутулиш учун ларини ■ не кўйга солмадилар, аммо барибир барча ринишлари зое кетди.

Пьетро жон сақлаб қолиш учун бу ердан қочмоқчи бўлиб, ўз ниятини қизга баен қилган эди, қиз унга: «Агар сен қочиб кетсанг, ўша заҳоти ўзимни-ўзим ўлдираман», деб айтди.

Пьетро қизни астойдил севарди, шунта кўра унга бундай деб юзланди: «Жоним! Узинг ўйлаб кўр: мен қандай қилиб бунда қо-лай? Сенинг ҳомиладорлигинг г\ ноҳимизни фош қилади — сени-ку, сал вақтдан кейин кечиришар, лекин мен шўрпешона ҳам сенинг, ҳам ўзимнинг айбим учун сўроқ беришга мажбур бўла-ман».

Қиз ҳам унга жавобан бундай деди: «Менинг айбим ошкор бўлиши турган гап, аммо сенинг айбинг — кўнглинг тўқ бўлсин, Пьетро, ҳеч қачон ошкор бўлмайди, фақат ўзинг тилингдан илин-масанг бўлгани».

«Хай, ундай бўлса, қолганим бўлсин,— деди Пьетро,— фақат сен мени чақиб қўймагин».

Қиз ўзининг ҳомиладор эканлигини энг сўнгги имкони қолгун-ча сир сақлаб юраверди, лекин вақт ўтиши билан шу қадар етилиб, тўлишиб кетдики, бу сирни ортиқ яширишга энди иложи қолмади,' мана шундай кунлардан бирида у юм-юм йиғлаб, онасига ҳамма гапни очиб солиб, мени фалокатдан сақланг, деб елворди. Онаси даҳшатга келиб, қизини роса койиди, ундан кейин бу ҳолнинг тафсилотини синчковлик билан суриштира бошлади. Қиз Пьетро-дан хавотирланиб, онасига ҳақиқатнп айтмади, балки ичидан сохта бир афсона тўқиб, онасини ўз гапига ишонтирди. Натижада, она қизининг айбини одамлардап пинҳона тутиш мақсадид! уни олиб ўз мулкларидан бирига жўнаб кетди. Қизининг ой-кунп етиб, тўлғоқ тута бошлаганнда, у ҳам аксарнят хотинлар сингари, бутун уйни бошига- кўтариб чинқира бошлади, тасодифни қарангки, айнан шу мулкидан ҳеч қачон хабар олмайдиган Америго парранда овидап қайта туриб, ҳеч хотини кутмаган бир пайтда, яъни айни қизининг тўлғоғи тутиб чинқира бошлаган пайтда аксига юриб шу ерга яқин жойдан ўтиб қолса бўладими; у ҳайрон бўлиб хона-га югуриб кирди-ю, хотинидан, нима гап, деб суриштирди. Хотин эрини кўриб, даҳшатдан қалт-қалт титраб ўрнидан туриб кетди ва ноилож қизининг туғаетганини айтди, лекин эр хотинига ўхшаб лацма эмас эди, шунга кўра хотинига эътироз билдириб, қизимиз ўзининг кимдан ҳомила орттирганини билмаслигн мумкин эмас, деб айтди ва қиздан ҳамма гапни ўзи суриштириб билмоқчи бўлди: агарда ҳақиқатни айтса — гуноҳидан кечаман, борди-ю, айтма-са — шафқат қилмай қатл этаман, деб ўйлади. Хотини, қизимиз елғон гапирмади, деб эрини ишонтиришга қанча уринса ҳам бундан ҳеч наф чиқмади. Дарғазаб мессер Америго шамширини ялан-ғочлаб қизига ташланди, аммо у, айни шу можаро пайтда туғиб улгурган эди. «Айт, бола кимдан, йўқса, ўлдираман!»—деб дағдаға қилди ота. Қиз қўрқиб кетиб, Пьетрога берган аҳдини бузди ва чақалоқнинг отаси Пьетро эканлигини айтиб қўйди.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ди қайнаб, сал бўлмаса уз фарзандини ўлдириб қўяезди, ки'н ҳартугул ўзини қўлга олди, қизини роса бўралаб кди-ю, кейин отига миниб, Трапанига жўнади, шаҳарга етиб борган заҳоти, уни бадном қилган Пьетро устидан қиролнинг ноибн мессер Куррадо-га.шикоят қилди, сўнг ҳеч нимадан хабари йўқ бу хизматкорини дарҳол ҳибсга олишни буюрди, Пьетро ҳам қийноққа чидай олмай ҳамма қилмишига иқрор бўлди. Орадан бир неча кун ўтгач, ноиб: ГТьетрони бутун шаҳар кўчаларидан сазойи қилиб қамчилаб ўтиб, кейин дорга осилсин, деган фармон чиқарди; вале, мессер Америго, Пьетро ўлимга маҳкум этилгандан кейин ҳам ғазабидан гуш-мади, у ошиқ-маъшуқларни ҳам, уларнинг чақалоғини ҳам йўқ килиб ташлашни ўз олдига мақсад қилиб қўйган эди, шунга кўра, у ўз хизматкорларидан бирини чақириб, унинг қўлига оғу аралаш-тирилган шароб тўла қадаҳ билан яланғоч бир ханжар тутқазди-да, унга тайинлади: «Буларни Виолантага олиб бориб бериб, менинг номимдан унга айт: дарҳол шу икки воситадан бирини тан-ласин ўзига,— хоҳ заҳар ичсин, хоҳ кўксига ханжар санчсин,— илло, пайсалга солмасин, акс ҳолда мен уни оломон олдида гулхан-да ендиришга маҳкум этаман, ана унда қилмишига яраша жа-зосини олади. У ўлганидан кейин эса, чақалоғини олгин-да; бошини деворга уриб мажақлаб, мурдасини итларга ташла». Ваҳшийси-фат мессер Америго ўз қизи ва набираси устидан бундай бе-шафқат ҳукм чиқаргандан кейин, тошбағир хизматкор шу заҳоти буйруқни бажаргани жўнаб кетди.

Ўлимга маҳкум этилган Пьетрони соқчилар қамчи билан са-валаб, сазойи қилиб дор тагига олиб кета туриб ногаҳон бир меҳ-монхона енидан ўтиб қолдиларки, бу меҳмонхонада худди шу лайтда уч нафар аслзода армани истиқомат қилиб турарди — Арманистон подшоси уларни бўлғуси салб юришига доир ғоятда муҳим аҳамиятга молик ишлар юзасидан папа билан музокара ўтказиш учун Римга юборган эди, улар йўл-йўлакай бир оз ҳор-диқ чиқариб, йўл азобидан ўзларига келиб олиш учун уч-тўрт кунга бу ерда манзил қурган эдилар, трапанилик аслзодалар ҳа'м, хусусан, мессер Америго, меҳмонларни ғоятда зўр иззат-икром билан кутиб олган эдилар. Арманилар, меҳмонхона олдидан ким-нидир сазойи қилиб олиб ўтишаетганини эшитиб, деразадан кўча-га қарадилар-да, белигача яланғбч, қўллари орқасига қайириб боғланган Пьетрони кўрдилар. Уч элчпдан бири бўлмиш Финсо исмли ниҳоятда нуфузли қариянинг кўзи шу чоғ қатлга! кетаетган маҳбуснинг кўкрагидаги каттакон кизил холга тушдп, бу ясама доғ эмас, балки табиий,— аеллар таъбири билан айтганда,— туғ-ма хол эди. Қария бу холни курган заҳоти, эсига ўзининг йўқол-ган ўғли тушди; ўғлини бундан ўн беш йилча муқаддам Лаяцога яқин ерда, денгиз бўйидан қароқчилар ўғирлаб кетган ва ўшандан буен у дом-дараксиз йўқолган эди. Қарня бу бахтн каро йигитнинг. неча ешдалигини чамалаб кўриб, агар ўғлим тирик булганида у ҳам шу ешга кирган бўлардп, деб ўйлади, хол эса, унинг шубҳа-сини кучаитирди, чунки йўқолган ўғлининг кўксида ҳам шуна!>-а туғма ҳол бўлган эди; агарда бу чинданам менинг ўғлим бўлса,—-■

деб яна мулоҳаза қила бошладн саҳоватли армани,—ўғ исмини, отасининг' отини ва ўз ватанини ҳали ҳам унутмага бўлади, арманча гапириш ҳам ҳали эсидан чиқмаган бўлиш керак, ал-батта.

Маҳбус қария турган хона деразасига рўпара келганида у: «Ҳой, Теодоро!»— деб қичқирди.

Пьетро дарҳол бошини кўтариб қаради, шу маҳал қария Фи-нео ундан арманчалаб: «Қаерликсан, кимнинг фарзандисан?»—деб сўради.

Соқчилар бу муҳтарам зотга ҳурмат юзасидан юришдан тухта-дилар, шунда Пьетро жавоб қайтарди: «Мен — арманистонлик-ман, Финео деган одамнинг фарзанди бў^ламан, мени бу ерга кич-кина болалик пайтимда олиб келишган, илло, ким олиб келганини билмайман».

Шу гапдан кейин, Финеода бу йигитнинг ўз ўғли эканлигига ҳеч қандай шубҳа қолмади; у ҳўнграб йиғлаб юборди ва ўз ҳам-роҳлари билан кўчага отилиб чиқди, соқчилар хорижлик меҳмонга илтифот кўрсатиб, унга йўл очишди, шунда чол ўғлини багрига босиб, ўз елкасидагн ҳарир шоҳи ридони унинг елкасига ташлади ва соқчилар сардоридан, маҳбусни то янги фармойиш келгунча қатлга олиб бормай туришни илтимос қилди. Сардор бупга розн бўЛДИ:

Финео бу йигитни қай гуноҳлари учун қатл этишмоқчи бўлиш-ганидан хабардор эди, зеро, бу гап бутун шаҳарга овоза бўлган эди. Шунга кўра у барча ҳамроҳлари ва хизматкорлари билан бирга тўппа-тўғри' мессер Куррадо ҳузурига борди-да, унга шун-дай деди: «Мессер!— сиз қул деб ҳисоблаб ўлимга маҳкум этган одам, аслида эркин шахедир, зеро, у менинг ўғлим бўлади; миш-мишларга Караганда, у бир қизнинг номусига тегиб ^қўйган эмиш, аммо ўғлим ўшал қизга уйланмоқчп. Шунга кўра, ушал қизнинг ўғлимга турмушга чиқишга рози-рози эмаслигн аен бўлгунча қатлни тўхтатиб турищингиз мумкин бўлмасмикин, борди-ю, қиз ўғлимга турмушга чиқпшга ихтиер билдирса, унда сиз қонунга хилоф иш қилган бўлиб чиқасиз». Ўлимга маҳкум этилган йигит Финеонинг ўғли эканлигини билган мессер Куррадо ҳайратга кел-ди. У тақдир тақозосп билан сал бўлмаса улкан хатога йўл қўки-ши мумкинлигини ўйлаб, қаттиқ хижолат бўлди ва Финеонинг ҳақ гапираетганига иқрор бўлиб, унга тасалли берди ва меҳмон-хонага кайтишни илтимос қилди, ўзи эса, мессер Америгога одам юбориб, унга бутун воқсанн муфассал сўзлаб берди- Мессер Америго, қизини ҳам, набирасини ҳам аллақачон оламдан ўтган деб ишонарди; шу боисдан, ўзининг машъум қилмишидан тамомила умидсизликка тушган эди, чунки қизи ўлдирилмаганда ҳам хатони тузатса бўларди ҳали. Шундай бўлса ҳам у, ҳар эҳтимолга қарши, зудлик билан қизга одам юборди ва унга — агарда ҳали тирик бўлса, албатта ўз буйруғини рад этганини эълон қилишни буюрди. Зудлик билан етиб келган чопар шундай манзаранпнг шоҳиди бўлдики. мессер Америгонинг хизматкори Виоланта қаршисига оғу солинган қадаҳ билан ханжар қўйиб, ҳардамхаел қизни бўра-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Траверсарилар уруғидан бўлган қизни севиб қолга Настажо дельи О не ста исмли йигит маъшуқасининг висолига етиш й'ўлида пулларини орқа-ўнгига қарамай сарфлайди, вале, барибир қизнинг кўнглини эритишга мушарраф була олмайди, у ўз хешларининг илтимосига рози бўлиб, Кьяссига жўнай-ди, бу ерда унинг кўз олдида бир сувори бир қизни қувиб келиб, уни ўлди-ради ва жасадини икки ит олдига ташлайди; Настажо ўз хешларини ва маҳбубасини зиефатга таклиф этади; маҳбубасининг кўз олдида ўша қизни яна қийноққа соладилар, оқибат, Настажонинг севгилиси, ўзининг ҳам бо-шига шундай кулфат тушишидан- қўрқиб Настажо'га турмушга чиқади

Лаўретта ҳикоясини тугатгач, қироличанинг амри билан Фило-мена ўз қиссасини шундай бошлади:

— Пурлатофат хонимлар! Раҳм-шафқат қилган одам иззат топгай, илло, тошбағир кишйларни одил қози — парвардигорнинг ўзи қаттиқ жазога мустаҳиқ қплгай. Бу фикрим сизга тушунарла бўлсин учун ва сизлар ўз қалбингиздан тошбағирлик иллатнни буткул даф этмоғингиз учун мен сизларга ҳам таъсирли, ҳам қи-зиқарли бир қисса сўзлаб бермоқчиман.

Романьянинг энг кўҳна шаҳарларидак ҳисобланмиш Равекнада бир вақтлар жуда кўп аелзода ва давлатманд кишилар, хусусан, Настажо дельи Онести исмли бир йигит ҳам яшаган эдиким, отаси ва амакисининг ўлимидан сўнг у беҳисоб мол-давлатга эга бўлган эди. Аксарият бўйдоқ йигитлар табиатида бўлгани сингари, у ҳам мессер Паоло Траверсари номли бир зотнинг қизига ошиқи шайдо бўлиб қолди — қиз Настажодан ҳам нажобатлироқ эди, шу боис-дан Настажо қизнинг илтифотига муяссар бўлиш учун ўзини не-не кўйларга солиб кўрмади, аммо унинг жамики олижаноб, латофат-ли ва.мақтовга лойиқ ҳаракатлари унга наф келтирмас, балки кўп-роқ зиен келтираетгандек эди — чунки маҳбубаси унга нисбатан шу қадар бадфеъл, бераҳм ва бадқаҳр эдиким, ўзига бино қўйиб, шу даража кеккайиб кетган эдиким, афтидан, у ўзининг энг олий насабга молик эканлигини яхши биларди,— хуллас, қиз унга қие ҳам боқишни истамаеди. Бундай совуқ муносабат Настажога шу қадар оғир botardiki, у бир эмас, бир неча маротаба, узоқ ва ғамгвн ўйга толиб, ўз жонига қаед қилишни ҳам ўйлай бошлади, бироқ ҳар гал ўзини бундай гуноҳдан зўр-базўр тутиб қолар ва ўзига-ўзи, қиз ҳақида мутлақо ўйламасликка, ҳаттоки қиз ундан қандай нафратланаетган бўлса, ўзи ҳам ундан шундай нафратла-нишга аҳд қиларди. Ва лекин барибир, ҳамма уринишлари зое кетар, аксинча, унинг қиз висолига мушарраф бўлиш умидлари кўпроқ сўна бошлаган сари, қизга бўлган муҳаббат алангаси шун-ча кучлироқ аланга олаетгандай бўларди. Қисқаси, Настажо қизга шайдолигини қўймай, унинг кўйида ғарра-шарра акча сочишда давом этаверди; ниҳоят, унинг хешлари ва

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

маб сўкаетган ва уни тезроқ икки ўлимдан бирини танлашга маж-бур этаетган эди- Аммо у ўз соҳибининг янги фармойишини эши-тиши билан қизни ўз ҳолига қўйди ва қайтиб келиб хўжасига ҳамма гапни батафсил баен қилиб берди. Буни эшитиб, мессер Америгонинг боши осмонда эди; у дарҳол Финео қошига йўл олди, унга ўзининг самимий таассуфини изҳор этди, кўз еш тўкиб, ундан афв этишини лутфан илтимос қилди ва, агар Теодоро қизимга уйланишни ихтиер этса, бу ҳол мени фақат хурсанд этади, деб баен қилди.

Финео унинг узрини бажону дил қабул қилди ва деди: «Мен ҳам ўғлимнинг сизнинг қизингизга уйланишнни истайман. Лекин агар у қизингиздан бош тортгудек бўлса, унда ўғлим устидан чи-қарилган ҳукмнинг ўз кучида қолгани маъқул!» Финео билан Америго шундай дея гапни бир ерга қўйишиб, Теодоро қошига боришди ва ундан, ниятинг нима, деб сўрашди. Ҳам ўлим даҳша-ти, ҳам ўз отаси билан дийдор кўришгани севинчи бир-бирига омухта бўлиб, мияси ғовлаб, ўз еғига ўзи қовурилиб етган Теодоро, агар хоҳласа Внолантага уйланиши мумкинлигини тушуниб, худди бир сакрашда жаҳаннам қаъридан нақ арши аълога чиқиб олгандай терисига сиғмай қувониб кетди ва баски, сизлар розя экансиз, Виоланта билан турмуш қуришим учун берган бул ижоза-тингизни дунеда энг улкан мурувват деб билгайман, деди. Шундан сўнг, Виолантага одам юбориб, бу фикрга унинг қандай қарашини бшшоқчи бўлдилар. Виоланта тамомила умидсизликка тушиб қолган эди: у Теодоронинг не кўйга тушганини, ҳали яна не муси-батларни бошидан ке.чиришини биларди, боз устига, ўзи ҳам ўлим хавфи остида турган эди, шунга кўра, ўз қошига келган чопарнинг гапларига олдин унча ишонмади, лекин кейин, руҳи бир оз тетик-лашгач, шундай деб баен қилди: агар бу фақат менинг розилигим-га боғлиқ бўлса, унда мен учун дунеда Теодоронинг умр йўлдоши бўлишдан ҳ-ам улуғроқ саодат, ундан ҳам сарбаланд толе бўлищи мумкин эмас, аммо ҳарна бўлганда ҳам ота-онамнинг измидан чиқмагайман. Шундай қилиб, барчанинг рози-ризолиги билан Виоланта Теодорога турмушга чиқди ва шу муносабат билан бутун шаҳар аҳлини шодмон айлаб тўй-тантана уюштирилди.

Виолантанинг кўнгли таскин топди, чақалоқни энага боқувига берди ва бир оз вақтдан кейин аввалгидан ҳам гўзалроқ бўлиб очилиб кетди. Финео Римдан қайтганида, Виоланта, кўзи ериган чоғидаги хасталикдан буткул фориғ бўлиб, уни худди ўз отасидек қарши олди, чол эса, шундай соҳибжамол келини борлигидан завқланиб, уни ўз қизидек эркалади,— кейинчалик ҳам уни мудом ўз фарзандидек ардоқлаб келди,— ва келини билан ўғлининг ни-коҳ ўқитиш маросимини бениҳоя зўр тантана билан нишонлади. Яна бир неча кундан кейин эса, у ўғлини, келинини ва набирасини олиб галерада ўз ватани Лаяцога равона бўлди; манзилга етиб келишгач эса, бир-бирларига шайдо келин-куев шод-хуррамлик ва хотиржамликда узоқ умр кечириб, мурод-мақсадларига етган эканлар.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

-дўстлари, бунақада ҳам соглиғидан, ҳам мол-дунесидан
рилиб қоли-ши мумкин, деб маслаҳатлашиб, унга

ялиниб-елбориб, Равеннадан бош олиб чиқиб кетишии ва би
қанча вақт бошқа ерда яшаб кўришни маслаҳат

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

бера бошладилар,— шундай қилсанг, ишқий ҳирсинг ҳам, беҳул.а
исрофгарчйликка бўлган иштиеқинг ҳам сўниб, ҳовринг дан тушар-сан, дейишди. Настажо кўп вақтгача қариндошларининг бу мас-лаҳатини ҳазилга йўйиб юрган бўлса ҳам қулоғига ҳадеб бир гап-ни қуяверишгандан кейин ахири, шаҳардан чиқиб кетишга рози бўлди. У гўе Францияга, Испанияга еники яна бошқа бирон олис мамлакатга кстаетгандай сафарга шайланди, сўнг отга минди-да, ўз ер-биродарлари ҳамроҳлигида Равеннадан уч миляча нарига бориб тўхтади. У Кьясси деб аталувчи шу жойга чодирлар тикиш-ни буюрди ва ўзини кузатиб келганларга, бундан нарига кетмас-лигини баен қилиб, уларга истасангиз Равсннага қайтиб кетишин-гиз мумкин, деб айтди. Настажо Кьяссида манзил қуриб, яна бояги-боягидек таралабедод кун кечира, гоҳ у, гоҳ бу ўткинчини чайласига таклиф қилиб зиефат қила бошлади.

Мана, ниҳоят, май ойининг бошларидаги энг ажиб кунлардан бирида, у яна ўша бағритош маъшуқасини эслаб кетди ва ўз маҳ-рамларига мени холи қўйинглар, деб буюриб, токи ўз маҳбубаси тўғрисида ўйлашига ҳеч ким халал бермасин учун боши оққан . томонга юриб кетиб, ахири бир қарағайзорга бориб қолганнии ҳам пайқамади. У яна ярим миляча йўл босдп, лекин эрталабдан бери туз тотмагани ҳам, ҳаттоки, теварак-атрофдагн бутун борлиқни ҳам хаелидан фаромуш айлаб, соат ўн пккиларда, бпрдан ким-нингдир бўзлаб йиғлаетганини ва жон аччпғида фаред солаетгани-ни эшитиб қолди — бўзлаетган ва нола чекаетган аел киши эди.

Настажонинг ширин хаеллари шу тарзда барбод бўлди; у бошини кўтариб, ўзини бир қарағайзорда кўрди-да, ҳанг-манг бўлиб қолди. Кейин у, сочлари паришон, аъзойи баданини тиканаклару шох-лар тилиб қонатиб юборган ғоятда гўзал бир қизнинг қип-яланғоч ҳолда қаршндагн чангалзор орасидан фаред чекиб йиғлаб, шаф-қат сўраб югуриб келаетганини кўриб қолди. Қизнинг икки томо-нида иккита" қопоғон баҳайбат кўппак югуриб келар ва қизга етиб олиб, уни додлатиб тишларди. Орқарокда эса, кора отда кора ки-йинган бир сувори яланғоч шамширини силтаб, елдек учиб келар-ди, унинг кўзларидан ваҳшиена ўт чақнар, дарғазаб ва ҳақораг сўзлар билан қизга қаҳрини сочаркан, уни ўлдиришга човут со-ларди. Бу аҳволдан Настажо ҳайратга келди, қўрқиб кетди са айни пайтда қалби бу бахти қаро аелга шафқат туйғуси билан тўлди, шунга кўра шў.рлик қизни таъқибдан халос этиб, ўлимдан қутқармоқчи бўлди. Унинг қуроли йўқ эди, шунииг учун дарахт шохини синдириб олиб, кўппаклар ва сувори томонга отилди.

Ва лекин буни курган сувори узоқдан унга бақирди: «Аралаш-ма, Настажо! Бу бадкирдорни қилмишига яраша жазолашда ит-ларга ҳам, менга ҳам халақит қилма!»

Бу орада кўппаклар қизнинг биқинларпдан ға^зчча тишлаб, уни югуришдан тўхтатдилар, сувори ҳам қизни қувиб етиб олиб, оти-дан сакраб тушди. Настажо унга.яқин бориб деди: «Сен мени яхши танийдпганга ўхшайсан, аммо мен сени кимлигингни асло билмайман, шундай бўлса ҳам тилимни тийнб тура олмайман; қўлда қурол билан яна от устнда яланғоч бир қизни таъқиб қилиш.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

уям етмагандай худди еввойи ҳайвонни ов қилгандек ҳақасидан ;:т қуйиш фақат энг разил одамнинггина қўлидан келади. Мен бу қизни сўнгги томчи қоним қолгунча ҳимоя қиламан»-

Сувори ҳам унга бундай жавоб қайтарди: «Настажо! Биз сен билан ҳамшаҳармиз, лекин мени Гвидо дельи Анастажи деб юри-ьамокда с< н ҳалк гўдак здинг, у пайтда мен мана бу аел-ни, сен ҳозир Траверсарини қандай севсанг, ундан ҳам қизғинроқ севардим, аммо бунинг такаббурлиги ва бераҳмлиги мени шунча-лар изтиробга солдики, кунларнинг бирида, буткул ноумндлнкка тушиб, мана шу шамширни ўз сийнамга санчдим ва шу густохли-гим билан 5'зимни жаҳаннам азобига мубтало қилдим. брадан бир оз вақт ўтгач, менинг ўлимимдан хушнуд бўлган бу аел ҳам олам-дан ўтди ва менга кўп азоб бергани, мен чеккан изтнроблардан хурсанд бўлгани ва қилган гуноҳлари учун асло пушаймон бўлма-гани учун,— зеро, у ўз қилмишларини сира ҳам гуноҳ деб ҳисоб-ламас эди,— жаҳаннам ўтида то абад енишга маҳкум этилди. У дўзахга тушган заҳоти мендан ўзини олиб қочиб юриш жазосига мустаҳиқ бўлди, бир вақтлар уни оташ муҳаббат билан севган мен бўлсам — уни таъқиб қилишга, таъқиб қилганда ҳам севикли ер сифатида эмас, балки ашаддий душманим сифатида таъқиб этиш-га маҳкум бўлдим. Мен бунга неча марта қувиб етган бўлсам, шунча марта, ўз кўксимга санчган мана шу шамшнрнм билан .унинг сийнасини чок қиламан, кейин, мана, ҳозир ўзинг кўрасан, кўксини ераман-да, бирон марта бўлсин, на муҳаббат, на раҳм-шафқат туйғуси сингиб кира олган унинг бераҳм, тошдек совуқ Юрагини ва юраги билан бирга ичак-чавоқларини суғуриб олиб итларга ташлайман. Аммо сал вақт ўтар-ўтмас одил ва қодир ху-донинг продаси билан у гўе ҳеч нима кўрмагандек яна тирилади-ю, яна унинг учун уқубатли қочиш, мен учун эса, итлар билан уни таъқиб қилиш бошланади. Қисқаси, ҳар жума куни айни шу пайт-да мен уни қувиб етаману ўзинг ҳозир шоҳиди бўласан, уни қий-нОққа сола бошлайман. Аммо бошқа кунлари дам олишса керак, деб ўйлама бизни,— мен буни ҳамма ерда, ҳамма вақт таъқиб қилиб, бир вақтлар менга қилган ҳар бир бадкирдорлиги, мен ҳа-қимдаги ҳамма евуз ниятлари учун ундан мудом уч оламан. Кўриб турибсанки, мен ошиқдан душманга айланганман ва у менга қан-ча ой шафқатсизлик қилган бўлса, энди мен уни шунча йил таъқиб қилишим керак. Шунинг учун парвардигорнпнг одил ҳукмпнн 1ик-ро этишимга халал берма — барибир менга тўсқинлпк қп.м қурбинг етмайди!»

Даҳшатдан Настажонинг сочлари тикка бўлпб кетди; у ўзини четга олди ва бу бахти қаро қизга кузини тикканча, бу е г н г а нима бўлишини юрак ҳовучлаб кута бошлади; бу пайт сувори йигит худди қутурган итдек қизга ташланди ва шамширини бор кучи билан унинг кўксига санчди; икки биқинидан икки кўппак тишлаб олган, тиз чўкканча суворига елвориб, ундан шафқат сўраб фаред чекаетган қиз йиғлагаича ерга қулади, шунда сувори енидан пичоғини суғуриб, қизнинг кўкрагини" чок килди-да, унинг юраги билан бошқа ички аъзоларинн суғуриб олиб, ҳаммасини итлар олдита

ашлади, оч кўппаклар ҳам уларяи кўз очиб-юмгунча еб юборди-лар Кейин орадан хиел вақт ўтар-ўтмас, буни қарангки, боягн қиз, гўе ҳеч нима бўлмагандай яна сакраб ўриидан турди ва ден-гиз томонга югуриб кетди, кўппаклар унинг орқасидан қувиб бо-ришаркан, дамо-дам уни тишлашарди, сувори ҳам ўзангига оеқ қўйиб, шамширинп яланғоч'лаганча қизнинг кетидан қувиб кетди ва бир оздан кейин ҳаммалари кўздан ғойиб бўлдилар.

Настажо бу ҳолни кўриб ҳам даҳшатга тушди, ҳам юрак-багри эзилиб кетди, лекин сал кейинроқ миясига: баски, бу *қол* ҳар жума куни такрорланар экан, менга жуда асқатиши мумкин, деган фикр келди. У фожиа юз берган жойни яхшилаб эслаб қолиб, ўз чайла-сига қайтди, сўнг қариндошлари, ер-биродарларини ўз қошига чақиртиришни лозим курди, улар келгач эса, Настажо шундай гап бошлади: «Сизлар кўпдан бери мени, бадхоҳ маҳбубангдан воз кеч, пулни хазондек совуришга барҳам бер, деб ундаб келяпсиз-лар, ҳа, яхши, мен истакларингизни. бажо келтираман, аммо бу-нинг эвазига сизлар менга битта илтифот кўрсатишларингиз ке-рак, у ҳам бўлса — келаси жума купи Паоло Траверсарининг рафиқаси, қизи, яна барча аел хешлари билан шу ерга, мен уюш-тирадиган тушлик зиефатга таклиф қиласиз — яна бошқа хоҳла-ган одамлар бўлса, уларни ҳам таклиф қилинг. Траверсарилар учун зиефат беришимнинг боисини эса. ўшанда билиб оласиз».

Настажонинг хешлари, бу илтимосни бажарса бўлади, деган қарорга келиб, худди айтганингдек қиламиз, деб сўз бердилар. Улар Равеннага қайтиб бориб, вақт-соати етганда Настажо айтган одамларнинг барини зиефатга таклиф қилдилар; гарчи Настажонинг севгилисини гапга унатиш кўп мушкул бўлган бўлса ҳам ба-рибир, уни ҳам ахири боришга кўндирдилар. Настажо энг.иоеб ноз-неъматлар билан дастурхон тузашни ва столларни, ўтган жума куни тошбағир қиз қийноққа солинган ўша машъум сайҳонлик яқинидаги қарағайзорга қўйишни буюрди. Кейин, етиб келган эр-кагу аел меҳмонларни шундай жойлаштирдики, маъшуқаси шундоққина ўша фалокатгоҳ рўпарасига ўтирди. Мана, ниҳоят зиефат оеқлаб, охирги таомни дастурхонга торта бошлашганда, бирдан ҳамма таъқиб остида қочиб келаетган қизнинг аянчли фаредини эшитди. Таажжубда қолган меҳмонлар бу нима бўлди, экан, деб бир-бирларидан сўриштира бошладилар, бироқ ҳеч ким ҳеч нимага тушунмаетган эди, шундан сўнг ҳаммалари ўринларидан туриб кетишди ва олисга тикилишиб, ўша фаред солаетган қизни, сувори йигитни ва кўппакларни кўришди, яна бир зумдан кейин эса, қиз, сувори ва кўппаклар меҳмонлар ўтирган ерга яқин келиб қолишган эди. Ҳамма ҳойҳойлаб, суворини уриша, кўппакларни даф қила бошлашди, кўпчилик одамлар қизни ҳимоя қилишга отилдилар, бироқ сувори йигит ўтган жума куни Настажога қан-дай сўзлар билан юзланган бўлса, ҳозир ҳам айнан ўша гапларини баен қилди-да, ҳайрат ва даҳшатга тушган меҳмонларни орқага чекинишга мажбур этди. Шундан кейин, сувори ўтганталдаги қил-мишини яна такрорлаган эди, барча аеллар, гўе ўзларини ҳам худди шундай азобга тушаетгандай ҳис қилиб бўзлаб йиғлаб юбор-

ўлар — дарвоқе, бу аеллар орасида бадбахт қизнинг ҳам, ғвори йигитнинг ҳам хешлари кўп эдики, йигитнинг қайноқ ўҳаббати ва унинг қай тарзда ўлгани ҳали уларнинг ўотираларидан ўчмаган эди. Бутун фожиа ниҳоясига етиб, ахири қиз билан суворининг қораси кўринмай кетгандан кейин, бу ҳодиса тўғрисида ҳар ким ҳар хил фикр юрита бошлади. Лекин бу ваҳшатданэнг қаттиққаяжонга. келган одам Настажонинг мутакаббир маъшуқаси эдиким, у бутун воқеани яққол мушоҳада қилиб ва аниқ эшитиб, унинг бевосита ўзига алоқадор эканлигини тушунган эди; у Настажога нисбатан нечоғлиқ калондимоғ бўлганини эслади ва шунда бирдан тасав-вурида ўшал қиз ўрнида гўе ўзи югуриб кетаетгандай, икки енида икки кўппак қувиб бораетгандай, орқасидан эса дарғазаб Настажо от қўйиб келаетгандай туюлди. Қиз шу қадар даҳшатга келган эдики, натижа'да ўз ғазабини шафқатга алмаштирди ва барча шартларига розиман, деб Настажога ўз дугонасини ғойибона юбо-риш учун қулай фурсатни сабрсизлик билан кута бошлади —< фурсат ҳам унинг шу ниятига маҳтал экан денг, шу куни кечқу-руноқ ўзини намоен қилди. Настажо қиз айтиб юборган гапларни эшитиб, воситачи орқали шундай жавоб қилди: ул зотга бориб айтингким, олиб келган хушхабарингиздан кўнглим тоғдек кўта-рилди, илло, мен ўз мўродимга ҳалол йўл билан етишишни истай-ман, яъни ойимқизнинг хоҳишлари бўлса, ул дилбарни хотинликка олмоқчиман. Қиз, ҳамма гап фақат ўзида қолганини тушуниб, розиман, деб жавоб қилди. Кейин у ўзига-ўзи" совчи бўлиб, ота-онаси қошига кирди-да, Настажога эрга тегмоқчи бўлганини из-ҳор этди,— бу гапдан қизнинг ота-онаси бениҳоя қувониб кетишди, оқибат, йигит билан қиз келгуси якшанба куни хутба ўқитиб, ни-коҳдан ўтдилар ва шод-хуррамумр кечириб, мурод-мақсадларига етдилар. Шундай қилиб, Настажонинг меҳмонларини даҳшатга солган ўша жума кундаги ҳодиса ҳам келин-куевнинг бахтини оч-ган экан, ҳам ўшал машъум воқеадан юрак олдириб қўйган равен-налик барча хонимларникг попугини пасайтириб, анча муомалага юрадиган қилиб қўйган экан.

9

Федериго дельи Альбериги бир хонимга ошиқ бўлиб қо.шди, аммо хоним унга қие ҳам боқмайди; йигит ўз маҳбубаси кўйида бутун бойлигини сову-риб, хонавайрон бўладики, бисотида елғиз бир лочини қолади, оқибат, кун-лардан бир куп уйига ўша севикли маъшуқаси меҳмон бўлиб келганида, уни меҳмон қилиш учун ҳеч нима топа олмай, ўша лочинини пишириб столга қўяди; бундан воқиф бўлган хоним йигитга бўлган совуқ муносабатини ўзгартиради, унга турмушга чиқади ва шунинг шарофати билан у яна ба-
давлат бўлиб кетади

Филомена сукутга толдн, қиролича эса, ҳаммадан кейин ҳикоя қилиш имтиезига эга бўлган Дионео билан ўзидан бўлак ҳеч ким қолмаганини тушуниб, хушчақчақ чеҳра билан шундай гап бошлади:

— Энди қисеахонлик навбати менга етди, шунга кўра меа, ло-бар хонумлар, мамнуният билан сизларга бир қисса айтмоқчиман-ки, у айрим жиҳатлари билан бундан аввалги қиссага ўхшаб ке-тади, илло, мен бу қиссани, наинки сизларнинг сеҳр-жодуларингиз олижаноб йигитлар қалбини ром қилишга нақадар моҳир эканли-гини ўзлигингизга тушунтириш учун, балки айни пайтда, айрим вазиятларда ўзингиз саховат кўрсатмоғингиз лозимлигини, биио-барин, ҳамма вақт ҳам тақдирга ишониб ўтираверишингиз тўғри эмаслигини англаб олмоғингиз учун ҳам баен қилмоқчиман, зеро, тақдир аксарият пайтларда ўз тортиқларини бемулоҳазалик, бе-фарқлик билан улашади.

Алқисеа, маълумингпз бўлсинким, бизнинг шаҳримизда Коппо ди Боргезе Доменики исмли иззат-икромли ва ғоятда мўътабар, барчанинғ самимий ҳурматини қозонган ва томирида аслзодалик кони тепиб тургани учунгина эмас, балки кўпроқ диенатли ва цал-би пок бўлгани учун одамларнинг мудом тасанносига лойиқ бўлган бир зот яшарди, эҳтимол у ҳозир ҳам ҳаетдир; ана шул зот кек-сайған чоғида, ўз қўни-қўшнилари ва ўзга одамлар билан суҳбат қуриб ўтириб, айниқса мозийни эслашни хуш кўрардиким, хотира-си ниҳоятда ўткир, ўзи ниҳоятда сўзамол одам бўлганлигидан, ҳар қандай одамдан ҳам яхшироқ ва келиштириброқ ҳикоя қнларди. У қайта-қайта ҳикоя қиладнган энғ ажойиб қиссаларидан бири — бу флоренциялик мессер Филиппо Альберигининг ўғли Федериғо исмли йигит ҳақида бўлиб, бу йигит Тоскана еш-яланглари ораси-да ҳарбий маҳоратда тенги йўқлиги билан, шунингдек, ўз одоб-ахлоқи билан ажралиб турарди. Алқисса, у аксарият олинасао йигитларга ўхшаб, кунларнинг бирида монна Жованна исмли асл-зода бир хонимга ошиқ бўлиб қолади, ўша пайтда бу аел бутун Флоренцияда энғ соҳибжамол, энг мафтункор аеллардан бири ҳисобланарди. Мана, Федериго бу хонимнинг севгисига мушарраф бўлмоқ учун пойгалар ва мусобақаларда қатнаша бошлади, унинг шаънига томошалар уюштирди, уни совға-саломларга кўмиб гаш-лади, ақчаларини орқа-ўнгига қарамай харжлади ва лекин қанча-лик серлатофат бўлса, шунчалик серсаховат монна Жованна унн деб қилинаетган бу ишларга эътибор бермас ва илтифоткор йигит-га парво ҳам қилмасди. Хуллас, Федериго гарчи ўзининг топиш-тутишига қарамай, бутун ақчасини маҳбубаси кўйида ҳеч аямай совурса ҳам, ҳеч нимага эриша олмади, оқибатда, одатда бундай пайтларда бўлганидек, ҳаменлари қоқланиб, қашшоқлашиб қолди, унинг беҳисоб мол-давлатидан фақат бир парчагина ғарибона ери қолган эдиким, энди у мана шу еридан тушган арзимас даромад ҳисобига амал-тақал қилиб кун кечира бошлади, дарвоқе, унииг яна битта лочини ҳам бўлиб, жаҳонда бунга тенг келадиган лочин йўқ эди. Йигит монна Жованнани аввалги пайтдан ҳам эҳтирос-лироқ сева бошлади, аммо шаҳарда яшашга ва илгари пайтдаги-дек ҳает кечиришга энди унинг имкони йўқ эди,— мана шу сабабга ^УР^а У ўзининг ўша ғарибона мулки жойлашган Кампига кўчнб ўтди ва қуш овлаш билан машғул бўлди; шундай бўлса ҳам у ҳеч цимдан кўмак сўрамай, муҳтожликка бардош бериб яшай бошладн. Тасодйфки қарангки, Федериго ннҳоятда тамг аҳволға тушиб ан шу пайтда, монна Жован ■ хаста бўлиб қоладн-ю, к'уип битганиға кўзи етиб, ўлими олдидан васмятнома езади. У ўзнииг беҳисоб мол-давлзтнга, ўша пайтда ҳали гўдак бўлган ўғлини меросхўр деб эълон қилади, аммо айни пайтда васиятно-мага: башарти ўғлимнинг қазоси етиб ўлиб колса, ўз пуштикама-римдан бўлган ўзга қонуний фарзандим бўлмаганлиги туфайли, бутун бойлиғим жонимдан азиз бўлган умр йўлдошим монна Жо-ьанна ихтиерига ўтсин, деб илова ҳам қилади. Монна Жованна бева қолгач, бизнинг хонимлар у думи бўйича, ҳар йили езда ўгли-ни олиб, қишлоқдаги ўз мулкига жўнаб кетадиган ва бутун ез фаслини ўша ерда ўтказадиган бўлди: унинг амлоки Федеригонинг мулкига қўшни бўлгани сабабли, Федеригонинг қуш ва итларига ишқибоз бўлиб қолган бола бора-бора Федериго билан иноқлашиб кетди. У кўкда парвоз қилаетган лочиндан ҳеч кузини уза олмас эди, унинг Федеригога ҳаваси келар, аммо унинг ўз лочинини еру кўкка пшонмаслигини билганидан, лочинингпзни менга совға қн-линг, деб айтишга тили бормаеди. Мана, кунларнинг бирида бола касал бўлиб қолди. Она бундан қаттиқ ташвнш чека бошлади,— ахир онанинг яккаю ягона фарзанди, бинобарин унинг жон-дили, суянган тоғи шу бола эди-да,— у ўғлининг бошидаи бир қадам ҳам нари кетмас, унинг кўнглини очишга уриниб, ҳадеб, кўнглинг нимани тусаяпти, деб сўриштирарди,— баҳоли қудрат, ҳамма ис-такларингни бажо келтираман, дерди.

Ҳадеб она қистоққа олавергандан кейпи, ахири бола юрапшя езди: «Ойижон! Менга Ф(чинини олиб беринг — олиб берсангиз, бир зумда тузалиб кетаман»,— деди.

Она ўйга толиб, мул; илаДи. Ael Федеригонинг кўп вақтгача унинг ишқ >ганини, аммо боекпш ошиққа ўзи-нинг қайрилиб ҳам қарамаганини ҳали ҳам унутмаган эди. «Қан дай қилиб унинг лочинини сўраттираман, лочинингни боламга бер, деб айтишга қандай тилим боради?— дсб ўзича фикр юрита бош лади у.— Айтишларига қараганда, бупақа лочин оламда биттай-миш; боз устига, шу ; унинг кунига яраб турнпти. Бир дие-натли одам гоғини тортиб олиш ноинеофлик бўлмасмикин?» Монна Жованна ўз илтимосининг рад этил* ′-гига қатъий ишо ю, илло, бундай илтимос билан мурожаат қилишга журъат эта олмаетган эди, шунга кўра, ўғлига пнма

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

цеб жавоб қилпшини бплмай, бошн гангйб лол турарди.

Барибир, ахири оналнк меҳри устун чиқди: Монна Жованна ўғлини хурсанд қилмоқчи бўлди ва бунинг оқибати қандай бўли-шига қарамай, лочннга одам юбориш ниятидан воз кечиб, ўзи Федеригонинг олдига боришга аҳд қилдн. «Тинчлан, ўғлим!— деди у.— Ишқилиб сен тезроқ тузалиб кетсанг бўлгани, эртагаеқ лочннни олиб келишга сўз бераман». Бола

шунчалик хурсанд бўлиб кетдики, ҳатто ўша куниеқ анча енги тортиб қолди.

Эртасига эрталаб монна Жованна енига дутонасинн олиб ғўе сайр қилиб юргандай, Федеригонинг кулбаси томон юрнб кетди, унинг эшигига етиб боришганда уни чақиртирди. Уша куни об-ҳа»

во ов қилишга нобоп эди; бунинг устига, Федериго шундоқ ҳам бир неча кундан буен овга чиқмасдан, томорқасида ер чопиш би-лан машғул эди. У монна Жованна сўраетганини эшитиб, бу хуш-хабардан эсини йўқотаезди ва югурганича хонимнинг истиқболига чиқди.

Монна Жованна Федеригони кўриши билан виқорли илтифот билан урнидан турди ва Федеригонинг эҳтиром билан берган са-ломига алик олиб бўлгач, гапида давом этди: «Сен мени ниҳоятда кучлн ҳарорат билан севган чоғларингда, дилингни вайрон қилиб, сенга кўп озор берган эдим, энди шу қвлмишларим эвазига товон тўлагани келдим қошингга. Тўламоқчи бўлган товоним эса, шун-дан иборат: мен ўз дугонам билан бугун сеникида бир меҳмон бўлмоқчиман»-

Федериго ҳам унга камсуқумлик билан шундай жавоб айлади; «Хоним, сизнинг менга бирон емонлик қилганингизни эслолмай-ман, аксинча: сиз мен учун жуда кўп яхшиликлар қилгансиз; сиз-даги эзгу фазмлат шу қадар улуғки, сизни севмай иложим йўқ эди, оқибатда, айнан шу севги ҳиссиети менга эзгулик бахш этди. Гап-ларимга ишоиинг: кулбайи вайронамга қадам ранжида қилга-. нитагизни кўриб қувончдан бошим кўкка етдиким, бир вақтлар сизнинг кўйингизда ақчаларимнинг ҳеч ҳисобига бормай, сарфлаб,. сочиш орқали мушарраф бўлганим — қувончлардан ҳам беҳад юксакдир бугунги қувончим, ҳолбуки, шуни эслатиб қўйишим ке-рак, сиз бугун қашшоқ одамнинг уйига меҳмон бўлиб келдингиз». Шундай дея у хижолатдан ўзини қаеққа қўйишни билмай, аелни уй ичидан боғчасига олиб ўтди, аммо меҳмоннинг олдида ўтиради-ган ҳеч кими бўлмагани учун унга шундай сўзлар билан юзланди: «Хоним! Менинг оилам йўқ,— шунга кўра, сиз билан мана бу са-ховатли аел, хизматкоримнинг хотини ўтириб туради, мен эсам, бориб дастурхон тузашни буюрай».

Федериго ўзининг ниҳоятда ночор аҳволда яшаетганига қара-май, шу пайтгача нсгадир бирон маротаба ҳам не боисдан ўз мол-давлатимни бу қадар бепарволнк билан совурдим-а, деб ўйлаб ҳам кўрмаган эди, фақат мана шу бугун, меҳмоннинг,— бир вақтлар унинг ссвгисига мушарраф бўлиш учун беҳисоб одамларга зиефат берган эъзозли меҳмонининг олдига қўйиш учун уйида ҳеч нима топа олмагач, ўзининг қандай мушкул аҳволга тушиб қолганинт яққол тасаввур қилди. Унинг жудаям руҳи тушиб кетди, ўзининг шўрпешоналигидан нолиб, нима қилишга боши қотиб қолди ва уй ичида зир югура бошлади — унинг на ақчаси, на гаровга қўйиш учун бирон буюми бор эди, вақт ҳам бир ерга бориб қолган, ва лекин муҳтарама хонимни бирон нима билан меҳмон қилишни жону дилдан хоҳларди, аммо ердам сўраб бирон одамга, ҳаттоки, ўз хизматкорига ҳам мурожаат қилишга ийманарди, мана шу ғоят-да мушкул паитда унинг кўзи жонидан азиз кўрувчи лочиииига тушдл,— лочин шу ерда,— ҳужрада қўндоқда ўтирарди. Ҳеч бир илож топа олмаган Федериго лочинни қўндоқдан олиб, унинг ба-данини пайпаслаб курди—лочин хийлагина семиз бўлиб, бундай нуфузли хонимни зиефат қилишга ярарди. Федериго ортиқ ў;-

нетиб ўтирмасдан, лочиннинг бўйнини шартта узди ва шу заҳоти оқсочига унинг патини юлишни, ичларини тозалашни ва сихга ти-қиб, яхшилаб кабоб қилишни буюрди. Столга эса., аввалги дабда-бали ҳаетдан нишона — қордек оппоқ дастурхон ездирди, сўнг боғчада ўтирган хоним қошига қувноқ чеҳра билан чиқиб келди-да, дастурхон меҳмонга мунтазир эканлигини айтиб, топган-таян-ганимнзни баҳам кўргайсиз, деди. Хоним билан унинг дугонаси стол теграсига ўтир.ишиб, уларни «олинг-олинг», деб меҳмон қила-еттан Федериго билан биргаликда ноеб лочиннинг гўштини еб юбордилару, аммо ниманнг гўштини тановул қилганларини бил-

мадилар.

.. Ниҳоят, дастурхон ҳам йигиштирилди, овқатдан сўнг, бир оз вақт чақчақлашиб ўтиришди, ана шундан кейин, меҳмон аел ўз ташрнфининг сабабини баен қилиш пайти етганини тушуниб, Фе-деригога илтифотли нигоҳ ташлаганча, шундай дея гап бошлади: «Федериго! Сенинг ўтмиш ҳаетинг ҳануз едингда бўлса керак, ал-батта, шунингдек, менинг беғаразлигимни ҳам (эҳтимолки, сен буни тошбағирлик, бераҳмлик деб ўйлагандирсан) унутмагандир-сан, шунга кўра, асло шубҳа қилмайманки, ҳозир, уйингга қандай сабаб билан келганимни эшитиб, сен албатта менинг бу журъа-тимдан таажжубланасан. Аммо аминманки, агарда сенинг-ҳам болаларинг бўлганида, фарзандга бўлган меҳр нималигини билга-нингда, менинг бу журъатимни қораламаган бўлардинг. Лекин сенда фарзанд йўқ, менинг эса, ўғлим бор, бинобарин, мен ҳам барча оналарга хос бўлган хислатларга мойилдирман: Шундай қилиб, мен баски, барча оналар қисматига шерик эканман, ўз их-тиеримга зид ўлароқ ва одоб доирасидан чиқишга мажбур бўлиб, сендан, билишимча, сен учун энг азиз бўлган нарсани сўрашга мажбур бўляпман, унинг сен учун не боисдан бунчалик қадрли эканини яхши тушунаман: сенинг аччиқ қисматинг бу еруғ жаҳон-да шундан бўлак ҳеч қандай овунчоқ, ҳеч қандай кўнгилхуши, ҳеч қандай ҳаловат қолдирмаган сенга. Хуллас, менга лочинингни тортиқ қилишингни ўтиниб сўрайман: болам лочинингни шу қадар яхши кўриб қолибдики, агар уни олиб бормасам, бунга чидолмай ўлиб қолиши мумкин. Шу боисдан, менга бўлган муҳаббатингни ўртага қўйиб эмас, зеро, у муҳаббат сени ҳеч нимага мажбур эта олмайди,— балки сенинг ҳозирги саховатингда намоен бўлган олижаноб қалбинг ҳимматига илтижо қилиб, айтаман: худо хай-рйнгни берсин — лочинингни менга ҳадя эт, шу эзгу ишинг билан ўғлимнинг дардини аритасан, ўзим бўлса то ўЛа-ўлгунимча ҳақ-қингга дуо қилиб ўтаман».

Федериго меҳмоннйнг илтимосини тинглаб, унга нафи тегол-маслигини англади (зеро, лочин ҳазм бўлиб кетган эди) ва жавоб бериш ўрнига йиғлаб юборди. Меҳмон хоним эса, Федериго лочи-нинй кўзи қиймаяпганидан йиғлаетган бўлса керак, деб ўйлади ва лочининг ўзингга буюрсин, деб айтишга оғиз жуфтлаган эди, аммо кейин яна Федеригонинг йиғидан тўхтаб, берадиган жавоби-нн кутишни маъқул курди, Федериго ҳам йиғидан тўхтаб, шундай деди: «Хоним! Худонинг продаси

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

билан бутун ишқий армонларим-

352

23 Декамерон

353

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ни сизга қаратган пайтимда.н буен, иқболим ҳеч кулмади-кулмади, ва мудом ўз бадбахтлигимдан нола қилиб келдим, аммо шум толеим-нинг шу чоққача менга берган жамики зарбалари — бугунги зар-баси олдида пашша чаққанчалик ҳам аламли эмасдир — бугундан эътиборан то ўла-ўлгунимча, сизнинг ғарибона кулба.мга қилган бугунги ташрифингиз (ҳолбуки, бадавлат ҳает кечирган пайтла-римда менга қайрилиб ҳам қарамаган эдингиз), мендан арзимаган нарса сўраганингиз ва мен, фалакнинг тақозоси билан илтимосин-гизни адо этишдан бош тортишга мажбур бўлганим едимга тушити ҳамоноқ ўз бадбахт қисматимдан то абад зорланавераман; не-га бош тортишга мажбур бўляпман — мен бунинг сабабиии ҳозир сизга қисқа қилиб тушунтириб бераман. Сизни мурувват айлаб менинг кулбамда меҳмон бўлишга ихтиер қилганингизни билганим заҳоти мен сизнинг жамоа орасидаги мавқеиигизни ва худди шу-ҷнингдек, беадад фазилатларингизни эътироф этган ҳолда, 'сизни ^аммага ҳам муяссар бўлавермайдиган ғоятда ноеб таом бирла меҳмон қилишни ўзим учун ҳам фарз, ҳам қарз деб билдим. Шун-да, сиз илтимос қилаетган лочин эсимга тушди, унинг гўшти таъ-мини ўзимча тасаввур қилиб кўрдим-да,- бундай таом билан сиз-дек зотни меҳмон қилса уят бўлмайди, деб ўйладим ва ул қушни бундан улуғворроқ ишга ишлата олмаелигимни тушуниб, уни кўрда пишириб дастурхонга қўйишни буюрдим. Энди билсам, лочин сизга тирик ҳолда керак экаи, оқибат, сизга яхшилик қила олмаганимдан ўзимни шу қадар гуноҳкор ҳис қиляпман, шу да-ража беҳуд бўляпманки, энди то ўла-ўлгунимча ўзимни кечир-майман».

Шундан кейин у ўз айтганларининг и.сботи ўлароқ хонимнинг оеқлари тагига лочиннинг патлари, панжалари ва тумшуғини тўкишни буюрди. Меҳмон хоним буларни кўриб ва бўлган воқеани эшитиб, биттагина аелни меҳмон қиламан, деб шундай ажойиб лочинни сўйгани учун Федеригони койиди, *ва* лекин ҳаттоки, қаш-шоқлик ҳам гов була олмаган унинг валламатлигини ботинан юк-сак қадрлади. У иззат-икром билан кути б олиб, меҳмон қилгани учун Федсригога миннатдорчилик билдириб, уйига энди лочинсиз қайтишидан ва эҳтимолки, бундан ўғлининг дарди оғирлашишидан гам чекиб, уй соҳиби билан хўшлашди-да, уйига, ўғли қошига қай-тиб борди,— ўғли эса, е энди лочини бўлмаслигидан изтироб чеккани туфайли, еҳуд бедаво дардга чалинганлиги сабабли ора-дан бир неча кун ўтгач, онасининг юрагини вайрон қилиб, олам-дан ўтди.

Монна Жованна ўғлининг кўйида узоқ вақт кўз еш қилнб, аза тутиб юрди, лекин унинг ога-инилари, шундай давлатманд ва ҳали еш жувоннинг умрини беваликда ўтказиши яхши эмас, деган му-лоҳазага боришиб, уни иккинчи марта турмуш қуришга қўярда-қуймай ундай бошладилар. Аелнинг бунга хоҳиши йўқ эди, аммо огалари уни ҳеч тинч қўйишавермагач, хаелига Федериго келди, у чинданам жуда ажойиб ва қалби пок одам эди,— ахир ўшанда у мени меҳмон қилиш учунгина шундай бебаҳо лочинининг ҳам баҳ-ридан кечган эди-я,— деб кўнглидан ўтказиб, оғаларига бундай

деди: «Агарда мени бунчалпк қистоққа солмаганингиз'да умрим-ни беваликда ўтказишни афзал курган бўлардим, баски сизлар мени эрга тегишимни жудаям хоҳлар экансизлар. унда, мен Федериго дельи Алберигидан бўлак ҳеч кимга турмушга чиқмайман».

Оғалари уни мазах қилиб кулишди: «Тентак!—дейишди улар.— Нималар деяпсан ўзи? Ахир унинг сариқ чақаси ҳам йўқ-ку!»

Ает эса уларга бундай жавоб қиЛди: «Буни, мен оғажонлар, сйзлардан яхши биламан, аммо менинг тушунишимча, эркакка муҳтож ақчадан, ақчага муҳтож эркак афзал».

Аелнинг оғалари Федеригони гарчи мискин бўлса ҳам диенатли киши эканлигини билишарди, шунга кўра сингилларининг истаги-га тўсқинлик қилмай, уларнинг бошини қўшиб қўйдилар, Федериго хотини учун жуда беҳисоб сеп олди. Шундай қилиб у ўзи севгач аелга уйланиб, шу ает туфайли яна бой-бадавлат кишига айла-нибди, серғайрат соҳиб бўлиб, ўз маҳбубаси билан саодатли умр кечирибди.

10

Пьетро ди Винчоло дўстиникига зиефагга кетади; унинг хотини уйига бир еш йигитни таклиф қилади; Пьетро, қайтиб келади; хотини йигитни илгари жўжа очириб юрган саватнинг тагига яширади; Пьетро ҳозир ўзи меҳмонга борган дуети Эрколанониқида бир йигит топилганини, уни Эрколанонинг хотини яшириб қўйганлигини айтади; Пьетронинг хотини Эрколанонинг хотинини қоралайди; аксига -юриб, шу пайт савват тагига яширинган йигит-нинг қўлини эшак босиб олади ва у оғриққа чидай олмай, додлаб юборади; Пьетро югуриб бориб, саватни кўтарадн ва у ерда биқиниб етган эркакни кўради; шу йўсинда хотинининг найранги фош бўлади, лекин қиссанинг ниҳоясида Пьетро ўзининг фосиқлиги туфайли хотини билан ярашиб олади

Қироличанинг ғ^иссаси ниҳоясига етди, шунда Федеригога мурувват қилган парвардигорга ҳамма ҳамду сано ўқиди, кейин эса, Дионео жамоанинг илтимос қилишини кутиб ўтирмай, шундай ҳи-коя бошлади:

— Нима учун одамларни хайрли ишдан кўра евузлик кўпроқ хушнуд этаркин, агар ул евузликдан ўзларига зиен етмайдиган бўлса-ку, инчунин; эҳтимол бу айрим кишиларнинг фосиқлигидаи-дир, балким — ахлоқнинг бузилишидандир, е бўлмаса — туғма осийлигимиз бунга сабабдир. Вале, мен ўз зиммамга — дилингиз-дан ғусса-ю, андуҳни аритишнй, сизларни кулдириш ва хушнуд этиш вазифасини олдимки, бу вазифамни бундан буен ҳам оғиш-май бажаришга тайердирман — менинг ягона мақсадим ана шундан иборат; мана шунинг учун ҳам, мен сизларга, жонон қизлар, гарчи хийла одобсизроқ бўлса ҳам, илло, ғоятда антиқа бир қисса сўзлаб бермоқчиманки, сизлар уни эшитиб бўлиб, одатда

боққа кириб гул узганингизда қандай иш тутсангиз, яъни нафис
ўлчаи-гизни гулга чўзганингизда, қандай қилиб унинг
иканларини қод-дириб, гулнинг ўзини узсангиз, ушбу вазиятда
ҳам айнан шундай

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

иш тутиинг: .танбал эрнинг шарманда бўлиб, ўзининг шум қисмати мевасидан татиб кўрганини эътиборга олингу унинг хотини билан ўйнаши ўртасидаги дшқий можаро устидан кулинг, зарур деб топ-ган пайтингизда эса, бегона йигитнинг аҳволига ачининг.

Бундан бирмунча вақт илгари Перужада Пьетро ди Винчого исмли "бир бадавлат одам яшаган эди; мана шу Пьетро, гарчи хо~ тин олишга ишқибоз бўлмаса ҳам Перужа аҳлини лақиллатиш ва ўзи ҳақида юрган ҳар хил мишмишларни даф қилиш мақсадида бўлса керак, уйланди. Худойим унга айни дилидаги хотинни, лўм-биллаган, малла, хўра хотинни ато этди,— бу аел бир йўла икки эр билан яшашга ҳам йўқ демайдиганлардан эди-ю, аммо тақдир пешонасига езган бу эр унинг кўнглини овлашни хаелига ҳам кел-тирмайдиган ғирт танбал одам бўлиб чиқди. Хотин тез орада бун-га ишонч ҳосил қилди, ҳолбуки, у ўзини ниҳоятда соҳибжамол ва тароватли деб қатъий ишонар, хуллас, у айни етилиб, палак еза боднлаган хотин эди, шу боисдан у дастлабки пайтларда эрининг ношудлигидан жиғибийрони чиқиб, .унинг астар-пахтасини ағда-риб қарғаб хуноб бўлиб юрди, хуллас — у билан ҳеч тил топиша олмади. Аммо бора-бора бу хотин, бунақа билан барибир эрини одам қила олмаслигини, қайтага ўз соғлиғини йўқотиб қўйиши мумкинлиГини~тушунди. «Бу касофат мендан ҳазар қиляпти, шунинг учун бўлса керак, ҳайвонсифат бўлиб, чаппасига иш кўряпти, ярамас,—деб ўйлади у,— бо худо, одамларга ўхшаб иш қилади-ган битта жазман тониб оламан ўзимга. Тавба, нима жин уриб, шунча сепларим билан келиб-келиб шу ишеқмасга тегдим-а? Мен буни эркак деб ўйловдим, жаҳондаги жамики эркак зотига ширин кулча бўлиб туюлган нарса бунга ҳам еқади, деб ўйлаган эдим, агар мен бунинг эркак эмаслигини олдиндан билганимда, ўлса-м ҳам унга тегмаган бўлардим. Лекин ахир менинг аел-эканлигимнл у билган эди-ку, хотин зотидан шунақа ҳазар қиларкан, унда нега уйланади? .Сабрим чидамаяпти. Агар мен дуне лаззатидан воз кечганимда эди, унда узлатга чекиниб зоҳида бўлиб яшаган бўлардим. Илло, мен яшаяпман, бу еруғ жаҳонда яшашни хоҳлайман, ■ мен бу дунеиинг айш-ишрати-ю, ҳузур-ҳаловатига ташнаман, лекин бунақа кун кечирадиган бўлсам қариб қоламан, бундоқ дуруст-роқ ўйнаб-кулолмайман ҳам. Ешинг ўтиб қолгандан кейин, ўзингни не кўйга солма, барибир кеч бўлади: негаки ешлик дзв-ринг ўтган, ўтгандаям бесамар ўтган бўлади, ҳолбуки, ешликда ўйнаб-кулиб қолиш керак, бу борада эрим менга жуда антиқа ўрнак кўрсатяпти: ўзи вақтичоғлик қилиб, мени ҳам вақтичоғлик қилишга ўргатяпти, аммо мен вақтичоғлик қилсам ҳеч айб бўл-майди, вале, унинг қилаетган айшу ишратлари турган-битгани маломатга қолдирадиган ўта даража ножўя иш: мен фақат қонун-га хилоф иш қиламан, у бўлса ҳам қонунни бузяпти, ҳам табиат буюрган вазифасидан юз ўгиряпти».

Муҳтарама жувоннинг миясига бу фикр тобора кўпроқ кела бошлади: ниҳоят ўз ниятини пинҳона амалга ошириш мақсадида, у илонларии кўкрак сути билан боққан муқаддас Вердианага ўхшаб кетувчи бир кампир билан танишди; ушбу кампир тавба-та-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

арру-қилгани борганида мудом тасбеҳ ўгирар, фақат
влие-анбие-лар ҳаетидан ҳамда авлие Франциснинг
жароҳатлари[1] ҳақида ҳикоятлар айтар ва шу боисдан ҳамма
уни авлие аел деб ҳисоб-ларди Пьетронинг хотини мана шу
авлие хотин билан бақамти гаплашиб олишга аҳд қилди ва
кунларнинг бирида унга ўзининг бутун армонини тўкиб солди.
Кампир ҳам унинг ниятларини эши-тиб, бундай фикрга келди:
«Қизим! Худо ҳамма нарсадан воқиф, у сенинг тўғри иш
тутаетганингга имон келтиради. Ҳаттоки, бун-дайин асосли
далилинг бўлмаган тақдирда ҳам сен, барибир ҳар қандай еш
жувон сингари айнан шундай иш тутмоғинг лозим эди, акс ҳолда,
ешлик даврининг бесамар ўтиб кетади, ахир вақтни
бефойда ўтказиб юборганнни эътироф этиш одамзод учун
нечоғ-лиқ мушкул. Қариган чоғимизда бизни бошларига
уришадими? Нимага яраймиз — ўчоқнинг кулини тозалашгами?
Мен буни ўзим-дан қиес қилиб гапиряпман, зеро, буни ўз
бошимдан кечирганман, шунинг учун гапларнмга ишонавер; мана
мен ҳозир, қариган чо-ғимда, нега шунча умримни бекор ўтказиб
юбордим, деб изтироб-ли, аламлн ва таассуфш, бефойда надомат
қилиб, дод деб юбор-гим келади. Рост, мен ҳам бир вақтлар
анойилардан эмас эдим,— сен мени, ғирт аммамнинг бузоғи экан,
деб ўйлама,— фақат кўнг-лим тусаганча мириқиб
ўйнаб-кулолмадим, шунинг учун ешлик даврнмни эсласаму уни
ҳозирги ҳолимга қиес қилсам, қарилик кони ғурбат
эмасми,— юрак-бағрим хун бўлиб кетади. Эркаклар-ниинг йўриғи
бошқа: уларнинг қўлидан фақат бугина эмас, ҳамма иш келади,
ҳаттоки, чоллар ҳам баъзан бу ишда ешларни йўлда қолдириб
кетишади, хотинларнинг қўлидан бўлса, фақат шу ишу яна бола
туғиш келади,— фақат шу ҳунарлари учунгина аелларни
қадрлашади. Мана сенга яққол далил: аеллар ҳамма вақт ўз
ҳу-нарини кўрсата олади, аммо эркак зоти бунақа эмас.
Ундан кейин, битта аел бир неча эркакнинг снлласини обдан
қурита олиши мумкин, ваҳоланки, бир неча эркак битта
аелни ҳолдан тойдиришга қодир эмас. Аз баски, биз шу ҳунар
учун яратилган эканмиз, унда — қулоғингга қуйиб ол —
эрчангни лақиллатиб айшингни сурмоқчи экансан — жуда
тўғри қиласан,— ана унда, қариган чоғингда ўз ҳирсингдан
ўпкаланиш учун сенда ҳеч важ қолмайди. Ҳамма одамлар,
айниқса, а1еллар(ҳает меваларидан им.кони борича кўпроқ
тановул қилишмоғи лозим; эркаклар ҳам ҳар бир қулай
фурсатдан фойдаланишлари керак, аеллар-ку, ин-чунун: ўзинг
биласан — қариганимиздан кейин, бизга"на эримиз қайрилиб
қарайди ва на бironта бегона эркак, ўшанда бизни, бор, оеқ
остида ўралашма, ошхонага чиқиб ўтир, зериксанг,
идиш-то-воқларингни бошқатдан санаб чиқ, деб ўчоқбошига
қувишади. Боз устига, улар яна бизни: «Ещлар иззатда, қарилар
хизматда», деб мазах ҳам қилишади — э, нималар дейишмайди
биз тўғримиз-

[1] Авлие Франциск назарияси бўйича чорчўпга михланган Исо алайҳиссалом баданиининг қай ерларидан қон оққан бўлса, унга астойдил сиғинган-баидаларнинг қам айнан ўша ерларидан қо
оқ'моғи лозим экан. *(Тарж.)*

да! Хулласи калом, менга маслаҳат солиб жуда тўғри қилгансак: мен ҳар қандай-пўрим йигитнинг ҳам пннжига кириб, гапим.чи унга уқтира оламан, ҳар қандай бетампз ва галварсни ҳам "ганим-га унатиб уз ноғорамга ўйнашга мажбур қила оламан. Фақат ўша дидпнгга ўтиргаи азаматни менга кўрсатиб қўйсанг бўлди, у еғига ишни ўзим пшираман. Илло, қизим, эсингда бўлсин: мен қашшоқ аелман, шунинг учун биратўла ҳам шу туноҳларимни ювиб тавба-тазарру қилишимга, ҳам ибодат учун менга садақа бер,— бу сен учун бамисоли марҳум қариндошларингнинг руҳларини шод қи-лиш учун шам еққанинг билан баробар». Кампир шу ерда гапини тугатди

Жувон, ўз кўчасидан тез-тез ўтиб турадиган бир йигитнинг қие-фасини кампирга тасвирлаб бериб, агарда уни учратгудек бўлсан-гиз, ишга киришаверинг, деб кампир билан гапни бир ерга қўйди. Хайрлаша туриб, унга бир бўлак тузлаиган сўқим гўшт берди-ю, худо ер бўлсин, деб уйдан чиқариб юборди. Орадан бир неча кун ўтгач, кампир жувон тайинлаган ўша йигитни унинг хонасига ими-жимида бошлаб келди, шу кундан бошлаб, кампир, жувоннинг кўнглига еққан ҳамма йигитларни бир-бир етаклаб келаверди, гарчи жувон эридан чўчиб, юраги така-пука бўлиб иш кўрса ҳам ҳеч кимни чиқитга чиқармасди. Лекин мана, кунлардан бир кун кечқурун, унинг эри Эрколано исмли ўз ошнасиникига меҳмонга кетди, хотини бир зум ҳам вақтни ўтказмай кампирни чақиртириб келди ва унга ўзи кўз остига олиб қўйган хушсуратликда бутун Перужада тенги йўқ бир йигитнинг дарагини айтиб, дарҳол уни бошлаб келишни'буюрди, кампир ҳам. бу топшириқни ўша заҳоти бажо айлади. Бахтга қарши, уй соҳибаси йигит билан дастурхон-ға ўтириб улгурмаган ҳам эдиларки, кўчадан Пьетронинг, эшикни о'шнглар, деб бақирган овози эшитилиб қолди. Хотин эрининг лвозини эшитиб, серрайиб қолди, лекин шу заҳотиеқ, эрим билан ўйнашим бир-бирларини кўрмаслиги керак, деган қарорга кел-ди-ю, аммо йигитни бошқа эшикдан чиқариб юбориш ўрнига ақлининг зиедалигидан, уни емакхона енбошидаги ҳужрага яшир-ди, илгари жўл<а очирадиган саватни ўйнашининг устига тўнка-риб, устидан боя чангини қоқтиргани олган тўшакнинг аврасини епиб қўйди, шундан кейин, чиқиб эрига эшик очишларини бўюрди.

«Вой, дарров тугадиямми меҳмондорчилик?»—деди у уйга кириб келган эрига.

«Э, овқа.тга қўл ҳам урганимиз йўқ»,— деди Пьетро. «Вой, нега?»— деб сўради хотин.

«Ҳозир айтиб бераман,— деб жавоб қилди Пьетро.— Эрколано, унинг хотини ва мен учовимиз эндигина дастурхонга ўтиргаи эдик, бирдан, кимнингдир акса ургани эшитилди; бир марта аксирди, икки марта аксирди — биз эътибор бермай, ўтиравердик, лекин кейин устма-уст учинчи, тўртинчи, бешинчи марта акса ура бош-лаган эди,— у еғига ўзимизам ҳисобдан адашиб кетдик,— шунда биз ҳайрон бўлиб қолдик. Бу орада Эрколано, ҳадеганда бизга »шик очавермагани учун хотинини хийла койиб берган эди, энди, аишнингдир акса ураетганини эшитиб, фиғони чиқиб: «Бу яна қа-

нақаси? Ким акса уряптй?»—деб хотинига ўшқира кетди. К ўрнидан турди-да, зина томон йўл олди, зина тагида ҳамма уй да бўлганидек,— ҳар турли қақир-қуқурлар қўйиладиган ҳ ча, бор. Акса овози мана шу ҳужрачадаи чиқаетгандай туюлганди Эрколанога, у ҳужра зшикчасини ланг очворган эди, ичкари олтингутуртнинг ўта қўланса ҳиди бурқсаб чиқа бошладн, дарво-ке, олтингугурт ҳиди уйга келган пайтимиздан димоғимизга кира бошлаган, бу ҳид қаердан келяпти, деб гапирган ҳам эдик, аммо уй бекаси бунта жавобан: «Ҳа, боя мен ҳужрага тутун пуркаш учун зина тагидаги оҳакли декчага олтингугурт ташлаган эдим,— шунинг ҳиди келяпти,— девди. Эрколано эшикчани очган эди, тутун бир оз тарқади, у ичкарига мўралаб, у ерда турган эркакка кўз'и тушди: димоғига олтингугурт ўтириб қолган бу эркак ҳануз тинмай акса урарди. Гарчи бу одам муттасил акса ураетган бўлса ҳам барибир, нафаси қайтиб кетган эди, шунинг учун башартн у ҳужрада яна бир оз ўтирганда борми, на акса уришга, на яна бошқа бирон иш қилишга мажол'и қоларди. Эрколано уни кўрди-ю, фиғони-чиқиб кетди: «Ана, энди, деб чинқира бошлади у, боя не сабабдан анча маҳалгача эшик очмаганингни тушундим! Агар ҳо-зирнинг ўзида сендан қасд-олмасам, худо урсин мени!» Хотини сири фош бўлганини тушунди,— ҳатто ўзини оқлашга ҳам уриниб кўрмади: ўтирган ўрнидан сапчиб турди-ю — хайр-маъзурни насия қилиб, жуфтакни ростлаб қолди! Эрколано хотинининг қочиб кет-ганини пайқамай қолди ҳам, зеро, у бояги акса урган эркакка: қани, чиқ бу еққа чиқ,— деб дўқ қилар, у бўлса — худди банда-ликни бажо келтираетган мурдадай чўзилиб етарди. Лекин шунда Эрколано унинг оеғига човут солиб, қазноқдан судраб чиқди-да, уни чавақлаб ташлаш ниятида пичоқ олиб келгани отилган эди, аммо мен, бу йигитни чертишингга ҳам йўл қўймайман, деб унинг йўлини тўсдим: нега десанг, жиноят содир бўлса, шеригисан, деб мени ҳам қамаб қўйишларидан қўрқдим — сапчиб ўрнимдан туриб кетиб, йигитни ҳимоя қила бошладим ва овозимнинг борича унга шунақаям ўдағайлаб бердимки, ҳамма қўни-қўшнилар можаро тепасига тўпланишди, даҳшатдан мурда бўлиб қолган йигитни қўлларига кўтаришиб, аллақаеққа олиб кетишди. Мана шунинг учун ҳам меҳмондорчилик расво бўлди: ҳеч нимага ҳам қўл ур-мадик, ҳатто таомнинг ҳиди ҳам димоғимизга кириб улгурмади». Пьетронинг хотини эрининг гапини эшитиб бўлиб, бошқалар ҳам анойи эмас экан, деган хулосага келди ва айни пайтда бу найранг ҳаммада ҳам беғалва бўлавермаслигини эътироф этди: аел тамомила Эрколанонинг хотини тарафида эди-ю, лекин ўз ай-бини беркитиш учун энг яхши восита — бошқаларни қоралаш экан-лигини тушуниб, эрига юзланиб шундай гап бошлади: «Ана халос! Яна у хоним тавфиқли, диенатли аел эмишлар! Сиртдан қарасанг: нақ авлие дейсан,— тўғри бориб унга топингинг келади! Е худое тавба, кампир бўлиб қолгану ешларга кўрсатаетган ибратини қа-ранглар! Э худо, жодугар туғилган ўша қора кунга минг лаънат-е-Ҳайронман, бу еруғ

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ҳонда қандай бош кўтариб юрганийкин! Ер ҳам ютмайди-я,
нақаларни! Вой яшшамагур газанда-е, вой яра-

мас бадкирдор-е, биз перужалик ҳамма аелларни шармандайи шармисор қилди-ку! Ахир бу қанақаси, шарм-ҳаени йўқотса, эрига бевофолик қилса, ўзининг пок номига доғ туширса, жазмани деб, уни бошига кўтариб эъзозловчи шундай диенатли, шундай муҳта-рам зотдан воз кечса, унинг ҳам," ўзининг ҳам номига доғ тушир-са-я! £ тангрим, мен о.сий бандангни ўзинг кечир, бунақа хотин-ларни ҳеч аяш керакмас: ўлдириш керак уларни, тирикЛайия гулханда ендириш лозим».

Лекин шу пайт у сават тагида етган уз жазманини эслаб қолди ва Пьетрога, энди ухлаш керак, деб айтди. Аммо Пьетронинг уй-қуси эмас, кўпроқ овқат егиси келаетгаи эди, шу боисдан, у, овқат бермайсанми, деди хотинига. «Яна қанақа овқат!—деб эътироз билдира кетди хотини.— Ахир сен меҳмондорчиликка кетган пайт-ларингда мен ҳеч уйда овқат пиширганманми? Мен Эрколанонинг хотини эмасман! Кириб хапгина ўрнингга ет — агар жаҳлимни чиқармай десанг!»

Аксии қарангки, келиб-келиб ўша куни кечқурун қишлоқдан Пьетронинг батраклари ~келишган ва эшакларини қазноқ енидаги оғилга боғлашган эди, улар ҳам эшакларни боғлашга боғлашиб-ди-ю, лекин суғоришга келганда унутиб қўйишибди, натижада сувсаган эшаклардан бири арқонни узиб, оғилдан чиқади ва сув қидириб, чор атрофни искай бошлайди, шу йўсинда бориб қазноқ-қа кириб қолади-ю, туеғи билан бояги йигит биқиниб ўтирган саватни босади. йигит тиззалаб, қўлларига таяниб турганлигидан бир қўлининг бармоқлари сават тагидан чиқиб турган эди, хуллас, унинг пешонасида бор экан, аниқроқ қилиб айтганда, пешонасн шўр экан, денг, эшак унинг панжаларини босиб олади-ю, йигит оғриқ аламидан чинқириб юборади. Пьетро бировнинг додлаган овозини эшитиб, ҳайрон бўлди, лекин овознинг шу яқин ўртадан келаетганики дарҳол тушунди. йигит ҳадеб додлар, зеро, эшак бутун оғирлиги билан ҳамон унинг панжаларини босиб турарди; Пьетро ахири ортиқ чидаб ўтиролмай хонадан чиқди ва: «Ким-ди?»— деб сўради, кейин саватни кўтарди-ю, кўзи бояги йигитга тушди, у бўлса, энди наинки эшак босиб олган бармоқларининг сғриғидан, шунингдек, мана, қўлга тушдим, энди уй соҳиби мек-и бир нима қилиб қўймасайди, деб қўрққанидан дағ-дағ титрай бош-лади. Лекин Пьетро йигитга тикилиброқ қараб, уни таниди — бу ўзининг баччаси бўлиб, шу билан доим фосиқлик қилиб юрарди, Пьетро ундан: «Бу ерда нима қилиб юрибсан?»—деб сўради, лекин йигит бу саволга чурқ этиб ҳам жавоб қилмай, мени урманг» деб худонинг зорини қилиб, елвора бошлади.

«Тур ўрнингдан, кўрқма, сени урмайман,— деди Пьетро,— сей фақат менга шуни айт, қандай қилиб ва нима сабабдан бу ерга ке-либ қолдинг?»

Шунда йигитча бўлган воқеани муфассал сўзлаб берди. Пьетро бу йигитча билан дийдор кўришганидан қанчалик хурсанд бўлган булса, уй бекаси буларнинг учрашувидан шунчалик ташвишга тушган эди, Пьетро йигитчанйнг қўлидан ушлаб, уни кўрқувдан қалт-қалт титраб эринй кутиб ўтирган хотини олдига бошлаб кир-

ди. Кейин у хотинининг рўпарасига ўтириб олиб, шундай де: «Мана, ҳозиргина ўзинг Эрколанонинг хотини қарғаетувдинг, уни гулханда ендириш керак, биз аелларн бадном қилди, дев-динг. Бас, шунақа экан, нега энди ўзинг тўғрингда лом-мим дема-динг? Узингнинг ҳам худди Эрколанонинг хотининики сингари ҳу-наринг^бўла туриб, уз ҳақингда чурқ этиб оғиз очмаган ҳолда, у аелни -емонлашга қандай тилинг борди? Хотин зоти борки, ҳам-маси бир гўр, ҳа, ҳа, ҳаммаларинг ҳам ўзгаларнинг гуноҳини пеш қилиш билан ўзларингнинг қинғир ишларингни пардалашга уста-санлар. Э, худо, бу лаин зот уруғини ғазабингга олу ҳаммасига қирон келтир!»

Эрининг қўлга эрк, бермай, ҳозирча сўкиш билан чекланаетга-нини ва бу хушрўй йигитчани учратганидан беҳад суюниб кетга-нини яхши аломат деб билган хотини ўзини анча дадил тутиб жаврай кетди: «Агарда бутун хотин зотига қирон келса, турган гапки, сен хурсанд бўлардинг,— деди у,— негаки, ит калтакни қандай яхши кўрса сен ҳам биз хотинларни шундай яхши кўрасан, аммо мана, худо шоҳид, бу шум ниятингга икки дунеда ҳам етмай-сан- Шунга қарамай, менинг нимам сенга екмаетганини бир билиб қўймоқчи эдим. Азбаройи худо, агар менинг қандай яшаетганимни Эрколано хотинининг турмуш тарзи билан бир қиес қилиб кўрсанг, фақат хурсанд бўлган бўлардим: ўша қари тақводор *ра* риекор хотин, ўзига лозим бўлган ҳамма нарсани олади эридан, эри унинг бошидан сув ўгириб ичади, соясига кўрпача еолади, зеро, эркак киши хотинини шундай эъзозлаши керак, мен бўлсам, айная шу нарсадан маҳрумман. Тўғри, қорним тўқ, эгним бут, аммо ҳоказо ва ҳоказо ишлар бобида сен билан бизнинг ишимиз қай ҳолда эканлигини ва қанча вақтдан буен мен билан етмаслигингни ўзинг ҳам яхши биласан. Мени ясантириб қўйиб, ўзинг менга қие ҳам боқмаганингдан кўра, жулдур кийимда юрганим яхши эди, фақат тўшакда мени хурсанд қилсанг бўлгани эди. Тушун ахир, Пьетро: мен оддий бир аелман, демакки, мен ҳам барча аеллар хоҳлаган нарсани хоҳлайман, бинобарин, сен менинг нафсимни қондирмает-ган экансан, уни қондирадиган нарсани ўзйм ахтариб топишга ҳа-ракат қиляпманки, бунинг учуй мени койишга ҳаққинг йўқ. Қайта-га, сенинг обрўйингни сақлаб, ҳар хил қаланғи-қасанғи муттаҳам ва фирибгарлар билан алоқа қилмаетганимга хурсанд бўлишинг керак».

Пьетро хотинининг жағи очилганини ва энди эрталабгачаям тинмай жаврайвериши мумкинлигини кўриб ва ўзининг шу топга-ча хотинига эътиборсиз бўлганини зътироф этиб, унга шундай сўз-лар билан юзланди: «Бас энди, хотин! Бўпти, энди кўнглингни ов-лаганим бўлсин, лекин худо хайрингни берсин, аввал бизга ов-ҳат бер, мана, йигитчаям, афтидан, ҳали ҳеч нима емаганга ўх-шайди».

«Вой, бўлмасам-чи,— деб тасдиқлади хотини.— Кечлик ^қилиш-га улгурмадиям боеқиш. Биз у билан знди дастурхонга ўткрган эдик, шу маҳал фалокат босиб, қай гўрданам сен келиб қолдинг».

«Ҳа, бўпти, бор, овқатингни олиб кел, бизга,—деди Пьетро,—

хорин тўйгандан кейин бнр уриннб, иккинчи зор қақшамайдиган қилиб қуяман сени».

Эрининг жаҳлидан тушганига каноат ҳосил қилган хотин хона-дан чиқиб, дастурхон тузашни буюрди, сўнг танбал эри, йигитча ва ўзи учовлари биргаликда узи пиширган кечлик овқатни тановул қилишга киришишди, кечлик бека учун хушнудлик билан ўтди. Кечликдан сўнг, Пьетро учовларининг хурсанд бўлиши учун аниқ нима ишлар қилгани хотиримдан фаромуш бўлган. Фақат шу нар-са аенки, эрталаб йигитчани Қатта майдонгача кузатиб қўйиш-ганда, у йўл-йўлакай: кечаси мен ўзим асти нима вазифа бажар-дим: эр бўлдиммие аниқроғи, хотин бўлдимми?—деб ўйлаб борди-Хуллас, гап шунақа, муҳтарама хонимлар: ҳеч қачон гарданингиз-да қарз қолмасин, борди-ю, ҳозирча қарзни узишга қурбингиз ег-маса, қулай фурсат келишини кутинг-да, чақирган жойдан қол~ манг.

Дионео шу тарзда ўз ҳикоясини тугатди, бу ҳикоя давомида аеллар пиқир-пиқир кулиб қўйишдики, ҳикоянинг уларга еқмаган-лигидан эмас, балки хижолат бўлишганидан шундай кулишган эди, ниҳоят Фьяметтанинг ҳокималик даври ҳам тугади; у тахтдан турди ва бошидан дафна чамбарини олиб, уни ғоятда латофатли хушчеҳра билан Элиссанинг бошига кийдирди.

— Энди, марҳаматли бека ойим, ҳокималик қилиш сизнинг навбатингиз,— деб эълон қилди у.

Элисса ушбу эҳтиромни қабул айлаб, худди ўзидан олдинги ҳукмдорлар сингари иш тутди,— эшик оғасини чақиртириб, ўзи ҳокималик қиладиган бутун мўҳлатга фармойиш берди, кейин, бутун жамоани хушнуд айлаб, шундай гап бошлади:

—Ҳаммамиз ҳам кўп маротабалаб эшитганмизким, кўпчилик
кишилар қочирик, аския -билан ўзларига қарши қайралган тиш-ларни кўз очиб-юмгунча қоқиб олишга, хавф-хатарни даф қилиш-
га муяссар'бўлганлар. Бу ғоятда аъло, ибратли мавзу ва мен истайманки, эртага, худонинг мададкорлиги билан сух.батимиз айнан шу мавз'у теграсида, яъни — *Бировлар мутойибасидан қат-
тиқ ранжиган одамларнинг дилозорлардан худди шу йўсинда қасд олгани еинки ҳозиржавоблик ва топқирлик билан жавоб қайтариб, жудоликка, хавф-хатарга ва бадномликка бархам бер-
гани ҳақида бўлсин.*

Қироличанинг ушбу фикри бир овоздан маъқулланди, сўнг қи-ролича то кечлик овқатгача ҳаммани озод қилди. У ўрнидан турди, унга эргашиб бутун мўътабар жамоа ҳам жойидан қўзғалди, кейин ҳар ким тасдиқ этилган низом бўйича ўз иши билан маш-ғул бўлди. Чигирткалар чириллашдан тўхтагач^эса, қиролича ҳаммани кечки овқатга таклиф қилишни буюрди; зиефат ғоятда хушчақчақлик билан ўтди, зиефатдан кейин эса, рақс тушишиб, қўшиқлар куйлай бошлашди. Қиролича Эмилияга рақсни бршлаб берншни, Дионеога эса — қўшиқ айтишни буғорди. Дионео шу заҳо-ти, *монна Альдруда, дўмингни кўтар, олиб"келдим сенга хушха-*

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ер,— Дєб куйлай бошлади. Аеллар қаҳ-қаҳ уриб кулиб юбориш-ди; қироличанинг қаҳ-қаҳи ҳамманикидан баландроқ янгради; шундай бўлса ҳам у Дионеога, бу қўшиқни қўйиб, бошқа бирон та дурустроғини айтишни буюрди. Дионео бўлса унга жавобан бундай деди:

— Маликам! Агар цимбалим' бўлгакда: *О, монна Лапа, эта-гинг кўтар* қўшиғини еки *Зайтун ости майсазор* қўшиғини^е бўлма--са: *Уммоннинг шўр сувидан қуригай турим* қўшиғини айтиб бе-ришим мумкин эди, лекин менинг цимбалим йўқ, шунинг учун ўзингиз танланг. Балки мана бу қўшиқни хоҳларсиз: *Қани, чиқар-чи бошинг, юлиб олай мисли гул.*

— Йўқ, бошқасини айтиб кўр, — деди қиролича.

— Унда, мана: *О, Симона, бочкангни тутма, билмайсанми, кузга бор ҳали.*

— Бўлди, майнабозчилик қилма!—деди кула-кула қиролича.— Агар истасанг, бирон та яхши қўшиқ айт, лекин бу қўшиғингни эши-тишни истамаймиз.

— Аччиғингиз чиқмасин, маликам, —деди Дионео. — Буюринг, қанақасини айтай? Мен билган қўшиқлар сон мингта. Мана бу қўшиққа тобингиз қалай: *Чиғаноғим, сени асло тинч қўймагаймач, крбиғингни бир уринсам дархол очгайман.* Еки: *Секинроқ, эргиная.* Яна: *Юз лирага хўроз олдим.*

Ҳамма кулиб юборди, аммб қироличанинг аччиғи чиқди.

— Етар, шунча жиннилик қилганинг, Дионео! — деДи у. — Биз-
га яхши бир қўшиқ айтиб бер, йўқса, адабингни бераман!

Дионео шу заҳотиеқ майнабозчиликка барҳам бериб, мана бундай қўшиқни куйлай бошлади:

Севги! Крим кўзларида иур—
Порлашидан бошим айлаяди.
Дилим буткул йўқотиб
ҳузур, Сенга, демак унга
бойланди. Сен таратган
сўнмас аланга Соат сайин
ендирар жоним, Сиғдирмайди
бутун оламга, Бедор тунлар
олиб оромим. £р ҳуснига
тикилиб ногоҳ Ишқ сеҳрига
бўламан иқрор. Севги, мени
сен этдинг ого.х, Етук экан
зеболикда ер! Бу самовий
жамол
туну кун
Мени этиб тобе ва
мафтун, Буткул кетди
мендан ихтиер.

Ҳукмдор ишқ,
мен кўпдан буен

[1] Ц и м б а л — чангга ўхшаб кетувчи музика асбоби. *(Тарж.)*

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Кутмакдаман сендан
мукофот, Ахир, чеккан
азобнм аен,
Уқубатгаайланди ҳает
Аммо, менга ҳамон
қороиғу; Бе^удами ширин
орзулар? Хабардорми
аҳволимдан у? » Етганми
бу қайноқ туйғулар?
Ушандадир фикру
хаелим,—• Биладими буни
ер, айтгил! Ҳаетимдир
соҳибжамолнм, Усиз
битган буткул мажолим,
Мен кўйида бупда зор,
айтги
л! Ишқ тангрнси!
Ут1шгдан'ногоҳ
Еримнинг ҳам юрагига ек!
Азобимдан бўлсин у огоҳ,
Билсин қ,андай огирдир
фироқ! Билсии чеккан
кулфатларнмии, Дарду
ташвиш — улфатларимни,
Билсйн, утни еққил
каттароқ! Менинг учун бир
савоб иш қил, Фориғ этма,
севгп, дуодан. Мен еримга
шунда очай дил, Кейин,
майли, ўтсам дуиедан.

Дионео қўшиқни ниҳоясига етказиб жим қолгандан кейин, қиролича Дионеони мақтов сўзларга кўмиб ташлашди, аммо бу ҳол унинг бошқаларнинг қўшиқларики ҳам эътибор билан тинглаши-га халал бермади. Ниҳоят, кундузги ҳарорат ўрнини тунги салқин эгаллагач, қиролича, энди ҳар биригиз то эрталабгача, худо кўнглингизга нима солган бўлса, шу йўсицда ҳордиқ чиқаришин-гиз мумкин, деб эълон қил

ДЕКАМЕРОННИНГ БЕШИНЧИ КУНИ ТУГАБ, ОЛТИНЧИ КУНИ БОШЛАНМОКДА.

Элисса ҳокималик қилеан ушбу кунда китобхон эътиборига, бировлар мутойибасидан қаттиқ ран-жиган одамларнинг дилозорлардан худди шу йўсин-да ўч олгани ейинки ҳозиржавоблик ва топқирлик билан жавоб қайтариб, жудоликка, хавф-хатарга ва бадномяикка барҳам бергани ҳақидаги ҳикоятлар ҳавола қилинади.

Қоқ найзага келган ой хиралашиб, самога кўтарилган янги еритқич — офтоб бутун оламни чароғон этган пайтда, малика ўз тўшагидан туриб, барча муқарраблариии чақиришга фармон берди ва ҳаммалари шудринг кечиб, аста-секин сайрга чиқиб кетдилар, улар мухташам қаср яқинида сайр қилиб юрарканлар, у еқдан-бу еқдан чақчақлашдилар, кимнинг қиссаси яхши-ю, кимники бундай-роқ эканлиги ҳақида мубоҳаса юритдилар, эшитган қиссаларининг айрим жойларини эслаб; қотиб-қотиб кулдилар, хуллас, улар то қуеш кўтарилиб, қиздира бошлагунча шу тарзда сайр қилиб юриб, кейин, уйга қайтиш пайти етди, деган қарорга келдилар-да, орқаларига қайта бошладилар. Улар етиб келишганда, дастурхон-лар аллақачон тузалган, хушбўй кўкатлар, муатТар чечакларнинг ҳиди димоқни қат'иқларди, шунда қиролича, кун қизиб кетмасдан, нонушта қилиб олиш кераклигини баен қилди. Нонушта ғоятда вақтичоғлик билан ўтди, кейин бир неча ажиб еқимли қўшиқлар ижро этилди, ана ундан кейин биров ҳордиқ чиқаргани, биров шатранж еки мўҳра ўйнагани кетди, Дионео билан Лауретта бўл-са, Троил ва Крессида ҳақида қўшиқ айта бошладилар. Суҳбат қу-риш пайти келгач эса, қироличанинг даъвати билан яна жамоа жам бўлиб, ҳар кунги одат бўйича ҳаммалари фаввора яқинига жойлашиб, ўтирдилар. Қиролича қиссахонликни бошлашга энди буйруқ бермоқчи бўлиб турган эди, тўсатдан, шу вақтгача кўз кў-риб, қулоқ эшитмаган бир зоқеа содир бўлди; қироличанинг ва унинг тсграсида ўтирганларнинг қулоғига ошхона томондан хиз-маткор ва оқсочларнинг ғайри табиий жанжал-сурони эшитилди. Эшик оғасшш чақиртириб, ундан, шовқин солаетган ким ва бу ғавғонинг боиси нима, деб сўрашди, эшик оғаси, Личиска билан Тиндаронинг даҳанаки жанг қилишаетганини, илло, жанжалнияг нимадан чиққаилигини билмаслигини айтди, зеро у тўполонни бос-тиргани энди ошхонага кирганида, уни малика -қошига чақириб қолишган эди. Малика, Личиска билан Тиндарони дарҳол менинг ҳузуримга юборинг, деб буюрди, сўнг истиқболига келган можа-рокашларга, нимадан баҳс ахтариб жанжаллашиб қолдинглар, деб савол берди.

Тиндаро жавоб бериш учун энди оғиз жуфтлаган эди, лекин афтлари бурушиб кампир бўлиб қолган, табиатан манман, бунинг устига можаро талашганидан тутақиб кетган Личиска Тиндарога худди еб қўйгудек ўқрайди.

— Кўрдингларми бу ҳафтафаҳмни?—деб бидирлай кетди у.— Мсн турга^н ерда бу кишим тушунтириб берармишлар! йўқ, овора бўласан, ўзим гапираман!—деди-да, қироличага юзланиб, гапини давом этдирди:—Маликам! Бу менга Сикофантнинг хотини ким бўлганини тушунтирмоқчи, гўе ўзим билмагандай: бундан ташқа-ри, мессер Дубини айнан уларнинг биринчи никоҳ кечаси Қоратоқ-қа ҳужум қилиб, кўп қурбон бериб, уни забт этган, деб мени ишон-тирмоқчи бўляпти, мен айтяпманки, йўқ, бу тўғри эмас,— тамомила акси бўлган: у Қоратоғни ҳеч қандай жанг қилмасдан олган, ерли халқ ҳам бундан бениҳоя хушнуд бўлган, дейман. Бу бефаҳм бўл-са, қизлар шунчалик лақмаки, ота е оғаларининг розилигини ку-тиб, вақтларини бекор ўтказиб ўтираверишади, деб ўйлаяпти, 'билмайдики, отаю оғалар аксарият пайтда қизларнинг тўйини уч, ҳаттоқн, тўрт йилга кейинга суриб юборишади. Кошкийди, укажон, қизлар шунча узоқ вақт сабр-қаноат қилиб ўтиришса. Худо шо-ҳид — лекин мен худонинг номини бекорга тилга олмайман,— менинг қўшниларпм орасида, эрга қиз теккан бironта ҳам хотинни тополмайсиз, ундан кейин, эри бор хотинлар ҳам, менга маълум бўлишича, ўз эрларига шунақанги найранглар кўрсатишадики, асти қўяверасиз! Илло, манави овсар бўлса, аеллар тўғрисида мен билан шундай баҳслашяптики, бамисоли мен куни кеча дунега келганман-у ҳеч балони билмайман!

Хонимлар, Лнчисканинг гапларидан ичаклари узилгудек қотнб-қотиб кулишдн, қнролича бўлса, Личискани гапдан тийишга қанча уринса ҳам фойдаси бўлмади. Личиска бутун гапини тўкиб солган-дан кейингина тилини тийди.

Ахири унинг овози ўчгач, қиролича истеҳзо билан Дионеога деди:

—г Бу — сенга тааллуқли масала, 'Дионео, демакки, ҳаммамиз қиссаларимизни сўзлаб бўлганимпздан кейин, сен бу баҳсни очди қилиб берасан.

Дионео ҳам унга дарҳол жавоб қайтарди:

— Маликам!—деди у.— Мсн буни ҳал қилиб қўйганман ва илова қиладиган ҳеч қандай гапим йўқ: менимча, Личиска ҳақ, афтидан, аҳвол чинданам у таъкидлаетгандай бўлиши керак, Тин
даро эса овсар.

Бу сўзларни эшитган Личиска қотиб-қотиб кула бошлади.

— Хўш! Сенга нима деган эдим?— деди у Тиндарога ўгири* либ.— Сен, ука, яхшиси, хан ўтир! Менинг олдимда сен ҳали тир-
ранчасан, яна мен билан баҳслашганинг ортпқча! Мени, худога шукурки, қилмаган, кўрмаган ишим қолмади умримда,— ҳар қа-
нақасини кўрганман!

арда қироличанинг сабр косаси тўлиб Личискага: тилингни тий, жаврашни бас қил, акс ҳолда сени савалатаман, деб дағдаға қилмаганида ва уни Тиндарога қўшиб ошхонага

қантариб юбор-магаипда борми, жамоа қулоғи кечгачаям унинг жаврашидан тин« маган бўларди. Личиска билан Тиндаро бу ердан кетишлари билан, қйролича \нкоя бошлашни Филоменага буюрди ва у хущчақчаЦ. чехра билан шундай ҳикоя кила бошлади.

«

Бир аслзода сафар пайтида донна Ореттага ваъда бериб, шундай дейдш сизга мен бир қиссани шундайин мароқли баен қилиб бврайки, сиз, хоним, бамисли от миниб кетаетгандай, манзилга қандай етиб борганингизни пай" қамай қолинг: вале, хикояхон нўноқ бўлиб чиқади ва Оретта ундан, меш(отдан тушириб қўйинг, деб илтимое қилади

— Навниҳол хонимлар! Беғубор тунларда осмон гумбазининг зебу оройиши юлдузлар бўлганидек, баҳор фасли чечаклар кўка-ламзорларга, япроқлардан либос кийган бутазорлар э'са, тепалик-лар жамолига пардоз бўлгани янглиғ, айнан шу йўсинда, ҳозиржавоблик билан айтилган сўзлар эзгу ахлоқ ва дилкаш суҳбатни безайди. Ҳозиржавоблик, ўзининг қисқалик хусусияти билан эркаклардан кўра кўпроқ аелларга муносибдир, зеро, эзмалик дар-дига аеллар ҳали эркакларчалик кўп чалинган эмаслар. Шундай бўлишига қарамай, минг таассуф бирла айтамизки, қандайдир номаълум сабабларга кўра: ҳайронман, е биз аеллар тентаклашиб кетяпмизми, е самовий қувватлар қаҳрига учраганмизми, ҳар ҳолда, ҳозир кези келганда ҳозиржавоблик билан гай қайтара ола-диган ва ўзгалардан эшитган бундай киноявий ибораларни тўғри таҳлил кила оладиган аеллар жуда кам қолди, эҳтимолки, қолма-гандир ҳам. Хай, бу борада Пампинея айтиб ўтган эди, шунинг учун мен бевосита ўз қиссамни баен қилишга ўтаманки, сизлар бу ҳикоядан хонаси келганда топиб айтилган сўз нақадар ажиб сўз бўлишини англаб оласизлар: яъни, мен сизларга бир нуфузли хонимнинг қандай назокат билан бир аслзоданинг тилини тийишга мажбур этгани ҳақида сўзлаб бераман.

Кўпчилигингиз шаҳримизда истиқомат қилиб турувчи бир аслзода аелни шу яқин вақтлар ичида курган еинки ҳеч бўлмаса, уйинг довруғвдш эшитган бўлишингиз керак,— ул хоним шу қадар саховатли ва гапга чечан аел эдиким, номини ошкор айтсак арзий-ди. Алқисса, унинг нсми донна Оретта бўлиб, у мессер Жери Спи-нанинг рафиқаси эди. Қунларнинг бирида биз унинг мулкида меҳ-мон бўлдик, ўша куни ул хоним ўз меҳмони бўлган хонимлар ва эркаклар даврасида сайр қилиб юрарди, улар пиеда боришлари керак бўлган ер хийла олис бўлганидан, донна Ореттани кузатиб борайтган эркаклардан бири шундай таклиф киритди; «Ижозат этсангиз, донна Оретта, сизга ғоятда мароқли бир қисса сўзлаб

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

(Тарж.)-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ерсам, шунда сиз, бутун йўлни бамисоли отда боеиб ўтгандай, анзилга қандай етиб қолганингизни сезмай қоласиз».

«Марҳамат, сўзланг, мессер,— деди хоним,— мени бениҳоя мам-нун қиласиз».

ЦТамши-р тиқишнинг қанчадик ҳавосини олган бўлса, афтидан, маҳмадоналикни ҳам ўзига шунчалик касб қилиб олган бу жаноб, •хонимдан ижозат олгач, ўз қиссасини ҳикоя қилишга киришди, қисса-ку, ўзи ғоятда нафис эди, унда олимақом-зотлар ва уларнинг бошидан кечган антиқа ҳодисалар ҳақида баен қилинарди-ю, аммо ҳикояхон бир эмас, икки эмас, беш-олти мароталаб бир айтган га-пини такрорлаб, муттасил: «Йўқ, ундай эмас!» — деб, яна бошқат-дан бошлаб, шахсларнинг номларини шундай чалкаштириб юбор-дики, бу билан қиссани буткул расвосини чиқарди, бунинг устйга-устак, у сўзларни чайнаб, равон гапиролмасди. Донна Ореттадан совуқ тер чиқиб кетди, у ҳушидан кетаетгандай юраги гўе тўхтаб-тўхтаб кола бошлади. Мана, ниҳоят унинг буткул тоқати тоқ бўлиб, йигитнинг гапдан тамоман ^дашиб кетганини кўрди-да, лутфбахш жилва билан деди: «Мессер! Отингиз жуда кўп қоқиларкан. Барака топинг; мени отдан тушириб қўйинг!»

Хонимнинг ҳамроҳи нўноқ қиссахон бўлса ҳам, аммо зеҳни ўт-кир одам эди, бинобарин, у шу заҳотиеқ қочириқнинг маъносига тушунди, уни ҳазилга йўйиб, биринчи бўлиб, ўзи кулиб юборди ва дарҳол гайни бошқа мавзуга бурди; унинг ўзи бошлаб, ўзи чал-«каштириб юборган қисса шу зайлда тугалланмай чала қолиб кет-ган экан.

2

Мессер Жери Спина, ўзининг новвой Чистига ножўя илтимое қилганини унинг бир неча оғиз жавоб сўзидан пайқаб олади

Хонимлар ва эркаклар донна Ореттанинг фаросатига узоқ вақт таҳсинлар ўқишди; ниҳоят, қиролича навбатни Пампинеяга берди ва у шундай ҳикоя қила бошлади:

— Дилкаш хонимлар! Мен қатъий бир фикр айтишга ожиз-ман—ким кўпроқ гуноҳкор: илоҳий руҳни манфур жисмга солнб қўйган табиатми еинки мазкур илоҳий руҳ ато этилган жисмни жайдари иш билан машғул бўлишга мажбур этган фортунамики, биз буни ҳамшаҳаримиз Чисти ва шунингдек, бошқа кўпчилик одамлар тимсолида кўрмоқдамиз. Агарда, табиатнинг донишманд-лигидан ва Фортунанинг кўзлари мингта эканлигидан (гарчи тен-таклар бу маъбудани кўр қилиб тасвирлашеа ҳам) воқиф бўлма-ганимда эди[1], мен албатта табиатни ҳам, Фортунани ҳам дуойи бад •қилган бўлардим. Менинг фикри ожизимча, иккала илоҳий куч ҳам бениҳоя эҳтиеткор бўлганликлари сабабли, кўпинча худди ўт-

[1] Ф о р т у н а — қадимги Рим мифологиясида бахт-толе маъбудаси бўлиб, кўпинча кўзи боғлиқ ҳолда тасвирланади.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

п бандалар янглиғ иш кўрадпларким, бу бандалар, элажакнн мушоҳада кила олмаганликлари боисдан, ларининг энг қиммат-ли буюмларини қора кунга сақлаб қўйпш учун уларни қпдириб топиш ҳеч кимнинг ҳаелига келмайдиган энг хуфия срларга яши-радилар, зеро,— деб мулоҳаза қиладилар улар — нарса сақлаш учун куримсиз, эътиборсиз ер муҳташам хонадан минг карра ишончлироқдир,— ва ўшал ашеларини фақа.т жуда зарурат туғил-ган пайтдагина яширган ковакларидан оладилар. Худди шунга ўхилаб, бутун коинотнннг икки соҳибаси ҳам ўзларининг энг қадр-ли бандаларини мутлақо жайдари ҳисобланувчи касб-кор пардасй блпан яширадиларким, бундан мақсад, табиат билан Фортунада ана шу ҳунармаидларга эҳтиеж уйғонгудек бўлса, улар ўз фази-ллтларини ҳар еқлама намойиш қила олсинлар. Донна Оретта ҳа« кидаги қисса, менга новвой[1] Чистининг қандай арзимаган баҳона билан ўзининг яхши фазилатларини намойиш қилганини ва бу билан донна Ореттанинг эри бўлмиш мессер Жери Спинанинг кузини очганини эслатди, бинобарин, мен айнан шу тўғрида сизларга кис-қагйна бир қисса сўзлаб беришни ихтиер қилдим.

Алқисса, сизларга маълум бўлсинким, мессер Жери Спинани бағоят иззат-ҳурмат қилувчи папа Бонифаций фавқулодда муҳим бир иш билан Флоренцияга эътиборли элчиларни юборди ва улар папани ташвишга солган ишларни мессер Жери билан муҳокама қилиш ниятида, унннг уйига тушдилар, мессер Жери м-ана шу папа элчилари билан деярли ҳар купи эрталаб, қай томонга йўл олиш-масин, албатта Санта Мария Уги черкови енидан ўтардиларким, худди шу ерда новвой Чистининг новвойхонаси бўлиб, бу ерда у шахсан ўзи нон еиарди. Тақдир унга ниҳоятда одмигина бир касб ато этган бўлса ҳам айни пайтда, унинг омадини ҳам берган эди, оқибат у бора-бора шу қадар бадавлат бўлиб кетдики, ўз касб-корини ҳеч қандайнн бошқа ҳунарга алмащмаган бўларди: у ўзи-ни ҳеч нимадан камситмасди, уйида кўз кўриб қулоқ эшитмаган не-не антиқа нарсалар бор эди, шу билан бирга Флоренцияда ва унинг атроф вилоятларида топиладиган энг олий нав оқ ва қизил майлар унинг уйида ҳамма вақт топиларди. У шундай жазирама саратонда ҳар куни эрталаб ўз уйи эшиги тагидан ўтаетган мессер Жерини ва папанинг элчиларини новвойхонада кўриб ўтираркан, бу меҳмонларга агар асил нав оқ шаробдан таклиф қилсам. уларга зўр илтифот кўрсатган бўлардим, деб ўйлади, ўйлашга ўйлади-ю, Лекин ўзининг мессер Жеридан қанчалик тубанда эканлигини кўз влдига келтириб, уни уйимга таклиф қилсам одобсизлик бўлади, деган қарорга келди-да, ўйлаб туриб, шу заҳоти, мессер Жериннг узи қошига илтимос билан келадиган бир восита топди. Шу пайт-дан эътиборан у ҳар куни эрталаб, мессер Жери ва'папа злчплари ўтадиган пайтни пойлаб туриб, эшик олдига муздек сув тўлдирил-*ан яп-янги рух челак, асл оқ шароб соливган янги Болонья кўзаси ва нақ кумушдек ярақлатилган иккита стакан қўядпган, узи эса, цордек оппоқ калта кафтан кийиб, олдига чиннидай озода фартуқ таққанидан новвойдан кўра кўпроқ тегпрмончига ўхшаб кетиб, эшик олдига ўтириб оладиган ва бир-нкки марта

чиртиллатиб ту-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ўриб, шаробхўрликни бошлайдиган бўлди, у шаробни шунақа ҳ:ззат билан ичардики, ичишини агар ўлик кўрса, у ҳам ташна ўлиб, май нчгиси кслиб кетарди.

Мессер Жери унинг енидан бир кун чурқ этмай ўтиб кетди, эр-тасига эрталаб ҳам шундай бўлди, лекин учинчи куни ортиқ сабри чидамай, новвойга гап қотди: «Қалай, Чисти? Хушхўр шароб эканми?»

Чисти ўрнидан дик этиб туриб кетди: «Шунақанги хушхўрки, таърифига тилим лол,— деб жавоб қилди у,— ўзингиз бир тотиб кўринг!»

Е куннинг тафтидан, е бўлмаса,' қаттиқ чарчаганидан ва еки Чистига ҳаваси келганидандир, ишқилиб, мессер Жерининг кўнгли .шароб ичншни тусаб қолди. «Синьорлар!»—деб у элчиларга жил-ва билан юзланди.— Мана бу саховатли зотнинг шаробидан тотиб кўрсак нима дейсизлар? Таассуф қилмаймиз деб ўйлаймиз». шу сўзлардан кейин ҳаммалари Чистининг истиқболи сари юрди-лар.

Чисти новвойхонадан энг яхши курсини олиб чиқишни буюрди ва меҳмонларни ўтиришга таклиф қилди, стаканларни чайишга ошиққан уларнинг хизматкорларига эса, бундай деди: «Овора бўлманглар, ўзим печга нон епишга қанчалик уста бўлсам, май қуйишни ҳам шундай дўндираман. Ундан кейин, оғайнилар, мен сизларга шаробимдан бир қултум ҳам бермайман,— умид қилмай, қўя қолинглар». Кейин Чисти шахсан ўзи тўртта яп-янги чиройли стаканни чайди, асл шаробдан бир кўза олиб чиқишни буюрди ва ҳафсала билан мессер Жери билан унинг ҳамроҳларига май қуя бошлади, улар ҳам майни ичиб кўриб, кўпдан буен бундай хуштаъм шаробни ичмаганликларини эътироф этдилар. Май уларнинг оғ-зига шунчалик еқиб қолган эдиким, элчилар то Флоренциядан жў-'наб кетгунларича, деярли ҳар куни эрталаб мессер Жери улар билан биргаликда Чистиникига шаробхўрликка келиб турди.

Элчилар ҳамма ишларини ниҳоясига етказиб сафарга ҳоз-ирлик кўра бошлашганида, мессер Жери улар шарафига зўр зиефат бер-ди ва бу зиефатга шаҳарнинг казо-казолари билан бир қаторда Чистини ҳам таклиф этди, аммо у зиефатга боришдан қатъиян бош тортди..Шунда мессер Жери, меҳмонлар биринчи газакдан кейин ҳеч бўлмаса ярим стакандан ичишсин, деган мақсадда бир шиша шароб олиб келиш учун Чистиникига хизматкорини юборди. Хизматкор, Чисти шаробидан ичирмагани учун унга кек сақлаб юрган эканми, унинг олдига каттакон қориндор шиша кўтариб борди.

Чисти шишани кўрди-ю, хизматкорга: «Мессер Жери, сени, би-родар бошқа еққа юборибди»,— деди.

Хизматкор қанча тушунтирмасин, Чисти ўз сўзида қаттиқ тура-верди; ахири хизматкор мессер Жерининг олдига қайтиб бориб, Чистининг айтганларини унга баен қилди. Мессер Жери бўлса: «Унинг олдига бориб яна бир марта сени мен юборганимни айт. Борди-ю, яна боягидай жавоб қиладиган бўлса, ундан сўра: сени қаеққа юборган эканман?»— деди.

Хизматкор яна Чистининг олдига келиб: «Чисти! Мессер Жеря мени айнан сеннг олдингга юборган эканлар»,— деди.

«йўқ, оғайни, асло меникига эмас»,— деди Чисти.

«Сеникига бўлмаса, ундадаеққа юборибди?»—деб сўради хизматкор.

«Арно»га,— деб жавоб қилди Чисти.

Хизматкор бу гапни мессер Жерига етказган эди, бирдан унинг кўзи мошдай очилди. «Қани, олиб борган шишангни менга кўрсат-чи,— деб буюрди у ва қориндор каттакон шишани кўриб, деди:— Чисти тўғри айтипти».Сўнг хизматкорини қойиб бериб, кичик бир шишача олиб боришни буюрди.

Бу сафар Чисти шишачани кўрди-ю: «Мана, энди кўриб туриб-ман, хўжайининг сени мсни олдимга юборипти,— деди,— ҳозир қуйиб бераман».

Чисти ўша куниеқ ўзининг асл шаробидан бир бочкача олиб, имп-жимида мессер Жериникига элтиб беришни буюрди; кейин-роқ ўзи унинг ҳузурига бориб, унга бундай деди: «Мессер, эрталаб-ки қориндор катта шишани кўриб капалаги учиб кетипти, деб ўй-ламанг мени, мен фақат шунча кундан бери сизларга нима сабаб-дан кўзачадан шароб қуйганимни . тушунмабсиз деб ўйловдим* шароб жайдари шароблардан эмас-да,— эрталаб айтиб юборган гапимда мана шу нарсага ишора қилган эдим. Илло, у шаробни энди асраб нима қиламан, шунинг учун бор шаробимнинг ҳамма-сини сизга юбордим,— уни нима қилсангиз ихтиер ўзингизда».

Мессер Жери бу тортиқдан беҳад мамнун бўлди, Чистига чин қалбдан миннатдорчилик билдирди ва ўшандан бошлаб, уни и.з-зат-ҳурмат қили'б, у билан энг қадрдон дуст бўлиб олган экан.

3

Франция епископи монна Нонна де Пульчига жуда уринсиэ ҳазил қилади;
аммо хоним бир оғиз уткир гап билан епископнинг оғэиеа уриб, нафасини
ичига тушириб юборади

Пампинея ҳикоясини тугатди, шунда Чистининг жавоби ҳам, унинг саховати ҳам барчага манзур бўлди, қирсдича эса, энди Лауретта ҳикоя қилсин, деб ихтиер б-илдирди ва Лауретта шўх чеҳра билан ҳикоясини шундай бошлади:

•— Дилрабо хонимлар! Бизнинг ношудлигимиз касофати &з ҳо-зиржавоб гапнинг латофати ҳақида аввал Пампинея, ундан кейин Филомена томонидан айтилган барча галлар мутлақо ҳаққоний гаплардир. Буни яка такрорлаб ўтиришга эҳтиеж йўқ, мен фақат ҳозиржавоблик борасида бир нарсани илова қилмоқчиман, холос: қочириқ сўз, ўз моҳияти билан итдек қопмаслиги, балки майин ша-бададек эркалаши лозим: борди-ю, у мисоли итдай қопса, бу энди

[1] А р и о — Флоренциядан ок.иб ўтувчи даре. *(Тарж.)*

қочйрик эмасу балки ҳақоратдир. Донна Орсттанинг гапи ҳам, Чистининг жавоби ҳам ғоятда ўринли қочирик намуналаридир. Х.олбуки, агар одам, итдек қопиб гапирган одамга жавоб қайтара туриб, уни ҳам итдек қопиб олса, энди бунинг учун уни айбга ЙУЙИШ керак эмас,— зеро, ҳар доим қочирик гапнинг қандай вази* ягда, қаерда, қачон ва кимга айтилганини.эътиборга олмоқ лозим-дир. Дин пешволаридан бири бу ҳолга парво қилмай, бир хоним-■нинг дилини қаттиқ оғритиб, итдек тишлаб олган эди, шу қилмиши учун унинг ўзини ҳам шундай қаттиқ тишлаб олдмларким,— мен айнан шу тўғрида сизларга қисқагина қнлиб сўзлаб бермоқчиман.

Флоренция епископи лавозимини мустаҳиқ ва донишманд руҳо-ний Антоний д' Орсо ҳазратлари эгаллаб турган пайтда, кунлар-дан бир кун бу ерга қирол Робертнинг мирохўри каталониялик аслзода Дьего де Ла Рат ташриф буюргаи эди. Мана шу олифта ва уччига чиққан мапшатпараст йигит Флоренпиянинг энг соҳиб-жамол хонимларидан бирига — епископ Анто.нийшшг набнра жия-нига шайдо бўлиб қолди. Кейин у, аелнинг эри гарчи зодагонлар насабидан бўлса ҳам ўлгудек хасис ва ғирт аблаҳ эканлигнни су-риштириб билиб, у билан тил топишди: унинг хотини билан бир кеча тунаш эвазига унга беш юз олтин флорин берадиган бўлди. Шунга кўра, у ўша пайтда муомалада бўлган икки сольдолик ку-муш тангаларга олтин суви юритишни буюрди ва хасиснинг хотини билан (гарчи аел қаттиқ қаршилик билдирган бўлса ҳам) бир ке-чани бирга ўтказиб, эвазига унинг эрига ўша тангаларни тутқазди. Кейинчалик аблаҳ эрнинг чув тушгани бут\п шаҳарга овоза бўлиб, у ҳаммага майна бўлди, илло, епископ доно одам бўлганлигидан ўзини бу шармандаликдан бехабардай тута бошлади, Епископ билан мирохўр тез-тез учрашиб туришарди, мана, улар Иоа1Ш Пешво байрами куни от минишиб енма-ен, пойга ўтказиладиган кўчадан ўтиб боришаетган эди, шунда бирдан епископнинг кўзи хонимлар орасида турган бир ешгина жувонга тушди,— бу мессер Алессио Впнуччининг холаваччаси монна Нонна де Пульчи эди,— уни ҳаммангиз ҳам яхши танисангиз керак -- ҳозирги вабо хазон қилди шўрликни. Эндигина Порт Сан Пьерога турмушга чиққан мана шу тароватли ва навниҳол, фаросатли ва тадбиркор л<увоння епископ мирохўрга кўрсатди. Сўнг жувон тепасига яқин бориб, қў-лини мирохўр елкасига қўйганча деди: «Қалай, Нонна? Эплай ола-санми буни?»

Нонна, бу сўзлар уни бадном этажагини ва эшитганлар кўз ол-« дида — ундайлар анча-мунча эди — ўзининг бадном бўлиб қолает-ганини пайқади-ю, бу туҳматни бар.тараф қилиш учун эмас, балки фақат зарбага зарба билан жавоб қайтариш мақсадида дарҳол Н1ундай жавоб қилди: «Ҳазрати бузрук!—деди у.— Бу йигитингиз-ку, мени эплай олмаслиги мумкин, илло, мен учун муҳими бошқа нарса: тангалар қалбаки бўлмаслиги керак».

Мирохўр ҳам, епископ ҳам аелнинг нимага қочирик қилаетга-нини тушунишди: мирохўр епископнинг жиян набирасига нисбатан ноинсофлик қилган, епископ эса — акасининг набираси бадном этилганига лоқайд қараган эди;

алқисса, икковлари -ҳам бир-бир-

ларининг кўзига қарашгэ ботинолмай.қолдилар; икковлари ҳам жувонга жавобан чурқ этиб оғиз оча олмай, лол бўлиб қолдилар ва бир-бирларидан ажрашиб, икки томонга жўнаб кетдилар. Шундай қилиб, еш жувонни аввалига ўзлари қопиб олган бўлган-лари учун жувон ҳам уларни ҳазил аралаш чақиб олган эканким, бунинг ҳеч хижолатли ери йўқ, албатта.

4

■ *Куррадо Жанфильяц^ининг ошпази Кикибио, жон сақлаш мақсадида, хўжасининг таҳдидига шундай ўринли жавоб ўйлаб топадики, бу билан хуноб бўлиб турган Куррадонинг чеҳрасини очишга ва айни пайтда, хў-жайини унинг бошига солмокчи бўлган оғир савдодан қутулиб қолишига*

муяссар бўлади

Лауретта сўзлаб бўлгач, ҳамма Ниниага таҳсинлар ўқиди, ун-дан кейин қиролича ҳикоя қилиш навбатики Нейфилага берди ва у шундай ҳикоя кила бошлади:

— Илтифотли хонимлар! Одамлар наинки ўз идроки, зийрак-лиги туфайли, балки тасодифий ҳол сабаб бўлиб ҳам, уларнинг тилларига дабдурустдан ғоятда ўткир ва ўринли жавоб келиб қоладики, баъзи пайтларда бундай тасодиф тортинчоқ одамларга £рдамга келиб, икки дунеда ҳам хаелларига келмайдиган ниҳоят-да доно жавобларни солнб қўяди. Мсн мана шундай тасодиф тўғ-рисида ҳикоя қилмоқчиман.

Ҳаммаларингиз ҳам бизнинг муҳтарам ҳамшаҳаримиз Куррадо Жанфильяциини билсангиз керак, билмасангиз, довруғини эшит-ган бўлишингиз керакки, у саховатли, қўли очиқ одам бўлиб, сер-дабдаба ҳает кечирар, итлар ва лочинлар билан ов қилишни яхши кўрар, аммо бу эрмаклари унинг муҳим аҳамиятга молик бўлган ишлар билан шуғулланишига халал бермасди. Кунларнинг бирида Перетола яқинида унинг лочини бир турнани тутиб олди ва Куррадо турнанинг. ҳали жўжа ва семиз эканлигини кўриб, уни ўзининг Кикибио исмли венециялик моҳир ошпазига юбораркан, яхшилаб қовуриб, кечлик дастурхонга қўйсин, деб буюрди. Кикибио,— шуни эътироф этиш керакки, у ўта бебурд одам эди,— турнани тозалаб, товага қўйди-ю, бутун маҳоратини ишга солиб, уни қовура-бошлади. Турна гўшти деярли етилиб, ошхонада қовурилаетган гўшт ҳнди ҳамма еққа таралган пайтда, тасодифан бу ерга қўшни қиш-лоқлик Брунетта исмли нозанин аел кириб қолди—у Кикибионинг ўйнаши эди,—аввалига қовурилган гўшт ҳиди димоғига кирган, кейин, гўштнинг ўзини ҳам курган аел Кикибиога ноз-ишва қилиб, ундан турнанинг битта оеғини сўрай бошлади.

«Бермайман оеғини, донна Брунетта, бермайман турнанинг оеғини!» — деб Кикибио ўзининг оҳангдор шевасида жавоб қилди аелга.

Донна Брунеттанинг аччиғи чиқиб кетди ва: «Бермасанг, мен ҳам сенга қарамайман, худо шоҳид!»— деди бидирлаб.

Хуллас, икковлари ошхонани бошларига кўтариб жанжаллаша

бошдадилар. Лекин Кикибио ахири ўз маъшуқасини ранжитмас-дик учун турнанинг битта оеғини уз'иб берди.

Кечқурун Куррадо ва унинг меҳмонлари олдига қовурилган турна бир оеқсиз қўйилганда, Куррадо таажжубда қолиб, дарҳол Кикибиони чақиртир-ди ва ундан, турнанинг иккинчи оеғи қани, деб сўради. Венециялик алдоқчи, соҳибининг бу саволига бақра-йиб туриб шундай жавоб қилди: «Тақсир! Узи ҳамма турналарнинг оеғи биттадан бўлади!»

Куррадонинг жаҳли чиқиб кетди. «Азбаройи шифо, қанақасига биттадан бўЛаркан?—деб бақирди у.— Нима, мен умримда турна кўрмаганманми?»

Кикибио бояги гапида туриб олди: «Рост айтяпман, мессер! Агар хоҳласангиз тирик турналарда исботлайман гапимни».

Куррадо меҳмонлар олдида ошпази билан мунозара қилиб ўти-ришга ор қилди ва унга фақат пўписа қилиб қўйди. «Сен тирик турналарда мен ҳеч қачон кўрмаган ва эшитмаган нарсани кўрсат-моқчи бўляпсан менга,— майли, бўлмаса, эртагаеқ кўрсат, ўшанда кўнглим таскин топади. Борди-ю, кўрсатолмасанг — худо шоҳид,— сени шунақа дўппослатаманки, онадан туғилганингга ўла-ўлгу-нингча пушаймон бўлиб юрасан».

Уша куни кечқурун уларнинг даҳанаки жанги шу билан тугади, илло, Куррадо эрталаб уйқуни тарк этиб турганида, ҳамон ғаза-бидан тушмаганди,— билъакс: ўрнидан қаҳрга тўлиб турган эди: у, кун энди ғира-шира еришиб келаетган пайтда туриб, отларни эгарлатди, Кикибиога қирчанғи отга минишни буюрди ва икковлари ботқоқлнк томон йўл олишди,

у ерда тонг палласида доим турналар кўп бўларди. «Кеча, иккаламизнинг қайси биримиз елғон гапирганимизни ҳозир кўрамиз»,— деди Куррадо.

Улгудек қўрқиб кетган Кикибио хўжасининг ортидан отда лў-киллаб бораркан, иложини топса, ҳозир жон-Жон деб жуфтакни ростлаб қолган бўларди, зеро, Куррадонинг ҳалиям жаҳлидан тушмаганини кўриб борарди, демакки, у қандай қилиб бўлмасин, фалокатга чап бериши керак, аммо қандай қилиб чап беришини ҳеч кўз олдига келтира олмасди. Айни п.айтда, жуфтакни ҳам рост-лай олмасди "ва гоҳ олдинга, гоҳ орқасига, гоҳ икки енига олазарак бўлиб қараркан, кўзига "тушган ҳар бир нарса унга икки оеқда турган турна бўлиб кўринарди.

Мана, улар ботқоқликка яқинлашдилар — қарасалар, кўл соҳи-лида ўнтача турна битта оеқда турипти—одатда турналар шу алфозда ухлашади. Кикибио дарҳол Куррадога шу турналарни кўрсатди. «Мана, энди ўзингиз кўриб турибсиз, мессер, мен тўғри айтган эдим,— деди у,— турналарнинг оеғи битта экан-ку! Қаранг, ана туришипти!»

Куррадо турналарга қараб қўйиб бундай деди: «Шошмай тур! Ҳбзир сенга уларнинг иккинчи оеғини кўрсатаман». Шундай дея, у турналар турган ерга пусиб яқинлашди-да: «Ҳой-ҳой!»—деб бор овози билан бир қичқирган эди, ҳамма турналар бараварига иккинчи оеқларини чиқаришди-ю, ғизиллаб югур'иб бориб, учиб ке-тишди. Шундан кейин Куррадо Кикибиога қараб деди:

«Хўш, муттаҳам? Энди кўргандирсан турналарнинг оеғ'и ,кки-талигини?» Та-момила эсанкираб қолган Кикибионинг миясига шу чоғ тўсатдан бир аломат фикр келди. «Кўрдим, мессер,— деди у,— аммо-лекин сиз кеча «Ҳой-ҳой!»— деб қичқирганингиз йўқ эди-да,— гар қичқирган бўлганингиз-да, кечаги турна ҳам иккинчи оеғини чиқарган бўларди».

Бу жавоб Курradога ғоятда мақул тушди, шу боисдан у баттар-роқ аччиқланиш ўрнига, хандон тащлаб кулиб юборди. «Гапинг тўғри, Кикибио,— деди у.— Эсиз, кеча ҳойҳойлашим керак экан».

Шундай қилиб, ҳозиржавоблик билан айтган антиқа жавоби туфайли Кикибионинг фалокати ариб, ўз соҳиби билан ярашиб олган экан.

-5

Муо/ссллодон қайт'иб келаетган мессер Форезе да Рабатта билан суратқащ
Жоттонинг қиефалари ғоятда аянчли; шу боисдан улар ўз закоеатларини
кўз-кўз қилиб, бир-бирларининг устидан кулишади

Нейфиланинг ҳикояси ниҳоясига етиб, хонимлар Кикибионинг усталик билан жазодан қутулиб қолганига таҳсинлар ўқишгач, қироличанинг хоҳиши билан Панфило шундай ҳикоя кила бош-лади:

— Муҳтарама хонимлар! Боягина бизга Пампинея ҳикоя қил-ганидек, толе маъбудаси Фортуна баъзида қалб фазилатларининг ғоятда ажиб бойликларини ғойибона машғулотлар билан ниқоб-лаганидек, табиат ҳам худди шу йўсинда, баъзан, ўзининг бирон-бир мўъжизавий туҳфасини ўта бадбашара одам жисмига жо қил-ган бўлади. Бу фикрим исботини қуйида номлари зикр этиладиган икки ҳамшаҳаримиз тимсолида кўришимиз мумкинким, мен айнан шулар ҳақида ҳикоя қилмоқчиман. Уларнинг бири — мессер Форезе да Рабатта, пак-пакана, бадбашара, юзи пачақ, бурни пучуқ аот бўлиб, Барончилар оиласидан энг хунуги ҳам унга қарашдан ҳазар қилган бўларди, вале, айни пайтда, у қонунлар мажмуасини шу қадар.пухта билардики, аҳ'ли дониш уни адлия илмининг пири деб ҳисобларди. Иккинчи ҳамшаҳарларимизнинг фамилияси Жот-то бўлиб, у ўзининг беқиес истеъдоди шарофати билан бутун бор-лиқнинг бунедкори ва онаси бўлмиш табиат, мангу чарх уриб турувчи само остида ниманики яратган бўлса, ҳаммасини қалам, патқалам ва мўйқалам билан шундай ўхшатиб тасвирлар-эдики, уни гўе тасвир эмас, балки ўша буюмнинг асли деб ўйларди курган Киши, шу боисдан бўлса керак, у ижод этган расмларнинг кўпчи-лиги кишини чалғитиб қўярди: зеро, бу саҳви назар шу қадар кучли эдики, кишилар тасвирланган нарсаларни ҳақиқий деб қа-бул қилардилар. Бу инсон, аҳли дониш дидини топишдан кўра, аҳли жоҳил кузини очиш мақсадида асар яратиб, асрлар давомида поймол этиб келинганчинакам санъатни цайта тиклади ва айнан

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

шу хизматлари учун унга Флоренциянинг курки ва ифтихори де-ган ном берса арзийди. Шунга қарамай, ўзини ниҳоят даражада камтар тутиши эса, беадад таҳсинга лойиқдир: гарчи у энг ҳссос санъаткор бўлса ҳам бундай унвондан қатъиян бош тортарди. Ва лекин, Жоттонинг теграсидаги истеъдодсиз рассомлар еинки унинг шогирдлари бу юксак унвонга сазовор бўлиш учун қанча ҳалак бўлсалар ва ул муборак унвонни тамагирлик билан ўз номлари олдига қўйиб олишга қанча уринсалар, бу унвон знеси Жоттонинг чеҳрасида шунча чароғон бўлиб акс этарди. Қисқаси, у буюкрас-сом эди, лекин унинг қадди-қомати ва афт-башараси мессер Форе-зеникидан асло қолишмасди. Ҳай, ҳикоямизга мурожаат қилан-лик.

Мессер Форезенинг ҳам, Жоттонинг ҳам Мужеллода мулклари бор эди. Суд маҳкамалари епиқ бўладиган ез ойида мессер Форез'е қаровсиз қолган мулкини бир кўздан кечириш мақсадида Мужел-лога борди, сўнг ижарага оликган қирчанғи отни миниб шаҳарга қайтаетганида, йўлда орқасидан Жотто етиб олди — у ҳам ўз мулкини кўздан кечиргани борган ва энди Флоренцияга қайтаетган эди, Унинг ҳам қирчанғи оти ва отининг абзаллари худди мессер Форезеникидек ғарибона эди, шу тарзда икки қария ҳамроҳ бўли-шиб бамайлихотир кетавердилар. Лекин бир маҳал ез пайтида бўлиб турганидек, тўсатдан емғир шаррос қуйиб юборди-ю, , икки ҳамроҳ емғирдан қочишиб, шу ўртада истиқомат қилувчи ўзларига таниш ва қадрдон дуст бўлган бир қишлоқиникига кириб паноҳ топдилар. Лекин ҳавонинг авзойидан емғир ҳали-бери

тинмайди-ганга ўхшайди. Форезе билан Жотто эса, Флоренцияга қош қорай-масдан кириб боришни истардилар шу боисдан, улар уй эгасидан, бизга вақтинчаликка плаш биланднляпа бериб турсанг, деб илти-мос қилдилар; уй эгаси уларга Романья аҳли киядиган иккита жулдур плаш билан тузукроғи бўлмагани учун иккита илма-те-шик шляпа олиб чиқиб берди, шундан кейин ҳамроҳлар яна йўлга равона бўлдилар.

Улар емғирдан буТун аъзойи баданлари жиққа ҳўл бўлиб му-дом от туеқлари остидан сачраст' 1н лойдан бутун уст-бошлари ва афт-башаралари бежалиб, узоқ вақтгача йўлда чурқ этмай кета-вердилару, лекин бора-бора яна гапга тушиб кетдилар, боз устига, осмон ҳам ҳийла ериша бошлаган эди. Мессер Форезе Жоттонинг гапларини диққат билан тингларкан (зеро, у жудз гапдон одам эди), айни па'йтда уни, гоҳ енидан, гоҳ олдидан, гоҳ орқасидан — хуллас, уни бошдан-оеқ роса кузатди; уни кузатишга кузатди-ю, аммо ўзининг қай қиефада эканлигига эътибор бермади, Жотто ниҳоятда аянчли, ғарибона қиефада бўлганлигидан мессер Форезе беихтиер хахолаб кулиб юборди. «Айт-чи, Жотто,—деди у,—ҳозир сени умрида ҳеч кўрмаган бир одам бизга дуч келиб қолгудек бўл-•са,— нима деб ўйлайсан: У сенинг жаҳонда тенги йўқ рассом экан-лигингга ишонармиди?»

Жотто ҳамроҳининг савоЛига бундай жавоб қилди: «Менимча, ишонарди, мессер, агарда у одам сизга қараб туриб, китобни ба-зўр ҳижжалаб ўқишингизга ишонгудек бўлса».

Шунда мессер Форезе ўзининг бемулоҳаза иш тутганини эъти> роф этиб, қилмиш-қидирмиш деган гапнинг тўғрилигига имон кел-тирган экан.

Микеле Скальца вш-яланглар билан битта зиефатдан гаров ўйнаб, Барон-
чиларни наинки бутун дунеда, ҳаттоки денгизнинг бутун соҳилида энг
машҳур кишилар, деб айтади ва гаровда ютиб чиқади

Хонимлар Жоттонинг топқирлик билан айтган ғоятда ажиб жавобидан узоқ кулишди; ниҳоят қиролича Фьяметтага юзланди ва у шундай ҳикоя қила бошлади:

— Навниҳол хонимлар! Эҳтимолки, сизлар Барончиларни, ҳа-ли бу ерда уларнйнг номини тилга олган Панфилочалик яхши билмассизлар.илло, менга унинг ҳикояси, Барончилар авлодининг нақадар асл зотлиги ҳақида бўлган бир баҳсни эслатди,— бу хо-тира бугунги суҳбатимизга бевосита алоқадор бўлгани учун уни сизларга ҳикоя қилиб бермоқчиман.

Бизнинг шаҳримизда бир ва,қтлар Микеле Скальца исмли нав-қирон бир йигит яшарди, у шундай жонон, шундай ҳазилвон йигит эдики, бунақаси дунега ҳеч келмаган эди, унинг бисотида энг ғайри табиий ҳикоялар доим топиларди,— мана шу сабабдан Флоренция йигитлари у билан улфатчилик қилишга интилардилар. Кунлар-нинг бирида у ўз улфатларидан айримлари билан Монтугига бор-ди, ана ўша ерда улар: Флоренцияда энг шавкатли ва энг қадимги авлодга мансуб бўлганлар кимлар, деб баҳслашиб қолишди. Би-ровлар Убертилар номини айтса, бошқалар — Ламбертиларии ай-тишарди, лекин ҳар ким ўз фикрида қаттиқ туриб олган эди.

Скальца уларнйнг баҳсини эшитиб бўлиб кулиб юборди. «Вой тентаклар-е!— деди у.— Нима деб валдираяпсизлар ўзи? Бутун дунегина эмас, ҳаттоки бутун соҳил бўйида ҳам энг шавкатли ва энг қадимги авлод— Барончилар авлодидир, барча афкор омма-нинг ва у авлодни худди мендек яхши билганларнинг фикрлари ҳам айнан шундай, англашилмовчилик содир бўлмаслиги учун сизларга фикримни аниқроқ тушунтиришим керакки, мен ўз қўшни-ларимни — Санта Мария Мажоре яқинида истиқомат қилувчи ўша Барончиларни назарда тутяпман».

Скальцининг бу сўзлари йигитлар учун мутлақо кутилмаган ҳол эди, шу сабабли ундан кула бошладилар. «Нима сен бизни майна қилмоқчимисан?—дедилар.— Биз Барончилар авлодини сендан яхшироқ биламиз».

«Майна қилишни хаелимга ҳам келтирганим йўқ, инжил ур-син,— деб онт ичди Скальца,— мен рост айтяпман, агар орангизда бironта мард топилса, у билан битта зиефатдан бахс бойлашим мумкин — фақат шарт шуки, ютқизган ютган одам билан яна унинг олти нафар оғайнисини зиефат қилади, агар шу шартга рози бўл-санглар, мен ўзим учун энг ноқулай шартга ҳам рози бўлиб, бажо-

ну дйл бахс бойлашаман: баҳсимизга орангиздан хоҳлаган кишин-гиз ҳакамлнк қилиши мумкин».

Шунда Нери Манкинн исмли бир йигитча отилиб чиқиб: «Мен бахс бойлашаман ва аминманки, албатта ютиб чиқаман»,— деди. Шундан кейин баҳслашувчилар ўзлари меҳмон бўлиб ўтирган хо-надоннинг соҳиби Пьеро ди Фьорентинони ҳакамликка сайлашди-да, ўз ниятларини унга хабар қилиш учун унинг хонасига йўл олишди, қолган ҳамма йигитлар ҳам уларга эргашишди — Скаль-цанинг гаровда қандай ютқазишини ҳамма кўргиси келар ва уни мазах қилиб кулмоқчи эди.

Пьеро фаҳм-фаросатли йигит эди; у аввал Нернинг далилла-рини эшитди, ундан кейин Скальцага юзланиб, сўради: «Хўш, сен ўзингнинг ҳақлигингни нима билан. исботлайсан?»

— «Нима билан?—дея такрорлади Скальца.— Менда шундай бир салмоқдор далил борки, уни айтсам, нафақат сен, ҳатто мен билан бахс бойлашган манави Нери ҳам гапимнинг тўғри .^канли-гини эътироф этади. Маълумки, авлод қанчалик қадимги бўлса, у шунчалик шавкатли бўлади — бунга ҳаммангиз қўшиласиз, албатта. Барончилар авлоди ҳамма авлодлардан кўҳнароқ, демакки, у энг шавкатли авлоддир. Бинобарин, агар мен уларнйнг энг қадимги авлод намояндаси эканлигини исботласам, ютиб чиқаман. Сизларга аен бўлсинким, парвардигор суратқашликни. тетапоя ўргана бошлаган пайтдаеқ Барончиларни яратган, ҳолбуки, бошқа одам-ларнисураткашлик маҳоратини мукаммал згаллагандан сўнг яратган. Агарда гапимнинг ҳақлигига ишонмоқчи бўлсанглар, Барончиларни кўрингу бошқа одамларни кўринг:

ҳамма одамлар — бинойидай одам башара, қош-кўзлари, юз тузилишлари жойида, лекин Барончиларга назар ташласангиз: биттаси гувалаюз, биттаси бодрингюз, бошқа бири — товоқюз, бирининг бурни иягига тушади, бошқасиники фақат тугмачадай, бирининг ияги худди қармоққа ухшаб қайрилиб чиққан, чакаклари эса, эшакникидан қолишмай-ди, улар орасида бир кўзи иккинчисидан каттароқ бўлганлар ҳам, бир кўзи иккинчисидан пастроқ бўлганлар ҳам борки, улар энди-гина расм чизишни ўргана бошлаган болаларнинг расмларидаги башараларга ўхшаб кетишади. Бундан шундай хулоса чиқади: боя айтганимдай, парвардигор Барончиларни суратқашликни энди машқ қила бошлаган пайтида яратган, демакки, уларнйнг авлоди энг қадимги, бинобарин, энг шавкатли авлоддир».

Ушбу баҳсга ҳакамлик қнлган Пьеро ҳам, Скальца билан битта зиефатдан гаров ўйнаган Нери ҳам, уннг бундай аломат мулоҳа-засини эшитиб, хахолаб кулиб юборишди ва Скальцани ҳақ деб топишиб, гаровда ютиб чиққанини эътироф этишди, шу билан бир-га, Барончилар авлоди, дарҳақиқат, нафақат бутун Флоренцияда, балки бутун дунеда ва ҳаттоки бутун соҳил бўйлаб, энг машҳур ва энг қадимги авлод, деб тан олишди.

Мана шунинг учун ҳам Панфило ўз ҳикоясида мессер Форезе-нинг нақадар бадбашара эканлигини бизга тўла тасвирлаб бериш учун Барончилар явл'одидаги энг тасқара одам ҳам унга қарашдан ҳазар қилади, деб айтишга тўла ҳақли эди.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Донна Филиппа ўйнаши билан етганида, эри устидан чиқиб қолади; суд пайтида аел, сўроқларга тадбиркор ва фаросатли^жавоб қайтариб, ўзинч жазодан қутқариб қолади ва суд қонунини ўзгартириш зарурлигига важ топиб беради

Фьяметта ҳикоясини айтиб бўлди, лекин жамоа, Барончилар насабининг энг шавкатли насаб эканлиги тўғрисида Скальца кел-тирган антиқа далилдан ҳамон қотиб-қотиб куларди; ниҳоят қиро-лича Филостраттога'навбат берди ва у шундай ҳикоя қила бош-лади:

— Шоиста хонимлар! Ҳар қандай вазиятда ҳам гапга чечанлик хислати ғоятда таҳсинга лойиқдир, илло, менимча, зарурат туғил-ган ерда чечанликни намоен қила билиш нур устига аъло нур ҳи-собланадн. Мен сизларга ҳикоя қилмоқчи бўлганим бир хоним мана шу маҳоратни ниҳоятда пухта ўзлаштирган эди: у, ўз нутқи-ни тннглаганлар лабида шўх кулги ҳосил қилиш билан бирга, айни пайтда, ҳозир ўзингиз билиб оласиз, ўзини шармандайи қатлдан халос этиб қолган эди.

Бир вақтлар Прато шаҳрида зино қилганини ва шунингдек, пулга сотилганини эрлари фош этган хотинларни ҳеч қандай ис-тисносиз, гулханда еқишга ҳукм қиладиган ниҳоятда бешафқат ва бешарм қонун мавжуд эди. Мана шу қонун ҳали ўз кучини йўқот-маган пайтда, кунлардан бир кун донна Филиппа исмли номдор, соҳибжамол ва бутун вужуди муҳаббат алангасида енаетган бир хонимни тунда ўз бўлмасида шу шаҳар фуқароси бўлмиш Ладза-рино де Гваццальотри исмли аслзода ва ўктам йигит қучоғида ет-ганини эри -Ринальдо де Пульези кўриб қолади; шуни айтиб утиш керакки, донна Филиппа йигитни жонидан ортиқ севар, йигит ҳам унга ошиқи беқарор эди. Ринальдо жаҳл устида уларга ташланиш-дан ўзини зўрға тийиб қолади, агар жавобгарликдан қўрқмага-нида, икковиниям тўшакда етган ерида гумдон қилган бўларди — ҳа, унинг ғазаби шу даража қайнаб кетган эди. У қотиллик қи-лишдан ўзини тийди, аммо кейин Прато шаҳри қонунига суянган ҳолда, ўзи қўл уришга ҳэқи бўлмаган нарсани, яъни хотинини қатл этишларини талаб қилишдан ўзини • тутолмади. Унинг қўлида инкор этйб бўлмайдиган далиллар мавжуд эди, шунинг учун у тонг отишини кутди-ю, у еғига ўйлаб-нетиб ўтирмай, хотини устидан шикоят қилиб судга арзнома езиб, уни судга чақиртирди. Донна Филиппа ҳамма ошиқ жувонлар сингари довюрак аел эди, хешла-ри ва таниш-билишлари уни судга боришдан бош тортишга қанча уринишмасин, у, барибир, боришга аҳд қилди,— у судга бормаган-лиги учун ўзининг бадарға қилинишидан ва ўтган тунни ўзи билан қучоқлашиб ўтказган маҳбубига номуносиб бўлишдан, яъни қўрқоқлик қилиб қочгандан кўра, бутун ҳақиқатни судда ошкора айтиб, мардона ҳалок бўлишни афзал курган эди. У, бир тўда.эр-как ва

аеллар кузатувида (дарвоқе, улар то маҳкамага етиб бор-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

унча, ҳеч нимани бўйнингга олма, деб хонимга гап уқтириб ор-дилар) шаҳар ҳокими қошида пайдо бўлди ва унинг узларига да-дил тикилганча, қатъий оҳангда, мендан нима истайдилар, деб сўради. Шаҳар ҳокими бу аелнинг нақадар сулувлигига ва ўзини ғоятда дадил тутишига эътибор берди, аелнинг гапириш оҳанги-даноқ унинг мардоналиги сезилиб турарди; ҳокимнинг аелга раҳ-ми келди; буям бир баҳарнави эди-я, у хонимнинг бирон гуноҳга иқрор бўлиб қўйишидан чўчий бошлади, чунки агар у айбига иқ-рор бўлса, ҳоким ўз бурчига содиқ инсон сифатида, уни ўлим жа-зосига маҳкум этишга мажбур бўларди.

Ҳолбуки; ҳоким бу аелга қўйилган айб юзасидан уни сўроқ қи-лишга мажбур эди. «Муҳтарама хоним!—деб тап бошлади у.— Узингизга аенки, эрингиз Ринальдо устингиздан шикоят езган, у ўзининг шикоятида таъкидлашича, сизни бегона эркак билан зино-гарлик қилаетганингиз устидан чиққан ва шу далилга асосланиб, биздаги мавжуд қонунга амал қилган ҳолда,. сизни ўлимга маҳкум этишимни талаб қилмоқда ва лекин мен, агар сиз бўйнингизга қўйилган гуноҳни инкор зтгудек бўлса'нгиз, устингиздан ҳукм чи-қара олмайман. Қисқаси, жавоб беришдан олдин яхшилаб ўйланг, ана ундан кейин айтинг: эрингиз сизга тўғри айб қўйганми е ай-т: ганлари бўҳтонми?»

Донна Филиппа зиғирча ҳам хижолат тортмади. «Мессер!—деб қувноқ оҳангда гап бошлади у.— Ринальдонинг — менинг эрим эканлигиниям, бугун тунда мени Ладзаринонинг қучоғида кўрга-ниям,— ҳаммасй мутлақО тўғри, мен буни инкор қилишни. хаелим-га ҳам келтирганим йўқ,— маълумингиз учун мен Ладзаринонинг қучоғида бундан олдин ҳам жуда кўп маротаба етганман, зеро, ммен уни жон-дилимдан оташ қалб билан севаман, бироқ сизга шу нарса албатта маълум бўлиши керакки, давлат' қонунлари, албат-та барчага бир хилда жорий қилиниши ва моддалари кимга те-гишли бўлса, ўшаларнинг розилиги билан таъсис этилиши керак. Ваҳоланки, мавжуд қонун ўша талабларга тўла жавоб бера олмай-ди: у фақат шўрпешона аелларнинг очилиб-сочилиб яшашига имкон бермайди, ҳолбуки, аеллар кўпчилик эркакларни қониқтириши мумкин, аммо эркаклар бу борада аеллардан жуда орқада қоли-шади. Бундан ташқари, бу қонун жорий қйлинишдан олдин аеллар муҳокамасига қўйилмаган, уларнинг розилиги олинмаган,— мана шу сабабли, бу қонунни бадкор қонун деб аташ мумкин, холос. Албатта, сиз мана шу қонун бўйича мени ўлимга маҳкум этишингиз, шу билан бирга ўз виждонингизга ҳам завол етказишингиз мумкин— бу сизнинг ихтиерингиздаги иш, аммо устимдан бирон ҳукм чиқаришингиздан олдин менга хиелгина мурувват қилсакгизу эримдан сўрасангнз: бирон марта бўлсин, мен у сўраган нарсани беришдан бош тортганмикинман, ҳар гал унинг илтимосини бажарган пайтларимда, бутун вужудим билан унинг айтганларига унамаган пайтларим бўлганмикин, боз устига, у неча маротаба хоҳлаган бўлса, уни шунча маротаба рози қилганмикинман е йўқми?» Бу гапни эшитган Ринальдо, шаҳар ҳокимининг савол бе-ришини кутйб ўтирмай,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

барча истакларимни сўзсиз бажариб келган, деб баен қилди. «Бас, шундай экан,— деб яна гапни илиб кетди донна Филиппа,— сиздан бир нарсани сўрашга ижозат беринг, жаноб шаҳар ҳокими: модо-мики, эрим мендан кўнгли т.усаган ва хоҳлаган ҳамма нарсасини олиб келган экан, унда ўзимда қолган ортиқчасини нима қилишим керак? Итларга ташлашим керакми? Ахир бунақада, у қадрини йўқотиши, бузилиб қолиши мумкин-ку, ундан кўра, мени жони-дан ортиқ севувчи аслзода йигитга тортиқ қилганим мақбуд эмасми?»

Бундайин сержозиба, бундайин маълума аелнинг иши кўрила-етган суд маҳкамасига қарийб бутун Прато аҳли йиғилган эди; ҳамма одамлар унинг аломат жавобини эшитиб, хахолаб юбориш-ди, роса мириқиб кулишиб олишгач эса, ҳаммалари бир овоздан, хотиннинг гапи тўғри, жуда оқилона фикр айтдй, деб қичқиришди, Щаҳар аҳли уй-уйига тарқалишдан олдин, шаҳар ҳокимйнинг рағ-бати билан суд қонунига тузатиш киритишди: энди, бундан буен у қонунни фақат пул эвазига эрига бевафолик қилган аелларгагина к^ўллаш мумкин эди. Шу вазиятга кўра, бемулоҳаза иш тутгани учун омади юришмаган Ринальдо, қаттиқ хижолатга тушиб, маҳ-қамани тарк этди, лекин унинг оқланган хотини, уйига шодиена ва ғолибона қиефада қайтган экан.

8

Фреско ўз жиянига, агар бадбашара одамларга қарашдан кўнглинг айни-. са, унда кўзгуга қарама, деб маслаҳат беради

Филостратонинг ҳикояси аввалига хонимларни бир оз хижолатга солдики, уларнинг юзларига югурган қизиллик бундан далолат бераради; бироқ улар хандон ташлаб кулиб юборишдан ўзларини зўрға тийганча, бир-бирларига кўз қирларини ташлашиб, пиқиллаб кулишиб, ҳикояни бир амаллаб охиригача эшитишди. Филострато ҳикоясини айтиб бўлгач, қиролича ҳикояхонлик навбатини Эми-лияга берди ва Эмилия гўе эндигина уйқудан кузини очган одам-дай чуқур тин олиб, бундай тарзда ҳикоя бошлади:

— Азиза ва лазиза дугоналар! Мен ўйга толиб, хаелот қанотида бу ердан жуда олисга ва анча муддатга кетиб қолибман, шу боис-дан, қироличамизнинг амрларини бажо айлайману, лекин назарим-да, айтмоқчи бўлаетган ҳикоям, бутун қалбим билан қошингизда бўлган пайтимдаги ҳикояларимдан анча қисқа бўладнганга ўх-Шайди, мен сизларга бир ойимқизнинг овсарлиги, тоғаси ҳазил-му-тойиба билан унинг эсини киритмоқчи бўлгани ва лекин қизнинг, бу ҳазилни тушунишга фаросати етмагани ҳақида ҳикоя қилиб бермоқчиман.

Хуллас, Фреско д'а Челатико исмли бир кишининг жияни бор

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

эди, уни ҳамма эркалатиб — Ческа деб чақирарди ва гарчи у чи-
ройли ва сарвқад қиз бўлса хам уни асло паричехра деб атаб бўл-
маеди,— бунақалар, ҳозир тез-тез учраб туради,— лекин у ўзи
тўғрисида жуда баланд фикрда эди, ўзини куп ўйларди-ю, аммо
барча эркак ва аелларни ҳамда бошқа нимаики нарсага кўзи
тушеа, ҳаммасини емонлашни одат қилиб олган эди, фақат ўз шах-
сияти тўғрисида лом-мим деб оғиз очмаеди, ваҳоланки, еқимейз-
ликда, суллоҳликда ва овсарликда унга тенг келадигани бутун
дунеда йўқ эди, шу билан бирга, ҳеч нима қилиб унинг кўнглини
топиб бўлмаеди. Бундан ташқари, Франция қироли авлодидан бўл
ган улуғ зотлар ҳам бу қизчалик димоғдор эмас эдилар. У кўчага
чиққанида, йирганиб юрар ва гўе ҳамма ўтган-кетгандан бадбўй
ҳид келаетгандай афтини бужмайтирарди. Мен бу ерда унинг бар^
ча қабиҳона ва разилона.қилиқлари ҳақида гапириб ўтирмаЙ-
ман— фақат бир нарса тўғрисида ҳикоя қиламан: кунларнинг би-
рида у қиз уйга қайтиб келиб, тоғасининг енига ўтирйбди-да, п
тантиқлик қилиб тўнғиллайверибди. Ахири Фресконинг сабри чи-
дамай жиянидан. сўрабди: «Тинчлнкми ўзи, Ческа? Бугун байрам-
ку, нега бир зумда уйга қайтдинг?» . " .
”

Бу саволга қиз ниҳоят да'ражада совуқ карашма қилиб

бундай жавоб қилибди: «Гапингиз рост, дарров қайтиб келдим, лекин мен .шаҳримизнинг эркакларию аелларини бунчалик қабих ва р деб ўйламаган эдим. Енимдан ўтган ҳар бир одам тасқаранинг ўзи, мен бўлсам ярамас одамларга қарай олмайман, қарасам кўнглим айнийди! Шунинг учунам дарров қайтиб келдим >

Фреско жиянининг бу жирканч хурмача қилиқларидан безор бўлган эди, шунинг учун у бундай деди: «Агар та< .одамлар жудаям меъдангга теккан бўлса, унда ўз кайфиятингни бузмаслик учуй ҳеч қачон кўзгуга қарама». Аммо қиз, гарчи ўзини Луқмони ҳакимдек донишманд деб билса ҳам аслида, сал эсган шамолга майишиб кетувчи бир новда эдиким, Фресконинг ҳазили-ни, жуда борса, бир эшакчалик тушуниб, кўзгуга бошқалар-дан кўпроқ қарасам қарайману, аммо кам қарамаймап, деб айтдй. У илгари қандай овсар бўлган бўлса, ўшондоқлигича қолган эди.

9

Гвидо Кавальканти, уни мот қилишга уринган флоренциялик аелзодаларпи пардаланган беозор ҳазил сўз билан ҳақоратлайди

Қиролича, Эмилиянинг ўз бурчини ўтаб бўлганини ва охирги бўлиб ҳикоя қилиш ҳуқуқини олган одамни истисно қилганда, ўзи-дан бошқа ҳамма гапириб бўлганини кўриб, шундай ҳикоя қилишга киришди:

— Мафтункор хонимлар! Бугун сиз ҳикоя қилган қнссалардан,

йўқ деганда, иккитасини мен сизларга сўзлаб бермоқчи эдим, лекин бисотимда яна битта асраб қўйган қиссам бор, унинг ниҳояси-да айтилган сўзлар ғоятда теран маънолики, мен ҳали ҳеч қачон бундай бамаъни гапни эшитмаганман.

Алқисса, сизлар билишингиз керак, бир замонлар бизнинг шаҳ-римиз ўзининг жуда ажойиб ва таҳсинга лойиқ расм-таомиллари билан довруқ қозонтан эди, лекин ўша ибратли таомиллардан биронтаси ҳам ҳозир сақланиб қолмаган, бунга сабаб пулга ружу қўйишдан бўлак нарса эмасдирким, одамлар бойиган сари, бу ил-лат хам тобора ривож топа бошлади ва оқибат эски урф-одатларга буткул завол етказди. Уша расм-таомиллар орасида шаҳримизда «гап ейиш»га ўхшаш шундай бир одат бор эди: бир-бирларига қўшни бўлиб яшовчи аслзода флоренцияликлар ҳамжиҳат були-шиб, жамоа тузишар, бу жамоага маълум миқдорда одам аъзо қилиниб олинарди, аъзо бўлганлар жамоа учун ақчасини аямай-диган кншилар бўлиши ва жорий қилинган низомга бнноан, бугун биттаси, эртага иккинчиси, хуллас, ҳамма аъзолар навбатма-нав-бат ўзлари учун тайинланган кунда — бутук жамоа аъзоларини уз уйларнга зиефатга таклиф қилиши шарт эди, шу билан бирга, улар аксарн пайтларда хорижий аслзодаларни, шунингдек, бошқа ша-ҳарлик кишиларни ҳам зиефатга таклиф этардилар. Бундан таш-қари, жамоа аъзоларининг барчаси йилда бир марта бир хилда ясаниб кийинишар, улуғ айем кунларида, шаҳар кўчаларида бир-галикда отда сайр қилишар, вақти-вақти билан, асосан катта ҳайит пайтларида еки ғалабадан еинки шунга ўхшаш бирон воқеа-дан дарак берувчи хушхабарлар олинган пайтларда пойга мусо-бақаси уюштирардилар. Шундай жамоалардан бири мессер Бетто Брунеллескининг жамоаси бўлиб, унинг ўзи ҳам жамоа аъзолари -ҳам, Кавальканте де Кавалькантининг ўғли Гвидони ўз даврала-рига жалб қилишга уриниб етардилар, илло, уларнинг бу уриниш-лари бежиз эмас эди: Гвидо жуда ўткир Мантиқдон ва машҳур табиат файласуфи' эди, аммо унинг айнан шу хислатларини жамоа аъзолари унчалик қадрламасдилар,— билъакс, Гвидонинг дилбар йигит эканлиги, сўзамол, диенатли эканлиги уларни ўзига ром қилган эди, у қай ишга қўл урмасин,— вале у фақат диенатли одамга хос ишларгагина қўл урарди,— ҳамма ишни ҳам аъло да-ражада бажарарди; бунга илова ўлароқ, у бениҳоя давлатманд эди, ўзи учун ҳурматли бўлган одамларни у шундай эъзозлардики, буни таърифлашга тил ожизлик қилади. Шунга қарамай, мессер Бетто барибир ўз ниятига ета олмади; етолмаганининг боиси, унинг ўз шахсий фикри ва шунингдек, шерикларининг фикрича, Гвидонинг ўз ҳаелларига ғарқ бўлиб елғиз юришни яхши кургани, яъни "одамови бўлиб юриши эди. Гвидо маълум даражада эпикурчилар[2]

[1] Табиат фани ҳали фалсафадан ажралмаган пайтларда, табиатни ўрганиш
билан шуғулланган идеалистик фалсафий таълимот намояндаси. *(Тарж.)*

[2] Қадимги грек файласуфи Эпикурнинг динга қарши қаратилган материа-
дистик таълимотн намояндалари. *(Тарж.)*

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

муҳлиси бўлганлпги туфайли, авом халқ, унинг одамовилиги ҳа-қида, паққос худонинг йўқлигини исбот қилиш устида фикр юрптса керак бу одам, деб ўйларди.

Кунлардан.бир кун у Корсо дельи Адимаридаги Орто Сан Ми-кследан чиқиб, Сан Жований томонга қараб йўл олди,—«^ мудом шу йўлдан юрарди,—ўша маҳалларда Сан Жованни атрофида мармардан тикланган маҳобатли ва бошқа ҳар хил даҳмалар жуда кўп бўларди,—энди бўлса, улар Санта Репаратага жойлаш-ган,— хуллас, бу срда порфир устунлар ҳам, ўша даҳмалар ҳам, Сан Жованнининг берк эшиклари ҳам муҳайе эди, шу пайт Санта Репарата майдонидан мессер Бетто ўз ошнапои билан от устида ўтиб кета бошладилар; улар даҳмалар орасида айланиб юрган Гвидони кўриб қолишиб, бир-бирларига шундай д'едилар: «Келинг-лар, бир жиғига тегамиз!» Гвидо атрофидаги воқеалардан ғофил бўлиб, кетиб борарди, отлиқлар эса, отларини жадаллатиб, уни нақ босиб олмоқчи бўлгандай тепасига от қўйиб бориб, унга етган-да отларини тўхтатдилар ва гап қотдилар: «Гвидо! Сен биз билан у;;фатчилик қилишдан елғизликни афзал кўраркансан. Лекин сен худонинг йўқлигини исбот этган тақдирингда ҳам ундан сенга ии-ма наф тегади?»

Гвидо ўзининг чор атрофдан қуршаб олинганипи кўриб; шарт-та: «Синьорлар! Сиз.ўз уйингизда менга ҳар қандай гапни айтиш-га ҳақингиз бор»,— деди-ю, қўлини шу ердаги дахма бошига қў-йнб, гарчи у хийла баланд бўлса ҳам, устидан мисоли қушдай енгил сакраб, нариги томонга тушди ва ҳамсуҳбатлари етолмай-диган ерга ўтиб олгач, ўз йўлида кетаверди.

Отлиқлар аввалига ҳайрон бўлишиб бир-бирларига қарашди, кейин, Гвидо эсидан оғиб қолган бўлса керак,— унинг бу гапида ҳеч қандай маъни йўқ, деб гапира бошлашди; зеро, ҳозир улар турган ер на уларга ва на бирон-бир шаҳарликка қарашлн эди,— қайтага бу ерга Гвидо кўпроқ даъво қилиши мумкин, деб айтиш-ди. Ва лекин мессер Бетто уларга бундай деди: «Баски, Гвидо айтган гапларнинг маънисига тушунмабсиз, ўзларингиз эсипгнз-дан оққансизлар: ахир у икки оғиз сўз билан назокатли иборалар-да бизни ниҳоятда қаттиқ таҳқирлади-ку. У айтган сўзларнпнг мағзини чақинг, ўшанда ҳамма гапга тушунасиз: мана бу даҳмалар ўликларнинг уйлари, зеро бу ерга ўликлар жасади қўйилади ва улар шу дахмаларда етади; Гвидо эса, бизни, бошқа барча но-дон ва нотавонлар сингари, унга ва бошқа аҳли маърифатга нис-батан — ўликдан ҳам бешбаттар деб ҳисоблаб, ушбу дахмаларни бизнинг уйларимиз эканлигига шама қилдй, демоқчики, биз бу срда ўз уйимиздамиз».

Гвидонинг нима демоқчи бўлганини ниҳоят тушунган ҳамроҳ-лар бу гапдан қаттиқ хижолат тортишибди ва ўшандан кейин Гвидога ҳеч тегажаклик қилмайдиган бўлишибди, мессер Беттони эса, улар фаросатли ва идрокли одам деб эътироф этган экан-лар.

Оғаий Лука деҳқонларга сармалак Жаброилнинг патини кўрсатишни ваъдя цилади, аммд пат солинган қутида пат урнида кумир -бўлаклари етганинп кфриб, цавхларига муқаддас Лаврентий мана шу кўмирнинг чўғида қову- рилган эди, деб уқтирадн

Жамоа аъзоларининг барчаси ўз навбатларини ўтаб бўлган эди; шунинг учун ҳикоя қилиш навбати э'нди ўзига келганини курган Дионео, илтимос қилишларини хам кутиб ўтирмай, ҳамон Гвидонинг ўткир сўзларини мақтаб гурунглашаетганларини жим бўлишга ундади-да, ўз ҳикоясини шундай бошлади:

— Бебаҳо хонимлар! Гарчи истаганмавзуимда ҳикоя қплищ имтиезига ага б; ам бугун сизларнинг'ғоятда ҳикматли ҳи-
кояларингиз мавзуидан четга чиқмоқчи эмасман, балки сизларга эргашиб, муқаддас Антоний жамиятига мансуб бўлган бир роҳиб-нинг икки еш йигит томонидан қўйилган тузоқни ўз вақтида пай-қаб қолиб, шармандаликдан қутулиб қолгани ҳақида сўзлаб бер-моқчиман. Уйлаймаики, ҳикояни чала-чулпа қилиб гапирмаслик учун пича кўпроқ вақтингизни олсам, мендан хафа бўлмасеизлар,— зеро, офтоб ҳали қиемда, ана, қаранглар.

Эшитган бўлсангиз керак, бизнинг Валь д' Эльза вилоятимизда Чертальдо қишлоғи бор, гарчи бу қишлоқ ўзи кичкинагина б ҳам у ерда бир вақтлар аслзода ва бадавлат одамлар куп ўтгач. Муқаддас Антоний жамиятининг аъзоси бўлмиш Лука исмли ро-ҳиб черковнинг анойи қавмларидан тушадиган садақаларни йиғиб олиб кетгани мана шу қишлоққа кўп йиллардан бери йилига бир мартадан келиб турарди, зеро, у бу қишлоқдан қачон еғлиқроқ хайр-эҳсон тушишини олдиндан аниқ биларди; шуниси ҳам борки, оғаий Лукани Чертальдо аҳли ҳар сафар шод-хуррамлик билан қарши олардиким, бундай ҳолга наинки у ерликларнинг тақводор бўлишгани, балки роҳибнинг исми ҳам сабаб бўлган бўлса ажаб вмасдир, зеро, у ерлар/ца унадиган пиезнинг[1] овозаси бутун Тоска-вага таралган эди.

Оғаий Лука малласоч, паканагина, жуда хушчақчақ, улфати киши эди. У ғирт оми бўлишига қарамай, халқ ўртасида тили ғоят-да ўткир ва ҳозиржавоб нотиқ деб донг таратган эди — билмаган одамлар уни буюк ритор[2] деб янги замон Цицерони еки Квинти-лиани деб эътироф этишарди, бинобарин, у ҳамма билан дўст-иноҳ эди.

Мана, у август кунларидан бирида, ўз одати бўйича, ўшал киш-локда равона бўлди ва якшанба куни эрталаб, шу қишлоқдаги черковнинг қавмлари бўлмиш теварак-атрофдаги қишлоқларнинг художўй^ эркагу аел деҳқонларй бомдод намозиг'а[4] тўпланишгани-. да, оғаий Лука, кези келганда, минбарга чиқиб, қавмларнга шундай сўзлар билан мурожаа қилди: «Эъзозли биродарлар ва син-

.' Автор «Лука» исмининг «лук» (яъни пиез) қисмига ишора қиляпти. *(Тдрт,)*. Р и т о р — кадимги Грецияда нотиқлик санъати ўқитувчиси. *(Тарж).*

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

р! Узларингизга яхши аенким, қишлоғингизда хайрли бир авжуд: сизлар ҳар йили муқаддас Антоний паноҳидаги а-р'ибу ғураболарга баҳоли қудрат ўз ҳимматингиз ва парвардигор-га бўлган ихлосингизга қараб, бировингиз дон, бирови^гиз нон билан ердам қиласиз,— зеро, ҳаммангиз ҳам масъуд Антонийнинг ҳўкизларингизу эшакларингиз, чўчқа-ю, қўйларингизни ўз пано-ҳида асрашини истайсиз. Сизлар яна йил сайин қиладиган арзимас ионангизни ҳам олиб келмоғингиз лозим,— бу айниқса, бизнинг жамоа мухлисларига кўпроқ тааллуқлидир. Хуллас, мана шулар-ни сизлардан йиғиб олмоқ учун соҳибим, яъни падари бузрук, мени бу еққа юбордилар. Шунга кўра, қиемданЪейин соат тўртда, қўнғироқ садосини эшитганингиз ҳамоноқ, худонинг паноҳида, бу ерга.черковга келаверинглар, камина одат бўйича хутба ўқийман, ундан кейин, сизлар ҳоч ўпишга мушарраф бўлғайсиз. Бундан ташқари, паноҳимиз — муқаддас Антонийни иззат-эҳтиром қил-ганингиз учун сизларга шоен ҳиммат юзасидан, шахсан ўзим қадамжолардан олиб келган бағоят улуғ ва ажиб^ табаррук бир нимани, яъни —сармалак Жаброилнинг патини кўрсатурманким, бу патни у Назаретда[1], Биби Марьям кулбасига кириб, унга ғо-йибдан эзгу хабар олиб борганида тушириб қолдирган эди». Шу гапдан сўнг, у ибодатни давом эттирди.

Оғаий Лука юқорида баен этилган ваъз билан қавмларига юзланганида, ибодатга келган оломон орасида, тиқилинчда Жований дель Брагоньера ва Бьяжо Пиццини исмли иккита ҳазил-каш йигит ҳам бор эди. Удар" оғаий Лука билан

ораларидан қил ҳам ўтмайдиган қалин ошна бўлишса ҳам унинг табаррук пат ҳа-қидаги гапини эшитишиб, зимдан кули қўйишди-да, шу пат ва-жидан уни бир мазах .қилмоқч бўлишди. Ула'р сўраб-суриштириб, оғаий Луканинг бугун бир ошнасиникида тушлик қилишини би-лишди ва айни пайтда уни дастурхон тепасида ўтирибди, деб фараз қилишиб, ўзлари оғаий Лука тушган мусофнрхонага борди-лар; аммо боришдан олдик шундай келишиб олдилар: Бьяжо оғаий Луканинг малайини гапга солиб турадиган, Жованни бўлса, бу пайт оғаий Луканинг буюмларини кавлаштириб, патни ўғир-лайдиган бўлди,— икковларини ҳам роҳибнинг халойиққа нима баҳона қилишини билиш қизиқтирарди. Оғатш Луканинг малайини бировлар «Гуччо наҳанг», бошқалар «Гуччо иркит», яна бошқалар эса «Гуччо тўнғиз» деб юритишарди, у шу қадар овсар эдики, ҳат-токи Липпотопо ҳам унинг олдида бу борада ип эша олмасди. Оғаий Лука ўз малайи устидан кулишни яхши кўр'ар ва улфатла-ри даврасида унинг ҳақида бундай дерди: «Хизматкоримнинг бир змас, тўққизта шундай хислати борки, агар улардан атиги битта-гинаси Сулаймон подшода, Арастуда еки Сенекада бўлганида, шунинг ўзи уларнинг жамики савоб'ишларини, ҳикматларини, тамиз-

[1] Н а з а р е т — Галилеядаги (Исо алайҳиссалом замонида «Шимолий Фа-ластиндаги вилоят номи) кичик бир қишлоқ' но^ъи. Исо пайғамбарнинг болалик йиллари шу ерда ўтган эмиш. Бу ерииг янгн арабча номи *Ан-Н&зщ (Тарж.)*

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

^клярпни бадном қилиб юбориш -
з диенати ҳам, ҳнкмати хам. тамизи ҳам бўлмаган, лекпн ўша ққизта хислати бўлган одамни тасаввур қилиб кўринг!» У ан-дай хислатлар экан, деб савол беришганда оғаий Лука ҳофияли қилиб, бундай жавоб берарди: «Ҳозир айтаман: у ярамас, тепса-тебранмас, маст-алас; у кажбаҳс, нокас, ифлос; у ялқов, анқов, меров. Унинг яна бошқа иллатлари ҳам бор — у, лекин мсн улар-ни, яхшиси, тилга олмай кўя қолай. Ва лекин унинг бағоят аломат бир қилнгн бор: у қаерга борса, ўша ерда уйланмоқчи ва ҳамма ерда ҳовли сотиб олмоқчн бўлади. Унинг соқоли узун, тимқора, сочмой суртилгандай ялтиллагани учун ўзини .дунеда ягона куркам йигит деб ҳисоблайди ва жамики аелларни ялписига ўзига ошуфта деб тасаввур қилади. Агар унга эрк берсанг, у чинданам дуч келган хотин орқасидан думйни ходa қилиб, шаталоқ отиб югуришдан чарчамаган бўларди. Лекин снзларга шуни эътироф этмоғим лозимки, унинг менга нафи кўп тсгадн: кимда-ким мен билан ҳоли гаплашмоққа истак билдирса, у доим сергак бўлиб ту-ради; пойпнтар-сойинтар гапприб юборишимдан қўрқади ва менга савол бсришган заҳоти у ўз билганича, менинг ўрнимга'«ҳа» е «йўқ», деб жавоб қилади».

Оганй Лука бугун уйдан чиқиб кета туриб, мана ту малаиига эҳтиет бўл, тағин битта-ярпмта менинг буюмларимга» ҳаммада-нам,— табаррук нарса солннган халтамга тегмасин, деб қаттпқ тайинлаган эдп. Бирок булбулни гул ўзита қандай ром қилиб торт-са, Гуччо исқиртни ошхона яна ҳам кучлпроқ жазб қиларди; ай-ниқса, у агар ошхонада оқсоч хотинни кўриб қолса, ўзини тўхтата олмаслп, бунн қарангки, айни шу маҳал у мусофирхона ошхона-сида ўша «жоноН»ни—исқирт, бесўнақай, калтабақай, бадбашара оқсочнп кўкраклари нақ гўнг ташийднган саватга, башараси худди Барончнларникига ўхшаб кетадиган, қора терга ботган, ҳамма еғи мой ва қоракуя' хотинни кўриб қолди-ю, оғаий Луканинг .эшигикн еппшипям унутиб, унинг ҳамма буюмларини очиқ-сочиқ қолдир-ганича худди қузғун ўлаксага ташлангандай, ошхонага отилди. Гарчи вақт — август ойи бўлса ҳам у ланғиллаб турган ўчоқ олдн-га ўтирди ва оқсоч хотин билан — унинг исми Нута эди — гапга тушиб кстдп-ю, ўзининг беном аелзода эканлиги, бировларга қарз берган пулларидан ташқари тўққиз тўп флорини борлиги, қарзга берганларн эса, бундан ҳам кўп эканлиги ҳақида, қўлидан ҳар қандай пш: азбаройи худо, иш қилиш ҳам, гап сотиш ҳам келиши ҳақпда бўлбўлигўе бўлиб сайраб кетди. У яғир бўлиб кетган капю-шонидан[1] бир ошли еғ чиқишини, эгнндаги ридосининг йиртилиб ямоқ-ямоқ бўлиб кетганини, екаси ва қўлтиқ таглари яғири чиқий йплтпллашини, унинг ҳамма еғи ранг-баранг доғлар билан қоп-ланганини (Татаристон ва Ҳиндистонннng гулдор матолари ҳам унинг чакмонидаги доғлар олдида ип эша олмаеди), тўзиган бош-моқлари ва йиртпқ пайпоқларини унутиб қўйиб ва ўзини, йўқ де-

К а 11 ю ш о н — устки кипим екасига тикилган

ганда, Кастильонепнпг[1] улуғ герцоги деб тасаввур қилиб, оқс хотинга, сени мисоли кўғирчоқдек ясантираман, егани олдингда, емаганинг орқ^ангда бўлади, хуллас, бировла эшигида чўрилик килишдек аччиқ ҳаетни бошингдан соқит қиласан, деб ваъда бер-ди; шоҳона ҳает ваъда қилмайману, лекин ҳар ҳолда, бундан буен ҳеч нимага муҳтож бўлмай кун кечирасан, деган маънода роса сайради. Лекин унинг бу ширинсуханлпгп ҳеч қандай наф бермадп: унинг бундан олдинги аксари армонлари сингари бу нияти ҳам барбод бўлди. Қисқаси, пккн йигит мусофирхоиага келганида, Гуччо тўнғиз Нутанинг атрофида парвона бўлаетган эди. Бу вази-ятдан йигитлар хурсанд бўлишди,— зеро, режадаги ишнинг ярми ҳалитдан пишган эди,— ва оғаий Луканинг очиқ қолган хонасига киришиб, Жаброилнинг пати солинган халтани қпдиришга тушиш-ди. Улар халтанинг ичидан шоҳи матога ўралган бир қутпча топ-дилар, қутича ичида тўтиқушнинг думидан юлиб олинган пат бор эди, буни кўриб, улар, .оганй Луканинг Чертальдо аҳлига на-иойиш қилмоқчи бўлган пати шу бўлса керак, деган фикрга келши-ди.Уша пайтларда, оғаий Лука, халқни ўз гапларига ишонтири-шига бемалол умид боғлаши мумкин эди, чунки Тосканада Миср ажойиботлари ҳали жуда кам учрарди,— ул ажойиботлар кейин-роқ устма-устига епирилиб келиб, Италияни хонавайрон қилишди. »Илло, оғаий Лука замонида тўтиқуш ҳақида камдан-кам одам би-ларди, маҳаллий аҳоли бўлса-ку, мутлақо бехабар эди. У пайтларда ҳали у еқларда одамлар ота-боболаридан мерос қолган гўллик ва пок ахлоққа амал қилардилар, шунинг учун кейинги авлод нафақат ҳеч қачон тўтиқушларни кўрмаган, балки аксарн-ятлари дунеда шундай қушлар бўлишини ҳатто эшитмаган ҳам эдилар. Йигитлар топган ўлжаларидан мамнун бўлиб, қутичадан натни олдилар ва ўрнига шу ерда бурчакда уйилиб етган кўмир-дан беш-олти бўлагини солиб қўйдилар. Улар қутичани епиб, .ҳамма нарсани аввалги ҳолига келтириб қўйдилар-да, ҳеч кимга сез-дирмаедан лип этиб кўчага чиқиб кетдилар; улар оғаий Луканинг лат ўрнида кумир бўлаклари етганини кўриб, бу мушкул аҳволдан қутулиш учун нечоғли куйиб-пишишини тасаввур қилдилар-да, ан-тиқа томоша кўришни умид қила бошладилар.

Черковга ибодатга келган эркаклару соддадил хотинлар бом-дод намозидан кейин уй-уйларига тарқалишгач, шу заҳотн роҳиб-нинг айтганлари оғиздан-оғизга ўтиб, бир зумда бутун қишлоққа овоза бўлди-ю, қиемат-қойим бошланди — зеро, Жаброил алай-ҳиссаломнинг муборак патларини кўришга иштиеқмандлар бени-ҳоя кўп эди. Оғоий Лука эса, тўйиб овқатланиб, овқатдан сўнг пича мизғиб ҳам олди-да, еоат тўртларга борганда ўрнидан турди ва бутун қишлоқ аҳли Жаброилнинг патини кўришни сабрсизлик билан кутаетганини эшитиб, Гуччо исқиртга айтинглар, қўнғироқ-чалар билан хуржунимни олиб черковга борсин, деди. Гуччо айтил-ган нарсаларнинг ҳаммасини олиб, имиллаб, пишиллаб — у жуда

қалпоқ. *(Тарж.)*

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Ҳозир [1] Кастилияне деи Пеполи деб юритилади. *(Тарж.)*

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ўп сув ичганидан мешдай шишиб кетган эди — черковга раб равона бўлди; оғаий Лука унга черков бўсағасида уришни буюр-ди, сўнг Гуччо кучининг бор.нча тириширб, қўнғироқчаларни чала бошлади. Бутун жамоа черковга тўпланиб бўлгач эса, ҳамма нар-саси бутлигига тўла-тўкис ишонган оғаий Лука бугунги воқеага боғлаб узундан-узун бир хутба ўқиди. Ниҳоят, патни намойиш ^иладиган пайт ҳам келди,-*- шу чоғ у беқиес эъзоз-эҳтиром билан дуо ўқиди, икки нафар машъала еқиб қўйишни буюрди, капюшони-ни бошидан ечиб, ниҳоятда эҳтиетлик билан шоҳи матони оча бсш-лади. Сўнг сармалак Жаброил алайҳиссалом билан, ўз қўлидаги табаррук пат шаънига ҳамду сано айтиб, шундан кейингина қу-тичани очди. Роҳиб қутичанинг кумир бўлаклари билан тўлдирил-ганини кўриб, буни Гуччо сўқим қилганлигига асло ишонмади,— зеро, Гуччонинг бунақа ишга ақли етмаслигини у яхши биларди,— ҳаттокй, кўз-қулоқ бўлмабсан, деб уни койимади ҳам,— балки ўзи, тепса-тебранмас, ярамас, ялқов, анқов деб ҳисоблаган одамга бу-юмларини ишониб қўйгани учун ичида ўзини койиди. Шундай бўл-са ҳам оғаий Лука ўзини йўқотиб қўймади — кўзларини шифтга тикиб, қўлларини кўкка чўзганча жарангдор овоз билан: «Е куд-ратингдан, парвардигори олам!»—деб юбордн. Шундай деди-ю, қутичани епиб жамоага шундай ваъз билан юзланди:

«Эгамнинг севган қуллари оға-инилар, эгачи-сингиллар! Сизларга маълум бўлсииким, мен ҳали жуда еш бўлган пайтларимда, соҳибим мени машриқдаги мамлакатларга юборган эрди, у менга Чўчқа Пуфаги мамлакатида бўлишни айниқса кўпроқ тайинлаган эди, аммо чўчқа пуфагини пуфлаб шишириш осон бўлгани билан ундан нима наф чиқади? Алқисса, камина Венециядан чиқиб, бутуя Борго де Гречини кезиб ўтдим. Алгарвия салтанатини отда босиб ўтдим, кейин Бағдодда бўлдим, Парионега бордим ва ниҳоят, ора-дан бирмунча вақт ўтгач, қаттиқ ташна бўлиб Сардинияга,етдим. Мен ўзим бўлган мамлакатларнинг ҳаммасини сизларга бу ерда батафсил сўзлаб ўтирмайман. Қисқа қилиб айтганда, мен Авлие Георгий бўғозидан сузиб ўтиб, халқи беадад, аҳолиси тиғиз бўлган — Қаллобистон мамлакати билан Порахуробод мамлакатида бўлдим. У ердаН мен Елғонистон ўлкасига ўтдим,— у ерда бизнинг жамиятимизга ва ўзга диний жамиятларга алоқадор бўлган жуда кўп роҳиблар, худо-олло, дейишиб, ҳеч нимадан ҳазар қилмай қўйибдилар, ўзгалар ташвишига парво қилмай, фақат ўз ҳамен-ларини ўйлаяптилар ва қалбаки индульгенциялар[1] тарқатяптилар. У ердан мен Абруцци юртига йўл олдим — у ерда эркагу аеллар — биров олди билан, биров орқаси билан юраркан, биров колбаса билан кун кечирса, биров сосиска истеъмол қиларкан. Ундан сал ўтгач, мен нонни таеққа санчиб, шаробни мешга солиб юрадиган одамларни учратдим, ундан кейин Куртлар тоғига яқинлашдим —•

[1] И н д у л ь г е н ц и я —(лотинча мурувват, ҳиммат 'маън.осини билдиради) «Гуноҳдан фориғ бўлди» деган мазмунда Рим папаси номидан бериладигай ер-лиқ. Одатда индульгенция одамларга пул эвазига ейнки черковга кўрсатган би-роп хизмати эвазига католик черкови томонидан берилади. *(Тарж.)*

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

у тоғдан оққан сувнинг ҳаммаси пастга шариллаб тушарди. Қисқа вақт ичида мен жуда олислаб кетдим: сабзазор Индистоннинг знг ичкари ерларигача етиб бордим ва шу ерда ўзимдаги жуббам ҳақ-қи, онт ичиб айтаманки, мен у ерларда пичоқ дарахтларининг гул-лаб турганини кўрдим,— буни ўз кўзи билан кўрмаган одам, албат-га, бу гапимни қуруқ сафсата' деб ўйлайди. Аммо гапимнинг рост-лигига номдор савдогар Мазо дель Сажо шоҳиддир, мен ул зот билан ўша ерда учрашиб қолдим,— у енғоқ пўчоғини чакана савдо билан сотиб ўтирарди. Хуллас, мен қидирган нарсамни у ердан ҳам топа олмадим ва ундан у еғига сувда сузиш лозим бўлгани сабабли, камина ноилож орқага қайтдим-да, Муқаддас заминга етдим, бу ерда ез йилида сувн қочган нон тўрт динор турар, янги тандирдан узилган нон тскин эди. У ерда мен Қуддуснинг эъзозли патриархи падари бузрук Тангри ҳаққи койиманг асти ҳазратларк ҳузурида бўлдим, ул зоти муборак паноҳгоҳим авлие Антонийнинг мен аъзоси бўлган жамиятига ҳурмат юзасидан, ўз қўл остидаш муқаддас ва муборак буюмларини менга кўрсатишни ихтиср этди, унинг қўл остида бундайин буюмлар шу қадар кўп эдики, башарти мен аларни ҳисоблашга киришсам, то умримнинг охиригача ҳам санаб адоғига ета олмаган бўлур эдим, шунга қарамай, мен сиз-ларни ранжитмаслик учун уларнинг айримларини айтиб ўтаман. Ҳазрат менга Муқаддас руҳнинг[1] бут-бутун, сира бузилмаган бар-моғини ҳам, муқаддас Францискнинг хобида намоен бўлган олтн қанотли бузрук малак — Серафимнинг бир тутам сочини ҳам, олий фариштв — Херувимнинг тирноғини ҳам, зарварақ жубба кийгая тангрининг қовурғасини ҳам, муқаддас католик

дпни либосларини ҳам, сеҳргарлар машриқ томонда кўриш мушарраф бўлган юл* дузнинг бир неча шуъласини ҳам, авл Михаил иблис билан жанг қилгак чоғда юзидаи оққаН т томчилари солинган шишачани ҳам, ажал Лазарнинг[2] жағин ҳам ва шу сингари ҳоказо ва ҳока-золарни менга кўрсатди. Мен ҳам падари бузрукка Монте Морел-лонинг итальян тилига ағдарилган адирларини ҳамда қиематно-мадан бир неча сура тортиқ қилган эдим — буни ул зот кўпдан буен ахтариб юрган эканлар,— миннатдорчилик юзасидан менга ўз қўл остларидаги муборак буюмлардан айримларини ҳадя этди-лар: ул ҳазрат менга Санта Кроче қалъасининг куигурасини, Су* лаймон жомсси қўнғироқларининг садосини берувчи шишачани, сизларга бугун бомдодда айтиб ўтганим сармалак Жаброилнинг патини, вилламаньелик авлие Геррднинг еғоч кафшини, уни мен яқинда Флоренцияда Герард ди Бонзига тортиқ қилдим, зеро, ул зот мазкур авлиени айниқса кўпроқ эъзозлар экан,— булард;;н ташқари падари бузрук менга жафокаш масъуд Лаврентий куй-дирилган чўғнинг қолдиқларини ҳам берди,— мана шу табаррук

[1] 'Муқаддас руҳ. — худонинг илоҳий фаолиятини ифодаловчи учянч» важҳи. *(Тарж.)*

[2] Лазар — инжил ривоятларнда ғариб бир моховнинг исми. Лука уи1бу ваъзида кўп нарсаларни чалкаштириб айтаетгани учун Лазарни ҳам ажал део айтаетган б^лниш мумкнн. *(Тарж.)*

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ўюмл&рнинг жамини кўз қорачиғимдек асраб-авайлаб у ётдан олиб қайтдим ва ўзим билан бу ерга олиб келдим. Дастлабки пайт-ларда, соҳибим ул табаррук ашеларнинг асл нусха эканлигига шаҳодат бўлмагунча, уларни қавмларга намойиш қилишимга ижо-зат бермаган эди,— ва лекин аларнинг кўрсата бошлаган каро-матлари, шунингдек, падари бузрукдан келган мактублар бу ашеларнинг дарҳақиқат муборак эканлигини исботлади, ўшандан буси соҳибим уларни очиқ намойиш қилишимга.ижозат бериб қўй-ган. Лекин ган бундай: мен сармалак Жаброилнинг пати эзилиб қолмасин дсб, уни алоҳида қутичада, авлие Лаврентий куйдирил-ган чўғниинг қолднги — кумир бўлакларини эрса, бошқа қутичада сақлайман, илло, иккала қутича ҳам бир-бирига худди қуйиб қўй-гандай ўхшагани учун мен кўпинча уларни адаштириб қўяманки, шу бугун ҳам айнан шундай ҳол содир бўлибди: мен пат солинган қутичанп олиб келдим, десам, кўмирли қутичани олиб келибман. Ва лекин мен буни бежиз эмас, дсб худонинг хоҳиши шундай бул-ган, деб ва парвардигорнинг ўзи қўлимга кўмирли қутичани тутқазган, деб ўйлайман, иаинки ўйлайман, бунга астойдил ишо-наман,— зеро, ҳозир эсимг.а тушди, яна икки кундан кейин — Лаврентий байрами бўлади. Чамаси, сизларга авлие Лаврентий қову-рилган чўғни'нг кўмирини кўрсатишим ва шу билан қалбингизда унга иззат-эҳтиром уйғотишпм худога матлубхбўлган бўлса керак-ким, шул боисдан парвардигор менга аввал кўзлаганимдек Жаб-роил патини эмас, билъакс анннг муқаддас жисмида мавжуд бўл-ган суюқлик бирла ўчирилган мўътабар чўғларнинг бўлакларини олиб келишимни кўнглимга солибди. Бинобарин, эъзозли бўтала-рим, каллапўшларингизни олингу, бул кумир парчаларини мушо-ҳада қилмоқ учун иҳлос билан яқин кславеринглар. Билингким, ушбу кумир парчаси бирла кимнинг жисмига хоч чизилса-ю, ул банда башарти куйиб-нетиб қолгудек бўлса, мазкур хоч бир йпл мобайнида мудом ўз таъсирини кўрсатиб тургай».

Оғаий Лука шундан сўнг авлие Лаврентийнинг номини хут-бага олиб дуо ўқий бошлади ва қутичани очиб, қавмларга кумир бўлакларини кўрсатди. Овсарлар оломони аввалига бақрайиш-ганча ҳаяжонли ихлос билан кумир бўлакларини томоша қилиб туришди, кейин эса, ҳамма бир-бирини босиб, янчиб оғаий Лука қошига интила бошлади, унга одатдагидан ортиқроқ эҳсон берн-шиб, кўмирни баданларига теккизишни илтижо қила бошлашдп. Оғаий Лука ҳам «енгни шимариб», уларнинг оппоқ кўйлакларию калта кафтанлари-ю, епқичларининг у четидан-бу четигача, тепа-сидан-пастигача катта-катта қилиб хоч чиза бошлади: у хоч чиза турпб, одамларга, хоч чизганда кумир парчалари кичраяди, илло, кейин қутичага тушгандан кейин яна асл ҳол!Гга тушиб қолади, деб уқтирарди,— бу ҳолни у бир эмас, бир неча маротаба синаб курган эмиш. Шундай қилиб у қишлоқ аҳлининг барчасига хоч чизиб чўқинтириб, ҳаддан зиед эҳсон йиғиб олди ва ўзинпнг знйрак заковатн туфайли, унинг қутичасидаги натни ўғирлаб, устидаи кулмоқчи бўлганларни доғда қолдириб, ўзи улар устидан кулдн. Патнп ўғирлаган икки йигит ҳам оғаий Лука ўқиган хутбани тннг-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ишди, хутбадан кейин у жуда устомоплик қилиб ва фасоҳатли сўзлар жумлалар ердамида ғоятда эпчиллик билан мушкул аҳволдан қутулиб чиқиб кетдики/ буни кузатиб турган икки дуст қотиб-қотиб кулишганидан анча вақтгача чакаклари оғриб юрдн. Қавмлар уй-уйига тарқалгандан кейин, йигитлар оғаий Лука ҳузу-рига йўл олдилар ва ўз найранглари тўғрисида унга кула-кула сўзладилар-да, патни қайтариб бердилар; ўша куни кумир бўлак-лари қандай хизмат кўрсатган бўлса, келаси йили пат ҳам огаий Лукага шундай иш берган экан.

Бу қисса ҳамманниг кўнглини очиб, руҳини кўтариб юборди. Тингловчилар оғаий Лука устидан, айниқса унинг саргузаштларн ва ўзга юртларда кўрган-кечирганлари, шунингдек, ' ўзи билан олиб келган муборак буюмлари устидан роса мириқиб кулишди. Шундай қилиб, Дионеонинг қиссаси ниҳояснга етдп, айни пайтда қироличанинг ҳам ҳукмронлик муддати тугади;шупда қиролича ўрнидан туриб, ўз бошидан гултожни олди-да, табассум бирла уни Дионеонинг бошига қўндирди.

— Дионео,— деди у,— энди сен ҳам аеллар устидан ҳукмрон
лик қилиш ва уларни бошқариш қандай бўлишини қисман бўлса
ҳам ўзинг бошингдан кечириб кўр. Шоҳ бўлиб, бизга шундай ҳо-
кимлик қилгиики, ҳукмронлик муддатинг тугаган чоғда, ўзинг жо-
рнй қилган подшоҳлик усулингдан бизлар мамнун бўлиб қолай-
лик.

Бошига гултож қўндирилган Дионео жнлва қилиб туриб шундай деди:

— Сизлар уларни кўп кўргансиз — мен сатранж ўйинидаги шоҳни назарда тутяпманки, улар менга нисбатан юз чандон қадр-
лирокдирлар! Лекин агар сизлар менга ҳам худди ҳақиқий шоҳга

итоат этгандай қулоқ солсанглар, кўнглппгизни шунда хушлар-
димки, эртанги кунимиз нақ байрамдай ўтган бўларди. Ҳа, ҳозир-
ча бу гайни қўя турайлик. Ҳарқалай, бир амаллаб ҳукмронлик қи-
ларман.— Шундай дея у расм бўлган одат бўйича эшик оғасига одам юборди, сўнг ўзининг қироллик даврида қиладиган ишлари
ҳақида- унга муфассал фармойиш бериб бўлди-да, жамоага юзла-
ниб шундай деди:— Шоиста хонимлар! Донна Личисканинг биз
лар билан суҳбат қург'анп айни муддао бўлди,— мен унинг гапла-
ридан эртанги ҳикояларимиз учун мавзу топдим, йўқса, бу ерда одамзоднинг тадбиркорлигн борасида бениҳоя кўп ва турли-тумаи
воқеаларни баен қилнщдики, янги мавзу топиш учун роса тер тў-
киб бош қотиришимга тўғри келарди. Агар эсингизда бўлса, донна
Личиска$_{ч}$ қўни-қўшнилари орасида эрига қиз теккан бironта ҳам
хотин йўқлигини айтган эди, кейин шу гапига илова қилиб, хотин-
ларнинг эрларига қиладигаи найранглари нечоғли хилма-хил ва беҳисоб эканлигини ҳам айтган эди. Биз биринчи жиҳатни чиқариб
ташлаймиз,— у болалар эрмаги,— аммо иккинчи жиҳат борасида
суҳбатлашиш, менимча, жуда қизиқарли бўларди. Шундай қилиб,
дониа Личнска бизга мавзу топиб берган экан, мен эртага *А$ллар-
нинг ишк йўлида еинки фалокатдан кутулиш ниятида ўзларининз*

еерфаҳм ва бефаҳм эрларига қандай найранглар кўрсатгани сақц-да ҳикоялар сўйлашни амр этаман.

Айрим хонимлар бу мавзуда фикр юритишйи ўзлари учун уят веб топдилар ва Дионеога юзланиб, бошқа бирон мавзу танлашни клтимос қилдилар. Бироқ қирол уларга эътироз билдирди:

— Муҳтарама хонимлар! Мен ҳам танлаган мавзуимнинг ни-
малигини худди сизлардек. тушуниб турибман, лекин барибир ме-
вн тараддудга сололмадинглар: тушунишимча, ҳозирги кунлардг
»ркакларга ҳам, аелларга' ҳам гуноҳ иш қилищ ман этилади, аммо
улар истаган мавзуларида истаганларича суҳбатлашишлари мум-
кин. Ҳозир бизлар шундай мудҳнш даврда яшамоқдамизки, судья-
лар суд маҳкамаларини тарк этишган, ҳам илоҳий, ҳам инсоний
цонунлар гунг бўлиб қолган, ҳар бир одамга қандай қилиб бўл-
масин яшаш учун курашиш ҳуқуқи берилган: наҳот сизлар буни
билмасангизлар? Бинобарин, бизлар мусоҳаба қилаетган пайти-
мизда, агар борди-ю, шарм-ҳае доирасини гарчи бир қадар кен-
гайтиргудек бўлсак ҳам бу ҳол сизларнинг хулқ-авторингизга асло
манфий таъсир кўрсатмаслиги лозим,— бу билан сизлар ўзингиз-
минг ва ўзгаларнинг кўнглини фақат бир оз хушлаш билангина
чекланасизки, кейинчалик бу учун сизга ҳеч ким ҳеч бир маломаг
қилмагай. Биз жам бўлган биринчи кундан буен нималар бора-
снда ҳикояхонлик қилган бўлмайлик, ўзимиз ниҳоятда одоб сақ-
лаб келмоқдамиз ва фаҳмимча, номимизга ҳеч дог туширганимиз
йўқ ва худо хоҳласа, бундан буен ҳам асло дог туширмагаймиз.
Ундан кейин, сизларнинг қанчадик ўзингизга пишиқ эканлнгингиз-
ға ким ҳам шубҳа қила оларди? Эрмакбоп ҳикоялар нима экан,—
сизлар ўлим таҳдид солган пайтда ҳам ўз маъсумалигингизга за-
вол етказмаган бўлардингиз. Модомики, гап шундай экан, сизлар
нинг баъзи-баъзида мутлақо беқусур ҳангомаларга қаршилик
кўрсатганингиздан бирон одам хабар топгудек бўлса, у: ҳа, ўзла-
рининг виждонлари нопок бўлса керак-да, шу сабабдан ■ эътироз
билдиришган, деб кўнглидан ўтказган бўларди эҳтимол. Э, ўргил-
дим сиздақа фуқаролардан: ахир ўзларингиз қирол қилиб сайлаб
©дингиз-ку, энди бўлса, мен тавсия қилган мавзуда суҳба қуриш-
дан бўйин товлаб, мени ўзизмингизга солмоқчи бўляпсиз,— ҳол-
буки, мен ҳамма ҳукмдорларга истисносиз бир хилда итоат этган
эдим. Хаелингиздан чиқариб ташланг ундай шубҳаларни, сизлар
дек қалби пок хилқатларда бундай шубҳаларга урин бўлмаслиги
лозим,— сизларга омад тилайман ва умид қиламанки, мени ғаф-
латда қолдирмассиз.

Хонимлар қиролнинг нутқини тинглаб бўлиб, унинг истагини Є-г;каришга қарор қилдилар, шунга кўра, қирод ҳаммани кечликка довур озод қилди.

Бугунги ҳикоялар унча кўп вақт олмагани учун ҳикояхонлик тугаганда қуеш ҳали анча баландда эди. Дионео ва бошқа йигит-лар мўҳра ўйинига берилиб кетдилар. Элисса эса, хонимларни бир чсккага чорлаб, шундай деди:

— Бу ерга келган кунимизоқ сизларни шу ерга яқин бир жойга
©ллб бориш истаги туғилган эди менда,— назаримда бирон танги з

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ам у ерда бўлмагансиз; у ер Хонимлар воҳаси деб эритилади,— аммо ўша ерга бориш учун шу чоққача сира вақт ажрата олмаган эдим, мана, бугун айни мавриди, чунки кечқурунгача ҳали анча вақт бор,— бора қолайлик, аминманки, афсус қилмайсиз.

, Хонимлар бу таклифга бажону дил қўшилишиб, боришга рози бўлдилар ва оқсочлардан бирини чақириб, йигитларга эса ҳеч нима де'масдан, ўша воҳа сари равона бўлдилар. Улар бир миля ҳам йўл босиб ўтмасларидан қаршиларида воҳа намоен бўлди. Воҳага зилол сувли жилға еқалаб кетган торгина сўқмоқ йўл олиб борар-ди, бу воҳага хонимларнинг кўзлари тушиши билан у таърифлаб бўлмайдиган даражада гўзал ва хушманзара бўлиб кўриндиким, бу кўнгилли таассуротни чарогон қуешли куняна ҳам зўрайтираетган эди. Ушал хонимлардан бири кейинчалик менга айтиб берган эди:, бу водий нақ паргор билан чизиб қўйилгандек, ниҳоятда аниқ дои-ра шаклида экан, ваҳоланки, унинг инсон қўли билан яратилган эмас, балки табиат мўъжизаси эканлиги бир қарашдаеқ кўзга ташланган экан. Доиранинг айланасига узунлиги бир милядан кўпроқ келарди; уни унча баланд бўлмаган олтита тоғ қуршаб олган эди; ҳар бир тоғнинг чўққисида ҳашаматли қасрга ўхшаган қандайдир нарса қад кўтарган эди. Тоғларнинг енбағирлари водий сари худди пиллапоя сингари поғонама-поғона тушаркан, айни пайтда, доира пастлашган сари торая бораради. Жануб томондаги тоғларнинг енбағирлари сидирғасига токзорлар, зайтун, бодом, олча, анжир ва бошқа кўп хил мева дарахтлари билан қопланган эди. Ва лекин шимолий енбағирлар эман,

шумтол ва ўзга ям-яшил, ҳайратомуз даражада хушқад дарахтларга кўмилган эди. Водии-нинг тубига тушмоқ учун хонимлар кетиб бораетган ўша сўқмоқ-дан бўлак йўл йўқ эди. водийнинг тубида эса, қора қарағайлар. сарвлар ва дафна дарахтларидан қуюқ ўрмон ҳосил бўлган эди, илло, бу дарахтлар орасига бир неча туп қарағай дарахти шундай моҳирлик билан ўтқазилган эдики, бир қарашдаеқ, уларни миришқор одам ўтқазганлиги кўриниб турарди. Қуеш ҳатто қиемга келган пайтда ҳам шуъласи Қуюқ дарахтлар тагига тушмасди, шу боисдан водий гуркираган майсазорга айланган эдиким, у ер ям-яшил ўтлоқ бўлиб, қизил ва бошқа рангдаги ч>гчакларга бурканган эди. Шунингдек, шалолани томоша қилиш ҳам кишига ҳузур ба-ғишларди: шалола икки тоғни бир-биридан ажратиб турган ердан воҳага ериб кириб, тош пиллапоялардан шовуллаб оқиб тушаркан, киши диққатини'ўзига тортар ва бирон идишдан сиқиб чиқарилгаи симоб томчиларига ўхшаш шаффоф қатраларини ҳар томонга сач-ратарди, бу шалола мўъжазгина жар лабига етганида, чиройли жилға даражасида торайиб, сувини водийнинг маркази сари жа-дал оқизиб кстар ва у ерда ҳовуз ҳосил қилардики, одатда, имкони бўлган Шаҳарликлар ўз боғчаларида айнан шундай ҳовузчалар кавлашарди. Ҳовуздаги сув одамнинг кўкрагидан келарди ва у шу қадар тиниқ ва шаффоф эдики, унинг тубида етган энг майда тош-ларни ҳам куриш мумкин эди — агар хоҳиш бўлса, эрмак учун уларни биттама-битта санаб чиқса ҳам бўларди. Ҳовузга тикилган одам нафақатунинг тубини, шунингдек, унда сузиб юрган сон-са-

чоқсиз бали:; ҳам кўрпб, ҳайратдан кўзи қамашйши
мумкнн
эди. Ҳовузнинг теварак-атрофи майсазор ўтлоқ эди, бу ердаги ман-салар сув сероблигидан ям-яшил ранг касб этган эдилар. Ҳовуз ҳамма сувни ўзига сиғдира олмас эди, шу боисдан ортиқча СУ у бошқа ариқ орқали водийдан оқиб чиқиб кетар ва бу ердан паст-роққа жойлашган экинзорларни суғорарди.

Навжувон хонимлар ҳамма еқпп бпр-бир кўздан кечириб чиқиб, бу ерни ғоятда мақбул жой деб эътироф этдилар, жазирама сфтоб қиздираетган эди, шунга кўра бу ерда мўралайдиган ҳеч ьим йўқлигига ишониб, шу шаффоф ҳовузда чўмилиб олишга қа-рор қилдилар. Шундай бўлса ҳам улар оқсочга, ўзларп тушиб келган сўқмоққа чиқиб, кўз-қулоқ бўлиб туришни ва борди-ю, би-рон кор-ҳол бўлгудек бўлса, дарров хабар қилишни буюрдилар-да, <ттитала қиз ечини.б сувга тушдилар, илло, юпқа шиша қизил гуляй қанчалик яширса, бу зилол сув ҳам қизларнинг баданиии шун-чалик пана қилди. Улар сувга тушиш билан сувни хиел ҳам лой-ьатмаднлар ва ўзларини қаеққа олиб қочишни билмай саросимага тушган балиқчаларни қўллари билан тутишга ҳаракат қилднлар. Қизлар шу зайлда бир неча фурсат шўхлик қилиб, уч-тўртта балиқ ■» утдилар-да, сувдан чиқдилар, кийиндилар, сўнг кетадиган вақт Оўлди, дейишиб, кўрган-кечирганларидан камоли ҳайратга келиш-ганча ҳеч шошмасдан орқага қайта бошладилар, йўл-йўлакай ҳам улар бу водийнинг нечоғли хушманзара эканлиги ҳақида яна куп сухбатлашдилар.

Улар барвақт қайтиб келишган эди, бинобарин, йигитларни қандай вазиятда қолдирган бўлсалар, қайтганларида ҳам ўшал вазиятнинг шоҳиди бўлдилар, яъни улар ҳануз мўҳра ўйини билан иашғул эдилар.

— Бугун биз сизларни лақиллатиб кетдик!— деди кулиб Пам-Бшнея.

— Қандай қилиб?—деб сўради Дионео.— Бундан чиқди, ўзга-ларнинг найранги ҳақида ҳикоя қилишдан олдин ўзингиз найранг-бозлик кила бошлабсиз-да?

— Ҳа, аъло ҳазрат,— деб жавоб қилди Пампннея, сўнг ўзлари-нйнғ қаерда бўлишгани, борган ерларининг қанақа жой эканлиги, бу срдан қанча масофада эканлиги ва у ерда нима қилганликлари ҳақида муфассал сўзлаб берди.

Қирол у ернинг табиати нақадар гўзал эканлигидан огоҳ бўлиб, ўшал манзарани мушоҳада қилиш иштиеқи билан ена бошлади ва нудлик билан кечлик овқат тортишни амр этди. Дастурхон тегра-сида ҳаммалари роса вақтичоғлик қилишди, сўнг уч йигит хоним-ларни шу ерда қолдириб, хизматкорларини эргаштириб, ўзлари ҳеч қачон бўлмаган ўшал водий томон равона бўлдилар ва унн тўйиб-тўйиб тохмоша қилишгач, ҳаммалари бу ерни, бут^н жаҳон-даги энг хушманзара масканлардан бири, деб ягона қарорга кел-дилар. Аммо вақт алламаҳал бўлиб қолгани сабабли улар чўмилиб дарҳол кийиндилар-да, уйга қайтдил'ар ва Фьяметтаиинг қўшиғига давра қуриб рақс тушишаетган қизларнинг устидан чиқдилар; кейин, қизлар рақени тугатган заҳоти,

йигитлар Хо-

нимлар водийси тўғрнсида гап очдилар ва у срларнинг хушманза-радити тўғрйсида узоқ вақт мақтов сўзлар айтиб, мадҳ этдилар. Қирол эшик оғасини чақириб, эрталабга ҳамма нарсани ўша ерга тайерлашни, шу билан бирга, туш пайтида бирон кишининг мизғи-гиси е чўзилиб етгиси келиб қолса керак бўлиб қолади, деган фикр билан ҳар эҳтимолга карши тўшаклар ҳам олиб боришни буюрди. Кейин у шамлар олиб келишни. май ва ширинликлар тортишни фармон қилди, ҳамма ҳам майдан ичиб, ҳам ширинликлардан то-тиб кўргач, қирол, рақсни бошлаш пайти етди, деб фармон берди. Қиролнинг хоҳишига кўра, Панфило жадал рақсга тушиб, базмни бошлаб берди, қиролнинг ўзи эса, Элисса томонга ўгирилиб, унга мулойим оҳангда деди:

— Дилбар қиз! Эрталаб бошимга гултож кийднриб, камоли илтифот кўрсатган эдинг, энди мен сенга бошқача илтифот кўрсат-моқчиман: истайманки, бугун кечқурун бизга сен қўшиқ айтиб бер. Қайси қўшиқ ўзингга кўпроқ екса, шу қўшиғингни куйла.

Элисса қиролнинг фармонига жавобан табассум қилди, қўшиқ куйлашга бажону дил розн бўлди ва шу дақиқанинг ўзида унинг е'қимтой овози янгради:

Севг-и! Тирноқларинг қонатди
емон, Қанча уринса хам
бундан оғирроқ Азоб бера
олмас ҳеч ваҳший ҳайвон. Ҳали
еш ва бебош бир қизча эдим, Мен
ўшаида кирдим сен билан
жангга. Мен буни шунчаки бир
ўйин дедим, Эҳтиет булмадим,
учдим найрангга. Сен эса,
маккора, чап бсриб аввал, Кейин
човут солдинг мепга орқадан,
Елкамга минганинг сездим бир
маҳал, Шундай асир этдипг мени
дафъатан. Қўлларим қайириб,
занжирбапд этдинг, Зарра парво
қилмай оҳи зоримга, Асиранпш
пкки қўлда сен тутдинг
Бағритош, парвосиз, золим
еримга. Одамзод наслида бундай
бешафқат, Бу кадар омонсиз
бўлмаган асло. У кўз сшларимга
қилмайди парво, У махлуқ
беҳисдир ва бемурувват. Беҳуда
йиғлашдан бўлдим бемадор, У
қулоқ солмади оҳу ноламга.
Шунда тушундимки-яшашим
бекор, Оҳ, нега келибмаи фоний
оламга. Фақат, севги, сендан
битта илтимос: У бағритошни
ҳам ҳукмингга олгил, Қўлу
оеғига кншанингни бос. Унинг
бўйнига ҳам занжиринг солгил.
Агарда етмаса кўчииг, мабодо •

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

У ғаддорга сеҳринг этмаса
таъсир, Демак, орзуларим
барчаси / Сен еққан оловинг
кўксимда ўчир! Токи, яна
ҳусним келсин ўрнига,
Гул-гул очилайин ва этайин
шод. Мсн кирай бахтиер
кунлар қўйнига, "*
Қадамимдан боғлар яшнасин
обод.

Элисса куйлаб бў-либ, ғамгин хўрсиниб қўйди ва гарчи бу қў-шиқнинг сўзлари ҳаммани таажжубга солган бўлса ҳам қизни из-тироб чекишига мажбур қилган шахснинг кимлигини ҳеч ким бил-мади. Қиролшшг эса, кайфи чоғ эди; у Тиндарони чақиртириб, уни қўшнайга юборди, кейин мана шу қўшнай садосй остцда қиролнинг хоҳиши билан ҳамма яна узоқ вақт рақс тушди. Вақт ярим кечадан оққандан кейин эса, қиролнинг амри билан ҳамма етиб ухлагани хона-хонасига тарқалди.

ДЕКАМЕРОННИНГ ОЛТИНЧИ КУНИ ТУГАВ. ЕТТИНЧИ КУНИ БОШЛАНМОҚДА

*Дионео ҳокимлик қилган ушбу кунда китобхоя эътиборига аелларнинг ишқ йўлида еинки фалокат-дан қутулиш ниятида ўзларининг серфаҳм ва б^ фаҳм эрларига қандай найранглар кўрсатиши *«*■ қидаги хикпятлар ҳавола қилинади.*

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Шарқ томонда юлдузлар бир-бир сўниб, энди оқара бошлаган осмонда фақат Чўлпон юлдузигина порлаб турган пайтд.а эшик оғаси аллақачон ўрнидан турган ва ўзундан-ўзун карвон билан Хонимлар водийси томон йўл олган эдиким, у ўз ҳукмдорининг фармони ва кўрсатмасига биноан ўшал ерда ҳамма нарсани муха йе қилиб турмоғи лозим эди. У жўнаб кетиши билан қирол ҳам У; нидан турди — отларнинг кишнаши ва араваларга юк орта-етган хизматкорларнинг ғовур-ғувури уни уйғотиб юборган эди, ■— ўрнидан турди-ю, дарҳол хонимлар билан йигитларни оеққа .турғазди. Ҳаммалари субҳидамнинг илк шуъласи билан йўлга равона бўлдилар. Гўе булбуллару ўзга қушчалар ҳеч қачон бу тонг палласидагидек қувноқ сайрашмагандай эди. Шу зайлда улар қушларнинг тиним билмай хониш қилиши остида манзилга етиб олдилар, манзилда эса, уларни жамики паррандалар гўе бу таш-рифдан бағоят хушнуд бўлишгандек, бутун водийни бошларига кўтариб чуғурлашиб қарши олишди- Хонимлар ва йигитлар бутун водийни айланиб, яна бир бошдан уни кўздан кечирдилар, водий кочагидан ҳам зиедроқ маъқул тушди уларга,— субҳидам пайтида бу ер бениҳоя ажиб манзара касб этарди. Меҳмонлар ўткир шароб ичиб, ширинликлардан газак қилиб олишгач, қушчалардан қо-лишмай, қўшиқлар куйлай бошладиларки, бутун водий акс садо билан жўр бўлиб турди, қушчалар эса, ҳеч бўш келишмай, ўзла-рининг хушовоз хонишлари билан бутун воҳани янгратардилар. Столлар ҳовузнинг шундоққина бўйига, қулф уриб гуллаб турган дафна ва ўзга хушсурат дарахтлар тагига қўйилган эди, тушлик қилиш пайти етганда эса, ҳаммалари қирол кўрсатган ерларга ўтирдилар ва тановул пайтида кўлда тўп-тўп сузиб юрган балиқ-ларни томоша қилиб ўтирдиларким, бу манзара уларнинг дастур-хон теграсидаги суҳбатларига мавзу бўлди. Мана, ниҳоят тушлик ҳам ниҳоясига етиб, идиш-товоқлар, ундан кейин столлар йиғиш-тприлиб олинди, шунда ўйин-кулги янада авжга чиқди: қўшиқлар куйлашди, мусиқа чалишди рақс тушишди. Мизғиб олншни ихти-ер қилганлар учун сой бўйига олдиндан тўшаклар тўшалиб, тад-биркор эшик оғаси уларни француз саржасидан қилинган чоднр-лар билан тўстириб қўйган эди,— фақат қиролдан ухлаб олишга ижозат олинса бўлди эди, ухлагиси келмаганлар эса, кўнгилларига

5сйққанча вақтичоғлик қилиши мумкйн эди. Ниҳоят жамо ўрни-лан туриб, ҳикояхонлик қилгани жам бўлди, шунд қиролнинг фармонига кўра, боя тушлик тановул қилинган ерга ҳовузнинг бўйгинасига, майса устига гиламлар тўшалди ва ҳамма гиламга давра қуриб ўтирган заҳоти қирол Эмилияга ҳикоя сўз-лашни амр этди. Эмилия ҳам қувноқ табассум билан шундай ҳикоя қила бошлади.

4
0
0

-
^

.
.
.
.
.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

1

Жанни Лоттеринги тунда эшик тақиллаганини эшитиб, хотинини'уйғотади, хотини уни, бу арвоҳ, деб ишонтиради; икковлари, ўринларидан туриишб. афсун ўқийдилар, шунда эшикнинг тақиллаши тўхтайди

— Аъло ҳазрат! Бугунги гурунгимиз учуй танланган ғоятда антиқа мавзуда ҳикоя айтишни менинг ўрнимга сизнинг ижоза-тингиз билан бошқа бирон одам бошлаб берса бениҳоя хурсанд бўлган бўлардим, бироқ агарки сиз менинг, ибрат кўрсатишимга хоҳиш билдирар экансиз, мен бажонудил фармонимгизга итоат этгум. Ҳай, мен сизларга, дилбар хонимлар, шундай бир ҳикоя сўзлаб бермоқчиманки, келгусида унинг сизларга нафи тегиб қо-лиши мумкин, негаки ҳаммаларингйз ҳам худди мен сингари қўрқоқ бўлсангиз керак ва дунеда ҳаммадан ҳам кўра арвоҳлар-дан кўпроқ қўрқсангиз керак,— илло, арвоҳнинг қандай махлуқ-лигини елгиз эгамдан бўлак ҳеч ким билмайдн; арвоҳдан-ку, жаммамиз ҳам бирдай қўрқамиз-а, аммо мен, жилла қурса, бирок-тагина аелни билмайманки, у арвоҳлар тўғрисида бирон тушун-чага эга бўлган бўлсйн, — хуллас, агар ҳикоямга диққат билан ^улоқ солсангиз, шундай бир дуони ўрганиб оласизки, у сизий арвоҳларни даф қилишингизда асқатажак.

Бир вақтлар Флоренцияда авлие Панкратий маҳалласида Жанни Лоттеринги псмли бир юнг саваловчи яшаган эди, у гарчи уз касбининг пири бўлса ҳам бошқа соҳада нўноқ ва хийла гўл одам эди, мана шу одамни муққаддас Мария Новелла жамоасига тез-тез оқеоқол қилиб сайлаб турардилар ва у жамоа низоми-ни қандай бажарилишини зийраклик билан кўзатиб борарди, бун-дан ташқари ҳам унинг шу қабилдаги лавозимлари анча-мунча эдики, бора-бора димоғи шишиб, ўзини жуда улуғ одам деб ҳис қила 60111л а ди, ваҳоланки, у бадавлат одам бўлгани, бинобарин, роҳибларнинг томоғини кўнгилдагидек қилиб мойлашга қурби етгани учунгина ўшал лавозимларга муяссар бўлар эди. Роҳиб-дар мудом суллоҳлик билан ундан ҳар хил нарса: биров пайпоқ, биров каллапўш, биров ридо ундирарди, эвазига эса, унга яхши дуолар-«ургатишар, итальян тилида дуолар ургатишар, итальян тилида дуо китоби, авлие Алексей ҳақидаги ривоят, авл Бер-нарднинг йиғ.иси, донна Матильданинг мақтови ҳоказо ҳоказо бемаъни нарсаларни тортиқ қилиШарди, Жанни э буларнинг

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

рини ниҳоятда қадрлар ва уз руҳини гуноҳдан фориғ моқ.
ятида ҳам масний кўз қора рди. Мануччо елла
Кукульянинг қизи бўлмиш унинг хотини монна Тесса соҳибжамол, хушрўй, доно ва ғоятда фаросатли аел эди. Монна Тесса, бефаро-сат эрининг феълини пухта ўрганиб олгач, Федериго ди Мери Пеголотти исмли ўктам ва айни кучга тўлган бир йигитни севиб қолади, шунингдек, йигитнинг ҳам унга майли борлигини пайқаб, ўртага ўз оқсочини воситачи қилиб қўяди-да, Федериго билан суҳбат кургани уни Камератога таклиср этади; у ерда эрининг ғоятда хушманзара мулки бўлиб, монна Тесса, одатда бутун езни шу ерда ўтказар, эри эса, аҳен-аҳенда тунагани келар, шундаям эрталаб турган заҳоти ўзининг тижорат ишлари билан еинкн жамоа ишлари юзасидан яна шаҳарга жўнаб кетарди. Энди гайни Федеригодан сўрасангиз, у монна Тессанинг айнан шу таклифини кўпдан интизрр бўлиб кутарди; шунинг учун ҳам у тайин қилин-ган кун кечки пайт Камератога равона бўлди ва Жаннининг бу ерда йўқлиги шарофати билан ўша кеч беканинг ҳузурида мири-қиб рвқатланди ва бутун тунни шундай лаззату фароғатда ўтказ-дики, бека унинг қўйнида етаркан, кечаси билан унга эридан ўр-ганган дуою муножотлардан камида олтитасини ўргатди. Бундай лаззатбахш туннинг яна такрор-такрор бўлиб туришига умид боғ-лаган монна Тесса ҳам, унга ҳамиият бўлган Федериго ҳам — ик-ковлари, ҳар сафар оқсоч хотинни овора қилиб ўтирмаслик мақса-дида, шундай деб гапни бир ерга қўйишди: бека ҳар куни уйидан чиқиб, сал юқо^ироқдаги экинзорини бориб кўради. Федериго эса, монна Тессанинг дала томонга ўтганидан еки даладан қайтгани-дан кейин, унинг уйи рлдидаги токзорга кўз ташлаши керак: агар поялардан бирининг учига қўндирилган эшак бошчаноғи Фло-ренция томонга қараб турган бўлса, демак қош қорайиши билан йкгит бемалол ва бехавотир хонимнинг ҳузурига кириб боравери-ши мумкин; мабодо эшик берк бўлса, уни уч марта тақиллатса бас — хоним эшик очади; бордию бошчаноқнинг тумшуғи Фьезоле томонга қараган бўлса, унда келмасин — демак, Жанни уйда бўлган бўлади. Хуллас, улар шу битимга амал қилган ҳолда, анча-мунча учрашишди.

АлГмо кунларнинг бирида, кутилмаган ҳол юз берди: ўша куни Федериго бутун тун монна Тессанинг меҳмони бўлиши керак эди ва шу муносабат билан бека бўрдоқига боқилган бир жуфт ахта .хўроз қовуришпи буюрган эди; шу пайт, бугун келиши сира кутилмаган Жанни вақт алламаҳал бўлиб қолганига қарамай, тўсатдан уйга кириб келса бўладими. Бу ҳолни кўриб, тарвузи қўлтиғидан тушган бека ўзига ва эрига, ҳар эҳтимолга қарши, деб пиширти-риб қўйган бир бўлакқина тузланган сўқим гўштини олиб келищ-ларини буюрди, оқсочига эса, қовурилган икки хўрозни, ҳозирги-на пиширилган оламжаҳон тухумлару бир шиша ўткир шаробни қордек оппоқ сочиққа ўраб, ҳаммасини, Жанни кўрмасин учун орқа эшикдан боққа олиб чиқишни ва шафтоли тагига, майса устига қўйиб келишни буюрдики, монна Тессанинг ўзи ҳа аҳен-аҳенда Федирого билан кечликни шу ерда тановул қилард Бека,

йфияти бузилганидан, оқсочига Федериго келгунича кутиб ар-да, хўжайин шу ерда, деб уни огоҳлантир, овқатларни ўзи лан олиб кетсин, деб айтишни ҳам унутиб қўйди. Мана, бека илан Жанни ҳам, оқсоч ҳам уйқуга етишди, шундан кейин, орадан хиел вақт ўтар-ўтмас, Федериго оҳиста эшикни тақиллатди, эшик етоқ-..хонанинг енгинасида бўлгани учун Жанни тақиллаган овозни аниа; эшитди, буни хотини ҳам эшитди-ю, лекин эрида шубҳа уйғог-маслик учун ўзини ухлаб қолганга солиб етаверди.

Федериго бўлса бир оз кутиб туриб, яна тақиллатди. Жанни уз қулоқларига пшонмай, оҳиста хотинини туртди. ' «Тесса! Эшитяпсаими?—деб пичирлади у.— Биров эшигимизни тақиллатяпти».

Ҳаммасини эридан ҳам яхшироқ эшитиб етган хотин ўзини гўе эпди уйғонгандай қилиб кўрсатди. «А? Нима?»—деб сўради у алаҳсирагандай.

«Биров эшигимизни тақиллатяпти дейман»,— деб жавоб қил-ди Жанни.

«Тақиллатяпти?—деб қайта сўради хотини.— Вой, ўлмасам! Жанни, жонгинам! Пиҳоят сен бунинг нима эканлигини билма-санг? Бу — арвоҳ, айтмоқчи, кейинги пайтларда кечалари у мени шунақапгн даҳшатга соляптики! Тақиллаганини эшитишим билан кўрпага бурканиб оламан-да, то тонг отгунча қимир этмай етаман».

«Бе, қўйсанг-чи, хотин, бунинг . нимасидан қўрқасан? — деди унга Жанни.— Мен стар чоғимда *Сабоҳ паноҳига* дуосини, *Кара-мингни да'риғ тутма,* яна бир нсча хайрл'и дуоларни ўқиб, парвар-дигорни, Исо алайҳиссаломни ва муқаддас руҳни тилга ол'ган ҳолда, чорпоямизни бошдан-оеқ чўқинтириб чиққанмап, шунинг учун ҳеч нпмадан қўрқма: ўша рўе қанчалик кучли бўлмасин, биз-га ҳеч қандай зиен етказа олмайдн».

Лекин монна Тесса, Федеригонинг кўнглида бирон шубҳа уй-ғониб, ўзи билан аразлашиб қолишндан қўрқиб, ўрнидан турди ва Жанпинипг шу ерда эканлигини бир амаллаб ўйнашига тушун-тярмоқчи бўлди. «Топган гапингпи қара-ю! — деди у эрига. — Биз уни афсун ўқиб даф қилмоғнмиз лозим, бўлмаса жонимни ҳо-вучлаб ўтираверамаи, яхшиямки, сен шу ердасан, далда бўла-сан».

— Қанақа афсун экан у даф қиладиган?» — деб сўради Жанни.

«Бунинг йўлини били.б олганман!— деб жавоб қилди хотин.— Якинда мен тавба-тазарру қилгани Фьсзолега борувдим, битта зиератчи аел, — вой, Жанни, тасаддуғинг кетай, мана шу зиерат-чиларни ҳақиқий авлие деса бўлади, азбаройи худо! — битта зиератчи аел гапимни эшитиб, қўрқоқ экансиз, деди, кейин менга бир хайрли, табаррук дуо ўргатди, — ана шу аел айтишича, у зиератга қадам қўймаедан олдин бир эмас, бир неча маротаба шу дуонинг мўъжизакор кучини синаб курган экан, — бир марта ҳам нафн тегмай қолгап панти бўлмаган, деб айтди... Лекин елгп 1 ўзнм бўлганимда у дуонинг кучини синаб кўришга, худо ҳаққи,

юрагим дов бермас эди, илло мана, сен енимда бўлганинг учун-к>р, бир синаб кўрамиз ўша дуони».

Жанни бунга рози бўлди. Икковлари ўринларидан турио оеқ учида эшик олдига боришди, Федериго ҳали ҳам эшик тагида турарди ва унпнг кўнглида энди шубҳа уйғона бошлаган эди.

«Мен, тупур деганимда тупурасан»,— деди монна Тесса эшик олдига яқин боришганида.

«Яхши», — деб жавоб қилди Жанни.

Ана шундан кейин хотин афсун ўқий бошлади: «Рўемисан, йимасан, нега тинчлик бермайсан? Сен думингни хода қилиб кел-ғансан, яна уни қайирмаедан кетасан. Ундан кўра, боққа чиқсанг, кўрасан, шафтоли дарахти тагидан жиз-биз қилинган насибангни оласан; товуғимнинг тагидан тушгани ҳам, бўрдоқи гўшт яна бир шншани ҳам. Ушаларни ғнппа-ғиппа туширгин, эрим билан икки-кнзни тинч қўйгин». Монна Тесса шуларнн айтиб бўлиб эрига: «Туфла, Жанни!» — деди, Жанни ҳам туфлади.

Эшик тагида кутиб турган Федериго бу гапларнинг ҳаммасини эшитиб, кўнглида пайдо бўлган рашкни бир зумда тарк этди, бу ҳол унга қанчалик алам қилган бўлсаям, ўзини кулгидан тийишга уриниб пак этиб ерилиб кетишига сал қолди, Жанни туфлаганда эеа, «Афсунннг ўзингга урсин!» — деди. Монна Тесса афсунни уч карра қайтариб, яна эри билан тўшакка етдн. Хоним билан маи-шат килишга шайланган, аммо ниятига эришолмаган Федериго ьфсуннинг ма>нисига жуда яхши тушунди: у ғизиллаб боққа чиқ-ди, азим туп шафтоли дарахти тагига бориб, у ердан иккита қоврилган хўроз, анча-мунча тухум ва бир шиша шароб топди, ҳаммасини олиб уйига борди-да, ҳузур қилиб овқатландн. КеГшн у монна Тесса билан учрашганида, у ўқиган афсунни эслашпб, икковларининг кулгидан ичаклари узилаезган эди.

Ва лекин бошқа одамлариинг таъкидлашича, монна Тесса эшак бош чаноғининг тумшуғини Фьезоле томонга қаратиб қўй-ган экану, лекин узумзордан ўтиб к.етаетган қайсиям хизматкор, |;ўлидаги таеғи билан бошчаноқни бир уриб, чирпирак қилиб юборганмиш, оқибатда, у Флоренция томонга қараб қолгапмиш— мана шунинг учун ҳам Федериго ўзини меҳмопга таклиф этилган деб ўйлаб монна Тессаникига келган экан. Яна бошқа баъзилар айтадиларки, монна Тесса гўе мана бундай деб афсун ўқиганмиш: «Арвоҳмисан е рўе? Остонамда турма-е! Эшак бошни буриб қўйган мен эмас. Бу шумликни қилган одам, илое, тўнғиз кўпсин, синсин оеқ-қўли-е, Жанни эрим енимда-е». Шундай қилиб, Федериго ўша куни, муродига етолмай қуруқ қайтиб кетибди. Лекин менинг бир қўшним, жуда мўнкиллаб қолган кампир, аввалгн воқел ҳам, ксйингиси ҳам дарҳақиқат бўлган, деб ишонтирди мени, — айтишича буни у ешлик чоғида эшитган экан, — фақат фарқи шу эканки, иккинчи воқеа,Жанни Лоттерипгининг уйида Ь'мас, балки, Сан Пьеро дарвозаси яқинида истиқомат қилувчи Жанни ди Нелло деган одамнинг уйида содир бўлган эканким, бу ҳам худди Жанни Лоттсрингига ўхшагзн ғирт аҳмоқ одам экан. Мана,

зозли хонимлар, кўнглпнгизга маъқул бўлган
они

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

анлаб олинглар. Истасангиз, унисини хам, бунисини ҳам слаб қолинг — ўзингиз ишонч ҳосил қилднигизки, бундай қолларда иккала дуо ҳам мўъжизакордир. Уларни албатта едлаб олинг, асқотиб колиши мумкин.

2

Перонелланинг эри уйига қайтади, буни курив Пвронелла уйнашини май бочкасига яширади; эр бочкани сотганини айтади, лекин хотин уни алла-качон бир одамга пуллаб бўлганман, ҳозир у бочка ичига тушиб, уни кўз-
дан кечиряптй, деб эрини ишонтиради; кейин
Перонелланинг ўйнаши боч-
кадан чиқади-да, эридан уни тозалаб беришни талаб қилади .ва ҳикоя
охирида, бочкани уз уйига олиб кетади

Тингловчилар дамо-дам хахолаб кулишиб Эмилиянинг ҳикояси-яи бўлиб турдилар, афсунларни эса фойдали ва мўъжизакор дсб топдилар. Сўнг қирол Филостратога ҳикоя қилпшни буюрди ва у уз ҳикоясини шундай бошлади:

— Дилбар хонимлар! Эркак зоти, алалхусус— эрларингиз, сизларга шундай найранглар кўрсатишадики, битта-яримта хотин озиб-езиб эрини гел қилиб қолгудек бўлеа, сизлар шундай ҳол юз берганмдан, бундай воқеадан дарак топганингиздан, бу ҳақда би-ронтадан эшитганингиздан хурсанд бўлмоғингиз керак, наинки, хурсанд бўлмоғингиз — балки ўз навбатида, юз берган ўша ҳол ҳақида ҳаммага овоза қилишингиз керакким, токи эркаклар, агар ўзларини эр билсалар, хотинлар.ини шер билишлари лозимлигини тушуниб олсинлар. Бу эса, биз эркаклар учун фақат наф келтири-ши мумкин: зеро, биримиз иккиичимизнинг ҳам худди ўзимиз син-гари уддабурон эканлнгимизни билсак, уни лақиллатишга уннаш-дан олдин ўйлаб кўрадиган бўл'амиз. Ҳеч шубҳа қилмайманки, бугун баен қилинадиган ҳикояларимиз, эркаклар қулоғига етиб борганида, улар ҳаттоки сиз аеллар ҳам агар истасангиз, уларни шарманда қилишингиз мумкинлигини мулоҳаза қилишиб, анча эҳ-тиеткор бўлиб қолишади. Мана шу мақсадда меи паст табақали бир жувоннинг ўз сирини яшириш мақсадида, кўз очиб-юмган эри-ни қандай лақиллатгани ҳақида ҳикоя қилиб бермоқчиман.

Бундан хиел вақт олдин Неаполда бир камбағал йигит Перо-нелла исмли ғоятда гўзал ва зебо бир қизга уйланади; йигит тош терувчи, қиз ип йигирувчи, улар шу иш билан топган уч-тўрт танга пулга амал-тақал қилиб кун кечирарди. Аммо кунлардан бир кун шундай ҳол содир бўлдики, бир бебурд такасалтанг, йигит Перонел-лани кўриб қолди, унинг жамолидан ҳайратга келди, унга ишқи тушиб, аелда ҳам ўзига мойиллик уйғотишга астойдил урина бошлади ва пиҳоят, ниятига етди ҳам. Улар бир-бирларининг висолига етиш

борасида шундай келишиб олдилар: Перонелланинг эри жуд барвақт туриб, е ишга, е бўлмаса, иш қидиргани чиқиб ке-тарди щунинг учун йигит бу пайтда шу яқин ўртада эрнинг уйда чиқиб кетишини пойлаб туриши, сўнг, лип этиб уйга кири олиш

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

рак эдиким, Аворио кўчасида ҳеч ким яшамагани учун уни би-ровга сездирмай бажариш ҳеч қийин эмас эди. Куллас, улар анча вақтгача шу йўсинда иш кўриб юришди.

Лекин кунларнинг бирида эрталаб, муҳтарам эр ўз одати бўйи-ча уйдан чиқиб кетди, Жаннелло Скриньярио эса, — йигитнинг исми шундай эди, — лип этиб уйга кириб кетиб, у ерда Перонелла билан елғиз қолди, бироқ орадан хиел вақт ўтар-ўтмас, одатда то кечгача қайтиб келмайдиган эр тўсатдан қайтиб келиб, эшикни итарди, қараса у ичидан занжирланган. Эр эшикни тақпллата бошлади ва тақиллата туриб шундай хаелга борди: «Э худо, ўзингга шукур! Сен менга гарчи бойлик ато этмаган бўлсанг ҳам, кўнглимга таскин бериш учун номусли, яхши хотин ато этдинг! Буни қара: остонадан ҳатлаб кўчага чиқишим билан дарров эшикни ичидан занжирлаб олипти, битта-яримта кириб, кўнглимни ранжитиб-нетиб ўтирмасин деган-да!»

Перонелла эса, эшикнинг қандай тақиллашидан, эри келганиви дарров пайқади. «Шўрим қуриди, жонгинам Жаннелло!— деди у,— Адойи тамом бўлдим! Бу келган эрим, илое ер ютсин уни! Нега дарров қайта қолдийкин-а? Е сени уйга кирганингни кўриб қолдн-микин? Э, бўлганича бўлди! Сен, худо деб, мана бу бочканивг ичига тушиб ол, мен бориб эшикни очай. Ҳозир биламиз; нима жин уриб қайтиб келганийкин».

Жаннелло ўйлаб-нетиб ўтирмасдан дарров .бочкага тушиб ол-ди, Перонелла эса, эрини жавраб қарши олди. «Бу яна қанақа қи-лиқ бўлди?—деди у.—^ега дарров қайтиб келдинг? Яна ҳамма асбоб-ускуналарйнгниям олиб кепсан! Назаримда, бугун ўзингга байрам уюштирмоқчисан шекилли? Бунақада қандай кун ксчғ-рамиз? Нонга пулни қаекдан оламиз? Е мени кўйлагимни, е бўлмаса бошқа бironта латта-путтамни гаровга қўяди деб ўйлаяп-санми? Мен жилла қурса, қорачироққа мой сотиб олармиканман, деб, кечани кеча, кундузни кундуз демай ип йигириб итдай чарча-саму сен нима қиляпсаи? Э; садқаи эр кет-е! Қўшни хотгшларнинг ҳаммаси тиним билмай ишлашимни кўриб, ҳайрон-ҳайрон к,о-лишяпти, ҳатто устимдан кулишяпти ҳам, сен бўлсанг ишга қўл урмасингдан дарров уйга қайтиб келибсан!» Шу ерга келганда Перонелла йиғлаб юборди. «Мунчаям шўрпешона бўлмасам мен бояқиш!—деб яна гапира кетди у.— Қандай қаро кунда туғилгал эканман, қандай бадбахт кунда келин бўлиб тушган эканман бу хонадонга! Дурустгина бир азамат йигитни топиб, ўшанга тур-мушга чиқсам бўлмас эканми, йўқ, пешонамнинг шўрлигини к?.-рангки, келиб-келиб шу пандавақини танлаб 5'тирибман, бу бўлеа мени зиғирча ҳам қадрламайди! Бошқа хотинлар ўйнаш орттири-шиб, вақтичоғлик қилишади, баъзи хотинларнинг иккитадан, баъ-зи бирларинипг бўлеа, ҳатто учтадан ўйнаши бор, улар ўйнашларя билан кўнгилхушлик қилишади, эрларининг бўлеа бурнидан ип ўтказиб олишган. Мен худога нима езибман? Номусли аел бўлсам, ҳеч қандай қинғир ишни ҳатто кўнглимга ҳам келтирмасаму, не • бунчалик шўрпешонаман-а, нега менинг ҳеч нимадан толеим -Рост-а, нима қиптн мснам ўйнаш орттирсам. Сен, эржон, *(.^., ,}*

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ўйсанг емон бўлмасди: менам агар хоҳласам, бирпасда ўзимга йнаш топиб оламан — қизлик чоғимда не-не ўктам игитларнинг бошини айлантирганманки, ҳали-ҳали менга одам қўйишни канда қилишмайди, жарақ-жарақ пул ваъда қилишади, хўп десангиз шойи либослару қимматбаҳо тақинчоқларингизни ҳисоби бўлмай-ди, дейишадп, аммо бунақа йўлга киришимга номусим йўл қўй-майди, сен бўлсанг, ишлаб пул топиш ўрнпга, уйингга қайтиб ке-либ ўтирибсан!»

«Бўлди, хотин, кўп куюиаверма!—деди эр. — Гапимга ишон, сенннг яхши хотинлигингни биламан, ҳозиргина бунга яна бир марта иқрор бўлдим. Мен ишга боришга борибману, лекин бугуи авлие Галионе куни эканлигини, ҳеч ким ишламаслигини сен ҳам, мен ҳам билмабмизда, — мана шунинг учунам уйга дарров қайтиб келдим. Лекин энди бир ойг'а етадиган нон пулимиз бўлади-—ҳо-зир шунинг ғамини еб келдим. Кўряпсанми, анави одамни бошлаб келдим. Мен унга бочкамизни сотдим,"—ўзинг биласан, бочкамиз қачондан бери бўм-бўш бўлиб, бекорга жойни эгаллаб турипти, бу

1М бўлса, бочкамизни беш флорипга сотиб олмоқчи».

«Дард устига чипқон!—деб чийиллай бошлади буни эшитган Псронелла. — Ҳой, ҳар ҳолда эркаксан-ку ахир, ҳамма ерда бўла-сан, нима қиларкан оз-оздан бўлса ҳам рўзғор тутишнинг йўлини ўргансанг, бочкани келиб-келиб атиги беш флорипга сотдингми? Мен остона ҳатлаб кўчага чиқмайдиган оми бир хотин була туриб, бочканинг нокерак бўлиб қолганини кўрдиму уни бир муҳтарам зотга нулладнм, илло, сенга ўхшаб беш флорипга эмас, етти фло-ринга сотдим, ана ҳозир ўзи бочканинг ичига тушиб, унинг тоб ташлаган-ташламаганлигини текшириб кўряпти».

Эр бу гапдан жуда хурсанд бўлиб кетди-да, ўзи бошлаб келган одамга ўгирилиб деди: «Худо йўлингни берсин, ҳурматли зот! Эши'тгандирсан? Хотиним бочкани етти флорипга сотипти; сен бўлсанг, бор41б турган баҳоси беш флорин, деган эдинг».

«Таъбингиз», — деди харидор ва жўнаб кетди.

«Баски, ўзинг келиб қолдинг,— деди эрига Перонслла,— бу еғига харидор билан ўзинг гаплаш».

Бу пайтда ўйнашнинг -^улоғи динг эди: у эр-хотин ўртасидагн гапдан ўзига нима таҳдид солаетганини тушунишга уринар ва бу таҳдидни даф қилиш устида бош қотирарди; у Перонелланинг охир-ги гапини эшитган заҳоти, бочкадан дик этиб сакраб чиқди ва гўе эрнинг қайтиб келганини эшитмагандай бўлиб: «Қаекдасиз, ҳой бека?» — деб чинқирди.

Лекин шу чоғ бу ерга эр кириб келди ва деди: «Гапинг бўлса айтавер! Нима дейсан?»

«Сен кимсан ўзи?—деб сўради Жаннелло.— Менга бу бочкан.1 хотин киши сотган эди — ўшани чақиряпман.

«Нима гапинг бўлса, менга айтишинг мумкин, — мен ўша хо-тиннинг эри бўламан»,— деб жавоб қилди Перонелланинг* естиқ-доши.

«Бочкангиз гумбур, текшириб кўрдим,—деди шундан кенин ўйнаш, — лекин унинг тубига алланиманниг қуйқумн ўтирган

экан,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ди қотнб, епишиб кетибдики, тирноғим билан ўчираман деб қанча уринсам ҳам бўлмади. Агар тозалаб ерсангиз — бочкангиз-
ни сотиб олардим».

«Бунинг ҳеч қийин ери йўқ,— деб гапга аралашди Перонел-да,— ҳозир эрим бирпасда яхшилаб тозалаб беради»-

«Албатта тозалаб бераман», — деди эр „ва асбоб-ускунасиии ерга қўйиб, камзулини ечди, шам бқишни ва куракча олиб келиш-ни буюрди, сўнг бочкага тушиб олиб, уни ҳафсала билан қиртиш-дай бошлади. Бочка унчалик кенг эмас эди; бунинг устига Перо-Нелла ҳам гўе эрининг ишини кузатмоқчи бўлгандек, бошини бочкага тиқиб олди, яна қўлини ҳам елкасигача бочка ичига ту-шириб, эрига: «Мана бу ерни қириб ташла, анави ердаям бор экан, энди мана бу қуйқумпи тозала, мана бу еқдаям озгина'қопти»,—
деб иш ўргата бошлади.

Хотин, эрига қиртишлаш. лозим бўлган ерларни кўрсатиб, шу алфозда тураверди, Жаннелло эса, уй хўжасининг бемаврид келиб қ'олгани сабабли, ўз ҳирсини кўнгилдагидек қондиролмаганини, бунинг устига, энди барибир бугуи ҳеч нима ундира олмаслигини ту-шуниб, шаҳвоний нафсини баҳоли қудрат қондиришга аҳд қилди. шунга кўра у, бочка оғзини кўкси билан епиб турган Перонсллага яқннлашди-да, худди бепоен даштларда ўтлаб юрган асов айғир-лар Парфея[1] байталларига ташланиб нима қилишган бўлса, буҳам шундай иш тутиб, ахири ўзининг йигитлик ҳирсини қондириб ҳовурини пасайтирди; у Перонелланинг бочкасннп қиртишлаб бўлиб, ўзини ундан нарига олиб қочгап ҳам эдики, бу еқда аел ҳам бошини бочкадан чиқарди, унинг эри ҳам шу пайт бочкадан чиқиб келди. Шунда Перонелла «харндор»га деди: «Яхши йигит, шамни олиб, ўзингиз бир кўрпнг-чи, кўнглингиздагидск тоза бўлдимикин?» Жаннелло бочкага бош тиқиб кўриб, мана энди топ тоза бўпти, хурсандман, деб айтди. Шундан кейин у ўйнашнинг эрига етти флорин берибди-да, унга бочкани кўтартириб уйига элтиб бериш-ни буюрган экан.

3

Огаий Ринальдо ўз кумиси билан ўйнашади; авлнинг эри бунинг устидан
чиқиб қолади, аммо огаий Ринальдо, ўглингизнинг гижжасини дуо ўқиб
даф қилаетувдим, деб вао/с кўрсатади

Филострато Парфея байталларн ҳақида сал бепарда гапирди, шунинг учуй ҳам фаросатли хонимлар, унинг нимага шама қила-етганини тушунишнб, кулиб юборишган бўлса ҳам ўзларини бошқа важдаи кулаетган қилиб кўрсатишди. Филостратонинг қиссаси ниҳоясига етганига ишонч ҳосил қилган қирол ҳикоя қилиш "навба-

[1] П а о с Ь е я — хусусан, ҳозирги Қўҳистон била
Хуросоннинг **бир қисминя** ўз ичига ?л*ан тог-шк ў:,каш,
қаднмгн номи. Бу мамлакатнинг асосий **маҳсу**-лоти йилқил
бўлган. *(Тарж.)*

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

тини Элиссага берди ва у қиролнинг амрини бажо айлаб шундай ҳикоя қила бошлади:

— Дилбар хонимлар! Эмилия ўз ҳикоясида баен қилган сеҳр-жоду менга бир афсун ҳақидаги ҳикоятни эслатди, гарчи у айтарли қизиқ бўлмаса ҳам шунга қарамай, бугунги ҳикояхоилигимиз учун белгиланган мавзуга монандроқ бошқа бирон ҳикоя бўлмаганлиги туфайли, шу ҳикоямни сизларнинг эътиборингизга ҳавола қнла-ман.

Сизларга маълум бўлсинким, бир вақтлар Сиенада[1] аслзодалар .қасидан чиққан Ринальдо исмли бир дилбар йигит яшарди. У ўз қўшниси бўлмиш бадавлат кишининг соҳибжамол хотинига дево-
налардек ошиқ бўлиб қолган *ди ва агар ҳеч кимнинг кўнглида шубҳа уйғотмай бир маротабагина у аел билан холи ерда суҳбат-
лаша олсам, ўз ширин орзуимнингсарчўққисига мушарраф бўлар-
дкм, деб умид қилиб юрарди, ва лекин у ўз ниятини рўебга чиқар-
моқ учун ўшал хотин билан кум тутинишдан[2] ўзга важ топа олма-
ди,—шуни ҳам айтиб утиш керакки, аел ўшал чоғда ҳомиладор эди.'

Шу ниятда Ринальдо аелнинг эри билан дўстлашди, дўстлаштач,
ғоятда нозик иборалар билан унга ўз'истагини изҳор этди, эр ҳам
бунга рози бўлади. Шундай қилиб вақт-соати етгач, донна Агнесса-
нинг кўзи ериди ва Ринальдо у билан кум тутинди; энди у донна
Агнесса билан овлоқда суҳбат қуриш учун ҳамма вақт ҳам узрли
важ топиши мумкин эди; алқисса, кунлардан бир кун йигит юрак
ютиб, ўз ниятини дангал изҳор этди (шуни ҳам айтиш керакки,
донна Агнеса йигитнинг кўнглини аввалроқ ҳам унинг кўзидан пай-
қаб юрар эди), гарчи аел унинг ишқий иқрорини ҳузур қилиб тинг-
лаган бўлса ҳам, лекин Ринальдо бу билан ҳеч нимага муяссэр бу
ла олмади. Шу воқеадан ксйин орадан хиел вақт ўтар-ўтмас,
Ринальдо негадир узлатга чекиниб роҳиб бўлди; унинг бундан ца.н-
дай манфаатни кўзлагани "маълум эмас, лекин у кеш . ҳам ўла-ўлгунча- роҳиб бўлиб қолаверди, Ринальдо сочини хоч шаклида олдириб, роҳибликни қабул қилгач, ўз кумасйга бўлган муҳаббатшш ва васвасага солувчи ўзга ҳиссиетларини вақтинча бўйнидан соқит қилди, илло, орадан маълум вақт ўтгач, у роҳиблик ридосини ечмаган ҳолда, тарки одат—амри маҳол, дегандек яна аввалги одатларини қўллай бошлади, ўзига оро беришдан, олиф-тагарчиликдан, пўримликдан, модага монанд ясанишдан, ишқий шеърлар, мадҳиялар, сонетлар езишдан, қўшиқлар куйлашдан ҳо-казо ва ҳоказолардан лаззатлана бошлади.

Мунчаям шу оғаий Ринальдога епишиб олмасам! Нима, бош-қалар ундан яхшироқ бўптими? О, фосиқ жамиятимизнинг шар-мандалиги! Улар ўзларининг сўқимдек семизликларидан, иккп юзларининг анордек қип-қизи'ллигидан, ўзларининг тантиқ табиат-

ликларидан, эгниларидаги жамики қимматбаҳо либослардан хиел-гина бўлсин андишага бормайдилар, уларнинг бутун хатти-ҳара-катларида мусичадек беозорликдан асар ҳам йўқ,— улар мисоли бабоқ хўрозлардек, тожларини тиккайтириб, кўкракларини кериб савлат тўкиб юрадилар. Уларнинг ҳужраларида пардозбоп упа-эликлар солинган банкалар, ширинликлар тўлдирилган қутичалар, атирлар ва хушбўй мойлар солинган шишачалар, мусалласлар, .юнон майлари ва ўзга нозик таъмли шароблар тўлдирилган бочка-чалар қалашиб етибди,—курган одам буни роҳибнинг ғарибона ҳужраси деб эмас, балки баққолчилик ва атторлик дўкопи деб ўй-лаши мумкин, э, ҳали буям ҳолва! Улар ўзларининг подагра[1] дар-дига чалинганлигидан зиғирча ҳам ҳижолатбўлмайдилар; улар, гўе рўзага қатъий риоя қилишдан, ғарибона ва евғон овқатдан, нафсня 'тийишдан одамларнинг озишини,. ихчамлашишини, одатда, соғлом-- лашишини, бордию тоблари қочгудек бўлса ҳам ҳар ҳолда, подагра дардига чалинмаслккларини (зеро, роҳибнинг поклиги ва шунинг-дек, бутун қамтарона турмуш тарзи ул дардни даф айлагай) ҳеч ким билмайдиям, тушунмайдиям деб ўйлашса керак. Улар муҳто ликда узоқ муддат бедор яшаш, ибодатда туриш, ўз жисмини қийноққа солиш .оқибатида кишининг ранги сомон, руҳи вайроа бўлишини, авлие Доминикда ҳам,

[1] С и е н а — Флоренциядан жануброқдаги шаҳарча. *(Тарж.)*

[2] Кум т у т и н и ш — христиан ва католик дини қавмларида туғилган чақа-
лоқни черковда чўқинтирган эркак ва аел — боланинг ота-онаеига кум ва кума,
боланинг ўзига эса чўқинтирган ота ва чўқинтирган она бўлиб, шу куида.)
эътиборан улар бу оилага гўе қариндошдек яқин бўлиб қолишади. *(Тарж.)*

авлие Францискда ҳам тўртта-дан жубба бўлмаганлигини, уларнинг ҳеч қачон қимматлн зарбоф либослар кийишмаганини, билъакс, энг одми дағал матодан тикил-ган жубба кийиб юришганини, эгниларидаги либослари ўзларина кўз-кўз қилиш учун эмас, балки совуқдан сақланиш учунгина хиз-мат қилишини ҳеч ким тушунмайди деб ўйлайдилар. Э, парварди-гор, ушбу ахлоқий иллатларни бартараф қилиб, ўз хайр-садақа-лари билан ўшал дин пешволарини боқиб етган, руҳий озуқага муҳтож авом бандалариигни имонини баркамол қил!

Алқисса, оғаий Ринальдонинг эски одати яна қўзий бошлади-ю, \ кумасининг қошига яна танда қўядиган бўлди. Вақт ўтиши билан у анча дағаллашган ва шилқимлиги қуюшқондан чиқа бошлаган эди. Раҳмдил аелнинг кўзига оғаий Ринальдо бу вақт ичида очи-либ кетгандай бўлиб туюлди, уидан ташқари, буидай қистовга му-дом дош беришга энди у ожизалик қиларди, шунга кўра, оғг»ий Ринальдо хиралик қилавериб, хонимни ҳеч ҳол-жонига қўймагач, хоним энг сўнгги чорани ишга солдиким, одатда, ен босишга роза бўлган аеллар бундай ҳолларда айнан шу йўлни тутадилар. «Сиз-га нима бўлди, оғаий Ринальдо?—деди донна Агнеса.—Роҳиблар ҳам шунақа иш билан шуғулланарканми?»

Оғаий Ринальдо ҳам.унга жавобан бундай деди: «Хоним! Агар жуббамни ечиб ташласам,—мен уни зум ўтмай ечгум,—сиз менинг роҳиб эмас, баайни жами эркак зоти янглиғ бир эркак эканлигим-га шоҳид бўлғайсиз».

' Подагра-ч,ек ва қўл бўғинларипи зирқиратиб-оғритаднгач '^^/ГИ одатда у жисмонин меҳнат билан шуғулланман, ку.чли таомларнн -«>ттасилI **куп** истеъмол -қилиш оқибатида вужудга нелади; халқда бу «бон касал» део **юрити-**лади. *(Тарж.)*

Донна Агнеса мийиғида кулиб қўйди. «Вой, шўрим, энди нима қилсам экан?—деб юборди у.—Ахир сиз билаи кум тутинган бўл-сак, аел киши ўз куми билан ҳам шунақа қилса бўларканми? Л жудаям одобсизлик бўлса керак, ҳа, ҳа, мен кўп кишилардан эшитганман, бу ишимиз гуноҳи азим бўлармиш^ агар шу томонп бўлмаганда, албатта кўнглингизни овлаган бўлардим».

Агар шундан ўзга асосиигиз бўлмаса, унда буни сиз томоп. килинган тентаклик деб. ҳисоблайман,—деб эътироз билдирди Ринальдо.—Мен буни гуноҳ эканлигини инкор этмайман, илло, парвардигор тавба қилган бандасининг бундан ҳам оғир гуноҳл ридан ўтади. Менга шуни айтинг: ўғлингиз учун ким қадрдонроқ — унинг чўқинтирган отаси бўлмиш менми еинки уни пуштикамарн билан еруғ жаҳонга келтирган эримгизми?» «Эрим»,—деб жавоб қилди донна Агнеса. . «Ори рост,— деди роҳиб. Хўш, эрингиз сиз билан етмайдими?.» «Албатта етади»,— дея жавоб берди донна Агнеса. «Бас, шундай экан,— деб давом этди роҳиб,— боз устига, ўғлингиз учун мен эрингизга нисбатан жуда олис қариндош эканлигини вътиборга олинадиган бўлса, унда мени ҳам сиз билан мулоқотда бўлишга ҳақим бор».

Донна Агнеса маптиқ илмидан сабоқ олмаган эди, тўғри, у би-рои далилга суяниши керак эди, албатта, шунинг учун ҳам у ро-ҳибнинг айтган гапига ,ишонди,—е эҳтимол, ўзипи ншонгандай килиб кўрсатгандир. «Сизнинг доно сўзларингизга қаидай эътироз билдириб бўлади?—деди у ва кум тутипишганига қарамай, роҳиб-иинг ҳожатини чиқармоқчи бўлди. Улар дарҳол ишга киришдилар, кум тутинганликлари уларнинг бир-бирлари билан учрашишига енгиллик туғдиргани ва ҳар қандай шубҳа-гумонларии даф қнл-гаилиги сабабли, улар кейинчалик ҳам яна бир неча маротаба уч-рашишди.

Илло, мана, кунларнинг бирида оғаий Ринальдо донна Агнеса--иинг ҳузурига келди ва бутуп уйда хоним билаи унинг дўпдиққи-на, дўмбоққина оқсочидан бўлак ҳеч ким йўқлигига ишонч ҳосил килгач, оқсочга ўз оғайнисини рўпара қилиб, бу қизга дуо ўқишни ўргатиб қўй, деб икковини чордоққа чиқариб юборди, ўзи эса, қў-лига ўғилчасини кўтарган донна Агнеса билан унинг хонасига кпр-ди, улар хонага киришган заҳоти, эшикпи ичидан беркитиб олиб, дпванга етишди-да, шўхлик қила бошлашди. Шўхлик айии авжи-га мингап бир пайтда бирдан хонимнинг эри уйга қайтиб келиб қолса бўладими; унинг уйга кирганини ҳеч ким пайқамади ҳам; эр хона эшиги олдига келиб, уни тақиллатди-да, хотинини ча-қирди.

«Вой, ўлдим!—деб пичирлади донна Агнеса эрининг овозидан таниб.—Эрим келди. Энди бизни нега бунчалик бир-биримизга один бўлиб қолганимиз сабабини пайқаб қолади».

Оғаий Ринальдо ечинган эди, аниқроғи—эгпида лозимдан бўлак ҳеч нимаси йўқ эди,—жуббаси билан жомасини ечиб қўйган эди. «Ҳақ гапирдингиз,—деди у.—Магар мен либосда бўлганимда эрди, бирон тадоригини кўрса бўларди, ва лекин сиз ҳозир эшикни

рчсангизу эрингиз мени ушбу қиефада кўрса, унда ҳеч қандай ьа/к-баҳопалар ннобатга ўтмагай».

Шу чог донна Агнесанинг миясига ажойиб фикр келди. «Қийи-1КШ1',—деди у,—кейин, кийиниб бўлишингиз билан ўғилчамни қў-лингизга кўтариб олинг-да, мен айтадиган гапларни диққат билан ринглангким, токим икковимизнинг гапимиз бир жойдан чиқсин, қолга'нипи менга қўйиб беринг».

Эр ҳамон эшикни тақиллатарди; " мана, ниҳоят хотин: «Мана, ҳозир! Кетяпман!—деб товуш берди ва ўрнидан туриб, ҳеч гай 'бўлмагандай эрининг олдига чиқди. «Вой, биласизми, эр,—дея жавраб кетди у,—кумимиз шу ердалар—уни худонинг ўзи етказди бизга: у бўлмаганда ўғилчамиздан айрилиб қолган эдик».

Бу гапларга лаққа ишонгап оқ кўнгил эр қотиб қолди. «Ие, нега ундай бўларкан?»—деди у.

«Вой, асти сўраманг, эр!—деб ганида давом этдй донна Агнеса. —Уғлимиз бирдан ҳушидан кетиб қилт эт'май қолди,—аввалига мен уни ўлиб қолди деб ўйладим, нима қилишпмнп, ўзимни қаеқ-қа уришимни билмай гарант бўлиб турган эдим, бахтимга шу ма-ҳал муҳтарам кумимиз оғаий Ринальдо* кириб келеалар бўладими, кирдилару дарҳол болани қўлларига олиб: «Кума! Уғлингизнинг ичидаги гижжаси юрагига хуруж қиляпти,— дедилар.— Одатда бундай дард ўлим билаи тугайди, илло, сиз қўрқманг: мен афсун ўқиб, гижжаларни даф қиламан. То ўғлингиз отдай бўлиб соғайиб жетм'агунча уйингиздан кетмайман» дедилар. Дуо ўқиб туриш учун сиз керак эдингиз, лекин оқсочимиз сизий қаердан қидиришни бил-мадп, шундан кейин кумимиз уйпмнзпинг эпг баланд ерида дуо ўқиб туришни ўз оғайнисидан илтимос қилди, биз бўлсак, бу хонага кирдик. Бу иримда боланинг онасидан бўлак ҳеч ким қатна-шиши мумкин эмас экан,— шунинг учунам, ҳеч ким бизга халал бермасин деб, хонага кириб ичидан беркитиб олган эдик. Уғилча-мизни кум ҳанузгача қўлида кўтариб турипти, то ошнаси томда дуо ўқишпи тугатмагуй'ча шундай ушлаб тураверса керак, лекин на-заримда хатар ўтди чоғи,—нсгаки боламиз ҳушига келиб кузини очди».

Лақма эр ҳамма гапга л.аққа ишонди; унинг қалбида ота-лик меҳри шунчалик кучли жўш ураетган эдики, хотинининг гап-Ларидаги елғонпи пайқамади ҳам. Кўнгли енгил тортиб, чуқур тин олдн в а деди: «Кириб боламизни қарай-чи>>.

«Вой, кира кўрмапг,—деди хотини,—бутун ишни расво қиласиз. шошмай туринг, олдии ўзим кириб карай,—агар мумкин бўлади-ган бўлса, сизий чақираман».

Оғаий Ринальдо ичкарида туриб бутун гапни эшитгап эди; у эр-хотин ўртасида бўлган суҳбат пайтида бамайлихотир кийимларини кийди, кийиниб бўлиб, ўзига оро бергач, болани қўлига кўтариб олди-да, қичқириб деди: «Ҳой, кума! Келган кумимиз шекиллп. а?»

«Ҳа, мепман, тақсирим»,—деб жавоб қилди овсар.

«Ундай бўлса кираверинг!»—деб қичқирди оғаий Ринальдо.

Овсар эр йчкарига кирди, шунда оғаий Ринальдо уйга бундай деди: «Мана ўғилчапгиз, энди у худонинг иноияти бпрла соппа-соғ,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

илло, бундан бир неча дақиқа муқаддам мен уни оқшомга қол жони узилади, деб ўйлаган эдим,, Энди сиз парвардигор эгамта шукрона сифатида, муборак падаримиз Амвросийнинг тасвири қаршисига болангизнинг бўйи баравар шам қўйишни буюринг,— зеро, шул табаррук зотнинг хизматлари туфайли тангри сизга бун-дай беқиес карам айлади».

Ҳамма гўдаклар сингари бу бола ҳам отасига кўзи тушиши билан унга қўл чўзиб талпина ва эркалана бошлади, ота бундан ийиб кетди ва кўзларига ғилт-ғилт еш тўлди, гўеки фарзандини гўр оғзидан тортиб олгандек, қўлига кўтариб олиб, ўпди, ундан кейин зса, кумига чақалоқйи дарддан фориғ қилгаии учун қуюқ миннат-дорчилик билдира бошлади. Бу орада оғаий Ринальдонинг ошнаси чордоқда оқсоч қизни дуо ўқишга камида тўрт маротаба ўргатиб бўлиб, кейин унга оқ тўқима ҳамен совға қилдиким, бу ҳамення уяинг ўзига бир роҳиба совға қилган эди, хуллас, роҳиб оқсочни шу'йўсинда ўз қавмлари сафига киритди; кейин у хотинини чақи-раетган овсар эрнинг овозини зшитиши билан оеқ учида чордоқ зи-касидан бир неча поғона пастга тушди-да, ҳамма гап эшитилади-ган, ҳамма нарса кўринадиган ерда турди. Кейин, иш ўнгидан кел-ганига қаноат ҳосил қилиб, пастга тушди ва хонага кириб келиб шундай деди: «Оғаий Ринальдо! Мен тўрт ракат дуони батамом ўқиб бўлдим»

«Чумчуқ сўйса ҳам қаесоб сўйсин экан,—деди унга жавобан оғаий Ринальдо,—лекин мен кумим келганида фақат икки дуони ўқиб улгурган эдим, илло, раҳмдил эгам ҳам сенинг, ҳам менинг тоат-ибодатларимиз эвазига мургак болага шифо ато этди».

Овсар эр энг нодир майлардан, ширинликлардан дастурхон ту-Зпшпи буюрди, кумига ва унинг ошнаси-га уларда йўқ кўп нарса-ларни тортик қилди, кейин иззат-икром билан кузатиб қўйди-да, ўша куннинг ўзидаеқ ўғилчасининг бўйи тенг келадиган шам буюртириб, уни бошқа шамлар қаторига, муборак зот Амвросий-иинг тасвири рўпарасига (илло, Миландаги Амвросийнинг эмас) осиб қўйишни буюрган экан.

4

Бир кун кечаси Тофано хотинини уйга киритмайди; хотин қанна ялиниб-елвормасин, у эшикни очишдан бош тортади; шунда хотин ўэини қудуққа ташлагандек қилиб кўрсатади, аслида эса, қудуққа харсанг тош ташлшЬ ди; буни эшитган Тофано уйдан отилиб чиқиб, қудуқ бошига югуради, ***хотин*** *эса, бу фурсатдан фойдаланиб, уйга киради ва эшикни занжирлаб олиб, эрини бутун маҳалла олдида' шарманда қилади*

Элиссанинг қиссаси тугаганини пайқаган қирол шу он Лаурет-тзга юзланиб, унинг ҳикоясини тинглашга ихтиер билдирди, мати-жада Лауретта вақтни пайсалга солиб ўтирмай, шундай ҳикоя кш:а бошлади:

— О, Амур! Сен нақадар қудратли, ҳийлагар ва заковатлисан! Қийин аҳволга тушиб қолган мухлисларингнинг мушкулини осон

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

кила олувчи сенинг дастуриламалларинг, кашфиетларинг ва ай-» арингни қайта тиклагап еки тиклашга қодир бўлган шундай мутафаккир ва шундай санъаткор узи. бўлганми е мавжудми? Хо-■лисанлилло айтганда, бошқа ҳар қандай илм ҳам сенинг илминг билан қиес қилинганда, унчалик устивор эмас дек туюладики, бу ҳол биз тцнглаган барча ҳикоялардан яққол сезилиб турибди. Бу фикримга илова ўлароқ, назокатли хонимлар, мен бир соддадил аелнинг (Амурнинг йўл-йўриғи билан албатта) қандай иайраиг ишлатгани ҳақида сўзлаб бермоқчиман.

Алқисса, Аренцода Тофано исмли бир бой яшаган эди. У монна
Гита деган соҳибжамол қизга уйланиб, ҳеч қандай сабабсиз бир-
дан рашк қила бошлади. Монна Гита бундан қаттиқ ранжиди,
аввалига, мени рашк қилишга қандай далилинг бор, деб бир неча
бор эрига дағдаға қилиб ҳам курди, илло, эр биронта бўлсин важ
кўрсатишга ожизлик қилиб, маза-матраси йўқ қуруқ гаплар билан
чекланиб қолаверди, бу ҳолдан жиғибийрони чиққан хотин бора-
бора тоқати тоқ бўлиб, шу қнлгаиингга, бошингга ҳақиқий рашк
дардини солмасам менам юрган эканман, деб кўнглига тугиб қўй-
ди. Шу атрофда монна Гитанинг кўнглига ўтирган бир ўктам йигит
турарди, шу йигитпинг/ ўзига шайдо бўлиб юрганиии пайқагаи
аел бегона кўзлардан хуфиена ноз-карашма қилиб, унга қочирик

гаплар ота бошлади. Ахири икковлари бир-бирлари билан ти би-
| ришиб, ниҳоят амалий -ишга утиш пайти келганида, ае бу
иш учун ҳам қулай восита қидириб топмоқчи бўлди. У эрииинг ярамас одатларидан бири майхўрлик экаилигини билиб, бу борада уни энди рағбатлантира бошлади ва аксар пайтларда ўзи унга май қуйиб берадиган бўлди. Орадан вақт ўтиши билан эр майга шу қадар ружу қўйиб кетдики, энди хотин ўзи учун зарур бў пайтда доим эрини ичириб қўйиб, ишини битираверадиган бўлди. Мана шундай найранг туфайли у ўз маҳбуби билан бир кун келиб, илк бор '.топишишди: у эрини ғирт маст қилиб, ухлатиб қўйди-да, ўзи ғизиллаганча йигит билан учрашгани кетди, ана шу кундаи эътиборан у ўз маҳбуби билан тез-тез ва бехавотир учрашиб турадиган бўлди. Бадмаст эрнинг бехавотир эканлигига қатъий ишонган хотин, бора-бора ўйнашини уйига бошлаб келишидан ҳам қўрқмай қўйди, баъзида эса, у ҳатто тонг отгунча йигитникида қолнб кетадиган бўлди, яхшиямки, йигитнинг уйи унча узоқ эмас эди. Ошиқ аел шу йўсинда иш кўриб, айшини суриб юравердй екин бадбахт эр, хотинининг ўзи ичмай, ҳадеб унга ичиришинл бир кун келиб сезиб қолди-ю, ахири бунинг боисигалушунди, яън« хотиним- бемалол яйраб ўйнаб олиш учун менга май ичириб ухлатиб қўяркап, деган фикр кўнглидан ўтди. У ўз фикрининг тўғр;:-лигини амалда синаб куриш мақсадида, кунлардан бир кун атайкн |га бир култум ҳам май олмади илло, кечқуруп уйига ғирт маст одамдай кириб келди. Хотипи унинг мастлигига ишониб, бошқа Ичирмасам ҳам бўлади, шуидоғам тирракдак қотиб ухлайди, деб ўйлаб, шоша-пиша уни тўшакка етқизди. Эр ўрингa■ етнши била;! хотин ўз одати бўйича, маҳбубининг қошига жўпаб қолди ва то яр.им кечагача ўша ерда қолнб кетди.

Эпдн гапии Тофанодаи эшитинг, у ХОТИНЙНИНГ үйдаи чиқиб кет-ганига ишопч ҳосил қилгач, ўрнидан турди, эшикни кчидап зан-жирлаб олиб, хотини келса, «мана энди шармандапг чиқди» де-моқчи бўлиб, уии дераза олдида туриб кута бошлади. То хотини қайтиб келгунча у шу алфозда дераза оддидан нари жилмай тур; -ворди, мана ниҳоят, **хотин** келиб, эшикнинг ичидан запжирлаб олинганини пайқади ва бу ҳолдан кўнгли ғаш тортиб, зора очилса, доган мақсадда эшикни азза-базза итара бошлади. Тофано бир оз фурсат хотинйнинг хатти-ҳаракатини кузатиб туриб, кейин унга шундай деб қичқирди: «Бу чиранишларингдан наф йўқ, хотин,— барибир уйга киролмайсан! Қаекдан келгап бўлсапг ўша еққа ке-тавер эпдн. То қариндош-уруғларингу қўни-қўшнилар олдида сени шармаида қилмагунумча уйга қадам босмайсан, гап шу!»

Хотин, эшикни оча қол, деб эрига худонинг зорини қилиб ялин-ди, меп сен ўйлаган ердамас, қўшни хотииникида гурунглашиб ўтирган эдим: кечаси узун бўлди, ухлаб тонг оттириб бўлмайди. **0)?p** ўзим уйда зерикканимдан чақчақлашгани чиқувдим, деб елвор-са ҳам, бу гаплар эрига таъсир қилмади; шаҳар аҳлинпг бу мо-жародан ҳали хабари йўқ эди, аммо ўзини ҳам, хотинини ҳам бутун Арецдо шаҳрига шарманда қилмагунча овсар эрнинг кўнгли таскин топмайдпганга ўхшарди.

Ниҳоят хотин, бу ялиниб-елворишларининг ҳаммаси деворг-а ғапирган билан баробар эканлигини тушуниб, энди дўқ-пўписа -қн-ла бошлади. «Агар эшикни очмасанг, сени хонавайрон қиламан»,— •оди у эрига.

«Хўш, қўлингдан нима келарди?» — деди Тофано. Бу орада хотин цшқ худоси—Амурнинг мадади билан хнйл-э ҳушер тортган эди.

«Мен ноҳақ бйдномликка бардош бера олмайман,— деди у, ҳо-зир ўзимни ҳув аиови қудуққа ташлайман, кейин менинг жасаднм-ни топишганида, ҳамма айбни сенга тўнкашади,— маст бўлиб келиб хотинингни сен қудуққа ташлаб юборгансан, деб сендаи кўришади. Оқибат, бутун мол-давлатингдан воз кечиб, бу ердаи бош олиб чиқиб кетншингга, мусофир юртларда саргардон бўлиб яш'ашишта тўғри келади, акс ҳолда, менинг қотилим сифатида сени қатл этишади, рост-да, қотилим бўлмай ким бўлардинг?»

Тофано хотинйнинг бу таҳдидларини эшитиб ҳам ўзияинг аҳ-•моқона ниятидан воз кечмади. Шунда хотини унга бундай деди: «Бўпти бўлмаса, мен бунақа аламга бардош бера олмайман. Сени худога солдим! Илое, кўз ешларимнинг уволи тутсиН сени».

Шу сўзлардан кейин у қудуқ томоига қараб юра бошлади, тун зим-зие бўлганлигидан, у қудуқ епида етган битта ҳарсангни кўта-риб: «Э худо, ўзинг кечир!»— деб чинқирди-да, уни қудуққа ташлаб юборди. Харсанг сувга шалоплаб тушди. Тофано сувнинг шалопла-ганини эшитиб, хотиним ростдап ўзини қудуққа ташлади-ев, деб ўйлаб уйдан югуриб чиқди ва хотинини қутқариш учуй қудуқ бо-шига югурди. Хотин эса, бу пайтда эшик епида биқиннб турган эди, у эрининг остонадан ҳатлаб ташқарига чиқиши билан, лип **этиб** уйга кириб, эшикнинг ичидан занжирлаб олди-да, ўзи дераза-

олдига бориб эрига қичқирди: Ҳайит ўтгандаи кейин хинани ҳожа-ти қол м а йди!»

Тофано хотинидан мот бўлганини тушуниб, эшик томон югурди, лекин эшик занжир эди,—шундан кейин у эшикни оч деб хотинига-едвора бошлади.

Боя ташқарида паст овоз билан гапирган хотини энди бутун кўчани бошига кўтариб шанғиллай кетди. «Бадмас мақлуқ!—деб чийилларди у.—Бугун уйга кириб бўпсан! Ҳиқилдоғимга келди се-ниш бў бебошликларинг. Мана энди, қанақа одамлигингнн, уйинг-га қай маҳалда келишингни ҳамма кўриб қўйсип».

Тофанонинг хуноби чиқиб. у ҳам бақира ва сўкина бошлади. Бу даҳанаки жангдан теварак-атрофдаги қўии-қўшнилар уйғониб ке-тишиб, ўз деразалари олдига югуриб "бордилар ва эр-хотиндан бу можарониig боисини сўрадилар.

Шунда хотин айюҳаннос солнб жаврай кетди: «Ҳаммасига шу яшшамагур эрим сабабчи. Худонинг бергаи купи кечқурун уйга маст бўлиб келади, бордию қовоқхонада ухлаб қолса, унда мана" шупақа, ярим кечада келади. Шунча чидадим, қанча тергадим— ҳеч ғапнм кор қилмади, сабр қилавериб, тоқатим тоқ бўлди—зора-мера иисофга келиб одам бўлса».

Овсар Тофано ҳам бўлган воқеапн одамларга изоҳларкан, хоти-нига дағдаға қиэта бошлади.

Хотини эса, шанғиллаб қўшпиларга бундай дерди: «Ана, энди ўзинглар икрор бўлгандирсизлар бунинг қанақа одамлигига? Бор-ди-ю, у уйда бўлганда, нима деб ўйлардинглар? Азбаройи худо,-унинг гапларига ишонган бўлардинглар! Эримни'нг қанчалик ҳуш-ср эканлигини ўзипгиз кўриб турибсиз: қилғиликни ўзи қилиб қўй-иб энди бутунлай менга ағдармоқчи. Боя кудуққа бир нимаин ташлаб юборди—мени қўрқитмоқчи бўлди. Э худо, буидан кўра ўзини кудуққа ташлаб чўкиб кета қолса яхши бўларди,—ўзиям бир меш май ичганга ўхшайди, кудуққа тушса, ичидаги май сув билан чапишиб, бир оз ҳушер тортармиди!»

Эркагу аел ҳамма қўшнилар Тофанони койий бошлади: улар бутун айбнн унга қўйишиб, хотинингга туҳмат қиляпсан, деб ури-шиб беришди. Бу жанжалнинг овозаси оғиздан-оғизга ўтиб, бир зум-да хотиннинг қариндошлари қулоғига етиб борди. Улар шу заҳотиеқ гурра епирилиб келишди, қарашса, ҳамма уйларнинг деразаларн-Дан қўшнилар қараб туришибди, нима бўлганини ундан-бундан сўраб-суриштиришди. Кейин, Тофанога ташланишиб, унинг қон чиқмайдиган ерига роса муштлашди, сўнг тўппа-тўғри уйига бос-тириб ^киришди; хотиннинг бутун мол-бисотларини кўтариб чиқиш-ди, кейин, ҳали бу сенга ҳолва, деб Тофанога пўписа қилишди-да, хотинини олиб, уйларига жўнаб кетишди. Тофано ўзининг алдан-гани ва рашкнинг оқибати яхшиликка олиб бормаслигини тушуп-ди, натижада у хотинини жуда бошқачасига яхши кўрганлиги учун ер-дўстларини ўртага қўйиб ярашмоқчи бўлди, дўстлари ҳам унга астойдил кўмаклашишди. Тофано бошқа маҳал ра'шк қилмас-**ликка** сўз берди, хотинйнинг кўнгли тусаган ишни қилишига, (фа-Қат Тофано пайқамаса бўлгани) имкон берншини айтди, ана шун-

дай кейин, .хотини ўз хоҳищи билан яна уйига қайтиб. келибди. Аҳмоқнинг муросага келиши—бешбаттар шарманда бўлиши.^ дей-дилар. Яшасин севги, йўқ бўлснн пул!

. .5 •

Бир рашкчи одам тақводор рохиб қиефасига кириб, ўз хотинининг тавба-сини тинглайди, хотини тавба-тазарру пайтида, бир тақводор зотни яхши кўришини ва ҳар куни тупни ўшал зот билан бирга ўтказишини баен қи-лади; рашкчи эр кечаси уйи остонасида биқиниб ту риб, такводор зот не пойлайди, аммо бу маҳалда хотинининг махбуби, унинг таклифиги кўр>, томдан ошиб тушиб, бутун" тунни аелнинг қўйнида ўтказади

Лауретта ўз ҳикоясини тугатгач, бутун жамоа, аелнинг тўғри иш қилганини, ўша ярамас рашкчи эрнинг додини бериб, ажаб қилганини эътироф эта бошлади, лекин шу чоғ қирол фурсатни га-нимат билиб, Фьяметтага юзланди ва ғоятда зўр эҳтиром билан унга ўз ҳикоясини бошлашни таклнф қилди, Фьяметта хам қирол-нинг хоҳишини бажо айлаб, ҳикоясини шундай бошлади:

— Машҳура хонимлар! Б.ундан олдинги қисса, мени яна бир рашкчи эр ҳақида ҳикоя қилишга ундаяпти; зеро, мен рашкчи эр-ларини, алалхусус, ҳеч бир важсиз рашк қилувчи эрларни лақил-латган хотинларни тўла-тўкис маъқуллайман. Агарки, қонунларпн жорий этувчилар ҳамма нарсани олдиндан кўра олганда эдилар, | фикри ожизимча, улар бундай ҳолларда, ўзини муҳофаза қилшп мақсадида ўзгага зиен етказ.увчи ҳар қандай шахс учун .қандай жазо белгиласалар, хотинлар учун ҳам айнан шундай жазотаъсис 'этган бўлур эдилар, зеро, рашкчи эрлар навжувон ■хотинларига \ қарши евуз'ниятда бўлиб, уларни ажалидан беш кун олдин ўлдм-радилар. Хотинлари ҳафтанинг бошидан охиригача тўрт девор ; ичида қамалиб ўтирадилар, оила ва рўзғор ишлари билан машғул ! бўладилар, аксипча, байрам ва ҳорди.қ кунлари жамики саҳоват-. ли, кишидар сингарн улар.ҳдм вақтичоғлик килгилари, дам олгн-лари, ўйнаб-кулгиларн келадн,— ахир дсҳқонлар ҳам, шаҳарлкк ;косиблар ҳам, судьялар ҳам дам оладиларким, парвардигор эгам-• нинг бизга амри шундай, зеро, унинг ўзи олти кунда дунени яратиб, с.ттинчи куни дам олган эди, илоҳий ва дуневий қонунлар ҳам п ' пардигорга ҳамду сано ўқиб, жамиятнинг бахт-саодатини кўзла">, ;меҳнат кунлари ҳамда махеус ҳордиқ кунлари жорий қилганлар. ■ Рашкчи эрларга бу ҳам мақбул эмас; барча учун қувончли ҳисоб- л а н г а н кунлар уларнинг хотинлари учун айниқса мунгли ва ма-пақкатлидир, негаки бундай кунларда рашкчи эрлар назоратин янада кучайтириб, шўрлик хотинларни етти девор — ичида сақлаГ:-дилар. Бу ҳолнинг нақадар оғир азоб эканлигини фақат ўз бошидан кечирган бечора аеллар билишади. Шунинг учун ҳам м (Қ^тъий таедиқлаб айтаманким, ўз хотинини ҳеч қандай асос ва |далилсиз рашк қилган эрини ҳар хил кўйга солиб аҳмоқ қнлп;.! / хотин, таънага эмас, фақат мақтовга сазовордир.

-Алқисса, Румийи шаҳрида бир савдогар яшарди, унинг жуда кўп ер-суви, беҳисоб ақчаси ва соҳибжамол хотини бўлиб, шу хотинини беҳад даражада рашк қиларди. Бундай қилиши учун унда фақат биттагина сабаб бор эди: у хотинини жонидан ортиқ яхши кўрар, унинг ҳусн-жамолига маҳлие бўлиб юрар, хотинининг, эрига, яъни унга еқиш учун не-не қилиқлар, пардоз-андозлар қила- ■ етганини кузатарди; баски, шундай экан,— деб мулоҳаза қилар; эр ўзича,— демак, хотинимни бошқалар ҳам яхши кўради, унинг ҳуснига маҳлие бўлади, чунки хотиним ҳаммага еқйшни истайди. Бундай фикр фақат нодон ва калтабин одамдан чиқиши адумкин. Бора-бора эрнинг рашки ортиб, хотинининг ҳар бир қўйган қада-мини'кузатадиган ва уни тўрт девор ичида сақлайдиган бўлдиким, турма нозирлари, ҳатто ўлимга маҳкум этилган маҳбусларни ҳам бу рашкчи эр хотинини кузатганчалик ҳушерлик билан кузатишма- | тан бўлса керак. Хотиннинг на тўй-ҳашамларга, на хешлариникида бўладиган оилавий маросимларга, на черковга боришга ҳақи бор эди, у наинки уйдан чиқишга, ҳаттоки деразадан кўчага қарашга ҳам журъат эта олмаеди; хуллас, унинг турмуши жуда оғир эди, у ўзини Гуноҳкор деб ҳисобламас, шунга кўра, чеккан азоби янада машаққатлироқ туюларди.

Ниҳоят эрининг муттасил ва ноҳақ ғиш-ғиш қилаверганидан тоқати тоқ бўлган аел, бир илож қилиб, унинг қуруқ гумонларига далил ахтариб, рашкчи эрини феълига яраша тақдирламоқчи бў- : лади, ана шундагина зримнинг таъна-маломатларини эшитиш алам қилмайди, деб ўйлади. Дераза олдига бориш унга ман этилган эди; бинобарин,*унинг ҳусн-жамолига маҳлие бўлган ўтган-кетган-лардан биронтасиг'а сиз менга еқасиз, дегаидек имо-ишора қилиш учун унда имкон йўқ эди ва лекин аел, ўзи истиқомат қилиб тур-ган шу уйда бир ўктам, ҳушсурат йигитнинг унга дсвор-дармиен қўшни бўлиб яшашини яхши биларди, шунга кўра, у агар деворда ўшал йигитнинг хонасига мўралаб бўладиган бирон та тирқиш то-пилгудек бўлса, то йигитга кўзи тушмагунча ўшал тирқишдан кўз узмасликка, уни кўргач эса, у билан гап қотишишга, башарти йи-гитда ўзига майл уйғота олса, уни ўз муҳаббати билан бахтиер қилишга, кейин эса, баъзан-баъзан у билан учрашиб туришга ва ■ҳеч бўлмаса шу эрмаги билан ўзининг диққинафас ҳаетига пича-гина бўлсин, қувноқлик бағишлашга аҳд қилди, кейин, бора-бора шояд эрим инсофга келеа-ю, телба-тескари фикрларини бошидан соқит қилса, деб ўйлади. Кунларнинг бирил,а аел, эрининг уйда йўқлигидан фойдаланиб, деворга тикилганча узоқ вақт уй ичида юрди ва^ ниҳоят, бирдан деворнинг еруг тушмайдиган бир ерида ҳосил бўлган тирқишга кўзи тушди. Аел шу тирқишдан мўралай бошлади — гарчи, деярли ҳеч нарса кўринмаетган бўлса ҳам у барибир деворнинг нариги томони хона эканлигини аниқлади, шунда у:^«Қанийди, бу Филиппонинг (йигитнинг исми шундай эди); хонаси була қолса, унда ишнинг ярми битдн деб ҳисобласа бўлар-Ди», деб ўйлади. У ўзи билан сирдош бўлган оқсочига ҳамма нарсани суриштириб билишни буюрди — кейин билса, тирқишдан кўч риниб турган хона йигитнинг етоқхонаеи экан. Шу-шу бўлди-ю^

аел бу тирқншдан буткул нари кетмай қўпдн; у йигитнинг оеқ го-вушларинн эшитса, тирқишга май.да тош е бугдой поясинй гйқар-дй — хуллас, у бора-бора навжувон йигитнинг эътибарини. ўзига тортишга муяссар бўлдиким. йигит ҳам: «бу нима экан, узи», келиб тирқишдан қаради. Шу чог аел оҳиста овоз билан йигитнинг номшш айтиб чақирди,— йпг.ит ҳам унинг овозинн таниб, унга жавоб қилди; мана шундан кейин бу қўлай фурсатдан фойдалап-ган аел тўрт оғиз сўз билан йигитга ўз ҳасратини тўкиб солди. Йигит ҳам буни эшитиб суюниб кстди; у азза-базза ҳаракат қилиб тирқишни ўз томонидан кўзга та.шланмайдиган қилиб, бир оз кен-гайтирди. Энди улар шу туйнук орқали бот-бот суҳбатлашишар, ҳаттоки бир-бирларининг. қўлларини хам сиқишарди-ю, илло, буп-дан нарига ўта олмасдилар— зеро, рашкчи эрпннг қатъий назора-ти уларнипг йўлига ғов бўлиб турарди.

, Улуғ айем — Рождество байрами яқинлашиб келаетган эди, шу важдан хотин, байрам куни черковга бориб, христианлар таомн-лига кўра тавба-тазарру қилишга эрпдан ижозат сўрай бошлади. «Тавба-тазарру қилиш ссига нима учун керак бўлиб қолди? Қандай гуноҳ қилгансан?»— деб сўради рашкчи эр.

«Вой, нега гуиоҳнм бўлмас экан?—деб эътироз билдирди хоти-ни.— Нима, тўрт девор орасига қамаб қўйганинг билан мсн бс-қу-сур бўлиб қолибман-да, еенннгча? Йўқ, ўзпнг жудаям яхши била-санки, ҳамма одамла.р спнгари, менинг ҳа.м ўзимга яраша гуноҳларим бор, лекин уларни ссига айтмайман, чунки сен гуно-ҳимдан ўтадиган роҳиб эмассан».

Рашкчи эрнинг кўнглида шубҳа уйғондн; у хотинининг гуноҳи нимадан иборат эканлип.пш албатта билиб олмо.қчи бўлиб, буни қандай баждриш йўлини топиб қўйди-да, хотинига: майли, тавба-тазарру қилишингга ижозат бераман, илло, шартим бор, сен кўш-ллнг тўсаган черковда эмас, балки фақат ўзимизнинг маҳалла ибодатхонасида тавба қиласан,. деди, боргандаям, эртароқ бориб, е пирнинг ўзига, е бўлмаса, пир тайин қилган руҳонийга — хуллас, шу икковидан бирига тавбангни айтасану ибодат тугаши билан дарҳол уйга қайтиб келасан, деб тайинлади. Хотин эрининг нияти-ни деярли тўла тушунган эди, шунпнг учун у билан ортиқ можаро талашмасликка аҳд қилди.

Улуғ айем куни эрталаб у барвақт ўрнидап туриб ясанди-да, эри тайиплагапидек, маҳалла черковига йўл олди. Бадрашк эр ҳам жуда эрта турдп ва хот-инидап олдинроқ ўша черковга етпб борди.У пир билан муроса қилиб, шоша-пиша эгиига. кулоҳдор руҳонийларнинг жуббасини кийди-да, кулоҳни кўзигача тущирк*» олди ва клиросга[1] бориб ўтирди. Бу пайт унинг хотини черковга кириб келиб, пирпи сўради. Пир аелнипг қошига чиқди ва унинг тавба қилмоқчи бўлганини эшитиб, ўзинипг банд эканлигини айтди-да, қошингизга роҳнблардан бирontасини юбораман, деб

[1] Клир.ос.— христиан черковида, йегфобннвд шеки енидаги муио>кот ук*(й-днгаилар ушралигап жой. *(Тарж.)*

ваъда қилиб, ичкари кириб кетди ва аелнинг ҳузурига унинг шўрпешона рашкчи эрпнп чиқариб юборди. Эр хотинининг олдн-га улуғвор қиефада чиқиб келди, гарчи куп ҳали унчалик ериш-маган бўлса ҳам у эҳтиет юзасидан кулоҳни кўзигача туширпб олган эди ва лекин шунга қарамай, хотин бир қарашдаеқ эрипи таниди,— «Яхшиямки бадрашк эримнинг миясига жубба кийиб, руҳоний бўлиш келипти!—деб ўйлади аел.— Ҳап санимп, ана -м1ди мендан кўрадиганипгпи кўрасан: ўзинг пиширган ошни ўзиигга едирмасамми». Хотин эрпни танимаганга солди ўзини па унинг қаршисида тиз чўкди. Мўътабар рашкчи, тили айланишн қийин бўлсин учун оғзига бир нечта тош ташлаб олган эди — шунга кўра, энди хотиним менинг талаффузимдан ҳам таний ол-майди, деб кўиглидан ўтказди, ташқи қиефасидан-ку, уни ҳеч ким таний олмаслигига мутлақо ишончи комил эди: у шунчалик ўзгариб кетган эдики, хотиним ўлганда ҳам мени тапш"1 олмайди, деб ўзига-ўзи таскип берарди. Хотин тавбапипг бошида, ўзинипг эри борлигини, лекин бир руҳонийии севиб қолганини, ўша руҳо-ний худопинг бергап куни тунни у билан ўтказишини баси қилди.

Бу сўзлар бадрашк эрнинг юрагига наштардек сапчилди; у жзҳл устида, ўрнидан туриб чиқиб кетгап ҳам бўларди-ю, лекин бу шармапдаликнинг тафсилотиии жудаям билгиси келиб, ғаза-бини зўр-базўр боеди ва хотинидап сўради: «Ие? Ҳали эрингиз сиз билан турмайдими?»

«Бирга туради, тақенрим»,— деб жавоб қилди хотин.

«Ундай ҳолда, қандай қилиб руҳоний сиз билан тунашнинг 'уддасидан чиқмоқда?»—деб сўради рашкчи эр.

«Қандай уҳдасидан чиқаетгапига ўзим ҳам тушуна олмаймап, тақсирим,— деб жавоб қилди хотин,— лекин бутуи уйда бирон-та ҳам мустаҳкам танбалаигап, заижирланган, қулфлаиган би-"ронта ҳам эшик йўққи у қўл учини теккизганда очилмай қолган бўлсин. Руҳоний отанинг айтишича, у менинг хонам эшигига Яқиплашганида қандайдир бир дуо ўқирканкн, у дуодан эрим шу заҳотиеқ донг қотиб ухлаб қоларкан. Кейин, эрим пинакка кетди 'дегунча у эшигймни очиб енимга кириб келади-да,тотонг отгунча меи билан булади. Ҳали шу маҳалгача бирон марта ҳам унинг дуоси ил^обат бўлмага^ кеча бўлгани йўқ».

«Бу қилмишингиз бадкорлик-ку, хопим,—деди рашкчи эр,— 'сиз дарҳол бунга барҳам бермоғингиз лозим».

«Қўлимдан келмас-ов, тақсирим,—деди хотин,— негаки, меи уни жудаям яхши кўраман!»

«Ундай бўлса, гуноҳиигиздан ўтмайман»,— деб юборди рашкчи эр.

«Шўрим қуриди,— деди хотин.—Биламаи, тавба-тазарру пай-'тйда елғон сўзлаб бўлмайди. Агарда бу туноҳ ишни тарк этиш-га ўзимни қодир деб ҳис қилганимда, сизга оҳиғини айтардим-Цўярдим».

- «Сизга астойдил таассуф- қиламап, хоиим,— деди рашкчи эр.— Бунақада, муқаррар, "руҳингизни ггоймол қилажаксиз. Илло,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

мен уз томопимдан сиз учун қулимдап келган ҳамма ишниқи-[шга урипгайман, шахсан сиз, учун айниқса. кўпроқ ибодат қи~ ламан— шояд ўқиган дуоларимдан сизга иаф тегса. Вақт-вақти билан қошингизга ўз дастеримни юбориб тураман— сиз дуоларимдан қанчалик наф тегаетганини шу бола орқали менга айтиб турасиз: агар кор қилаетган бўлса, биз яна бисерроқ дуо қила-жакмиз».

«Вой, асти юбора кўрманг ҳеч кимни, тақсирим!—деди хотин.— Эрим ўлгудек рашкчи, агар олдимга б-иров келганини се-зиб қолса борми, албатта, бирон шум ният билан келган, деб миясига қуйиб оладики, кейин минг уринганингиз билан бу фикр-ии унинг калласидан чиқариб ташлай олмайсизу эрим ўша ода-мнигизни. нуқул пеш қилавериб, бир йилг.ача менга кун бер-майди».

«Ҳеч азият чекманг, хоним,— деб эътироз билдирди рашкчи эр.— Мен шундай иш тутгайманким, бу борада эрингиздан бир . ОҒЙЗ ҳам таъна сўзи эшитмагайсиз».

«Ундай бўлса, розиман»,—деди хотин. У тавба қилиб, гуноҳ-ларини ювгач, ўрнидан турди, сўнг ибодатга қатнашди.

Рашкчи эр ўзининг аянчли қисматидан ўкиниб, оғир хўрси-ниб қўйди ва жуббаии ечиб уйи томон йўл оларкан, йўл-йўлакай паққос хотиинии роҳибнинг қўйнида етгаии устига қандай бости-риб кириши, кейин икковларининг қандай додиии беришиҳақи-да ўйлаб борди. Хотин черковдан қайтиб келиб, эрининг авзойи-га бир қарашдаеқ унинг таъбини тирриқ қилганини сезди; эр эса, бугун қандай найранг қилганини, шунипгдек, ўз кўнглида, билиб олдим, деб ўйлагап-парсаларини, хотинидан сир туги шга астой-дил урина бошлади.

У руҳоний ошиқни тунда куча эшик олдида пойлашга қарор қилди ва.'хотинига бундай деди: «Бугун кечлнк овқатга меии кут-ма, кечаси ҳам келмайман. Куча эщикниям, даҳлиз эшигини ҳам, ўз "хонангнннг эшигини ҳам ячвдан яхшилаб беркигиб олгин-да, агар ухлагинг келса -— етиб ухлайвер; ■ «Майли»,— деди хотини.

Кейин у пайт й-ойлаб туриб, девор тирқишига яқнн борди-да, олдиндан келишиб қўйилган шартли овоз билан йигитни чақирдп; Филиппо ҳам бу овозни эшитиб, дарҳол туй-нук олдига келди. Ает ўзининг эрталабки саргузаштларини, шунингдек, уйга келган;;.:; эрининг айтган гапларини Филиппога бир бошдан сўзлаб берди. «Лекин эрим ҳеч қаеққа кетмайди,— бунга ишончим комил,—деди аел,— аксинча, эшик тагида пойлоқчилик қилади, бинобарин, агар мен билан ҳамхона бўлиш ниятинг бўлса, уйимга томдан тушиб кел».

«Худди айтганингиздек қиламан, хоним»,— деди завқланиб кет-ган йигит.

Қоронғи тушиши билан рашкчи эр қўлига милтиғини олиб, вақт-соати етгунча пастки қаватдаги хоналардан бирида биқинпб ўтирди, хотини эса, бу пайт ҳамма эшикларни яхшилаб беркитн' ни буюрдн, зинага чиқадиган эшикни-ку — рашкчи эри тунда чиқа

олмасин учун — айниқса, пухта беркитишни буюрди, бу аснода ни-[иг ҳам қулай пайт пойлаб, ниҳоятда эҳтиеткорлик билан том
хонимнинг хонасига ўтди, шу заҳотиеқ улар тўшакка етйш-тонг отгунча бир-бирларнга лаззат ва роҳат бахш этиб чикишди, тонг ериша бошлаганда бўлса, йигит яна ўз уйига чиқиб кет'ди. Бу орада рашкчи эр, деярли бутун тун эшик олдида туриб, кўлида қурол билан ошиқ руҳопийни пойлаб чиқди; тонг ғира-ши-р'а ериша бошлагач эса, кечаси билан пойлоқчилик қилиб силласи қуриган, қорни очган, совуқдан дилдираган эр, бедор турйшга ортиқ мажоли қолмай, шу пастки хоналардан бирида етиб ухлаб қолди. У эрталабки соат олтиларда ўрнидан турди, бу пайт эндч куча эшик очиб қўйилган эди, эр ўзини гўе ҳозиргина бошқа ердан чарчаб келгандай тутиб, овқатга ташланди. Бир оз вақтдан кейин эса, у бир болани топиб, уни кеча черковда хотинининг тавбасини қабул қилган руҳоний отанинг дастери сифатида бека олдига чиқариб юбораркан, уидан, ўзингизга маълум бўлган шахс бугун енингизда бўлдими. деб сўрашни буюрди. Хотин бу элчи боланинг" кимлигини дарров пайқади; шунга кўра: «Бугун тунда ул шахс келмади,— дея жавоб қилди у болага,— агар бундан буеқ ҳам шунақа қиладиган бўлса, гарчи уни сира-сира хаелимдан чика^ [и йетамасам ҳам шу-бебурдлиги учун бутунлай унутиб юбора-ман».

Бундан кейин нималар бўлганиии гапириб ўтириш шартмикин? Рашкчи эр хотинининг ўйнашини пойлаб яна жуда кўп тунларнн. эшик олдида бедор ўтказди, хотини бўлса, бу пайтда ўз маҳбуби билан кўнгилхушлик қиларкан, бу лазиз тунларнинг бир онини ҳам чиқитга чиқармасликка ҳаракат қилди. Оқибат, сабр косаси тўлган бадрашк эр кунлардан бир кун хотинига ўқрайиб қа-раб: «Улуғ айем купи тавба-тазарру пайтида руҳоний отага нима-ларни гапирган эдинг?» — деб сўраб қолди. Шуида хотини: «Айтмайман — чунки бу ҳам гуноҳ, ҳам уят»,— деб жавоб канта рди.

«Бешарм хотин!—деб чийиллай бошлади рашкчи эр.— Сен учун қанчалик кўнгилсиз ҳол бўлса ҳам энди сирни очаман: ўшан-да руҳоний отага нималар деганингни мен биламан, лекин мен, ўзининг дуою афсунлари туфайли ҳар кеча сенинг қўйнингда етиш-га сазовср бўлган суюкли маҳбубинг — ўша руҳонийнинг кимлигини аниқ билмоқчиман! Галир, бўлмаса ичак-човоғингни ағдариб ташлайман!»

Хотини ҳеч қандай руҳонийни севмаслигини айтди.

«Нима?»—деб дағдаға қилди рашкчи эр.— Сен тавба пайгида фалон, писмадон гапларни айтмабмидинг?»

«Афтидан, тавбамни тинглаган руҳоний ота ҳамма бўлган гапларни бутун тафсилоти билан сенга сўзлаб берганга ўхшайди,— бу Гаплардан, гўе тавба-тазарру пайтида ўзинг ўша ўртада туриб олиб ешитиб олгандайсан»—деди хотини.— Ҳа, мен бунга иқрор бўлган-дим».

«Гапир бўлмаса, ким ўша руҳоний?—деб дағдаға қилди рашкчи эр.?» Гапир тезроқЬ

Хотини жилмайиб қўйди. «Гул хотинлар уз доно эрларининг ўрнидан ип ўтказиб олиб, лақиллатиб юрйшса, менга жуда ўуш еқади,— деди аел.— Ваҳоланки, сени доно деб'бўлмайди,— сен бе-сабаб рашк кила бошлаган куниигдан бошлаб, бутун ақлипг бир ерингдан кетпб бўлган. Сен қанчалик аҳмоқ, канналик тўпрри бўлсанг, менинг обрўйимга ҳам шунча куп путур етади. Наҳотки, сен, эржон, менинг жисмий кўзларимни худди ўзингнинг руҳий кўзларпнг сингари сўқир деб ўйласанг? Йўқ, менинг кўзларим кур эмас. Мен бир қарашдаеқ тавбамни қабул қилаетган руҳонпй отэ-нинг кимлпгини билиб олган эдим, мен сени ўша заҳоти танувдим, лекин ўшанда мен, сендан аччиғим чнқиб, ўзинг пиширган ошни ўзингга ичиришга аҳд қилувдим. Ичирдпм ҳам. Агарда сен, ўзинг ўйлагандек, чинданам ақлли одам бўлганингда эди, вафодор хотинннгнинг сирларини билиб олиш учун бундай усулнн қўллаш ўрннга, кунглингдаги аҳмоқона шубҳаларни бартараф қилишга уринган бўлардинг, хотинннгнинг сенга рост гапирганини ва унинг гапларида сени бадном қилувчи ҳеч нарса йўқлигини фаҳмлаб олган бўлардинг. Мен сенга бир руҳонийни севаман, деб айтгандим, ахир ўша маҳал сен жубба кийиб руҳоний бўлиб олган эднпг-ку. Демак, бундан чиқди, мен сени севар эканман, аслида-ку, менинг севгимга арзимайсан ҳам. Ушанда мен, агар у мен билан етишни ихтиер қилса, биронта ҳам эшик унинг йўлига ғов була олмайди, дегандим. Хўш, менинг олдимга кирмоқчи бўлганингда, бир марта бўлсин, биронта эшикнинг берк бўлганини кўрганмисан? Яна, руҳоний ота бутун туннп мен билан ўтказади, деб айтгандим. Қани. айт-чи, менинг хонамда бирон марта бўлсин етмаган кечанг борми? Фақат, черков дастерини олдимга юбормасингдан олдинги кечада уйда тунамадинг» холос, мен ҳам ўшанда дастер- болага, руҳоний ота бугун енимга келмади, деб тўғрисини айтгандим. Фақат рашк оқибатида кўр бўлиб қолган, эенни йўқотган овсар одамгина бу гапларга тушунмаслиги мум'кин. Сен кечалари куча эшик олдида қўриқчилик қилиб турдинг, лекин бошқа жойда овқатландим, ўша ерда тунаб қолдим, деб мени ишонтирмоқчи бўлдинг! Агар сирру аеропнгдан худди мен сингари огоҳ бўлган одамлар кўзи олдида шарманда бўлишни истамасанг, кўзингни оч, ҳушингни йиғиб олV менинг орқамдан изма-из юрма. Мободо, сенга хиенат қилкшии кўнглим тусагудек бўлса, иккита эмас, юзта кўзинг бўлганда ҳам азбаройи худо, ўша кўзларингни шамғалат қилиб, шунақа ҳунар-лар кўрсатардимки, нима қилганимнп икки дунеда ҳам пайқама-ган бўлардинг».

Хотинимнинг сирини жуда усталик билан билиб олдим, деб ўй-лаб юрган ношуд рашкчи эр, бу гаплардан кейин, ўзининг аҳмоқ бўлиб қолганинн тушунди. У хотинига ҳеч нима деб жавоб қилма-ди ва хотиним.ақлли, яхшй хотин экан, деган хулосага келиб, айнн энди рашк қилиши лозим бўлган пайтда уни рашк қилмай қўйди, ҳолбуки унинг рашк қилиши учун хотини томонидан ҳеч важ бўл-маган пайтда у рашкчилик фаолиятини бошлаб юборган эди. Ш\н-дай қилиб, идрокли хотин қарийб тўла эркинликка чиқиб олиб, энди ўз ма.^бубига мушукларга ўхшаб томдан эмас, одамлардск

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

"ппа-тўғри эщпкдан кирпо келаверишни таклиф этипти ва эҳтиет-оптик билан иш кўриб, яна кўп маротаба маҳбубининг ишқ ша-обидан тўйиб-тўйиб ичиб, икковларп роса вақтихушлик қилишган
экан.

шна Изабелла уз етоққонаа, стопи қабул қилаетган бир пайтда,
уовлисига мессер Ламбсртуччо исмли хуштори отда кириб келади; хиел вақт ўтар-ўтмас донна Изабелланинг эри ҳам қайтиб келиб қолади; шунда, мессер Ламбертуччо донна Изабелланинг илтимосига кура, қўлига пичок щилаб олиб, хонадан отилиб чиқади; кейин хонимнинг эри Леонеттони то уйигача кузатиб қияди

Фьямсттанинг ҳикоясини жуда мароқ билан тинглашди; ҳамма бир огиздан, аҳмоқнинг жазоси шунақа бўлади, дейишиб хотин-нпнг ҳаракатини мутлақо тўғрн деб топищди. Шундан сўнг қирол ҳикоя қилиш навбатини Пампинсяга берди ва у бундай тарзда ҳи-коя қила бошлади:

— Кўпчилик кишилар соддаднл бўлганликлари учун одамлар-ни севгн худоси Амур девона қилади, унинг шарофати билан кишилар ақлда'н озишадп, деб тушунишади. Меннмча, бу.гумроҳлик булеа керак. Бугун эшитганимиз қиссалар бундай хулосанппг хато эканлигини бизга исботлаб берди, шунга қарамай, мен ҳам бу фикримни яна бир ҳикоя билан сизларга исботламоқчнман.

Илгарилари ҳамма нарсаси сероб бўлган бизнинг шаҳрнм'илда ешгина, маълума, соҳибжамол, бир жувон яШарди, у шавка ги; давл'атманд бир аелзоданинг хотини эди. Қун-уззў.кўн ҳадеб бир ҳил.таомни еявериш ҳар қандай одамнинг ҳам меъдасига тегади; баъзи-баъзида кўнгил бошқа хнл таомларни тусаб қолади,— бу жувон ҳам худди шундай бўлди: эри етарлп даражада қоиикгн-ролмагани еабабли, Леонетто исмли бир йнгитга ошпқ бўлиб қол-ди, аелзодалар насабидан бўлмаган, илло, одоб, ахлоқда баркамол бўлган бул йигит ҳам хонимни қаттиқ севиб қолдн. ўзннгизга маъ-лумки, икки томон бир мақсад сари интилса, аксарият пайтда, ун-дайларнинг армонлари ушалмаи қолмайди,—бу икки севишган қалб: йигит билан хоним ўз ишқий орзуларининг сарҳадига нопл бўлдиларким, бунинг учун уларга озгина вақт кифоя қилди. Буни қаракгки, шу со'ҳибжамол, пуртароват жувонга мессер Ламбертуччо исмли бир зот ҳам телбаларча шайдо бўлиб колган эди, ваҳо-ланки, хонимнинг кўзига у манфур ва жнрканч бўлиб кўринар эди, бинобарин аелнинг унга ҳеч ҳам мойиллиги йўқ эди. Мессер Ламбертуччо устма-уст элчи кетидан элчи юбораверпб, хонимнинг хол-жонига қўймаган бўлса ҳам унинг жамики урипишлари зое кет-гандан кейин. ахири у хонпмга одам юбориб, бундай деб айтишн« буюрди: «Мен қўлимии қаерга чўзсам етади, қудратимнинг чеки йўқ, бинобарин, агар хоним менинг таклифимга кўнмайдиган бўлса, унйнг шармандасин чиқаришйм мумкин» Бу одамнинг қўли-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

дан номаъқулчилик келишйни билган хоним унинг таҳдидидчн қўрқиб кетди ва мессер Ламбертуччон'инг гапига рози бўлишни маъқул курди.

Донна Изабелла,—хонимнинг исми шундай эди,—барча хоним-/аримиз сингари ез пайтида ўзининг хуштабиат мулкига кўчиб борди, алқисса, кунларнинг бирида эрталаб хонимнинг эри бир неча кун муддатга қандайдир бир иш билан жўнаб кетди, хоним шу заҳотиеқ бу ҳақда Леонеттога хабар қилдирди, Леонетто дам хурсанд бўлганидан терисига сиғмай маҳбубасининг олдига бир зумда қушдай учиб келди. Айни пайтда донна Изабелланинг эри уйидан жўнаб кетганидан хабар топган мессер Ламбертуччо ҳам ҳамроҳларсиз бир ўзи эшикпи тақиллата бошлади. Буни курган оқ-соч қиз ғизиллаганча соҳибасининг олдига югурди,—бу маҳал донна Изабелланинг ҳузурида Леонетто бор эди — ва уни "бир чеккага .чақириб олиб: «Бегойим! Уйингизга мессер Ламбертуччо келди! Ел-ғиз ўзи!»—деди. Шу дамда донна Изабелланинг назарида бутун дунеда ўзидан бахтиқаро аел йўқдек бўлиб туюлди. Қўрқувдая юраги торс ерилаезган хоним Леонеттога лутфан юзланиб, то мессер Ламбертуччо жўнаб кетгунча унинг парда орқасига ўтиб ўша ерда беркиниб утиришини илтимосқилди. Мессер Ламбертуччодап наинки донна Изабелла, Леонетто ҳам қаттиқ қўрқарди, шуниьг •учун у лип этиб парда орқасига ўтди-ю, ўша ерга биқиниб олди. Донна Изабелла мессер Ламбертуччога дарвозани очишни буюрди. Шунда хизматкор қиз чиқиб дарвозани очди. Мессер Ламбертуччо ҳовлига кириб отдан тушди, отни боглади-да, сўнг юқори қаватга кўтарилди. Донна Изабелла гўе ҳеч нима бўлмагандай, зина бо-шига чиқиб мессер Ламбертуччони қарши олди, унинг келганидаи ўзини хурсанддек қилиб кўрсатди ва меҳмондан ҳол-аҳвол сўради, хуштор меҳмон хонимни кучоқлаб ўпди. «Жонгинам!—деди у.— Эрингизни уйда йўқ деб айтишганди менга,— шу боисдан бир оз вақтға ҳузурингизга келдим». Шу гапдан сўнг удар хонага кири-шиб, эшикни ичидан беркитиб олишди-ю, хиел вақт ўтмай, мессер Ламбертуччо хонимнинг ҳожатини чиқаришга киришиб кетди.

Илло, айни шу маҳал, донна Изабелла мутлақо кутмаган бир ҳол юз берди, яъни тўсатдан унинг эри қайтиб келиб қолди. Хизматкор қиз унинг катта йўлда келаетганини кўрибоқ, ғизиллаганча зина бошига чиқди ва бекасига: «Бегойим! Эрингиз қайтиб келяп-тилар! Ҳозир ҳовлига кирган бўлсалар ҳам керак», деб қичқирди. Бека, уйида бир эмас, иккита бегона эркак борлигини, боз ус-тига, мессер Ламбертуччони асло яшириб бўлмаслигини ўйлаб (чунки унинг оти ҳовлида боғлоқлик турган эди), кўрққанидан нақ кесак бўлиб қолди. Лекин шу заҳоти миясига бир антиқа фикр келди-ю, дик этиб тўшакдан туриб кетди ва мессер Ламбертуччога шундай сўзлар билан юзланди: «Мессер! Агар менга яхшилик қи-лиш ниятида бўлсангизу мени ўлимдан халос этишни истасангиз, ҳозир мен сизга ўргатгандай иш тутасиз. Қўлингизга пичоқ олинг, баджаҳл қиефада кўзингиздан ўт чақнатиб зинадан пастга тушар-кансиз: «Ҳали мен сенинг додингни бериб қўяман, ярамас, худо шоҳид!».— деб дағдага қилинг. Бордию эрим сизни йўлдан тўхта-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

тиб: «Нима гап ўзи?—деб сўрайдиган булса,; чурқ ҳам этманг, йўлингиздан ҳам тўхтаманг-да, отингизга минингу жўнаб қолинг».

Мессер Ламбертуччо хонимнинг илтимосини божаришга сўз берди: Унинг икки юзи зўр бериб ҳаракат қилганидан ва маҳбуба-сининг эри бемаврид қайтиб келгани аламидан шундоғам чўғ бўлиб қизариб кетган эди; у пичоғини^ яланғочлаб олди-ю, хонадач отилиб чиқиб кетди. Бу пайтда эиди ҳовлига кириб, отдан тушшша улгурган эр, бу ерда боғлоқлик турган бегона отни кўриб ҳаироч бўлган ва эндигина юқори қаватга чиқишга жазм қилган эди, шу пайт зинадан тушиб келаетган мессер Ламбертуччога кўзи тушди; унинг дағдағаси ва бутун қиефасига ҳайрон қолган эр: «Сизга нима бўлди, ўзи, мессер?»— деб сўради.

Мессер Ламбертуччо оеғини-узангига қў-йиб, отга минаркан, «Ҳали мен сенинг додингни бериб қўяман, касофат, мана кўрасан, худо шоҳид!»—деб қичқирди ва отини чоптириб жўнаб қолди.'

Ҳурматли эр зинадан кўтариларкан, қўрқиб кетиб, саросимагч тушган хотинини зина бошида турганини курди. «Тинчликми ўзи?— деб сўради эр.— Кимга дағдаға қилди ўзи мессер Ламбертуччо, унинг буичалик дарғазаб бўлишига сабаб нима?»

Донна Изабелла эрининғ саволига жавоб беришдан олдин, гап-ларимни Леоне'тто эшитсин, деб ўз хонаси эшигига яқинроқ бориб турди-да, шундан ксйин гапира бошлади: «Вой, нимасини айтасиз, қўрққанимдан■ ўтакам ерилиб кетди! Кутилмаганда, уйимизга бир нотаниш йигитча отилиб кириб келди, мессер Ламбертуччо унинг орқасидан пичоқ яланғочлаб қувиб келаетган эди. Тасодифан хо-намнинг эшиги очиқ қолган экан денг—• йигитча шу еққа югуриб кирди-ю, дағ-дағ титраб: «Хоним! Худо ҳаққи, мени қутқаринг, иўқса, сизнннг кўз олдингизда ўлдиришади мени!»—деди. Мен дик этиб ўрнимдан туриб, ундан: «Кимсиз ўзи, нима воқеа юз берди?»— деб сўраб улгурганим ҳам йўқ эди, шу чоғ остонада мессер Ламбертуччо кўринди. «Ҳа, бу екда экансан-да, аблаҳ?»—деб қичқир* ди у. Мен остонада туриб олиб уни ичкарига қўймадим, илло, у шунчалик назокатли одам эканки, мени итариб.юбормади,— фақаг ўзоқ вақт йигитчага дағдаға қилиб турди, кейин эса, ўзингиз кўр-дингиз, ҳовлига тушди».

Бунга жавобан эр шундай деди:- «Яхши қипсан, хотин. Мабодо уйимизда қотиллик юз берганида борми, -ўла-ўлгунимча иснодга қолган бўлардик, мессер Ламбертуччо ҳам бизни уйимиздаи йаноҳ топган қочоққа ҳужум қилиб, жуда ярамас иш қилибди». Кейин, эсига тушиб, кани ўша йигитча, деб сўради.

«Унинг қаеққа беркинганини кўрганим ҳам йўқ»,— деб Жавоб қилди хотин.

«Қаердасан. ҳой?—деб қичқирди эр.— Чиқавер, қўрқма!»

Лионетто бу гапларнинг ҳаммасини эшитиб турган эди; у чинз-кам қўрқувдан карахт бўлган ҳолда яширинган жойидан чиқиб келди.

«Мессер Ламбертуччо билан ораларингдан нима гап ўгган эди?»— деб сўради уй эгаси.

«Ҳеч нима ўтган эмас эди, мессер,— деб жавоб қилди йигитча.—

Мутлақо имоним помилки, у е телба бўлиб қолган, е бўлмаса, мени биронта одамга ўхшатди. Мен унга сизнинг қўрғонйнтизгз келадиган йўлда тўқнаш келиб қолдим. У ҳеч нимадан ҳеч нима ц$Қ, бирдан пичоғиии суғуриб: «Улдираман, бадкирдор!» — деб ба-кирса бўладими. Мен ундан гуноҳим нима, деб сўраб ўтирмадим-да, урра қочиб қолдим, югуриб келиб, сизнинг уйингизга кпрдим — Оу ерда эса, худонинг марҳамати ва манави саховатли хонимнинг ҳшймати мени ўлимдан халос этди».

«Энди кўркмасанг ҳам бўлади,— деди уй соҳиби.— Мен сс ни уиингга соғ-саломат элтиб қўяман, кейин мессер Ламбертуччодан ўзинг бир амаллаб суриштириб билиб оларсан нега сенга бунақа таҳдид қилганини».

Хонимнинг эри йигитчанинг қорнини тўйғазиб, отга мингаштнр-ди ва уни Флоренцияга, то уйининг эшигигача олиб бориб қўйди, •йиғитча эса, донна Изабелланинг маслаҳатига кўра, ўша куни оқ-шомдаеқ мессер Ламбертуччо билан хуфиена музокара олиб борди «а оқибатда икковлари ўзаро шундай келишиб олибдиларки, гарчи ўша кунги можаро ҳийлагина шов-шув бўлган бўлса-да, эр, хотнни томонидан ўзининг аҳмоқ қилинганини барибир пайқамаган экан.

7

Лодовико донна Беатричега муҳаббат изҳор қилади; донна Беатриче эри
Эганога ўзининг кўйлагини кийдириб, уни боққа чиқариб юборади-да,
ўзи Лодовико билан ишқ лаззатини су ради; кейин Лодовико тўшакдан ту-
ради ва боққа чиқиб, Эганони таеқ билан роса пўстагини қоқади

Пампинея баен қилган ҳикоядаги донна Изабелланинг устомон-лнги бутун жамоани ҳайрон-ҳайрон қолдирди, би.роқ қиролнпиг амри билан Пампинеядан кейин ҳикояхонлик навбатини олган Фи-ломена бундай деб гап бошлади:

. — Муҳтарама хонимлар! Мен балки янглиш гапиряпганддрмаь, лекин шунга қарамай, ҳозир мен таърифламоқчи бўлган хоним зпчилликда ва фаҳм-фаросатда ўша донна Изабелла-дан асдо *щ*-лишмайди.

Билингким, бир вақтлар Парижда флоренциялик бир асдзода истиқомат қиларди, ана шу аслзода қашшоқлашиб қолиб, тижорат билан шуғулланишга аҳд қилди-ю, бу соҳада иши юришиб, сад вақт ичида беқиес даражада бойиб кетди. Унинг биттаю битта ўғли бўлиб, унга Лодовико деб исм қўйган эди. Ота ўғлининг сав-догар бўлишини истамади; шояд авлод-аждодимиз щаън-щавк-а-тига ҳисса қўшса, деган умид билан уни дўконда пештахта ортига турғизиб к,ўймади — унинг хоҳишига кўра, Лодовико ўзга аслзода йигитлар билан бирга Франция қироли хизматига елланди ва, бу хизматда у киборона муомалаларни ва беҳисоб ўзга эзгу расм,-таомилларни ўрганди. Мана, кунлардан бир кун, ^ш-ялангл.ар, шулар қатори Лодовико ҳам ўзаро суҳбатлашиб ўтиришганда

уларнинг даврасига бир гуруҳ рицарлар келиб қўшилишди,— бу-:,ар Исо аланҳйсеаломнинт қабринн зиерат қилгани бориб яқингинада қайтнб келишган эди,— шу пайт, рйцарЛардан бири, ййгитларнинг дунеда энг гўзал аеллар қайси мамлакатда — Фрап-циядами, Англиядами е б(>шқа бирон юртдами, деб можаро та-лашишаетгаиини эшитиб ўтирпб, уларга гап уқтира кетди: «Мен дуненинг ҳамма ерини кезиб чиққанман, жуда кўп соҳйбжамол аелларни кўрганману, илло, болоньялик Эгано де Галуццнпинг хотини донна Беатричечалик гўзал аелни ҳеч ерда кўрмадим», Болоньяда бўлиб, донна Беатрнчени кўришга муяееар бўлган бош-Ка рицарлар ҳам унинг гапини таедиқлашди. Лодовико шу чоққа-ча ҳали ҳеч кимни севмаган эди. энди бўлса, донна БеаТриченинг дарагини эшитди-ю, унинг висолига етиш иштиеқида ена бошлади ва шу пайтдан эътиборан унинг кўнглига ўшал жоНондан бошқа ҳеч нима сигмай қўйди. У қандай қилиб бўлмасин, Болбньяга б;>-ришга ва агар донна Беатриче кўнглига еқиб қолгудек бўлса, ўша ерда қолишга қарор қилиб, отасига, Исо алайҳиссаломнинг қабр-ларини зиерат қилгани бормоқчиман, деб елғон-яшиқ гап билан б'аҳона қилди. Отаси оғриниб бўлса ҳам унга ижозат берди.

Шундай кейин, Лодовико ўзига Аникино деб от қўйиб Болонья-га равона бўлди ва у ерга етиб борган куннинг эртасигаеқ кат 1а намойиШ'пайтида, тақдпрпинг марҳамати билан ўшал хонимни кўришга муяссар бўлдн-ю, унинг таърифлаганларидан ҳам зиеда гўзал эканлигпга иқрор бўлди. У бир нигоҳ ташлашдаеқ хонимга телбаларча ошиқ бўлиб қолди ва то у билан ишқий мулоқотда бўл-магуннча Болоньяни тарк этмасликка аҳд қилдй.'Бу ния'т'ига етиш учун у қандай иштутиш ҳақида ўйлаб-ўйл'аб,- ахири ҳамма чора-лардан воз кечиб, фақат бир воситага келиб тўхталд'и: унинг хас-лига, агар хонимнинг эрига хизматга еллансам, ана ш'унда уз мақсадимга эришеам ажаб эмас, деган фикр келди. Шундан кейин Лодовико отларини сотди, хйзматкорларини имкони борича яхши-$_{ш}$ роқ жойлаштириш ғамини еб, уларга, кўча-кўйда мени кўриб қол-гундек Оўлсанглар, танимагайдай бўлиб ўтиб кетинглар, деб тайинлади ва ўзи истиқомат қилиб турган меҳмонхона соҳиби билан иноқлашиб олди-Да, бир куни гапдан-гап чиқиб, унга, агар бironта яхши соҳиб топилса, унинг хизматига елланган бўлардим, деб айтди. Меҳмонхона хўжайини унга бундай жавбб қилди: «Шаҳримизда Эгано исмли бир аслзода бор, унинг хизматкорлари жуда кўп, сен шу одамга жуда мос тушасан, нсгаки, у нуқул сенга ўхшаган, куркам, басавлат йигитларни ишга еллайди. Мен у билан гаплашиб кўраман». Меҳмонхона соҳиби ваъдасининг устидан чик-ди: у Эганонинг ҳузурига бориб, то у Аникинони хизматга олинпа рози бўлмагунча, олдидан кетмади; Аникинонинг-ку, хурсанд бўл-ганидан боши осмонга етган эди. У Эганонинг хизматига киргач, унинг хотинини тез-тез кўриб туриш имконига эга бўлди; айш; пайтда, у ўз хизматини гоятда тиришқоқлик билан ўтай бошлади, Ҳар бир ишда Эганонинг кўнглини топишга астойдил ҳаракат қил-дики, оқибат, Эгано уни яхши кўриб қолди, унинг маслаҳатисиэ бир қадам ^ам жйлмайдиган бўлди ва ниҳоят, у нафақат ўз шах-

сиятини, шунингдек, барча ишларини ҳам Аникинонинг ихтиеригэ ишониб топшириб қўйди.

Ал'қисса, кунлардан бир кун Эгано шикорга жўнаганида, Аникино у билан бормади, шунда донна Беатриче у билан сатранж ўйнай бошлади; гарчи хоним Аникинонинг севгисидан ҳали беха-бар бўлса ҳам, унинг ўзини қандай тутишини узоқ вақт диққат билан кузатиши оқибатида, у ҳақда яхши фикрга келган ва унга мурувват кўрсата бошлаган эди. Мана, Аникино хонимни хушнуд этиш мақсадида ўйинда атайлаб ютқиза бошлади,— лекин буни ниҳоятда усталик билан бажарарди,— донна Беатриче зса, бу ҳол-дан бениҳоя мамнун эди.

Бир вақт, уларнинг ўйинини томоша қилиб турган канизаклар икковларини елғиз қолдириб нари кетишган эди, шунда Аникино оғир бир хўрсиниб қўйди.

Донна Беатриче бошини кўтариб унга қаради. «Сенга нима бўлди, Аникино?—деб сўради у.— Менга ютқизаетганингдан хафа бўляпсанми?»

«Асло, бегойим!—деб жавоб қилди Аникино.— Шу арзимаг&н нарсагаям хўрсинармидим?»

«Агар мени яхши кўрсанг, дардингни менга очиқ айтасан»,— деди шунда донна Беатриче.

Аникино дунеда ўзи.учун энг азиз ва лазиз бўлган одам оғзи-дан: «Агар мени яхши кўрсанг»,— деган сўзларни эшитиб, янада оғирроқ хўрсинди,— шунда донна Беатриче, бу хўрсинишларинг-нинг боиси нима, менга тушунтириб бер, деб яка Аникинога юзлан-ди. Аникино ҳам унга жавобан: «Сизни ғазаблантириб юбораман деб қўрқаман, бегойим. Кейин буни бошқа одамга айтиб қўйишин-гиздан қўрқаман.

«Мен хафа бўлмайман, гапимга ишонавер,— деди донна Беатриче,— кейин ҳеч кимга чурқ этиб оғиз ҳам очмайман,— бундан кўнглинг тўқ бўлсин,— башарти ўзинг илтимос қилсанггина айти-шим мумкин бўлар».

«Баски, ваъда бераркансиз, майли, айтаман»,— деди Аникино ва йиғламоқдан бери бўлиб, ўзининг кимлиги ҳақида баен қилди, сўнг хоним ҳақида кималар эшитгакини, қаерда ва қандай вази-ятда уни севиб қолганини, эриникг хизматига қандай мақсадда елланганини муфассал сўзлаб бериб, кейин хонимга ожизопа илтимос билан юзланди: «Утинамап, менга шафқат қилинг, агар ило-жини топсангиз, менинг пурэҳтирое қалб армонимни рўебга чиқа-ринг; бордию бунга рози бўлмасангиз, унда ҳамма-ҳаммаси уз. аслича қолсину, лекин сизни севишимга монелик қилманг».

О, Болоньянинг шоен кўнгилчан аеллари! Сизлар ҳамма вақт ҳам бундай ҳолларда бениҳоя олиҳимматлик кўрсатардингиз! Кўз ■ешлару хўрсинишлар сизларга таъсир этмасди; илло, илтижоларга албатта қулоқ осардингизу муҳаббат эҳтиросига ен босардингиз. Башарти, мен ўзимни сизларни таърифлашга лойиқ шоир деб ҳи-соблаганимда, муттасил сизларни мадҳ этган бўлур эдим.

Аникино ҳикоя қилаетган пайтда донна Беатриче ундан кўз уз-1*2:1 :,:::;аб ўтирди; у Аникинонинг гапларига батамом ишонди,

йигитнинг илтижОларидаги ҳисСиет аел қалбининг теран ериг жч бўлди ва ниҳоят унинг кўксидан ҳам чуқур хўрсипи нидоси оти-либ чиқди-ю, у Аникинога шундай сўзлар 'билан-юзланди: «Жонги-нам Аникино! Менга шайдо бўлиб, севги изҳор қилган тўралар, мансабдорлар ва шу сингари казо-казолар жуда кўп бўлган, ҳа-лиям қалашиб етипти, илло, уларнинг келтирган тортиқлари ҳам, берган ваъдалари ҳам, қилган ялтоқликлари ҳам менинг юрагим-га жиз этиб таъсир қилмаган эдики, мен улардан биронтасини ҳам севиб қолмадим, аммо ўз ҳиссиетингни менга баен қилган шу ўта қисқа вақт ичида сен шундай зафар қозондингким, оқибатда, мен ўзимдан кўра ҳам кўпроқ сенга тегиШли бўлиб қолдим. Бинобарин менинг ишқимга сазовор эканлигингга пшондим—дема.к сенга севгимни армугон қиламан ва сўз бериб айтаманким, сен бугул тонг отмасданоқ севгимдан баҳраманд бўлгайсан. Бу ниятимизни рўебга чиқармоқ учун эса, сен тун ярим кечага яқинлашганда ҳеч кимга сездирмасдан менинг хонамга кир. Мен эшикни занжирла-майман. Чорпоянинг қайси чеккасида етишимни ўзинг биласан, Қиришинг билан менга қўлингни теккйзиб кўр — агар келгунинг-ча, одам ходис, ухлаб қолган бўлсам, дарҳол уйғонаман, шунда, ўша азалий армонинг ушалади. Унгача, кўнглингда ҳсч қандай шубҳа уйғоқмаслиги учун ҳозир сенга байъона сифатида ўпич бераман». Шундай дея у Аникинони қучоқлаб зўр назокат билан ўпди, Аникино ҳам ундан ширин бўса олди.

Шу чоғ Аникино донна Беатриче билап хайрлашди ва кеч кир-гунча ўзини қаеққа қўйишини билмай, ўз ишлари билан машғул бўлгани чиқиб кетди. Кечқурун Эгано шикордан ҳориб-чарчаб кел-ди ва овқатини еди-ю, ухлагани кирпо кетди; унинг орқасидан донна Беатриче ҳам хонасига кирди, аммо ваъдасининг устидан чиқиб, эшикни занжи'рламади. Шартлашилган еоатда, юзигагина епик эшик олдиг'а Аникино яқинлашди, оеқ учида хонага кирди-да, эшикни ичидан занжирлаб қўйди, оҳиста юриб, чорпоянинг донна Беатриче етган чеккасига борди, қўлини унинг сийнасига қўйио, унинг уйғоқ етганини пайқади. Донна Беатриче эса, унинг кел1 ?-нини сезиб, иккала қўли билан йигитнинг билагидан маҳкам уш лаб олди-да, ўрнида шундай тўлғана бошладики, ахири Эгано уйғониб кетди. «Шикордан жуда ҳориб келганинг учун кечқурун сенга айтмай қўя қолувдим,— деб гап бошлади хотин,— энди, Эгано, менга фақат ростингни айт: ўз хизматкорларинг ичида қайс** бирини энг яхши, энг содиқ хизматкор деб биласан, улардан қайси бирини ҳаммадан кўра яхши кўрасан?»

«Нега мендан буни сўраб қолдинг, хотин?— деди Эгано.— На-ҳот ўзинг билмасанг? Мен ҳеч кимга Аникинога ишонганча* лик ишонмаганман, ишонмаиман ҳам ҳеч бир хизматкорни уни севгапимчалик севмайман. Хўш, нега мендан буни сўраб қолдинг?»

Эганонинг уйғонганини ва эр-хотин ўртасидаги суҳбат ўзи ҳа-Қида бораетганини эши'тган Аникинонинг юраги орқага

тортйб кетди,— донна Беатриче менга тузоқ қўйган экан-да, деб йлади у ва қўлини тортиб олишга урина бошлади, аммо донна Беатриче

унинг қўлидан ш'унчалик маҳкам ушлаб етардпкп, йнги'тнппғ ς\тулиш учун қилган бутун ҳаракатлари зое. кетдй;

«Ҳозир тушунтираман,— деб яна гап бошлади донна Беатри* че.— Мен ҳа'м худди щундай фикрда эдим, хизматчиларинг ора-сида энг садоқатлиси деб ҳисоблардим уни, лекин кеча ундан ҳаф-салам пир бўлди: сен шикорга жўнаб кетганингдан кейин, у пайт нойлаб туриб, уЯлмай-нетмай, менга севги изҳор этди ва ҳирсич ҳожатини чиқаришимни илтимос қилди, мен ҳам кейин ўзимнч оқлашга бошқа далил қидириб ўтирмай дедим-да, бу гапларимнинг ҳақлигига шахсан ўзинг иқрор бўлишинг учун унга, тун ярим ке-чадан оққанда боққа чиқиб, уни қарағай дарахти тагида кутишга ваъда бердим. Турган гайки, мен у ерга чиқмайман, аммо мана, агар сен ўз хизматчингнинг садоқатини синаб кўрмоқчи бўлсанг, ҳозир айни қулай пайт: эгнингга менинг куйлагимни кийиб, бо-шингга блгрон нима епиниб ол-да, боққа чиқиб, унинг келишини кут — аминмаикн, у албатта енингга келади».

«Ҳа, у.билан бир дийдор кўришсам чакки бўл.масди»,— деб қўй-ди Эгано хотинининг гапини эшитиб бўлиб. Сўнг ўрнидан туриб, қоронғида бир амалЛаб хотинининг кўйлагшги кийди, бошига чой-шаб епинди-да, боққа чиқдн ва қарағай дарахти тагида туриб Ани-кииони кута бошлади.

Донна Беатриче эрининг хонадан чиқиб кетганнга ишонч ҳосш қилгач, ўрнидан туриб, эшикни ичпдан занжирлаб олди. Аникино эса, бу вақт ичида қўркувдан юрагп ерилиб ўлищига сал қолгаи-ди, у азза-базза қўлини бўшатишга уринган бўлса ҳам барча ҳаракатлари бекор кетган эди; шу вақт ичида у донна Беатричега ҳам, ўзининг ошиқлйгига ҳам, лақмалик қилгани учун ўзита ҳам юз минг марта лаънат ўқиганди; лекин кейин донна Беатричснииг бу найрангни не мақсадда ўйлаб топганинн тушундН-ю, суюнганидан терисига сиғмай кетди ва хоним яна келиб тўшакка етиши билач унинг буйруғига бинбан Аникино ҳам лйбосини счиб, худди донна]>еатриче сингари, онадан туғилгандаги қнефасида қолди, шундан кейин улар узоқ вақт бир-бирларининг жопини киритишиб, ишц лаззатидан биргкликда баҳраманд бўлишди. Ниҳоят донна Беатриче, Аникинонинг бу ерда ортиқ қолиши хатарли эканл1ггини ўйлаб, унга тўшакдан туриб кийинишии буюрди. «Севикли маҳбубим!— /•/:ди у.— Ҳознр сен каттакон бир таёқ оласан-да, боққа чиқасану гуе синамоқ учун мени учрашувга таклиф этгандай, қаршингда гўе мен турганимга ишонгандай тутасан-да ўзингни, икковимиз-нинг бундан кейин ҳам хушбахт ва хушчақчақ яшашимиз учун эримни роса койиб, сўнг боплаб пўстапши қоқасан!

Аникино ўрнидан туриб кийинди, қўлига бир сўйилрлиб боққа чиқди. Аникино қарағай тагига етиб қолгандагина Эгано уни кў-риб қолди ва ўзини жуда хурсанд бўлгандай кўрсатиб, дик этиб турди-да, Аникинонинг истиқболи томон юрди. Ва лекин Аникино унга ўдарайлаб берди: «Вой, мараз хотин-е! Ҳали сен мени ўз хў-жамга хиенат қилади деб ўйлаганмидинг, шу илинжда келдингми бу ерга? Мана, ҳозир бир адабингни бериб қўймасамми!» Шу сўз-лардан кейин у сўйилни қулочкашлаб туриб, Эганонинг оч биқц-

ига туширa кетди. Эгано ҳам бундай ҳақора.тларни эшитиб ва изматкорининг қўлида сўйил кўриб, чурқ этиб-ҳам оғиз чмач, жуфтакни ростлаб қолди. Аникино эса, унинг орқасидан қува кетди, қувиб бораркан, унга қарата: «Ҳа, қочиб қол, бешарм хотин, худонинг ғазабига учрагур, эртага, барибир, ҳамма гапни Эганога айтиб бераман!»— деб бақирдн.

Аникинодан роса таъзирини еган Эгано бир зумда етоқхонага югуриб етиб олди. Хотини ундан Аникино боққа чиқдими, деб сў-раган эди, Эгано: «Э, чиқмай ўлсин,—деб жавоб қилди,—у мени сен деб ўйлаб, қўлидаги сўйил билан биқинимни тешнб юбораезди, кейин шунақанги ярамас, ифлос гаплар билан койидиқи, дунеда бironта ҳам фоҳиша аел ўз умрида бирон марта бундайин ҳақо-ратни эшитмаган. Очиғини айтсам, унинг сен билан бунақа оҳанг-да гаплашпб, менинг шаънимга доғ туширмоқчи бўлганидан жуда таажжубда қолган эдим, кейин билсам, у сенинг нозли, шўх феъ-лингни кўриб, фақат сени синаб куриш учун бу найрангни ўйлаб

чиққан экан!»

«Худога шукурки, у мени фақат гапда, сени эса — калтак бил^ан синаб"курди,—деди донна Беатриче.—Эндн, агар ундан қайси биримнз бардошлироқ эканмиз, деб сўрасанг, сенинг калтакка бардош беришингдан кўра, менинг сўзга кўпроқ бардош берганим-ии тасдиқлаган бўларди, албатта. Ҳарна бўлганда ҳам, Аникино ;сеига шу қадар садоқатли эканки, уни севмай, ҳурмат қилмай бўл-майди».

«Рост айтасаи»—деб қўйди Эгано.

Шу воқеадан кейин у, бironта ҳам аслзодада унинг хотини

сингари вафодор хотин, хизматчисидек садоқатлп хизматчи йўқлигига тўла-тўкис ишонч ҳосил қилди. Шу кунда эътиборан, ўзи ҳам, хотини ҳам, Аникино ҳам бу воқеани тез-тез эслаб, мириқиб кула-диган бўлишди, шуни ҳам айтиш керакки, донна Беатриче билан Аникино айнан мана шу воқеа туфайли ишқий шўхликлар қилишиб севги ҳаловатига бемалол ғарқ бўлиб юрдиларки, бу ҳол, Аникино Болоньяда Эгано қўли остида қанча вақт хизма^тда бўлган бўлса, шунча вақт давом этди. Ахир ўша тунги воқеа бўлмаганда, бундан эркинлик бўлмаслиги ҳам мумкин эди-да, улар учун.

8

Бир одам уз хотинини рашк килади; хотини, уйнаиш келганини билиш учун кечалари оегининг бармоғига ип боглаб қуяди; эр бу ҳийлани пайқаб цолади, лекин у ўйнашининг кетидан қувиб кетган пайтида, хотини боища хотинни уз тўшагига етишга кундиради; эр қайтиб келиб шу хотинни дуп-послайди ва сочини кесиб олади, кейин бориб, қайнағаларини бошлаб келади; улар куевнинг барча гапи ғийбат эканлигига ишонч ҳосил қилишгач, уни роса болохонадор қилиб сўкишади

Донна Беатриченинг эрига кўрсатган барча найранглари тинг-ловчилар учун ғайри табиий қувлик бўлиб туюлди ва улар, донна Беатриче Аникинонинг билагидан маҳкам ушлаганча, унинг ўзи-га муҳаббат иэҳор этғанини эрига сўзлаганнда, йиғитчанинг юраги

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

андай така-пука булгани ҳақида гапира бошлашди. Лекнн ирол Филоменанинг қиссаси ниҳоясига стганидан огоҳ бўлиб, нди Нейфилага юзланди ва:

— Мана, энди навбат сизга,— деди.

Нейфила сезилар-сезилмас жилмайиб қўйиб, шундай ҳикоя қи-ла бошлади:

— Дилкаш хонимлар! Мендан олдин ҳикоя қилганлар сингари
мароқли қисса билан сизларни хушнуд этиш, осон вазифа эмас, бироқ мен ҳам эгамнинг мадади билан ўз бурчимни адо этсам ке-
рак деб ўйлайман.

Алқисса, эътиборингиз учун шаҳримизда.бир вақтлар Арригу-чо Берлингъери исмли ниҳоятда бадавлат бир савдогар яшаган эди, ана шу савдогар шундай бир но.маъқулчилик қилган эдики, қали ҳам аксар савдогарлар худонинг берган куни бунақа номаь-қулчиликни қилиб турадилар: савдогарнинг киборлар билан қа-риндош тутингиси келиб қолди-ю, ўз тенги бўлмаган қизга — монна Сисмонда исмли оқсуяклар насабидан бўлган бир қизга уйланди. Ҳамма савдогарлар сингари унинг ҳам кўп вақтн сафарда ўтард!, бинобарнн, хотинининг енида кам бўларди, оқибатда, хотини Ру-берто исмли бир еш йигитга ошиқ бўлиб қолдиким, бу йигит азал-дан унга хуштор. бўлиб юрарди. Монна Сисмонда у билан жуда яқин мулоқотда була бошладп-ю, аммо бу яқинликии, севгига жудаям берилиб кетганидан, унчалик сир сақламади. Арригуччо бўлса, чамаси, хотинининг бсжо оеқ олищини пайқаб қолган бўл-са керак, ҳар ҳолда қаттнк. рашкқила бошлади, сафарга чиқишни тарк этди, бутун тнжорат ищларини эътпборсиз ташлаб қўйди, энди унииг бирдан-бир ташвиши ҳотинини қўриқлашдан иборат бўлиб қолган эди, фақат хотинининг тўшакка етганпга кўнтли тўл-гандан кейингина, унинг кум уйқуга кетардп, хотини бўлса, бу назоратдан қаттнк. қипиала бошлади, зеро, энди у ўз хуштори'билан хуфиена учрашиш иложини тополмай қолган эди. Руберто ҳам соғинтириб юбордингку ахкр қа.чон дийдор кўришамнз, деб кун-уззукун елворган.и:,елворга11 эди, шундан'.кейин, хоним ўз севгили-си билан учрашищ учуй каидан 11ўч \Г;лаб топиш ҳақпда роса бош қотирди; ва ниҳоят шундай режа ўйл.а.б топди: стоқхонаепнинг де-разалари кўчага очиларди, хОнимнппг кузатишича, эрп пжирғана-ижиргана зўрға ухлаб кстарди-ю, аммо бир ухлаганйдан кейин, тонг отгунча уйғонмасдн,— шунга кўра, хотин мана бундай иш тутишга қарор қплди: Руберто ярим кечага яқпн эшик тагига кела-ди, хоним эса, унга эшикип очади-да, эри маст уйқуда етганида Руберто билан кўнгил-хушлик қилади, аммо ҳар сафар Руберго келганини сезиш ва буни ҳаммадан сир тутиш учун хоним узум япнинг бир учини деразадан пастга туширишни, ипнинг давоминп эса, уй ичида ер юзалаб олиб бориб, иккинчи учини чорпояга олиб «шқиб, чойшаб остига яширишни, кейин, ўзи уйқуга етаетганн;:. уии оеғининг бош бармоғига боғлаб қўйишни ўйлаб топди. Сўнг буни Рубертонинг қулоғига етказиб, кечаси келганингда ипнин|-/чидан тортиб кўрасан, деб буюрди: башарти эри ухлаб қолга:: бўлса, у ипни ечиб юборадиган ва тушиб эшикни очадиган бўлди;

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Борди-ю, эри уйғоқ бўлса, Руберто бекорга кутиб ўтирмасин учун ипни бўшатмайдиган, аксипча ўзига тортадиган бўлди. Бу усул рубертога ҳам мдлэқул тушди; шундан кейин у кечалари кўп ма-ротаба висолга келди,'баъзида улар учрашишга муяссар бўлдилар, баъзида — йўқ.

Бу ҳол анчагача давом этдн, аммо бир кун кечаси Арригуччо хотини ухлаб етган пайтда бехосдан оеғини узатган эди, оеғи қан-дайдир ипга илинганини пайқади; у ипни қўлига ушлаган эди, унинг бир учи хотини оеғининг бошмалдоғига боғланганини сездь. «Бу хиенат аломати»,— деди у ўзига-ўзи. Ипнинг иккинчи учи деразадан пастга туширилганини пайқаганидан кейин эса, гумони* нинг тўғрилигига бутунлай ишонди. У ипни оҳиста узиб олиб, уми ўз бармоғига боғлади ва қани, бу еғи нима бўларкин, деб кута бошлади. Орадан бир оз вақт ўтгач, эшик тагига Руберто келди ва шарт бўйича, ипдан тортди, Арригуччо ҳам буни дарҳол сездн, бу орада Руберто ипни иккинчи марта яна ҳам қаттиқроқ тортди, аммо Арригуччо ипни бармоғига унча қаттиқ боғламаган экан денг, ип узилиб, Рубертонинг қўлида қолди,— бу аломат: «Мени кут»,— дегани эди. Арригуччо дик этиб ўрнидан туриб кетди ва қўлига қурол олиб, эшик олдида турган одамни куриш ва унинг .додини бериш мақсадида югуриб пастга тушди. Гарчи савдогарлар насабидан бўлса ҳам ўлгудек жоҳил ва боз устига, девдек кучли бўлган Арригуччо эшикни хотини сингари эҳтиеткорлик билан оч-мади, шунинг учун донна Сисмондани кутиб турган Рубертонинг кўнглида, эшикни Арригуччонинг ўзи очаетганга ўхшайди, дегаг гсосли шубҳа уйғонди-ю, у

оеғини қўлига олиб, шаталоқ отиб қо-чиб қолди, Арригуччо ҳам унинг орқасидан қува кетди. Руберта узоқ вақт югурди. Арригуччо ҳам унинг орқасидан изма-из қувиб кетаверди. мана, ниҳоят, Руберто қочишдан тўхтади, унинг ҳам енида қуроли бор эди, у шамширини суғуриб, Арригуччо томояга юзини ўгирди, шундан кейин улар, бири ҳужумга ўтса, иккинчиси ҳимояга ўтиб жанг қила бошладилар.

Энди гапни уй бекасидан эшитинг: эри эшикни тарақлатиб очиши билан у ҳам уйғониб кетган эди, у уйғонди-ю, бармоғидагл ипнинг узиб ташланганини курди,—шунда у ўз ҳийласининг миси чиққанини пайқади. У эрининг Рубертони қувиб кетганини эши-тиб ва бу таъқибнинг оқибати нимага олиб келишини тасаввур қилиб, тўшакдан сакраб турди, бу гапларнинг ҳаммасидан хабардор бўлган оқсоч қизни чақирди ва уни ўз ўрнига тўшакка етишга, ҳар қанча оғир бўлганда ҳам ўзини танитмасликка ва Арригуччонинг калтакларига ғинг демай дош беришга кўндирди ва унга: «Бу яхшилигинг учун сени шундай хурсанд қилайки, ҳамма қийналгаи-ларингнинг ҳиссаси чиқиб кетади ва ҳеч вақт бу кунингга ўкин-майсан», деб ваъда қилди. Шундан сўнг монна Сисмонда шамни ўчириб хонадан чиқди ва қўшни хонада биқиниб ўтириб, бу еғи нима бўлишини кута бошлади. .[т]^у маҳал Арригуччо билан Руберто ҳамон жанг қилиб етишарди, ахири, икковининг шовқип-сурокн атрофдаги қўни-қўшниларни уйғотиб юборди; қўшнилар ўринлари-дан туриб кстишиб, олишаетганларни сука бошладилар, ана шу№

а бирдан Арригуччо* ўзини таниб қолищларидан қўрқиб етди,— ва ҳатто рақибининг кимлигнни ҳам бнлолман ва унга ғирдакки-на ҳам зиен етказмай, ундан юз ўгирди-ю, газабдан кони ҳиқил-доғига келиб, уйига югурди. У уйга кириб кслиб, жаҳл устида ба-қирди: «Қанисан, ҳой беҳае? Тополмаеин деб, атай'ин шамни учи-риб қўйибсан шекилли — бскорларни айтибсан!» Шундай дея > чорпоя тепасига келди, у ерда етган чўри қнзни уз хотини деб ўй-лаб, хиппа екасидан бўғиб кўтарди-да, билагидаги кучининг борипи ишга солиб, шўрлйкни юз-кўзи аралаш аямай муштлайвериб, оғзп-бурнинп қон қплди, оеғи билан тўхтовсиз тепавериб аъзойи бада-нини мўматалоқ қилиб юборди, бу ҳам стмагандай бояқишниьг сочини тутамлаб туриб, кесйб олди ва айни пайтда унга қарата шундай ҳақорат сўзларнй айтднки, бironта ўта бузуқ аел ҳам уз умрида бунчалик ҳақорат эшйтиб, бунчалик надомат қилмаган эди. Аҳен-аҳеида у огриққа ч'идай олмаганидан: . «Войдод! Хуао ҳаққи! Тоқатим тоқ бўлди!»— деб чинқириб қўярди. Лекий ўксиб-ўксиб йиғлаши унинг р'авон гапиришига имқон бермасди. Арри-. гуччо эса, ниҳоятда дарғазаб бўлганидан, овоз таниш қобилиятини ҳам йўқотган эди. Хуллас,—такрор айтаман,— Арригуччо оқсоч цизни роса та-ьзпрпнп бсриб дўппослаб, бунинг устига, сочини кесйб олиб, унга карата шундай дедн: «Сен маразнй мсн бошқа ур-майман,—■ ҳозир акаларйнгнинг олдига бораману фаҳш ишларинг ҳақпда уларга гапйрйб бераман,— яхшиси ўзлари келиб, ор-но-муслари даъват этган жазонй беришсин-да, сени бу ердап Олиб кетишсин — гапнинг сирасн, менпнг уйимда сеиинг қмладиган ишинг қолмадп>>.—Шу г'анлардан ксйин, у хойадан чнқиб, эшикнй устидан қулфлади-да, қайнағаларининг олдига жўнаб кетди.

Ҳамма гап'ларнн э'Ьитиб турган монна Снсмонда эрининг уидан чиқиб кетганига ишонч ҳосил қилгач, эшикнй очиб етоқхонага кир-ди ва шамни екди ′— оқсоч қизиппг баданида соғ ери қолмаган эди, у аччпқ-аччиқ куз еш тўкарди. Монна Сисмонда қўлидан кел-ганча уни овутди-да, хонаспга етаклаб олиб борди, унга яхшилаб парвариш қилнш, даволаш ҳақида хуфиена фармойиш бергач, Арригуччонинг маблағидан олиб, унга шундай тортиқлар қилд'ики, оқсоч қиз чеккан азобларига мингдан-минг розн бўлди. Монна Снсмонда оқсоч қизнп жойлаштириб бўлиб, яна ўз етоқхонасига қайг-ди, бир зумда ўрин-тўшакнп сарйшталадп, хонани йиғйштириб, тартиб ўрнатди,— энди курган одам бу кеча бу ерда ҳеч ким етма-ган деб айтиши мумкин эди,— шабчироқии екди, кийинди, ҳали уйқуга етмагандек ювиниб-таранди, кейин чироқнинг пилигини баландроқ қилиб, узи тикаетган кўйлагпни қўлига олди-да, зина бошига ўтириб олиб, кани, бу можаронинг оқибатн нима билан тугаркин, деб бамайлихотир ишини тикиб ўтираверди.

Энди гапни Арригуччодан эшитинг. У уйдан чнда солиб, қайнағаларининг олдига ўқдек учиб кетди, бориб уларнинг эшигини шунақанги гурсиллата бошладики, эшитйб дарҳол эшикнй очиш-ди. Монна Сисмонданинг онаси ҳам, уч оғаси ҳам келган Арригуччо эканлигини эшитишиб, ўринларидан туришди, шам екишии буюришди, сўнг унинг олдига чиқиб елғиз ўзинг, яна шундай бе-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ҳал'да нсга кслдииг, деб сўрашди. Арригуччо бутун бўлган ҳқеани бошдан-оеқ батафсил сўзлаб берди. Биринчидан, у Монна Сисмонданинг оеқ бармоғига ип боғланганлиги ҳақида гапирдп, ундан ксйин, навбатдаги барча кўрган-кечирганлари ҳақида ва ўз томонидан қандай чоралар кургани тўғрисида сўзлаб берди. Кейин Арригуччо, қайнанам билан қайнағаларим кўнглида яна шуб-ҳа туғилмасин, деб уларга, ўз хотинимники, деб кесиб олган бир т; там сочни тутқазди-да, охирда қайнағаларига: «Ҳозир бориб спнглингиз билан виждонингиз буюрган ишни қилинг, мен энди уни уйимда олиб ўтирмайман», деди. Монна Сисмонданинг оғаларн Арригуччонинг гапларига ишонишди, у олиб келган шумхабардян қаттиқ дарғазаб бўлишди, улар сингилларининг қилмишидан қаҳр-лари қайнаб, машъалалар еқишни буюришди ва Сисмондани яхшилаб адабини бериб қўйишга шайланишиб, Арригуччо билан бир-га йўлга чиқишди. Оналари уларнинг орқасидан изма-из бораркан, гоҳ у, гоҳ бу ўғлига илтижо қилиб, бўзлаб ганирарди: «Ҳамма гап-га дарров лаққа ишонаверманглар, аввал синглингиздан сўраб-суриштиринг; куев бошқа важдан аччиқланиб қизимни азобга солган бўлишиям мумкин, энди ўзини оқлаш учун йўқ ердаги гап-ларни тўқияпгандир балки», дерди. Қейин у: «£ тавба, ҳайронман, қандай'қилиб қизим бундай ишга қўл уриши мумкин, ахир мен ўз қизимнинг феълини жуда яхши биламан-ку, унга ўзим тарбия бер-ганман, ўзим...»— деб яна оламжаҳон гапларни айтдп.

Мана, улар Арригуччонинг уйига етиб келишди'— уйга кириб, зинадан кўтарила бошлашди. «Ким?»— деб сuоади ШУ чоғ монна Сисмонда.

«Кимлигнмизни ҳозир биласан, беҳае!»—деб жавоб қилди ога-ларйдан бири.

«Е худое тавба! Бу қанақаси яна?—деб пичирлади монна Сисмонда ўрнидан тураркан,— Хуш кепсизлар, оғаларим!—дея юз-ланди у кириб келган акаларига.— Бирваракайига учовинглар-*г*-.:, яна шундай бемаҳалда уйимга келишингларга нима м а жбур этди?»

Монна Сисмонданинг оғалари унинг баҳузур иш тикиб ўтиргг.-нини, юзида эса ҳсч қандай кўкарган ери йўқлнгини кўришиб (ҳол-буки, Арригуччо, бутун аъзойи баданида тангадек соғ жой қолдир-май тепкилаб муштладим, деб айтувди), бир оз таажжуб қилдилар, Л! кин шу заҳотиеқ газабларини ичларига ютиб: «Эринг устингдаи шлкоят қилиб борди олдимизга — шунинг учун ҳозпр бизга бутун ҳақиқатни очиб ташлайсан, бўлмаса, холишта маймуилар йиғлай-ди»,— деб айтишди.

«Билмадим, нимани очиқ айтишим керак экан спзларга,—дея жавоб қилди монна Сисмонда.— Ҳеч . ақлим бовар қилмаяпти, эримга нима гуноҳ қилган эканман». Бу орада Арригуччо хотини-щшг юзига тикилиб қараб туриб, ўз кўзларига ишонмай қолдп: эсида, у хотинининг башарасини камида минг марта бежаган, ҳамма еғини тимдалаб ташлаган, роса хумордан чиқиб, эзғилаб тспган эди, тавба, унга бало ҳам урмабди-я! Монна Сисмонданинг оғалари унга Арригуччода эшитганларини — ип ҳақида ҳам, дўп-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

юслагани тўғрисида ҳам, хуллас, ҳамма гапни қисқа қилиб апи-риб беришди.

Вой тавба! Қуруқ туҳматингдан асра!—деди монна Сисмонца Арригуччога юзланиб.—Ҳой эр, нега энди ўзингни-ўзинг бадном қилиб, мени ҳаесиз деб айтдинг — ахир мен ҳеч унақа эмасман-ку, ўзингни бўлса, бағритош, евуз одам қилиб кўрсатяпсан, ўзинг ҳам' аслида унақа эмассан. Ахир бугун кечаси сен бу ерга,— менинг енимга келиш у еқда турсин,— ҳатто уйга ҳам келганинг йўқ-ку! Кейин, қачон мени дўппослабсан? Мен буни сира эслолмаяпм^н». «Вой ҳаесиз-е, нима деяпсан?—деб гапира кетди Арригуччо.--Ахир тўшакда бирга ухлаб етганмидик? Мен ўйнашингнинг орқа-сидан қувиб кетдим, кейин яна шу ерга қайтиб келдимми? Ахир сени итдек калтаклаб, сочингни кесиб олмадимми?»

«Сен бугун уйда тунаганинг йўқ,—деб эътироз билдирди хо-ига»-~ ҳай, майли, буни қўйиб турайлик,— аммо мен чин ҳақиқатни аитяпман — бунга ишонаман ҳам фақат бунга ҳеч қандай далилим йўқ,—энди сен тўқиган уйдирмаларга келайлик, гўеки сен мени калтаклаб, сочимни кесиб олган эмишсан. йўқ, сен мени урганинг йўқ. Қани, ҳаммангглар, сен ҳам диққат билан қаранглар-чи, бада-нимда биронта кўкаргаи ерим бормикин? Менга қўл кўтариб бўп-сан,— агар шу даражага бориб, юзсизлик қиладиган бўлсанг, ўзим кўзларингни ўйиб олган бўлардим. Ундан кейин, сочимни қачон кесиб олганингни мен ҳатто сезмабманам, кўрмабманам-а. Балки ими~жимида сездирмай кесиб олгандирсан? Қани қараб кўрай-чи, сочим ростданам кесиб олинганмикин е йўқми». Шундай дея у бо-шидаги рўмолини ечди, шунда ҳамма унинг сочи кесилмаган, бут эканлигига шоҳид бўлди.

Она билан оғалар иккала томоннинг арзини тинглаб бўлиб ва бутун бўлган воқеани уз кўзлари билан кўриб, ким ҳақу ким но-ҳақлигипи аниқлашгач: «Ҳўш, энди нима дейсан, Аригуччо? Ахир сен бутунлай бошқа гапларни айтувдинг-ку бизга. Энди бу еғига қандай исботлайсан айтганларингни?»—дея куевга епиша кет-дилар.

.Арригуччонпнг назарида. бўлиб ўтган воқеаларнинг ҳаммаси гўе тушдай бўлиб туюлди; у бир неча бор хотинининг сўзини булиб, ўзининг ҳақлигига далил келтира бошлаган эди, лекин хотин эри-нинг ҳамма келтирган далилларинп шу заҳоти пучга чиқаравер-дики; оқибат, Арригуччо, гай қайтариб балога қолгандан хап ўти-ришни маъқул курди.

«Ҳай, иачора, оғалар,— деб яна гапира бошлади монна Сисмон-да,— ўзи тилимни қичитиб, шу м'аҳалгача бирон марта ҳам оғзим-дан чиқмаган гапларни — яъни палидона, қабиҳона қилмишлари-ни рчиб ташлашимга мажбур қиляпти мени — бас, шундай экан, майли айтаман. Ишончим комилки, эримнинг ҳозир менга тўнка-ган ҳамма қилғиликлари ўзининг бошига тушган, уларнинг ҳамма-сини ўзи қилган. Мана, ўзингиз эшитинг. Мен бахтиқаро учун куеь-лнкка танлаганингиз шу муҳтарам зотнинг, яъни ўзини тижоратчи деб атовчи, демакки, жамоанинг ҳурмат-эътиборини қозонишга интилиши, ўзини роҳибдан ҳам сабр-қаноатлироқ, иффатли

қиздан

ам покизароқ тутиши лозим бўлган мана шу ҳурматли зотиинг ковоқхонама-қовоқхона сандиракдаб юрмаган, гоҳ у, гоҳ бу узуц хотинга илакишмаган куни камдан-кам бўлади, мен шўрлик унн ҳар куни ярим кечагача, баъзида эса, ҳозир ўзингиз кўриб турган-дек, тонг отгунча кутиб ўтираман. Бас бойлашаман, бугун * м ўлгудек ичиб олиб, кейин бирон та бузуқ хотинникига етгани кетган, кейин, уйғониб кетиб, ўша хотиннинг оеғига ип боғланганини кургану тура солиб, ўша сизларга сўзлаб берган жасоратларкни амалга оширган, кейин яна қайтиб бориб, ўша хотиннинг пўста-гини қоққан-да, сочини қирқиб олган, ғирт маст бўлгани учун,— менимча, ҳалиям кайфи тарқаматан кўринади,— хотииини, яъни мени жазолагандек тасаввур қилган. Башарасига яхшироқ эътиГ ор бериб қаранглар — ҳалиям кайфи бор. Шундай бўлса. ҳам, майми, ҳаволаси худога, менга қилган туҳматларини сизлар маст одам-нинг алжираши деб билинг; мен уни кечираман — сизлар ҳам ке-чиринг».

Лекин шу чоғ онаси шанғиллаб кетди.

«Иўқ, қизим, уни кечириб бўлмайди, сира-сира бўлмайди!— деб чийиллади у.— Бу қўтир итни, кўрнамак ҳайвонни ўлдирсанг ҳам оз,— у сенга эр бўлишга лойиқ эмас. Вой, яшшамагур гўрсўхта-е! Эркак киши ўз умр йўлдошини муҳтожликдан қутқарган тақдирда ҳам унга м'иннат қилиб, бунақа қўпол муомала қилмайди. Ҳу, бўйинг гўрда чиригур! Бо, қизим, садқайи эркак кетсин, бу -гўнгидан чиққан савдогарвачча мастликда оғзига нима келса ал-жийверади-да,— бунақа битлиқи қишлоқиларнинг сон мингтасн келиб жойлашиб

олишган шаҳримизга: кийишлари бўздан, ишто-нининг ҳар бир почаси нақ черков қўнғироғи дейсан, иштонлари-нинг орқаси пат илашгану агар ҳаменларига уч мири тушиб қол-гудек бўлса, дарров аслзодаларнинг е зодагон хонимларнинг қизларига совчи қўя бошлайдилар, ўз авлодларининг гербларини кашф этадилару нукул: «Мен фалон авлодданман, ота-боболари\1 фалон-писмадон жасоратлар кўрсатган», деб керила бошлайдилар. Вой, болаларим-а, нега ўшанда менинг маслаҳатимга кирмадинг-лар-а! Сепинг фақирона бўлса ҳам, қизим, акаларинг сени ж-уда яхши хонадонга келин қилиб узатишлари мумкин эди, ана унда ҳозир сен граф Гвидилар оиласида кенг уйнинг келини бўлиб иззат-икромда яшаб юрган бўлардинг. Лекин акаларинг манави бебг^о бойваччани куев қилишни истаб қолишди, лекин бу кўрнамак бўлса, уялмай-нетмай, ярим кечада уйимизга бориб, сен тўғрингда — бутун Флоренцияда энг хушаҳлоқ, энг номусли аел ҳақида — *гар* деб айтишга тили борди-я, нима, сени билмас эканмизми биз? Менга қолса-ку, ўзим билардим нима қилишимни, илое, кўз ешларик-нинг уволи урсин». Ш-ундан кейин у ўғилларига юзланди: «Бола-ларим, сизларни неча марта қайтарган эдим! Энди эшитгандир-сизлар еқимтой куевингизнинг, мана шу бадбахт савдогарв; нннг ўз синглингиз ҳақида нималар деганини? Агар мен сизларнинг ўрнингизда бўлсаму синглим ҳақида куевимнинг шундай ҳак сўзлар айтиб, уни бунчалик беҳурмат қилганини курсам, б;. куевни олиб бориб, то гўрга тиқмагунимча кўнглим тинчимагаи

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ларди. Агар мен аел эмас, эркак бўлганимда, ўз қўлн.м билан ни гумдон қилардим. Э худо! Мана бу мараз ичкиликхўрни ўз газа-бингга ол, бу бадкорда на шарм-ҳае, на виждон қолиптн!»

Ҳамма гапни эшитиб, ҳамма воқеага шоҳид бўлган йигитлзп Арригуччони шу қадар бўралаб ҳақорат қплишдикн, бironта ҳам аблаҳ одам бутун умрида бунчалик ҳақорат эшитмаган эди, улар сўкиб-сўкиб бўлиб охирида шундай пўписа қилиб қўйдилар: «Баски, бу ишларни кайф уетида қилгап экансан, бу сафарча сени кечи-рамиз, лекин бундан буеқ, агар жон ширин бўлса, ўзингни шундай тутгинки, иккинчи сен тўғрингда бундай ярамас гапларни эшит-майлик; эшитиб қолгудек бўлсак — унда ҳамма қилмпшларинг учун бнрваракайига адабинпш бериб қўямиз». Шу гаплардан ке-йин улар уйларига жўнаб кетишдп.

Арригуччо худди қоққан қозиқдай серрайиб туриб қолди; бу-ларнинг ҳаммасини у ўнгида қилдимп еки хобида кўрдимн — хоч тушуна олмасди, шунинг учун у хотинига бошқа ҳеч гап демадп ва шу кундан эътиборан уни ўз ҳолига қўйпб қўйди; хотин эса, ўзн-нинг ўткир фаросати туфайлй, нафақат бошига тушган фалокатни аритган, ундан ташқари, эридан асло ҳайиқмаган ҳолда, қўнгли тусаган ишни қилиш имконйятига муяссар бўлган экан.

9

Никостратнинг хотини Лидия Пиррни яхти кўриб қолади; Пирр конимнинг севгиси қанчалик самимий эканлигини синамоқ учун унга учта шарт қўчг дика, Лидия учала шартни ҳам бажаради; устига-устак, у яна Никострат нинг кўзи олдида Пирр билин ачомлашиб уйнашади-ю, аммо ҳеч ними бўл-гани йуқ, деб эрини ишоитиради

Нейфиланинг ҳикоясп тингловчпларга шу қадар манзур бўл-дики, гарчи қирол жамоани жим бўлишга, Панфилбни эса, ўз ҳи-кояснни бошлашга бир печа бор ундаб курган бўлса ҳам хонимлар на кулгидақ ва на ҳозиргина эшитганлари тўғриснда фикр алма-шишдан ўзларини тўхтата олдилар; ниҳоят тинчлик ўрнатилиб, Панфнло ўз ҳикоясинп шундай бошладп:

— Муҳтарама хонимлар, менинг тушунишимча, оташ муҳаббат згаси бажаришга журъат эта олмаган бironта ҳам сермащаққат ва ғоятда хатарли иш дунеда бўлмаса керак; гарчи бу фикр давра-мнзда баен қилинган аксар қиссаларда исбот этилган бўлса ҳам, шунга қарамай, мен ҳам уни бир хоним тимсолида яна бир бор ис-ботлашни ўзимга эп кўрдим, илло, бу аел ўз ниятларини амалга оширишда, ўзининг туғма фаросатидан кўра, кўпроқ Фортунаипиг кўмагидан фойдаландиким, мана шунинг учун ҳам мен ҳеч кнмга: ўшал аелдан ибрат олишни маслаҳат бермайман, зеро, Фортуна ҳамма вақт ҳам илтифот кўрсатавермайди, ундан ташқари, эркак-, ларнинг ҳаммаси ҳам бир хилда кур эмас.

Юнонистонда Аргос доган кўҳна бир шаҳар бор, ўзи кичкинаги-на-ю, лекин қадимги замон ҳукмдорлари билан оламга довруқ. қо-зонган, мана шу шаҳарда бундан анча-мунча йил муқаддам Н.икр-ч страт исмли бир номдор зот яшаган эди, кунлардан бир кун, еши

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

нча қайтиб қолган мана шу зотни тақдир Лидия исмли багоят илбар ва шунингдек, жуда довюрак аелга рўбарў қилиб, ларни никоҳ рпштаси билан қовуштириб қўйди. Барча аслзода ва давлат-нанд кишиларда бўлгани сингари Никостратнинг ҳам беҳисоб хиз-маткорларн, сон-саноқсиз итлари ва овчи қушлари бор эди, зеро, у ашаддий овчилардан эди. Шунингдек, унинг Пирр исмли хизмат-кори ҳам бўлиб. у хушқад мўмин-қобил, қўли гул ўктам бир ^йи-гнт эди,— Никострат уни ҳамма хизматкорларидан юқори қўяр, ҳаммадан уни ўзига яқин тутарди. Лидия айнан мана шу йигитга ошиқ бўлиб қолди, ошиқ бўлгандаям, кечасию кундузи бутун фик-ру зикрини шу Ппррга қаратадиган бўлиб қолди, ҳолбуки, Пирр, е ҳеч нимани пайқамаганидан, еки пайқашни истамаганидан, хо-нимга ақалли қайрилиб ҳам боқмасдики, бу қилмиши билан Ли-дияни қаттиқ руҳий изтиробга соларди.

Ахири Лидияниинг ортиқ сабри чидамай, Пиррга юрагини оч-моққа аҳд қилди, бунинг учун у Луска исмли канизагини чақир-тирди-да', унга ўз дардиин очиб солди, зеро, Лидия бу канизагига худди ўзига ишонгандай ишонарди; у шундай дедп: «Луска! Мен сенга кўп яхшилик қилганман, шу важдан, сен ҳам менга итоаткор ва содиқ бўлишинг керак,— эсингда бўлсин, ҳозир мен сенга ишо-ниб айтадиган сирни зинҳор бировга оғзингдан гуллаб қўйма, уни елғиз бир одамга айтишинг керак. Узинг кўриб турибсан, Луска: мен ҳали ўн гулидан бир гули очилмаган ниҳолдек еш, ғунчадек тароватли жувонман, мол-давлатимни-кў, санаб адоғига етиб бўлмайди, аел киши армон қилиши мумкин бўлган жамики нарса менда

ошиб-тошиб етипти,— хулласи калом, агар битта етишмов-чиликни истисно қплсак, ҳеч нимадан нолийдига ерим йўқ, у ис-тисно шуки: эрим мендан анча катта,— ман шунинг учун ҳам мен, айнан еш жувонлар учун кўпроқ роҳат бахш этадиган бчр нарсадан камситилганман. Мен ҳам ўзга жувонлар хоҳлагаи нарсани хуш кўраманки, шундай кслиб чиқиб мен: баски, Фортуна мени шундай қари эр билан қовуштириб, менга бадхоҳлик қилгай экан, энди ўзимга-ўзим душманлик қилиб ўтирмай, лаззат ва хуш-бахтлик йўлини ўзим топиб оламан, дея мулоҳаза юритдим ўзим-ча. Мана, ниҳоят ўзимни фақат Пиррнинг қучогидагина хушбахт ҳис этишим ва шундагина ўз муродимга етдим, деб ҳисоблашим мумкинлигини тушундим, зеро, менинг муҳаббатимга энг муносиб зот шу Пиррдир, мен уни шундайин оташ севги билан севаманки, фақат уни курган чоғларимда, ейинки уни ўйлаган пайтларимда-гнна кўнглим ҳузур қилади. Агар шу яқин кунлар ичида ўзимни унга бағишламасам, ўлиб қоладигандек ҳис қиляпман ўзимни. Гап шу, менинг ўлиб қолишимни истамасанг, Пиррга ишқим тушпб қолганлигини унга бир амаллаб етказ ва менинг номимдан уни ҳузуримга келишини илтимос қилгин-да. ўзинг уни қошимга бош-лаб кел».

Канизак бу ишни бажаришга жон-жон деб киришди ва қ\ пайт пойлаб юриб, Пиррни овлоқроқ бир ерга бошлаб бор.: усталик билан ўз бекасининг топшириғини бажаришга киришДм. Канизакнинг гаплари Пиррни ниҳоятда таажжубга солди, зеро, у

бскасипинг хатти-ҳаракатида букақанги ҳолатни асло сезмаганди, шу бсисдан: бегойим тағин мени синамоқчи эмасмикин?—дегач шубҳа уйғонди унинг кўнглида. Сўнг у Лускадан бу сўзларни эшитган заҳоти, унга кўрслик қилиб, шундай жавоб қайтарди: «Луска! Шу гапларни бегойим айтганлигига ишонмайман,— ог-зингга қараб гапир, тағин бу уйдирма гапларинг учун адабингни бериб қўйишмасин,— борди-ю, ана, бу гапларни бегойим айтган ҳам дейлик, ўшанда ҳам чин юракдан айтганлигига асло ишонмайман; майли, ҳатто чин юракдан айтган деб фараз ҳам қилаи-лик, барибир, ўшанда ҳам мен ўз хўжайинимнкнг номига иснод келтирмаиман, негаки, курсатган хизматим звазига. у менга юз чандон зиедроқ яхшилик қайтаради. Билиб қўй, иккинчи менга бунақа ножўя гапларни гапирма!»

Иигитнинг кўрс муомаласи Лускани хижолатга еолмади. «Пирр!—деди у.— Гапим ҳо еқсин, ҳо еқмасин, менга барибир, лекин бунақа гапларниям, яна бошқа гапларниям, токи бекам буюрарканлар, мудом қулоғингга қуяверараман. Аммо сен. ишқи йўқ эщак экансан!»

Шундай дея у Пиррниг жавобидан ҳафсаласи пир бўлиб, ўз лзшига қайтди,— бека унинг гапини зшитиб, аламдан сал бўлмаса ўлаезди, бироқ орадан бир неча кун ўтказиб, у каиизаги билан яна шу мавзуда ган очди. «Биласанми, Луска,— деди у,— эман дарахти бир болта урган билан қулай қолмайди. Бас, шундай экаи, менинг аччиғимни чиқариб, ўз хўжасига ҳаддан зиед садо-қат кўрсатаетган ўша одам билан яна бир гаплашиб боқсанг қан-доқ бўларкин? Пайт пойлаб туриб, унга ҳамма гапни шундай тўкиб солгинки — унинг ишқида қандай аланга олиб енаетганимни сез-син,— хуллас, бу сафар ишни охиригача етказ; агар уни ярим йўл-да қолдириб келеанг, ўлиб қоламан, у эса, мени синамоқчи бўлиш-ган экан, деб ўйлай бошлайди, оқибатда қилган орзумга зид ўлароқ, мени еевмайди, балки мендан нафратлана бошлайди».

Канизак соҳибасига тасалли берди; у яна Пиррни ахтариб кет-ди ва унинг димоғи чоғ эканлигини кўриб, унга юзланиб шундай гапира бошлади: «Пирр! Бундан бир неча кун олдин мен сенга ик-ковимизнинг умумий бекамиз тўғрисида гап очиб, уни сенга ишқи тушиб, муҳаббат ўтида қовурилаетганини хабар қилган эдим. Яна такрор айтаман: агар бу гал ҳам аввалгидек тошбағирлик қилади-ган бўлсанг, гапимга ишонавер, бекамнинг паймонаси тўлган —■ ўлиб қолади. Шунинг учун ҳам сендан илтимос қиламан: бекамнинг истагиии бажо айла, мен сени доим ақлли йигит, деб ҳисоблаб келардим ахир, лекин борди-ю, яна эшакка ўхшаб қайсарлик қи-ладиган бўлсанг, ғирт аҳмоқнинг ўзи бўласан. Шундай гўзал, нажиба ва бадавлат аел сени дукеда ҳамма нарсадан ортиқ кўр-са-ю, наҳотки бу хуш еқмаса сенга? Бу ҳам майли, баски, Пирр, сенинг навқирон ешингга хос бўлган барча умид-орзуларинг рўеб-га чиқяпкан экан, шу билан бирга, ҳеч нимадан кам бўлмаслигинг аниқ экан, бу ишга тақдири илоҳийиинг ўзи бош қўшмаяптими-кан? Агар сен ақл билан иш кўрадиган бўлсанг, дилхушлик қилиш бобида биронта ҳам навқирон йигит сенга тенг кела олмайди! Ба-

тарти сен ҳам бекамизни, у сени севиб қолганчалик севсанг, сепла тунча кўп яроғ-аслаҳа, отлар, либослару ақчалар бўладики, бу борада бironта ҳам ошиқ йигит сенга тенг кела олмайди! Уйлаб кўр, гапларимга лутфан қулоқ сол. Унутма, Фортуна одамзод учун ўз қучоғини бир марта очиб, фақат бир марта кулиб боқад:< — кимки, бу илтифотдан фойдаланиб қолмаса, ундай одамнинг бу-тун умри қашшоқлик ва муҳтожликда ўтадики, буни энди узидан кўрсин. Сенга яна шуни айтмоқчиман: малайлар ўз хўжайинларига қон-қариндош ҳам, ер-биродар ҳам эмас, бинобарин, улар хўжа-йинларга жудаям содиқ бўлишлари. шарт эмас,— аксинча: хўжа-йинлар ўз малайлари билан қандай мулоқатда бўлсалар, малайлар ҳам ўз хўжайинлари билан шундай муносабатда бўлишлари ке-рак. Мана, ўзинг ўйлаб кўр: фараз қилайлик, сенинг гўзал хоти-нинг,"онанг, қизинг е синглйнг бор, у Никостратнинг кўнглига ўти-риб қолди, нима, уни ҳам ўзингга ўхшаб олижаноблик қилади вз малайига бўлган садоқатини оеқ ости қилмайди, деб ўйлайсанми? Агар шундай ўйлаетган бўлсанг, ғирт аҳмоқсан. Гапимга ишонавер: сен унга хушомад қилсанг ҳам, илтижо қилсанг ҳам бариби,) наф бўлмаеди — у гапингга қулоқ ҳам солиб ўтирмай, куч ишла-тиб бўлса ҳам ўша хотининг е синглингни тортиб олган бўлардп. Бас, шундай экан, улар бизга ва бизга тегишли нарсаларга қандай муносабатда бўлишеа, бизлар ҳам уларга ва ударники бўлгая нарсаларга шундай муносабатда бўлайлик. Кўзингни оч, омадинг келипти, тақдирнинг марҳаматидан фойдаланиб қол, бахтингдаа юз ўгирма, унинг истиқболига пешвоз чиқиб, шод қабул қилиб ол; бордию бошқача йўл тутадиган бўлсанг, онт ичиб айтаман, беқанг муқаррар оламдан кўз юмади; бу ҳам кам: кейин шундай таассуб қила бошлайсанки, оқибатда,.сен учун энг матлуб'хотима ўлпа бўлиб қолади»:

Пирр ҳам Луска айтган гапларнинг ҳаммасини.-мулоҳаза қи кўриб, ахири:, агар мени синашмаетганига қатъий ишонч ҳосил қилсам, Луска келаси сафар келганида унга бутунлай бошқача жавоб қиламан ва б.еканинг кўнглини овлашга шай эканлигимни айтаман, деган хулосага келиб, кўнглидан ўтказиб,қўйди. Унгача эса, у Лускага юзланиб бундай деди: «Тушунаман, Луска, тўғрн гапирдинг, аммо иккинчи томондан, хўжамнинг донишманд ва айер 1ИГИНИ ҳам яхши биламан, ҳозир у бутун ишни менга топши-риб қўйган, шунинг учун хўжайиним мени бир синаб кўрмоқчи бўлиб хотинини ишга солган бўлмасин, тағин, деб қўрқаман. Ҳай, энди бу еғини эшит, агар бека мени астойдил севса, буни амалда исботлаб, мен қўйган учта шартни бажариши керак, ана шундан кейин, унинг ҳар қандай истаги мен учун қонун бўлиб қолажак. бунга ишончи комил бўлсин. Шундай қилиб, мен унга учта шарт Қўяман: биринчидан: у Никостратнинг кўзи олдида унинг энг яхши қирғийини ўлдирсин; кейин у Никостратнинг соқолидан бяр тутамини юлиб олсин ва ниҳоят эрининг битта энг соғлом тишинн суғуриб, икковини менга юборсин».

Бу қўйилган шартларни бажариш Лускага қийин бўлиб кўрнн-Ди, Лидияга эса, яна ҳам мушкулроқ туюлди, аммо буюк

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

тасаллибахш ва дономаслаҳатчи Амур Лидйяни ўщал уч шартни бажаришга илҳомлантирди, натижада бека оқсоч қизни Пирр олдига юбориб, унга ҳамма талабларинг бажарилади, бажарпл-гандаям — жуда қисқа вақт ичид'а бажарилади, деб айтишнн буюрди. Бундан ташқари, у Пиррга шуларни айтиб қўйишни буюр-ди: майли, Пирр Никостратни ғайри оддий заковат соҳиби деб ҳисоблайверсин, аммо мен Никостратнннг кўзи олдида Пирр билан очиқд'ан-очиқ ўйнашаман, Никостратни бўлса, ҳеч нарса бўлгани йўқ деб ишонтираман. Шундан кейин, Пирр бу аелзода аелнинг қандай иш тутишинн кута бошлади. Ниҳоят, орадан бир неча куп ўтгач, Никострат ўз одати бўйича баъзи аелзодаларга катта зие-фат бераетган пайтда. Лидия эгнига яшил духоба кўйлагини кин-ди, беҳисоб қимматбаҳо тақинчоқларини тақди ва дастурхонлар йиғиштирилиб бўлгандан кейин, меҳмонлар ўтирган катта хонага кирди. Пиррнинг ва бошқа ҳамма меҳмонларнинг кўзи олдида, у Никостратнннг знг қадрли қирғийи қўниб турган дор томон йўл олдн, сўнг у қирғийни.ўз қўлига қўндирмоқчи бўлгаидай, унинг ипини ечди, оеғига солинган чарм банддан ушлади-да, деворга уриб ўлдирди-қўйди.

«Э, хотин, нима қилиб қўйдинг?»— деб чинқириб юборди Никострат. Лидия унга ҳеч нима деб жавоб қилмади-ю, овқатланнб ўтирган аелзодаларга юзланди. «Жаноблар, агарки, битта қирғпй-дан қаеднмни олишга журъат эта олмасам,— деди у,— унда, мени башарти қирол таҳқирлагудек бўлса, ундан қандай ўч ола олган бўлардим? Сизларга маълум бўлсинким, бу қирғий менга тааллуқ-ли бўлган жуда кўп вақтни — эркакларнинг аелларга багишлашн лозим бўлган вақтни ҳаром қилди. Ҳар доим тонг ғира-шира ерй-иза бошлади дегунча, Никострат ўрнидан туради-ю, отига миниб, кўлига қирғийнн қўндириб, дала-даштга чиқиб кетади-да, ўша ер-да кун бўйи қирғийнинг кўкда учишини томоша қилади, мен бўл-сам, ает бошим билан яна ўзингиз кўриб турибсиз, айни етилган лайтимда жиғибийроним чиқиб, тўшакда елғиз қолиб кетавераман. •Мен бу қирғийни ўлдиришга кўпдан аҳд қилган эдим, лекин бир андиша мени бу ниятимдан қайтариб турган эди: мен, эрим билан икковимизнинг муносабатимизни одилона ажрим қилиб бера ола-днган одамларнинг кўзи олдида ўлдиришга аҳд қилдим уни, энди бу еги сизларга ҳавола».

Меҳмонлар Лидиянинг гапларини эшитиб бу хоним ҳақиқатан ҳам эрини жуда яхши кўраркан, деган қарорга келишди ва кулиб юборишиб қаттиқ ранжиган Никостратга: «О, Никострат, хоти-пинг сендан оладиган аламини роса боплаб қирғийдаи олди-да!»— дейишди, сўнг, бутун гайни ҳазилга йўйиб юборишиб, ахири қово-гидан қор еғаетган Никостратни ҳам кулдиришга муяссар бўлиш-ди, Лидия эса, шу чоғ ўз хонасига кириб кетди.

«Муҳаббатим хушбахт бўладиганга ўхшайди,— деб ўйлаб қўй-ди бу воқеанинг шоҳиди бўлган Пирр,— Лидия ўз бурчини адо этишни жуда яхши бошлади — уни ниҳоясига етказишига худонйнг ўзи мадад берсин!»

Лидия қирғийни ўлдирган кундан буен орадан бор-йўғи бир

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ҳозир олдириО ташлама-

ечa кун ўтди, мана, у бир маҳал ўз хонасида Никострат билан тираркан, уни эркалар, у билан ўйнашарди, Никострат ҳам шу айт ҳазиллашиб хотинииинг сочидан оҳиста тортиб қўйди, айнан мана шу ҳол Пиррнинг иккинчи шартини бажариш учун Лидияга баҳона бўлди: у ўйлаб-нетиб ўтирмаедан Никостратнинг соқолнга чангал. солди-да, уни бор кучи билан' тортиб, бир тутамини кулиб туриб юлиб олди. Никострат хотинини бу қилиғи учуа койий бошлади. «Вой, нима бўлди сенга? Намунча қовоқ-тумшуғинг осилма-са?—деди хотин.— Соқолингни уч-тўртта тукини юлиб олганимга шупча дпмоғ-фироқми? Сен менинг сочимдан тортганингда бундан ҳам қаттиқроқ оғриган эди». Лидия эрн билан шу йўсинда гурунг-лашиб, ҳазиллашпб ўтириб, юлиб олгани бир тутам соқолнп ссл-дирмаедан яшириб қўйди, шу куниеқ уни маҳбубига жўнатди.

Учи'нчи шарт Лидиянинг анча бошини қотирдп, лекин у таби !-тан оқилона аел бўлганлигн сабабли, боз устига, ишқ худоси Амур унинг ақлинп пешлаб турганлигидан, ахири, бу ниятига стиш пу лини ҳам топди. Никостратга иккита ўгпл бола дастерлик қилар-ди, уларнинг иккови ҳам яхши оила фарзандлари бўлиб, ота-она-лари Никостратнинг хонадонида киборлар рафторидан таълим олелнлар; деб, унинг хизматига топширган эдилар; болалардан бири Никострат дастурхонга ўтирганида, у ейдиган таомни майда-лаб тўғр.аб турарди, иккинчиси эса, ичимлик ташиб турарди; мана, Лидия бир кун шу икки болани ўз олдига чақириб олиб, уларнинг огзпдап емон ҳид келаетганини, бинобарин, Никостратга хизмат қилаетган чогда, бошларини ҳам1бнқадар четга буриб туришни айтди ва бу гайни зинҳор ҳеч кимга айта кўрмасликни тайинлади. Болалар беканинг гапига ишонишиб, ўргатгандай ищ тута бошла-дилар. Мана, Лидия кунлардан бир кун эрига шундай савол бер-ди: «Болалар сенга хизмат қилишаетганда нима қилищаетганНта эътибор бердингми?»

«Ҳа, эътибор бердим,— дея жавоб қилди Никострат.-т- мен ҳат-то, нега ундай қиляпсизлар, деб сўрамоқчи ҳам бўлдим»,— «Қера-ги йўқ,— деди Лидия,— ўзим ҳозир сенга тушунтириб бераман. Бу тўғрида сен билан гаплашишга кўпдан оғиз жуфтлардиму ҳеч журъат этолмай келардим — сени ранжитиб қўйишдан қўрқар-дим, энди билсам, бошқалар ҳам сеза бошлашипти,— йўқ; айтма-сам бўлмас экан, деб ўйладим. Огзингдан емон ҳид келадп — шу-нинг учун болалар юзларини тескари буришади,^—ҳайропмап, нега бундай бўлдийкин, илгарилари йўқ эди-ку бунақа ҳид. Яхши эмас! Сен олимақом кншилар даврасида кўп бўласан,— бу кўнгнлсиз ҳолга барҳам бериш керак».

«Нима сабаб экан-а?—деб сўради Никострат.— Тишларнмдан битта-яримтаси қуртлаганмикин?»

«Шунақаям бўлиши мумкин,— деб жавоб қилди Лидия ва эрини дераза олдига бошлаб бориб, унга оғзини очиш.ни буюрди.— Вой, Никострат,— деди у эрининг ҳам чап, ҳам ўнг жағидаги тиш-ларини бир-бир кўздан кечириб чиққач.— Ахир қандай қилиб чи-даб юрибсан-а? Манави томонингда битта тишингни қурт еган, менимча, чириб, буладигани бўпти, агар

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ипг, енидаги тишларинггаям ўтади,— бефарқ бўлма, тезроқ ди-ркб ташла!»

«Унақа бўлса, майли, розиман,— деди Никострат,— озироқ та-бкбга одам юборишсин — келиб суғуриб ташлайди.

Хотини бўлса унга: «Бошингга урасанми табибни? Тишинг узи клмирлаб турипти — ўзимам оғритмасдан бинойидек суғуриб ола-ман. Ундан кейин, бу табиблар беморга шафқат қилиш деган нар-сани билишмайди — сенинг ўшанақа табиблардан биронтасининг қулига тушганингни курсам е эшитсам, ҳолингга ачинганимдан юрагим эзилиб кетган бўларди. Гап қайтарма—ўзим суғураман, бордию оғригудек бўлса, ўша заҳоти тўхтатамак; билиб қўй, табиб бунақа раҳм қилиб ўтирмайди».

Кейин Лидия асбобларга одам юборди-да, Лускадан бўлак ҳам-мани хонадан чиқариб юбориб, эшикни ичидан беркитиб олди, Ни~ костратни стол устига етқизди ва унинг оғзига омбур тиқиб, тиш-ларидан биттасини қисиб олди; Никострат оғриқдан бутун уйни бошига кўтариб додлай бошлади, аммо уни маҳкам босиб ушлаб туришгани сабабли, ахири зўр машаққат билан бўлса ҳам тиши суғуриб олинди- Лидия у тишни яшириб, оғриқ азобидан чалажон бўлиб сулайиб етган Никостратга олдиндан ҳозирлаб қўйган, чи-риб қоп-қора бўлиб кетган бошқа бир тишни кўрсатди. «Буни қа-ра, шунча маҳалдан бери оғзингда олиб юрган экансан чириган тишни»,— деди у. Никострат ҳамма гапга ишокди; у дўзах азобини бсшидан кечирди, дод солиб бутун уйни бузиб юборди, лекин тиши суғуриб олингандан кейин ўзини соғлом ҳис қила бошлади. Унга кка баъзи нарсалар ичиришиб, қувватга киритишди, шундан кейкн у уз хонасига кириб кетди. Лидия зса шу заҳотиеқ тишни маҳбу-Оига юборди,— Пирр ҳам Лидиянинг ишқий ҳиссиети самимий аканлигига ишониб, энди хонимнинг ҳар қандай истакларини ба-жаришга тайерман, деб айттириб юборди.

Уз севгилисининг фироқида ўтказган ҳар бир соати бир асрдек туюлган ва ўз ваъдасининг устидаи чиқишга сабри чидамаетган Лидия Пиррнинг кўнглида заррача ҳам шубҳа қолдирмаслик учун -йди ўзини касалга солиб. олди ва бир кунп тушликдан кейин, хо-ласига Никострат кириб келганида, Лидия, эрининг елғиз Пирри билан кириб келганини кўриб, мени боққа олиб чиқинглар — боғда «кгил тортаман, деб айтди. Никострат билан Пирр шу заҳотиеқ уни қўлга кўтариб, боққа олиб чиқишди-да, ажиб бир нок дарахтанинг тагига майса ўтлар устига етқизишди. Бундай ҳолда қандай иш тутиш кераклигини Пиррга олдиндан ўргатиб қўйган Лидия бир оз дам олиб етгандан кейин бундай деди: «Пирр! Кўнглим нок туса-д». Барака топкур, дарахтга чиқиб, уч-тўрттасини узиб ташлагин!»

Пирр бир зумда дарахтга тирмашиб чиқди. У пастга нок узиб ташларкан: «Ҳей, мессер, нима қпляпсиз ўзи?»—деб юборди бир-даи.— Сизга нима жин урди, донна Лидия? Уят эмасми ахир! Ме-■инг кўз олдимда қиласизми шу шармандаликни? Нима, мени кур деб ўйлаяпсизларми? Ие, ахир ҳозиргина, касалим оғир, деб етган сиз эмасмидингиз? Бу ҳунарингиз дардингизга малҳам бўлиб бир зумда жон ки қолипти-да? Баски, буичалик бетоқат зкансиз, ҳеч

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ўлмаса, ўз қўл остингиздаги ш-унча -ҳашаматли■ хоналардан т-ронтасига кириб, ўша ерда қилганингиз маъқулмасмикин бу ай-набозчиликни? Ҳар ҳолда бегона кўздан четда ўлардинглар!»

«Пирр нима деяпти ўзи?— эрига юзланиб сўради Лидия.— Алаҳлаяптими,нима бало?»

. «Йўқ, алаҳлаяпганим йўқ,— деб дарахтдан туриб жавоб қилди Пирр.— Наҳот мени ҳеч нарса кўрмаяпти деб ўйласанглар?»

«Сен туш кўряпсан шскилли, Пирр»,— деди жуда таажжубда қолган Никострат.

«Мен ҳеч қанақа туш кўраетганим йўқ, хўжайин,— дея эътироз билдирди Пирр,— сизлар ҳам туш кўраетганингиз йўқ,— туш бунақа бўлмайди! Агар мана бу мен ўтирган дарахт ҳозир сизлар силкинаетгандаи силкинса бормй, бутун мезас-и битта қолмай дуз тўкилган бўларди».

«Нима бало, жинни-минни бўлганми?—деб яна гап бошV^ада Лидия.— Наҳотки чинданам кўзига бир нималар кўринаетган бўлса? Вой, худойим-е, агар соғ бўлганимда, албатта дарахтга чиқиб. унинг кўзига кўрингаи мўъжизани ўз кўзпм билан кўрардим».

Пирр бўлса дарахтда ўтирганича ҳамон сафсата сотарди. «Қа-ни, туш пастга!»—деб қичқирди унга Никострат. Пирр пастга тушди. «Хўш, нималарни кўрдинг?»—деб сўради ундан Никострат.

«Сиз, назаримда, чинданам мени алаҳлаяпти е кўкнорихаел қиляпти деб ўйлаетганга ўхшайсиз,— деб жавоб' қилди Пирр,— лекин агар виждонан гапирадиган бўлсам, сизий мен хотинингиз-ни устида кўрдим. Лекин дарахтдан тушишим билан қарасам, яна хотинингизнинг устидаи тушиб, бояги ўтирган жойингизда ўтиркб-сиз».

«Демак, иситманг борга ўхшайди,— деб хулоса чиқарди Никострат.— Сен дарахтга чиқаетган пайтингдан қайтиб'тушгунинг-ча, икковимиз ҳам жойимиздан жилганимиз йўқ».

«Нима'қиласнз мен билан баҳслашиб?—хупоб бўлиб дедя Пирр.— Ахир ўз кўзим билан кўрднм-ку сизни, юзтубая етгаа эдингиз».

Никострат тамомила гангиб қолдп. «Кани, ўзим бир чиқиб қз-
рай-чи, бу дарахт сеҳ «икин, унга чпққан одамнинг кў мўъжиза кўриниши хам ростмпкпи»,— деди у ва дарахтга тирма
шиб чиқа бошлади. У дарах игнна чиқиб улгурган ҳам зди-
ки — Лидия билан Пирр ачомлашиб ншпи бошлаб юбори:
Никострат буни кўрди-ю, тепадан туриб бақира бошлади: < беҳае хотин! Нима қнляпсан? Сснга нима бўлди, Пирр? (
ахир ўзимга ишонгандай ишонар*дим-а!» Шундай дея у шоша-яишл
пастга туша бошлади.

Хотини билан Пирр бўлса унга: «Биз жой-жойимизда ўтир миз!»—дейишди. Кейин қарашса, у дарахтдан тушиб келяп дарров аввалги жонларига ўтириб олишди. Никострат дарахтдан тушиб, қараса, улар аввалги жойларида ўтиришибди, шундан кейин уларни койий кетди.

Пирр бўлса унга жавобан: «Боя сиз тўғри гапирган экансиз.

■яғўжайин, мала энди тушундим: мен дарахт устида ўтнриб кўрган-ларймнинг ҳаммаеи,— бу саҳви н'азардир, мениг бундай хулосага келишимнинг бонси ш'ундай: билишимча, сизда ҳам айнан саҳви назар содир бўлган. Узингиз агар чуқурроқ фикр юритиб, бош ко-тириб кўрсангиз, гапимнинг тўғрилигига иқрор бўласиз: айтмоқчп-манкй, агар борди-ю, ҳатто сизнинг энг вафодор, энг оқила умр нўлдошингиз обрўйингизга доғ тушмоқчи бўлган чоғда ҳам бу иш билан кслиб-келиб сизнинг кўз олдингизда шуғулланардимн? Ўзим ҳақимда-ку, гапирмайман,— мен бундай иш билан яна сизнинг кўз олдингизда шуғулланиш у еқда турсин, буни ҳатто хае-лимга келтиргандк кўра, гўштларимни нимта-нимта қилиб таш-лашларнга рози бўлардим. Хулоса шуки — ҳамма айб нок дарах-тида — саҳви назарни шу дарахт уйғотяпти. Дарҳақиқат, ҳо'зйр сизнн хотинингиз билан мулоқатда бўлганингизни инкор этиш учун бутун олам бир тараф бўлганда ҳам буни исботлашга ожиз-лик қиларди, илло, сизнинг кўзингизга мен ҳам айнан шу иш билан шуғуллаигандай бўлиб туюлганимнн уз огзингиздан эшитга-нимдан кейин, кўзимга хато нарсалар кўринганига ишбндим, зеро, мен наинки ундай ишлар билан шуғулландим, ҳаттоки хаелимга ҳам келтирганимйўқ эди — ахир буни ме.н бйлмай, ким билсин?»

Шу чоғ Лидия ўзини аччиқлангандай кўрсатиб, ўрнидан турди. «Шундай дейишга қандай тилинг борди!—деб чийиллади у эрнга қараб.— Демак, сенинг таъкидлашингча, кўз олднига фаҳш билан шуғулланган бўлсам, унда ғирт аҳмоқ бўлиб қолибман-да? Лекин «гарда кўнглим шунақа нарсани тусаган бўлганда мен бирЬнта етлоқ хонани толиб,— гапимга ишонавер,— шундай усталик билан *ти* тутган бўлардимки, буни сен икки дунеда ҳам сезмаган бўлар-днпг».

Никострат, хотиним ҳам-, Пирр ҳам ҳақ гапиришяпти, деган ху-лосага келди,— рост-да, улар ҳеч қачон унинг кўз олдида бундай килишга журъат эта олм'аган бўлардилар; у хотини билан Пиррни койишдан, танбеҳ.беришдан тўхтади ва бу кўз кўриб, қулоқ эшит-маган ҳодиса ҳақида — яъни дарахт устидан ҳамма нарса тамо-мила бошқача манзара касб этиши ҳақида гапира кетди.

Лекин Лидия, менинг ҳақимда шундай емон хаелга бординг-а, дегандек ҳануз ўзини Никостратдан ранжиган қилиб кўрсатарди.

«Мен шундай қиламанки, бу дарахт мени ҳам, ўзга аелларни ҳам ортиқ шарманда қилмайдиган бўлсин,— деди Лидия.—-Пирр, гнзиллаб бориб, болта олиб кел-да, ўзинг учун ҳам, мен учун ҳам бу дарахтдан ўч ол: кесиб ташла уни. Очиғини айтганда, болта билан бу дарахтни чопиш ўрнига, сенинг бошингни чопса яхшироқ Гўларди, Никострат,— зероки, ўз тафаккур кўзларингнинг нима « ҳибатида бирдан сўқир бўлиб қолгани ҳақида ҳатто ўйлаб ҳам ^урмадинг. Фараз қилайлик, бу ерда бизга сўзлаган нарсаларинг кўзингга кўринган ҳам дейлик — лекин сенинг тафаккуринг буни асло ҳақиқат деб қабул ҳам, эътироф ҳам этмаслиги лозим эди»:

Пирр шу заҳотиеқ ғизиллаб бориб болта кўтариб келди-да, нок дарахтини чопиб ағдарди. Дарахт қулаганидан кейин Лидия Нико-' стратга шундай деди{ «Номусим душмани маҳв этилди, энди хафа

щ

эмасмая»,— шундан. кейин у елвориб кечирим сўраган Никострат-ға мурувват кўрсатиб, унинг гуноҳидан ўтди-да, сени ўз жонидаи ортиқ севувчн хотинингдан иккинчи бунақа гумонсирама, деб қў-шиб қўйди.

Шундан сўнг, аҳмоқ қилинган бечора эр, хотини ва хотинининг ўйнаши уйга киришди, шундай қилиб, бу хонадонда Пирр Лидия билан, Лидия Пирр билан беҳисоб маротаба ва ҳеч бир тўсқинлик-сиз ишқ лаэзати ва ҳаловати оғушида яшаган эканлар. Худо бизга ҳам шундай бахт ато этсин!

10

Сиеналик икки йигит биринииг кумасига ошиқ. бўлиб қолишади; кейин куч йигит кутилмаганда қазо қилади; у дўстига бврган аҳдига биноан, улгани-дан кейин ў'з ошнаси қошига келиб, нариги дунеда қандай яшаетгани ҳа-

қида сўзлаб беради

Қиролдан бошқа ҳамма ҳикоя қилиб бўлган эди. Бекордан-бе-корга кесиб ташланган нок дарахтига ачина бошлаган хонимлар ахири тинчишгач, қирол шундай деб гап бошлади:

— Барчага аенки, одил қирол ўзи жорий этган қонунларга тўла риоя эт.моғи лозим; борди-ю, у тескари иш тутса, унда у қирол эмас, балки энг оғир жазога лойиқ бўлган қулдир. Бугун сизлар-нинг қиролингиз — камина беихтиер айнан шундайин гуноҳга ботадиган бўляпман ва ўзимга худди ўшал қул сингари айб орта-ман. Дарҳақиқат, кеча мен бугунги мусоҳабамиз учун мавзу тайин этган пайтимда, яна ўз имтиезимдан фойдаланаман, деб ўйлама-ган эдим,— аксинча: мен сизлар билан биргаликда умумий қоида-га риоя қилган ҳолда, сизлар баен қилган мавзуда ҳикоя этишга аҳд қилган эдим, бироқ сизлар наинки мен сўзламоқчи бўлган қис-санинг мазмунини айтиб қўйдингиз, балки мен кўзлагандан ҳам мукаммалроқ ва ниҳоятда қизиқарли қилиб баен қилдингизким, энди мен қанчалик хотирамни кавлашга уринмай, сизларнинг ҳи-кояларингизга қиес қилишга лойиқ ўзим билган бironта ҳам воқеани эслаб, идрок эта олмаяпман. Мана шунинг учун ҳам ўзи жорий этган қонунни бузишга мажбур бўлган, дсмакки, жазога мустаҳиқлигига иқрор бўлган камина қиролингиз олдиндан шуни айтиб қўймоқчиманки, ҳар қанча миқдорда жарима тўлашгаям розиману, илло, ўзимга берилган имтиездан фойдаланмай турол-майман. Эътироф этаман, дилдор хонимлар, Элиссанинг кум билан кума ҳақидаги ҳамда сиеналикларнинг калтабинликлари ҳақидаги ҳикояси менда шу қадар кучли таассурот қолдирдики, мен ақлли хотинларнинг аҳмоқ эрлари устидан қиладигаи найранглар ҳақидаги гапни четга йиғиштириб қўйишга ва сизларнинг эътиборин-гизга кум билан кума тўғрисида кичкинагина бир ҳикоя сўзлаб беришга аҳд қилдимки, гарчи ундаги айрим воқеалар ҳақиқатга тўғри келмаса ҳам уни мамнуният билан тингларсиз, деган умид-даман.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Алқиеса, Сиенада иккита фақир йигит яшарди, улардан-бири-нинг исми Тингоччо Мини, иккинчисиники ~ Меуччо ди Тура эди, улар Салайя дарвозасига яқин ерда истиқомат қилишар, асосан ўзаро мулоқотда бўлишар ва чамаси, бир-бирларини астойдил яхши кўришарди. Барча диенатли кишилар сингари улар тез-тез черковга бориб, войзлар хутбасини тинглашарди, воизлар намоз-хонларга кўпроқ, одамзод тириклигида, бу дунеда қандай хизмат-лар кўрсатган бўлса, шунга қараб унинг руҳини нариси дунеда е роҳат, е жазо кутиб туриши ҳақ-ида гапирардилар. Икки дуст бу ҳақда инобатли маълумотлар қидира бошладилар, лекин қандай қилиб топиш мумкинлигини билолмадилар, шунга кўра, улар бир-бирлари билан аҳд-паймон қилишиб, ким олдин ўлса, ўша тирик қолганнинг олдига қайтиб келиб, уни ҳамма гапдан воқиф қила-ди, деб келишиб олдилар.

Шундай қилиб улар, боя айтиб ўтганимдек, доим бир-бирлари билан мулоқотда бўлиб яшаб юравердилар, бир-бирларита сўз беришгандан кейин эса, Тингоччо, Қампо Режи фуқароси бўлмиш Амброжо Ансельмини деган одам билан кум тутинди, зеро, Ан-сельминиng хотини монна Мита яқинда эрига ўғил туғиб берган эди. Болани чўқинтириш маросими бўлиб ўтгаидан кейин Тингоччо аҳен-аҳенда дўсти Меуччо билан бирга ғоятда дилбар ва мафтун-кор жувон бўлмиш кумасинн бориб кўриб турадиган бўлди-ю, лекин бора-бора кум тутинган бўлишига қарамай, ул аелга ошиқ бўлиб қолди. Жувон Меуччога ҳам еқиб қолган эди, буининг устига Тингоччо муттасил • кумасини кўкларга кўтариб мақтарди,— хул-лас, бора-бора у аелга Меуччо ҳам шайдо бўлиб қолди. Иккала йигит ҳам буни бир-бнридан сир тутарди, аммо сир тутишлари учун икковларида икки хил асос бор эди: Тингоччо ўз кумасига ошиқ бўлиб қолганини гуноҳи азим деб билар ва бу ҳақда бирон кишига иқрор бўлишдан хижолат оўларди, шунинг учун ҳам бу сирин-и дўстига айтишга ийманарди, Меуччонинг ўз севгисини сир сақлашига эса, бошқа сабаб бор эди: у монна Митанинг Тингоччо-га еқиб қолганини сезган эди. «Агар мен Тингоччога сиримии ош-кор қилсам,— деб ўзича мулоҳаза қиларди у,— бунга унинг ғайир-- лиги келиши. мумкин, у кум сифатида ул хоним била№ истаганча суҳбат қуриш ҳуқуқига эга бўлганлигидан, хонимга мени емонла-ши мумкин, ана унда мен ҳеч нимага муяссар була олмайман».

Шундай қилиб, икки еш йигит монна Митани севиб қолишди, лекин у билан суҳбатда бўлиш, Меуччога нисбатан, Тингоччога осонроқ эди, шунга кўра у кези келганда гап, кези келганда имо-ишора орқали кумасн билан алоқа қилиб, ахири хоҳлаган нарса-сига эришди. Меуччо улар ўртасида не хол содир бўлганини жуда яхши тушунди, гарчи бу хол уни қаттиқ изтиробга солган бўлса ҳам барибир келгуснда ўзининг ҳам омади келишидан умидини узмади ва лекин у, агар Тингоччо юрак сиримдан огоҳ бўлса, мен-га халал бериши ва йўлимга ғов бўлиши мумкин, дегаи мулоҳаза билан ўзини ҳеч нарсани сезмаганга солиб юраверди.

Хуллас, икки дўстдан бнри иккинчисига нисбатан омадлироқ бўлиб чиқдн, бнроқ Тингоччо ўз кумасининг хмайдончасида шундай

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

бир партов ерни топиб олиб, тиришқоқлик билан уни шундай пар-хиш қила, унга шундай ишлов бера бошладики, ахири, меъеридан зўрроқ кучаниб юборгани сабабли хатарли дардга чалиниб қолди ва бу дардга бардош бера олмай, бир неча кундан кейин оламдан утди. Улимининг учинчи куни эса,— олдинроқ иложи бўлмаган шекилли,— у берган ваъдасига биноан, тунда Меуччонинг тепасида пайдо бўлди, Меуччо маст уйқуда етган бўлса ҳам уни уйғотди. «Ким бу?»— деб сўради Меуччо кузини очиб. «Тингоччоман,— дея жавоб қилди арвоҳ,— мен ваъдамга биноан сенга у дуне ҳақида гапириб бергани келдим».

Меуччо, унга кўзи тушиши билан қўрқиб кетди, лекин тезда ҳушини йиғиб олди. «Қадамингга ҳасанот, дўстим!»—деди у ва шу заҳотиеқ Тингоччодан, сен хароб бўлган руҳмисан, деб сўради. Тингоччо эса, унга жавобан бундай деди: «Хароб бўлган — йўқ бўлган деган билан баробар. Агар мен хароб бўлганимда қандай келган бўлардим бу ерга?»

«Йўқ, мен уни гапираетганим йўқ,— дея эътироз билдирди Меуччо.— Мен сендан: руҳинг дўзах ўтида енишга маҳкум этилган-ми, деб сўраяпман».

Тингоччо ҳам унга жавобан бундай деди: «Йўқ, руҳим бунга маҳкум этилмаган, илло, қилган гуноҳларим учун жуда қаттиқ жафо чекяпман, қийноққа солиняпман». .

Шундан кейин Меуччо, бу дунеда қилинган ҳар бир гуноҳ иш учун у ерда қандай жазолар бериларкан, деб дўстига устма-уст савол бера бошлади, Тингоччо бўлса, ҳамма саволга батафсил жавоб қайтарди. Шунда Меуччо, менинг бирон нимада сенга фондам тегиши мумкинми, деб сўради; Тингоччо, ҳа, деб жавоб қилди ва «Менинг арвоҳимни хотирлаб, черковда ибодат буюртир, руҳимга дуо ўқишларини илтимос қил, руҳимни едлаб, фақир, гадоларга садақа улашйб тур — шуларнинг ҳаммаси у дунеда қийноқни сн-гиллатади»,— деди. Меуччо, бу айтганларингнинг ҳаммасини ба-жони дил бажо келтираман, деб сўз берди.

Тингоччо жўнашга шайланганида, бирдан Меуччо кума ҳақида эслаб қолди ва Тингоччо томонга кўз қирини ташлаб туриб, ундан сўради: «Ҳа-я, яхши эсимга тушди! Менга қара, Тингоччо: бу дунеда ўз куманг билан алоқа қилганинг учун у екда қандай жазо бе-ришди сенга?»

Тингоччо ҳам унга жавобан бундай деди: «Дўстим! Мен у ек-ка рихлат этганимда маълум бўлдики, ўша ердаги бир зот, менинг жамики қилган гуноҳларимни нақ ўзининг беш бармоғидай яхши биларкан,— у менга маълум бир жойга боришни буюрди, мен ўша ерга бориб, ўзимга ўхшаб бир «хил қийноққа маҳкум этилган жуда кўп бошқа руҳлар билан биргаликда қаттиқ қайғуриб, қилган гуноҳларим учун юм-юм йиғлаб ўтирдим. Улар орасида ўтирганим-да, бирдан кумам билан қилган зино ишларим эсимга тушиб кет-ди-ю, бу қилмишим учун яна бешбаттар қийноққа солишса керак, деб ўйлаб, гарчи шу пайт ўчмас аланга ичида енаетган бўлсам ҳам қўрққанимдан дағ-дағ қалтирай бошладим. Бояги зот бу аҳволим-ни.кўриб, сўради: «Сен ўт ичида ена туриб, қалтираяпсан, дсмак

бу ердаги гуноҳкорларнинг^ҳаммасидан ҳам мудҳишроқ гуноҳга ботган кўринасан!»—«О, дўстим!—деб нидо қилдим' мен.— Мен **бир** гуноҳи **азимга ботганман** — шу учун бериладиган жазодан қўрқяпман». **Шунда у мендан,** хўш, қандай гуноҳ экай у, деб сў-**ради.** «Мана, эшит,— деб жавоб қилдим,— мен ўз кумам билан **ўйнашганман,** у **билан** ўйнашавериб-ўйнашавериб ахири ўзимни **вобуд қилдим».** У хахолаб кулиб юборди. «Вой, тентакво-ей!— **деди у.— Бунинг** нимасидан қўрқасан? Бу ерда кумалар гуноҳга **ўтмайди>.** Шундан кейин кўнглим -таскин топди». Гап шу ерга **квлганда** тонг ериша бошлаганди, шунга кўра, Тингоччо бундай **деди:** «Хўп бўлмаса, Меуччо, худо ер бўлсин сенга, менинг вақтим **бўлди>.** Шундай деди-ю> бирдан ғойиб бўлди.

Меуччо, кумалар билан ўйнашиш гуноҳ ҳисобланмаслигинн зшитиб, ўзининг тентаклик қилганидан кулиб қўйди,—буни қа-**ранг-а,** қанчадан-қанча кумаларига, фақат аҳмоқ бўлганлиги ту-**файли қие** ҳам боқмабди?! Шу кундан эътиборан у нодонликнинг **аулмат** гўшасини тарк этди ва ақл билан иш кўра бошлади. Агар **оғаий** Ринальдо кумалар гуноҳ ҳисобланмаслигини билганида **эди,** саховатли кумасини ўзига оғдираетган пайтда бунча овора **бўлиб,** бунчалик фасоҳат билан сўзл.аб ўтирмаган бўларди.

Қирол ўз қиссасини айтиб бўлганида, куеш энди уфққа енбош-лаеттан ва майин шаббода эса бошлаган эди, у бугун бошқа гапи-**радиган** одам қолмаганлигини тушуниб, бошидан гултожни олди-**да, уни** Лауреттанинг бошига қўндираркан, шундай деди:

— Марҳаматли соҳибам! Исмингизга муносиб айлаб, бошин-
гвзга дафнадан[1] тож кийдиряпман; ҳозирдан бошлаб энди сиз—<
бизнинг маликамизсиз. Ҳокималик ҳуқуқингиздан фойдаланган ҳолда, ўз ихтиерингизча фармойиш беринг,— ишқилнб бизлар вақтни хурсандчилик ва кўнгилхушлик билан ўтказсак бўлгани.

У шундай деб ўз ўрнига бориб ўтирди.

Тож кийдириш маросими тугаган заҳоти Лауретта эшик оға-**сига** одам юборди ва унга хушманзара водийга бориб дастурхон тузашни, лекин қасрга қайтишга шошилмаслик учун барвақтроқ тузашни амр этди ва унинг ҳукмдорлик даврида қандай тартибга амал қилиш кераклиги ҳақида тушунтирди. Сўнгра Лауретта шундай нутқ билан жамоага юзлаиди:

— Кеча Дионео бизлардан хотинларнинг ўз эрларпга қандай
найранглар кўрсатгани ҳақидаги ҳикоятларни эшитишни ихтиер
қилган эди. Агарда, мени қопағон лайча деб аташларидан қўрқ-
маганимда, эртага, эркакларнинг аелларга қандай найранглар кўр
сатгани ҳақидаги мавзуда ҳикоятлар сўзлашга фармон берган бў-
лардим. Лекин биз ҳозирча бу мавзуни четга қўйиб турамиз,—
мен
истайманки, эртагача ҳамма *Аелларнинг эркакларга, эркаклар нинг аелларга ва эркакларнинг эркакларга кун-дззукун қандай*

*** Лаудеғта,** лавр (яъни дафна) сўзидаи олинган. *(Тарж.)*

найранглар курсатиши ҳақидаги ҳикоятлардан ўйлаб қўйсин, ўй-лайманки, бу мавзуда ҳам ажойиб ва ғаройиб қиссалар бугуиги мавзудагидан кам бўлмаса керак.

Шу сўзлардан кейин Лауретта ўрнидан турди ва барчани кеч-ликка қадар озод қилди.

Хонимлар билан нигитлар ҳам ўринларидан туришди; биров пойабзалини ечиб, зилол сувли ирмоқлардан ялангоеқ кечиб юра бошлади, биров хушқад сарв дарахтлари билан қуршалган ям-яшил ўтлоқда сайр қила бошлади. Дионео билан Фьяметта икков-лашиб узоқ вақт Арчита билан Палемон ҳақида қўшиқ куйлашди. Уларнинг кечлик зиефатгача бўлган вақтлари шу йўсинда турли-туман хурсандчилик билан гоятда хушвақт ўтди. Кейин ҳаммала-.ри мўъжазгина кўл бўйига тузалган столлар атрофига ўтирдилар ва сон-саноқсиз қушларнинг сайрашинп эшитиб, атрофдаги тоғ-лардан майин шаббода эспб турган ва бинобарин ҳар қандай майда чивинлар даф бўлган пайтда хушчақчақлик билан хотар-жам овқатландилар. Кейин улар оромгоҳ водий бўйлаб бир оз сайр қилишди ва ҳали цуеш ботмасданоқ маликанинг амри билаа ўз масканлари сарн оҳиста одимлаб юра бошлашди. Улар ҳам бугун тингланган ҳикояларга тааллуқли бўлган, ҳам мутлақо уларга алоқадор бўлмаган турли-туман нарсалар устида ҳазил-мутойиба қилашиб, чақчақлашиб, ўзларининг муҳташам қасрларига етиб келашганида қоронғи тушган эди. Гарчи йўл узоқ бўлмаса ҳам ҳамма толиққан эди, лекин муздек шароблар ва ҳар хил ширин-ликлар ўз ишини қилди: бир зумда чарчоқ йўқ бўлди ва ҳамма ан-тиқа фаввора теграсида аввалига Тиндаронинг созига, кейин бошқа мусиқа садоларига рақс туша бошлади. Ниҳоят қиролича Филоменага қўшиқ куйлашни амр этди ва Филомена шундай куй-лай бошлади:

Ғамим чексиз, дардим бепоен!
Оҳ, наҳотки бахт масканига
Энди йўлим тушмас ҳеч қачбн?

Бу саволга тополмай жавоб,
Шурли ақлим энди буткул
лол. Ишқ, одамни этади
хароб, Ҳақнқатдан мағлуб,
бемажол. Юзим шувут,
яқииларимдан Сўролмайман
энди мен кенгаш. Бир сен.
севги елқинларида Мени
еққан сарварим, яккаш
Қўллаб юбор, булма беомон,
Дариғ тутма, мендан
шафқатинг, Тасалли бер,
ором олсин жон, Менга
кўрсат, ўз марҳаматинг.

Иўқ, ожиздир дуневий
сўзлар Дардим сенга
этишга баек. Оташида

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

• Бу еловнинг елқдашда 5кмг Ваар, еиар, ўртанар юрак. Айриликдан ўлимдир всон, Улим худди кичик бир эрмак. Айтгил, севги, еримнинт қачон Кўзларига боқаман яна? Алангаси, маили, беомон, Қачон жоним еқаман яна? Ерим, қачон келасан, айтгил, Қучоғингга оласан қачон? Тезда келса ерим, тўхтатгил , Табиб, дармоиларинг! . Кўп осон Яраларим давоси, табиб! Дардларим.га ягона дармон Васли билан у ери ҳабиб! Тақднр сени бахш этса такрор, Кетиб бўпсан энди мендап, ер! Ҳижрон ақлим пишитди чунон. Энди сени қўлдан қўймасман. Оҳ, минг бора фидо этиб жон, ' Ссвиб, ўпиб, асло тўймасман! Тезроқ келгнл, суюк жононнм! Соғингаиинг ҳақига эҳсон Этажакман сенга бу жоним!

Ҳамма бу қўшиқни эшптиб Филоменанинг қалбини қандайдир **янги** ва бу сафар хушбахт севги туйғуси қамраб олибди, деган **фикрга** келди, қўшиқнинг мазмунидан, унинг ўз севгилисининг **висолига** етиш билан чекланиб қолмаганлиги аен бўлиб турарди-ки, ҳамма, Филомена ғоятда нодир бахтга мушарраф бўлибди, деб хулоса чиқарди, баъзиларнинг эса, унга ҳаваси ҳам келди. Лекии бу пайт малика, эртага жума эканлигини эслаб, барчага **на-вокат** билан шундай деди:

— Шарпфа хонимлар ва навжувон йигитлар, ўзингизга аенким, **ертага** биз Исо алайҳисеаломнинг чеккан изтиробларини **хотир**-даймиз, албатта, унутмаган бўлсангиз керак, Нейфила **қиролича бўлганида,** биз. бу кунни тақводор одамларга хос тарзда ўтказган »дик ва киноявий ҳикоялар сўзлашни май қилган эдик, **шанба кунига** ўтганда ҳам ўзимизни айнан шундай тутган эдик. **Шунга кўра, мен** Нейфила кўрсатган хайрли пшдан ибрат олишнй **ихтиер қилдим ва** бинобарин, ушбу кунларда бизларнинг **руҳларимизни халос** этиш борасида нелар қилинганини едлаб, худди ўтган сафар-дагидек, ажиб ҳикояларимизни эртага ва индинга айтмасликни иаъқул кўраман.

Қироличанинг ушбу жўялп мулоҳазасп барчага мақбул бўлди. Тун ярим кечадан оққанда эса, малика бутуи жамоага жавоб **бер**-ди в а ҳамма ухлагани кириб кстди.

ДЕКАМЕРОННИНГ
ЕТТИНЧИ КУНИ ТУГАБ,
САККИЗИНЧИ КУНИ
БОШЛАНМОҚДА.

Лауретта ҳокималик қилган ушбу кунда китобхон эътиборига аШарнинг эркакларга, эркакларнинг аВларга ва эркакларнинг эркакларга кун-уззукун қандай найранглар кўрсатиши ҳақидаги ҳикоятлар ҳавола қилинади.

«О

ABBYY PDF Transformer 2.0
Click here to buy
www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0
Click here to buy
www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Якшанба куни эрталаб, бош кўтарнб чиқаетган қуешнинг шуъ-лалари осмонўпар тоғларнинг чўққиларини еритиб, водийдан туй иардаси кўтарилган ва бутун борлиқ аниқ кўрииа бошлаган бир лайтда малика ва унинг барча муқарраблари ўринларидан тури-шиб, шабнам инган майсазорда сайр қила бошлашди ва соат етти яримга борганда, эрталабки ибодатга қатнашмоқ учун шу ерга яқин бўлган мўжазгина черковга йўл олишди. Ибодатдаи қайтиш-гач, овқатлангани ўтирдилар, овқат хушчақчақлик ва хушҳоллик билан ўтди, кейин қўшик айтиб, рақсга тушдилар, ундан кейин эса, ҳиролича, хоҳлаган кишилар учун бориб хордиқ чиқаришга ижозат берди. Кун қиемдан оққанда эса, ҳамма маликанинг фармонига кўра, одатдаги мусоҳабани бошлаш учун чиройли фаввора енига •гўпланди, шунда Нейфила маликанинг хоҳишини бажо айлаб, ҳи-коя қилишга киришди.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

1

Вольфард уз дуети Гаспарруолодан пул қарз олади; аммо бундан олдин у Гаспарруолонинг хотини билан тил бириктириб, айнан шунча пул эвазига бир кечани у билан ўтказишга келишиб олади; у пулни хотинга беради, кейин эса, унинг олдида эрига, сендан олган қарзимни хотинингга берган» ман, деб айтади, хотин ноилож буни тасдиқлайди

— Баски, бугун биринчи бўлиб меннг ҳикоя қилишим худо* нинг хоҳиши экап, майли, шундай була қолсин. Аелларнинг эркак-ларга кўрсатган қилиқлари ҳақида биз кўп гапирганмиз. шунга кўра мен, муҳтарама хопимлар, сизларга эркакнинг аелга кўрсат* ган қилиғи ҳақида сўзлаб бермоқчиман, илло, бу билан мен эркак-ни бу қилиғи учун айбламоқчи эмасман ва айни пайтда, аелни жазога лойиқ эмас, деб ҳам айтмоқчи эмасман, — билъакс: менинг ниятим — эркакни оқлаб, аелни қоралашдан, шу билан бирга, эр« каклар ҳам ўзларининг фирибларига лаққа ишонган аелларга бинойидай найранг кўрсатишлари мумкинлигини ва бу борада улар ўзларини лақиллатган аеллардан асло қолишмасликларипи исботлашдан иборатдир. Гапнинг сираси шуки, мен баен қилмоқ-чи бўлган нарсани найранг деб эмас, балки қилмишига яраша жа-зо деб аташ маъқулроқ бўларди, зеро, аел киши эркак зотиг-а нис-батан маъсумароқ бўлмоғи, номусини мисоли ўз ҳаетидек пок сақ-ламоғи ва унга тажовуз қилмоққа уринган ҳар қандай ҳамлага зарба бермоғи лозимдир. Лекип биз аеллар кўнгли бўш хилқат-лардирмиз, ўзимизни шарму ҳае талаб этган мавқеда тутишга ожизлик қиламиз; лекин шунга қарамай, мен қатъий таъкидлаб айтаманки, пулга учиб зино қилган аел гулханда ендирилмоғи лозимдир, аммо қудрати сиз билан бизга аен бўлган муҳаббат туфайли гуноҳга ботган аел, унчалик қаттиққўл бўлмаган судья-нинг марҳаматига сазовор бўладиким, бундан бир неча кун муқад-дам Филострато бу фикримни пратолик донна Филиппа тимсолида исботлаб берган эди.[1]

Алқисса, бир вақтлар Миланда Вольфард исмли бир пемис яшарди: у елланган солдат бўлиб, довюрак ва аксарият немислар-дан фарқ ўлароқ, ўзини еллаган одамга эътиқод ва садоқат билан

[1] VI куннинг 7-ҳ_икоясига к.аранг.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

хизмат қилувчи одам эди. Вольфард агар бировдан қарз олса, қо-им ўз вақтида ва ҳалоллик билан қайтарарди, шу боисдан ҳар қандай савдогар ҳам унга бажону дил қарз берар, бергандаям, уни сийлаб, камроқ процентга. берарди. Миланда Вольфарднинг Амбр-ожа исмли гўзал бир аелга ишқи тушиб қолдики, у аел Вольфарднинг кадрдон ошнаси Гаспарруоло Кагастраччо деган бадавлат савдогарнинг хотини эди. Вольфард хонимга бўлган ишқий туйғу-' сини ниҳоятда эҳтиеткорлик билан намоен қилганидан, ҳеч бир кимса, шу жумладан, хонимнинг эри ҳам ҳеч нима сезмасди; ахири бир кун келиб, Вольфарднинг сабри чидамади-да, ўртага одам қў-йиб унга бундай деди: «Хонимга бориб айт, унинг ишқида юрак-багрим ўртаниб кетди, ўз навбатида мен ҳам хоним нимаики ихтиер этса, барча истакларини сўзсиз бажаришга тайердирман». Вольфард билан Амброжа шу зайлдаги ҳуда-беҳуда гаплар билан вақт ўтказиб юришди ва ниҳоят кунлардан бир кун Амброжа: май-ли мен Вольфарднинг истагини қондиришга розиман, аммо у ҳам менинг икки шартимни бажариши керак: биринчидан, у орамизда бўлган ишни сир сақлаб, зинҳор бировга айтмаслиги керак; иккин-чидан, бир позик иш учун менга икки юз флорин олтин пул керак, Вольфард бадавлат одам,—агар шу икки юз флоринни берса, эвази-га, кейин доим унинг хизматида бўлардим, деб маълум қилди. Вольфард шу чоққача Амброжани диенатли аел деб ҳисоблаб келарди, мана энди унинг шунчалик тамагир, шунчалик нокас эканлигини кўрди-ю, қалбидаги муҳаббат алангаси дабдурустдан нафратга айланди, оқибат, бу аелни у бир майна қилмоқчи бўлди-да, одам юбориб, унга, Вольфард сизнинг кўйингизда қўлидан келадиган ҳар қандай ишга ҳам тайер,— фақат унинг қачон ҳузурингизга келйшини айтсангиз бўлди зкан, ўша куниеқ у сиз учун зарур бўлган миқдордаги пулни қўлингизга тутқазар экан, буНи фақат Вольфарднинг ишоичли бир ошнасидан бўлак ҳеч ким билмай-ди, деб айтишни буюрди. Хоним, аниқроқ қилиб айтганда — ноба-кор хотин, бу гапдан суюниб кетди ва эри Гаспарруоло бир неча кундан кейин иш билан Генуяга жўнаб кетажагини — ана ўшанда, ўзи хабар қилиб, унга одам юборажагини Вольфардга бориб та-йинлашни буюрди.

Шундан кейин, Вольфард қулай пант пойлаб туриб, бир кун Гаспарруолонинг олдига борди ва унга: «Бир нозик иш учун менга икки юз блтин флорин керак бўлиб қолди. Ҳар сафар оладиган процентинг билан менга шу пулни қарз бериб турсанг», — деди. Гаспарруоло бажонудил бунга рози бўлиб, шу ернинг ўзидаеқ пулни унга санаб берди.

Яна бир меча кундан кейин, Амброжа айтганидек, Гаспарруоло Генуяга жўнаб кетди, Амброжа бундан Вольфардни огоҳ қилди; у.Вольфардни ўз уйига таклиф қиларкан, ўзи билан бирга икки юз флоринни ҳам олиб келйшини илтимос қилди. Вольфард енига ош-насини олиб, йўлига кўз тикиб ўтирган Амброжа ҳузурига борди ва биринчи навбатда, ўз дўстининг шоҳидлигида аел қўлига икки юз флоринни тутқазди-да: «Мана сизга пул, хоним, эрингиз қайтиб келганида унга бериб қўярсиз», — деди.

Амброжа пулни олди: лекип Вольфарднинг пега бундай дегани-га тушунмади; ҳа, деб ўйлади у менга ҳақ тўлаетганини дўстига сездирмаслик учун шундай деган бўлса керак. «Яхши, бериб қўя-ман>—деди у шундан кейин, — лекин олдип ичкари кириб санаб кўришим керак». У пулни стол устига тўкиб, санаб чиқди ва унинг нақд икки юз флорин эканлиги.га икрор бўлгач, бундан беҳад хур-санд бўлиб кетдию дарҳол пулни яшириб қў.йди- Кейин Вольфарднинг олдига қайтиб чиқди-да, уни ўз хонасига етаклаб олиб кириб кетди. Амброжа нафақат ўша куни, балки ундан кейин, то эрининг Генуядан қайтиб келгунига қадар, Вольфарддаи олган пули эва-зига қайта ва қайта ўз тани билан ҳисоб-китоб қила бошлади.

Гаспарруолонинг Генуядан қайтиб келганига хиел вақт бўлар* бўлмас, Вольфард эр-хотинпинг уйдалик пайтини пойлаб, дарров уларнинг олдига борди ва Гаспарруолога хотинининг олдида шундай деди: «Биласанми, Гаспарруоло, менга қарз бергаииг икки юя флорин керак бўлмади—ўша пул билан амалга оширмоқчи бўлга* ним нозик иш пулсиз пишиб қўя қолди. Шунинг учун ўша кунлар-даеқ пулингни хотиииигга қайтариб берган эдим. Шунинг учун орамизда тузилган шартномани йўқ қилиб ташлашнпгни сўрай-ман».

Гаспарруоло, пулни олганмидинг, деб хотинидан сўради. Хотин, пулни Вольфарддаи гувоҳ олдида олгапини эслаб, иикор этишдан наф йўқлигини тушунди. «Ҳа, ҳа, бўлмасам-чи, олгапдим, — дея таъкидлади у, — фақат буни сенга айтиш эсимдан чиқибди».

«Бўпти бўлмасам, Вольфард, — деди Гаспарруоло. — Худо ер бўлсин—орамиз оч иқ».

Вольфард чиқиб кетгандан кейин, фириб еган хотин, разиллик қилиб топган пснод келтирувчи мукофот пулни эрига қайтариб берди. Доно ўйнаш ўзининг нокас маъшуқасидан шу тарзда беиул фойдаланган зкан.

2

Верлунголик руҳоний ота монна Бельколоре билан вақтихушлик киладч; сўнг эвазига гаров тариқасида ўзининг кифтпўшини қолдиради; орадан бир оз вақт ўтгач, руҳоний ота хонимдан ҳовончасини бериб туришни сў-райди, кейин ҳовончани қайтариб, гаровга қолдирган кифтпўшини талаб қилади; муҳтарама аел қарғаб-қарғаб бўлса ҳам ноилож кифтпўшини қайтариб беради

Эркаклар ҳам, аеллар ҳам Вольфарднинг мпланлнк тамагир хотинга кўрсатган найраигини маъқулладилар, ундан кейин, малина Панфилога табассум билан ўгирилиб, энди навбат упики эканлигини баен қилди, Панфило ҳам шундай ҳикоя қила бошлади:

— Дилкаш хонимлар! Сизларнинг эътиборингизга, бизнинг ўч олишга ожизлигимизни билиб, ҳар қадамда номимизга иснод келтирувчи шахсларнинг кирдикорини фош қилиб ташловчи кичик бир Ҳикоя ҳавола қилмоқчиман; яъни мен

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ателларимизга салб юриши бошлаган дин пешволарининг кирдикорларини назарда тутяп-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ман,— чунки улардан қайси бири, қачон бўлмасин, биронта ерли хотинни тасарруф қила олган бўлса, б у «жасорати»ни гўё Искан-дариядан Авиньонга нақ султоннинг ўзини кишанбанд қилиб олиб келгаи билан баробар савоби азим деб ўйлаб, шу туфайли барча қилган гуноҳлари ювилгандай ва худопинг ғазабидан фориғ бўл-гандай ҳис кила бошлайди ўзини; ҳолбуки, камбағал фуқаро, ай-нан шу қабилда улардан қасд олиш имконига эга бўлмагани учуй ўз.аламини бу дилозор хотинбозларнинг оналари, опа-сингиллари, дугоналари, қизларидаи оладилар, олганда ҳам дилозорлар улар-нинг хотинларини қандай шиддат билан йўлдан оздиргап бўлса-лар, улар ҳам уларнинг аелларини худди шупдай ҳамла билан маҳв этадилар. Хулласи калом, мен сизларга ўзи қисқагина бўлса ҳам, лекин ниҳояси ичакни узгудек кулгили бўлган, қишлоқ ҳаети-дан олинган бир ишқий можарони сўзлаб бермоқчиман,— бу ҳи-коядан яна, руҳоний оталарга ҳамма вақт ва ҳар ишда ҳам ишо-навсриш хатога олиб боради, деган хулоса аен бўлади сизларга.

Алқисса, сизга маълум бўлсинким, Верлунго қишлоғида (унинг бу ердан узоқ эмаслигини ўзннгиз ҳам биласпз, билмасангиз, эшит-ган бўлишингиз керак) бир руҳоний ота бўлиб. у хотинларнинг кўнглини овлаш бобида чарчаш нималигини билмайдиган абжир 9дам эди, гарчи у хат-савод бобида ҳеч вақода бўлмаса ҳам, лекин шунга қарамай, якшанба кунлари зирк дарахти тагига ўтириб олиб, ўз қавмларига ваъзхоплик қилишни ва ўз нутқини пурдиенат ва ибрат бўладигап иборалар билан безашни одат қилган эдиким, қавмлар иш билан бирон еққа жўнаб кетган чоғларида уларнинг хотинлари олдига ўзидан олдин ўтган руҳоний оталардан кўра ҳам тез-тез қатнаб туриши учун унинг бу тақводорлиги асло ҳа-лал бермасди; хотинлар ҳузурига у биронта хайрли важ билан ташриф буюрарди, албатта: бирига Исонинг тасвири чизилган икона/бошқасига — дуо теккан шам қолдиғи, учинчисига оби му-борак олиб борар, тўртинчисиникига эса, дуо қилиш баҳонаси билан бораради. Ает қавмлар орасида монна Бельколоре исмли жувон кўпроқ унинг жигаридан урган эди; бу жувон Бентивенья дель Мац-цо деган ғаллакор деҳқоннинг хотиии бўлиб, ўзи жуда кетворган, бугдойранг, тароватли, айни дам бериш учун мослаигандай, бадани тирсиллаб тургап деҳқон аел эди. Бупдан ташқари, у чангни ҳаммадан яхши чалар, *Сув оқади жар еққа* қўшиғини куйлаб, қў-лида қимматбаҳо чиройли рўмолини ҳилпиратиб ридда ва боллон-кио рақсига тушарди. Руҳоний ота унинг ишқида девона бўлиб қолаезди ва эн-ди муттасил аелнинг кўзига тушишга ҳаракат қи-ла бошлади. Якшанба кунлари эрталаб, ибодат пайтида, агар у аелнинг черковда эканлигини билиб қолса Кугге[1] еки 5апс1и5[2] дуо-сини ўқий бошлаганида, ўзининг баркамол хонандалик маҳорати-ни намойиш қила бошлардики, эшитган одам эшак ҳанграяпти, деб ўйлаши мумкпн эди; борди-ю, аелни черковда кўрмаса, унда бун-чалик терлаб-лишмасди. Айни пайтда, унинг бу хатти-ҳаракатла-

[1] Э худо, шафқат қил *(лот)*.

[2] Фориғ бўлсин... *(Лот.)*

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ғили на монна Бельколоренинг эри ва на қишлоқникг қолган у-кароси сезарди. Руҳоний ота монна Бельколорени ўзига .ойил қилиш учун вақт-вақти билан унга бирон нима тортиқ киларди: гоҳ ўз томорқасида ўзи экиб ўстирган саримсоқдан бир боғгинасини юборар,— шуни ҳам айтиш керакки, бутун қишлоқда унинг сарим-(огига етадиган саримсоқ йўқ эди,—гоҳ .сйватчада ловия юборар, (■•аъзи пайтларда бўлса, бир боғ пиез еки маринадбоп барра пиез юбораради. У ает билан тўқнаш келиб қолганида, агар уларни ҳеч ким кўрмаетган бўлса, унинг авратига ўғринча кўз ташлар еинки эркаловчи сўзлар билан койиб қўярди, лекин монна Бельколоре ун-дан етсирар гуе ҳеч парса сезмаетгандек бўлиб руҳоний ота ени-дан виқор билан ўтиб кетарди, у эса, иккн қўлини буриига тиқиб қолаверарди.

Мана, кунлардан бир кун, туш пайтида ҳазрат қишлоқ бўйлаб сандироқлаб юрганида, устига ҳар хил нарсалар ортилгаи бир ршакни ҳайдаб келаетган Бентивенья дель Маццога тўқнаш келди; салом-аликдан сўнг руҳоний ота ундан қаеққа кетяпсап, бўтам, деб сўради.

Бентивенья унга жавобан бундай деди: «Гапнинг сирасини айт-ганда, тақсир, мен ўз ишим юзасидан шаҳарга жўнаб кетяпман, мана буларнинг ҳаммасиии, шояд бир позик ишимда мени қўллаб юборса деб — мессер Бонакорри да Жинестретога олиб кетяпман, бинойи ишларни кўрувчи судъя ўзининг иш юритувчи саркотиби орқали мени шошилинч равишда чақиртирибди».

Руҳоний ота ич-ичидан суюниб кетди. «Ажаб, бўтам, мен сени дуо қилиб турармен!—деди у.—Тезроқ қайтиб кел, бордию

у ерда Лапуччони еки Нальдинони кўриб қолсанг, уларг айтгинки, чмеига бугдой янчадиган тўқмоқ учун тасм юборишсин».

Бентивенья, хўп бўлади, .тақсир, деб Флоренцияга қараб ў йўлида кетаверади, руҳоний ота эса, ҳозир Бельколоренинг олдига кириб айни бахтимни синаб кўрадиган пайт, деб ўйлади. Шундай деди-ю, бир зумда аелнинг уйига етиб борди ва ҳовлита кириб келаркан: «Е тангри таолонинг эъзозли фарзаиди Исо алайҳисса-лом, ўзиig шафқат қил! Уйда ким бор?—деди.

Бельколоре бу пайт чордоқда эди. «Вой, сизмисиз, надари буз-рўк!—деди у руҳоний отанинг овозини эшитиб.—Қадамларига ҳа-саиот. Шундоқ жазирамада нима қилиб тентираб юрибсиз?»

«Ҳа, йўқ, бўтам, тентираб юрганим йуқ!—деб жавоб қилди руҳоний ота.—Мен фақат сеининг олдингга бир зумгина кириб чиққани келдим: эринг шаҳарга кетаетган экану —ҳозир йўлда учратдим». Бельколоре чордоқдаи тушди-да, ўтириб олиб, яқинда эри йиғиб келган карам уруғини саралан бошлади. <-Хўш, нима дейсан, Бельколоре,— деб яна гап бошлади руҳоний ота,—токайгача мени қийиайсан?»

«Вой, нима қилиб қийиабман сизий?»—деб сўради Бельколоре жилмайиб.

«Сен ўзинг ҳам ҳеч нима қилмаяпсан, менга ҳам кўнглимдаги ишни, яъни худо буюрган ишни қилишимга йўл қўймаяпсан»,—дея жавоб қилди руҳоиий ота.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

«Вой, қўйсапгиз-чи, бунақа гапларни!— деди Бельколоре. -Ру-хонийлар ҳам шупақа иш қилишарканми?»

«Йе, ҳали билмас экансан-^бошқа эркаклардан яхшироқ қили шади,-— деб жавоб қайтарди руҳоний ота.— Бўлмасам-чи. Мен сенга айтсам: бизлар жўякни бошқа эркакларга қараганда қонди-риброқ суғорамиз. Сабабини биласанми? Негаки, бизнинг новла-римизда сув сероб. Хулласи калом, агар сен қаршилик кўрсатмас-дан менга тўла эркинлик берсанг, фойдадан бошқа нарса бўлмайди сенга».

«Мен нима фойда кўрардим, ҳаммангдар ўлгудек қурумсоқ бўл-сангдар?»-—деди Бельколоре.

Руҳонип ота эса, аелга бундай деди: «Сенга нима кераклигиғ(и мен билмасам, майли, кўнглиир тилаган нарсани сўра: бошмоқ керакми, лептами, яхши шоҳи белбоғми — нима истайсан, тортин-май айтавер».

«Вой ордоиа! Уша айтганларингизиинг ҳаммаси ўзимда бор,— деди Бельколоре.—Лекии агар сиз мени ростакатушга яхши кўр-сангиз, менга бир яхшилик қилинг—ана ўшанда истагангизни қон-

дираман».

«Хўш, ўша қандай яхшилик экан? Сен учун мен ҳамма нарсага тайерман»,—деди руҳоний ога.

Шундан кейин Бельколоре кўиглидаги гапни шартта айтиб қўя қолдн: «Мен, деди, шанба куни Флоренцияга бориб келишим ке-рак—жун йигиргапмап—шуни топшираман, кейин яна чархимниям тузатгани боришим керак. Хуллас, агар сиз менга беш лира қарз берсапгнз,— енингизда беш лира топилса керак, албатта,— судхўр *га* гаровга қўйгап тўқ қизид кўйлагим билан белбоғимни қайта сотиб олардим; у белбоғ менинг сепим эди, доим байрамларда бог-лаб чиқардим, ҳозир бўлса, ўша белбоғсиз черковга боргапиям, бironта бадавлат хонадонга меҳмондорчиликка борганиям хи-, жолат бўляпман. Шу пулни берсангиз, сизни роса мириқтира-ман».

«Худо шоҳид, киссамда упақа пул йўқ,—деди руҳоний ота,—ле-кин сен хотиржам бўлавер: шанба кунигача қўлингда бўлади ўша пул — буни сен учун жон-жон деб бажокедтирурман».

«Э, бу осмондаги гап!—деди Бельколоре.—Ваъда беришга кел-ганда ҳаммангизлар устасизлар, лекин ҳеч сўзингизнинг устидан чиқмайсизлар. Сиз мени ҳам худди Бильюццага ўхшатиб аҳмоқ қилмоқчига ўхшайсиз-а, чамамда? Мени лақиллатиб бўпсиз, худо шоҳид—Бильюцца ўша воқеадан кейин бузилиб кетди. Енингизда пулингиз бўлмаса—бориб олиб келииг».

«йўқ, шу пайтда энди мени уйингдан ҳайдама, уйда ўзинг елғиз экансан, ҳозир айни мавриди,—деб елворди руҳоний ота,—ахир ишим бскор турибди, то пулга бориб келгунимча—қарабсан-ки, битта-яримта кириб қолиб ишимизга ҳалал бериши мумкин. Яна қачон шунақа қулай пайт насиб этаркип менга, ҳуло би-лади!»

Аел бўлса унга: «Ихтнерингиз, деди. Хоҳласашчз бориб келинг, бўлмаса, сабр қилинг».

-Руҳоиий ота, бу хотиннинг фақат '8аЬит теГас[1] шарти бил... унинг ҳирсини қондиришга рози эканлигини кўриб, ҳолбуки, ҳаз-рат аелдан зте сиэтюсПа[2] лаззатланишни кўзлагаи эди, шундай деди: «Майли, агар сўзимга ишонмас экансан, пул олиб келиб бе-' раман, унгача сенга ўзимнинг манави ҳаворанг скчнпўшимни қолдираман».

Бельколоре бошини кўтариб қаради. «Мана шу елкайўшни айт-япсизми?— деб сўради у.— Неча пул туради ўзн?»

«Неча пул туради?—деб гапира кетди руҳопий ота.—Мен сенга айтсам, бу Дуэ мовутидан тикилган, жуда пишиқ мато, йўқ, аниқ-роги, икки карра еки уч карра пишиқроқ мато бу, ўша ерли одам* лар буни ҳатто тўрт карра пишиқ деб иионтиришяпти. Бупдан икки ҳафта бурун мен бу елкапўш учун эскифуруш Лоттога нақ етти лира тўладим, шундаям беш сольдо арзон тўлабман—буни Буль-етто д'Альберто айтди менга, ўзинг биласан, у одам кўк мовутнинг пири ҳисобланади».

«Вой, шунақа денг!—деб юборди Бельколоре.—Вой худое тав-ба, ҳечам ишонмаган бўлардим. Ҳа, майли, бўлмаса, ҳозир беринп»,

Ҳазратим отмоқчи бўлган камалакнинг ипи тарапг тортилгаи эди, у елкапўшини шартта ечиб, Бельколорега тутқазди. «Юринг, ҳазратим, ҳув анави ҳужрага кира қолайлик,— деди Бельколоре елкапўшни ўраб олиб,—у ерга ҳеч ким ҳеч қачон кирмайди».

Шундай қилиб, иш ҳам пишди-қўйди. Бу кулбада руҳоний ота Бельколоре билан узоқ вақт кўнгил очиб етди: упи тўйиб-тўйиб ўпди, парвардигорга қариндош қилиб қўйди, кейин бу аелнинг ол< дидам елкапушсиз, худди тамтанали маросим пайтидагина кийиб юриш мумкин бўлган авра тўннинг ўзида черков томон равона бўлди.

Шундан кейин ҳазрат, агар бир йил мобаГпшда тўплаган жа-ми шам қолдиқлариии пуллаганида ҳам икки ярим лира ололмас* лигини ҳисоблаб чиқиб, ютқазибман-ку, деб ўйлади-да елкапўши-га кўнгли ачиб, энди қандай қилсам бир чақа ҳам сарфламай, уни қайта тортиб оларканман, деб бош қотира бошлади. У юлдузни бенарвон урадиган доғули одам эди, шунинг учун елкапўшни қандай қилиб қайтариб олиш йўлини кўнглидан ўтказиб қўйди ва бу иш юзасидан жуда антиқа режа тузди. Эртаси куниек,—бу байрам куни эди, у қўшнининг боласини монна Бельколореникига юбо-риб, бугун уйимга Бингуччо дель Пожо билан Нуто Бульетилар меҳмон бўлиб келишмоқчи, шуларга қайла ииширмоқчийдим, деб баҳона қилиб, хонимнинг тош ҳовоичасини сўраттирди. Бельколоре болага ҳовончани бериб юборди. Кейин руҳоний ота Бентивемья дель Маццонинг ўз хотини Бельколоре билан овқатланиб ўтиради-ган пайтини пойлаб туриб, черковда хизмат қилувчи дастер бола-ни чақирди-да, унга шундай деди: «Мана бу ҳовончани Бельколорега олиб бориб бергин-да, ҳазратим раҳмат деб юбордилар, қўшпи бола гаровга қолдириб кетган- елкапўшни қайтиб берармишсиз, дейсан»,-^деб гап

тирди. Дастер бола ҳовонча кўтариб Белько-

[1] Гараптпя олиш. *(Лот.)*

[2] Гарантиясиз ва гаровга ҳеч иима к.олдирмай. *(Лот.)*

4№

ореникига кириб борганида у эри билан овқатланиб ўтирган ли. Дастер бола ҳовончани қўйиб, руҳоний ота ўргатган апларни айтди.

Бельколоре елкапўшни сўраб келишганини эшитиб, эътироз билдиришга киришган эди, лекин шу пайт эри жаҳл билан унинг сивини бўлди: «Ҳали сен ҳазратимдан гаров учун мол олиб қола-диган бўлдингми?— деб дағдаға қилди,— ҳозир бир тумшуғингга туширсам билардинг! Дарров қайтариб бер елкапўшни, шол бўл-гур! Бундан кейин билиб қўй: руҳоний ота нимаики сўратмасин, ҳаттоки эшагимизни сўраса ҳам,— ҳеч қачон ҳеч нимага унинг сў-зини иккита қилмайсан».

Бельколоре тўнғиллаганча сандиғи олдига борди, ундан елка пўшни олиб, дастер болага тутқазди: «Руҳоний отага айтиб қўй,—

деди у.—Бельколоре онт ичиб гапирдики, дегин, баски, ишингизнн.

битириб олиб, кўрсатган миннатдорчилигингиз шу экан, иккинчи

унинг ҳовончасидан умид қилмас экансиз»,—дегин. ;

Дастер бола елкапўшни руҳоний отага элтиб бериб, унга Бель-колоренинг айтганларини сўзлаб берди. Руҳоний ота кулиб қўйиб деди: «Сен Бельколореии кўрганингда унга айтгинки, агар ҳовон-чангизни бермасангиз, ҳазратим ҳам сизга дастасини бермасмиш-лар, де,—зеро арпа эксанг, арпа олурсан, буғдой эксанг буғдой, деганлар».

Бентивенья хотини айтган гапнинг маънисига эътибор бермади, чунки у, Белколореии койиб берганим учун жаҳл устида шундай' деб юборди, деган фикрга келгаи эди, илло, шохи синган Бельколоре то узум пишиғигача руҳоний ота билан аразлашиб, у билан гаплашмай юрди, лекин узум узиш пайтида руҳоний ота, нақ иб-лиснинг домига рўбарў қилгум, деб пўписа қилган эди, Белколоре-•нинг ўтакаси ерилиб кетди, шундан кейин ҳазрат уни янги солин-ган май ва қайноққина каштан енғоғи билан меҳмон қилди, шундан кейин улар мазахўракка ўрганишиб, такрор-такрор би'р-бирларининг вақтини хушлашиб юришди. Руҳоний ота эса, ўша беш лира қарзи эвазига Бельколоренинг чангига янги тери қопла-тиб, яна қўнғироқча ҳам осиб қўйишни буюрибдиким, оқибатда, монна Бельколоре ҳамма бўлиб ўтган ишларга рози бўлган экан,

3

Каландрино, Бруно ва Буффальмакко Муньоне дареси бўйида гелиотро-пий тошини қидирадилар; Каландрино, ўша тошни топдим, деб ўйлаб қўй-нини ҳар хил тошларга тўлғизганча, уйига қайтад»; хотини уни кўриб, жав рай бошлайди; ғазаби қайнаган Каландрино аламдан хотинини роса - дўппослайди, кейин эса, ҳамма нарсадан шундоқ ҳам воқиф бўлган дуст-ларига бўлган воқеани бирма-бир сўзлаб бсради

Панфило ҳикоясини тугатган заҳоти (хонимлар бу ҳикоядан шу-нақанги қотиб-қотиб кулишдики,—чамамда, ҳанузгача кулишает-ган бўлса керак), малика Элиссага, эудн а^авбат

сеники, деб айтдн шунда Элисса, ҳалн кулгндан тўхтамага бўлса ҳам ҳикояни шундай бошлади:

.— Мафтункор хонимлар, гарчи мен сўзламоқчи бўлган ҳикоя хам ҳаққоний, ҳам қизиқарли бўлса-да, уни эшитганингизда, Пан-филонинг ҳикоясидан кулганингизчалик кулласиз, деб кафолат бера олмайману, аммо шунга уриниб кўраман.

Турли-туман расм-таомИлларга бой бўлган бизнинг шаҳримиз-да ҳар хил тентаксифат одамлар кўп бўлган, шу яқин вақт ичида у ерда Каландрино исмли, ўзи хийла калтафаҳм ва аломат табиатли бир сураткаш яшаганди, у вақтининг кўп қисмини бошқа икки су-раткаш билан ўтказар эдики, улардан бирининг исми—Бруно, иккинчисиники зса—Буффальмакко эди; бу йигитлар жуда ҳазил-каш бўлишса ҳам, аслида анча фаросатли ва заковатли кишилар эди, Каландрино билан дуст тутинганларининг боиси эса, у ўзининг қилиқлари, шуиингдек, тентакликлари билан уларни муттасил кул-диргани кулдирган эди. Уща пайтда Флоренцияда Мазо дель Сажо исмли турли-туман ҳазил-мутойибанинг уяси, гапга чечан, эсли-ҳушли бир йигит яшарди, мана шу йигит, Каландринонинг овсар-сифат одамлигидан хабар топиб, эрмак учун унинг устидан бир мириқиб кулмоқчи еки уни калака қилмоқчи бўлди. Кунлардан бир кун Мазо Каландринони Сан Жований черковида кўриб қолди,— у мехроб устидаги бостирмага бундан хиел олдин ўрнатилган тас-вирий ва ўймакорлик санъати намуналарини кўздан кечираетган эди; Мазо ўз ниятини амалга ошириш учун айни қулай пайт келга-нини тушуниб, ўз режасини ўртоғига сўзлаб берди, шундан кейин «кковлари, Каландрино елғиз ўзи ўтирган ерга яқин боришиб ва ўзларини уни кўрмаганга солишиб, қимматбаҳо тошларнинг мўъ-жизакор хосиятлари ҳақида суҳбат қила бошладилар, бундан таш-қари, Мазо у тошлар тўғрисида мутлақо шубҳага урин қолдирмай, дадил гапирардики, уни тошларнинг хосиятини пухта ўргангая ҳассос экан, дейиш мумкин эди. Каландрино ўтирган ерида бу суҳ-батга қулоқ сола бошлади, кейин, йигитларнинг сир сақламаслигн-га ишонч ҳосил қилиб, бир оз фурсатдан кейин ўрнидан турди-да, ҳамсуҳбатлар олдига яқинлашди ва бу билан ҳамон гапиришда да-вом этаетган Мазони ич-ичидан хурсанд қилиб юборди, у келиб, ўша ажойиб тошлар қаерларда бўлади, деб сўради. Мазо унга жа-воб бериб, бундай тошлар басклар элида Сут даресининг соҳилида, ток новдаларини пояга сосискалар билан боғлайдиган, сариқ чақа-га бутун бошли ғоз, яна сийловига ғоз жўжасини берадиган Авро-ристон юртида бўлади, ўша ерда қирғичдан ўтказилган пишлоқдан тоғ қад кўтарган, у тоғда истиқомат қилувчи одамлар эртаю кеч нукул макарону равь'оли пишириш билан машғул бўладилар, улар ўша макарону равьолиларни ахта хўрознинг сардагида пишириб, пастга улоқтирадилар — ким кўпроқ илиб олса, ўшанга кўпров тегади,— ўша ерга яқин жойда яна Верначчи булоғи қайнаб ета-ди — унақа хуштаъм шаробни бутун дунени ахтариб ҳам топиб бўлмайди, унга бир томчи ҳам сув аралашмаган, деб айтди. «Қандай фаровои ўлка экан!—деди Каландрино.—Менга мар-

тў.рт бурчакли гўшт сомса,—итальянларнинг миллий таоми. 465

Равьолн— ч
30

амат қилиб айт-чи, ахта хўрозларни илиб олганлар гўштини има қилишади?»

«Ҳаммасини басклар ейишади»,—деб жавоб қилди Мазо.

«Узинг ўша ерда бўлганмисан?»—дея суриштирди Каландрино.

«Бўлгансанми, дегин?—деб қайта сўради Мазо.—Минг марта, згар мингини олиб ташланса».

«Уша ер узоқми?»—деб сўради Каландрино.

«Шунча, шунчани ярмича, яна чорагича юриш керак,—шунақа узоқ!» — деб жавоб берди Мазо.

«Бундан чиқди, Амбруццаданам узоқ экан»,—деб хулоса чиқар-ди Каландрино.

«Ҳа, узоқ — бу ердан кўринмайди»,— деб тасдиқлади Мазо.

Мазонинг ҳамма саволларга вазминлик билан жиддий оҳангда жавоб қайтараетганини курган лақма Каландрино уиинг уйдирма-ларини худди чин ҳақиқатдек билиб, ҳаммасига лаққа ишонди. «Меига узоқлик қиларкан,—деди у.—Сал яқинроқда бўлганда, албатта сен билан бирга бир бориб келардим.тоғ бошидан қандай кили б макарон ташлашларини кўрардим, бурнимдан чиққупча тў-ярдим. Илтимос, менга яна марҳамат қилиб шу нарсани айтсанг: уша антиқа тошлар бизнинг еқларда ҳам топиладими?»

Мазо унга жавобап шундай деди: «Ҳа, бизда мўжизакор кучга эга бўлган тошлардан икки хили учрайди. Бири—бу Сеттиньяно ва Моптиши гранити, агар шу иккала гранитдан тегирмон тоши тай-ерланса, орасидан ун тўкилаверади,—мана шунипг учуй ҳам у еқ-ларда худодан раҳмату Монтишидан — тегирмон тош, дейишади, лекин бизда унақа тегирмон тошлар қалашиб кетганлигидан, уларнинг қадрига етмаймиз, у еқларда бўлса, халқ зумрад тош* ларни қадрламайди, негаки уларнинг элида зумрад тошлар ҳатто Мореллодан ҳам баланд бўлиб, тоғ-тоғ уйилиб етибди, бунинг ус-тига кечалари у тошлар шундай еруғ чиқарадики—тасвирлашга тил ожизлик қилади. Хуллас, тайер қилинган, олий нав тегирмон тошларии ташишдан олдин унга гардиш кийдиришни тавсия қила-дилар, борди-ю, сен шундай тошни шу ҳолича кўтариб, султоннинг саройига олиб борсанг, у сенга миннатдорчилик юзасидан тилаган тилагингни беради. Иккинчи мўжизакор тошни биз мутахассислар, гелиотропий деб атаймиз,—унинг хосияти беҳад даражада улуғ; у тош қайси одамда бўлса, у одам қаерга бормасин, ҳамма ерда ҳам ҳеч кимнинг кўзига кўринмайди».

«Мана бу зўр тош экан!—деб юборди Каландрино.— Хўш, бу тош қаерда учрайди?»

Мазо, Муньоне бўйларида учрайди, деб айтди.

«Қандай катталикда бўлади у тошлар?—деб сўради Каландрино.—Кейин, ранги қанақа?»

«Ҳар хил катталикда бўлади,—дея жавоб қилди Мазо,—катта-лариям, кичикларият бўлади, лекин ҳаммаси деярли қора».

Каландрино бу гапларни эслаб олди ва ишим зарур эди, деб баҳона қилиб, Мазо билан хайрлашди-да, шу заҳотиеқ ўша тошни қидириб топишга аҳд қилди, лекин олдин бу ҳақда Бруко билан Буффальмаккони огоҳлантириб қўймоқчи бўлди: зеро, улар Калан-

ринонинг алоҳида ҳурматига сазовар одамлар эдилар. У бошқа одамлардан олдинроқ отни қамчилаш мақсадида ўша тошни қи-диришга ҳозирнинг ўзида киришмоқчи бўлди-да, дустларики киди-риб кетди, илло, уларни қидирaвериб чошгоҳгача в^ажи ўтиб кетди Ниҳоят, соат иккилардан ошганида, Каландрино Сшрдан, дўстла-рининг Фаэнци кўчасидаги аеллар монастирида ишлаетганини эслаб қолди ва ҳамма ишини ташлаб, кун енаетгаи бўлишига қара-май, ўша еққа югурди, бориб уларни бир чеккага чақириб олди ва бундай деди: «Дўстларим! Агар гапимга ишонсангиз, биз Флорен-циянинг энг олди бойларига айланишимиз мумкин. Бир эътиборли зотдан эшитдим: Муньоне бўйида шундайин бир тош учрарканки, уни кўтариб юрган одам ҳеч кимнинг кўзига кўринмас экан. Ана ўша тошни бошқалардан олдинроқ бориб қидирсак, яхши бўлар зди-да. Уни топишимиз турган гап—чунки унинг аломатларини би-ламап, топсак киссага соламизу ғизиллаганча саррофларнинг ол-дига борамиз, ўзларинг биласан, уларнинг олдйда олтину кумуш-лар уйилиб етади—бемолол ҳовучлаб-ҳовучлаб олаверасан. Ҳеч ким пайқамайди. Бир зумда бойиб кетамиз, ана ундан кейин, кун-уззукун бўеқчилик қилмасак ҳам бўлади».

Дўстлар Каландринонинг гапини эшитиб, мийиқларида кулиб қўйишди ва гўе таажжубга тушгандай, бир-бирларига қараб оли-•шиб, розилик билдиришди: шунга қарамай, Буффальмакко, ўша тошнинг оти нима экан, деб сўради. Каландрино қовоқ бош эди, шунипг учун тошнинг оти унинг бу қулоғидап кириб, ал-лақачон у қулоғидан чиқиб кетган эди.

«Унинг нима деб аталиши ■барибир эмасми, энг муҳими, биз унинг хусусиятини биламиз-ку? —дея эътироз билдирди у.—Менимча, пайсалга солиб ўтириш керак эмас—кетдик қидиргани».

«Маъқул,—деди Бруно,—унинг кўриниши қанақа ўзи?» «Ҳар хил,—деб жавоб қилди Каландрино,—лекин ҳамма тошлар деярли сидирғасига қора бўларкан. Қелинглар, то ўша тошни топмагунимизча, ҳамма қора тошларии бир чеккадан тераверамиз. Вақтни ўтказмайлик,—кетдик!»

«йўқ, шошма,—деб Бруно уни тўхтатди ва Буффальмаккога угирилиб бундай деди:—Менимча, Каландринонинг гапида жон бор, лекин ҳозир тош қидирадиган вақт эмас: қуеш найзада, шуъ-ласи тўппа-тўғри дарега тушиб турибди, бундан ташқари, ҳамма тошлар офтобда қуриган, шу боисдан, баъзи тошлар оқ бўлиб кўриниши мумкин, аммо эрталаб, ҳали офтоб шабиами қуритиб улгурмасдан, тошлар қора бўлиб кўринади. Бундан ташқари, бу-[1] гун даре бўйи гавжум,—ахир бугун ҳамма ишд'а,—бизни кўриша-ди-да, нима қилаетганимизни пайқаб қолишади, кейин худо кўр-сатмасип, улар ҳам қидиришга тушиб кетиб, ўша тошни топиб олишлариям мумкин,—биз икки қўлимизни бурнимпзга тиққанча колаверамиз. Менимча, сизлар эътироз билдирмассиз,—деб ўйлай-ман бу ишни эрталаб қилиш керак—эрталаб оқни қорадан ажра-тиш осонроқ бўлади,—бунинг устига, эртага якшаиба, ҳеч ким кўрманди бизни». Буффальмакко Бруноиинг фикрига, Каландрино эса, Буффальмакконинг фикрига қўшилишди-да, шу билан учовларн

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

тош қидиргани якшапба куни эрталаб борадиган бўлишди, қалан-дриио бўлса, тағин бировга айтиб қўйманглар-а, були ечпга, ҳеч ким билмасин деган шарт билан айтишган, деб дўстлариии қаттиқ оюҳлалтирди. Каландрино тош тўғрисида гапириб бўлгач, Сут дареси ҳақида ҳам оғзидан гуллаб қўйди, кейин, буларнинг ҳам-маси чий ҳақиқат деб онт ичди. Каландрино жўнаб кетиши билан икки дуст бундай вазиятда қандай иш гутиш лозимлиги ҳақида ўзаро келишиб олишди.

Каландрино якшанба тонгини сабрсиЗлик билан кутарди; мана у тонг палласидан ўрнидан туриб, оғайниларини чақирди ва учов-лари биргаликда Сан Галло дарвозасидан чиқиб, Муньопе бўйига тушдилар ва мўжизакор тошни қидириб, оқим бўйлаб кетаверди-лар. Каландрино, энг ашаддий изловчи сифатида, дўстларидан сал олдинроқда, бир ердан иккинчи ерга чопиб-чопиб ўтиб юрарди: ьўзи қора тошга тушди дегунча, таппа ташланарди-да, дарров қўйнига солиб оларди. Ошналари эса, ундан кейинроқда боришар-кан, тошларни истар-истамас теришарди; лекин Каландрино хиел вақт ўтар-ўтмас қўйнини тошга тўлдириб бўлди; шунга кўра, у I еннегау бичимидан бошқача қилиб тикилган кийиминипг этагини кўтариб, уни орқасидан ҳам, олдидан ҳам зўр ҳафсала билан ка-марига қистирди,— натижада унинг беди атрофида кенг қоп пайдо бўлдики, бир оз вақт ичида у бу қопни ҳам тошга лиқ тўлдирди, ана шундан кейин у платини қопга айлантириб уни ҳам тўлдирди. Тушлик қиладиган пайт бўлиб қолган эди, шунда Каландринонинг юки оғирлашиб кетганини курган Бруно, ўзаро олдиндан келишиб олган шартга кўра: «Каландрино қани-я?»—деб сўради Буффаль-маккодан.

Каландрино Буффальмаккодан атиги икки қадам нарида ту-рарди, лекин у атрофга кўз ташлаб чиқиб, шундай жавоб қилди: «Ҳайронман. Ҳозиргина олднмизда кетаетувди».

«Кетаетган бўлса, кетиб бўпти,— -деди Бруно.—Гаров ўйнайман, у аллақачон уйига етиб олиб, овқатланиб ўтирибди ҳоз.ир, бизни бўлса, Муньоне бўйида аҳмоқ бўлиб қора тошларни териб юраве-ришсин, деб ташлаб кетибди».

«Боплаб лақиллатиб кетибди бизни,— деди Буффальмакко,— бизлар бўлсак, аҳмоқ бўлиб ишониб юрибмиз! Рост-да, Муньоне бўйида мўжизакор тошлар учрайди, деган гапга лаққа ишонадиган биздақа каллаварамларни яна қаерда учратиш мумкин?»

Икки дўстнинг бу сухбатипи эшитиб турган Каландрино, демак мўъжизакор тошни топибман-да, шунинг учунам мени кўришмаяп-ти, деган хулосага келди. Бундай омаддан севинчи ичига сиғмай кетиб, ошналарига ҳеч сўз айтмасдан уйига жўнамоқчи бўлди ва шу фикр билан орқасига қайта бошлади.

Шунда Буффальмакко Брунога бундай деди: «Баз ним а қилиб турибмиз? Нимага энди биз уйимизга кетмаслигимиз керак?»

«Кетдик,— деди Бруно,— азбаройи худо, Каландрино энди мени лақиллатиб бўпти! Агар уни бугун эрталаб бўлганидек яқин ерда учратсам, товонини пойлаб тош билан чунонам урайки, бу еқимтой ҳазилимнинг аламини ўла-ўлгуиича унутмайдиган бўлсин». У шун-.

дай деб туриб, қулочкашлаб тош отган эди, тош тўғри бориб Каландринонинг товонига тегди. Каландрино оғриқдан оеғини кўтариб олди, додлаб юборишдаи қўрқиб товушсиз ингради, лекин ҳеч нима демай яна йўлида давом этди.

Бу пайт Буффальмакко ўзи терган тошлардан бирини қўлига олди.

«Манави тошнинг чиройлилигини қара! Қанийди, шу тош билан Каландринонинг елкасини мўлжаллаб туриб урсам!»—шундай дея у кучининг борича тошни отган эди, у мўлжалга бориб тегди. Улар шу зайлда, то Сан Галло дарвозасига бора-боргунча бутун йўл бўйи Каландринонинг орқасидан тош отиб, уни минг оҳангга солиб майна қилиб бордилар. Дарвоза олдига етиб боришгач эса, улар терган тошларни тўкиб юбориб, соқчиларни огоҳлантириб қўйишди—соқчилар эса, ичлари узилгунча хахолашиб, ўзларинн Каландриноии кўрмаганга солйб турдилар ва шу зайлда уни ша« ҳарга ўтказиб юбордилар. Каландрино ҳам ҳеч ерда тўхтамасдаи, Канто алла Мачина яқинидаги ўз уйига етиб олди, тақдирнипг бу ҳазилга мойиллик кўрсатмаганини қарангки, Каландрино аввал соҳил бўйлаб, кейин шаҳар ичида кетиб бораетганнда ҳеч кимса у билан гаплашмади; ундан кейин, ўзи кўчада йўловчилар ҳам кам эди, чунки айни тушлик маҳали эди-да.

Ниҳоят, Каландрино юкни ортмоқлаб уйига кириб келди. Унинг хотини монна Тесса,— кўҳликкина, андишали аел,— зинанинг пиллапоясида турган эди. Эрининг шунча вақт ҳаяллаб кетгапидан аччиғи чиққан хотин, унга кўзи тушиши билан жавр^ай кетди: «Ҳа, келдингми, тасаддуқ?— деди монна Тесса.— Қай гўрларда юрув-динг? Одамлар аллақачон тушликни қилиб бўлишса-ю, сен бўлсанг энди овқатлангани келсанг!»

Каландрино ўзининг кўринаетганини тушуниб қолиб бирдан фиғони чиқиб кетди. «Вой, ярамас махлуқ-э!—деб чинқирдн у.— -Сен нима қилиб бу ерда қаққайиб турувдинг? Бутун ишимни рас-восини чиқардинг, бадбахт, мана энди мендан кўрасан, боплаб пўстагингни қоқаман, азбаройи худо!» Шундан кейин у ҳужрага кириб, териб келган тошларни бир ерга тўкди-да, чиқа солиб, хо-тинига епишиб кетди, унинг сочидан тутамлаб ерга етқизди, то ўзининг қўл-оеғи зирқираб оғримагунча, бояқиш хотиннинг дуч келган ерига тепаверди, муштлайверди,—хуллас, хотин қўлларини кўксига чалиштириб, раҳм қилишни қанча илтижо қнлмасин, ба-рибир, Каландрино унинг баданида бирон соғ жой қолдирмай аъзойи баданини моматалоқ қилиб юбормагунча, унинг пўстагиии қоқаверди, бўралаб сўкаверди.

Буффальмакко билан Бруно эса, шаҳар дарвозаси олдида соқчилар билан роса кулишиб, сўнг яна Каландринонинг орқасидан кета бошладилар. Улар Каландринонинг уйи олдига боришгач, бир оз вақт ичкарига қулоқ солиб туришди, ниҳоят улар уйдан эшити-лаетган тўполоннинг маъносига тушунишиб, ўзларини гўе эндигина етиб келгандай кўрсатишиб овозларининг борича бақириб, Каландриноии чақира

бошлашди. Ғазабдан қизариб кетган, қора терта ботгап ва

итдек қутурган Каландрино деразадан қаради ва

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ўстларини болохонага таклиф қилди. Уларўзларини ечиқланган-дай кўрсатиб, юқорига чиқишди-ю, шундай манзаранинг шоҳиди бўлишди: бутун хонага тош сочилган, бир бурчакда Қаландрижь нинг сочлари тўзғиган, ўласи қилиб калтакланган хотини юм-юм йиғлаб ўтирар, унинг бутун юз-кўзи қонталашиб, кўкариб кетган эди, бошқа бурчакда эса, қутурган Каландрино ҳансираб турарди.

Бруно билан Буффальмакко бу манзарага қараб туриб-туриб, бундай дедилар: «Бу нима ўзи, Каландрино? Нима, иморат қур-моқчисан шекилли? Шунча тош сенга нега керак бўлиб қолди? Ие, монна Тессага нима бўлди?—дея савол беришда давом этдилар улар.—Бечорани калтаклабсап чоғи. Бу қанақаси бўлди-а?» Олам-жаҳоп тошни орқалаб келиб силласи қуриган Каландрино бунинг устига, жон-жаҳди билан хотинини дўппослаганидан ва бошига қўнай-қўнай деб турган бахт қушининг бирданига ундан юз ўгир-гани аламидан тили ғўлдираб, аниқроқ жавоб қили'шга қурби ет-май қолган эди. Унинг бир нималар деб ғўлдираетганини курган Буффальмакко бир оз сабр қилб туриб, яна гапира бошлади: «Каландрино, сен хотинингдан хафа бўлган экансан, бунга бизнинг ҳеч қандай дахлимиз йўқ; лекин нега ахир аламингни биздан оласан? Бизни қимматбаҳо тош қидиргапи бошлаб бориб, ўзинг жуфтакни ростлаб қопсан, биз икковимиз аҳмоқ бўлиб даре бўйида қолиб кетавердик,—биз сендан жудаям хафамиз, иккинчи бизни бунақа гел қила олмайсан».

Ниҳоят Каландрино бир амаллаб нафасиии ростлаб олди-да, бундай деди: «Мендан хафа бўлманглар, оғайнилар! Воқса асло сизлар ўйлаганча бўлгани йўқ. Мен бахти қаро, ўша тошпи топ* дим ахир! Сизларга ҳозир бутун бўлган воқеани айтиб бераман, хўпми? Икковларпиг бир-бирнигдан мени суриштира бошлаган* ларипгда, мен сенлардан атиги беш қадам нарида турган эдим. Қарасам, мени кўрмаяпсанлар, шундан кейин сенлардан ўзиб кет* дим ва то уйга кела-келгунча сенлардан сал олдинроқда юравер-дим». Шу йўсинда у ошналарига бутун бўлган воқеаии бошидан* охпригача гапириб бераркан, дўстлариникг нима ҳақда гаплашгани ҳам нима пшлар қилишганиям қолмади, кейин у тош тегавериб кўкариб кетган елкаси билан товонини кўрсатиб, яна гапида давом этди: «Буни қарангки, шаҳар дарвозасидан қўйним тўла тош билан кира бошлаганимда, ҳеч ким менга ҳеч нима демади, бўлмаса, еоқчиларпинг қапчалик с'уллоҳ, пашшадек хира бўлишини ўзинг-лар ҳам яхши биласанлар: қачон қарасапг, кўзлари олазарак. Кейин мен йўл-йўлакай анча-мунча ер-дўстларимни учратдим; одат-да улар мен билан ҳол-аҳвол сўрашарди, майхўрликка таклиф қилишарди, бу сафар бўлса—чурқ этиб ҳам оғиз очишмади: *са*-баби, улар мени кўришмади, мен сенларга айтсам! Аммо уйга ки* риб келишим билан манави жодугар рўпарамга чиқди-ю, мени кўр-ди-қўйди,—ўзлариig биласанлар, хотин зоти ҳар қандай нарсапинг ҳам кучини қирқиб юборади. Мана, оқибат: ҳали-замон мен \ ии бутун Флореицияда эпг бахтиер одам деб ҳисоблаетган эдим, энди бўлса, энг бадбахт одамга айландим-қўйднм—шунинг учун ҳам уни то қўлларим толгунча дўппоеладим, ҳозир яна

қўлнм

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ичиб, унинг қони эмас, жони чиққунча муштлагим қистаяпти. у алвастининг туркини биринчи марта кўрган кунимга, ленинг уйим-га хотин бўлиб кириб келган ўша машъум кунларга минг лаънат!» Шундан кейин Каландрино яна ғазабланиб муштларини дўлай-тирганча сал бўлмаса яна хотинига ташланаезди.

Буффальмакко билан Бруно ўзларини жуда таажжубда қолган-дай кўрсатиб, мудом Каландринонинг айтганларини маъқуллаб туришди; лекин унинг яна ғазабга тўлиб, яна хотинига ташлан-моқчи бўлганини кўришгач, югуриб бориб, уни ушлаб қолишди, кейин улар ҳамма айб унинг хотинида эмас, балки ўзида эканли-гини исботлаб, баски, аел зоти ҳар қандай нарсанинг кучини қирқиб юборишини биларкансан, нега хотинингни, бугуи кўзимга кўринма, деб «огоҳлантириб қўймадинг?—деб койиб беришди уни. —Афтидан, худо ақлингни олган бўлса керак, зероки, ўша бахт эҳтимол сенга аталмагандир, эҳтимолки, мўъжизакор тошни топ-ган заҳотинг, бундан биз, дўстларингни огоҳ қилиш ўрнига, бизни" алдаб кетганинг учун худо сени шу тарзда ғазабига олгандир. Шун-дай қилиб, икки дуст узоқ вақт можаролашиб, ахир» Каландрино-ни унинг қаттиқ озор чеккан хотини билан яраштириб қўйишга зўрға муваффақ бўлибдилару Каландринони бир тўп тош тепаси-' да ғамга ботиб ўтирган ҳолича ташлаб чиқиб кетган эканлар.

4

Фьезоле жомесининг бош. нозири бир ббва жувонни яхши

Щ

кўриб қолади, лекин аел уни хуш кўрмайди; нозир бева жувоннинг оқсочи билан бир тўшакда етади-ю, аммо бева жувон билан етибман, деб фараз қилади; бу орада бева жувоннинг инилари позирни гунох иш устида епископга тутиб

берадилар

Элисса, бутун жамоага камол ҳаловат бахш этган қиссасини тугатиши билан қиролича Эмилияга юзланди ва Элиссадан сўнг ундан ҳикоя эшитишни ихтиер қилганини айтди; Эмилия ҳам дар-ҳол ҳикоясини шундай бошлаб юборди:

— Шоиста хонимлар! Руҳонийлар, роҳиблар ва ўзга дин пеш-воларининг биздек аеллар руҳини васвасага солганлари ҳақидаги қиссалар илгарилари ҳам кўп маротаба эътиборимизга ҳавола қи-линган эди, ва лекин ушбу мавзу беинтиҳо экан: баъзида бу бора-да ғоятда кўп гапирилгаидай туюлади, ҳолбуки, аслида, ҳали кутилмаганлари ундан ҳам кўп бўлиб чиқади, мана шунинг учуй мен юқорида баен қилингап қиссаларга илова ўлароқ, бу мавзуда яна бир ҳикоя сўзлаб бермоқчиманки, унда гап бир жомениг нозири ҳақида боради; бу нозир бир ҳамиятли бева жувоннинг муҳаббатига қандай қилиб бўлмасин, ноил бўлишни, аел истаса-истамаса, ўзининг оташ севгисини у билан баҳам кўришни истай-Ди, бева эса, фаҳму фаросат соҳибаси бўлганлиги туфайли, позирни унинг ўзига муносиб аел билан қовуштириб қўяди.

Маълумингизки, Фьезоле шаҳри,— у шаҳар жойлашган дўнглик шу ердан ҳам кўриниб туради,— жуда кўҳна бўлиб, қадимда у жу-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

да катта шаҳар бўлган, аммо замонлар ўтиши билан заволга уч-райди, шунга қарамасдан, ҳозир ҳам у ерда, худди қадимгидек гпископ яшайди. Мана шу жомедан хиел нарироқда монна Пиккарда исмли ножиба бир бева аелнинг чорбоғи билан уйчаси жой-лашган ади. А§л бой-бадавлат бўлмагани сабабли ҳамма вақт шу ерда ўаининг икки укаси билан муқим яшардики, укалари—ақлли, сдоблн йигитчалар эди. Монно Пиккарда ибодат қилгани жомега қатнарди, ўзи ҳали жуда еш, чиройли, малоҳатли жувон эди, шу сабабли жоме нозири унга бутун вужуди билан ошиқ бўлиб қолди еа бу шайдолик оқибатида буткул эсини йўқотиб қўйди. Орадан бир оз вақт ўтар-ўтмас нозир шу қадар ҳаддидан ошиб кетдики, хонимга дангал севги изҳор этиб, очиқдан-очиқ менинг бу хуштор-лигимни рад этманг, сиз ҳам севинг, деб елвора бошлади.

Еши ўтиб қолгаи бўлишига қарамай, ҳали хийла эпчил, чайир, мутакаббир, ўзига бино қўйган, ҳурмача қилиқлар қиладиган бу нозир шу қадар манфур ва разил одам эдики, ҳамма ундан наф-ратланарди, бева эса, инчунин; хуллас, бева учун у эиди ғирт дар-дисар бўлиб қолган эди. Илло; у оқила аел бўлганлигидан, нозирнинг илтимосига бундай жавоб қилди: «Ҳазратим! Сизнинг менга севги изҳор этишингиз, менга ҳам жуда еқар балки; мен ҳам сизни севмогим лозим ва жо'й'им билан севажакман, илло, сизнинг ҳам, менинг ҳам севги туйғуларимизда қуюшқондан чиқиб кетадиган ҳеч на.рса бўлмаслиги керак. Сиз менинг руҳоний отамсиз, дин пешвосисиз, ешингиз ҳам анчага бориб қолган, бинобарин, сиз са-ховатли ва покиза ҳает кечирмоғингиз лозим, мен эсам, энди қиз эмасман,—одатда изҳори ишқни тинглаш қизларга ярашади,—мен бева аелман, бева аелларнинг расм-таомилга қанчалик жиддий риоя қилишлари ўзингизга аен, шуттинг учун энди сиз меии ке-чнрннгу, лекин мен сизни ҳеч қачон мендан кутаетганингиздек муҳаббат билан севмаймаи, сизнинг ҳам мени шундай севги билан севишингизни истаймайман».

Гарчи нозир бу сафар ҳеч нимага эриша олмаган бўлса ҳам барибир ушбу биринчи зарбадан унинг руҳи тушмади, таслим ҳам Сўлмади,—у ҳамоп ўзига хос сурбетлик ва шилқимлик билан хо» нимнинг уйига муттасил элчилар юбориб турдиким, улар хонимга нозирнинг мактубларипи еки оғзаки гапларини етказиб туришар, хоним черковга борган пайтларда эса, ҳатто нозирнинг ўзи унга ЕҚИН келиб, гап қотарди. Унинг мана шу совуқдан-совуқ қилиқ-лари монна Пиккарданинг кўнглига тегиб, безор қилиб юборди, ватижада у нозирнинг шилқимликларидан буткул қутулишга аҳд қилди, аммо бирон бошқа восита топилмаганлиги сабабли, нозирнинг қилмишига яраша чора кўрадиган бўлди-ю, лекин ҳар ҳолда олдиндан ўз инилари билан маслаҳатлашиб олишни маъқул курди. У жоме нозирининг ўзига қилаетган шилқимликлари ҳақида ука-ларига гапириб бериб, бунга қарши қандай чора кўрмоқчи бўлга-нини хабар қилди, укалари унинг режасиии тўла маъқулладилар, мана шу гапдан кейин бир неча кун ўтгач, хоним ўз одати бўйича черковга борди, нозирнинг кўзи унга тушиши билан ўз одати бўйича, хонимнинг қошига йўл олди ва келиб, уятсизларча гап ота бош-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ади. Монна Пиккарда нозирга жилва билан бир боқиб ўйди-да, кейин у билан чеккароқ юра бошлади, бу ерда у ҳар алгидек нозирнинг «юрак дарди»ни тинглаб бўлиб, чуқур хўрсинди ва бун-дай деди: «Мен отахон, дунеда биронта ҳам мустаҳкам қалъа йўққи, у-ни қайта-қайта ҳужумдан кейин забт этиб бўлмайдиган бўлсин, деган гапни кўп эшитган эдим, мана энди ўзимдан қнес қилиб бу гапнинг ҳақлигига имон келтирдим. Сиз мени қамалга олиб,ўзин-гизнинг ширинсуханлигингизни ишга солдингиз, гоҳ ундай, гоҳ бундай нлтифотлар кўрсатдингизким, ниҳоят мен ўзимнинг одатдаги турмуш тарзимни бузишга рози бўлдим: агарки, сизга мен шунча-лик еқиб қолган эканман, майли, измимни ўзингизга бердим».

Нозир бу гапни эшитиб ҳайратга келди. «Сиздан бағоят мин-•натдорман, бегойим,—деди у.—Сирасини айтгапда, бардошингиз-нинг бунчалик узоққа чўзилганидан таажжуб қила бошлаган эдим,—ҳаетимда биринчи кўришим бундай ҳолни. Илгарилари мен: «Агарда аеллар кумушдан бўлишганида, улардан танга пул зарб қилиб бўлмасди, зеро, биронта ҳам ает болғанинг зарбига бардош беролмай ейилиб кетарди»,— деб кўп гапирардим. Ҳай, у гап бу гапдан айлансин. Хўш, висол онига қачон ва қай ерда мушарраф бўлурмиз?»

«Сиз ихтиер этган пайтда, жопим тасаддуқ,—деб жавоб қилди бева,—ахир эрим йўққи, кечани ким билан ўтказгапим ҳақида унга ҳисобот берсам. Аммо қаерда? Мана бунинг иложини тополмай гарам гм а н».

«Қаерда дейсизми? Сизники-чи?» — деб сўради нозир.

«Узингиз биласиз-ку, отахон, иккита иним мен билан ту ради— -икковиям кап-катта йигитлар,—деб жавоб қайтарди монна Пиккарда,—улар кечани кеча, кундузни кундуз демай тўда-тўда ер-биро-дарлари билан тўғри бостириб кириб келаверишади, уйим бўлса, мўъжазгина, шунинг учун у ерда учрашишимиз ноқулай, агар бор-ди-ю, вақтинча гунг бўлиб, бир оғиз ҳам сўз айтмай, чурқ этиб овоз чиқармай мисоли кўр одамлардек қоронғида ўтирсак—унда бошқа гап. Шу шарт билан меиикида учрашишимиз мумкин, чун-ки иниларим менинг хонамга ҳеч киришмайди, лекин чатоқ томони шуки, хоналаримиз — девбр-дармиен: пичирлаб гаплашсак ҳам эшитилади».

«Ҳечқиси йўқ, бир-икки кечага ўша ер ҳам бўлаверади, хоним,— дея эътироз билдирди нозир,— кейин биронта дурустроқ овлоқ жой топарман».

«У еғи энди ўзингизга ҳавола, отахон,— деди бева жувон,— сиздан фақат битта илтимосим бор: шуларнинг ҳаммаси қаттиқ сир бўлиб қолсин, биронта одамга чурқ этиб оғиз очмайсиз!»

«Бу еғндан хотиржам бўлинг, хоним,—деди нозир.—Сиз фақат кечқурун учрашишимизга имкон яратиб берсангиз бўлгани».

«Хўп бўлади»,—деди бева ва нозирга, қачон ва қай тарзда унинг хонасига киришни тушунтирди-да, уйига равона бўлди.

Ьеванинг бир оқсочи бор эди—ўзиям анча ешни уриб қўйган, бунинг устига ниҳоятда бадбуруш ва бадбашара эди: бурни юзига қапишиб кетган, оғзи қийшиқ, лаблари дўрдо тишлари сийрак ва

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

сўйлоқ, бундан ташқари сал ғилайроқ ҳам эди, кўзлари доим оғ-
риб шилпиқ бўлиб юрарди, ранг-рўйи гезариб-кўкариб юрардики, кўрсангиз гўе уни Фьезоледа эмас, Синигальяда яшаган деб ўйлар-дингиз, буларнинг устига-устак у чўлоқ ва букри эдн; юзининг кў-қариб кетганлигидан уни ҳамма Кўкчахон деб атарди: лекин у шунчалик бадбашара булишига қарамай хийлагина муғамбир аел

Бева уни ўз енига чақириб олиб, бундай деди: «Кўкчахон! Агар бугун кечаси менга бир хизмат қилиб берсанг, сенга яп-янги чи-ройли бир кўйлак совга қиламан».

Бекасининг кўйлак тортиқ қилишини эшитган Кўкчахон унга жавобан бундай деди: «Агар сиз, бегойим, менга кўйлак совга қилсангиз, нима иш буюрсангиз, ҳаммасини қиламан, ҳатто ташла десангиз, ўзимни томдан ҳам ташлайман».

«Ҳа баракалла,—деди бева.—Ундай бўлса, бугун туида менинг тўшагимда етиб бир эркакнинг кўнглими оласан, илло, чурқ этиб товуш чиқармайсан, укаларим эшитиб қолмасин,—ахир улар шун-доққина девор орқасида етишади-я,—кейин ваъда қилган кўйлакни бераман сенга»,

«З, бегойим, агар зарур бўлса, бир эмас, ўнта эркакниям кўиг-лини оламан»,— деди Кўкчахон.

Шундай қилиб, кечқурун тайинланган соатда нозир беваникига кириб келди, икки йигитча эса, олдиндан опалари билан келишнб олганлари бўйича ўз хоналарида гангир-гунгур гаплашиб, ўзларн-нинг шу ерда эканликларини сездириб турдилар, шу боисдан нозир, зим-зие қоронғида оеқ учида юриб бориб, ахири монна Пик-карданинг хонасига кириб олди ва кўрсатилган йўл-йўриқ бўйича, тимирскиланиб тўшак томон юра "бошлади,—Кўкчахон ҳам бу пайтда, монна Пиккарданинг ўргатишига кўра, иккинчи томондан тўшакка яқиилаб юриб кела бошлади. Нозир ота енидаги аелни монна Пикарда деб фараз қилиб, Кўкчахонни бағрига босди ва чурқ этмай ундан бўса ола бошлади, Кўкчахон ҳам уни чўлпилла-тиб ўпди. Хуллас, зўр шаҳвоний ҳавас билан бу даргоҳга кириб келган нозир, мана энди вақтихушликни бошлаб юборди. Монна Пиккарда бу ишқий учрашувни ташкил қилиб бўлгач, энди уни ниҳоясига етказишни иниларига ҳавола қилди. Йигитлар оеқ учида уйдан чиқишиб, майдонга йўл олдилар, буни қарангки, тақдир уларга ер бўлиб, кўзлаган режалари ўйлаганларидан ҳам зиеда-роқ бўлиб амалга ошди. Тун ниҳоятда дим эди, шунга кўра, епис-коп, бу йигитларнинг уйда е уйда эмаслигини билиб келиш учун одам юборган экан, чунки у бир оз оеғининг чигилини езиб юришни ва йигитларникига кириб шароб ичишни "ихтиер қилган эди, шу маҳал йигитларнинг ўзи унинг истиқболи сари келаетганини кўриб қолди; епископ ўз истагини йигитларга изҳор этди ва улар билая юриб кетди; у йигитларнинг анча-мунча шамлар билан еритилган салқингина ҳовлисига кириб кслгач, ҳузур қилиб уларнинг асл нав шаробидан ичди.

Епископ майни ичиб бўлганида, иигитлар унга шундай сўзлар билан юзландилар: «Ҳазрати бузрук! Сиз бизнинг кулбайи вайро<

Ғамизга калам' ранжида айлаб, бизга камоли илтифот ўрсатдин* гиз,— аммо биз ўзимиз сизни меҳмонга чақирганп ошиьтизга ке-хаетган эдик,— агарда бир антиқа манзарага назар ташлашни лозим кўрсангиз — биз уни сизга намойиш қилишдан бошимиз кўк-ка етарди».

Епископ, майли, жоним билан кўрамап, деб жавоб қилди. Шу пайтдаи сўнг йигитлардан бири қўлига машъала кўтариб олиб, тўппа-тўғри нозир Кўкчахон билан чирмашиб етган хонага кириб борди, унинг кетидан эса—епископ билан бошқалар ҳам киришди; нозир ҳалитдан уч чақиримдан зиедроқ йўл -босиб қўйган эди, зеро у шу ўтган вақт ичида бир зум ҳам тиним билмай отига тўхтовсиз қамчи босавериб ҳолдан тойган ва энди ҳавопинг ниҳоятда дим булишига қарамай, Кўкчахонни кучогидан қўйвормаган ҳолда мизгиб етган эди. Хонага машъала ушлаган йигитнинг орқасидан кетма-кет кириб келган епископга Кўкчахон билан ачомлашиб етган позирни кўрсатишди. Бу орада нозир ота уйғониб кетди, хона-да чироқ енганини ҳамда атрофида бегона одамлар турганини кўриб, қаттиқ уялиб кетганидан ва қўрққанидан, боши билан чсй-шабга буркапиб олди. Шунда епископ нозирга қаттиқ танбеҳ бер* ди ва унга бошини чойшаб остидан чиқариб, ўзини ким билан ет-ганини кўришини буюрди. Нозир, ўзининг монна Пиккардадан панд етганини кўриб ва шармандайи шармисор бўлганиии ўйлаб, жуда руҳи тушиб кетди. Епископ унга кийинишни буюрди, кейин нозирнн бир неча соқчи қўриқлаган ҳолда жомега олиб кетишди,—■ у ерда бу қилган бадкорлиги учун у энг аевсиз диний жазога[1] мустаҳиқ қилиниши керак эди. Кейин епископ, нозириинг қандай қилиб бу ерда Кўкчахон билан топишиб қолганини суриштирди. Иигитлар унга бутун бўлган гапни сўзлаб беришди. Епископ қўл-ларини руҳонийнинг қонига бўямасдан, уни ўз феълига яраша жазога рўпара қилганлари учун бева жувонни ҳам, унинг иниларини ҳам мақтаб, уларнинг бу хатти-ҳаракатини маъқуллади.

Епископ нозирни қилган гуноҳи учун қирқ кун аза тутишга ҳукм этди, бироқ тавбасига таянган бул зотда муҳаббат ҳам, нафраг ҳам шу даражада кучли эканки, у ўз гуноҳи'учун қирқ тўққиз кун-дан зиедроқ аза тутди, боз устига, шунчалик бадбахтлиги етмаган-дай, кейин ҳам анча вақтгача кўчада унга болалар кун беришмай: «Қаранглар! Ану киши Кўкчахон билан етган!»—деб қичқиришиб, уни жинни қилаезишди. Муҳтарама хоним шу тарзда манфур ва шилқим нозирнинг хушомадларидан қутулгаи, Кўкчахон бўлса, ба* ҳона билан кўйлакли бўлиб олган экан.

5

Маркидан келган судья Флоренция суд маҳкамасида суд қилаетган чоғида уч йигит унинг лозимини ечиб, тўпиғига туширшиади

Эмилия ўз қиссасининг поенига етиб, бутун жамоа бева жувон-нинг хатти-ҳаракатини маъқуллагач, қиролича ўз нигоҳини Филос-тратога қаратди.

[1] Яъни керагйдан ортиқ рўза тутгириш, сажда килиб намоз ўқитмш ва \ока-**ЭОлар** *(тарж.)*.

— Энди иавбат сеники,—деди у.

Филострато ҳам ўзининг шай эканлигини изҳор этиб, шундай ҳикоя кила бошлади:

— Дилрабо хонимлар! Элисса уз ҳикоясида Мазо дель Сажо деган бир йигитнинг помини тилга олган эди, мана шу нарса, сиз-
ларга баен қилмоққа ҳозирлаб қўйган қиссамнинг ўрнига бошқа
^иссани—ўша Мазо билан унинг ошналари тўғрисидаги қиссани
сўзлаб беришга ундади мени, гарчи бу қиссада беодоблик бўлма-
са ҳам унда шундай иборалар учрайдики, уларни сўзлашга снзлар
ор қиласизлар, шунга қарамай, қиссам ниҳоятда кулгили бўлгаи-
лиги сабабли, уни сўзлаб бермаслик гуноҳ бўлса керак.

Ҳаммангиз яхши биласизки, бизда кўпинча шаҳар ҳокими мар-кил як бўлади ва аксарият пайтларда у ҳокимлар назари паст, қу-румсоқ ва бахил одам бўлишади, уларнинг доимий касби-кори ҳар бир соҳада зиқналик қилиш бўлади. Хуллас, мана шу шаҳар ҳокимлари ўзларпнинг хасислиги ва зиқналйги сабабли, судьялик ва нотариуслик лавозимларига шундай тоифа одамларни олиб ке-ладиларки, уларни курган одам, шундоққина омоч ҳайдаб турган еридан епнки этикдўз устахонасидан олиб келишибди, деб ўйлаши мумкину асло ҳуқуқшунослик мактабидап чиққан, деб ўйламайди. Алқисса, шу тоифа шаҳар ҳокийгларидан бири, ўз юртидан кўпчи-лик судьялар қатори мессер Пиккола да Сан Лепидио деган судья-ни ҳам олиб келган ва унга жиноий ишларнп кўришни топширган эдики, бул судья кўринишидан кўпроқ темирчига ўхшаб кетарди. Шаҳарликларнннг судда қиладиган ишн йўқ, шунга қарамай, улар баъзи-баъзида у ерга кирнб турадилар, тасодифни қарангки, кун-■лардан бир кун эрталаб, юқорида помн знкр этилган Мазо дель Сажо ўз оғайниларинн қидириб, суд маҳкамасига кириб қолди. Қириб, судга раислик қилаеттан мессер Микколага кўзп тушди-ю, ўзига-ўзи: бу яна қанақа махлуқ бўлди, деб савол берди ва унга диққат билан разм сола бошлади. Судьянинг бошида олмахон мўйнасидан тикилган исқирт телпак, белига сиеҳдон осилган эди, мантияси[1] остндан унинг ич кўйлаги кўриниб турар, умуман, унинг кўп жиҳатлари, судьянинг покиза ва одамохун кпшилар тоифасн-дан эмаслигини кўрсатиб турардй, лекин Мазо дель Сажони айннқ-са ҳайратга солган нарса, қарийб унинг болдирларигача тушиб турган лозими бўлди[2]; мантия тор бўлгани учун этакларп йирилиб, лозими кўриниб турардй.

Мазо дель Сажо шу ерга келганда, судьяни кузатишга ҳам, ер-дўстларини ахтаришга ҳам барҳам бериб, уларни бошқа ердан қи-дирмоқ учун суд маҳкамасидан чиқиб кетди-ю, кўчада бошқа икки дўстини учратнб қолдиким, улардан бирининг исми Риби, иккинчи-синики эса—Маттеуццо эди, булар ҳазилкашликда Мазо дель Сажонинг ўзидан қолишмасдилар. «Мени хурсанд қилишн хоҳлай-сизларми?—деб сўради у.—Рози бўлсанглар, суд борамиз: сиз-

[1] М а н т и я — енгсиз узун азра чопок *(тарж.).*

[2] Уша давр модасига кўра, эркаклар лозимиинг почаси тизза остигача ту
шиб, тақимдан "боғичланиб куйцлардн *(тарж.)*

арга шунақанги бир нусхани кўрсатайки, бунақаси ҳеч ўлма-ган».

Шундан кейин учовлари суд маҳкамаси сари йўл олднлар ва ерда Мазо ошналарига судьяни ва унинг лозимини кўрсатди. Ул-фатларнинг унга узоқдан кўзлари тушиши билан қотиб-қотиб ку-ла бошладнлар, суд ҳайъати ўтирган узун курсилар яқинига боришгач эса, улар биринчидан: курсилар тагига осонгипа эмаклаб кирса бўлишини, иккинчидан эса, судья оеқларини қўйиб ўтирган тўсиннинг қўл сиғадиган даражада дарз кетганлигини кўришди.

«Қўлим қичиб судьянинг лозимини бутунлай ечиб ташлагим келяпти—бу хамирдан қил суғургапдай оппа-осон иш!»—деди дўстларига Мазо.

Бу ишни қай тарзда бажариш учовларигаям кундай равшан эди, шунга кўра, дўстлар нима қилиш ва нима гапириш ҳақида ол-диндан келишиб олишиб, эртаси купи эрталаб яна судга бордилар. Одамга лиқ тўла маҳкамада Маттеуццо бир амаллаб, сездирмас-дан, курсилар тагидан эмаклаб бориб, судьянинг оеқларига яқин бориб олди. Бу орада, Мазо бир томондан судьянинг олдига бориб мантиясининг бир баридан ушлади, иккинчи енидан Риби келиб, у ҳам айнан шундай иш тутди, кейин Мазо гапга тушиб кетди. «Жаноб судья, ҳой жаноб судья!— деб гап бошлади у.— хНанави ғри жуфтакни ростлаб қолмасин, айтинг, этигимни қайтиб бер-ин: уйимдан ўғирлаб олиб чиқиб кетгану бўйнига олмаяпти, лекин бундан бир ой бурун янги тагчарм қўйдиргани этикдўзга берает-ганида кўриб қолдим барибирам».

Иккинчи томондан эса, Риби айюҳаннос сола бошлади: «Ишон-манг гапига, жаноб судья,— у ғирт муттаҳам одам: ўзим олдингизга унинг устидан шикоят қилиб келганман, нега десангиз, ўзи менинг уйимдан қутимни ўғирлаб чиқиб кетган, айтинг, қайтиб берсин, бу касофат судга арз билан келаетганимни эшитиб, қўрққан олдин мушт кўтарар қабилида, мени ўғрига чиқариб, этикни баҳона қил-япти, илло у этикни мен ўз пулимга сотиб олганман — бунга анча бўлгап. Ишонмасангиз, гувоҳларни кўрсатишим мумкин: қўшним •—кўкфуруш хотин, кейин калла-почафуруш бақалоқ хотин, ундан кейин яна Фредиан дарвозаси яқинидаги Санта Мария черкови ат-рофига ташланган ташландиқларни йиғиб юрувчи ахлат тозалов-чи,— ўша ахлат тозаловчи мана бунинг шаҳар чеккасидап кела-^тганини курган».

Мазо Рибини гапиргани қўймай, овозининг борича бақирар, Риби эса, ундан ҳам қаттиқроқ шовқин соларди. Судья, уларнинг гапини яхшироқ эшитиш мақсадида ўтирган ўрнидан турди—Маттеуццо айнан шу қулай фурсатни пойлаб етган эди: қўлини оеқ қўйиладиган белдамчи тахтадаги туйнукдан тиқди-да, судья ло-зимининг орқа томонидан ушлаб, кучининг борича пастга тортди. Иштон бир тортишдаеқ тушиб кетди, чунки судья озғин — чўп-устухон эди. У қандайдир кўнгилсиз ҳол юз берганини пайқаб, мантиясининг этагини епмоқчи ва ўз ўрнига ўтирмоқчи бўлди, аммо Мазо билан Риби унинг икки томонидан этагига епишиб олиш-ган эди. «Яхши иш қилмаяпсиз, жаноб судья!—деб чинқиришарди

ўлар. Бизни ажрим қилишни истамаяпсиз, ҳатто арзимизга қулоқ ҳам солмай, қочмоқчи бўляпсиз. Бизнинг шаҳримизда бунақа арзи-маган ишни езув-чизувсиз ҳал қилиб беришади». Улар шу. тарзда судьянинг этакларини қўйиб юбормай, яна анчагача ушлаб туриш-дики,— оқпбат, судга келган одамларнинг бари судьянинг лозимини ечиб туширилганини кўришди. Матеуццо яна бир оз вақт иштоннк қўлида ушлаб турди-да, кейин қўйиб юбориб, ҳеч кимга сездирмай залдан чиқиб кетди. Риби бўлса, судьяни роса мириқиб калака қилиб бўлганидан кейин деди: «Мен устингиздан маҳкамага арз қила-маи, худо ҳаққи, арз қиламан!» Мазо ҳам энди мантиянингэтагини-қўйиб юборди. «Мен бўлсам,— деди у, то қўлингиз бир оз бўш бўладиган пайт келгунча судга танда қўяверaман-қўяверaман».. Хуллас, учовлари ҳам бир зумда ҳар еққа тарқаб кетдилар.

Жаноб судья ҳамманинг кўзи олдида лозимини кўтариб кийди, қиефасидан гўе энди уйқудан уйғонган одамдек карахт кўринарди; у рўй бергап воқеага ахири тушуниб, этик ва қути масаласида жанжал кўтарган бояги одамлар қаеққа кетишди, деб сўрадч. Судья уларнинг ғойиб бўлганига ишонч ҳосил қилгач, Флоренция-да чинданам суд мажлиси кетаетганда, судьянинг иштонини ечиш одати бор е йўқлигипи суриштириб билмагунча тинчимайман, деб парвардигорнинг ошқозони ҳаққи, онт ичди. Бугапшаҳар ҳокими-нинг қулоғнга етиб борган эди, унинг ҳам фиғони фалакка чиқиб, шовқин сола бошлади: бироқ ҳокимнинг ер-дўстлари унга тасалли беришиб, судьялик лавозимига не сабабдан ҳайвонларни олиб ке-либ ўтқазиб қўйишингни (бундайлар арзон ҳақ олади-да) Флорен-ция аҳли яхши тушунади ва шу тушунганини сенинг ўзингга ис-ботламоқ учунгина шундай қилишган, деб ҳокимни, ишонтиришга муваффақ бўлдилар, бу гапни эшитган шаҳар ҳокими, шов-шув кўтармасликни маъқул кўрибди-ю, шу билан епиқлик қозон епиқ-лигича қолаверган экан.

6

Бруно билан Буффальмакко Каландринонинг ҳужрасидан яхлит чўчқа гўштини ўғирлашади; кейин икковлари Каландринога, гўштни топиш учун кимлардан гумони бўлса, ўшаларга занжабилдан тайерланган ҳаб дори едириб, устидан еерначче шароби ичиришни маслаҳат берадилар, Каландринонинг ўзига эса, ит тезагидан тайерланиб, алой заҳрига қорилган ҳаб доридан иккитасини уст-устига ичирадиЛарки, бу синов оқибатида, чўчқа гўштини Каландринонинг ўзи ўғирлаган бўлиб чиқади; Бруно билан Буффальмакко, ҳаммасини хотинингга айтиб берамиз, деб қўрқитишиб, Каланд-ринодан пора талаб қиладилар

Филостратонинг одамларни хўп кулдирган қиссаси ниҳоясига етиши билан қиролича Филоменага ҳикоя қилишни буюрди ва Филомена шундай ҳикоя қила бошлади:

— Фусункор хонимлар! Мазопннг исми ҳозиртина эшитганингиз қисеани Филостратонинг едига солгани сингари, Каландрипо би-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ман унинг дўстлари ҳам менинг эсимга бир воқеани солдики, шуня сизларга ҳикоя қилиб бермоқчиман ва у сизларга манзур бўлади, деган умиддаман.

Каландрино, Бруно ва Буффальмакколарнинг кимлигини сизларга изоҳлаб ўтиришимнинг ҳожати йўқ,— сиз улар ҳақида етарли даражада эшитгансиз,— бинобарин. тўғридан-тўғри ҳико-ямни бошлайвераман: алқисса, Каландринонинг Флоренцияга яқин ерда мўъжазгина бир мулки бўлиб, у хотинининг сепи эди; бу мулк, эгасига даромад келтириб турарди, айни пайтда, у ерда ҳар йили битта чўчқа бўрдоқига боқилиб, ноябрь ойининг энг охирги кунларида Каландрино хотини билан бориб, чўчқани сў-йишар ва гўштини қишга асраш учун тузлашарди.

Аксига олиб, бу йил Каландринонинг хотини бир оз бетоб бўлиб қолди-ю, чўчқа сўйгани елгпз Каландринонинг ўзи жўнаб кетди. Бруно билан Буффальмакко бундан хабар топишиб ва Каландринонинг хотини бормаслигини аниқ билиб олишиб, шу заҳотиеқ ўзларининг қадрдон дўстлари бўлмиш бир руҳонийникига бир меча кунга меҳмондорчиликка жўнашди — руҳонийнинг уйи Каландринонинг мулки билан енма-ен эди. Улар руҳонийникнга айни Каландрино чўчқаспни сўйган куни эрталаб кириб келишдн. Каландрино уз дўстларини руҳонийнинг ҳовлисида кўриб, уларни чақирди. «Хуш келибсизлар!—деди у.— Буни қаранглар, рўзғор тутишга қандай устаман». Щундан кейин, уларни уз ҳовлисига бошлаб кириб, чўчқа гўштини кўрсатди.

Чўчқа, дарҳақиқат, жуда семиртириб боқилган экан; Каландрино, гўштни тузламоқчи эканлигини, илло, сотиш учун эмас, рўзғор учун қишга асраб қўймоқчи эканлигини айтди. «Ғирт ов-сарсан-да, ошна!—деди Бруно.— Ундан кўра, бу гўштни пулла-санг-чи, пулнга мириқиб бир маишат қилардик, хотинингга бўлса, пулни ўғирлатиб қўйдим, деб айтардинг-қўярдинг».

«Хотиним бунақа гапга ишонмайди, мени уйдан қувиб солади,—* деб эътироз билдирди Каландрино.— Йўқ, қўйинглар, барибир мени бунга кўндира олмайсизлар».

Йигнтлар қанча уринишмасин, барибир Каландринони гапга унната олмадилар,— у ўз сўзида қаттиқ туриб олган эди. У оғай-ниларини худо насиб эт.ган нарса билан тамадди қилншга таклиф этди, лекин улар таклифни рад этиб, чиқиб кетишди.

«Борди-ю, кечаси чўчқа-гўштини ўғирлаб чиқсак, ним а. дейсиз-лар-а?»— дедиБруно.

«Иложи бўлармикин?»—деб сўради Буффальмакко.

«Иложини топиб қўйдим,— деб жавоб қилди Бруно,— ишқи-либ Каландрино гўштни бошқа ерга олиб қўймаса бўлгани».

«Унақада — эплаштирамиз,-»-дея якун ясади Буффальмакко.— Рост-да, нима бўпти гум қилсак? Кейин, мана, ҳазратим билан бирга, бир базми жамшид қурардик».

Руҳоний ота, кўнгли чўчқа гўштига жуда суст кетаетганнни айтди.

«Бу ўринда бир найранг ишлатишимизга тўғри келади,— деб гални яна Бруно илиб кетди.— Сен, Буффальмакко, Каландринони

қанчалик зиқналигини, аммо бировлар ҳисобига майхўрлик қилиш-ни^қанчалик яхши кўришини яхши биласан. Гап бундай, биз уми майхонага бошлаб борамиз, ана шунда ҳазратим, бизларнинг бу қишлоққа келганимиз шарафига ҳаммани меҳмон қилажагини, Каландринонинг пул чиқаришига йўл қўймаслигини айтсин. Шун-дай қилсак, Каландрино, худо берди, деб учиб қолгунча ичади, ана унда ҳамма ишни қойилмақом қилиб эплаштирамиз,— яхши-ямки, уйида ўзидан бўлак ҳеч ким йўқ!»

Улар Бруно айтганидай иш тутдилар. Майхонага борган Каландринонинг енидан пул чиқаришига ҳазрат йўл қўймади — бун-дан хурсанд бўлиб кетган меҳмон, худо берди, деб майни симира-верди; дарвоқе, у салга маст бўлиб қоларди, шунинг учун ҳадемай таппа-тайер бўлди-қолди. У кечлқк қилишдан бош тортиб, майхо-надан тун ярим кечадан оққанда чиқиб кетди, ўз ҳовлисига кириб борганида, кўнглида, эшикни тамбаладим, деб фараз қилди, асли-да эса, эшикни очиқ қолдирганча, ичкарига кирди-ю, етиб ухлаб қолди. Буффальмакко билан Бруно эса, кечликни руҳоний отани-кига бориб қилдилар, кейин икки ошна. Каландринонинг уйига Бруно кўз остига олиб қўйган ердан ошиб тушиш учун керак бўла-дйган айрим ускуналарни олишиб, оҳиста, оеқ учида Каландри-нокига йўл олдилар ва куча эшикиинг тамбаланмаганини кўриб, ҳовлига кирдилар, қозиққа илиниб турган яхлит чўчқа гўштини олдилар-да, руҳоний отаникига олиб чиқиб, яхшилаб яшириб қўй-дилар, шундан кейин етиб ухладилар.

Эрталабга бориб Каландринонинг кайфи тарқади: у ўрнидан туриб, ҳовлига тушди-ю, бирдан куча эшикнинг ланг очилиб етга-нини ва қозиқдаги гўштнинг ўғирланганини курди. У, чўчқа гўштини ўғирлаган одамни қўрмадингларми, деб ўтган-кетгандан сў-рай бошлади,— лекин ҳеч ким ҳеч нима кўрмаган эди; шунда у, вой, шўримга шўрва тўкилди, чўчқа мни ўғирлаб кетишди, деб дод солиб, бутун кўчани бошига кўтара бошлади. Бруно билан Буффальмакко ҳам ўринларидан туришиб, кани, чўчқа гўшти ҳақида бизга нима деркин, деб Қаландриноникига чиқишди, Каландрино уларни кўра солиб, йиғлаб юборди: «Оғайнилар! Шўрим қуриди: чўчқа гўштини ўғирлаб кетишибди!»—деди.

Бруно Каландринонинг олдига борди-да, унинг қулоғига пи-чирлаб: «Во ажаб! Умрингда биринчи марта ақлли иш қиляп-сан-а»,— деди.

«Е худое тавба, ахир мен рост гапиряпман!»—деб эътироз бил-дирди Каландрино.

«Худди шу тарзда давом эттиравер,— деди Бруно,— овозинг-нинг борича бўкир, янаям ишончлироқ бўлади».

Шу пайт Каландрино чинданам жон-жаҳди билан чақирди: «Исо алайҳиссаломнинг жасади ҳаққи, онт ичаман, дарҳақиқат, уйимдан сўйилган чўчқамни ўғирлаб кетишибди!»

«Яхши, яхши!—деб Бруно уни баттар ўчакиштнрарди.— Агар ниятингга етмоқчи бўлсанг, янаям қаттиқроқ бақир: шунда, ҳамма овозингни эшитиб, ростданам ўғри урибди, деб ўйлайди».

«Сен мени хар.об қиласан бунақада!—деб чинқирди ***Щшшеищт-***

но.— Мен гапиряпману сен ишонмаяпсан! Агар чўчқа гўштини ўғирлаб кетишгани рост бўлмаса, шу ерда ерилиб ўлай!»

«Шошма! Қандай қилиб ўғирлашлари мумкин?—деди Бруно.— Ахир кеча ўз кўзим билан кўрувдим-ку, гўштинг мана бу ерда оси-либ турганини. Наҳотки, шуни ўғирлаб кетишди, деган гапингга мени ишонади деб ўйласанг?»

«Мен бор гапни айтяпман»,— дерди жиғибийрони чиққан Каландрино.

«Қандай қилиб ахир?»— деб сўради Бруно.

«Шунақа қилиб,— деб жавоб қилди Каландрино.— Энди шўрим қуриди,— қандай қилиб хотинимнинг кўзига кўринаман? Хо-тиним гапимга ишонмайди, ишонган тақдирда ҳам — барибир бир йилгача менга димоғ-фироқ қилиб юради».

«Аттанг, аттанг!— деди Бруно.— Унақа бўлса аҳволинг чатоқ. Лекин гап бошқа еқда, Каландрино: ахир, шунақа дод солишии кеча сенга ўзим ўргатиб қўювдим-ку. Қимни лақиллатсанг лақил-латаверу, лекин на хотинингни, на Буффальмакко билан мени ал-дай оласан».

Шунда Каландринонинг фиғони чиқиб, бақира бошлади: «Агар шунақа жиғимга тегаверсанглар, худони ҳам, жамики авлиею-анбиеларни ҳам бир чеккадан бўралаб сўкиб чиқамаи! Айтяп-ман-ку, сизларга: кечаси уйимдан гўштни ўғирлаб кетишибди деб!

«Агар гўштнинг ўғирлангани рост бўлса, уни ўғридан қайтариб олишнкнг чорасини куриш керак»,— деди Буффальмакко.

«Қаердан топасан ўғрини?»— деб сўради Каландрино. «Ахир, чўчқангни гум қилиш учун утри Ҳиндистондан келма-гандир,— афтидан, буни қўшниларингдан биронтаси қилган,—деб айтди Буффальмакко.— Уларнинг ҳаммасини битта қолдирмай уйингга чақиртир — мен одамларга нон билан пишлоқ едириб, фол очишни биламан, ана шунда, бир зумда ўғри кимлиги аен бў-лади-қуяди».

«ҚўШниларим шунақанги қирриқ одамларки, нону пишлоқ билан улардан ҳеч нима билиб ололмайсан, лекин менимчаям шу-лардан биттаси қилган, бунга имоним комил,— дея. эътироз билднрди Каландрино.— Шунисиям борки, чақиртирганимнинг сабабини билиб қолишса, келишмайди».

«Нима қилсак экан-а?»—деб сўради Буффальмакко. «Занжабилдан тайерланган ҳаб дори-ю, яхши верначчи билан . бунинг иложини қилиш мумкин,— деб жавоб қилди Бруно.— Уларни шаробхўрликка чақириш керак — сабабини билмай, кела қола-дилар, занжабил ҳаб дорисини бўлса, худди нон билан пишлоққа дам солгандай, олдиндан сеҳрлаб қўйиш мумкин».

«Азбаройи худо, гапинг тўғри,— деди Буффальмакко,— хўш, сен нима дейсан, Каландрино? Бруно айтганини қиламизми?»

«Худо хайрингизнн берсин!— дея елворди К^:лндрино.— Ким ўғирлаганини билсам, менга шунинг ўзи кифо»,— кўнглим қисман бўлсаям таскин топган бўларди.

«Ундай бўлса,—дея гапнн илиб кетди Бруно,—сен учун ҳаб

З!

Декашер

ои

дори билан шароб олиб келганн Флоренцияга ҳам боришга тайер-ман, лекин пул берсанг, албатта».

Каландринонинг енида қирқ сольдоча пули бор эди,— шунинг ҳаммасини Брунога тутқазди.

Бруно Флоренцияга борнб, аптекачи дўстининг олдига кирди, ундан бир қадоқ яхши занжабил ҳаб дориси сотиб олди, яна ит тсзагидан икки дона ҳаб дори тайерлашни буюрди-да, унга янги алой заҳаридан аралаштиришни илтимос қилди; кейин буларга, худди занжабилдан тайерланган ҳаб дорнга сепилгандек, шакар сепишни илтимос қилди-да, уларни аралаштириб, адаштириб юбор-маслик учун, яъни бу икки дорини бошқалардан осоп фарқ қилиш учун, уларга бирон-бир белги қўйиб қўйишнп илтимос қилди; бун-дан ташқари, у яна катта бир шишада асл нав верначчи ҳам сотиб олди-да, қишлоққа қайтиб келди ва Каландринога бундай деди: «Буларни эртага ўзинг шубҳа қилган одамларингга ичир. Ҳамма келади — чунки эртага якшанба,—лекин унгача, бугун кечаси биз — Буффальмакко икковимиз ҳаб дориларга афсун ўқиймиз, эрталаб буларни ўзингнинг қўлингга тутқазаман. Қадрдон дўстли-гнмиз ҳурмати, ўзим ҳамма ишни бажараман: ҳаммага ҳаб дори ичираман, ишни ҳам пиширaман».

Қаландрино худди Бруно айтгандай иш қилди. Мана, эртаси куни эрталаб, ўз чорбоғига келишган бирмунча флоренциялик йи-гитлар, шунингдек, шу ерли деҳқонлар черков яқинидаги қайрағоч тагига тўпланишганида, Бруно билан Буффальмакко бу ерга бир қути ҳаб дбри билан бир шиша шароб кўтариб келишди, шунда Бруно ҳаммани даврага ўтқазиб, бундай дея гай бошлади: «Си-ньорлар! Кейинчалик мендан ранжиб юрмасликларинг учун сиз-ларни бу ерга нима мақсадда тўплаганимиз сабабини ҳозирдан тушунтириб бермоқчиман. Қаландриноникидан — мана, ўзиям ўти-рнбди,— кеча кечаси ҳали нимталанмаган ғарчча Мой чўчқа гўш-тини ўғирлаб кетишибди, лекин у гўштни ҳалигача тополмади, уни шу ерда ўтирган ўзлик-ўзимиздан бошқа ҳеч қандай бегона одам ўғирлаши мумкин эмас, бинобарин, гўштни хусусан ким уриб кстганлигини аниқлаш учун Каландрино биттадан ҳаб дори ютиб, устидан май ичиб юборишингизни сизлардан илтимос қилади. Огоҳ-лантириб қўяй: кимда-ким чўчқани гум қилган бўлса, ҳаб дори унга заҳардан ҳам аччиқ бўлиб туюлади ва дорини юта олмай, туфлаб ташлайди, шунга кўра, ўғри агар халойиқ олдида шарман-да бўлишни истамаса, ўз гуноҳига иқрор бўлиб, руҳоний ота қошига борсин-да, тавба-тазарру қилсин, мен эсам, ўз навбатида, бу гайни овоза қилмасликка сўз бераман».

Ҳамма ҳаб дори ейишга ихтиер билдирди. Шунда Бруно уларни, улар билан бирга Каландринони ҳам қатор тизиб ўтқазиб қўй-ди-да, бир бошдан ҳаммага ҳаб дори улашиб чиқа бошлади. Лекин иавбат Каландринога келганда, Бруно унинг кафтига итнинг ҳа-лигисидан тайерланган ҳаб дорини қўйди. Каландрино ўйлаб-.не-тиб ўтирмай, дорини оғзига солди-ю, чайнай бошлади, лекин тили алойнинг мазасини сезиши билан оғзи шундай ачиб кетдикп, бунга бардош бера олмай, ҳаб дорини туфлаб ташлади. Айни пайтда "

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ҳамма, қани, ким дорини туфлаб ташларкин, деб бнр-биридан кўзини узмай тикнлиб турарди, шу маҳал, Бруно ўзини ҳеч нимани -пайқамаганга солиб, ҳаб дориларнн одамларга улашиш билан овора эди, бирдан унинг орқасида кимнингдир: «Ҳой, Каландрино, сен нима қиляпсан-а?»—деган овози эшитилди. Бу гапни эшитган Бруно шахт орқасига ўгирилди-ю, Каландринонинг дорини туфлаб ташлаганини кўриб, бундай деди: «Сабр қилинглар, азизлар! Балки бошқа бпрон сабаб билан туфлаб ташлагандир. Ма, мана бунисини ютиб юбор!» Шундай дея у махсус тайерланган иккинчи ҳаб дорини эндн тўғри Каландринонинг оғзига солиб қўйди-да, кейин яна қолган одамларга дори улашаверди. Биринчи ҳаб дори Каландринога аччиқ бўлиб туюлган бўлса, иккинчиси олдингиси-дан бешбаттар заҳар-заққум эди, шундай бўлса ҳам у дорини туфлаб ташлашга уялиб, уни оғзида бир оз чайнаб турган эди, кўзла-ридан ешлари маржон бўлиб оқа бошлади, бироқ барибир у аччиқ-қа дош бера олмай, бу иккинчи ҳаб дорини ҳам худди биринчиси сингари туфлаб ташлади. Бу пайт Буффальмакко билан Бруно тўпланганларга май суна бошлаган эдилар. Шунда, Каландринонинг иккинчи ҳаб дорини ҳам туфлаб ташлаганини курган жамоа, Каландрино ўз чўчқасини ўзи ўғирлаган, деган битта фикрда тўх-талди, баъзилар яна, уни болохонадор қилиб сўкди ҳам.

Ниҳоят, ҳамма тарқади — Каландринонинг олдида фақат Буффальмакко билан Бруно қолишди. Шунда Буффальмакко Каландринога юзланиб, бундай деди: «Энг бошидаеқ кўнглимга келган эди бу — гўштни ўзинг сув қилгансан-да, кейин бизга эришни кў-зинг қиймай, гўштимни ўғри уриб кетди, деб бизни лақиллатмоқ-

чи бўлгансан».

Ҳанузгача оғзи ачиб етган Каландрино, агар чўчқани ўғирлаш-ни хаелимга келтирган бўлсам, худо урсин, деб онт ича бошлади.

«Қани, биродар, ростингни айт,— деб сўради Буффальмакко,— чўчқангни қанчага пулладинг? Камида олти флорин олгандир-сан-а?»

Бу гапдан Каландринонинг жаҳли чиқиб кетди. «Менга қара, Каландрино,— дея гапга аралашди шу чоғ Бруно.— Боя бу ерда биз билан бирга еб-ичганлардан биринииг айтишича, сенинг бу ерда бир жононинг бормиш, топган-тутганингни ўшаникига тапша-лаб етармишсан; ўша одам чўчқани ҳам ўша жазманиникига олиб бориб берган, деб ишонтирди мени. Бундан чиқди, сен ҳали аҳли донишни аҳмоқ қилишнинг жуда ҳавосини олволган экансан-да! Бир кун Муньоне соҳилига қора тош тергани бошлаб бориб, бизни «худонинг паноҳига» ташлаб ўзинг жуфтакни ростлаб қолгандинг, кейин бўлса, мўъжиза тошни топдим, деб бизни ишонтирмоқчиям бўлувдинг, энди бўлса, чўчқамни ўғирлаб кетишди, деб худони ўртага қўйиб, онт ичяпсану аслида, ўзинг кимгадир е тортиқ қил-гансан, е пуллагансан. Биз сенинг кимлигингни билиб олдик, ди-лингдаги мақсадинг бизга аен, энди ҳечам бизни ўз найрангларинг билан гел қила олмайсан, лекин очиғини айтсам, бу найрангларинг бизга жуда қимматга тушди, шунинг учун мана, Буффальмакко

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

икковимиз сендаи иккита хўроз олмоқчи бўлдик, агар бермасанг --ҳамма қилмишларингни бориб монна Тессага айтиб берамиз».

Каландрино, ошналарини ўз гапига ишонтиролмаганини кўриб, боз устига, чўчқам ўғирлангани етмагандай, ҳали хотинимдан ҳам балога қолмасам эди, деб мулоҳаза қилиб, уларга иккита хўроз берди. Йигитлар чўчқани тузлаб, Флоренцияга олиб бориб сотди-лар; Каландрино эса, паққос зиен кўрибди, буннng устига яна аҳ-моқ бўлиб қолган экан.

7 *Бир студент бир бева жувонни г.евади, бева жувон эса, боища йигитни яхши кўради ва шу боисдан студенти бутун тун совуқда дийдиратиб куттириб қўяди, кейинчалик эса, бева жувон студентнинг елғон гапига учиб, июль ойининг қоқ ўртасида, кун бўйи қип-яланғоч ҳолда минора бо-шида қолиб кетади; уни пашшалар, сўналар чақади, офтоб баданини куй-*

диради

Хоиимлар шўрпешона Каландрино устидан узоқ кулишди, Ка-ландрннонинг гўштини ўғирлаганлар ундан яна иккита хўроз ҳам талаб қилишиб, бу билан хонимларнн хийла ранжитишмаганда, эҳтимол ҳали яна кўп кулишган бўлармиди. Каландрино ҳақидаги ҳикоя ниҳоясига етиши билан қиролича Пампинеяга ҳикоя қилиш-ни амр этди ва у дарҳол ҳикоясини бошлаб юборди:

— Азиза хонимлар! Аксари пайтларда бир ҳийлагарлик бошқа ҳийлагарлик устидан кулади — мана шунинг учун ҳам киши ўзига ўхшаганлар устидан зинҳор кул маслити керак. Биз бу ерда ҳар турли воқеаларни эшитиб, турли-туман найрангбозлик-лар устидан кўп кулдик, илло, ўшал найранглар учун ўч олингани ҳақида биронта ҳам ҳикоя тингламадик. Мен эсам, қилмишига яра-ша жазо тортган ва ҳамшаҳаримиз бўлган бир хонимга сизларнинг шафқат қилишингизни истардим,— у аелнипг бировга кўрсатган иайранги ўзига қайтиб, бу қасос оқибатида хазон бўлишига сал қолган эди. Ҳикоямни тингласангиз, сизга ҳам унинг нафи тегиб қолздики, кейин бошқалар устидан бўлар-бўлмасга кулавермайсиз ва бундай ҳолларда ақл-идрок билан иш тутадиган бўласиз.

Бундан хиел илгари Флоренцияда Элена исмли бир жувон яшаган бўлиб, у соҳибжамол, такаббур, шавкатли кишилар насабидан ва бу фоний дуне неъматларидан хийла лаззатланган аел вдй. У эридан бева қолди, аммо иккинчи марта турмуш қуришни истамади, чунки у бир ўктам ва хушсурат йигитга ўз ихтиери билан кўнгил қўйди-да, бутун борлиқни унутиб юбориб, ўзининг энг ишончли оқсочи воситачилигида, ўшал йигит билан беғубор саодат нашидасидан баҳраманд бўлиб, бот-бот вақтичоғлиқ қиладиган бўлди. Эленани шу муҳаббат оғушида қолдирайлик-да, энди гапни бошқа еқдан эшитайлик: шаҳар зодагонлари насабидан бўлган Риньери исмли бир йигит, ўз кўрган-кечирганларини одамларгаг" пеш қилиш учун эмас, балки ҳар бир фаросатли одам сингари илм манбанта йўл топиш ва ҳар бир нарсани таг-томиригача қунт билан ўрганиш мақсадида уаоқ вақт Парижда таҳсил кўриб, ўша пайтда

рндигина Флоренцияга қайтиб келган ва ҳам ўзининг одагонлар насабидан булганлиги, ҳам алломалиги туфайли иззат-эҳтиромга мушарраф бўлиб, у шаҳарда давр-даврон суриб яшай бошлаган эди. Илло, одатда, айнан шунақа энг ўткир ақл соҳиблари ақлла-рини муҳаббат туфайли йўқотиб қўядилар — бизнинг Риньери ҳам худди шу дардга гирифтор бўлиб, қолди. Кунларнинг бирида у бир базмга борди ва ўша ерда қора кийган Эленани кўриб қолди (маъ-лумки, бизда эри ўлган аеллар қора киядилар) ва у аелнинг шу қадар беназир латофат ва назокат соҳибаси эканлигига шоҳид бўлдики, оқибатда у бундай камолотни ҳали шу чоққача бironта ҳам аелда кўрмаганлигини эътироф этди. Шундан кейин Риньери, бу хонимни яланғоч ҳолида қучоғига босишга худо сазовор этган одамгина ўзини бахтиер деб аташга ҳақлидир, деб ўйлай бошлади. У хоним турган томонга кўз қирини ташлаб-ташлаб қўяркан, ҳар қандай буюк ва бебаҳо нарсаларга осонликча мушарраф бўлиш маҳоллигини тан олган ҳолда, бу хонимнинг кўнглига еқиш учун ҳар қанча куч ва меҳнатини аямаслнкка, еқиб қолгач эса, хоним-нинг муҳаббатига ноил бўлишга, бунга ҳам муяссар бўлгандан кейин эса — уни тасарруф қилиш имконини қўлга киритишга аҳд қилди. Еш жувоннинг нигоҳлари асло мотамсаро эмас эди,— билъакс, у ўзи ҳақида худбинона ўйлаганлиги сабабли, ҳар то-монга шўх-шўх нигоҳ ташларкан, ўзига маҳлие бўлган йигитларнн бир зумда пайқаб оларди. Мана, у Риньерига эътиборини қара-тиб, ўзича мийиғида кулиб қўйди. «Бугун бу ерга келганим чакки бўлмабди,— деб ўйлади у.— Янглишмасам, мана бу қушча тузо-ғимга нлинганга ўхшайди». Шундан кейин у Риньерига дам-ба-дам кўз қирини ташлаб қўйиб, ўзида унга мойиллик вужудга келганини сездира бошлади. Бундан ташқари, Элена, ўз сеҳр-жо-дуларим билан қанча кўп ошиқларни ўзимга ром қилсам, ҳусн-жамолимнинг қадрига одамлар шунча кўп етадилар, бутун қал-бимни меҳрим билан қўшиб бахшида қилган маҳбубим эса,—< инчунин, деб мулоҳаза қиларди.

Еш олим энди фалсафий мулоҳазаларини тарк этган — унинг бутун фикру хаели Эленада эди. У, хонимнинг кўнглига еқиш уми-дида, унинг қаерда туришини суриштириб билиб олди ва ҳар нарсани баҳона қилиб, унинг уйи олдидан тез-тез ўтадиган бўлди. Юқорида айтиб ўтганимиз сабабга кўра, бу ҳол хонимга мойдск еқарди, албатта, шу боис, йигитнинг кўчадан ўтганини кўрганида, ўзини бундай висол онидан гоятда хушнуд бўлаетгандай қилиб кўрсатардики, мана шу сабабли, студент қулай фурсат келишини кутиб, бир куни хонимнинг оқсочи билан дўстлашиб олди ва унга ў-зининг юрак дардини изҳор этди-да, менинг ҳақимда бекангга икки оғиз сўз айтиб қўй, деб илтимос қилди. Оқсоч бу илтимосни бажаришга сўз берди ва ҳамма гапни оқизмай-томизмай бекасига сўзлаб берди — бека оқсочининг гапини эшитиб бўлиб, қотиб-қо-тиб кулди. «Бу қанақаси бўлди, Париждан ўрганиб келган бутун ақлу хушини бу ерда дарров йўқотиб бўпти-да?— деди у.— Ҳа, яхши, биедан у кўнгли тусаган насибасини олади. Агар у сени яна гапга соладиган бўлса, унга шундай деб айт: у мени яхши кўрар

вкан, мен ҳам уни жонимдан ортпқ севаман, илло, мен ўзнмнинг юок номимга доғ туширишни истамайман, барча диенатли аеллар сннгарв мен ҳам бошимни адл кўтариб юрмоғим лазим, агар у чинданам одамлар айтганпдек донишманд бўлса, шу истакларим учун менп янада кўпроқ севмоги лозим». О, шўринг қургур Элена! Қимматли дугоналарим, студент билан ўйнашишнинг охири вой бўлишини билмасди у. Мана, оқсоч қиз студент билан учрашиб, бекасишшг ҳамма тайинлаган гапларини унга баен қилди. Бу лабардан суюниб кетган студент хонимга ява хам қнзғинроқ ил-тижо кила бошлади, унга мактублар езар, совғалар юборарди— аел буларнинг ҳаммасшш қабул қилиб оларди-ю, лекин студентга /хавобан тайин бир ган айтмаеди, шу йўсинда Элена анча вақтга-* ча студентии лақиллатиб юраверди.

Кунлардан бир кун Элена бу гапларнинг ҳаммасини ўз маҳбу-бнга мақтаниб сўзлаб берган эди, маҳбубининг жони чиқнб кетди, ҳатто рашк ҳам кила бошлади, шунда хоним, хушторининг ноҳақ таъна қилаетганнни исботламоқ учун бир куни оқсочини студент олдига юборди,— студент ҳали ҳам бу жувонннг ҳусни таваж-жуҳига ноил бўлиш пштнекида юрарди,— оқсоч ҳам ўз бекаси но мидан студентга: бекам сизнйнг муҳаббатингиз самимий эканли» гига кўпдан пшонч ҳоспл қилганлар, илло, шу чоққача, сизни хушнуд этишнинг ҳсч иложнни топа олмай юрган эдилар, мана, энди ҳайит який келпб қолди, шу улуғ айем кунларн бекам сиз билан бирга бўлпшни умид қплмоқдалар, бпнобарин, агар хоҳиш билдирсангиз, ҳайнтнинг иккинчн куни кечқурун бскамнинг ҳов-лисига боринг, бекам иложпнп топгани ҳамон сизнйнг олднигизга чиқадилар, деб айтди. Бу хушбахтликдан студентнинг боши ос-монга етди: у таппн қилинган еоатда маъшуқаспникига йўл олди, оқсоч қиз уни ҳовлита кирнтнб, куча эшикнн қулфлаб қўйди, йиг тит эса, шу ерда Эленанпнг чиқишинп кутиб турди.

Айни шу куни кечқурун Элена ўз севгилисиии уйига таклиф қилди ва хушвақтлик билан ўтган кечки зиефатдан сўнг унга, бугун тунда нима қнлмоқчи бўлганини айтиб берди. Кейин: «Сен тентаклик қилиб мени анави студентга рашк қилиб юрган эдинг, мана энди, ўша одамни қаидай кучли ва теран ҳиссиет билан се-вишимни ўз- кўзинг билан кўрасан»,— деб қўшиб қўйди. Элена-нинг бу гапларидан ўпнашпнинг кўнгли еришиб кетди ва у бу. режани Элена қандай амалга оширишини сабрсизлик билан кута бошлади. Бир кун олдин жуда кўп қор еққан бўлиб, ҳовлининг амма ечида қор уйилиб етарди, шунинг учун студент совуқ қота ошлади, аммо бир оздан сўнг улкан туҳфага муяссар бўлишига умид боғлаб, бу аезга бардош бериб тураверди.

Орадан бир оз вақт ўтгач, Элена ўйнашнга шундай таклиф қилди: «Юр, нариги хонага ўтиб, ўша сен рашк қилган одамнинг нима қилаетганини деразадан кўрамиз, ҳозир унинг олдига оқсо-чимни чиқариб юбордим — қани, унга нима деб жавоб қиларки'н, вшитиб кўрамиз».

Улар дераза олдига боришди,— бу ердан уларга бутун ҳовли кафтдек кўриниб турарди-ю, аммо уларни ҳеч ким

кура олмас

ди,— улар деразага яқин боришиб, оқсоч билан студентнинг га-пига қулоқ сола бошладилар. «Риньери!— деди оқсоч қиз.— **Бекам** қаттиқ хижолат бўляпти: келиб-келиб, шу бугун акаси келиб қол-са бўладими, анчагача гаплашиб ўтирди, кейин, кечликни шу ерда қиламан, деб қолди, овқатдан кейинам, ҳалигача кетмай ўтирибди, лекин бекам ҳадемай олдингга чиқиб қолади. У шунча вақт куттириб қўйгани учун айбга буюрмаслигингни илтимос қи-ляпти».

Узининг аҳмоқ қплинаетганини сезмаган студент оқсочга **бун-**дай деб жавоб қилди: «Бориб, менинг бебаҳо малагимга айт, **асло** менинг ташвишимни қилмасин. Иложи бўлмагандан кейин, **ннма** қилсин — майли, вақт топганида чиқар>.

Шундан кейин оқсоч ухлагани кириб кетди.

«Хўш? Энди нима дейсан?—дея ошиғига юзланди Элена.— Агарда мен, сен ўйлагандек бу одамни чинакамига севганимда эди, уни ҳовлида совуқда дилдиратиб қўярмидим?» Шу гапдан кейин у ва унинг бир *қадар кўнгли таскин топган ўйнаши тўшак-ка етдилар, шўринг қурғур студент устидан кула-кула, уни мазах қила-қила, узоқ вақт бир-бирларининг жонларини киритиб, лаз-эату ишрат оғушида вақт ўтказдилар.

Студент эса, совуқ қотиб қолмаслик учун ҳовлида у еқдан-бу 5ққа зир югурар, ҳар турли ҳаракатлар қилар, аммо совуқдан қочиб қутулиш учун бирон пана ер тополмаеди, шунинг учун у Эленанинг олдида шу маҳалгача ўтириб қолган акасига лаънат ўқиб, гўрига ғишт қаларди. Ҳар гал «тиқ» этган товуш эшитилса. мана ҳозир маҳбубам эшикни очади,

деган умид уйғонарди унда, лекин ҳар сафар умидлари пучга чиқарди.

Мана, Элена ўз ошиғи билан ярим тунгача шўхлик қилгач, ун-дан сўради: «Жонгинам, қалай, студентимиз маъқул бўлдими сенга? Хўш, сенингча, нима кучли экан: студентнинг ақл-закова-тими е менинг унга бўлган муҳаббатимми? Менинг ҳазилларим с'енинг кўнглингга шубҳа солган эди, энди ўша шубҳанг мана шу аезли тунда тўнғиб қолар, дейман?»

«Жонидан! Энди кўриб турибман, сен менинг ҳаловатим, сен менинг юпанчим, сен менинг қувончим, сен менинг ишончимсан, мен ҳам бутун борлиғим билан сеникиман!»—деди ўйнаш Элена-

га жавобан.

«Ундай бўлса, мени минг марта ўп — ўшанда гапларингга ишо-наман»,— деди Элена. Шунда хуштор йигит уни кўксига маҳкам Оосиб қучоқлаганча, ундан минг марта эмас, юз минг мартадан ҳам зиед бўса олди.

Элена ўз маҳбуби билан яна бир оз чақчақлашиб етиб, кейин деди: «Юр, ўрнимиздан туриб қараб кўрамиз, сизнйнг ишқингиз-дан кун бўйи аланга олиб. еняпман, деб менга мактуб езган янги ошиғимнинг ўти ўчиб қолмадимикин».

Икковлари туришиб, яна ўша дераза олдига боришди-да, ҳов-лига кўз ташлашиб, у ерда суяк-суягигача совуқ ўтиб кетган студентнинг ,ўз тишларининг такиллаши оҳангига оеқ ўйинига туша-^гганини кўрдиларки, бунақанги тез ва жадал ракенн улар

умрлари бино бўлиб биринчи марта кўришлари эди. «Хўш, кувон-чим?— деб сўради Элена.—Энди кўраетгандирсан, ошиқларим менинг кўйимда оеқ ўйинига рақс тушишганда, уларга ҳеч қандай карнай-сурнайнинг ҳожати бўлмаслигини?»

«Кўряпман, о, садоатим менинг!»—кулиб туриб жавоб қилди унга маҳбуби.

«Юр, эшик олдига тушамиз,— деб таклиф қилди Элена.— Сен жим турасан — мен гапираман. Қизиқ, кани нима деркин. Балки унинг жавоби, ҳозирги аҳволидан ҳам кулгилироқ бўлар». Улар хонадан чиқишиб, оеқ учида эшик тагига яқин боришди, шунда Элена, эшикни очмаган ҳолда, калит тешигидан мўралади-да, пичирлаган овоз билан студентни чақирди.

Студент, чақиришаетганини зшитди-ю, ҳозир уйга кираман, деб умид қилиб, кўнглида худога шукрона ўқиди. «Шу ердаман, бегойим,— деди у эшик тагига югуриб келиб,— азбаройи худо, зшикни очинг, мен совуқ қотиб кетдим!»

«Вой. шунчалик совуққа чидамсизмиоан?— деди Элена.— Шуям совуқ бўптими — қор салгина учқунлаб ўтди, холос! Па-рижда бундан кўпроқ, еғади-ку! Эшикни ҳали очолмайман сен-га — баттол акам овқатланиб бўлибам кетмаяпти. Лекин ҳадемай кстади, кетган заҳоти эшикни очаман. Елғиз ўзинг зерикиб қол-гандирсан, деб бир зумгагина зўрға чиқдим акамнинг олдидан».

«О, хоним!—дея елворди студент.— Яратган эгам ҳаққи, эшикни очинг, мени панага олинг,— аччиқ изғирин кун бўйи тинмади, ҳалиям суякни қақшатяпти/панароқда бўлсам, қанча керак бўл-са, шунча вақт кутавераман».

«Иложим йўқ, тасаддуқ,— деди Элена,— эшигим мойланмаган, ғийчиллаб очилади, тағин акам эшитиб қолмасин, лекин мен ҳо-вир уни кузатиб юбораману дарров келиб эшикни очаман».

«Утинаман, тезроқ!—деб елворди студент.— Ҳа, дарвоқе, ил-тимос, буюриб қўйинг, ўчоққа кўпроқ ўт қалашсии, мен бу ерда совуқдан шамдек қотиб қолдим».

«йўғ-э,—деб эътироз билдирди Элена,— ахир ўзинг менга, ишқингизда аланга бўлиб еняпман, деб езувдинг-ку. Йўқ, ҳазил қиляпсан мснга! Ҳай, мен борай, сен кўнглингни тўқ қилиб кут». Бу гаплардан ўйнашининг димоғи чоғ бўлиб кетди ва икковлари яна оромгоҳга қайтдилар, лекин бу кеча улар деярли ҳеч мижжа қоқмадилар: бутун тунни бир-бирларининг кўнглини овлаш ва студент устидан кулиш билан ўтказдилар.

Ташқарида эса, шўринг қургур студент худди оч бўридай тиш-ларини такиллатиб зир югурарди; экди у ўзининг аҳмоқ қилин-ганини сал-пал сеза бошлаган эди, шунинг учун эшикни очмоқчи бўлиб ҳам уриниб курди, ичкарига кирадиган бошқа йўлни ҳам қидириб курди, лекин топа олмагач, худди қафасга тушган шер-дек бетоқат бўлиб, ўзини ҳар еққа ураркан, ҳавонинг бузуқ авзо-йига ҳам, хотинларнинг макру ҳийласига ҳам, қиш кечасининг узунлигию ўзининг лақмалигига ҳам минг-минг лаънатлар ўқиди.-У Эленадан шу қадар қаттиқ аччиқланган эдики, қалбидаги узоқ муддатли қайноқ муҳаббат дабдурустдан -ваҳшиена, жоҳилона

ғазабга айланди ва энди у Эленадан интиқом олиш учун бир-бири-дан даҳшатлироқ воситаларни кўнглидан ўтказа бошлади, зеро, унинг ҳозир интиқом олишга бўлган интилиши, ҳали яқингинада маҳбубасининг висолига етиш иштиеқидан кучлироқ эди.

Бу аезли туннинг ҳеч ниҳояси йўқдек туюлар эди, ниҳоят, тонг ғира-шира ериша бошлаганида, оқсоч қиз, бекасининг буйруғига биноан ҳовлига чиқди, куча эшикни очди ва чеҳрасида ачиниш аломати касб этиб, студентга деди: «Илое, меҳмон бўлмай қуриб кетсин! Ушанииг касрига кечаси билан тинчимиз бўлмади, *ст* бўлсанг бу ерда совқотиб чиқдинг. Лекин сен хафа бўлма — бугун кечаси ундиролмаганингни кейинги сафар ундирасан. Бегойим бу кўнгилсизликдан шунақаям қаттиқ ранжидиларки, асти сў^ рама!»

Студентнинг қалбида ғазаб қайнарди, лекин у мулоҳазали одам бўлгани учун таҳдид — узи таҳдид остида бўлган одамнинг қуроли эканлигини яхши тушунарди, шунга кўра, у ғайри таскин ғазаби даъвати билан ташқарига отилиб чиқмоқчи бўлган аччиқ сўзларни дилида сақлаб қолишга уринди. У овозини баланд ҳа'м чиқармай, аччиғи чиққанини ҳам кўрсатмай, оқсочга шундай жавоб қилди: «Сирасини айтганда, бунақанги машъум тунни умрим-да ҳеч курган эмасман, лекин мен тушунаман, бекангнинг бунда ҳеч қандай айби йўқ. Боз устига, у менга ачинибди, бу ҳам етма-гандай, ўзи келиб мендан кечирим сўраб, далда бериб кетди. Ахир ўзинг айтдинг-ку: бугун кечаси ундиролмаганингни келаси сафар ундирасан деб. Бегойимга мендан салом айтиб қўйишни унутма. Хўп, худонинг паноҳига топширдим!»

Студент совуқдан ғужанак бўлиб, зўрға уйига етиб олди. Уйда у тунни бедор ўтказганидан ва қаттиқ толиққанидан ўзини тўшак-ка отди-ю, ухлаб кетди; кейин кузини очса, оеқ-қўлн шол бўлиб қолгандай туюлди. У табибга одам юборди ва ўзининг қандай совқотганини сўзлаб бериб, даволаш чорасини кўришни илтимос қилди. Та'библар уни даволаш учун кучли ва тез таъсир этувчи дори-дармон қўлладилар ва ахири, орадан бир қанча вақт ўтган-дан кейингина, мушаклар'ига жон киритишга муваффақ бўлди-лар, унинг оеқ-қўли яна аввалгидек ҳаракат қнлнш қобилиятига эга бўлди, лекин агар у бунчалик еш бўлмаганида ва кунлар илий бошламаганидами, ҳали узоқ вақт азоб чекиб етган бўларди. Студент отдек соғайиб, яна аввалги ҳолига қайтгач, ўз нафратнни юрагининг теран ерига яшириб қўйиб, ўз қалби соҳибасига аввалги пайтдан ҳам кучлироқ ошиқ бўлиб қолгандек кўрсата бошлади ўзини.

Мана, ахири бир кун келиб, тақдир унинг ўз ниятини амалга ошириши учун имкон яратиб берди. Бева жувоннинг ўйнаши унинг севгисини поймол қилди ва бошқа бир аелга шайдо бўлиб қолиб, Эленага тамомила бефарқ ва совуқ муносабатда була бошладики, бу ҳолдан Элена қаттиқ изтироб чекиб, кечаю кундуз тўхтовсиз куз еш тўка бошлади. Оқсоч гарчи бекасининг ҳолига жуда ачи-наетган б^ўлса ҳам унинг бевафо маҳбубига иптизорлигини қандай бартараф қилиш йўлини

дент ҳамон бир вақтлардагидек Эленанинг дарвозаси тагидан ўтиб турарди, буни курган оқсочнинг миясида бемаънй бир фикр, яъни бекасининг собиқ ўйнашини иссиқ-совуқ қилиш йў'ли билан қайта ром қилиб олиш фикри уйғонди, студентни эса, у иссиқ-совуқ қилиш бобида жуда ўткир азайимхон бўлса керак, деб ўйла-ди-да, шу мулоҳазаларини бекасига баен қилди. Беканинг ақли катта эди, шунга кўра, агарда студентнинг азайимхонликдан ха-бари бўлганида, бу илмидан ўз мақсади йўлида фойдаланган бўлмасмиди, деб ўйлаб ҳам ўтирмасдан, оқсочининг гапига лаққа тушди-қўйди ва бу ҳақда студент билан гаплашиб кўришни, бор-дию студент бунга рози бўлса, хизмат ҳақи учун нима тиласа, ҳамма тилаклари бажо келтирилади, деб қатъий ваъда беришни буюрди.

Оқсоч бекасининг фармойишини аниқ ва ҳалол бажарди. Студент бу гайни эшитиб хурсанд бўлиб кетди. «Э худо, ўзингга шу-кур!—деди у ичида.— Сенинг мададинг билан пок муҳаббатимьи топтаб, мени бадном қилган олчоқ хотиннинг жазосини берадиган " кун ахири келди-я». Лекин оқсочга у бошқа гапларни айтди: «Қал-бим соҳибасига бориб айтки, асло ташвиш тортмасин: агар маҳ-буби Ҳиндистонга кетиб қолганида ҳам уни ўша ердан дарҳол чақириб олиб, бекангнинг кўнглини ранжитгани учун ундан узр сўрашга мажбур этган бўлардим. Энди хонимнинг қандай иш ту-тиши масаласига келсак, бу ҳақда у кўнгли тусаган вақтда ва ўзи хоҳлаган ерда мендан эшитади. Хуллас, сен бекангга бориб айт, ҳеч гам емасин». Оқсоч бориб, студентнинг гапларини бекасига айтиб берди ва Элена студент билан Санта Лючия дель Пратода учрашишга шартлашди.

Мана, Элена билан студент тайин этилган жойга боришиб, овлоқ бир ерда' ўзаро сухбат кила бошлашди, шунда Элена студентни совқоттириб ўлдириб қўйишига сал қолганини унутиб, ўша тунда бўлган ҳамма иш ҳақида унга очиқ кўнгил билан иқрор бўл-ди-да, ундан ердам беришини сўради, студент ҳам унга бунДай жавоб қилди: «Эътироф этаманки, хоним, мен Парижда, бошқа фанлар қатори, азайимхонликдан ҳам таҳсил олганман, унинг сирлари менга аендир,— илло, у куфрона илм бўлганлиги сабаб-ли на ўзим учун ва на ўзгалар учун бўлсин, ҳеч қачон бунга амал қилмасликка онт ичганман. Ва лекин, мен сизни шунчалик қаттиқ севаманки, биронта ҳам илтимосингизни рад эта олмайман, бор-ди-ю, агар мен елғиз шу қилмишим учун дўзахга тушадиган бўл-ганимда ҳам барибир, истагингизни бажарган бўлардим. Лекин сизни огоҳлантириб қўйишим керак — азайимхонлик жуда оғир иш, сиз тасаввур қилгандан ҳам машаққатлироқ ишким, айниқса, гап эркак кишини аелга меҳр қўйишга мажбур қилиш е аелни эр-какка севги изҳор этишга мажбур қилиш ҳақида борганда, бу иш жуда ҳам қийинчилик билан кўчади, чунки бу ўринда манфаатдор шахснинг иштирокисиз ҳеч иш қилиб бўлмайди, ундан кейин, ўтал манфаатдор шахс довюрак бўлмоғи лозим, зеро, бу ишни тунда, овлоқ ерда, яна шоҳидларсиз бажариш керак бўладики, билма-дим, бу ишга сизнинг қурбингиз етармикин».

«Ишқ йўлида мен ҳамма нарсага тайерман, фақат ҳеч нарса-|дан ҳеч нарса йўқ мендан юз ўгирган йигитни яна енимга қайтар-1сам бўлгани,— дея жавоб қилди қалби жўшқин, аммо калтафаҳм (Элена.— Лекин сен марҳамат қилиб айт-чи, менинг довюраклигнм ;айнан нима билан ифодаланмоғи лозим?»

Шунда студентнинг кўзларида бадхоҳ ўт чақнади. «Мен, хоним, ўша сиз муҳаббатига қайта мушарраф бўлмоқчи бўлганингиз одамнинг тимсолини қалайидан ишласам керак,— деб жавоб қилди студент,— ўша ҳайкалчани сизга юборишим билан сиз тунда, одамлар энди уйқуга кетган, ой шуъласи анча хиралашиб қолган пайтда, қип-яланғоч бўлиб ечинишингиз ва қўлингизга ҳайкалчани ушлаб олиб, оқар сувга тушиб, етти марта шўнғишингиз, ундан кейин эса, шу қии-яланғоч ҳолингизча дарахтга е биронта ташлан-диқ уйнинг томига чиқишингиз, сўнг юзингизни шимол томонга қаратиб, қўлингиздан ҳайкалчани қўймаган ҳолда, ҳали мен сизга езиб юборадиган бир неча оғиз дуо сўзларини кетма-кет етти марта такрорлашингпз керак бўладн. Сиз ўша дуони ўқиб бўлга-нингиздан кейин, қаршингизда нақ ҳур-ғилмонлардек хушсурат икки нафар қиз намоен бўлади, улар сиз билан салом-алик қи-лишгач, назокат билан нстагингиз нимадан иборат эканлигини сўрашади. Сиз уларга ўз истагингизни маънили қилиб, муфассал баен қиласиз, лекин эҳтиет бўлинг, тағин бошқа одамнинг номини айтиб ўтирманг. Шундан кейин қизлар ғойиб бўлишади, сиз ҳам шунда пастга тушишингиз ва кийиниб уйингизга қайтишингиз мумкин. Сизни ишонтириб айтаманки, маҳбубингиз эртаси куни кечасиеқ қошингизга келиб, кўз еши тўкиб сиздан узр сўрайди ва шундан кейин, то ўла-ўлгунча сизни ҳеч кимга алишмайди».

Элена студентнинг гапларини эшитиб, ҳаммасига лаққа пшон-ди ва гўе орзусининг ярми ҳалитдан амалга ошгандек, қувончндан терисига сиғмай кетди; у ўйнашини яна ўз бағрига босиб қучоқ-лаб тургандек ҳис қилди ўзини. «Мендан кўнглинг тўқ бўлсин, ҳаммасини айтганингдан ҳам яхшироқ бажараман, боз устига, бунинг учун менда тўла имконият мавжуд,— деди аел.— Юқори Вальдарнода, анҳорга яқин ерда менинг қўрғоним бор, ҳозир июль ойи — авжи чўмиладиган пайт. Эсимда, у ерда, анҳордан хиел нарироқда эгасиз бир минора бор; унинг тепасига щоболут дарахтидан қилинган нарвон билан чиқса бўлади, баъзи-баъзида подачилар, подадан адашган битта-яримта молларини қидириб топи-ш ниятида шу минорага чиқиб, атрофни кузатадилар,— кўриб турибсанки, у ер овлоқ, хилват жой. Мен худди мана шу минорага чиқаман ва ҳамма айтганларингни аъло даражада бажараман».

Студент у жойларни жуда яхши билар, шунингдек, ўша мино-рани ҳам курган эди; у Эленанинг қатъий қарорга келганидан мамнун бўлиб, бундай деди: «Бегойим, мен у томонларда бўлган амасман, на сизнинг кўрғонингизни.на ўша минорани кўрганман, лекин агар ҳаммаси сиз баен қилгандек бўлса, бошқа жоининг ҳеч ҳожати йўқ. Бўлмаса, келишдик, бир оздан кейин сизга ^ҳайкалча билан дуоларни юбораман, лекин жудаям ўтиниб сўрайман сиз-дан: истагингиз амалга

ршиб, сизга катта хизмат қилганимга ишонч

ҳосил қилганингиздан кейин, каминани; ҳам эсласангизу берган ваъдангизнинг устидан чиқсангиз». Элсна, букдан хотиринг жам бўлсин, деб айтди ва студент билан хайрлашиб, уйига қайтди.

Уз режасининг ҳадеман амалга ошишидан қувониб кетган студент, ҳайкалча ясаб, унга ажи-бужи қилиб бир нималарни чиз-ди, дуо ўрнига қаекдаги бемаъни гапларни езди-да, униям, буни-ям Эленага юбораркан, бу ишни пайсалга солмасин: ўша ўзаро келишилган нарсани шу бугун кечаси^қ бажарсин, деб тайинлаб ҳам қўйди; ўзи эса, еиига хнзматкорини олиб, ўзи кашф этган най-рангнинг натижасидан лаззатданиш мақсадида ўша мннорага жуда яқин ерда турувчи бир дўстиникига хуфена йўл олди.

Элена ҳам ўз оқсочи ҳамроҳлигида ўша еққа йўл олган эди, кеч киргач эса, у ўзипи гўе ҳозир уйқуга етмоқчи бўлгандай кўрса-тиб, оқсочпни етиб ухла, деб хоиадан чиқариб юборди-да, ўзи эн-ди одамлар уйқуга кетган пайтда уйдан ўғринча чиҚди, Арно бў-йида қад кўтариб турган минора тагнга борди ва анча вақтгача ҳар томонга аланглаб-аланглаб қаради,— чор атроф сув қуйган-дек жимжнт эди, тирик жон кўринмасди; шунда у счиниб, кийим-ларини бута остига яширди, қўлида ҳайкалча билан сувга етти марта шўнғиди, ундан кейин, шу қнп-яланғоч ҳолича, қўлида ҳайкалча билан минора томон йўл олди. Студент ўз хизматкори билан кечқурунданоқ келнб, минора енидаги дарахтзорга яшириниб олганлигидан, аелиинг сувга қандай шунғиганини курди; кейин Элена тун қоронғисида қип-яланғоч ҳолда оппоқ баданини ярақ-латиб, студентнинг енгинасидан ўтдн, шунда унинг кўзи аелнинг сийнасига тушди, кейин унинг ҳамма еғига бир-бир кўз югурти-риб чиқди, қадди-қоматннинг нақадар келишганлигидан ҳайратга келди ва сал вақт ўтар-ўтмас бу баданнинг не аҳволга тушажа-гини кўз олдига келтирнб, кўнғлида ачинишга ўхщовчи бир ҳис-сиетни сезди, лекин айни пайтда унинг шаҳвоний нафси қўзиб кетдию ухлаб етган бир нимасини ўрнидан туришга мажбур қил-дики, ҳозир студент пистирмадан отилиб чиқишга, Эленани тутиб олиб, ўз нафсини қонд'иришга ҳам тайер эди — қисқаси, у бир-бирига зид икки ҳиссиетдан эсанкирай бошлаган эди. Лекин у яна ҳушини йиғиб олиб, ўзининг қай вазиятда ва қандай таҳқир-ланганини эслаган эди, ғазаби яна қайнаб кетди-ю, дилида уйғон-ган ачиниш туйғусини ҳам, шаҳвоний нафс даъватини ҳам босиб, ҳар қандай йўл билан бўлса ҳам ўзи бошлаган ишни ниҳоясига етказишга азм қилди-да, Эленани йўлидан тўхтатмади. Элена минора тепасига чиқди ва юзини шимол томонга қаратиб туриб, студент езиб берган сўзларни талаффуз қила бошлади. Сал вақт*-дан кейин студент оҳиста писиб бориб, товуш чиқармасдан нар-вонни олиб қўйди, сўнг минора бошида қолган Эленани пастдан туриб кузата бошлади.

Элена кетма-кет етти марта дуо ўқиб, кейин қизларни кута бошлади, у совукдан дийдираб, то тонг отгунча кутди-ю, аммо қизлардан дарак бўлмади. Шунда у, студентнинг каромати тўғри чиқмаганлигидан дили сиеҳ бўлиб, беихтиер шундай ўйга толди: «Ву студент ўтган йилги киш оқшомининг қасдини олаетган бўл-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

асин тағин? Агар шундай бўлса, бу ўринсиз қасос, негаки, ўтган-ги тун у тунга қараганда уч карра қисқа, ундан кейин у яна қайтда қанақанги совуқ эдики». Шу чоғ, у кун еришмаедан пастга тушиб олмоқчи бўлди, қараса нарвон ўрнида йўқ. Бу мушкулотдан аелнинг кўзи тиниб, юраги гурс-гурс тепа бошлади ва ҳушидан ке-тиб, йиқилди. Кейин яна ўзига келганида, аччиқ-аччиқ кўз еши тўкиб, ўз қисматидан нолий бошлади. У буларнинг ҳаммаси студентнинг иши эканлигига тушуниб, афсус, уни бекорга хафа қил-ган эканман, деб ўйлади, шу билан бирга, асосли равишда ўз.ранимим деб билиши керак бўлган бу одамга сирини ишонгани учун ўз-ўзини қойий бошлади. Шу алфозда орадан анча вақт ўтди. Элена бошқа бирон восита билан минорадан тушишнинг иложи бормикин, деб ҳамма еқни кўздан кечириб чиқиб, таскин беради-ган ҳеч нима топа олмагач, қаттиқ умидсизликка тушди ва яна ииғлаб, нола чека бошлади: «Шўргинанг қурсин, Элена! Агар оғаларинг, хешларинг, қўни-қўшнилару бутун Флоренция сени бу овлоқ биебондан қип-яланғоч ҳолда топишганини эшитишеа, нима деган одам бўласан? Шу кунгача пок номингга ҳеч қандай доғ тушмаган эди, энди бўлса, одамлар сени алдоқчига чиқариб қўя-дилар. Башарти сен бу бадномликдан бир иложини қилиб қутул-санг ҳам (иложини топиш-ку, унча қийин эмас-а), бутун сир-аеро-ридгдан воқиф бўлган анави ярамас студент барибир шарман-дангни чиқаради. Одамзод шунчалик ҳам шўрпешона бўлиб яра-тиладими: бир вақтда ҳам бир умрга севган маҳбубингдан, ҳам ўзингнинг пок номингдан жудо бўлиб

ўтирсанг-а!» Шу ерга кел-ганда Элена шундайин руҳий изтироб чека бошладики, сал бўл-■ маса ўзини минорадан отиб юборай деди.

Бу маҳал қуеш чиқди ва Элена, пода боқиб юргаи бирон та по-дачи бола кўринмасмикин, кўринса уни оқсочимнинг олдига юбо-рардим, деган фикр билан минора чеккасига яқин бориб, теварак-атрофга кўз юрита бошлади, шу чоғ бута остига етиб мизғиган студент' ҳам уйғониб кетиб, кўзи Эленага тушди, Элена ҳам уни курди. «Салом, хоним! Хўш, қалай, қизлар келишдими?!—деб сў-ради йигит.

Элена студентни кўриб ва унинг киноясинн эшитиб, яна ҳўкг-раб йиғлаб юборди, сўнг у билан гаплашмоқчи эканлигини айтиб, минорага яқинроқ келишини илтимос қилди. Студент бу илтимос-га лутфан итоат этди. Элена ерга етган эди, туйнукдан энди унинг фақат боши кўриниб турди ва шу алфозда етганча йиғи аралаш гапира бошлади: «Сен, Риньери, мен туфайли аезли тунни азоб чекиб ўтказган эдинг, лекин бу кеча, мендан ўша тун учун емон ўч олдинг: гарчи ҳозир июль ойи бўлса ҳам совқотиб қоламан деб ўйладим; ахир эгнимда ҳеч нимам йўқ-да. Бунинг устига, ўшанда сени лақиллатганим ва эндиликда аҳмоқ бўлиб сенга ишонганим учун кечаси билан йиғлаб чиқдимки, кўзларим ситилиб оқиб туш-маганига ҳайронман. Айтмоқчиманки, менга бўлган муҳаббатинг ҳаққи, илтижо қилмайман — зеро, энди мени ҳеч қачон севмагай* сан,— менга мурувват қил: мендан олган шу қасосинг билан чек-лану бошқа ўч олма. Бу минорадан одам қиефасида тушишим

чун мснинг ки.йим-бошимни опкелтирнб бер ва пок номимни ул-ғама — зеро, кейин, сен қанча уринсанг ҳам уни доғдан озалашга қурбинг етмайди. Уша киш кечаси сени енимда бўлишингга йўл қўймаган эдим — энди, ўша бир кеча эвазига сенга беҳисоб тун-ларни бахшида қиламанким, бунинг учун фақат сенинг хоҳишинг кифоя! Қисқаси, қасосингга шу ерда чек қўй. Сен номусли одам-сан, бинобарин, мендан қасдингни ола олганинг ва буни менга исботлаганингнинг ўзи билан чекланиб қўя қол. Аел кишини, бун-чалик хўрлама — кабутар устидан қозонилган- зафар бургутга шуҳрат келтирмайди. Худо ҳаққи ва ўз номусинг ҳаққи, шафқат қил менга!»

Ғазаби қайнаган студент ўз бошига тушган ўша аламли тунни қайта ва қайта эслаганча Эленанинг зор-зор йиғлаши ва илт'ижо-сини тингларкан, қалбида мамнуният туйғуси билан шафқат туй-ғуси ўртасида кураш борарди: мамнуният қасос олишдан вужудга келган эди,— қасос олишни у дунеда ҳамма нарсадан ортиқ қўм-сарди,— айни пайтда, шафқат унга одампарвар бўлишга даъват этарди: бу ҳиссиет мушкул аҳволга тушган одамга нисбатан ҳам-дардлик уйғотарди унинг қалбида. Лекин шунга қарамай, одам-парварлик туйғуси ундаги бадхоҳликни сиқиб чиқаришга ожизлик қилди ва шундай жавоб қайтарди. «Элена! Агарда сенинг қорга кўмилган ҳовлингда совқотганим ўша тунда менинг нолаларимга (афсуски, сенга ўхшаб ўз ноламга кўз еши ва шакаргуфторликни омихта кила олмагандим ўшанда) заррача бўлсин, қулоқ осиб, бир зумгагина исингани уйингга киритганингда эди, ҳозир сенинг ўтинчларингга қулоқ осишим менга ҳам осон кўчган бўларди. Ле кин агарки, пок номинг ўзинг учун азиз экан,— дарвоқе, ўшанда номингни бунчалик ғамини емаган эдинг,— баски, кийиминг йўқ-лигидан истиҳола қилаетган экансан, ўша ўзинг билган тунда, ҳовлингда менга- қор топтатиб ва совуқдан тишларимии такилла-тиб юрганимни эшитган ҳолда кимнинг қучоғида қип-яланғоч етган бўлсанг, ҳозир ҳам ўшанга елвор, майли, ўша сенга ердам-га келсин, ўша сенга кийим-бош олиб келсин, ўша сенга нарвон қўйиб берсин, ўшал аезли тундаям, бошқа жуда кўп вақтларда ҳам шу йигит деб, ўйламай-нетмай булгаган пок номингнинг ғамини ўша йигитинг есин. Нега ун чиқармаяпсан? Ахир сени ўша халос этмаса, ким халос этиши мумкин яна? Сен ахир ўшанга те-гишлисан. Ахир сен турган ерда у кимни муҳофаза қилади-ю, ким-ни озод этади? Чақир ўша йигитингни, э, андишасиз хотин, ана шунда, муҳаббатингнинг унга қанчалик кор қилишига ўзинг шоҳид бўласан, қани, сенинг уддабуронлигинг билан жазманингнинг удда-буронлиги қўшилиб, менинг телбалигим, бефаросатлигимдан сени халос этишга қодирмикнн,—ахир ўша тунда ўзинг йигитинг билан ўйнашиб етиб, қайси бири кучлироқ экан, студентнинг бефаросаг-лигими е мснинг сенга бўлган муҳаббатимми,— деб сўраган экан-сан-ку. Сени огоҳлантириб қўяй, мен хоҳламай қўйган нарфангни *«енга таклиф қилиб энди овора бўлмай қўя қол, ҳолбуки, агар мен ўшанингни ҳозир хоҳласам, ҳозир рози бўлган бўлардинг. Уша бромбахш тунларингни ўйнашинг учун асраб қўй, агар бу тузоқдан тирнь: қутулиб чиқиб кета олсанг, албатта. Мен у тунларг ўзларинг-га бахшида қиламан — менга ўша бир кечанингў ҳамкифоя қи-лади, мени бир марта мазах қилганларинг ҳа етади. Ҳозир сен кўнглимни юмшатишга, менга хушома қилишга уринасан, атай-л<н') мени диенатли, номусли одам деб таърифлайсан, қандай кн.'.'сам қилган олчоқлигим учун менга азоб бермас экан, деб ўй-лаб, усталик билан мснинг ҳимматимдан фойдаланмоқчи бўласан, лскин сенинг қуруқ ваъдаларингга ишониб кўр бўлган калб кўз-ларимнп энди бу хушомадларинг буяй олмайди. Энди менинг кўзнм пишган, ўзпм чиниққанман: мен Парижда шунча вақт яшаб ҳам сенинг шарофатнпг билан уюштирилган ўша аезли тундаги-чалнк чиниқмагандим. Бордию сенга мурувват ҳам қилдим дей-лик, ахир сси ундай мурувватга лойиқ эмассан-ку: агарда мендан инсон боласи шафқат сўраганида эди, шу қилган ишимнинг ўзи билан кифояланган бўларднм, лекин сен каби ваҳшийлар ўз евуз-лпкларини фақат ўлим билан ювишлари шарт ва улардан фақат шу йўсинда ўч олмоқ лозимдир. Мен бургут эмасман, лекин сен ҳам кабутар эмассан, балки заҳарлп илондирсанким, вужудимда-ги бутун нафратим билан сени энг ашаддий душманим сифатида таъқиб этажакман; ундан кейин, мен сени гирифтор қилган нар-сани қасос деб ҳам бўлмайди — аниқроғи, бу жазодир, зеро, қасос таққирдан даҳшатлироқ бўлиши керак, мен олаетган қасое эса, ҳақиқий қасос эмас: агарки, мен қонунан ўч олишни хоҳлага-нимда эди, менга кўрсатган бадкорлигингни назарда тутган ҳол-да, сени ўлдирсам ҳам — нафақат сени, юзлаб сенга ўхшаганлар-ни ўлдирганимда ҳам,— кам бўларди, чунки мен бор-йўғи қабоҳат-ва разолат уясн бўлган бир мурдор хотиннинг жонини олган бў-лардим. Азбаройи шифо, шу кўҳликкина башаранг бўлмаганда, энг бориб турган оқсочдан қаеринг ортиқ бўларди? Дарвоқе, шу башаранг жуда тез орада бадбашара бўлади, чунки йиллар уни ажинлар билан қоплайди. Буни қараки, ҳозир ўзинг эътироф эт-гандай, мендай диенатли одамнинг шу башара деб ўлиб кетишига сал қолган эди; сенга ўхшаганлардан юз мингтаси йиғилиб, то умрларининг охиригача ҳаракат қилганда ҳам елғиз менинг одам-ларга бир кунда келтирган фойдамчалнк н-аф келтиролмайдилар, Қисқаси, мен соғлом ақл соҳиблари устидан кулиш қанақа бў-лишини, маърифатли кишиларни мазах қилиш қанақа бўлишини еенга кўрсатиб қўяман, мен сени бундай бемаънигарчиликларга иккинчи қўл урмайдиган қилиб ўргатиб қўяман, агар ўлмай тирик қолсанг, албатта. Борди-ю, минора бошида ортиқ туришга сабринг чидамаетган. бўлса, нега унда ўзингни у ердан отмаяпсан? Агар, худонинг мадади билан бўйнинг узилгудек бўлса, ўзингни ҳам азобдан халос этган бўлардинг,— назаримда, чиндан ҳам азоб чекаетганга ўхшайсан,— мени ҳам бу дунеда энг бахтиер одамга айлантирган бўлардинг. Сенга бошқа ҳеч нарса демайман, мен шундай ҳаракат қилдимки, оқибатда сен минора бошига чиқиб олдинг,— энди сен шундай қилгинки, худди меннг устимдан ку-лишга қандай журъат этган бўлсанг, минорадан тушишга ҳам шундай журъат эт».

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Студент гапираетган пайтда шўрпешона аел дув-дув кўз ши тўкиб етди. Вақт эса ўтиб борар, қуеш ҳам тобора юқори ўтари-ларди. Студент жим қолгач, Элена гапира бошлади: «Гапимга қулоқ сол, о, бағритош одам! Агарки, ўша машъум тун сенга шунчалик қимматга тушган экан ва менинг ўшандаги қилмишим сенга шу қадар мудҳиш бўлиб туюлаетган экан, ҳатто менинг еш умрим ҳам, чиройим ҳам, аччиқ-аччиқ кўз ешларим ҳам, ялиниб-елворишларим ҳам сенинг раҳмингни келтирмаетган экан, унда сенга тўла ишонч билдириб, бутун сирларимни очганлигим кўнг-лингга раҳм солсин, бешафқат жаҳолатингни юмшатсин,— ахир сенга ўз сиримни очищ билан мени инсофга келтиришингга имкон туғдириб бердим-ку, зеро, агар мен сенга ишониб, сирларимни очмаганимда, сен мендам қасос ола олмаган бўлардинг, ҳолбуки, сенинг бутун фикру зикринг мендан қасос олиш эди! Қўй, шай-тонга ҳай беру мени энди кечир! Агар сен мени кечирсанг ва бу ердан халос қилсанг, мен ўша енгилтак йигитимдан доз кечаман, ана унда менинг яккаю ягона маҳбубим ва соҳибим ўзинг бўлиб қоласан, гарчи сен-менинг ҳусну жамолимни ҳеч қадрламаетган ва уми умри қисқа ва аввалгпдек жозибали эмас, деб таъкидла-етган бўлсанг ҳам. Ҳолбуки, менинг ҳусним қанақа бўлмасин, у ҳар қандай аелнинг ҳуснп сингари ҳеч бўлмаганда навқирон йи-гитларга ҳаловат, лаззат ва хушҳоллик бағишлайди, менинг били-шимча,%мана, сен ҳам қари эмассан. Гарчи сен менга шу қадар қаттиқ зулм ўтказаетган бўлсанг ҳам барибир менинг шарманда-ларча ўлимнмга шоҳид бўлишни зориқиб кутаетганингга, аламим-га чидай олмай, сенинг кўз олдингда, ўзимни минорадан ташла-шимни хоҳлаетганингга асло ишонмайман, чунки ҳозир сен қанча-лик инкор этишга уринсанг ҳам бир вақтлар мафтун кўзларингни менинг жамолимдан узолмаган эдинг. Худо ҳаққи, менга шафқат қил, ортиқ қийнама мени! Қуеш баданимни куйдиряпти. Кечаси мен совуқдан изтироб чеккан эдим, энди бўлса жазирама офтобга бардош беролмаяпман!»

Эленани гап билан тинкасини қуритиш студентга хуш еқает-ган эди, Шунинг учун у яна гапга тушиб кетди: «Элена! Сен мени севганлигинг учун сиринги менга очганинг йўқ, балки йўқотган нарсангни яна ўз қўйнингга қайтариш ниятида сиринги очдинг,— демакки, сен ҳозиргидан ҳам бешбаттар жазога лойиқсан. Ундан кейин, сендан интиқом олишим учун менда фақат битта имконият бор эди, деб хато ўйлабсан. Менинг ихтиеримда қасос олиш усул-лари беҳисоб эди, ўзимни сенга аввалгидек ошиқ қилиб кўрсатиб, теварак-атрофингга анча-мунча тузоқ қўйган эдим* ҳатто агар сен бу тузоққа илинмаган тақдирингда ҳам бир оз ъақт ўд-иши билан албатта бошқатузоғимга илинардингким.у гузоқда ҳолинг ҳозиргидан ҳам забунроқ ва уятлироқ бўлган бўларди; лекин мен айнан шу усулни, бошингга тушган кўргиликни енгиллатиш учун эмас, балки барча қасослар ичнда энг антиқаси бўлгани учун танладлм. Борди-ю, қасоснинг бирonта ҳам усули менга қўл келмаган тақ-дирда ҳам ҳеч бўлмаса, қўли.мда қаламим қоларди ва мен сен тўгрингда шунча кўп ва шунақа гапларни езган бўлардимки, бун-

дан хабар топганингда,— хабар тоимаслигинг асл мумкии эмас,— онадан туғилганингга минг мар нушаймон бўлган бўлардинг. Қаламнинг қудрати, одамла ўйлагандан бениҳоя дара-жада кучлидир, буни фақат ўз бошларидан кечирмаган одамлар-гина эътироф этмайдилар. Азбаройи шифо, онт ичиб айтаманки,— эй, худо, қасосимнинг ибтидосини қандай кўнгилли бошлаб берган .бўлсанг, унинг интиҳосига ҳам шундай кўнгилхушлик ато эт,—• сенинг тўғрингда шундай нарсаларни езган бўлардимки, наинки бошқалардан, ўз-ўзингдан ҳам хижолат бўлиб, ўз нусхангнн кўр-маслик мақсадида, кўзларингни ўйиб олган бўлардинг,— бино-' рарин, жилғанинг сувини ўзига қўшиб олгани учун денгиздан /ўпкалама! Мен бояям айтган эдим, сенинг севгингга энди муштоқ эмасман, сени тасарруф этишни истамайман, деб. Агар қўлингдан келса, яна ўша собиқ хушторинг билан кўнгилхушлик қилавер,— илгари уни кўришга кўзим йўқ эди, энди бўлса, сенга қилган муо-маласи учун уни яхши кўриб қолдим. Сиз, аеллар, ешларга ошиқ бўлиб, уларнинг пайига тушасизлар, чунки уларнинг ранг-рўй-лари соғломроқ, соқоллари қорапоқ, шунинг учунки, улар ҳамма нарсани эплайдилар: базмларда ҳам ўзларини кўрсата оладилар, мусобақаларда ҳам беллаша оладилар, лекин кексалар ҳам бу ишларни аъло даражада бажара оладиларким, ўша еш-яланглар улардан ҳали сабоқ олишса бўларди. Бундан ташқари, сиз, аеллар, еш йигитларни чавандозликка устароқ ва ҳар куни от миниб, катта ешдагиларга нисбатан кўпроқ масофани босиб ўта оладилар, деб ҳисоблайсизлар. Бу фикриигизга мен ҳам қўшилишаман: дарҳақиқат, улар бир улоқ чопишга тушиб кетсалар, ҳадеганда тўхтатиб бўлмайди, лекин еши улуг кишилар, бой тажрибага эга бўлганлари сабабли, ешлардан фарқ ўлароқ, улоқнинг энг хуш еқадиган пайтини яхши биладилар. Кўп бўлиб, бемаза бўлгани-дан, оз бўлиб, мазали бўлсин, дейднлар. Жонни жабборга бериб от чоптириш кишини ҳам толиқтиради, ҳам силласини қуритади, лекин кимда-ким,— ҳо еш бўлсин, ҳо кекса,— ҳовлиқмасдан, оти-ни одимлатиб юрса, кўзлаган манзилига сал кечроқ бўлса ҳам -кам куч сарфлаган ҳолда етиб олади. Сизлар — бефаросат мах-луқларсиз, сирти ялтнроқ нарсанинг ичида қаича адоват етишини ўйламайсиз ҳам. Еш йигитлар ҳеч қачон бир аел билан қаноат-ланмайдилар; уларнинг кўз олдидан қанча аел'ўтса, ҳар бирига шаҳвоний ҳирслари уйғонади, зеро, улар, дунеда биз муносиб бўл-маган бирonта ҳам аел йўқ, деб қатъий ишонадилар; мана шунинг учун ҳам уларнинг муҳаббати'беқарор бўлади,— сен ҳам бу аччиқ ҳақиқатни ўз бошингдан кечирдинг. Аеллар бизнинг кўнг-лимизни овлашлари, эркалашлари шарт деб ҳисоблайдилар еш йигитлар, шу билан бирга, уларнинг дунеда энг севган нарсала-ри — хотинлар устидан қозонган ғалабалари билан мақтанишдир, шунинг учун ҳам кўпчилик аеллар роҳибларни афзал кўради-лар — улар, ҳеч бўлмаганда ҳеч кимга лом-мим деб оғиз очмайди-лар-ку. Сен ҳали, ишқий саргузаштларинг ҳақида оқсочингу мендан бўлак ҳеч ким ҳеч нарса билмайди, деб ўйласанг керак, лекин янглишасан;

агар шундай ўйласанг, чакки қиласан, аммо

498 32" Декамерон

49

7

инданам шундай ўйлаетганинг кўрнннб турибди. йнаижнгнивғ ҳам, сенинг ҳам маҳаллангда ҳамма фақат енларни гапиради, лскин аксари пайтларда, бу гаплар эгасини энг охирги навбатда топади. Шу айтганларимга илова ўлароқ, еш йигитлар сизларни шнпшийдам қилиб кетади, ҳолбуки, еши улуғ кишилар совға-еа-ломга кўмиб ташлайди. Қисқаси, ўйнаш танлашда дидинг йўқ экан, ҳай, майли, изингни топширган ўша йигитинг билан яшай-вер, сен мени бир марта майна қилган эдинг — энди бўлса, мени бошқа аелнинг қайноқ қучоғидан маҳрум этма: мен сендан ўлса ўлиги ортиқ аелни топганман, у сен эмас — қадримга етди! Гап-ларимга ишонмаслигинг мумкин, лекин кўзларимга тикялсанг, уз жонингга ўзинг қасд қилишингни қанчалик орзиқиб хоҳлаетга-ниимни кўрасан,— айтмоқчиманки, мана шу охирги таассуротни ўзинг билан нариги дунега олиб кетиш учун тезроқ ўзингни мино-II ташла, шунда, ҳалитдаи Азроилнинг чангалида питирлай бошлаган руҳинг (бунга имоним комил), минорадан қандай тез-лик билан йиқнлаетганингни кўрганимда, юзимда ўзгариш оў-лнш-бўлмаслигини кўради. Шундаям, мен аминманки, бу пшиьг билан мени хурсанд қила олмайсан: ундан кўра, гапларимни қу-нгга қуйиб ол: агар қуеш баданингни куйдираетган бўлса, мени қандай совуққа қотирганингни эсла, агар бугунгн офтобнинг тафти билан ўшандаги аезнинг қаҳрини таққосласанг, муқаррар, бугун кун жудаям айтарлн иссиқ эмас, деган хулосага келасан».

Соғ қолишдан умидини узган Элена, студентнннг ҳамма гап-лари ягона бир мақсадга— ваҳшиена мақсадга' қаратилганини кўриб, яна кўз ешларини дув-дув тўкиб йиғлай бошлади. «Қулоқ сил!—деди у.— Ҳамонки, мен кўнглингга раҳм солишга ожиз эканмен, ҳеч бўлмаса, ўша аелга бўлган муҳаббатинг ҳаққи, мен-га раҳм кил: айтган гапларингга Караганда, у аел мендан ақлли-р қ экан, у сени севаркан — кел, шу аел ҳаққи, менинг узримнн қабул кил, менга кийим-бошимни олиб келиб беру бу ердан туши-шимга кўмаклаш».

Студент кулиб юборди; бу маҳал вақт еоат ўнга яқинлашиб қолган эди. «Бу бошқа гап,— деди студент,— баски, сен шундай дилбар аел ҳаққи, мендан илтимос қиларкансан, гапингни қайта-ролмайман. Айт, кийимларингни қаерга яширгансан,— олиб келиб, кейин сени пастга тушириб қўяй».

Элена унинг гапига лаққа ишонди, кўнгли кўтарилиб кетиб, кийимлари қаерда етганини айтиб берди. Студент хизматкорига, бу ердан узоққа кетмасликни, то қайтиб келгунча ҳеч кимни мино-рага йўлатмасликни буюриб, ўзи дўстиникига жўнади, у ерда роса мнриқиб овқатланди, овқатдан кейин эса, етиб дам олди.

Минора бошида қолган Элена, алдамчи умиддан бир оз таскин топиб, лекин шунда ҳам жуда маъюс ҳолда, минора деворининг зиғирдаккина бўлса ҳам соя бериб турган ерига суяниб ўтирди-да, студентнинг келишини кутиб, аламли хаелларга толди. У днча вақтгача ўй ўйлаб, диққати ошиб ўтирди, у кийим-бошини олиб келишларига гоҳ ишониб, кўнгли еришар, гоҳ яна ишонмай, умид-сизликка тушарди, хуллас, унинг ўйлари айқаш-уйқаш були©

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

етган эди, ниҳоят, бу мусибатдан дплн вайрон бўлган, тунни е-дор ўтказиб толиққан Элена ухлаб қолди. Вақт тушга кинлашиб [қуеш беаев қиздира бошлади. Қуеш шуъласининг гиғи энди Эле-нанинг нозик,- момиқ баданига, яланг-бошига найзадек тик туша бошладики, бунинг оқибатида, баданининг офтоб теккан ерлари-даги териси куйиб, тарс-тарс ерилиб кстди. Қуеш шу даражада қаттиқ қиздирар эдики, Элена гарчи қотиб ухлаб қолган бўлса ҳам барибир, уйғониб кетди. У бадани куйиб оғрий бошлаганига чидолмай, ўрнидан қўзғалган эди, назарида офтобда куйган тери-сининг ҳамма ери ерилиб, худдн қовжираган суратнинг бўеғи сингари шилиниб кўчиб тушгандек туюлди. Унинг боши лов-лов енаетган эди — сабаби маълум эди, албатта. Минора тупроғи шу қадар қизиган эдики, унга на ўтириб бўларди, на оеқ босиб, шунга кўра Элена, фаред чекиб, мудом бир ердан иккинчи ерга қочарди. Бу ҳам камдек, қилт этган шамол турмаганлигидан, миноранн пашша ва сўналар босиб кетганди; улар Эленанинг яланғоч баданига қўниб, шундай оғритиб чақардиларки, назарида, гўе баданига найза санчилаетгандек туюларди, шунинг учун у тўхтовсиз ўзини пашшаю сўналардан қўриркан, ўзига, ўзининг еруғ жаҳонга келганига, ўйнашига ва студентга лаънат еғдирарди. Силласи қуриган, қаттиқ изтироб чеккан, ақл бовар қилмайдиган иссиқдан, офтоб шуъласидан, пашшалардан, сўналардан, очликдан, алалху-сус, ташналикдан, булар ҳам етмагандай — миясида ғужғон ўй-наетган нохуш ўйлардан азобланаетган бу аел, оқибати нима бўлишидан қатъий назар, дод солиб, одамларни ердамга чақир-моқчи бўлди ва бу яқин ўртада бironта тирик жон кўринармикин е бирон кишининг овози эшитилармикин, деган умид билан бўйини чўзиб атрофга кўз югуртира бошлади. Аксига олиб, зулмкор қис-мат унинг бу умидини ҳам пучга чиқарди. Бугун кун жуда қизиб кетганлиги сабабли деҳқонлар дала ишларини тўхтатишиб, ҳар ким ўз% қўрғони олдида буғдой янчиш билан машғул бўлган эди. Эленанинг қулоғига фақат чигирткаларнинг чириллаши эшитилар, кўзига эса, Арно дареси кўринарди, у даренинг мавжланиб оқи-шини кузатаркан, чанқоғи.қониш ўрнига, бешбаттар зўрайди. Чор атрофда кўринган соя-салқин дарахтзорлар, қўрғонлар уни ўзига ром қилган эдилар. Бу бахти қаро аел тўғрисида сизга яна нима-ларни айтай? Жазирама офтоб, миноранинг чўғдек қизиган ери, сўна ва пашшаларнинг чақнши аелни бадбашара қилиб юборди; ҳали яқингинада унинг оппоқ бадани тун зулматидан устун чиқа-етган эди, энди бўлса, аъзойи бадани бабоқ хўрознинг тожисидай қизариб кетган, ҳамма еғи қонаб яра-чақа бўлган эдики, унга қа-рашдан ҳам қўрқарди киши.

Элена, ўзини бironта одам бу бандиликдан озод қилишидан энди умидини узиб, шу кунимдан ўлганим минг марта яхши, дея ўйлай бошлади. Ниҳоят, еоат бир яримда студент уйғонди, Эле-нани эслаб, унга нима бўлдийкин, деб ўйлади-да, кургани бориб, Қорни очган хизматкорини овқатлангани жўнатиб юборди. Ҳол-^ан тойган, кўп азоб чеккан Элена, студентнинг қайтиб келганини ащитиб, туйну оғзига яқин бориб ўтирди ва йиғлаб туриб, гапира

^пц

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ошлади: «Риньери! Қасос олишни жудаям ошириб юбординп ен сени тунда ҳовлида совқоттирган эдим, сен бўлсанг ундузи, минора бошида мени офтобда қовуряпсан, аниқроғи — жизғанак қиляпсан, бунинг устига, овқатдан ҳам, сувдан ҳам сиряпсан. Худо ҳаққи, бу еққа чиқ! Узимни-ўзим ўлдиришимга юрагим дов бер-маяпти, шунинг учун ҳам сенга илтижо қилмоқчиман: ўлдир мени! Мен шунчалик изтироб чекяпман, шунчалик қийналяпманки, ҳозир бнрдан-бир орзум — ўлимдир. Агар сен шу марҳаматингни ҳам глендан аясанг унда, буюр, ҳеч бўлмаса, менга сув беришсин, қов-жираган лабларимни ҳўллаб олай — томоғим қақраб, бутун ичим ўт бўлиб еняптики, унинг тафтини босиш учун кўз ешларимнинг узи кифоя қилмаяпти».

Студент унинг овозини эшитиб, жудаям ҳолсизланиб қолгани-ни тушунди, туйнукдан эса, унинг офтобда қанчалик куйиб кетга-нини курди, шунда у, Эленанинг ҳазин овозидан ва қандай аянч-ли қиефага тушганидан таъсирланиб кетиб, унга нисбатан кўнг-лида қандайдир шафқатнамо туйғу уйғонганини сезди-ю, лекин барибир, у аелга шундай сўзлар билан мурожаат қилди: Йўқ, ярамас хотин, ўлгинг келаетган бўлса, ўз жонингга ўзинг қасд қил — мен сенга қўл урмайман, сув масаласига келсак, мени уйннгга олиб кириб иситган бўлсанг, мен ҳам сени шундай чанқо-ғингни қондираман. Аммо мени бошқа бир нарса ранжитяпти; мен баданимнинг совуқ олган ерларига иссиққина бадбўй тезах босган эдим, сенинг куйган ерларингга бўлса салқин ва хушбўй гулоб малҳам бўлади; мен қонимнинг заҳарлангани оқибатида бир ўлимдан қолган эдим, сен бўлсанг, бамисоли илондек пўст ташлайсану яна аввалги ҳусн-жамолингни тиклаб оласан».

«Ҳусним ўз бошимга битган бало бўлди!—деди Элена.— Энди мен .энг ашаддий душманларимгагина тилайман гўзалликни. Сен бўлсанг, йиртқич ҳайвондан .ҳам ваҳшийроқсан: мени бунчалик азобга солиш учун бунча жаҳолатни қаеқдан олдинг? Агарда ме-нинг хоҳишим билан жамики қариндошларинг ваҳшиена қийноқ-қа солиб ўлдирилса, унда нима қилардинг мени? Сен мени офтобда жизғанак қилиб куйдирдинг, бешафқат пашшаю сўналарга ем қилдинг, лекин бутун бир шаҳарни харобазорга айланишига са-бабчи бўлган хоин учун бундан оғирроқ жазо кашф этиш мум-кинми? Бу ҳам етмагандай, сен менга сувни ҳам раво кўрмадинг, ваҳоланки, ҳатто дор тагига олиб кетилаетган қотилларга ҳам неча марта сўрашса шунча марта май тутадилар. Қарасам, бу дарғазаб шахтингдан қайтмайдиганга ўхшайсан, мен бардош бе-раетган қийноқлар сенга заррача ҳам кор қилмаяпти,— иложим қанча, мен ажалимни ожизона кутаман, илое, парвардигорнинг ўзи руҳимни халос этсин! Узининг серҳиммат нигоҳини менга кўрсатаетган сенинг зулмингга қаратишни ундан илтижо қила-ман».

Элена шу сўзларни &»тиб бўлгач, барибир жазирама офтобдан қочиб қутулиб бўлмаслигита кўзи етиб руҳи ту шиб кетди ва ин-қиллаб-синқиллаб миноранинг ўрта ерига судралиб борди. Бяр неча марта у, е ташналикдан* е бу ваҳшиена азобдан ҳозир ўлиб

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ладигандек ҳис қилди ўзини ва бу бедодликдан зорланиб, во-зинннг борича оҳ уриб нола чека бошлади.

Ва лекин кечга бориб, студент, менга шунинг ўзиям кифоя, деган қарорга келди-да, хизматкорига Эленанинг кийим-бошини олиб, плашига ўрашни буюрди, ўзи эса, бахти қаро аелнинг уйига йўл олди, борса, уй остонасида ниҳоятда саросимага тушган ғам-ғин ва маҳзун оқсоч турибди. «Жонидан, бегойинг қаерда, айтол-майсанми?»— деб сўради студент.

«Билолмадим, мессер,— дея жавоб қилди оқсоч.— Эрталаб турганимда, хоним ухлаб етган бўлсалар керак, деб ўйловдим,—-негаки, кечқурун ўринларига етаетганларини ўз кўзим билан кў-рувдим,— аммо ҳеч ерда йўқлар. Ҳайронман, нима бўлдийкин, хавотир олавериб, жинни бўлиб қолаездим. Сиз, мессер, бекам ҳақида ҳеч гап эшитмадингизми?»

«Аттанг, сен ҳам беканг билан бирга қопқонга тушмадинг-да,— сендан ҳам қасдимни олган бўлардим!—деб жавоб қилди оқсоч-га студент.—Лекин барибир, мсндан қочиб қутулолмайсан, кўр-сатган найрангларинг учун чунонам додингни берайки, ҳар сафар эркак одамни гел қилишни хоҳлаб қолганингда, дарҳол мени эслайдиган бўлгин». Шундай дея у хизматкорига юзланди: «Ки-йим-бошни бер бунга, кейин бекасининг қаердалигини айт, хоҳла-са олдига бораверсин».

Хизматкор хўжасининг буюрганини қилди. Оқсоч бир қараш-даеқ бекасининг кииимларини таниди, ҳозир студентдан эшитган гаплари эса, кўнглида, бекамни ўлдиришибДи, деган шум фикрни уйғотди.ва даҳшатдан дод солиб юбораезди. Студент жўнаб кетга-нидан кейин эса, у ҳўнграб йиғлаганча, минора томон югуриб кетди.

Уша куни Эленанинг хизматкорларидан бирининг иши чатоқ бўлди: иккита чўчқани йўқотиб қўйди. У чўчқаларни узоқ вақт қидирди, олазарак бўлиб ҳамма еқни кўздан кечирди ва ахири, студент- кетиб, Элена елғиз қолган пайтда, юра-юра ўша минора тагига бориб қолди, шунда тўсатдан қулоғига бахти каро аелнинг мунгли ноласи эшнтилди, хизматкор, нола чекаетгак ким бўлди, деб баландроқ сакрай бошлади. Сўнг: «Ким у йиғлаетган?»— деб қичқирди.

Элена шу заҳотиеқ хизматкорининг овозидан таниди. Унинг отини айтиб"чақириб, бундай деди: «Оқсочим олдига бориб, уни бу еққа чақириб кел».

Хизматкор, товуш бераетган бу аел ўз бекаси эканлигини тушунди. «Вой худойим!—деди у. — Қандай қилиб чиқиб қолдингиз у ерга? Оқсочингиз кун бўйи сизни қидириб юрибди, аммо бу еқда эканлигингиз кимниям хаелига келибди дейсиз?

У нарвонни кўтариб, минорага тираб қўйди ва новдалар узиб келиб, пиллапояларни маҳкамлай бошлади. Шу пайт бу ерга оқсоч қиз ҳам югуриб келиб қолди ва ўзини тутиб туролмай, сочини юлиб, надомат қилганча жаврай кетди. «Вой, шўргиамга шўрва тўкилсин! Жоним тасаддуқ бегойим, қанисиз?» - Элена баҳоли қудрат қаттиқроқ бақиришга ҳаракат қилди:

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

«Мен бу §қдаман, жонгинам, минорадаман! Йиғлама, тезроқ ки-йимларимни узат!»

Оқсоч қиз бекасининг овозидан танпдию кўнгли бир оз таскин топди, бу орада хизматкор нарвонни тузатиб бўлган эди; оқсоч хизматкорнинг кўмагида нарвондан чиқди-да, қаттиқ азоб чскка-нидан нақ куйган тўнкага ўхшаб қолган бекасининг қип-яланғоч ҳолда, чўғдек қизиб етган ерда тинка-мадори қуриб сулайиб етга-нини кўриб, унинг тепасида, худди ўлик тепасида аза тутгандай, юзларини юмдалаб, айюҳаннос солиб йиғлай бошлади. Бироқ Злена уни юпаткшга уринди ва мени кийинтириб қўй, деб илтимос қилди. Сўнг у ўзининг шунча вақт бу минора тепасида бўлганиии студент билан унинг хизматкорию яна ўз хизматкори билан оқсо-чидан бўлак ҳеч ким билмаслигини англагач, кўнгли бирмунча таскин топди ва хизматкори билан оқсочидан, жамики азиз авлие-лар ҳаққи-ҳурмати, бу тўгрнда ҳеч кимга оғиз очманглар, деб илтимос қилди. .Улар ҳамма гапии келишиб олишгач, хизматкор бекани опичлади,— хонимнинг қадам босишига мажоли қолмаган эди,— ва елкасидаги юк билан эсон-омон пастга тушиб олди. Ил-ло, шўрпешона оқсоч улардан кейин нарвондан туша туриб, бехос-дан оеғи тойиб кетди-ю, хийлагина баланд ердан ерга йиқилиб, оеғи синди ва оғриқдан додлаб юборди. Хизматкор Эленани ўт устига етқизиб, ўзи оқсочнинг ҳолидан хабар олгани кайтди ва унинг сон суяги синганини кўриб, қўлига кўтариб олди-да, уни хам Эленанинг енига олиб бориб етқизди. Злена, ўз бошига туш-ган фалокат етмагандай, яна бирдан-бир еуянган тоғи бўлган оқсочи оеғини синдириб қўйганини кўриб, тамомила умидсизликка тушдию зор-зор йиғлай бошладики, хизматкор қанча уринса ҳам унга тасалли бера олмай, ахири ўзи ҳам унга қўшилиб йиғлаб юборди. Қуеш энди уфққа енбошлай бошлаган эди, шунга кўра, бу ерда қоронғига қолиб кетмаслик ниятида хизматкор ғамга ботган беканинг илтимосига кўра, ўз уйига бориб, икки укаси билан хо-тинини бошлаб келди, улар ўзлари билан тахта ҳам олиб келиш-ди; хизматкорнинг икки укаси оқсочни тахтага етқизишиб, уни уйга олиб боришди. Хизматкорнинг ўзи'эса, Эленага қўлидан кел-ганча далда бериб, унга муздек сув ичирди, ундан кейин яна о'пич-лаб олиб, унинг оромхонаси сари йўл олди. Хизматкорнинг хотини, бекани овқатлантирди, ечинтириб, ўрнига етқизишди, шундан кейин, эр-хотин икковлари, бека билан унинг оқсочини тунда Фло-ренцияга олиб кетиш ҳақида фармоиш қилдиларки, бу зудлик билан адо этилди.

Тегирмонга тушеа, бутун чиқаднган даражада уддабурон Злена ўзи билан оқсочи тўғрисида аслига асло "тўғри " келмайдиган бутун бир ҳодисани ичидан тўқиди ва ўз ака-ука, опа-сингиллари ва бошқа хешларини, бу шайтоннинг найранги эди, деб ищонтир-ди. Элена узоқ вақт қийналиб, азоб чекди, чойшаб муттасил яр-а-ларига епишиб қолар ва уни Эленанинг териси билан бирга кўчи-риб олишга тўғри келарди, лекин табиблар бора-бора уни шум безгакдан ҳам, бошқа жамики дардлардан ҳам даволадилар, оқсочнинг ҳам сон суяги битиб кетди. Шу-шу бўлди-ю Эл,ена ,ўз ўй'нашини хаелига ҳам келтирмай қўйди ва энди оқила бўлиб бировга ошиқ бўлиш ва уни майна қилишдан ўзини тийиб олди. Студент эса, оқсочнинг оеғи синганини эшитиб, у билан ҳам ора очиқ бўлибди, деб ўйлади-да, шу билан кўнгли таскин топдию бўлган воқеа тўғрисида ҳеч кимга оғиз очмади.

Шундай қилиб, студент йигитни ҳамма қатори одам билиб, ма-зах қилмоқчи бўлган бефаросат жувон, студентлар билан (ҳамма-си билан эмасу, лекин кўпчилиги билан) ўйнашишнинг охири вой бўлишини билмай, аҳволи шу кунларга тушган экан. Мана шунинг учунам, муҳтарам хонимлар, йигитлар билан алалхусус — студентлар билан зинҳор ҳазиллаша кўрманглар.

8

Икки эркак узаро дуст тутинади, улардан бари иккинчисининг хотини билан қовушади; чув тушганини пайқаб қолган эр шундай иш қиладики, дўсти қулфлоғлиқ сандиқ ичида етган пайтда, шу сандиқ устида унинг хотини билан роҳат қилиб етади

Эленанинг бошига тушган азоб-уқубатлар ҳақида эшитиш хонимлар учун ниҳоятда оғир ва кўнгилсиз бўлди, лекин бу жазо-ларга Элена қисман бўлса ҳам-ўз феълига яраша сазовор бўлган-лиги учун хонимлар унинг аҳволига ачиндилару, лекин бу ачиниш асто.йдил бўлмади, студент эса, уларнинг фикрича, қаҳри қаттиқ-лик, ҳаддан ортиқ баджаҳллик, аниқроқ қилиб айтганда — золим-лик қилган. Пампинея ўз қиссасини тугатиши билан қиролича энди ҳикоя қилишни Фьяметтага таклиф қилди ва Фьяметта унинг амрига қувонч билан итоат этди.

— Мафтункор хонимлар![1]-деди у.— Билишимча, таҳқирлан-ган студентнинг золимлиги сизларни қаттиқ ҳаяжонга солди, шу боисдан, мен сизларнинг дарғазаб руҳингизга тасалли бермоқ мақсадида биронта аломат ҳодиса сўзлаб беришни лойиқ топдим: мен сизларга бир йигит ҳақида сўзлаб бермоқчиманки, у ўзини ранжитган одамга бир қадар шафқат кўрсатиб, ундан жудаям қаттиқ ўч олмади. Менинг ушбу ҳикоячамдан ҳар ким фақат эк-канини ўриши керак, таҳқирланган одам, ўч олган пайтда, жазо-нинг меъерини ошириб юбормаслиги зарур, деган хулоса аен бў-лади сизларга.

Алқисса, билингким, эшитишимга кўра, Сиена шаҳрида бадав-лат ва бообрў оила фарзандлари бўлмиш икки йигит яшарди; улардан бирининг исми Спинеллоччо Тавена, иккинчисиники эса, Дзеппа ди Мино эди; икковлари ҳам Камоллияда ен қўшни бўлиб истиқомат қилишарди. Улар ўзаро аҳил дуст бўлишиб, бир-бир-ларини худди оға-инилардек яхши кўришарди; икковларининг хотинлари ҳам соҳибжамол аеллар эди. Бироқ кунлардан бир кун шундай ҳол юз бердиким, Дзеппанинг уйига у борлигидаям, йўқ-лигидаям кўп кириб турадиган Спинеллоччо, дўстининг

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

хотини билан ниҳоятда яқин мулоқотда бўлиб қолди-ки, ҳеч нареғи йўқ.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ейин бу ҳол анча вақтгача ими-жимида давом этиб, то қт-соа-ти етмагунча бундан ҳеч бир кимса огоҳ бўлмади. екин кунлар-дан бир кун Дзеппа уз хонасида ўтирганида, Спинеллоччо кўча-дан туриб дўстини чақирди, эрининг уйда ўтирганидан бехабар хотини, уии уйда йўқ деб жавоб қилди; шунда Спинеллоччо зина-дан югуриб чиқди ва маҳбубасини елғиз деб ўйлаб, уни бағрига босиб, эркалаб ўпа бошлади, хотин ҳам уни шундай ўпиб қучоқ-лай бошлади. Дзеппа бунинг ҳаммасини кўриб ўтирган бўлса ҳам чурқ этиб овоз чиқармай, жим ўтираверди: чунки бу шўхликнинг нима билан тугашини уз кўзи'билан кўришни нстаганди. Мана орадан сал вақт ўтар-ўтмас, хотини Спинеллоччо билан қучоқлаш-ганча ўз етоқхонасига кирди-да, эшикни ичидан беркитиб олиш-дики, бу ҳол энди Дзеппани жудаям ранжитди. Лекин у, агар шовқин солиб е шунга ўхшаш иш кўриб бутун уйни бошимга кўтарсам, бу билан менга қилинган бу таҳқир камаймайди, аммо шарманда бўлишим турган гап, деб ўйлади-да, қандай қилиб ҳеч кимга билдирмасдан ўчимни олсаму, лекин кўнглим тасалли топ-са, деб фикр юрита бошлади.

У узоқ мулоҳаза қиЛгандан кейин, ахири антиқа бир усулни ўйлаб топди ва лекин то Спинеллоччо хотинининг олдидан чиқиб кетмагунча хонасидан жилмай ўтираверди.

Аммо Спинеллоччо уйдан чиқиб кетган заҳоти Дзеппи худди осмондан тушгандай хотини олдида пайдо бўлдики, бу пайтда хотини, Спинеллоччо шўхлик қилиб, унинг бошидан юлиб олган рў-молини ўрашга ҳам улгурмаган эди. «Нима ишлар қиляпсан, хотин?»— деб сўради Дзеппа.

«Нима, кўрмаяпсанми?»—деди хотини.

«Нега кўрмас эканман,— деб жавоб қилди Дзеппа,— яна шу-иақанги нарсаларни кўрдимкн, ундан кўра кўр бўлганим яхши зди!» Шундай дея у хотинини бўралаб сука кетди, хотин қўрқиб кетган бўлса ҳам аввалига жилпанглаб, эрига гап бермади, лекин барибир, ахири инкор қилиб бўлмайдиган далиллар келтирилгач, ноилож ўзининг Спинеллоччо билан яқин мулоқотда эканлигига иқрор бўлди ва кўз еш қилиб, эридан кечирим сўрай бошлади.

Дзеппа эса, унга бундай деди: «Хуллас, хотин, сен ножўя иш қилиб қўйдинг, лекин агар гуноҳингдан ўтишимни истасанг, сенга бир иш буюраман, шуни худди айтганимдай қилиб аннқ бажара-сан, яъни: Спинеллоччога айтгинки, у эртага эрталаб еоат ўнлар-да бирон нимани важ қилиб, менинг олдимдан чиқиб кетсин-да, тўғри сенинг олдингга келсин. Унинг орқасидан изма-из мен.ҳам етиб келаман, шунда сен оеқ товушимни эшитишинг билан уни сандиққа тушишга унат, кейин сандиқни қулфлаб қўй, у егига нима қилиш кераклигини, кейин айтаман. Лекин сен қўрқма,— сўз бериб айтаман, уни ҳеч нима қилмайман». Хотин эрининг кўнгли. учун ваъда берди ва берган ваъдасини тўла-тўкис бажарди.

Эртаси куни эрталаб еоат ўнларда Дзеппа билан Спинеллоччо' бирга ўтиришарди, бирдан Спинеллоччо, Дзеппанинг хотини олди-га худди шу пайтда боришга сўз берганини эслади-да, дўстига қа-раб бундай деди: «Бугун мен бир ошн.ам билан бирга тушлик қи- '

ишга сўз берган эдим — куттириб қўйсам одобдан бўлмас. ўп. кўришгунча хайр!»

«Ҳали тушликкача анча бору»,— деди Дзеппа.

«Тушликка-ку, анча бор-а, лекин яна у билан бир иш юзаси-дан маслаҳатлашиб "олишим керак,— дея эътироз билдирди Спинеллоччо,— шунинг учун барвақтроқ борганим маъқул.

Спинеллоччо дўстининг олдидан чиқди-да, бошқа кўчалардан унинг хотини олдига етиб келди, лекин улар етоқхонага кириб улгуришмасидан пастда Дзеппанинг оеқ товуши эшитилиб қолди. Шунда хотин. ўзини жудаям қўрқиб кетгандай қилиб кўрсатиб, Спинеллоччони, ўша эри тайинлаган сандиққа туширди-да, усти-дан қулфлаб, етоқхонадан чиқди.

- «Овқатланадиган вақт бўлмадими, хотин?»—деб сўради Дзеппа зинадан чиқиб келаркан.

«Овқатлансаям бўлади»,— деди хотини.

«Спинеллоччо тушликни бир ошнасиникида қиладиган бўлди, хотини уйда елғиз ўтиргандир,— дея давом этди Дзеппа.— Дера-задан бошингни чиқариб, уни бизникига овқатга таклиф кила қол».

Узининг шарманда бўлишидан қўрққан, шу боисдан ҳам жуда итоаткор бўлиб қолган бу хотин эрининг буйругини бажарди. Спинеллоччонинг хотини эрининг уйга овқатлангани келмаслигини овсинидан эшитиб, таклифга рози бўлиб, дарров бу еққа чиқа қолди. Дзеппа дўстининг хотинини ғоятда шодмонлик билан қарши олдн ва ўз хотинига, бор, ошхонага чиқ, деб пичирлаб, меҳмон аелни қадрдон дуст сифатида билагидан ушлаб, етоқхонасига етаклаб кирди, киргач, эшикни ичидан беркитиб олди. Буни курган Спинеллоччонинг хотини баралла овоз билан деди: «Вой, ўл-масам, Дзеппа, нима қиляпсан? Ҳали шу ният билан мени чақир-тирганмидинг? Спинеллоччога бўлган ҳурматинг шуми? Ҳали сен шунақа вафодор дўстмисан?»

Шу маҳал Дзеппа, ўз дўсти етган сандиққа яқин борди ва аел-нинг билагини ҳамон қўйиб юбормаган ҳолда унга бундай деди: «Мендан хафа бўлишинг қочмайди, жонгинам, лекин олдин га-пимга қулоқ сол. Мен Спинеллоччони ўз оғамдек яхши кўрганман, ҳали ҳам шундай яхши кўраман, ва лекин куни кеча мен шу нар-санинг шоҳиди бўлдимки, эринг унга бўлган менинг улкан эъти-модимдан фойдаланиб, сен билан қанчалик яқин бўлса, менинг хотиним билан ҳам шунчалик яқин бўлиб олган экан, аммо менинг бу шоҳидлигимдан эрингнинг мутлақо хабари йўқ. Шунга қара-май, мен дўстимни яхши кўраман, бинобарин, унинг ҳақини фақат ўз қийматида тўламоқчиман: у менинг хотинимни тасарруф қил-ган, экан мен ҳам сени тасарруф қилишни хоҳлайман. Мабодо сен таклифимга рози бўлмасанг, унда барибир эрингни жиноят устида қўлга туширганим албатта унинг қулоғига етиб боради: мен унинг гуноҳидан кечмоқчи эмасман: мен уни шундай боплайманки, кейин икковинглар бир умрга пушаймон. бўлиб юрасизлар».

Дзеппа аелга ҳадеб гап уқтиравергандан кейин ает ҳам ахири Дзеппанинг айтганларига ишонди ва унга жавобан бундай деди;

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

«Азизим Дзеппа! Баски, эримнинг гуноҳини мен ювишим лозим экан — начора, мен розиман, фақат ҳозир икковимиз ўртамизда бўладиган иш овсиним билан икковимиз ўртамиздаги муносабат-га заррача зиен етказмайди, деб менга сўз бер — зеро, гарчи хоти-нинг менга шундай бадкорлик қилган бўлса ҳам барибир, у билан бояги-боягидай тотув бўлишни истайман».

«Мен албатта бунинг кнфтини келтираман,— деб сўз берди унга Дзеппа,— ундан ташқари, сенга жудаям чиройли ва бебаҳо бир буюм тортиқ қиламанки, унақаси сенда йўқ». Шундан кейин у меҳмон аелни қучоқлаб, ундан бўса олди, сўнг эри қамалиб етган сандиқ устига етқизиб, у билан ўйнашиб, роса жони кирди, ўз навбатида, аелга ҳам жон кирган эди.

Спинеллоччо сандиқда етган еридан Дзеппанинг ҳамма гапла-рини ҳам, хотинининг Дзеппага розилик билдириб айтган жав о-бини ҳам мукаммал эшитди, ундан кейин, яна боши узра «дўпира-дўпир» қилншиб, роса рақс тушишганини ҳам эшитдики, анча маҳалгача бундан кўнгли айниб, ўқчиб, нақ ўлаезди, у Дзеппадан қўрқмаганида борми, ўзи етган авахтадан туриб, беҳае хотинига қарата лаънатлар еғдирган бўларди-я. Лекин Спинеллоччо, би-ринчи бўлиб шахсан ўзи олчоқлик қилганини эслаб дўстининг ай-нан ҳозирги кўрсатаетган фаолияти асосли эканлигини эътироф қилди, шу билан бирга, ҳали Дзеппа одамгарчилик қилиб, чин дуст сифатида иш тутди, деб тан олиб, агар Дзеппа ўртамиздаги дўстлик алоқасини шу важ туфайли узмаса, бугундан эътиборан у билан яна ҳам қалинроқ дуст бўламан, деб аҳд қилиб қўйди.

Бу орада Дзеппа ўзга хотин билан то кўнгли тўлгунга қадар §тиб, ундан кейин сандиқдан тушди; шунда аел Дзеппадан, қани ўша ваъда қилган буюминг, деб сўраган эди, Дзеппа эшикни очиб, ўз хотинини ичкарига чақирди, хотини ҳам кириб: «Хоним! Энди ора очиқ бўлдик»,— деди, лекин бу сўзларни у кулиб туриб га-пирди.

«Қани, энди сандиқни оч»,— деди шу чоғ Дзеппа хотинига, сандиқ очилгандан кейин эса, Дзеппа Спинеллоччони унинг ўз хотинига кўрсатди.

Бу ҳолдан ким кўпроқ хижолат торттийкин: Дзеппанинг ҳамма нарсадан хабардор эканлигини билган, лекин унинг ўзини энди қўриб турган Спинеллоччомн еки боши узра қандай тапир-тупур бўлганини бошдан-оеқ ҳам эшитиб, ҳам сезиб етган эрини ҳайит ўтгандан кейин кўриб турган Спинеллоччонинг хотинимн—бу тўғрида гапирадиган бўлсак, тонг отмайди.

Шу пайт Дзеппа дўстининг хотинига деди: «Мана шу бебаҳо буюмни сизга тортик, қиламан».

Спинеллоччо сандиқдан чиқди ва гап талашиб ўтирмасдан, шундай деди: «Жуда соз бўлди, Дзеппа! Энди сен билан орамиз очиқ — ўзинг ҳам боя хотинимга худди шундай деган эдинг чоғи, ўйлайманки, бундан буен ҳам аввалгидек қадрдон бўлиб қоламиз, баски, шу чоққача хотинларимиздан бўлак барча нарсамиз ўртада бўлган экан, энди, майли, хотинларимиз ҳам ўртада була қолсин».

Бу таклиф Дзеппага маъқул тушди ва тўртовлари тотув, иноқ

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ўлишиб, дастурхонга ўтиришди. Уша кундан бошлаб, иккала о-тиннинг ҳар бирида иккитадан эр, ҳар бир эрнинг эса, иккитадан хотини бўлиб, улар шундай кун кечиришибдики, бу борада улар ўртасида бирон марта ҳам на жанжал, на уриш чиққан экан.

9

Доктор Симоне қироқчи бўлишни ихтиер қилади: Бруно билан Ьуффаль-макко уни тунда Сир жойга боришга унатадилар; кейин Буффальмакко уни нажас тўлдирилгин хандаща итқитиб юборади-да, ўзи жўнаб қоладп.

Сиеналик икки йигитнинг икки хотини икки эр ўртасида бўл-ганига қизиқиб қолган хонимлар бу борада бир оз гурунглашиш-гач, ўзидан бўлак ҳикояхон қолмаганини курган қиролича, Дио-неони, унга берилган имтнездан маҳрум этишни истамади-да, ўзи шундай ҳикоя қила бошладм:

— Марҳаматли хонимлар! Дзеппанинг сандиқ устида кўрсат-ган рақси Спинеллоччонинг қилмишига яраша бўлган; мана шу сабабли мен бунинг аксини исботлашга уринган Пампинеяга зид ўлароқ, шуни таъкидлайманки, ўзи устидан кулишларини хоҳла-ган еки масхара бўлишга лойиқ одамнннг устидан кулган кишини қаттиқ қоралаш яхши эмасдир. Спинеллоччо ўзи мазах бўлишга лойиқ иш қилган эди; энди мен эсам, майна бўлишни пулга сотиб олган одам ҳақида ҳикоя қилмоқчиман ва айни пайтда, менпиг тушунншпмча, уни мазах

•

қилганлар танбеҳга эмас, тақдпрга сазоворднрлар. Ҳикоя: қаҳрамони Флоренцияга Болоньядан кел-ган табпб бўлиб гарчи эгнига олмахон мўйнали мантия кийган бўлса ҳам фаросат бобида ғирт эшакнинг ўзи эди..

Сиз билан биз, ҳамшаҳарларимизнинг Болоньядан, ясан-ту-санни зўр қилиб, олмахон мўйнасидан ҳошия тнкилган узун ва кенг алвонранг ма«тиялар кийиб ясаниб, безаниб, биров — судья, биров — табиб, яна биров — нотариус бўлиб қайтганининг қарийб ҳар куни шоҳиди бўламиз; илло, бу одамларнинг ташқи қиефала-ри уларнинг пстеъдодларига мос келиш — келмаслигига келсак,— буни ҳам биз ҳар куни кузатиш имконига эгамнз. Яқинда шаҳри-мизга келиб, эндликда Виа дель Кокомеро деб юритилувчи кўча-да манзил курган, эгнпга алвонранг мантия ва кенг бошлиқ кийган Симоне да Вилла исмлп табиб юқорида айтганимиз одамлар тоифасидан эди; бу одам ўзини гарчи тиббиет доктори деб юритса ҳам, лекин астойдил мақтанаман деса, олган илми билан эмас, балки отасидан мерос қолган -бойлик билан керилиши мумкин эди. Боя айтганимдек, шаҳримизга яқинда келган мана шу Симоненинг жуда кўп диққатга сазовор одатлари, чунончи: ўзи билан бирга бўлган ҳар қандай одамдан, ўтган-кетган одамларнинг ҳар бит-таси ҳақида сўрайдиган одати бор эди, ўткинчиларни у шундай синчковлик билан кўздан кечирар, шундай кузатардики, гўе у, одамлар рафторидан дори-дармон тайерлайдиганга ўхшарди. Унинг зътиборини икки сураткаш (улар тўғриси;!;! оугун икки

марта гап борди), яъии — табибга ен қўшни бўлиб яшовчи жрал-мас дўстлар — Бруно билан Буффальмакколар ҳаммадан ам кўпроқ тортардилар. Симоне уларни кузатиш оқибатида, ўзича, бу одамларнинг вақтичоғлик қилишдан бўлак ғам-ташвиши йўқ экан, деган хулосага келди. У ўтганданам, кетганданам бу икки ўртоқ ҳақида суриштирар ва муттасил, улар камбағал сураткаш-лар, деган жавоб оларди; лекин у, камбағал одамнинг вақтичоғлик қилиш кўнглига сиғмайди, деган фикрда эди, шундай бўлса ҳам у, сураткашларнинг устомон кишилар эканлигини эшитиб, буларнинг ҳеч ким сезмайдиган бирон та найранглари бўлса ке-ракки, шундан катта даромад олишса ажаб эмас, деб фараз қил-дн-ю, имкони борича уларнинг икковп билан еки жуда йўқ деган-да, биттаси билан яқинроқ танншиб олишни иҳтиер қилди ва ахи-ри Бруно билан танишиб олди. Бруно у билан бпр неча марта учрашганидан кейин, бу табиб — ғнрт аҳмоқ экан, деган хулосага келди-ю, унинг қуюшқопдан чиқиб кетувчи бефаросатлиги устидан жуда ҳузур қилиб кула бошлади, табиб эса, Брунонинг атрофида парвона бўлардн. Табиб уни бпр неча марта уйига меҳмонга ча-қнргач, мана энди анча иноқлашиб олдик, бинобарин у билан эиди рўйирост гаплашишга ҳаққим бор, деган қарорга келди-да, шу муносабат билан, кунлардан бир кун у Бруно билан Буффаль-макконинг қашшоқ одамлар була турнб, бунчалик хушчақчақ яшашларидан ажабланаетганини баен қилди ва бунинг сирини очиб беришни илтимое қилди,

Бу савол табибнинг шу чоққача берган саволлари ичида энг бемаъни, энг аҳмоқона еавол бўлиб кўринди'Брунога, шунда унинг кайфи чоғ бўлиб кетиб, табибнинг аҳмоқона саволига аҳмоқона жавоб бергиси келди.

«Бу сирий, доктор, ҳали ҳеч кимга очмаган бўлсам ҳам,— дсб гап бошлади Бруно,— аммо сизга бажону дил очаман: сиз менинг дўстимсиз, ишонаманки, ҳеч кимга оғзингиздан гуллаб қўймайсиз. Ҳа, биз яхши, қувноқ яшаймиз, ҳатто сиз ўйлагандан ҳам қувноқ-роқ ўтади турмушимиз. Уз ҳунаримиздан келадиган ақча билан бир парчагина мулкимиздан тушадиган даромад ичадиган суви-мизга ҳам етмаган бўлардн. Бирок сиз бизни ўғри деб ўйламанг, биз қароқчилармнз, илло, ўз эҳтиежимиз учуй зарур бўлган ҳам-ма нарсани, кўнглимизни хушнуд этувчи барча нарсаларни биз ўзгаларга заррача ҳам зиен-заҳмат етказмаган ҳолда топамиз. Мана шунинг учун ҳам биз, ўзингиз кўриб тургандай, хушвақт яшаймиз».

Табиб Брунонинг бу гапларидан ҳайрон қолди, унинг гаплари-га ишонишга ишонди-ю, аммо ишинипг моҳиятини англай олма-ганлигидан, бу қароқчиликнинг ўзи нима эканлигини жудаям бил-гиси келди ва ҳеч кимга чурқ этиб оғиз очмасликка ваъда берди.

«Э, доктор, мендан нимани сўраетганингизни биласизмн ўзи?— **деб** юборди Бруно.— Сиз мендан жуда ҳам мавҳум бир сирнп рчишимни сўраяпсиз. Агар бу сирни сизга очганпмдан бирон киши огоҳ бўлиб қолса, мени тилка-тилка қилиб ташлашади, кулимни **кўкка** совуришади, натий\ада мен

Галлонинг ташига тасвири чизилган Люциферниng[1] домига ўша-ман. Лекин мен сизнинг эътиборсиз, йўғ-э, эътирозсиз илломали-гингизни шу ҳадар қаттиқ ҳурмат қиламанки, илтимосингизни рад этишга тилим бормайди. Гапнинг қисқаси, мен сизга бу сирни очаман, лекин бир шартим бор: берган сўзингизнинг устидан чиқишга ва бу ҳақда ҳеч кимга ҳеч нима демасликка Монтезонинг хочи ҳаққи, қасам ичинг».

Доктор қасам ичди.

«Шундай қилиб, муҳтарам доктор, сизга маълу.м бўлсинким,— дея гапида давом этди Бруно,— яқин ўтмишда бизнинг шаҳримиз-да асли келиб чиқиши шотландиялик бўлган Майкл Скотт исмли бир аъзайимхон яшаган ва шаҳримиздаги аъени ашрафларининг ҳурматини қозонган эдиким, ҳознр ул зотлардан тирик қолганла-ри жуда камчиликни ташкил қилади. Майкл Скотт кунлардан бир кун ўз ватанига қайтиб кетишни ихтиер қилди-ю, шаҳар зодагон-ларининг қўярда-қўймай илтимое қилганлари учун бу ерда ўзи-нинг икки нафар ном чиқарган шогирдини қолдирди ва уларга, мени иззат-ҳурмат қилган аелзодаларниig барча хоҳишларини сўзсиз бажаринглар, деб тайинлади. Скоттнинг шогирдлари ҳам ўшал зотларга хоҳ ишқ бобида бўлсиц, хоҳ бошқа ҳар қандай соҳада бўлсин, ҳамиша шай туриб хизмат қилдилар. Бора-бора шаҳарнинг ўзи ҳам, ерли аҳолининг урф-одатлари ҳам шогирд-ларнинг кўнглига еқиб қолди-ю, улар умрбод шу шаҳарда қолиш-га аҳд қилдилар ва шаҳарликларнинг баъзиларн билан дуст ту-тиндилар, таниш-билиш орттирдилар; улар одамлар билан таниш-ганда, уларнинг бой, аелзода еки қашшоқлигига қарашмас, балки фақат одамларнинг хулқ-атворидаги ўхшашликка эътибор қилар-дилар. Улар ер-дўстларининг кўнгли учун йигирма беш нафарча одамни йиғиб жамоа ташкил қилдиларким, бу одамлар, камида ойида бир марта муайян бир ерда тўпланишлари шарт эди. Бу маросимда жамоанинг ҳар бир аъзоси ўз истагини изҳор этиш ҳу-қуқига эга эди ва бу истак ўша куни кечасиеқ жамоа аъзолари томонидан бажо келтириларди. Биз Буффальмако икковимиз ўша жамоа аъзолари билан жуда қалин дуст бўлиб кетдик, натижада улар бизни ҳам ўз жамоаларига аъзо қилиб олдиларки, биз ҳалп ҳам ўша жамоа аъзоларимиз. Жамоамиз жам бўлган пайтлар^да, азбаройи худо, бизнинг базми жамшидимиз ўтадиган залнинг деворларига осилган гиламларга, шоҳона тузалган столларга, ҳар биттамизга хизмат қилувчи сон-саноқенз барваста дмалайлару со-ҳибжамол канизакларга, таомлару шароблар учун қўйилган ҳам кумуш, ҳам олтин жомлар, кўзалар, кўзачалар, қадаҳлар ва ўзга хил идишларга, ниҳоят, ҳар бир аъзоиинг хоҳишига қараб, муайян бир тартибда тортилаетган минг хил турдаги таомларга қараб кўзинг қамашади. Мен хушоҳанг садоси билан дилларимизга ҳузур бағишловчи беҳисоб мусиқа асбобларини ном-баном айтиб чиқишга ҳам, уларнинг хушоҳанг садосини таърифлашга ҳам му-

[1] *Л* ю ц и ф е р — иблис *(тарж.)*

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Ҳисоб сўз топа олмайман, худди шу сингари, ҳар галги зиефат айтида қанча шам ениб адо бўлишини хам, қанча ширинликлар истеъмол қилиб, қанча шароб ичишимизни ҳам сизга ҳисоблаб беришга ожизман. Фақат ўтиниб сўрайман сиздан, о, алломалар алломаси, биродари азиз, бизларни ўша зиефатда ҳам кунда ки-йиб юрганимиз кийим-бошда ўтиришадн, деб асло ўйлай кўрманг. Ҳаттоки, бизлардан ҳам юпунроқ кийиниб юрадиган одамларни сиз зиефат пайтида кўрсангиз, император деб ўйлаган бўлардин-гиз — биз мана шунақа серҳашам либос кийиб, беҳисоб қиммат-баҳо буюмлар тақиб оламиз у ерда. Лекин биз учун энг сарбаланд ҳаловат — бу соҳибжамол аеллардир; уларни дуненинг ҳамма чек-қасидан олиб келишади,— фақат биз хоҳиш билдирсак бўлгани. Сиз у ерда барбаниккилар ҳокимасини, басклар маликасини, султоннинг хотинини, Осбекхоннинг рафиқасини, норвегиялик Сафсатахонимни, жаврақистонлик Жайдарихонни ва мужмало-бодлик Маҳмадонабонуни кўришингйз мумкин. Ҳаммасини айтиб адо қилиб бўлмайди. Хуллас, у ерда дунедаги ҳамма маликалар бўлишадн, ҳаттоки ҳазрати бузрук Иоанинг Маккорнисоси ҳам келади. Бу еғини эшитинг! Ҳамма шароб ичиб, ширинликлардан газак қилгач, бир-икки рақс тушишади, шундан кейин, ўша аел-ларнинг ҳар бирн ўзини бу ерга чақиртирган эркакнинг хонасига киради. Бу кошоналар, мен сизга айтсам, шу қадар мухташамки, нақ жаннат дейсиз, бу кошоналардан шундай бир муаттар ҳид анқиб турадики, бу сизнинг фармойишингизга кўра зира янчиш-ганда дорихонангиздан келадиган ҳиддан сира қолишмайди. Хо-налардаги чорпоялар бўлса, Венеция дожиникидан[1] ҳам ҳаша-матлироқ. Бундай ерда мокига арқоқнинг қандай зўр чаққонлик билан киритилишини, путларнинг илмоқли урчуққа қандай или-нишини ўзингиз тасаввур қилиб кўришингйз мумкин! Лекин у ерда бўладиган одамлар ичида Буффальмакко билан икковимиз-чалик хушбахт одам йўқ, негаки, Буффальмакко аксари пайтда француз қнроличасини, мен бўлсам — инглиз қироличасини, нъни жаҳоннинг энг олди гўзал аелларини чақиртирамиз, улар бизнинг жамолимизга қараб ҳеч тўймайдилар. Мана, бизниқироличалар, яна энг гўзал қироличалар севишини ўзингиз мулоҳаза қилиб кўр-ғанингиздан кейин, нима сабабдан бошқаларга қараганда хуш-вақтроқ бўлнб яшашимиз ва юришимиз мумкинлиги ва шартли-гини осонгина тушуниб оласиз. Кейин булардан ташқари, борди-ю, битта-яримтамизга бир минг-икки минг флорин зарур бўлиб қол-гудек бўлса, уни огзимиздан чиққан заҳотиеқ... екамизга епишти-

ришади.

Мана шу нарса бизнинг жайдари тилимизда қароқчилик деб аталади. Қароқчилар дуч келган одамни талайдилар, биз ҳам шундаймиз, аммо орамиздаги фарқ щуки, қароқчилар ўлжани эгасига қайтариб бермайдилар, лекин биз фойдаланиб бўлгач, яна қайтиб берамиз. Энди сизга тушунарли бўлгандир қароқчиликнинг

[1] До ж — итальянча «доҳий» сўзидан "олинган бўлиб,

нималиги, о, дўсти нодоним? Бунинг қанчалик муҳим сир эканли-гини ўзингиз ҳам тушундингиз энди. Бошқа ҳеч ним айтолмай-ман сизга — сўраманг ҳам».

Докторнинг илми, афтидан, гўдакларнинг қўтирини даволаш-дан у еғига ожизлик қилса керакки, шунинг учун ҳам у Бруно-нинг ҳикоясини эътироз этиб бўлмайдиган ҳақиқат деб эътироф этди ва шу пайтдан бошлаб, бутун фикру зикри шу жамиятга аъзо бўлишдан иборат бўлиб қолди. У, Бруно билан Буффальмакко-нинг муттасил қувноқ кайфиятда юришларидан энди ажаблан-маслигини айтди-ю, лекин ўзиниям ўша жамоага аъзо қилиб олишларини илтимос қилишга журъат эта олмадй, ваҳоланки, буни айтиб юборишдан зўрға тилини тийиб турарди; шундан кейин у, бу икки ўртоқнинг ҳурматини яна ҳам кўпроқ қозонишим керак, ана унда дадил ишга киришсам бўлади, деб мулоҳаза кила бошлади. Доктор шундай қарорга келиб, Бруно билан яна ҳам кўпроқ учраша бошлади, уни эрталаб ҳам, кечқурун ҳам меҳ-монса чақириб турди ва унга ғайри табинй дўстона илтифот кўр-сата бошлади. Улар тез-тез учрашнб, узоқ-узоқ вақт бирга бўли-шардики, курган одам, доктор Бруносиз бир дақиқа ҳам туролма-са керак, деб ўйлаши мумкин эди.

Бруно, ўзига бўлгаи бундай яхши муносабатдан жудаям кўнг-ли кўтарилнб кетган бўлса керак, докторнинг бундай камоли ил-тнфотига яраша яхшилик қилиш мақсадида, унинг залига улуғ Рўзанинг тасвирипи, етоқхонасишшг эшнги тепасига А^п^!5 Эе1-ни', куча эшик тепасига эса, докторга иши тушган одамлар, унинг маконини тезроқ топсинлар, деган мақсадда, тунги тувак расминй чизди, айвоннинг деворида эса сичқонлар билан мушуклар >кац-гини тасвирлаб, докторнинг оғзини ҳайратдан ланг очириб қўйди. У доктор билан овқатланиб ўтирганида гоҳ'гоҳида шундай гап қистириб қўярди: «Кеча мен жамоамиз даврасида бўлувдим. Очи-ғини айтсам, инглиз қироличаси меъдамга тегиб кетди, шунинг учун Меҳробистон хонининг мужмаликасини сўраттирдим.

«Мужмалика дегани нима ўзи?—деб сўради доктор.— Мен бунақа лавозимларнинг фарқига боролмайман».

«Э, доктор, бунинг ҳеч ажабланадиган ери йўқ!— деб эътироз билдирди Бруно.— Менга маълум бўлишича, Оббовалат ҳам, Афтингнижинурсино ҳам бу шахсларни ҳеч тилга олишмаган.

«Яъни Гиппократ билан Абу Али Сино демоқчимисиз?»— деб сўради доктор.

«Мен қаекдан билай?— деди Бруно.— Сиз мен айтган лаво-зимларни қанчалик тушунсангиз, мен ҳам сиз тилга олган исм-ларга шунчалик тушунаман. Мужмалика дегани улуғ хоннинг тилида *малика* дегани бўлади. Ҳа, энди, гапимга ишонаверинп бунақанги дўндиқ қиз сизга ҳам екиб қолган бўларди — у билан бўлсангиз, бутун дори-дармонларингизниям, малҳамлару балғам ларингизниям унутиб юборган бўлардингиз».

ўрта асрларда Веке* цияда ва Генуяда давлат бошлиғи

маъносинн билдирган. *(Тарж.)*

[1] Т а н г р и н и н г ^ ў з и ч о ғ и банда маъноси» билдиради.

{лот.)— Бу ўринда мўмин

Бруно докторни яна хам кўпроқ васвасага солиш мақсадида,, баъзи-баъзида у билан шундай суҳбат қуриб турарди, мана, кун-лардан бир кун, сичқонлар билан мушуклар жангини деворда тас-вирлаетган Брунога вақт алламаҳал бўлгунча шам тутиб тургап доктор, ахири унга юрагидаги армонни очди, зеро, у Брунога шун-ча вақтдан буен меҳрибончилик кўрсатиб келар, бинобарин, Бру-нонинг ҳам энди ўзига содик, дуст бўлиб қолганига мутлақо ишон-ган эди. Ҳозир улар уйда елғиз эдилар, шунгд кўра, доктор бун-дай деб гап бошлади: «Азбаройи худо, Бруно, бутун дунеда мен учун сенчалик азиз биронта ҳам одам йўқ, мана шунинг учун ҳам сен хоҳиш билдирган ҳар қандай ишни мен жон-жон деб бажар-ган бўлардим! Агарда сен менга ҳатто Перетолага боришни бую->-санг, ўша еққаям борган бўлардим, албатта. Бинобарин, сенга юрагимни очиб, дуст сифатпда илтимос билан юзлансам, бундан ажабланма. Эсингда бўлса керак албатта, яқингинада сен менга хушчақчақ жамоангизнинг расм-таомили ҳақида сўзлаб берган эдинг, мен ҳам, кўр тутганиии, кар эшитганини қўймайди, деган-дек, ўша жамоага аъзо бўлпшни хоҳлаб қолдим. Бунинг учун мен-да шундай асосли сабаб борким, ўша жамоангнзга аъзо бўлиб кирган заҳотим бунга ўзинг иқрор бўласан. Мен шунақанги бир қулинг ўргилспн жоионани ҳузуримга чақириб олайки, сел буна-қасини ҳеч қачон кўрма.гансан,— уни мен ўтган йнли Какавин-чильида кўриб бир қарашдаеқ ошиқ бўлиб қолган эдим; борди-ю, бу ишни эплан олмасам, унда, майли, менинг устпмдап кулиб, мазаҳ қнлеанг ҳам розпман. Исонинг жисми ҳаққи, онт ичиб ай-таман, мен билан чамбарчас бўлиши учун у қизга ўнта БОЛОНЕ>Я тангасини таклиф қилганднм, лекин у рад қилди. Мана шунинг учун ҳам сенга мурожаат қиляпман: агар мумкин бўлса, сизлар-нинг жамоангнзга кириш йулини менга ўргатиб қўй, сен фақзт кўмаклашиб, мени қўллаб юборсанг бўлгани, кеййн жамоа аъзо-лари билан ўзим тил топишиб, иноқлашиб ва дўстлашиб кетаман. Энг муҳими, мен хушсурат, довюрак, ўн гулимдан бир гулим очил-маган йигитман, яна бунинг устига, тиббиет докториман,— у ерда, сизларнннг даврангизда докторлар бўлмаса керак,— бундан таш-қари, мен жуда куп антиқа нарсаларни, анча-мунча чиройли қў-шиқларни биламан. Ҳозир сенга бнттасини айтиб бераман». Шу ерга келганда у бирдан ашулани'бошлаб юборди.

Бруно кулиб юбормаслик учун зўрға ўзини тутди. «Хўш, қа-лай?»—деб сўради доктор қўшиқни айтиб бўлиб.

«Виждонан айтаман: сизнинг овозингиз олдида най навоси ип эша олмайди, бенихоя зўр нафосат билан бўкираркансиз»,— деб жавоб қилди Бруно.

«Агар ўз қулоғинг билан эшитмаганингда, ҳеч кимнинг гаппга ишонмаган бўлармидинг»,— деди доктор.

«Турган гап!»— деб таъкидлади Бруно.

«Мен жуда кўп қўшиқни биламан, лекин уларни бошқа сафар, вақт топиб айтиб берарман,— деди доктор.— Мана, мен шунақа-ман! Отам шаҳардан ташқарида яшаган бўлса ҳам номдор одам бўлган, онам эса, Валенкьо уруғидан бўлган. Узингга аенки, фло-ренциялик табибларнинг биронтасида ҳам мендагичалик ан<ойиб китоблар ва чиройли кийнм-кечак йўқ. Менинг баъзи либосларим, агар синчиклаб ҳисоблаб чиқилса, бундан ўн йилча муқаддам,— сенга елғон — худога чин,— тахминан юз лира турарди чақа пул билан. Шунинг учун ўтиниб сўрайман сендан: худо ҳаққи, мени ўша жамоангиз даврасига олиб кир, кейин мен сени даволайди-ган бўлсам, бир чақа ҳам олмайман — кўнглингга сиққанча ка-сал бўлавер».

БруНо докторнинг бу гапини эшитиб, унинг ғирт аҳмоқлигига яна бир марта ишонч ҳосил қилдн. «Шамни мана бу еққа тутиб туринг, доктор,— деди у.— Бирпас сабр қиласиз энди: мзнави Сичқонларнинг думини чизишим қолди, кейин сиз билан бафуржа гаплашамиз».

Мана, сичқоилар!Шнг думлари ҳам тайер бўлди, шунда Бруно докторнинг илтимосидан жудаям боши қотиб қолгандай кўрсата бошлади ўзини. «Азизим доктор!—деди у.— Биламан, сиз менинг валинеъматимсиз, лекин сиз мендан шундай нарсани сўраяпсизки, э.^тимол ғирт донишманд одам бўлганингиз учун сизнинг кўзин-гизга у арзимас ишдай туюлаетгандир, илло. сизнинг бу ҳожа-тингизни чиқаришга мен ожиздирман. Агарда менда зиғирдеккина имкон бўлганда ҳам фақат сиз учун бу илтимосингизни бажо ай-лаган бўлардим, чунки мен сизни жуда яхши кўриб қолдим, бунинг устига, сиз гапни шунақанги дўндириб гапирасизки, ноғо-рангизга ҳар қандай одам ҳам ўйнай олади. Мен сиз билан қанча кўп мулоқотда бўлсам, донишмандлигингиздан шунча кўп ҳай-ратга келяпман. Ундан кейин, ўша дилбар қизга ошиқ бўлиб қолганингизнинг ўзиеқ сизга кўмаклашишим лозимлигини даъват этади. Аммо ҳамма бало шундаки, сиз бекорга мендан умидвор бўляпсиз — бу ишда мен сизга ҳеч қандай ердам бера олмайман. Аммо-лекин, агар сиз бу гапни сир тутишга ҳаққусури рост ваъда берсангиз, мен сизга энг тўғри йўлни кўрсатаман. Аминманки, сиз муродингизга етасиз, инчунин, менга аввал айтганингиздек, шундай ажойиб китобларингиз ва ҳоказоларингиз бор экан, ал-б*атта,ниятингизга етасиз».

«Гапиравер, қўрқма,— деди доктор.— Сен, ҳали мени унча ях-ши билмайдиганга ўхшайсан, менинг сир сақлашга қанчалик қо-дир эканлигимга ҳали шоҳид бўлганингча йўқ. Саличетолик мессер Гаспарруоло Форлимпопода судьялик лавозимида бўлганида, деярли ҳамма иш юзасидан менга ахборот бериб турарди,— у мени энг ишончли одам деб ҳисобларди. Гапимга ишонишинг учун ми-сол келтирайми? У Бергаминога уйланмоқчи бўлганини бири;!чи менга айтган эди. Энди ишондингми?»

«Маъқул!—деди Бруно.— Баски, сизга шундай зот ишонган экан, унда мен ҳам ишонаман. Мен сизга мана бундан йўлни кўр-сатмоқчиман: жамоамиз сафида раис ва унинг қўл остида иккита маслаҳатчи бор; улар ҳар ярим йилда алмашиб турадилар, мана, келаелтан ойнинг бошида Буффальмакко албатта раис бўлади, мен бўлсам — маслаҳатчи бўламан — бу ҳал қилиб қўйилган. Раис хоҳлаган одамини жамиятга аъзоликка олиш еинки олишга

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

З'З"
Декамср
оа

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ажбур. қилиш ҳуқуқига эга,— мана шунинг учун ■ ҳам енинг фикримча, сиз Буффальмакко билан яқинроқ ипшсангиз ва унинг илтифотига сазовор бўлсангиз емон бўлмасди. У шунақа одамки, сизнинг ичингиз ғиж-ғиж ақл эканлигини сезиши билан ўша заҳоти сизни яхши кўриб қолади. Сиз ўзингизнинг доно мулоҳазаларингиз ва антиқа буюмларингиз билан уни ўзингизга оғди-риб олганингизни пайқаганингиздан кейин, бемалол илтимое қи-лишга ўтаверинг, у рад эта олмайди. Мен гаплашиб қўйдим — у сиз тўғрингизда жуда яхши фикрда. Сиз ўргатганимдай иш тута-веринг, мен ҳам ўз томонимдан, унга таъсиримни ўтказавераман.

«Маслаҳатинг менга ниҳоятда маъқул тушди,— деди доктор. Агар Буффальмакко чинданам доно одамларни хуш кўрса, мана, мен билан суҳбатлашсин — агар битта суҳбатимдан кейин орқам-дан эргашиб юрмаса мен кафил: ақлим шунчалик кўпки, уни бутун бир шаҳар аҳлига улашиб берсам ҳам етади, лекин шунда ҳам одамлар орасида энг доноси ўзим бўлиб қолаверaман».

Бруно ўзининг доктор билан қурган суҳбати ҳақпда Буффаль-маккога муфассал сўзлаб берди, Буффальмакко ҳам бу ҳолдан ниҳоятда ҳурсанд бўлиб кетпб, бу доктор Овсарийнинг орзусини қачон рўебга чиқарарканман, деб кўпдан кутилган ўша пайтни сабрсизлик билан куй бошлади. Докторнинг бўлса, қачон қароқ-чиликни бошларкинман, деб ҳеч сабри чидамасди, шунга кўра, у ишни пайсалга солиб ўтирмай, бир зумда Буффальмакко билан осонгина танишиб олди. У Буффальмаккони, унга қўшиб Брунони ҳам кундузиям, кечқурунам бурнидан чиққунча тўйдириб меҳмон қилар, улар ҳам ўз навбатида ўткир шароблару семиз хўрозлар ва яна бошқа мазали таомлар туфайли докторнинг таклифини к-у-тиб ўтирмай, уникнда «кунда-шунда» эдилар,— хулласи калом, йигитлар, докторнинг уйида мириқиб вақтичоғлик қилардилар, лекин улар докторни, уйингизга бунча кўп келишимизга бирдан-бир еабаб, сизни хурсанд қилиш, холос, деб ишонтирардилар.

Ниҳоят, доктор, Бруно берган маслаҳатга амал қиладиган вақт келди, деб ўйлаб, Буффальмаккога ўз илтимоси билан юз-ланди. Буффальмакко буни эшитиб, ўзини аччиқлангандай қилиб кўрсатди ва Брунога епишиб кетди. «Вой ғаддор-е!— деб қичқир-ди у.— Пазиньяно жомесидаги тангри — падар ҳаққи, . онт ича-манки, башарангни бежаб қўйишдан зўрға тийиб турибман ўзим-ни. Бу гапларни докторга сендан бошқа ким айтиши мумкин?»

Доктор Брунони муҳофаза қиламан деб, роса ҳаракат қилди, бу гапни мутлақо бошқа ердан эшитгани ҳақида онт ичди, худо урсин, деди, хуллас, гапни шундай усталик билан ил.иб кетдики, ахири Буффальмаккони ҳовуридан туширди.

«Қимматли доктор, Болоньяда таҳсил кўрганингиз ва у ерда: тилни тийган бой бўл'ади, деган илмга амал қилишни ўрганга-нингиз энди кўриниб турипти,— деди Буффальмакко.— Бу ҳали ҳаммаси эмас: сиз таҳсил кўриб юрган пайтингизда муваффақият-ларингиз, чамасн, фақирона бўлган бўлса керагу, илло, қулоқла-рингиз агар янглишмасам, доим том битган бўлса керак. Бруно сизнингтиббиет била шуғулланганингиз ҳақида айтган эди мен-

лекин назаримДа, сиз у ерда одамларни ўзингизга ром лиш санъатини ўрганган бўлишингиз керак: ўзингизнинг л-закова-тингиз ва гапириш услубингиз шарофати билан сиз уни бошқа ҳамма одамлардан яхшироқ эплаяпсиз».

Шу чоғ табиб Буффальмакконинг сўзини бўлиб, Брунога муро-жаат қилди: «Ақлли одамларнинг садағаси кетсанг арзийди, улар билан суҳбат қуриш, мулоқотда бўлишнинг ўзи бир роҳат! Менинг фаросатим хусусиятини ҳали ҳеч ким мана бу муҳтарам зотчалик тез англаган эмас! Мана, сен, масалан, менинг қадримга етганинг йўқ эди! Буффалмакко донишманд одамларни яхши кўради, деб айтганингда, мен сенга нима деб жавоб қилган эдим, шуни гапи-риб бер, ҳеч бўлмаса. Зўр гап айтувдим-а?»

«Унақаси бўлган эмас»,— деб жавоб қилди Бруно.

Шундан кейин доктор яна Буффальмаккога юзланиб, гапира кетди: «Агар сен мени, Болоньяда кўрганингда, яна ҳам бошқача гапирган бўлардинг. У ерда, каттадан кичиккача, доктордан энг жинқарча талабагача, ҳамма мени бошига қўйиб юрарди — мен одамларни ўз нутқларим ва ўткир зеҳним билан шунчалик ўзимга қаратиб олган эдим. Ҳали бу ҳаммаси эмас: Болоньяда мен айт-ган ҳар битта гапдан ичаклари узилгунча кулишарди — мана шу-нақа яхши кўришарди мени у ерда. Мен у ердан жўнаб кетмоқчи бўлганимда зса, ҳамма ҳўнграб йиғлаб, кетманг, деб елворганди менга. Ҳатто шунгача бориб етувдики, тиббиет бўйича лекциялар-нинг жамини менга берадиган бўлишувди, лекин мен қолишга ро-зи бўлмадим: бу ерда, сизларнинг шаҳрингизда мени меросхўрлик ҳуқуқи кутаетган

эди ва дарҳақиқат: аждодимдан мерос қолган жуда кат бойликка эга бўлдим бу ерга келиб».

Шу чоғ Бруно Буффальмаккога юзланиб деди: «Хўш, ним деган эдим? Сен бўлсанг ншонмовдинг! Инжил ҳаққи, он ичаманки, шаҳримизда эшак сийдигига бул зотчалик яхши тушунадиган биронта ҳам табиб йўқ. Э, нимасини айтасан: ҳатто Париж дарво-засигача сўраб-суриштириб борганингда ҳам турган гапки, бунга тенг келадиганини топа олмайсан. Ахир шундай зотнинг илтимо-сини ерда қолдириб бўларканми?»

«Бруно тўғри айтяпти,— деди табиб,— лекин мени бу ерда ту-шунишмаяпти — зеро, сизлар бу ерда жаҳолат ботқоғига ботиб қолгансизлар, о қани эди, менинг олимлар даврасида қанчалик ҳурматга лойиқлигимни кўрсангиз!»

«Гапингиз тўғри, доктор,— деди Буффальмакко,— сизнинг шунақа билимдон эканлигингизга сира ҳам шубҳа қилмаган эдим. Гап бундай, агар ақл бовар қилмайдиган тилда гапирадиган бўл-сак,— зеро, сиздек донишманд билан фақат шундай тилда суқ-батлашмоқ лозимдир,— шу нарсани изҳор этишни ўзимга эп кўраманки, сизни ўз жамиятимиз даврасига албатта олиб кира-жакман».

Буффальмакко шундай ваъда қилганидан кейин, табиб, икко-вининг ҳам соясига кўрпача соладиган бўлиб қолди, дўстлар эса, уни майна қилишар, миясига ҳар хил бемаъни нарсаларни қуйи-шар ва унн Пажасия графинясига. яънн ҳар битта хонадоннинг

орқа эщигида толиладиган энг муаттар хдлқатга уйлантириб қў-
й» I ищарди.

Табиб, ўшал графиня ким, дсб сўради. «Вой, аммамнинг бузо-ғи-е!— деб юборди Буффальмакко.— Бу хоним энг юксак марта-бали киборлардан бўлади, қарийб бутун одамзод, унга тобедир, ҳаттоки миноритлар ҳам у ташриф буюрганида қайроқларини шлқиллатиб, эҳтиром билан қабул қ'иладилар.

Шуни ҳам айтиш Ксракки, у шаҳар кезган чоғда унинг келаетганини қулоқ ҳам, димоғ ҳам сезади, лекин у аксар пайтда ичкарида қамалиб ўтира-ди. Дарвоқе, у яқингинада кечаси уйинглз рлдидан ўтиб кстди — у чўмилиб покланиш учун ва айни пайтда тоза ҳаводан тўйиб иа-фас олиш учун Арнога борган эди, аммо унинг доимий истиқомат киладпгап ери — Бадраф шаҳридир. Аскарлар уни назорат қилиб ниб юрадилар ва ҳзммалари ул муҳтарама хоним ҳурмати учун супурги билан белкура-к тасвирини тақиб юрадилар. Графи-нянинг муқаррабларини ҳамма ерда учратиш мумкин, чунончи —-Қумалоқиеии, дон Гўнг, Ҳожатилло, Буруқситтие ва бошқалар; буларнинг ҳаммаси сизнинг танишларингиз, лекин сиз уларнинг номларини унутиб қўйганга ўхшайсиз. Сиз ўша какавинчнльцлик уз маҳбубангиздан воз ксчишингизга тўғри келади, зеро, биз сизий мазкур маълума хонимнинг оғушига ташламоқчимизким, бу истак-орзумизда янглишмасак керак, деб ўйлаймиз».

Болоньяда туғилйб-ўсган ва бу иборалардаги бироита ҳам |1аънога тушунмаган табиб, ўша хоним менга жуда мос тушаркан, деб баен қилди, мана шу майнабозчиликдан кейин хиел вақт ўтар-ўтмас, суратқашлар, унга жамоамизга аъзо этиб қабул қилиндин-гнз, деб хабар қилишди унга. Тунги маърака олдидан доктор улар-ни яхшчлаб меҳмои қилди, овқатланиб бўлишгач эса, жамоа. ҳузурига қандай либосда бориши кераклигини сўради улардан. Буффалмакко ҳам унга жавобан бундай деди: «Биласизми, доктор, бу ишда сиздан фндокорона мардлик талаб қилинади; борди-ю, сиз фндокорона мардлик кўрсата олмасангиз, йўлингизда даф кнлиб бўлмайдиган ғоялар пайдо бўлади. натижада, бизга ниҳо,-*ца* катта зиен етказасиз, лекин фндокорона мардлик сиз.учу^ нимада керак — буни биз ҳозир тушунтириб берамиз. Бутун тун-да, одамлар энди уйқуга кетган пайтда Санта Мария Новелла жомсси орқасига ўтиб, яқинда тикланган энг баланд сағана ус-тига чиқиб турасиз, лекин энг яхши кийимларингизни кийиб бо« ринг; чунки сиз жамоа ҳузурида бугун биринчи марта бўласиз, дсмак, албатта ясаниб бориш керак, бундан ташқари (биз у ерда охирги марта бўлганимизда эшитган эдик), бундан ташқари, бал, маълум бўлдики, сиз аслзодалар насабидан экансиз, шунга кўр^ графиня, сизга шўнғитилган рицарь унвонини инъом этмоқчи, бу» зиинг устига, шўнғитиш графинянинг ҳисобига бўлади. Хуллас, щў қақбара тепасида бизнинг элчимизни кутасиз. Сизга ҳамма нарс| аен бўлсин учун шу нарсаларни айтиб қўйишни лозим деб била--* ман:'сизни олиб кетгани ўртача катталикдаги бир шохдор қора махлуқ келади ва рўпарангизда, сайҳон ерда сизни қўрқ^итиш мақсадида пишқириб дик-дик сакрай

бошлайди; аммо у сизниф?

ўрқмаетганингизга ишонса, оҳиста юриб, олдингизга яқин кела
, ш :из ҳеч нарсадан қўрқмай, мақбарадан тушингу, худо-
й ҳам, авлиею анбиеларни ҳам тилга олмай, шу махлуқ устига
миниб олинг, жойлашиб ўтириб олганингиздан кейин эса, қўлла-
рингизни кўксингизга чалиштириб олингу махлуққа бошқа ҳеч
қўл теккиза кўрманг. Щунда у одимлаб юриб кетади-да, сизий
бизнинг ҳузуримизга олиб боради. Лекин огоҳлантириб қўяй:
агар
худога еки авлиею анбнеларга сиғингудек бўлсангиз, е қўрқиб
кетсангиз, махлуқ сизни устидан итқитиб, унчалик хушбўй бу
ган ерга ташлаб юбориши мумкин, шунинг учун агар ўзингизга
ишонмасангиз, яхшиси борманг, бўлмаса ўзингизнинг ҳам
кайфи-
ятингиз бузилади, бизга ҳам бу қилмишингиздан кўп зиен
етади».

«Йўқ, сизлар ҳали мени билмайсизлар!—дсб эътироз билдир-ди табиб.— Менинг қўлнмга қўлпайпоқ, эгнимга этаги узун жома кийиб юрганимга қараманглар. Болоньяда биз йигитлар тўда-тўда бўлиб қизлар олдига борганимизда кўрсатган ҳунарларимии кўр-ганингиздами, ҳайратдан оғизларингнз ланг очилиб қоларди. Бир кун кечаси — азбаройи худо, рост айтяпман!— қизлардан биттаси тихирлик қилиб, биз билан боришни истамади, ўзини кўрсанглар, чалпакка ўраб ташласанг, ит боқмайди, бўйиям бир қаричгина, шунда мен аввалига уни роса пўстагини қоқдим, кейин қўлимга кўтариб олдим-да, камондан отилган ўқ қанча масофага бориб тушса, шунча ерга кўтариб бордим,— кейин, у еғига ўзи юриб ке-таверди. Яна бир марта, ҳали-ҳали эсимда *Aue Mana$an*[1] дав кейин миноритлар қабристони енидан ўтганман, енимда бўлса, битта хизматкоримдан бошқа ҳеч ким йўқ эди, ўша куни қабрис-тонга бир аелни дафн қилишган эди, лекин мен ўшанда зиғирча ҳам қўрқмагандим. Шунинг учун мендан кўнглингиз тўқ бўлсин: мен жуда довюрак, азамат йигитман. Сизларга яна бир нарсани айтиб қўймоқчиман: мўътабар жамоа ҳузурида бўлиш учун мен алвонранг маптиямни кияман, уни менга доктор бўлганимда кий-диришган эди. Тасаввур қиляпман, жамоа аъзолари мени мантия кийиб борганимни кўриб, жуда ҳайратга келса керак! Ҳаш-паш дегунча, мени раислик лавозимига сайлаб қўйишлари турган гап. Ишқилиб, даврангизга кириб олсам марра меники, у еғи хамир-дан қил суғургандай юришиб кетади — мана кўрасизлар. Графй-няни қаранг-а: ҳали мени бир марта ҳам кургани йўқ-ку, ҳалитдан менга чўктнрилга-н рицарь унвонини инъом этмоқчи! Балки, ри-царлик менга тўғри келмас? Эплай олармикинман е йўқми, а? Ҳай, ўшанда кўрамиз — олдин жамоа даврасига кириб олай»,

«Гапда-ку, жуда мард кўринасиз,— деди Буффальмакко,— лекин яна бизга панд бериб қўйиб юрманг, тағин бирдан, худо кўр-сатмасин, бормай қўйсангиз е борсангиз ҳам, ҳеч топиб бўлмайдиган ерга беркиниб олсангиз-а. Ҳозир ҳаво совуқ, сизлар, жаноб табиблар, нозик халқ бўласизлар».

«Нима деяпсизлар, худо сақласин!— деди табиб.— Совуқ қота-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

иган анойи йўқ, мен совуқдян қўрқмаймлн. Баъзида заҳар анг қилиб, кечаларн туриб; қоласан, лекин шундаям қалта акмоним устидан онда-сонда бир пўстин киймасам, бошқа маҳал киймай-ман. Йўқ, мен албатта бораман».

Ниҳоят, икки дуст чиқиб кетди, тун кирди, шунда доктор, за-рур бир иш юзасидан бир ерга боришим керак, деган маънода хотинига озми-кўпми узрли бўлган бир баҳона айтиб, унга сездир-**масдан** кўчалик либосини кийди-да, вақт келганда қабристонга **йўл** олди. Ҳаво жуда совуқ эди, шунга қарамай, доктор мармар сараналардан бирининг устида ўша махлуқни кутиб, жунжикиб ўтираверди. Энди гапни Буффальмаккодан эшитинг; бу баланд бўйли, давангир йигит шундай бир ниқоб қидириб топдики, уни бир аамонлар оммавий сайил пайтида тақиб чиқишарди,— лекин ҳозир унақа сайиллар барҳам бериб кетган,— пўстин топиб, унинг қора астарини ағдариб кийиб олди-да, худди қўйиб қўйган-дай, айиқ полвонга ўхшади-қолди, лекин унинг ниқоби шохдор бўлиб, унда иблиснинг башараси тасвирланган эди. У мана шундай қиефада Санта Мария Новелла жомеси томон, янги майдонга йўл олди,— бу майнабозчиликнинг нима билан тугашини кўрищ-га қизиққан Бруно ҳам ўртоғининг орқасидан эргашиб борди. Мана, Буф'фальмакко қабристонда докторни кўриб, сакрай, ир-ришлай, пишқира, ўкира бошладики — нақ қутурган ҳайвоннинг узи бўлди-қўйди! Доктор уни кўрди-ю, қўрққанидан тепа сочи тикка турди, бутун вужуди дағ-дағ титрай бошлади — шуни эъти-роф этиш керакки, у хотин кишидан ҳам бешбаттар юраксиз эди. Энди у келганига минг пушаймон була бошлади, лекин энди бўлар иш бўлган эди, шунинг учун чидашдан ўзга иложи йўқ эди, ундан кейин анави икки сураткаш оғиз кўпиртириб тасвирлаб берган мўъжизаларни куриш иштиеқи унда шу қадар кучли эдики, бора-бора бир амаллаб ўзини тутиб олди. Бу орада, Буффальмакко, боя айтганимдай, докториинг олдида бир оз қутуриб ирғишлаган-дан сўнг, энди ўзини ювош бўлиб қолганда-й кўрсатди ва доктор чиқиб ўтирган сағананинг олдига келиб, худди қоққан қозиқдай қимир этмай. туриб қолди. Доктор қўрққанидан дағ-дағ титрарди; у сағана устидан тушишиниям е шу ерда ўтираверишниям бил-маеди. Ниҳоят, у, агар бу махлуқнинг устига минмасам, менга ҳамла қилиб ўтирмасин яна, деб қўрқиб, қўрқувни қўрқув билан енгди-да, сағана устидан тушди ва: «Е парвардигор ўзинг раҳм қил»,— деб ничирлаб, махлуқнинг белига миниб, жойлашиб ўти-риб олди. У ҳамон қалтироғнни боса олмай, тайинлаганларидай, қўлларииии кўксига чалиштириб олди, шундан кейин, Буффальмакко тўрт оеқлаб Санта Мария делла Скала томон оҳиста юриб кетди-да, ахири бориб, Риполь аеллар монастирига яқин ерда тўх-тади. Шу ерда хандақлар бўлиб, ерли деҳқонлар даласини ўғит-лаш мақсадида Нажасия герцогинясини шу хандақларга тўкардилар. Буффальмакко шундай хандақлардан бирининг лаб-гинасига бориб тўхтади ва пайт пойлаб туриб, қўлини табибнинг оеғи тагига олиб бордн-да, уни чалиб,

елкасидан хандаққа боши билан шўнғитиб юборди, кейин яна ўкириб, дик-днк сакраб, хан[1]-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

қ боитида зир югура бошлади, ундан кейин, Санта Мария ла Скала енидан ўтиб, Оньнссанти ўтлоғи сари йўл олди ва ша ерда Бруиога тўқнаш келди— Бруно кулиб юборишдан ўрқиб, ўтлоқ томон югуриб кетди. Улар иккови, булғанган докторнинг нима иш қилишинн узоқдан туриб кузата бошладилар. Бундай жирканч ерга тушиб қолган жаноб доктор эса, ўзини ўнглаб, у ердан бир амаллаб чиқиб олишга ҳаракат қилар, лекин яна сирпаниб йиқи-либ тушарди. У бошидан то оеғигача булғаниб, оғиз-бурни не балоларга тўлиб, силласи қуриган ва қилмишига минг пушаймон еган ҳолда ахири хандақдан бир амаллаб чиқиб олди, лекин мўй-на қалпоғи ўша ерда қолиб кетди. У қўллари билан имкони бори-ча артинди, кейин мутлақо саранг ҳолда уйи томон тентираб кетди ва етиб боргач, то эшикни очишгунча сабри чидамай, гур-еиллатавериб, унинг турмини бузаезди.

У ҳамма еққа бадбўй ҳид таратиб, энди уйига кирган, эндигина унинг орқасидан эшикни занжирлашган ҳам эдики, Бруно билан Буффальмакко унинг уйи олдига пусиб келишди — докторни унинг хотини қандай қарши олишини жудаям эшитгилари келган эди. Улар қулоқларини динг қилишиб, ичкаридан чиқаетган шов-қинга қулоқ солишди: докторнинг хотини йўқ ердаги сўзлар билан эрини чунонам қарғаетган эдики, ҳали шу чоққача бironта ҳам аблаҳни бунчалик ҳақорат қилишмаган бўлса керак. «Қай гўрдан бунақа бежаниб келдинг?— деб шанғилларди хотини.— Битта-яримта ғарникига борган бўлсанг керак-да, алвонранг мантиянгни кийиб бориб керилмоқчи бўлгансан унга. Нима, мен камлик қил-япганмидим сенга? Мен, тасаддуқ, фақат сени эмас, бутун шаҳар-ни таъминлашга ҳам қурбим етади. Худое. худовандо, сени ўша ботган ерингга чўктириб юборишсин эди, ажаб қилишибди, сени нажасга ботириб! Ҳали бу кишим — ҳурматли доктормишлар! Э, садқайи доктор кет! Уйида хотини турса-ю, кечалари бегона хо-тинларникига йўрға чиқарса-я!» Хотин то ярим кечагача жағи тинмай эрини шунақа ва шу қабилдаги ҳақорат сўзлар билан қу-лоқмиясини еб юборди, бу пайтда хизматкорлар докторни ювинти-

рардилар.

Эртаси куни эрталаб, Бруно билан Буффальмакко, гўе кал-такдан моматалоқ бўлгандай қилиб кўрсатиш учун, аъзойи ба-данларига кўк ранг суркаб, табибнинг олдига бордилар — у ўрни-дан турган эди. Киришди-ю, димоғлари бутун уйни бадбўй ҳид тутиб кетганини сезди,— хизматкорлар уйни ҳали буткул тозалаб бўлмаган эдилар, шунинг учун хоналардан сассиқ ҳид анқиб ту-рарди. Табиб, икки дўстининг келганини эшитиб, пешвоз чиқди ва уларга хайрли эрта тилади. Бруно билан Буффальмакко, олдин-дан ўзаро келишиб олишгани бўйича, табибга жаҳл билан жавоб қилдилар: «Лекин биз сизга хайрли эрта тиламаймиз — аксинча: худодан сўраймизки, у сизнинг бошингизга бисотидаги бутун ба-лою офатларини еғдирсин, илое, сизни ҳозир ер юзида ҳает бўлган бар.ча ғаддор ва хоинлар орасида энг мараз ва энг хиенаткори сифатида жазога мустаҳиқ қилсин, зеро, биз сизни иззат-икромга ва ҳузур-ҳаловатга' мушарраф қиламиз, деб

роса ўлиб-тирилган

&Ш

дяк-, оқибатда бўлса, касофатингизга қолиб, итдек ўлиб тиши-мизга сал қолди. Бизки бугун тунда лақиллатганингиз нун шуна-қанги дўппослашиб пўстагимизни қоқишдики, шунақа калтакни етан эшак, ҳаттоки бундан камроқ калтак еган тақдирда ҳам ог-рикдан қочиб Римгача шаталоқ отиб югурган бўларди, бу ҳам баҳарнав-а, ҳали сизни аъзо қилиб олиб кирмоқчи бўлганимиз жамоа сафидан ўзимиз ҳам қувилиш хавфи остида қолдик. Гапи-мизга ишонмасангиз — ўзингиз бир кўринг не кўйга тушганимиз-ни». Шундай дея улар эрталабки ғира-шира кийимларининг туг-маларини ечиб, кўкка бўялган баданларини бир зумгагина кўрсатиб, яна беркитиб олдилар.

Табиб ўзида айб йўқлигини исботлашга киришиб, ўз бошига тушган оғир мусибатни, уни қанақа ерга ташлаб юборилганини ҳикоя қила бошлади, лекин Буффальмакко унга бундай деди; «Менга қолса, у сизни куприк устидан Арнога улоқтирсин эди. Не-га худони, авлиеларии тилга олдингиз? Ахир, тилга олманг, деб огоҳлантирган эмасмидик?»

«Йўғ-е, худо ҳаққи, тилга олганим йўқ»,— деб эътироз бил-дирди табиб.

«Ие, нега тилга олмаган акансиз?— деб қичқириб юборди Буффальмакко.— Шунақанги тилга олдингизки! Юборган элчимиз, худди терак баргидек қалтираганингизни, ўзингизни қаерда экан-лигингизни тасаввур қила олмаганингизни бизга гапириб берди. Қойил, бопладингиз бизни,— ҳеч ким журъат эта олмасди бизга шундай қилишга,— энди шошмай туринг, шу қилмишингизга яраша, сизни бир сийпалаб қўймасакми».

Табиб энг нафис ибораларни ишлатиб, йигитлардан узр сўра-ди ва худо ҳаққи, мени шарманда қилманглар, деб елворди. У бутун шаҳарга шарманда бўлишдан қўрқиб, йигитларга аввал-гидан ҳам кўпроқ хушомад қила бошлади, меҳмонга чақириш ва ҳоказо яхшиликлар қилиш билан уларнинг кўнглини овлай бошлади. Мана шунақа, кимки, Болоньяда ақлини пешлаб, эсини йи-гиб олмаган бўлса, унга шу йўсинда ақл киритиб қўядилар.

10

Сицилиялик бир хоним, Палермога мол олиб келиб сотган бир савдогар-нинг бисотидаги ҳамма ақчасини гоятда усталик билан қўлга туширади? савдогар иккинчи марта Палермога келганида, аввалги сафаргидан ҳам кўпроқ мол олиб келдим, деб сицилиялик аелни ишонтиради ва ундан карзга пул олиб, эвазига сув билан лос қолдиради

Қиролича айтган ҳикоянинг кўпгина ерлари хонимларни қан-чалик кулдирганини тасаввур қилиш қийин эмас. Хонимлар хахо-лаб кулишганлигидан ҳаммаларининг ҳам кўзида камида ўн мартадан еш пайдо бўлган эди. Қироличанинг ҳикояси тугагач эса, энди навбат ўзиники эканлигини билган Дионео, бундай деб гап бошлади:

- Дилрабо хонимлар! Барчага аенки, юлдузни бенарвон ура» ган доғули одамни қанчалик усталик билан аҳмоқ нлинса. бундай дасиса шунчалик юксак қадрланади. Мана шунинг учун ҳам мен, гарчи бу мавзуда ўта қизиқарли воқеаларни ҳар битта-миз жуда кўп маротаба ҳикоя қилган бўлсак ҳам шунга қарам&Й, сизларнинг эътиборингизга яна бир ҳикояни ҳавола қилмоқчиман-ки, бу ҳикоя бу срда баен қилинган барча қиссалардан кўра к$п-роқ сизларга мақбул бўлиши керак, бунга бирдан-бир сабаб, мен ҳикоя қилмоқчн бўлганим — аҳмоқ қилинган ўша аелнинг ўзи бошқаларни бундан олдинги ҳикояларда аҳмоқ қилинган ба^ча эркагу аеллардан минг чандон ўтқизиб аҳмоқ қилишга қодир э"дк. Бандаргоҳи бўлган барча денгиз бўйи шаҳарларда, мол билан келган барча савдогарларнинг молларини кемадан туширилгани заҳоти, кўнерларда божхона деб ҳам юритилувчи омборга қўйиб қўйишни талаб қиладиган қоида мавжуд эди,— эҳтимолки, у ҳали ҳам бекор қилиимагандир; бундай омборлар шаҳарнинг еинки шаҳар ҳокимининг ихтиерида бўлган. Божхона ходимларп сав^о-гардан молни рўйхат бўйича қабул қилиб олишар (албатта, ҳар бир молнинг қиймати кўрсатилган бўларди), мол учун махсус хона ажратишар, сўнг ўша хонани қулфлаб, молнинг рўйхатини божхона китобига кўчирардиларки, бу хизматлари учун улар сав-догардан ҳақ олардилар, кейинроқ эса, қўйилган молнинг ҳамма-си учун, еки молнинг савдогар омбордан олиб чиқиб кетган қисми учун, ундан бож ҳам олардилар. Даллоллар аксарият пайтларда омборда етган молнинг сифати ва миқдори ҳақида, унинг эгаси кимлиги ҳақида мана шу божхона китобидан билиб олишиб, ке-йин улар, агар зарурат туғилса, шу мол эгалари билан алмашиш, сотиш, харид қилиб бошқага сотиш, шунингдек, молни ўтказиш-нинг бошқа усуллари тўғрисида музокара олиб борар эдилар. Бу таомил кўп шаҳарлар қатори Сицилиянинг Палермо шаҳрида ҳам мавжуд эдиким, мафтункор қиефали, аммо мутлақо емон хулқли аеллар у ерда кўп бўлишар эди, ҳали ҳам кўп учрашади; мана шу аелларнинг кимлигини билмаган мусофирлар, уларни энг аслзода ва энг номусли аеллар деб ўйлашиб, иззат-ҳурмат қилардилар. Ҳолбуки, бу аелларнинг шуғулланадиган бирдан-бир иши эркак-ларнинг наинки «соқолини олиш», балки териси билан шилиб олишдан иборат эди; улар мусофир савдогарни учратган заҳотла-ри бу савдогарнинг қанақа моллари борлигини ва қандай маблаг-га эга эканлигини аниқлаш учун ғизиллаганча божхонага бориб, у срдаги рўйхат китобини кўздан кечирардилар-да, шундан кейин, савдогар билан назокатли ва латофатли муомала қилиб, унга ширин сўзлар айтншар, авраб-савраб, севги домига тортишга ури-нишарди. Улар шу йўсинда жуда кўп савдогарларни тузоққа нлинтиришган ва улардан ба/ьзиларининг деярли бутун моли1».и ҳийла билан қўлга киритган, кўпчилик савдогарларни эса, бутун-лай хонавайрон қилган эдилар, савдогарлардан айримлари-ку, у с-рда ҳам молини, ҳам кемасини қолдириб, қисқаси — бутунлаи расвою радди бало бўлган эди: эркакларнинг соқолини олувчи бу хонимлар устарани мана шунақа усталик билан ишлатар эдилар.

Шундай қилиб, бундан бир неча вақт муқаддам, лақаби «Салабаэтто» бўлган Никколо да Чиньяно исмли ҳамшаҳаримиз, яъни флоренциялик бир еш йигит ўз соҳибининг фармойишига кўра, Салерно ярмаркасида ўтмай қолган олтин пул билан тах-минан беш юз флорин турадиган жун матони Палермога олиб келди. Йигит молни сотишга унча ошиқмади; у божхона ходим-ларига зарурий ҳақни тўлаб, молларини сақлаб қўйиш учун ом-борга топширди-да, ўзи шаҳарни сайр қилгани чиқиб кетди. У оқ сариқдан келган, қадди-қомати келишган, куркам йигит эдики, ўзини донна Янкофьоре деб юритувчи соқол олувчи аеллардаи бири, бу йигитнинг молиявий ишларидан бир қадар хабардор бў-либ олганлигидан, энди унга кўз сузиб, ноз-карашма қила бошлади. Йигит хам аелнинг нозларини пайқади ва шундоқ кибор хо-нимнинг эътиборини ўзимга қаратибман-ку, деб ўйлаб, бунга узининг сержозиба қиефасини сабаб қилиб қўйди ва бу ўринда ниҳоятда усталик билан иш куриш керак, деган қарорга келди. У ҳеч кимга ҳеч нима деб оғиз очмай, ул хонимнинг уйи олдидан тез-тез ўтиб турадиган бўлди. Янкофьоре бунинг маъносига дар-ров тушунди; у бир неча кун муттасил ўзининг оташ нигоҳлари билан йигитнинг ишқий ҳирсида учқун чақнатиб, уни аланга ол-дира бошлади ва ўзи ҳам йигитнинг ишқида ўт бўлиб енаетган-лигини кўз қарашлари билан тушунтирди, ана ундан кейин у савдогар йигит олдига қўшмачилик санъатида тенги йўқ бир аел-ни юборди. Қўшмачи хотин хоним ҳақида дунеиинг.. гапили айтиб ташлади; унинг айтишича, йигитнинг' хушчеҳралиги ва хушби-чимлиги бекасининг бошини шунчалик айлантириб қўйганмишки, у кечаси ҳам, кундузи ҳам тинчини йўқотиб, шу йигит кўйида оҳ-нола чекармиш, бинобарин, бекаси шу йигит билан дийдор кўри-шиш иштиеқида еняпганмиш ва у билан кўнгли тилаган пайтда ҳамномда хуфиена учрашишга ҳам тайермиш; қўшмачи булар-нинг ҳаммасини йиғлаб-йиғлаб гапириб, Салабаэттони гапига ишонтира бошлади. Шундан кейин аел ҳаменидан бир узук олди, уни бекасидан совға деб тушунтириб, йигитга тутқазди. Салаба-эттонинг оғзи қулоғида эди. У узукни олиб, кўзига суртди, ўпди ва бармоғига тақди, муҳтарама аелга эса, донна Янкофьорени ўзи ҳам ортиқ даражада севишини ва ул хоним қаерга ва қачон ча-қирмасин, қанот боғлаб боражагини айтди.

Элчи аел унинг бу жавобини бекасига етказди, шундан кейин эртага кундузи ибодатдан кейин хонимни қайси ҳаммомда кутиш ҳақида Салабаэттога шу заҳотиеқ хабар қилинди. Салабаэтто танишларидан ҳеч кимга бу ҳақда оғиз очмай, тайин қилинган соатда, ўша белгиланган ерга шошқалоқлик билан етиб борди, боргач, бу ҳаммомнинг олдиндан хоним томонидан ижарага олин-ганлигини билди. Орадан бир оз вақт ўтгач, ҳар турли буюмларни кўтаришиб, икки чўри хотин келди; биттаси бошига аъло навли узун тўшак кўтариб олган, иккинчиси — турли-туман нарсала'рга тўлдирилган каттакон сават кўтарган эди. Тўшак ҳаммом орқа-сидаги хоналардан биридаги чорпоя устпга тўшалди, кейин чўри-лар тўшак устига ипак ҳошицли иккита ҳарир чойшаб, Кипр ма-

тосидан тикилган қордек оппоқ адел ездилар ва ғоятда нафис гуллар тикилган икки дона болиш қўйдплар. Шундан сўнг, улар. ечиниб, ҳаммомга кирдилар ва уни чиннидай қилиб ювиб, супуриб чиқдилар. Бир оздан кейин Янкофьоре кириб келди, унинг ҳам енида иккита чўри хотин бор эди. У Салабаэттони кўриб, у билан хурсанд кўришди; энтика-энтика нафас олиб, йигитни ўз қучоғига маҳкам босиб, юз-кўзларидан ўпди. «Умрим бино бўлиб, мени шу кўйга солган фақат сен бўлдинг,— деди Янкофьоре.— Юрагим
* алангайи оташ бўлиб еняпти, бунинг ҳаммаси фақат сен туфайли, о, менинг тосканалик маҳбубим!»

Кейин улар иккови Янкофьоренинг хоҳиши билан қип-яланғоч бўлиб ечинишди-да, ҳаммомга киришди; икки чўри хотин уларни кузатиб кирдн. Хоним Салабаэттога ҳеч кимнинг қўлини урдир-масдан ўзи уни мушк ва чиннигул совуни билан ҳа'фсала қилиб, чаққон-чаққон ювинтирди, кейин ўзини ҳам ювмнтириб, ишқалаб қўйишни-чўриларига буюрди. Улар чўмилиб бў^шгач, чўрилар иккита қордск оппоқ ҳарир чойшаб олиб келишди, улардан шун-дай ўткир атиргул ҳиди анқиб турардики, гўе ҳаммомдаги ҳамма нарсаларга шу муаттар ҳид ўтириб қолгандек эди. Чўрилардан бири чойшабга Салабаэттони, иккинчиси — Янкофьорени ўради-да, икковлари бу ошиқ-маъшуқларни опичлаб, олдиндан муҳай§ қилиб қўйилган тўшакка олиб бориб ўтказди. Йигит билан хонимнинг баданидаги тер қотгач, чўрилар чойшабларни алмаштирди-лар. Кейин саватдан гулоб, апельсин суви, ясмин суви солинган ғоятда антиқа кумуш идишчалар олишиб, уларни ошиқ-маъшуқ-ларга пуркашди, сўнг ширинликлар ва

қимматбаҳо шароблар солинган қутини очишиб, уларни меҳмон қилишди, ўзлари ҳам еб-ичишди. Салабаэтто ўзини гўё жаннатда деб ҳис қила бошлади; у Янкофьорени кўзи билан ея юборгудек бўлиб ўтирарди,-^ хоним чиндан ҳам беқиёс даражада гўзал эди,— шунинг учун то чўрилар бу хонадан чиқиб кетиб, хонимни ўз бағрига босгунгача
"бўлган ҳар бир дақиқа йигитга гўе бир асрдек туюла бошлаганди. Ниҳряг бека чўриларни хонадан чиқиб кетишга ундади, улар ҳаммомда шабчироқни еқиғлигича қолдириб чиқиб кетдилар, шунда Янкофьоре Салабаэттони қучоқлади, Салабаэтто эса уни бағрига босаркан, назарида, хоним бу йигитга бўлган муҳаббатидан унинг қўйпида эриб кетаетгандай туюлдики, Салабаэтто бениҳоя ҳу-зур-ҳаловат оғушига ғарқ бўлди ва улар бир-бирларига чирма-шиб, бу ерда анчагача қолиб кетдилар.

Ниҳоят, Янкофьоре, энди туриш керак, деган қарорга келиб, чўриларни чақирди, сўнг ўзи ҳам, Салабаэтто ҳам кийинишди, яна шароблардан ичиб, ширинликлардан еб дадил бўлиб олдилар, юзу қўлларини яна ўшал хушбўй сувлар билан ювдилар, шунда Янкофьоре. Салабаэтто билан хайрлаша туриб, шундай деди: «Агар бугун кечликни менинг уйимда қилиб, ўша ерда етиб қолсанг, мени жуда хурсанд қилган бўлардинг».

' Т о с к а н а -«- Италиянин.г бир вилояти; пойтахти Флоренция. *(Тарж.)*

Аелнинг ҳусн-жамолига ва сохта илтифотига шайдо бўлган Са-лабаэтто, мен бу хонимга жудаям еқиб қолибман, деб қатъий ишонган эди. «Хоним!—деди у.—Мен сизнинг ҳар қандай иста-гингизни бажо айлашдан ўзимни ғоятда бахтйер ҳисоблаган бў-лардим. Бугун кечқурун ҳам, бундан кейин хам мен фақат сиз ихтиер қилган нарсани ва сиз менга буюрган ишни бажарурман».

Янкофьоре уйига кела солиб, ўз етоқхонасига, ҳаминқадар, кўпроқ кийим-кечак ва турли-туман буюмларни ташиб киришни, ниҳоятда дабдабали дастурхон тузашни буюрди-да, Салабаэттони кута бошлади. Қоронғи тушганда йигит хонимникига равона бўл-ди, хоним уни қучоқ очиб кутиб олди, натижада улар аъло дара-жада тайерланган кечлик зиефатни зўр кўнгилхушлик билан ўт-каздилар. Зиефатдан сўнг йигит хонимнинг оромгоҳига кирганида алойнинг, тутаб турган қатроннинг ажиб бир атри димоғига кир-ди, ғоятда шинам қилиб солинган тўшакка ва деворларга осилган беҳисоб асл ли^осларга кўзи тушди. Буларнинг ҳаммаси бир бўлиб, шунингдек, ҳар биттаси алоҳида ҳолда, йигитнинг кўнглида, Янкофьоре аслзода ва бадавлат аел экан, деган қатъий ишонч уй-ғотди. Аелнинг турмуш тарзи ҳақида унинг қулоғига етиб келган мишмишлар бу манзарага тамомила зид эди, шунинг учун у ўша мишмиш гапларга сираям ишонгиси келмади; у, хоним битта-яримтани лақиллатган бўлса бордир, деб ишонарди-ю, аммо ўзи-нинг мана шу аел томонидан аҳмоқ қилинишини мутлақо кўз олдига келтира олмас эди. У аел билан бутун тунни лаззат суриб ўтказдики, унинг қалбидаги ишқ оташи бундан тобора кучлироқ аланга ола бошлади. Эрталаб Янкофьоре савдогар йигитнинг бе-лига ғоятда чиройли ва бежирим кумуш камар боғлади — камар-га ажойиб ҳамен осилган эди. «Жон Салабаэтто, мени унутма!— деди у.— Мен бутун вужудим билан сеникиман, кейин, сен бу ерда кўриб турган нарсалар ҳам, менинг измимда бўлган жамики нар-салар ҳам сенинг ихтиерингда». Салабаэттонинг кўнгли тоғдек кў-тарилиб, аелни бағрига босиб ўпди ва одат бўйича савдогарлар тўпланадиган ерга қараб йўл олди.

Бундан кейин ҳам у Янкофьореникида бир неча марта бўлди, бу ташрифлари пайтида бир чақа ҳам сарфламади-ю, аммо ҳар борган сарн аелнинг домига кўпроқ илина бошлади. Мана, у ни-ҳоят жун матолариии сотди, сотгандаям анча фойдасига сотди, Янкофьоре эса, ўша заҳоти бунинг дарагини эшитди, илло, савдогар йигитнинг ўзидан эмас, бошқалардан эшитди. Бир кун кечқурун Салабаэтто аелнинг ҳузурида меҳмонда эди, шунда хоним булбулигўе бўлиб, у билан чақчақлашиб ўтираркан, ҳадеб уни қучоқлаб, ундан бўсалар олар ва уни шу қадар оташ муҳаббат билан севаетгандай кўрсатардики, гўе шу муҳаббатдан ҳозир унинг қучоғида ўлиб қолаетгандек кўринарди. Бу сафар у Сала-баэттога бир жуфт чиройли кумуш қадаҳ совға қилиш ниятида эди, бироқ Салабаэтто бу совғани олмади, зеро, у шундоқ ҳам бу хонимдан бир-икки марта, йўқ деганда, олтин ҳисобида ўттиз флорин турадиган совға қабул қилган эди-ю, аммо хоним унда<(ҳатто икки пуллик ҳам совға олмаган эди. Шу зайлда хоним узи-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ни қўли очиқ, унга жону дили билан мафтун бўлган аел қилиб кўрсатиб, йигитнинг қалбида ишқ ўтнни ниҳоят даражада алан-галатиб юборди; лекин айни шу пайтда чўрилардан бири, бекаси-нинг олдиндан тайинлагани бўйича, уни эшикка чақирди, Янкофьоре хонадан чиқди ва бир оз муҳлатдан кейин икки кўзи жиққа еш, қайтиб кирди-да, чорпояга мук тушиб етиб, ўксиб-ўк--сиб йиғлай бошлади.

Салабаэтто бу ҳолдан ҳанг-манг бўлиб қолди: у Янкофьорени бағрига боеди ва ўзи ҳам йиғлаб юборди. «О, мениг қувончим, нима бўлди ахир.сизга дабдурустдан?—деди йигит.— Нега бунча қайғурмоқдасиз?»

Йигит қўярда-қўймай, ҳадеб суриштираверганидан кейин ниҳоят Янкофьоре тилга кирдй: «Оҳ, менинг суюкли султоним! Нима қилишимни билмай бошим гарант бўлиб қолди. Мен ҳозир Месси-надан[1] акамдан мактуб олдим: қандай қилиб бўлса ҳам, бисотим-даги ҳамма молларимни сотиб, гаровга қўйиб бўлса ҳам. унга шу бир ҳафта ичида минг олтин флорин юборишимни сўрабди, агар шу айтган пулини юбормасам, унинг боши кундага қўйиларкагс. Энди нима қилсам экан, ҳайронман. Шу қисқа вақт ичида шундай катта пулни қандай қилиб топаман? Ихтиеримда, ҳеч бўлмаса, икки ҳафтагина вақт бўлгандаям майли эди, бир ердан минг фло-риндан кўпроқ оласим бор эди, шуни олиб юбора қолардим е бўлмаса, ўз мулкларимиздан биронтасини сотардим, лекин бу қисқа вақт ичида ҳеч нимага улгуриб бўлмайди. Бундай мудҳиш хабарни олгандан кўра, ўлганим яхши эди». Янкофьоре ўзини

бо-шига оғир мусибат тушгандек қилиб кўрсатишда давом этиб, дув-дув кўз еш тўка бошлади.

Ишқ алангаси Салабаэттонинг эс-ҳушини деярли буткул олиб қўйган эди, шунга кўра у, хонимнинг кўз ешлари энг самимий кўз ешлар. айтган гаплари эса, кўз ешларидан ҳам ҳаққонийроқ деб ҳисоблаб, унга шундай деди: «Хоним! Менда минг флорин пул йўғу, аммо сизга икки ҳафтада қайтиб бериш шарти билан беш юз флорин пул бериб туришим мумкин. Буям сизнинг бахтингиз экан, куни кеча сотган эдим матоларимни, бир кун олдин бўлгандаям сизга сариқ чақа бера олмас эдим».

«Вой, ўлмасам!— деди Янкофьоре.—Ҳали сен шунча вақтдан бери пулсиз юрганмидинг? Нега мендан сўрай қолмадинг? Минг флорин-ку, мендаям топилмаеди-я, илло юз е икки юз флорин қарз бериб турган бўлардим. Энди менинг сендан қарз сўрашим ноқу-лай».

Бу сўзлар Салабаэттога айниқса қаттиқ таъсир этди. «Марҳа-мат, хоним, ҳеч тортинмасдан олаверинг!—деди у.— Агарда мен лулга муҳтож бўлганимда, албатта сиздан қарз сўраган бўлардим».

«Оҳ, азизим Салабаэтто!— деди Янкофьоре.— Баски, мен илти-мос қилмасимдан ўзинг шундай катта пулни қўлимга тутқазиб,

[1] Мессина — Сицмлия оролининг шимоли-шарқидаги шаҳар. *(Тарж.)*

Иенга яхшилик қиляпган экансан, мени жон-дилингдан чинаками-Га севишишта энди шаҳодат қилдим. Мен олдин ҳам бутун жону таним билан сеники эдим, энди бўлса,' инчунин. Акамнинг сен туфайли жон сақлаб қолганини ўла-ўлгунимча унутмайман. Худо шоҳид, мен бу пулларни кўнглим ғаш бўлиб оляпман — зеро, би-ламан, сен савдогар одамсан, савдогар аҳли пулсиз бир кун ҳам тура олмайди, лекин ўзга иложим йўқ, ундан кейин, пулингни муддатида қайтариб беришимга асло шубҳа қилмайман. Энди етмаган пулни топиш керак, борди-ю, бирон бошқа илож топил-майдиган бўлса, унда буюмларнмни гаровга қўяман-да, начора. Шу гапларни айтиб бўлиб, у юзини Салабаэттонинг юзига қўй-ганча юм-юм йиғлай бошлади- Салабаэтто унга таскин берди, бутун тун у билан бирга бўлиб, ўзини энг саховатли ошиқ эканлигини маҳбубасига исботлашга ҳаракат қилди: яна гап очилишини кутиб ўтирмай, хонимга роппа-роса беш юз флоринни олиб келиб тут-қазди. Янкофьоре эса, бу пулни ич-ичидан кулиб, аммо кўзида еш билан қабул қилди, Салабаэтто бўлса, бу пулни хонимнинг чин сўзига ишониб тутқизган эди.

Янкофьоре пулни қўлига туширганидан кейин, мутлақо бош-қача оҳанг чиқариб қолди: илгари Салабаэтто учун унинг эшиги ҳамма вақт очиқ бўлган бўлса, энди деярли ҳар сафар, уни уйига киритмаслнк учун бирон баҳона топилиб турарди; қаекда қолди аввалги меҳмондўстлик, меҳрибонлик, шод-хуррамлик! Қарзни қайтарадиган муддат келганда эса, Салабаэтто берган пулининг бир чақаспни ҳам қайтиб ололмади; ундан кейин яна бир ой вақт ўтди, иккинчи ой ҳам ўтди, лекин пул ҳақида гап очганида пул ўрнига фақат ваъда ола бошлади. Шундан кейин, Салабаэтто ниҳоят, бу бадкор аелнинг найрангига учганини. ўзининг бефаро-сатлик қилганини тушуниб, агар аелнинг ўзи пулнинг бирон-бир Қисмини ўз ихтиери билан қайтиб бермаса, ўртада тилхат ҳам, гУвоҳлар ҳам бўлмаганлиги сабабли ундан ҳеч нима ола олмасли-гини билди-ю, лекин бирон кишига дардини очишдан хижолат бўлиб (чунки яхши одамлар уни огоҳлантирган эдилар, шунинг учун унинг бу анқовлиги устидан ажаб бўпти деб кулишларидан қўр-қарди), елғиз ўзи ич-этини еб, ўзининг аҳмоқлигидан нола чекиб юраверди. Бу ўртада, Салабаэтто ўз соҳибларидан кетма-кет ан-ча-мунча мактуб олди, улар пулни саррофдан алмаштириб олиб, жўнатиб юборишни талаб қилар эдилар; мана, ниҳоят у агар со-ҳибларининг талабини бажармаса, қилган жинояти эртами-кечми барибир ошкор бўлишига кўзи етди-да, бу ердан бош олиб кетиш-га қарор қилди, аммо у соҳибларининг тайинлашича, Пизага эмас, балки Неаполга жўнамоқчи бўлди ва шу ният билан кемага ўтирди.

Уша пайтда Неаполда Константинополь маликасининг хазина-чиси бўлмиш Пьетро делло Қанижано исмли ҳамшаҳаримиз исти-қомат қилиб турарди; бу фаросатли ва йўл-йўриқ кўрсатишга уста одам Салабаэттонинг ва унинг бутун оила аъзоларининг энг қадр-дон дўсти эди, Салабаэтто айнан мана шу ниҳоят даражада^Ткир зеҳнли зотга ўз дардини ошкор қилди, ўзининг нима иш қилиб

қўйгани-ю, уни қандай гел қилишганини бир бошдан сўзлаб бе-риб, қандай қилсам, бу ерда тирикчилигим ўтаркин, чунки рснцияга энди ўлсам ҳам қадам босмайман, деган мулоҳаза билан ундан маслаҳат ва ердам сўрай бошлади.

Канижано йигитнинг дардини эшитиб, қаттиқ ращккдд!. ^'.Сен, аҳмоқлик қилгансан, ўз шаънингга дог туширгансгн, соҳибларинг-ЙИНГ айтганига қулоқ осмагансан, сен ўз шаҳвоннй пафснигни қонднриш учун жуда катта пулни бон бериб қўйгансан, энди буни гапириб ўтнришдан нима наф?—деди у.— Бўлар иш бўпти. Энди бундан бу егига нима қилишни ўйлаб кўрайлик». Канижано ҳар қандай мушкулотдан ҳам қутулиб чиқишга йўл топа оладиган оқил одам бўлгани учун шу заҳотиеқ бу маса лани ҳар еқлама ях-шилаб мулоҳаза қилиб кўрди-да, Салабаэттога маслаҳат берди, Канижанонинг топган усули Салабаэттога маъқул бўлди ва у фур-сатни бой бермасдан. дарҳол уни амалга оширишга киришди.

Салабаэттонинг енида озгина пули бор эди, ундан кейин Канижано ҳам унга бир оз қарз берди: у бир нималарни той-той қилиб, чандиб боғлаб, уйиб ташлади, зайтун мойидан бўшаган бочка-лардан йигирматачасини сотиб олиб, уларни ҳам тўлдирди ва ҳаммасини кемага ортиб, яна Палермога қайтди. Салабаэтто бож-хона ходимларига тойланган молларнинг рўйхатини ва бочкалар-нинг қийматини айтиб, ҳаммасини ўз хусусий моли деб эълон қилди ва уларни сақлаб қўйиш учун омборга топширди, божхона ходимларинп эса, то яна бир кема янги молим келмагунча бу мол-ларимга қўл урмайман, деб огоҳлантириб қўйди. Янкофьоре бу-нинг дарагини эшитиб, Салабаэтто олиб келган мол, йўқ деганда, олтин пул билан нкки минг флорин туришини, у кутаетган янги моллар эса, уч минг флориндан ҳам қимматроқ баҳолатганини билгач, бу савдогар йигитда ҳали анча оласим бор экан, деган ҳаелга борди ва бещ минг флорин келадиган мўмай пулни қўлга киритиш учун беш юз флорин қарзини қайтиб беришни ўйлаб, унга одам юборди.

Қандай одам билан мулоқотда бўлаетганнни энди яхши бил-ган Салабаэтто Янкофьоренинг ҳузурига борди, шунда хоним, йигитнинг қанча қийматга эга бўлган мол олиб келганидан ўзинй гўе бехабардай ва унинг келганидан ўзини бениҳоя шод бўлгандай кўрсатиб, унга шундай савол билан юзл.апдп: «Менга қара! Қар-зингни ўз вақтида қайтариб беролмаганим учун меидан хафа эмасмисан?»

Салабаэтто кулиб юбориб шундай деди: «Ори рост, хоним, мен бир оз хижолат тортган эдим, лекин мутлақо ўзим учун эмас: сизий рози қилмоқ учун мен, ўз кўксимдан юрагимни ҳам юлиб берган бўлардим. йўқ, мен сиздан хафа була олмайман. Мен сизни шунчалик кучли, шунчалик оташин муҳаббат билан севаманки, қарийб бутун ер-мулкларимни сотиб, пулига икки минг флориндан кўпроқ турадиган мол олиб келдим бу ерга-ундан кейин, яна Ғарб-дан ҳам уч минг флориндан кўпроқ мол келишини кутяпман. Хул-ласи калом, мен шу шаҳарда манзил қуриб, дўкон очишни ният қилдимки, мудом виеолингиздан бахраманд бўлиб туришдир

ABBYY PDF Transformer 2.0
Click here to buy
www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0
Click here to buy
www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

(енннг ягона орзум, зеро, сиз уз севгингиз билан мени гунчалик бахтиер қилдингизки, назаримда, ҳозир бутун унеда менчалик хушбахт одам бўлмаса керак».

Янкофьоре ҳам жавобан бундай деди: «Гапимга ишон, Сала-баэтто: сенинг ҳар бир муваффақиятингдан кўнглим тоғдек кўта-рилди, зероки, мен сени жонимдан ҳам ортиқ яхши кўраман, шунинг учун қайтиб келганингни ва бу ерда маскан қуришингни эшитиб, бошим осмонга етди,— ҳали сен билап роҳат-фароғатда яшасак керак, деган умиддаман,— лекйн мен сендан узр сўрашим керак: сен бу ердан жўнаб кетишинг арафасида бир неча бор уйнмга келдинг, мен бўлсам, сени қабул қилмадим, қабул қилган чоғимда ҳам аввалгидек очиқ чеҳра билан қабул қилмадим, яна қарзингни ўз вақтида қайтаролмаганим учун ҳам узр сўрайман сендан- Лекин ўзинг биласан, ўшанда бошимга оғир мусибат туш-ган эди, мен буткул умидсизликка тушиб қолган эдим, бундай аҳволга тушганингда, ўзингни қанча мажбур қилма, ҳаттоқи^се-викли одаминг билан ҳам хушмуомала, серилтифот була олмас экансан. Узинг тушунасан, аел киши учун минг флорин олтин пул топиш осон иш эмас: ҳамма ваъда қилаверади-ю, аммо ваъдаси-нинг устидан чиқмайди,— шунинг учун бизларнинг ҳам елғон сузлашимизга тўғри келади; қарзингни бермаганимнинг боиси шу эди. аммо кўнгйимда ҳеч қандай емон ниятим йўқ эди. Сен жўнаб кетганингдан кейин, сал вақт ўтгач, пул топган эдим, пулингни қаеққа юборишим кераклигини билганимда эди, албатта юборган бўлардим, лекин сенинг қайси ерда туришинг менга маълум эмас эди, шунинг учун у пулни то ўзинг қайтиб келгунингча яшириб қўйишга қарор қилдим».

Шунда Янкофьоре пул солинган ҳаменни олиб келишни буюр-ди ва уми Салабаэттонинг қўлига тутқазаркан, деди: «Санаб ол — роппа-роса беш юз бўлиши керак».

Салабаэтто хурсанд бўлиб кетди; у пулни санаб чиқиб, бут эканлигига ишонч ҳосил қилгач, киссасига солди-да, бундай деди: «Сизга ишонса бўлади, хоним,— сиз буни амалда исботладин-гйз. Шупинг учун билиб қўйинг: мен сизга шу қадар ишонаман ва сизни шунчалик севаманки, зарурат туғилган пайтда. ихтие-римда бор бўлган пулдан кўнглингиз тусаган миқдорини сизга қарз беришим мумкин. Мен бу ерга жойлашганимдан кейин, га-пимнинг ростлигига ўзингиз амалда иқрор бўлажаксиз».

Алқисса, Салабаэтто бир вақтлардаги ишқий мойилликни оғизда қайта тиклаб, Янкофьоре билан муҳаббат оғушида тотув-лик билан кун кечира бошлади, Янкофьоре эса, ўзини дунеда энг ҳирси зўр ўйнашдек кўрсатиб, бутун ҳунарини кўрсатиб, йигитга хушомад қилар, унинг кўнглини овларди.

Бу орада Салабаэтто унинг алдоқчилигига алдоқчилик билан жавоб қайтаришга шайлана бошлади, ниҳоят бир куни кечқурун у Янкофьоренинг таклифига кўра унинг уйига кечлик қилгани ва шу ерда етиб қолгани ташриф буюрганида, ғамгин, маъюс, кўнгли вайрон бўлиб кириб келди. Янкофьоре. уни қучоқлаб ўпаркан, ҳа-деб, нега, бунчалик авзойинг бузуқ, деб суриштираверди Сала-баэтто анчагача жавоб беришдан бош тортиб, ахир бўлмагандан кейин шундай деди: «Хонавайрон бўлдим: ме кутаетган бир кема молимни йўлда монаколик денги қароқчилари босиб олишипти; кемачилар ўн минг флорин олтин пул бериб, қароқчилар қўлидан қутулиб чиқишипти, лекин шу пулдан минг флоринини мен тўла-шим керак экан, ҳолбуки, бу ерда мен сариқ чақасиз ўтирибман: сен менга қайтарган у кунги беш юз флоринни ўша заҳоти Неа-полга полотно сотиб олгани юборган эдим, униям бу еққа юбо-ришлари керак. Агарда ҳатто қўл остимдаги молни сотганим тақ-дирда ҳам уни ҳозир ярим баҳосига олган бўлишарди — негаки, ҳозир мазсуми эмас, бунинг устига, мени бу ерда ҳали ҳеч ким танимайди, қўллаб юборадиган ҳеч кимим йўқ.— бутунлай бошим қотиб қолди, ннма қилишимгаям, бошимни қаеққа уришгаям ҳай-ронман. Агар мен зудлик билан пул юбормасам, молимни Мона-кога олиб кетиб қолишади, мен эса, икки қўлим бир тепа бўлиб қолавераман».

Янкофьоре бу хабарни эшитиб қаттиқ ранжиди — назарида бутун режалари барбод бўлгандек туюлди; молларни Монакога олиб кетишмаслиги учун қандай ҳийла ишлатса бўларкин, деб роса бош қотирди ва ниҳоят шундай деди: «Сен ишқинг билан мени ўзингга ром қилиб қўйдинг, шунинг учун раҳмим келяпти сенга — худо шоҳид, жудаям ачиняпман! Лекин нима кераги бор бунчалик куйиб-пишишнинг? Агар менда шунча пул бўлганда эди, худо ҳаққи, шу заҳотиеқ қўлингга тутқазган бўлардим, аммо менда унақа пул йўқ. Тўғри, бу ерда бир одам бор — яқинда у менга беш юз флорин қарз берган эди, лекин жуда катта процент олади: камида ўттиз процент олиб, қарз беради. Агар ўшандан пул қарз олишни истасанг, гаровга каттароқ нарса қўйишинг керак бўлади. Сен учун мен бутун буюмларимни. ҳаттоки ўзимни ҳам гаровга қўйишга" розиман, ишқилиб, ўша судхўр мушкулингни осон қилса бўлгани, лекин бунинг ўзи кифоя қилмайди,— хўш, ўзинг қарз ўрнини босиш учун унга нима таклиф кила олишинг мумкин?»

Янкофьоренинг не мақсадда бундай куйиб-пишаетганини Салабаэтто дарҳол фаҳмлади, тушунишимча, хоним ўзининг хусусий жамғармасини унга қарзга бермоқчи эди. Салабаэтто бу ҳолдан бениҳоя хурсанд бўлиб кетиб, биринчи навбатда, аелга миннат-дорчилик "билдирди, ундан кейин, процентнинг бунчалик кўплиги мени чўчитмайди, чунки ноилож аҳволга тушганман, деб айтдн. Яна у, қарзини божхона омборида етган моллари билан тўлаш-лиги. уларни дарҳол ўша пул қарз берган оДамнинг номига ўтқа-зажагинн, лекин бирламчи, бironта одамга молни кўрсатиш зарурати туғилиб қолиши мумкин бўлганидан, иккиламчи — мол-ларига ҳеч ким қўл урмаслиги, бошқа ерга олиб тахтламаслиги ва алмаштириб қўйишмаслиги учун омбор калитини ҳозирча ўз енида сақлаяжагини айтди. Янкофьоре бу гапларнинг ҳаммасига рози бўлди ва шу гаровнинг ўзи баҳузур кифоя қилади, деб айтди. Кейин у эртаси куниеқ ўзига ишончли бўлган бир даллолни ча-қириб, унга ишнинг моҳиятини тушунтирди-да, қўлига минг флорин олтин пул тутқазди, даллол у пулни Салабаэттога элтиб бер-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

•34
Дсса».;е;
>сн<

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Салабаэтто бўлса, уз навбатида божхонада етгаи *бутут* м[illegible]и-*т* шу даллолнинг номига ўтқазди. Кейин у даллолга м[illegible]лар рўйхатини берди, даллол эса, унга тилхат берди-да, [illegible]ковлари ҳам қилган ишларидан мамнун бўлишиб, ўз ишлари билан маш-ғул бўлгани кетишди.

Салабаэтто шундай қилиб, киссасига бир ярим минг олтин флоринни солиб олиб, биринчи имконият туғилгани ҳамоно ке-мага чиқди-да, Неаполга, Пьетро делла Канижано ҳузурига кел-ди, кейин шу ердан туриб, Флоренцияга, ўзини Палермога жун мато билан юборган хўжайинлари номига, сотилган молнинг му-каммал ва ҳалол ҳақини юборди. У ўзига қарз берганларнинг ҳам-маси, шулар қатори Пьетродан ҳам қарзини узди-да, кейин у билан бир неча кунгача алданган сицилиялик хоним ҳисобига ишрат қилди, ундан кейин эса, савдогарчилик касбини тарк этишга аҳд қилиб, Феррарага жўнаб кстди.

Энди гайни Янкофьоредан эшитинг, у Салабаэттонинг Палер-модан кетиб қолганини билиб, ҳайрон бўлди ва кўпглида шубҳа уйғона бошлади. У йигитни икки ойдан ортиқроқ кутди — лекин ундан дарак бўлмади; ниҳоят у даллолга омборнинг эшигини бу-зишни буюрди. Улар биринчи галда зайтун мойи тўлдирилган дсб ўйлашган бочкаларни очиб кўришди, лекин уларда нима бор экан, денг? Ҳар қайси бочка денгиз суви билан тўлдирилган бўлиб, фақат унинг оғзидагиида бир энликкина зайтун мойи бор эди. Улар тойларни ечиб қарашган эди, улардаи фақат иккитаси мато бўлиб, қолганларининг ҳаммасига лос тиқилган'эди. Хуллас, бу ердаги молларнинг жами, нари борса, икки юз флорин турарди-Шарман-да бўлган Янкофьоре, Салабаэттога қайтариб берган ўша беш юз флоринга ачпниб, ундан ҳам кўпроқ, қарзга берган минг флори-нига узоқ вақтгача аччиқ-аччиқ кўз еши тўкиб юрди. «Тосканалик киссасига солсанг қўл, анқайма ҳсч, кўзингни оч, сергак бўл»,— дся тез-тез такрорларди у. Фақат мана шундай пулини бой бериб, бунинг устига, аҳмоқ бўлиб қолганидан кейингина у «қилмиш-қидирмиш» дегаи нақлнинг маъносига тушунган экан-

Дионео ўз ҳикоясини тугатгач, Лауретта, Пьетро делло Кани-жанонинг, амалда исботланган фойдали маслаҳатига, шунингдек, Салабаэттонинг қандай ҳнйлакорлик билан ул маслаҳатга амал қилганига ҳам таҳсин ўқиди, сўнгра ўзпнинг ҳукмронлик даври тугаганини эслаб, бошидан дафна тожипи олди-да, унп Эмилия-ннинг бошига қўндираркан, паққос аелларга хос назокат билан унга юзланди:

— Маликам!—деди у.— Қиролнчампз мурувватли бўладилар, дсб таъкидлашга камина журъат эта олмаймаиу, плло, сизнинг бениҳоя дилрабо эканлигингизга ҳсч қандай шубҳа бўлиши мум* кин эмас. Мен фақат шуни истардимки, бутун ҳукмронлик дав-рингизда қилган ҳар бир рафториигиз сизнинг гўзаллигингизга монанд бўлса.

Шу гаплардан кейин у ўзпнинг одатдаги ўрнига ўтирди.

"' Эмилия лоладек қизариб кетди—лекин уни тах[illegible] кўтаргац-лари учун эмас, балки ҳамманинг олдида. айни[illegible]а аелл-арга кўп-роқ ҳузур бағишловчи сўзлар айтилгани уч[illegible] қизариб кетган эди,— ҳозир уни тонг палласида очилг[illegible] ғунчага ўхшатиш мум-кин эди. У узоқ вақтгача — то ҳижолатдан юзига югурган қизил-лик қайтгунча, кузини ердан узолмай ўтирди, сўнг эшик оғаси билан бутун жамоага тааллуқли ишлар юзасидан келишиб олгач, бундай деб сўзлай бошлади:

— Дилбар хонимлар! Куннинг маълум бир қисмида қўшга қўшилган ҳўкизларни қўшдан чиқаришиб, ўтлагани ўрмонга қўйиб юборишганини бизлар кўп маротаба кўрганмиз. Бундан ташқари, турли-туман қуюқ баргли дарахтлари кўп боғларнинг паққос эман дарахти ўсадиган ўрмондан кўркамроқ эканлигига ҳам шоҳид Зўлганмиз. Мана шунинг учун бизлар шунча кундан буен ҳар ку-нй жорий этилган қоидага риоя қилган ҳолда, сўҳбат қуриб кс-лаетганимизни эътиборга олиб, мен, ҳордиқ чиқаришга муҳтож бўлган биз ҳаммамиз учун сайр қилиш нафақат фойдали, балки шарт ҳамдирки, ана ундан кейин янги куч билан ўзимизни яна омочга қўшажакмиз, деган мулоҳазага бордим. Бунинг боиси шундаки, эртага биз дилкаш мусоҳабамизни бошлаганимизда, мен сизларни маълум бир мавзу билан қийнаб ўтирмоқчи эмасман,— ҳар ким ўзи хоҳлаган нарса тўғрисида ҳикоя қилсин,— менинг бундай қарорга келишимга сабаб, турли мавзуда ҳикоя сўзлаган тақдиримизда ҳам ҳудди барчамиз битта мавзуда сўзлаганимиз-дагидек ғоятда бисер лаззат олгаймиз, деган фикрдаман. Шу билан бирга, мендан кейин ҳукмронлик қилувчилар учун ҳордиқ чиқариб олган биз фуқарони яна аввалгидек, жорий этилган мав-жуд қонун-қоидага амал қилишга ундаш осон б.ўлади.

Қиролича шу гапларни айтиб бўлиб, ҳаммани кечки овқатгача озод қилди.

Ҳаммалари, доно нутқ сўзлагани учун қироличага таҳсинлар ўқиб, кейин ўринларидан турдилар, шунда ҳар ким ўз кўнгли ти-лаган иш билан машғул бўлди: хонимлар гулчамбарлар тўқишиб, вақтичоғлик қила бошладилар, йигитлар ҳар хил ўйинлар ўйнаша ва қўшиқлар куйлаша бошлашди, хуллас. уларнинг кечл.иккача бўлган вақтлари шу зайлда ўтди. Кейин ҳаммалари муҳташам фаввора енига ўтиришиб, хушвақтлик ва хушкайфият билан ов-қат тановул қилдилар. Овқатдан кейин эса,- кундаги одат бўйича, қўшиқ айтишиб ўйинга тушдилар. Ушбу гурунг ниҳоясида, гарчи бугун жуда кўп қўшиқ айтилган бўлса ҳам, бунинг устига бу шо-диена қатнашчилари, бугун қўшиқ айтишга ўзлари отилиб чиқиш-ган бўлса ҳам, шунга қарамай, қиролича, ўзидан олдинги ҳукм-дорларга амал қилган ҳолда, энди Панфило қўшиқ айтиб бериши керак, деб айтди ва Панфило ғоятда зўр иштиеқ билан қўшиғини шундай бошлади:

Эй, ҳукмдор севги! Мен
букж Лаззатингдан
бўлдим бахтнер.
Ендиргувчқ ўтиир ҳам

суюк.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Шодликларга тўлади дилпм. Яширмоқнинг йўқдир имкоии. Юзимсўзлар, мен турсам ҳам ж Кулар, яшнар чеҳрам бўстони. Кимки, чексиз эҳтирос билан Тутган экан ишқнипг яловин, Наво куйлар тарапг соз билан, Яширолмас унинг оловин. . Севинчимни тутмоқ учун сир Сукут сак,лаб, тикиламан лол.

- Сўзласам, сўз жуда қашшоқдир, • Уйласам, куп гарнбдир хаел. Мен тақдирнинг илтифотини Баен этмоқ бўламан, бирок, Айтай десам севги отини Куч'им ҳам йўқ, сўзим ҳам қашшоқ. Уйламаган эдим мен бундоқ Бир куй ўтиб, тугашин ҳижрон, Висол билан дил тепиб ўйноқ, Қайнашимиз мисоли ummon. Хоҳ ишонсин, хоҳ ишонмасин Буни эртак дея инсонлар. Шундай бўлар, қўшиб нафасин • Севишганда муштоқ жононлар. Яхшиси, мен жим тура қолай, Ергинамдан ургила қолай!

Панфило қўшиғиии шу ерда тугаллади. Навжувон хонимлар ва йигитлар қўшиқНинг нақаротига бараварига жўр бўлишса ҳам бу хол қўшиқнинг сирли мазмунини аниқлашларига, унинг сўзларини диққат билан эшитишларига ҳалал бермади- Ҳар ким унинг маъ-носини ҳар хил талқин қила бошлади, лекин ҳаммалари ҳам ҳақиқатдан жуда йироқ эдилар. Бу орада. қиролича Панфилонинг қўшиғи ниҳоясига етганига ва навжувон хонимлар билан йигитлар дам олишни ихтиер этаетганларига эътибор бериб, ҳаммага ўз оромгоҳларига кириб ухлашни амр этди.

ДЕКАМЕРОННИНГ
САККИЗИНЧИ КУНИ ТУГАБ,
ТЎҚҚИЗИНЧИ КУНИ
БОШЛАНМОҚДА.

Эмилия ҳокималик килган ушбу кунда ҳар ким узи
хоҳлаган ва узига кўпроқ мақбул бўлган нарсалар туғриси :оя қилади.

Тонг шафағидан тунги кўланкалар энди ғойиб бўлган, юлдуз-лар тўла кўм-кўк осмон эса, энди оч зангори рангга кнрган, ўтлоқ-лардаги чечаклар ҳам бошларини кўтара бошлаган эди,— шу чоғ Эмилия ўрнидан туриб, ўз дугоналари билан навқирон йигитларни чақиришни буюрди. Бутун жамоа жам бўлгач эса, қиролича оҳис-та одимлаб, уларни қасрга яқин бўлган дарахтзорга бошлаб бор-ди, улар дарахтзор ичида турли-туман жониворларни, чунончи, буғу, кийик ва ҳоказоларни кўрдилар; вабо офати ҳали даф бўл-маганлигидан ҳозир бу ҳайвонларни деярли овламай қўйган эди-лар, шунинг учун ҳам улар худди қўлга ўргатилгандек. одамлар шарпасидан қўрқмас, уларни ўзларига бемалол яқин йўлатарди-лар. Одамлар эса, ҳазил қилишиб, гоҳ у, гоҳ бу ҳайвонга яқинла-шардилар-да, бирдан уларга даф қилмоқчи бўлгандай ҳаракат қилардилар, ҳайвонлар эса, шаталоқ отиб қоча бошлардилар. Ниҳоят, офтоб чиқиб, ҳамма орқага қайтишга қарор қилди. Улар зман япроқларидан ўзларига гулчамбарлар тўқишди,. қўлла.рига даста-даст-а хушбўй кўкатлар ва чечаклар кўтариб олишди. Агар бironта одам уларни шу пайтда учратгудек бўлса, у одам албат-та: «Буларга ўлим ҳам таъсир қилмайди, борди-ю. булар ўладиган бўлсалар ҳам ҳаетга ҳамду сано ўқиб ўладилар»,— деб кўнглидан ўтқазган бўларди. Улар шу зайлда оҳиста одимлаб, қўшиқлар куй-лаб, гурунглашиб ва бир-бирларига ҳазил-хузил гаплар қотишиб -қасрга қайтиб келдилар — бу ерда ҳамма нарса муҳайе қилиб қў-йилган эди, хизматкорлар уларни очиқ юз ва қувноқ чеҳра билан қарши олдилар. Хонимлар ва йигитлар бир оз дам олишгач, бир-биридан шўх олтита қўшиқ ижро этдилар, шундан кейин, қўл ювиш учун уларга дастшўй тутишди, эшик оғаси ■ қироличанинг хоҳишига кўра жамоани дастурхон теграсига ўтқазди, шунда та-омлар тортила бошлади ва ҳамтовоқ жамоа таомларнинг лаззатли пиширилганига таҳсинлар ўқиди. Овқатдан кейин ҳамма давра қуриб, рақс тушди, чолғу асбобларида куй чал'а бошлади, кейин қиролича хоҳлаганларнинг бориб дам олишига ижозат берди. Ниҳоят, ҳар кунги вақтда, ҳаммалари суҳбат қургани ўша тайин қилинган ерга тўпланишди. Шунда қиролича нигоҳини Филомена-га қаратиб, бугунги мусоҳабамизни бошлаб бериш сенга топши-рилади, деб эълон қнлди. Филомена жилмайиб қупди-да, шундай. ҳикря қила бошлади.

щ

I

Ринуччо билан Алессандро донна Франческани яхши кўришади, лекйн аел уларни хуш кўрмайди; шунга кўра, у ошиқлардан бирига дахмага кириб, ўлик бўлиб етишни, иккинчисига эса, шу сохта ўликни дахмадан кўтариб олиб' чиқишни буюради; оқибатда иккала ошиқ ҳам муваффақиятсизликка учрайди; донна Франческа хира ошиқлардан шу зайлда қутулади

— Маликам! Сиз ҳазрати олиялари бизларни қиссахонликнинг бепоен ва кенг майдонига олиб чиқишни ихтиер қилдингуз ва бун-дай мусоҳабани бошлаб беришни мснга топширдингизки, бу ишончингиз мен учун улкан бахтдир; агар бу мусоҳабамизни мен муваффақиятли бошлаб бера олсам, ҳеч шубҳа йўққи, меп-дан кейин ҳикоя қилувчиларнинг ишлари ҳам яхши жўнашиб кетади.

Азиза хонимлар, биз бу ерда тинглаган кўпгина ҳикоялардан муҳаббат кучининг. моҳияти қанақа бўлишини ва унинг нечоғли қудратли эканлигини аниқлаган эдик ва лекин бу мавзуда ҳамма гап айтилиб бўлган, деб ўйламайман мен,— биз бу борада мутта-сил бир йил гапирганимизда ҳам ҳамма гапни айтиб улгурмаган бўлардик. Муҳаббат ошиқлар бошига ўлим хавфи солиш билан чекланмай,— у ҳатто уларни ўликлар масканига бошлаб бориб» мисоли ўликдек ҳабрга етишга ҳам мажбур қилади, шунинг учун мен, шу чоққача эшитган ҳикояларимизга илова ўлароқ, эътибо-рингизга бир қиссани ҳавола қилмоқчиманким, у қиссадан му-ҳаббатнинг нақадар қудратли эканлиги аен бўлади, шу билан бирга, бу қиссадан бир шоиста аелнинг иккита хира ошиқни ўзидан даф қилиш учун қандай зўр тадбир қўллаганини билиб оласиз.

Алқисса, сизларга маълум бўлсинким, бир вақтлар Пистойя шаҳрида бир соҳибжамол бева жувон яшаган эди, фалакнинг гар-диши билан бу аелга Флоренциядан бадарға қилиниб, Пистойяда истиқомат қилиб турган Ринуччо Палермини ва Алессандро Кьяр-монтези исмли бизнинг икки ҳамшаҳаримиз баравар ошиқ бўлиб қолишди, ошиқ бўлишганда ҳам бири иккинчисининг севгисидан бехабар ҳолда ошиқ бўлишди ва ҳар қайсиси ўз маъшуқасини ром Қйлиш мақсадида, бисотидаги жамики воситаларни ҳийлакорлик билан ишга сола бошлади. Икковлари ҳам бу зодагон аелга (аел-

инг исми донна Франческа де Ладзари эди) мактублар езипь лтижолар қилиш билан уз таъсирларинн ўтказишга биндилар, аел ҳам аввалига эҳтиетсизлик қилиб, уларнинг илтижосига қулоқ осди-ю, кейин идрок билан мулоҳаза қйлиб кўргач, хатога йўл қўйганини пайқади, аммо энди чекиннш мушкул бўлиб қолган эди, шунга кўра у бу шилқим ошиқлардан қандай қутулиш йўли-ни ўйлаб топди: аелнинг миясига, бу ошиқларга бир хизмат бую-ришим, умуман айтганда, бажарса бўладигану, аммо бу икки ошиқнинг қўлидан келмаслигн аниқ бўлган хизмат буюришим ксракки, улар топшириғимни ўрнига қўя олмай муваффақиятсиз-ликка учрашгач, бу ҳол уларнинг муҳаббатини қатъиян рад эти-шимга узрли ва оқилона баҳона бўлсин, деган фикр келди. Аел)'йлаб топган найранг қуйидагича эди- Уша куни Пистойяда бир одам қазо қилган эди- гарчи марҳум олинасаб зотлардан бўлган бўлса ҳам ҳамма уни нафақат Пистойяда, балки бутун дунеда энг қабиҳ одам ҳисобларди. Бунинг устига, марҳум шунчалик хунук, шу қадар бадбашара эдики, уни биринчи марта курган одам, даҳшатдан беихтиер сесканиб кстарди; уни миноритлар мо-настири қошидаги қабристон даҳмасига дафн этиИГди. Донна Франческа, узи тузган режанинг муваффақиятли якунлаиишига, айнан мана шу вазият жуда қўл келади, деб топди.

У оқсочига шундай сўзлар билан юзланди: «Сенга аенки, флоренциялик Ринуччо билан Алессандронинг ишқий номалари жонимга тегиб кетди ва бсзор қилнб юборди. Мен уларни ўз му-ҳаббатимдан асло баҳраманд этмоқчи эмасман, мана шунга кўра, улардан қутулиш учун мен уларни,— ахир улар оғизларида. мен учун ҳар қандай оғир .ишга ҳам тайерлар-ку!—синаб кўрмоқчй бўлдимки. бу синовимга улар бардош бера олмасликлари турган гай, ана шунда мен уларнинг шилқимликларидан қутуламан-қо-ламан. Энди ўйлаган режамни эшит. Узинг биласан, бугун эрта-лаб миноритлар монастри қошидаги қабристонга Сканнадиони (ўша қабиҳ одамнинг исми шундай эди) дафн қилишди, лекин шаҳримизнннг энг довюрак кишилари у тириклик чогидаям ба-шарасига қарашдан қўрқишарди. Шунга кўра, сен олднн Алессандронинг олдига ғизиллаб бориб, унга бундай дейсан: «Донна Франческа айтиб юбордиларки, сени севишга ва агар истасанг, овлоқ ерда сей билан бўлишга розилар, лекин бунга муяссар бўл-моқ учун сен бир хизмат кўрсатишинг керак. "Хонимнинг қарин-дошларидан биттаси бир сабабга кўра (сабабини донна Франческа кейин ўзингга тушунтириб берадилар), бугун эрталаб қазо қилган Сканнадионинг жасадини бугун тунда хонимнинг уйига кўтариб келмоқчи, лекин хоним буни хоҳламайдилар, зеро, ўлик-дан. қўрқадилар. Шунга кўра, хоним сендан бир яхшилик қили-шингни сўрамоқчилар: сен кечасн. одамлар энди уйқуга кетган пайтда, мозористонга боргин-да, Сканнадио дафн этилган даҳма-га кир, мурданинг кафанига ўраннб, унинг тобутига тушгину ку-тиб ет: сени олиб кетгани келишади — аммо чурқ этиб ҳам товуш чиқармагин — кейин сени бекамнинг уйига кўтариб олиб бориша-ди, бекам сени кути б оладилару сен билан кўнгилхушлик қилади-«-.-’

лар, ундан кейин уйингга кетаверасан, қолган ҳамма ишн бекамнинг ўзи тўғрилайди». Агар Алессандро кўнса, ну устига аъло нур, кўнмаса, менинг номимдан унга айтгинк иккинчи кўзимга кўринмасин ва агар жонидан умиди бўлса менга бошқа ишқий лома юбормасин. Шундан кейин тўғри Ринуччо Палерминининг олдига борасану унга бундай дейсан: «Донна Франческа айтди-лар, агар у кишига улкан бир хизмат кўрсатсанг, ҳамма истакла-рингни бажо келтирар эканлар, хизмат мана бундай: тун ярим кеча бўлганда, бугун эрталаб Сканнадио дафн қилинган дахмага кирасан, кейин, у ерда нима курсант,- нима эшитсанг .ҳам, нима ҳис қилсанг ҳам чурқ этиб товуш чиқармай, аста-секин жасадни кўтарасану уни бекамнинг уйига олиб борасаи. Бекамнинг не мақ-садда сенга бундай илтимос қилганини ўша ерда биласан, айни пайтда, нафсингни қондириб, армонинг ҳам ушалади. Борди-ю, бу илтимосни рад қиладиган бўлсаНг, бекамга бошқа мактублар ез-мас экансан»,

Оқсоч иккала йигитнинг ҳам ҳузурида бўлиб. ҳар бирига, ўзига тегишли гапни тайинлаб айтди. Иккала йигит ҳам, агар Франчес-кага лозим бўлса, дахма у еқда турсин,- ҳатто дўзахнинг қаърига тушишга ҳам тайер эканликларини изҳор этдилар. Оқсоч уларнинг жавобини ўз соҳибасига келиб айтди ва донна ■ Франческа, наҳот хушторларимнинг иккови ҳам шундай сермашаққат ишни бажаришга рози бўладиган даражада аҳмоқ бўлишеа, деб ўйлаб, ушбу ўйи ойдинлашадигаи дамни кута бошладн.

Мана, зим-зие тунда Алессандро Кьярмонтези уйидан битта калта чакмонда чиқиб, Сканнадионинг ўрнига тобутга етгани дахма томон йўл олди.'Илло, у йўлда кетиб бораркан, қаттиқ даҳ-шатга тушди ва ўзича шундай мулоҳаза қила бошлади: «Қанақа каллаварамман ўзи! Қаеққа кетяпман? Худо кўрсатмасин, донна Франческага ошиқ бўлиб қолганимни унинг хешлари пайқаб қо-лишган бўлса-ю, кўнгилларига не гаплар келиб, мени дахма ичида гумдон қилиш учун хонимни шу ишга ундашган бўлишеа-я. Агар шу ўйлаганим рост бўлса. унда мен адойи тамом бўлдим — ҳеч ким ҳеч нарса сезмайди, қотилларим жазога тортилмайди. Эҳти-мол, буни менга ғарази бўлганлардан битта-яримтаси уюштирган-дир, зеро, хоним уни севса керагу шу маҳбубининг кўнгли учун шундай қилаетгандир- Фараз қнлайлик, буларнинг ҳаммаси бе-маъни гап,— деб ўй ўйлашда давом этди у,— балки чинданам хонимнинг хешлари мени унинг уйига олиб бормоқчидирлар. Лекин Сканнадионинг жасадини бағриларига босиш еинки уни донна Франческа қучоқлаб етиши учун жасадни унинг уйига олиб (юрмасалар керак, албатта,— чамамда, марҳум тириклигида уларга емон панд берган бўлса керагу, энди ундан қаедларини олиш учун марҳумнинг жасадини хўрламоқчидирлар. Нима бўл-гандаям товуш чиқармасин, деб буюрибди хоним. Бордию улар кўзларимни ўя бошлашса, тишларимни қоқиб олишеа. қўлларимни е шунга ўхшаш, бошқа бирон еримни чопиб ташлашеа,— унда мен нима қиламан? Бунақада жим етиб бўларканми? Агар овоз чи-қарсам, ўша заҳоти мени таниб қолишади, ана унда, албатта до-

ABBYY PDF Transformer 2.0
Click here to buy
www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0
Click here to buy
www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

қимпи бсришади, додимнн бершнмаган тлқдирда ■-ҳам ғарибир, мисим чиқади: ахир улар донна Франчсска билан қкковимизни йлғиз қолдирмайдилар-ку! Ундан кейин хоним, айтганимга амал қилмадингиз, дейди за оқибатда мен ҳеч вақога эриша олмай қолавераман». Шу ерга келганда, у сал бўлмаса орқасига қайтиб кетмоқчиям бўлди, лекин оташ муҳаббат туйғуси унинг кўз олди-да ниҳоятда салмоқли далилларни намойнш қилиб, уни яна олға бошлаб кетди ва олиб бориб дахмага рўпара қилди. Алессандро дахма қспқасини очиб. ичкарига кирди, Сканнадиони ечинтирди, унинг кафанига ўранди-да, тобутга етиб, қопқоқни ўз устига суриб қўйди, лскин у мурданинг ўрнига етиб улгурмасдан, унинг тирик-ли; ;:да қандай одам бўлганлиги эсига тушиб кетди, бундан таш-қари у, кечалари наинкй дахмаларда, шу қатори, бошқа ерларда ҳам нималар содир бўлиши ҳақидаги барча мудҳиш ҳикояларни Эслай бошлади. Қўрқувдан унинг тепа сочи тикка турди; назари-да, ҳозир шу падаркусур Сканнадио ўрнидан туриб, уни ўлдириб қўядигандек эди. Илло, у ўзининг қайноқ эҳтиросидан куч эмиб, ҳар қандай қўрқувни енгди; у худди мурдадек қимир этмай етиб, пешонасига езилганини кута бошлади.

Вақт ярим кечага яқинлашганда Ринуччо ҳам уйидан чиқиб. ўз қалби сохибасининг амрини бажо айлагани равона бўлди. Йўл-йўлакай у ўзини олдинда нималар кутаетгани ҳақида турли-туман ўй-хаелларга толиб борди, чунончи: Сканнадионинг жасадини олиб кетаетганимда бирдан миршаблар тўхтатиб қолишса, мени жоду-гарликда айблашиб, гулханда ендиришмасмикин? Борди-ю, бу қилмишимдан Сканнадионинг қариндошлари хабар топиб қолишса, мени емонотлиқ қилишмасмикин? Ҳоказо ва ҳоказо ўйлар унинг миясида ғужғои ўйнаб, сал бўлмаса, кетаетган йўлидан тўх-таезди. Лекин у ҳардамхаелликни тарк этиб, ахири ўзини тутиб олди. «Наҳотки,— деб ўйлади у,— мен жонимдан ортиқ севган ва севишда давом этаетган муҳтарама хонимнинг ушбу биринчи нлтимосини рад этсам,— ахир унинг бу илтимосини бажарсам, унинг камоли илтифотига муяссар бўлишим мумкин-ку! Йўқ, ўл-сам ўламан. аммо берган ваъдамнинг устидан чиқаман!» Шундан кейин у яна йўлга тушди ва дахмага етиб бориб, унинг қопқасини ҳеч қийналмаедан очдн.

Тобутда етган Алессандро, бнров кириб келаетганинн эшитиб, қўрқнб кетди, бироқ шундай бўлса ҳам ўзининг бу ердалигини \ сездирмади. Ринуччо тўғри тобутнинг тепасига келди ва у ерда ; етган Сканнадионинг жасади деб ўйлаб, Алессандронинг оеғидан; ушл'.-б ташқарига судраб чиқди ва уни елкасига ортмоқлаб, донна ; Франческанинг уйи томон йўл олди. У жасадни мутлақо эҳтиет-: сизлик билан кўтариб борарДи, шунинг учун Алессандронинг; бошп дам-бадам кўчанинг икки томонига терилган узун харрак-| ларнинг қирраларига урилиб борардн, тун эса, шу қадар зим-зиеI эдики, икки қадам наридаги нарса кўринмаеди. Ҳадемай жазман-' ларининг кавушини тўғрилаб қўйишга астойдил ишонган донна | Франчсска ва унинг оқсочи бу пайт дераза олдида туришиб, Ри-.1 нуччонинг Алсссандронп кўтариб келишини пойлашарди, мана*!

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ниҳоят. Риннуччо хонимнинг уйига чиқадпган зина тагига етди, лекин аксига юриб, бу пайт бадарға қилинган бир қбчоқни кутиш мақсадида шу кўчага пистирма қўйган соқчилар Риннуччонинг оеқ товушини эшитиб қолдилару нима қилиш, қаеққа югуришни би-лиш учун фонусларини баланд кўтаришиб, найзаларпни кўндаланг ушлаб ва қалқонлари билан ўзларини пана қилган ҳолда: «Ким келяпти?»— деб қичқирдилар. Риннуччо соқчиларни кўриши билан ўйлаб-нетиб ҳам ўтирмай, елкасидаги Алессандрони ерга ташлаб юборди-да, оеғини қўлига олганча қочиб қолди. Алессандро ҳам дик этиб ўрнидан турди, узундан-узун кафанга ўранган бўлпшига қарамай, у ҳам зинғиллаб қочиб кетди.

Донна Франческа Риннуччони ҳам, у елкасига ортмоқлаб олган кафанга ўранган Алессандрони ҳам фонус еруғида аниқ кўриб олган эди. Шунга кўра, у иккала йигитнинг ҳам садоқатли жасо-ратидан ниҳоятда ҳайратга келди, бироқ Риннуччонинг ўз елкаси? дан Алессандрони улоқтириб юборганини ва икковлари қандай тирақайлаб қочганини кўриб, ўзини кулгидан тўхтата олмадй-Воқеанинг бундай тус олганидан хурсанд бўлиб кетган донна Франческа, шилқим хушторлардан уни халос этгани учун худога шукрона ўқиб, оқсочи билан биргаликда ўз етоқхонасига кирди. сўнг икковлари: баски, Риннуччо билан Алессандро, хонимнинг айт-ганларини бажаришипти, демак улар астойдил севишар экан, де-ган фикрга келдилар.

Энди гапни хуноби чиққан Риннуччодан эшитинг: у оеқ остидан чиққан бу фалокатга лаънатлар ўқиган бўлса ҳам,

лекин соқчилар жўнаб кетгунича пусиб ўтириб, кейин ўз уйига эмас, балки Алессандрони елкасидан ташлаб юборган ерга қайтиб борди ва берган ваъдасининг устидан чиқиш учун қоронғида тимирскилаб, жасадни қидира бошлади, лекин қанча қидирса ҳам уни топа ол; мади; шундан кейин, мурдани соқчилар олиб кетган бўлса керак, деган қарорга бориб, қаттиқ хафа бўлганча. уйига кетди. Узини ортмоқлаб келган цдамнйнг кимлигини барибир била олмаган Алессандро эса, шумтоле эканлигидан юм-юм йиғлаб, мутлақо пароканда ҳолда у ҳам уйига қайтди.

-Эрталаб қарашеаки, Сканнадионинг даҳмаси очилиб қолган, унинг жасади тобутда йўқ, чунки Алессандро уни хандаққа ташлаб юборган эди, шунда бутун Пистойяга ҳар хил мишмишлар тар-қалди; лақма одамлар эса, Сканнадиони шайтонлар олиб кетган,-деб гап қилдилар. Шу аснода нотавон ошиқларнинг иккови ҳам донна Франческага ўзларининг нима ишларни бажаришганини ва бошларига не савдолар тушганини сўзлаб беришиб, топширилган ишни охиригача етказа-олмаганларига шу вазият асосли сабаб бўлади, деб таъкидлай бошлашди ва биздан илтифотингизни да-риғ тутманг, ишқингизга бизни муяссар айланг, деган мазмунда унга илтижо кила бошлашди. Хоним эса. ўзини уларнинг бирон та ҳам сўзига ишонмагандай қилиб кўрсатиб, мутлақо қатъият билан, баски, илтимосимни бажара олмадингизми, ҳеч нимага эриша олмайсиз, деди. Шундай қилиб, у шилқим хушторлардан халос бўлгаи экан.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Бир монастирнинг нозираси ўз қўл остидаги роҳибалардан бирининг бегона йигит билан етгани дарагини эшитиб, уни гуноҳ у стида қулга ту шириш мҷ-садида, қоронғида сапчиб ўрнидан ту ради; лскин у, айни пайтда ўз ҳужра-сида руҳоний ота билан етган бўлганидан, шошиб қолиб, бошига рўмол ўрнига меҳмоннинг лозимини ташлайди; гуноҳ устида қўлга тушган роҳи-ба нозиранинг бошидаги лозимга ишора қилади, бу ҳол оқибатида роҳиба жазодан озод қилинади ва ўз маҳбуби билан бундан кейин ҳам ишрат қи-

либ яшайверади

Филомена ҳикоясини тугатгач, ҳамма донна Франческанинг у жинига еқмаган хушторлардан қандай усталик билан қутулгани га таҳсинлар ўқий бошлади; лекин ошиқларнинг катта жасоратиг; келганда, тингловчилар, бу жасоратда муҳаббат изҳорини эмас. бор-йўғи тентаклик аломатини кўрдилар; ниҳоят қиролича Элис-сага сержозиба латофат билан юзланиб:

— Энди навбат сеники, Элисса,— деди ва у шу заҳотиеқ ҳикоясини бошлаб юборди:

— Азиза хонимлар! Донна Франческа, ҳозиргина эшитганими.з-дек. юрагини зиқ қилиб юборган хушторларидан айерлик билан қутулган экан, аммо бир навниҳол роҳиба, бошига тушиши му-қаррар бўлган фалокатни ўзининг серфаросатлиги, шу билан бирга, ўзига толе ер бўлганлиги сабабли даф қилган эди. Ҳамман-гизга аенки, бировларга насиҳат қилишни ва одамларнинг сирини ошкор қилишни яхши кўрадиган аҳмоқ одамлар жуда кўп учрай-ди ҳаетда ва лекин тақдир баъзида уларни ўз қилмишларига яра-ша шундай шарманда этадики, бундай ҳол мен баен қилмоқчи бўлган ҳикоядан аен бўлади сизларга. Бир монастирнинг нозираси айнан шундай хунук аҳволга тушган эдики, менинг ҳикоям қаҳрамони бўлмиш роҳиба қиз шул нозиранинг қўл остида яшарди.

Алқисса, билингким, Ломбардияда[1] табарруклиги ва қатъий интизоми билан довруқ қозонган бир монастирь бор, мана шу монастирда бошқа роҳибалар қатори Изабетта исмли ноеб ҳусн-ли бир қиз ҳам жон сақлаган бўлиб, у аслзодалар насабидан эди, мана шу'қиз кунлардан бир кун, уни кургани бир қариндоши келга-нини эшитиб панжара олдига борган эди, қариндошининг енида, у билан бирга келган бир жонон йигитни кўрди-ю, унга ошиқ бўлиб қолди. Қизнинг гўзаллигидан ҳайратга келган йигит унинг кўз-ларида бирдан чақнаб кетган ишқ ўтини пайқаб, у ҳам бу қизга шайдо бўлиб қолди, лекин афсус ва надоматлар бўлсинким, улар узоқ вақтгача ўзларининг бир-бирларига дилбасталикларини амалга оширолмай юрдилар. Лекин жон-жаҳдлари билан шу мойилликка интилганликлари сабабли, ахири йигит ўз роҳибаси-нинг ҳузурига хуфиена кириш чорасини топди, натижада у қиз-

[1] Италиянинг шимолидаги область (Милан атрофи). *(Тарж.)*

нинг ҳузурига бир эмас, икки эмас, кўп маротаба ташриф буюриб, уни бениҳоя мамнун қилди, узи ҳам беинтиҳо роҳатланди. Шундай диб, улар узоқ вақтгача шу зайлда ҳуфиена иш кўриб юрдилар, аммо кунларнинг бирида кечаси бир роҳиба аел йигитнинг Иза-, г I тта билан хайрлашиб, ҳужрадан чиқиб кетаетганинп кўриб қолди: ҳолбуки, йигит ҳам, қиз ҳам у роҳибани пайқамаган эдилар. Роҳиба шу заҳотиеқ бу гаиларни бошқа роҳибаларга етказдй, шунда аввалнга, роҳибалар бу хабарни сарроҳиба Узимбальдага етказишга қарор қилдилар, зеро, ул зотни роҳибани ҳам, уни курган, билган бошқа одамлар ҳам саховатли ва диенатли аел де^0 билардилар, аммо роҳибалар кейин бу фикрларидан қайтдилдрх шундай қилиш керакки, Изабеттанинг йигит билан етганига с&р-роҳибанинг узи шоҳид бўлсин, деган қарорга келдилар улар «у ана унда Изабетта ҳеч қандай важ-корсон кўрсатолмайди, дер ўйладилар. Улар бу ҳақда бошқа ҳеч кимга оғиз очмай, Изабет^ тани ғафлатда қолдирмоқ учун ким қачон пойлоқчиликда ва қу« риқчиликда туришини ўзаро ими-жимида келишиб олдилар.

Мана, бир куни, ҳеч нимадан хабари йўқ. шунга кўра, ҳеч қац-•дай эҳтиет чорасини кўрмаган Изабетта маҳбубини тунда келищ« га таклиф қилди ва бу ҳол шу заҳотиеқ уни кузатаетганларга $ен . бўлди. Улар кечаси алламаҳалда икки гуруҳга бўлиндилар: оир гуруҳ Изабеттанинг ҳужрасига кираверишда пойлоқчилик қил| бошлади, иккинчи гуруҳдаги роҳибалар эса, нозиранинг ҳужрасига бориб, эшигини тақиллатишди, нозира товуш берган эди, улар: «Туринг, тезроқ, онахон! Изабеттанинг ҳужрасида бир йигит етиб-. ди»— деб қичқирдилар.

Шу кеча нозира бир руҳоний билан ишратда эднким, у нозиранинг ҳужрасига сандиқ ичида хуфиена келиб турар эди. БундаИ хабарни эшнтган нозира, яна роҳибалар ҳужра эшигини қаттиқ-роқ итариб очиб юборишмасин, деб қўрқиб, сапчиб тўшакдан тур« ди. қоронғида бир амаллаб апил-тапил кийинди ва одатда роҳибалар бошига ташлаб юрадиган буклама рўмолни олдим деб, ҳазратнинг лозимини олди-да, шоша-пиша уни бошига илиб, ҳуж« радан чиқди ва эшикни устидан қулфлаб, роҳибалардан: «Қани ўша касофат қиз?»—деб сўради. Роҳибаларнинг бутун фикр-знк-и г Изабеттани жиноят устида қўлга туширишга қаратилган бул-ави учун улар нозиранинг бошидаги нарсага эътибор беришмади; Мана, нозира роҳибалар кузатувида гуноҳкор қизнинг ҳужраси Олдига етиб келди ва шу кузатиб келган роҳибаларнинг ердамида ^ужранинг эшигини бузиб очди- Улар Изабеттанинг ҳужрасига ^остириб кириб, ошиқ-маъшуқларнинг чорпояда чамбарчас бўлиб фгишганини кўрдилар, дабдурустдан бостириб киришганидан ҳай-ратга келган ошиқ-маъшуқлар эса, саросимага тушиб, қимир эт-май етардилар. Роҳибалар шу оннинг ўзидаеқ қизга тақланишдч ва нозиранинг фармойишига кўра уни капитулга[1] олиб кетишди,

«»_--------

[1] Католик динида, жоме е моиастирларда гуноҳкорларни тергайдиган жо^ -Ла шу тергов ҳай'ьати.. *(Тарж.)*

Ҳужрада қолган йигит бу ҳолнинг нима билан тугашини кутиб, ичийина бошлади; у агар маҳбубасини жазога тортмоқчи бўлиш-са, қўлига тушган ҳар бир одамни боплаб додини бериб, қизни монастирдан олиб чиқиб кетишга қатъий қарор қилиб қўйган эди.

Нозира капитулга кириб бориб, ўз лавозимига муносиб жойга ўтирди ва гуноҳкор қиздан кўзларини узмаетган барча роҳибалар иштирокида уни шундай қаттиқ койий бошладики. ҳали шу чоққа-ча бирон та ҳам аелни бунчалик койишмаган бўлса керак, нозира: агар бу кечаси бўлган воқеанинг овозаси монастирдан ташқарига чиққудек бўлса, унда ўзингнинг бу бешарм ва беҳае қилмишинг билан ушбу дайри муқаддасимизнинг пок номига ва эзгу шаънига доғ туширасан-ку, деб қизга танбеҳ бера бошлади; яна бу тан-беҳига даҳшатли таҳдидларни ҳам илова қилди.

Усал бўлган, қўрқиб кетган, гуноҳ қилиб қўйганини тан олган қиз, нима деб жавоб қайтаришга сўз топа олмай, ҳамма роҳибаларнинг раҳмини келтириб, тили лол бўлиб турарди. Нозиранинг ғазаби беадад эди, шунда қиз тасодифан бошини кўтарди-ю кўзи нозиранинг бошидаги алламбалога, яна икки чеккасида осилиб турган унинг богичига тушди. Қиз у нарсанинг нималигини тушу-ниб ва энди анча дадил тортиб, нозирага шундай сўзлар билан юз-ланди: «Сизнн худо ўз паноҳида асрасин, онахон! Олдин қалпоқ-чангизнинг богичини боглаб олинг, кейин кўнглингизга келган ҳамма гапни айтаверинг».

Нозира қизнинг нима демоқчи бўлганини тушунмади. «Қанақа қалпоқча, беҳае қиз?— деб бақирди у.— Ҳали мен билан ҳа-зиллашяпсаимиям? Қандай тилинг борди мен билан ҳазиллаш-гани?»

Қиз яна такрорлади: «Онахон! Илтимос, олдин қалпоқчангиз-нинг богичини боглаб олинг, кейин мели нима деб койисангиз ко-йийверинг». Шунда аксар роҳибалар кўзларини нозирага қа-ратдилар, нозиранинг ўзи эса, бошига қўл оборди, ана шундай кейин Изабеттанинг нимага шама қилаетгани ҳаммага равшан бўлди.

Нозира ўзининг гуноҳ иши ошкор бўлиб қолганига ва уни ҳсч қандай йўл билан яшириб бўлмаслигига ишонч ҳосил қилгач, энди бошқача оҳангда сайрай бошлади ва боя айтганларининг мутлақо тескарисини гапирди. Қуввайи шаҳватнинг даъватидан юз ўгириш мушкул экан, бинобарин, ҳар қайси роҳиба ўз билганича ўзини овутаверсину, илло, шу кунгача монастирда амал қилинганидек, қилмишлари хуфиена бўлсин, деган маънода ваъз қилди. Қейин нозира қизни бўшатиб юбориб, ўзи ҳазратнинг қўйнида етгани ҳужрасига кириб кетди. Изабетта бўлса, ўз маҳбубининг олдига йўл олдиким, уни бундан кейин ҳам ҳасадгўй роҳибаларнинг ку-зини ўйнатиб, жуда кўп маротаба ўз ҳужрасига таклиф қилди. Доимий жазманлари бўлмаган бошқа роҳибалар эса, онда-сонда бир тасодиф бўлиб бахтлари очилиб қолмаса, аксарият пайтларда очдан сирилиб яшагаи эканлар.

Бруно, Буффальмакко ва Иеллонинг илтимосига кўра, доктор Симоне Ка-
линдринони, ҳолшладор бўлиб қолгансан, деб ишонтиради; Каландрино
дори-дармон учун акта хўрозлар билан пул беради, окибатда туғмай,
осонгина ҳомиласидан фориғ бўлади

Элиссанинг ҳикоясини тинглаб бўлишиб, ҳаммалари қизнд ҳасадгўй роҳибаларнинг адоватидан халос этгани учун ва қизнин/ бошига тушган фалокатнинг охири .бахайр бўлганлиги учуй ху-дога шукрона ўқидилар, шундан кейин, қиролича Филостратог* ҳикоя қилишни амр этди ва у илтимас қилишларини кутиб ўтир-' май, шундай ҳнкоя қила бошлади:

— Соҳибжамол хонимлар! Кеча мен сизларга ҳикоя қилгани.1* маркилик тарбия кўрмаган судья Каландрино ҳақида ҳикоя қк-лишимга имкон бермаган эди, ҳолбуки, мен айнан шу Каландрино хусусида ҳикоя қилмоқчи бўлган эдим, хуллас, Каландрино билан унинг ошналари тўгрисида даврамизда жуда кўп ганирилган бўлса -ҳам шунга қарамай, барибир мен, ксча ҳикоя қилмоқчи бўлган ҳикоямни сизларга бугун сўзлаб бермоқчиманки, унинг ҳаетидан олинган ҳар қандай воқса ҳам албатта кулгили бўлиб чиқади.

Мен ҳикоя қилмоқчи бўлган Каландринонинг ҳам, бошқалар-нинг ҳам кимлигини ўзингиз яхши биласиз, шунга кўра, мен бу ҳақда изоҳ бериб ўтирмай, тўгридан-тўгри ҳикояни Каландринонинг хол аси ўлиб, унга икки юз лира майда пул мерос қолдирга-нидан бошлайман. Мана шу муносабат билан Каландринода ер-мулк сотиб олиш истаги туғилиб қолди-ю у гўе ер сотиб олиш учун ўн мннг флорин олтин пул сарфлашга ҳам қурби етадиган одам-дай юриб, Флоренциядаги жамики даллоллардан, ким мулкини сота.ркин, деб суриштнра бошлади, лекин гап бориб сотиладиган мулкшшг'нархига тақалиши билан у музокарага барҳам берарди, Брупо билан Буффальмакко бундан хабардор эдилар, шунинг учуц улар, бу пулингга ер сотиб олгандан кўра. бир мириқиб маишат қилганимиз яхши, негаки бу нулга оладнган ернинг тупроғи фа» қат «пақ-пақ» ўйнашгагина етади, деб уни ниятидан қайтарпшга уриниб кўрдилар, лекин барибир, Каландрино уларнинг сўзига кирмадиям, бирон марта бўлсин, меҳмон қилмадиям.

Мана, кунлардан бир кун, икки дуст Каландринонинг ғийбати-ни қилиб турганида уларнинг олдига Нелло исмли сураткаш ошналари кслди, шундан кейин улар учовлашиб, Каландрино ҳисо« бига қандай қилиб бир маишат қилса бўларкин, деб бош қотира бошладилар. Бир зумда бунинг иложини ҳам топдилар. эртасн куни эртала'б эса, Каландринонинг уйдан чиқишини пойлаб тур-дилар-да, у остона ҳатлаб, бир неча қадам нари кетиб улгурмас-дан, қаршисида Нелло пайдо бўлди- «Хайрли кун,

Каландрино!»--— деди у.

Каландрино, сенга ҳам худо хайрли кун ва омадли йил ато

эт« син, деб истак билдирди. Шунда Нелло йўлидан тўхтаб, унга бак,»-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

райганча қараб қолди. «Нега менга бунақа қараяпсан?»— деб сўради Каландрино.

«Кечаси мазанг бўлмадими дейман?—деб сўради уз навбатида Нелло.— Рангинг бир ҳолатда».

Қаландринонинг юрагига ғулғула тушди. «Вой, худойим, менга нима бўлдийкин?— деб юборди у.— Сен нима дейсан?»

«Бундан одам ҳалигиндақа бўлади, деб айтмайману, лекин рангинг жудаям ўзгариб кетган — балки бошқа бирон сабаби бор-Дир»— деб жавоб қилди Нелло ва ўз йўлида кетаверди.

Каландрино гарчи ҳеч қандай лоҳаслик сезмаяпган бўлса ҳам щунга қарамай. хийла ўйланиб қолди; мана, у яна ўз йўлида кета бошлаган эди, лекин уни муюлишда иойлаб турган Буффальмак-ко, Неллонинг нари кетганини кўриб, Каландринонинг олди.: тўсиб чиқди ва у билан саломлашиб бўлгач, у ҳам сенга нима бўл-ди, деб сўради.

«Узимам ҳайронман,— деб жавоб қилди Каландрино.— Ҳозир* гина Нелло ҳам рангинг ўзгариб кетипти, деб айтди. Дарҳақиқат., бирон нима бўлмадимикин менга?»

«Бўлмадимикин эмас, бўлган,— деди Буффальмакко,— кўри-нишинг шунақа емонки, афтингдан тупроқ егилиб турипти». .

Каландринонинг бутун вужудини титроқ боеди. бу маҳал бу ерга яна Бруно ҳам келиб, дабдурустдан шундай деб юборса бў-ладими: «Сенга нима бўлди, Каландрино? Нақ тирик мурдага ўхшайсан-а.

Нима, мазанг йўқми?»

Каландрино уч кишидан кетма-кет бир хил гапни эшитиб, у ни чинданам тоби қочиб қолгандай сезди ва кўнгли ғаш бўлиб, сўради: «Энди нима қиламан?»

«Сен, яхщиси, уйингга бор,— деди Бруно,— яхшилаб ўраниб ет, сийдигингнй"бўлса, доктор Симонега юбор — ўзинг биласан, у билан орамиздан қил ҳам ўтмайди. У сийдигингнй кўради-ю. дарров маслаҳат беради, биз бўлсак, сенинг уйингга бориб, лозим бўлган ҳамма ишни бажарамиз».

Бу пайт уларнинг олдига Нелло келди ва тўртовлон Каландпи-ноникига йўл олишди. Каландрино уйга тамомила беҳол бўлиб қайтди ва хотинига: «Устимга кўрпани қалинроқ қилиб еп — жуда мазам қочди»,— деди.

У ўринга етди, оқсочига эса, сийдигини доктор Симонега олиб боришни буюрди, ўша пайтда Симоненинг Эски бозордаги эшак калласининг тасвири туширилган лавҳа таг'ида дорихонаси бўла'р-ди. Бу аснода Бруно оғайниларига бундай деди: «Сизлар бемор-нинг енида бўлиб туринглар, мен табибнинг олдига бориб, ҳамма гапни суриштириб биламан, агар зарурат туғиладиган бўлса, ўзи-ни бу еққа бошлаб келаман».

«Жон дўстим. илтимос, докторнинг олдига бориб, мен тўғрим-да ҳамма гапни айтиб бер,— деб елворди Каландрино,— ичимди бир нима борга ўхшайди».

Бруно доктор Симоненинг олдига оқсочдан олдин етиб бориб, бўлган воқеанинг ҳаммасини унга олдиндан тушунтириб қуйдп.

Оқсоч келганда эса, доктор сийдикни кўздан кечирди-да, деди: «Бориб Каландринога айт, иссиқроқ ўраниб етсин, ҳозир ўзим бориб, унга нима қилиш кераклигини айтаман».

Оқсоч қайтиб келиб, Каландринога доктор тайинлаган гаплар-ни айтди, сал вақтдан кейин эса, докторнинг ўзи Бруно билан бир-галашиб кириб келди. Доктор беморнинг енига ўтириб, унинг томирини ушлаб курди, кейин Каландринонинг хотини шу ерда тур-ганидан хижолат ҳам тортмай, бундай деди: «Дўстим бўлганинг учун очиғини айтаман сенга, Каландрино: биласанми, сен ҳомила-дор бўлиб қолибсан — бор-йўқ дардинг мана шу».

Бу гапни эшитган Каландрино жон-жаҳди билан чинқириб юборди: «Эшитдингми, Тесса, ҳаммасига сен айбдорсан: доим устимга чиқишни хоҳлардинг! Неча марта айтган эдим буни сенга!» Каландринонинг жудаям уятчан бўлган хотини, эрининг бу тапларини эшитиб, шолғомдек қизариб кетди ва кузини ерга тик-канча индамаедан хонадан чиқди, Каландрино эса, бу пайт нола чекишда давом этарди: «Мен бояқишнинг ҳоли нима кечади энди? Қандай қилиб туғаман? Болам қандай қилиб бу еққа чиқади? Энди менга ҳаммаси равшай: мени бу балога йўлиқтирган хоти-нимнинг шаҳвоний нафси, э худо, хотинимни бадбахт қилиб, мени хушбахт қил! Агар соғ бўлганимда. ҳозир ўрнимдан турардим-да, уни шунақанги дўппослардимки — соғ ери қолмаеди. Лекин ҳам-•масига ўзим сабабчи: нега энди унинг устимга етишига рухеат бердим? Ҳай, агар шу ҳомиладан эсон-омон қутулиб олсам, хоти-ним минг елворсин, барибир бунақасига сира-сира рози бўлмай-ман!»

Бруно, Буффальмако ва Нелло пиқиллаб кулиб юборишдан ўз-ларини зўрға тутиб турардилар, аммо доктор Ҳафтафаҳмалино-нинг кулгидан ичаклари узилди. Каландрино табибга, сизнинг маслаҳатингиз ва ердамингизга муҳтожман, деб айтди, унга куп ялиниб-елворди, ниҳоят доктор шундай деди: «Қўрқма, Каландрино. Худога шукурки, жуда вақтида сезиб қолдик ҳомиланг борли-гини — уч-тўрт кун ичида мен сени ҳеч қандай қийинчиликсиз бу ҳомиладан ҳалос этаман. Фақат сен ҳаменингни каттароқ очишинг керак бўлади».

«Оҳ. докторжон, жамики азиз-авлиелар ҳаққи-ҳурмати, менга ердам қилинг!—деб чийиллай бошлади Каландрино.— Менинг икки юз лира пулим бор, унга ер сотиб олмоқчи эдим. Бас, шундай экан, шу пулимнинг ҳаммасини олсангиз ҳам майли, ишқилиб .мени туғиш азобидан қутқарсангиз бўлгани, бўлмаса, нима қили-шимга бошим қотиб қолди. Хотинлар туғаетганда қандай қичқи-ришганини ўз қулоғим билан эшитганман, ҳолбуки, уларга туғиш осонроқ: чунки уларнинг анавиниси кенг: борди-ю, мениям шунақа тўлғоқ тутадиган бўлса, оғриққа чидай олмаганимдан, туғолмай ўлиб қоламан-мана кўрасиз!»

«Ҳеч хавотир олма,— деди доктор. Мен сенга шаффоф **бнр суюқ** дори тайерлаб бераман, ўзи жуда фойдали, ютумиям хуштаъм — уч кунда Дард кўрмагандай тузалиб кетасан, лекин бундан **бубн** эсингни йиғиб, ол бунақа бемаъниликларга йўл қўйма, **Шифобахш**

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ори учун сен олтита семиз хўроз берасан, қолган ори-дармонлар сотиб олиш учун бўлса, биронта дўстингга еш лира майда пул бер — кейин шу айтганларимнинг аммасини менинг дорихонамга юбор, мен, худо хоҳласа, эртага эрталаб сенга ўша шаффоф дорини тайёрлаб бериб юбораман — ҳар куни эрталаб, битта катта стакан-да дам олмасдан ичиб турасан».

«Хўп бўлади, доктор!»—деди Қаландрино ва Брунога илтимос қилиб. унга ҳам дорн-дармон, ҳам олтита семиз хўроз сотиб олиш учун пул берди.

Доктор ўз дорихонасига қайтгач, озгина ардоб ҳозирлқтиб, уни Каландринога юборди. Бруно эса, бу аснода хўрозлар ва ҳазми таом учун замзам сувларидан сотиб олиб, ўз дўстлари ва доктор билан биргаликда роса "маишат қилди. Каландрино сурункасига уч кун эрталаблари ардоб ичди, шундан кейин, унинг ҳолидан хабар олгани доктор билан дўстлари келишди, доктор беморнинг томирини ушлаб кўрди-да, бундай деди: «Сен соппа-соғсан, Каландрино. Энди ўрнингдан турсанг ҳам бўлади, бемалол ишингта боришинг мумкин».

Буни эшитиб, Каландринонинг кўнгли ёришиб кетди. ўрнидан турди ва ўз иши билан шуғулланган кўчага чиқиб кетди, шу-шу бўлди-ю, у ким билан суҳбат қурмасин, ҳаммага Симоненинг қан-дай ажойиб доктор эканлигини мақтаб, атиги уч куннинг ичида, ҳеч қанақа оғриқсиз ҳомиламни даф қилди-я,— деб гапириб юра-диган бўлди. Бруно, Буффальмакко ва Нелло қурумсоқ Каландри-нони боплаб лақиллатишганидан оғзилари қулоқларида эди, аммо монна Тесса, йигитларнинг жўрттага шундай қилишганини сезиб қолиб, кейин анча вақтгача эрига жавраб юрган экан-

4

Мессер Фортарригонинг ўғли Чекко Буонконвентода. қимор ўйнаб, ўз би' сотидаги ҳамма нарсасини, бундан ташқари, бошқа Чекконинг, яъни мес сер Анжольеринг ўғли — Чекконинг пулларини ҳам ютқазиб қўяди; Фор-тарриго фақат ич кўйлагу лозимда Анжольеринг орқасидан қуваркан, мени тунаб кетишди, деб дод солади ва деҳқонларни Анжольерини ту-тишга ундайди, шундан кейин, у Анжольерини ечинтириб ўзи кийинади, унинг отига минади-да, жўнаб қолади, энди Анжольери елғиз ич кўйлак билан лозимда қолади

Каландринонинг ўз хотини ҳақида айтган гапидан бутун жа-моа ўзини тута олмай қотиб-қотиб кулди. Филострато жим қол-гандан кейин эса, қироличанинг хоҳиши билан Нейфила ҳикоя қ,ила бошлади:

— Шоиста хонимлар! Агарда одамларга ўз заковати ва хулқ-одобини намойиш қилишидан кўра ўзининг аҳмоқлиги-ю, қусурла- -рини кўз-кўз қилиш фойдалироқ бўлганда эди, кўпчилик одамлар лозим бўлмаган гапни оғиздан гулламаслик кераклигини мутлақо унутиб қўйган бўлардилар. Бунга мисол учун узоққа бориб юринь

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Ҳеч ҳожати йўқ: Каландрино ўзининг лақмалиги туфайли, тоби қочиб қолганига астойдил ишонди, лекин шифо топиш учун ўз ҳамиқдошининг шўхликларини ҳаммага ошкор қилиш шарт эмас-лигини тушунмади. Каландрино ҳақидаги бу ҳикоя менга ечими мутлақо бошқача бўлган бир воқеани эслатди: бу ўринда маккор-лик ақл-идрокдан устун чиқади ва заковатли одамни бадном қилиб, унга улкан зиен етказади. Худди мана шу ҳақда сизларга сўзлаб бермоқчиман.

Бундан бир неча йил бурун Сиена шаҳрида еши етук икки йи-гит яшаган бўлиб, икковининг ҳам исми Чекко эди; улардан бири мессер Анжольерининг ўғли, иккинчиси — мессер Фортарригонинг ўғли эди. Улар табиатан мутлақо бошқа-бошқа одам эдилар; улар-даги ягона ўхшашлик — ўз оталарига бўлган нафрат эди, мана шу нафрат туйғуси уларни бир-бирита шунчалик яқинлаштирдики, бора-бора улар дўстлашиб, муттасил учрашиб турадиган бўлди-лар. Ғоятда хушрўй йигит бўлган Чекко Анжольерига отаси бериб турадиган"пул етмасди; шунинг учун Чекко ўзига азалдан кўп мурувват кўрсатиб келувчи кардиналнинг Анкона маркасига[1] папанинг муваккили сифатида қадам ранжида қилганиии эшитиб қолди-да, ўзининг моддий аҳволини яхшилаб олиш ниятида кардинала хизматга елланишга қарор қилди. Сўнг бу ниятини ота-сига изҳор қилиб-яхшироқ кийиниши, от сотиб олиши ва отга дурустроқ абзал ҳам олиши кераклигини айтди,— отаси унга ярим йиллик оладиган пулини олдиндан берди. У ўзи учун хизматкор ахтара бошлаган эди, бунинг дарагини Чекко Фортарриго эшитиб қолди-ю, шу заҳотиеқ Чекко Анжольерининг олдига ғизиллаб бориб: «Мени ўзингга хизматкор қилиб ол,— деб елвора бошлади,— югурдагинг ҳам, хизматкоринг ҳам бўламан, ним а б^гюрсанг ҳаммасини қиламан, мояна бермасанг ҳам майли — фақат ўз қара-моғингга олсанг, шунинг ўзи кифоя». Анжольери унга жавобан бундай деди: «Сени ўз хизматимга олмайман, лекин бу билан сени хизматкорликка ярамайсан, демоқчи эмасман, йўқ, асло, балки қиморбоз бўлганинг ва ичкиликка муккангдан кетганинг учун хизматга олмайман». Шунда Фортарриго қимор ўйнамасликка, ички-лик ичмасликка қасам ичиб,л сўз берди ва Анжольерига шунақа хира бўлиб епишиб олдики, у ахири ен бериб, уни еллашга хоҳиш билдирди.

Мана, бир кун эрталаб улар саф'арга чиқдилар ва туш пайтида Буонконвеятога етиб олдилар, лекин куннинг тафти жуда баланд бўлганлиги сабабли, Анжольери тушликдан кейин меҳмонхонада ўзига жой солиб беришни буюрди ва Фортарригонинг кўмагида ечиниб ухлагани етаркан, ундан ўзини соат учда уйғотишни илтимос қилди. Фортарриго бўлса, соҳибини ухлатиб. майхонага йўл олди, у ерда қаттиқ ичди, ўтириб карта ўйнай бошлади ва ҳаш-паш дегунча енидаги ҳамма пулини, яна бутун кийим-бошини бон бериб қўйди. У ютқазган пули ва буюмларини қайта ютиб олиш

[1] А н к о н а — Италиянинг Адриатик денгизи бўйидаги порт шаҳрд; «марка» сўзи ўрта асрларда Европада чегара вилоят маъносида ҳам щилатилган. *(Тарж.)*

кндида, битта ич кўйлагу лозимда меҳмонхонага югурди ва нжольерининг маст уйкуда етганига ииюнч ҳосил қилиб, унинг г.менида қанча пули бўлса, ҳаммасини олди-да, яна майхоняга цайтиб борди ва бу пулларнинг ҳам ҳаммасини қиморга бой бе-риб қўйди. Бу ўртада Анжольери уйкудан уйғонди, ўрнидан туриб, '.хизматкорини суриштирди. Лекин Фортарригони ҳеч ердан то'пиша ! олмади; Анжольери, у яна ичиб. бирон ерда ухлаб етган бўлмасии, дсб ўйлади. Шундан кейин у Фортарригони шу ерда қолдириб кстишга ва Корсиньянога борганда бошқа хизматкор еллашга қа-рор қилиб, отни эгарлашни ва қопчиқларни эгарга боғлашни буюрди; у жўнаш олдидан меҳмонхона соҳибига ҳақ тўламоқчи бўлганида енида пул топилмади- Уртада жуда қаттиқ жанжал кў-тарнлди; бутун меҳмонхона оеққа турди; Анжольери, ҳаменимни ўгйрлаб кетишибди, бу ердаги одамларнинг ҳаммасини битта қўй-май ҳибсга олишиб, Сиенага олиб боришади, деб қичқирардй. Лекин шу маҳал бу жанжалнинг устига тўсатдан Фортарриго қе-либ қолди; унинг згнида ички кўйлаги билан лозимдан бўлак ҳеч какэ йўқ эди, у Анжольерининг пулини қоқлаб бўлиб, энди унинг кпйим-бошини олиб кетгани келган эди. У хўжасининг кетишга отланиб турганини кўриб, унга бундай деди: «Нима гап, Анжольери? Жўнаб кетяпмизми? Дарров-а? Бирпас сабр қил: ҳали замон бу ерга бир одам етиб келиши керак — у менга ўттиз саккиз Сольдо берувди, мен бўлсам, унга гаровга ўзимнинг калта чакмонимни қолдирдйм. Аминманки, агар биз унинг ҳақини ҳозир тўласак, чакмонни ўттиз беш сольдога беради».

Лекин шу пайт бу ерга бошқа бир одам келиб, Анжольерига, пулйнгни ўғирлаган Фортарригодан бўлак ҳеч ким эмас, у қанча пул ютқазганини менга аниқ айтди, деди. Анжольерининг фиғонй чнқиб кетиб, Фортарригони бўралаб сука бошлади ва агарда у худодан ҳам кўра суд жавобгарлигидан кўпроқ қўрқмаганидами, бу нобакорга тилаган жазоларини шахсан ўзи ижро этишдан ҳам қлйтмагаи бўларди. У Фортарригога, сени сиртмоққа торттираман, Сненадан бадарға к,илдираман, кетмасанг дорга оедириб қатл этдираман, деб дағдаға қилганича отига минди.

Фортарриго бўлса, гўе Анжольерининг гаплари бошқа одамга қаратилгандай, ҳамон ўз гапида туриб олган эди: «Қўйсанг-чй. Анжольери, нима қиласан шу арзимаган нарсага қизишиб? Қел, - яхшиси чакмонни ўйлаб кўрайлик; агар уни ҳозир сотиб олсак, ў бнзга ўттиз беш сольдога тушади, лекин борди-ю, фақат эртагача сабр қиладиган бўлсак ҳам унда биздан камида ўттиз саккиз сольдо— яъни, менга қанча қарз берган бўлса, шунча сўрайди. У одамнинг менга гаровга пул қарз бергани, унинг одамохунлиги ал-батта: менга унинг бундай илтифот қилганига бирдан-бир сабаб-ни айтаймн — мен унинг маслаҳатига кириб, бошқа картани юрган эдим. Хўш, ўзинг айт-чи, уч сольдо фойда қилсак. нима, бошимиз оғрийдими?»

Анжольери, асосан, бу можаро тепасида турган'ларнинг ўзидан кўз узмай тикилиб туришганидан хуноб бўлаетган эди, боз устига, улар, Анжольери Фортарригонинг пулини олган, дсб ўйлаетгангл

шаб кўринардилар. «Ҳей, касофат, калта чакмонингнинг нима ҳли бор менга?— деб бақирди Анжольери.— Пулимни ғирлаб, қиморга бой берганинг етмаганидек,— яна йўлимни гўсиб мен билан ҳазил-мазах ўйнамоқчисанмиям!»

Лекин Фортарриго. гўе бу гаплар унга айтилмаяпгандай, ҳамон ўща гапида туриб олган эди. «Йўқ, рост айтяпман,— дерди у,— нега энди сен менинг уч сольдо фойда қилишимни истамайсан? Кейин, барибир ўзинг ўша пулни мендан қарзга сўраб оласан. Бир дўстлик қил, шошма, қаеққа шошиляпсан? Биз х^али кун ботмас-дан етиб оламиз Торреньерига. Бор, яхшиси ҳаменингни оли0 чиқ. Бутун Сиенани қидирсанг ҳам жуссамга шундоқ чиппа бпишиб турадиган бунақа қиемат калта чакмонни топа олмайеан, нега энди аслида қирқ сольдодан ҳам қимматроқ турадиган щундоқ^ қулиНг ўргилсин чакмонимни ўттиз саккиз сольдога ташлаб кети-шим керак экан? Ахир бу кони зиен-ку!»

Ҳаменини шип-шийдам қилиб кетгани кетган, яна бунинг уо-тига, қаеқдаги гапларни жавраб йўлини тўсиб турган Фортарригодан фиғони фалакка чиққан Анжольери, индамай отининс жиловини бурди-да, Торреньерига қараб йўл олди. Лекин Фортарриго унга қарши ниҳоятда мудҳиш режа тузиб қўйган эди; у ички кўйлак билан лозимда Анжольерининг орқасидан лўкиллаб чоп'иб бораркан. жағи жағига тегмай, муттасил калта чакмони ҳақида жаврарди; шу зайлда улар икки миляча йўл босиб қўйдилар; Бу аснода Анжольери, Фортарригодан узоқлаб кетиш мақсадида атайлаб отини елдириб кетди, лекин шу чоғ Фортарриго сал на-рирокда, йўл еқасидаги экинзорда ишлашаетган деҳқонларни кў-"риб қолди-ю, овозининг борича дод солиб: «Ушланглар уни, уш-ланглар!»—деб бақира бошлади. Деҳқонлар ҳам биров белкурак, биров кетмон кўтариб Анжольерининг йўлини тўсиб чиқдилар-да, уни тўхтатиб ушлаб олдилар, чунки улар бу отлиқ орқарокда битта ич кўйлак билан лозимда дод солиб чопиб келаетган одамни тўнаган деб, астойдил ишонган эди. Анжольери ўзининг кимлиги ҳақида, воқеанинг қандай бўлгани ҳақида тушунтиришга қанча уринмасин, барча уриниши зое кетди.

Шу пайт Фортарриго ҳам ҳаллослаб етиб келди ва оғзидан кўпик сочиб, Анжольерига бақира кетди: «Вой. бадкирдор-е, вой муттаҳам-е! Мени тўн.аб дарров жуфтакни ростлаб қопсан-да! Улдираман сени ҳозир!» Шундан кейин Анжольерини кўрсатиб гапира бошлади: «Буни кўрдингларми, азизлар: бор ойсотини картага бой бериб, хайр-маъзурни нася қилганча қочиб қопти, мен бўлсам, меҳмонхонада мана шу аҳволда қолаверибман! Худо-нинг марҳамати билан ва сизларнинг кўмагингизда, мен, энди унинг ҳамма буд-шудини тортиб -олдим, десам ҳам бўлади,— бу яхшиликларингизни ўла-ўлгунимча унутмайман».

Анжольери ўзини оқлашга қанча уриниб кўрмасин, барибир, унинг гапига парво ҳам қилишмади. Фортарриго деҳқонларнинг ердамида Анжольерини отдан тортиб туширди, уни ечинтириб ки-йимларини ўзи кийиб олди ва отига минди-ю. Анжольерини ялан-ғоч-яланг оеқ ҳолда қолдириб, ҳайе-ҳайт деганча жўнаб қолди; у

Сиенага қайтиб бориб, отни ҳам, кийим-бошларни ҳам Анжолье-ридан қимор ўйнаб ютиб олдим, деб ҳаммага айтиб юрди. Анжо-льери Маркага кардинал ҳузурига бадавлат одам сифасида бор-моқчи бўлган эди, аммо бунинг ўрнига у Буонконвентога елғиз ички кўйлак билан лозимда қашшоқ бўлиб қайтди, бундан бу еғи-га, Сиенага боришга уялди; шунда унга кийим-кечак қилиб бе-ришди ва у Фортарригонинг отига мингашиб, ўз ота-онасиникига, *чорсиньянога жўнади, то отзеи унга яна ердам қилиб қўллаб юбормагунча ўша ерда яшаб турди. Шундай қилиб, Фортарригонинг маккорлиги туфайли, Анжольеринг эзгу нияти амалга ош-май цолган экан. лекин бир кун келиб Анжольери, Фортарригодан унинг барча найранглари учун цасдини олади.

I

Каландрино бир қизга ошщ бўлиб қщффи; Вруно унга афсун езилган пер-шамент тутқааади! Каландрино шу афщ/нни қизга еал теккиэиб қўйиии билан қиз унина орқасидан вргашиб Кфтаверадщ кейин Каландринонинг хотини врини ўша қиз билан #тгани уотидан чщиб қолиб, уни не ердаги ҳақорат сўзлар билан қарғайди

Нейфиланинг қисқагина қис^си ҳеч кимни кулдирганиям, би-рон фикр турдирганиям йўқ, шунга кўра, қиролича дарҳол Фья-меттага ўгирилиб, унга ўз ҳикоясиқи бошлашни амр этди, Фьяметта ҳам қироличанинг адрига мунтазир эканлигини гоятда нозли нигоҳ билан изҳор ©тиб, шундай ҳикоя қила бош-лади:

— Иажиба хонимлар! Дгар^а қулай фурсатимиз ва кўнгилда-гидек жойимиз бўлса-ю, биз бироц Мрзу устида мусоҳаба олиб бореак, у ҳақда қанча кўп В| уаок, суҳбат қурсак ҳам барибир, ўша мавзунинг ниҳоясига ета олмас эдикки, менинг бу фикримга сиз-лар қўшиласизлар, деган умиддамдн. Шунга кўра, мен ўзимиз-винг бу ерга не мақсадда тўпланганимизни эътиборга олиб,— бу ерга тўпланганимиздан мақсад фақат вақтичоғлик қилиш ва вақт-ни хурсандчилик билан ўтказиш эканлигини яхши биласизлар — шуни таъкидлайманким, биринчидан, бизларнинг вақтичоғлик килишимиз учун ҳамда кўнгилхушлик қилишимизга зарур бўлган бошқа ҳамма нарса учун энг қулай вақт шу вақтдир, иккинчидан »еа бирон нарса тўғрисида минг маротабалаб гапирилган тақдирда ҳам биз айнан ўша нарса тўғрисида яна шунча маротаба гапириш-та ҳақимиз борки, бу билан тилга олинган ўшал нарса қизиқарсиз 0ўлиб қолмайди. Хулласи калом, Каландринонинг қилмишлари ҳақида бу ерда кўп гапирилган бўлса ҳам унинг тўғрисида айтил-гаи Х#кояларнинг ҳаммаси ҳам жуда қизиқарли деб айтган Фило-втратонинг гапини зслаб, шунча баен қилинган қиссаларга мен яна **бир** қиссани илова қилишга журъат этдим, илло, шуни ҳам айти-

Ш.м керакки, агар мен ҳо илгари бўлсин, ҳо ҳозир, ҳақиқатдан ч.ламоқни мўлжаллаган, е мўлжаллайдиган бўлсам. унда .таган Найтимда янги қисса тўқишим, еинки қиссамда иштирок .увчи-ларнинг номларини ўзгартириб баен қилишим мумкин эди ва лекин юз берган воқеани тасвирлаш пайтида ҳақиқатдан четланиш, му-қаррар, тингловчплар эътиборини сусайтиришини ҳисобга олиб, айнан мана шундай мулоҳаза туфайли, воқеа қандай содир бўлган бўлса, худди ўзидек қилиб сўзлаб бермоқчиман.

Никколо Корнаккини исмли ғоятда бадавлат ҳамшаҳаримиз-нинг ер-мулклари жуда кўп эди; хусусан, Камератда ҳам унинг ниҳоятда хушманзара бир мулки бўлиб, у ерга муҳташам, маҳо-. батли бир қаср қурдирди, Бруно билан Буффальмакко эса, шу қасрнинг нақш ишларини пудратга олишди. Иш жуда кўп эди; шунга кўра. улар Нелло билан Каландринони ҳам ердамга чақи-ришди-да, ишга киришиб кетишди. Бутун уйда фақат битта хона-да чорпоя билан етиб ухлаш учун зарур бўлган бошқа анжомлар мавжуд эди; кексайиб қолган бир чўри хотин бутун уйга қараб турар ва ундан бошқа бironта ҳам хизматкор йўқ эди; юқорида номи зи-кр этилган Никколонинг Филиппо исмли ўғли,— ҳали уй-ланмаган йигитча,— шу хонага аелларни бошлаб келиб кўнгилхушлик қилиб юрарди: у бironта аел билан бир-икки кун бўлиб, кейин жўнатиб юборар ва яна бошқасини бошлаб келарди. Мана, у кунлардан бир кун уйига Никколоза исмли бир аелни бошлаб келдики, уни Камальдоли кўчасида яшовчи Манжоне деган бир аблаҳ пул эвазига одамларга қўшиб турарди. Бу аел хушрўй, ки-йимлари ўзига ярашган, хушмуомала ва дилкаш аел эдики, ҳсч ким унинг ўшанақалардан эканлигини, агар билмаса, хаелига ҳам келтирмас эди. Бир кун у туш пайтида эгнига оқ халат кийиб, сочини бошига чамбарак қилиб, ҳовлидаги қудуқ олдида юз-қўли-ни ювa бошлади, тасодифни қарангки, айни шу пайтда Каландри-но сув олгани қуду'қ бошига бориб қолди, борди-ю, аелни кўриб, у билан самимий саломлашди. Қиз унинг саломига алик олди ва унга тикилиб қарай бошлади, лекин у Каландринони еқтириб қол-гани учун эмас, балки унинг хатти-ҳаракатида қандайдир телба-лик нишоналарини кўргандай бўлгани учун унга шундай тикилиб қаради. Каландрино ҳам қизга тикилиб қараган эди, қиз шу заҳо-тиеқ кўнглига ўтириб қолдики, бунинг оқибатида, у бир амаллаб шу ерда кўпроқ қолиш ва ўртоқлари олдига анчагача бормаслик учун ичида ўзига баҳона қидира бошлади, лекин қиз билан таниш бўлмаганлигн сабабли, унга гай қотишга журъат эта олмади. Қиз Каландринонинг ўзидан кўз узмай тикилиб турганини сезиб. ўзи ҳам кулгн бўлсин учун жўрттага вақт-вақти билан унга кўз қири-ни ташлаб қўяркан, эшитилар-эшитилмас хўрсиниб ҳам қўя бошлади. Оқибатда, Каландрино қизга шунақаям маҳлие бўлиб қол-дикп. Филиппо к,изни уйга чақириб олгандан кейингина у ҳушини йиғиб, ҳовлидан чиқиб кетди.

Гчалапдрино энди ишлаб туриб, нуқул хўрсиниб, оҳ-воҳ қила-верди, .чаландринонинг ҳар бир хатти-ҳаракатини ичак узадиган дар.'жада кулгили деб билувчи Бруно бу ҳолни сезиб

бундай деди: «Азбаройи шифо! Сенга нима: бўлди узи, дўстим Каландрино? Оҳ урсанг ўпканг кўриняпти».

«Э, оғайни, ўз еғимга ўзим қовурилиб етибман!»—деди Каландрино-

«Ҳа. тинчликми?»— деб сўради Бруно.

«Фақат ҳеч кимга айтмайсан!—деди Каландрино.— Бу ерда паричехра бир қиз бор экан дегин, шу менга шунақаям ошиқ бў-либ қолдики, асти қўяверасан! Ҳозир сувга борганимда бунга ўзим ҳам иқрор бўлдим».

«Иуғ-е!— деб юборди Бруно.— Тағин у Филиппонинг жазмани бўлмасин?»

«Узимам шу фикрдаман, чунки Филиппо чақирган эди, у «лаб-бай», деб итоат этиб, уйга кириб кетди,— дея жавоб қилди Каландрино,— ҳа, жазмани бўлса нима бўпти? Мен бунақа ишда, Филиппо экан-ку, ҳатто парвардигорнинг ўзига ҳам бўш келмай-ман. Сирасини айтсам. ошна, у қиз менга чунонам еқиб қолдики — таърифлашга тилим лол!»

«Мен у қизнй суриштириб кўраман,— деди Бруно,— агар у чинданам Филиппонинг жазмани бўлса, унда ошиғинг олчи: нега-ки биз у қиз билан қадрдонмиз. Лекин буни Буффальмаккодан қандай сир тутсак экан? Қачонки бирон қиз билан гаплашадиган бўлсам, дарров шу ерда ҳозиру нозир бўлади».

«Буфальмаккодан қўрқмайман,— деб эътироз билдирди Каландрино.— Энг муҳими — Неллодан эҳтиет бўлиш керак, унинг хотинимга қариндошлиги бор, шу томондан ҳамма ишни расво қилиб қўйиши мумкин».

«Бу гапингам тўғри»,— деди Бруно.

Каландринонинг ким ҳақида гапираетганини тушуниш Бруно учун қийин эмас эди: .қизнинг бу хонадонга қандай қилиб келгапи-ни ўзи курган, бундан ташқари, Филиппо ҳам бу ҳақда унга гапир-ган эди, шунга кўра, у Каландринонинг қизни кургани чиқиб кетган пайтдан фойдаланиб, бутун гапни Нелло билан Буффаль-маккога гапириб берди, шундан кейин улар Каландринонинг ошиқ бўлиб қолгаилигидан қандай ҳангома уюштириш мумкиндиги ҳа-қида ўзаро келишиб олдилар.

Каландрино қайтиб келганида, Бруно ундан пичирлаб сўради; «Қалай, кўрдингми?»

«Кўрдим!—деб жавоб қилди Каландрино.—У мени ўзига ром қилиб қўйди!»

«Бориб қарай-чи, ўшамиқин,— деди Бруно.— Агар ўша бўлса, менга ишонавер — кифтини келтираман».

Шундан кейин, Бруно пастга тушиб, ўша қиз билан Филиппони ахтариб топди, уларга Каландринони муфассал таърифлаб, ҳозир у билан нима ҳақда гаплашганини айтиб берди-да, кейин Каландринонинг ошиқлиги заминида бир ҳазил қилиб кулишиш учун ҳар бирининг нима иш қилиши ҳақида, уларнинг иккови билан шартлашиб, гапни бир ерга қўйди. Кейин қайтиб келиб, Каланд-ринога бундай деди: «Уша экан! Лекин эҳтиет бўлиб иш куриш керак: агар Филиппо билиб-нетиб қолгудек бўлсами, булғанган но-

мимизни оқлаб олишимиз учун бутун бир Арно даресини суви ҳам етмайди. Мабодо, мен ўша қиз билан гаплашгудек бўлсам, се-н'инг номингМн нима деяй унга?»

«Э, худойим!—деб Ч1!нқириб юборди Каландрино.—Бирламчи, мен унга одамзод яраладиган минг чорак асл нав уруғлик тилай-ман, ундан ташқари, мен унинг содиқ қулиман, сен сўрагин-чи, у нима хоҳларкин. Тушундингми?»

«Тушундим,— деб жавоб қилди Бруно,— мендан кўнглинг тўқ бўлсин».

Кечлик олдидан суратқашлар ҳовлига чиқишди, Филиппо билан Никколоза ҳам бу маҳал шу ерда эди, йигитлар атайлаб, Ка* ландрино туфайли, шу ерда туриб қолишди. Каландрино қизпи кўриши билан кузини лўқ қилиб, унга бақрайганча туриб олди ва шу қадар аломат қилиқлар, шунақанги имо-ишоралар қилиб, қизнинг диққатини ўзига тортишга ҳаракат қила бошладики, буни ҳатто кўр одам ҳам пайқаган бўларди. Қиз ҳам ўз томонидан, Брунонинг ўргатганларини эслаб, Каландринони васвасага солиш учун астойдил ҳаракат қиларкан, ўзи билан мулоқот қилмоқчи бўлган Каландринонинг хатти-ҳаракатини томоша қилишдан завқланарди, бу аснода, Филиппо, Буффальмакко ва бошқалар гўе суҳбатга берилиб кетгандай ва «ошиқ-маъшуқ»ларга асло эътибор бермаетгандай тутардилар ўзларини.

Мана, ниҳоят суратқашлар, Каландринонинг бахтига қарши, кетишга отландилар. Улар Флоренцияга кетишаетганда, Бруно Каландринога йўл-йўлакай бундай деди: «Гапимга ишонавер, қиз сенинг нигоҳларингдан худди офтобда қолган мўздай эрий бошла-ди. Сен эртага гитарангни оливол, келиб унга ишқий қўшиқлар куйла—мана, мени айтди дерсан, у деразадан сакраб тушади ол-дингга1#

«Шундай қилсам маъқул бўлармикин-а, ошна?—деб сўради Каландрино.— Гитарамни олиб келайми?»

«Албатта олиб кел!»—деди Бруно.

«Сен боя гапимга ишонмаган эдинг, оғайии,—деди Каландрино, —ўша гапни бекорга айтмадим: мен бир ишга киришмай, кириш-^ сам, ҳар қанақа одамни ҳам мот қилиб кетаман. Қани, хўш, шун-доқ дилбар қизни яна ким шундай қисқа вақт ичида ўзига ром қнлиб олади? Қани, ўша жўжахўроз такасалтанглар бир уриниб куришсин-чи. Улар фақат^ гап сотишни билишади, ишга келганда, ғирт ношуд бўладилар-қоладилар. Қўлимга гитара олганимда сен мени бир кузат—ўшанда мендан кўзингни уза олмай қоласан! Мана, сен мени қари деб ўйласанг керак, лекин мен, эътиборинг учун сираям қари эмасман, ўша қиз буни бир қарашдаеқ жуда ях-ши тушуниб олди, менинг чангалимга тушгандан кейин эса, янаям яхшироқ тушунади. Азбаройи худо, мен унга шунақа ўйин кўрса-тайки, кейин худди девонадек кетимдан чопиб юрсин».

«Ҳа, човут соласан унга албатта!^деди Бруно.—Қизнинг лаъл лабларига, унинг кизил гул сингари еиоқларига зулукдек епиши-шингни, кейин у шўрликни бутунича ямламай ютиб юборишингн'й кўз олдимга келтириб.турибмап».

Брунонинг гадини эшитган Каландрино бу манзарани дарҳол кўз олдига келтирди. У Флоренцияга бора-боргунча, қўшиқ айтиб, ўйин тушиб, суюнганидан терисига сиғмай борди. Эртаси куни у ўзи билан гитара олиб келди ва бутун жамоанинг кўнглини хуш-нуд қилиб, гитара жўрлигида бир нечта қушиқ ижро этди. Хуллас, орадан хиел вақт ўтар-ўтмас, Никколозани кўрмаса туролмайдиган бўлиб қолди—ишни ташлаб қўйди, қизнинг жамолига бир нигоҳ ташлаш ниятида кунига минг марта, гоҳ унинг деразаси тагига, гоҳ эшиги олдига борар, юраги ҳаприқиб, ҳовлига югуриб чиқиб, ке-тарди, қиз ҳам Бруно томонидан ўргатиб қўйилган эмасми, жуда усталик билан иш кўрар ва Каландрино билан учрашиш учун ҳар сафар бирон важ қидириб топарди. Каландринонинг қизга езган мактубларига одатда Бруно жавоб езар, баъзида эса, шу Брунонинг ўзи қизнинг мактубини Каландринога олиб келиб берарди. Қиз уйда бўлмаган пайтларда эса,—бундай кунлар ҳаммадан кўп-роқ бўларди,—Бруно, ўзи хат езиб, қизнинг номидан олиб келар-дики, бу мактубларда у Каландринони астойдил умидвор қиларди ва хатни топшира туриб, қизнинг ҳозир ота-оналари олдида яша-етганини, лекин у ерда кўришиш мумкин эмаслигини тушунтирар-ди. Бу майнабозликка раҳнамолик қилаетган Бруно билан Буф-фальмакко шу йўсинда Каландринонинг ишқий мойилликларини қувноқ бир эрмакка айлантирдилар ва ҳаттоки, вақт-вақти билан маъшуқанг илтимос қилиб юборди, деб ишонтиришиб, уни гоҳ фил суягидан ясалган тароқ, гоҳ ҳаменча, гоҳ пичоқча еки яна бирон-бир майда буюм совга қилишга мажбур этардилар-да, у совгалар-ни ўзларига олардилар, лекин ўзлари ҳам уйга қиз номидан арзон жез узуклар олиб келиб тутқазардиларки, бундан Каландринонинг огзи қулогига етарди. Бундан ташқари, у дўстларим менинг ишқий муносабатларимга яна ҳам фаолроқ бош қўшишсин деб, уларни тез-тез зиефат ҳам қилиб турар ва яна кўп илтифотлар кўрса-тарди.

Шу зайлда орадан икки ойдан зиедроқ вақт ўтиб кетди, лекин ҳанузгача иш ўрнидан қўзғалмаган эди; бу орада қасрдаги нақ-қошлик ишлари ҳам битай деб қолган эди, шунда, Каландрино агар бу ердаги ишларимиз тугагунча, ўз севгимнинг армон қилган сарҳадига муяссар була олмасам, шунча вақтдан буен қилинган уринишлар чиппакка чиқади, деб ўйлаб, Брунони «ҳа, бўл, ҳа, бўл» деб шошира бошлади. Мана, қиз қайтиб ҳам келди, шунда Бруно қиз билан ҳам, Филиппо билан ҳам олдиндан тил бириктириб олиб Каландринога бундай деди: «Биласанми, огайни бу аел сенинг ис-тагипгни бажариш ҳақида менга кўп марта сўз берган бўлса ҳам ҳануз сўзининг устидан чиқмаяпти. Назаримда, у сени лақиллата-япганга ўхшайди. Хуллас, гап бундай, баски у ўз сўзининг устидан чиқмаетган экан, биз уни агар сен қарши бўлмасанг, хоҳласа-хоҳ-ламаса берган ваъдасини бажаришга мажбур қиламиз».

«Худо хайрларингни берсин, мажбур қилинглар,—деб чинқириб юборди Каландрино,—иложи борича, тезроқ!»

«У қизга афсун езилган пергаментни теккизиб олишга юрагинг дов берадими?»—деб сўради Бруно.

«Дов берганда қандок», деди Каландрино.

«Ундай бўлса,— деб давом этди Бруно,— сен менга чала туғил-ган қўзичоқнинг терисидан ошланган пергамент, тирик кўршапалак бухўрнинг учта донини ва муборак шам олиб келгин-да, қолгаиини ўзимга қўйиб қўй».

Каландрино кўршапалак тутаман, деб бутун оқшом матрапча ушлаб турди ва ахири уни тутиб, Бруно тайинлаган бошқа нарса-лар билан бирга ҳаммасини унга олиб бориб берди. Бруно бошқа хонага кириб, пергаментга қандайдир* алмойи-алжойи сўзларни ажи-бужи қилиб езди-да, кейин Каландринонинг олдига қайтиб чиқиб, бундай деди: «Қулоқ сол, Каландрино: мана бу дуоларнн ўша қизга сал теккизиб олсанг бўлди, ўша дақиқадаеқ у орқанг-дап эргашиб кетаверади ва кўнглинг истаган нарсани бажаради. Гап бундай, агар Филиппо бирон еққа кетса, сен қизпинг олдига яқин боргин-да, мана бу дуони унга теккизиб ол, упдан кейин тўғ-ри пичанхонага қараб юравер, у ерда похол ғарами бор,—энг қу-лай жой ўша ер, чунки у ерга ҳеч қачон ҳеч ким кирмайди. Мана кўрасан, қиз орқангдап эргашиб ўша ерга киради, киргандан кейин—у еғига нима қилиш кераклигини ўзинг биласан».

Каландринонинг кўнгли яшнаб кетди. «Энди, ошна, бу еғини ўзимга қўйиб қўй»,—деди у дуо езилган пергаментни қўлига олар-кан.

Каландринодан ҳадиксираб юрган Нелло ҳам уни Бруно билан Буффальмаккодан кам калака қилмас, балки уларга қўшилиб роса аҳмоқ қиларди, лекин Флоренцияга, Тессанинг олдига одам юбориш зарур бўлиб қолганида, бу иш учун Бруно Неллони тан-лади ва Нелло Флоренцияга бориб, Тессага бундай деди: «Эсинг.-дами, Тесса, Каландрино Муньоне соҳилидап бир этак тош териб келган куни сени ҳеч қандай сабабсиз дўппослаган эди? Бугун мен олдингга, эрингдан қасдингни олгин, деб келдим; агар йўқ дейдиган бўлсанг унда менинг қариндошим ҳам, қадрдоним ҳам' эмассан. Эринг у еқда бир аелга шайдо бўлиб қолди, ҳозир ўша бузуқ хотин эринг билан овлоқ ерда тез-тез учрашадиган бўлиб қолган. Ҳали яқиигинада яна учрашмоқчи бўлишганини эши-тиб қолдим, шунинг учун ҳозир мен билан юргин-да, эрингни пой-лаб туриб, яхшилаб додини бериб қўй».

Каландринонинг хотини буни чин деб ўйлаб, дик этиб ўрнидан туриб кетдй ва уйни бошига кўтариб шапгиллай бошлади: «Вой, яшамагур муттаҳам-е, ҳали шунақами, а? Азбаройи худо агар сеидан қасдимни олмасам, менам юрган эканман!»

Шундай дея аел елкапўшини қўлига олди-да, оқсочи ва Нелло билан бирга ўша ерга ғизиллаганча кетди. Бруно уни узоқданоқ кўриб, Филиппога: «Ана бизга шерик келди»,— деди.

Шундан кейин, Филиппо Каландрино билан ўзга нақшлар ищ-лаетган хонага кирди ва: «Хўп, бўлмаса, усталар, мен Флоренцияга кетяпман. Яхши ишланглар»,— де'ди. У хонадан чиқиб, шундай бир ерга яшириниб олдики, бу ердан, у ўзи ҳеч кимнинг кўзига кўринмаган ҳолда, Каландринонинг ҳамма хатти-ҳаракатини кў-затиши мумкин эди.

Каландрино бўлса, Филиппонинг уйдан чиқиб, бирмунча масо-фа жойга бориб қолганини ўзича кўнглидан ўтказиб, қовлига туш-ди ва у ерда Никколозанинг елғиз турганини кўриб, унга гап қота бошлади; ўзини қандай тутиш лозимлигини жуда яхши билган қиз Каландринога яқин борди ва ўзини ҳар сафардагидан кўра бема-лолроқ тута бошлади, мана шунда, Каландрино пайтдан фойдала-ниб, унга дуо езилган пергаментни теккизиб олди. Теққизиб олди-ю, кейин тўғри пичан-хонага қараб кетаверди, қиз эса, унга эргашдн. Қиз пичанхонага кириши билаи эшикни занжирлаб олди, кейин Каландринони қучоқлаб, уни похолга чалқанча қулатди-да, устп-га миниб ўтириб олди ва Каландрино юзини унинг юзига яқин олиб келмасин учун елкаларидан маҳкам босди, эҳтирос тўла кўз-ларини унга тикканча шундай гап бошлади: «Гиргиттонинг бўлай, Каландрино, сен менинг қалбимсан, жонимсан, қувончимсан, ҳа-ловатимсан! Ниҳоят, мана, сен меникисан, ниҳоят мен сени ўз кўк-симга боса оламан! Сен ўзингнинг мулойим сўзларинг билаи мени сел қилиб юбординг, гитара чалиб, мени ўзингга мафтун қилдинг. Наҳотки, чинданам энди меники бўлсанг?»

Лекин Каландрино қимирлолмай етарди. «Офтобим! Кел, сени бир ўпай!»—деди у.

«Вой, мунчаям бесабр бўлмасанг!—деди унга жавобан Никко-лоза.—Олдин сепинг жамолингга тўйиб-тўйиб олай, кўзларим се-нинг хушрўй дийдорингга тикилиб баҳра олсин!»

Бруно билан Буффальмакко эса, Филиппо яширинган ерга би-қиниб ўтириб олишиб, пичанхонада бўлаетган ҳамма машмашани кўриб, эшитиб ўтирдилар. Каландрино нуқул Никколозани ўпиш-га талпинарди, аммо шу чоғ Нелло монна Тесса билан бу ерга бостириб келиб қолишди ва Нелло: «Худо шоҳид, ҳозир икковлари бирга бўлиши керак», деди. Монна Тесса шу дарғазаб ҳолича келиб, пичанхонанинг эшигипи бузди ва ичкарига кириб Никколозанинг Каландрино устига миниб ўтирганини курди, лекин Никколо-за монна Тессани кўриши биланоқ, дик этиб ўрнидан турди-ю, урра солиб, Филиппонинг олдига қочиб кетди.

Шунда монна Тесса, ҳали ўрнидан туриб улгурмаган Калан-дринонинг башарасига чанг солиб, ҳаммаеғини тимдалаб ташлади, кейин унинг сочидан тутамлаб олиб судраркан, оғзидан боди кириб шоди чиқиб қарғай бошлади: «Вой ярамас, қўтир ит-е, ҳали сен шунақамисан? Мен бадбахт хотин келиб-келиб сени танлаган-мидим, сен, қари кўппакнинг нимангни яхши курган эдим? Ҳали сен шунақа, бошқаларга кўз ташлайдиган бўлиб қолдингми? Нима уйингда қиладиган ишинг йўқми? Ургилдим сендақа хуштордан! Е ўзингнинг қанақа эркаклигингни билмайсанми, чиллашир? Агар соғадиган бўлинса, сен рамақижондан томизғилик ҳам тушмай-ди — шуни биласанми ўзинг е йўқми? Энди Тессанинг тагида етиш жонингга тегиб, бошқанинг тагига тушишни хоҳлаб қопсан-да, худое худовандо ўша хотин жувонмарг бўлсин, зероки, у сендек бебаҳо хазинага учган экан, ўлгудек мараз бўлиши ке-рак!»

Каландрино хотинини кўриб, мурда бўлиб қолганди,

у ўзини муҳофаза қилишга журъат ҳам эта олмади; ниҳоят у ҳам« маеғи тимдаланган, кўкарган, ғижимланган ҳолда ўрнидан турди, плашини қўлига олди-да, монна Тессага ожизона бўйин эгиб, ундан қичқирмасликни илтимос қилди: «Акс ҳолда,— деб илова қил-ди у,— мени қийма-қийма қилиб ташлашади, зеро, мен билан, бўлган аел уй соҳибининг жазмани».— Ҳай, майли,— деди монна Тесса,— лекин ўша мараз хотиннинг боши ғамдаи чиқмасин илое!» *

Бруно билан Буффалмакко Филиппо билан Никколозага қўши-лишиб бу можаро устидан ичаклари узулгунча кулдилар, кейин икки дуст худди, нима шовқин-сурон ўзи, дегандек пичанхонага югуриб бордилар ва монна Тессани «отаиг яхши, онанг яхши» деб ахири зўр-базўр тинчитдилар, Каландринога бўлса, Тағин Филиппо бундан огоҳ бўлиб қолйб, адабингни бермасин, дейишиб, унга тезроқ Флоренцияга жўнаб кетишини ва иккинчи бу еқларда қо-расини кўрсатмасликни маслаҳат бердилар. Шундай қилиб, хўр* ланган шарманда бўлган, афт-башараси тимдаланган, кийим-боши ғижимланган Каландрино Флоренция томон жўнаб қопти-ю, иккинчи бу £қларга келишга юраги дов бермабди,—у хотинининг таънаю маломатларидан кечасию кундузи изтироб чекиб, жонидан тўйиб шу зайлда яшаб юрибди-да, ниҳоят,' оташ мухаббат туйғу-сини юрагидан суғириб олйб ташлабди, унинг дўстлари, шунингдек, Филиппо билан Никколоза яна узоқ вақтгача унинг устидан кулиб юришган экан.

6

Икки йигит катта йўл еқасидаги бир қўрғонда тунайдилар; улардан бири уй эгасининг қизи етган чорпояга бориб етади, уй соҳибининг хотини эса, адашиб иккинчи йигитнинг цўйнига киради; соҳибнинг қизи билан кўнгил очган йигит уй эгасининг тўшагига келиб етади-да, уни ўз дўсти деб ўйлаб, ҳамма бўлган ишни унга айтиб қўяди; улар ўртасида жанжал кўтарилади; уй.соҳибининг хотини боища ўринга янглишиб етиб қолганини сезгач, дар-ров туриб қизининг енига етади-ю, шундан кейин ўртада тинчлик ўрнатиш-га сазовор бўлади

Каландрино жамоани бундан олдин ҳам бир неча маротаба кулдирган эди, бу сафар ҳам роса кулдирди. Хонимлар унинг хат-ти-ҳаракатини мулоҳаза қилиб бўлиб, жим қолишгач, қиролича Панфилога амр этди ва у шундай ҳикоя қила бошлади:

— Муҳтарама хонимлар! Каландринонинг маъшуқаси Никколо* Занинг исмини эшитиб, эсимга бошқа Никколоза тушиб кетди, ҳо* Зир мен шу қиз тўғрисида сизларга сўзлаб беришни истайман, зе* ро менинг ҳикоямдан бир ҳурматли аелнинг ўз топқирлиги билан катта бир низони бартараф этгани сизларга аен бўлади.

Бундан бир оз вақт илгари Муньоне дареси водийсида эшиги ■тагидан ўтган^кетганларни ақча эвазига едириб-ичириб турадиган

557'-^,

бир одам яшарди. У қашшоқ бўлиб, кулбаси ҳам. мўъжазгина эди, шунга қарамай, баъзида тунашга уйига ҳам одам қўярди, лекин дуч келган одамни эмас, балки ўзининг таниш-билишларини, шунда ҳам бошпанага жудаям муҳтаж бўлиб, ночор аҳволга тушиб қолишган пайтда қўярди. Унинг гўзал хотини ва икки боласи, яъ-ни ўн беш-ўн олти ешлардаги еқимтой, чиройли, бўйи етган қизи билан бир ешга ҳам тўлмаган ва ҳали кўкракдан ажратилмаган ўғли бор эди. Қиз бизнинг ҳамшаҳаримиз бўлмиш бир хушсурат, фусункор, акобир йигитга еқиб қолиб, бунинг натижасида.у бу қўрғонга танда қўядиган бўлиб қолди, зеро, қизни жон-жаҳди билан севиб қолган эди, қиз ҳам унга ошиқ бўлиб қолди; ўзини шун-дай жонон йигит астойдил севиб қолганидан ғурурланиб кетгаи қиз ўзининг сернавозиш рафтори билан уни ўзига яна ҳам кўпроқ жазм этишга уринди, натижада, уларнинг бир-бирларига мойилли-ги шу қадар кучайиб кетдики, агарда Пинуччо (йигитниг исмн шундай эди) қизни бадном қилттб қўйишдан қўрқмаганида улар аллақачон ва кўп маротаба армонларининг сарҳадига етган бўлур эдилар. Бу аснода улардаги ишқ ўти кун сайин аланга ола бориб ахири, Пинуччо ҳар қандай қилиб бўлса ҳам қиз билан яқинла-шишни ихтиер қилди-да, қизнинг отасикикида тунаб қолиш учун бирон баҳона ахтара бошлади, бу уйдаги хоналарнинг жойлашиши йигитга аен эди, шунга кўра у, агар қиз билан елғиз қолиш им« копи бўлса, ҳам маси нми-жимида пишади-қўяди, деб умид қилди &а бу режа миясида пишиб етилиши ҳамоноқ, вақтни пайеалга со« либ ўтирмасдан, уни амалга оширишга киришди.

Мана, кунларнинг бирида кечқурун алламаҳалда Пинуччо ва унинг муҳаббатидан хабардор бўлган Андриано исмли содиқ дўсти иккита салт от еллашиб, эгарига турли буюмлар билан тўлдирил-ган ҳуржунлар осишди-да, Флоренциядан йўлга чиқишди ва атай-лаб, айланма йўлдан бориб, тун кирган пайтда Муньоне водийсига етиб олишди, кейин, гўе Романьядан қайтиб келишаетгандай бўли-шиб, отларпи буришди-да, ўша муҳтарам зотнинг эшигига етиб қелиб, уни тақиллатищди, мезбон бу иккала йигитни ҳам яхши билганлиги сабабли, ўйлаб-нетиб ўтирмасдан уларга эшикни оч-ди. Шунда Пинуччо унга деди: «Бизни тунагани уйингга кирит! Флоренцияга кун ботмасдан етиб оламиз, деб ўйлаган эдик, ле-кин йўлда ушланиб қолдик, кўриб турибсанки, қоронғига қолиб кетдик».

Уй соҳиби унга жавобан бундай деди: «Узинг яхши биласанки, Пинуччо, уйим сизлардек бообрў жанобларга мос эмас, лекин дар-ҳақиқат, вақт кеч бўлиб қолди, бошқа манзил қидириб ўтирадиган найт эмас,— майли, қола қолинглар. Уйимиз тор бўлса ҳам кўнг-лимиз кенг!»

Навжувон йигитлар отлардан тушишди отларинн охурга боғла-пшб, ўзлари уйга киришди, сафарга ғамлаган овқатларини олиб, ўзлари ҳам тўйиб овқатландилар, уй соҳибини ҳам меҳмон қил-днлар. Бутун уйда биттаю битта етоқ хонаси бор эди, уй эгаси мана шу хоната бир амаллаб учта ғарибона чорпояни сиғдирган вдики, деярли бўш жой қолмаган эди: бир девор тагида иккита ка-

равот турар, қарама-қарши томондаги девор тагида—учинчиси ,урарди, улар орасида эса, жудаям тор йўлак қолган эди. Уй эгаси чорпоялар ичида сал дурустроғини икки йигитга тўғрилаб улар-ни шунга етқизди, бир оз вақтдан кейин, йигитлар ҳали ухламаган бўлншса ҳам ўзларини ухлаганга солиб етишганида, иккинчи чор-пояга қизини етқ-изди-да, учинчисига ўзи билан хотини етишди, чорпоя енига эса, бека чақалоғи етқизилган бешикни қўйди. Уй эгаси, унинг хотини ва қизининг қай йўсинда жойлашганини куза-тиб етган Пинуччо, ҳамма ухлаб кетгунича пойлаб етиб, оҳиста ўрнидан турди ва оеқ учида бориб, ўз маъшуқасига ҳамсоя бўлди, қиз, гарчи юраги така-пука бўлаетган бўлса ҳам йигитни жон-жои деб қўйнига олди, мана шунда уларнинг иккови учун кўпдан орзи-қиб кутилган лаззат онлари бошландГи. Улар ҳамон бирга етиш-ган пайтда, бир вақт мушук бир нимани ерга тушириб юборди-ю, бундан бека уйғониб кетди — шунда у уйқули кўзлари билан ўрни-.дан турди-да, нима тақиллаганини аниқлай олмай қоронғида ти-мирскиланиб, ўша товуш келган томонга қараб юра бошлади. Айни шу пайтда ҳеч қандай тақиллаган овозни эшитмаган, балки заҳар танг қилганидаи уйғонган Адриано ўрнидан турди ва йўл-йўлакай бешикка урилиб кетди, у йўлда турган бўлганлиги учун уни ўз чор-пояси евига қўйиб қўйди-да, кейин ҳожатга чиқиб келиб, бешикни ўрнига қўйиб қўйишни ҳам унутиб яна ўрнига етди.

Бу аснода бека, ўзининг янглишганига, бошқа нарса тушиб кет-> ганига ишонч ҳосил қилди ва нима тушганини шу маҳалда қидириб кўришни ҳам, чироқ еқишни ҳам хоҳламади; у мушукни «питт» деб, ҳайдаб, етоқхонасига қайтиб кирди, тимирскиланиб эри ухлаб етган чорпояга етиб олди. Лекин бу ерда бешикни топмади. «Вой, эсим қурсин, сал бўлмаса шарманда бўлардим-а!—деб ўйла-ди у.— Тўппа-тўғри меҳмонларнинг қўйнига кириб етаркаиман». У бир неча қадам юриб, бешикни тимирскилаб топди ва эримнинг енига етяпман, деб ўйлаб бешик билан енма-ен турган, Андриано етган чорпояга етди. Ҳали кўзи илинмаган Андриано беканинг ўз енида етганини сезиши билан хонимнинг жонини киритиб, жадал-< лик билан ҳужумни бошлаб юборди.

Лекин бу пайт, маза қилиб бўлган Пинуччо ўз маъшуқасипинг қучоғида ухлаб қолишидан қўрқиб, ўз ўрнига ўтиб, ухлаб олмоқчи бўлди, лекин кета туриб бешикка урилди-да, бу ерда уй эгасининг чорпояси бўлиши керак, деб ўйлади; шу фикр билан у яна бир неча қадам нари ,борди ва эпди айнан уй эгаси етган чорпояга етди, У кўрпа остига кирганида, уй эгаси уйгониб кетди. Пинуччо, Ан-дрианонинг енида етибман, деб ўйлаб, бундай деди: «Дупеда Никколозадек ширин иарса йўқ, мен сенга айтсам! Ҳозир унинг қучоғида шундай лаззат қилдимки, дунеда бironта ҳам эркак аел кишидан менчалик лаззат олган бўлмаса керак. Тасав-вур қиляпсанми? Мен унинг қўрғонига олти марта бостириб кир» дим!»

Уй эгаси бу гапларни эшитиб хурсанд бўлмади, албатта. «Ме^ нинг енимда пишириб қўйибдими бунга?»—деб ўйлади у аввалига, лекин кейин телбаларча.ғазаб билан Пинуччога бундай деди: «Пи-

уччо! Менга кўрнамаклик қилдиинг. Ахир сенга нима гуноҳ илгаи эдим? Худони тилга олиб онт ичаман, сендан қасд лмагунимча кўнглим тинчимайди!»

Пинуччо жудаям айтарли доно йигитлардан эмас эди, шунга кўра, ўзининг хато қилиб қўйганини пайқаб, хатосини тўғрилашга уриниш ўрнига: «Қанақасига мендан қасд оларкансан? Қўлингдан нима келарди?»—деб юборди.

Бу еқда эса, бека, эримнинг енида етибман деб ўйлаб, Андриа-нога деди: «Бир ками энди шу эди! Эшитяпсанми? Меҳмонлар бир нимадаи жанжаллашишяпти».

«Парво қилма, майли, жанжаллашаверишсин,—дея кулиб жавоб қилди Андриано,—етиш олдидан кўпроқ ичиб қўйишган, вас-салом».

Бека Андрианога гап қотмасдан олдиноқ, жанжаллашаетган-лардан бирининг овозини ўз эрининг овозига ўхшатган эди, энди бўлса, у енгинасида Андрианонинг овозини эшитиб, ўзининг қаерда ва ким билан етгапини дарров фаҳмлади. У фаросатли аел. эди, шунга кўра, чурқ этмасдан ўрнидан турди-да чақалоқ етган бе-шикни кўтариб хона мисоли ертўладек зим-зие бўлганидан, тус-моллаб юриб бориб, қизи етган чорпоя енига бешикни қўйди-да, қизининг енига кириб етди, сўнг, гўе ўзини эрининг бакиригидан уйғониб кетгандай қилиб кўрсатиб, Пинуччо билан нимани талаш-япсан, деб сўради. «Нима ўзинг эшитмадингми», ҳозир қизимиз Никколоза билан нима иш қилганини гапирганини?»—деб жавоб қилди эр етган жойидан.

«Гапи ғирт елғон,—деди хотини,—Никколоза билан етгани у-нинг тушига кирган бўлса керак. Қизимнинг енига мен ўтиб етибман, шундан бери мижжа ҳам қоққаним йўқ, сен аҳмоқ бўлсанг, лаққа ишониб ўтирибсан. Кечқурун етар чоғингизда ичасизлар-да, кейин тушингизга қаекдаги маза-бемаза нарсалар киради, шунинг улун кечаси билан жонсарак бўлиб санғиб чиқасиз, кўзингизгаям ҳар балолар кўринаверади. У ер-бу еринғизни лат едириб е ғурра қилиб олмаганиигизга ҳайронман. Нега Пинуччо сенинг чорпоянг-га бориб етди, нега у ўз ўрнида эмас?» Шу чоғ, ҳам ўзининг, ҳам қизининг айбини бағоят оқилалик билан яшираетган беканинг га-пини эшитган Андриано ҳам тайга аралашди: «Сенга минг марта айтганмап, Пинуччо,—деди у,—кечалари тентирама деб. Аломат одатинг бор-да, ўзи: уйқисираб ўрнингдан турасан-да, кейин ту-шингда кўрганларингни, ўнгингда бўлгандек қилиб гапириб юра-сан. Билиб қўй, бир кунмас-бир кун бунақада бир балога учра-шинг турган гап! Кел, бу еққа жин урсин сени!»

Уй соҳиби, бир еқдан хотинининг, иккинчи еқдан Андрианонинг гапларини эшитиб, бояги гапларииг ҳаммаси Пинуччонинг тушига кирган экан-да, деган қарорга келди, шунга кўра, у Пинуччонинг елкасидан ушлаб, уни силкитиб уйғота бошлади. «Кўзингни оч, Пинуччо!—дерди у.—Бор, ўрнингга бориб ет!»

.Бу гаплардан кейин ўзини қандай тутиш лозимлигини тушуниб олган Пинуччо ўзини ухлаганга солиб, бир. нималарни ғўлдирай бошлади, уй эгаси эса, буни эшитиб, қотиб-қотиб кулди, Лекин у

Пинуччони тўхтовсиз силкитавергандан кейин, у ахири ўзини ўғониб кетгандай қилиб кўрсатди-да, гўе Андрианога ўзлангандай деди: «Нега уйғотдинг? Нима, тонг отдими?»

«Ҳа-да!—деб жавоб қилди Андриано.—Бу еққа кел».

Пинуччо ўзини уйқусираган одамдай кўрсатиб, уй эгасининг чорпоясидан Андрианонинг чорпоясига ўтиб етди. Кун еришиб, ҳам-ма ўрнидан турганда эса, уй эгаси Пинуччони ва у кўрган тушни ма-зах қилиб кула бошлади. Йигитлар ҳам ҳамма гапни ҳазилга йў-йиб, отларини эгарладилар, хуржунларни эгарга илдилар, кейин уй эгаси билан сафар олдидан қиттай-қиттай қилишиб, отларига миндилару тунги воқеанинг ўзидан ҳам, унинг муваффақиятли ни-ҳоясидан ҳам ғоят мамнун бўлишиб, Флоренцияга равона бўлди-лар. Кейинчалик, Пинуччо Никколоза билан учрашишнинг бошқа йўлини топди, Никколоза эса, онасини, Пинуччонинг ҳамма айт-ганлари унинг тушига кирган деб, ишонтира олди, лекин Андрианонинг эркалашларини яхши хотирлаб қолган бека, ўша кечаси фақат мен бедор бўлган эканман, деб ўзини-ўзи ишонтиргаа экан.

7

Талано д'Имолезе тушида хотинининг буйни ва юзини бури ғажиб ташла-ганини кўради ва хотинига эҳтиет бўлишни маслаҳат қилади; хотин эрининг гапига қулоқ солмайди, натижада эрининг туши ўнгида содир бўШди

Панфило ҳикоясипи тугатгач, ҳамма уй бекасининг уддабурон-лигига таҳсин ўқиди, шундан кейин қиролича Пампинеяга амр эт-ди ва у ҳикоясини шундай бошлади:

— Эъзозли хонимлар! Тушларнинг ўнгидан келиши ҳақида биз илгари ҳам ҳикоялар эшитгандик, лекин кўп кишилар бу нарсага, негадир истеҳзо билан қарашади, шунга кўра гарчи туш ҳақида бундан олдин ҳам суҳбатлашган бўлишимизга қарамай эрининг курган тушига ишонмагап бир қўшнимнинг бошига яқинда не кул-фат тушгани ҳақида сизларга қисқа қилиб бўлса ҳам сўзламай туролмайман.

Талано д'Имолезе исмли бир муҳтарам зот ҳақида эшитганми-сизлар—йўқми, билмайман. Унинг хотини Маргарита ниҳоятда со-ҳибжамол аел бўлса ҳам лекин ғирт жинни эдики, дунеда унга тенг келадигани йўқ эди, бадфеъл ва ужар, ўзи умрида биронта ҳам хайрли иш қилмаган эди-ю, боз устига, ҳеч кимни жини суй-масди. Талано у билан ит азобида кун кечирарди, лекин шўрлик-нинг пешонаси шўр экан денг, ҳаммасига бардош берарди. Лекин кунлардан бир кун Талано ўз хотини билан шаҳар ташқарисидаги мулкига борганида, кечаси уйқусида шундай туш курди: гўе қўр-ғонларидан сал нарироқдаги чиройли ўрмон ичида хотини сайр қилиб юрганмишу шу чоғ баҳайбат бир бури тишларини ғижирла-тиб, дубдурустдан хотини олдидан чиқиб қолганмиш ва бир ҳамла

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

қ иб, унинг бўйнидан ғарича тишлаганмиш, шунда хотини д солиб ердамга чақирганмиш, бури бўлса, ули ерга ағдариб, с раб олиб кетмоқчи бўлганмиш, бироқ хотини бўрининг ашларидан бир амаллаб қутулганмишу лекин бўйниям, юзиям ғажиб ташланиб, бадбашара бўлиб қолганмиш.

Талано эрталаб ўрнидан турганида хотиннга шундай деди: «Се-ниинг ўжарлигингдан, хотин, шунча вақт бирга умр кечириб, бир кун ҳам тинчим бўлмади, шунга қарамай, агар сенга бирон кор^ ҳол бўлса, барибир қаттиқ қайғурган бўлардим. Гапимдан мақсад/ маслаҳатимга киргину бугун уйдан эшикка чиқма». Хотин, нега деб сўраган эди, шунда эр ўзи курган тушни бутуп тафсилоти би-лан сўзлаб берди.

Хотин бош чайқади. «Бадхоҳ одамларнинг тушига фақат емон нарсалар киради,—деди у.—Сен менга ғамхўрлик қилиб бўпсан! Сенинг тушишта, ўнгингда кўришни хоҳлаган нарсаларинг киради. Лекин мен, сенинг кўзингни ўйнатиб, бугун ҳам, бундан кейин ҳам умрбод ўзимни авайлаб асрайман».

«Узимам шундай жавоб қайтарарсан, деб ўйлаган эдим,—деди Талано.—Доимо табиб бемордан балога қолиб юради. Хоҳласанг — вшон, хоҳламасанг — ишонма, лекин мен сенга фақат яхшиликни раво кўраман ва гапимни яна қайтараман: шу бир купгина уйда ўтир, ҳеч бўлмаса, бизнинг ўрмонга борма».

«Ҳа, яхши, бормайман»,—деб жавоб қилди хотин, лекин ўзи ичида ўйлай бошлади: «Эрим жуда анойи-да: мени, бугун ўрмонга бормасин деб қўрқитмоқчи бўляпти, лекин ўзи ўша ерда биронта ғар билан учрашмоқчн бўлса керагу, мен кўриб қолишимдан қўр-қяпти. Ҳали у мени аҳмоқ деб ўйлаяпти, э, йўқ, чучварани хом са-набди, гапига ишониб бўпман, ақир унинг не ниятда бундай дега-иини тушуниб турибман! Йўқ, мени лақиллатиб бўпти! Кун бўйи ўрмондан чиқмайман, лекин барибир кўриб оламан унинг нима ҳунар кўрсатишини».

Шундай қилиб, эр бир эшикдан чиқиб кетган бўлса, хотин ик-кинчи эшикдан чиқди: у этагини.қўлига ушлаб олди-ю, ўгринча ўрмонга югурди, у ўрмоннинг энг қуюқ, энг хилват ерига етиб бор-гач ҳеч ким йўқмикин, дегандек, атрофга олазарак бўлиб қарай бошлади-ю, аммо олдидан бури чиқиб қолишини хаелига ҳам кел-тирмади, ҳолбуки, ўша бури унинг қаршисидан лоп этиб чиқиб турибди-да: бу даҳшатли, баҳайбат махлуқ чакалакзор орасидан чиқиб келганида, Маргарита уни кўриб фақат: «Э худо, ўзинг ма« дад бер!»—дея олди, холос, шу заҳоти бури унга ташланиб, томо-ғидан тишлаганча, худди қўзичоқни ортмоқлагапдек, осопгина кўтариб кета бошлади. Аел бўйни хипйа бўғилганлигидан бақира олмас, шунингдек, унинг тишларидан қутула олмас ҳам эди, бури уни олиб бориб, тилка-тилка қилиб ташлаши турган гап эди, лекин шу пайт бу ҳолни чўпонлар кўриб қолишиб, шовқин кўтариш-ган эди, бури ноилож, ўлжасини ташлаб қочиб кетди. Чўпонлар бу бахти қаро бечора аелни танидилар ва уни уйига олиб бордилар, кейин табиблар уни узоқ муддат даволаганларидан сўнг ниҳоят у шифо топди, аммо унинг бўйни билан юзининг бир қисми, шу қа-

дар бурушиб, чандиқ бўлиб кетган эдики, бир вақт соҳибжамол бўлган бу аел энди тасқара ва бадбашара бў қолган эди. Уша кундан бошлаб, у ҳеч ерга бормас ва нега э ўжарлик қилдим-а, эримнинг каромат қилувчи тушига ишо қолсам нима қилар экан-а, деб ўзидан-ўзи ўпкаланиб юрар экан.

. 8

Бьондолле овқат масаласида Чаккони лақиллатади, Чакко эса, ундан қас-
дини олиш учун шундай найранг ўйлаб топадики, бунинг оқибатида Бьон-
деллони то сулайиб қолгунча дўппослашади

Хушчақчақ жамоа, бу нарса Таланонинг тушига кирган эмас, балки унга шундай рўе бўлиб кўринган, зеро, унинг туши энг май-да икир-чикиригача ўнгидан келибди, деб ягона бир фикрга келди. Ҳамма гапириб бўлгандан кейин эса, қиролича Лауреттага ҳикоя қилишни буюрди ва у шундай ҳикоя қила бошлади:

— Оқила хонимлар! Мендан олдин ҳикоя қилганларнинг деяр-ли ҳаммаси илгари баен қилинган бирон-бир воқеадан илҳомлан-ган эди, худди шунга ўхшаб, студентнинг бадқаҳр интиқоми ҳа-қида Пампинея баен қилган кечаги қиссадан кейин менда ҳам бошқа бир қасос тўғрисида сўзлаб бериш истаги туғилдики, бу қасос талафотга учраган шахсда ниҳоятда оғир из қолдирган бўлса ҳам шунга қарамай, студентникичалик беаев эмас эди.

Алқисса, Флоренцияда Чакко исмли бир одам яшарди, у шу қадар баднафс эдики, табиат иккинчи бунга тенг келадиганини яратмаган эди. илло, унинг мириқиб овқатланиши учун ҳамени имкон бермасди, шунга қарамай, у ўзини жамият орасида жуда яхши тута билгани ва теша тегмаган, бопта ва ўткир латифаларни доим миясида эҳтиет шарт асраб юргани учун у ўзига, аскиячи-ларнинг пири деб бўлмайди-ю, лекин, ҳар ҳолда, қизиқчи деса, тўғри келадиган касбни танлаб, мазали овқатларни хуш кўрувчи бадавлат одамларнинг хонадонига бориб туришни одат қилиб олганди. Уша хонадонларга у тушлик овқатгаям, кечлик овқат-гаям. ҳатто чақирилмаган пайтда ҳам бораверарди. Айни пайтда, Флоренцияда яна, Бьонделло исмли бақ-бақалоқ, озода кийина-диган ва олифта бир одам яшардики, у ҳеч вақт бошидан қалпо-ғини ечмас эди; унинг оқ сариқ рангли сочи узун, шунчалик сил-лиқ қилиб таралган эдики, биронта ҳам соч толасининг диккайиб қолганини кўрмасдингиз; у ҳам Чаккога ҳамкасаба эди.

Мана, рўза пайтида бир куни эрталаб Бьонделло балиқ раста-сига бориб, мессер Вьери деи Черки учун иккита каттакон илон-балиқ сотиб олди; шу ерда уни Чакко кўриб қолди. «Нима қилиб юрибсан?»—деб сўради Чакко унга яқин келиб.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

«Кеча кечқурун мессер Корсо Донатиникига учта илонбалиқ юборишган экан, мана булардан уларнинг ўлса ўлиги ортиқ, яна

иккита осетр балиғиям юборишипти,— деб жавоб қи[illegible] Бьон-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

елло.— лекин унинг уйига казо-казо жаноблар келишадиган улиб қолипти-ю, уларни меҳмон қилиш учун кеча олиб елинган балиқлар камлик қиладиган бўлипти, шунинг учун Корсо менга яна иккита илонбалиқ сотиб олиб келишни буюрган эди. Сен уни-кига борарсан?»

«Бўлмасам-чи»,— деб жавоб қайтарди Чакко.

Кейин, тушлик пайтида Чакко мессер Корсоникига борди — унинг кўни-кўшнилари тўпланишган эди-ю, аммо овқат ҳали тор-тилганича йўқ эди. Мессер Корса Чаккодан, унинг нега келганини сўради- «Мен, мессер, сиз билан ва сизнинг меҳмонларингиз билан бирга овқатлангани келдим»,— деб жавоб қилди Чакко.

«Марҳамат қилсинлар,—деди мессер Корсо.—Ҳозир айни овқат пайти. Юринг».

Ҳамма дастурхон теграсига ўтирганидан кейин, аввал тунес балиғи билан турк нўхати тортилди, кейин Арно даресидан тути-либ, қовурилган балиқ тортишди-ю, шу билан зиефат ниҳоясига етди. Буни курган Чакко, Бьонделло лақиллатиб кетганини ту-шунди; шу-шу бўлди-ю, у кўнглида Бьонделлога кек сақлаб, ун-дан ўч олишга аҳд қилиб юрди. Бу аснода Бьонделло ўзининг ҳазил-мутойибалари билан кўпгина одамларнинг кўнглини овла-ган эди, мана, орадан бир неча кун ўтгач, Бьонделло билан Чакко учрашиб қолдилар. Бьонделло у билан саломлашгандан кейин, истеҳзо билан қалай мессер Корсонинг илонбалиқлари ширин эканми, деб сўради, Чакко эса, унга жавобан бундай деди: «Бу саволингга бир ҳафтадан кейин ўзинг мендан ҳам яхшироқ жавоб қайтарасан».

У Бьонделло билан хайрлашгач, шу соатнинг ўзидаёқ маълум миқдордаги пул эвазига бир муттаҳам билан тил бириктирди ва унинг қўлига каттакон қориндор бир шиша тутқазиб, уни Кавич-Чоли растасига олиб борди-да, унга шаҳарнинг донгдор боенибўл-миш, бўйи дароз, ўзи полвон, ҳўкиздек кучли, бунинг устига, қизиққон, жоҳил ва ғирт аҳмоқ мессер Филиппо Аржентини кўрса-тиб, шундай деди: «Шишани кўтариб, ҳув ўша одамнинг олдига борасан-да, бундай дейсан: «Мессер! Мени сизга Бьонделло юборди— у майхўр ошналари билан бир маишат қилмоқчи, шунинг учун мана шу шишани ўзингизнинг асл қизил шаробингиз билан қизартириб беришингизни лутфан илтимос қилиб юборди». Лекин эҳтиет бўл, тағин у сенга чанг солиб, патингни юлмасин — унда бутун ишимни расво қиласан».

«Яна нима дейишим керак унга?»—деб сўради фирибгар.

«Бошқа ҳеч нима демайсан,— деб жавоб қилди Чакко.— Ҳозир унинг олдига бору ҳалиги гапни айтиб, дарров орқангга қайт — кейин хизмат ҳақингни оласан».

Фирибгар шу заҳоти мессер Филиппо олдига борди ва унга Чакко тайинлаган гапни айтди. Сал нарсага тажанг бўлиб кета-диган мессер Филиппо: Бьонделло мени мазах қилмоқчи бўлибди, деб ўйлаб бабоқ хўрознинг тожидек қизариб кетди. «Нимани қи-вартиришим керак экан?» Яна қанақа майхўрлар, ҳе, ўша сениям, сени юборганниям, арвоҳ урсин!»—деб у дағдаға қилди'ва сапчиб ўрнидан туриб, фирибгарнинг гирибонидан олишга қўл чўзга эди, лекин у сергак бўлиб турганидан, чаққонлик билан ча бериб, жуфтакни ростлаб қолди ва бошқа кўчани айланиб ўти яна ҳамма воқеани кузатиб турган Чакконинг олдига югури кел-ди-да, унга мессер Филиппонинг нима жавоб қилганини айтиб

бе ди-

*

Чакко бундай жавобдан тула қаноат ҳосил қилиб, фирибгар-нинг хизмат ҳақини тўлади; лекин у то Бьонделло билан учраш-магунча кўнгли жойига тушмади. «Сен Қавиччоли растасига ан-чадан бери борганинг йўқми?»—деб сўради у ниҳоят Бьонделло-ни учратиб.

«Анча бўлди,— деб жавоб қилди Бьонделло.— Нега сўраб қол-динг?»

«Сени мессер Филиппо сўраетган эди, лекин нимагалигини бил-майман»,— деб жавоб берди Чакко.

«Ҳа, яхши,—деди Бьонделло,—ўзимам ҳозир ўша томонга ке-таетувдим. гапи бўлса, ўзидан эшитарман»-

, Шундай дея у кетаверди, Чакко ҳам бу еғи нима билан тугар-кин, деб унинг орқасидан қорама-қора бораверди. Бу аснода фирибгарни қўлидан чиқариб юборган ва унинг айтганларидан фақат, Бьонделло бировларнинг ғаламислиги билан мени мазах қиляпти, деб тушунган мессер Филиппо тутақиб, жиғибийрони чи-қаетган эди. Бинобарин, бирдан кўзи Бьонделлога тушган пайтда ҳам ҳали у ҳовуридан тушмаган эди. Шунинг учун у Бьонделло-нинг олдига келиб, ҳе йўқ, бе йўқ, бирдан юзига тарсаки тортиб юборди.

«Вой!»—деб чинқириб юборди Бьонделло.—Нега мени урасиз, мессер?»

Лекин мессер Филиппо, унинг қалпоғини юлқиб олиб йиртиб ташлади, капюшонини чакмони еқасидан йиртиб олди. бир қўли билан унинг сочидан чангаллаб ушлаб, иккинчи қўлини мушт ту-гиб, нақ бир пудли тошдай залварли мушти билан тумшуғига ту-шира кетди ва уриб туриб гапира бошлади: «Нега ураяпганимни ҳозир билиб оласан, ярамас! *Қизартирсин,* деганингнинг маъноси нима, ўша айтиб юборган одамларинг ўзи қанақа *майхўрлар?* Мен сенга гўдак эмасман, мени мазах қилишингга йўл қўймай-ман!»

Гапнинг қисқаси, мессер Филиппо ўзининг бир пудли тошдай залварли муштлари билан унинг оғиз-бурнини қора қонига бўя-ди, сочини тамомила пахмайтириб юборди, ўзини лойга қориб, кийим-бошларини дабдала қилиб ташлади, хуллас. у бу ишга шу қадар берилиб кетдики, Бьонделло бошида бир марта оғиз очиб сўрагунча, бошқа бирон сўз айта олмади ҳам, нима сабабдан мессер Филиппо унинг пўстагини қоқаетганини сўрай олмади ҳам. У фақат: *қизартириш* ва *майхўрлар* деган сўзларни эшитарди-ю, бунинг қанақа муаммо эканлигини ҳеч тушуна олмаеди. Ниҳоят, мессер Филиппо унинг суробини тўғрилаб бўлгандан кейин, одам-лар югуриб

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

лишиб, мушт ва тепки еяверіб, бир ҳолатга тушиф қолган •664

Бьонделлони мессер Филиппо қўлидан зўрға қутқар 565

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ишди, кейин Бьонделлога бу дўппослашнинг сабабини тушун-тириб бсришди ва яна, мессер Филиппонинг феълини ўзинг яхши билардинг-ку, у билан ҳазиллашганнинг ҳолига вой, дейишиб нега бу зотнинг олдига бундай топшириқ билан одам юбординг, деб копиб ҳам беришди. Бьонделло, менда айб йўқ, мессер Филиппонинг олдига одам юборишни хаелимга ҳам келтирганим йўқ, деб йиғлаб гапирди. Кейин у бир оз ўзига келиб, уст-бошларини қоқ-дл-да, аянчли ва ғуссали қиефада инқиллаб-синқиллаб уииға қе-тиб бораркан, бу фитнани Чаккодан бўлак ҳеч ким қилган эмас, деб қатъий қарорга келди.

Бьонделло, юзининг кўкарган ерлари ҳадеганда қайтавермага-иидан анча вақтгача уйидан кўчага чиқмади; лекин у ахири бир кун кўчага чиққанида, Чаккога тўқнаш келиб қолди. «Ҳа> қалай, Бьонделло,— кулиб туриб сўради Чакко,— мессер Филиппонинг шароби мазали эканми?»

«Мессер Қорсонинг илонбалиқлари сенга ҳам шунақа мазали туюлишини истардим!»— деб жавоб қилди Бьонделло.

«Энди бу еғи сенга боғлиқ,— деди Чакко.— Қачонки, сен ме-нинг қорнимни шунақа тўйдирсанг, мен ҳам сенга шунақа лаззат-ли шароб суниб бераверaман».

Бьонделло Чакко билан ўчакишишнинг оқибати нима билан тугашини ўз бошидан кечириб кургани учун шу заҳоти хайрлашиб-ди-ю, шу-шу у билан ҳазиллашишга юраги дов бермайдиган бўлиб қолган экан.

9

Икки йигит Сулаймон подшодан маслаҳат сўрайди; бири одамлар мени яхши кўришини истайман, дейди, иккинчисининг орзуси — ужар хотини-кинг адабини бериб қўйиш; Сулаймон биринчи йигитга: «Узинг яхши кўр>,— веб жавоб қилади, иккинчи йигитни эса, Ғозкуприкка жунатади

Дионеони унга берилган имтиездан маҳрум қилиш ҳеч ким-нинг кўнглида бўлмаганлиги учун эндиги навбат қироличаники &ди, шунга кўра, хонимлар шўрпешона Бьонделлонинг ҳолидан бир оз кулишиб олишгач, қиролича қувноқ чеҳра билан шундай гап бошлади.

— Соҳибилтифот хонимлар! Агар биз кундалик ҳаетни чуқур мушоҳада қиладиган бўлсак, осонгина шундай хулосага келамиз; аеллар ҳар бир соҳада эркакларга итоат этадилар — табиатнинг узи уларни шундай қилиб яратган ва инсониятнинг жамики расм-таомили ва қонун-қоидасида кўрсатилишича ҳам айнан шундай бўлмоғи лозим; эркакларга эса. хотинлар устидан ҳукмронлик қилмоқ ва уларга истаган амр-фармонлар қилмоқ ҳуқуқи берил-гандир,— мана шунинг учун ҳам ўзининг султони бўлмиш эри билан тинч-тотув, бахтли ва

хотиржам яшашни орзу қилган ҳар бир аел ^яусичадек юво[illegible] сабр-қаноатли, итоаткор ва энг зарури, но-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

[illegible]сли оўлмоғи лозим, зероки, номус ҳар бир оқила аел учун э[illegible] юксак, энг бебаҳо ҳазина ҳисобланади. Ҳаттоки, жамият [illegible]ун эзгулик қилишга қаратилган инсоний қонунлар, шунингдек, қуд-ратли ва хайрли таъсир кучига эга бўлган расм-таомнллар (еки хулқ-ахлоқлар деса ҳам бўлади) бизни итоаткор бўлишга ўргат-маган тақдирда ҳам жисмимизни нозик ва нафис, руҳимизни қўр-қоқ ва ҳадикли. юрагимизни сершафқат ва мурувватли, ўзимизни ожиза ва заифа, овозимизни мулойим ва хатти-ҳаракатимизни на-зокатли қилиб яратган табиатнинг ўзи бизга етарли даражада аниқ йўл-йўриқ кўрсатиб беряптики, биз аелларнинг юқорида зикр этганим феъл-атворимизнинг ўзи, устимиздан ҳукмронлик қилишларига муҳтож эканлигимизни яққол исботлаб беради. Би-нобарин, кимки ердамга ва ҳукмдорга муҳтож бўлса, у одам жуда кўп сабабларга кўра, ўз мададкори ва ҳукмдорига нисбатан итоаткор, (муте) бўлмоғи ва уни иззат-ҳурмат қилмоғи лозимдир. Биз-нинГ мададкорларимиз ва ҳукмдорларимиз эркаклар бўлмаса, ким бўлиши мумкин? Қисқаси, биз эркакларга итоат этмоғимиз ва уларни иззат-ҳурмат қилмоғимиз керак; бу қоидага амал қилма-ган эгачи-сингилларимиз эса, менинг мулоҳаза қилишимча, наинки қаттиқ танбеҳга, балки шафқатсиз жазога ҳам лойиқдирлар. Бу мулоҳаза илгари ҳам кўнглимга келган эди-ю. лекин боя Пампи-неянинг эри томонидан эмас, балки худонинг ўзи ғазабига олган ужар хотин ҳақидаги ҳикоясини эшитиб, шу мулоҳазани яна эсла-дим- Такрор айтаман: менинг тушунишимча, табиат даъват этга-нидек, расм-таомилларда, қонунларда кўрсатилганидек мурувватли, шафқатли ва хушмуомала бўлишни истамаган аелларни аевсиз ва шафқатсиз жазога тортмоқ лозимдир. Мана шунга кўра мен, сизларга бир куни Сулаймон подшонинг бир йигитга қандай маслаҳат бергани, бу янглиғ дарддан фориғ бўлиш учун қандай халоскор восита кўрсатгани ҳақида сўзлаб бермоқчиман; бундай воситага муҳтож бўлмаганлар эса, бу гапни кўнгилларига яқин ■ олмасинлару, лекин шунга қарамай, эркаклар орасида: «Қамчи-сиз отни ҳам, хотинни ҳам йўлга солиб бўлмайди». деган мақол ҳам борлигини унутмасинлар. Агар бу ҳикмат ҳазилга йўйилса, унинг ҳақиқат эканлигини осонгина эътироф этиш мумкин бўлар-ди, лекин борди-ю, бунинг замирида теран ахлоқий маъно бор, дейиладиган бўлса, бундай ҳолда ҳам уни ҳаққоний мулоҳаза деб тан олмай иложимиз йўқ менинг тушунишимча. Барча аеллар ҳам табиатан заиф ва бардошсиз бўладилар, шунга кўра, раво кўрил-ган чегарадан чиқиб кетувчи ва бадахлоқ аеллар учун таеқ — уларни тўғри йўлга солишда жазо чораси сифатида зарурдир, лекин таеқ нафақат бундай тоифадаги аелларга, шунингдек, инсоф ва диенат йўлидан четга чиқмайдиган хушфеъл аелларга ҳам уларни бардошли қилиш ва мудом қўрқувда сақлаш учун керак-дир. Келинг, энди бу насиҳатгўйликка барҳам берайлик-да. ҳикоям мавзуига кўчайлик.

Алқисса, Сулаймон подшонинг серкаромат ҳикматлари-ю, бе-қиес инсонпарварлигининг довруғи, шунингдек, унинг саховатли қудратини амалда синаб кўрмоқчи бўлган ҳар бир

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

бахрам-анд*6ў-лиши мумкинлиғи бутун оламга овоза бўлгач, туш-кул аҳволга тушган, бахтоизликка учраган кишилар ул зоти олий-дан бирон фойдали ўгит олиш ниятида дунеиинг турли чеккалари-дан унинг истиқболи сари гала-гала бўлиб оқиб келавердилар. Айнан шу мақсадда унинг қошига Мелисс исмли бир олижаноб ва ниҳоятда бадавлат бир йигит ҳам йўл олди; у Лаяццо шаҳрида ту-ғилиб-ўсган ва ўша ерда истиқомат қиларди, Антоихиядан то Қуд-дусга боргунча у Иосиф исмли бошқа бир йигит билан ҳамроҳ ■ Сўлиб борди,— уларнинг борадиган ери битта эди,— бинобарин, улар ҳамроҳлар одати бўйича, ўзаро суҳбатлашиб боришди. Ав-валига Мелисс қизиқсиниб, Иосифнинг кимлиги ва қаерлик экан-лигини, кейин унинг қаеққа ва қай мақсадда кетаетганини сўради. Иосиф ҳам унга жавобан, Сулаймон подшонинг олдига кетаетганини, ундан, хотинимни нима қилсам бўлади — дуне-дуне бўлиб, ҳали бунчалик бадқаҳр хотинни кўрмаган бўлса керак, унга яли-ниб ҳам кўрганимни, эркалаб ҳам кўрганимни, лекин барибир, унинг ўжарлигини ҳеч йўқ қила олмаетгаиимни айтаман, дсди. Иосиф Мелисснинг саволига жавоб қилиб бўлиб, ўз навбатида у ҳам унинг қаерданлигини, қаеққа ва не мақсадда кетаетганини сўради.

Мелисс унга бундай жавоб қайтарди: «Мен Лаяццоданман. Сен ўзиНгча бахтсиз экансан, мен ҳам ўзимча бахтсизман. Мен бойман, ҳамшаҳарларимни зиефат қилиш, уларга совға-тор-тиқлар улашиш учун пулимни аямай сарфлайман, лекин бир нарсага сира тушуна олмайман: ҳеч ким мени яхши кўрмайдн. Шунинг учун мен ҳам сен бораетган ерга кетяпман: мени яхши кўришлари учун нима қилишим керак, деб маслаҳат сўрамоқчн-ман».

Сафарда бирга бўлишган Мелисс билан Иосиф ниҳоят Қуд-дусга етиб боодилар, Сулаймон муқаррибларидан бирининг ер-дамида унинг ҳузурига киришга муяссар бўлдилар; шунда М'^л-лисе ўз дардини подшога қисқа қилиб баен қилган эди, Сулаймон унга: «Узинг яхши кўр»,— деб жавоб қйлди.

Сулаймоннинг ушбу каломидан сўнг, дарҳол Мелиссни чиқа-риб юборишди, шундан кейин, Иосиф ўз ташрифининг сабабини еўзлаб берди; Сулаймон эса унга «Ғозкўприкка бор», деб қисқа-гина жавоб қилди-қўйди. Подшонинг оғзидан шу жавоб чиқ-қан заҳоти Иосифни ҳам худди Мелисс сингари, зинғиллатиб ташқарига чиқариб қўйишди, шунда Иосиф ташқарида ку-тиб турган Мелисс билан учрашиб, унга подшонинг жавобини айтди.

Улар подшонинг айтган жавоби устида узоқ вақт бош қотирди-лар-у. лекин барибир, унинг маъносига ҳам, уни амалда қандай қўллашга ҳам тушуна олмай, гўе ўзларини мазах қилингандай ҳйс этишиб, ўз йўлларига қайтдилар. Улар бир неча кун йўл юри-шиб, ниҳоят бир даре бўйига етиб келдилар- Даре устига чиройли куприк қурилган эди, лекин худди шу маҳал кўприкдан, устига юк ортилган хачир ва отларнинг узундан-узун карвони ўтаетган бўлганлигидан, то бутун карвон нариги соҳилга ўтиб бўлмагунча икки ҳамроҳ бир чеккада кутиб туришга мажбур бўлди. Деярли бутун карвон ўтиб ҳам бўлди деганда, тўсатдан хачирлардан бирининг қайсарлиги тутиб, кўприкнинг қоқ ўртасида таққа тўхтаб қолдики, одатда хачирларда бундай қилиқ учраб турадй. Шунда ҳайдовчилардан бири, хачирни таёқ билан секин-секин уриб, ўр-нидан қўзғатмоқчи бўлди. Хачир бир у томонга, бир бу томонга ўзини ташлаб курди, кейин орқасига тисарила бошлади-ю, аммо бир қадам ҳам олдинга юришни истамади. Ҳайдовчининг фиғони чиқиб кетиб, хачирнинг боши, биқини, сағриси аралаш жон-жаҳди билан савалай қетди, лекин бу калтаклар ҳам хачирга ҳеч кор қилмади.

Мелисс билан Иосиф хачирни калтаклашаетганини кўриб ту-ришарди. «Ҳой, нима қиляпсан, золим?—деб бақиришди улар.— Нима, жониворни ўлдирмоқчимисан? Калтаклагандан кўра, яхши-ликча, силаб-сийпаб муомала қилсангу йўлга солишинг осонроқ бўларди».

Карвон ҳайдовчи уларга бундай жавоб қилди: «Сизлар ўз от-ларингизнинг феълини биласиз, мен ҳам ўз хачиримнинг қанчалик бадфеъллигини яхши биламан. Мен буни ўзим йўлга солиб ола-ман, сизлар менга халал бермаиглар». Шундан кейин у яна ,\а-чирини дўппослашга тушди, у хачирнинг шунақанги пўстагини қоқдики, ахири у ўрнидан қўзғалди ва карвон ҳайдовчи шу йўсин-да ўз ниятига эришди.

Икки ҳамроҳ йўлга тушишдан олдин, Иосиф сув бўйида ўтпр-ган бир муҳтарам зотдан, кўприкнинг отини сўраган эди, муҳтарам зот: «Бу — Ғозкўприк, афандим»,— деб жавоб қилди.

Иосиф бу гапни эшитди-ю, дарҳол кўнглига Сулаймон под шонинг айтганлари келди. «Билишимча, биродар,— деди у Мелиссга,— Сулаймон подшонинг ўгити — хайрли, фойдали ўгит экан: мана, мен хотинимни ҳеч калтакламаедим, карвон ҳай
довчи бўлса, хотинни қандай қилиб йўлга солишни кўрсатиб берди. «

Яна бир неча кундан кейин сайеҳлар Антоихияга етиб келиш-ди, шунда Иосиф Мелиссга бир-икки кун унинг уйида қолиб, дам олишни таклиф қилди. Хотини уни совуққина қарши олди, Иосиф эса хотинига меҳмоннинг кўнглига қараб овқат тайерлашни буюр-ди, шунда Мелисс икки оғиз сўз билан кўнгли нима тусаетганини изҳор қилди. Хотин, ҳар сафарги одати бўйича, Мелисс илтимос қилгандек эмас, балки бутунлай тескари иш тутди.

«Кечликка нима овқат пишириш ҳақида айтилганмиди сен-га?»— жаҳл билан сўради ундан Иосиф.

«Бу яна қанақа қилиқ?— деб эрини жеркиб берди хотин.— Не-га овқатингни емаяпсан? Айтган бўлса — айтибди-да, лекин мен, барибир, ўз билганимча иш тутдим. Екса — е, еқмаса — оч ўтира-вер».

Мелисс бундай кўрс жавобни эшитиб ҳайрон қолди ва аелга танбеҳ бера бошлади. Иосиф эса, бундай деди: «Сей, хотин, илга-ри қандай бўлсанг, ҳалиям ўша-ўшалигингча қолибсан, лекин мен феълингни ўзгартиришга мажбур қиламан сени,

мана, мени бир

айтди дсрсан». Шундан кейин у Мелиссга юзланиб бундай деди: «Ҳозир бнз, биродар, Сулаймон подшонинг ўгитини амалда синаб кўрамиз, Лекин сендан ўтиниб сўрайман, хотинимга қандай муо-мала қилсам хам сен асло кўнглингга олма — буни беғараз бир ҳазилдек бил. Борди-ю, хотинимнинг енини оладиган бўлсанг, ун-да карвоп ҳайдовчи'нинг хачирига раҳмимиз келганида, унинг биз-та айтган гапини эсла».

Мелисс ҳам унга бундай жавоб қилди: «Мен — мбҳмонман, мезбонннг раъйига юришим шарт».

Иоспф еш эман дарахтининг бир бутоғини синдириб олди. хо-тини дастурхондан туриб жавраганча кириб кетган нариги хонага ўтди ва унинг сочидан тутамлаб олиб, ерга етқизди-да, аевсиз дўшюслап бошлади. Хотин олдинига бақирди, кейин пўписа қила бошладп, лекин Иосиф бу дўқ-пўписаларга парово ҳам қилмади; шундан кейин, аъзойи баданида соғ жойи қолмаган хотин эридан шафқат сўраб, худо ҳаққи, мени ўлдирма деб елвора бошлади ва бундан буен у билан ўчакишмасликка сўз берди. Иосиф шунда ҳам ҳовуридан тушмади; аксинча ҳар бир калтак ургани сари ғазаби ортиб кучининг борича хотинининг оч биқинига оекларига елкасига тушираверіб роса пўстагини қоқди; у фақат мажоли қолмагандан кейингипа хотинини калтаклашдан тўхтади. Хулласи калом, шу куни шўрлик аелнинг бironта ҳам соғ ери қолмади.

Иосиф хотинига зулмини ўтқазиб бўлио, меҳмоннинг олдига чиқди ва деди *«Ғозкуприкка бор»,* дейилган ўгитдан қанчалик наф чиқишини эртага кўрамиз». У бир оз нафасини ростлаб олиб, қўлини ювди ва Мелисс билан ўтириб озқатланди, кейин, ухлай-диган вақт келганда, икковлари етиб ухладилар.

Бу аснода, бахтиқаро хотин инқиллаб-синқиллаб ўрнидан турди-да, ўзини таппа чорпояга ташлади. зрталабга бориб эса, бир оз ўзига келди, барвақт ўрнидан турди ва кўнгли нима тусаркин, билиб кел, деб эрининг олдига одам чиқариб юборди. Иосиф билан Мелисс буни эшитиб кулиб юборйшди; кейин Иосиф нима овқат пнширишни буюрди, улар тайинланган вақтда уйга қайтиб келишганда, ҳамма нарса муҳайе, ҳамма иш худди Иосифнинг кўнглпдагидай жо-бажо бажарилган эди. Шундан кейин, ' икки дуст, Сулаймон подшонинг авзалига бемаъни бўлиб туюлган маслаҳатнни қадрлай бошладилар.

Эндп гапни Мелиссдан эшитинг, у бир неча кундан кейин, Иосиф билан хайрлашиб, ўз уйига қайтиб борди ва бир донишмапд-га Сулаймон подшонинг маслаҳатини сўзлаб берди. Донишманд ҳам Мелиссга бундай деди: «Бундан хайрлироқ. бундан фойдали-роқ маслаҳат бўлиши мумкин эмас. Лхир ўзинг ҳеч кимни яхши кўрмаслигингни инкор ота олмайсан-ку. Бу базми жамшидлару совға-саломларни сен одамларни яхши кўрганлигингдан эмас, балки фақат шуҳратпарастлигинг даъвати билан қиляпсан. Сулай-цон подшо айтганидай, аввал ўзинг яхши кўр, ана унда бошқалар ҳам сени яхши кўришади»-

Хуллас, ужар хотин шу зайлда жазоланган экан, йигит эса, узи одамларга меҳр қўйиб, уларнинг меҳриға сазовор бўлган экан.

Дон Жанни, Пьетронинг қўярда-қуймай қилган илгимосига кўра, унинг хотинини байталга айлантирмоқ мақсадида тепасида афсун ўқийди; лекин иш дум қўйишга бориб тақалганда, Пьетро, менга дум керак эмас, деб ай-тади ва бутун ўқилган афсун кучини йўкотади

Хонимлар қироличанинг ҳикоясини эшитиб бўлиб, ҳазин хўр-синиб қўйдилар, эркаклар эса, мийиғларида кулиб қўйдилар. Ҳамма жим қолгандан кейин эса, Дионео гап олиб. шундай ҳикоя қила бошлади:

— Фусункор хонимлар! Оқ кабутарларнинг латофатини оққуш-дан кўра қора қарға яққолроқ ифодалаб беради. Худди шу син-гари, донишманд кишилар даврасиға кириб қолган хийла оми одам, ўшал аҳли дониш заковатининг фазилати ва латофатини нафақат кучайтиради, балки айни пайтда, бундай жамоага эрмак бўлиб, уларнинг вақтини хушлайди ҳам. Мана шу боисдан, доно-лар доноси ва ғоятда камтарин хилқатлар бўлмиш сизлар, мендек калтафаҳм одамни қадрламоғингиз лозим, зеро, менинг нуқсон-дарим сизларнинг ақл-заковатингизни янада баркамолроқ қилиб кўрсатади; агар мен улкан фазилатлар соҳиби бўлганимда эди, унда ўша фазилатларим сизларнинг заковатингизни бўғиб қўйган бўларди. Бинобарин. ўзимнинг қандай одамлигимнп кўрсатишим учун менга тўла имконият яратиб берилмоғи лозим, сизлар эса, мени мисоли доно одамдек билиб, гапларимга сабру қаноат билан қулоқ осишингиз керак бўлади. Алқисса, мен сизларнинг эътибо-рингизга унча катта бўлмаган бир ҳикояни ҳавола қилмоқчиман-ки, унинг мазмунидан, афсунгарнинг хоҳишини нечоғли мукаммал бажариш кераклиги ва бундай ишда заррача ҳ.ам хатога йўл қў-йиш, афсунгар кўзлаган ишни барбод қилиб юбориши мумкинлиги сизларга аен бўлади.

Бундан бир неча йил муқаддам Барлетта[1] шаҳрида дон Жанни ди Бароли исмли бир руҳоний яшарди; у хизмат қиладиган чер-ковнинг қавмлари жуда қашшоқ бўлганлиги сабабли, дон Жанни тирикчилигини амал-тақал қилиб ўтказмак учун байталга миниб Апулия[2] ярмаркаларини кезар,— биридан сотиб олган молини иккинчисига олиб бориб сотиб чайқовчилик қиларди. У мана шундай жаҳонгашталик қилиб юрган пайтида тресантилик Пьетро деган бир одам билан иноқлашиб қолдики, бу ҳам эшак миниб, айнан шундай мақсадда шаҳарма-шаҳар кезар эди. Руҳоний ота. Пьетрони яхши кўриб, у билан иноқлашиб қолгани туфайли, уни ап.улияликлар одати бўйича, доим азизим, деб чақирарди, Пьетро Ҳар сафар Барлеттага келганида эса, уни албатта ўз черковига

* Б а р д е т т а — Италиянинг Адриатик денгизи соҳилидаги порт шаҳри. *(Тарж.)*

А п у л и я. — Италиянинг жанубидаги вилоят;

Барлетта шас^ри ҳам шу вилоятга жойлашган. *(Тарж.)*

олиб бораради. Пьетро" бу шаҳарга келганида доим шу дон Жан-нимикига тушар, руҳоний ота ҳам уни очиқ юз билан қарши олиб, зўр саховат билан меҳмон қиларди. Пьетро қашшоқ одам эди, унинг чорбоғида фақат ўзи учун, ўзининг ешгина, дўндиққина хо-тини учун ва битта эшаги учунгина жой бор эди. лекин шунга қарамай, дон Жанни Тресантига келганида у ҳам фақат шу Пьет-роникига тушар, шунда Пьетро ҳам,дон Жаннининг кўрсатган меҳмондўстлигига жавобан, уни иззат-икром билан кутиб оларди. Илло, Пьетронинг ўзи билан дилбар хотини етадиган биттаю битта, у ҳам бўлса торгина чорпоясидан бўлак ҳеч вақоси бўлма-ган'лигидан меҳмонни қанчалик иззат-ҳурмат қилиб бошиг<а кўтар-маеин, барибир тунаш учун унга бирон мақбулроқ жой\ажра-тишга ожиз эдиким, оқибатда, дон Жанни оғилхонада бир тўп похол устида. ўз байтали ва эшак билан енма-ен етишга мажбур бўларди. Пьетронинг хотини Жеммата эрининг'Барлеттага бор-ганнда дон Жанни томонидан қандай очиқ юз билан қарши олин-ганини кўп маротаба эшитган эди, шунга кўра у, руҳоний отанинг ўз уйиға меҳмон бўлиб келганида андишага бориб, унга чорпоя-даг'и ўрнимни сизга бўшатиб бера қолай, ўзим Жудиче Леонинг қизй — қўшним Зита Қарапрезаникига чиқиб ета қоламан, деб бир неча бор хоҳиш билдирган бўлса ҳам, аммо руҳоний ота бу гамни эшитишни ҳам истамаганди.

Лекин у кунларнинг бирида жувонга шундай деди: «Жеммата, азизим, сен мендан ҳеч ташвиш қилма, менинг ҳеч нимадан ка-мнм йўқ: агар кўнглим ихтиер қилса, байталимни афсун ўқиб, дўн-днққина қизга айлантираман-да- ўша билан етаман, кейин ишим биггач, яна уни байталга айлантириб оламан, шунинг учунам, байталимдан айрилиб етишни истамайман».

Жувон бу гапни эшитиб, ҳайрон қолди, лекин ишонди, кейин эшитганини эрига сўзлаб берди. «Агар руҳоний ота сени астойдил яхши кўрса, нега сен ҳам илтимос қилмайсан, нима учун сенга ҳам афсун ўқишни ўргатиб қўймайди?—деб сўради хотин.— Ур-ганиб Ълсанг, мени байталга айлантирардингу далага чиққанингда ҳам байтал, ҳам эшак билан ишлардинг, ана унда икки ҳисса кўпроқ пул ишлаган бўлардик. уйга қайтганимиздан кейин бўлса, мени яна афсун ўқиб хотинга айлантириб Олардинг».

Пьетро овсарнаМо одам эди, шунинг учун бу гапга у ҳам ишо-ниб, хотинининг фикрига қўшилишди ва дон Жаннидан афсун ўқишни ўргатиб қўйишни илтимос қила бошлади. Дон Жанни, бу-нинг бўлмаган гап эканлигини исботлашга қанча уринмасин, барибир, уни ишонтира олмади- «Ҳай, дуруст,—деб рози бўлди у ниҳоят.— Агар сен шуни жудаям хоҳлаетган бўлсанг, биз эртага одатдагидек тонг отмасдан барвақт турамиз, ана шунда сенга қандай иш тутиш лозимлигини кўрсатиб бераман, очиғини айтсам, бунинг энг қийин ери — дум қўйиш, кўрганингда. бунга ўзинг ҳам ишонч ҳосил қиласан».

Пьетро билан >Қеммата деярли тун бўйи мижжа қоқмай чи-қишди— уЛар руҳойий отанинг тезр'о'қ афсун ўқишини шунчалик сабрсизлик билан кутаетган эдилар; кун ғира-шира ериша бошла-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ши билан улар ўринларидан туриб, дон Жаннини чақирдилар-• ден Жанни Пьетронинг олдига битта кўйлакда кириб келди ва жеди: «Буни мен фақат сен учун қиляпман; баски, сен буни жудаям хоҳла£тган экансан, хоҳишингни бажарурман, илло, агар ишимиз бароридан келишини истасанг, айтганларимнинг ҳамма-сш:и сўзсиз бажаргайсан».

Эр-хотин, ҳамма айтганларингизни бекаму кўст бажарамиз, деб ваъда бердилар. Шунда дон Жанни шамни олиб, уни ушлаб тур-гг:ни Пьетрога тутқазди ва деди: «Ҳар бир ҳаракатимни диққат билан кузат ва ҳамма қилган ишларимни яхшилаб эслаб қо.1„ Лекин нима кўрсанг ва нима эшитсанг ҳам,— худди оғзингга толком солиб олгандай, индама, акс ҳолда, ҳамма уринишларимиа чиппакка чиқади.

Яна худодан сўрагинки, ишқилиб дум епишсин».

Пьетро шамни қўлига олиб, дон Жаннининг ҳамма айтганла-рига амал қилишга сўз берди.

Дон Жанни, нима иш бўлганда ҳам чурқ этмай турасан, деб жувонни ҳам огоҳлантирди, сўнг уни қип-яланғоч бўлиб ечиниш-га ва худди от сингари тўрт оеқлаб туришга ундади, шундан кейкв руҳоний ота жувоннинг юзини ва бошини силаб туриб, деди: «Бу отнинг чиройли боши бўлсин!» Кейин аелнинг сочларини силар* кан: «Мана, бу отнинг чиройли ели бўлсин!»—деди. Сўнг Жем« матанинг қўлларини силади. «Булар эса, отнинг чиройли оеқлари-к\ туеқлари бўлсин»,— деди. Руҳонийнинг қўллари аелнинг тирсил-лаб турган лўппи сийналарига тегиб кетиши билан чақирилмаган бир нима уйғониб. ўрнидан туриб кстди. Кейин у аелнинг елкала-рини ҳам, қорнини ҳам, оркасини ва сонларини ҳам шу йўсинда афсун ўқиб силаб чиқди. Энди фақат дум қўйиш қолган эди; шунда дон Жанни кўйлагининг этагини кўтариб, ўзининг ола« ти таносилини чиқарди-ю, кўз очиб-юмгунча, уни ўз жўягига йўналтираркам: «Мана бу эса, отнинг чиройли думи бўлсин»,— деди.

Пьетро шу чоққача дон Жаннининг ҳамма ҳаракатини жим кузатиб турган эди; лекин унинг охирги қилмиши маъқул бўлма-ди. «Ҳсй, дон Жанни!—деб қичқириб юборди Пьетро.— У ерда менга дум керак эмас, у ерда менга дум керак эмас!»

Ана холос, ўсимликнинг тупроқда мустаҳкам ўрнашишига ер-дам берувчи нам томир энди ўрнини топиб илдиз ота бошлаган эди-я, мана энди уни яна тортиб олиш керак! Эҳ, Пьетро, азизим, нима қилиб қўйдинг!—деб чинқириб юборди дон Жанни.— Ахир сенга: «Нима кўрсанг ҳам — чурқ этма», девдам-ку. Байтал тайер бўлиб қолувди-я, лекин гапирибюбориб, ҳамма ишни р^асво қил-динг, энди бошқатдан бошласаям, ҳеч нарса чиқмайди.

«Ахир думни ўша ерга ўрнатиш керак эмас эди-да!—де-Ди чийиллаб Пьетро.— Сиз менга: «Думни ўзинг епиштир»,—* деб айтишингиз керак эди. Сиз уни хийла пастга қўйиб қўйдин-гиз».

«Сен буни эплолмаединг,— дея эътироз билдирди дон Дан* ни.— Мен сенга ўргатиб қўймоқчи эдим».

Шу пайт жувон қаддини ростлаб, эрининг юзига шартта шундай деди: «Аҳмоқсан сен, ғирт аҳмоқсан! Узинггаям қилмадинг, мениям ишимни расво қилдинг. Қани, айт-чи. думи йўқ байтални қаерда кўргансан? Буям худонинг би.р ғазаби! Сендақа эр билан ҳеч қачон биримиз икки бўлмайди».

Шундай қилиб, сукут сақлаш ваъдасини бузган Пьетронинг касрига еш жувонни байталга айлантириш амалга ошмади. На-тижада аел эридан ранжиб ва ҳафсаласи пир бўлиб кийина бош-лабди, Пьетро бўлса, яна ўзининг одатдаги касби билан машғул бўлибди: эшагига минибди-да, дон Жанни билан Битонтодаги ярмаркага равона бўлибди, лекин шу-шу у руҳоний отага бундай илтимос билан бошқа мурожаат қилмаган экан.

Ушбу ҳикоядан ҳали кулиши лозим бўлган китобхон хоним, бу ҳикоянинг моҳиятига Дионео тасаввур қилгандан ҳам теранроқ тушунган хонимларнинг қандай кулишганини ўзи тасаввур қила-версин. Бошқа ҳикоя қилувчи одам қолмаган эди, бу орада анча салқин тушиб қолди шунда қиролича, ўзининг ҳукмдорлик даври тугаганини эслаб, ўрнидан турди, бошидан гултожни олди ва уни Панфилонинг. яъни бутун жамоа аҳли ичида бундай иззат-эъти-борга ҳали сазовор бўлмаган ягона зотнинг бошига қўндирди-да, табассум қилиб туриб, шундай деди:

— Аъло ҳазрат! Сенинг зиммангга охирги ҳукмдор сифатида
ғоятда мушкул вазифа юкланади: сен менинг ҳам, шунингдек, бу-
гун сенинг изимингга ўтаетган ва бул сарбаланд тахтни мендан
олдин эгаллаганларнинг ҳам йўл қўйган хатоларини тузатишинг
Лозим бўлади. Сени тахтга ўтқазишимда парвардигор мени қандай
ерлақаган бўлса, сени ҳам шундай ерлақасин.

Бу иззату ҳурматлар Панфилога беҳад завқ бағишлади.

— Камина ҳам .ҳаммаларингиз сингари таҳсинга сазовор иш
қилсамкерак, деган умиддаман,— деди у,— илло, бунинг учун мен
сизнинг ва шунингдек, ўзга фуқароларимнинг аъло фазилатлари-
дан миннатдор бўлмоғим лозим.

Шундан кейин, Панфило ўзидан олдинги ҳукмдорлардан ибрат рлиб, барча ишлар юзасидан эшик оғаси билан музокара юритди. <£ўнгра унинг нутқини кутиб турган хонимларга юзланиб, бундай
деди:

— Маҳбуба хонимлар! Бизнинг бугунги маликамиз, доно Эми-
лия, сизларга хоҳлаган нарсангиз тўғрисида ҳикоя қилишга ижо-
зат берган эди. Баски, сизлар шу муносабат билан дам олиб олган
экансиз, менимча, энди яна аввалги одатимизга амал қилишга киришсак бўлади, хусусан: мен истардимки, эртага ҳаммамиз *Ҳам*
севги бобида, ҳам шунингдек, бошқа ишларда ҳам саховат ва му
ру в ват кўрсатган одамлар ҳақида ҳикоя қилишга шай бўлиб тур-
сак. Ҳеч шак-шубҳа йўққи, ушбу мавзу бутун орзу-ниятлари ди-
ловарликка қаратилган ҳикояхонларда ҳам. тингловчиларда ҳам
жасорат иштиеқини оширгай, ҳамда омонат жисмимизга жо бўл-
гани туфайли тез ўтиб кетишга мажбур бўлган шу фоний ҳаети-
мизни шон-шуҳрат абадийлаштиргай; шу билан бирга, барча,
фақат ўз қорнининг ташвиш-ини Қйлувчн жониворЛардан фарқ ўла-

роқ, диловорликка фақат иштиеқ билдирибгина қолмай, балки муттасил равишда уни излаши ва шу соҳада пайдарпай фаолият кўрсатмоғи лозимдир.

Янги ҳукмдор томонидан тавсия қилинган мавзу хушчақчақ жамоанинг дидига маъқул тушди; ҳамма қиролнинг ижозатига кўра ўрнидан турди ва одатдаги кўнгилхушлик билан машғул бўл-ди, яъни ҳар ким нимани кўпроқ хуш кўрса, шу билан шуғуллан-ди. Кечлик таомгача бўлган вақт шу зайлда ўтди. Йигитлар ва •хонимлар шўх-шўх гурунглашиб дастурхон теграсига ўтиришга-нида, таомлар жадаллик билан ва қатъий тартибга риоя қилинган ҳолда тортилди, овқатдан кейин эса, ҳар кунги одат бўйича рақс туша бошладилар, оҳанги одмигина бўлса ҳам, лекин маз-муни антиқа бўлган анча-мунча қўшиқ ижро этдилар. ундан кейин эса, қирол Нейфилага ўз тўғрисида қўшиқ куйлашни амр этди, Нейфила ҳам қимматли вақтни бекор ўтказмай, янгроқ ва қувноқ овоз билан ўзи ҳақидаги мана шу қўшиқни зўр латофат билан ижро этди:

Қандай яхши, баҳор кунида
Мен, қизалоқ, еримн'и
куйлаб, Эркии сузсам ишқ
тўлқинида!

Майсазорда кезаман шодон,
Тўрт тарафим — қип-қизил
гилам, Гул-лолалар қирмизи
бўстон, Севинчларим чексиз
бир олам, Уй-хаелим мисоли
уммон, Ер жамоли кўринар
куркам, Арзир унга фидо
қилсам жон!

Бирорта гул эслатса ерни,
Узаман-да, лабга босаман,
Қучган каби азиз дийдорни,
Жонимда бир роҳат сезаман,
Унга сўзлаб бутун асрорни,
Сўнг чеккамга қадаб,
безайман У гул билан
муштоқ дийдорни!

Кўзим гулда, аммо хаелнм
Соғинтирган азиз ўғлонда,
Маст бўламан, у гулдир
болим, Таъриф этмоқ қийин
забопда.

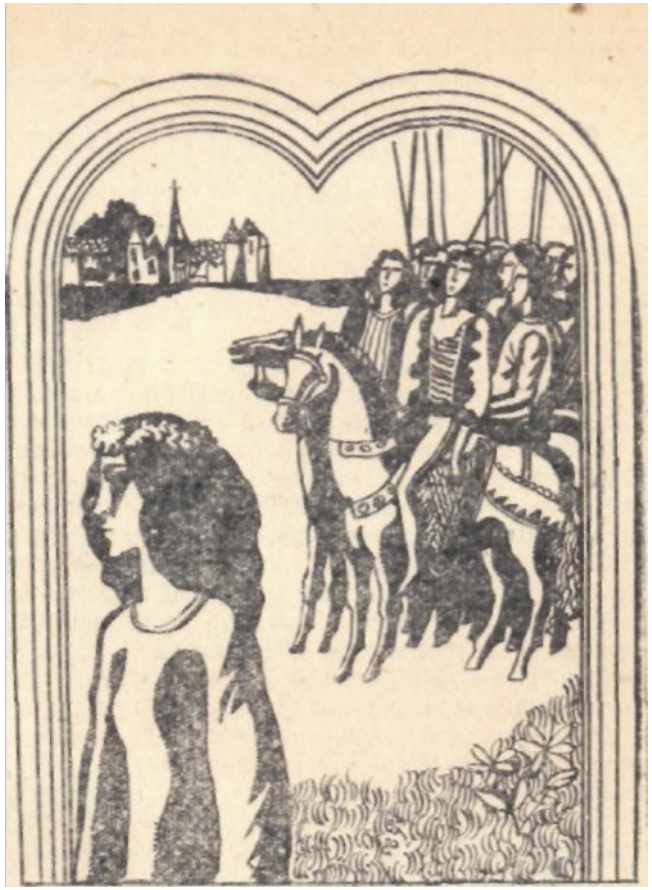
Қандай улуғ бу он
иқболим, Фақат оҳ деб
юборган онда
Ошкор.бўлар менинг
аҳволим.

M^5

Бу оҳ бошқа аеллар учуи
Дарду ҳасрат ва ғамдан
нншок, Мен учун оҳ —
учқур бир лочии. Парвоз
этар севгилим томом.

Соғинганим у англайди
чин Ва отига босади
қамчин, Сўнг бўламиз
иккимиз шодои.

Қиролга ҳам, хонимларга ҳам Нейфиланинг қўшиғи ғоятда мақбул бўлди; бу аснода тун ярим кечадан аллақачон оғиб кетган эди, шунга кўра, қирол эрталабгача етиб ором олиш ҳақида ҳам-мага фармон берди.

ДЕКАМЕРОННИНГ ТЎҚҚИЗИНЧИ КУНИ ТУГАБ, ЎНИНЧИ ВА ОХИРГИ КУНИ БОШЛАНМОҚДА. .

Панфило ҳокимлик қилган ушбу кунда китобхон
эътиборига ҳам севги бобида, ҳам шунингдек, бош-
қа шиларда саҳоват ва мурувват кўрсатган одамлар
ҳақидаги ҳикоятлар ҳавола қилинади..,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

*

Ғарбда булут парчалари ҳамон қизариб турган, шарқда эса, қуеш шуъласининг тиғлари тешиб ўтган булутларнинг чеккалари ҳалитдан чўғ бўлиб ена бошлаган пайтда Щнфило ўрнидан тур-ди ва хонимлар билан ер-дўстларини ўз қошига чақиришни амр этди. Ҳамма тўпланган, Панфило, кўнгил очиб сайр қилиш учун бугун қаеққа бориЛни келишиб олди-да, Филомена ва Фьяметта-ни олиб, бошқалардан сал олдинроқда юра бошлади. қолганлар уларга эргашдилар. Улар узоқ вақт сайр қилишди ва бу сайр пай-тида фақат келгусида ўзларини нималар кутаетгани ҳақида ўй-лашди — тахмин қилишди, лекин қуеш қиздира бошлагандан ке-йин, улар яна қасрга қайтиб келишди. Ташна бўлганлар идишлар-ни чайишни буюрдилар ва чанқоқларини қондирдилар, ундан ке-йин то тушлик таомгача боғда, дарахтларнинг оромбахш сояла-рида вақтихушлик қилдилар- Кейин овқатландилар, ўз одатлари бўйича, мизғиб олдилар ва ҳаммалари яна қиролнинг хоҳиши билан тайинланган ерга тўпландилар, шунда қирол бугунги ҳи-кояхонликни бошлаб беришни Нейфилага буюрди ва у қувноқ чеҳра билан гап бошлади.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

!

Бир рицарь Испания киролига хизматга елланади; сўнг у, қирол менинг хизматларимни қадрламаяпти, деган хуласага келади; аммо қирол, бунг-г сабаб фақат рицарнинг бетоле эканини ҳеч инкор этиб бўлмайдиган далил билан амалда исботлайди, шундан кейин, барибир, унга бениҳря зўр са.' ховат кўрсатиб, туҳфалар инъом этади

•— Муҳтарама хонимлар! Қиролимиз мурувват ҳақида ҳикоя қилишни биринчи навбатда менга топширган эканлар, бу илти-фотни ўзим учун улкан шараф деб биламан, зеро, агар офтоб— самонинг кўрки ва ифтихори бўлса, мурувват — жамики эзгулик-лар орасида энг порлоғи ва энг чароғонидир. Мен сизларнинг эътиборингизга. ўзимнинг. билишимча, дурустгина ҳисо'бланган бир ҳикоячани ҳавола қилмоқчиман; бу ҳикоя замирида бир ҳо-диса мавжудки, уни эсга олишни фойдадан ҳоли эмас, деб тушу-наман.

Алқисса, билингким, шаҳримизнинг шуҳратини оширган барча диловар рицарлар орасида кўп замонлардан бери энг шавкатли-си мессер Ружери де Фижованни бўлган эди. Ушбу бадавлат, довюрак зот, "Госканадаги одатлар ва таомиллар билан бу ерда жасорат кўрсатиш мушкул, аниқроқ қилиб айтилса — мумкин эмаслигига тезда ишонч ҳосил қилиб, вақтинча Испания қироли Альфонснинг ҳузурига боришга бел боғладики бу қиролнинг шуҳ-рати ва довруғи ўша пайтлардаги барча ҳукмдорларнинг шону шавкатидан зиеда бўлиб кетган эди. Рицарь қимматли яроғ-асля-ҳаларини,, асл зотли отларини олиб, пуршукуҳ мулозимлари куза-тувида Испанияга равона бўлди, қирол ҳам уни зўр илтифот билан қарши олди. Мессер Ружери бу мамлакатда дабдабали ҳает кечириб. ўзининг жанговар қаҳрамонликлари билан барчани ҳай-ратда қолдириб, оз фурсат ичида ўз диловарлиги билан кўп шон-шуҳрат қозонди. Шу йўсинда у узоқ фурсат яшади ва мудом қиролнинг фаолиятини кузатди, қирол эса, рицарнинг кўзи олдида қасрлару шаҳарлару ер-мулкларни орқа-олдига қарамай, одам-ларга туҳфа қилиб юбораверар, туҳфа қилганда ҳам мессер Ру-жерининг фаҳмича, расамади билан эмас, балки палапартиш туҳфа қиларди, зеро, у туҳфага лойиқ бўлмаган одамларни тақдирларди. Мессер Ружери ўз қадрини биладиган одам эди,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

бинобарин, шунча кўрсатган ишлари эвазига қиролдан бирон-тп ҳам тортиқ олмаганлиги сабабли, бу ҳол жамоатч'илик кўзи олдида менинг обрўй-имга путур етказиши мумкин. деб ўйлаб, бу ердан бош олиб кетишни кўнглига тугди-да, бунинг учун қиролдан ижо-зат сўради. Қирол ҳам унинг илтимосини қабул қилди ва унга бир вақтлар салт минилган энг яхши ва чиройли хачирларидан бирини тортиқ қилдики, мессер Ружери учун бу қимматли совға эди, зеро, у жуда олис сафарга кетаеттан зди. Қейин қирол ўзи-иинг муқаррабларидан бамаъни бир одамга, бирон-бир важ билан мессер Ружерига ҳамроҳ бўлиб, уни кун бўйи кузатишни, илло, ўзининг қирол одами эканлигини асло сездирмаслигини буюрди; муқаррабнинг вазифаси — мессер Ружерининг қирол тўғрисида бир кун мобайнида айтган ҳар битта .гапини кейин келиб аъло ҳазратларига баен қилиш учун эслаб қолиш, сўнг эртаси куни эрталаб, қиролнинг фармонини унга айтиб, яна саройга қайтариб олиб келишдан иборат эди. Муқарраб мессер Ружерини шаҳардан чиқаверишда пойлаб турди ва ўзининг ҳам Италияга кетяпганики айтиб, ғоятда усталик билан унга ҳамроҳ бўлиб. олди.

Шундай қилиб. мессер Ружери қирол тортиқ қилган хачирга миниб, ўз ҳамроҳи билан у еқдан-бу еқдан гаплашиб кетаверди ва ниҳоят соат тўққизга яқинлашганда: «Жониворларга дам берсак бўларди»,— деб қолди. Шундан сўнг отларни ва хачирни оғилхо-нага олиб киришди, отлар бўшанишди, лекин хачир бўшанмади. Бир оздан сўнг улар яна йўлга тушишди, қиролнинг муқарраби ҳамонрицарнинг ҳар бир айтган сўзини қулоғига қуйиб бораради. Мана улар дарега етишди, улар отларни суғоришаетганда, хачир тўғри сувга бўшанди. Шунда' мессер Ружери хачирга қараб туриб шундай деди: «Мол бўлмай, ҳаром ўл! Аввалги эгангга ўхшаркан-сан».

Муқарраб рицарнинг мана шу сўзларини эслаб қолди; кун бўйи у яна анча-мунча сўзларни эшитди, лекин қолган ҳамма сўзлар қирол шаънига айтилган энг зўр мақтов сўзлари эди, хо-лос. Эртасига эрталаб улар сафарга отлаиив, эгарга минишган ва мессер Ружери, Тоскана қайдасан. деб яна йўлга тушишга шай-ланган пайтида бирдан муқарраб унга қиролнинг амрини баен қилдики, оқибатда, мессер Ружерининг орқага қайтишига тўғри келди. Қирол мессер Ружерининг хачир ҳақида айтган гапини зшитгач, жилмайиб туриб: «Сиз, эшитишимча, е мени хачирга, е хачирни менга ўхшатганмишсиз, бунинг боиси нима?»—деб сўради.

Мессер Ружери унга дангал жавоб қилди: «Шу боисдан хачирни сизга ўхшатдимки, аъло ҳазрат, сиз туҳфа-тортиқларингизни ношоиста одамларга берганингиз сингари, хачир ҳам жойи кел-гаида бўшакиш ўрнига, ножоиз ерда бўшанди».

Қирол эса унга бундай деди: «Мессер Ружери! Агарки. мен сизни ҳеч нима билан тақдирламай бунинг акси ўлароқ, тирно-ғиигизга ҳам арзимаидиган одамларни мукофотлаган эканман, бу билан сизни энг юксак марҳаматимга лойиқ бўлган энг диловар рицарь деб эътироф этмай қўйганим йўқ, бунинг сабаби бошқа— аслида пешонангиз узи шунақа шўрки, айб менда эмас. Бу фик-римни ҳозир сизга исботлаб бераман».

Мессер Ружери қиролникг бу гапига эътироз билдирди: «Он-ҳазратлари! Мен сизнинг туҳфаигиздан баҳраманд бўлмаганим-дан эмас,— зеро, мен шундоқ ҳам жуда бадавлат одамман,— балки кўрсатган жасоратларимни икки оғиз ширин сўз билан тақ-дирламаганпнгиздан ўкиняпман. Дарҳақиқат, сиз ҳозир ғоятда асосли ва мени ранжитмайдиган сабабни баен айладингиз. Мен гапингизга шундоқ ҳам ишонаман, лекин агар ихтиер билдирсан-гиз, майли, амалда синаб кўра қолайлик».

Қирол олдиндан фармон бериб, оғзи епиқ иккита сандиқни катта зал'га олиб келтириб қўйган эди. мана энди, у мессер Ружерини шу икки сандиқ тепасига бошлаб борди-да, бу ерда ҳозир бўлган кўпчилик сарой аъенлари олдида бундай деди: «Мессер Ружери! Мана шу икки сандиқдан бирига менинг тожим, салта-натим ҳассаси, давлатим, сон-саноқсиз чиройли камарлар, мар-варидлар, узуклар, хуллас, менинг бутун бойлигим солинган, иккинчи сандиққа эса, тупроқ тўлдирилган. Узингиз танлаб олинг; қайсисини тапласангиз, ўша сизники бўлсин, ана шунда, сизнинг жасоратларингизни қадрламаган менми е ўз қисматингизми эканлигини билиб оласиз».

Мессер Ружери аъло ҳазратнинг илтимосидан бўйин товлашга журъат эта олмай, икки сандиқдан бирини танлади; сўнг қиролнинг амри билан ўша сандиқни очишган эди, унинг ичига тупроқ тўлдирилганлиги маълум бўлди. Шунда қирол кулиб юбориб деди: «Мессер Ружери, мукофот олиш сизнинг пешонангизга езил-маган, деб тўғри айтганлигимга энди ўзингиз шоҳид бўлдингиз. Илло, сизнинг диловарлигингиз шу қадар юксакки, ҳатто мен ҳам сизнинг қисматингизга ҳавас қиламан. Сизнинг испаниялик бўлиб қолмоқчи эмаслигингиз менга аен; мана шу боисдан ҳам мен сизга на қалъа, на шаҳар инъом қиламан,— бинобарин, истайманки, қисматингиз сизга насиб этмаган сандиқ. тақдирга зид ўлароқ, сизнинг мулкингиз бўлсин: ушбу армуғонимни ўз она юртингизга олиб бориб, ватандошларингизга ўз жасоратингизни тақдирловчи нишоиа сифатида кўрсатиинг, зеро, сиз ўз жасоратингиздан ғурур-ланишга тўла ҳақлидирсиз».

Мессер Ружери тортиқни қабул қилиб олибди ва совға учун қиролга беҳад зўр миннатдорчилик билдириб, ғоятда кўтаринкн руҳ билан уни ўз ватанига олиб кетган экан.

2

Гино ди Такко Клюни жомесининг абботини асирга олади-да. унинг меъда касалини даволаб, сўнг бўшатиб юборади; аббат Рим қасрига қайтади, Гино ди Таккони папа Бонифаций билан яраштириб қўяди, шундан сўнг

Гино қолган умрини оғаий ғарибпарвар бўлиб ўтказади

Қирол Альфонснинг флоренциялик рицарга кўрсатган

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

мурув-сати барчанинг таҳсинига сазавор бўлди; ўз

фуқароларининг бу

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

-ҳиссиетига шерик бўлган қирол ниҳоят Элиссага ҳикоя қилишни буюрди, у ҳам ҳеч паисалга солмай, шундай ҳикоя қила бош-лади:

— Меҳрибон хонимлар! Уз хизматидаги одамга нисбатан ҳим-мат кўрсатган саховатли қиролнинг хатти-ҳаракатига таҳсин ўқи-май ва уни одамохун демай бўлмайди. Ва лекин биз бир тақводор 5отнинг аслида адоват ва кудуратга лойиқ бўлган бир одамга ^анчалик ҳайратангиз мурувват кўрсатганини эшитганимизда ни-ма деркинмиз? Қиролнинг рафторини биз, турган галки, шавкатли рафтор, деб атаймиз, аммо тақводор зотнинг қуйидаги рафторини эса,— айниқса, агар биз руҳонийларнинг аел зотидан ҳам юз чан-дон хасисроқ эканлигини ва саховат кўрсатиш улар учуй жонини

■ суғуриб берган билан баробар эканлигини назарда тутадиган бўл-сак.— мисли кўрилмаган ҳиммат дейиш мумкии. Ҳар қандай одам ҳам ўзига қарши қилинган таҳқир учун ўч олишга интила-

1ди,— бу табиий ҳиссиет албатта,— бироқ аҳли дин, ўзимиз доим люҳиди бўлганимиздек, мудом сабр-қаноатли бўлишни насиҳат қилса ҳам, дилозорларнинг гуноҳидан ўтишга даъват этса ҳам,

'барибир, ўзи интиқом олиш алангасида енади. Бу ҳол, яъни аҳли дин ҳам мурувватли бўлиши мумкин, деган фикр, менинг ҳиқоям-дан сизларга аен бўлгай.

Узининг бераҳмлиги ва босқинчилиги билан танилган Гино ди Такко бир вақтлар Сиенадан қувғин қилиниб, Санта Фьоре граф-ларининг ашаддий душманига айланган ва Радикофанида маскам қуриб. уни Рим черковига қарши ғалаенга ундаган ва ўзининг каллакесарларига ўтган-кетганларнинг ҳаммасини тунашни буюр-ган эди. Уша пайтда Рим папаси Бонифаций Саккизинчи эди, кунларнинг. бирида унинг ҳузурига Клюни жомесининг аббати таҳриф буюрдиким, бу аббат дунеда энг бадавлат прелатлардан[1] бири эди. Аббатнинг ошқозони касал эди, шунга кўра' табиблар унга Сиенадаги шифобахш сувга боришни маслаҳат кўрдиларким,

'уларнинг тушунишларича, айнан шу Сиена суви унинг дардига яхши даво бўлиши керак эди. Папа аббатга оқ фотиҳа берди ва у Гино ҳақида юрган мишмишларга парво ҳам қилмай, ўзи билан

' йўлга олам-жаҳон буюмлар олиб, салт отларини ва юк ортадиган от-уловларини ҳам бир карвон қилиб, сон-саноқсиз хизматкорлари кузатувида йўлга тушди. Бу воқеадан хабар топган Гино, аббатнинг йўлига, биронта ҳам одам қутулиб чиқиб кета олмайдиган қилиб тузоқ қўйди ва торгина бир дарага келганда аббатни бутун маиялари билан ва барча молу анжомлари билан қуршовга ол-ди Кейин у ўз қароқчилари орасидан битта энг фаросатлигини ишончли соқчилар кузатувида аббатнинг ҳузурига юборди ва унга гоятда зўр эҳтиром билан: Гинонинг қасрида бир оз ҳордиқ чиқаришни ихтиер қилмайдиларми?— деб таклиф қилишни буюрди. Буни эшитган аббат тажанг бўлиб, Гинонинг қасрида менинг

[1] 11 р с л а т — католик днвида энг юксак мартабали дин вешвоси, *(Тарж.),* ,

Ш

қиладиган иш'им йўқ. мен йўлимда кетавераман, зеро, менинг «ў« лимга гов бўладиган одам ҳали дунега келган эмас, деган маънода рад жавобини берди.

Элчи қароқчи гоятда мулойим оҳангда аббатга бундай деди: «Ҳазрати бузрук! Бизлар парвардигори рламдан бўлак ҳеч кимдан қўрқмаймиз, жамики диний тақиқлару муртад деб эълон қилиш-лар бу ерда ўз кучини йўқотган, бинобарин, Гинонинг қасри* га Ташриф буюриб, илтифот кўрсатганингиз мақбул бўлмасми-кин?»

, Улар шундай баҳслашиб турган пайтда қароқчилар чор ат-рофдан ҳаммани қуршаб олдилар ва аббат барча одамлари билан асирга тушганини англаб, газабланганидан фигони чиқиб, элчи билан бирга қаср сари йўл олди, унинг орқасидан эса бутун карвон эргашди. Аббат отдан тушганида, уни Гинонинг фармойишига кўра, қоп-қоронги ва нобоп бир ҳужрачага жойлаштиришди, унинг қолган одамларини эса, уларнинг тутган мавқеларига риоя қил-ган ҳолда бутун қулайликлари муҳайе хоналарга жойлаштиришди. отларни огилхоналарга олиб кириб боғладилар, юкларни ҳам саранжом қилиб қўйдилару, аммо бирон нимага қўл теккизмади-лар.

Шундан кейин аббатнинг ҳузурига Гинонинг ўзи келиб, унга шундай деди: «Ҳазрати бузрук! Сиз Гинонинг меҳмонисиз, у мени сиздан, қаеққа йўл тутганингизни ва не мақсадда кетаетганингиз-ни сўраб билиб келиш учун юборди».

Аббат мулоҳазали одам эди, шунинг учун у тихирлик қилишга барҳам бериб, ўзининг қаеққа ва қай мақсадда кетаетганини изоҳлаб берди. Гино аббатнинг олдидан чиқаркан, уни ҳеч қандай сувсиз ҳам даволаса бўлади, деган қарорга келди. У аббат жой-лашган ҳужрани яхшилаб иситишни ва уни гоятда ҳушерлик билан назорат қилиб туришни буюрди, эртаси куни эрталаб эса, ўзи яна унинг ҳузурига кирди ва аббатга қордек оппоқ сочиққа ўраб, икки дона сингдириб пиширилган кулча нон билан бир стакан лим-лим оқ корниль шароби (аббат ўзи билан олиб келаетган ви-нодан) олиб кирди. «Ҳазрати бузрук!—деди Гино.— Бир вақтлар Гино еш пайтида тиббиет илмидан таҳсил олган эди, шунга кўра» у, меъда касалини даволаш учун ўзининг ушбу даволаш усулидан дурустроқ восита йўқ, деб таъкидламоқда. Лекин бу — даволаш-нинг бошланиши. Енг, ош бўлсин».

Аббатнинг ҳазил қилишга ҳоли йўқ эди: очликдан силласи қу-риган эди, шунга кўра, ғазабдан жони ҳиқилдоғига келган бўлса ҳам нонни еб, шаробни ичди, сўнг бу одам билан баланддан келиб суҳбатлаша бошлади, ундан кўп нарсаларни сўраб-суриштирди, унга узундан-узун панд-насиҳатлар қилди ва мудом, ўзининг Ги-нони кўрмоқчи эканлиги ҳақида такрорлайверди. Гино аббатнинг гапларидаги икир-чикирларга парво қилмади, баъзи саволларига эса. бағоят назокат билан жавоб берди ва Гино имкони бўлиши билан ҳузурингизга келгай, деб аббатни ишонтирди. Шундан кейин У ҳужрадан чиқиб кетди ва яна эртаси куни эрталаб айнан кечаги миқдорда нон билан шароб олиб кирди. Бу ҳол бир неча кун су-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ункасига давом этди, шунда бирдан Гино, аббатнинг уритилган ловия еганини пайқаб қолдики, чамаси уни аббат у ерга ўғрйнча олиб кирган бўлса керак.

Мана шу вазиятга кўра у Гинонинг номидан аббатга ошқозо-нингиз қалай, деб савол берди. Аббат ҳам унинг саволига бундай жавоО қилди: «Аминманки, агарда Гинонинг панжасидан қутулиб чиқиб кета олсам, ўша заҳоти ўзимни отдек ҳис қилган бўлардим ўндан ташқари, мен очимдан ўлаездим — Гинонинг дори-дармони менга шунчалик шифо берди».

Бу гапни эшитган Гино аббатнинг малайларига, энг муҳташам бир хонани аббат учун ҳозирлаб, уни аббатнинг ўз буюмлари би-лан жиҳозлашни буюрди; яна у, эртага қасримда катта зиефат бераман, деб эълон қилди ва бу зиефатга нафақат ўз'қасри аҳли-ни. шунингдек, аббатнинг одамларини ҳам таклиф этди, тонг от-гач эса, у аббатнинг ҳузурига кириб бундай деди: «Ҳазрати буз-рук! Баски, сиз шифо топган экансиз, энди касалхонадан чиқсан-гиз ҳам бўлади». Шундай дея у аббатнинг қўлидан олиб, унинг учун ҳозирланган хонага бошлаб кирди ва шу ерда уни ўз хиз-маткорлари ихтиерида қолдирди-да, ўзи зиефат ҳақида охирги кўрсатмаларииии бергани чиқиб кетди,—у зиефат аъло бўлишини истарди-Аббат ўз хизматкорлари даврасида қалбан ҳордиқ чи-қаргач, уларга ўзининг қанчалик емон аҳволда яшаганини сўзлаб берди, хизматкорлар эса, унга бунинг тамомила тескарисини, ху-сусан — Гино уларга ғайри оддий иззат-эҳтиром кўрсатганини айтдилар. Зиефат пайтида аббатни ҳам, бошқа ҳамма одамларни ҳам қатъий тартибга риоя қилинган ҳолда тортилаетган аъло сифатли таомлар ва нодир шароблар билан меҳмон қилдилар; шунда Ҳам Гино ўзини аббатга танитмади. Орадан яна бир неча кун ўтди, ана шундагина Гино аббатнинг барча буюмларини бир хонага йиғишни, отларини эса. биттасини ҳам қолдирмай ҳовлига олиб чиқишни буюрди-да, ўзи аббатнинг олдига кириб, унинг аҳ-волини суриштирди ва от миниб сафарга чиқишга мадорин-гиз етадими, деб сўради. Аббат ҳам унга бемалол отда юра оли-шини, ошқозони дарддан фориғ бўлганини, Гинонинг панжасидан қутулиши билан эса, дард кўрмагандай бўлиб кетишини айтди.

Шунда Гино аббатни унинг буюмлари қўйилган ва барча хиз-матчилари тўпланган хонага бошлаб кирди, унга ҳовлида турган ҳамма отларини кўрсатиш учун деразага яқин боришини илтимос қилиб, бундай деди: «Пирим! Сизга маълум бўлсинким, камина қалбан евуз эмасман,— илло, қароқчи бўлишимга, Рим қасрининг, душмани бўлишимга мени, яъни Гино ди Таккони ҳозирги вазия-гим — бутун мол-давлати торож этилиб, бадарға қилинган аслзо-данинг аҳволи, душманларимнинг беҳисоблиги ҳамда ўз ҳаетимни на қадр-қимматимни муҳофаза қилиш зарурати мажбур этди. Ва лекин сизни мен диенатли одам деб ҳисоблайман, шу боисдан сизий даволадим ва шу боисдан қўлимга тушган бошқа одамларга қиладиган муомаламни сизга қилмайман: мен қўлимга тушган ҳар бир одамнинг молидан кўнглимга сиққанчасини тортиб олган бў«.

'лардйм,, аММо сизга бундай қилмайман, ўзингиз менинг аҳволим'ни йнобатга олинг-да, ҳиммат қилиб, ў молларингиздан бир қисмини менга ажратинг. Бутун мол, давлатингиз, мана, кўз олдингизда,— отларингизни эса, деразадан кўришингиз мумкин. Хуллас, хоҳла-Сангиз — молларингиздан бир қисмини олинг, хоҳласангиз — ҳам-масини олиб кетаверинг е бўлмаса, ўзингиз шу ерда, менинг ҳу-зуримда қолинг,— нимани кўнглингиз тусаса, ихтиер ў'зин-гизда».

Аббат қароқчининг оғзидан бундай нажибона сўзларни эши-тиб, ҳайрон бўлиб қолди, бу сўзлар унга шунчалик хуш еққан эдики, унинг қалбидаги ғазаб ва нафр'ат алангаси илтифот ва дўстона ҳиссиетга урин бўшатиб бериб, бир зумда сўнди ва шу туйғулар даъвати билан у Гинони қучоқлаб бундай деди: «Пар-вардигор ҳаққи, онт ичиб айтаманки, сендек самимий дўстни топиш учун мен бундан ҳам оғирроқ хўрликларга бардош берган бўлардим, лекин назари-мда, то шу кунгача, сен мени ҳар қандай йўл билан хўрлаетгандай бўлиб туюлган эдинг. Пешонанг шўр бўлмаганда номингга иснод келтирувчи шу касбни танлармидинг?» Аббат ўзи билан йўлга энг зарурий ашеларинигина олди, отлар масаласида ҳам айнан шундай фармойиш берди, қолганларини Гинога тортиқ қилди-да, Римга равона бўлди.

Аббатнинг асирга тушгани папанинг қулоғига етиб келган ва у бу ҳолдан ғоятда қаттиқ қайғурган эди; лекин аббат унинг қо-шига соғ-саломат қайтиб келди, шунда папа ундан, қалай, су в ердам қилдими, деб сўради. Аббат папанинг бу саволига жилма-йиб туриб, жавоб қилди: «Мен, зоти муборакларн, сувга етиб Оорганим ҳам йўқ — йўлда жуда ажойиб бир табибни топдим, шул табйб мени даволади». Аббат ўзининг қандай қилиб, шифо топтанини ҳикоя қилиб, ҳикояси билан папани роса кулдирди, сўнг кўнгли кўтарилиб кетганидан, папага, бир мурувват кўрсат-сангиз. деб илтимос қилди.

Папа аббатнинг Гино тўғрисида илтимос қилишидан бехабар эди, шунинг учун у аббатнинг ҳар қандай илтимосини'ҳам бажа-ришга сўз берди. Шунда аббат гап бошлади: «Сиздан фақат бир нарсани илтимос қилмоқчи эдим, зоти муборакларн: менинг таби-бим Гино ди Таккога лутф айласангиз,— у мен билган одамлар ичида энг ҳурматли зотлардан бири ҳисобланадики, одамларга кўрсатаетган евузликлари учун мен уни қаттиқ қораламоқчи ҳам эмасман: зеро, унқнг ўзи аслида шундай шумтоле одам; бор-ди-ю, сиз унинг ўз 'мартабасига монанд кун кечиришига имкон яратиб берсангйз, бу ҳол унинг тақдирида кескин ўзгариш ву-жудга келтиргай, ана унда, менинг у ҳақда гапириб, янглиш-маганлигимга ўзингиз шоҳид бўлгайсиз,—мен бунга кафолат бераман».

Папа саҳоватли зот бўлганлиги ва яхши одамларга ҳомийлик қилишни яхши кургани учун аббатнинг ҳам илтимосини бажону дил бажо айлашга сўз берди ва агарки, Гино чиндан ҳам аббат тас-нирлагандек одам бўлса,— майли. ҳеч нимадан ҳадиксирамай ўз элига қайтаверсин, деб айтди. Ўзининг энди бехавотир эканлигига

ABBYY PDF Transformer 2.0
Click here to buy
www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0
Click here to buy
www.ABBYY.com

шонган Гино аббат.нинг қистовн билан папа сароиига келди, ра-дай сал вақт ўтар-ўтмас эса, папа уни аслзода зот деб ътироф этди, у билан яраш ди ва ғарибпарвар оғаларнинг улкан монасти-рига нозир этиб тайинлади, лекин бундан хиел олдин уни мана шу жамоанинг рицари, деб эълон қилди. Клюнилик аббатнинг дўсти, руҳоний Гино ди Такко то умрининг охиригача мана шу лавозим-да кун кечирган экан.

3

Натаннинг сахийлигига ҳасад қилган Митрадан уни ўлдиргани юртига бориди; у Натанни учратади-ю, лекин та ними йди ва уз ниятини қандай қилиб яхшироқ бажариш тўғрисида Натаннинг ўзидан маслаҳат олади, кейич Натаннинг маслаҳатига кўра, у билан дарахтзорда учрашади; Митридан ниҳоят шу ерда Натанни таниб колиб, виждон азобида қийналади; оқибат-да у Натан билан дуст тутинади

Дин пешвосининг мурувват кўрсатиши, дарҳақиқат, ниҳоятда ғайри табиий ҳол бўлиб кўринди барчага. Хонимлар бу борада бир оз музокара юритишгач, қирол ҳикоя қилиш навбатини Фило-стратога берди ва шу оннинг ўзидаеқ қуйидаги тарзда ҳикоя қила бошлади:

— Машҳура хонимлар! Испания қиролининг саҳовати беқиес эди, лекин клюнилик аббатнинг муруввати, назаримда. янада ан-тиқароқ бўлди ва лекин сизлар яна бир зотнинг ҳотамлиги ҳақида эшитсангиз, эҳтимолки, яна ҳам кўпроқ таажжубга тушарсиз, зеро, ул зот ўзига қарши емон ниятда бўлиб, унинг конини тўкиш-■ра еки аниқроқ қилиб айтганда, унинг жонини олишга қасд қилган одамга бу ниятини бажариш учун узи йўл-йўриқ кўрсатиб берган эди, агарда ўшал бадният одам унинг қони ва жонига қатъиян қасд қилганида борми, бу фожиа рўй бериши турган гап эди,— менинг қисқагина ҳикоямда гай мана шу ҳақда боради.

Агар генуяликларнинг ганига ва ўша еқда бўлган ҳамма одам-ларнинг айтганларига ишонадиган бўлсак, бир замонлар Чин мамлакатида аҳли нажиб насабидан бўлган Натан исмли ҳайра-тангиз бойлик соҳиби ўтган эди Унинг уйи мағрибдан машриққа еинки машриқдан магрибга кетаетган ҳар бир одам босиб ўтади-ган йўлнинг еқасига жойлашган эди, аз баски, Натан серҳиммат-ҳотамтой одам бўлганлигидан ва ушбу қалб фазилатларини амал-да намоен қилишга интилганлигидан, ўз қўл остида хизмат қила-етган беҳисоб усталарга, дуне дуне бўлиб ҳали кўрмаган энг улкан ва энг муҳташам қасрлардан бирини жуда қисқа муддат ичида қуриб битиришни ва уни шавкатли зотларни қабул қилиш ва эъзозлаш учун зарур бўлган жамики анжомлар билан жиҳозлаш-ни буюрди. Узининг сон-саноқсиз хушилтифот хизматкорлари зиммасига эса, қаср

енидан ўтган-кетган барча одамларни очиқ

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ехра ва самимият билан қарши ояшй ва иззат-ҳурма^ билан ех-мон қилиш вазифасини юклади. Натан узининг шу шоен ахсинга лойиқ одатига ниҳоятда қатъий амал қилиб яшаб оравердики, натижада унинг довруги нафақат машриққа, шунингдек, қарийб бутун магрибга ҳам таралди. Унинг донг-довруги, ниҳоят қўшни давлатлардан бирида истиқомат қилувчи Митридан исмли бир йигитнинг қулоғига бориб етганида, Натан ошини ошаб, ешини яшаб қўйган қария эди-ю, лекин бояги-боягидай саховатининг ни-ҳояси йўқ эди, хуллас, худди Натан сингари б'адавлат бўлган ўша Митридан, Натаннинг шону шуҳрати ва донгу довруғига ҳасад қилиб.- ўзи ҳам саҳийлик бобида шундай довруқ солишга аҳд қилди ва бунинг оқибатида Натаннинг шуҳратини ўз довруғи билан е босиб кетмоқчи, еки мутлақо йўққа чиқариб юбормоқчи бўлди. У ўзи ҳам худди Натанникига ўхшаган қаср Қурдириб, ўтган-кетган йўловчи ва муҳожирларга беқиес, ғайри оддий ҳотамлик кўрсата бошладики, шу ҳотамлиги билан у қисқа вақт ичида чор атрофга донг таратди.

Илло, кунлардан бир кун йигит ўз қасрида елғиз ўтирганида, қандайдир бир кампир қаср дарвозаларининг биридан кириб келиб, садақа сўради, Митридан унга садақа берди. Кейин кампир бошқа дарвозадан кириб келди, Митридан яна унга садақа берди, кампир шу йўсинда йигитнинг олдига кетма-кет ўн икки марта кириб келди. Лекин у ўн учинчи марта кирганида Митридан унга: «Яхши эмас, холажон, ҳадеб садақа сўрайвериш»,— деди-ю. лекин барибир садақа берди.

Шунда кампир унга бундай деди «Аммо Натан чинакам

ҳотам одам! Мен унинг олдига гоҳ у, гоҳ бу дарвозасидан кетма кет ўттиз икки марта садақа сўраб кирганимда, лекин мени тани-ганлигини бирон марта ҳам сездирмади, ҳар га сахийлик билан садақа бераверди, сеникига бўлса, бор-йўғи ўн уч марта кирдим, лекин сен мени таниб, мазаммат қилдинг». Кампир шу гапларни айтиб, қасрдан чиқиб кетди ва бошқа қайтиб келмади.

Кампирнинг бу гаплари, Натан ҳақида айтилган ҳар қандай яхши гапни шахсан ўзига қаратилган ҳақоратдек қабул қилувчи Митриданнинг қалбида кучли ғазаб туйғусини уйғотди. «Бу қандай бедодлик!— деб ўзича нола қила бошлади у.— Баски мен шундай майда ишда ҳам Натанга тенг кела олмаган эканман, саховат бобида ундан икки дунеда ҳам ўзиб кета олмайман! Агар мен уни гўрга тиқмасам, бутун ҳаракатларим бир пул бўлади. Уни ажал олмаяпти,— демак, ўзим уни гумдон қилишим ва буни имко-ни борича тезроқ бажаришим керак».

Шундай қилиб, у кўзи қонга тўлган ҳолда, дик этиб ўрнидан туриб кетди ва узининг қаеққа ва не мақсадда кетаетганини ҳеч кимга айтмай, енига учта-тўртта маҳрамини олиб, от чоптириб кетди ва уч кун деганда Натаннинг юртига етиб борди. У ҳамроҳ-ларига: «Узингизни мен билан ҳеч қандай мулоқотда эмаедек, ҳаттоки таниш ҳам эмаедек тутинглар, бундан буен то ўзим айт-магунимча, мендан узингизни четга олиб юринглар,-—деб буюрди, сўнг енига бironта ҳам мулозимини олмай, елғиз ўзи яна йўлга

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

тушиб, қош қорая бошлаган пайтда Натаннинг мулкига етиб ор-ди. бу ерда у Натаннинг ўзига дуч келди — жуда одми ийинган Натан елғиз.ўзи ўша муҳташам қасрига яқин ерда сайр қилиб юрарди; Митридан ўз қаршисида турган одамнинг Натан эканли-гини билмай, ундан Натанникига қандай борса бўлади, деб сў-ради.

— «Уғлим!—деб очиқ чеҳра билан жавоб қилди унга Натан.— Унинг уйига олиб борадиган энг қулай йўлни менчалик аниқ кўр-сатадиган одам йўқ бу яқин атрофда, агар истасанг, мен Натанникига кузатиб қўйишим мумкин».

Йигит, бундан ўзининг ғоятда мамнун эканлигини, аммо На-танга ўзини кўрсатиш ва танитишни истамаслигини изҳор этди. «Агар сен шуни хоҳласанг, буни ҳам тўғрилайман»,— деди Натан.

Митридан отдан тушди, шундан кейин Натан йўл-йўлакай Митридан билан кўнгилли суҳбат. қуриб, уни ўзининг муҳташам саройига бошлаб кетди-. Саройга етиб боришганида Натан хизмат-корга, меҳмон йигитнинг отига яхши қарашни буюрди, кейин унинг олдига яқин бориб, қулоғига: саройдаги жамики хизматкор-ларимга тайинлаб қўй> менинг Натан эканлигимни бу йигитга зинҳор айта кўрмасинлар, деб пичирлади; шу ондан бошлаб, бар-ча хизматкорлар Натаннинг буйруғига амал қила бошладилар. Мезбон билан меҳмон қасрга киришгач, Натан Митриданга ғоятда аъло бир хонани тавсия қилдики, Митридан бу хонада истиқомат қилиб турганида, унинг ихтиерига берилган хизматкорлардан бў-лак ҳеч ким билан мулоқотда була олмас эди, хуллас, Натан, хиз-маткорларга, меҳмонга ҳаминқадар яхшироқ қарашни буюриб, ўзи у билан суҳбатлашиб ўтириб қолди.

Гарчи Митридан ўз қалбида бу қарияга нисбатан фарзандлик эҳтиромини ҳис қилаетган бўлса ҳам унинг кимлигини аниқроқ суриштирио билишни ихтиер ч қилди. Натан унинг саволига бундай жавоб қилди: «Мен Натаннинг хизматкорлари орасида энг эъти-борсизиман, шу ерда, унинг қўл остида ўсиб катта бўлдим, шу ерда қаридим- лекин у бирон марта ҳам мансабимни оширмади. Бошқа-лар уни кўкларга кўтариб мақташади, лекин менда уни мақташга ҳеч қандай важ йўқ».

Бу сўзлар Митриданнинг қалбида, ўзининг жиноятқорона ния-тини ғоятда осонлик билан ва мутлақо бехатар рўебга чиқариши-га умид-пайдо қилди. Натан эса, ғоятда нодир илтифотлар билан унинг кимлигини ва қандай иш юзасидан бу ерга ташриф буюрга-нини сўрагач, бажону дил унга маслаҳат ва ердам беражагини айтди. Митридан тараддудга тушиб қолди, аммо кейин, барибир, унга ўз сирини очишга қарор қилди; узоқ давом этган муросадан кейин у ўз сирини ошкор қилмасликка Натанни онт ичирди, кейин ундан маслаҳат ва ердам сўраб, бор гапнинг ҳаммасини; ўзининг* кимлигини-ю, бу еққа нима мақсадда келганини ва бундай ишга қўл уришига уни нима мажбур қилганини ҳам муфассал баен қилди.

Натан Митриданнинг бу ерга емон ниятда келганини билгач, бутун қалби ҳаяжонга тушди, аммо шу заҳотиеқ у ўзини босиб вазмин овоз ва бамайлихотир қиефада жавоб қилди: «Митридан Сенинг отанг олиҳиммат одам эди, назаримда, сен ҳам охангнинг изидан боришни ихтиер қилибса'н: сен бағоят улкан жасоратга бел боғлагансан — сен ҳаммага бир хилда сахий бўлишни истай-сан. Бинобарин, Натаннинг фазилатларига ҳасад қилишинг менга » ниҳоятда хуш еқади,— бундайин ҳасадлар яна ҳам кўпроқ бўлга-нида эди, бизнинг бу бахти қаро заминимизда яшаш анча енгил-лашган бўлур эди. Менга изҳор қилган ниятйнгни албатта, бар-чадан сир сақлайман, лекин сенга дурустроқ бир ердам бера олмасам ҳам, ҳар ҳолда, ф'ойдали маслаҳат беришим мумкин. Маслаҳатим бу^турур: бу қаердан тахминан ярим миляча масо-фада мўъжазгина бир дарахтзор бор,— у шу ердан ҳам кўриниб туради,— Натан деярли ҳар куни эрталаб ўша ерга бориб, елғиз ўзи узоқ вақт сайр қилиб юради: сен уни ўша ерда осонгина топи'б, ниятйнгни амалга оширишинг мумкин. Уни ўлдирганингдан кейин, агар бехавотир уйингга етиб олмоқчи бўлсанг, бу еққа келган йў-лингдан эмас, ҳув анави ердаги,— кўряпсанми?— ўрмондан чиқиб, чапга'кетган йўлдан қайт: йўл унчалик текис бўлмаса ҳам, лекин яқин ва бехавотир».

Бундай қимматли маълумотни қўлга киритган Митридан, Натан хонадан чиқиб кетиши билан бу ҳақда ўз ҳамроҳларига ғоятда эҳтиеткорлик билан хабар қилиб, эртага уни қаерда кутишларини шипшиб қўйди, зеро, ҳамроҳлари айнан шу қаерда истиқомат қилиб турар эдилар. Мана, эртаси куни, Натан, ўзи Митриданга берган маслаҳатига тўла риоя қилган ва ундан бир энлик ҳам четланмаган ҳолда, ўзини қатл этишлари керак бўлган дарахтзор-га елғиз жўнади.

Митридан ҳам уйқудан уйғониб, қўлига ўқ-£й билан шамши-рини олди,— унинг ўзга қуроли йўқ эди,— отига минди-да, ўшал дарахтзор (томон равона бўлди. етиб боргач, елғиз ўзи сайр қилиб юрган Натанга узоқдан кўзи тушди.' Бироқ Митридан, олдин Натанни кўришга, унинг гапларини эшитишга, ана ундан кейин уни ўлдиришига аҳд қилиб, Натаннинг устига отда бостириб бор-ди-да, унинг дасторидаи ушлаб: «Улим сенга, чол!» — дея қич-қирди.

«Начора, кўргилик экан»,— Натаннинг бор-йўқ айтган гапи шу

бўлди.

Митридан унинг овозини эшитиб ва юзига кўзи тушиб, ўзини очиқ юз билан кутиб олган, зўр илтифот билан қасрга кузатиб қўй-ган ва ниҳоятда аниқ маслаҳат берган ўшал одамни таниди ва вужудини қамраб олган ғазаб алангаси шу оннинг ўзида сўнди, адоват туйғуси у'ят туйғуси билан алмашди; у Натаннинг кўксига тираган шамширини улоқтириб юбориб, отдан сакраб тушди, Натаннинг оеғига йиқилди ва бўзлаб йиғлаганча бундай деди: «Со-ҳибилтифот падарим! Сизнинг беқиес даражада олиҳиммат экан-лигингизни энди ўз кўзим билан кўриб турибман: мен ҳеч қандай асоссиз сизнинг жонингизга қаед қилмоқчи бўлиб, бу ҳақда ўзин-гизга гай очган эдим, сиз бўлсангиз, ҳеч бир тўсқинликсиз жонин-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

йзни олишим учун менга имкон яратиб бердингиз, илло, ҳимни пок сақлашда ўзимдан ҳам кўпроқ ғамхўрлик қилувчи арварди-гор, авжи ҳал этувчи лаҳзада манфур ҳасаддан омилган қалб кўзларимнинг пардасини олиб ташладя. Истакларимнинг амалга ошиши учун сиз ҳамма ишни қилдингиз, лекин энди мен, бундан буеқ, қандай қилсам бу-гуноҳимни тезроқ ювишим мумкинлиги ҳақидагина ўйлаяжакман. Менинг бу бадкорлигим учун сиз қандай жазони лойиқ кўрсангиз, шу жазони қўлланг»,

Натан Митриданни ўрнидан турғазиб, уни меҳрибонлик билан бағрига босди ва пешонасидан ўпиб бундай деди: «Уғлим! Сен ўзинг қилган бу режангни хиенаткорлик дейсанми е бошқа сўз билан таърифлайсанми, нима деб атасанг ҳам барибир, бунинг учун мендан кечирим сўрама, зеро, сен мен кечиришим лозим *бўл*-ган ҳеч қандай гуноҳ иш қилганинг йўқ, ахир сен бу ишга жаҳолат даъвати билан эмас, балки ҳаммаданяхшироқ бўлиш ниятида қўл урмоқчи бўлгансан. Йўқ, мендан асло қўрқма! Шуни билгин-ки, сени менчалик севадиган одам бутун дунеда йўқ, зеро мен ха-сис одамларга ўхшаб бойлик. орттиришга эмас, балки бутун борингни одамларга улашишга интилувчи қалбиигнинг улуғвор-лигига шоҳид бўлдим. Сен довруқ қозониш ниятида мени ўлди-ришга жазм қилганингдан асло хижолат бўлма, бу билан мени ■ҳайратда қолдирдим, деб ҳам ўйлама. Жамики ҳукмдор импера-торлару қудрати улуғ қироллар деярли ҳамма вақт қотиллик туфайли,— шунда ҳам сенга ўхшаб битта кишининг жонига қаед қилиш билан эмас, беҳисоб одамларнинг естиғини қуритиш билан,— бутун-бутун мамлакатларга ўт қўйиш ва шаҳарларни вай-рон қилиш билан ўз давлатлари сарҳадини кенгайтиришга, демакки, ўз довруқларини таратишга муяссар бўлганлар. Биноба-рин, сен улкан шон-шавкатга эришиш учун биттагина мени ўлди-ришга жазм қилган экансан, бу билан сен беқиес ва ғайри табиий жасорат эмас. балки энг оддий бир иш қилмоқчи бўлгансан».

Митридан, ўзи қаед қилган евуз ниятини оқлашга уринган ҳам йўқ — у фақат, Натаннинг ғоятда антиқа бир тарзда уни оқ-лаб гапирган нутқидан суюниб кетди, холос, лекин ўзини ўлдириш учун энг қулай йўл-йўриқ кўрсатиб маслаҳат берган Натаннинг хатти-ҳаракати Митриданни ҳайратга солган эди. Бу ҳолни пай-қаган Натан унга бундай деб гап уқтира бошлади: «Сен, Митридан, менинг маслаҳатим ва аҳдимдан бекорга тааждуб қиляпсан: мен мустақил одам бўлиб, худди сенга ўхшаб, хотамтойликни ният қилган кунимдан буен то шу чоққача биронта одам бўлмадики, у остонамдан ҳатлаб кирган бўлсину мен унинг истагини иложим борича бажармаган бўлай. Сен бу ерга менинг жонимни олмоқ қаедида келган экансан. мен ҳам сеНингшу ниятингдан огоҳ бўл-диму дарҳол уни сенга беришга қарор қилдим, шундай қилмага-нимда, ўз аҳдимни бажаролмаган бўлардим ва бир одам боласи менинг уйимдан кўнгли тусаган нарсасига муяссар бўлолмай қайт-ган бўларди, бинобарин, сени қаноатлантирмоқ мақсадида, хайр-ли маслаҳат бергандим,— ҳар қалай, менга шундай туюлди,— шу маслаҳатимга амал қилган тақдирингда, менинг жонимни олар-

дингу ўз жонингни омон сақлаб қолгаи бўлардинг. Шунга кў яна такрор айтаман ва сендан илтнмос қиламан: кўнглинг туса , ҳали ҳам кеч эмас, истагингни рўебга чиқару жонимни ол барибир. уни бундан савоблироқ ишга татбиқ эта олмагайма Мана, саксон йилдирки, ҳаетим роҳатда ва фароғатда ўтмоқда, айни пайтда, менга шу нарса аниқ маълумки, менинг ҳам ҳаетим, барча . одамларнинг ҳаети ва шунингдек, ер юзидаги ҳар қандай тирик жон ҳаети сингари ўзининг табиий интиҳосига эгадир,— демак, умрим оз қолган, бас, шундай экан, уни ҳам худди эл-юртга ула-шиб келаетганим, ўнгу сўлга сарфлаетганим, бойлигим қаторида билишим. яъни, уни асраб ўтирмай, ■ҳадя этиб юборганим маъқул эмасмикин. Юз йиллик умрни тортиқ қилиш — унчалик катта туҳфа эмас, менинг қолган олти-етти йиллик умрим эса,— мутлақо арзимас тортиқдир. Мана шунинг учун ҳам илтимос қиламан: хоҳ-ласанг, жонимни олавер,— еруғ жаҳонга келганимдан то шу чоққача менинг жоним ҳеч бир кимсага керак бўлмаган эди, сен ҳам уни олмасанг, бошқа бирон талабгор топилиши амри маҳол. Бор-ди-ю, топилган тақдирда ҳам вақт ўтиши билан унинг қадр-қий-мати тобора йўқолиб бораверади,— хуллас, илтимосимни бажо айла ва жонимнинг қадри буткул кетиб қолмаедан, ҳозир олиб кўя қол».

Митриданнинг қалбини қамраб олган хижолат туйғуси уни азобга соларди. «Сизнинг ҳаетингиз шундай бир бебаҳо бойлик-ки,— деди у,— уни нафақат чанг солиб тортиб олиш, ҳаттоки. унга қаед қилишни ҳам хаелимга келтиришдан худонинг ўзи сақ-ласин! Мен сизнинг умрингизни қисқартиришим эмас — агар қў-лимдан келеа, ўз умримдан бир неча йилини олиб, сизнинг ум-рингизга жон-жон деб қўшиб берган бўлардим».

Бу гапни эшитган заҳоти Натан: «Чиндан ҳам қўшиб берган бўлармидинг?— деб сўради.— Агар умримда ҳеч кимга қилмаган муомалам^ш сенга қилсам, қарши бўлмайсанми? Бошқача қилиб айтганда — гарчи умримда бирон марта ўзганинг нарсасини олма-ган бўлсам ҳам энди сенга тегншли бўлган нарсани олсам рози бўласанми?

«Ҳа»,— деб асло тараддудланмай жавоб қилди Митридан.

«Бўлмаса, гап бундай,— деб давом этди Натан.— Сен гарчи еш бўлсанг ҳам менинг уйимда қолиб, ўзингни Натан деб юрит, мен бўлсам; сенинг уйингга кўчиб ўтаман-да, ўзимга Митридан деб от қўяман».

Лекин Митридан унга бундай деб эътироз билдирди: «Сиз бутун умр ғоятда зўр маҳорат билан одамларга яхшилик қилиб кел-дингиз, агарда мен ҳам худди сиз сингари савоб иш қилишга қо-дир була олганимда эди, ҳеч ўйлаб-нетиб ўтирмаедан таклифин-гизга рози бўлган бўлур эдим, аммо турган гапки, менинг рафто-рим ҳотам Натаннинг шон-шавкатини пасайтириб юбориши му-қаррар бўлганлигидан,— ваҳоланки, ўзгалардаги ўзим мушарраф бўлмаган фазилатни таҳқирлаш менинг вазифамга кирмайди,— мен номларимнзни алмаштиришдан бош тортаман»-

Улар иккови шундай ва шу сингари кўнгилли суҳбат қуришиб,

Натаннинг хоҳишига кўра, сзройга қайтиб келдилар, сўнг Натан бу ерда бир неча кун мобайнида Митриданни эъзозлаб, ўнглини хушлади ва бутун идрокини ишга солиб, ўз меҳмонининг бу хайр-ли ва куп савобли ташаббусини ғоятда асо'сли далиллар билан қўллаб-қувватлади. Митридан ўз ҳамроҳлари билан бирга ўз юртига қайтишга йстак билдирганида эса, Натан унга рухсат бе-рибди ва Митридан. сахийликда Натандан ўзиб бўлмаслигига тўла ишонч ҳосил қияган ҳолда ўз юртига жўнаб. кетганэкан.

4

Мессер Жснтиле де Каризенди исмли бир зот Модена шаҳрини тарк этиб,
ўлдига чиқариб, дафн этилган маъшуцасини дахмадан олиб чиқади; аел
яна соғайиб кетади, ўғил туғади, шунда, мессер Жентиле хонимни боласи
билан бирга ўз эри Никколуччо Қаччанимикога қайтариб беради

Бу еруғ жаҳонда заррача ҳам афсусланмай, ўлишга рози бўл-ган одамнинг яшаганини эшитгаи жамоа ҳайрон-ҳайрон қолди. Умумнинг фикри бўйича, Натан саховат ва ҳиммат бобида Испа-ния қиролини ҳам, клюнилик аббатни ҳам орқада қолдириб кет-ган эди. Натаннинг рафтори ҳар тарафламл мулоҳаза қилиб бў-лингандан кейин, қирол Лауреттага юзланиб, энди ундан ҳикоя эшитишии ихтиер қилгапини билдирди. Лауретта ҳам шу оннинг ўзида ўз ҳикоясини шундай бошлаб юборди:

— Навниҳол хонимлар! Биз сизлар билан улкан ва шарафли рафторлар ҳақида анча-мунча қиссалар тингладик ва мен ўйлай-манки, ҳикоя қилиш навбати ҳали келмаганлар, бу борада сизлар-нинг эътиборингизга ^ҳеч нима тавсия қида олмасалар керак,—-зеро, жасоратнинг улуғворлиги ҳақида энди ҳамма гап айтилиб бўлди,— илло, суҳбат мавзуи учун беинтиҳо сарчашма ҳисоблан-миш ишқ-муҳаббат ҳақидаги қиссалар бундан мустасно. албатта. Мана шу сабабга кўра, ундан ҳам муҳими, ўзимизнинг еш эканли-гимизни эътиборга олган ҳолда, мен бир ошиқ йигитнинг нажи-бона рафтори ҳақида ҳикоя қилиб бермоқчиманким, унинг бу хатти-ҳаракати,— ҳали уни ўзингиз ҳар еқлама мулоҳаза қилиб кўрарсиз,— бу ерда бизга баен қилинган рафторлардан асло қо-лишмайдиган бўлиб кўринса ҳам ажаб эмас, бироқ сиз, фақат ўзининг севимли хилқатига мушарраф бўлмоқ учунгина, бутун бонлигидан воз кечишга, дилидаги адоват туйғусини тийишга, бундан ташқари: ўз ҳаетини, номусини ва покиза номини таваккал қилиб, жуда кўп маротаба хатарга қўйишга қодир инсоннинг бў-лишига ишонмоғингиз лозим, албатта.

Алқисса, Ломбардиянинг энг машҳур шаҳарларидан бўлмиш Болоньяда, ўзининг ажойиб фазилатлари ва юксак насаби билан довруқ қозонган мессер Жентиле Каризенди исмли бир аслзода йигит ўтган эди, хуллас, мана шу йиги Никколуччо Каччанимико деган одамнинг хотини дон Каталинаға ошиқ бўлйб қолди. Бироқ ишқ бобида унинг омад юришмай, жигар-бағри хун бўлиб,

Йоденага бош олиб кетдиким, у шаҳарнинг ҳокими унга иш ик-лиф қилган эди. Бу пайтда Никколуччо ҳам Болоньяда йўқ ди, унинг ҳомиладор хотини эса, шаҳардан уч миляча Наридаги ўз мулкига жўнаб кетган бўлиб. ўша ерда тўсатдан тоби қочиб шу даражага бориб қолдики, хиел вақт ўтмай унда жондан асар ҳам қолмади, бу ҳолни кўрган табиблар хонимни ўлдига чиқардилар, аелнинг қариндошлари унинг ўз оғзидан яқинда бўйида бўлганн-ни эшитганларини таъкидлашди ва шу далил асосида, ҳомиланинг ой-куни ҳали узоқ деган хулосага келишди-да, аелга аза тутишиб, тезда уни маҳалла ибодатхонасининг дахмасига дафн этишди.

Мессер Жентиленинг бир дўсти бор эди, у шу заҳотиеқ бу ху-нук хабарни унга етказди, Жентиле, гарчи марҳума унинг муҳаб-батини рад этган бўлса ҳам кўп дилтанг бўлди ва хаелан шундай сўзлар билан унга юзланди: «Мана, донна Каталина, сен ўлдинг. Тириклик чоғингда менга бир қие боқишни ҳам эп кўрмаган эдинг, лекин энди. менга қаршилик кўрсата олмайдиган пайтингда, мен қандай қилиб бўлмасин, сенинг ўлик лабларингдан бўса олмай қўймайман». .

Шу куни тундаеқ у уйидагиларга, жўнаб кетганимни бегоналар билмасин, деб тайинлаб, енига бир хизматкорини олди-да, Отга миниб йўлга тушди ва ҳеч ерда манзил қурмай, ниҳоят ўшал хо-ниМ дафн этилган ерга етиб келди. Кейин у дахма ичига оҳиста ^ириб, марҳуманйнг енига етди ва юзини унинг юзига яқин олиб оориб, кетма-кет бўса оларкан, кўз еши билан унинг юзини ювиб юборди. Лекин бизга аенки, инсон—орзуининг ниҳояси бўлма-ганлиги ва одамлар, айниқса

— ошиқлар, ўз истаклари кетйдан тобора Олисроқк кетаверадиган бўлганликлари сабабли. мессер Жентиле ҳа бўса олишнинг ўзи билан қаноат қилмади. «Бу ерга кириш кирган эканман, унинг сийнасига қўлимни қўйсам нима қилибди?— деди у ўзига-ўзи.— Кейин, унинг бошқа ҳеч ерига тсғ-маслигим керак — тегмайман ҳам». Унинг истаги шу қадар кучли эдики, у қўлини аелнинг кўксига қўйди ва бир оз вақтдан кейин аел юрагининг сезилар-сезилмас ураетганини сезди. У қўрқувни енгиб, бутун диққатини йиғиб хонимнинг кўксига қулоқ сола бош-лади ва унинг гарчи жони узилай-узилай деб турган бўлса ҳам ҳар ҳолда ҳали ўлмаганлигига ишонч ҳосил қилди. Шунга кўра, у ўз хизматкорининг ердамида аелни зўр эҳтиеткорлик билан дах-мадан кўтариб олиб чиқди ва уни ўзи минган отнинг олдига мин-дириб, тўппа-тўғри Болоньядаги уйига хуфиена олиб келди.

Бу уйда унинг онаси турарди, у иззат-эътиборли, фаросатли аел эди: бу аел ўғлининг гапини муфассал тинглаб бўлиб, хонимга раҳми келди ва иссиқ сув ва иссиқ ўрин-кўрпа ердамида донна Каталинани ҳушига келтирди. Донна Каталина ҳушига келн.б, чуқур бир тин олдида: «Оҳ! Қаердаман?»— деди-

Муҳтарама аел ҳам унга бундай жавоб қилди: «Қўрқма! Сси яхшн одамлар бағридасан».

Донна Каталина тамомила ўзига келиб, ҳайрат назари билан уйга кўз югуртириб чиқди, шунда кўзи қаршисида турган мессер Жентилега тушиб ажабланди ва унинг онасидан. ўзининг бу ерга

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

қандай келиб қолганини изоҳлаб беришни илтимос қилди, унинг бу саволига мессер Жентиле батафсил жавоб қилди. Донна Ка-талина ғамга чўмди, сўнг мессер Жентилега чин юра.кдан миннат-дорчилик изҳор қилиб, уни инсофга чақирди ва шундай илтимос билан юзланди: «Менга бўлган собиқ муҳаббатингиз ҳаққи, ўз уйингизда, менинг номусимга, шунингдек, эримнинг номига доғ туширадигян ҳеч нарса қилманг ва тонг отиши билан уйимга жў-натиб юборинг!»

Мессер Жентиле хонимнинг гапига бундай деб жавоб қилди: «Донна Каталина! Аввалларн сизга қандай муносабатда бўлган-лигимдан қатъий назар, мен ҳозир ҳам, бундан буен ҳам (менинг, бундан буен ҳам, деб айтишимга сабаб, тангрим сизни ҳаетга қай-тариш бурчини менга ато этдиким. бундай жасоратга меки даъват этган нарса, менинг ўша собиқ муҳаббатим бўлди), хоҳ бу ерда бўлсин, хоҳ бошқа ҳар қандай жойда бўлсин, сиз билан энг севик-ли синглимдек муомала қилишни ният қилиб қўйганман. Ва лекин мен бугун тунда сизга қилган яхшилигим эвазига бирон мукофот-га сазовор бўлмоғим лозим,— шунга кўра, хиел бўлса ҳам мендан марҳаматингизни дариғ тутмасангиз».

Донна Каталина Жентиленинг гапларига лутфан қулоқ осди ва унинг учун ўз қўлидан келадиган ва пок номига доғ туширмайди-ган ҳар қандай ишни бажаришга тайер эканлигини изҳор этди. Шунда мессер Жентиле унга юзланиб деди: «Донна Каталина! Барча қариндошларингиз ва бутун Болонья аҳли сизни ўлдига чиқариб қўйишган ва бунга қатъий ишонадилар, уйингизда эса, сизни ҳеч ким кутаетгани йўқ, мана шунга кўра, менга бир илти-фот қилишингизни сўрардим: ўтинаман сиздан, то менинг Моде-надан қайтиб келгунимча,— мен у ердан тез орада қайтаман.— онам билан яшаб туринг, илло, сизнинг бу ерда эканлигингизни ҳеч зоғ билмаслиги керак. Сизга бундай илтимос билан юзланает-ганимнинг боиси шуки, шаҳримизнинг знг мўътабар зотлари иш-тирок этган маъракада умр йўлдошингизга қимматбаҳо совғани тантанали равишда топширмоқчиман».

Мессер Жентиле донна Каталйнани гўр оғзидан қайтариб олиб, жуда катта яхшилик қилган эдиким, буни хоним эътироф этарди, албатта, айни пайтда, донна Каталинанинг назарида, мессер Жентиле қилаетган ҳозирги илтимоснинг ҳеч қандай уятли томони ҳам йўқ эди, шунга кўра, гарчи хоним ўз қариндошларини хурсаид қилишга нечоғли сабри чидамаетган бўлишига қарамай. мессер Жентиленинг илтимосини бажаришга аҳд қилди ва ўз номусини ўртага қўйиб онт ичди. У мессер Жентилега эндигина жавоб бериб улгурган ҳам эдики, тўлғоқ тутиб, ўзининг ой-куни етганини ҳис қилди ва орадан хиел вақт ўтар-ўтмас, уй бекасининг ғамхўрона ердамида эсон-омон кўзи ериб, қўчқордай ўғил туғиб олдики, энди бу қувончдан хонимнинг ҳам, мессер Жентиленинг ҳам боши о.с-монга етган эди. Шундан кейин, мессер Жентиле, хоним учун ҳам-ма нарса муҳайе бўлсин, уни худди менинг хотинимдек билиб пар-вариш қилинглар, деб буйруқ бериб. узи яширинча яна Моденага жўнаб кетди,

- Мессер Жентиле Модснада ўз хизматининг белгиланган муд-датини ўтаб бўлиб, Болоньяга жўнаш олдидан уйидагиларга қачон етиб келишини хабар қилди ва ўша кунига'жуда катта, даб-дабали зиефат уюштириб, унга Болоньянинг жуда кўп казо-казо-ларини, улар қаторида, донна Каталинанинг эрини ҳам таклиф қилиш ҳақида фармойиш берди. Мессер Жентиле уйга етиб келиб, отдан тушган заҳоти ҳамма билан ҳол-аҳвол сўрашгач, донна Каталинанинг ҳузурига кирди ва унинг соғайиб, тўлишиб, гулдай очилиб кетганини, боланинг ҳам дуркун бўлиб ўсаетганини курди; у бу ҳолдан бениҳоя мамнун бўлиб кетиб, меҳмонларни дас-турхонга таклиф қилгани ва уларни яхшилаб зиефат қилишга буйруқ бергани чиқиб кетди. Мессер Жентиле ўз режасини дош:^ Каталинага олдиндан тушунтириб қўйган ва унинг ўзини қандаа тутиши ҳақида келишиб олган эди. мана, ниҳоят, зиефат оеқлаб қолган пайтда у ўрнидан туриб, меҳмонларга шундай сўзлар билан мурожаат қилди: «Синьорлар! Қаердадйр бир ривоят эшит-ган эдим, ҳали-ҳали эсимда, эронликларнинг ниҳоятда ажойиб бир таомили бор экан: бирон одам ўз дўстини жудаям эъзозламоқ-чи бўлса, уни уйига меҳмон қилиб чақирар экан-да, ўзи учун энг азиз бўлган кишиларни; хотини, дугонаси, қизи еки яна'бирон-бир зотни дўстига кўрсатиб туриб, унга агар иложини топганимда, жон-жон деб ўз юрагимни очиб кўрсатган бўлардим, деб айтар-кан, мен айнан мана шу раемни бизнинг Болоньяда жорий қил-моқчиман. Сизлар менга илтифот кўрсатиб, ушбу зиефатим^я ташриф буюрдинглар. мен эсам сизларни эрончасига қутлаб, ҳозир ўзимда мавжуд бўлган ва эҳтимолки, бундан буен ҳам бўладиган энг қимматли зотни сизларга кўрсатмоқчиман. Бироқ уни кўреа-тишдан олдин, мен сизларга бир ақл бовар қилмайдиган воқеани сўзлаб берио, у ҳақда сизларнинг фикрингнзни билиб олмоқчиман. Алқисса, бир одамнинг жуда ажойиб ва садоқатли бир хизматко-ри хатарли дардга чалиниб қолади. У одам бемор хизматкорининг жони узилгунича сабр қилишни истамай, уни кўчага олиб чиқиб ташлашни буюради-да, уни бир зумда хаеЛидан ҳам чиқариб юбо-р.ади. Шу маҳал кўчадан бир бегона одам ўтиб кетаетган бўлади; унинг беморга раҳми келиб, ўз уйига олиб кетади ва унга бошпана беради, уни даволаш учун ҳеч пулини аямай сарфлайди, ғайри оддий ғамхўрлик қилиб, уни ахири дарддан фориғ қилади. Бор гап шу; лекин мен шу нарсани билмоқчи эдим: борди-ю, шу одам соғайган хизматкорни ўз уйида хизматкор сифатида олиб қолишни ихтиер қилса-ю, унинг аввалги соҳиби уни тортиб олмоқчи бўлга-ниДа. унинг талабини қондирмаса ва хизматкорини унга қайтариб беришни истамаса, норози бўлган олдиигн хўжайиннинг кейинги-си устидан шикоят қилишга, уни судга беришга ҳақи бўладими?» Аслзода меҳмонлар узоқ вақт мулоҳаза қилишгандан кейин, бир қарорга келишди-.да, мессер Жентиле томонидан берилган бу саволга жавоб қайтаришни донна Каталинанинг эри Никколлуч-чо Каччанимикога топширишди, зеро, у ҳаммадан ҳам яхшироқ ва чиройлироқ гапира оларди. Никколуччо Каччанимико олдинига эронликларнинг одатини маъқуллаб,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

сўнг бутун жамоанинг фик-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ини; яъни: олдинги соҳибнинг хизматкорда ҳеч қандай ҳақи йўқ, чўнки у ўз хизматкорини нафақат мушкул аҳволда қолдирган, балки уни ўз уйидан ҳайдаб чиқарган ҳам, бинобарин, адолат юзасидан гапириладиган бўлса, дарддан фориғ бўлган хизматкор, унга кўрсатилган мурувват эвазига шу кейинги соҳибнинг хиз-матида бўлмоғи лозимдирким, ушбу иккинчи соҳиб, хизматкорни ўз қўл остида қолдириш билан биринчи еоҳибга ҳеч қандай зиен ҳам, ранж ҳам келтирмайди, деб баен қилди. Дастурхон теграсида ўтирганларнинг ҳамм*аси,— бу ерда азиз меҳмонлар жуда кўп эди,— Никколуччонинг фикрига тўла-тўкис қўшилажакларини баен қилдилар-

Бундай жавобдан, айниқса, жавобни Никколуччонинг ўз оғзи-дан эшитганидан қаноат ҳосил қилган мессер Жентиле, ўзининг ҳам айнан шундай фикрда эканлигини эътироф этиб, меҳмонлар-га бундай деди: «Мана энди, ўз ваъдамнинг устидан чиқиб. сиз-ларни эъзозлайдиган пайтим етди». Шундан кейин у икки нафар хизматкорини донна Каталинанинг қошига юбораркан, уни ушбу маросимга монанд ясантиришни буюрди, сўнг илтимосимни ай-тиглар, бу еққа чиқиб азиз меҳмонларимни хушнуд қилсин, деб тайинлади.

Мана, донна Каталина ўзининг дўндиққина ўғлчасини кўта-риб зиефатга икки хизматкор кузатувида чиқиб келди, мессер Жентиле унга.жой кўрсатди ва хоним бир мўътабар зотнинг ени-га бориб ўтирди. Шунда мессер Жентиле бундай деди: «Синьор-лар! Мен учун энг азиз бўлган ва бундай кейин ҳам шундай бўлиб қоладиган зот мана шудир. Мен бу фикримда ҳақманми е ноҳақ-манми, ўзларингиз кўриб, айтинглар».

Номдор меҳмонлар донна Каталинани қутладилар ва унга маҳ-дие бўлиб қолдилар, бундай хилқатни эъзозламаслик мумкин эмас, деб мессер Жентиленинг фикрига қўшилдилар-да, хонимни синчковлик билан кўздан кечира бошладилар, донна Каталинанинг оламдан ўтгани меҳмонДарга аен бўлмаганида борми, улар-ннинг аксари бу жувонни, муқаррар, таниган бўлардилар. Бирсқ Никколуччо, донна Каталинага ҳаммадан ҳам кўпроқ тикилиб қарай бошлади, уй соҳиби бир онга бу залдан чиқиб кетганида эса, бу аелнинг кимлигини билиш иштиеқида ениб, ўзини босиб тура олмай, ундан, сиз болоньяликмисиз еки бошқа шаҳардан кел-дингизми, деб сўради. Донна Каталина эрига жавоб қилишга оғиз жуфтлади-ю, аммо келишилган "шартни эслаб, жим ўтираверди. Бошқалар ҳам ундан, ўғилча ўзингизникими, сиз мессер Жентиленинг хотинимисиз е бироита қариндошимисиз, деб сўрай бошладилар, лекин донна Каталина бироита ҳам саволга Жавоб қайтар-май жим ўтираверди. Ниҳоят, хонага кириб келган мессер Жентилега меҳмонлардан бири шундай деди: «Мессер! Бу аел дар-ҳақиқат беииҳоя гўзал экан, лекин у, чамамда, соқовга ўхшайди, шундай эмасми?»

«Хонимнинг сукут сақлаши, унинг ўта хушхулқлигидан дало-лат беради»,— деб жавоб қилди мессер Жентиле

«Бизга айтеангиз, ким ўзи бу аел»,— деди яна ўша меҳмон.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

«Жоним билан айтаман,— деди мессер Жентиле.— фақат р шартим бор, мен нима деб гапирсам ҳам то гапимни гатмагу-нимча ўтирган ўринларингиздан қўзғалмасликка енга сўз бера-сизлар».

Ҳамма сўз берди ва дастурхонлар йиғиштирилиб олинган ҳа-моноқ, мессер Жентиле донна Каталинанинг енига ўтириб, шундай ҳикоя қила бошлади: «Синьорлар! Боя сизларга садоқатли ва вафодор хизматкор ҳақида ҳикоя қилганимда, мана шу аелни иа-зарда тутган эдим. Бу аелнинг яқин хешлари қадрига етмай, худ-ди ортиқ кераги бўлмайдиган, яроқсиз нарсадек, уни кўчага олиб чиқиб ташладилар, мен бўлсам уни уйимга олиб кетдим, астойдил ҳаракат қилиб, кўп куч сарфлаб ахири уни ўлим чангалидан халос этдим, парвардигор менинг бу тиришқоқлигимга шаҳодат билди-риб бу мурдани соҳибжамол аелга айлантирди. Ҳамма гап тушу* нарли бўлсин учун сизларга бўлган воқеани қисқа қилиб сўзлаб бераман». Мессер Жентиле ўз ҳикоясини донна Каталинани севиб қолганидан бошлаб. бу ерда ҳозир бўлганларни ҳайрон-ҳайрон қолдириб, бутун воқеани батафсил сўзлаб берди. «Мана шунақа,— деб хулоса қилди у,— агарда биронтангиз, энг муҳими — Никколуччо, ўз чиқарган хулосангиздан воз кечмасангиз, бу аел меники бўлиб қолади,— зеро, ҳалол хизмат билан топганман уни,— бинобарин уни мендан талаб қилишга ҳеч кимнинг ҳақи бўлмайди».

Меҳмонлардан биронтаси ҳам унга жавоб бера олмай лол қолган эди — ҳамма, унинг яна биронта гап айтишини интизор бўлиб кутиб ўтирарди. Никколуччо, ўзга меҳмонлар ҳамда донна Каталинанининг ўзи ҳам юраклари ийиб кетгандан юм-юм йиғ< лардилар. Шу чоғ бирдан мессер Жентиле ўрнидан туриб, шундай гап бошлади: «Хуллас. кум, мен сенга, сенинг ва хотинингнинг қарилдошлари кераксиз матоҳдек улоқтириб ташлаган хотинингни қайтараетганим йўқ, балки мана бу аелни, яъни менинг кумамни ўғилчаси билан бермоқчиманки, бу ўғилча шак-шубҳасиз сенинг пуштикамарингдан бўлган ва мен уни черковда табаррук сувда чўмилтириб, чўқинтириб, унга Жентиле, деб от қўйганман. Умид қила"манки, яқин уч ойча менинг уйимда истиқомат қилиб тургани учун сен бу аелни емон кўрмассан: худони тилга олиб, онт ича-ман,— тангрим кўнглимга муҳаббат туйғусини солганда, шу му-ҳаббатнм қувваси билан бул хонимни ўлимдан қутқариб қолишни кўзлаТан бўлса ажаб эмаски, оқибатда айнан шундай бўлиб ҳам чиқди,— сенга онт ичаман. хотининг ота-онаси билан яшаганда ҳам, сен билан яшаганда ҳам, менинг уйимда, онамнинг парвари-шида бўлганчалик бекусур яшаган эмас»- Шундан сўнг у донна Каталинага юзланиб бундай деди: «Донна Каталина! Энди сиз менга берган барча ваъдаларингиздан озодсиз, бинобарин, ихтиер қилсангиз, мана Никколуччо билан кетишингиз мумкин». Мессер Жентиле шу сўзларини айтиб бўлиб, донна Каталинани боласи билан Никколуччога топширди ва ўз ўрнига бориб ўтирди.

Никколуччо ўз хотини билан фарзандини топганидан беҳад хурсанд эди, у хотини билан бирон пайт келиб яна дийдор кўри-шажагидан бутунлай умидини узган эдиким, шу ҳолнинг ўзи унинг

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ҳурсандлигига хурсандлик қўшган эди; шунга кўра у меесер Жентилега чин қалбдан миннатдорчилик изҳор қилди, бу ерда ҳо-зир бўлган бошқа меҳмонлар юраклари ийиб кетганидан, кўз еш қилишиб, мессер Жентилега таҳсинлар ўқишди; кейинчалик эса, бу ҳақда эшитган одамларнинг ҳаммаси уни мақтаб, одамохунли-гига қойил қолдилар. Донна Каталинанинг уйидагилар уни ғоятда зўр шод-хуррамлик билан қарши олдилар, лекин бундан кейин ҳам яна узоқ вақтгача Болонья аҳли, гўр оғзидан қайтиб келган бу хонимни худди бир мўъжизадек билиб, ҳар кўрганда, унга ҳайрат билан тикиладиган бўлдилар, мессер Жентиле эса, шу воқеадан кейин Никколуччо билан, унинг қариндошлари ва донна Каталинанинг қариндошлари билан ҳам дўст-иноқ бўлиб кун ке-чира бошлаган экан.

Хўш, сизлар бунта нима дейсизлар, мурувватли хонимлар? Еки сизлар, ўзининг салтанат ҳассаси билан тожини туҳфа қилган қирол, папани қароқчи билан осонгина яраштириб қўйган аббат еки душманининг пичоғига бўғизини тутиб берган чол жасорат бобида мессер Жентилега тенг кела олади, деб ўйлайсизми? Мессер Жентиле, юрагида ўти бор, навқирон йигит була туриб, ўзга-ларнинг бепарволиги оқибатида ҳазар қилиниб, чиқитга чиқарил-ган нарсани топиб олган, жон куйдириб уни парвариш қилиш бахтига мушарраф бўлган ва эндиликда, унга эга бўлиш учун ўзи-ни тўла ҳақли деб ҳисобласа ҳам беқиес даражада диенатли одам бўлганлиги сабабли,.ўз ишқий ҳовурини боса олди; бу ҳам етма-гандай: бир вақтлар бутун фикру зикрини қаратган ва ҳаттоки олиб қочиб кетишни ҳам кўнглига туккан шу бебаҳо бойлигига сазовор бўлган пайтида, уни ўз ихтиери билан қайтариб берди. Йўқ, бундан олдин эшитганимиз, жасоратларни мессер Жентиле-нинг бу жасорати билан ҳеч қачон қиес қилиб бўлмайди.

5

Донна Дианора мессер Ансальдодан январь ойида худди май ойидагидек боғ барпо этишни сўрайди; мессер Ансальдо бу иш учун бир азайимхонни еллайди еа унинг майорати билан шундай боғ вужудга келади; донна Диа-норанинг »хи мессер Ансальдонинг истагини қондириш учун хотинига ижо-зат беради, бироқ бундай ҳимматдан огоҳ бўлган мессер Ансальдо донна Дианорани, берган сўзининг устидан чиқмасликка ундайди, азайимхон эса, ўз навбатида қилган хизмати учун мессер Ансальдодан ҳақ олмайди

Қувноқ жамоа мессер Жентилени мадҳ этавериб кўкларга кў-тарди; кейин қирол Эмилияга ҳиқоя қилишни амр этди ва у гўе бу дамни орзикиб кутаетгандай, киборона хотиржамлик билан ўз ҳикоясини шундай бошлади:

— Раҳмдил хонимлар! Мессер Жентилени беҳиммат одам, деб айтишга ҳеч кимнинг тили бормайди ва лекин агар биронта одам, ҳеч ким ундан ортикроқ ҳиммат кўрсата олмайди, деган фикрни баен қилса, у одамни бу фикридан қайтариш қийин бўлмас эди. Менинг қисқагина ҳикоямда айнан мана шу ҳақда гап боради.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Совуқ юрт бўлса ҳам, лекин гўзал тоғлари; беҳисоб дарелари зилол булоқлари билан кўзни қувонтирувчи Фриули[1] вилоятида Удине шаҳри бор,— мана шу шаҳарда бир вақтлар донна Дианора исмли соҳибжамол ва номусли бир аел ўтган бўлиб, у Жиль-берто исмли ғоятда бадавлат, дилкаш ва мулойимтабиат зотнинг хотини эди. Аммо мессер Ансальдо Граденсе исмли донгдор, қуд-ратли ва юксак мартабали амалдор, жангу жадалларда кўрсатган жасоратлари, шунингдек, ўзининг хуштакаллуфлиги билан танил-ган бир зот донна Дианоранинг эзгу фазилатларига шайдо бўлиб қолган эди. У донна Дианорани зўр эҳтирос билан севар ва унда ҳам ўзига мойиллик уйғотиш учун астойдил ҳаракат қилар, унга мактуб кетидан мактуб юборарди-ю, бироқ барча уринишлари зое кетаверарди. Бора-бора мессер Ансальдонинг бу хираликлари донна Дианоранинг жонига тегиб кетди; унинг илтимосларига мудом рад жавобини бериб келаетган бўлишига қарамай, ошиқ-нинг ишқи барибир заррача ҳам совимаетганини ва ҳамон хира-лик қилишда давом этаетганини кўриб, донна Дианора унга ғайри табиий ва ўзининг назарида, асло бажариб бўлмайдиган бир илти-мос билан мурожаат қилмоқчи ва шу баҳона билан унинг шил-қимлигидан қутулмоқчи бўлди.

Шундай қилиб, кунларнинг бирида донна Дианора, мессер Ансальдонинг элчиси сифатида уйига тез-тез келиб турувчи аелга шундай деди: «Тасаддуқ! Мана, сенинг таъкидлашингча, мессе,> Ансальдо мени дунедаги ҳамма нарсадан ортиқ севармиш, бо.; устига, ҳар келганингда ундан менга ғаройиб совға-саломлар олиб келасан. Буларнинг ҳаммасини қайтариб олиб кет — мен совға эвазига уни ҳеч қачон севмайман ҳам, айтганларини қилмайман ҳам. Илло. борди-ю, мессер Ансальдо мени чинданам худди сен айтгандай севишини амалда исботлай олса, ана унда, мен ҳам уни севган ва хоҳишини бажаришга рози бўлган бўлардим, албатта. Майли, у менинг илтимосимни бажо айлаган заҳоти — ўзимни унинг ихтиерига топшираман».

«Илтимосингиз нима ўзи, хоним?»—деб сўради муҳтарама

аел.

«Илтимосим шуки,— деб жавоб қилди донна Дианора,— мессер Ансальдо шаҳримиз ташқарисида январь ойида ям-яшил май-сазори, гуркираб очилган гуллари ва япроқлари қуюқ дарахтлари бўлган бир боғ барпо қилсин. Агар у шундай боғ ярата олмаса — унда сени ҳам, бошқа бирон одамни ҳам менинг олдимга иккинчи элчи қилиб юбормай қўя қолсин; мен унинг бу қилиқлари ҳақида эримга ҳам, қариндошларимга ҳам ҳали оғиз очганимча йўқ, борди-ю, бундан буен ҳам мени тинч қўймайдиган бўлса. унда хеш-ларимга албатта айтиб бераманки, ана унда, хоҳласа-хоҳламаса ўзини четга олишга мажбур бўлади».

Донна Дианоранинг илтимосини ва қўйган шартини эшитган мессер Ансальдога вазифа гарчи ниҳоятда мушкул

ва бажарили-

[1] Итадияшшг эиг шимолидаги вилоят. *(Тарж.)*

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

и амри маҳол бўлиб туюлган бўлса ҳам ва донна Дианоранинг ундай мушкул топшириқ беришидан мақсад — ошиқнинг ғидла-рини пучга чиқаришдан иб'орат эканлигини тушуниб турган бўлса ҳам, шунга қарамай, у ўз бахтини бир синаб кўрмоқчи бўлди ва бу борада маслаҳат солиб, ердам сўраш мумкин бўлган бironта одам топилиб қолмасмикин деб, дунеиинг барча қитъаларига чо-пар юборди, ниҳоят ўшандай одам топилиб, у катта пул эвазига азайимхонлик билан мессер Ансальдонинг мушкулини осон қилиш-га киришди. Мессер Ансальдо унга жуда кўп пул ваъда қилди , ва энди, кўзланган муддатнинг келишини кутиб, олдиндан таи-тана қила бошлади- Ниҳоят муддат етди, гарчи қаҳратон қиш пай-ти бўлса ҳам, гарчи бутун борлиқ қор ва муз билан қоплангая бўлса ҳам, биринчи январга ўтар кечаси ўша фаранги азайимхон кўзлаган ниятига эришиб, шоҳидларнинг гапларига Караганда, шаҳар чеккасидан бошланувчи ғоятда хушманзара водийнинг қоқ ўртасида ўша куни эрталаб ям-яшил майсазорлари, турли-туман мевалари ғарқ пишган дарахтлари бўлган гўзалликдс мисли йўк ажиб бир боғ барпо этибди. Мессер Ансальдо бу боққа бир назар ташлади-ю, хурсанд бўлганидаи боши осмонга етди ва дарҳол, энг ажиб мевалардан ва анвойи гуллардан узишни ҳамда уларни хуфиена равишда донна Дианорага тортиқ қилиб олиб боришни, сўнг унинг истаги бўйича барпо этилган боғни томоша қилишга хонимни таклиф қилишни буюрдиким, токи у мессер Ансальдонинг унга бўлган муҳаббатига шаҳодат билдириб, ўзининг онт ичиб бсрган ваъдасини эласину номусли аелга монанд тарзда ўшал ваъдасининг устидан чиқсин.

Донна Дианора гуллару меваларни кўриб ва ул ажиб боғ дарагини бошқа кўпчилик одамлардан ҳам эшитиб, сўз бериб қўй-ганидан энди афсўслана бошлади, лекин шунга қарамай, кўнгил ўшал мўъжиза боғни кўришга талпинарди; оқибат, донна Дианора бошқа бир талай хонимлар билан боғни томоша қилгани бор-ди-ю, уни кўриб, беихтиер маҳлие бўлиб қолди, лекин у уйига йи-ҳоятда ғамбода бўлиб ва қалби изтироб чекиб қайтди, чунки у ■шу боғ туфайли ўзининг не кўйга тушишини биларди. Донна Дианоранинг мушкулоти шу қадар кучли эдики, уни ичига ютиб, сир сақлашга қурби келмади ва қандай руҳий азобга тушгани чеҳ-расидан сезилиб турган бўлганидан, эри унинг бу аҳволини бир қ.чрашдаеқ пайқади, пайқагач эса, қўярда-қўймай сабабини сурищ-тира бошлади. Донна Дианора анчагача тихирлик қилиб, сирни очмади, лекин зр унинг айтмаганига қўймади ва оқибат хоним эрига ҳамма бўлган гапни муфассал сўзлаб беришга мажбур бўлди.

. АввалигаЖильберто буни эшитиб, фиғони чиқиб кетди, бирок ксйин, хотинининг фақат яхши ният билан бундай иш тутганлиги-ни эътироф этиб, фикрини ўзгартирди ва ўзини-тутиб олиб, бундай деди: «Дианора! Фаросатли ва диенатли аел ҳар қанақа одамнипг гапига қулоқ осавермайди ва ҳечким билан ўз номусига доғ ту-шириши мумкин бўлган ҳеч қандай шартнома тузмайди. Ошиқ одамиинг қалби, уиинг қулоғига эшитилган ҳар битта сўзини биз

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

тасаввур қилгандан юз карра сезгирлик билан қабул қилади,— мана шунииг учун ҳам ошиқнинг қўлидан келмаган нарса бўл-майди. Хуллас, сен яхши иш қилмабсан, негаки, биринчидан, би-ровнинг гапига қулоқ солгансан, иккинчидан, шартнома тузгансан. Лекин мен қалбингнинг поклигига ишонаман, шунинг учун муш-кулингни осон қилиш мақсадида, сенга шундай иш кўришга ижо-зат берамакки, менинг ўрнимда, бошқа ҳеч бир эр бунга рози бўлмаган бўлур эди, бундан ташқари, мен азайимхондан қўрққан-лигимдан ҳам шундай қилишга мажбур бўляпман: агарда сен мессер Ансальдони алдагудек бўлсанг, у биздан ўч олиш учун азайимхонни ишга солиши ҳам мумкин. Сен мессер Ансальдонинг ҳузурига боргин-да, шундай иш тутгинки, номусингга ҳам доғ тушмайдиган бўлсин, унга берган ваъдангни ҳам бажармайдиган бўлгин. Лекин борди-ю, агар ночор аҳволга тушиб қолгудек бўлсанг- майли, унга танингни беру, илло, қалбингни асло бера

кўрма».

Хотин, эридан бундай фидойиликни қабул қила олмаслигнни зор йиғлаб изҳор зтди. Лекин у қанча тихирлик қилмасин, бари-бир Жильберто оеғики тираб туриб олиб, сўзини ўтказди, нати-жада хоним, тонг отиши билан наридан-бери кийинкб, мессер Ансальдо қошига равона бўлди; уиинг олдида икки нафар хизмат-кори, орқасидан эса, оқсоч қиз кузатиб борарди.

Уз қалбининг ҳокимаси ташриф буюрганини эшитг-ан мессер Ансальдо ҳайрон бўлиб қолди ва тўшакдан туриб, азайимхонн]! ўз қошига чақиртирди. «Сенинг маҳоратинг шарофати билан,— дедн у азайимхонга,— қандай улкан бахтга мушарраф бўлганимни ўз кўзинг билан кўришингни истайман». Қейин у хонимнинг олдига пешвоз чиқди ва кўнглига ҳеч қандай нопок истак тугмаган > да, уни самимият билан қарши олди ва унга камоли эҳтиром к сатди-да> сўнг уни каминида олов ланғиллаб ениб турган ғоя'/да Муҳташам хонага бошлаб кириб, курсига ўтқазди ва шундай гап бошлади: «Донна Дианора! Менинг сизга бўлган бир вақтлардаги муҳаббатим бирон-бир армуғонга лойиқ эрса, уйимга бунчалик барвақт ва бундай кузатувчилар билан ташриф буюришингизниг чинакам сабабчиси нима эканлигини менга лутфан ошкор қилсан-

гиз».

Донна Дианора хижолатдан йиғлагудай бўлиб, унга шундай жавоб қилди: «Мен-сизий севганим тақдирда ҳам, мессер, бари-бир, қошингизга келмаган бўлардим ва бошимда қилич яланғоч-лашганда ҳам ўша ваъдамни бажармаган бўлардим, мен бу ерга эримнинг буйруғи билан келдим, эрим, сизнинг бемулоҳаза эҳти-росингиз самарасига ҳурмат билан қарагани учунгина, лекин бунинг оқибатида ўзининг ҳам, менинг ҳам номусимга доғ тув]а-жагини била туриб, мени ҳузурингизга юборди-— хулласи калом, фақат эримнинг буйруғига кўра ва фақат шу бугун сизнинг ҳар қандай истагингизни бажаришим мумкин».

Мессер Ансальдо донна Дианоранинг ўз оеги билан келгани-дан ҳайрон қолган эди; хонимнинг гапларини эшитгандан кейин »са, таажжуби янада ортди, шунга кўра у Жильбертонинг бундай

йин ҳимматидан ҳайратга келиб ва қалбидаги раҳм-шафқат ғуй-ғуси унинг оташ муҳаббати эҳтиросидан устун чиқаетганини ҳис этиб, донна Дианорага шундай сўзлар билан юзланди: «Донна Дианора! Агарда ҳамма гап айнан сиз айтганингиздек бўлган экан, менинг муҳаббатимдан бунчалик таъсирланган эрингизнинг ному-сига доғ туширишимга парвардигор асло йўл қўймагай. Хуллас, агар истасангиз, бир оз вақт уйимда меҳмон бўлиб қолинг ва менга сингил бўлинг, истамасангиз — кўнглингиз тусаган пайтда уз ихтиерингиз билан бу ердан чиқиб кетишингиз мумкин, фақат битта шартим бор, у ҳам бўлса, сиз ўзингиз маъқул курган ибо-ралар билан менинг номимдан умр йўлдошингизга унинг мисли кўрилмаган бу саховати учун миннатдорчилик билдириб қўйсан-гиз, менга эса> ўзимни сизнинг хизматкорингиз ва оғангиз деб ҳи-соблашимга ижозат этсангиз».

Донна Дианора бу гапларни эшитиб, хурсанд бўлганидан боши осмонга. етди. «Сизнинг нодир феъл эгаси эканлигингиз менга маълум эди,— деди у,— бинобарин, ушбу ташрифим оқибати айнан шундай бўлишига мутлақо имоним комил эди, бу яхшили-гингиз учун умрбод сиздан миннатдор бўлиб қоламан». Шу сўздан кейин у мессер Ансальдо билан хайрлашди] мессер Ансальдо ҳам уни иззат-икром билан кузатиб қўйди, донна Дианора эса, уйига қайтиб келиб, ҳамма гапни Жильбертога сўзлаб берди, ўша вақт-дан буен Жильберто билан мессер Ансальдо ораларидан қил ҳам ўтмайдигаи жонажон дуст бўлиб кетишди.

Мессер Ансальдо азайимхонга шартлашилган ақчани бе'рмоқ-чи бўлган эди, лекин азайимхон- аввалига Жильбертонинг Ансаль-дога нисбатан, ундан кейин, Ансальдонинг донна Дианорага нис-батан қилган мардлигидан ҳайратга келиб, бундай деди: «Жильбертонинг ўз номусини фидо қилганини, сизнинг эса, уз муҳаббатингиздан воз кечганингизни кўра туриб, мен ўзимга тегишли хизмат ҳақимдан воз кечмасам, худо нима дейди? Бу ақ-чалар ҳали асқатиб қолади — ўзингизга буюрсин»-

Мессер Ансальдо ўзини жуда ўнғайсиз ҳис қилиб, азайимхон-ни, ўзига тегишли бўлган пулнинг ҳаммасини олмаса ҳам ҳеч бўл-маса, бир қисмини олишга ундай бошлади, лекин азайимхон ҳақ олишдан буткул бош тортди. кейин, уч кун деганда, азайимхон-нинг сеҳр-жодуси билан ўшал мўъжиза боғ ғойиб бўлган ва энди у ўз гортига жўнаб кетишга отланаетган бўлгани учун мессер Ансальдонинг унга оқ йўл тилашдан ўзга иложи қолмаган экан. Кейин мессер Анссальдо ўз шаҳвоний нафсини кўнглидан буткул чиқариб ташлаб, донна Дианорани севишда давом этибди-ю, илло, энди бу севгиси пок меҳрдан иборат бўлиб қолибди.

Хўш, бунга нима дейишимиз мумкин, о, оққўнгил хонимлар? Қайси бир севги кучлироқ: чалажон аелга бўлган муҳаббати эн-диликда умидсизликдан деярли сўниб, кулга айлана бошлаган мессер Жентиленинг севгисими еки аввалги пайтига нисбатан юз карра кучлироқ сева бошлаган, ҳадемай ширин орзуси ушалиши-ии кўз олдига келтира бошлаган ва армон қилган ўлжасини энди қўдига киритган мессер Ансальдонинг саховатими? Турган гапки,

саховат олдида мессер Жентиленинг муруввати ҳеч гап
ҳмяй қолади — бу борада, менимча, бошқа фикр бўлиши ҳам
умкин эмас.

Енгилмас қирол Катта Карл бир қизни севиб қолади; кейин ўзининг бц
бемулоҳазалигидан хижолат бўлиб, ўша қиз билан унинг синглиси учун энг
яхши қайлиқлар топади

- Донна Дианорага ким кўпроқ мурувват кўрсатгани (Жильбер-томи, мессер Ансальдоми еинки азайимхонми) ҳақида хонимлар ўртасида борган узундан-узоқ тортишувни муфассал баен қилади-ган бўлсак. бу нарса л<уда кўп вақтимизни олади. Қирол хоним-ларнинг мубоҳаса қилишига бир оз имкон яратиб берди-да, сўнг Фьяметтага юзланиб, унга ҳикоя қилишни амр этди-ю, шу билан мунозарага чек қўйди, Фьяметта ҳам дарҳол ҳикоясинй бошлаб
юборди:

— Дилрабо хонимлар! Мен ҳамма вақт, бизнинг жамоамиз қабилидаги даврада ҳар бир гап ҳар еқлама изоҳланиши тараф-дори бўлиб келганман, зеро, акс ҳолда, ҳаддан ташқари қисқа баен ҳар хил ножўя гапларнинг келиб чиқишига сабаб бўлади. Қисқа баенни бизлардан эмас, мактабда, талабалардан талаб қил-моқ лозим: шундоқ ҳам ҳикояларимиз сичқоннинг думидай калта бўлиб кетяпти. Мен ҳам эътиборингизга бир қисса ҳавола қил-моқчи эдим, лекин ўйлаб курсам, у ҳам мунозарага сабабчи бўлиши мумкин экан, шунга кўра мен бундан олдин баен қилинган қиссанинг қандай можаро туғдирганини эътиборга олиб, қиссам-ни ўзгартиришни ва оддий фуқаро тўғрисида эмас, балки диловар қирол ҳақида ва унинг ўз номусига доғ туширмаган ҳолда кўр-сатган жувонмардона рафтори ҳақида ҳикоя қилиб бермоқчиман.

Сиз билан биз қирол Катта Карл еки Карл Биринчи ҳақида куп эшитганмизки, шул зотнинг қирол Манфред устига қилган шавкатли юриши ва ажойиб ғалабаси шарофати билан Флорен-циядан гибеллинлар бадарға қилинган, гвельфлар эса, қайтиб кел-ган эдилар. Мана шу сабабга кўра, мессер Нери дельи Уберти исмли бир аслзода. ўзи билан жуда катта миқдорда ақча олиб, бутун оиласи билан Флореициядан жўнаб кетди ва қирол Карл-нинг паноҳи остида маскан қуришга аҳд қилди. У қолган умрини тинчгина ва танҳоликда ўтказиш ниятида Кастелламаре ди Ста-биага борди. Бу ерда у ўзга хонадонлардан тахминан бир чақи-рим масофага жойлашган ва бу ўлканинг асосий набототи бўл-миш ям-яшил зайтун, енғоқ ва каштан дарахтларига бурканган бир муҳташам, ҳузургоҳ уйни, енида хушманзара боғи билан қў-шиб сотиб олди ва боғнинг ҳар ер-ҳар еридан жилғалар оқиб ўт-ганидан фойдаланиб, бизнинг флоренцияликлар одати бўйича, чиройли ҳовуз кавлатиб, уни зилол сувга тўлдирди-да, бир талай балиқларни қўйиб юборди.

Мессер Нерининг бирдан-бир машғулоти мудом боғни гтарва-
шлаш ва унга турли-туман такомиллар киритишдан иборат зди,
на шу иш билан машғул бўлиб юрганида, кунлардан бир кум
астелламарега жазирама иссиқдан ҳордиқ чиқариш учун қирол
Карл келди. У мессер Нери деган зотнинг ғоятда ажиб боғи бор-
лигидан хабар топиб, уни бир томоша қилишни истаб қолди- Ке-
йин у боғ соҳибининг кимлигини билгач, унинг душман партияга
мансублигини эътиборга олиб, у билан ҳаминқадар дўстона муно-
сабатда бўлишга ахд қилди ва унинг олдига элчи юбориб, эртага
кечқурун ўзининг тўрт нафар муқарраби билан унинг боғида шун-
чаки овқатланиш нияти борлигини айттириб юборди. Мессер Пери
учун бу ташриф ғоятда улкан илтнфот эди; у азиз меҳмонни зўр
дабдаба билан қарши олиш ҳақида хизматкорларига зарурий фар-
,,
мойишлар берди ва қиролни беҳад.зўр шоду хуррамлик билан
пешвоз чиқиб кутиб олди. Қирол мессер Нернинг уйини ва боғп-
ни айланиб томоша қилиб чиқди ва бу ердаги ҳамма нарса унга
ғоятда мақбул бўлди; бу аснода ҳовуз бўйига' столлар
қўйилиб,
дастурхон тузатилган эди, қирол қўлини ювиб, дастурхонга ўтир-
ди ва ҳамроҳларидан граф Ги де Монфорга ўзининг бир енидан,
мессер Нерига эса, иккинчи енидан жой кўрсатди, қолган
учта
ҳамроҳига эса, таомларни мессер Нери "жорий қилган
тартибда
дастурхонга тортишии буюрди. Таомлар ғоятда нафис, щароблар
'
ниҳоятда хуштаъм ва ноеб эди, таомлар ҳеч қандай югур-югурсиз
ва кечиктирилмасдан ниҳоятда қатъий тартибга риоя
қнлинган
ҳолда тортилардики, қирол буларнийг ҳаммасига таҳсинлар ўқи-
ди. Қирол шу зайлда вақтичоғлик билан овқатланиб ва бу хуш-
манзара гўшадан лаззатланиб ўтираркан. бир пайт
олтииранг
сочлари қўнғироқ-қўнғироқ бўлиб кетган ўн беш ешлар чамаси-
даги иккита қиз боққа кириб келди; иккови ҳам бошига ям-яшил
новдалардан тўқилган чиройли гулчамбар тақиб олган эди; улар-
нинг тароватли ва гўзал чеҳралари кўпроқ малаклар рухсорипп
эслатарди; эгниларидаги ниҳоятда нафис, қордек оппоқ матода н
тикилган кўйлаклари белларигача баданларига чиппа
епишйб
турар, белдан тортиб то тозонларнгача эса, чодир сингари кснга-
йиб тушган эди. Олдинда келаетган қиз елкасига иккита тур ташл-
лаб, уларни чап қўли билан ушлаб келар, ўнг қўлида эса
узун
таёқ бор эди. Унинг орқасидан изма-из келаетган иккинчи қиз эса,
чап елкасида това кўтариб, қўлтиғига бир боғ шох қистириб олган
эди, унинг бир қўлида қозон осадигаи учоёқ, иккинчи қўлида бир
кўза зайтун мойи ва ендприлган. маил >р эди: Қирол бу ман-
зарадан ҳайратга кедиб, яқинлашиб келаетган қизларга
ҳайрат билан тикилиб қолди.

Бу камсуқум ва тортинчоқ қизлар қиролга таъзим қилишиб,
сўнг ҳовуз бўйига бордилар, улардан опри узи билан олиб
келган това ва ҳоказоларни ерга қўйиб- дугонасининг
қўлидан узун таеғ,-ни олди, шундан кейин иккала қиз ҳовузга
тушишди, сув уларнинг кўкракларидан келарди. Мессер
Нерининг хизматкорларидан би-ри шу топ ҳовуз бўйида ўт
еқиб, товани ўчоққа осди ва унга еғ солиб доғ қиларкан,
қизларнинг ҳоцуздан балиқ тутиб ташлаш-

ўрини кута бошлади. Қизлардан бири балиқлар кони бўлган жойларни қўлидаги таёқ билан кавлаштирар, иккинчиси эса, тўрни тайерлаб ушлаб турарди, шу зайлда улар, сал вақт ичида олам-жаҳон балиқ тутиб, бу хатти-ҳаракатларини диққат билан кузатиб ўтирган қиролнинг кўнглини бениҳоя хушнуд этдилар; қизлар тутган балиқларини ўчоқбошида нойлаб ўтирган хизматкорга ташлардилар, у эса, ҳар бир балиқни жони узилиб улгурмасданоК. товага ташлаб қовура бошларди, кейин қизлар энг чиройли балиқ-ларни тутиб. қиролнинг, графнинг ва ўз оталарининг столига ота бошладиларки, бундай' қилишни мессер Нери қизларига олдиндан тайинлаб қўйган эди. Балиқлар стол устида типирчилашаркан, "бундан қиролнинг кўнгли яна ҳам чоғ бўлиб кетди; у ҳам қизларга тақлид қилиб, столи устига келиб тушган балиқларни чақ-қонлик билан яна қизларнинг ўзига ота бошлади, бу шўх ўйин то хизматкор балиқларни қовуриб бўлгунича давом этди, ана шунда мессер Нери қовурилган балиқни қиролга лазиз ва нодир таом .сифатида эмас, балки газак тариқасида таклиф қилишни буюрди. Қизлар, ўз тутган балиқларининг ҳаммаси қовурилиб бўлганига ва шунинг ўзи кифоя эканлигига ишонч ҳосил қилишгач, сувдан чиқдилар; уларнинг ҳарир оппоқ кўйлаклари баданларига чиппа епишйб, нозик баданларининг бутун тахлнтини яққол кўрсатиб турарди. Иккала қиз ўзлари билан олиб келган афзалларини яна қўлга олишиб, ерга қараганча қиролнинг енидан ўтиб, уй томон . йўл олдилар. Қирол, граф ва уларга мулозамат қилаетганлар қизларга маҳлие бўлиб қолдилар; уларнинг ҳар бири бу икки.қиз-нинг гўзаллиги. нафосати, хушмуомалалиги ва хушахлоқлигини ўзича эътироф этди, лекин қизлар ҳаммадан ҳам кўпроқ қиролга манзур бўлган эдилар,— улар сувдан чиқишганда қирол кўзла-рини уларга тикиб, шундай бақрайиб қолган эдики, агар ўша да-қиқада уни биров чимчилаб олса, ҳатто оғриқни ҳам сезмаган бўлар эди. Гарчи у бу қизлар тўғрисида ҳали аниқ ҳеч нима бил-маса ҳам ҳалитдан бутун фикру зикри шу қизларда бўлиб қолган .эди; бинобарин, энди унинг бутун- орзу-армони қизларга еқишдан иборат бўлиб қолдики, қирол, агарда ~ўз эҳтиросимни тийишга кучим етмаса, бу қизларга ошиқ бўлиб қолишим турган гай, деган хулосага келди, ваҳоланки у, бир олмакинг икки палласидек бир-бирига ўхшаш бу икки қизнинг қайси бири кўпроқ мафтун этает-ганини айтишга ожиз эди.

Ниҳоят. қирол хаелчанликни тарк этиб, мессер Нерига юзлан-ди ва ундан бу қизларнинг кимлигини сўради. «Булар, аъло ҳаз-рат, менинг эгизак қизларим,^-дея жавоб қилди мессер Нери,— улардан бирининг исми Соҳибжамол Жиневра, иккинчисиники — Малласоч Изольда». Қирол қизлар тўғрисида кўп мақтов сўзлар айтди ва уларни турмушга бериш пайти етганини тилга олди, би-роқ мессер Нери, қизларимни ҳали эрга бериш ниятим йўқ эди,

деди.

Кечлик овқатга ҳозирланган таомларнинг ҳаммаси дастурхонга тортилиб бўлгач, бу ерда яна ўша икки қиз энг ноеб шоҳидан тикилган кўйлакда пайдо бўлди; улар анвойи мевалар тоғ қилиб

йилган игскитз каттакон кумуш лаганни кўтариб чиқиб, ларни қиролнинг олдига қўйдиларки, ушбу мевалар нинг ҳаммаси йил-нинг бу фаслида шу боғда пишиб етилган эди. Кейин қизлар столдаи сал нари кетишиб, қўшиқ куйлай бошладиларки. у қўшиқ мана бундай сўзлар билан бошланар эди:

Қайга келиб қолдим мен,
Амур — Йўқдир баен
айлашга мажол.

Қизларни мароқ билан томоша қилаетган ҳамда еқимли ва уйғун қўшиқларини ҳузур қилиб тинглаб ўтирган қиролнинг на-зарида, гўе арши аълодаги жамики малойикалар бу ерга учиб тушиб, қўшиқ куйлай бошлашгандай туюла бошлади- Сўнгра қиз-' лар қўшиқни куйлаб бўлиб, қирол қаршисига тиз чўкишди ва кетиш учун ижозат сўрашди, бундай илтимосни бажариш қирол : учун нсчоғли оғир бўлса ҳам у сохта"табассум билан қизларга рух-сат берди. Зиефат тугаб, қирол ва унинг ҳамроҳлари отларга мин-дилар, мессер Нери билан хайрлашдилар ва ҳар турли нарсалар тўғрисида суҳбат қуришганча, саройга қайтдилар.

Қирол ишқ дардини барчадан сир тутса ҳам барибир, ҳаттоки энг муҳим ишлар билан машғул бўлган пайтларида ҳам ҳар доим | Жиневранинг дилрабо ва фусункор жамолини кўз олдйга келти-! рар ва айни пайтда у шундай ўтли муҳаббатини, гўзалликда опа-сидан асло қолишмайдиган ва унга худди қуйиб қўйгандай ўхшов-чи Изольдага ҳам қаратган эди, шундай қилиб, қирол муҳаббат домига илиниб шундай ўралашиб қолдики, бутун фикру зик-ри шу қизларда бўлиб қолди; у мессер Нери билан дуст тутиниб, ҳар хил баҳоналар билан аслида эса — Жиневранинг жамолини кўриш мақсадида,— унинг боғига тез-тез қадам ранжида қила бошлади. Лекин муҳаббат азобига ортиқ бардош бера олмасли-гини ҳис қилган қирол, ўз ниятига етмоқ учун ҳеч бир чора топа олмагач, мессер Нернинг иккала қизини ҳам бирваракайига ўғирлашга қарор қилди ва ўзининг ишқий майли ва режасини графга изҳор этди, граф эса, олиҳиммат одам бўлганлиги сабаб-ли, қиролга жавобан бундай деди: «Онҳазратлари! Башарти бу изҳори ишқингизни мендан ўзгаларга ҳам баен қилганингизда ҳам, барибир, ҳеч кимни менчалик ҳайратга солмагаи бўлур эдин-гиз,— ахир сизни мен болалик чоғингиздан яхши биламан, бино-барин феъл-атворингизни ҳам ҳаммадан кўпроқ ўрганганман. Агар янглишмасам, сиз йигитлик чоғингизда ҳам.— ваҳоланки, муҳаббат бизни йигитлик даврнмизда осонликча ўз домига тортиб ола олади,— ўша пайтларда ҳам сиз муҳаббатга бунчалик ҳирс қўймаган эдингиз ва лекин энди, ешингиз ўтиб қолган пайтда дабдурустдан муҳаббат тузоғига илинибсиз — бу мутлақо кутил-маган ҳолни ва сизнинг бу ғайри оддий журъатингизни эшитиб, ўз қулоқларимга ишонмай қолдим. Сизга танбеҳ бериш ҳуқуқига эга бўлганимда-ку, нима дейишимни ўзим билардим: ахир ҳали сиз жангда кийган совут, қалқонларингизни ечиб улгурганингиз ҳам йўқ, ўзингиз янги босиб олинган салтанатда бегона халқ ора-

да яшаб турибсиз, бу ерда фитначилар, хоинлар қалашиб'?тган, у.ҳан ташвишларингиз, зарур ишларингиз бошингиздан ошиб е.ган бўлса-ю. ҳали ҳокимлик ҳуқуқларингизни тиклаб олишга -гурмаган, энг зарур ишларингиз ҳали бажарилмаган бўлса-ю, Сиз васвасага тушиб оҳ-воҳ чекиб ўтирсангиз-а! Агарда азимкор қирол эмас, продаси суст бир йигитча шундай қилганда, уни ке-чирса бўларди. Бу ҳам етмагандек: сиз бир бегуноҳ одамнинг иккала қизини ўғирлаб кетмоқчи бўляпсиз, ҳолбуки, шу одам сизни баҳоли қудрат эмас, балки ўз имкониятидан зиедароқ дабдаба билан кутиб олди ва сизни энг мўътабар меҳмон деб билгани учун ўз қизларига сиз аъло ҳазратнинг қаршингизда ярим яланғоч ҳол-да найдо бўлишга ижозат бер диким, бу билан у сизга худди ўзига ишонгандай ишонишини ва сизнинг евуз бури эмас, балки қирол эканлигингизга асло шубҳа қилмаслигини исботламоқчи бўлди, Сизнинг бу мамлакатга кириб келишингизга имкон берган нар-са — Манфреднинг аелларга ўтказган шафқатсиз зулми эди-ку, ахир — наҳотки буни дарров унутган бўлсангиз? Сизни иззат-ҳурмат қилган одамдан унинг ҳам умидини. ҳам номусини, - ҳам қувончини тортиб олиш — кўз кўриб, қулоқ эшитмаган бундай хиенат учун киши дўзах ўтида ениб, мангу азобдан боши чиқма-гай. Ахир одамлар нима дейди? Балким сиз: «Мессер Нери гибел-линлар партиясидан бўлганлиги учун шундай қилдим!»—деб важ қилсам, гуноҳимни оқлайман, деб ўйлаетгандирсиз. Лекин одил қирол, ўзининг ким бўдишидан қатъий назар, ғолибнинг марҳаматига сиғиниб таслим бўлган одамга шундай емонликни раво кўрадими? Сизга бир нарсани эслатиб қўйишга ижозат. беринг, онҳазратлари, Манфредни енгиш ва Коррадиони тор-* мор келтириш — ғоятда буюк жасорат, бироқ ўз ҳирсини боса олйш эса, юз карра кучлироқ жасоратдир: баски, сизнинг вази-фангиз одамларга бош бўлиш экан. биринчи навбатда сиз ўзин-гизни енгмоғингиз ва ўз ҳирсингизни тизгинламоғингиз лозимдир. Сиз шону шавкатга покиза қўлларингиз билан эришдингиз — энди уни булғашдан қўрқинг!»

Бу сўзлар қиролнинг қалбига қаттиқ таъсир қилди; у.ҳамсуҳ-
батининг ҳаққоний гапларига мутлақо эътироз билдира олмасди,
шу сабабли ҳам унинг сўзлари қиролни қаттиқ ранжитган эди.
«Граф!— чуқур хўрсиниб қўйиб гап бошлади қирол.— Менинг фикримча ҳам жангу жадалларда чиниққан тажрибали жангчи учун энг қудратли ва ҳар қандай душман ҳам унинг ишқий эҳтироси олдйда ғоятда заиф, салга таслим бўладигандек туюла-
ди. Ҳозир, бошимга тушган кулфат шу қадар оғирки, уни барта-
раф қилмоқ учун бениҳоя улкан жасорат керак бўлади, шунга қа-
рамай, сўзларингиз менга қаттиқ таъсир этди, бинобарин, баски,
мен ўзгалар устидан зафар қозона олган эканман, сал фурсат ўтиши билан ўзимни ҳам қўлга ола биламанки, буни сиз амалда
исботлагумдир».

Шу гапдан кейин орадан бир неча кун ўтиши билан қирол биринчидан, шайдолик васвасасига тушишдан қўрқиб,- иккинчидац эса, мессер Нерини кўрсатган меҳмондўстлиги учун муносиб так-

П*йрламоқ учун Неаполга қайтди ва гарчи ўзининг энг ширин ар-монини ўзгага инъом этиш ниҳоятда аламли бўлса ҳам шунга қа-рамай, у иккала қизни мисоли ўз қизидек ардоқлаб, эрга беришга қарор қилди. Шу муносабат билан қирол, мессер Нерининг рози-лигига кўра, қизларга ғоятда қимматли сеплар ҳадя этишга ошиқ-ди ва уларни диловар акобирларга: Соҳибжамол Жиневрани — мессер Маффео да Палицциға, Малласоч Изольдани эса — мессер Гвильелмо делла Маньяга эрга берди. Қирол қизларни шу тарзда бахтиер этиб жойлаштириб, ўзи ғамга ботганча Апулияга[1] жўнаб кетибди ва ўша ерда эртаю кеч меҳнат билан банд бўлиб, бебош ҳирси ноласини сўндиришга муяссар бўлибди; шу йўсинда у му-ҳаббат кишанини узиб, парчалаб ташлабди-да, кейин то умрининг охпригача ишқ эҳтиросидан фориғ бўлиб яшаган экан.

Эҳтимол баъзилар, иккита қизни тўй қилиб эрга бериш қирол-дек улуғ зот учун ҳеч гап эмас, деб ўйлашеа керак. Бу фикрга мен ҳам қўшилишаман. Лекин бу ишни ошиқ қирол қилганлиги, ўз сеогилисини ўзгага турмушга берганлиги, боз устига, турмушга бера туриб, ўшал эзгу муҳаббатининг бironта япроғини ҳам, бironта гулини ҳам узиб олмаганлиги, унинг бironта мевасидап баҳраманд бўлмаганлиги, бу рафтор, менинг билишимча, энг юксак олиҳимматлилик, ҳаттоки ўта даражада жувонмардлик ҳисоб-ланади. Мўътабар зотни саҳийлик билан тақдирламоқ, ўз севги-лисига ҳиммат билан лутф айламоқ ва ўз ҳирсий нафсини тийиш-да ўзи билан ўзи курашиб, бу курашда зафар қучмоқ — бундай ишга фақат юксак қалб соҳиби бўлган қиролгина қодир бўлиши мумкин.

7

Лиза исмли хаста бир қиз қирол Педрони оташ муҳаббат билан севиб қо-лади,— бундан қирол хабар топади; у қизга тасалли беради, бир оз вақт-дан сўнг эса, уни бир аелзода йигитга турмушга чиқаради, қизнинг пешо-насидан упади ва шул кундан бошлаб, ўзини ўша қизнинг рицари деб ҳисоблайди

Фьяметта ўз ҳикоясини ниҳоясига "етказиши билан ҳамма ба-раварига чуғурлашиб, қирол Карлнинг пурҳиммат жасоратига таҳсинлар ўқий бошлади,— елғиз бир хоним бундан истисно эди, зеро, у гибеллин аели эди, шунга кўра у қиролни мақташни иста-мади; кейин, давра қиролининг амри билан Пампинея шундай ҳикоя қила бошлади:

— Муҳтарама хонимлар! Ҳар қандай оқил киши ҳам сахо-ватли қирол Карл ҳақида айнан сизлар айтган гапларни айтган бўлур эди,— вале, елғиз-бир хоним бундан мустасно бўлди, нега-ки, унинг қиролга хайрихоҳ бўлмаслиги учун ўз сабаби бордир. Энди мақсадга ўтадиган бўлсак, менинг хаелимга бир воқеа кел-

[1] Л п у л и я — Италияниг жаиуби-шарқидаги вилоят. *(Тарж.)*

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ки, унда баен қшшнадига« рафтор ҳам, қиролнинг рафтори ик-гари зўр мақтовга сазавор бўлса керак, назаримда,— мен Қирол Карлнинг ғаними бўлмиш ўзга қиролнинг бир флоренциялик қизга қандай муносабатда бўлганини назарда тутяпман,— мен мана шу ҳақда сизларга ҳикоя қилиб бермоқчиман.

Французлар Сицилиядан қувилганидан кейин, Палермода Бер-нардо Пуччини исмли ўзимизнинг флоренциялик бир. аптекачи истиқомат қилиб турган эди, у ниҳоятда бой-бадавлат бўлиб. гўзалликда тенги йўқ, бўйи етиб қолган биттаю битта қизи бор "эди- Қирол Педро Арагоний оролида ҳоким бўлиб турган кезла-рида Палермо шаҳрида ўзининг ҳамдўстлари билан биргаликда дабдабалик сайил-томошалар ўтказиб турарди, мана у, кунлар-нинг бирида Каталония таомилига амал қилиб, мардлар мусоба-қасига қатнашаетганида, ўзга хонимлар билан дераза олдида туриб, мусобақани томоша қилаетган Бернардонинг қизи Лиза уни кўриб қолади ва шу кўрганининг ўзида уни шунчалик еқтириб қоладики, бир-икки нигоҳ ташлагач, қиролга девоналардек шайдо бўлиб қолади. Мана, байрам ҳам тугаб, орадан анча вақт ўтди, аммо ўз отаси паноҳида яшовчи Лиза ҳамон ўша илоҳий ва беғу-бор ишқ алангасида қовурилиб етарди. Ҳаммадан ҳам ўзининг толеи паст бўлиб яратилгани учун қаттиқ изтироб чекарди,—• унинг эзгу армонини пучга чиқараетган нарса ҳам,— мана шу фикр эди; шундай бўлса ҳам унинг қиролга бўлган муҳаббати ошеа ошди-ю, аммо асло камаймади — Лиза буни бирон йўл билан ошкор қилишдан қўрқарди, холос. Қирол.эса, ҳеч нимани кўр-мас; ҳеч нимани пайқамаеди, бу ҳол Лизани ниҳоятда оғир ва мисли кўрилмаган азобга соларди. Алқисса, қизнинг муҳаббати кун сайин зўрая, ғам-алами эса, мудом орта борди; бунииг оқиба-ти шу билан тугадики, гўзал қиз қайғунинг зўридан тоби қочиб етиб қолди — у, мисоли илдизи чопилган гулдай тез сўлий бошлади. Шўрлик ота билан она қизининг дардига шифо топиш учун узларини не кўйларга солмадилар: унинг кўнглини кўтаришга уриниб кўрдилар, устма-уст табибларни чақиртирдилар, ҳар тур-ли дори-дармон бердилар — лекин қизга ҳеч нима кор қилмади; қиз ўз муҳаббати самарасидан умид қилиб бўлмаслигини яхши тушунарди, шунинг учун у бу еруғ жаҳонни тарк этишни афзал курди.

Кунлардан бир кун -ота, кўнглингдаги армонингни айт, қизим, ҳар қандай истагингни ҳам бажаришга тайерман, деб айтди; бу гапни эшитган қизнинг миясида, агар имконияти бўлса, ўлимим олдидан қиролга ўз муҳаббатимни ва орзу-армонимни изҳор қил-га^ бўлардим, деган фикр пайдо бўлди; мана, у кунларнинг бирида отасига юзланиб, Минуччо д' Арецдони чақириб беришни илтимос қилди. Уша пайтда бу одам ҳам хонанда, ҳам созанда сифатида доиг таратган эди, қирол Педро ҳз саройида уни очиқ юз билан қарши оларди, Бернардо ҳам қизим унинг қўшиқл^арини қўмсает-ган бўлса керак, деб ўйлаб, Минуччони уйига тақлиф қилди,— у ҳам илтифот кўрсатиб, дарҳол Лизанинг қошига етиб келди. У Лизанинг кўнглини кўтарувчи бир неча сўз айтиб, виола чалиб,

қизнинг қулоғига хуш ёқадиган ишқий қўшиқ куйлаб берди, бироқ бу қўшиғи билан у қизнинг кўнглига тасалли бериш ўрнига, унинг муҳаббати ўтига мой сепиб, алангалатиб юборган эди.

Қиз Минуччо билан яккама-якка гаплашмоқчи бўлганини изҳор қилди, сўнг, Минуччодан бошқа ҳамма чиқиб кетгач, унга шундай сўзлар билан юзланди: «Минуччо! Сиримни садоқат билан сақлай оладиган одам керак менга, бунинг учун мен сени танладим: умид қиламанки, у сиримни мен тайинлаган одамдан бўлак ҳеч кимга айтмайсан, бутун умидим сендан. Менга илтифот қилу ердамингни аяма! Шуни билишинг керакки, азизим Минуччо, қирол Педро аъло ҳазратларининг тахтга ўтириши муносабати билан уюштирилган катта маросим куни уни мардлар мусобақа-сид'а қатнашаетганини кўриб қолдиму ўша он мен учун машъум/ он бўлди, зеро, қалбимда унга муҳаббат туйғуси ўт олиб, шу ўт мени ҳозирги мушкул аҳволимга солиб қўйди. Биламан, қирол ч менинг муҳаббатимни жавобсиз қолдиради, лекин шу муҳабба-тимни нафақат қалбимдан сиқиб чиқаришга, ҳаттоки уни тиийб олишга ҳам мен ўзим ожизлик қиламан, бу укубатни кўтариб юришга эса, асло курбим етмайди, шунинг учун осонроқ йўлнн, яъни ўлимни танладим ва шундай қиламан ҳам. Лекин агар ўли-мим олдидан уз муҳаббатим ҳақида қиролга сўзлаб бермасам, ўлишим қийин бўладиганга ўхшайди, баски, бу борада сендан яхшироқ воситачини билмаган бўлганлигимда.н, бу ишни сенга топширмоқчи бўлдим ва шу илтимосимни рад зтмаслигингни сендан елвориб сўрайман. Илтимосимни бажарганингдан кейин, бу ҳақда менга хабар қил, шунда юрагим оғир қайғудан фориғ бў-лади-ю, мен хотиржам дунедан кўз юмаман». Шу гаплардан кейин қиз юм-юм йиғлай бошлади.

Минуччо Лизанинг руҳан бардамлигидан ҳам, унинг ўзига нис-батан бунчалик шафқатсизлигидан ҳам ҳайратда қолди-ю, унинг аҳволига жуда раҳми келди. Шу заҳотиеқ у Лизага дурустроқ ердам бериш йўлини ўйлаб топиб, унга бундай дея жавоб қилди: «Сўз бераман, Лиза, сиримни ҳеч кимсага очмайман, сўзим аниқ. Бундайин' бузрук зотга бўлган диловарона муҳаббатингга мен қойил қолдим ва сенга ердам беришга қарор қилдим, бинобарин, сени ишонтириб айтаманки, агарда ўз кайфиятингни бузмасликка сўз берсанг, орадан уч кун ўтар-ўтмас, сенга албатта хушхабар олиб келаман. Энди, қимматли вақтни бекор ўтказмаслик учун мен ҳозирнинг ўзидаеқ ишга киришай». Лиза ўзини яхши тутишга сўз бериб, Минуччога муваффақият тилади. Минуччо ҳам Лизанинг ҳузуридан чиқиб, ўша пайтнинг дурустгина шоири ҳисоблан-миш Мико да Сиенанинг қошига борди, шоир ҳам Минучнонинг . илтимосига кўра қуйидаги шеърни езиб берди:

Севгим, югур!
Ергина)Мни топ!
Эҳтиросим тутиб, мен
пинҳон, Ажалимни
кутаман ҳар он, Оҳ,
нақадар чекам ан
азоб.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Раҳминг келсин, шамолдай тез
чоп, Ҳукмдорим уйини сен топ,
Унга дегил: афтода бир қиз
Тун-кун сени ўйлайди сўзсиз,
Уни қамраб олган бир оташ, Бир
оташки, бераҳм, беомон. Уни
адо қилди бу кураш, У кўйингда
бермакдадир жон. Чиндан ҳам у
ҳозир чалажон, Лекин бунга
сабабчи яккаш Бир сендирсан,
эй офатижон. Мен ҳурков қуш
бўлиб қолдим, оҳ, Севги олиб
кетди журъатим. Ташлолмайман
еримга нигоҳ, Азоб берар менга
фурқатим. Фикру ўйим фақат
ундадир, Усиз дуне кўзларимга
тор. Усиз ҳает уқубат, озор,
Уеиз уйим — қоронғи қабр.
Агар ютиб номус-оримни,
Кўзгинамни қиссам бир марта,
Курган бўлар эдим еримни,
Қувонарди у ҳам албатта.
Севаману тутаман пинҳон,
Айтай десам етмас журъатим,

Мушкулимни айлагил осон,
Мадад бергил, эй
муҳаббатим! Ишқ —
маликам, менга шафқат қил,
Соҳибжамол йигитга дегил,
Бир кун уни кўрганман отда,
Совут-қалқон кийиб у, дадил
Борар эди пўлат қанотда,
Елдай учиб соврин-улоқда,
Шундан буен йўқдир
оромим, Уни куриш — ягона
комим, Келсин,
токи ўлмай фироқда...

Минуччо бу сўзларга мослаб, дарҳол қўшиқнинг мазмуни та* лаб қилгандек, майин ва ҳазин музика езди, учинчи кун келганда, қирол Педронинг дастурхонда ўтирган пайтини пойлаб, саройга борди, қирол Минуччога юзланиб, виолада бирон нима чалиб, қўшиқ айтиб беришни илтимос қилди. Шунда Минуччо шундай хуш овоз билан қўшиқ куйладики, бу ерда ҳозир бўлганларнинг ҳам-маси донг қотиб қолишди ва қўщиқни чурқ этмай зўр эътибор билан тинглашди, лекин қўшиқни энг зўр эътибор билан тинглаган одам қирол бўлди. Минуччо қўшиқни ижро этиб бўлиб жим қол-гач, қирол ундан, бу қандай қўшиқ, мен уни биринчи эшитишим, деб сўради.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

«Қўшиқнинг сўзлари ҳам, музикаси ҳам бундан уч кун урун йжод этилди, онҳазратлари»,— дея жавоб берди Минуччо. Қирол, кимга бағишланган бу қўшиқ, деб сўради. «Буни мен фақат елғиз ўзингизга айтишим мумкин»,— деб жавоб қилди Минуччо.

Дастурхонлар йиғиштирилиши билан янги .гапни билишга саб-ри чидамаетган қирол Минуччони ўз хонасига чақирди, ана шунда Минуччо Лизадан эшитган гапларининг ҳаммасини қиролга му-фассал сўзлаб берди. Қирол унинг гапларини зўр мамнуният билан тинглади, Лиза ҳақида кўп мақтов сўзлар айтди ва шундай гўзал қизга ғамхўрлик қилмаслик яхши эмас, деган қарорга келиб, Минуччодан, ҳозироқ қизнинг олдига бориб, унга таскин беришни ва ўзининг шу бугун кечқурун уни кургани албатта боражагини айтиб қўйишни илтимос қилди.

Лизага бундай хушхабар етказиши мумкинлигидан терисига сиғмаи хурсанд бўлиб кетган Минуччо виоласини қўлтиғига қис-тирганича, ҳеч қаеққа кирмай, тўғри қизнинг ҳузурига шамолдек слиб кетди, сўнг у билан елғиз қолиб, ҳамма гапни айтиб берди, яна виоласи жўрлигида ўша қўшиқни қизга куйлаб ҳам берди. Қиз шу қадар хурсанд, шунчалик хушбахт эдики, шу зумиинг ўзидаеқ сезиларли даражада тузала бошлади; ва лекин бу ўзга-ришни унинг яқин хешларидан ҳеч ким сезганиям, пайқаганиям йўқ, бу аснода қиз кеч.киришини, аъло ҳазратнинг келадиган пайтини сабрсизлик билан кутарди. Қирол эса, Минуччо чиқиб кетгандан кейин ҳам унинг айтганлари ҳақида узоқ ўйланиб қолди, лекин у мурувватли ва шафқатли ҳукмдор эди, шунингдек, Лизанинг қанчалик соҳибжамол эканлигини ҳам жуда яхши би-ларди, шу боисдан унинг қалбида қизга нисбатан раҳм-шафқат туйғуси кўпроқ жўша бошлади. Мана, кеч кириши билан у гўе сайр қилгани кетаетгандек отга минди ва аптекачининг уйи олдида тўхтаб, ундан ажойиб боғини кўрсатишни илтимос қилди, сўнг отдан тушди-да, бир оз давом этган суҳбатдан сўнг, Бернардодан: «Қизингиз яхши юрибдими, ҳали уни эрга берганингиз йўқми?»— деб сўради.

«Йўқ, онҳазратлари, ҳали қизим эрга теккани йўқ,— деб жавоб қилди Бернардо,— у кўп касал бўлди, ҳалиям хаста: дарвоқе, бугун тушликдан кейин, мўъжиза юз бериб, тўсатдан анча ўзига келиб қолди»-

Қизнинг дабдурустдан бундай тез тузала бошлагани сабабини найқаган қирол аптекачига бунда'й деди: «Виждонан айтадиган бўлсам, бундай дилбар хилқатдан жудо бўлиш ғоятда ачинарли ҳол бўлур эди. Биз уни кўрмоқ истаймиз».

Шундан кейин қирол ўзининг икки ҳамроҳи ва Бернардо билан қизнинг етоқхонасига кирди, унинг келишини зўр ҳаяжон билан зориқиб кутиб, бошини хиел кўтариб етган қизнинг чорпоясига яқин бориб, унинг қўлини ушлаб туриб, деди: «Сизга нима бўлди, донна Лиза? Сиз ҳали шундайин навниҳол бўлсангиз, ахир умид-сизликка тушганларга ўзингиз далда беришингиз керак-ку, сиз бўлсангиз бетоб бўлиб етиб олибсиз! Бизга ўз меҳру муҳаббатин-гйзни намойиш қилинг — тезроқ тузалиғ -'*

Қиз ўз қўлини маҳбубининг қўлида ҳис этиши билан уялиб кетган бўлса ҳам қалби шу дақиқада самовий ҳаловат ҳис қил бош-лаган эди. Мана шу аснода у ўз қалби даъвати билан қиролга шундай жавоб қилди: «Аъло ҳазрат! Хасталигим боиси — руҳий изтиробдирки, бу изтироб менинг ожиз жисмимдан кўп марта ус-тунлик қилмоқда, лекин мана энди сизнинг мурувватингиз туфай-ли, ҳадемай тузалиб кетгум».

Бу сўзларнинг сирли маъносини елғиз қирол тушунарди, шун-га кўра, унинг. қизга бўлган ҳурмати янада ортди ва у бу қизни паст табақа фарзанди қилиб яратган тақдирга ичида лаънатлар ўқий бошлади. У қизнинг қошида яна бир муддат ўтириб, қўли-дан келганча кўнглини кўтарди-да, сўнг саройга жўнаб кетди. Воқеадан огоҳ бўлган шаҳар аҳли қиролнинг бу хайрли иши учун унга таҳсинлар ўқиб, унинг ташрифини аптекачи учун ҳам, унинг қизи учун ҳам зўр бахт деб айта бошлади ва лекин қиз шунчалик бахтиер эдики, одатда фақат севиб қолган қизгина шунчалик бахтиер бўлиши мумкин. Истиқбол умиди қизга мадад берди ва бир иеча кундан кейин унинг бутунлай дарди ариб, аввалги пай-тидан ҳам гўзалроқ бўлиб кетди. ,

Қиз буткул тузалиб кетганидан кейин, қирол бундай пок му-ҳаббати эвазига уни нима билан тақдирлаш тўғрисида қиролича билан маслаҳатлашиб, кунлардан бир кун отга минди-да, ўз аъен-лари билан биргаликда аптекачиникига йўл олди, унинг боғига кириб, аптекачи билан қизини чақириб келишга одам юборди. Бу аснода қиролича ҳам аслзода хонимлар кузатувида етиб келди, улар Лизани ўз давраларига олдилар, боғда ўйин-кулги бошла-ниб кетди. Бир оз фурсатдан кейин қирол билан қиролича Лизаки енларига чақириб олдилар, шунда қирол қизга деди: «Яхши қиз! Бизга бўлган улкан меҳру муҳаббатингиз улкан мукофотга сазо-вордир, бинобарин, бизга бўлган шу муҳаббатингиз ҳурмати, мукофотимизни қабул қилишга рози бўлсангиз, мукофотимиз эса бу турур: бўйингиз етиб қолганлиги туфайли, биз тавсия қилган одамга турмушга чиқишингизни истайцизки, бу ҳол, ўзимни сизнинг рицарингиз деб аташим учун менга асло ҳалал бермайди; мен бунинг эвазига сизнинг улкан муҳаббатингиздан ҳеч нима талаб қилмайман, фақат биттагина бўса олсам кифоя».

Уялганидан қизнинг икки юзи анордай қизариб кетди, лекин қиролнинг хоҳиши унинг учун мукаддас эди, шунга кўра у тор-тинчоқлик билан бундай деди: «Аъло ҳазрат! Мен аминманки, агар одамлар сизга муҳаббат қўйганимдан хабар топсалар, улар-"нинг аксарияти мени жиннига чиқарган ва эсини йўқотиб қўйган-да, бўлмаса, қирол билан ўзининг ўртасида тубсиз жар етганини пайкамасмид::, деган қарорга келган бўлардилар ва лекин худо шоҳид,—зеро, бандаларининг қалбида нелар кечаетганидан ел-'ғиз у огоҳ була олади,— мен^сизни севиб қолган ўша дамда, сизнинг қирол эканлигингизни, ўзимни эса, аптекачи Бернардониня қизи эканлигимни, бинобарин ўз муҳаббатим алангасини, бунча-лик юксакка интилтиришпм яхши эмаслигини пухта тушунган эдим. Лекин ўзингиз мендан ямиироқ тушунасизки, ақл-юракка

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

з ҳукмкни ўтказа олмайди, юрак фақат ишқ-муҳаббат ва кти-росгагина тобедир, лекин мен, гарчи бу қонунга қарши утун кучим билан қаршилик кўрсатган бўлсам ҳам "барибир сизни севиб қолдим, ҳозир ҳам севаман ва бундан буен умримнинг охиригача ҳам севаверараман. Лекин сизни.севиб қолган заҳотимоқ ўзимга-ўзим сизнинг ҳар бир хоҳишингиз менинг ҳам истагим бўлади, деб айтганман,— мана шу сабабли, сиз мени никоҳлаб бермоқчи бўл-гаи одам билан бажону дил турмуш қураман ва шу билан бахтим-ни топаман, бу экан-ку, агар сиз, ўзингни ўтга ташлаб, менга ҳузур бағишла, десангиз, жон-жон деб ўзимни ўтга ташлаган ҳам бўлур эдим! Узингиз яхши тушунасиз, қиролдек улуғ зотнинг мснга рицарь бўлиши — мен учун ниҳоятда улкан бахтдир, шу-нинг учун ҳам сизнинг сўзларингизга сукут билан жавоб қиламан; энди менинг муҳаббатимдан талаб қилаетганингиз ягона бўса масаласига келсак, маликамнинг ижозатларисиз уни ололмайсиз. Сиз билан маликамнинг менга кўрсатган улкан марҳамалчшгиз учун худонинг узи сизларни ерлақасин ва юз карра ортиғи билан қайтарсин, мен эсам, ҳеч нима билан қайтара олмайман». Шу ерга етганда қиз гапини тугатди.

Лизанинг жавоби қироличага ниҳоятда мақбул бўлди; қирол бундан хиел олдин қизнинг жуда оқила эканлиги ҳақида унга баен қилган эди, энди қироличанинг ўзи ҳам бунга иқрор бўлди. Қирол қизнинг отаси билан онасини чақиртириб, уларга ҳамма гапни тушунтирди, улар ҳам қиролнинг ниятини ,маъқуллашди, шундан сўнг қирол аслзодалар насабидан бўлган бир камбағал, лекин мард йигитга одам юборди, у келгач эса, қўлига иккита узук тутқазиб, Лиза билан никоҳ ўқитишни буюрди, йигит ҳам бунга эътироз билдирмади.

Қирол билан қиролича шу ернинг ўзидаеқ қизга қимматли буюмлар совға қилдилар, кейин қирол қизга ўзининг энг муҳта-шам. ва серфайз мулкларидан Чеффала ва Калатабеллоттани инъом этганини овоза қилди. «Бу мулкларни биз қизнинг сепи си-фатида берамиз,— деди қирол куевга.— Сени нима билан тақ-дирлашимизни эса, кейинроқ биласан»- Шунда у қизга юзланиб бундай деди: «Ана энди биз сизнинг муҳаббатингиз мевасидан то-тиб кўрамиз». Шундай дея, у ўрнидан туриб қизнинг бошини икки қўли билан ушлади-да, пешонасидан ўпди.

Куев ҳам, қизнинг ота-оналари ҳам, ҳатто Лизанинг ўзи ҳам шоду хуррам бўлишиб, элга зўр зиефат берибдилар ва тўй-то-моша қилибдилар. Кўпчилик одамларнинг таъкидлашича, қирол Лизага берган ваъдасини ҳеч бекаму кўст бажарган-миш: у то умрининг охиригача ўзини қизнинг рицари, деб атаб-ди ва ҳар гал сафарга жўнаб кетаетганида Лиза юборган эсда-лик буюмни тумордек мўътабар билиб, ўзи билан олиб кетар экан.

Тождорлар шундайин ажиб рафторлари билан ўз фуқароси-нинг қалбидан жой олишади ва шону шавкатга кўмилиб кетишади, бироқ ҳозирги пайтда камдан-кам тождор, аниқроқ айтганда — биронта ҳам зот ўзининг заковати зиесини бундай ишларга йўнал-

ирмаяпти, зероки, ҳозирги тождорларнинг деярли аммаси бе-шафқат золимлардир.

8

Софрония ўзини Гисиппга эрга теккан, деб ҳисоблайди. аслида эса у — Тит Квинций Фульвнинг хотини ва шунга кўра у Тит Квинций Фульв билач Римга жўнаб кетадя, орадан бир қанча вақт ўтгач, Гисипп ҳам жулдур кийимларда шу ерга тентираб келиб қолади; Тит мендан юз ўгирди, деб хаел қилган Гисипп, бу- кунимдан ўлганим яхши, деб судда ўзини бир одам-нинг қотили щлиб кўрсатади; шунда Тит Гисиппни таниб қолади ва уни оқлаш мақсадида, қотил Гисипп эмас, менман, деб қилмаган гуноҳига иқрор бўлади; бу ҳолни кузатиб турган ҳақиқий қотил қилган жиноятига иқрор бўлади, шундан кейин, Октавиан ҳаммаларини озод қилади; Тит ўз синглисини Гисиппга турмушга беради ва бутун мол-дунесини у билан

бўлишади

Пампинея ўз ҳикоясини тугатиб, ҳамма, хусусан — гибеллин аел, қирол Педронинг рафторини мақтагандан кейин, қиролнинг амрига биноан Филомена шундай ҳикоя бошлади:

— Марҳаматли хонимлар! Агар подшолар хоҳлашса, қўллари-дан жуда улкан ишлар келиши ва ҳар қандай одамга нисбатан ҳам шулардан кўпроқ мурувват кутиш мумкинлиги қайси бири-мизга аен эмас? Демакки, ҳукмдорлардан кимда-ким ўз бурчини адо этса, у яхши иш қилади, бироқ агар у, оддий фуқаронинг мақ-товига сазовор бўладиган ишига монанд иш қилса, бунинг учун ундан таажжубланмаслик ва кўкларга кўтариб тасанно ўқи-маслик керак, зеро, кичкина одамдан қилинадиган талаб ҳам кичкина бўлади. Модомики сизлар қиролнинг ҳимматидан шун-чалик ҳайратга келиб, унинг қилмишига шунчалик таҳсинлар ўқиетган экансизлар, аминманки, оддий фуқаронинг ҳукмдорлар рафторларидан қолишмайдиган, ҳаттоки улардан ҳам диловарроқ қилмишлари сизларга яна ҳам кўпроқ мақбул бўлгай, яна ҳам кўпроқ манзур бўлгай. Мана шу важдан мен сизларга икки фуқаронинг бир-бирига қандай ҳиммат ва мурувват кўрсатгани ҳақида ҳикоя қилиб бермоқчиман.

Алқисса, Август[1] номини олишга ҳали мушарраф бўлмаган триумвир[2] Октавиан Цезарь Рим империясига ҳукмронлик қилган замонда, Римда Публий Квинций Фульв исмли бир зоти шариф яшаган, унинг Тит Квинций Фулвв исмли ниҳоятда юксак истсъ--додли ўғли бўлиб, ота мана шу ўғлини фалсафа фанидан таҳсил олгани Афинага юборади ва уни Афинанинг энг таниқли киши-ларидан бўлмиш Кремет исмли ўзининг эски қадрдони ихтиерига ҳавола қилади. Кремет уни ўз уцига, ўғли Гисипп билан бир хонага

[1] Август (аидизтиз — *лат).*— шавкатли *(тарж.)*

[2] Триумвир — қадимги Римда давлатни триумвират (уч кишидан иборат ҳукмдорлар) идора қилган; триумвир — шу учликдан бири. *(Тарж.)*

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ҳоилаштиради ва иккала йигитни, яъни Тит билан Гисиппни файласуф Аристипга шогирдликка топширади. Икки йигит бирга яшаб, бирга ўкишди ва бу вақт ичида уларнинг хулқ-одоб ҳақида нечоғли бир-бирларига ўхшашликлари намоен бўлди ҳамда сал вақт ўтар-ўтмас улар худди оға-инилардек қалин дуст бўлиб кетдиларки, бу дўстлик ришгаси фақат улар оламдан ўтгандагина узилди,— иккала йигит ҳам фақат бирга бўлган чоғларидагина бсғубор саодат нашъасидан баҳраманд бўлардилар. Уларнинг иккови ҳам бир вақтда ўқишга киришди, икковлари ҳам ўзлари-иинг ўткир қобилият соҳиби эканлигини исботлаган ҳолда, фалса-фа фанининг порлоқ чўққисига бир меъерда одим отиб чиқиб бо-риб, кўп таҳсинларга сазовор бўлдилар. Икки дуст уларни бир хилда севувчи Креметнинг кўнглини хушлаб уч.йилгача шу зайл-да яшади. Учинчи йилнинг охирига борганда, юз бериши муқаррар бўлган воқеа содир бўлди: кексайиб қолган Кремет бандаликни бажо келтирди, шунда йигитларнинг иккови ҳам гўе ўз отаснга аза ту'таетгандай, бир хилда ғамга ботдиларки, буни курган Кре-метнинг қариндошлари ва ер-дўстлари бу икки йигитдан қайси бири тасаллига кўпроқ муҳтожлигини билолмай қолдилар. Бу воқеадан кейин орадан бир неча ой ўтгач, Гисиппнинг ҳузурига унинг қариндошлари ва дўст-биродарлари келишди ва Титни ҳам енларига олишиб, Гисиппни аслзода кишилар фарзанди бўлмищ Софрония исмли ўн беш ешлар чамасидаги ғоятда дилбар қизга уйланишга ундай бошлашди. Мана, никоҳ кунига ҳам оз вақт қол-ди, шунда Гисипп Титга ўзи билан бирга бориб, келинни кўриб келишни такяиф қилди, зеро, Тит ҳали у қизни кўрмаган эди. Икки ўртоқ қизникига боришганда, қиз келиб уларнинг ўртасига ўтиради. Тит куевжўра сифатида қизни диққат билан кузата бош-лайди, қиз унинг кўзига ҳар жиҳатдан бекаму кўст, ниҳоят дара-жада жозибали бўлиб кўринадики, Тит унинг ҳусн-жамолига қараб ҳеч тўймайди ва бошқалардан пинҳона ҳолда, қизга шун-дай зўр эҳтирос билан ошиқ бўлиб қоладики, ҳали дунеда ҳеч ким ҳеч бир қизни бунчалик кучли севган эмас эди. Дўстлар қиз-никида бир оз ўтиришиб, сўнг уйга қайтиб келадилар.

Мана, Тит ўз хонасига кириб олиб, ўзи севиб қолган қиз. ҳа-қида ўйлай бошлади, лекин у ҳақда қанча кўп фикр юритган сари, ҳирси шунча ортиб борди. Тит ўзининг шу кайфиятини пайқаб қо-либ, оғир хўрсинди ва ўзига-ўзи шундай 'деди: «О, нақадар бахти каро одамсан, Тит! Ҳозир не хаелларга ботмоқдасан, кимни севиб қолдинг ўзи, умидингни ким билан боғладинг? Креметнинг ва унинг барча хешларини сенга бўлган хайрихоҳлиги учун, ўшал қизга уйланмоқчи бўлган йигитиинг сенга чин дўстона муносабати учун, сен у қизни ўз синглингдек билмоғинг лозим эмасмиди? Сен бўл-санг уни севиб қолдинг! Қаеққа тортиб кетди сени маккор севги, қай томонга олиб кетмоқда сени панд берувчи армонинг? Қалб кўзларингни каттароқ очу ўзингга яхшилаб боқ, о, бадбахт! Ақл овозига қулоқ ос, шаҳвоний нафсингни тий, нопок истакларингга чек қўй ва бутун фикру хае\лингни бошқа нарсага қарат- Уз ҳир-сингни пуштадаек маҳв айла ва ҳали кеч бўлмасдан, ўзингни.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

тизгинлаб ол. Бундай қилишга сенинг ҳақинг йўқ, зеро, б инсоф-сизликдир. Ҳаттоки, бу борада ниятингга етишинг қатъий ишон-ганингда ҳам барибир сен, чин дўстликка в инсоний бурчга итоат этиб, ўз ҳиссиетингни даф этишга мажбур бўлган бўларднг. Шундай қилиб, нима қилишинг керак, Тит? Агар сен тўғри йўл тутишни истасанг, бу жиноятқорона муҳаббатни юрагингдан юлиб олиб ташлайсан». Лекин шу чоғ Софрония эсига тушиб, у ўз фик-рини ўзгартирди, ноҳақ фикр юритяпман, деган хулосага келди. «Муҳаббат қонунлари бошқа ҳамма қонунлардан қудратлидир,— деб мулоҳаза қила бошлади у,— улар нафақат биродарлик қонун-ларини, шунингдек, илоҳий қонунларни ҳам ^ инкор этадилар. Ота — ўз қизини, ака — сингилнй, ғай она — ғай ўғилни севган ҳоллар бўлмаганми дейсиз? Ахир булар дўстнинг хотинига ошиқ бўлишдан даҳшатлироққу,— бундай ҳодисалар ҳаетда кўп учрай-ди. Бунинг устига мен ешман, ешлик эса муҳаббат қонунларига сузсиз итоат этади: ишқ худоси Амурга еққан нарса менга ҳам еқиши керак. Майли, катта ешдаги одамлар диенатли ҳает ксчи-раверишсин, лекин мен Амур истаган нарсани рад эта олмайман. Бу қиз шу қадар дилбарки, уни севмай бўлмайди. Баски, уни мен-дек навқирон йигит севиб қолган экан, устимдан таъна қилишга ҳеч кимнинг ҳақи йўқ. Мен у қизни Гисиппгатурмушга чиқаетган бўлгани учун севиб қолганим йўқ,— мен уни кимнинг хотини бў-лишидан қатъий назар, севаман ва севаверaман. Унинг дўстим Гисиппга насиб этганига келсак, бунга тақдир айбдор. Модомики, бу қиз севимли экан (у шу қадар гўзалки, уни севмай илож йўқ), унда Гисипп,. хотинини бегона одам эмас, айнан мен севганимдан хурсанд бўлмоғи керак». Бироқ бу тарздаги мулоҳаза унинг ўзига ҳам'кулгили бўлиб туюлди ва у яна аввалги фикрига қайтди; хул-лас, у бутун кун, бутун тун, ундан кейин, яна бир неча кун даво-.мида муттасил ҳар турли хаелга толиб, иштаҳасини йўқотди, уй-қуси қочиб кетди ва ахири силласи қуриб, дардга чалиниб, ўрин-кўрпа қилиб етиб қолди.

Дўстининг аввалига ҳардамхаел бўлиб юрганини, кейин эса, хаста бўлиб етиб қолганини курган Гисипп қаттиқ қайғурди; у бутун вақтини Титнинг бошида ўтириб ўтказа бошлади, муттасил дўстини парваришлаб, унинг устида қайғуриб, оеққа турғазишга ҳаракат қилди, ундан, паришонхотир бўлиб қолганингнинг ва хас* талигингнинг боиси нима, деб қўярда-қўймай суриштираверди. Тит унга елғон-яшиқ гаплар билан жавоб қайтарарди, лекин Гисипп буни тушунар ва ҳақиқатни билиш учун қайта ва^қайта суришти-раверарди. Титанча кунгача фақат оғир-оғир хўрсиниб, юм-юм йиғлаб вақт ўтказди, ниҳоят, Гисиппдан қутулиб бўлмаслигини тушуниб, унга шундай жавоб қилди: «Гисипп! Агар худоларда ихтиер бўлса жон-жон деб ўлган бўлардим: тақдир менга амр этиб, мард бўлишимни талаб қилмоқда, лекин мен, афсус ва надо-матлар бўлсинки, ўзимни бунга ноқобил ҳис қиляпман. Интиқом, яъни — ўлим муқаррар, ундан кейин, нақадар разиллашиб кетга-нимни кўра-била туриб яшаганимд'ан ўлимни афзал кўряпман ўзим ҳам, ва лекин сендан ҳеч

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ғимани яшира олмаганлигим ва

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ширмаслигим керак бўлгани учун уятдан ўзимни қўярга жой топа олмасам ҳам қандай разилликлар қилгашшни ҳозир сенга ошкор баен қиламан». Шундан кейин у нега бунақа ҳардамхаел бўлиб қолганининг сабабини дўстига бир бошдан сўзлаб берди, у қалбида туғен қилаетган ихтилоф ҳақида, кўнглига келган фикр-ларнинг қайси бири устун чиққанлиги ҳақида ва. яна, қандай қилиб Софрония туфайли нобуд бўлаетгани ҳақида гапириб, ундан кейин ўз айбига иқрорлигини, ўзининг ўлим жазосига лойиқ эканлигини ва ҳадемай оламдан ўтажагини айтди.

Гисипп бу сўзларни эшитиб ва дўстининг жиққа еш кўзларига кўзи тушиб, теран хаелга чўмди, чунки унинг ўзи ҳам ўша қизнинг ҳуснига, гарчи Титчалик бўлмаса ҳам шайдо эди, бироқ шунга қарамай, у дарҳол дўстимнинг ҳаети мен учун Софрониядан азиз-роқ бўлмоғи лозим, деган хулосага келди; у Титнинг юзига тики-либ туриб, ўзи ҳам йиғлаб юборди ва кўзларидан дув-дув еш тўкканча унга шундай жавоб қилди: «Тит! Агарда сен ҳозир, ҳаммадан ҳам тасалли сўзларга муҳтож бўлмаганингда эди, ўзингнинг ҳайратангиз ҳирсингни шуқча вақтдан бери мендан сир тутиб, дўстнинг ишини қилмабсан, деб сендан қаттиқ ранжигац бўлардим- Сен ўз ниятингни диенатсизлик, деб эътироф этдинг, лекин ахир киши ўз дўгтпдан наинки диенатли, шунингдек, дие-натеиз ниятларини ҳам яширмаслиги керак, зеро, чин дуст ўз ' дўстининг диенатли ниятларини эшитиб хурсанд бўлса, бедиенат ишларидан огоҳ бўлиб, бу иллатни дўстининг кўнглидан ч'иқариб юборишда унга ўз таъсирини ўтказиши мумкин. Ҳай, ҳозирча бу гапни қўйиб турайлигу янада муҳимроқ гапга. ўтайлик. Менинг қайлиғим Софронияни астойдил севиб қолибсан — бу мени ажаб-лантирмайди, билъакс, агар сен уни севмаганингда, мен кўпроқ ажабланган бўлардим, зеро, мен Софрониянинг қандай соҳибжа-мол эканлйгини ҳам, сенинг ҳар қандай нодир гўзалликка .шайдо бўлувчи олижаноб фазилатингни ҳам биламан. Софронияни се-вишга ҳамма асосларинг бор, бинобарин, у қизни айнан менга насиб этгани учун тақдирдан* нола қиларкансан (гарчи бу ҳақда ошкора айтмаган бўлсанг ҳам сезиб турибман), бу борада сен ноҳақсан,— бордию қиз бошқа одамга тегишли бўлганида, унга ошиқ бўлишни гуноҳ деб ҳисобламаган бўлармидинг? Ахир* фикр юритганингда мантиққа риоя қилгин-да: -бордию тақдир Софронияни менга эмас, бошқа бирон одамга насиб этганида,— нима, унда, тақдирга ташаккур айтармидинг! Муҳаббатинг қанчалик . поқ бўлмасин, Софрониянинг эри,— у ким булишидан қатъий назар,— икки дунеда ҳам уни сенга беришга рози бўлмас эди, лекин мен бошқа гап: мен сенинг дўстингман ва бир-биримиз билан дўстлашганимиздан бери бирон борада келишолмаган пайтимизни эслолмайман. Шунинг учун мабодо ҳеч иложини тополмаган тақ-•диримда ҳам барибир, илгари сен. билан қандай ҳамжиҳат иш тутган бўлсам, ҳозир ҳам шундай қилган бўлардим, лекин ҳали илож бор ва у қиз фақат сеники бўлиши мумкин — мен бунинг имконини топаман. Агар дуст киши ҳеч-кимнинг номусига доғ туширмаган, зиен-заҳмат етказмаган

қилиши мумкин бўлса-ю, лекин ердам қўлини чўзмаса, бунинг ма-маси дўстлнк була олади? Софрония менинг қайлиғим, мен уни жуда севар эдим ва никоҳ кунини сабрсизлик билан кутаетгпн эдим, бу ҳаммаси тўғри, лекин сен уни мендан ҳам кучлироқ севаркансан, у — сенинг армонингнинг сарчўққиси экан, шунга 'кўра, ишончинг комил бўлсинки, Софрония менинг етоқхонамга менинг эмас, балки сенинг хотининг бўлиб киради. Бас, -шундай &кан, нохуш хаелларни миянгдан чиқариб ташла, ғам-ғуссани тарк эт, куч-қувватингни тикла, аввалгидек тетик ва қувноқ бўл ва ўз муҳаббатинг эвазига келадиган туҳфани сабр-қаноат билан куг, чунки ул туҳфага менинг муҳаббатимдан кўра сенинг муҳаббатинг кўпроқ сазовордир».

Гисиппнинг гапларига қулоқ солаетган Титнинг қалбида бу пайт порлоқ умид билан виждон азоби ўртасида кескин кураш борарди, чунки Гисипп ўзини қанчалик олиҳиммат қилиб кўрсатса, Тит дўстининг мана шу олиҳимматлигидан фойдаланган тақдирд.;, ўзини шунчалик ношукур банда қиефасида тасаввур қилишини тушунарди. У ўзини зўрға босиб олиб, кўзлари жиққа еш ҳолдц шундай гапира бошлади: «Гисипп! Сенинг самимий ва сермурув-. ват дўстона туйғуларинг, ўзимни .қандай тутишим лозимлигини яққол кўрсатиб беряпти менга. Парвардигор энг мустаҳиқ зот сифатида сенга^ато этган қизни ўзимга тортиб олсам, бунга худо йўл қўймайди. Софрониянинг кўпроқ менга муносиб эканлйгини худо кўрганида эди, ҳеч шубҳа йўққи, уни ҳеч қачон сенга насиб этмаган бўларди. Хуллас, эгамнинг кўнглига еққанингдан хурсанд бўл, тангрининг оқилона ишидан ва самовий армуғондан кай-фингни чоғ қилу, мени бу дунедан кўз еши тўкиб ўтишимга имкон бер, парвардигорнинг ўзи шундай ҳукм чиқариб қўйибди экан, мен бахтиер бўлишга нолойиқман,— ва лекин сени хушнуд қилмоқ учун мен руҳий изтиробимни даф қилишга ҳаракат қиламан; бор-ди-ю, изтиробим мени гўрга олиб кетгудек бўлса, унда мен хафа бўлмайман,— ҳар ҳолда, азобдан қутуламан-ку».

Гисипп унга жавобан бундай деди: «Тит! Уртамиздаги дўстлик менга катта ҳуқуқ беради: мен сендан ва'ьда беришни ва шу ваъ-дангни устидан чиқишни талаб қилишим мумкин,— менга қанчалик вафодор дуст эканлигингни шу йўсинда синаб кўрмоқчиман. Бордию илтимосимни ўз ихтиеринг билан бажармайдиган бўлсанг, унда зўрлаб бўлса ҳам бажаришга мал^бур қиламан,— зеро, дўстининг бошига тушган фалокатни аритиш гуноҳ эмас,— кейин, барибир Софрония сеники бўлади. Муҳаббатнинг қудрати менга аен; биламан, у жуда кўп одамларнинг умрини хазон қилган, се-и нинг ҳам шу кунга тушишингга жуда яқин қолганки, энди 6-у офатли йўлдан қайтишга ва руҳий азобдан халос бўлишга елғиз ўзингнинг кучинг етмагай, бинобарин, агар мен бунинг олдини олмасам, ўзим ҳам сенинг орқангдан гўрга киргумдир. Демак, сени яхши кўрмаган тақдиримда ҳам барибир, ҳаетинг мен учун азиз бўлиб қолаверар экан, негаки, менинг ҳаетимни сенсиз тасаввур қилиб бўлмайди — иккаламизнинг ҳаетимиз бир-бирига чамбар-час боғлиқдир. Қисқаси, Софрония сеники бўлади, зеро, сен энди

бошқа аелни Софрониячалик сева олмайсан, мен эсам ўз ишқий армонимни бошқа хилқатга осонлик билан карата оламан, шун-дай қилганимиздагина сен билан икковимизнинг ҳаетимиз саодат-да ўтади. Ким билсин, агар яхши хотин ҳам худди чин дуст сингари иоеб нарса бўлганида ва уни топиш худди дўстни топишдек муш-кул бўлганида, мен ҳам сенга бунчалик саховат кўрсатмаган бўлармидим, лекин ҳамма гап шундаки, .хотин — дуст эмас, бино-барин, хотин топишнинг ҳеч қийин ери йўқ; мана шунинг учун ҳам мен Софрониядан жудо бўлишга .ннтилаетганим йўқ,—зеро, уни сенга топширарканман, ундан жудо бўлмайман, балки фақат яхши эр ўрнига аъло эр танлашига кўмаклашаман,— мен сендан жудо бўлишдан кўра, Софрониянинг қисматини ўзгартиришни афзал кўраман. Гап шу, агар менинг нлтижоларимни қадрласанг, ўзинг-ни қийнашни бас қил, тинчлан ва менинг ҳам кўнглимга тасалли бер, яхши кунлар келишига умид боғлаб, эҳтиросли муҳаббатинг илҳақ бўлиб кутаетган саодатли дамлардан ҳозирданоқ лаззат-ланавер».'

Софронияни ўзига хотин қилнб олишга Титнинг юзи чидамас »ди, шунга кўра, у ҳамон қайсарлик қилиб рози бўлмай турар-ди-ю, лекин бир томондан муҳаббат, иккинчи томондан эса, Гисипп уни рози бўлишга ундайверганда'н кейин, ахири у дўстига шундай дедя: «Менга қара, Гисипп: мен ҳеч тушуна олмаяпман, гўе агар сўзингга кирсам, сенга яхшилик қилган бўларканман; мени шу ишга даъват этаетган сенинг истагингми е меникими? Сенинг бу ғайри оддий мурувватинг кўнглимдаги хижолатпазлик туйғусини даф этяптики, энди мен сенинг нстагингни бажарамаи, фақат би-либ қўй: жуда яхши тушуниб турибман, сен. менга нафақат севим-ли маҳбубамни бердинг, шунингдск, ҳаетимни ҳам сақлаб қолдинг. Сени ҳам бирон эзгулик билан эъзозлашим ва кўнглингни чоғ қилишим учун ва шу йўсинда ўз миннатдорчилигимни сенга изҳор этишим учун худолар мадад берсин менга».

Гисипп ҳам унга жавобан бундай деди: «Уз мақсадимизга бе-хато етиб боришимиз учун биз қуйидаги тарзда иш кўришимиз лозим. Узинг яхши биласанки, менинг қариндошларим Софрониянинг қариндошлари билан узоқ вақт музокара олиб боришган-дан кейингина у қиз менга қайлиқ бўлди. Демак, агар мен ҳозир қиздан воз кечадиган бўлсам, жуда катта кўнгнлсизлик содир бўлган бўларди ва мен ҳам ўзимнинг, ҳам Софрониянинг қарин-дошлари ғазабига дучор бўлардим. Шу ғавго оқибатида Софрония сенга хотин бўлганидаям майли эди, лекин мен бошқа нарсадан қўркаман: агар мен Софрониядан воз кечсам, ота-онаси уни сенга эмас, балки ўша заҳоти бошқага эрга бериб юборади, ан-а унда Софрония сенгаям насиб қилмайди, менгаям. Сени'билмайман-ку, лекин мен шу бошлаган ишимни охирига етказишим керак: Софрония менинғ уйимга менинг хотиним сифатида кириб келади, аммо тўйдан кейин, биз шундай қиламнзки, у билан сен ўз хоти-нингдек яшайверасан. Кейинчалик бориб, биз мавриди ва' урни келганда, бўлган воқеани .ошкор қилармиз. Қариндошларнинг ач-чиғи келмаса, нур устига аъло нур, борди-ю, аччиқланадиган бў-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

лишса — барибир, исташса-исташмаса кўникишга мажбур бўли-шади: бўлар иш бўлган, уни тузатиб бўлмайди».

Бу режа Титга маъқул бўлди. Мана, у яна соғайиб, кучга кир-ди, шунда Гисипп уйига Софронияни ўз хотинидек бошлаб кирди. Зўр дабдаба билан ўтган тўй-томошадан кейин тунда аеллар ке-лин болани эрининг чорпоясида қолдиришиб, чиқиб кетдилар. Тнтнинг хонаси Гисиппнинг хонаси билан енма-ен эди ва биридан бирига ўтадиган эшик ҳам бор эди. Гисипп чироқни ўчирди-да, оек учида юриб Титнинг хонасига ўтди ва унга хотини етган хо-нага ўтиб, у билан бир тўшакка етишни буюрди. Тит жуда қаттиқ хижолат чекиб, розилик берганига энди пушаймон була бошлади, лекин у қанча тихирлик қилмасин, ўз дўстини сўзда эмас, амалда бахтиер қилишга бутун вужуди билан интилаетган Гисипп, узоқ давом этган тортишувдан кейин, ахири унга сўзини ўтказди. Тит. қизнинг енига тўшакка етди, уни қучоқлади ва гўё ҳазил қилает-гандай, пичирлаб, менга хотин бўлишни хоҳлайсанми, деб сўради^ Енида етган одамни Гисипп деб қатъий ишонган қиз, хоҳлайман, деб жавоб қилди, шунда Тит қизнинг бармоғига чиройли, қиммат-баҳо узук тақди ва: «Мен ҳам сенга эр бўлишни истайман»,— деди. Шундан кейин у никоҳ риштасини чамбарчас боғлади ва бун-дан кейин ҳам^кўп вақтгача қиз билан лаззатбахш роҳатда яшаб юрди-ю, аммо ўнинг Гисипп эмаслигини Софрония билмаганидек, бошқа одамлар ҳам асло билишмади.

Шундан кейин Тит билан Софрония худди эр-хотиндек яшаб юраверишди, лекин кунлардан бир кун Титнинг отаси Иублийнинг-оламдан ўтгани ҳақида хабар келди, келган мактубда яна, оТанғ-нинг ишларини тартибга солмоқ учун ўзинг ҳам зудлик билан етиб кел, деб Титга тайинлаб юборишган эди. Шунда Тит Гисипп билан маслаҳатлашиб, Софронияни ўзи билан олиб кетадиган бўлди, бироқ одоб юзасидан қизнинг кузини очиш лозимлигини, акс ҳолда уни Римга олиб кетиш амри маҳол эканлигини икковлари ҳам яхши тушунардилар. Шу важга кўра улар бир кун қиз билан бир хонага кириб олдилар-да, очиқчасига гаплашдилар, айнч пайтда Тит, бу ерда айтилган гапнинг ҳақиқат эканлигини исботи ўлароқ, ўзи билан Софрониянинг хуфиена рафторларидан жуда кўп мисоллар келтирди. Софрония иккала ййгитга нафрат билан тикилиб, ҳўнграб йиғлаб юборди ва Гисиппга, мени алдабсан, деб маломат қила бошлади. Шундан кейин Софрония бу гапни Ги-сиппнинг уйидагиларга овоза қилмасдан,-туғри ота-онасининг ол-дига борди-да, Гисиппнинг уларни ҳам, Софрониянинг ўзини ҳам қандай лақиллатганини ва ўзининг қандай қидиб, Гисиппнинг эмас, мутлақо кутилмаганда, Титнинг хотини бўлиб Қолганини оқизмай-томизмай гапириб берди- Қизнинг отаси дарғазаб бўлиб кетди; у ҳам, унинг қариндошлари ҳам анча вақтгача Гисиппнинг устидан унинг хешларига шикоят қйлишиб, унга таъна тошини отиб юришди,— хуллас, ўртада бошланган шиддатли мухолифат ва можароларнинг кети узилмади. Гисипп ҳам ўзининг, ҳам Софрониянинг қариндошларидан тоза маломатга қолди,— ҳамма бир овоздан уни нафақат танбеҳга, балки шафқатсиз жазога лойиқ,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

деб айта бошлади. Гисидн эса, мен виждонан иш кўрдим, Софро-ниянинг қариндошлари менга раҳмат айтишлари керак, негаки, мен Софронияни ўзимдан ҳам мустаҳиқроқ одамга эрга бердим' деб таъкидларди.

Тит бу можароларни эшитар, аммо бу таъналар унга жуда оғир ботарди. Иккинчи томондан, у юнонларнинг феълини жуда яхши биларди: улар ғавғо кўтариб, тўхтовсиз дағдаға қилаверишади, лекин биронта одам чиқиб, бир жеркиб берса бўлди, дарҳол қўй-дай ювош бўлиб қоладилар, ҳаттоки, хушомад ҳам қила бошлай-дилар, шуларни ўйлаб-ўйлаб Тит, ортиқ жим туриб оўлмайди, деган қарорга келди. У қалбан римлик ва ақлан афиналик эди, шунга кўра у, йўлини қилиб, Гисиппнинг. ҳам, Софрониянинг ҳам қариндошларини бир амаллаб жомега йиғди, кейин ўзи у ерга Гисипп билан биргаликда кириб бориб, келганларга юзланиб шуи-дай нутқ сўзлади: «Қўпчилик файласуфларнинг фикрига Караганда, худо^ниинг жами бандалари фақат боқий худолар олдиндан чизиб қўйгаи ва хоҳиш билдирган нарсаларгагина амал қилишар экан; айрим кишилар эса, шу гапга суянган ҳолда, дунедаги жа-ми'ки содир бўлаетган ехуд содир бўлажак нарсалар фақат зару-рат юзасидан вужудга келади, деган хулоса чиқарадилар, айни пайтда, ўзга файласуфлар бу ҳолни фақат содир бўлиб бўлган нарсаларгагина йўядилар. Агар биз ушбу фикрдарни синчиклаб кўриб чиқсак, бизга шу нарса аен бўладики, содир бўлиб бўлган ва энди тузатиб бўлмайдиган нарсани айбга йўйиш, "ўзини худо-лардан ҳам донороқ қилиб кўрсатиш билан баробардир, ваҳо-ланки, худоларнинг бизни ва бизнинг барча хатти-ҳаракатимизни азалдан ва беқусур равишда бошқариб, тўғри йўлга солиб туриш-ларига имон келтирмоғимиз лозим бўлади, мана энди, ўз-ўзидан, шундай хулоса келиб чиқади, яъни ўзига бемулоҳаза ва телба-ларча бино қўйган одамгина худолар иродасини айблаши мумкин ва шундай густоҳлик даражасига борган одам энг оғир ва ҳеч узиб бўлмайдиган кишанларга кишанбанд қилиб ташланишга лойиқ-дир. Агар сизларнинг, Софронияни биз Гисиппга эрга берган эдик, демак, Тит бизнинг истагимизга қарши ўлароқ, унга уйланибди, деб таъкидлаганингиз ва ҳамон шу фикрингизда турганингиз росг бўлса, унда, менимча, ўша кишанбанд бўлишга лойиқ одамлар, айнан сизлардирсиз: ахир сизлар уни эрга бераетганингизда, ■унинг Гисиппнинг эмас, менинг хотиним бўлиши аЬ ае^егпо[1] пе-щонасига езиб қўйилганини ўйлаб кўрмагансиз-да, ҳолбуки, асли-да айнан шундай бўлиб чиқдй. Шуниси ҳам борки, худоларнинг пинҳоний пешалари ва башоратлари ҳак^ида мулоҳаза юритиш кўпчилик учун ўта даражада душвор ва тушуниш қийин бўлиб туюлиши мумкин; шунга кўра, худолар бандаларининг қшига аралашмайдилар, деб фараз қилган ҳолда инсоний қонунларни кўриб чиқайлик, лекин бу ўринда мен икки марта ўз феълимга зид иш тутишга мажбур бўламан: ўзимни мақтайман ва ўзгала-рни

*—---------

[1] Азалдаи *(лот.)*

оралаб, уларнинг емон томонини еритаман. Илло, ҳақ.иқат мен чун ҳамма нарсадан азиздир, ундан кейин, ишнинг ўзи ҳам гуни талаб қилади. Сизларнинг шикоятларингизда соғлом мулоҳаза йўғу кўр-кўрона ғазабдан иборат, сизлар мириқиб сўкиниб хумор-дан ЧИК.ИШНИ истайсиз, содда қилиб айтганда, сизлар ҳамон жаҳ-лингиздан тушмаяпсиз, сизлар Гисиппни шунинг учун бадном қиляпсизлар, лаънатлаяпсизлар ва қарғаяпсизларки, у сизлар унга хотинликка берган қизни, ўз ихтиерлари билан менга бер-ди,— лекин менинг тасаввуримда, унинг бу қилмиши энг юксяк таҳсинга сазовордир, бунга сабаб: биринчидан, у ҳақиқий дуст ишини қилди, икки'нчидаи эса, у сизларга нисбатан ақллироқ иш курди. Мен бу ерда дўстликнинг қандай бўлиши ҳақида кенг мулоҳаза қилиб ўтирмоқчимасман,— мен фақат сизларга шуни эс-латиб қўймоқчи'манки, дўстлик риштаси қариндошлик ва куда-андачилик риштасига нисбатан беқиес даражада мустаҳкамдир, зеро, дўстларни биз ўзимиз танлаймиз, қариндошларни эса, тақ-дир ато этади бизга. Мана шунинг учун ҳам сизларнинг хайрихоҳ-лигингиздан кўра менинг ҳаетим Гисиппга азизроқ бўлдики, бунинг ҳеч ажабланадиган ери йўқ, чунки у мутлақо асосли равишда мени ўзига дўсти деб ҳисоблаган эди. Энди яна давом эта-миз, бу ўринда мен, худолар фаолиятини тушунмайдиган ва дўстликнинг нималигига мутлақо фаҳми етмайдиган сизларнинг ҳам-мангиздан Гисиппнинг ақллироқ эканлигипи исботлашим учун қатор-қатор далилла-р келтиришимга тўғри келади. Демак, сизлар Софронияни файласуф йигит Гисиппга эрга "беришни ният қил-дингиз, кўнглингиздан ўтказдингиз ва шу қарорга келдингиз, Тисипп ҳам уни файласуф йигитга турмушга ч'иқаришга аҳд қилди; сизлар қизни афиналикка бермоқчи бўлувдингиз, Гисипп эса, уни римлик йигитга берди; сизлар қизни номдор одамга бермоқчи бўлувдингиз, Гисипп эса, янада номдорроқ одамни топди; сизлар қизни ҳали нафақат севиб улгурмаган, ҳаттоки у билан таниш ҳам бўлмаган йигитга бермоқчи бўлувдингиз, Гисипп эса, уни ўз сао-датидан, ҳаттоки жонидан ҳам ортиқ севувчи йигитга берди. Бу гапларимнинг ҳақ зканлигини ва Гисиппйинг нияти сизларнинг ниятингиздан кўра Кўпроқ таҳсинга лойиқ эканлигини, ҳозир биз муфассал таҳлил қилиб чиқамиз. Менинг ҳам худди Гисипп сип-гари навқирон ва файласуф эканлигим ташқи қиефамдан ва олган билимимдан яққол кўриниб турибди, бунинг учун бошқа далил-исботларнинг ҳожати йўқ. Биз тенгкурмиз, доим бир хилда ўқи-ганмиз. Фақат фарқ шуки, у афиналигу мен римлнкман. Бироқ бу икки шаҳардан қайси бири шавкатлироқ. деган мавзуда баҳс кетадиган бўлса, айтардимки, мен — озод шаҳар фуқаросиман, у "эса — бож тўловчи шаҳарнинг фуқароси; мен айтардимки, мен—* бутун жаҳонга ҳукмрон шаҳарниig фуқаросиман, у эса,— менинг шаҳримга қарам шаҳарнинг фуқароси; мен — ҳокимияти қудратли бўлган, ҳарбийлик санъати ва илм-фан равнақ топаетган шаҳарнинг фуқаросиман, дейишим мумкин, ҳолбуки, унинг шаҳри фа-қатгина илм-фан билангина мақтаниши мумкин. Мен яна шуня айтишим мумкин эдики, гарчи қаршингизда ҳозир камсуқум бир

Ш ,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

талаба турган бўлса ҳам, лекин аслида, насл-насабим Римнинг қора хзлқидан эмасман — менинг уйларимда ва Римнинг ҳамма ерида авлод-аждодларимнинг кўҳна тасвирлари осилган, Рим солномалари саҳифаларида эса, Квинцийларнинг Капитолийда-ги' музаффар учрашувлари ҳақида жуда кўи эсланади. Авлод-ларимиз ьнону шуҳрати унут бўлиш ўрнига тобора равнақ топмоқ-да- Мен ўзимнинг қанчалик бадавлат эканлигим ҳақида гапиргани ■уяламан, зеро, мен ҳақиқий қашшоқлик — бу римлик олиҳиммат гражданларнинг энг кўҳна ва бадавлат меросидир, деган фикрга кўшилишаман,—гарчи авом халқ қашшоқликдан нафратланиб, мол-дунени хуш кўрса ҳам; менинг мол-дунемнинг ниҳояси йўқ, лекин бу менинг қурумсоқ бўлганлигимдан эмас, балки фақат тақдирнинг эркаси бўлганим туфайлидир. Биламан, шу шаҳар-нинг фуқароси Гисипп билан қариндош тутиниш сизларга хуш ек-қан ва манзур бўлиши керак эди, бироқ мен билан қариндош ту-тиниш сизларга яна кўлроқ манзур бўлмоғи керак, айниқса, энди Римга борган чоғингизда сизга меҳмондўстлик қиладиган яқин одамингиз борлигини, энди ҳам жамоат ишларингизда, ҳам шу-нингдек, хусусий ишларингизда сизларга нафи тегадиган, ғамхўр-лик қиладиган қудратли ҳомийингиз борлигини билганингиздан кейин яна ҳам кўпроқ хуш еқмоғи лозим. Қани айтинглар-чи, бе-маъни ғазабга чек қўйишга қодир бўлган ва фақат ақл-заковат билан иш тутадиган одамлардан ким Гисиппни ташлаб, сизлар-нинг енингизни олади? Турган гапки, ҳеч ким. Демак, Софрония, машҳур ва қадимги^влод намояндаси бўлмиш- бадавлат Рим граждани ва Гисиппнинг дўсти Тит Квинций Фульв тимсолида ғоятда муносиб эрга мушарраф бўлган; илло, Софрониянинг ҳо-лига аза тутаетганлар, бу никоҳдан нолиетгаклар бефаросатлик қилялтилар — улар нимани хоҳлаетганларини ўзлари ҳам бил-майдилар. Эҳтимол, баъзилар биз Софрониянинг Титга хотин *бўл*-ганидан нолиетганимиз йўқ, балки қизнинг қай тарзда Титга теккани, уни яширинча найранг ишлатиб, қариндошлари ва ер-дўстларига хабар қшгмасдан қовуштириб қўйишгани бизни ғазаб-лантиряпти, деб айтишлари мумкин. Лекин бунинг ҳеч ажаблана-диган ери йўқ, бунақа воқеа кўп бўлган- Келинг, ота-онал'арининг розилигисиз эрга текканлар 'ҳақида, ўйнаш орттириб, у билан қо-чиб кетган ва кейиичалик бориб никоҳ ўқитганлар ҳақида, вақт-соати етгунча ишқий алоқаларини сир тутган ва лекин ҳомилали бўлиб қолгани еки кўзи еригани сабабли сирни очишга мажбур бўлишиб, никоҳ ўқитмай иложлари қолмаганлар ҳақида гапирмай қўя қолайлик. Софрония бундай воқеаларнинг биронтасини ҳам бошидан кечиргани йўқ —аксинча: бизда ҳамма нарса бекусур'юз берди^Бошқа биррвлар, Софронияни эрга беришга Гисиппнинг ҳақи йўқ эди, дейишар балки, лекин бу ҳеч қандай маза-матраси бўлмаган аҳмоқона алжиш, холос. Аз рўйи азал, одамлар тақдир-

нинг кўмагида, ўз мақсадларига турли хил йўл билан ва антиқа қуроллар билан етадилар. Баски, мен кўзлаган мақсадимга му-ваффақият билан етган эканман, бу ишимни ўз билганича, этик-дўзми, е файласуфми бажаргани билан ва буни хуфиенами е ошкорами бажарилгани билан менинг неча пуллик ишим бор? Бордшо агар этикдўз эҳтиетсизлик билан иш кўргудек бўлса, қил-ган ғамхўрлиги учун унга миннатдорчилик билдириш керак-да, лекин кейин унга бошқа иш топширмаслик керак бўлади. Модо-мики, Гисипп Софронияни муваффақиятли эрга берган экан, унинг устидан ва қилмишидан шикоят қилиш ўтакетган аҳмоқликдир. Агар сизлар уни бемулоҳаза иш курган, деб ҳисобласангиз унинг шу жонбозлиги учун миннатдорчилик билдиринглар-да, кейин яна бошқани ҳам эрга бериб қўймаслиги чорасини кўринглар, Бу айтганларимнинг ҳаммасига илова ўлароқ, сизларга маълум бўл* синким, Софрониянинг номусига айерлик билан тажовуз қилиб, сизларнинг шавкатли бир авлодингиз шаънига доғ туширишдек маккор фикр менинг мутлақо хаелимга келгани йўқ эди, гарчи Софронияга яширинча уйланган бўлсам ҳам шунга қарамай, мен унинг номусига теккан босқинчи ҳам эмасман, уни виждонсизлар" ча йўлдан оздириб, кейин сизлар билан қариндош тутинишдан воз кечувчи ўғри ҳам эмасман,— мен унинг таърифига тил лол бўлган ҳусни жамолига бутун қайноқ қалби билан мафтун бўлган ва унинг иффатини эъзозлаган ошиқ сифатида, сизларга маъқул бўлган усулда очиқдан-очиқ унинг қўлини сўраб борса, сиздан рад жавобини олишини билган (чунки сизлар Софронияни жонларин* гиздан ортиқ кўрасиз, бинобарин, уни мен билан бирга Римга жў* натиш сизларга оғир ботган бўларди) одамдек иш кўрдим. Хул-лас, мен ҳийла ишлатдим, энди буни тан олишим мумкин: мен Гисиппни Софронияга мен учун муҳаббат изҳор этишга кўндир-дим, чунки у қизни севмас, мен эсам бутун жону дилим билан се-вардим, лекин мен ўйнаш сифатида эмас, балки жуфти ҳалолим сифатида унга яқинлашишни истардим ва,— буни Софрониянинг' ўзи сизларга холисона тасдиқлаши мумкин,— фақат унинг бармо-ғига узук таққанимдан ва унга вафодор бўлишга қасам ичганим-дан кейингина ҳамда менга хотин бўлишни хоҳлайсанми, деб сўраб, саволимга ижобий жавоб олганимдан кейингина унга яқин-лашдим. Борди-ю, Софрония энди, мени алдашган эди, деб ишон-тирмоқчи бўлса, ўзидан кўрсин: нега ўшанда кимлигимни сўра-мабди? Хулласи калом, сиз айтган ўша букш бадкорлик, гуноҳи азим ва ундаш жиноятларни Гисипп менга дўстлик қиламан, деб мен эсам, Гисипп билан Софронияга бўлган меҳру муҳаббатим туфайли қилганманки, сизлар шўрлик Гисиппни шу деб маломат-га қўймсқдасиз, шу деб унга таҳдид қилмоқчисиз, ундан интиқом олишга уринмоқдасиз. Агарда Гисипп Софронияни бирон деҳқон-га, саеққа еки қулга берганида уни қай аҳволга солардингиз— буни тасаввур қилиш қийин эмас! Унинг бошига не савдолар ту-шарди! Кишан, зиндон, жазоми? Ҳай, мақсадга ўтайлик. Менинг отам тўсатдан қазо қилиб қопти, мен Римга жўнашим керак, шунга кўра ўзим билан Софронияни олиб кетишга аҳд қилдимки,

[1] К а пи т о л и й - Рим шаҳридаги тепалик, антик даврда қалъа вазифасинн бажаргаа бу тепаликда худолардан Юпитер, Минерва ва Юнонлар шаънига ^урилган жомелар бўлган. *(Тарж.)*

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

49
Дскамсрон

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ошилинч равцшда сиримизни очишга мажбур бўлганимнинг иси ҳам шунда, бу кўнгилсиз ҳодиса содир бўлмаганида эди, ен яна бир қанча вақтгача сизларни бу гапдан огоҳ қилмай шайверган бўлардим. Агар сизлар тентак бўлмасаларингиз, бу қилмишимдан хурсанд бўласизлар: зеро, мен сизларни лақил-латмоқ еки таҳқирламоқ ниятида бўлганимда, Софронияни бад-ном қилиб ташлаб кетган бўлардим, лекин бундай разилликдан мени худонинг ўзи асрасин — бундай фикр римликларнинг хаели-га ҳам келмаслиги керак. Алқисса, худоларнинг хоҳиши билан одамзод яратган ломики қонунларга кўра, дўстим Гисиппнинг ғоятда антиқа уддабуронлиги туфайли, шунингдек, ўзимнинг, яъни ошиқ йигитнинг устамонлиги билан Софрония меники бўлиши. керак ва лекин сизлар ўзингизни худолардан ва ўзга бандалардан ҳам донороқ ҳисобламоқдасиз шекилли, менга қасдма-қасдлик қилиб, аҳмоқона иш тутмоқдасиз: биринчидан, сизлар Софронияни мен билан юбормаяпсизлар, ҳолбуки, у сизлардан "кўра, ме-нинг, яъни эрининг гапига кўпроқ кириши керак; иккинчидан, сизлар, Гисиппга адоват билан қараяпсизлар, ваҳоланки, сизлар ундан миннатдор бўлишингиз керак. Мен сизларнинг аҳмоқона хатти-ҳаракатларингизни бирма-бир санаб, исботлаб чиқишни ортиқча иш деб ҳисоблайман, лекин сизларга дўстона бир масла-ҳатим бор: жазавага ту'шишни бас қилинг, ғазабингизни тийингу Софронияни менга трпширинг — шунда мен, сизлар билан қарин-дош тутиндим, деган тушунча билан ўз шаҳримга хотиржам жўнаб кетаман ва Римда ҳам шу тушунча билан яшайман. Лекин гапим-га ишонаверинг: Гисипп билан иккаламизнинг қилмишимиз сизларга маъқул бўлиши е бўлмаслигидан қатъий назар, бундан буен ҳам менга тўсқинлик қиладиган бўлсангизлар, унда Гисиппни-* сизлардан тортиб оламану Римга қайтиб борган заҳотим, сизларнинг зиддингизга Софронияни ҳам чақиртириб оламан, зеро, қо-нун бўйича у менинг хотиним ҳисобланади. Ана ўшанда, яъни сизлар билан муроса қилиб бўлмайдиган адоватда бўлганимда, дарғазаб римликнинг нималарга қодир эканлигини сизларга амал-да кўрсатаман».

Тит шу гапларни айтиб бўлиб, ғазабга тўлган ҳолда ўрнидан турди, Гисиппнинг қўлидан ушлади-да, бошини адл кўтарганча одамларнинг жиғига тегувчи қиефада жомедан чиқиб кетди. Жо-меда қолганлардан баъзилари Титнинг қариндошлик ва дўстлик ҳақидаги сўзларига учди, бошқалари эса, унинг дўқ-пўлисасидая қўрқа бошладилар; хулласи калом, ҳаммалари келишиб, баски, Гисипп биз билан қариндош тутинишни истамаган экан, унда яхшиси Титни куев қилганимиз маъқул, бўлмаса, Гисипддан ай-рилганимиз айрилган, яна Титии ўзимизга душман қилиб қўйи-щимиз ҳам мумкин, деган қарорга келдилар. Шу фикр билан улар Титни ахтариб топдилар-да, унга, майли, Софрония сенинг хоти-нинг бўлсин: ўзинг бизнинг азиз куевимиз бўл, Гисипп эрса ^~ қадрдон дўстимиз бўлсин, деб розилик бердилар- Шундан сўнг улар қариндош ва ер-дўст снфатида Титнинг зиефатини еб, уй-уйларига тарқалдилар, Софрония)!» эса, унинг ҳузурига юборди-

лар, Софрония ҳам оқила аел бўлганлиги учун заруриятни ҳиммат даражасига кўтарди ва Гисиппга бўлга меҳр-муҳаббатини дар-ҳол Титга қаратиб, эри билан бирг Римга равона бўлдики, у ер-да уни зўр иззат-ҳурмат билан қарши олдилар.

Илло, Афинада қолган Гисипддан деярли ҳамма юз ўгирди, бир оз вақтдан кейин эса, у ҳамма қариндошлари билан уришиб қол-ди-ю, натижада бу бахти қаро, шўрпешона йигитни Афинадан умрбод бадарға қилдилар. Камбағаллашиб, қашшоқ бўлиб қолган Гисипп, мени Тит унутмаганмикин, деган хаел билан бир амаллаб Римга етиб борди. Гисипп бу ерда Титнинг ҳаетлигидан ва бутун шаҳарда энг иззат-эътиборли зотлардан бири эканлигидан хабар топиб, унинг қаерда туришини сўраб-суриштирди-да, бориб унинг уйи рўпарасида турди ва Титнинг уйидан чиқадиган пайтини пой-лай бошлади; у эгнидаги рўдапо кийимлардан уялганлиги учун, Тит билан гаплашмасликка, лекин Титнинг ўзи таниб, уни чақир-син*учун албатта унинг кўзига ташланишга уринди. Бироқ Тит, унинг енидан индамай ўтиб кетди, Гисипп эса, Тит мени кўрди-ю, лекин кўришгани ҳазар қилди, деб ўйлади ва бир вақтлар унга қандай яхшшгак қилганини ўйлаб, қалби ғазабга тўлиб, еруғ жа-ҳонда яшашдаи ҳафсаласи пир бўлган ҳолда бу ердан бош олиб кетди. Қош қорайиб қолган бўлса ҳам Гисипп ҳанузгача туз тот-маган эди, енида сариқ чақаси ҳам йўқ эди, қаерга бориб паноҳ топишини ҳам билмасди, шунинг учун у қандай қилса тезроқ ўли-ши мумкинлигини ўйлаб, боши оққан томонга кетди ва ҳувиллаб етган бир чекка жойга бориб қолди, бу ерда у каттакон бир ғорни курди ва шу ерда тунашга қарор қилиб, машаққатли ҳаетдан.тин-каси қуриб, шу жулдур кийимлари билан қоқ ерга етиб ухлаб'кетди. Тонг отиши олдидан бу ерга ўғирлаган ўлжаларини кўтариб, икки ўғри кириб келди; лекин улар ниманидир талашиб қолишди, натижада кучлироғи шеригини ўлдириб қўйди-да, кўз очиб-юмгун-ча ғойиб бўлди. Бу воқеани бошдан-оеқ кўриб ва эшитиб етган Гисипп, ўз жонимга ўзим қасд қилишимнинг ҳеч кераги йўқ, ният қилганим ўлимга, мана, баҳона топилди, деган фикрга келди ва шу ерда миршабларнинг келишини кутиб етди, м.иршаблар ҳам ғорда содир бўлган воқеадан хабар топишиб, бу ерга бостириб кирдилару Гисиппни қўлга олдилар. Сўроқ пайтида Гисипп, қотил менман, лекин қочишга улгура-олмадим, деб айбни бўйнига олди, претор[1] Марк Варрон ҳам шу эътирофга асосланиб, ўша даврдаги таомилга кўра, Гисиппни чорчўпга михлашга ҳукм қилди.

Тасодифни қарангки, шу маҳал суд маҳкамасига Тит кириб келиб қолди. У бир бечора бандини қандайдир гуноҳи учун қатл / этишмоқчи бўлганидан хабар топиб, гуноҳкорга кўз ташлади-ю, дарҳол Гисиппни таниди, унинг бошига тушган бу машъум савдо-дан ва қандаи қилиб бу ерга келиб қолганидан ҳайрон бўлиб қолди. Шунда Тит бутун вужуди билан дўстига кўмаклашиш истагида

[1] П р е т о р — қадимги Римда судья лавозимини бажарувчи

ва ички тартиб-га қаровчи мансабдор. *(Тарж.)*

V

'

--626.

'627

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

сўроб ва уни оқлаб, бу фалокатдан халос қилиш учун ўзини айбдор қилиб кўрсатишдан ўзга чора топа олмай, одамлар назарини ериб ўтиб, олдинга чиқди-да, шундай деб қичқирди: «Марк Варрон! Ҳо-зир ўлимга маҳкум этганинг бахти қаро одамни қайтар— унда айб йўқ. Мен бир одамнинг жонига қасд қилиб, шундоқ ҳам худо-лар ғазабига учраб турибман'(ул одамнинг жасадини соқчиларинг бугун эрталаб топиб олишипти), энди мен, яна бир бегуноҳ одам-кн ўлимга йўллаб, худоларни баттар дарғазаб қилишни истамай-ман».

Ҳайрон қолган Варрон бу гапларни маҳкамадаги барча одамлар эшитганидан ранжиди, бироқ қонунни бузиш ўз шаънига доғ тушириш билан баробар бўлганлиги учун у Гисиппни қайтариб олиб келишни буюрди ва Титнинг олдида унга бундай деди: «Ча-маси, сен ақлдан озган бўлсанг керак. Сени қийноққа солишгани-ям йўқ-ку, сен бўлсанг, қилмаган ишингга иқрор бўлиб ўтирибсаи, ваҳоланки, бунинг учун жонинг кетишини жуда яхши биласан. Сен ҳали, тунда қотиллик қилдим, деб гувоҳлик бердинг, мана бу одам бўлса, келиб, ўша одамни мен ўлдирганман, деб иқрор бўл-япти».

Гисипп бир қарашдаеқ Титни таниди ва бир вақтлар ўзининг унга қилган яхшиликлари эвазига энди уни қутқариш учун айбни ўзига олаетганини тушунди. У кўнгли бўшаб, йиғлаб юборди ва шундай деди: «Варрон! Қотил — менман. Титнинг тараҳҳуми ке-чикди».

Лекин, Тит ўз сўзида қаттиқ туриб олди. «Узинг кўриб туриб-сан-ку, претор,— деди у,— мусофир одам; у жасад енида қўлга олинган, лекин енида қуроли бўлмаган. Афтидан, қашшоқликда кун кечиришдан ўлимни афзал курган бўлса керак. Сен уни озод қил, мен жазога лойиқ иш қилганман, мени жазолайвер».

Варрон ўз сўзида қатъий туриб олган бу икки одамнинг хатти-ҳаракатидан ҳайрон қолиб, унисида ҳам, бунисида ҳам гуноҳ йўқ, деган мулоҳазага борди ва уларни қандай қилиб оқлаш ҳақида бош қотира бошлади, лекин шу чоғ унинг қаршисида ўтакетган фосиқ, ўзининг босқинчилик ишлари билан бутун Римга отнинг қашқасидек танилган Публий Амбуст исмли йигит пайдо-бўлди,— қотил шу эди, у бу икки йигитнинг ўз бошига ўзи фалокат ортти-раетганини тушуниб, бу бегуноҳ одамларга жудаям раҳми келиб кетди ва шу беҳад кучли ачиниш таъсири остида Варронга яқин бориб шундай деди: «Претор! Б.у одамларнинг машъум баҳсини ажрим қилиш менинг қисматимга езилган экан. Менга тинчлик бермаетган ва айбимга иқрор бўлишга мажбур этаетган қайси бир худо эканлигини билолмайман. Лекин нима бўлгандаям, эъти-боринг учун шуни баен қиламанки, буларнинг иккови ҳам ўзлари-ни бешэрға айбдор деб ҳисоблаяпти. Бугун тонг палласида одам ўлдирган мен бўламан, шеригим билан ўғирланган молни бўлаша-етганимизда, муросага келолмай қолдик, шундан кейин уни ўлдирган эдим, мана бу бахти қаро одам ўша ерда, ғорда ухлаб ет-ган зди. Лекин Тит масаласига келсак, у менинг ҳимоямга муҳтож эмас; унинг бундай ишга икки дунеда ^ам қўл, урмаслигига, унинг

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

қимматзот эканлиги кафил була олади. Сен уни ҳам озод қ[illegible], суд қонунига биноан шафқатсиз равишда мени суд қил». Бу пайтда император Октавиан ҳамма гапдан воқиф олган эди; бу одамларнинг не сабабдан ўз бошларига фалокат орттира-етганини билмоқ истагида у учала гуноҳкорни ўз қошига олиб келишни амр этди ва шу ерда ҳар бир йигит ўзи тўғрисида муфассал сўзлаб берди. Октавиан икки йигитни гуноҳсиз деб билиб озод қилди, учинчисини эса — шу икки йигитнинг илтимосига кўра бў-

шатиб юборди.

Ана шундан кейин Тит дўсти" Гисиппни бағрига босипти, тор-тинчоқлик қилгани ва умидсизликка тушгани учун уни койиб бе-рипти, сўнг ўз уйига бошлаб борипти. Софрония ҳам уни худди ўз оғасидек кутиб олиб, бу хушбахт ҳолдан таъсирланиб кетганидан йиғлаб юборипти. Тит дўстининг кўнглини кўтарипти, уни ўз рут-басига^ва иззатига яраша ясантириб кийинтирибди, кейин ўз бой-лигини"ва ер-мулкини у билан тенг бўлашибди, синглиси Фульвия-ни унга турмушга берибди-да, сўнг дўстига шундай дея юзланибди: «Энди, Гисйпп, хоҳласанг меникида қолишинг, хоҳласанг, мендан олган ҳамма нарсаларинг билан Ахайяга қайтишинг мумкин». Гисипп ўзи туғилиб-ўсган шаҳардан бадарға қилинганини эслаб, шунингдек, Титнинг муташаккир меҳри учун миннатдор бўлиш ло-зимлигини ўйлаб, Рим фуқароси бўлишни ихтиер қилибди. Бундан кейин ҳам у ўз Фульвияси билан, Тит эса, ўз Софронияси билан бир оила бўлиб, узоқ вақт саодатли ҳает кечиришган экан ва улар-нинг дўстлиги, агар шундай бўлиши мумкин бўлса, кун сайин мус-таҳкамлана борган экан.

Шундай қилиб, фаросатли она иззату- ҳурма'тга, оқила син-гил — ташаккур ва самимий хайрихоҳликка, душман — нафрат ва ғазабга қанчалик лойиқ бўлса, дўстлик ҳам нафақат шоен иззату икромга, шунингдек, беадад мадҳу санога лойиқ бўлган энг му-қаддас тушунчадир, зеро, дўстлик, ўзгаларнинг илтимос қилиш-ларини кутиб ўтирмасдан, мудом, диловарона хайрихоҳлик кўр-. сатишта шай бўлиб туради ва шунингдек, ўзига нисбатан ҳам ўзгаларда айнан шундай муносабат уйғотишга ҳаракат қилади. Афсус ва надоматлар бўлсинким, эндиликда Одамлар разилона тамагирликка муккаларидан кетиб, ўз номларини иснодга қўяет-ганлари натижасида, дўстликнинг эзгу фазилатлари камдан-кам кўзга ташланадиган бўлиб қолган, чунки фақат ўз ҳаменинигина ўйловчи ҳарислик ер юзидан у туйғуни буткул бадарға қилиб юборгандир. Титнинг қайноқ. муҳаббати, кўз ешлари ва оҳу нола-ларининг Гисипп қалбига қаттиқ таъсир этишига ва бунинг оқи-батида шу дўсти туфайли ўзининг соҳибжамол, аслзода ва суюкли қайлиғидан воз кечишига меҳр хам, тамагирлик ҳам е қариндош-лик туйғуси ҳам эмас, балки фақат дўстлик даъвати сабаб бўлма-дими? Узининг ва Софрониянинг қариндошлари билан алоқаси узилишидан афсусланмасликка, қора халқнинг айюҳаннос солиб,

Г17Г"йя-қадим замонда рямликлар бутун Грецияни шундай деб ата-ганлар. *(Тарж.)*

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ни бадном этишига, уни мазах қилиб, устидан кулишига парво қилмасликка, дўсти учун ҳар қандай шармандаликка ҳам бардош беришга Гисиппни даъват этган нарса мутлақо юксак мартаба ҳам, туҳфа-тортиқлар ҳам, имтиезлар ҳам эмас, балки фақат шу дўс#шк туйғуси эмасмиди? Тит гўе Гисиппни ҳеч танимагандек, баҳузур ўтнб кстиши мумкин эди ва лекин у, ўзи ўлншни ихтиер қилган дўстини чорчўпга михлаб қатл этилишдан асраб қолиш учунгина, ҳеч иккиланиб ўтирмасдан, ўзи ўлимни бўйнига олдики, бундай иш тутишга уни нима даъват этган эди? Титки, ҳеч иккиланиб ўтирмай, ўзининг беҳисоб мол-дунесини бахту саодатдан бе-насиб бўлган шўрпешона Гисипп билан бўлишишдек олижаноб қарорга келган экан, уни бундай саховатга ундаган дўстликдан ўзга яна нима бўлиши мумкин? Тит тамомила қашшоқлашиб қол-ган Гисиппга ўз синглисини ҳеч мулоҳазага бориб ўтирмай эрга берган экан, уни шу ишга ундаган нарса дўстлик эмасми?

Майли, одамлар, қариндош-уруғларини кўпайтиришга, оға-инилар орттиришга, серфарзанд бўлишга уринаверишсин, майли, улар яна ва яна кўпроқ хизматкорлар еллашсин, илло, бу одам-ларнинг ҳар бири ҳам бирон хатарнинг дарагини эшитгудек бўл-салар, қўрқувдан дағ-дағ титрашиб, ўз отасининг/'оғасининг, со-ҳибининг бошига тушаетган фалокатни даф этиш учун хиелгина бўлсин, жон куйдирмагайларки, чинакам дўстлик бунинг мутлақо аксини қилғай.

9

Савдогар қиефасида саеҳатга чиққйн султон Салоҳиддинни мессер Торел-Ар самимий меҳмондўстлик билан ўз уйига таклиф қилади; салб юришига ҳозирлик кўрилади; мессер Торелло бу юришга жўнаб кета туриб, хоти-нига, башарти қайтиб келмаган тақдирда, канча муддатдан кейин бошқа одамга турмушга чиқиши мумкинлигини айтади; мессер Торелло асирга тушади; унинг қушларни қўлга ўргатиш ҳунари ҳақидаги овоза Салоҳид-диннинг қулоғига етиб боради; Салоҳиддин уни таниб қолади ва ўзини ҳам унга танитиб, мессер Тореллонинг иззатини келтириб, шоҳона тақдирлайди; мессер Торелло касал бўлиб қолади; бир кун тунда у тилсимот кучи билан Павияга учиб боради; бу ерда мессер Тореллонинг хотини бошқа 'одамга турмушга чиқетгани муносабати билан зўр зиефат берилаетган бўлади; хотин ўз эрини таниб қолади ва мессер Торелло уни ўз уйига олиб кетади

Филомена ўз ҳикоясини тугатиб, ҳамма бир овоздан саховатли ва одамохун Тнтни кўкларга кўтариб мақтагач, қирол Дионеога охирги сўзни беришдан олдин, ўзи шундай нутқ ирод қилди:

— Латофатли хонимлар! Филоменанинг дўстлик ҳақидаги

му-лоҳазалари, шубҳасиз, ғоятда одилона фикрлардирки, у ўз ҳикоя-сининг охирида, бизнинг замонамизда одамлар дўстликнинг қад-рига етмай қўйдилар, деб мутлақо ҳақли равишда шикоят қилдй. Агарда биз бу ерга одамзоднинг иллатларини тузатиш учун еки ҳеч бўлмаганда, шу иллатларни қоралаш учун тўпланган бўлгани-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

зда- эди, унда м'ей ҳам Филоменанинг фикрини вожлантириб, уни ҳар томонлама муҳокама қилган бўлур дим, лекин сиз билан бизнинг бу ерга тўпланишимиздан мақсад бошқа—мана шу сабаб-га кўра, ўзимнинг бир оз узунроқ бўлса ҳамки, ғоятда қизиқарли қиссамда султон Салоҳиддиннинг-пурҳиммат рафторларидан би-рини баен қилмоқчи бўлдим: бизнинг гуноҳларимиз дўстлик қу-вончларидан тўла миқдорда баҳраманд бўлишимизга имкон бер-майди, бирок менинг қиссамни эшитсак, ҳеч бўлмаганда, бир кун келиб шояд қайтса, деган умидда, яхшилик қилишнинг нечогли кишига-хуш еқишини ҳис қилажакмиз.

Алқисса, айтадиларки, император Фридрих Биринчи замонида христианлар Муқаддас ерни[1] халос этмоқ учун оммавий салб юри-ши уюштирмоқчи бўлган эканлар. Бундан воқиф бўлган диловар ҳ\'1ШДор Бобил султони Салоҳиддин, христианларнинг салб юри-шига қандай тайергарлик кўришаетганини ўз кўзи билан мушоҳа-да қилмоқчи ва шунга қараб, ўз навбатида мудофаага пухтароқ ҳозирлик кўрмоқчи бўлди. У ўзининг Мисрдаги ҳукмдорлик иш-ларини жо-бажо қилиб, савдогар либосини кийди-да, ўзининг энг кўзга кўринган, энг донишманд икки нафар аъенини ва уч нафар хизматкорини олиб, гўе зиератга кетаетгандек бўлиб сафарга жў-нади. У христиан элларидан анча-мунчасини айланиб чиқди ва ниҳоят, тоғдан ошиб утиш ниятида Ломбардия бўйлаб саеҳат қилиб кетаетганида кечки пайт Милан билан Павия ўртасидаги йўлда мессер Торелло ди Стра исмли павиялик бир зотга тўқнаш келдики, бул зот ўз хизматкорлари, овчи итлари ва лочинлари билан Тичино соҳилидаги муҳташам мулкида дам олгани кетаетган эди.

Мессер Торелло Салоҳиддин билан унинг ҳамроҳларига кўзи тушган заҳоти, уларни аслзода ажнабийлар деб тушунди ва улар-ни зўр иззат-эҳтиром билан кутиб олишни ихтиер қилди. Мана, улар тўқнаш келишиб, Салоҳиддин мессер Тореллонинг хизмат-корига, Павияга ҳали узоқми, шаҳар дарвозаси епилмасдан унга етиб олармикинм.из, деган мазмундаги савол билан мурожаат қилган эди, мессер Торелло хизматкорининг жавоб қайтаришига имкон бермади. «Йўқ, синьорлар, кечикдингиз», деди у.

«Бизлар — мусофирлармиз,— деди шунда Салоҳиддин,— бизгз илтифот айлаб, тунаб қолишга бирон бошпана кўрсата олмай-сизми?»

«Бажону дил,— деди мессер Торелло.— Мен ҳозир ўз хизмат-коримни Павия яқинидаги бир қишлоққа зарур иш билан юбор-моқчи бўлиб турган эдим- У сизни ўша ерга кузатиб қўяди ва сиз ҳар жиҳатдан бадастир бўлган хоналарда тунаб қолишингиз мумкин».

Шундан кейин, мессер Торелло энг фаросатли ҳисобланган бир хизматкори олдига яқин борди ва қандай иш тутиши лозимлигини тай.инлаб уни мусофирларта йўлбошчи қилиб жўнатди-да, ўзи яна

[1] Яъни Қуддусни.. *(Тарж.)*

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

*Щ*Я№";* лекин у ўз мулкига етиб боргам заҳоти зуд-лик билан эиг лаззатли таомлар пиширишни ва боғда дастурхои тузашни буюрди; ҳамма нарса тахт бўлгандан кейин эса, меҳмок-ларн'и кутиб олиш учун кўчага чиқди. Энди гапни аслзода сайеҳ-ларни кузатиб бораетган хизматкордан эшитинг; у меҳмонларни гап билан чалгитиб, сездирмасдан йўлни чап солди-да, уларки айланма йўл билан ўз соҳибининг мулкига бошлаб келди.

Мессер Торелло меҳмонларнинг қорасини узоқдан кўриши билан уларнинг истиқболига пешвоз юриб борди ва табассум билан: «Хуш келибсизлар, синьорлар!»—деди. Салоҳиддин зийрак одам эди, шунга кўра у, бул зот агар мусофирларни уйимга тўғри так-лиф қилсам, бош тортишлари мумкин, деб ўйлаган бўлса керак ва шу боисдан бизни ўз мулкига айерлик билан жалб қилмоқчи бўлибдики,— шундай қилсам, ноилож, меникида бир кеча меҳмон бўлиб қолишади,— деган бўлса керак, деб мулоҳаза қилди. Сўлг у мессер Тореллонинг саломига алик оларкан, бундай деди: «Мессер! Агарки, одамнинг лутфу карамидан ранжиш мумкин бўлга-нида, биз сизга ўз норозилигимизни изҳор қилган бўлур эдик: зеро, сиз нафақат бизни йўлимиздан қолдирдингиз, балки,— сиз ўзингизнинг ғайри оддий илтифотингиздаи баҳраманд бўлишга мажбур ҳам этдингиз,— ваҳоланки сизнинг бундай илтифотингиз-ни қозониш учун сиз билан йўлда саломлашишдан ўзга ҳеч нима қилмагандик».

Мессер Торелло доиишманд ва гапга чечан одам бўлганлигидан бундай жавоб қилди: «Синьорлар! Сизларга кўрсатган ушбу ил-тифотим, рутбангизга монанд кўрсатилиши лозим бўлган илтифот олдида ҳеч нимага- арзимайди ва лекин Павия атрофидаги ҳамма ерда ҳам дарҳақиқат, сизларга мос бошпана топилмас эди, шунга кўра, бир кеча қўниб ўтса бўладиган ушбу ўртамиена манзилга ~а~йл-анма йўлдан юриб келганингиз учун таассуф қидмаслигингиз-ни сўрайман».

Шу чоғ сайеҳлар олдига мессер Тореллонинг хизматкорлари яқин бордилар, сайеҳлар отларидан тушдилар, хизматкорлар уларнинг отларини олиб бориб охурларга боғладилар; мессер Торелло зса, уч нафар аслзода сайеҳни улар учун олдиндан тайер-лаб қўйилган оромгоҳларга бошлаб борди, хизматкоряариға, меҳмонларнинг пойабзалларини ечишни буюрди, сўнг уларга муздек шароб таклиф қилди ва кечлик таомга ҳали вақт бор бўлганлигидан, бу вақтни меҳмонлар билан кўнгилли суҳбат қуриб ўтказди. Салоҳиддин ҳам, унинг хизматкорлари ҳам лотин тилини яхши билишарди, шунинг учун улар ҳамма гапни жуда яхши тушуни-шар, уларнинг ҳам ҳамма айтганлари мезбонларга тушунарли эди, меҳмонлар мезбонни энг дилкаш, боодоб ва ширинсухан одам деб эътироф этдилар, мессер Торелло эса, булар аввалги"фаразим-га нисбатан ҳам юксакроқ рутбали зотларга ўхшайдилар, деган фикрга келди ва бу меҳмонлар шарафига бугун сердабдаба базм бериш ва уларни энг юксак табақа жамоа аҳли билан таништи-риш имконидан маҳрум эканлигидан жуда қаттиқ хижолат бўлди, лекин бу камчиликни эртага тузатишим мумкин, деб ўзига-ўзи та-салли берди; у эртага қиладиган- ишини ўз хизматкорларида би-рига тушунтириб, уни Павияга жўнатди, шаҳар бу ерда олис эмас эди дарвоқе, унинг бironта дарвозаси кечаси беркитилмас ҳам эди; хизматкорни у ўзининг ўта оқилона ва улкан қалб соҳибаси бўлмиш хотинининг олдига жўнатди.

Шундан сўнг у аслзода меҳмонларни боққа таклиф қилди ва энг назокатли иборалар билан уларнинг кимлиги, қаердан кели-шаетгани ва қай томонга йўл олишганини сўради. Салоҳиддин унинг бу саволига шундай жавоб қилди: «Биз — кипрлик савдо-гарлармиз, КипрДан келмоқдамиз ва иш билан Парижга кетмоқ-дамиз».

Мессер Торелло ҳам унга бундай деди: «Фикри ожизимча, юр-тингиз савдогарларики, сизларчалик эканлар, мен худодан, мам-лакатимиз аслзодаларини савдогарга ўхшатгин, деб илтижо қилган бўлур эдим».

Мусоҳаба бир мавзудан иккинчисига ўтиб турди, шу пайт кечлик тарм тайер бўлди; мезбон меҳмонларни дастурхонга таклиф қилди, гарчи кечлик овқат наридан-бери тайерланган бўлса ҳам ҳамма таомлар бениҳоя лаззатли ва қатъий тартибга риоя қилин-ган ҳолда столга тортилди. Орадан маълум вақт ўтиб, дастурхон-лар йиғиштирилгач, мессер Торелло меҳмонларнинг узоқ йўл юриб толиқишганини эътиборга олиб, уларни оҳорли чойшаблар солин-ган ўринларига кириб етишга таклиф қилди, сўнг ўзи ҳам ухлага-ни кириб кетди.

Энди гапни Павияга юборилган хизматкордан эшитинг; у соҳибининг топшириғини бажардй, мессер Тореллонинг хотини меҳмонларни шоҳона иззат-икром билан қарши олиш тараддудини кўра бошлади: у зудлик билан мессер Тореллонинг ер-дўстлари ва хиз-маткорларини ердамга жалб қилди, зиефатнинг ғоятда пуршукуҳ ўтиши учун қўлидан келган ҳамма ишни қилди, хизматкор хабар олиб келган оқшомдаеқ шаҳарнинг казо-казоларини ўз ҳузурига чақиртирди (хонимнинг хизматкорлари уларнинг йўлини машъа-ла билан еритиб бошлаб кеддилар), меҳмоиларга тортиқ қилиш учун шоҳи, мовут ва мўйна либ.ослар ҳозирлаб қўйди,— хуллас, эри нимани буюриб юборган бўлса, ҳаммасини бажардй.

Энди гапни аслзода меҳмонлардан эшитинг улар эрталаб ўрин-ларидан туришди; ҳаммалари, шунингдек, мессер Торелло ҳам отларга минишди, мессер Торелло лочинларни ҳам олиб олишни буюрди ва улар йўлларида учраган биринчи ботқоқликка етишга-нида,- мезбон лочинларининг қандай учишини меҳмонларга намо-йиш қилиб кўрсатди. Салоҳиддин мессер Тореллога: хизматкор-тгарингиздан бironтаси бизни Павиягача кузатиб бориб, энг яхши мЪҳмонхонани кўрсатиб кўя олмасмикИн, деб илтимос билан юз-ланди. Мессер Торелло шундай таклиф қилди: «Мен ўзим сизларни кузатиб қўяман, барибир, бугун шаҳарда бўлишим керак». Мусо-фирлар унинг гапига ишониб, хурсанд бўлдилар ва мессер Торелло ҳамроҳлигида йўлларида давом этдилар. Улар Павияга эрталаб соат тўққизларда етиб келдилар: мусофирлар, бутун шаҳарда. энг муҳташам меҳмонхонага келиб тушдик, деб ишондилар, аслида

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

эса, тўппа-тўғри мессер Тореллоникига кириб борган эдилар, ша-ҳарнинг аъени ашрафларидан эллик нафарчаси меҳмонларии қарши олгани мессер Тореллонинг ҳовлисига тўпланган эди: улар меҳмонлар олдига пешвоз чиқишиб, биров узангидан, биров от-нинг жиловидан ушлади.

Салоҳиддин билан унинг ҳамроҳлари бу ҳолнинг маънисига жуда яхши тушундилар- «Мессер Торелло,— дейишди улар.— Биз сиздан тамомила бошқа нарсани илтимос қилган эдик. Утган кеча еиз, бизга шундоқ ҳам жуда зўр мурувват кўрсатдингиз,— бкз ундай шоҳона манзилни тасаввур ҳам қила олмаган эдик,— шунга кўра, ҳозир биз одоб юзасидан сизнинг ижозатингиз билан бу ерда тўхтамай ўтмоғимиз лозим».

Унинг бу гапига мессер Торелло шундай жавоб қилди: «Си-ньорлар! Кеча меникида манзил қурганингиз учун сизлардан ҳам кўра кўпроқ тақдирга миннатдорлик билдирмоғим лозим,— зеро* ки, шу тақдирнинг шарофати билан-ва қош қорайиб қолганлиги сабабли сизлар менинг кулбайи вайронамга қадам ранжида қил-дингиз. Лекин бугунги ташрифингизга келсак, бунинг учун мен фақат сизлардан миннатдор бўлмоғим лозим — мени ҳам, сизни қуршаб олган мана шу шаҳримизнинг аъени ашрафларини ҳам бениҳоя хурсанд қилдингиз, лекин борди-ю, агар сиз бир қошиқ евғонимизни биз билан баҳам ˇкўришни одобсизлик деб ҳисоблай-диган бўлсангиз, унда ихтиер ўзингизда».

Салоҳиддиннинг ҳам, ҳамроҳларининг ҳам отдан тушишдан ўзга иложлари қолмаган эди, шаҳарнинг донгдор кишилари улар-ни самимият билан қутлаб, уларни олдиндан тайерлаб қўйилган шинам оромхоналарга кузатиб бордилар. Мусофирлар эгнилари-даги сафар либосларини ечиб, бир оз ҳордиқ чиқаришгач, емак-хона сари йўл олдиларки, бу ер ўзининг ажиб ҳашамлари билан уларни ҳайратга келтирди. Хизматкорлар қўл ювиш учун сув ксл-~Ўйрдилар; сўнг ҳамма ниҳоятда зўр нафосат билан тузалган сср-файз дастурхон теграсига ўтирди ва зиефат бошланди; бир-бири-дай лаззатли "ноз-неъматлар бирин-кетин тортилиб турди,— хул-лас, агар мессер Тореллонинг уйига император ташриф буюрса, ҳаттоки унга ҳам бундан ортиқ иззат-икром кўрсатиб бўлмаган бўлур эди. Бинобарин, Салоҳиддин билан унинг ҳамроҳлари гарчи юксак мартабали жаноблар бўлишса ҳам, улар афсонавик ҳашаматга одатланиб қолган бўлишса ҳам, шунга қарамай, бугунги зиефатдан кўп таажжубландилар; улар мезбоннинг зодагон эмас, балки оддий бир фуқаро эканлигини эътиборга олишиб, бу зиефатни улар меҳмондўстликнинг сарчўққиси, деб эътироф эт-дилар. Зиефат тугаб, дастурхонлар йиғиштирилгач, мезбон билан меҳмонлар у ердан-бу ердан гурунглашиб ўтирдилар, лекин бу пайт езнинг энг жазирама пайти бўлганлиги сабабли, Павия асл-зодалари, мессер Тореллодан ижозат сўрашиб, дам олгани тар-қалишди, мессер Торелло эса, уч нафар мусофир билан ўзга бир хонага ўтиб ва ўзи учун энг азиз бўлган зотни меҳмонларга кўр-сатиш истагида, соҳибжамол хотинига одам юборди. Шунда унинг хушрўй, сарвқомат, башанғ киймнган хотини ўзининг малакчеҳра

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ikки ўгилчасини етаклаб бу ерга кириб келди ва меҳмонлар минишди-да, шаҳар айланишди,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

билан очиқ юз билан саломлашди. Меҳмонлар бекани ўришлари билан ўринларидан турдилар, унинг саломига эҳтиром билан алик олди-лар в-а хонимни курсига ўтқазиб, икки ўкта.м гўдакни эркалади: лар. Бека билан меҳмонлар ўртасида ҳаловатли суҳбат бошланди, мессер Торелло хонадан чиқиб кетган" чоғда эса, хоним бағоят назокатли иборалар билан меҳмонларнинг қаердан келаетганла-ри ва қай томонга йўл тутганлари ҳақида сўради; аслзода сайеҳ-лар хонимга ҳам мессер Тореллога қилган жавобларини айтди-

лар.

Бека меҳмонларга мулойим нигоҳ ташлаб қўйиб, бундай деди: «Назаримда, мендаги ожизона жонкуярлик сизларга асқатадиган-га ўхшайди. Гап бундай, менга улкан бир илтифот кўрсатишин-гизни, ҳозир бу ерга олиб келишадиган фақирона тортиқларимдан бош тортмаслигингизни ва улардан ҳазар қилмаслигингизни илтимос қиламан- сизлардан. Узингиз. мулоҳаза қилиб кўринг, баски, аел кишининг ақли қисқа экан, у тортиқ қиладиган армуғон ҳам шунга яраша, кичкина бўлмоғи керак; демак, мен ҳам сизларга

арзимаган нарса совға қилмоқчиману, илло--чин қалбдан совға қиламан». Шу чоғ хонимнинг буйруғига биноан ҳар қайси меҳмон олдига бири мовутдан, бири олмахон мўйнасидан ҳошия қилинган иккитадан либос (бундай либосни мешчанлар ҳам, савдогарлар ҳам эмас, балки улуғ зотлар кийишарди), яна шоҳи нимча билан чолвор қўйдилар. «Марҳамат, олинглар — деди бека,— менинг эрим ҳам айнан шунақа либос кияди. Энди цолган баъзи буюм-ларга келсак, гарчи улар ҳеч нимага арзимаса ҳам барибир, сизларга асқатиб қолиши мумкин,— хотинларингизнинг сиздан одис-да эканлигини, шунча кўп йўл босган бўлишингизга қарамай, ҳали яна узоқ вақт сафарда бўлишингизга тўғри келишини ва савдогар аҳлининг озода ва.нозиктабиат халқ бўлишини эътиборга олади-ган бўлсак, инчунин».

Азиз меҳмонлар мессер Тореллонинг меҳмоннавозлик бобида бironта ҳам икир-чикирни унутмаганлигидан ҳайратга келдилар; бу совға қилинган либослар — савдогарларнинг эмас, балки боен-ларнинг кийими эканлигига ишонч ҳосил қилган меҳмонлар кўнг-лига беихтиер, мессер Торелло' бизни таниб қолганга ўхшайди-ев, деган фикр келди. Шундай бўлишига қарамай, Салоҳиддиннинг ҳамроҳларидан бири уй бекасига^ шундай сўзлар билан юзланди: «Бегойим! Бу армуғонингиз — биз учун ғоятда улкан туҳфадир, бинобарин, агарда биз рад этишга ожиз бўлган ушбу илтимосингиз бўлмаганда эди, буларни қабул қилишга ҳаддимиз сиғмаган бўлур эди».

Бу маҳал мессер Торелло хонага қайтиб кирди; унинг хотини меҳмонларга оқ йўл -тилаб, улар билан хайрлашди ва уларнинг хизматкорларини ҳам ўзларига яраша совға-салом билан тақдир-лаш ниятида бу ердан чиқиб кетди- Мессер Торелло сайеҳларни яна бир оз меҳмон бўлиб қолишга ундади. Сайеҳлар бир оз мйз-ғиб олишди, ундан кейин совға қилинган либосларни кийишиб, мессер Торелло билан отларга

кечкурун эса, обрў-эътиборлн меҳмонлар даврасида зиефатда бў-лишди.

Кейий улар етиб ухладилар, эрталаб ўринларидан туришганда^ эса, уларнннг ҳолдан тойган нимжон отлари ўрнига уларга учта чиройли, бақувват от тутқаздилар; хизматкорларга ҳам узоқ са-фарга дош берадиган миқти отлар бердилар. Шунда Салоҳиддин уз ҳамроҳларига юзланиб бундай деди: «Азбаройи худо, дуне дуне оўлиб, бундай ажойиб, бундай ширинсухан, бундай хушилтифот одамни ҳали ҳеч курган эмас! Агар христиан қироллари ҳам шу бизнинг мезбонимиз сингари ажойиб одамлар бўлишса, унда Бо-бил султони, наинки, унга ҳужум килишга ҳознрлик кўраетган христиан қирол-ларининг ҳаммасига, балки уларнннг биттасига ҳам дош бера олмагай!» Совғадан бош тортиш ноқулай бўлдн; сайеҳлар мезбонга чин қалбдан миннатдорчйлик билдирншпб, тортиқ қилинган отларга миндилар.

Мессер Торелло билан унинг дўстлари м-еҳмонларяи албатта кузатиб қўяжакларини изҳо'р зтдклар-да, уларни шаҳардан'анча олислаб кетишгунча кузаткб бордилар, ниҳоят мессер Торслдога, ҳалитдан меҳри ортиб қолган Салоҳиддин, гарчи мезбон билан ҳеч хайрлашгнси келмаеттан бўлса. ҳам ўзининг шошаетганини ва ҳайрлашиш пайти етганини иаҳор этншга мажбур бўлди; мессер Торелло ноилож бундай деди: «Агар шуни ихтиер қилаетган бўл-сангиз, сизлар билан ушбу ерда хайрлашгум ва лекин шуни айтиб Қўймоғим шартдир: мен сизларнинг кимлигингизни билмайман, ундан кейин, ўзингиз-менга айтишни лозим курган нарсадан орти-ғини билишни ҳам истамайман, аммо барибир, сизларнинг савдо-гар эканлигингизга ҳеч қачон ишонмайман. Худо ер бўлсин сиз-ларга!»

"^Ч^Бу орада'мессер Тореллонинг ҳамроҳлари билан хайрлашиб улгурган Салоҳиддин унга бундай жавоб қилди: «Ҳали сизга уз молимизни кўрсатадиган пайт келур, мессер, ана ўшанда гапимиз-га икрор бўлгайсиз. Сизга ҳам худо ер бўлсин, уйингизга қайтинг!» Салоҳиддйн, агар ўлмаса'м,'агар урушда ҳалок бўлмасам, мессер Тореллога, унинг менга кўрсатган . ҳурмат-эҳтиромидан юз чандон ошириб яхшилик қиламан албатта, деган улкан армон билан жўнаб кетди. Сафар пайтида Салоҳиддин ўз ҳамроҳлари билан мессер Торелло ва унинг хотини тўғрисида, унинг фаолияти-ю, хайру саховати ҳақида кўп мақтов сўзлар айтишиб, узоқ мусоҳаба юритди. Ниҳоят, Салоҳиддин кўп машаққатлар билан бутун Ғарб-ни кезиб чиқиб ва ўзига зарур бўлган маълумотларни тўплаб, ахири кемага чиқди; у ўз ҳамроҳлари билан Искандарияга қайтиб боргач эса, мудофаага ҳозирлик кўра бошлади. Мессер Торелло эса, Павияга қайтиб боргач, бу учта зот ким бўлдийкин, деб узо% бош қотирди, лекин уларнинг тахминлари ҳақиқатдан ниҳоятда йироқ эди.

Салб юрпши эълон қилиниб,'ҳамма ерда унга қизғин ҳозирлик курила бошлаганида, мессер Торелло ҳам хотинининг кўзеш тўкиб елворишларига қарамай, албатта бу юришда иштирок этишга қа-рор қилди. У сафар ҳозирлигини кўриб бўлиб, отга минишдан ол-

ин, ўзининг жонидан азиз умр йўлдошига бундай деди: «Узинг ушунасан, хотин мсн нафақат донг чиқариш, шунингдек, уҳимни гуноҳдан халос этиш учун ҳам бу салб юришига жўнаб кетмоқда-ман. Ҳамма ишларга ўзинг бош-қош бўл, хонадонимиз шаънига доғ туширма. Узимнинг салб юришига кетаетганимга-ку, имоним комил, аммо ундан омон қайтишимга ҳеч қандай ишончим йўқ,— ким билсин, пешонамга нималар езилган экан!— шунга кўра, сен-дан шуни илтимос қиламан: башарти, мендан дарак олмасанг, шунда ҳам мени кут ва то бу ердап жўнаб кетганимдан бошлаб орадан бир йилу бир сю бир кун ўтгунга қадар иккинчи маротаба турмушга чиқма...»

Хотини аччиқ-аччиқ кўз еш тўкиб, унга бундай деди: «Билма-дим, мессер Торелло, бу жудоликка қандай бардош бера оларкин-ман, илло, агар бир илож қнлиб, бардош беришга қурбим етади-ган бўлса, унда бошингизга не кунлар тушишидан қатъий назар, сиз "бамайлихотир яшаб, шу нарсага қатъий ишонган ҳолда бу дунедан хотиржам кўз юмишингиз мумкинки, мен бошимга қилич кслиб, ўладиган бўлганимда ҳам фақат мессер Тореллонинг хотини сифатида ўлажакман ва то умримнинг охиригача эримнинг руҳига ҳам содиқ бўлиб қолажакман»-

Мессер Торелло хотинининг бу гапларига жавобан шундай деди: «Хотин, агарки, бу ҳол елғиз сенга боғлиқ бўладиган бўлса, ўз сўзингнинг устидан чиқасан — мен бунга асло шубҳа қилмайман, аммо сен ешсан, гўзалсан, аслзодалар насабидансан, бундан таш-қари яна кўп, яхши фазилатларинг борки, улар барчага аендир; шунга кўра, агарда мен бедарак йўқ бўлиб кетгудек бўлсам, кўп-гина юксак мавқедаги зотлар, кўпгина донгдор кишиларакаларинг ва ўзга қариндошларингдан сенинг қўлингни сўрай бошлашларига аминман, аммо сен қанча ҳаракат қилсанг ҳам унақа хира куевлар-* дан қочиб қутула олмайсан ва бир кун эмас бир кун ноилож рози бўласан. Мана шунинг учун ҳам сенга шунақа қисқа муддатли шарт қўйдим».

«Мен ўз ваъдамнинг устидан чиқишга астойдил ҳаракат қиламан,— деди хоним.— Борди-ю, ўзгача йўл тутишимга тўғри ке« ладиган бўлса, ҳар қандай вазиятда ҳам сизнинг хоҳишингизга амал қилажакман. Бироқ мен, сизнинг ҳам, менинг ҳам бошимизга жудолик кулфати солмаслигини эртаю кеч яратган эгамдан илти* • жо қиламан».

Шундай дея мессер Тореллонинг хотини ҳўнграб йиғлаб, эрини маҳкам бағрига босди ва бармоғидаги узукни ечиб, унга берди. «Агар мен олдин ўлсам,— деди у,— унда мана шу узукка қараб, мени хотирлаб юринг».

Мессер Торелло узукни олди, отига минди ва ҳамма билан хайрлашиб, жўнаб кетди. У ўз ҳамргоҳлари билан Генуяга етиб келиб, эшкакли катта кемага чиқди ва бир оз вақтдан кейин Ак-рага етиб бориб, у ерда христиан қўшинлари сафига кирди. Лекин айни шу пайтда қўшин ичида бппасига касаллик тарқалиб, одамлар бирин-кетин ўла бошладилар; бу — шунчаки Салоҳиддиннинг тасодифан бахти юришганимиди е унинг найрангимиди — бу ҳак,'

да аниқ бир гап айтиб бўлмасди-ю, аммо бу офат жуда узоқ вақт давом этди, оқибатда, тирик қолганларнинг ҳаммаси ҳеч қандай жангсиз асирга тушдилар ва тўп-тўп қилиниб турли шаҳарларга юборилдилар, зиндонларга ташландилар. Кўп қатори мессер То-реллони ҳам асирга олиб, уни Искандария қамоқхонасига ҳибс этдилар. Уни бу ерда ҳеч ким танимас, уни биров танишини ўзи ҳам истамас эди; шунда у муҳтожлик оқибатида қушларни қўлга ўргатиш билан машғул бўлдики, у азалдан бу ишда устаси фаранг эди, ниҳоят мессер Тореллонинг ушбу ҳунари дараги Салоҳид-диннинг қулоғига бориб етди,— у маҳбусни озод қилишни буюриб, ўз саройига лочиндор қилиб олди. Салоҳиддин мессер Тореллони доим «христиан бандаси», деб чақирарди ва икковлари ҳам бир-бирларини танимаган эдилар; мессер Тореллонинг бутун фикру хаели Павияда эди, у бандиликдан қочишга бир неча бор уриниб ҳам курган эди-ю, аммо уринишлари муваффақиятсиз чиққан эди. Мана, кунларнинг бирида, ўз ҳамшаҳарларини асирликдан сотиб олиш ҳақида музокара юритган Салоҳиддиннинг ҳузурига келган бир гуруҳ генуяликлар, ишни битириб бўлиб, ўз юртларига қай-тиб кетишаетганда мессер Торелло хотинига, ўзининг тирик экан-лиги, ҳадемай қайтиб бориб, дийдор кўришажаги, бинобарин, уни кутиши лозимлиги ҳақида мактуб езмоқчи бўлди. У шундай қилди ҳам ва элчилар орасида ўзига таниш бўлган бир кишига мурожаат қилиб, мактубни ўз амакиси бўлмиш Сан Пьетро аббати ин Чьель д' Орога топширишни лутфан илтимос қилди.

Мессер Тореллонинг бандиликдаги ҳаетида рўй. берган янги-лик фақат шу бўлиб, кейин то кунларнинг бирида Салоҳиддин у билан қушлар ҳақида суҳбат қуриб қолмагунча яна бояги-оол. н-дай давом этаверди; ўшанда мессер Торелло Салоҳиддиннинг берган саволидан жилмайган эди, у жилмайган чоғда лаблари жуда аломат бир тарзда чўччаярдики, Салоҳиддин бу ҳолга унинг уйи-да, Павияда меҳмон бўлган пайтидаеқ эътибор берган эди. Айнан мана шу лаб ҳаракати Салоҳиддиннинг эсига мессер Тореллони туширди; у мессер Тореллога тикилиброқ қарай бошлади ва ниҳоят бу одамнинг мессер Тореллонинг ўзгинаси эканлигига ишонч ҳосил қилди. У суҳбатни бўлиб, мессер Тореллога бундай савол берди: «Айт-чи, менга, христиан бандаси: сен Ғарбнинг қайси мамлакатидаисан?»

«Мен, онҳазратлари, ломбардияликман, Павия шаҳриданман,— дея жавоб қилди мессер Торелло,— фақир-фуқаро насабиданман».

Бу сўзларни эшитган Салоҳиддинда ҳеч бир шубҳа қолмади-Султон: «Бул одам менга шоен меҳмондўстлик кўрсатган эди, ўзимнинг ундан бениҳоя миннатдор эканлигимни исботлашим учун
энди парвардигор менга имконият яратиб бермоқда»,— деб ўйлар-
кан, жуда суюниб кетди ва бундан мессер Тореллони огоҳ қилмай,
бошқа бир хонага ўзининг жамики либосларини ейиб қўйишни буюрди, сўнг мессер Тореллони шу хонага бошлаб кириб, деди: «Бир қараб чиқ-чи, христиан бандаси, шу либослар орасида би-
ронта сенга таниши йўқмикин». /

Мессер Торелло кийимларни кўздаи кечираркан, улар орасида

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

отини Салоҳиддинга тортиқ қилган либосларни ҳам курди, екин шунда ҳам унчалик ишонқирамади, шунинг учун у бундай савоб қилди: «Йўқ, онҳазратлари, бу ерда ўзимга таниш бўлган бironта ҳам либос топганим йўқ. Дарвоқе, бу ерда етган иккита кийим, бир вақтлар ўзим кийган ва менинг уйимда тунаган уч нафар сав-догар кийган кийимларга ўхшаб кетяпти».

Шу ерга келганда Салоҳиддиннинг ортиқ сабри чидамади. «Сиз — мессер Торелло до Стра бўласиз,— деди у мессер Тореллони меҳрибонлик билан қучиб,— мен эсам — рафиқангиз бу либосларни тортиқ қилган учта савдогардан бириман. Мана, сизни ўз гапимга ишонтиришга ва ўз молимни кўрсатишимга ахири имкон т'уғилди,— эсингиздами, сиз билан хайрлаша туриб, сўз берган эдим».

Мессер Торелло ҳам суюниб, ҳам уялиб кетди; у ўшанда ўз уйида бунчалик олий зот меҳмонни'қабул қилганидан суюнган бўлса, уни ўз рутбасига яраша эмас, балки одмигина кутиб олга-нини ўйлаб хижолат бўлган эди. «Мессер Торелло!— деб яна га-пира бошлади Салоҳиддин.— Сизни менга худонинг ўзи рўпара қилди; билингки, бугундан эътиборан бу ернинг соҳиби мен эмас, балки сиздирсиз».

Икковлари ҳамбу учрашувдан бениҳоя хурсанд бўлишди: Салоҳиддин мессер Тореллога шоҳона либослар кийдиришни амр этди, сўнг уни ўз муқарраблари олдига бошлаб чиқди-да, кўклар-га кўтариб мақтаб, ҳаммаларидан, агар султоннинг ғазабига ду-чор бўлишни исташмаса, мессер Тореллони мисоли султондек билиб иззат-ҳурмат қилишларини талаб қилди, шу кундан эътиборан бутун сарой аъенлари, султон айтгандай, мессер ТорСллони эъзозлай бошладилар, бир вақтлар мессер Тореллонинг уйида Салоҳиддин билан бирга меҳмон бўлган унинг ҳамроҳларига кел-сак, улар айниқса кўпроқ илтифот кўрсата бошладилар. Мессер Тореллонинг бошига дабдурустдан тушган ушбу иззат-икромлар Ломбардияни унинг хаелидан фаромуш қилди; дарвоқе, у ўз мак-тубининг амакиси қўлига бориб текканига мутлақо ишонган эди.

Христиан лашкарлари Салоҳиддин қўлига асирга тушган кун-да мессер Торелло де Динь исмли провансlик одмигина бир ри-царь қазо қилиб, дафн этилган эди; мана шунинг учун ҳам бундан хабар топган ҳар бир киши беихтиер, ўлган Динь эмас, балки мессер Торелло ди Стра деб ўйлаган эдиким, у ўзининг пурсахо-ватлиги билан ҳамма еққа донг таратган эди, энди эса, мессер Торелло ди Стра асирликда етган бўлгани сабабли, уни ўлди, деб ишонган одамларни бу фикридан қайтаришнинг асло имкони йўқ эди. Бу хунук хабарни анча-мунча италияликлар ўз ватанларига ҳам олиб келган эдилар; улар орасида, мессер Тореллонинг ўлиб етганини ўз кўзим билан кўрдим, унинг кўмиш маросимига қат-нашдим, деб таедиқлашга журъат этган ҳаесизлар ҳам топилди. Бу хабар мессер Тореллонинг хотинига ва қариндошлари қулоғига етиб борди, бу беқиес даражада оғир жудолик ва зўр мусибат эди улар учун, иаинки улар учун, мессер Тореллони таниган одамлар-нинг ҳаммаси ачинишган эди унга. Мессер Торелло хотининину

ғуссаси, ҳасрат-надомати ва руҳий изтироби нақадар кучли ва қай-ғули эканлигини-ку, гапирган билан адо қилиб бўлмайди; шунга қарамай, хоним бир неча ой сурункасига чеккан руҳий изтиробдан кейин, энди бу жудоликка бир қадар кўкикиб қолди, ана шунда ломбардиялик юксак мартабали зотлар унга совчи қўя бошла, лар, хонимнинг акалари ва ўзга қариндошлари эса, уии яиа эрга тегишга ундай бошладилар. Совчиларнинг танда қўйишидан бе-зор бўлган хоним юм-юм йиғларди, у жуда куп куевларни рад этди, лекин ахири, барибир, қариндошларининг талабига ен бо-сишга мажбур бўлди, аммо шунда ҳам мессер Тореллони кутаман; деб берган ваъдасини охиригача етказиш шарти билан рози бўлди. Павиядаги аҳвол мана шундай эди; мессер Торелло тайинла-ган муддатнинг тугашига бор-йўғи бир ҳафтагина вақт қолган эди, худди шу кунларда мессер Торелло Искандарияда бир таниш одамни учратиб қолди, у бундан бир қ.анча вақт илгари Генуяга жўнаб кетаетган элчилар билан бирга эшкакли кемага- чиққан эдики, буни мессер Торелло ўз кўзи билан курган эди. Мессер Торелло шу одамнинг исмини айтиб чақириб, Генуяга эсон-омон етиб олдингларми, қачон етиб бординглар, деб сўраган эди, у одам бундай жавоб қилди: «Эҳ, тақсирим! Биз тушган кема ҳалокатга учради. Мен Крит оролида тушиб қолгаи эдим, кейин эшитсам, кема Сицилия соҳилидан кўринадиган масофага яқинлашганда трамонтана[1] шамоли қутуриб, кемани тўппа-тўғри Берберияниинг саез соҳили сари қувиб кетипти; бироита ҳам одам омон қолмаб-ди; менинг ҳам икки иним шу ерда~нобуд бўлишди».

Мессер Тореллонинг бу ҳаққоний маълумотга ишонмай иложи йўқ эди; у хотинига берган муддатнинг бир неча кундан кейин ту-гашини ўйлаб ва Павияда унинг тўғрисида ҳеч ким ҳеч нима бил-маслигини- назарга олиб, хотиним эндй боШқа эрга теккан бўлса ҳам ажаб эмас, деган фикрга борди. Натижада, шу учрашувдан кейин у жуда қаттиқ қайғуга ботди, иштаҳаси йўқолди ва ўзининг куни битганини ҳис қилиб, тоби қочиб етиб қолди- Уни жонидан ортиқ эъзозловчи Салоҳиддин бундан хабар топиб, кургани кел-ди; у дўстидан, бундай ғамгинлигингиз ва хасталигингизнинг боиси нима, деб қайта-қайта сўради ва ниҳоят, бутун воқеадан воқиф бўлгач, нега буни менга илгарироқ айтмаган эдингиз, дея ундан қаттиқ ранжиди, кейин унинг кўнглига таскин бера бошлади ва агарда айтганларимга қулоқ оссангиз, муҳлат тугамасданоқ Павияда бўласиз, деб ваъда қилди-да, шу оннинг ўзида буни қандай бажаришини изоҳлаб берди. Мессер Торелло Салоҳиддиннинг га-пига- ишонди; бунинг иложи борлиги ва бундай тажрибалар кўп ўтказилгани ҳақида ўзи ҳам бир неча бор эшитган эди, шунинг учун ҳам кўнгли кўтарилиб кетиб, бу ишни пайсалга солмасликни Салоҳиддиндан илтимос қилди. Салоҳиддин ўз азайимхонларидан бирига, тунда мессер Тореллони етган тўшаги билан бирга Павияга олиб ўтишни буюрдики, султон'бу азайимхоннинг маҳорат^ш ил-

шимол, шимолдан эс-ган шамол дегани. *£Тарж.)*

'• Т р а м о н т а н а *(италолнча)*—денгизчилар тилида

гари ҳам синаб курган эди; азайимхон брш устига, деб сўз берди, бироқ бунинг учун мессер Тореллони ухлатиб қўйишга тўғри ке-лишини ва бундай қилса унинг ўзига яхши бўлишини айтди.

Салоҳиддин азайимхон билан гапни.бир ерга қўйиб олганидан кейин, яна мессер Тореллонинг-олдига қайтди ва унинг е тайин-ланган муддатда Павияда бўламан, е ўламан, деб қатъий қарорга келганига ишонч ҳосил қилиб, унга шундай сўзлар билан юзлан-ди: «Мессер Торелло! Баски, сиз ўз рафиқангизни жудаям яхши кўрар экансиз ва унинг эрга тегиб кетишидан хавотирда экансиз, унда худо шоҳид,— мен сизни бу рафторингиз учун қоралай ол-Майман, зеро, мен ўз умримда учратган жамики аеллар ичида, фикри ожизимча, энг кўп мадҳу сано ва таҳсинга лойиқ бўлгани сизнинг умр йўлдошингиздир; унинг гўзал ҳусни ҳақида гапир-маймиз,— гўзаллик — умри қисқа гулдек нарса,— лекин рафиқан-гизнинг хулқу одоби, ҳушмуомалалиги ва хушрафторлиги бағояс тўкисдир. Модомики сиз, фалакнинг гардиши билан бу еқларга келиб қолган экансиз, бизга насиб этган умримизнинг қолганини сиз билан биргаликда ўтказсак ва салтанатимни иккаламиз тенг ҳуқуқли султонлардек бошқарсак, ўзимни хушбахт деб билган бў-л"ур эдим. Таассуфки, бунга худонйнг хоҳиши бўлмади, зеро, сиз белгиланган муддатда Павияда бўлиш еки ўлиш, деб ўз аҳдингиз-да қатъий турибсиз, мен сизнинг жўнаб кетишингиз учун олдиндан ҳозирлик кўришим керак эди, сиз уйингизга, ўз диловарлигингизга монанд ҳурмат-эҳтиром, дабдаба ва мулозимлар билан қайтмо-ғингиз лозим эрди. Баски, мен бу имкониятдан ҳам маҳрум экан-ман, баски, сиз ниҳоятда қисқа вақт ичида ўз уйингизда бўлишни истаркансиз, мен сизни у ерга, ўзингиз билан келишганимиз

воси-та билан элтиб қўйишга ҳаракат қиламан».

Султоннинг гапига мессер Торелло бундай жавоб қилди: «Сиз ўз муруввatингизни менга сўзда эмас, амалда исботладингиз,--мен бу қадар беадад муруввatга арзирли ҳеч иш қилганим йўқ ва агарда сиз ҳозир мен учун ҳеч нима қилмаганингиз тақдирда ҳам барибир, сизга бўлган чексиз миннатдорчилигим фақат ўзим билан бирга ўлган бўларди. Баски, мен энди кетишга қатъий аҳд қилган эканман, менга лутф айлангу берган ваъдангизни имкони борича тезроқ бажаринг, зеро, эртага — охирги кун».

Салоҳиддин уни ишонтириб, ҳамма нарса тахт эканлигини ва уни/кечиктирувчи ҳеч қандай важ бўлиши мумкин эмаслигини айтди. Эртаси куни Салоҳиддин мессер Тореллони шу кириб келает-ган тунда жўнатишни кўзлаб, катта залга унинг учун ниҳоятда ҳашаматли ва қимматли чорпоя қўйиб, унга тўшак солишларини буюрди; шу туфайли бу залга, султоннинг амри билан ва юртнинг таомили бўйича дуҳоба ва зарбоф тўшаклар, йирик-йирик инжу-лар ва бу ерда, бизда ниҳоятда қиммат баҳоланган ярқирама тош-лар тикилган кўрпа ҳамда бу серҳашам ўринга монанд келадиган иккита естиқ олиб келдилар. Кейин Салоҳиддин энди анча дар-монга кириб қолган мессер Тореллога араблар либосини кийинти-ришни буюрдики, бундай сершукуҳ ва серзийнат либосниҳали дуне* дунебўлиб кўрмаган эди, унинг бошига ўз удумлари бўйича салла

ўрадилар, Салоҳиддин ўз муқарраблари билан мессер Торелло етган хонага кириб келганида вақт алламаҳал бўлиб қолган эди, шунда Салоҳиддин унинг енига ўтирди ва ҳўнграб юборишдан ўзини зўрға тийиб, титроқ овоз билан шундай гап бошлади: «Мессер Торелло! Сиз билан хайрлашадиган пайтимиз яқин қолди, би-нобарин, сизни кузатиб қўйишимга ҳам, сизни кузатиб қўйиш учун бironта одам беришимга ҳам имкониятим йўқ, зеро, ҳозир бош-ланадиган саеҳатингиз усули бунга йўл қўймайди, шунга кўра мен сиз билан хайрлашгани келдим. Сизни парвардигор ҳимоясига топширишимдан олдин, сизга бир илтимос билан юзланмоқчиман: бир-биримизга бўлган меҳр-оқибат ва ўзаро дўстлигимиз ҳаққи, мени унутманг- Яна бир илтимос: Ломбардиядаги ҳамма ишларин-гизни тартибга солинг-да, бу фоний дунедаги умримиз ниҳоясига етмасдан, ҳеч бўлмаса бирон марта мен билан дийдор кўришиш учун вақт топинг: шунда мени бениҳоя хушнуд этган бўласиз, эҳ-тимолки, ана ўшанда мен, сизнинг бу шошилинч жўнаб кетишин-гиз муносабати билан ноилож сизга илтифот қилолмаганимнинг ҳиссасини шояд чиқарсам. Лекин ўша кунларга етгунимга қадар, агар хизмат бўлмаса, ўз тўғрингизда тез-тез дарак бериб туринг, ўшанда, ўз мактубларингизда мендан неники сўрашни маъқул кўрсангиз, сиз учун бажону дил ҳамма истакларингизни бажар-гум».

Мессер Тореллонинг хўрлиги келди; кўз ешлари гапиришига халал берарди, шунинг учун у Салоҳиддинга қисқагина жавоб қилди: «Сизнинг ушбу мурувватингиз ва саховатингизни ҳеч қачон унутмагайман, башарти худо умримни узоқ қилса, илтимосингиз-ни муқаррар бажо айлагум». Салоҳиддин мессер Тореллони меҳ-рибонлик билан қуч'яб, ўпди, ҳўнграб йиғлаб юбориб, фақат: «Худо сизга ер бўлснн»,— дея олди ва хонадан чиқиб кетди; Са-лоҳиддиндан сўнг сарой аъенлари ҳам мессер Торелло билан бир-бир хайрлашдилар ва мессер Торелло учун тўшак ҳозирлаб қўйилган залдан чиқдилар. Вақт жуда кеч бўлиб қолган эди; аза-йимхон хайрлашувнинг тугашини сабрсизлик билан кутаетган эди, шунга кўра, Салоҳиддин ва унинг аъенлари залдан чиқиб кетиш-ган заҳоти азайимхоннинг имо-ишораси билан табиб бу ерга дори кўтариб кириб келди ва ичаверинг, шифо бўлади, дея мессер Тореллони ишонтириб унга дори ичирди, шундан сўнг мессер Торелло сал вақт ўтар-ўтмас ухлаб кетди. Уни ухлаб етган ҳолича кўтариб бориб сертажаммул тўшакка етқизишни буюрган Салоҳиддин, бул чорпояга каттакон, ғоятда чиройли, қимматбаҳо тож қўйиб қўйдики, бундаги езувдан, уни мессер Тореллонинг хотини-га султондан совға эканлиги ҳаммага аен бўлди. Кейин у мессер Тореллонинг бармоғига узук тақиб қўйди, бу узукка еқутдан қўйилган кўз шунчалик ярақлардики, гўе залда машъал еқилгандек бўлди; бу узукнинг қийматини аниқлаш ниҳоятда мушкул эди. Ундан кейин султон мессер Тореллонинг белига шамшир тақишни буюрди. Унинг ғилофига қадалган зеб-зийнатларнинг баҳоси йўқ эди, шамшир осилган камарнинг тўқаси ўрнига гўзалликда беқиес дурлар ва кўпгина ўзга қимматбаҳо тошлар билан безатилган ил-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

гак қадашни, мессер Тореллонинг ўнг ва сўл енига дублонлар[1] билан тўлдирилган иккита каттакон олтин кўза, кўзаларнинг ат-рофига инжу шодалари, узуклар, камарлар ва шу сингари қимматбаҳо безак буюмларини қўйиб қўйишни буюрдиким, уларнинг ҳаммасини бирма-бир санаб адоғига етиб бўлмасди. Бу ишлар-нинг ҳаммаси бажариб бўлингандан кейин, Салоҳиддин яна бир марта мессер Тореллони ўпди ва азайимхонга энди вақт бўлганини айтди. Шу оннинг ўзидаеқ мессер Торелло ўзи етган чорпоя билан бирга кўздан ғойиб бўлди, Салоҳиддин билан унинг аъенлари эса шу залда яна узоқ вақт мессер Торелло тўғрисида суҳбатлашиб ўтирдилар.

Энди гайни мессер Тореллодан эшитинг, у ухлаб етган ҳолича, барча қимматбаҳо буюмлар ва зебу зийнатлар билан биргаликда, ўзининг илтимосига кўра, Павиядаги Сан Пьетро ин Чьель д' Оро жомесига айни эрталабки ибодатга жом чалиниб, жомега қўлида шам кўтариб сўфи кириб келган пайтда бориб қолди. Сўфи бу муҳташам чорпояни кўриб ҳайратга келиш у еқда турсин, юраги ерилгудек қўрқиб кетди ва жомедан шаталоқ отиб қочиб чиқди. Аббат ва роҳиблар бу ҳолдан ҳайрон қолишибг сўфидан, сенга ни-ма бўлди ўзи, деб сўрашди. Сўфи уларга ҳамма гапни айтиб берди.

«Сени қара-ю!—деди аббат.— Ахир гўдак эмассан-ку, жомега янги келган ҳам эмассан, қаеқдаги нарсалардан қўрқиб юрибсан-а. Қани юр-чи, бунчалик юрагингни ериб юборган ким бўлди экан».

Аббат ва роҳиблар шамларни еқишиб, жомега кирдилару у ерда антиқа безатилган чорпояни ва унда ухлаб етган рицарни кўрдилар- Улар чорпояга яқин йўлашга юраклари бетламай, қимматбаҳо зийнатларни кўздан кечиргаича, ҳамон тараддудда ту-рардилар, лекин шу пайт, мессер Торелло ичган доринин кучи ке-тиб, у уйқуни тарк этди ва чуқур хўрсинди. Шунда роҳиблар ҳам, аббат ҳам: «Е алҳазар!»—деб бақиришганича ва даҳшатдан дағ-дағ титрашганча урра қочиб қолишди. Бу орада мессер Торелло кузини очди ва чор атрофга назар ташлаб, ўзи Салоҳиддиндан илтимос қилган айнан ўша ерга келиб тушганига ишонч ҳосил қилиб, руҳи кўтарилиб кетди. У ўрнидан туриб ўтирди ва ўзи етган тўшакка кўз ташлади, султоннинг қанчалик саховатли зот эканлиги унга гарчи аен бўлса ҳам шунга қарамай, бу саховат мессер Торелло тасаввур қилгандан ҳам зиедроқ бўлиб чиқдиким, бунга унинг олдида етган қимматбаҳо буюмлар далил була оларди. Ва Лекин мессер Торелло бу пайт роҳибларнинг қочиб кетишаетгани-ни эшитиб ва бунинг боисига тушуниб, ўтирган ерида аббатнинг отини айтиб чақирди ва унинг орқасидан: «Мендан қўрқманг, мен — жиянингиз Торелло бўламан»,— деб қичқирди. Бу овозни $шитган аббат бешбаттар қўрқиб кетди — ахир Тореллонинг бун-дан бир неча ой муқаддам қазо қилганлиги унга маълум эди-да, Лекин овоз жуда таниш кўринаетган эди, Шунинг учун ва мессер

[1] Д у б л он —қадимги Испанияда муомалада бўлган олтин танга. *(Тарж.)*

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Торелло уни ҳамон чақириб еттанлиги сабабли, аббат олдин чўқи-ниб олди-да, сўнг жомега кирди.

«О, бузрук падар, нечун кўрқасиз?—деди мессер Торелло.— Мен, худога шукурки, соғ-саломатман, ҳозиргина денгиз ортидан қайтиб келдим».

Мессер Торелло узун соқол қўйган, унинг эгнида арабча либос эди, шунга қарамай, аббат бир оз қийналиб бўлса ҳам уни тани-ди; мана, ниҳоят унда ҳеч қандай шубҳа қолмагандан кейин, у мессер Тореллонинг қўлини ўз қўлига олиб, шундай деди: «Хуш келибсан, бўтам! Бизларнинг чўчиб кетганимиздан ҳайрон бўлма: бутун шаҳар аҳли сенинг ўлганлигингга буткул ишонган, боз усти-га: хотининг донна Адалиэтанинг қариндошлари унга елвораве-риб, таҳдид қилавериб ахири уни мажбуран иккинчи марта эрга тегишга рози қилдилар. Бугун эрталаб у эрининг уйида бўлмоғи лозим — никоҳ маросими учун ҳамма нарса шай қилиб қўйил-ган».

Мессер Торелло шукуҳли оройиш берилган чорпоясидан турди ва кўнгли тоғдек кўтарилиб, аббат ҳамда роҳиблар билан салом-лашиб, улардан, то бир ишни ниҳоясига етказмагунича, ўзининг қайтиб келгани ҳақида ҳеч кимга ҳеч нима деб оғиз очмасликла-рини илтимос қилди. Сўнгра у жамики қимматбаҳо буюмларни, сақлаб қўйишни аббатга топшириб, унга ўз саргузаштларини сўз-лаб берди. Аббат учрашувнинг хайрли тугаганидан хурсанд бўлди ва мессер Торелло билан биргаликда худога шукрона ўқиди. Мессер Торелло Адалиэтанинг кимга турмушга чиқаетганини сўради. Аббат куевнинг исмини айтди.

«Менинг қайтиб келганим одамларга аен бўлишидан олдин,— деди мессер Торелло,— хотинимнинг тўй пайтида ўзини қандай тутишини ўз кўзим билан кўрмоқчиман. Таомил бўйича аҳли дин, тўй базмига бормайди, лекин сиз мен учун бир иложини топингки, ўшал базмга сиз билан мени таклиф этсинлар».

Аббат бу ишни бажаришга астойдил киришди. У куев бўлмиш-га одам юбориб, ўз дўсти билан унинг никоҳ тўйида бўлиш нияти борлигини хабар қилди; куев бўлмиш, бу ташрифингиз билан мени бениҳоя мамнун қилгайсиз, деб жавоб қайтарди. Шундан кейин, мессер Торелло либосини ўзгартирмаган ҳолда аббат билан биргаликда тушлик пайтида куевникига йўл олди, ҳамма меҳмон-лар унга ҳайрат билан тикилишса ҳам, лекин уни танимадилар, аббат эса, бу одам араб, уни султон ўз элчилари .билан бирга Франция қироли ҳузурига юборган, деб тушунтирди. Мессер То-реллони келиб-келиб ўз хотинининг рўпарасига ўтказдилар; у хо-тинининг чеҳрасига ғоятда зўр меҳр билан тикилиб ўтираркан, бу никоҳ кўнглига сиғмаетганини кўзидан яққол кўриб ўтирарди-Донна Адалиэта ҳам меҳмоннинг ғайри оддий кийим-бошидан ҳайрон бўлиб, ўқтин-ўқтин унга қараб қўярди-ю, лекин таний ол-масди — зеро, унинг узун соқоли ва антиқа либоси ташқи қиефа-сини буткул ўзгартириб юборган эди, бундан ташқари, донна Адалиэта эрининг ўлиб кетганлигига асло шубҳа қилмас эди.

Ниҳоят мессер Торелло, хотинимнинг мени унутмаганлигига

ишонч ҳосил қиладиган пайт етди, деб ҳисобла'б, видолашув пайтида хотини совға қилган узукни ўз бармоғидан чиқарди-да, хо-нимга хизмат қилаетган болани чақириб олиб, унга бундай деди: «Келинга бориб, менинг номимдан айтгинки, менинг ватанимда шундай бир таомил бор: бирон-бир ажнабий зот, худди ҳозир мен бу тўйга келганимдек, келиннинг никоҳ тўйида иштирок этадиган "0ўлса, келин, меҳмоннинг зиефатга келганидан мамнун бўлгапини билдириб, унга ўзи май ичиб ўтирган қадаҳда лиммо-лим қилиб шароб юборади; мусофир меҳмон эса, ўшал қадаҳдаги шаробдан кўнгли кўтарганча ичиб, унинг қопқоғини епиб, яна келинга қай-тарадиким, келин шу қолган шаробни ўзи ичмоғи лозимдир».

Дастер бола мессер Тореллонинг топшириғини бажо айлади; донна Адалиэта андишали ва мулоҳазали аел эди, шунга кўра, бул ажнабий — рутбаси баланд зот бўлса керак, деб ўйлаб ва унинг бу никоҳ базмига қадам ранжида қилганидан ўзини ғояТда мамнун эканлигини кўрсатмоқ учун ўз олдида турган каттакон олтин қадаҳга лим-лим қилиб май қуйишни ва уни муҳтарам меҳ-монга олиб бориб тутишни буюрдикйм, бўйруқ дарҳол ижроэтил-ди. Мессер Торелло хотинининг совғаси бўлмиш узукни оғзига солди ва шароб ича туриб, уни сездирмасдан қадаҳга туширди, сўнг шаробни қадаҳнинг тагида озгинагнна қолдириб, -қопқоғини епди-да, келинга бериб юборди. Келин ҳам бул ажнабий зотниинг таомилига бекаму кўст риоя қилмоқ ниятида қадаҳнинг қопқоғини очиб, уни лабига олиб борди, шунда узукни пайқаб қолиб, уни индамай кўздан кечира бошлади ва дарҳол таниб, ўзи мессер Торелло жўнаб кетаеттанида унга совға қилган узук эканлигига ишонч ҳосил қилди; у узукни қўлига олгач, шу чоққача ажнабий деб ҳисоблаб ўтирган кишига қаттиқ тикилиб қаради ва ниҳоят уни таниб қолиб, гўе қаттиқ ҳаяжондан эсини йўқотиб қўйгандек, столни ағдариб юборди ва: «Мана менинг соҳибим! Ахир бу мессер Торелло-ку!»—дея қичқирганча эри ўтирган стол томон отил-ди ва кийимини ғижимланишидан ҳам, ифлос бўлишидан ҳам кўрқмай, стол оша энгашиб, мессер Тореллонинг бўйнидан маҳ-кам қучиб олдики, энди одамлар уни мессер Тореллодан ажрат-моқ учун қанча ялиниб-елворишмасин, қанча ҳаракат қилишма-син, барибир бутун уринишлари ҳеч натижа бермадп, фақаг мессер Тореллонинг ўзи хотинига, кўп телбалик қилма, зеро, мени қучоқлашинг учун ҳали имкониятларинг кўп бўлади, деб айтгани-дан кейингина донна Адалиэта эрини қўйиб юборди. Ҳамма гангиб қолди| айрим кишилар эса, бундайин шавкатли рицарни яна соғ-саломат кўриб турганларидан кўнгиллари тоғдек кўт_арилиб кет-ди, мана шунда, мессер Торелло ҳаммага юзланиб, гаййга диққат билан қулоқ солишни илтимос қилди ва бутун воқеани.— бу ердан жўнаб кетган кунидан бошлаб, то бугунги кунгача бошидан кс-чирган ҳамма саргузаштларини бутун тафсилоти билан тўй аҳлига сўзлаб берар экан, илова қилиб, шундай деди: «Баски, мен, яъни «ўлди»га чиқарилган мессер Торелло тирик эканман, ўз хотиним-вд уйимга олиб кетаман энди, лекин мени ўлган деб ўйлаб, хоти-нимга уйланган ҳурматли зот бу қилмишимдан ранжимасин».

423

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Куев волани бу ҳол ранжитмаслиги мумкин эмас эди, албатта, лекин шунга қарамай, у, қандай иш тутиш мессер Тореллонинг их-тиерида, зеро, хотин ўз эри билан бўлмоғи лозим, деб рўйирост ва дўстона оҳангда жавоб қилди. Донна Адалиэта куевга унинг тўе-наси узук билан тожни қайтариб берди ва энди, бармоғига қадаҳ-дан чиққан узукни тақиб, бошига султон бериб юборган тожни кийди. Шундан кейин, донна Адалиэта билан мессер Торелло янги турмуш қураетган келин-куевларга хос виқор билан ўз уйларига равона бўлдилар, мессер Торелло уюштирган ва бир неча кунгача чўзилган бу қувноқ тўй-томоша унинг қариндошлари, ер-дўстлари ва ҳамшаҳарларига бирмунча тасалли берди — ваҳоланки, ҳам-шаҳарларнинг шу тўй-томоша пайтида ҳам мудом кўнгиллари ғаш эди, ҳаттоки тўйдан кейин ҳам улар мессер Тореллони худди гўрдан тирилиб чиққан одамдай билиб, унга шубҳа билан қараш-ни тарк этмадилар. Мессер Торелле ўзи билан олиб келган қим-матбаҳо буюмларнинг бир қисмини тўйга анча-мунча маблағ сарфлаган куевга, кейин, аббатга ва яна кўпгина кишиларга ула-шиб берибди, бир қанча чопарни Салоҳиддин қошига юбориб, султоннинг дўсти ва садоқатли қули бўлмиш ўзининг эсон-омон юртига етиб олгани ҳақида уни огоҳ қилибди-да, бир вақтлар-дагидан ҳам бисер садоқат кўрсатиб, ўзининг пурфазилат умр йўлдоши билан яна узоқ йиллар роҳат-фароғатда яшаган экан.

Мессер Тореллонинг ва унинг латофатли умр йўлдошининг бошига тушган оғир савдолар шу тариқа ниҳоясига етган экан, икков-лари ҳам ўзларининг зўр мамнуният ва самимият билан қилган эзгу ишлари эвазига ,шу йўсинда тақдирланган эканлар. Кўп-чилик одамлар яхшилик қилишга уринадилару, лекин ҳаттоки шу яхшилик қилишга имкони бўлган одамларнинг ҳам ҳамма вақт қўлларидан бу иш келавермайди: улар ҳали бирон иш кўрсатмас-дан турибоқ, дарров мукофот талаб қила бошлайдилар; шунга кўра, уларнинг хайрли ишлари инъом-эҳсонсиз, эътиборсиз қолиб кетаетганидан ўзлари ҳам, бошқа одамлар ҳам таажжубланма-синлар.

10

*Салуццо маркизининг табааси уни уйланишга даъват этади; маркиз, қай-лиқни ўзим ахтариб топаман, деб айтиб, ахири бир деҳқон қизига уйла-нади; хотин унга икки фарзанд туғиб беради; аввалига маркиз хотинини бирин-кетин болаларидан жудо қилиб, шундай иш тутадики, онаизор ўз болаларини эрим ўлдирган, деган хаелга бориди; кейин маркиз, кўнглимга тегдинг, мен бошқага уйланаман, деб айтади, шунда хотин битта ич кўй-лакда маркизнинг уйидан бош олиб чиқиб кетади; маркиз бу пайтда кйтга бўлиб қолган ўз қизига одам юборади ва ҳаммага уни ўз қайлиғи сифатида танитади; ниҳоят маркиз, хотинининг ҳар қандай азоб-уқубатга ҳам сабр-бардошли иел эканлигига икрор бўлади; энди хотини унга аввалгидан ҳам азизу мўътабарроқ бўлиб туюлади, шунда у хотинини енига чақириб олиб, бу вақт ичида анча улгайиб қолган болаларини унга кўрсатади, сўнг **уни** маркиза рутбасига яраша эъзозлайди ва бошқаларга ҳам уни **шундай** из-зат-эҳтиром қилишни амр этади .*

Қирол, барча тингловчиларда яхши таассурот қолдирган ўз ҳикоясини тугаллаши билан Дионео кулиб туриб бундай деди:

— Мессер Тореллога қанча таҳсин ўқиманг, барибир у, тунда думини хода қилиб келиб, арвоҳ қиефасига кирган саҳоватли зот олдида ип эша олмайди.

Дионеодан бўлак ҳикоя қилувчи одам қолмаган.эди ва у шундай ҳикоя қила бошлади:

— Хуштабиат хонимлар! Агар янглишмасам, бугун ҳамма, қи-роллару султонлар ва ўзга баланд мартабали зотлар тў'ғрисида ҳикоя қилди. Мен ҳам бошқалардан қолишмоқчи эмасман, шунга кўра, бир маркиз тўғрисида ҳикоя қилиб бермоқчиманки, у мурув-ват кўрсатиш ўрнига ғирт бемаъни иш қилган эди ва лекин шунга қарамай, рафторининг охири бахайр бўлган эди. Бироқ мен сиз-ларнинг унга тақлид қилишларингизни маслаҳат кўрмайман, зеро, фақат тақдирнинг сўқирлиги туфайлигина маркизнинг тентаклик-лари эзгулик билан тугаган эди.

Қадим замонлар Салуццо маркизлари авлодидан Гвальтьери исмли еш йигит ҳукмдор бўлган эди, у ҳали уйланмаган, биноба-рин бефарзанд, кун-уззукун парранда-ю, даррандаларни ов қилиш билан машғул бўлиб юрар ва турмуш қуриб, бола-чақа орттириш-ни хаелига ҳам келтирмас эдики, унинг ақл-заковатда баркамол-лиги бундан ўзгача ҳает кечиришига йўл қўймасди. Ва лекин маркизнинг бундай турмуш тарзи аҳли раиятга маъқул эмас эди, шу боисдан улар маркизнинг вориссиз, ўзларининг эса, ҳукмдорсиз қолмасликлари ғамини ейишиб, уни кўярда-қўймай уйланишга даъват этишарди ва айни пайтда, сизга ўзимиз энг яхши оила-нинг фарзандини, ғоятда латофатли қизни қидириб топамиз, дся истак билдиришаркан, агар сиз ундай қизга уйлансангиз, истиқ-болингиздан асло хавотирланмай, фароғатда яшашингиз мумкин, дейишарди.

Гвальтьери эса, уларга эътироз билдириб, бундай дерди: Дўстларим! Сизлар мени шундай ишга даъват этяпсизларки, унга мен икки дунеда ҳам ўз ихтиерим билан бел боғламаган бўлур эдим: зеро, феъли кўнглингга маъқул тушадиган хотинни топши мушкул эканлигини, аммо менга мутлақо муносиб бўлмаган аел-ларнинг дунеда қалашиб етганини, шунингдек, хотин танлашда хатога йўл қўйган эркакнинг қанчалик шўри қуришини мен жуда яхши биламан. Сизлар «онасини кўриб қизини ол» қабилида иш кўрилса, асло хато қилинмайди, деб таъкидлаяпсизлар ва шундан хулоса чиқариб, менинг кўнглимга ўтирадиган қиз топмоқчисиз, лекин бу

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

бўлмағур гап: зеро, хушфеъл онани қандай қилиб топи-шингизга асло ақлим бовар қилмаяпти, ҳай, қизнинг ота-онаси ҳақида ҳамма гапдан воқиф бўлдик, деб фараз ҳам

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

қилайлик, аммо бундай тақднрда ҳам аксарият пайтларда қизлар ўз ота-онасига

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

гамомила ўхшамаган бўладшгар. Лекин баски, сизлар қатъий у-риб олиб, мени шу оила риштаси билан боғлашни ихтиер килает-ган экансиз, сизларга эътироз билдирмаганим бўлсин, илло, битта шартим бор: мен қайлиқнн ўзим танлайман: одам ҳодис, иш чап-пасидан кетадиган бўлса, бировлардан таъна қилиб юрмайин, бундан ташқари, сизларни огоҳлантириб айтаманки, мен кимни хо-тинликка олмай, 'уни ўз соҳибангиздек иззат-ҳурмат қилмоғингиз лозим, акс ҳолда, ўзимнинг зўрлик билан уйланганим аламини сизлардан олгумдир»- Саховатли аҳли раият, барча шартингизга розимиз, фақат уйлансангиз бўлгани, деб жавоб қилди.

Гвальтьери ўз қасри яқинидаги қишлоқда истиқомат қилувчи бир камбағал қизнинг хуш хулқига кўпдан мафтун бўлиб" юрар-ди; боз устига, у қиз жуда гўзал ҳам эдики, Гвальтьери, шу қиз билан хушбахт бўлсам керак, деб ўйлади. У, бунга тенг келадиган қиз топилмайди, деган фикрга бориб, шу қизга уйланишга аҳд қилди ва унинг фақиру бенаво отасига одам юбориб, у билан ҳамма гапни бир ерга қўйди.

Шундан кейин Гвальтьери чор атрофдан ўзининг ер-биродар-ларини йиғиб, уларга шундай деди: «Дўстларим! Сизлар мудом мени уйланишга даъват этиб келган эдингиз,— мана, энди уйлан-моқдаман, лекин уйлангим келаетгани учун эмас, балки сиздар-йинг кўнглингиз учун уйланаман. Менга берган ваъдангиз эсингиздами? Мен танлаган қайлиққа рози бўлишга, уни ўз соҳибангиздек иззат-ҳурмат қилишга сўз берган эдингиз. Мен ўз сўзим-нинг устидан чиқдим, энди сизлар ҳам берган сўзингизда туринг-лар. Мен ўзимга бир қиз топдим, у шу яқин ўртада яшайди ва у мснинг дидимга ўтириб қолди,— мен унга уйланиб, ўз жуфти ҳа-лолим сифатида уйимга олиб кираман. Энди сизлар, тўйимизни мумкин қадар дабдабалироқ ўтказиш ва хотинимни иззат-эҳтиром билан қарши олиш ҳақида бош қотириб, уни шундай уюштиринг-ларки, ушбу тўй базмидан сизлар ҳам, мен ҳам хушнуд бўлай-лик».

Саховатли аъенлар бу гапни эшитиб хурсанд бўлдилар ва ҳам-маларн бир овоздан, биз хушнудмиз, умр йўлдошингиз ким бўли-шидан қатъий назар, биз уни ўз бекамиздек қабул қилгумиздир, бундан буен ҳам ўз бекамиздек эъзозлагаймиз, деб айтдилар. Шундан кейин ҳамма, ҳамма қатори Гвальтьери ҳам сердабдаба, серҳашам ва қувноқ базми жамшидга ҳозирлик куриш билан маш-ғул бўлишди. Гвальтьери, никоҳ тўйимиз ғоятда ҳашаматли, ии-ҳоятда тўкин-сочин бўлмоғи керак, деб айтди ва бу тўйга беҳисоб хешлари ва ер-дўстларини ҳамда номдор ва номи чиқмаган қўни-қўшниларини таклиф қилишга фармон берди. У яна бир қиздан о'линган андозага қараб, жуда кўп ҳашамли ва қимматли либос-лар тикишларини амр этдиким, ўшал қизнинг қадди-қомати, бўй-басти, куевнинг фикрича, ўз қайлиғининг қиефасига жудаям ўх-шаб кетарди> сарподан ташқари у яна камарлар, узуклар, қимматли ва чиройли тилла тож,—хуллас, келин, бола учун неки зарур бўлса, ҳаммасини ҳозирлашни буюрди.

Никоҳ куни, эрталаб соат еттида Гвальтьери ва унинг тўйига

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

елган меҳмонлар отларга минишди. Мезбон тўй тараддуди ҳақида зарурий фармойишлар бериб бўлиб, меҳмонларига шундай .деди: «Синьорлар! Келин болани олиб келадиган пайт бўлди». Ҳамма жиловни силтаб қишлоқ томон йўл олди. Гвальтьери ке-линнинг уйига яқинлашганда, унинг ўзини учратиб қолди — у сув-га борган ва энди жадал юриб қайтиб келаетган эди: зеро, ўзга қишлоқи қизлар қатори у ҳам Гвальтьерини қайлиғини кўришга шошилаетган эди,— лекин Гвальтьери айнан шу қизнинг исмини атаб, яъни «Гризельда», деб чақириб, ундан, отанг қаерда, деб сўради, қиз ҳам унинг саволига қимтинибгина: «Уйдалар, бегим»,— деб жавоб қилди.

Гвальтьери отдан тушди ва ҳамроҳларига, мени шу ерда кутиб туринглар, деб айтиб, ўзи ғарибона кулбага кирди ва уй соҳибига шундай сўзлар билан юзланди: «Жаннуколе (унинг исми шундай эди), мен Гризельдани олиб кетгани келдим; лекин ундан олдин, сенинг ҳузурингда қизингга бир-икки оғиз сўз айтмоқчиман». Шундан кейин Гвальтьери қизга: модомики мен сенга уйланар экан-ман, сен, ҳар бир ишда менга итоат этмоғинг лозим бўлади; нима гапирсам ҳам, қандай иш тутсам ҳам — мендан аччиқланмайсан, менга итоатгўй бўлишга сўз берасан, деган мазмунда ўз ниятиНи баен қилди ва шу шартларимга розимисан, деб сўради; Гризельда ўзининг рози эканлигини изҳор қилди. Шунда Гвальтьери унинг қўлидан етаклаб ҳовлига олиб чиқди, барча ҳамроҳларининг кўзи олдида ва бутун қишлоқ аҳли олдида қизни қип-яланғоч қилиб ечин-тиришни, кейин унга кўз очиб-юмгунча ўз буюртмаси бўйича тикил-ган бошдан-оеқ янги сарпо кийдиришни, пахмайган соч бошига эса тилла тож қўндиришни буюрди. Унинг амри бажо келтирилиб, ҳамма ўзининг ҳайратдан лол қолганини изҳор эта бошлаганда эса, маркиз меҳмонларга бундай деб юзланди: «Синьорлар! Агар бу қизнинг менга нисбатан эътирози бўлмаса, мен унга уйланаман». Сўнг у эсанкираб қолган ва уялиб кетган Гризельдага юз-ланиб, ундан сўради: «Гризельда! Менга хотин бўлишни хоҳлай-санми?» - «Хоҳлайман, бегим»,— деб жавоб қилди Гризельда-

«Мен ҳам сенга эр бўлишни истайман»,— деди Гвальтьери. Сўнг у бутун оломон кўзи олдида Гризельда билан никоҳ ўқитиб, уни яхши бир отга миндирди ва иззат-икром билан ўз қасрига олиб кетди. Ғоятда пуршукуҳ ва серфайз базм бошланди; бу тўй танта-насини курган одам, Гвальтьери Франция қиролинин'г қизига уй-ланяпган бўлса керак, деб ўйлаши мумкин эди.

Келин бола ўз кийим-бошларини алмаштирганида гўе қалбини ҳам, феъл-атворини ҳам ўзгартиргандек эди. Унинг хушсурат ва сарвқад эканлиги ҳақида олдин ҳам айтган эдим, энди эса унинг гўзаллигига ўзга фазилатлар ҳам илова бўлди; у шу қадар жози-бали, латофатли ва назокатли жувон бўлиб қолдики, унинг раф-торини кузатиб туриб, бу жувон илгари ҳеч қачон қўй боққан эмас, ундан кейин бу Жаннуколенинг эмас, балки қандайдир юксак рут-бали зотнинг қизи деб қатъий ишонч билан айтиш мумкин эдиким, бу ҳол Гризельдани турмуш қурмасидап олдин билган одамларни

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ҳайратга солаетган эди. Гризельда ушбу фазилатларидан ташқа-ри яна эрига шу қадар итоаткор ва шунчалик жонкуяр эдики, Гвальтьери бундан бениҳоя хурсанд ва мамнун эди; Гризельда эрининг раият аҳлига ниҳоятда хушмуомала ва меҳрибона муно-сабатда бўларди, оқибатда ҳамма уни бошига кўтариб юрадиган, унга қўрққанидан эмас, балки холисона хизмат қиладиган, худога сиғиниб, унга бахт-саодат, тинчлик-хотиржамлик ва равнақ ти-лайдиган бўлди, ундан кейин, агар илгари одамлар, маркиз бу қизга уйланиб номаъқул иш қилди, деб юришган бўлса, энди ҳамма уни дунеда энг тадбирли ва энг фаросатли зот, деб эътироф этадиган бўлди, зероки, дейишарди улар, фақирона увадага ўрал-ган, камбағал деҳқонларнинг бўз кўйлагини кийган бир ғарибу бенаво қиз қалбида бунчалик юксак фазилат борлигини маркиз-даи бўлак ҳеч ким кўра олмаг.ан бўларди. Қисқа қилиб айтганда, маркизнинг элида, балки ундан хориждаги барча ерларда ҳам энди ҳамма Гризельданинг хуш рафтори ва хуш хулқидан ҳай-ратга кела бошлаган эди ва энди ҳеч ким Гвальтьерини бу қизга уиланганлиги учун айбситмас, балки ҳамма унга таҳсинлар ўқир-ди. Гризельда бир оз вақтдан кейин оғироеқ бўлиб, ой-куни етган-да кўзи ериб, бир қиз кўрдики, Гвальтьери фарзанд кургани ша-рофати билан элга катта зиефат берди.

Бироқ орадан сал вақт ўтгач, Гвальтьерининг миясига жуда ғалати бир фикр келди: у Гризельданинг қанчалик сабр-бардошли эканини узоқ муддатли ва хотини учун ўта машаққатли синовдан ўтказмоқчи бўлди; бу режасини у таъна-маломатлардан бошлади; у ўзини хотинидан ғижинаетгандай кўрсатиб, муқаррабларим сен-дан даргазаблар, улар сени паст табақадан эканлигингни, бу ҳам етмагандай яна фарзанд ҳам туққанингни, туққанда ҳам келиб-келиб қиз туққанйнгни юзимга солишяпти: сенинг шу қиз туққа-нинг уларни. қаттиқ ранжитяпти, шундан улар норозидирлар, де-ди. Гризельданинг чеҳрасида қилт этган ўзгариш содир бўлмади ва у ўзининг аввалги эзгу нияти барбод бўлаетганини биронта ҳам ҳаракати билан сездирмади. «Ҳукмдорим,-—деди у,— ўз но-мусинг ва ўз хотиржамлигингни кўзлаб, мени не кўйга солсанг, ихтиер ўзингда, мен ҳаммасига ҳам рози бўламан; тушунаман, мен уларнинг тенги эмасман, бинобарин, сенинг саховатинг ту-файли сазовар бўлганим иззат-ҳурматга ҳам ло^йиқ эмасдирман».

Хотиннинг бу жавоби Гвальтьерига жуда маъқул тушди, чунки унинг ўзи ҳам, ўзга муқарраблар ҳам, Гризельданинг унга кўрса-тилаетган илтифотлардан димоги шишиб, эсанкираб қолмаганига қатъий ишонгандилар.

Шундай.оқилона жавобга қарамай, Гвальтьери, орадан яна бир неча кун ўтгач, қизингни кўрарга муқаррабларимнинг кўзлари йўқ, деб шама қилди, кейин хотинининг олдига ўз хизматкорини юборди, хизматкор, хижолатдан ўзини қўярга жой топа олмай бекасига бундай деди: «Бегойим! Менга ўз жоним ширин, шу боисдан соҳибимнинг фармонини бажармай иложим йўқ- У меига қизингизни олиб бориб, кейин...» У егини айтишга хизмаТкорнинг тили бормади.

Гризельда бу гапли эшитиб, хизматкорнинг кўзига тикилли ва унинг бундан сал олдин айтган гаиларини эслаб, ниҳоят бу -./■. >маткорга қизчани ўлдириш буюрилганини тушунди. У шартта бориб, қизчасини бешикдан кўтариб олди, уни ўпиб, дуо қилди ва гарчи жигар-бағри эзилиб хун бўлиб кетаетган бўлса ҳамки, хиел ҳа.м сесканмай, қизчасини хизматкорнинг қўлига топширди. «Мана, қизимни ол,— деди Гризельда,— сенинг ва менинг соҳибим ннмани амр этган бўлса, шуни бекаму кўст адо эт, илло, мурғак 1ни паррандаю даррандаларга см қилиб қолдирма, башарти бу ҳақда хўжангдан махсус топшириқ олмаган бўлсанг, албатта». Хизматкор қизчани олиб, тўгри Гвальтьери қошига борди ва унга Гризельданинг айтган галларини муфассал баен қилиб берди, Гвальтьери эса, хотинининг бунчалик продаси бақувват эканли-гидан таажжубга тушди, сўнг хизматкорини қизчаси билаи Бо-лоньяга, ўзининг бир аел қариндошиникига юборди; бу 'қариндо-шидан у, қизчанинг кимнинг фарзанди эканлигини ҳеч кимга ошкор. қилмаган ҳолда, уни боқиб катта қилиш ва яхши тарбия бериш учун бор гайратини ишга солишни илтимос қилди.

Бу воқеадан кейин кўп вақт ўтмасдан Гризельда яна ҳомила-дор бўлди ва ой-куни етиб, бу сафар энди қўчқордек ўгил тугди-ки, Гвальтьери бундан бениҳоя хурсанд бўлиб кетди. Лекин, чама-си, биринчи. синов унга кифоя қилмаган бўлса керак, хотинининг қалбига янада теранроқ, янада аламлироқ жароҳат солди. Кун-лардан бир кун у хотинига жаҳолат билан шундай деди: «Хотин! Сен ўгил туққанингдан бубн ўз раиятим билан муросам буткул бузилди: мендан кейин раият аҳлига Жаннуколенинг набираси ҳукмдор бўлиши уларнинг кўнглига ғашлик солмоқда. Бунақада ҳали, бир вақтлар қизингнинг бошига солганим кунни ўғлингнинг ҳам бошига солмасам, ундан кейин эса, сени қўйиб, бошқага уй-ланишга мажбур бўлмасам эди, деб қўрқаман, зеро, шундай қил-масам, мени'ўз давлатимдан қувғин қилишлари ҳам мумкин.

Хотини унинг гапларини хотиржам тинглаб, бундай жавоб қилди: «Ишқилиб, сенга яхши бўлса бўлгани, ҳукмдорим, кўнг-лингга сиққан ишни қилавер, асло мени ўйлама: ахир мен сен би_-лан тирикман».

Гвальтьери орадан бир оз вақт ўтказиб, худди бир вақтлар қизчасини қандай олиб кетган бўлса, ўғлини ҳам онаси бағридан шундай юлиб олди ва бу сафар ҳам болани гўе ўлдиртириб юбор-гандек кўрсатди ўзини, аслида эса, уни ҳам қизини берган ерга, яъни тарбия қилгали Болоньяга бериб юборди. Гризельда эса, қизини хизматкор қўлига қандай топширган бўлса, ўғилчасини ҳам шундай итоатгўйлик билан ҳеч нола чекмай, топширдики, бундан Гвальтьери кўп ҳайратга келди; у бошқа биронта аелнинг бундай укубатга бардош беришини ҳатто тасаввур ҳам қила олмас эди. Агарда у Гризельданинг нечоғли болапарвар она эканлигини бил-маганида, турган гайки, хотинини ўз фарзандларига бемеҳр деб ўйлаган бўлар эди, бироқ фарзандлари ўз бағрида бўлган чоғда, уларни қандай меҳр қўйиб ардоқлаганларига шоҳид бўлган Гвальтери учун хотинининг бу рафтори унинг донишмандлигидан

алолат эди. Гвальтьери ўз фарзандларини нобуд қилди, деб и-соблаган аҳли раият, унга таъна тошларини отиб афқатсиз, деб маломатга кўя бошлади ва айни пайтда Гризельдага чин қалбдан ачина бошлади; ваҳоланки, ўзга аеллар унинг қатл этилган бола-лари ҳақида қайғуриб гапиришган пайтда, Гризельда, ўзим шунга рози бўлганман, негаки болаларнинг отаси шуни ихтиер қилган эди, деб доим бир хилда жавоб қайтарарди.

Қизи туғилгандан буен орадан анча-мунча йил ўтгач, Гвальтьери хотинининг бардошини охирги марта синаб кўришга аҳд қилди ва шу муносабат билан ҳамма ерда, дуч келган одамга, Гризель-дадан кўнглим қолди, унга ешлик қилиб, ўйламасдан уйланиб қўй-ган эканман, шунинг учун энди иккинчи марта уйланишимга Рим папасидан ижозат сўрамоқчиман. Гризельдани бўлса, талоқ қилиш ниятим бор, деб айтиб юрдики, унинг бу ниятини жамики диенат-ли кишилар қоралай бошладилар, лекин Гвальтьери уларга жавоб а н доим: гап битта, деб чўрт кесиб қўя қоларди- Бу гаплар Гризельданинг ҳам қулоғига етиб борди, шунда у ўзининг яна отаси уйига қайтишга, яна қўй боқишига тўғри келишини кўз олдига келтириб, боз устига, ўзи учун энг азиз бўлган одамнинг энди бошқа аел қучоғида бўлишини тасаввур қилиб қаттиқ ғамга ботди, лекин бундан олдин бошига тушган барча изтиробларга қандай сабот билан бардош берган бўлса, тақдирнинг бу бевафо-лигига ҳам шундай қатъият билан чидашга қарор қилди.

Орадан бир оз вақт ўтгач, Гвальтьери номига Римдан қалбаки мактублар келди ва бу мактубларни у ҳаммага кўз-кўз қилиб юр-ди, зеро ул мактубларда, Гвальтьеринииг Гризельда билан аж-рашиб, бошқага уйданишига папа томонидан ижозат берилганн қайд қилинган эди. Мана, Гвальтьери хотинини айтиб келгани одам юборди ва ҳамаданинг иштирокида унга шундай деди: «Хотин! Папа сен билан ажрашиб, бошқага уйланишимга рухсат бе-рипти. Менинг ота-боболарим юксак мартабали зотлар бўлишган, бу ўлка ҳам бошдан-оеқ ўшаларга қарам бўлган, сенинг авлод-аждодининг эса деҳқон ўтган, шул боисдан сен билан яшашнн ортиқ истамайман; олиб келган сепингни олгин-да, отанг Жанну-коленинг олдига жўна, мен бўлсам, ўз насабимга муносиб хотин топиб, ўш-анга уйланаман».

Гризельда ўзининг аеллик феълига ҳай берди-ю, йиғламоқдан бери бўлиб: «О, ҳукмдорим,— дея гап бошлади,— ўзимнинг ҳақи- . ру фақирлар табақасидан эканлигимни, бинобарин, сиздек акобир зотга тенг эмаслигимни ҳамиша едимда тутганман. Бир бенаво аел була туриб, сиздек улуғ зотнинг енингизда, муҳташам қас-рингизда шунча йил паноҳ топиб келганим учун парвардигорга шукрона ўқимоғим ва сиздан миннатдор бўлмоғим лозим. Менга тортиқ қилинган совға-саломларни ҳеч қачон ўзимники деб ҳисоб-ламаганман,— мен ҳамма вақт ўзимга-ўзим, буларнинг ҳаммаси вақтинчалик туҳфа деб таъкидлаб келганман. Башарти сиз би-рон-бир буюмни мендан талаб қилиб қайтариб олишни ихтиер қилгудек бўлсангиз, ўша оннинг ўзида бажону дил қайтариб берган бўлур эдимки, ҳозир мен айнан шундай қилгайман. Мана сиз

ерган узук — олинг. Сиз менга ўз сепимни олиб кетишимни амр дингиз. Ҳолбуки, сепимни қайтариб бериш учун ўз азиначин-гизга одам юборишингизнинг ҳам ҳожати бўлмайди, шунингдек, менга на ҳаменлар ва на юк ортиш учун от керак бўлади,— зеро, ҳануз жуда яхши эсимда, сиз мени онадан қандай туғилган бўлсам, шундай ҳолда хотинликка олгандингиз. Агар сиз ўз пуштикама-рингиздан бўлган болаларни ўз сийнаси остида кўтариб юрган та-намни ҳамма мушоҳида қилишини мақбул кўрсангиз, унда мен уйингиздан яланғоч ҳолда чиқиб кетгумдир,— ва лекин сиздан бир нарсани илтимос қилган бўлур эдим: сизга сеп сифатида эмас, балки туҳфа қилиб олиб келганим ва энди, ҳеч қачон қайта тиклаб бўлмайдиган иффатим ҳаққи-ҳурмати, эгнимга ҳеч бўлмаса ич кўйлак кийишга ижозат берсангиз».

Гвальтьеринг хўрлиги келиб, ҳўнграб юборишдан ўзини зўр-ға тийиб турарди, лекин шунда ҳам ўзини бадқаҳр қилиб кўрса-тиб: «Майли, кия қол»,— деди.

Бу ерда ҳозир бўлган одамларнинг ҳаммаси Гвальтьерига яли-ниб-елворишиб, ахир ўн уя йилдан ортиқроқ естиқдошингиз бўлган аелнинг қасрингиздан ҳамманинг кўзи олдида шармандалар-ча битта ич кўйлакда худди гадойдек чиқиб кетиши яхши эмас, деган гапларни айтишиб, ундан хотинига бирон та кўйлак бериш-ни илтимос "қила бошладилар, лекин Гвальтьери қайсарлик қилиб ўз сўзида туриб олди — шунда унинг яланг оеқ, сочлари паришон хотини елғиз ич кўйлакда ҳамма билан видолашди ва қаср-дан чиқиб, отасининг кулбаси томон йўл олди, қаср аҳли эса, унинг орқасидан пола, чекиб,

йиғлаб қолди. Бу никоҳ риштасининг мустаҳкамлигига олдиндан ишонмаган ва пироварди айнан шундай бўлишини ҳар куни кутган Жаннуколе, қизининг Гвальтьери билан никоҳ ўқитган куни эрталаб ечган жулдур кийихмларини асраб.қўйган эди. Гризельда кулбага кириб келиши билан ота ўша кийим-бошни унга олиб берди. Қиз ўша кийимни кийиб, бевафо тақдирнинг оғир зарбаларига сабот билан бардош берган ҳолда, худди бир вақтлардагидек, яна уй-рўзғор ишлари билан машғул була бошлади.

Бу орада Гвальтьери, граф Панагонинг қизига уйланяпман, деган мазмунда сохта овоза тарқатиб, тўй-томошага ҳозирлик куриш ҳақида фармон берди-да, Гризельдага одам юборди. Гризельда ҳам дарҳол етиб келди, шунда Гвальтьери унга бундай деди: «Мен ҳадемай уйимга қайлиғимни бошлаб келаман, ҳозир уни дабдаба билан кутиб олишга ҳозирлик кўряпман. Узинг биласан, катта маърака олдидан хоналарни йиғиштириб саранжом қилади-ган ва бошқа ишларга қарайдиган аеллар қасримда йўқ. Уйни саранжом-сарнштта қилишда сенга тенг келадиган бека топилмай-диям, шунга кўра, сен ҳамма еқни супуриб-сидир, хонимларни ўзинг танлаб, тўйга таклиф эт, уларни яхшилаб кутиб ол, тўй ўтгандан кейин эса, уйингга кетаверишинг мумкин»-

Гвальтьерининг ҳар бир сўзи Гризельданинг қалбига мисоли ханжардек ботарди, зеро, у гарчи ўзининг аччиқ қисматига кўни-киб қолган бўлса ҳам барибир, муҳаббат туйгусини қалбидан си-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ғб чн-қара- олмага-н эди. «Ҳамма айтганларингизни бекаму ст бажараман, соҳибим»,— деди Гризельда. Шундан кейин у, инда узи бйтта ич кўйлакда чиқиб кетган уйга энди дағал бўз ўйлакда кириб бориб, ҳамма хоналарни супуриб-сидира бошлади, деворлар-га гиламлар осиш, оеқ остига пояндозлар езиш ҳақида фармойиш берди, ошхонада пишириш-куйдириш билан шурулланди, мисоли бу хонадоннинг энг нотавон чўрисидек энг исқирт ишлардан ҳам ҳазар қилмади, фақат ҳамма нарса саранжом қилиниб, бутун қасрда тегишли тартиб жорий қилинганидан кейингина у дам олищга ўтирди.

Кейин у тўй тантанаси олдидан, Гвальтьери номидан бутун ви-лоятнинг хонимларини зиефатга таклиф қилди. Никоҳ куни кел-ганда эса, Гризельда, ўзининг ғарибона либосда эканлигига қара-май, ўз қадр-қимматини йўқотмаган ҳолда, меҳмонларни бағоят хушчеҳра билан қарши олишга қурби етди. Гвальтьерининг граф Панагога турмушга чиққан қариндоши, -маркизнинг болаларига жуда яхши тарбия берган эди; бу пайт унинг ойдек гўзал қизи ўн икки ешга, ўғли эса, олти ешга кирган эди; мана, Гвальтьери шу болоньялик қариндошини Салуццога тўйга таклиф қилди, таклиф-номада яна, қизим билан ўрлимни ҳам ўз енингизга олиб, шукуҳ-ли ва иззат-эътиборли мулозимларингиз кузатувида қадам ран-жнда айланг, деб илтимос қилган эди; бундан ташқари, маркиз графга мурожаат қилиб, ундан, ҳар бир учраган одамга, Гвальтьерининг қайлиғини олиб келяпман, деб айтингу, илло, қизнинг кимлиги ҳақида ҳеч кимга чурқ этиб оғиз оча кўрманг, деб езган эди. Граф ҳам маркизнинг илтимосини "бекаму кўст бажарди; у сафарга чиқди ва бир неча кун йўл юриб, Гвальтьерининг қизи ва ўғли билан акобир мулозимлар қуршовида Салуццода берилает-ган зиефатга етиб келди — бу ерда қишлоқ аҳли ва Гвальтьерининг кўни-қўшнилари келиннинг келишини орзиқиб кущб турар-дилар. Хонимлар қизни меҳмонлар учун дастурхон тузалган залга бошлаб кирдилар, одмигина кийинган Гризельда мана шу ерда уни очиқ чеҳра билан кутиб олди. «Хуш келибсиз, маликам!»— деди у. Хонимлар Гвальтьерига юзланиб, Гризельдани бошқа хо-нага чиқиб кетишига ижозат беринг е бўлмаса, ўзининг аввалги либосларидан биронтасини вақтинча бўлса ҳам бериб туринг, ахир бундай қиефада меҳмонлар олдида юриши уят-ку, дейишиб, худонинг зорипи қилиб, елворишса ҳам бутун уринишлари зое кет-ди; мана, улар дастурхон тузалган столлар теграсига ўтирдилар. Ҳамма келиндан кузини уза олмай ўтираркан, хотин танлашда Гвальтьерининг омади бор экан, деган қарорга келди. Гризельда-га қиз ҳам, унинг укаси ҳам жуда маъқул бўлди.

Мана, ниҳоят Гвальтьери ўз ниятига етди: у Гризельданинг сабр-бардошини тубсиз уммонга қиес қилиб, иродасиии асло букиб бўлмаслигига қатъий ишонди ва унинг табиатидаги бундай мато-натни ақли қисқалик аломати эмаслигига имон келтириб (зеро, Гризельданинг фаҳм-фаросатли аел эканлиги унга кундай равшан эди), боеқишнинг юрак-бағри ғам-андуҳдан эзилиб, пора-иора бўлиб кетган^ бўлса керагу шунга қарамай, уни усталик билан лоқайдлик пардаси остига яшираетган кўринади, деб мулоҳа қила бошлади ва бу мусибатни хотинининг бошидан дақиқа-нинг ўзидаеқ соқит қилишга қарор қилди. Шунга кўр у Гризельдани ўз енига чақириб олиб, жилмайганча, баланд овоз билан сўради: «Хўш, сенга маъқул бўлдими келин?»

«Келин менга жудаям екди, хукмдорим,— дея жавоб қилди Гризельда.— Бас, агарки, у, шу ҳусни жамолига яраша оқила ҳам бўлса (бунга менинг мутлақо имоним комил), ҳеч шак-шубҳа йўқ-ки, сиз дунеда энг бахтиер эр бўлгайсиз. Бироқ бир илтимос билан сизга мурожаат қилишга журъат этмоқчиман: иложи бўлса, би-ринчи хотинингизнинг қалбини вайрон қилганингиз сингари бунинг ҳам қалбини жароҳатламанг,— зеро, бу қизнинг ундай аз*обларга бардош бера олишига кўзим етмайди: у аввалги хотинингиздан анча еш ҳам қийинчилик билмай тарбия курган, аввалги хотинин-гиз эса, болалик чоғидан оғирчиликни бошидан кечириб ўсган эди».

Гризельда маркизнинг бу қизга уйланишига асло шубҳа қил-маган ҳолда, унинг тўғрисида фақат эзгу сўзлар айтаетган эдики, Гвальтьери бу ҳолдан қаттиқ таъсирланиб кетди, хотинини ўз Знига ўтқазиб, бундай деди: «Гризельда, энди шунча қилган сабр-қаноатинг самарасидан баҳраманд бўладиган пайтинг етди; мени шафқатсиз, золим, тошбағир одам деб ҳисоблаганларга эса, шу нарса маълум бўлсинким, мен ўзимни бундай тутганимда бир мақсадни кўзлаган эдим: сени ибратли хотин бўлишга, ўз одамла-римни эса, хотинни тўғри танлашга ва уни авайлаб сақлашга ўр-гатмоқчи эдим, сен билан бутун умр хотиржам ва тинч-тотув яшамоқчи эдим, ҳолбуки, уйлангаи пайтимда, турмушимиз бетинч бўлади, деб қўрққан эдим,— мана шунинг учун ҳам сени синамоқ мақсадида, ўзинг яхши биласан, бирин-кетин қалбингни жаро-ҳатлай бошлаган эдим. Ҳамонки, сен ҳеч қачон чурқ этиб оғиз очмаган ва бирон марта бўлсин, менинг хоҳишимга зид иш тут-маган экансан, баски, мени бахтиер қила олишингга қатъий ишон-ган эканман, юрагингдан бирин-кетин суғуриб олганларимнинг жамини ҳозир сенга бирваракайига қайтармоқчиман ва энг лазиз ва латиф муҳаббатимни қалбинг жароҳатларига малҳам қилмоқ-чиман. Хуллас, севин: менинг сохта қайлиғим ва унинг укаси— сен билан икковимизнинг фарзандларимиздирки, сенинг ва кўпчи-лик одамларнинг наздида, кўп йиллар мобайнида, мен уларни ваҳшиена ўлимга маҳкум этган бўлиб туюлган эдим,— ўзим эса — сенинг эрингман ва сени дунеда ҳамма нарсадан ортиқ севаман, демак, ўз хотинидан менчалик мамнун бўлган одам бутун жаҳон-да ҳам топилмайди, деб баралла ҳайқириб айтишим мумкин».

Шу чоғ Гвальтьери Гризельдани қучоқлаб ўпибди, аел эса, севинчдан йиғлаб юборибди, кейин икковлари ўринларидан тури-шиб, ҳайратдан донг қотиб қолган қизлари олдига яқин борибди-лар, уни ва ўғилларини меҳрибонлик билан бағирларига босиб-дилар ва шу билан бу ерда ҳозир бўлганларнинг кўнглидаги гумроҳликка барҳам беришибди. Хонимлар бу ҳолдан хурсанд бў-лишиб, ўринларидан туриб кетибди ва Гризельда билан бирга унинг

ABBYY PDF Transformer 2.0
Click here to buy
www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0
Click here to buy
www.ABBYY.com

онасига ўтишиб, уни бир вақтлар никоҳ тўйига сантирганлари-дан ҳам зиедроқ шавқу завқ билан эгнидаги ишлоқича кийимни ечиб ташлаб, уни маркизага монанд кийинтирибдилар ва зўр даб-даба билан худди маликадек (дарвоқе, у увада кийимда ҳам ма-ликадан қолишмасди), яна залга бошлаб чиқибдилар. Гризельда уз жигарпораларининг жамолига тикилиб, ҳеч кўзи тўймабди, чор атрофдаги ода-^арнинг бари суюнишнбди, шоду хуррамлик тобора авжга минибди ва бу тўй-тантана бир неча кун сурункаси-га давом этибди: Ниҳоят, бутун жамоа: Гвальтьери ниҳоятда до-нишманд одаму, лекин унинг ўз умр йўлдоши бошига солган муд-ҳиш синови — ўта шафқатсизлик ва золимликдир, ваҳоланки Гризельда эридан юз карра оқиларокдир, деган ягона фикрга тўх-талибди. Граф Панаго бир неча кун меҳмон бўлиб, сўнг Болоньяга қайтибди, Гвальтьери Жаннуколенинг деҳқончилик билан маш-ғул бўлишига ортиқ йўл қўймай, уни ҳамма ксракли нарса билан таъминлабди; шу кундан бошлаб, Жаннуколе маркизнинг қайна-тасига монанд иззат-икромда, беташвиш кун кечирпбди ва ошини ошаб, ешини яшагач, оламдан ўтибди, Гвальтьери эса, қизи учун ажойиб куев топибди; ўз рафиқасн Гризсльдани эса ниҳоят дара-жада эъзозлаб, у билан роҳатда-фароғатда узоқ умр кечирибдй.

Қиссадан ҳисса шуки, фақирона кулбаларда ҳам самовий хил-қатлар маскан қуриши ва лекин шоҳона кўшкларда, одамлар ус-тидан ҳукмронлик қилишга эмас, балки кўпроқ чўчқабоқарлик қилишга лойиқ бўлган маҳлуқлар учраб туриши мумкин экан. Гвальтьерининг энг золимона шафқатсизликларига нафақат кўз еш тўкмаган ҳолда, балки қувноқ чеҳра билан бардош беришга Гризельдадан бошқа яна ким қодир була оларди? Ваҳоланки, агар у Гвальтьерининг уйидан битта ич кўйлакда чиқиб кетиб, бегона эркак билан мулоқотда бўлса ва бир зумда унинг путини остига кириб исинганида эди, эрининг хўп додини берган бўларди.

Дионео ҳикоясини тугатди, хонимлар бу ҳикоя ҳақида бир-би-рига мутлақо зид бўлган фикрларни айтиб ҳам бўлдилар — <5иров ҳикоянинг бирон ерини емонласа, бошқа биров унинг айрим ер-ларини кўкка кўтариб мақтади,— шундан кейин қирол осмонга назар ташлаб, куешнинг ғарбга оға бошлаганига эътибор берди ва ўтирган ўрнидан қўзғалмаганча шундай гапира бошлади:

— Хушчеҳра хонимлар! Узингиз албатта яхши биласизки, одамзодга ақл-идрок нафақат бўлиб ўтган, ишларпи эслаб қолиш учун ва бугунги кунни англаш учун берилган; донпшмандларнинг эътироф этишнча, ўтмишдан ва ҳозирги ҳаетдан воқиф бўлиш билан бирга истиқболни ҳам башорат қилиш буюк заковат соҳиб-ларига хос хусусиятдир. Агар унутмаган бўлсангизлар, сизлар билан биз, соғлиғимизни тиклаб, куч йиғиб олиш мақсадида ҳам-да бир оз кўнгил езиш ва ўлат даври бошланиши муносабати билан шаҳримизга маскан қуриб олган гам-алам ва мушкулотларни кўрмаслик мақсадида Флоренцияни тарк этганимизга эртага роса икки ҳафта бўлади. Назаримда, бизлар ахлоқ-одобга риоя қилиб яшадик, зеро, шахсан ўзимнинг кузатувим бўйича, гарчи

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ўлгили ва ҳаттоки кишини васвасага соладиган нарсалар ўғри-сида суҳбатлашган бўлсак ҳам, гарчи тўйиб вқ'атланган, хуш-тъам шароблар ичган, мудом ўйин-кулги билан машғул бўлган бўлсак ҳам (бундай ҳает, одатда, иродаси суст одамлар кўнглида беҳае истаклар уйғотади), шунга қарамай, биронтангиз ҳеч қан-дай ножоиз ишга қўл урмадингиз, оғзингиздан бирон та ҳам беа-даб сўз чиқмади ва умуман, ҳеч бирингиз ҳеч қандай номуносиб иш тутмадингиз. Агар янглишмасам, сиз билан бизнинг ҳар бир хатти-ҳаракатимиз олижанобликдан далолат берди, ҳаммамиз бир еқадан бош чиқариб, дўст-иноқ бўлиб яшадик, мсн бу гаплар-нн сизларга шунинг учун ҳам ниҳоятда зўр мамнуният билан айт-япманки, бу сўзлар сизларнинг ҳам, менинг ҳам обрўйим учун хизмат қилгай ва шубҳасиз, бизга нафи теккай. Ҳар биримиз ўз навбати билан ўз кунида ўзига яраша мақтов сўзлар эшитдик, бу мақтовлар ҳануз менинг қалбимга жо бўлиб турибди, лекин бора-бора бир-биримизни безор қилиб юбормаслик учун ва одамлар узоқ муддат бирга ҳает кечирганимизни пеш қилишиб, усти-миздан ғийбат қилишмасин учун,— агар сизлар эътироз билдир-масанглар, албатта,— мен уй-уйимизга тарқашни таклиф қиламан. Шуни ҳам эътиборга олингларки, жамоамизнинг довруғи атроф-га тарқалган, бинобарин, у улғайиши ҳам мумкин, ана унда бутун ҳузур-ҳаловатимиз барбод бўлади. Шунга кўра, агар менинг таклифимга қўшилсангизлар, унда мен, эртага эрталаб йўлга чиқишни таклиф қиламан ва ҳозирданоқ бошимга кийдирилган ҳукмдорлик тожини ечаман. Борди-ю, ўзгача фикр юритадиган бўлсангиз, унда эртанги* ҳокимлик ҳуқуқини ўзим олдиндан кўз остимга олиб қўйган одамга топшираман.

Хонимлар ва йигитлар узоқ вақт баҳслашдилар, лекин ахири
бир хулосага келишиб, қиролнинг маслаҳатини оқилона ва хайрли
маслаҳат деб топишди-да, унинг гапига қулоқ осишга қарор қи-
лишди. Қирол эшик оғасини чақиртирди, унга эртанги кун бора-
сида фармойиш берди, сўнг ҳаммани кечлик овқатга қадар озод
қилиб, ўрнидан турди. Унга эргашиб хонимлар билан йигитлар ҳам
ўринларидан қўзғалдилар ва ҳар кунги одат бўйича турли-туман
эрмаклар .билан машғул бўлдилар- Тайин қилинган соатда улар
ғоятда зўр мамнуният билан дастурхон теграсига ўтирдилар,
овқатланиб бўлишгандан кейин эса, мусиқа чалиб, қўшиқ айтиб,
рақсга тушдилар. Рақсни Лауретта бошлаб берди, қўшиқ айтиш-
ни эса, қирол Фьяметтага амр этди ва Фьяметта дилрабо овоз би
лан куйлай бошлади: ,

Ишққа йўлдош бўлмаса
рашк, оҳ, Дунеда энг
бахтиер хотин — Бўлар
эдим, вафодан огоҳ.

Биз эркакни севамиз
нсчун? Ешлик, чирой,
қайиоқлигипи Ва
севамиз мардлиги
учун, Ширин сўзи,
ўйноқлигини,

Одобияи севамиз яиа.
Агар туҳфа шу бўлса,
мана, Тангри менга
берди ҳаммасин,
Қондирди у дилим
ҳавасин, Орзуларим
қилди таитана.

Лекин мети эзади хаел.
Ешим ўтиб борар йил
сайин.
Мендан ешдир қанчалар аел,
Оккларок, гўзалроқ, майин.
Меп кундан-кун кўпроқ истаган
Нарсаларни истар ҳар дилбар,
Улар ҳақци, қилар қисталанг,
Улар ҳам бу ишга
лаъвогар.
Йиғлай-йиглай этимни
ейман,
Тақдиримга лаънатлар дейман.
Агар ерим бўлса вафодор,
Совимаса менга нисбатан,
Шод бўлардим сўзсиз қисматдан,
Лекин эркак зоти кўп айер,
Мен бу макр тузини тотдим,
Оромимни буткул йўқотдим,
Сезган оним аел шарпасин,
Вужудимни қамрайди титроқ,
Бахтимга чанг солгандай шу чоқ,
Дарҳол ортар кўнглим шубҳаси...

Лаънат сизга хотинлар!
Бскор
Урипасиз тортиб олишга:
Кўз қисиб,
қош қоқасиз
беор, Гоҳ куласиз,
гоҳо
иолишга — Эрк
берасиз.
Ҳаммаси пуч, пуч!
Менга ерим жонимдан
ортиқ. Сиз шумларга
этмаймап тортиқ.
Макрингиз-чун олажакман
ўч!

• Фьяметта ўз қўшиғини ниҳоясига етк-азгач, унинг енида ўтир-ган Дионео кулиб туриб, шундай деди:

— Лекин, хоним, ўз маҳбубингизнинг исмини очиқ айтмадин-гиз,— ахир сиз ҳалитдан дарғазаб бўлмоқдасиз, ҳали бironта одям бехосдан сизнинг ўша маҳбубингизни ўзига ром қилгудек бўлса, унда ҳолингиз нима кечади?

Кейин бошқалар ҳам қўшиқ куйлашди ва фақат вақт ярим кечадан оқандагина қиролнинг ижозати билан ҳамма етиб ухла-гани хона-хонасига тарқалди.

Эртаси куни эрталаб ҳамма ўрнидан турди: эшик оғаси юклар-ни олдинроқ жўнатиб юборган эди, хонимлар билан йигитлар аса, қиролнинг раҳнамолигида Флоренция томон равона бўлдилар. Уч йигит етти нафар хонимни Санта Мария Новелла жомесигача ку-затиб қўйишди,— бундан бир қанча вақт бурун улар худди Шу ердан бйргаликда сафарга чиқиб кетган эдилар,— сўнг йигитлар шу ерда хонимлар билан хайрлашдилар-да, вактичоғлик ^ қилиш учун ўзга эрмак ахтариб кетдилар, хонимлар эса уи-уиларига тарқалдилар.

[1] «Декамерон»дагн шеърларни шоира Дилшода Саидолимова таржима қил--га«,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

МУАЛЛИФНИНГ СУНГ СУЗИ

О, навниҳол^ кибор хонимлар, узоқ йиллик меҳнатим самараси бўлмиш ушбу китобимни сизларга тасалли бўлсин деб езган эдим! Худойи таолонинг менга кўрсатган иноятн бирлан, фаҳмлашимча, ўз хизматим эвазига эмас, балки сизларнинг мен ҳақимда астой-дил дуода бўлганингиз оқибатида бўлса керак, мана, ниҳоят, ўз асарим муқаддимасида берган ваъдамни ниҳоясига етказгандай-ман. Энди мен, биринчи навбатда парвардигорга шукрона ўқиб, иккинчи навбатда эса, сизларга миннатдорчилик билдириб, қала-мим ва толиққан қўлимга дам бермоқчиман. Бироқ дам беришдан олдин, сизларнинг еинки яна бошқа бирон одамнинг менга хаелан бериши мумкин бўлган саволларига икки оғиз сўз билан жавоб қайтармоқчиман, ваҳоланки-, .менинг қиссаларимга бошқа ҳар қандай қиссаларга қилинган маломатдан ортиқроқ таъна қилиб бўлмаслигига имоним комилки, буни мен, эсимда бор, тўртинчи куннинг муқадди'масида исботлаб бера олган эдим.

Ораларингизда баъзиларингиз, бу одам тилига жуда арк бериб юбориб, аел аҳлини шундай уятсиз сўзларни баъзида гапиришга ва кўпроқ тинглашга мажбур қилдики, диенатли аелнинг ундай гапларнн тилга олищи ҳам, шунингдек, тинглаши ҳам ўтакетган шармандаликдир, дея айюҳаннос. солиб, ҳали мени емонотлиқ ҳам қиларсиз. Мен бу фикрга қўшилишолмайман; ҳар қандай уят-ли нарсани ҳам нардали қилиб, одобли ибораларда баен қилиш мумкин, ана унда у нарса ҳеч кимга қаттиқ ботмайди, худди шу жиҳатдан менда ҳеч қандай нуқсон бўлмаса керак, дейман. Ҳай, сизларни ҳақсизлар, деб ҳам фараз қилайлик,— мен мунозара юритмоқчи эмасман, барибир сизлар мендан баланд келасизлар,— аммо ўзимнп оқлаш учуй анча-мунча гап айтишим мумкин. Би-ринчидан, агарда битта-яримта қиссамда ҳақиқатан ҳам биронта ножоиз гап ўтиб кетган бўлса, демак, қиссанинг хусусияти шуни талаб қилган: зеро, агар бундай қиссаларга заковатли одамнинг жиддий нуқтаи назари билан қаралса, ул қиссаларни айнан шу тарзда баен қилмоқ зарур, акс ҳолда улар ўз моҳиятларини йўқо-тиб қўйгайлар, деган хулосага келмай илож қолмайди. Агар у қиссаларда-чинданам биронта тишга тегадиган нарса бўлса, агар унда, амалда эмас, балки тйлни тийишда зҳтиеткор бўлган ва ўзларини тақводор

қилиб кўрсатишга уринган риекор руҳонийлар-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

и ғижинтирувчи биронта густоҳона сўз учраб қолгудек
улса,. демакки, эркаклар ва аеллар *ўймагу, турум, овонча-ю, даста, сосиска-ю, колбаса* ва ҳоказолар ҳақида мунтазам равишда бе-малол гапиришганидек, ўшал густохона сўзларни айтиш мен учун ҳам уят бўлмаслиги керак, назаримда. Шуни ҳам айтиб утиш ке-ракки, менинг қаламим сураткашнинг мўйқаламидан асло қолиш-майди, сураткаш эса, ҳеч қандай танбеҳга, боз устига — адолатли танбеҳга учрамаган ҳолда, наинки уч бошли илонни шамшир" еки найза билан маҳв этишга Жаброил Михаилни мажбур этади» нафақат аждарнинг дуч келган ерига найза санчишга авлие Геор-гийни мажбур этади,— шунингдек, у бизга Исони эркак қиефаси-да, Момо Ҳавони — ае\л қиефасида тасвирлайди; биз унинг сурат-ларида одамзодни халос »тиш учун чорчўпда жон беришга ҳам рози бўлган хилқатнинг оеқларини баъзида бир, баъзида эса,, икки мих билан михланганини кўрамиз. Ҳолбуки, китобимдаги қиссаларнинг ҳаммаси, ҳар бир фаолияти ҳақида бағоят пуродоб иборалар ва покиза қалб билан гапирилиши лозим бўлган черков-да эмас (ҳолбуки, ҳадису оятларда менинг қиссамдагидан беш-баттар нарсаларни учратиш мумкин), аксарият жойлардаги син-гари хулқ-одоб талаб қилинадиган фалсафа мактабида ҳам эмас,. шунингдек, аҳли дин ва файласуфлар даврасида ҳам эмас, балки боғ-бўстонларда, фақат вақтичоғлик қилиш учун мўлжалланган жойларда, қизиқарли латифалар тинглашгани билан хулқлари бузилмайдиган ешга кириб қолган навниҳол жувонлар даврасида ва ҳаттоки энг мўътабар зотлар ҳам агар юракнинг чигилини езиш учун зарур бўлса, лозимни ҳам бошларига кийишлари мумкин бўлган, аммо бу қилмишлари маъзур тутилган пайтларда ҳикоя қилинган эди. Менинг қиссаларим ҳақида ким нима деб айтеа айтаверади, аммо улар дунедаги жамики нарсалар сингари зарарли ҳам, фойдали ҳам бўлишлари мумкинки, бу энди фақат, тингловчининг қандай одамлигига боғлиқ. Кайфий, Шаробий ва яна кўпчилик зотларнинг эътироф этишича, майнинг жамики ти-риклар учун шифо, безгаги хуруж қилганлар учун эса, зиен эка'н-лигини ким билмайди дейсиз? Лекин, агар май безгаги хуруж қилган одам учун зиен экан, ахир уни умуман зарарли деб бўла-дими? Оловнинг одамзод учун ғоятда фойдали ва ҳаттоки вожйб нарса эканлигини ким билмайди дейсиз? Лекин агар у уйларни, шаҳару қишлоқларни ендираркан, уни умуман зарарли деб бўла-дими? Худди шунга ўхшаш, қурол тинч-тотув яшашни ихтиер қилганлар хотиржамлигини ҳимоя қилади ва айнан шу қурол кўпин-ча одамл'арга қирон келтиради, лекин у қирон келтирувчи буюм Оулгани учун эмас, балки уни евуз ниягбилан ишлатган кишилар-йинг айби билан шундай қилади. Қинғир ниятли одамлар ҳар бир сўздан қинғир маъно ахтарадилар, уларга эзгу сўзлар ҳам наф бермайди, илло, балчиқ қуеш шуъласини булғай олмагандек, на-жас фазо гумбази оройишига доғ була олмагандек, бадният ки-шиларнинг ножўя гаплари ҳам покиза қалбни заҳарлай олмагай-лар. Қайси китоблар, қайси каломлар, қайси езувлар Муқаддас ҳадисдан муқаддасроқ, гўзалроқ, сарбаландроқдир? Шунга қара-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ай, ул муқаддас китобни тескари талқин қилган ва оқибатда ини ҳам, ўзгаларни ҳам нобуд қилган одамлар бўлган. Дунедаги ҳар бир нарса бирон ишда фойдалидир, лекин ундан евуз ниятда фойдаланиладиган бўлса, у жуда кўп одамга зиен етказиши мум-кинки, бу гап менинг қиссаларимга ҳам тааллуқлидир. Китобхон қиссаларимдан ўзи учун емон ибрат олиши ва улардаги емон иш-ларга даъват этувчи томонларга эътибор бериши ҳам мумкинки, бу унинг ўз ихтиеридадир: агарда қиссам сатрлари орасида тасо-дифан бironта ножўя гап чиқиб қолгудек бўлса, хоҳлаганлар уни ўзларига олаверсинлар- Лекин кимда-ким қиссаларимдан фойда ва эзгулик кутаетган бўлса, улар ҳам ўз ниятларига албатта етгай-лар. Агарда бу қиссаларни авжи мавридини ва одамини топиб ўқиб берилса, унда ҳамма тингловчилар ҳам қиссаларимни фойдали ва жўяли, деб топган ва эътироф этган бўлардилар. Лекин кимда-ким ибодат қилишни еки руҳоний ота учун балиш е торт пиширишни ихтиер қилса, майли, эшитмай кўя қолсин,— менинг қиссаларим, бизни ўқинг, деб уларнинг орқасидан "ялиниб юрмайди, лекин кези келганда шуни ҳам айтиш керакки, аҳли дин нафақат оғизда, ҳат-токи баъзан амалда ҳам менинг қиссаларимдаги шахслардан қо-лишмайди!

Яна, менинг қиссаларимдан айримларини китобга киритилма-са ҳам ҳеч нима йўқотилмаган бўларди, деб айтувчилар ҳам топи-лади. Бу-ку, тўғри-я, илло, мен фақат даврада баен қилинган қис-саларнигина езишим мумкин ва шарт эди, агарда қиссахонлар фақат яхши қиссалар баен қилишганида, мен ҳам фақат яхши қиссаларни езган бўлур эдим. Ҳай мени ҳам ижод этувчи, ҳам езиб олувчи деб фараз қилайлик, лекин бу ҳақиқатга тўғри келмайди: очиғини айтганда, ҳамма қиссаларим ҳам бир х-илда яхши чиқма-ганидан мен хижолат бўлмаслигим к,ерак, зеро, худойи таолодан ўзга ҳамма ишни яхши бажарадиган ва ҳамиша камолшта эриша-диган бironта ҳам баркамал уста йўқ жаҳонда. Ахир паладинлар уруғини кўпайтириб юборган Буюк Қарл ҳам, уларни қўшин бўлиш даражасида бисер қилиб яратолмаган. Буюмларнинг турли-туман-лиги ҳар бир буюмда турлича хусусият борлигидан дарак беради. Ерга қанчалик эътибор. билан ишлов берилган бўлмасин, барибир унда фойдали зироатлар қатори қичитқи ўт, чақиртиканак, еввойи ўтлар ҳам усади. Ундан кейин, биз бу қиссаларни сизларнинг акса-риятингиз сингари оддий ешжувонларгаҳикояқиларэканмиз, улар учун қандайдир назокатли ва нафосатли воқеаларни танлаш ва ҳар бир айтиладиган сўзни пухта ўйлаб, сўнг талаффуз этиш бе-маънилик бўлган бўларди. Ҳарна бўлганда ҳам қиссаларимни қўлига олганлар, ўз дидларига еқмаган қиссаларни ўтказиб юбо-риб, фақат кўнгилларига ўтирганларини ўқишлари мумкин. Шун-га кўра, мен китобхонни довдиратмаслик учун ҳар бир қиссанинг бошида, унинг мазмунини баен қилиб қўйганман.

Баъзилар, айрим қиссаларни жудаям чўзилиб кетган, деб айтиши ҳам мумкин. Бунга жавобан мен яна такрор айтаманки, агар улар бошқа иш билан машғул эканлар, унда энг қисқа қисаларимни ҳам ўқимаганлари маъқул. Ундан кейин, гарчи б ки-тобимни езишга киришганимга жуда кўп вақт бўлган бўлса ҳам уни иш билан банд одамларга эмас, балки бекорчи китобхонлар учун мўлжаллаганман. Вақт ўтказиш учун қўлига кнтоб олган-ларга эса, ҳеч бир қисса узун бўлиб туюлмайди,— агар китобхон дидидаги нарса мазкур қисса таркибида мавжуд бўлса, албатта. Қисқа ҳикоячалар — мактаб болалари учун яхши, зеро, улар нафақат шунчаки вақт ўтказиш учун, балки бирон сабоқ олиш учун ўқийдилар; бунинг акси ўлароқ, қисқа ҳикоялар сизларга тўғри келмайди, менинг китобхон хонимларим, зеро, сизлар, ишқий эр-маклардан ортиб қолган бутун вақтингизни китобхонлик билан ўтказасиз. Ундан кейин, ахир ҳеч биригиз на Афинада, на Бо-лоньяда, на Парижда таҳсил кўргансизки, шунга кўра, ўз закова-тини илм-фан билан бойитган алломаларга нисбатан , сизларга ҳамма нарсани бутун тафсилоти билан тушунтирмоқ лозимдир.

Ҳеч бир шубҳа йўққи, менинг қиссаларимда ҳазил-мутойиб.а-лар, қочириқ гаплар ҳаддан зиед кўп ва бундай бачкана нарсалар билан шуғулланиш шундай салмоқли, обрў-эътиборли одамга ярашмайди, деб айтувчи одамлар ҳам топилади. Мана шу одам-лардан мен миннатдор бўлишим керак ва ўз миннатдорчилигимни уларга изҳор этаман, зеро, улар савоб иш қилмоқчи бўляптилар: улар менинг номимга доғ тушмаслиги устида қайғурмоқдалар. Шунга қарамай, мен уларнинг маломатини четга суриб қўяман. Гарчи елкамга ғийбату гуноҳларни ортиб ташлашган бўлса ҳам мен салмоғи йўқ, тоши енгил одамман, демакки,; сувда ҳам чўк-майман. Роҳибларнинг гуноҳкор бандаларни қоралаб айтган ваъз-лари мутойибалар, қочириқлар ва киноялар билан бойитилганини эътиборга олиб, мен ҳам хонимларни зериктирмаслик учун езган қиссаларимда ундай сўзлар яна ҳам ўринли бўлади, деган қа-рорга келган эдим. Агар борди-ю, хонимлар керагидан ортиқ шод-ланиб кетгудек бўлсалар, Иеремиянинг кўз ешлари, Исо алайҳис-саломнинг чеккан изтироблари ва Магдалинанинг оҳу зорлари уларни тезда ҳушига келтириб қўяди.

Ва ниҳоят, роҳиблар тўғрисида онда-сонда ҳақиқатни баен қилганим учунгина мени, тили заҳар, деб таъкидлайдиганлар то-пилмайди, деб ўйлайсизми? Уларни мен бажону дил кечираман, чунки ғаразгўйлик қилишяпти, деб асло ўйлай олмайман. Шуни Ҳам айтиш керакки, роҳиблар — яхши одамлар, елғиз тангрига меҳр қўйганликлари учунгина ўзларини ҳеч нимадан сиқмаелик-ка ҳаракат қиладилар, фақат новларида сув тўлиб оқаетганлиги сабабли одамларнинг жўягига қўйиб юборадилар ва бу ҳақда ҳеч кимга лом-мим деб оғиз очмайдилар, баданларидан така ҳиди анқиб туришини айтмасак, улар ниҳоятда дилкаш, улфати одам-дирлар. Бу гапларнинг ҳаммасидан қатъий назар, шуни эътироф этиш керакки, бу дунеда ҳамма нарса омонат, ҳамма нарса доимий ҳаракатдадир ва эҳтимолки, бу нарса менинг асарим тилига ҳам тааллуқлидир, ҳолбуки, яқинда бир аел қўшним, асарим ти-

[1] П а л а д и н л а р — сарой рицарлари. *(Тарж.)*

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ининг бениҳоя еқимтой эканлигини — бунақа ширин тил ҳеч бир адибда йўқлигини эътироф этди, маълумингиз учун ушанда атигй бир неча қиссам қолган эди £зилмаган — буларни айтишимдан мақсад, мен ўзимга ишонмайман ва одатим бўйича, ўзимга таал-луқли бўлган ҳамма нарса тўғрисида ҳеч қачон шахсий фикр айт-майман. Шу билан ғанимларимга айтадиган гапларим тугади.

Майли, одамлар китобим ҳақида кўнгилларига келган гапни айтаверишсин; камина эсам, узоқ йиллик меҳнатимни армон қи-линган маррага етказишимда менга мадад берган эгамга шикас-танафслик билан шукрона ўқийману жим бўламан. Сизларга эса, латофатли хонимлар, парвардигор тинчлик-омонлик ато этсин ва йиҳоят, китобим мутолаасидан озми-кўпми ўзингизга наф теккан бўлса, мени едлаб туринглар.

Д Е К А М Е Р О Н (2инки ШАҲЗОДА ГАЛЕОТТО) китобининг ўнинчи ва охирги куни шу ерда тугайди.

»

ИЗОҲЛАР

Декамерон...— «Декамерон» («Уп куп» деган ном ясама сўз бўлиб, чамаси, авлие Амвросийнинг «Гексамерон» («Олти кун») тўплами номига мослаштириб ясалган сўз бўлса керак.

...(еинки шаҳзода 1'алеотто)—Боккаччо ўз тўпламига қўйган бу иккинчи ном билан ўрта асрларда зодагонлар муҳитида мавжуд бўлган доира стол томонидан яратилган ридарлар ҳақидаги ривоятларнинг персонажи Галеоттонинг вазпфасига ншора қилмоқдаким, бу персонаж ўз дўсти ва тутинган оғаси рицарь Ланселото билан қиролича Жиневра ўртасидаги муҳаббат риштасини пайванд-лашда катта ҳисса қўшган эди. Боккаччонинг таъбнри бўйича, унинг китоби (мн-соли Галсоттодек) уни мутолаа қилганларни'нг ишқий жаро^атларига малҳам бўлгай. Ланселото Галеттонинг дўсти ва тутинган огаси бўлган.

БИРИНЧИ КУН

Одамзодни қийратувчи вабо таширнф буюрди;—гт 1348 йилшшг январида Тоеканада тарқалган ва тариҳда қолган вабо ҳақида кетяптн. Уша йилнинг ап-рель ойида бу офат Флоренцияни ҳам қамраб олган эди. Бу дард Шарқдан (баъ-зи маълумотларга кўра — Сурнядан, бошқа маълумотларга Караганда эса— Кафадан (Қримдаги ҳозирги Феодосия) ўтиб келган эди. Кейинги тахмин бўйича, генуяликларга қарашли Кафани қамал қилиб олган татар қўшинлари ораси-дд вабо тарқалган. Пухта муҳофаза қилинаетган шаҳарни қамла билан заб-т этишга ожнзлик қилган татарлар знг мудҳиш чора қўллайдилар: улар палахмонлар ер-дамида вабодан ўлганларнинг жасадларини шаҳар девори оша улоқтира бошлай-дилар. Қамалдаги аҳоли қанчалик ҳаракат қилмасин, барибир вабо дардига мубтало бўлгаплардан бир нечта киши Италияга жўнаб кетаетган кемаларга ту-шишга муваффақ бўлган. Шу тариқа вабо Европага тарқалган ва беҲисоб одам-ларнинг естиғини қуритган эди.

...тоғ-тоғ уйилган нажасу мурдорлардан тозалаган... одамлар...— мазкур «махсус» одамлар орасида Боккаччонинг отаси ҳам бўлган.

Гален, Гиппократ ва Эскулаплар...—XIV аср Италия адабиетида икки маш-ҳур юнон табибининг номлари афсонавий шахс бўлмиш Эскулап билан биргалик-да тилга олинарди.

...мўътабар Санта Мария Новелла жомесида...—1278 йилда Флоренцияда қурила бошланган машҳур Санта Мария

Новелла черкови. Бу черков Боккаччо замонида Флоренцияда энг гавжум ибодатхоналардан бирибўлган.

Биринчи жувонни биз Пампинея... иккинчисини — Фьяметта деб... ва ҳ.к.— Гап шундаки, Боккаччо персонажларибўлмиш етти қиздан ҳар бирининг исми маълум маънони билдиради. Пампинея —«гуллдай очилган» деган маънони; Фьяметта — муаллифнинг нлк асарлари илҳомчиси бўлмиш ҳаелий маҳбубаси- . нинг исми; Филомена — қушиқ шайдоси; Эмилия — меҳрибоқ; Лауретта — Пет-рарк мадҳ этган Лауранинг эркалаб айтилган оти; Нейфила — «илк бор ошиқ бўлган»;.Элисса — Вергилнй Дидонасининг иккинчи исмн.

Улардан биринчисининг исми Панфило, иккинчисиники—Филострато, учин-чисиники — Дионео эди.— Юқоридаги ҳодиса сингари, Гшгитларнинг номларида

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ам маъно бор. Панфило —«бутун жисми ишқ» дегани;^ Филострато —«муҳаббат-**дав** эзилган» дегани; Дионео — айпан «венерео» (яъни Дибнанинг қизи Венерл сўзидан олинган) дегани.

Бор-йўғи икки миляча йўл босиб...— Тоскана миляси-тахминан 1650 метрга тўғри келишини ҳисобга олсак, сайеҳлар уч километрга яқин йўл босишган.

...кўзлаган манзилларига етиб оладилар.— Боккаччо шарҳловчиларн томони-**дан** жорий қилинган одат бўйича, XV асрдан бошлаб, «кўзланган манзил» деган **сўзда** муаллиф Майано яқинидаги Пожо Герарди қишлоғини кўзда тутадики, бу **ерда** унинг кичик бир мулки бўлган эди.

Пармено... Сириско... Тиндаро ва х. к.— антик давр драматурглари Теренций •а Плавтларнинг комедияларида учровчи грекча исмлар.

...сув келтирилиб, ҳамма қўл'ини ювгач...— Италияда дастурхонга пичоқдаи **бўлак** ҳеч қандай асбоб қўйилмаганлигидан овқат олдидан қўл ювиш расм **бўлган** эди.

...лютня... виола...— қадимги давр музика асбобларининг номлари.

Папа Бонифаций.— Бу ўринда папа Боиифаций VIII (1235-1303) назарда тутиляпти. У қадимги Каэтанилар уругидан келиб чиққан эди.

...бу ломбардлик кўппаклар...—у пантда ҳамма судхўрларни «ломбардлилар», **деб** аташарди.

...бирон аел бирла зино иш қилиб гуноҳга ботганмисан?— Роҳиб томонидан бврилган бу ва бундан кейинги саволларнинг ҳаммаси черков жорий этган тар-тяо бўйича қатъий изчиллик билан берилади.

...биз эгамнинг шаф кати билан ҳозирги офат пайтида...— гап вабо тўғрисида боряпти.

Жанноттто ди Чивиньи...— афтидан, бу ўринда гап бу одамнинг Шовиньи еки Шевиньи кентида туғилгани тўғрисида бораетган бўлса керак.

...бир яҳудий билан юз берган... воқеа...— ўрта асрларда донишманд яҳудин ҳақидаги рамзий ҳикоя кенг тарқалган эди, ўша'л ҳикоянинг мазмуни Боккаччо ҳикоясидан жуда кам фарқ қилган.

Салоҳиддиннинг шону шавкати...— Са лоҳиддин (1137—1193) — Қоҳира султони, христианлардан жангда Қуддусни тортиб олган (1187). Европанинг ўрта **аср** адабнетида, шуннигдек, халқ ривоятларида унинг номи куп тилга олинган. («Декамерон»нинг ўнинчи кунидаги 9-ҳикоят хам Салоҳиддинга алоқадордир.

...Мгльхиседек исмли...— яҳудийларда кенг тарқалган' исм, «адолат подшоси» деган маънони билдиради.

...ўз тутган мавқеидан мартабилироқ эркакнинг муҳаббатидан ўзини эҳтиёт қила олиш...— ўрта асрга мансуб ишқин асарларда куп учрайдиган низом.

...Монферрат маркизи...— чамаси, Боккаччо бу ўринда учинчи салб юриши-нинг (1189—1192) энг ташаббускор раҳбарларидап бири бўлмиш Коррадо дельи Алерамичини назарда тутган. бўлса керак.

...гилай Филипп саройида...— гап Франция қироли Филипп Август (1165— 1223) тўғрисида боряпти, у Фридрих Барбаросса ва Шерюрак Ричард билан бир-галикда учинчи салб юришига раҳнамолик қилган.

...Маркизани умрида бирон марта хам кўрмаган бўлишига қарамай...— дов-рук Зўйича орқаворатдан ошиқ бўлиш мавзуи ўрта асрларда яратилган ишқий асарларда кенг тарқалган эди.

...фосиқ бидъат ахлиниц тазйиц этувчи бир минорит...— бу ўринда Боккаччо роҳиб Мино да Сан Кирикони назарда тутаетган бўлса керак; бу роҳиб 1332 йил-дан 1334 йилгача инквизитор лавозимида бўлган ва тамагирлик қилгани ҳамда / қонунга хилоф ишлар билан шуғулланган учун амалидан туширилган эди.

Авлие Иоанн Златоустни ғоят'да иззатловчи муқаддас инквизитор...— бу таъ-бирнинг кулгили жиҳати шундан иборатки, муаллиф инквизитор роҳибининг оч-кўзлигини таърифлаш учун энг эъзозли дин пешволаридан бирининг лақабинн тилга олган.

...қаршисида рухнинг бокийлигини инкор этган Эпикур тургандек...— Эпикур эрамиздан олдинги IV асрда яшаган қадимги юнон файласуфи. Ўрта асрда жорий қилинган одат бўйича Эпикур имонсизлик (атеизм) рамзн ҳисобланган. Айнай шу маънода Эпикурни Дапте ўз «Дўзах»ининг X қўшиғида эслайди.

...авлие Иоанн Златоуст мойи билан яхшилаб мойлашни...—«мой» дегаида Иоанн Златоуст тасвири туширилган Флоренция тангаларини тушунмок лозим.

...унга таҳдид қилган олов шафқат юзасидан хоч билан. алмаштирилди...—*.

...Арриго исмли бир... немис...— бу ўринда Бальнанода таваллуд кўриб, Тре-визода истиқомат қилгаи масъуд авлие Арриго ҳақида гап кетяпти. Солномалар-нинг кўрсатишича, ушбу ҳикояда баен этилган жамики мўъжизалар шу авлие оламдан ўтган куй (1315 йилнинг 11 июнида) содир бўлган экан.

...юздан кўпроқ олтин флориним...— флорин — илк бор 1252 йилда зарб қи-■линган ва йигирма олтин сольдо қийматига баробар бўлган танга.

...Сандро Аголанти...— Аголантилар — Флоренцияда истиқомат қилган зода-гонлар оиласи бўлиб, у XIII асрнинг иккинчи ярмида шаҳардан бадарға қилинган. XIV асрнинг бошига оид бўлган ҳужжатлар Аголантиларнинг Тревизо ва Венецияда яшашганидан дарак беради.

...мутлақо кутилмвганда...— ушбу таъбир китобхонни иккинчи кун ҳикоят-лари мавзуига қайтаради.

...авлие Юлианни тилга олиб унга суғинмасалар...— ўрта асрларда кишини сафарда ҳар қандай фалокатлардан ўз наноҳида асровчи авлие' Юлианга сиғи-ниш тусга кирган эди.

...маркиз Аццо Феррарий замонида...— чамаси', Феррара ҳокими Аццо VIII (1303 йилда ўлган) назарда тутилаетган бўлса керак.

ъни гулханда ендириш жазоси тавба қилдириш билан
ймаштирилди. Тавбага маҳкум этилган киши ўз кийими
врасига матодан хочнинг тасвирини тикиб юри-
ши лозим эди.

...Санта-Кроче черковида ибодат қилиши...— Санта-Кроче — Флоренциядаги черковлардан бирининг номи.

Мессер Кане Делла Скала.— Гап саховатли ва олиҳиммат ҳукмдор деб донғи кетган Верона ҳокими Канграндe делла Скала (1291—1329) тўғрисида бормоқ-да. Канграндe ҳаттоки Дантега ҳам ҳомийлик қилган.

...император Фридрих Иккинчи...— Сицилия қироли Фридрих II, (1194—1250) шунингдек, ўз саховати ва шоирлар ҳомийси сифатида ҳам донг таратган эди.

Елғиз Бергамино...— ушбу қиссада баен қилинган замонда чинданам Никкола исмли бахши яшаган бўлиб, у одатда «Пергамино» тахаллусида юрган ва 01а1оаиз егеа1игагит нинг муаллифи бўлган.

...Примассо буюк тилшунос олим...—XIII асрнинг биринчи ярмида кельндик Примаснинг довруғи ҳамма еққа таралган эди. «Сайеҳлар қушиқлари»дан жуда купи ҳамда лотин тилида езилган бир неча кичик достонлар унинг қаламига мансубдир.

...мессер Эрмино де Гримальди.— Гримальдилар — Генуяда истиқомат қилувчи энг нуфузли оқсуяк оилалардан бири бўлган.

...Гвильельмо Борсьеро — аниқ яшаган шахс бўлиб, уии Дайте ҳам тилга олган («Дўзах», XVI қўшиқ, 70—72-сатрлар).

...Кипрнинг биринчи қироли замонида...— Кипрнинг биринчи қироли Ги де Лу-зиньян (1192—1194) бўлиб, у ўзининг' ланжтабиатлиги ва давлатни бошқаришга тамомила ношудлиги билан довруқ қозонган эди.

...Готфрид Бульоний томонидан Қуддус забт этилгандан кейин...— бульонлик Готфрид биринчи салб юришига (1099) бошчилик қилган, бу юриш ниҳоясида Қуддус забт этилган эди.

...магистр Альберто деган одам...—бу ўринда, XIV асрнинг биринчи ярмида Болонья университетида сабоқ берган маълум ва машҳур табиб Альберто де Дзанкари назарда тутилаетган бўлса ажаб эмас. Чинданам унинг. Маргерита исмли хотини бўлган (ўша пайтларда бу исм Болоньяда аксарият найтларда — Мальгерида шаклида талаффуз қилинарди).

...Мальгерида де Гизельери...— Гизельерилар — Болонья тарихида таниқли оилалардан бири бўлган.

...*тишларининг худди лайлак тумшуқлари сингари қилдащини...*— Данте-нинг Боккаччога таъсири. «Дузах» (XXII қушиқ. 35-сатр). Бундай ҳолни биз «Декамерон»да кўп ратамиз.

...*урта ешлардаги...*— яъни ўттиз беш ешларда (Данте билан таққосланг: «Ердаги умримнинг ярмини юриб»).

...*Ланбертн уруғидан...*— Ланбертилар — флоренциялик бадавлат савдогар-лар эди.

...*Англияга етиб олдилар.*—XIII—XIV асрларда флоренцияликлар Англиядл савдо фаолиятини ривожлантириб юборган эдилар.

...*қирол билан унинг ўғли ўртасида уруш бошланиб кетди...*— яъни Англия қироли Генрих II (1154—1189) билан унинг тўнғич ўғли шаҳзода Генрих ўрм-сида. Бу ҳодисани Дайте ҳам эслайди. («Дузах»; XXVIII қушиқ.)

...*тўғри папанинг истиқболига борди-да...*— бу ўринда папа Александр III (1159—1181) назарда тутилаетган бўлса керак.

...*Шотландия қиролига... эрга бермоқчи...*— афтидан Вильгельмга (1143— 1214) бўлса керак. Демак, бундай ҳолда «Англия қироли» деганда Генрих II назарда тутилади.

...*Рвжодан то Гаэтагача бўлган денгиз соҳили Италиянинг энг хушманзара ерларидан бири...*— Неаполга ва унга яқин соҳил бўйларидаги жойларга берил-ган бу ва бундай кейинги баҳолар, у ерларда Боккаччонинг узоқ муддат истиқо-мат қилиши оқибатида вужудга келгандир. Бундай тасвирлар Европа прозаси-нинг илк даврида Боккаччо муяссар бўлган энг ажойиб реализмнинг намунаси бўлиб хизмат қилади.

Равелло—Равелло ҳанузгача Урта ер денгизида энг хушманзара ва кун сайин обод бўлаетган курорт шаҳарларидан бири ҳисобланади. Равеллонинг шуҳрати-ни оширган диққатга сазовор жойлардан бири унинг жомесидирким, Боккаччо у ерга кўп маротаба ибодатга борган эди.

...*асосан—турк кемаларини...*— денгиз қароқчиси касби у замонларда уят ҳисобланмасди. Боккаччо ушбу ажойиб қўшимчани Лондольфо фазилатини яна-да бўрттириш учунгина илова қилгандир.

...*тизма оролларга етай деб қолганида...*— яъни Греция яқинида, Эгей денгизида.

Генуяниг иккита улкан баркаси.— Барка — вачса *(итал.)*—Генуяниг бир мачтали савдо кемаси.

...*Чаманзор деб юритилувчи кўчада тураркан, аслида, бу кўчани Чаманзар эмас, Чолдевор дес-а, исми жисмига кўпроқ мос тушарди.*— ~Рег1и§ю \'а Ма1рег-1и§!о *(итал.)*— айнан «Ура» ва «Емон ўра» демакдир — Неаполиинг порт қис-мидаги бир маҳалла^ бу ерда тижорат омборлари ва дўконлар бўлган. Бу район экинзор ерлари билан машҳур бўлган.

Андреуччо ҳақидаги иовелла том маъноси билан Боккаччо реализмида «муъ-жиза» ҳисобланади. Шаҳар, одамлар ва урф-одатл-ар тў қадар ҳаққоний ва аниқ тасвирланганки, бундай аниқлик ва ҳаққонийликни фақат XIX аср езувчиларида-гина учратиш мумкип.

Агриженто— Сицилядаги шаҳар.

...*ашаддий гввльф бўлгани учун...*— яъни, 1282 йилда Сицилия кенгашядан сўнг оролдан бадарға қилинган Анжуй қиролларининг тарафдори.

...*киролимиз Карл билан...*— яъни Карл II (1285—1309) билан.

...*бундан кирол Федериго хабар топиб қолда...*— бу ўринда Фридрих II Арагоний назарда тутиляпти, у 1296 йилда Сицилия қироли, деб эълон қилинган эди.

...*Фьордализо хонимнинг укаси...*— бу новелланинг «асосли» эканлигини ис-
ботловчи махсус жиҳати шундаки, айнан Боккаччо замонида «Чолдевор» маҳал-
ласи томонда сицилиялик Флора исмли бир мадонна яшаган эҳан.

...*Каталония кўчаси бўйлаб юриб кетди.*— Бу кўча портдан шаҳарнииг юко-ри.қисмига олиб борарди.

...*повламачи Буттафуоконикида бўлганга ўхшайди.*—Анжуй қироллари тарафдори бўлган бу сицилиялик одамнинг дарҳақиқат бўлгани ҳақида маълумотлар бор.

Ушбу новеллада саналарнинг урин алмашгани, хронологик ноаниқликлар кўп. Лекин энг муҳими шундаки, Боккаччо ўз замонидаги Неаполь муҳитини реал тасвпрларкан, ўша пайт оғиздан-оғизга ўтиб юрган барча ғийбатлар, фиск-

ф[illegible]длар, шаҳар ривоятларн ва афсоналаридан ниҳоятда м[illegible]ирлик билан фой-
[illegible]анган.

Филиппо Минутало — Неапол архиепископи; 1301 йилнинг 24 октябрида қазо қилган.,

...архиерей жомесига кета туриб...— архиепископ Минутоло чиндан ҳам шу жомега дафн э.тилган. У ерда ҳозирги кунгача унинг мармар дахмаси турибдн. Бепкедетто Кроченинг хабар қилишича, даҳшатдан дағ-дағ титраган Андреуччо қучоқлаган ўша архиепископнинг жасади Минутоло Капечо ибодатхонасига қў-
йилган экан.

Шуниси қизиқарликн, Андреуччо ҳақидаги ҳикояни айнан, Фьяметта, яънч Боккаччо, ўзининг неаполлик маҳбубаси номини қўйган ҳикояхон қиз сўзлайди.

Манфред — император Фридрих II нинг никоҳсиз туғилган ўғли; у 1258 йил-дан Сицилия қироли бўлган.

...Арригетто Капече исмли неаполлик бир зодагон...— Капече неаполлик маъ-лум ва машҳур хонадонлардан бири, бу фамилия намояндалари орасида Манфред ва Коррадиноларнинг тарафдорлари кўп бўлган. Масалан, Коррадо Капече 1266 йилда Сицилиянинг «капитан-генерал»и бўлган. Арригетто Капече ҳақидаги маълумотлар сақланмаган.

...Беритола Караччола — Караччолалар ҳам Неаполнинг энг таниқли аслзода-ларидан бўлган.

...Манфреднинг... қатл этилгани...— бу 1266 йилнинг 25 февралида юз берган, эди.

...унга Скаччато деб от қўяди...—«Скаччато» сўзи итальянча (Зсасс1а(о) бўлнб, «қувғин бўлган» маъносини билдиради.

...Понцо ороли томон...— бу орол Неаполдан шимолроқдаги Гаэта^ қўлтиғида бўлиб, ҳозир уни Понцо, деб юритадилар.

...рухи ўзц ихтиер этган ерларда тентиб юраверди.— Бу ўринда диний эъти-қод назарда тутиляпти, бу эътнқод бўйича, эмиш ҳушидан кетган одамнинг руҳи, худди у ўлган чоғидагидек, жисмни тарк этиб, чиқиб кетаркан.

...маркиз Малеспиналар қавмидан бўлган Куррадо...— бу ўринда Данте тасвирлаган машҳур эпизод («Аросат», VIII қўшиқ) персонажи, 1294 йилда ўлган Куррадо II ди Виллафранка назарда тутиляпти. Малеспиналар (еки Маласпина-лар) гибеллинлар эдилар, демакки, Анжуй династиясининг ганимлари бўлишган.

...ўз рафиқаси...— яъни, Ориетта Малеспина.

...Апулия салтанатида...— яъни, Неаполь салтанатида. Боккаччо антган му-қаддас жойлар: Сан Микеле, Сан Маттео ва бошқалар бўлиши мумкин.

Лунижана — Тоскана билан Лигурия ўртасидаги Л^агра райони. У ерда Малеспина ларнинг отамерос мулки бўлган.

Мессер Гаспаррино д'Ориа — бу ерда гап Генуяда машҳур бўлган Дория хо-иадонининг бирон та намояндаси ҳақида бораетган бўлса-керак.

...шояд машъум кунларнцнг охири бахайр бўлса...— гап шундаки, генуялик-лар Анжуй дкнастияси тарафдори эдилар.

...Никколо да Гриньяннцнг ўлимидан кейин...— бу одам Малеспиналарга вас-сал сифатида тобе бўлган феодал бўлса керак. Гриньяно (еки Граньяно) шаҳар-часи Каррарога яқин жойда бўлиб, Малеспиналар қўл остида эди.

...эндигина ўн олти баҳорни курган...— у пайтларда қизлар, одат бўйича, ўн беш ёшда эрга тегардилар.

...уни қирол Карлдан тортиб олди...— Педро III Араго[illegible]й Сицилия махфий кенгашидан кейин (1282 йил 31 март) Сици[illegible]я ишига аралаша бошлади. Бу ишда афсонавий қаҳрам[illegible] Жованни да Прочида жуда муҳим роль ўйнаб, Сицили[illegible] махфий кенгашининг аъзолари ораснга қутқу солган эди.

...биэда мавжуд бўлган расм-таомил бўйича...— яъни, бир-бирлари билан аҳду паймон қилишган ва ота-она еки елғиз ота ҳузурида бир-бирларининг бар-моғига никоҳ узуги тақишган.

...«бир эмас, бир неча марталаб табрик сўзларни самимий изхор этишга»-* Дантедан кўчирма («Аросат», VII қўшиқ).

Леричи — Ла Специя қўлтиғидаги порт ва қалъа.

...буларнинг ҳаммасини, дугоналар, сизларнинг тасаввурингизга ҳавола қи-ламан...— одатда, «Декамерон!даги ҳамма ҳикояхонлар фақат «хоним»ларга мурожаат қилишади (давраларида йигитлар ҳам ўтирган бўлишига қарамай), чунки ўша давр назокати шуни талаб қиларди.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

...кўрсатган марҳамати учун ҳудойи таолога ҳамду сано қишиб...— ҳикоя* нинг «жозибадор» бахтли ниҳояси, чамаси, ў кабилдаги қиссанинг халқ эртак-ларига яқинлигидан алолат берса керак.

...гуноҳларингиз—гўзал бўлишга интилганингиз...-*- ҳар қандай бахтсизлик-нинг сабабчиси гўзаллик, деган мавзу Боккаччонинг илк асарларидаек муаллиф-ни ўзига тортган эди.

...Қадим замонларда Бобил вилоятида Беминадаб исмли... султон ўтган эди.—~ У пайтларда Қоҳира Бобил деб юритиларди. Беминадаб исми гарчи тавротдаги Аминадабни эслатса ҳам у ҳаелий исмдир.

...Альгарви қироли...— яъни Марокашниг шимолий қисми қироли, бир *за*-монлар бу ерда қудратли давлат бўлган бўлиб, у ғарбий Африканинг кўпрсц қисмини ва Пиреней ярим оролининг бир қисмини эгаллаган эди.

...Романиянинг Кьяренца шаҳрига...— Кьяренца — Пелопоннес ярим ороли-даги (Жанубий Греция) порт. Уша замонда одатда Шарқий империяни Романи* деб атардилар.

...Морея шаҳзодаси...— Морея Пелопоннеснинг бир райони. *Эгина* — Афина рўпарасига жойлашган Эгина оролидаги шаҳар. ...*Хиос* — Измир қўлтиғидаги орол.

Турк султони Осбек...— Осбек еки Узибег — Олтинўрда хони (1313—1340). ...*Каппадокия қироли Базан...*— давлат ҳам, қирол исми ҳам муаллифнинг фантазияси.

...Аквармортадан мағриброқ ерда...— Аквамopта — «ўлик сув» Франциянинг жанубйга жойлашган бўлиб, флоренциялик савдогарлар XIV асрда у ерга тез-тез бориб турганлар. Шунингдек, у ерда Боккаччонинг жиянлари ҳам бўлишган. Умуман, ушбу новеллада тилга олинган жойларга Боккаччонинг ўзи ҳам, унинг дўстлари ҳам тижорат ишлари бўйича боргандирлар.

Рим императорининг тож-тахтй франциузлар қўлидан немисларга утганида...— 799 йилда Буюк Карлнинг бошига киидирилган Рим тожи, то унинг ворислар*-дан ворислар'ига ўтиб бориб, ахири 962 йилга келганида Саксония қироли Отток I нинг бошига кундирилган эди.

...граф Гвальтери Антверпенний...— Антверпен графлари Франция қиролла-ри билан қарнндош тутингаи эдилар.

...бошқа эркакка қайрилиб қарамаган бўларди.— Генуялик аелларнинг маъ-сумалиги ҳақида XIV—XV асрларда кўп асарлар езилган эди.

...лекин бадномлик ва беорлик сиртга чиқмай қолмайдиган матоҳдир...— Аморожолонинг бу мулоҳазаси уша давр учун хосдир. Бу фикр келажакда, ай-никса, Испакияда тубдан кўриб чиқилади.

...шаҳардан Сиишрма миляча масофада ...— генуяликларнинг бир миляси, тах-минан 2,5 кнлометрта тўғри келади.

Шундай қилиб, алдоқчи ўзи алдаган одамидан қочиб қутула олмаган экан.— Тухматга қолган номусли хотин мавзуи Шарқ ва Ғарб новеллачилигига кенг тар-калган эди. Шекспир ҳам узининг «Цимбелина»сини езганда шу мавзудан илҳом-ланган.

...чамаси бу солнома Равеннада чоп қилинган...-*- бир йилда неча кўп бўлса, Равеннада шунча черков бўлган эди. Мактаб болалари қачон байрам бўларкаи, деган умид билан тоз-тез солномага кўз ташлашарди.

...Паганино да Маре...— Боккаччо замонида энг асилзода оилаларнинг намо-яндалари ҳам муттасил давом этган ўзар низолар сабабли баъзан бош олиб чи-қиб кетиб, деигн қароқчилари бўлардилар. Паганино ҳам Генуяпинг да Мар еки де Мари дегап гоятда номдор оиласига мансуб одам бўлган бўлса керак.

УЧИНЧИ КУН

...гоятда ҳашаматли, пурзийнат қаср намо§н бўлди.— Традицня бўйича, бу ерда Вилле Скифанойя, еки Тре Визи, еинки Вилла Пальмьерига ишора қилии-яптики, бу қасрларнинг учови ҳам Флоренциянинг енгинасига жойлашган эди.

Лампорекьолик Мазетто — Лампорекьо — Эмполи билан Пистойя (Флоренциянинг шимолида) ўртасидаги шаҳарча.

Лангобардлар қироли Агулуль..— Агулульф 591 йилдан 615 йилгача ҳукм-

нлик қилган. Унинг умр йўлдоши Теодолинда (еки ккаччонинг езишича, «Теуделинга») эди.
Ушбу новелланинг сюжети қисман «Калила ва Димна»дан, исман итальян-лариинг «Новеллино» китобидаги юзинчи новелладан ваКотап йе РгиЬег(дан олинган. Боккаччо ўз новелласининг иккинчи қисми учун „Оо1орпа1о§* тўплами-даги «Қирол хазинасининг ўғирланиши» номли ҳикоядан фойдаланган.

...худойи таолонинг бундайин ғайри таъриф марҳаматини мен ўзим учун хам, уни ихтиер қилган ҳар қандай христиан бандаси учун ҳам раво кўришни эгамдан илтижо қилган бўлур эдим.— Ҳикоянинг ҳар хил вариантда турланувчи бундай интиҳоси ўша давр адабиетида жуда тез-тез учраб туради.

Новелланинг умумий мазмуни масаласига келсак, шу нарсаии таъкидлаш керакки, бирон ҳабар айтиш мақсадида тавба-тазарру қилиш мотиви Европа адабиетига сингиб кетган ва кейинги даврларда ҳам кўп маротаба бу мотивдан фойдаланилган эди.

Авлие Панкратий монастири...— Флоренциядаги французлар монастиря на-зарда тутнляпти.

...мсссер Франческо... Вержеллезилар авлодидан...— Вержеллезил-ар пистойя-лик зодагон оилаларидандирлар. 1326 йилда ҳандайдир Франческо Вержеллези деган одам дарҳақиқат Ломбардияда ҳокимлик қилган.

, *Филиппело Сигинольфо...*— Анжуйийлар хонадонида аъен бўлган неаполлик аслзода.

...Риччардо Минуголо...— неаполлик аслзода оила намояндаси. У қирол Ро-бертнинг ва қиролича Иоаннанинг маслаҳатчиси бўлган.

...аелнинг исми Кателла бўлиб...— Кателла — Катерина (Каталина)нинг эрка-лаб айтилишидир.

...Филиппо ди Сан-Лодеччо...— яъни Риминидан Урбинога кетаверишда жойлашган Сан-Лодеччо шаҳарчасининг фуқароси Филиппо.

Нарбоннлик Жилетта...— Жилетта—Эжидия исмининг эркалаб айтилган варианти. Нарбонн — Лангедок (Франция) вилоятидаги шаҳарнинг номи.

...Бальтран Руссильонли.— Руссильон Франциядаги бир графлик бўлиб, у Шарқий Пиренейга бориб туташгандир.

...Капса шаҳрида...— Тунисниинг ҳозирги Гапса шаҳри

...отимни топиб қўйган зкан...— яъни Филострато деб. Боккаччонинг таъриф-лашича, бу ном «муҳаббатдан эзилган», деган маънони билдиради. (35-бетга бе-рилган изоҳга қаранг). Ҳолбуки бу исмнинг ҳақиқий этимологияси бирмунча бошқачароқдир, яъни: «урушқоқ, урушга ихлос қўйган», деганидир.

...мессер Гвильельмо ва дель Вержу хоним тўғрисида қўшиқ айта бошлади-лар...— мессер Гвильельмо билан дель Верьере хоним XIII аср француз достони Ьа Спаз1е1ате *де* Ve^§^га тақлид қилиб яратилган итальянча қўшиқнинг персонажларидир.

ТЎРТИНЧМ КУН

...Филиппо Бальдуччи исмли бир одам...— Флоренция фуқароси бўлган Баль-дуччилар оиласини Боккаччо яхши танирди. Бальдуччилардан бир нечаси Барди баикида хизмат қилар эди.

...Эшактоққа равона бўлади...— Флоренция яқинидаги тепалик. Ҳозир Сена-рио тоғи, деб юритилади. Бир замонлар у ерда роҳибларнинг хилват монастири бўлган.

Гвидо Кавальканти билан Данте Алигьери ҳам, мунқиллаб қолган Чино да Пистойя ҳам...— Боккаччо бу ўринда Италиянинг Дантега замондош бўлган учта энг буюк «муҳаббат куйчилари»ни тилга олган.

...жамики разолатнинг уяси бўлган Венецияга кўч ўтди...— Флоренция билан Венецияннинг тижорат ва банк ау уртасидаги рақобатни эсласак, Боккаччонинг Венеция емонотлик қилиши сабаби яна ҳам ойдинлашади. Чунон Неа-полдаги Флоренция хонадонлари венециял савдогарларни Неаполдан чиқариб юборишга қирол Робертн кўндирган эдилар.

Боккаччонинг Венециядан нафратланищи шунчаликки, у ушбу новеллада ҳатто маҳаллий тилни пародия қилади, Венецияга алоқадор бўлган ва унинг ру-ҳини изтиробга солган жамики нарсаларни бешарм деб ҳисоблайди.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

...Фолько ва У гетто исмли икки навжувон дуст...— Провансда кўп тарқалган псмлар. Боккаччо ижодинн жуда яхши ўрганган машҳур итальян олими профес-сор Витторе Бранкнинг фикрича, бу ҳол Боккаччонинг новеллага маҳаллий колорит беришга интилишидан далолат беради.

...Кандияга яқин бир ерда...— Кандия — Крит оролинииг асосий шаҳри.

...Сицилияликларнинг айтишича, уларнинг қироли Вильгельм Иккинчи,— саховатли деб ном олган Вильгельм II 1166 йилдан то 1189 йилгача подшоҳлик қилган. Унинг Ружери ва Костанца исмли болалари бўлмаган. Унинг амакисн бпдан аммасининг исми шундай бўлган. Аммо Боккаччонинг Вильгельмга бу но-всллада бераетган умумий характеристикаси, тариҳий ривоятларда айтилган ва Данте ўз китобига («Жаниат», XX қўшиқ) киритган характеристикага умумий жиҳатдан ўхшаб кетади.

Тортиб олди шум дажжол. Менинг хушбўй чечагим...— ўша пайтда халқ ўр-тасида кенг тарқалган қўшиқнинг биринчи икки сатри; бу қўшикда қиз ўзининг хушбўй райҳонини ўғирлаб кетишганидан зорланади. Қўшиқ «Бу андуҳдан ўл-гайман», деган сўзлар билан тугайди. Айнан манату қўшиқ ушбу новелланн ёзишда Боккаччога туртки бўлгани эҳтимолдан холи эмас. Қўшиқ сюжети кейинги асрларда ҳам кўпгина ёзувчилар эътиборини (ҳаттоки, Ките билан Апатоль Франсни) ўзига тортган эди.

...бўйнига тилла бўйинбоғ тақиб, тилла занжирда етаклаб юрганмишман.--Олтин маржом ва бўйинга осадиган тилла занжир ўрта аср символикасида (ай-никса, ишқий воқеалар тасвирида) кўп ишлатилган. Ушбу антика ҳолни ҳам айнан шу нуқтаи назардан тушунмоқ кер'ак.

...Сан Галло черковига тавба-тазарру қилгани...— ҳар оининг биринчи якшан-ба кунн Сан Галла черковига бориш Флоренцияда одат тусига кирган эди. Чер-ков шаҳарнинг шу номли дарвозаси ташқарисига жойлашган бўлиб, одамлар у ерга ҳам тавба-тазарру қилгани, ҳам шаҳардан ташқарида сайр-томоша қилгани борардилар.

О, масъуд қалблар!..— ҳикояхоннинг ўзи баен қилаетган қиссага бундай ара-
лашиши жуда сийрак учрайдиган ҳол.

Гуччо «Иркит»...— бу «Иркит» кейинроқ, оғаий Луканинг хизматкори сифа-тнда яна пандо бўлади (VI кун, 10-ҳикоя).

...Леонардо Сигьери исмли... савдогар...—> Сигьерилар — флоренциялик бадав-лат савдогар оиласи эди.

...провансликлардан эшитган бўлсангиз керак...— яъни, Прованс шоирлари (трубадурлар)нинг биографиясидан. Аммо аслида у биографияларда Гвильельмо ҳақида эмас, балки Раймонд Руссильоний ҳақида баеи қилинганким, Гвильельмо (Гийом) де Кабестань шул Раймонднинг вассали бўлиб хизмат қилган эди.

...мазкур қабр тоши остида етганларнинг ўлими сабаби...—«Қовуриб ейилган юрак» ҳақидаги фожиали афеона (бу ҳол тўртинчи куннинг новелласида ҳам, бешинчи куннинг 8-новелласида ҳам акс эттирилган) «Гийом де Кабестаннинг ҳаети»да ва шунингдек, XIII аерда яратилган ҳар турли адабий комуслар ва асарларда акс эттирилган (мас. «Сенешаль де Куси» романи). Бу афеонани Пет-рарка жуда юксак баҳолаган эди.

Биз илгари помини зикр этганимиз мессер Риччардо да Киндзика...—Боккаччо китобхон эътиборини иккинчи куннинг 10-новелласига қаратяпти.

...Ружери д'Айероли исмли бу йигит...—■ бу ўринда қиролича Жованна ҳукм-ронлик қплган дастлабки йилларда қарокчилар атамани бўлган Ружери Мели екн Меле исмли одам образиининг Боккаччо қаҳрамони учун прототип бўлиб хизмат қилган бўлиши эҳтимолдан холи эмас.

Амальфи — Салернодан 25 километрча масофага жойлашган Тиррен денги-зи соҳилидаги шаҳар. Неаполдан пастга қараб кетган бутун соҳил шу шаҳар номи билан — Амальфитан қирғоғи деб аталади.

...ўн унция жарима...— унция — бир флорин қийматидаги олтин тайга.

БЕШИНЧИ КУН

.

...бу сингари қисса дардингизга фақат малҳам бўлиши мумкин.—Боккаччодан кейин ҳам ушбу новелланинг сюжетига Европа адабиети ва санъатида (ҳаттоки Ганс Сакс ва Рубенслар ҳам) жуда кўп маротаба қацрилган.

...бундан кейин яна узоқ йиллар оавомида тўртовлари ўз ватанларида рогату

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

...фақатда умр кечирган эканлар. — Бу қабилдаги хотима ушбу кундаги новелла-лардан бир нечасига мансубдир.

...Мартуччо Гомито исмли... йигитча... — Боккаччо яратган бу персонажшшг ҳақиқий прототипи бўлган-бўлмагани ҳақида ҳеч қандай маълумот йўқ Ле-кин Боккаччо яшаган даврда Неаполда Гомито фамилияси кенг тарқалган эди.

...христиан балиқчиларга чўрилик қилишини... — Боккаччо замонида Сузага яқин ерда чинданам итальян балиқчиларининг колонияси бўлиб, улар денгиз ту-бидан коралл олиб чиқиш билан шуғулланганлар.

...Тунис султони Маликул Абдул устига...— у пайтларда Тунис ҳукмдорлари-дан иккитаси бу номга мушарраф бўлган эди: Абу Абдулла Муҳаммад I (1249—. 1277) ва Абу Абдулла Муҳаммад II (1295—1309).

Бир замонлар бутун о/саҳоннинг бошқи бўлган, аммо эндиликда бор-йўғи унинг думига айланган Рим шаҳрида... — бир вақтлар улуғвор бўлган Римнинг тушкун-ликка тушгапидан (бу ҳол «папаларни Авиньон томонидан асоратга олиниши» деб юритилган даврга тўғри келган эди, яъни Рим шаҳридаги папа Григорий XI ва унинг вориси Урбан VI қолиб кетиб, француз кардиналлари Францияпинг Авиньон шаҳрида истиқомат қилувчи Климентий VII ни папа қилиб сайлаган эдиларким. бу мухолифат 1417 йилгача давом этган) Боккаччонинг нолиши, унинг бошқа асарларида ҳам кўп учраб туради. «Бор-йўғи унинг думи» — «сода типсИ » *(лат.)* деган ибора итальян адабиетида Боккаччодан кейин тилга кўп одиниб турган. Бу ибора ҳатто XVI аерда ҳам ишлатилган, мас. Пьетро Арстино.

...Аланьи томон равона бўлдилар... — одатда Ананьи деб езилади. Бу шаҳарча Римдан Неаполга олиб борадиган антика Лотин йўлида Римдан эллик километрча масофада жойлашган.

...улар Римдан саккиз миляча узоқлашишганида... — Боккаччо жой топогра-фиясини кўпгина новоллаларида ҳайрон қоларли даражада апиқ та'евирлаган (масалан, Андреуччо ҳақида езилган новелладаги Неаполь тасвирини муқояса қилинг): Бу ерда ҳам шундай. Муаллифнинг тасвирлашига қараганда, ошиқ-маъ-шуқлар Казале Чампинога яқин ерда йўлдан адашишган ва чапга бурилиб, Фрас-кати атрофидаги ўрмонга кириб қолишган.

...Ҳамма Орсиниларнинг зиддига...— гап шундаки, римлик

Боккамаццалар Римнинг таниқли йирик феодаллари бўлиб, Орсинилар авлоди билан қадрдон эдилар; бу авлоддан ҳатто баъзида паналарнинг ўзлари ҳам ҳайиқишарди.

Льелло ди Кампо ди Фьоре — Орсинилар уруғи намояндаларидан; папа Нико-лай III (1277—1280) шажарага мансуб эди.

...Лицио да Вальбона исмли... аелзода... — яъни вальбоналик синьор (Тоска-ния — Романия тоғларига жойлашган ер). Унинг номи Дантенинг «Аросат»ида тилга олинади (XIV қўшиқ, 97-сатр).

...Манарди да Бретинноро авлодидан бўлган Риччардо... — Манарди помини ҳам Данте Лицио да Вальбона номи билан бирга тилга олган.

...Фаэнца шаҳри... ўзини ўнглаб олди... — чамаси, Боккаччо XIII аериипг иккинчи ярмини назарда тутаетган бўлса керак, бу пайтда Фаэнца шаҳри, гарчи расмий жиҳатдан черков ҳукмронлиги остида бўлса ҳам равнақ тоиаетган комму-нага айланган эди.

...император Фридрих Фаэнцани забт этган чоғда... — Фрндрих II Фаэнца ни 1240—124Г йилларда ҳужум билан олган.

....Гвильельмино да Медичина исмли бир зот... — Медичина фамилиясини Боккаччо Дантени мутолаа қилиш оқибатида («Дузах», XXVIII қўшиқ, 73-сатр) топган бўлса керак.

...бир ошиқ йигит тимсолида...-—бу новелла бошдан-оеқ муаллифнинг «Фпло-коло» асаридаги бир эпизоднинг деярли мукаммал баенидир.

Марина Болгаро — бул зот ҳақида Боккаччо ўзининг *„Ое* СазПиз" асаридл (IX қўшиқ, 26-сатр) энг қадрдон дўсти ва ажиб ҳикояхон сифатида эсланди. 1341 йилда Дгарино Болгаро ҳали тирик эди.

...сузиб ўтардики, бундан мақсад — ҳеч бўлмаса, маҳбубаси истиқомат қилаетган уйнинг деворларига нигоҳ ташлаш эди... — бу Овидийнинг Эро ва Леандро ҳақидаги асарига бевосита тақлиддир; «Декамерон» муаллифи Овидийни ғоятда юксак эъзозларди.

...Сицилия қироли Федериго... — Фридрих (Федериго) Арагоний, 1296 йилдая 1337 йилгача Сицилия қпролн бўлган.

...Куба... қаерига... — Палермодаги машҳур қаср, у ҳозир ҳам бор.

...*соҳил бўйлаб Минервадан то Скалеягача*...— яъни, ҳозирги Пунта Кампа-иелладан (Капри оролининг рўпараси) то Поликастро кўрфазигача.

...*генерал-адмирал Ружери де Лорианинг*... — Ружери де Лориа Анжу (Фран-ция) қироли Карл устидан ғалаба қилган (1284). 1296—1297 йилларда қирол Фридрихнинг флотига кўмондон бўлган. Адмирал Лориани Данте ўзининг «Аро-сат»ида (XX қўшиқ, 79-сатр) ва Боккаччо ўзининг «12-ишкий хаелот»ида ҳамда „Ое Сав1'Ьи5" ида эслайди.

Т..Иския оролининг ҳануз сизга тобе эканлиги... —Марино Болгаронинг бу иш-га иштироки ҳақида тарихда ҳеч қандай маълумот йўқ. Фақат шу нарса маълум-ки, Иския (Неаполь яқинидаги орол) Карл II га қарши бош кўтарган ва 1299 йил-гача Арагон династияси ҳукмронлиги остида бўлган.

...*саховатли қирол Вильгельм*... — 578-бетдаги изоҳга қаранг.

...*Арманистон соҳиллари бўйлаб сузиб*... — Боккаччо учун Арманистон афсона-вий мамлакат ҳисобланарди. Бу ўринда Колхиданинг, яъни Кавказнинг денгиз соҳллари назарда тутилган бўлса ажаб эмас.

...*қиролнинг ноиби*... — Трапани вилоятини Сицилия қироли томонидан тайин-лажан қойилмақом («капитан») бошқарарди.

...*бўлғуси салб юришига доир*... — бу ўринда гап.учинчи салб юриши ҳақида кетаетган бўлса керак. Ў пайтда салбчилар Арманистон давлати билан шартнома тузкшиб, шу давлат ерини бундан кейинги ҳарбий ҳаракатлар учун база сифатида тан.1аган эдилар. *

Лаяццо — ўша пайтдаги арман порти (Кичик Арманистон).

Қьяссн — Адриатика денгизи соҳилида маъдум ва машҳур қарағайзор бўл1ан эдйки (ҳозир ҳам бор), Данте ўзининг «Аросат»ида (XXVIII қўшиқ) уми зўр дабдаба билан тасвирлаган.

...*Кампига кўчиб ўтди*...— Кампи Бизенцио — Флоренциядан бир неча кило-метр масофада шимоли-ғарб томонда.

...*гарчи хийла одобсизроқ бўлса ҳам*...— ушбу новеллани езишда Апулейнинг «Метаморфозалари»идаги эпизод (IX боб, 14—28-мисралар) манба вазифасини ўтаган; Боккаччо Апулей ижодини ғоятда юксак кадрларди.

...*илонларни сут билан боқан муқаддас Вердианага ўхшаб кетувчи*...—дин и ривоятларда езилишича, муқаддас Вердиананинг уйига тангрининг иродаск *ьа*-лан ўрмалаб кирган икки илон бу муқаддас аелни чақиши лозим эди. Аммо муқаддас аел илонларни ўз уйида олиб қолиб, уларни боқа бошлаган.

...*Катта майдонгача*...— яъни Перужанинг энг асосий майдони ҳисобланган Палаццо Синьория майдонигача.

...*Монна Альдруда, думингни кўтар*...— хийла беадаб мазмундаги тўнори далқ қушиғи.

ОЛТИНЧИ КУН

...*Дионер билан Лауретта бўлса, Троил ва Крессида ҳақида қўшиқ айта бош-лидилар.*— Троил билан Крессида образларини биз Боккаччонинг ешликда езган лсарларидаям учратамиз.

...*Личиска билан Тиндаро*... — яъни, Филоменанинг оқсочи билан Филостра-тонинг малайи.

...*ерли халқни бенихоя хушнуд қилиб*...— Боккаччо қалтис вазиятларни изоҳ-лашдз «Фьезоле санамлари» асарида ҳам бундай серистиора сўзлардан фойда-ланган, кейинроқ бориб, «Корбаччо» асарида ҳам ишлатади.

...*Унинг исми донна Оретта бўлиб, у мессер Жери Спинанинг рафиқаси эди*.— Оретта (еки Ориетта — Лаурани Лауретта дейишганидай)—маркиз Обиццо Ма-ласниннинг қизи ва қора гвелфлар гуруҳининг (тах. 1300 й.) бошлиги Же дельи Спинанинг рафиқаси бўлган.

...*ҳамшаҳаримиз Чисти*...— ўша йилларда Флоренция шундай ҳунарманд ўтган экан. *I*

...*папа Бонифаций*...— 49- бетдаги изоҳга қаранг.

...*Санта Мария Уги черкови* — Флоренция шаҳрида Уги томонидан қур-илган кичик черков (Строцци қасрига яқин жойда).

...*жазирама*[ш] *саратонда ҳар куни эрталаб*...— гғхборотларда айтилишича, во-қеа Флоренцияшшг энг исспқ ойи—июнда бўлиб ўтган экан.

...*бу жди қочирик эмас, балки ҳақоратдир*.— Қочирик ва ҳақорат ҳақидаги

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

(мулоҳазаларднкнг'ҳаммасини ўз вақтида Делла Каза м қтаган эди (Галатса». XX).

Антоний д'Орсв — Флоренция епископи, 1322 йилда ўлган.

Каталониялик аслзода Дьего дг Ла Рат — барселоналик олинасаб оила на-мояндаси Анжу (Франция вилояти) герцоги Робертн инг хизматида бўлган. Масъ-ул вазифа бўйича икки марта (1310 ва 1317—1318 йилларда) Флоренцияга бор-ган.

...поига ўтказиладиган кўчадан...— яъни, Порталь Прато билан Порта алла Кроче оралиғида.

...Монна Нонна де Пульчи — ўша давр ҳужжатларида эсланади. Антоний Орсо билан қариндош бўлган.

Куррадо Жанфильяцци— банкирлар оиласига мулик бўлиб ўзининг кибор-лиги ва ўткир мулоҳазалари билан ўзгалардан ажралиб турарди. XIV асрнииг биринчи ярмида яшаган. Боккаччо Жанфильянццининг оила аъзолари билан яқим мулоқотда бўлган.

...Перетола яқинида...— Жанфильяццининг ер-мулкларидан бир қисми айная I!/ ерга жойлашган эди.

мессер Форсзе да Рабатта.— XIV асрнинг биринчи ярмида ўтган машҳур юрист.

Жотто — XIV асрда яшаб ижод қилган энг буюк итальян рассомларидан би-ри. Унинг истеъдодига Данте, Петрарка ва Боккаччолар тан беришган эди.

...Мужеллода мулклари бор эди.— Мужелло — Флоренциянинг енгинасида. Форезенинг ҳам, Жоттонинг ҳам келиб чиқиши ўша еқдан эди.

Айт-чи, Жотто...— ва шундан кейин то: *«...ҳиҷжалаб ўқишингизга ишонги-дек бўлса* — сўзларигача, Форезе Жоттони «сен»лаб, Жотто Фрезени «сйз»лает-гани китобхонга ғалати туюлаетган бўлса керак. Лекин гап шундаки, ўша за-монда мавжуд бўлган иерархияга (яъни юқори ва қуйи табақалар ўртасидаги фаркни билдирувчи қонунга) кўра, «алломалар»— олий мазҳабга, рассомлар эса, ҳунармандлар табақасига мансуб бўлганлар.

Монтуги — порт Сан Галлодан чиқаверишдаги водий.

...Убертилар... Ламбертилар...— иккови ҳам Флоренциядаги энг қадимгк оялалардан.

Наинки бутун дунеда, ҳаттоқи бутун соҳил бўйида ҳам...— мутлақо қиес қилиб бўлмайдиган нарсаларни ҳазил юзасидак таққослаш гўе бундан кейии ке-ладиган ҳазилга киришиш учун пиллапоя вазифасини ўтайди.

Барончилар — флоренцнялик буржуа оиласи бўлиб, улар Санта Мария Ма-жорсга яқин ерда яшашган. Барончилар ўзларининг бадбашара ва бефаҳмликла-ри билан танилган эдилар.

..Мери Маннини исмли бир йигитча...— Маннинилар — ўша даврда Флоренцияда маълум ва машҳур бўлган оила эди.

Прато — Флоренция яқинидаги жуда қадиний шаҳар.

Ладзарино де Гваццальотри — Пратолин қадимги авлод намояндаси.

Ринальдо де Пульези — Пульезилар авлоди ПратОдо энг қадимги оилалар-дан ҳисобланган. Пульезилардан бир нечаси шаҳар гонфалоньерлари (полиция бошлиқлари) бўлишган.

...ҳ'икоям... анча қиша бўладиганга ўхшайди...— бу иовелла чинданам, худдя биринчи куннинг тўққизинчи новелласи сингарк «Декамерон»даги энг қисқа новел-ла ҳисобланади.

...охирги бўлиб ҳикоя қилиш ҳуқуқини олган одам...— яъни, Дионео.

...мессер Беттд Брунеллес'ки — Брунеллескилар авлоди бир вақтлар Гибеллии (папага қарши) бўлганлар, кейинчалик гвельф (папа тарафдори) бўлишган. Бег-то Кавальканти билан Дантенинг дўсти бўлган.

...Кавальканте де Кавалькантинцнг ўғли Гвидони... жалб қилиш...— Боккаччонинг машҳур Кавалькантига берган бу ердаги характеристикаси, кейинчалик ўзининг «Сабоқ» кнтобида у ҳақда езган фикри билан деярли мос тушади.

...У Корсо дельи Адимаридаги Орто Сан Микеле чиқиб...— Кавальканти-ларнинг уйлари Порта Санта Мар билан Орсанмикели ўртасига жойлашган эди.

Санта Репарата — Флоренциядаги черков. Санта Мар дель Фьоре шу черков ўрнига жойлашган.

Чертальдо қишлоғи — шу қишлоқда Боккаччонинг уйи бор.

...пиезнинг овозаси бутун Тосканага таралган эди.— Чертальдоиинг гербида пиез бошининг расми борлиги бежиз эмас.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

...Цицерон еки Квинтилиан...— буларнинг иккови ҳам нутқ-ицклик санъати ва риторика соҳасида Боккаччо учун ч-накам мўътабар эотлар ҳисобланардилар.

...масъуд Антонийнинг ҳўкизларингизни... ўз паноҳида сақрашини истайсиз... ва ҳ. к.— Масъуд Антоний роҳиблиққа асос солган, III асрда у уй ҳайвонлари-нинг ҳомийси ҳисобланган.

...Чўчқа пуфаги мамлакатида бўлишни... ва ҳоказо.— Бу узундан-узоқ жойлар рўйхатида ҳазил-мутойиба билан Флоренциядаги мутлақо аниқ жойлар, шунинг-Ж'к, шаҳардан ниҳоятда узоқ бўлган жойлар, яна афсонавий ва ҳаттоки хаелий жойлар тилга олинган.

ЕТТИНЧИ КУН

Бир вақтлар Флоренцияда авлие Панкратий маҳалласида Жанни Лоттерин-ги исмли бир юнг саваловчи яшаган эди...— Флоренциядаги бу маҳалла, ўзининг Гу (нотўғри) помини шу ерга жойлашган авлие Панкратий монастири туфайли олган. Уша замонда Флоренцияда Лоттерингн фамилияли савдогар ва ҳунарманд-лардан бир нечтаси чинданам яшашган. Уларнинг ҳаммаси Барди банки билан мулоқотда бўлишган.

...Жанни ди Нелло деган одамнинг...— Жанни ди Неллонинг (шунингдек, но-иеллада тилга олинган кўпгина бошқа исмларнинг ҳам) мутлақо реал прототипи Сўлган бўлиши керак.

...паст табақали бир жувоннинг... эрини кандай лақиллатгани...—Бу новелла ҳам худди бешинчи куннинг учинчи новелласи сингари Апулейнинг «Мотеморфо-залар»ига бориб тақалади (IX, 5). Бу сюжет Неаполь материалида янада реал-лаштирилган.

Жйнелло Скриньярио — Боккаччо Неаполда яшаб турган пайтида, новелла-да тилга олинган Аворио кўчасига яқин ерда чинданам ака-ука Скриньяриолар яшаган бўлиб, улардан бирининг исми Жованни бўлган.

...бугун авлие Галионе куни эканлигини...— новелла қаҳрамонлари яшаб турган "маҳалла яқинида чинданам авлие Галионе бутхонаси бўлганким, ерли аҳо.ш Су авлиени жуда эъзозлар эди.

...муборак падаримиз Амвросийнинг тасвири қаршисига...— яъни гап авлие Амросийиинг устида эмас, балки доминикчи роҳиб сиеналик девона Амвросий (1220—1286) тўғрисида боряпти. Новелла ниҳоясидаги жумла айнан шуни изоҳ-^лйди.

...Тофано исмли бир бой...— Тофано — «Кристофано»нинг қисқартирилганн. Ареццо шаҳрида (Флоренциядан жануброкда) Виа дель Орто кўчасида бир қу-/ уқ бор, асрий анъанага кўра уни «Тофано қудуғи» деб юритадилар.

...кечқурун уйига ғирт маст одамдаи кириб келди.— Бу вазиятдан XVI асрда Пьетро Аретино ўзининг машҳур «Аъен» ^омедиясида фойдаланган. Шунингдек, Мольернинг «Жорж Данден» комедияси ҳам шу новелла замирида езилган.

...больялик Эгано де Галуцци...— Боккаччо замонида болоньялик донғи кет-ган ва жуда серуруғ оила.

О, Болоньянинг шоен кўнгилчан аеллари!— Дайте уларни шундай таъриф-лашни яхши кўраради.

...Арригуччо Берлингьери исмли ниҳоятда бадавлат бир савдогар...— XIV асрнинг ўрталарига бориб, Берлингьерилар ўзлариининг бадавлатлигй туфайли Флоренцияда бир қадар донг таратган эдилар.

Эрни алдаш мақсадида «ўз ўрнига бошқани қўйиш» мотиви Шарқ ва Ғарб ҳикоянавислигида анча кенг тарқалган эди.

Никостратнинг хотини Лидия Пуррни севиб қолади.— Ушбу новелланиг яратилиши учун бошқа бир асар манба бўлгани аниқ : Боккаччо уни езишда М. де Вандомники деб тахмин қилинган «СотоеШа ЬисНае" деган бўшгина поэ-мадан фойдаланган. Боккаччонинг ўз қўли билан кўчирилган бу асар Ьапгепг1апо кодексида сақланади.

...дастурхонлар йиғиштирилиб бўлгандан кейин... кат.. хонага кирди.—Гап шуидаки, уша замон таомилига кў аеллар мехмонлар билан бирга тановул қилмасдилар.

Худо бизга ҳам шундай бахт ато этсин!—Учинчи ку иовеллаларида учрай-
диган хотима.

...Тингоччо Мини, иккинчисиники— Меуччо ди Тура...— Сисна шаҳрининг сол-вомаларнда бу иккала фамилия ҳам эсланади.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Амброжо Ансельмини...— Ансельминилар оиласи х... икатан ҳам Сиенада яшаган.

...икковлащиб... Арчита билан Палемон ҳақида қўшиқ ...лашди.— Боккаччонинг «Тезеида» асаридаги персонажлар.

САККИЗИНЧИ КУН

...Искандариядан Авиньонга.— Боккаччо замонида Авиньон папаларнинг мас-канн бўлган.

...Верлунго қишлоғида...— ўша замонда бу қишлоқ Флоренциянинг енгинаси-га жойлашган эди. Ҳозир шаҳар таркибига кирган.

Сув окади жар еққа...— XIV асрда кенг тарқалган рақс қўшиғининг бирин-чи сатри.

...ридда ва балонкио — кўпчилик бўлиб тушиладиган рақсларнинг номлари.

Бонакорри да Жинестрето.— XIV асрнинг биринчи чорагида Флоренцияда чиндан ҳам Бонакорри да Жинестрето исмли нотариус яшаган.

... 5а1хит те Газ... з1пе сиз{оа'!а... *(лат.)*— ҳуқуқшунослик низомидан олинган сўзлар текстга киноявий тарзда киритилган бўлиб, бу ўрнида: «Гаран-тия билан... гарантиясиз ва гаровга ҳеч нима қолдирмаган ҳолда», деган маъ-нони билдирадилар.

...Дуэ мовутидан...— яъни, Дуэ шаҳрида тайерланган Фландрия мовутидан.

...Каландрино исмли.,. бир суратқаш...— *Х\У* асрнинг бошларида Флоренция ҳужжатларида Ноццо (еки Жаноццо) ди Перино номи билан эсланувчи фло-ренциялик рассом, у Андреа Тафининг шогирди бўлиб, рассом Жоттодан олдин ўтган. Афтидан, ўзининг лақма ва овсарлиги билан танилган бўлса керак.

...бирининг исми —Б руно,-иккинчисиники эса—Буффальмакко эди.— *Ъ\)у\ю* ди Жованни д'Оливьери ўртамиена рассом бўлиб, доим Буффальмакко билан ҳамкорликда ишлаган. Буффальмакконинг ҳақиқий исми Бонамико ди Кристофаио бўлиб, Италия архитектори, рассоми ва санъат тарихшуноси Вазарининг «Энг машҳур рассомлар, ҳайкалтарошлар ва архитекторларнинг ҳаети» номли кито-бида берилган маълумотга қараганда, у 1262 йилда туғилиб, 1340 йилда вафот этган ва хийла таниқли рассомлардан бўлган. Тосканада ва Умбрияда кўп ишлаган. Унинг овоза бўлган мутойибалари ва найранглари ҳа ида Вазари ҳам, музика ва эстетика тарихи мутахассиси профессор Саккетти ҳам ҳик қилган-лар.

Мазо дель Сажо — аниқ шахс. Боккаччо замонида яшаган Флоренциянинг машҳур қизиқчи ва аскиячиларидан.

...нон билан пишлок едириб фол очишни...— Урта асрларда бундан «усул* кенг тарқалган. Уғрини фош қилиш учун бир бурда нон билан пишлоққа афсун ўқилиб, уни шубҳа остидаги одамга едирардилар. Агар шу шубҳалн одам чинданам ўғри бўлса, нон билан пишлоқ томоғига тиқилиб қоларкан.

Заноюабилдан тайерланган хаб дори-ю, яхши верначчи билан бунинг иложи-ни қилиш мумкин.— Бу «майнабозчилик»нинг энг қизиқарли, томоии шўпдакн, унда «фитначи» сифатида руҳоний ота қатнашади.

...қирқ сольдо...— яъни салкам ярим флорин.

...бошқалар устидан бўлар-бўлмасга кулавермайсиз ва бундай ҳолларда ақл-идрок билан иш тутадиган бўласиз.— Урта аср адабиетида аелларнинг шоирлар, олимлар, файласуфлар устидан кулиб, турли хил найранглар кўрсатгани ҳақидаги асарлар жуда кўп учрарди. Боккаччо ҳам бошқа адибларга эргашиб, мана ту «таққирланганлар»ни ҳимоя қилишга отилиб чиқди.

...студент билан Санта Лючия дель Прэтода учрашишга...— Дель Прато қалъ-аси енидаги Санта Лючия черковида. Бу черков ҳозир ҳам бор.

Қаламнинг қудрати. одамлар ўйлагандан ҳам бениҳоя даражада кучлидир...— Боккаччо қаламнинг дахшатли кучи ҳақидаги- бу фикрини, кейинроқ ўзининг «Корбаччо» а-сарида яна ҳам кенгроқ еритаДи. Умуман олганда, езувчи қалами-нинг қудрати ҳақидаги фикр Уйгониш даври езувчилари асарларида кенг урин олади.

«Кўлоқ сол!— деди у.— Баски, мен кўнглингга раҳм солишга ожиз экан-ман...— Боккаччо бу ерда Дантенинг «Аросат»идаги (VI қўшиқ, 116-еатр) шеърни ўзича ўзгартириб олган.

...бирининг исми Спинеллоччо Тавено, иккинчисиники эса, Дзенна ди Мино эди...— сиеналик таниқли оилаларнинг намояндалари. *«Дзеш1а» («Тикин») ла-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

...ли Мино ди Толомеи, хусусан, Сан Жиминьяно шаҳарида по...ста (шаҳар ҳокими) бўлган ва 1300 йилда Флоренциянинг эл...хонасини қабул қилганким, у злчихона ходимлари сафида Д...те ҳам бўлган эди.

...Флоренцияга Болоньядан келган... ғирт эшакнинг ўзи...— Болоньяда маш-ҳур университет бўлиб,'у Флоренцияни ҳуқуқшунос олимлар ва табиблар билан таъминларди.

...Симоне да Вилла деган табиб...— Флоренция солномаларида да Вилла оила-си тилга олинган. Шу оила намояндаларидан бири — магистр Симоне Медико XIV асрнинг ўрталарида Санта Крочега дафн этилган.

...Сан Галлонинг сиртига тасвири чизилган Люциферннинг домига...—Сан Гал-ло ибодатхонасининг олд томоиига бир неча оғизли улкан иблиснинг тасвири чизилган эди. *

...Мантезони хочи ҳаққи, қасам ичинг.— Флоренцияга яқин бўлган Монтезо-нида таниқли монастирь ва қалъа бўлган. Машҳур хоч ўша ерда турарди.

...Майкл Скотт исмли буюк бир азаймхон...— Фридрих II саройида хизмат қилган (тахм/1290 йил) таниқли мутафаккир ва астролог. Уни Данте ҳам тилга олган. («Дўзах», XX қўшиқ, 116-сатр.)

...бузрук Иоанн.— Бу ўринда Ҳабашистон султони афсонавий Яҳе назарда тутиляпти; мишмишларга қараганда, у беадад қудратга ва беҳисоб бойликка эга бўлган.

...куча зшик тепасига... тунги тувак расминц...— ўша замон медицинасида сийдикни унинг рангига қараб тадқиқ этиш, дардни аниқлашда энг муҳим усул ҳисобланган. Тунги тувакнинг рамзий тасвири ҳам шундан келиб чиққан.

...^агго *Претолага боришни буюрсанг...*— бефаҳм Симоне Флоренциядан Претолагача атиги бир соатлик йўл эканлигининг фаҳмига етмайди.

...ўтган йили Какавиньчильида...—Какавиньчильи — ахлат тўкиладиган ер.

...ўнта Болонья тангаси...— кичик қийматли кумуш тангалар.

...мехроб устидаги бостирмага... ўрнатилган тасвирий ва ўймакорлик санъати намуналарини кўздан кечираетган эди...— яъни Липпо ди Бенивьени (XIV аср) ншлаган барельефларни.

Макарону равьоли.—Италиянинг миллий таомлари. Равьоли — орасига қий-ма солиб пишириладиган тўртбурчак кулча.

...Амбруццадан ҳам узоқ...— Италияда тоғли ўлка. Уша давр тилида бу сўз «жуда ям олис» (масалан, «тупканинг тагида») деган маънода ишлатилган.

...Сеттиньяно ва Монтиши Гранити...-—Сеттиньяно билан Монтиши—Флоренциянинг енгинасидагн икки адирнинг номи.

Морелло — Сеттиньяно билан Монтиши узра қад кўтарган баланд тепалик.

Муньоне — Арна даресининг ирмоғи.

...Фаэнци кўчасидаги аеллар монастирида ишлаетганини...— чамаси, Флоренциядаги бу моиастирда Буффальмакко ўзининг фреска расмларини чизган бўл-са керак.

...Сан Галло дарвозасидан...— Сан Галло — Флоренциядаги шаҳар дарвоза-ларидан бири.

...Геннегау бичими...— яъни, Фландрияда қабул қилинган мода буйича.

...Фьезоледа эмас, Синигальеда...— Фьезоле — Флоренция яқинидаги адирга жойлашган, ўзининг хушманзаралиги ва хушҳаволиги билан танилган шаҳарча. Сипигалье — безгакнинг кони, ботқоқлик жой.

...маркилик...— ушбу воқеа тасвирланган пайтда Флоренцияда шаҳар ҳокими лавозимида бўлганларнинг бир нечаси чинданам маркилик бўлишган экан.

...мессер Никкола да Сан Лепидио...— яъни сан лепидиолик мессер Никкола Сан Лепидио (еки Сан Лукидио) Асколи вилоятига жойлашган.

...бирининг исми Риби...— Риби тўғрисида Саккетт... ўз «Новеллино»сининг қнрқ тўққизинчи новелласида е... Лекин Маттеццо тўғрисида ҳеч қандай маълумот йўқ.

...онам эса, Валенкьо уругидан бўлган.— Валенкьо — Флоренция чсккасидаги ' бир мавзе. Доктор ғирт бемаъни гапларни тўқияптч

Пазиньяно жомесидаги тангри-падар ҳаққи, онт ичаманки...— Пазиньянодаги чсрковнинг олд томонига тангри-падарнинг тасвири тушшжлган эди.

...Риполь аеллар монастири.— Бруно билан Буффальмакко бу моиастирда чинданам нақкошлик билан шуғулланишгап эди. -ч. -

Никколо да Чиньяно — тарихий шахс, унинг номи XIV аср ўрталаридаги

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ўжатларда тилга. олинган. Унинг Скали савдо уйига ал^адор бўлган бўлишм эҳтимолд;и^ холи .эмас.

...ўзини донна Янконфьоре деб...— Янкофьоре — «Ё^янкофьоре»нинг сици-лия.ча шакли,.

Пьетро делло Канижано — реал шахс, Боккаччонинг дўсти. Боккаччо айная шу мессер Пьетрони ўз васияти қилиб тайиндаган. Канижано Анжуийлар саройида ва Флоренция республикасида жуда юксак лавозимларда хизмат қилган.

...монаколик денгиз қароқчилари босиб олишибди...— Боккаччо замоннда Монако Урта ер денгизидаги қароқчиларнинг марказларидан бири ҳисобланарди.

«Госканалик киссасига солсанг қўл, ҳаммадан ҳам сен ўзингга ҳазир бўл»...—• Итальян тилида бундай дейилган: „С1н На а !агсоп Юзсо, поп уио1е еззег ееоо$со* яъни сўзма-сўз маъноси: «Госкапаликка иши тушган одам ўзнга эҳтиёт бўлшни керак». Бу маколни Госкана езувчилари куп тилга олганлар. Чунки госканалик-лар савдогарчилик ва корчалонликда довруқ таратган эдилар.

ТЎК.ҚИЗИНЧИ КУН

Ринуччо Палермини ва Алессандро Кьярмонтези — гибеллинлар партнясғ-п мансуб бўлган флоренцкялик икки донгдор оила намояндалари. Улар Шаҳардан бадарға қилинган эдилар.

Франчески де Ладзари.— Ладзарилар — Пистойяда истиқомат қилган гвельф-лар оиласидир.

...миноритлар монастири қошидаги...— яъни миноритлар монастири қошида 1295 йилда курила бошлаган авлие Франциск черкови.

...Нелло исмли суратқаш...— Нелло ди Дино (еки Бондино). У Каландрино-нинг хотинига қариндош ва Бруно билан Буффальмакконинг дўсти, эҳтимолки, Тафининг шогирди ҳам эди.

...икковининг ҳам исми Чекко эди...— улардан бири — Чекко Анжольери (1288—1312?) Сиенаининг машҳур шонри. Иккинчи Чекко — Чекко Форттариго ҳақида бизга фақат шу нарса аенқи, Пикколомини Чекко унга бағишлаб сонет езган эди.

Корсиньяно — Сиена вилоятидаги шаҳарча, кейинчалик унга ГТиенца деб (Пий II шарафига) от қўйилган.

Торреньери — Сиенадан Корсиньянога кетаверишда, ўл екасидаги қишлоқ-нинг номи.

Никколо Корнаккини исмли гоятда бадаё. ҳамшаҳаримизнинг...—Корнлк-кинилар — Флоренция истиқомат қилган бадавлат савдогар оиласи.

...Камератда...— яъни Фьезоле этагидаги водийда; бу ер ўзининг оромгоҳ вил-лаларй билан шуҳрат қозонган эди.

...Камальдоли кўчаси — Флоренциядаги бир кўчанинг номи.

...д'Имолезе — шундай фамилияли оила чиндан ҳам Флоренцияда ятаган.

...Чакко исмли бир одам...— мазкур воқеада флоренциялик машҳур мечкай назарда тутилганлиги эҳтимолдан- холи эмас; уни Данте ўз «Дўзах»ининг олтинчи қўшиғида тасвирлаган эди.

Вьери деи Черки — чамаси, Боккаччо бу ўринда оқ гвельфлар жамиятнга раҳнамолик қилган Черкини назарда тутган бўлса керак.

Корсо Лопати — қора гвельфлар сардори бўлиб, такаббурлиги ва димогдор-лиги учун унга «барон» деб лақаб қўйишган. 1300 йилда Флоренциядан бадарға қилинган. 1301 йилда Карл Валуанинг қўшинлари билан яна қайтиб келган. Бу новелладаги қолган ҳамма персонажлар ҳам ўзларининг аниқ прототипларига эга.

ЎНИНЧИ КУН

Ружери де Фижованни — Фижованнидар— флоренциялик аелзодалар оиласи бўлиб, уларнинг Чертальдода мулки бўлган.

...Испания қироли Альфонс...— кастилиялик Альфонс VIII (1155—1214); шоир-лар унинг маврлар билан курашини кўп мадҳ этган.

Ўзининг бадқаҳрлиги ва боскинчйлиги билан танилган Гино ди Такко...— қа-роқчнлар тўдасига атаманлик қилган сиеналик аелзода. Унинг номи бутун ви-лоятни даҳшатга соларди. Данте ҳам уни тилга олган. Лекин унинг шахсияти

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ҳақидаги фикрлар турлича." Бировлар уни тошбагир, золим қароқчи ва жаллод деб ҳисобласа, бошқалар —илтифотли, саховатли одам дейдилар.

...Сиенадаги шифобахш сувга боришни...— Сиена суви (Сан Кашьянода) ўзи-нинг шифобахш хусусияти билан Европада машҳур эди.

Жентиле де Каризенди — болоньялик доврукли оила. Болоньядаги машҳур «инқилаетган» минора шу Каризендилар номи билан аталган.

...қирол Катта Карл еки Карл Биринчи ҳақида кўп эшитганмизким, шу зот-нинг қирол Манфред устига қилган шавкатли юриши ва ажойиб ғалабаси...— Бснавенто остонасида эришилган ғалаба (1266) назарда тутилмоқда. Боккаччо қнрол Карлга доим хайрихоҳ бўлган.

Нери дельи Уберти...— муаллиф ўйлаб топган персонаж, аммо қувғин қи-линганлар орасида Уберти исмли қандайдир одамлар чиндан ҳам бўлган.

Кастелламаре ди Стабиа — Неаполь яқинидаги . қадимги курорт жойлар.

...Граф Ги де Монфорга...— Ги де Монфор Карл I нинг энг садоқатли мулоз-замларидан бири бўлган. У 1270 йилда Флоренцияда қиролншн; ноиби лавози-мида хизмат қилган.

...Манфреднинг аелларга ўтказган шафқатсиз зулми...— Боккаччога замондаш бўлган ёзувчилар орасида кенг тарқалган айбнома.

Французлар Сицилиядан қувилгандан кейин...— яъни, Сицилия фитнасидан (1282 й., 31 март) кейин.

...ўша пайтнинг дурустгина шоири ■ *ҳисобланмиш Мико да Сиенанинг қошига Одерзи...*— бундай шоир ўтганлиги ҳақида ҳеч қандай аниқ маълумот қолган эмас.

...зероки ҳозирги тождорларнинг деярли ҳаммаси бешафқат золимлардир.— Боккаччо ижодидаги бу тарихий пессимизм йил ўтган сари кучая "борди.

...икки фуқаронинг бир-бирига қандай ҳиммат ва мурувват кўрсатгани ҳақи-С И *ҳикоя қилиб бермоқчиман.*— Боккаччонинг бу новелласи бошдан-оёқ беғараз лўстликка таҳсин ўқишдан иборат. Бу новелла Боккачодан кейинги асрларда жу-ръ катта муваффақият қозонган ва кўпчиликка манзур бўлган. Новелладагн «/бразларнинг «антик» номлари ва воқеа географияси шартли манзара, холос.

...султон Салоҳиддиннинг пурҳиммат рафторларидан бирини...— ўша давр Ғьропасида султон Салоҳиддин ҳақидаги афсоналар беқиес даражада улкан І. >;яффақият қозонган эдилар.

Муқаддас ерни (яъни, Қуддуени) халос этмоқ учун оммавий салб юриши /к питирмоқчи...— бу ерда гап учинчи салб юриши (1189) ҳақида боряпти; бу *мреш* пайтида Фридрих ҳалок бўлган эди (1190).

...орадан бир йилу бир ою бир кун ўтгунга қадар...— фольклорга хос ибора.

Салуццо маркизлари... — Салуццо вилояти 1142 йилдан бошлаб тўрт аср да-воммда қудратли маркизлик маркази бўлган. Салуццо маркизлари орасида Гвпльтьери исмли кишилар бир нечта бўлган.

Гризельда ҳақидаги бу новелла Боккаччо замондошлари орасида ҳам ни-лоятда катта муваффақият қозонган эди. Уни лотин тилига Петрарканинг узи та.ржима қилган эди. Россияда эса, бу новеллани шоир К. Батюшков рус тилига таржима қилган.

...эсимда бор, тўртинчи куннинг муқаддимасида исботлаб бера олган эдим.-~ Бу хулоса Боккаччонинг тўртинчи кун муқаддимасида езган фикрлари учун маъ-лум даражада қўшимча бўла олади еки у фикрларни ривожлантиради.

...Қайфий, Шаробий — машҳур сармастларни таърифлаш учун қўйилган ҳазил лақабдар.

...на Афинада, на Болоньяда, на Парижда таҳсил кўргансиз...— Боккаччо бу ерда учта энг йирик илмий марказни (антик даврдан — Афинани ва.уз замони-даи — Болонья билан Парижни) санаб ўтган.

Н. Томашевский

(

МУНДАРИЖА

Ҳамид Гулом. Жаҳон адабиетининг буюк обидаси .....

ЕТТИ НАФАР ХОНИМ ВА УЧ НАВҚИРОН ЙИГИТ ТОМОНИДАН УН КУН МОБАЙНИДА АЙТИЛГАН ЮЗТА ҚИССАНИ ЎЗ ИЧИГА ОЛМИШ ДЕКАМЕРОН <ЕИНКИ ШАҲЗОДА ГАЛЕОТТО) НИТОБИ БОШЛАНМОҚДА.

Муқаддима.....

ДЕКА МЕРОННИНГ

биринчи куни бошланмоқда:

. Пампинея ҳокимлик қилган ушбу кунда муаллиф бутун асар давомида кўз олдимиздан ўтадиган кишиларни не мақсадда

тўпланишгани ва ўзаро нималарни гаплашгани ҳақида ба/гн қилиб бўлгач, ҳар ким ўзи учун кўпроқ мақбул бўлган нарса-лар ҳақида ҳикоя қилади.

1. Мессер Чеппарелло елғон тавба-тазарру билан авлие отани лақил-латади-да, бандаликни бажо' келтиради; гарчи унинг бутун умри бад-кирдорлик билан ўтган бўлса ҳам ўлганидан сўнг уни азиз-авлиелар сафига қўйиб, «авлие Шапелето», деб атай бошлайдилар,.....
2. Жуҳуд Абрам Жанотто ди Чивиньининг маслаҳати билан Рим саройи-га равона бўлади, кейин эса, у ердаги руҳонийларнипг разилликларипн уз .кўзи билан кўргач, Парижга қайтади-да, христиан динини қабул қилади .....'
3. Яҳудий Мельхиседек уч узук ҳақидаги ҳикояси билан ўзига қарши Салоҳиддпн томонидан қўйилган энг хатарли домни бартараф қилади. .....
А. Бир роҳиб ғоят қаттиқ жазога лойиқ гуноҳ қилиб қўяди, бироқ у уз аббатининг,,айнан шундай жиноят қилганини инкор қилиб бўлмайдн-ган далил билан фош айлаб, жазодан қутулиб қолади .
5. Монферрат маркизаси товуқ гўштидан тайерланган тушлик, шунинг-дек, жон олғувчи сўзлар билан француз қиролининг телба ҳирсшга сўндиради . . . .
6. Бир зот роҳибларнинг жинояткорона риекорлигини ўзининт доно сўз-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

лари.билан срош қилади. . .....
51
7. Бергамино, Примассо билан Клюни черковининг аббати ўртасида бўлган воқеани ҳикоя қилиб, мессер Кане делда Скалага муносиб бўлмаган хасисликни фош этади .....
53
8. Гвильельмо Борсьере ғоят нафис иборалар билан мессер Эрмино де-Гримальдининг хасислигини қоралайди. 57
9. Бир гасконлик аелдан қаттиқ дакки еган Кипр қироли ўз табиатидагн ланжликни тарк этиб, собитфеъл бўлади 59

Ю. Болоньялик магистр Альберто, «менга ошиқ бўлиб қолибсиз», деб ун*
изза қилмоқчи бўлган аелнинг ўзини ғоят назокатли иборалар билан
ўсал қилади. .....
.....63

ДЕКАМЕРОННИНГ

биринчи куни тугаб,
иккинчи куни бошланмоқда.
Филомена ҳокималик калган ушбу кунда китобхон эътиборига
турли-туман мусибатларга гирифтор бўлган одамларнинг чек-
кан азоб-уқубатлари, мутлақо кутилмаганда, эзгулик билан
тугагани ҳақидаги ҳикоятлар ҳавола қилинади.

1. Сохта шол бўлиб олган Мартеллино, авлие Арригонинг жасадига қул теккизиб шифо топгандай кўрсатади ўзини, бу найранг фош бўлади, уни тутиб, калтаклайдилар, дорга осмоқчи бўладилар, лекин унинг бошигатушгаи бумусибатларнийг охири бахайр тугайди. . . .69
2. Ринальдо д'Эсти исмли бир одам қароқчилар қўлига тушиб, бутун буд-шудидан айрилади, сўнг Кастель Гвильелмо шаҳрига етиб бориб, бир бева аелникида паноҳ топади; курган талофотлари эвазига катта бой-ликка муяссар" бўлиб, соғ-саломат уйига қайтади 73
3. Учта оға-ини бутун мол-давлатини совуриб, . қашщо'қ бўлиб қолади; уларнинг жияни умидсизликка тушиб, юртига қайтаетгапида, йўл-йўла-кай бир аббат билан танишади, кейин маълум бўлишича, у аббат эмас, Англия қиролининг қизи. бўлиб чиқади; нигпт ғ>еа, тоғалари совурган ақчаларнинг ўрпини қоплайди, шу ҳиммат туфайли улар яна бой-ба-давлат бўлиб кетадилар. .... .78
4. Лондольфо Руфало бутун мол-давлатидан айрилиб, қароқчнлик қила бошлайди: .кейин генуяликлар қўлига асир тушиб, денгизда ҳалокатга учрайди, қпмматбақо топхлар солинган сандиққа епишиб, ўлимдан қу-тулиб қолади. Корфада бир аелникида паноҳ топади, сўнг ўз юртига бой-бадавлат бўлиб қайтади.....85

Б. Перужалик Андреуччо Неаполга от харид қилгани бориб,-бир кечанинг
ўзида учта фалокатга дуч келади ва учовидан ҳам омон қолиб, уйига
қимматбаҳо еқут билан қайтади .....
90

в, Икки ўғлидан жудо бўлган Беритолащшг оролда икки оҳу билан яшаб турганини кўришади; Беритола Лунижанага равона бўлади, бу пайтда унинг ўғилларидан бирн шу вилоятнинг хокимнга ишга елланиб, унинг қўлида хизмат қила бошлайди ва унинг қизи билан ошиқ-маъшуқ бўлиб, зпндонга ташланади; Сицилия халқи қирол Карлга қарши исеп кўтаради; она ниҳоят ўз ўғлини танийди, ўғил ўз ҳукмдорининг қйзига уйланади;.унинг укаси ҳам топилади ва икковлари дастлабки олима-**қом** мартаоаларига муяссар бўладилар. ,*,,,.... **100**

7. Бобил султони қизини Алгарви қиролига эрга бериб, уни қирол ҳузури-га юборади; вазият тақозоси билан қиз тўрт йил мобайнида турли ерларда тўққиз'эркакнинг қўлида бўлади, лекин қисса ниҳоясида ўз отаси ҳузурига бокира қиз бўлиб қайтади ва дастлабки ниятини рўебга чиқариш мақсадида Алгарви қиролига хотин бўлиш учун унинг ҳузу-рнга равона бўлади **112**
8. Граф Антверпенийга туҳмат қиладилар ва у икки фарзандини Англия-нинг турли шаҳрида қолдириб, ўзи қочиб қутулади; кейинчалик у Анг? лияга нотаниш қиефада қайтиб, болаларининг яхши жойлашганига ишонч ҳосил қилади ва Франция қироли лашкарлари сафига отбоқар бўлиб киради; графнинг бегуноҳлиги исботлангандан кейин, унинг барча ҳақ-ҳуқуқлари қайта тикланади..... **130**
9. Генуялик Бернабо исмли бир одам Амброжолонинг елғон гапларига учиб, бутун мол-давлатидан айрилади ва мутлақо бегуноҳ хотинини ўлимга маҳкум этади; бироқ хотини ўлимдан қутулиб қолишга муваф-фақ бўлиб, эркак либосида султон хизматига елланади; у Искандария-да алдоқчи Амброжолони учратиб, Бернабони ҳам ўша ерга чақирти-ради, фирибгар жазоланади, хотин эса, яна аеллик либосини кияди-да, кўп давлат орттириб, эри билан бирга Генуяга қайтади. 142
10. Мессер Риччардо да Киндзиканинг хотинини монаколи Паганино ўғир-
лаб кетади;, Риччардо хотинининг қаердалигидан хабар топиб, ўша
шаҳарга боради ва Паганино билан дўстлашиб, ундан хотинини қайта-
- риб беришини сўрайди; Паганино, агар хотин ўз ихтиери билан кетмоқ-
чи бўлса, майли, деб розилик билдиради; хотин эри билан кетишни "
истамайди, мессер Риччардо оламдан ўтгандан кейин эса, Паганинога
турмушга чиқади **153**

ДЕКАМЕРОННИНГ ^

иккинчи куни тугаб,
учинчи куни бошланмоқда,
Нейфила ҳукмалик қилган ушбу кунда китобхон эътиборига,
кишиларнинг хийла-найранг билан қандай қилиб ўз ҳарисона
ниятларига эришганлари ейнки йўқотган
нарсаларига қайта
муяссар бўлганлари ҳақидаги ҳикоялар ҳавола қилинади.

1. Лампорекьолик Мазетто деган йигит ўзини гунг қилиб кўрсатиб, аел-лар монастирига боғбон бўлиб елланади, кейин ҳамма роҳибалар, би-рии-кетин унинг қўлидан ўтадилар..... . **107**
2. Бир отбоқар қирол Агилульфнинг хотинига" ҳамтўшақ/ бўлади; қирол буии пайқаб қолиб, отбоқарни топади ва унинг сочидан бир тутамини қирқиб олади; отбоқар бошқа отбоқарларнинг сочларидан бир тутам-
дан қирқиб олади ва фақат шу туфайли мушкули осон бўлади. . . **172**
3. Бир хоним бир кишини севиб қолиб, тавба-тазарру пайтида ўзини қилган гуноҳларига астойдил иқрор бўлаетгандек .қилиб кўрсатиб, шундай нарсага муяссар бўладиким, ҳеч нимадан хабари йўқ порсо роҳиб хоним тузган режани тўла амалга оширишда ҳамкорлик қилади . . . **176**
4. Дон Феличе, махсус диний жазога мустаҳиқ бўлиш билан қандай қилиб масъуд зотга айланиш йўлини огаий Пуччога ўргатадн; Пуччо диний жазони ўташ билан машғул бўлади, дон Феличе бўлса, фурсат-
дан фойдаланиб, унинг хотини билан кўнгилхушлик қилади. , , , |84

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

5. «Олифта» ўзинииг салт отини мессер Франческо Вержеллезнга совга
қилади ва эвазига унинг розилигини олиб, хотини билан гаплашади;
хотин индамайди,- шунда. «Олифта» унинг учун узи жавоб қайтарадп,
кейинчалик улар ўртасидаги гап «Олифта» айтган жавобга тўла-тўкис
мос тушади. • . . .. .188
6. Филиппелло Сигипольфонинг хотинини Риччардо Мипутоло яхшм кўра-Ди; у хотиннинг рашкчилигини билиб, унга: «Эринг эртага ҳаммомда менинг хотиним билан учрашмоқчи», деб шипшийди; буни эшитган рашкчи хотин ҳаммомга боради; у, уз эрим билан етибман. дгб ўйлай-ди, лекин аслида вақтини эри билан эмас, Минутоло билан ўтказгаи бўлиб чиқади 193
7. Тедальдо ўз маҳбубаси билан аразлашиб қолиб, Флоренциядан бош олиб кетади, лекин бир неча йилдан сўнг дарвиш қиефасида яна қайтиб келади, маҳбубаси билан суҳбатлашиб, унинг ноҳақ эканлпгини исбот-лайди, уни ўлдирганликда айбланган эрини ўлим жазосидаи қутқара-ди, уни ўз ака-укалари билан яраштиради, сўнг унинг хотини билан
ими-жимида яна вақтичоғлик қлаверади .
8 2
00
Фсрондо ухлатадиган хаб дори ичади ва уни тириклайин дафн этиша-ди; айни пайтда унинг хотини билан ишрат қилиб юрган аббат уни дахмадан зиндонга олиб ўтади, шунда Ферондони сен аърофдасаи, деб ишонтиришади; кейин Ферондо қайта тирилгач, йўқлигида хотини
аббатдан орттирган ўғилчасини тарбиялайди.....
214
9. Нарбоннлик Жилетта исмли қиз француз қиролини чипқондан даволай-
ди ва бунинг эвазига ўзини Бельтран Руссильонийга эрга беришиии илтимос қилади,— куев унга мажбуран уйланади ва аламидан Флорен-,' цияга кетиб қолади; бу ерда у бир қизга шайдо бўлади, лекин у билан бир тўшакда ўша қиз эмас, балки Жилетта етади; оқибат Жилетта Бельтрандан икки ўғил кўради, мана шу сабабли; орадан бир қанча вақт ўтиши билан Бельтра^ қалбида Жилеттага ҳурмат уйғона- 246
ди ва у билан ўз хотинидек муомала қила бошлайди. ...222
10. Олиябека саҳрода паноҳ топади; роҳ'иб Рустико унга шайтонни дўзах-
га қувиб киритишни ўргатади; сўнг Олиябека саҳрони тарк этиб, Неер-
балга турмушга чиқади..... . . ■
. . 230

ДЕҚАМЕРОН
НИНГ 4
учинки, куни тугаб,
тўртинчи куни бошланмокда.
Филострато ҳокимлик қилган бу кунда китобхон эътиборига
бенаво ва бвдаво муҳаббат ҳақидаги ҳикоятлар ҳавола қили-
нади.

Салерно ҳокими Танкред ўз қизининг ўйнашини ўлдиради ва унинг юрагинм олтин қадаҳга солиб қизига киритади; қизи у^юракка оғу қуяди ва ўшал оғуни ичиб ўлади. . . . . .
Роҳиб Альберт, сизга сармалак Жаброил ошиқ бўлиб қолган, деб бир жувонпи ишонтиради ва ўзи Жаброил қиефасига кириб, ул аелникида бир неча маротаба тунайди, аммо бир куй кечаси аелнинг қарнндошла-ридан қўрқиб, ўзини деразаданташлаб қочади ва бир фақирнинг кул-басида паноҳ топади, эртаси куни фақир уни еввойи одам қиефасига

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

киритиб, шаҳар майдонига етаклаб борадики, шунда ҳамма уни таний-
ди, роҳиблар эса уни ушлаб зиндонга ташлайдилар.... **254**

3. Уч нафар йигит уч опа-сингилни яхши кўришади ва улар билан Крит оролига қочишади; қизларнинг каттаси рашк туфайли ўз маҳбубини ўлдиради; ўртанчаси Крит герцогининг қўйнига кириб шу туфайли опасини ўлим жазосидан халос қилади, лекин уни ўз маҳбуби ўлдириб, омаси билан қочиб кетади; ўртанча қизнинг ўлимида кичик сингил билан унинг маҳбубини айблашади; улар ҳибс қилиниб, айбни ўз бўйни-ларига оладилар, лекин кейин қатл этилишдан қўрқиб, соқчиларни лора билан сотиб оладилар-да, бутун мол-давлатларидан воз кечиб, Родосга қочадилар ва ўша ерда қашшоқликда ўлиб кетадилар. . . 263
4. Жербино буваси қирол Вильгельмнинг шоҳона ваъдасини бузиб, Тунис қиролининг қизи кетаетган кемага ҳужум қилади ва қизни ўғирламоқ-чи бўлади; денгизчилар қирол қизини ўлдиришади, Жербино денгизчи-ларии қириб ташлайди, оқибатда эса, Жербинонинг боши танасидан жудо қилинади..... 268
5. Лизабеттанинг акалари унинг маҳбубини ўлдирадилар; маҳбуб қизнинг тушига кириб, ўзининг қаерга кўмилганини хабар қилади; Лизабетта пинҳона унинг жасадини ковлаб, бошини уйига олиб келади ва уни райҳон ўстирилган гултувакка солиб, унинг тепасида ҳар куни кўз сш тўкади; акалари ундан маҳбубининг калласи солинган гултувакни тортиб оладилар, шунда хиел вақтдан сўнг қиз ҳам андуҳ-
дан ўлади.....• .....' 273
6. Андреола Габриоттони севади; қиз унга ўзи кирган тушни, йигит эса, қизга ўз тушини сўзлаб беради, сўзлаб бўлади-ю, тўсатдан қиз қучо-гида жон беради; Андреола ўз оқсочи билан бирга Габриоттониг жасадини унинг

уйига кўтариб олиб кетишаетганда, миршаблар улар-ни тутиб олади, сўнг Андреолани сўроқ қиладилар; шаҳар ҳокими Андреолани зўрламоқчи бўлади, лекин қиз унга қаршилик кўрсатади; қизнинг бегуноҳлиги аниқланади, шунда бу гаплардаи бохабар бўлган Андреоланинг отаси ҳаракат қилиб қизини озод қилади; бнроқ Андреола мардумлар орасида яшашни ортиқ истамай, монастирга бош олиб кетади .....
276

7. Симоиа билан Пасквино бир-бирларини севишади; икковлари боққа киришади; Пасквино тишини мармарак барги билан ишқалаб, ўлади; Симонани ҳибсга оладилар; судьяга Пасквинонинг қандай ўлганлиги-ни намойиш қилиш мақсадида қиз, ўша мармарак баргини ўз тишла-рига ишқайди-да, у ҳам ўлади 282
8. Жироламо деган йигит Сальвестрани севади; лекин йигит онасининг илтимосини рад этолмай, Парижга жўнайди, кейинчалик қайтиб келиб, Сальвестранинг бошқа кишига турмушга чиққанидан хабар топади, сўнг қизнинг уйига пинҳона кириб бориб, унинг енида жон беради; марҳумнинг жасадини черковга олиб бориб қўйишганда, Сальвестра
ҳам унинг енига бориб жон беради ..... ч
285

9. Мессер Гвильельмо Россильоне ўз хотинининг маҳбуби мессер Гвиль-
ельмо Гвардастаиьони ўлдириб, унинг қовурилган юраги билан хоти
нини меҳмон қилади; хотини буни билиб қолади ва ўзини баланд де-
разадан ташлаб ўлади, сўнг уни маҳбуби билан енма-ен дафн этадилар. **290**

10. Табибнинг хотини, гиеҳлардан тайерланган дорини ичиб, карахт бўлиб

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

қолг.зяўйнашини ўлик-деб ўйлаб, уни сандиққа солади, икки судхўр бу
сандиқнинг ичидаги одам билан бирга уйига олиб кетади; ўйнаш х,у-
Шйга келади, лекин уни шу заҳотиеқ, ўғри доб тутиб олишади; табнб'
хотинининг оқсочи шаҳар ҳокимининг ҳузурига бориб, у менинг ўйна-
шим, уни сандиққа мен солган эдим, кейин судхўрлар у сандиқни ўғир-
лаб кетишибди, деб гувоҳлик беради, оқибат унинг бу берган гувоҳлигн
ўйнашни сиртмоқдан халос этади, судхўрларга эса, сандиқни ўғир-
лашгани учун жарима солишади..... **293**

ДЕКЛМЕРОННИНГ

тўртинчи куни тугаб,
бешинчи куни бошланмоқда,
Фьяметта ҳокималик қилган ушбу кунда китобхон эътиборига
куп машаққатлар ва сарсон-саргардонликларни бошларидан
кечирган ошиқ-маъшуқларга ахири бахт кулиб боққани ҳақи-
г даги ҳикоятлар ҳавола этилади

1. Муҳаббат туфайли ақли камолга етган Чимоне денгизда уз маҳбу-
баси Ифигенияни ўғирлайди; Родосда уни зиндонбанд қиладилар; ле
кин Лизимах уни қутқаради ва икковлари бир бўлиб, Ифигения би
лан Кассандрани, уларнинг никоҳ тўйи пайтида олиб қочиб кетадилар;
ҳаммалари Крит оролига борадилар, у ерда йигитлар қизларга уй-
«ланадилар, кейинчалик эса, ҳаммалари уйларига қайтиш учун так-
лифнома оладилар 305
2. Костанца исмли қиз Мартуччо Гомитони севади; маҳбубининг ҳалоч
бўлганини эшитиб, ғамга ботади ва елғиз ўзи қайиққа тушиб, ўзини
денгиз тўлқини ихтиерига топширадн, шамол унинг қайиғини Суза со-
ҳилига олиб бориб қўяди; орадан бир қанча вақт ўтгач, қиз Тунмс-гз
Мартуччони соғ-саломат ҳолда кўради, Мартуччо ўз
севгилисипи таний-- ди; бу ҳижрон даврида Мартуччо
қиролга доно маслаҳат бериб, унинг муқарраби бўлиб
олган экан; знди у Костанца билан пикоҳдан ўтади ва
беҳисоб мол-давлат орттириб, Липарига қайтади . . . 314
3. Пьетро Боккамацца билан Аньолелла ўзаро тил бириктириб, уйла-ридан қочншади; уларга қароқчилар ҳужум қилишади; Аньолелла ўр-монга қочиб яширинади, кейин уни қалъага олиб боришади; Пьетро гарчи қароқчилар қуршовида қолган бўлса ҳам улардан қутулишга му-ваффақ бўлади; сўнг бошидан бир қатор синовларни ўтказиб' ахири у ҳам қалъага келади ва бу ерда Аньолелла билан учрашади, унга уйланади, кейин биргаликда Римга қайтадилар ....'".. **319**
4. Мессер Лицио да Вальбона ўз қизининг Риччардо Манарди билан етгаиини кўриб қолади; Риччардо мессер Лицио билан ярашиб, унинг қйзига уйланади ..... • • 324
5. Кремоналик Гвидотто ўзининг асранди қизини павиялик Жакомино-нинг ихтиерига қолдириб, оламдан ўтади; Фаэнца шаҳрида Жанноле ди Северино ва Мингино ди Минголе исмли икки йигит қизга ошиқ бўлиб қолиб, унинг кўйида бир-бирлари билан жанг қиладилар; аммо пировардида қиз — Жанноленинг синглиси бўлиб чиқади ва уни Мин-гинога турмушга берадилар 329
6. Қирол Федеригога туҳфа этилган қизни Прочида оролининг фуқарог си Жанни қўйнида етганини кўриб қоладилар; уларнинг икковини ус-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

тунга боғлаб гулханда еқмоқчи бўладилар; бироқ Ружери де **Лориа** Жаннини таниб қолиб, уни қатлдан халос этади, Жанни қизга уйланади **334**

Теодоро ўз соҳиби мессер Америгонинг қизи Виолантани севади; Вио-ланта Теодородан ҳомила орттиради; оқибат Теодорони дорга осмоқ-чи бўладилар-да, қамчи билан савалаб, дор тагига ҳайдаб кетишает-ганда, уни отаси кўриб, таниб қолади; Теодорони озод этадилар ва у Виолантага уйланади . • **339**

Траверсарилар уруғидан бўлган қизга ошиқ бўлиб қолган Насгажо дельи Онести исмли йигит маъшуқасининг висолига етиш йўлида пул-ларини орқа-ўнгига қарамай сарфлайди, вале, барибир қизнинг кўнг-лини эритишга мушарраф була олмайди; у ўз хешларининг йлтимо-сига рози бўлиб, Кьяссига жўнайди; бу ерда унинг кўз олдида бир су-вори бир қизни қувиб келиб, уни ўлдиради ва жасадини икки ит олди-га ташлайди; Настажо ўз хешларини ва маҳбубасини зиефатга так-лиф этади; маҳбубасинингкўз олдида ўша қизни яиа қийноққа сола-дилар,. оқибат, Настажонинг севгилиси, ўзининг ҳам бошига шундай кулфат тушишидан қўрқиб, Настажога турмушга чиқади . . . . **345** Федериго дельи Альберигн бир хонимга ошиқ бўлиб қолади, аммо хо-ним унга қие ҳам боқмайди; йигит ўз маҳбубаси кўйида бутун бойли-гини совуриб, хонавайрон бўладики, бисотида елғиз бир лочини қолади, оқибат, кунлардан бир кун уйига ўша севикли маъшуқаси меҳ-мон бўлиб келганида, уни меҳмон қилиш учун ҳеч нима топа олмай, ўша лочинини пишириб столга кўяди; бундан воқиф бўлган хоним Гшгитга бўлган совуқ муносабатини ўзгартиради, унга турмушга чиқади ва шунинг шарофати билан йигит яна бадавлат бўлиб кетади , **349** Пьетро ди Винчоло дўстиникига зиефатга кетади; унинг хотини уйига бир еш йигитни таклиф қилади; Пьетро қайтиб келади;'хотини йигитнн илгари жўжа очириб юрган саватнинг тагига яширади; Пьетро ҳозир ўзи меҳмонга борган дўсти Эрколанониқида бир йигит топилганиии, уни Эрколанонинг хотини я*шириб қўйган эканлигини айтади; Пьетро-нинг хотини Эрколанонинг хотинини қоралайди; аксига юриб, шу пайт сават тагига яширинган йигитнинг қўлини эшак босиб олади ва у оғ-риққа чидай олмай, додлаб юборади; Пьетро югуриб бориб, саватни кўтаради ва у ерда биқиниб етган эркакни кўради, шу йўсинда хотинининг найранги'фош бўлади, лекин қиссанинг ниҳоясида Пьетро ўзининг фосиқлиги туфайли хотини билан ярашиб олади . ... , , **351**

ДЕКЛМЕРОННИНГ

бешинчи куни тугаб, олтинчи куни бошланмоқда. Элисса ҳокимлик қилган ушбу кунда китобхон эътиборига бировлар мутойибасидан қаттиқ рано/сиган одамларнинг дило-зорлардан худди шу йўсинда қасд олгани ецнки ҳозиржавоб-лик ва топқирлик билан жавоб қайтариб, жудоликка, хавф-хатарга ва бадномликка барҳам бергани ҳақидаги ҳикоятлар ҳавола қилинади

Бир аслзода сафар пайтида донна Оретгага ваъда бериб шундай **дей-**ди: сизга мен бир қиссани шундайпи мароқли баен қилиб берайки, **сиэ,**

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

хоним, бамислп от миниб кетаетгандай, манзилга қандай етиб борга-нннгизни пайқамай қолинг; вале, ҳикояхон нўноқ бўлиб чиқади ва Оретта ундан, мени отдан тушириб қўйинг, деб илтимос қилади . . . 358
2. Мессер Жери Сиена, ўзининг новвой Чистига ножўя илтимос қилга-нини уннг бир неча оғиз жавоб сўзидан пайқаб қолади 339
3. Франция епископи монна Нонна де Пульчига жуда ўринсиз ҳазил қилади; аммо хоним бир оғиз ўткир гап билан епископнинг оғзигл
уриб, нафасини ичига тушириб юборади.....372
4. Куррадо Жанфильяццининг ошпази Кикибио, жон сақлаш мақсади-
да, хўжасининг таҳдидига шундай ўринли жавоб ўплаб топадики, бу
билан хуноб бўлиб турган Куррадонинг чехрасипи очишга ва айни
пайтда хўжайини унинг бошига солмоқчи бўлган бғир савдодан қутү-
либ колишга муяссар бўлади.....374
5. Мужеллодаи қайтиб келишаетган мессер Форезе да Рабатта билан сураткаш Жоттонинг қиефаларн ғоятда аянчли; шу боисдан улар уз заковатларини кўз-кўз қилишиб, бир-бирларинnнг устидан кули-шади.....
376
6. Микеле Скальпа еш-яланглар билан битта зиефатдан гаров ўйнаб, ба-рончиларни наинки бутун дунеда, ҳаттоки денгизнинг бутун соҳилида
энг машҳур кишилар, деб айтади ва гаровда ютиб чиқади
. . . 378
7. Донна Филиппа ўйнаши билан етганида, эри устидан чиқиб қолади; суд
пайтида аел, сўроқларга тадбиркорлпк билан ва фаросатли жавоб қай-
тариб, ўзини жазодан қутқариб қолади ва суд қонунини ў.згартириш
зарурлигига важ топиб беради.....
380
8. Фреско уз жиянига, агар бадбашара одамларга қарашдан кўнглинг айниса, унда кўзгуга қарама, деб маслаҳат беради
. . . . - . 382
9. Гвидо Кавальканти, уни мот қилишга урингаи флоренциялик аслзода-ларии пардаланган беозор ҳазил сўз билан ҳақоратлайди . . . 383
10. Оғаий Лука деҳқонларга сармалак Жаброилнинг патини кўрсатиш-
ни ваъда қилади, аммо пат солинган қутида пат ўрнида кумир бў-
лаклари етганини кўриб, қавмларига муқаддас Лаврентий мана ту
кўмирнинг чўғида қовурилган эди, деб уқтиради.....
386

олтинчи куни тугаб,
еттинчи куни бошланмоқда.
Дионео ҳокимлик қилган ушбу кунда китобхон эътиборига аел-
ларнинг ишқ йўлида еинки фалокатдан қутулиш. ниятида йэ-
ларининг серфаҳм ва бефаҳм эрларига қандай найранглар кўр-
сатиши ҳақидаги ҳикоятлар ҳавола қилинади.

Жанни Лоттеринги тунда эшик тақиллаганини эшитиб, хотинини уйғо-тади, хотини уни, бу арвоҳ, деб ишонтиради; икковлари ўрйнлари-дан туришиб, афсун ўқийдилар, шунда эшикнинг тақиллаши тўх-
тайди .....:• 402
Перонелланинг эри уйига қайтади, буни кўриб, Перонелла ўйнашини май бочкасига яширади; эр бочкани сотганини айтади, лекин хотин,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

уни аллақачон бир одамга пуллаб бўлганман, ҳозир у бочка ичига ту-шиб, уни кўздан кечиряпти, деб эрини ишонтиради; кейин Перонелланинг ўйнаши бочкадан чиқади-да, эридан уни тозалаб беришни талаб қилади ва ҳикоя охирида, бочкани ўз уйига олиб кетади 406

3. Огаий Ринальдо ўз кумаси билан ўйнашадн; аелнинг эри бунинг устидан чиқиб қолади, аммо оғаий Ринальдо, ўғлингизнинг гижжасини дуо ўқиб даф қилаетувдим, деб важ кўрсатади..... 409
4. Бир кун кечаси Тофано хотинини уйга киритмайди; хотини қанча яли-инб-елвормасин, у эшикни очишдан бош тортади; шунда хотин ўзини қудуққа ташлагандек қилиб кўрсатади, аслида эса, қудуққа харсанг тош ташлайди; буни эшнтган Тофано уйдан отилиб чиқиб, қудуқ бошига югуради, хотин эса, бу фурсатдан 414 фойдаланиб, уйга киради ва эшикни занжирлаб олиб, эрини бутун маҳалла олдида шарманда қилади
5. Бир рашкчи одам тақводор роҳиб қиефасига кириб, ўз хотинининг тав-басини тинглайди, хотини тавба-тазарру пайтида, бир тақводор зотни яхши кўришини ва ҳар куни тунни ўшал зот билан бирга ўтказишини баси қилади; рашкчи эр кечаси уйи остонасида биқиниб туриб, тақ-водор зотни пойлайди, аммо бу маҳалда хотинининг маҳбуби, унинг таклифига кўра, томдан ошиб тушиб, бутун тунни аелнинг қўйнида ўт-казади 418
6. Донна Изабелла ўз етоқхонасида Леопеттони қабул қилаетган бир пайтда, ҳовлисига мессер Ламбертуччо исмли хуштори отда кириб ке-лади; хиел вақт ўтар-ўтмас, донна Изабелланинг эри ҳам қайтив' келиб қолади; шунда мессер Ламбертуччо донна Изабелланинг илтимо-сига кўра, қўлига пичоқ ушлаб олиб, хонадондан отилиб чиқади; кейин, хонимнинг эри Леонсттони то уйигача кузатиб қўяди 425
7. Лодовико донна Беатричега муҳаббат изҳор қилади; донна Беатриче эри Эганога ўзининг кўйлагини кийдириб, уни боққа чиқариб юбора-ди-да, узи Лодовико билан ишқ лаззатини суради; кейин Лодовико тўшакдан туради ва боққа чиқиб, Эганони таеқ билан роса пўстагинк қоқади 428
8. Бир одам ўз хотинини рашк қилади; хотини ўйнаши келганини билиш учуй кечалари оеғининг бармоғига ип боғлаб қўяди; эр бу ҳийланн пайқаб қолади, лекин у ўйнашнинг кетидан қувиб кетган пайтида, хотини бошқа хотинни ўз тўшагига етишга кўндиради; *эр* қай-тиб келиб шу хотинни дўппослайди ва сочини кесиб олади, кейин бо-риб, қайнағаларини бошлаб келади; улар куевнинг барча гапи ғийбат эканлигига ишонч ҳосил қилишгач, уни роса болохонадор қИлнб сў-кишади 433
9. Никостратнинг хотини Лидия Пиррни яхши кўриб қолади; Пирр хонимнинг севгиси қанчалик самимий эканлигини синамоқ учун унга учта шарт қўядики, Лидия учала шартни ҳам бажаради; устига-устак, у яна Никостратнинг кўзи олдида Пирр билан ачомлашиб ўйнашади-ю, аммо ҳеч нима бўлгани йўқ, деб эрини ишонтиради 410
10. Сиеналик икки йигит бирининг кумасига ошиқ бўлиб қолишади; кейин кум йигит кутилмаганда қазо қилади; у дўстига берган аҳдига биноан, ўлганидан кейин ўз ошнаси қошига келиб, наригн дунеда қандай яшаетгани ҳақида сўзлаб беради 449

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

4. Вольфард уз дуети Гаспарруолодан пул қарз олади; аммо бундан ол-дин у Гаспарруолонинг хотини билан тил бириктириб, айнан шунча пул эвазига бир кечани у билан ўтказишга келишиб олади; у пулни хотинга беради; кейин эса, унинг олдида эрига, сендан олган қарзим-ип хотинингга берганман, деб айтади, хотин, ноилож, буни таедиқлайди 457
2. Верлунголик руҳоний ота монна Бельколоре билан вақтихушлик қила-ди; сўнг эвазига гаров тариқасида ўзининг кифтпўшини қолдиради; орадаи бир оз вақт ўтгач, руҳоний ота хонимдан ҳовончасини бериб туришни сўрайди, кейин ҳовончапи қайтариб, гўе гаровга қолдирган кифтпўшини талаб қилади; муҳтарама аел, қарғаб-қарғаб бўлса ҳам ноилож кифтпўшни қайтиб беради 459
3. Каландрино, Бруно ва Буффальмакко Муньоне дареси бўйида гелио-тропий тошини қидирадилар; Каландрино, ўша тошни топдим, деб ўй-лаб, қўйнини ҳар хил тошларга тўлғизганча, уйига қайтади; хотини уни кўриб жаврай бошлайди; ғазаби қайнаган Каландрино аламдан хотинини роса дўппослайди, кейин эса, ҳамма нарсадан шундоқ ҳам воқиф бўлган дўстларига бўлган воқеани бирма-бир сўзлаб беради . 464
4. Фьезоле жомесининг бош нозири бир бева жувонни яхши кўриб қолади, лекин аел уни хуш кўрмайди; нозир бева жувоннинт оқсочи билан бир тўшакда етади-ю, аммо бева жувон билан етибман, деб фараз қи-ладн; бу орада бева жувоннинг инилари позирни гуноҳ иш устида енископга тутиб берадилар 471

Ь. Маркидан келган судья Флоренция суд маҳкамасида суд қилаетган
чогида уч йигит унинг лозимини ечиб, тўпиғига
туширадн . . . 475

Б. Бруно билан Буффальмакко Каландрииопинг ҳужрасидан нимталан-
маган яхлит чўчқа гўштини ўғирлашади; кейин икковлари Каландри-
вога, гўштни топиш учун кимлардан гумони бўлса, ўшаларга занжа-
Силдан тайерланган хаб дори ютқазиб, устидан верначче шароби
«•шришни маслаҳат берадилар, Каландриионинг ўзига эса, ит тезагидан
таверланиб, алой заҳрига қорилган хаб доридан иккнтасини уст-усти-
га ичирадиларки, бу синов оқибатида, чўчқа гўштини Каландриионинг
ўзи ўғирлаган бўлиб чиқади; Бруно билан Буффальмакко, ҳаммасини
хотинингга айтиб берамиз, деб қўрқитишиб, Каландринодан пора та-
лаб қиладилар..... 478

В. Бир студент бир бева жувонни севади, бева жувон эса, бошқа йигитни
яхши кўради ва шу боисдан студентни бутун тун совуқда дийдира-
тиб, куттириб қўяди, кейинчалик эса, бева жувон студситниг ғаламис
гаиига учиб, июль ойининг қоқ ўртасида, кун бўйи қип-яланғоч ҳолда
минора бошида қолиб кетади; уни пашшалар, сўналар чақади, рфтоб
баданини куйдиради 484

(к Икки эркак ўзаро дуст тутинади, улардан бири иккинчисининг хотини билан қовушади; чув тушганини пайқаб қолган эр шундай иш қила-днки, дуети қулфлоғлик сандиқ ич.ида етган пайтида, шу санднқ устида унинг хотини билан роҳат қилиб етади .,..., 4 £03

9. Доктор Симоне қароқчи бўлишни ихтиер қилади; Бруно билан Буффальмакко уни тунда бир жойга боришга унатадилар; кейин Буффальмакко уни нажас тўлдирилган хандаққа итқитиб юборади-да, ўзд жўнаб қолади.....507
10. Сицилиялик бир хоним, Палермога мол олиб келиб сотган бир савдо-
гарнинг бисотидаги ҳамма акчасини ғоятда усталик билаи қўл~а
туширади; савдогар иккинчи марта Палермога келганида, аввалги са-
фардан ҳам кўпроқ пулга мол олиб келдим, деб сицилиялик аелнн
ишонтмради ва уидан қарзга пул олиб, эвазига сув билан лос қолди
рали . . . .
539

ДЕКАМЕРОННИНГ

саккизинчи куни тугаб,
тўққизинчи купи бошланмоқда.
Эмилия ҳокималик қилган ушбу кунда ҳар ким ўзи ҳоҳлаган
ва ўзига кўпроқ мақбул бўлган иарсалар тўғрисида ҳикоя қи- •
лади

1. Ринуччо билан Алессандро донна Франческани яхши кўришади, лекия
ает уларни хуш кўрмайди; шунга кўра, у ошиқлардан бирига дахма-
га кириб ўлик бўлиб етишии, иккинчисига эса, шу сохта ўликни дахмд-
дан кўтариб олиб чиқишни буюради; оқибатда иккала ошиқ ҳам, му-
ваффақиятсизликка учрайдн; донна Франческа хира ошиқлардан шу
зайлда қутулади .....
535
2. Бир монастирнинг позираси уз қўл остидаги роҳибалардан бириияг бегона йигит билан етгани дарагини эшитиб, уни гуноҳ устида қўлга тушириш мақсадпда, қоронғнда сапчиб ўрнидан туради; лекин у, айни пайтда ўз ҳужрасида руҳоний ота билан етган бўлганидан, шошиб қолиб, бошига рўмол ўрнига меҳмоннинг лозимини ташлайди; гуно^ устида қўлга тушган роҳиба нозиранинг бошидаги лозимга ишора қилади, бу ҳол оқибатида роҳиба жазодан озод қилинади ва ўз маҳбубн билан бундан кейин ҳам ишрат Қилиб яшайверади.....540
3. Бруно, Буффальмакко ва Неллонинг илтимосига кўра, доктор Симоне Каландринони, ҳомиладор бўлиб қолгансан, деб ишонтиради; Каландрино дори-дармон учун ахта хўрозлар билан пул беради. Оқибатдл, туғмай, ҳомиласидан фориғ бўлади .....
543
4. Мессер Фортарригонинг ўғли Чекко Буонконвентода қимор ўйнаб, ў.т бисотидаги ҳамма нарсасинн, бундан ташқари, бошқа Чеккони.чг, яъни мессер Анжольериннг ўғли—Чекконинг пулларини ҳам ютқа-зиб қўяди; Фортарриго фақат ич кўнлагу лозимда Анжольериннг орқасидан қуваркан, мени тўнаб кетишди, деб дод соладп ва де.^-қонларни Анжольерини тутишга ундайди, шундан кейин, у Анжолье-рини ечинтириб, ўзи кийинади, унинг отига минади-да, жўнаб қоладя, энди Анжольери елғиз ич кўйлак билан лозимда қолади 54В
5. Каландрино бирдизга ошиқ бўлиб қолади; Бруно унга афсун езялгаа пергамент тутқазади; Каландрино шу афсунни қизга сал теккизиб цў-йиши билан қиз унинг орқасидан эргашиб кетаверади; кейин Каландриионинг хотини эрини ўша қиз билан етгани устидан чиқиб қолиб, унм
не ердаги ҳақорат сўзлар билан қарғайди «*«««••*• *»8в

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

6. Икки йигит катта йўл еқасидаги бир қўргонда тунаидилар; улардая
бири'уй эгасининг қизи етган чорпояга бориб етадн, уй соҳибининг
хотини эса, адашиб, иккинчи йигитнинг қўйнига киради; соҳибнинг
к.изи билан кўнгил очган йигит уй эгасининг тўшагига келиб етади-да, уни ўз дўсти деб ўйлаб, ҳамма бўлган ишни унга айтиб қўяди; улэр ўртасида жаижал кўтарилади; уй соҳибининг хотини бошқа ўринга янглишиб етиб қолганини сезгач, дарров туриб, қизининг енига ета-ди-ю, шундан кейин, ўртада тинчлик ўрнатишга сазовор бўлади . . • 557
7. Талано д'Имолезе тушида хотинининг бўйни ва юзини бури ғажиб ташлаганини кўради ва хотинига эҳтиет бўлишни маслаҳат қилади; хотин эрининг гапига қулоқ солмайди, натижада эрининг туши ўнгида содир бўлади 561
8. Бьонделло овқат масаласида Чаккоии лақиллатади, Чакко эса ундан қасдини олиш учун шундай найранг ўйлаб топаднки, бунинг оқиба-тида Бьонделлони то сулайиб қолгунча дўппослашади 563
9. Икки йигит Сулаймон подшодан маслаҳат сўрайди; бири, одамлар мени яхши кўришини истайман, дейди, иккинчисининг орзуси — ужар хотинининг адабини бериб қўйиш; Сулаймон биринчи йигитга: «Узинг яхши кўр»,— деб жавоб қилади," иккинчи йигитни эса, Ғозкўприкка жўнатади 566
10. Дон Жанни, Пьетроиинг қўярда-қўймай қилган илтимосига кўра, унинг хотинини байталга айлантирмоқ мақсадида тепасида афсун ўқийди; лекии иш дум қўйишга бориб тақалганда, Пьетро, менга дум керак эмас, деб айтади ва бутун ўқплган афсун кучини йўқотади , 571

ДЕКЛМЕРОННИНГ

тўққизинчи куни тугаб,
ўнинчи ва охирги куни бошланмоқда.
Панфилб ҳокимлик қилган ушбу кунда китобхон эътиборига
ҳам севги бобида, хам шунингдек, бошқа ишларда саховат ва
мурувват кўрсатган одамлар ҳақидаги ҳикоятлар ҳавола қилинади

1. Бир рицарь Испаиия қиролига хизматга елланади; сўнг у, қирол мс~ нинг хизматларимни қадрламаяпти, деган хулосага келаДи; ам'мо қирол, бунга сабаб фақат рицарнинг бетолелиги эканини ҳеч инкор этиб бўлмайдиган далил билан амалда исботлайди, шундан кейин, бари-бир, унга бениҳоя зўр саховат кўрсатиб, туҳфалар пнъом этади . . 579
2. Гино ди Такко Клюни жомесининг аббатини асирга олади-да, унинг меъда касалини даволаб, сўнг бўшатиб юборади; аббат Рим қасрига қайтади, Гино ди Таккони папа Боиифаций билан яраштириб қўяди, шундан сўнг Гино қолган умрини оғаий ғарибпарвар бўлиб ўтказади. °°1
3. Натаннинг сахийлигига ҳасад қилган Митрндан, уни ўлдирган'й юрти-га боради; у Натанни учратади-ю, лекин танимайдн ва ўз ниятини қандай қилиб яхшироқ бажариш тўғрисида Натаннинг ўзид^ан маслаҳат олади, кейин Натаннинг маслаҳатига кўра, у билан дарахтзорда учрашади; Митридан ниҳоят шу ерда Натанни таниб қолиб, виждол азобида қийналади; оқибатда у Натан билан дуст тутннади . . . 586
4. Мессер Жентиле де Каризенди исмли бир зот Модепа шаҳрини т'арк этиб, ўлдига йўйилиб, дафн этилган маъшуқасинн дахмадан олиб чйқа-

дн; аел яна соғайиб кетади, ўғил туғади, шунда мессер Жентиле хошш-нн боласи билан бирга ўз эри Никколуччо Каччанимикога қайтариб бе-
ради .....
Донна Дианора мессер Ансальдодан январь ойида худди май ойнда-гидек боғ барпо э'тишни сўрайди; мессер Ансальдо бу иш учун бир азайимхонни еллайди ва унинг маҳорати билан шундай боғ вужудга келади; донна Дианоранинг эри мессер Ансальдонинг кўнглини қон-дириш учун хотинига ижозат беради, бироқ бундай ҳимматдан огоҳ бўлган мессер Ансальдо донна Дианорани берган сўзининг устидаи чнқмасликка ундайди, азайимхон эса, ўз навбатида, қилган хизмати
учун мессер Ансальдодан ҳақ олмайди .....
Енгилмас қирол Катта Карл бир қизни севиб қолади; кейин ўзининг бу бемулоҳазалигидан хижолат бўлиб, ўша қиз билан унинг синглися
учун энг яхши қайлиқлар топади.....
Лиза исмли хаста бир қиз қирол Педрони оташ муҳаббат билан севиб қолади, қирол бундан хабар топади; у қизга тасалли беради, бир оз вақтдан сўнг эса, уни бир аслзода йигитга турмушга чиқаради, қиз-нинг пешонасидан упади ва шул кундан бошлаб, ўзини ўша қизнинг
рицари деб ҳисоблайди..... ,
Софрония ўзини Гиссиппга эрга теккан, деб ҳисоблайди аслида эса, у —Тит Квинций Фульвнинг хотини ва шунга кўра, у Тит Қвинций Фульв билан Римга жўнаб кетади, орадан бир қанча вақт ўтгач, Ги-сипп ҳам жулдур кийимларда шу ерга тентираб келиб қолади; Тит мендан юз ўгирди. деб хаел . қилган Гисипп, бу кунимдан ўлганим яхши, деб судда ўзини бир одамнинг қотили қилиб кўрсатади; шунда Тит Гисипини таниб қолади ва уни оқлаш мақсадида, қотил Гисипп эмас, менман, деб қилмаган гуноҳига иқрор бўлади; бу ҳолни кузатиб турган ҳақиқий қотил қилган жиноятига иқрор бўлади, шундан кейин, Октавиан ҳаммаларини озод қилади; Тит ўз синглисини Гисиппга тур-мушга беради ва бутун мол-дунесини у билан бўлишади
.....
Савдогар қиефасида саеҳатга чиққаи султон Салоҳиддинни мессер
Торелло самимий меҳмондўстлик билан ўз уйига таклиф қилади;
салб юришига ҳозирлик кўрилади; мессер Торелло бу юришга жўнаб
кета туриб, хотинига, башарти қайтиб келмаган тақдирда, қанча муд-
датдан кейин бошқа одамга турмушга чиқиши мумкиилигини айтади;
мессер Торелло асирга тушади; унинг қушларни қўлга ўргатиш ҳу-
нари ҳақидаги овоза Салоҳиддиннинг қулоғига етиб боради; Сало-
ҳиддин уни таниб қолади ва ўзини ҳам унга танитиб, мессер Торелло-
нинг иззатини келтириб, уни шоҳона тақдирлайди; мессер Торелло
касал бўлиб қолади; бир кун тунда у тилсимот кучи билан Павияга
учиб боради; бу ерда мессер Тореллонинг хотини бошқа одамга тур
мушга чиқаетгани муносабатн билан зўр зиефат берилаетган бўлади;
хотин эрини таниб қолади ва мессер Торелло уни ўз уйига олиб ке
тади .....
Салуццо маркизининг табааси уни уйланишга даъват этади; маркиз, қалликни ўзим ахтариб топаман, деб айтиб, ахири бир деҳқон қизига уйланади; хотин унга икки фарзанд туғиб беради; аввалига маркиз хотинини бирин-кетин болаларидан жудо қилиб, шундай иш тутади-. ки, онаизор ўз болаларини эри томонидан ўлдирилган, деб ўйлайдЩ

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

кейин маркиз, кўнглимга тегдинг, мен бошқага уйланаман, деб айта-
ди хотинига, шунда хотин битта ич кўйлакда маркизнинг уйидан **бош**
олиб чиқиб кетади; маркиз бу пайтда катта бўлиб қолган ўз қизига
одам юборади ва ҳаммага уни ўз қайлиғи сифатида танитади; ниҳоят
маркиз, хотинининг ҳар қандай азоб-уқубатга ҳам сабр-бардошли аел
эканлигига иқрор бўлади; энди хотини унга аввалгидан ҳам азизу
мўътабарроқ бўлиб туюлади, шунда у хотинини енига чак,ириб олиб,
бу вақт ичида анча улғайиб қолган болаларини унга кўрсатади, сўнг
уни маркиза рутбасига яраша эъзозлайди ва бошқаларга ҳам уни
шундай иззат-эҳтиром қилишни амр этади.....
646

Муаллифнинг сўнгги сўзи..
. . . . . **660**

Изо.уар *(Н. Томашевский)* . , . .,,...,., **665**

На узбекском язшсе

Жований ':
Боккаччо
ДЕКЛМЕРОН

'<€#

Перевод с издания издательства Художественная литература. Москва — 1970

Редактор *М. Мирзоидов*
Рассом *А. Понамарвз*
Расмлар редактори *А. Бобров*
Техн. редактор В. *Барсукова*
Қорректор *Ш. Собирова*
ИБ № 348

Босмахонага бернлди 31.01.78. Босишга рухсат этилдн 22.11.78. Формати 60X90'/16. Босма л. 43,5. Шартли бос.ма т. 43,5. Нашр л. 47,8. Тиражи 30000 Р-09761. Ғафур Ғулом номидаги Адабиит ва санъат нашриёти. Тош-кент, Навоий кучаси, 30. Шартнома № 72 — 73.

Ўзбекистон ССР Нашрийтлар, полнграфия ва ки-тоб савдоси ишлари Давлат комитетининг Тошкент "Матбуот" полнграфия ишлаб чиқариш бирлашмаси-нинг 1-босмахонасида 3-коғозга босилди. Тошкент, Хамза кучаси, 21. 1978 йил. Заказ 428. Баҳоси 3 с. 10 т;

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Боккаччо Жований.
Декамероп: (Ум куининг юз киссаси)/К. Мирму хамедов таржгщасм.—Т.: Адабиет ва еанъат нашриети, 1978 ©.— 6% б.

И!8 йил. Флоремциц шахрида вабо тарқалнб бутуи ахолиии айвсиз равишда бстиғини цурита Сч»»лади. Етти нафар иавнихол хоннм ва уч нафар бш йигит бу офатдан бош блиб чиқиб кетадм-*;)(>-да, шахардаи ташкзридаги хушманзара ерга жойлашган бир мухташач кэсрда маскам қуради-яа{). Сўнг бу қувиок. жамоа аъзолари ўн кун мобайнида вақтихўшлик қилишиб; бир-бирларига хи-в.;-1лар сўзлайдилар.

Мана шу улфатчилик пайтида айтилган юзта новелла кўлингиздаги „Декамерон" китобини таш-К1)Л этаднки, муаллиф бу новеллаларда оддий инсон ва унинг мухаббатини гуманистик нуқтан иаэардан улуглайди, абл кишини ғоятда дилрабо хилкат деб, мухаббатни эса, юксак ва олижаиоб Ф>дмса деб эътироф этади, католик черкови акидаларини, ^ дин пешволарининг кирдикорларшш фош қилади, ўша даврдаги Италия вокелигининг хаккоиий манзарасннн нратади.

Вуюк Дэнтс ва Петрарканинг издоши Боккаччо ўзинииг ўлмас „Декамерон"и билан новелла знав* рнда реалистик йўналишни белгилаб берган эди.

Боккаччо Джоваш1и.
Декамерон.

И(::та
л)

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com